

The Project Gutenberg eBook of Anna Karenina, by graf Leo Tolstoy

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Anna Karenina

Author: graf Leo Tolstoy

Translator: Eino Kalima

Release date: July 19, 2015 [EBook #49487]

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK ANNA KARENINA ***

Produced by Juhani Kärkkäinen and Tapio Riikonen

ANNA KARENINA

Kirj.

Leo Tolstoi

Suomentanut Eino Kalima

Eino Kaliman suomennos julkaistiin ensimmäisen kerran kahdessa osassa WSOY:n kustantamana Porvoossa vuosina 1910 ja 1911.

ENSIMMÄINEN OSA

Kaikki onnelliset perheet ovat toistensa kaltaisia, jokainen onneton perhe on onneton omalla tavallaan.

Kaikki oli sekaisin Oblonskien kodissa. Vaimo oli saanut tietää, että miehellä oli suhde talon entisen ranskalaisen kotiopettajattaren kanssa, ja oli julistanut miehelleen, ettei hän enää voi asua tämän kanssa saman katon alla. Tällainen tilanne jatkui jo kolmatta päivää ja se painoi tuskallisesti sekä itse puolisoja että kaikkia perheen jäseniä ja palvelusväkeä. Kaikki perheen jäsenet ja palvelusväki tunsivat, ettei heidän yhteiselämässään ollut mitään järkeä ja että missä hyvänsä majatalossa sattumalta toisensa kohdanneet ihmiset kuuluivat enemmän yhteen kuin he, Oblonskin perheen jäsenet ja palvelusväki. Vaimo pysytteli huoneissaan, mies oli kolmatta päivää poissa kotoa, lapset juoksentelivat kuin päättömät huoneesta toiseen. Englantilainen lastenhoitajatar oli riitaantunut taloudenhoitajattaren kanssa ja kirjoittanut kirjelapun ystävättärelleen pyytäen tätä hakemaan hänelle uuden paikan. Kokki oli jo eilen päivällisaikaan lähtenyt talosta, ja kyökkipiika ja kuski olivat pyytäneet lopputiliä.

Kolmantena päivänä riidan jälkeen ruhtinas Stepan Arkadjevitsh Oblonski — Stiva, kuten häntä seurapiireissä kutsuttiin — heräsi tavalliseen aikaan, klo 8 aamulla, mutta ei vaimonsa makuukamarissa vaan oman työhuoneensa safiaanisohvalla. Hän käänsi sohvan viereillä lepäävän pullean, hyvinhoidetun vartalonsa kyljeltä toiselle niin kuin olisi tahtonut nukahtaa uudelleen pitkäksi aikaa, puristi toisella puolellaan olevan tyynyn tiukasti syliinsä ja painoi poskensa sitä vasten. Mutta samassa hän kavahti istumaan ja avasi silmänsä.

"Niin, niin, miten se olikaan?" hän ajatteli muistellen untaan. "Niin, miten se olikaan? Niin! Alabin piti päivälliskutsut Darmstadtissa; ei, ei Darmstadtissa, vaan jossain Amerikassa. Niin, mutta siinä Darmstadt oli olevinaan Amerikassa. Niin, Alabin piti päivälliskutsut, istuttiin lasipöytien ääressä, niin — ja pöydät lauloivat 'Il mio tesoro', tai ei 'Il mio tesoro', vaan jotain parempaa, ja siinä oli joitakin pieniä karahveja, jotka samalla olivat naisia", hän muisteli.

Stepan Arkadjevitshin silmiin syttyi iloinen välke ja hän jäi hymyillen miettimään. "Niin, mainiota se oli, mainiota. Siinä oli paljon muutakin erinomaista, mutta sitä ei saa sanoa eikä ajatuksin ilmaistuksi, ei hereillä ollessaankaan." Huomattuaan verkaisen ikkunaverhon sivusta sisään tunkevan valoviirun hän heilautti iloisesti jalkansa alas sohvalta, etsi niillä vaimon hänelle viime vuonna syntymäpäivälahjaksi ompelemat kullanhoiteiset safiaanipäälyksiset tohvelit ja kurotti ylös nousematta, jo yhdeksän vuotta noudattamansa vanhan tavan mukaan, kättään sitä paikkaa kohti, jossa hänellä makuuhuoneessaan riippui aamutakki. Nyt vasta hän muisti yhtäkkiä, minkä tähden ei nukkunutkaan vaimonsa makuukamarissa vaan työhuoneessaan. Hymy katosi hänen kasvoiltaan ja otsa meni kurttuun.

"Voi-voi-voi-vooi!" mumisi hän muistellen kaikkea tapahtunutta. Ja hänen mieleensä palasi jälleen yksityiskohtia myöten riita vaimon kanssa, hänen asemansa koko tukaluus ja kaikkein kiusallisimpana hänen oma syyllisyytensä.

"Niin! Hän ei anna anteeksi eikä voi antaa. Ja kaikkein kamalinta on se, että kaikkeen olen synnä minä, — synnä olen minä, vaikka olen syytön. Siinä juuri koko draama", hän ajatteli. "Voi-voi-voi!" äänteli hän epätoivoissaan muistellen kaikkein raskaimpia vaikutelmiaan tästä riidasta.

Kaikkein ikävin oli ollut ensi hetki, kun hän oli palannut teatterista iloisena ja tyytyväisenä kädessään suuri päärynä vaimolleen, eikä ollut löytänytäkään häntä vierassalista eikä ihmeekseen myöskään työhuoneesta, vaan vihdoinkin makuukamarista, kädessä tuo onneton, kaikki paljastanut kirjelippu.

Tuo ikuisesti huolehtiva ja puuhaileva ja hänen mielestään hieman keskinkertainen Dolly oli istunut liikkumattomana kirjelippu kädessään ja luonut häneen kauhua, epätoivoa ja vihaa ilmaisevan katseen.

— Mitä tämä on? Tämä tässä? oli hän kysynyt osoittaen kirjelippua.

Ja sitä muistellessa ei Stepan Arkadjevitshia, kuten useinkin sattuu, kiusannut niin itse tapaus kuin se, miten hän oli vastannut noihin vaimonsa sanoihin.

Hänelle oli sinä hetkenä käynyt niin kuin usein käy, kun äkkiarvaamatta joutuu kiinni jostain kovin häpeällisestä. Hän ei ollut osannut ottaa kasvoilleen sitä tilannetta vastaavaa ilmettä, mihin hän itse oli vaimonsa edessä joutunut, kun hänen syyllisyytensä oli tullut ilmi. Sen sijaan, että hän olisi loukkaantunut, väittänyt vastaan, puolustautunut, pyytänyt anteeksi tai vaikkapa pysynyt välinpitämättömänäkin — kaikki tuo olisi sopinut paremmin kuin se, mitä hän teki — olivat hänen kasvonsa aivan hänen tahtomattaan ("aivojen refleksiliikkeitä", ajatteli Stepan Arkadjevitsh joka rakasti fysiologiaa) yhtäkkiä vetäytyneet tavanmukaiseen, hyväntahtoiseen ja sen tähden tyhmään hymyyn.

Tuota tyhmää hymyä hän ei voinut antaa itselleen anteeksi. Sen hymyn nähdessään Dolly oli värähtänyt kuin fyysisestä kivusta, syytänyt tyypilliseen kiivaaseen tapaansa suustaan tulvan armottomia sanoja ja syöksynyt huoneesta. Siitä asti ei hän ollut tahtonut nähdä miestänsä.

"Syynä kaikkeen on tuo tyhmä hymy", Stepan Arkadjevitsh ajatteli.

"Mutta mitä on tehtävä? Mitä on tehtävä?" hän toisteli itsekseen epätoivoissaan eikä löytänyt vastausta.

II

Stepan Arkadjevitsh oli rehellinen omalle itselleen. Hän ei voinut pettää itseään uskottelemalla katuvansa tekoaan. Hän ei voinut nyt katua sitä, mitä oli katunut joskus kuusi vuotta sitten, kun oli ensimmäistä kertaa ollut vaimolleen uskonon. Hän ei voinut katua sitä, että hän, kolmenkymmenen neljän ikäinen kaunis, helposti syyttyvä mies, ei enää ollut rakastunut vaimoonsa, viiden elossa olevan ja kahden kuolleen lapsen äitiin, joka oli häntä itseään ainoastaan vuotta nuorempi. Hän katui vain sitä, ettei ollut osannut pitää asiaa paremmin salassa vaimoltaan. Mutta hän tunsii asemansa koko raskauden ja sääli vaimoaan, lapsiaan ja itseään. Kenties hän olisi osannutkin paremmin salata syntinsä vaimoltaan, jos olisi tiennyt, että asian paljastuminen vaikuttaisi tähän niin rajusti. Ei hän ollut asiaa koskaan selkeästi pohtinut, mutta oli kuvitellut epämääräisesti, että vaimo oli jo kauan aavistanut hänen uskottomuutensa ja oli tottunut katsomaan sitä sormiensa läpi. Olipa hänestä tuntunut, että kuihtuneen, vanhentuneen, jo kauneutensa menettäneen naisen, jossa ei ollut mitään erityistä, joka vain oli tavallinen hyvä perheenäiti, olisi pelkästä oikeudentunnosta pitänyt olla näissä asioissa suvaitsevainen. Mutta näytti olevan aivan toisin.

"Oh, kauheata! Voi-voi-voi, kauheata!" toisteli Stepan Arkadjevitsh voimatta keksiä mitään. "Ja miten hyvin kaikki oli ennen tätä, miten hyvin me elimme! Dolly oli tyytyväinen, onnellinen lapsistaan, minä en häirinnyt häntä missään, annoin hänen hoitaa lapsia ja taloutta niin kuin hän itse tahtoi. On kyllä paha, että tuo nainen on ollut kotiopettajattarena meidän kodissamme. Se on paha, se. On jotain alhaista ja rivoa oman kotinsa opettajatarneidin liehittelyssä. Mutta millaisen opettajatarneidin! (Hän muisti elävästi mademoiselle Rolandin veitikkamaiset silmät ja huulten hymyn.) Enhän minä sentään unohtanutkaan asemaani sinä aikana, jolloin hän oli meillä. Ja kaikkein pahinta on se, että hän on jo... Pitikin kaiken sattua kuin varta vasten, voi-voi-voi! Mitä ihmettä minun on nyt tehtävä?"

Ei ollut muuta vastausta kuin se yleinen vastaus, jonka elämä tarjoaa kaikkein monimutkaisimpiin ja ratkaisua vaille jääviin kysymyksiin. Se vastaus kuuluu: on karistettava yltään päivän huolet ja tarpeet, toisin sanoen, on haettava unohdusta. Enää ei voinut vaipua uneen ainakaan ennen ensi yötä; ei voinut enää palata kuuntelemaan sitä musiikkia, jota karahvinaiset olivat laulaneet. Oli siis vaivuttava elämän uneen.

"Sittenpä hän nähdään", Stepan Arkadjevitsh sanoi itselleen, nousi seisomaan ja veti ylleen harmaan silkki vuorisen aamutakkinsa, heitti tupsut solmuun, veti leveään rintakehänsä täyteen ilmaa ja asteli pulleaa vartaloa kevyesti kantavilla, ulospäin sojottavilla jalkaterilläään tavalliseen tapaansa reippaasti ikkunan luo, nosti verhon ylös ja soitti äänekkäästi kelloa. Huoneeseen tuli heti vanha ystävä, kamaripalvelija Matvei, tuoden mukanaan vaatteet, kengät ja sähkösanoman. Kohta Matvein jälkeen tuli myös parturi parranajovehkeinen.

— Onko virastosta tullut papereita? kysyi Stepan Arkadjevitsh ottaen sähkösanoman ja istuutuen peilin eteen.

— Pöydällä ovat, vastasi Matvei vilkaisten kysyvästi ja osaaottavasti herraansa ja lisäsi hetkisen kuluttua viekkaasti hymyillen: — Ajurivanhimman luota käytiin kysymässä teitä.

Stepan Arkadjevitsh ei vastannut mitään, vilkaisi vain peilin kautta Matveihin. Katseista, jotka he vaihtoivat peilissä, näkyi miten hyvin he ymmärsivät toisiaan. Stepan Arkadjevitsh ikään kuin kysyi: Miksi sinä tuommoisia puhut? Tiedäthän sinä.

Matvei pani kätensä takkinsa taskuihin, siirsi toisen jalkansa etuviistoon ja katseli herraansa ääneti, hyväntahtoisesti ja tuskin huomattavasti hymyillen.

— Minä käskin tulemaan ensi sunnuntaina ja olemaan siihen asti vaivaamatta teitä ja itseään turhanpäiten, hän sanoi nähtävästi edeltäpäin valmiiksi ajatellun lauseen.

Stepan Arkadjevitsh ymmärsi, että Matvei tahtoi hiukan laskea leikkiä ja kiinnittää itseensä huomiota. Repäistyään sähkösanoman auki hän luki sen, korjaten arvaamalla sähkösanomille tyypilliseen tapaan vääristyneet sanat, ja hänen kasvonsa kirkastuivat.

— Matvei, sisareni Anna Arkadjevna tulee huomenna, hän sanoi pysäyttäen hetkeksi parturin kiiltävän, turpean käden, joka paraikaa raivasi punertavaa jakausta pitkän, kähäräisen poskiparran keskelle.

— Luojan kiitos! sanoi Matvei osoittaen tällä vastauksellaan, että hän ymmärsi yhtä hyvin kuin herrakin tuon vierailun merkityksen, toisin sanoen sen, että Anna Arkadjevna, Stepan Arkadjevitshin rakas sisar, saattoi edistää miehen ja vaimon sovinnontekoa.

— Yksinkö hän tulee vai puolison kanssa? kysyi Matvei.

Stepan Arkadjevitsh ei voinut puhua, kun ylähuuli oli juuri parturin käsiteltävänä, vaan kohotti yhden sormensa. Matvei nyökäytti päätään peiliin päin.

— Yksin. Yläkertaanko käskette järjestämään huoneen?

— Ilmoita Darja Aleksandrovnalle; minne hän käsklee.

— Darja Aleksandrovnalle? toisti Matvei ikään kuin epäillen.

— Niin, ilmoita. Ota tuo sähkösanoma ja vie hänelle, mitä hän siitä sanoo.

"Tahtoo kokeilla", ymmärsi Matvei, mutta sanoi vain: — Kyllä, herra.

Stepan Arkadjevitsh oli jo pesty ja kammattu ja valmiina pukeutumaan, kun Matvei narahtelevine kenkineen palasi verkkaisin askelin huoneeseen, sähkösanoma kädessä. Parturi oli jo mennyt.

— Darja Aleksandrovnna käski sanomaan, että hän matkustaa pois. Käski tekemään miten te itse parhaaksi näette, Matvei sanoi tuijottaen herraansa kädet taskussa ja pää kallellaan, vain silmillään nauraen. Stepan Arkadjevitsh oli vaiti. Sitten hänen kauniilla kasvoillaan väreili hyväntahtoinen ja hiukan sääliittävä hymy.

— Mitäs sanot, Matvei? hän sanoi heiluttaen päätään.

— Ei hätää, herra, kyllä tilanne setviytyy, Matvei sanoi.

— Setviytyykö?

— Niin tekee, herra.

— Niinkö arvelet? Kuka siellä on? Stepan Arkadjevitsh kysyi kuullessaan oven takaa hameen kahinaa.

— Minä vain, herra, kajahti miellyttävä naisääni, ja oven takaa pistivät esiin lastenhoitajan, Matrjona Filimonovnan, rokonarpiset kasvot.

— No mitä kuuluu, Matrjona? Stepan Arkadjevitsh kysyi mennessään hänen luokseen ovelle.

Vaikka Stepan Arkadjevitsh oli vaimonsa edessä kiireestä kantapäähän syyllinen ja itsekin tunsu sen, oli melkein koko talonväki, yksinpä imettäjänkin, Darja Aleksandrovnan ylin ystävä, herransa puolella.

— No mitä? hän sanoi alakuloisesti.

— Menkää, herra, pyytäkää vielä antamaan anteeksi. Ehkä Jumala suo onnea. Hyvin on tuskainen, surku katsoakin, ja kaikki on talossa mullin mallin. Pitäähän, herra hyvä, toki lapsia sääliä. Menkää pyytämään, herra. Mitäpä sitä muutakaan voi tehdä? Ken leikkiin ryhtyy...

— Eihän hän päästä luokseen...

— Tehkää kuitenkin voitavanne. Jumala on armollinen, rukoilkaa Jumalaa, herra, rukoilkaa!

— No hyvä, saat mennä, Stepan Arkadjevitsh sanoi äkkiä punastuen. — No niin, annahan vaatteet, hän kääntyi Matvein puoleen ja riisui päättäväisesti yltään aamutakin.

Matvei piteli paitaa jo valmiina, puhalteli jotain näkymätöntä sen kovetetulta rintamukselta, ja puki sen sitten ilmiselvää mielihyvää tuntien hyvin hoidetun vartalon ylle.

III

Pukeuduttuaan Stepan Arkadjevitsh pirsotti päälleen hajuveistä, veti suoriksi paidan hihat, pisti totunnaisin liikkein määrättyihin taskuihin savukekotelon, lompakon, tulitikut ja kellon kaksinkertaisina vitjoineen ja riippukoristeineen; sitten hän, tuntien onnettomuudestaan huolimatta olevansa puhdas, hyväntuoksuinen, terve ja fyysisesti pirteä, huiskautti nenäliinaansa ja lähti keveästi keinahtelevin askelin ruokasaliin, jossa häntä jo odotti kahvi ja sen vieressä kirjeet ja virastosta tulleet paperit.

Hän luki kirjeet. Yksi niistä oli hyvin ikävä, — kirje kauppiaalta, joka ostatteli hänen vaimolleen kuuluvan tilan metsää. Oli välttämätöntä myydä se; mutta nyt, ennen sovinnon syntymistä hänen ja vaimon kesken, siitä ei voinut olla puhuttakaan. Kaikkein ikävintä tässä asiassa oli se, että rahakysymys pyrki näin sekaantumaan juuri alkavaan sovinnontekoon. Pelkkä ajatuskin, että tuo rahakysymys pääsisi siinä sanelemaan, että hän metsän myynnin vuoksi haki sovintoa vaimonsa kanssa, — se ajatuskin jo loukkasi häntä.

Lopetettuaan kirjeet Stepan Arkadjevitsh veti eteensä virastosta lähetetyt paperit, lehteili nopeasti läpi kaksi asiakirjaa, teki muutamia merkintöjä suurella lyijykynällä, siirsi sitten paperit syrjään ja ryhtyi juomaan kahvia. Kahvikupin äärellä istuessaan hän avasi vielä kosteahkon aamuisen sanomalehden ja alkoi lukea sitä.

Stepan Arkadjevitsh tilasi ja luki vapaamielistä sanomalehteä, ei äärisuuntauksien julkaisemaa, vaan enemmistön kannattamaa suuntaa edustavaa. Joskaan hän ei oikeastaan välittänyt tieteestä, taiteesta eikä politiikasta, hän oli niihin nähden lujasti samalla kannalla kuin enemmistö ja sen äänenkannattaja ja muutti mielipiteitään ainoastaan silloin, kun enemmistö muutti niitä, tai paremminkin hän ei muuttanut niitä, vaan ne muuttuivat huomaamatta itsestään.

Stepan Arkadjevitsh ei valikoinut suuntaa eikä mielipiteitä, vaan suunnat ja mielipiteet tulivat hänelle luonnostaan aivan samoin kuin hatun tai takin kuosit, joita hän ei myöskään valikoinut, vaan otti sen, mikä kulloinkin oli käytössä. Mutta koska hän eli määrätystä seurapiirissä ja tunsikin jonkinlaista ajatustoiminnan tarvetta, jollainen aikuisiässä tavallisesti kehittyy, hän tarvitsi mielipiteitä yhtä välttämättä kuin hattua. Jos hän jostain syystä pitikin vapaamielistä suuntaa parempana kuin vanhoillista, jota monet hänen seurapiirissään kannattivat, niin ei siksi, että tämä suunta hänen mielestään olisi ollut järkevämpi, vaan siksi, että tämä suunta paremmin soveltui hänen elämäntapaansa. Vapaamielinen puolue väitti, että Venäjällä oli kaikki huonosti, ja ihan niin — Stepan Arkadjevitshilla oli paljon velkoja eikä raha tosiaan tahtonut riittää. Vapaamielinen puolue sanoi, että avioliitto on vanhentunut laitos ja että sen uudistaminen on välttämätöntä, ja tosiaankin: perhe-elämä tuotti Stepan Arkadjevitshille vähän huvia ja pakotti hänet valehtelemaan ja teeskentelemään, mikä oli niin vierasta hänen luonteelleen. Vapaamielinen puolue puhui tai oikeammin antoi ymmärtää, että uskonto on vain suitset barbaariselle kansanosalle, ja tosiaankin: Stepan Arkadjevitsh ei voinut kestää edes lyhyttä hartaushetkeä tuntematta väsymyksen kipua jaloissaan eikä voinut käsittää, mitä varten kaikki nuo kamalat ja korkealentoiset sanat toisesta elämästä olivat olemassa, kun elämä täälläkin saattoi olla kovin hauskaa. Tämän ohella oli Stepan Arkadjevitshista, joka piti hupaisasta leikinlaskusta, joskus hauska ällistyttyä rauhallisia ihmisiä sanomalla, että jos kerran syntyperällä kerskaillaan, niin ei saa pysähtyä Rurikiin, vaan on tunnustettava myös ensimmäinen kantaisä — apina. Niinpä vapaamielinen suuntaus kävi Stepan Arkadjevitshille tavaksi, ja hän piti lehdestään kuin sikarista päivällisen jälkeen sen kevyen sumun vuoksi, jonka se synnytti hänen päässään.

Hän luki pääkirjoituksen, jossa selitettiin, että aikanamme hälistään aivan turhaan radikalismista, joka muka uhkaa niellä kaikki vanhoilliset ainekset, ja puhutaan hallituksen velvollisuudesta ryhtyä keinoihin vallankumouksen lohikäärmeen tukahduttamiseksi, ja että päinvastoin "meidän mielipiteemme mukaan vaara ei piile luullussa vallankumouksen lohikäärmeessä, vaan edistystä jarruttavan vanhoillisuuden itsepiintaisuudessa" jne. Hän luki toisenkin, raha-asioita koskevan kirjoituksen, jossa mainittiin Benthamin ja Millin nimet ja piikiteltiin ministeriötä. Nopean päättelykykynsä ansiosta hän ymmärsi jokaisen piston merkityksen: miltä taholta ja kenelle ja minkä asian johdosta se annettiin, ja tämä tuotti hänelle aina jonkinlaista huvia. Mutta tänään tämän huvin turmeli muisto Matrjona Filimonovnan neuvoista ja kodin onnettomasta tilasta. Hän luki myös, että kreivi Beist oli huhujen mukaan matkustanut Wiesbadeniin, että harmaitten hiusten aika on nyt ohi, että myynnissä on keveitä ajoneuvoja ja että eräs nuori henkilö tekee tarjouksen. Mutta nuo uutiset eivät tuottaneet hänelle, kuten ennen, hiljaista, ironista huvia.

Luettuaan sanomalehden ja juotuaan toisen kupin kahvia voidellun rinkelin kera hän pudisti rinkelinmurut liiviltään ja oikaisi leveää rintaansa hymyillen iloisesti, ei siksi, että hänen mielestään olisi ollut jotain erityisen hauskaa — iloinen hymy oli hyvän ruoansulatuksen ansiota.

Mutta tämä iloinen hymy palautti samassa hänen mieleensä kaiken, ja hän kävi miettiväksi.

Lasten ääniä kuului oven takaa, ja Stepan Arkadjevitsh tunki ne pienemmän poikansa Grishan ja vanhemman tyttärensä Tanjan ääniksi. He olivat kuljettaneet jotain ja pudottaneet.

— Minähän sanoin, että kannelle ei saa panna matkustajia! huusi tyttö englanniksi; — saat itse korjata!

"Kaikki on sekaisin", ajatteli Stepan Arkadjevitsh "siellä lapset juoksentelevat yksinään". Ja hän meni ovelle ja kutsui heidät luokseen. He jättivät lippaan, joka oli olevinaan juna, ja lähtivät isän luo.

Tyttö, isän lempilapsi, juoksi rohkeasti sisään, syleili isäänsä ja riippui hänen kaulassaan iloiten kuten aina hajuveden tutusta tuoksusta, joka lemusi isän poskiparrasta. Suudeltuaan vihdoinkin isää tämän kumarasta asennosta punastuneille ja hellyyttä säteileville kasvoille tyttö irrotti kätensä ja aikoi juosta takaisin, mutta isä pidätti häntä.

— Miten äiti voi? kysyi hän hivellen kädellään tytön sileää, hentoista kaulaa. — Huomenta, hän vastasi hymyillen poikansa tervehdykseen.

Hän tunki pitävänsä vähemmän pojasta ja koetti aina olla tasapuolinen. Mutta poika tunki sen eikä hymyillyt vastaukseksi isän kylmään hymyyn.

— Äitiko? Hän on jo noussut, tyttö vastasi. Stepan Arkadjevitsh huokasi.

"Ei siis taaskaan ole nukkunut koko yönä", hän mietti.

— No onko äiti iloinen?

Tyttö tiesi, että isän ja äidin välillä oli riita ja ettei äiti voinut olla iloinen ja että isän kyllä piti tietää se ja että isä vain teeskenteli kysyessään sitä niin kevyesti. Ja hän punastui isän vuoksi. Isä heti käsitti sen ja punastui myöskin.

— En tiedä, tyttö sanoi. — Äiti ei käskenyt lukemaan, vaan käski mennä kävelemään neiti Hullin kanssa mummon luo.

— No mene, Tanjaseni. Ai niin, varrohan, hän sanoi pidättäen kuitenkin tyttöä ja silittäen tämän hentoa kättä.

Hän otti uunin reunukselta siihen eilen jättämänsä makeisrasian ja antoi tytölle kaksi tämän lempimakeista, suklaa- ja omenatäytteen.

— Grishalleko tämä? tyttö sanoi osoittaen suklaamakeista.

— Niin, niin. — Ja vielä silitettyään tytön olkapäitä isä suuteli häntä hiusrajaan ja kaulaan ja päästi menemään.

— Vaunut ovat ovella, sanoi Matvei. — Ja eräs asialle tullut nainen odottaa, lisäsi hän.

— Onko jo kauankin odottanut? kysyi Stepan Arkadjevitsh.

— Puolisen tuntia.

— Kuinka monesti sinun on käsketty heti ilmoittaa?

— Täytyyhän teidän nyt antaa rauhassa juoda kahvinne, sanoi Matvei sillä ystävällisen karkealla äänensävyllä, josta oli mahdoton vihastua.

— No pyydä sisään heti paikalla, sanoi Oblonski rypistellen nyrpeästi kulmiaan.

Tulija, alikapteenin rouva Kalinina, anoi mahdottomia ja järjettömiä. Mutta Stepan Arkadjevitsh pyysi tapansa mukaan hänet istumaan, kuunteli häntä tarkkaavaisesti, keskeyttämättä ja antoi seikkaperäisen neuvon kenen puoleen on käännyttävä ja miten, vieläpä kirjoitti hänelle nopeasti ja selvällä suurella, soikealla, kauniilla käsialallaan kirjelijun sille henkilölle, joka saattoi auttaa anojaa. Päästettyään alikapteenin rouvan menemään Stepan Arkadjevitsh otti hattunsa ja pysähtyi muistelemaan, eikö mitään ollut unohtunut. Ei tuntunut unohtuneen mitään paitsi se, minkä hän tahtoi unohtaa — vaimonsa.

"Hohhoi!" Hän painoi päänsä alas ja hänen kauniille kasvoilleen nousi tuskainen ilme. "Mennäkö vai ei?" kysyi hän itseltään. Ja sisäinen ääni sanoi hänelle, ettei pidä mennä, että siitä ei kuitenkaan voi tulla mitään muuta kuin teeskentelyä, että oli mahdotonta korjata tai parantaa heidän välejänsä, sillä olihan mahdotonta tehdä tuota naista jälleen viehättäväksi ja rakkautta herättäväksi tai muuttaa itseään ukoksi, joka ei enää kykene rakastumaan. Mitään muuta kuin petosta ja valhetta siitä ei voisi

koitua. Ja petos ja valhe olivat vieraita hänen luonteelleen.

"Mutta joskushan sen täytyy tapahtua; eihän ole mahdollista jättää tilannetta ennalleen", hän sanoi koettaen rohkaistua. Hän oikaisi rintansa, otti kotelosta savukkeen, sytytti sen, puhalsi pari kertaa, heitti sen helmiäistuhkakuppiin, kulki nopein askelin vierashuoneen poikki ja aukaisi oven vaimonsa makuuhuoneeseen.

IV

Darja Aleksandrovna seisoi aamupuserossaan vaatekaapin edessä, sikin sokin ympäri huonetta heiteltujen esineitten keskellä, ja valikoi jotakin. Hänen ennen kauniit ja sankat hiuksensa olivat sykkyrällä niskassa, kasvot olivat kuihtuneet ja laihat, silmät suuret, laihuuden avartamat ja pelästyneet. Kuullessaan miehensä askeleet hän pysähtyi ja katsoi oveen, koettaen turhaan ottaa ankan ja halveksivan ilmeen. Hän tunsu pelkäävänsä miestä ja lähenevää kohtausta. Hän oli taaskin, jo kymmenennen kerran näin kolmena päivänä, yrittänyt valikoida erilleen omia ja lastensa tavaroita viedäkseen ne äitinsä luo, eikä nytkään ollut saanut aiettaan toteutetuksi. Mutta nyt hän vakuutteli itselleen kuten edellisilläänkin kerroilla, ettei asia saanut jäädä sikseen, vaan että hänen täytyi ryhtyä johonkin, rangaista, häväistä tuota miestä, maksaa hänelle takaisin edes vähäinen osa sitä kipua, mitä tämä oli hänelle tuottanut. Hän vakuutteli yhä vielä muuttavansa pois miehensä luota, mutta tunsu, että se oli mahdotonta... Se oli mahdotonta siksi, ettei hän voinut olla pitämättä tuota miestä omana miehenään ja rakastamatta häntä. Sitä paitsi hän tunsu, että jos hän täällä, omassa kodissaan, töin tuskin ehti hoitaa viisi lastaan, niin lasten olisi vielä pahempi olla siellä, minne hän heidän kanssaan muuttaisi. Muutenkin jo näiden kolmen päivän aikana nuorin poika oli sairastunut, koska hänelle oli annettu huonoa lihalientä, ja toiset olivat jääneet eilen melkein ilman päivällistä. Hän tunsu että oli mahdotonta lähteä talosta; mutta pettään itseään hän kuitenkin valikoi tavaroita ja oli valmistautuvinaan lähtöön.

Nähdessään miehensä tulevan hän lasu kätensä kaapin laatikkoon ikään kuin hakien jotain ja katsahti tulijaan vasta silloin, kun tämä oli jo aivan hänen vieressään. Mutta hänen kasvonsa, joille hän oli tahtonut antaa ankan ja päättävän ilmeen, kuvastivat vain neuvottomuutta ja tuskaa.

— Dolly! sanoi mies hiljaisella, aralla äänellä. Hän kyyristi niskaansa ja tahtoi näyttää sääliittävältä ja nöyrältä, mutta silti hän säteili raikkautta ja terveyttä.

Darja Aleksandrovna vilkaisi nopeasti kiireestä kantapäähän miehensä raikkautta ja terveyttä säteilevää hahmoa. "Niin, hän on onnellinen ja tyytyväinen", ajatteli vaimo, "kun taas minä... Ja tuo inhottava hyväluontoisuus, jonka vuoksi kaikki niin pitävät hänestä ja jota kaikki niin kehuvat: minä vihaan sitä", hän ajatteli. Hänen huulensa puristuivat yhteen, ja kalpeiden, hermostuneiden kasvojen oikea poskilihas vavahteli.

— Mitä te tahdotte? hän sanoi nopeasti vieraalla rintaäänellä.

— Dolly! toisti mies, ääni värähdellen, — Anna tulee tänään.

— Mitä se minuun kuuluu? Minä en voi ottaa häntä vastaan, huudahti vaimo.

— Mutta täytyyhän sentään, Dolly...

— Menkää, menkää, menkää! huudahti Dolly katsomatta mieheensä, aivan kuin huuto olisi aiheutunut fyysisestä kivusta.

Stepan Arkadjevitsh oli voinut olla rauhallinen vaimoan ajatellessaan, oli saattanut toivoa, että kaikki setviytyy, kuten Matvei oli sanonut, ja saattanut tyyneästi lukea sanomalehtensä ja juoda kahvinsa. Mutta kun hän näki nuo tuskan näännyttämät marttyyrikasvot, kuuli tuon kohtaloonsa alistuvan ja epätoivoisen äänensävyyn, hänen hengityksensä salpautui, jotain kohosi kurkkuun ja silmiin tuli kyyneleinen kiilto.

— Jumalani, mitä minä olenkaan tehnyt! Dolly! Jumalan tähden!... Onhan... hän ei voinut jatkaa, itku takelteli hänen kurkussaan.

Darja Aleksandrovna pauskasi kaapin kiinni ja katsahti häneen.

— Dolly, mitä minä voin sanoa?... En muuta kuin: anna minulle anteeksi... Muista, eikö sentään

yhdeksän vuotta elämässä voi hyvittää hetken, hetken...

Darja Aleksandrovna seisoi siinä katse maahan luotuna, kuunteli ja odotti miehen jatkavan, ikään kuin rukoillen miestänsä jotenkin selittämään kaiken perättömäksi.

— Hetken nautintoa..., lausui mies ja tahtoi jatkaa, mutta tämän sanan vaikutuksesta Darja Aleksandrovnan huulet puristuivat taas yhteen aivan kuin fyysisestä kivusta, ja oikea poskilihas värähteli taas.

— Menkää, menkää tiehenne täältä! huusi hän vieläkin kimeämmin, — älkää puhuko minulle nautinnoistanne ja inhottavuuksistanne.

Dolly aikoi lähteä huoneesta, mutta horjahti ja tarttui tuolin selustaan saadakseen tukea. Hänen kasvonsa olivat pöhöttyneet, huulet turvonneet ja silmät täynnä kyyneliä.

— Dolly! sanoi Stepan Arkadjevitsh nyyhkyttäen jo hänkin. — Jumalan tähden, ajattele lapsia, ne eivät ole syyllisiä! Minä olen syyllinen, rankaise minua, käske minua sovittamaan tekoni. Olen valmis kaikkeen, mitä suinkin voin! Minä olen tehnyt väärin, en löydä sanoja ilmaisemaan, miten väärin olen tehnyt. Mutta Dolly, anna minulle anteeksi!

Darja Aleksandrovna istuutui. Stepan Arkadjevitsh kuuli hänen raskaan, kuuluvan hengityksensä ja tunki sanomatonta sääliä häntä kohtaan. Darja Aleksandrovna yritti useampaan kertaan sanoa jotain, mutta ei voinut. Stepan Arkadjevitsh odotti.

— Sinä ajattelet lapsia, koska tahdot leikkiä heidän kanssaan, mutta minä tiedän heitä ajatellessani, että he ovat nyt hukassa, virkkoi Darja Aleksandrovna sanoen nähtävästi yhden niistä lauseista, joita hän näinä kolmena päivänä oli toistanut mielessään.

Hän oli sanonut miestänsä sinuksi, ja tämä katsahti häneen kiitollisena ja liikahti tarttuakseen hänen käteensä, mutta Darja Aleksandrovna vetäytyi inhoten loitommaksi.

— Minä ajattelen lapsiani ja tekisin siksi kaikkeni niiden pelastamiseksi. Mutta minä en tiedä, miten heidät paremmin pelastaisin: sitenkö, että vien heidät pois isänsä luota, vai että jätän irستاilevan isän luo, — niin, irستاilevan isän luo... No sanokaa itse, onko enää sen jälkeen... mitä on tapahtunut, meidän yhteiselämämme mahdollinen? Onko se mahdollinen? Sanokaa, onko se mahdollinen? toisti hän korottaen ääntään. — Sen jälkeen kun mieheni, minun lasteni isä, antautuu rakkaussuhteeseen omien lastensa kotiopettajattaren kanssa...

— Mutta mitä minä...? Mitä minä voin tehdä? sanoi syytetty surkealla äänellä, tietämättä itse mitä puhui ja painaen päänsä yhä alemmas.

— Kuinka minä inhoan teitä! huusi Darja Aleksandrovna yhä enemmän kiivastuen. — Teidän kyyneleenne ovat vettä! Te ette koskaan ole rakastanut minua; teillä ei ole sydäntä eikä kunniantuntoa! Te olette minulle iljettävän vastenmielinen, inhottava ja vieras; niin, tuiki vieras! Hän lausui kipeästi ja kiukkuisesti tuon hänelle itselleen kauhean sanan *vieras*.

Stepan Arkadjevitsh katsoi vaimoonsa ja pelästyi ja kummastui hänen kasvoillaan kuvastuvaa vihaa. Hän ei ymmärtänyt, että hänen säälinensä vain ärsytti tuota naista, joka näki hänessä rakkauden sijasta vain säälivää myötätuntoa. "Ei, hän vihaa minua. Hän ei anna anteeksi", ajatteli Stepan Arkadjevitsh.

— Tämä on kauheata, kauheata! virkkoi hän.

Samalla parahti viereisessä huoneessa lapsi, luultavasti kaatuessaan. Darja Aleksandrovna kuulosteli itkua, ja hänen kasvonsa saivat äkkiä lauhkeamman sävyn.

Hän näytti hetkisen epäröivän ikään kuin ei olisi tiennyt, missä oli ja mitä oli tehtävä, mutta nousi sitten nopeasti ja lähti ovea kohti.

"Rakastaapas lastani", Stepan Arkadjevitsh ajatteli huomattavasta johtuneen muutoksen vaimonsa kasvoilla, "minun lastani. Kuinka hän sitten voi vihata minua?"

— Dolly, yksi sana vielä, virkkoi hän kulkien vaimonsa jäljessä.

— Jos te tulette jäljessäni, kutsun palvelusväen ja lapsen sisään! Tietäkööt kaikki, että te olette lurjus! Minä matkustan pois tänään, ja te saatte asua täällä rakastajattarenne kanssa!

Ja vaimo poistui läimäyttäen oven kiinni jäljessään.

Stepan Arkadjevitsh huoahki, pyyhki kasvonsa ja lähti hiljaisin askelin huoneesta. "Matvei sanoo, että setviytyy; mutta miten? Minä en näe edes mahdollisuutta. Voi voi tätä kauheutta! Ja miten

ruokottomasti hän huusi", puhui hän itsekseen muistellen vaimonsa huutoja ja sanoja: lurjus ja rakastajatar. "Palvelustytöt saattoivat kuulla. Kauhean, kauhean säädytöntä." Stepan Arkadjevitsh seisoi hetkisen yksinään, pyyhki silmänsä, huohti, oikaisi rintansa ja lähti huoneesta.

Oli perjantai ja saksalainen kelloseppä veti ruokasalin seinäkelloa. Stepan Arkadjevitsh muisti tuosta täsmällisestä kaljusta kellosepästä lausumansa sutkauksen, että tämä oli "itse vedetty koko eliniäkseen vetämään kelloja", ja hymyili. Stepan Arkadjevitsh piti paljon hyvästä pilasta. "Ja kentiespä setviytyykin! Hyvä sana se 'setviytyy'", hän ajatteli. "Se pitää panna mieleen."

— Matvei, huudahti hän, — laita sinä sitten Marjan kanssa kaikki järjestykseen sohvakamarissa Anna Arkadjevnaa vasten, hän sanoi ovesta ilmaantuneelle Matveille.

— Kyllä, herra.

Stepan Arkadjevitsh otti turkin ylleen ja astui kuistille.

— Ette taida tulla kotiin ruoalle? kysyi saattamaan tullut Matvei.

— Sittenhän näkee. Tästä saat menoihin, hän sanoi antaen lompakostaan kymmenruplasen. — Lieneekö tarpeeksi?

— Tarpeeksi tai ei, toimeen on tultava, sanoi Matvei työntäen kiinni vaunujen oven ja siirtyen takaisin kuistille.

Tyynnytettyään lapsensa palasi Darja Aleksandrovna sillä aikaa takaisin makuuhuoneeseen, arvaten vaunujen tärinän kuultuaan, että mies oli jo lähtenyt. Tämä huone oli hänen ainoa pakopaikkansa kotoisilta huolilta, jotka ympäröivät hänet heti kun hän vain poistui sieltä. Jo nytkin hänen käydessään lastenkamarissa olivat englantilainen neiti ja Matrjona Filimonovna ehtineet tuona lyhyenä hetkenä tehdä hänelle muutamia kysymyksiä, jotka olivat sangen kiireellisiä ja joihin hän yksin saattoi vastata: Mitä piti pukea lasten ylle kävelyllä vietäessä? Pitikö antaa maitoa? Eikö pitäisi lähettää hakemaan uutta kokkia?

— Ah, jättäkää minut rauhaan! oli hän sanonut ja palattuaan makuuhuoneeseen istunut samalle paikalle, missä oli ollut miehensä kanssa puhuessaan. Hän puristi yhteen laihtuneet kätensä, joiden luisevista sormista sormukset tahtoivat valua pois, ja ryhtyi selvittelemään muistossaan koko äskeistä keskustelua. "Lähti jo! Mutta mitenhän heidän väliensä laita on?" mietti Darja Aleksandrovna. "Näinköhän hän yhä tapailee sitä naista? Miksi minä en kysynyt häneltä? Ei, ei, meidän on tämän jälkeen enää mahdoton palata yhteen. Jos me jäämmekin samaan taloon, niin pysymme vieraina. Iäti vieraina!" toisti hän taas erityisen merkitsevästi tuon hänelle hirveän sanan.

"Ja miten minä rakastin, Jumalani, miten minä rakastin häntä!... Miten minä rakastin! Ja enkö minä nytkin häntä rakasta? Kukaties vielä enemmän kuin ennen! Sehän se onkin kauheinta..." hän aloitti, mutta ei saanut lopetetuksi ajatustaan, sillä Matrjona Filimonovna pisti päänsä ovesta.

— Käskisitte hakemaan minun veljeäni, hän sanoi, — laittaisi edes päivällisen; muuten lapset jäävät kuuteen asti ruoatta kuten eilen.

— Hyvä on, minä tulen heti katsomaan. Entä onko haettu tuoretta maitoa?

Ja Darja Aleksandrovna syventyi päivän huoliin ja hukutti hetkeksi niihin surunsa.

V

Stepan Arkadjevitsh oli lahjakkuutensa turvin selviytynyt opinnoista hyvin, mutta laiskuutensa ja vallattomuutensa takia hän oli aina ollut häntäpään oppilaita. Hummailevasta elämäntavastaan, vaatimattomista oppiarvoistaan ja nuoresta iästään huolimatta hän oli päässyt kunniakkaaseen ja hyväpalkkaiseen päällikönvirkaan eräässä moskovalaisessa virastossa. Tämän paikan hän oli saanut Anna-sisarensa miehen Aleksei Aleksandrovitsh Kareninin avulla, jolla oli hyvin huomattava asema siinä ministeriössä, johon virasto kuului. Mutta jos ei Karenin olisi nimittänyt lankoaan tuohon virkaan, olisi Stiva Oblonski satojen muitten ihmisten, veljien, sisarten, omaisten, serkkujen, setien, enojen tai tätien avulla saanut saman tai toisen samanlaisen paikan, josta maksettiin palkkaa kuutisentuhatta ruplaa, mikä summa oli hänelle tarpeen, koska hänen raha-asiansa vaimon melkoisesta omaisuudesta huolimatta olivat rappiolla.

Puoli Moskovaa ja Pietaria kuului Stepan Arkadjevitshin sukulaisiin ja ystäviin. Hän oli syntynyt niiden ihmisten piirissä, jotka olivat päässeet tämän maailman mahtaviksi. Yksi kolmasosa valtiomiehistä, vanhukset, oli hänen isänsä ystäviä ja oli tuntenut hänet paitaressusta; toinen kolmannes oli sinutteluväleissä hänen kanssaan ja kolmas oli hyviä tuttavuuksia. Siis kaikki maisen onnen kuten virkojen, vuokra- ja omistusoikeuksien sekä muiden etujen jakelijat olivat hänen ystäviään eivätkä voineet syrjäyttää omaa miestänsä. Eikä Oblonskin ollut tarvinnut erityisesti ponnistella hyvän paikan saamiseksi; oli vain tarvinnut olla kieltäytymättä, kadehtimatta, riitaantumatta ja loukkaantumatta, mitä hän harvinaisessa hyväluontoisuudessaan ei koskaan ollut tehnyt. Hänestä olisi tuntunut naurettavalta, jos hänelle olisi sanottu, ettei hän saa niin hyväpalkkaista paikkaa kuin hän tarvitsi, semminkin kun hän ei vaatinutkaan mitään erinomaista; hän tahtoi vain saman verran kuin saivat hänen ikätoverinsakin, ja sellaista virkaa hoitamaan hän kykeni yhtä hyvin kuin joku toinenkin.

Kaikki Stepan Arkadjevitshin tuntevat henkilöt rakastivat häntä hänen lempeän, iloisen luonteensa ja ehdottoman rehellisyytensä vuoksi; ja hänen kauniissa, valoisassa ulkomuodossaan, sädehtivissä silmissään, mustissa kulmakarvoissaan, hiuksissaan, kasvojen valkoisuudessa ja punassa oli jopa jotain sellaista, mikä miellytti ja piristi hänen seuraansa sattuvia ihmisiä aivan fyysisesti. "Ahaa! Stiva! Oblonski! Siinähan se mies onkin!" sanottiin melkein aina iloisesti hymyillen, kun hänet tavattiin. Joskin välillä sattui, että keskustelu hänen kanssaan toi ilmi, ettei mitään erityisen ilahduttavaa ollut tapahtunut, — toisena tai kolmantena päivänä sen jälkeen kaikki jälleen iloitsivat hänet nähdessään.

Hoidettuaan kolmatta vuotta päällikön virkaa eräässä Moskovan virastossa Stepan Arkadjevitsh oli voittanut osakseen virkatoveriensa, alaistensa, päällikköjensä ja kaikkien hänen kanssaan asioissa olevien ihmisten rakkauden mutta myös heidän kunnioituksensa. Ne pääominaisuudet, jotka hankkivat hänelle tuon yleisen kunnioituksen virastossa, olivat ensinnäkin hänen kaikkia kohtaan osoittamansa lempeys, joka perustui tietoisuuteen hänen omista puutteistaan; toiseksi täydellinen vapaamielisyys, ei se, jonka hän oli saanut sanomalehdistä, vaan vapaamielisyys, joka oli hänellä verissä ja joka sai hänet aivan tasa-arvoisesti ja yhtäläisesti kohtelevaan kaikkia ihmisiä heidän arvostaan ja varallisuudestaan huolimatta; ja kolmanneksi — mikä oli tärkeintä — täydellinen välinpitämättömyys omaa työtä kohtaan, minkä vuoksi hän ei koskaan innostunut liikaa eikä tehnyt virheitä.

Tultuaan virastoon Stepan Arkadjevitsh astui kunnioittavan ovilakeijan saattamana salkku kädessä pieneen työhuoneeseensa, puki ylleen virkatakin ja meni virastohuoneeseen. Kirjurit ja kaikki virkailijat nousivat ja kumarsivat iloisesti ja kunnioittavasti. Stepan Arkadjevitsh astui kiireisesti, kuten aina, paikalleen, kätteli kaikki ja istuutui. Hän laski hiukan leikkiä, puhui juuri niin paljon kuin oli sopivaa ja aloitti työnsä. Ei kukaan osannut varmemmin kuin Stepan Arkadjevitsh löytää sitä vapauden, koruttomuuden ja virallisuuden rajaa, jota asioiden miellyttävä käsittely edellyttää. Sihteeri tuli papereineen hänen luokseen iloisena ja kunnioittavan näköisenä, kuten muutkin Stepan Arkadjevitshin viraston työntekijät, ja puhui sillä tuttavallisen vapaamielisellä äänensävyllä, jonka Stepan Arkadjevitsh oli täällä vakiinnuttanut:

— Saatiinpa viimeinkin tietoja Penzan lääninhallituksesta. Tässä näin, jos saan...

— Vai saatiin ne vihdoinkin! virkkoi Stepan Arkadjevitsh painaen sormellaan paperiin. — No niin, hyvät herrat... ja asiainkäsittely alkoi.

"Jos ne tietäisivät", hän ajatteli esitystä kuunnellessaan, pää kenossa ja kasvoillaan paljonpuhuvaa ilmeä, "mikä syyllinen koulupoika heidän esimiehensä oli puoli tuntia sitten!" Ja hänen silmänsä nauroivat esitystä luettaessa. Kello kahteen työn oli määrä kestää yhtäjaksoisesti, ja sitten oli aamiaistauko.

Kello ei ollut vielä kahtakaan, kun viraston suuret lasiovet äkkiä avautuivat ja joku tuli sisään. Ilostuen vaihtelusta kaikki katsahivat muotokuvan ja peilin alta oveen päin; mutta ovella seisova vartija karkotti heti tulijan ja sulki lasioven hänen jälkeensä.

Kun asiakirja oli luettu, nousi Stepan Arkadjevitsh ojenteli jäseniään ja — vapaamielisen ajan tapoja noudattaen — otti virastossa esiin savukkeen ja lähti työhuoneeseensa. Kaksi hänen toveriaan, vanha virkamies Nikitin ja kamarijunkkari Grinevitsh seurasivat häntä.

— Ehdimme lopettaa aamiaisen jälkeen, sanoi Stepan Arkadjevitsh.

— Ehdimme toki! sanoi Nikitin.

— Mahtaa se Fomin olla aika velikulta, sanoi Grinevitsh eräästä käsiteltävänä olevaan asiaan osallisesta henkilöstä.

Stepan Arkadjevitsh veti kulmansa ryppyyn Grinevitshin sanojen johdosta antaakseen tämän tuntoa, että oli säädyttöntä ennenajojaan mennä lausumaan tuomioita, eikä vastannut mitään.

— Kuka kävi? kysyi hän vartijalta.

— Kuka lienee ollut, teidän ylhäisyytenne; luvatta tuppautui sisään, kun en sattunut katsomaan. Kysyi teitä. Minä sanoin että kunhan jäsenet tulevat aamiaistauolle, niin sitten...

— Missä hän on?

— Lieneekö mennyt eteiseen, äsken hän tuossa käveli. Tuolla näkyy tulevan, sanoi vartija osoittaen vahvarakenteista, leveäharteista ja kiharapäistä miestä, joka karvalakki päässä nopeasti ja kevyesti juoksi kuluneita kiviportaita ylös. Muuan laiha virkamies, joka salkku kainalossa laskeutui portaita, seisahtui paheksuen katsomaan juoksevan jalkoihin ja vilkaisi sitten kysyvästi Oblonskiin.

Stepan Arkadjevitsh seisoi portaiden ääressä. Virkatakin kirjaillun kauluksen yllä hyväntahtoisina sädehtivät kasvot kirkastuivat entisestään, kun hän tunnisti lähemmäs kiiruhtavan tulijan.

— Niinpäs on! Levin, vihdoin viimein! hän sanoi katsellen lähestyvää Leviniä ystävällisesti ja leikkisästi hymyillen. — Että sinä viitsitkin vaivautua hakemaan minua tästä luolasta! Stepan Arkadjevitsh sanoi ja tyytymättä pelkkään kädenpuristukseen suuteli ystäväänsä. — Oletko jo kauan ollut täällä?

— Saavuin vastikään, ja teki kovasti mieli tavata sinua, Levin vastasi katsellen ujosti ja samalla tuimasti ja levottomasti ympärilleen.

— No, menkäämme työhuoneeseen, sanoi Stepan Arkadjevitsh joka tunsi ystäväänsä itserakkaan ja äreän ujouden, tarttui häntä käteen ja veti jäljessään, kuin opastaen läpi vaaranpaikkojen.

Stepan Arkadjevitsh oli tehnyt sinunkaupat melkein kaikkien tuttaviansa kanssa: kuusikymmenvuotisten ukkojen, kahdenkymmenen ikäisten poikien, näyttelijöiden, ministerien, kauppiaiden ja kenraaliadjutanttien kanssa, joten hyvin monet niistä, jotka olivat "sinuja" hänen kanssaan, olivat yhteiskuntatikapuitten kahdesta äärimmäisestä päästä ja olisivat suuresti hämmästyneet kuullessaan, että heillä Oblonskin kautta oli jotain yhteistä. Hän oli sinutteluväleissä kaikkien kanssa, joitten seurassa oli juonut samppanjaa, ja samppanjaa hän joi kaikkien kanssa, ja sen tähden kohdatessaan alaistensa läsnä ollessa häpeällisiä "sinujaan", kuten hän leikkillä nimitti useita ystäviään, hän osasi aina lieventää tilanteen alaisissa synnyttämää kielteistä vaikutelmaa luontaisella tahdikkuudellaan. Levin ei ollut häpeällinen "sinä", mutta hienovaistoinen Oblonski tunsi Levinin ajattelevan, ettei hän alaistensa nähden kenties haluaisi osoittaa läheistä tuttavuuttaan Leviniin, ja kiiruhti sen vuoksi viemään Levinin työhuoneeseensa.

Levin oli melkein samanikäinen Oblonskin kanssa, eikä pelkän samppanjalasin takia "sinä" hänen kanssaan. Levin oli hänen toverinsa ja ystäväänsä varhaisnuoruuden ajoilta. He pitivät toisistaan huolimatta luonteiden ja taipumusten erilaisuudesta, kuten varhaisen nuoruuden aikaiset ystävykset pitivät toisistaan. Mutta siitä huolimatta kumpikin heistä — kuten eri toiminta-aloilla työskentelevien ihmisten laita usein on — sydämessään ylenkatsoi toistensa toimintaa, joskin järkeilemällä etsi sille puolustusta. Kummastakin oma elämä tuntui ainoalta oikealta ja ystävän elämä pelkältä itsepetokselta. Oblonski ei voinut olla vetämättä huuliaan keveään pilahymyyn nähdessään Levinin. Monet kerrat hän oli tavannut Levinin tämän tultua käymään Moskovassa maalta, missä tämä puuhaili jotain, mutta mitä, sitä ei Stepan Arkadjevitsh koskaan oikein voinut käsittää eikä siitä välittänyt. Levin tuli Moskovaan aina levottomana, hätäisenä, hieman ujostelevana ja tuon ujouden hermostuttamana, ja hänen näkemyksensä olivat useimmiten aivan uusia ja odottamattomia. Stepan Arkadjevitsh nauroi sille ja piti siitä. Aivan samalla tavoin Levinkin sydämessään halveksi sekä ystäväänsä kaupunkilaista elämäntapaa että hänen virkaansa, jota piti tyhjäksi toimituksena ja josta teki pilaa. Mutta erotus oli siinä, että Oblonski, joka toimi niin kuin muutkin, nauroi itsevarmaan ja hyväntahtoiseen sävyyn, kun taas Levin oli epävarma ja väliin vihainen.

— Kauan on sinua odotettu, Stepan Arkadjevitsh sanoi työhuoneeseen tultua ja päästi irti Levinin käden, siten ikään kuin osoittaen vaaranpaikkojen päättyneen. — Onpa oikein hauska taas nähdä sinua, hän jatkoi. — No, mitä sinulle kuuluu? Milloin tulit?

Levin vaikenä katsellen Oblonskin kahden toverin tuntemattomia kasvoja ja varsinkin hienon Grinevitshin käsiä, joitten pitkissä valkeissa sormissa oli niin pitkät, keltaiset, kärjistään käyristyneet kynnet ja paidankalvosimissa niin suuret välkkyvät napit, että nuo kädet nähtävästi anastivat koko hänen huomionsa eivätkä suoneet hänelle ajatuksen vapautta. Oblonski huomasi sen heti ja hymyili.

— Ai sallikaa minun esitellä, hän sanoi. — Toverini Filip Ivanovitsh Nikitin, Mihail Stanislavitsh Grinevitsh ja käännettyään Leviniin päin: — Zemstvon toimimies, uusia zemstvomiehiiä, voimailija, joka nostaa yhdellä kädellä viisi puutaa, karjanhoitaja, metsämies ja ystäväni, Konstantin Dimitrijevitsh Levin, Sergei Ivanovitsh Koznyshevin veli.

— Erittäin hauskaa, sanoi ukko.

— Minulla on kunnia tuntea veljenne Sergei Ivanovitsh sanoi Grinevitsh ojentaen hienon pitkäkyntisen kätensä.

Levin rypisti kulmiaan, puristi kylmästi hänen kättään ja kääntyi samassa Oblonskin puoleen. Vaikkakin hän tunsu suurta kunnioitusta velipuoltaan, kaikkialla Venäjällä tunnettua kirjailijaa kohtaan, ei hän kuitenkaan voinut sietää, että häntä puhuteltiin kuuluisan Koznyshevin veljenä eikä Konstantin Levininä.

— Ei, minä en enää ole zemstvomiehiä. Olen kokonaan riitaantunut kaikkien kanssa enkä enää käy kokouksissa, hän sanoi kääntyen Oblonskiin päin.

— Jopas ehdit! sanoi Oblonski hymyillen. — No, miten ja mistä syystä?

— Pitkä juttu. Kerron joskus toiste, Levin sanoi, mutta alkoikin samassa kertoa. — Lyhyesti sanoen olen tullut siihen vakaumukseen, ettei mitään zemstvotoimintaa ole eikä voi olla, hän aloitti kuin joku olisi vastikään loukannut häntä: toisaalta se on leikkikalua, leikitään parlamenttia, mutta minä en ole tarpeeksi nuori enkä tarpeeksi vanha huvitellakseni leikkikalulla; ja toisaalta se on (hän takelteli hiukan) — hyvä keino kihlakunnan rosvojoukolla hankkia sievoisia rahasummia. Ennen oli holhouslautakunnat ja oikeudet, nyt on zemstvo. Enää ei saada lahjuksia, vaan ansaitsematonta palkkaa, hän selitti niin kiivaasti kuin joku läsnäolijoista olisi väittänyt hänen mielipidettään vastaan.

— Jahaa! Huomaan, että olet taas uudessa vaiheessa, vanhoillisessa, sanoi Stepan Arkadjevitsh. — Mutta siitä voimme puhua tarkemmin toiste.

— Niin, joskus toiste. Mutta minun piti saada tavata sinua, Levin sanoi katsoen vihaisesti Grinevitshin kättä.

Stepan Arkadjevitsh hymyili tuskin huomattavasti. — Muistaakseni sinä puhuit, ettet koskaan pane eurooppalaista pukua yllesi? hän sanoi tarkastellen Levinin uutta, nähtävästi ranskalaisen räätälin valmistamaa pukua. — Niinpä, näkyy kuin näkyykin uusi aate.

Yhtäkkiä Levin punastui, ei kuten aikaihmiset keveästi, huomaamattaan, vaan kuten nuoret pojat, tuntien ujoutensa koomisuuden ja sen vuoksi häveten ja punastuen vieläkin enemmän, melkein itku kurkussa. Ja tuntui niin oudolta nähdä nuo viisaat, miehekkäät kasvot noin lapsellisessa tilassa, että Oblonski lakkasi katsomasta häneen.

— Niin, missä tapaisimme? Minun on hyvin, hyvin tärkeää puhua kanssasi, Levin sanoi.

— Kuulehan, lähdemme Gurinille aamiaista syömään ja puhumme siellä. Minä olen kolmeen asti vapaa.

— Ei, Levin vastasi hetken arveltuaan, — minun on vielä käytävä muualla.

— No, syömme sitten päivällistä yhdessä.

— Päivällistä? Eihän minulla mitään erikoisempaa asiaa ole, sanoisin vain pari sanaa, kysyisin jotain, ja jutella voisimme myöhemmin.

— No sano sitten heti ne pari sanaa, juttelemme sitten päivällispöydässä.

— Ne pari sanaa olisivat vain... Levin sanoi, — ei se ole mitään erikoista.

Hänen kasvoilleen kohosi äkkiä äreä ilme hänen ponnistellessaan ujouttaan vastaan.

— Mitä Shtsherbatskeille kuuluu? Onko kaikki ennallaan? kysyi hän.

Stepan Arkadjevitsh joka oli jo kauan tiennyt, että Levin oli rakastunut hänen kälyynsä Kittyyn, hymyili tuskin huomattavasti, ja hänen silmänsä loistivat.

— Sinä sanoit pari sanaa, mutta minä en voi vastata parilla sanalla, sillä... Anteeksi, hetkinen...

Sihteeri oli astunut huoneeseen ja tullut tuttavallisen kunnioittavasti papereineen Oblonskin luo. Kaikkien sihteerien tapaan hän verhosi päällikköä paremman asiantuntemuksensa vaatimattomuuteen ja alkoi selittää tälle jotain pulmaa kysymyksen muodossa. Stepan Arkadjevitsh ei kuunnellut loppuun, vaan laski ystävällisesti kätensä sihteerin hihalle.

— Ei, tehkää te vain niin kuin minä olen sanonut, hän sanoi lieventäen huomautustaan hymyllä, ja selitettyään lyhyesti, miten hän asian käsitti, siirsi paperit syrjään ja sanoi: — Tehkää niin, Zahar

Nikititsh, olkaa niin hyvä.

Nolostunut sihteeri poistui. Levin, joka sihteerin kanssa käydyin neuvonpidon aikana oli kokonaan tointunut hämmennyksestään, seisoi nojaten kyynärpäillään tuolinselekämykseen, ja hänen kasvoillaan oli pilkallisen tarkkaavainen ilme.

— En käsitä, en käsitä, hän sanoi.

— Mitä sinä et käsitä? kysyi Oblonski yhtä iloisesti hymyillen ja ottaen savukkeen. — Hän odotti Leviniltä jotain omituista päähänpistoa.

— En käsitä mitä te teette, Levin sanoi kohauttaen olkapäitään. — Miten sinä voit tuota vakavasti tehdä?

— Miten niin?

— Siksi, että... se on kaikki turhaa.

— Niin sinä luulet, mutta meillä on työtä kurkkua myöten.

— Paperityötä. No niin, sinulla on taipumuksia siihen, lisäsi Levin.

— Sinä tarkoitat, että minulla on puutetta jostain muusta?

— Kenties, Levin sanoi. — Kuitenkin minä ihailen sinun mahtiasi ja ylpeilen siitä, että minulla on ystävänä niin mahtava mies. Mutta sinä et vielä vastannut kysymykseeni, lisäsi hän ponnistaen kaikki voimansa katsoakseen Oblonskia suoraan silmiin.

— Hyvä, hyvä. Odotas, niin joudut tähän tilanteeseen itsekin. Mikäs ollessa, kun on kolme tuhatta desjatinaa Karazinin kihlakunnassa ja tuollaiset lihakset ja raikkaus kuin kaksitoistavuotiaalla tytöllä, — mutta vielä sinäkin tulet meidän matkaamme. Niin, mutta mennäänpä asiaasi. Kaikki on ennallaan, vahinko vain, ettet ole niin pitkään aikaan käynyt.

— Miten niin? kysyi Levin pelästyen.

— Muuten vain, vastasi Oblonski. — Puhutaan sitten. Mitä varten sinä oikeastaan tulit?

— No puhutaan siitäkin myöhemmin, Levin sanoi punastuen taas korviaan myöten.

— Hyvä on, ymmärrän, sanoi Stepan Arkadjevitsh. — Niin, näetkös: minä kutsuisin sinut meille, mutta vaimoni on hieman sairas. Mutta kuulehan, jos tahdot nähdä heitä, niin he varmaankin ovat Eläintarhassa neljästä viiteen. Kitty luistelee siellä. Aja sinä sinne, minä tulen sitten myös ja menemme yhdessä jonnekin päivälliselle.

— No niin, näkemiin siis.

— Katsokin, ettet vain taaskin unohda tai lähde yhtäkkiä maalle — se olisi sinun tapaistasi! huusi Stepan Arkadjevitsh nauraen.

— Varmasti en.

Ja Levin lähti huoneesta muistaen vasta ovella, että oli unohtanut kumartaa Oblonskin tovereille.

— Varmaankin sangen tarmokas herra, sanoi Grinevitsh Levinin mentyä.

— Niin, ystäväni, Stepan Arkadjevitsh sanoi heiluttaen päätään, — siinä on onnenpoika! Kolme tuhatta desjatinaa maata Karazinin kihlakunnassa, kaikki edessäpäin, ja mikä raikkaus miehessä! Toista kuin meikäläinen.

— Mitäs teillä sitten on valittamista, Stepan Arkadjevitsh?

— Oh, paljon, paljon, Stepan Arkadjevitsh sanoi huoaten raskaasti.

VI

Oblonskin kysyessä Leviniltä, miksi tämä oikeastaan oli tullut, oli Levin punastunut ja suuttunut

itseensä siitä, että oli punastunut ja ettei ollut voinut sanoa hänelle suoraan: "Olen tullut pyytämään vaimosi sisarta vaimokseni", vaikka oli tullut yksinomaan sitä varten.

Levinin ja Shtsherbatskin kodit olivat vanhoja moskovalaisia aateliskoteja ja olivat aina olleet keskenään läheisissä ystävyysuhteissa. Tämä suhde oli vielä entisestään vahvistunut Levinin ylioppilasvuosina. Hän oli lukenut ja suorittanut ylemmän tutkinnon yhdessä nuoren ruhtinas Shtsherbatskin, Dollyn ja Kittyn veljen kanssa. Tähän aikaan Levin oli usein käynyt Shtsherbatskien kodissa ja rakastunut siihen. Niin oudolta kuin se kenties kuulostaakin, oli Konstantin Levin rakastunut juuri Shtsherbatskien kotiin, perheeseen, erityisesti sen naispuolisiin jäseniin. Levin itse ei muistanut äitivainajaansa, ja hänen ainoa sisarensa oli häntä vanhempi, joten hän näki Shtsherbatskien kodissa ensimmäisen kerran sellaisen sivistyneen ja vakaan aatelisperheen piirin, jota vaille hän oli jäänyt isänsä ja äitinsä kuoleman johdosta. Hän näki kaikki tämän perheen jäsenet, etenkin naispuoliset, eräänlaisen salaperäisen, runollisen verhon lävitse. Paitsi ettei hän nähnyt heissä mitään vikoja, hän kuvitteli lisäksi tuon runollisen verhon alla piilevän mitä ylevimpiä tunteita ja kaikkea mahdollista täydellisyyttä. Miksi näiden kolmen neidin piti päivät läpeensä puhua ranskaa ja englantia; miksi he määrätunteina soittivat vuorotellen pianoa, jonka ääni kuului veljen luo yläkertaan, missä ylioppilaat lueskelivat; miksi ranskalaisen kirjallisuuden, musiikin, piirustuksen ja tanssin opettajat kävivät talossa; miksi kaikki kolme neitiä ajelivat mademoiselle Linonin kanssa määrätunteina vaunuilla Tverin puistokadulle, atlasturkit yllään — Dollyllä pitkä, Nataljalla puolipitkä, Kittyllä lyhyt, niin että hänen soreat jalkansa kireine punaisine sukkiineen jäivät näkyviin; miksi heidän piti kävellä Tverin puistokadulla kultakokardihattuisen lakeijan seuraamana, — kaikki tämä ja paljon muutakin, mitä heidän salaperäisessä maailmassaan tapahtui, oli hänelle käsittämätöntä, mutta hän tiesi, että kaikki, mitä siellä tapahtui, oli ihanaa, ja hän oli rakastunut juuri sen kaiken salaperäisyyteen.

Ylioppilaskautenaan Levin oli ollut rakastumaisillaan vanhimpaan sisareen Dollyyn, mutta tämä oli pian joutunut naimisiin Oblonskin kanssa. Sitten hän oli alkanut kiintyä toiseen. Hän oli ikään kuin tuntenut, että hänen oli rakastuttava johonkin sisarista, mutta ei ollut kyennyt tekemään itselleen selväksi, kehen heistä. Mutta Nataljakin oli kohta seuraelämänsä astuttuaan joutunut naimisiin lähettiläs Lvovin kanssa. Kitty oli vielä ollut lapsi Levinin päästessä yliopistosta. Nuori Shtsherbatski oli mennyt merisotaväkeen ja hukkunut Itämerellä, ja sen jälkeen olivat Levinin ja Shtsherbatskien välit vähitellen höltyneet, huolimatta Levinin ja Oblonskin ystävydestä. Mutta kun Levin tänä vuonna alkutalvella oli tullut Moskovaan vietettyään vuoden maalla, oli hän Shtsherbatskit nähdessään ymmärtänyt, kehen kolmesta hänen todella oli määrä rakastua.

Olisi luullut, ettei mikään olisi ollut yksinkertaisempaa kuin hänen, hyväksukuisen ja pikemmin rikkaan kuin köyhän kolmekymmentäkaksivuotiaan miehen kosia ruhtinatar Shtsherbatskia: kaiken todennäköisyyden mukaan hänet olisi heti katsottu oivaksi aviomieheksi. Mutta Levin oli rakastunut, ja siksi Kitty näytti hänestä joka suhteessa niin täydelliseltä, kaikkea maallista ylemmältä olennoilta, ja hän itse niin maalliselta, että tuntui mahdottomalta pelkkä ajatuskin, että muut ja Kitty itse katsoisivat hänet kyllin arvokkaaksi.

Oltuaan Moskovassa kaksi kuukautta kuin houreen vallassa ja tavattuaan Kittyä melkein joka päivä seuramaailmassa, jossa hän juuri Kittyn vuoksi oli alkanut viettää aikaansa, hän päätyi äkkiä siihen, ettei asiasta voi tulla mitään, ja matkusti takaisin maalle.

Levinin vakaumus asiansa mahdottomuudesta perustui siihen tunteeseen, että hän tytön sukulaisten silmissä oli epäedullinen, arvoton pari ihanalle Kittyille ja ettei Kitty itseään voisi hänestä pitää. Omaisten mielestä hänellä ei ollut mitään tavanmukaista, määrättyä tointa eikä asemaa seuramaailmassa, kun taas hänen toverinsa olivat jo nyt, hänen ollessaan kolmenkymmenen kahden vuoden vanha, kuka everstinä ja sivuadjutanttina, kuka professorina, kuka pankinjohtajana, kuka rautatiehallituksen päällikkönä tai viraston esimiehenä, kuten Oblonski; itse hän oli vain (hän tiesi sangen hyvin, miltä hänen täytyi muiden silmissä näyttää) tilanomistaja, joka hoiti karjaa, metsästeli ja rakenteli jotain, siis lahjaton nuori mies, josta ei ollut tullut mitään ja joka puuhaili seurapiiriväen mielestä samaa kuin ne, jotka eivät kelpaa mihinkään.

Salaperäinen, ihana Kitty itse taas ei voisi rakastaa niin rumaa miestä kuin minä hän itseään piti, eikä varsinkaan niin tavallista miestä, jossa ei ollut mitään erikoista. Sitä paitsi hänestä tuntui, että hänen entinen suhteensa Kittyyn, joka oli ollut kuin täysi-ikäisen suhde lapseen sen johdosta, että hän oli ollut Kittyn isonveljen ystävä, tuli vielä uudeksi esteeksi hänen rakkaudelleen. Rumaa, hyväluontoista miestä, jollainen hän mielestään oli, saattoi, arveli hän, pitää ystävänsä, mutta jos mieli saada osakseen sellaista rakkautta, jota hän itse tunsikin Kittyä kohtaan, täytyi olla komea ja uljas mies ja ennen kaikkea jotain erikoista.

Hän oli kyllä kuullut, että naiset useinkin rakastavat rumia, tavallisia miehiä, mutta hän ei sitä uskonut, sillä hän arvioi asiaa oman itsensä mukaan, hän kun itse saattoi rakastaa vain kauniita, salaperäisyydellään ja erikoisuudellaan viehättäviä naisia.

Oltuaan kaksi kuukautta yksin maalla hän tuli kuitenkin vakuuttuneeksi, ettei tämä ollut niiden rakastumisten kaltaista, joita hän oli kokenut ensi nuoruudessaan, että tämä tunne ei antanut hänelle hetkenkään rauhaa, että hän ei voinut elää ratkaisematta kysymystä, tuleeko Kitty hänen vaimokseen vai eikö, että hänen epätoivonsa oli johtunut vain hänen mielikuvituksestaan ja ettei hänellä ollut mitään varmoja todisteita rukkasten saannista. Ja hän oli nyt tullut Moskovaan päätettyään lujasti lausua ilmi tunteensa ja mennä naimisiin, jos saa myöntävän vastauksen. Tai... hän ei voinut ajatella, miten hänen kävisi, jos hän saisi rukkaset.

VII

Saavuttuaan aamujunassa Moskovaan Levin ajoi velipuolensa Koznyshevin luo. Pukua vaihdettuaan hän astui veljensä työhuoneeseen aikoen heti paikalla kertoa hänelle tulonsa syyn ja kysyä neuvoa; mutta veli ei ollut yksin. Hänen luonaan istui eräs huomattava filosofian professori, joka oli tullut Harkovista varta vasten selvittämään väärinkäsitystä, joka oli syntynyt miesten välille eräästä sangen tärkeästä filosofisesta kysymyksestä. Professori oli antautunut kiivaaseen väittelyyn materialistien kanssa. Sergei Koznyshev oli seurannut innokkaasti tätä väittelyä ja professorin viimeisen kirjoituksen luettuana esittänyt kirjeessä hänelle vastaväitteensä. Hän syytti professoria liian suurista myönnytyksistä materialisteille. Ja professori oli heti saapunut keskustelemaan kysymyksestä. Väittely koski muodissa olevaa kysymystä: onko ihmisen toiminnassa olemassa rajaa psyykkisten ja fysiologisten ilmiöiden välillä ja missä se on.

Sergei Ivanovitsh otti veljensä vastaan tapansa mukaan ystävällisen kylmästi hymyillen, esitteli hänet professorille ja jatkoi keskustelua.

Tämä pieni kellertävähoinen ja kapeaotsainen mies, jolla oli silmälasit nenällä, irrottautui hetkeksi keskustelusta tervehtiäkseen Leviniä ja jatkoi sitten puhettaan kiinnittämättä tulijaan sen enempää huomiota. Levin istui odottamaan milloin professori lähtisi, mutta kiinnostuikin pian keskustelunaiheesta.

Levin oli nähnyt aikakauslehdissä kirjoituksia, joista oli puhe, ja oli lukenut niitä, ne kun kiinnostivat häntä — entistä luonnontieteen ylioppilasta — hänelle tuttujen luonnontieteen perusteiden kehittelynä. Mutta hän ei ollut koskaan yhdistänyt noita tieteen johtopäätöksiä ihmisen eläimellisestä syntyperästä, reflekseistä, biologiasta ja sosiologiasta niihin kysymyksiin, jotka koskivat elämän ja kuoleman merkitystä hänelle itselleen ja jotka viime aikoina yhä useammin olivat tulleet hänen mieleensä.

Kuunnellessaan veljensä ja professorin välistä keskustelua hän huomasi, että he yhdistivät tieteelliset kysymykset sisäisiin, olivatpa jo muutamia kertoja saapumaisillaan näihin kysymyksiin, mutta joka kerta kun he alkoivat lähestyä sitä, mikä hänestä tuntui pääasialta, he heti kiireesti peräytyivät takaisin ja syventyivät taas hienojen jaottelujen, sitaattien, viittausten ja auktoriteettien pariin, ja hän ymmärsi vaivoin, mistä oli kysymys.

— Minä en voi tunnustaa, sanoi Sergei Ivanovitsh jonka ilmaisutapa oli erityisen selvää ja täsmällistä ja ääntämys hienostunutta, — minä en voi missään tapauksessa yhtyä Keyesiin siinä, että koko minun käsitykseni ulkomaailmasta johtuisi vaikutelmista. Olemisen pohjimmaista peruskäsitettä en ole saanut aistimuksen kautta, sillä ei ole edes olemassa erityistä elintä, joka tämän käsitteen välittäisi.

— Niin, mutta Wurst, Knaust ja Pripasov vastaavat teille, että teidän tietoisuutenne olemisesta johtuu kaikkien aistimusten ykseydestä, että olemisen tajuaminen on aistimusten tulos. Sanoopa Wurst vielä suoraan, että heti kun aistimukset lakkaavat, ei myöskään olemisen käsitettä enää ole olemassa.

— Minä sanon päinvastoin, aloitti Sergei Ivanovitsh.

Mutta Levinistä näytti taas, että lähetessään pääasiallisinta he jälleen perääntyivät, ja hän päätti tehdä professorille kysymyksen.

— Jos siis minun tunteeni hävitetään, jos minun ruumiini kuolee, ei voi olla enää mitään olemassaoloa? kysyi hän.

Harmistuneen näköisenä, aivan kuin keskeytys olisi tuottanut hänelle älyllistä kipua, professori katsahti kummalliseen kysyjään, joka oli pikemmin maankiertäjän kuin filosofin näköinen, ja siirsi silmänsä Sergei Ivanovitshiin ikään kuin kysyen: kannattaako tässä puhua? Mutta Sergei Ivanovitsh joka ei puhunut läheskään niin vaivalloisesti ja yksipuolisesti kuin professori ja joka kykeni

ymmärtämään sen yksinkertaisen ja luonnollisen katsantokannan, jonka pohjalta viimeinen kysymys oli tehty, hymyili ja sanoi:

— Meillä ei ole vielä oikeutta ratkaista tätä kysymystä.

— Ei ole faktoja, vahvasti professori ja jatkoi todistelujaan. — Ei, hän sanoi, — minä viittaan siihen, että jos aistimuksen perustana onkin vaikutelma, kuten Pripasov suoraan sanoo, niin meidän tulee tarkoin erottaa nämä kaksi käsitettä.

Levin ei enää kuunnellut, vaan odotti professorin lähtöä.

VIII

Kun professori oli lähtenyt, Sergei Ivanovitsh kääntyi veljensä puoleen: — Hauska että tulit. Voitko viipyä kauankin? Miten luistavat talousasiat?

Levin tiesi, ettei maatalous suuresti kiinnostanut vanhempaa veljeä ja että tämä oli kysynyt sitä vain ollakseen hänelle mieliksi, ja siksi hän vastasi vain kertomalla vehnän myynnistä ja rahoista.

Levin oli aikonut kertoa veljelleen naimahankkeistaan ja kysyä häneltä neuvoa, olipa hän lujasti päättänytkin tehdä sen; mutta kun hän taas oli nähnyt veljensä, kuullut hänen keskustelunsa professorin kanssa, kun hän sitten oli kuullut tuon vaistomaisesti holhoavan äänensävyyn veljen tiedustellessa hänen talousasioitaan (heidän äidiltä perimänsä maatila oli jakamatta, ja Levin hoiti kummankin osaa), tunsikin hän, että hänen jostain syystä oli mahdotonta ruveta puhumaan veljensä kanssa päätöksestään mennä naimisiin. Hän tunsikin, ettei veli suhtautuisi asiaan niin kuin hän toivoi.

— No, miten teillä zemstvo toimii? kysyi Sergei Ivanovitsh joka oli hyvin kiinnostunut tästä uudesta maaseutuhallinnosta ja piti sitä hyvin merkittävänä.

— En yhtään tiedä...

— Mitä?... Oletan sinä hallituksen jäsen?

— Ei, en ole enää jäsen; olen eronnut, Levin vastasi, — enkä käy enää kokouksissa.

— Vahinko! virkkoi Sergei Ivanovitsh rypistäen kulmiaan.

Levin alkoi puolustukseksi kertoa, millaisia kokoukset olivat olleet hänen piirissään.

— Sellaistahan se aina on! keskeytti hänet Sergei Ivanovitsh. — Me venäläiset olemme aina sellaisia. Kenties se on meissä hyväkin piirre, tuo kyky nähdä omat vikamme, mutta me liioittelemme, me huvittelemme ivalla, joka on aina valmiina kielellämme. Sen minä vain sanon sinulle, että jos sellaiset oikeudet kuin meidän maaseutuhallintomme olisi annettu toiselle Euroopan kansalle, olisivat saksalaiset ja englantilaiset tehneet siitä vapauden asean, mutta me vain naureskelemme.

— Minkä sille voi! Levin sanoi syyllisen näköisenä. — Se oli minun viimeinen kokeeni. Ja minä koetin sieluni pohjasta. En mahda mitään, olen kyvytön siihen.

— Et ole kyvytön, sanoi Sergei Ivanovitsh — sinä et katso asiaa oikealta kannalta.

— Kenties, Levin vastasi alakuloisesti.

— Tiedätkö jo, että Nikolai-veli on taas täällä.

Nikolai-veli oli Konstantin Levinin vanhin oikea veli ja Sergei Ivanovitshin velipuoli, hunningolla oleva mies; joka oli tuhlannut suuren osan omaisuuttaan, joka pyöri hyvin oudoissa ja huonomaineisissa piireissä ja oli riidoissa veljiensä kanssa.

— Mitä sinä sanot? huudahti Levin pelästyen. — Mistä sinä sen tiedät?

— Prokofi oli nähnyt hänet kadulla.

— Täälläkö Moskovassa? Missä hän on, tiedätkö sitä? Levin nousi tuoliltaan ikään kuin aikeissa heti lähteä.

— Pahoittelen, että sanoin sen sinulle, sanoi Sergei Ivanovitsh pudistaen päätään nuoremman veljen mielenkuohulle. — Minä lähetin tiedustamaan, missä hän asuu, ja lähetin hänelle samalla Trubinin vekselin, jonka minä olen joutunut maksamaan. Näin hän vastasi.

Ja Sergei Ivanovitsh antoi veljelleen kirjelapun paperinpuristimen alta.

Levin luki omituisella, tutulla käsialalla kirjoitetut sanat: "Pyydän nöyryimmästi jättämään minut rauhaan. Ainoastaan sitä minä vaadin rakastettavilta veikoiltani. Nikolai Levin."

Lapun luettuaan Levin jäi seisomaan Sergei Ivanovitshin eteen pää painuksissa, kirjelappu kädessään.

Hänen sielussaan taistelivat keskenään halu unohtaa nyt tuo onneton veli ja tietoisuus siitä, että se halu oli väärä.

— Hän tahtoo nähtävästi loukata minua, jatkoi Sergei Ivanovitsh — mutta hän ei saa minua loukkaantumaan, ja minä tahtoisin sydämeni pohjasta auttaa häntä, mutta näen sen mahdottomaksi.

— Niin niin, toisteli Levin, — minä ymmärrän ja annan arvoa sinun suhtautumistavallesi; mutta minä menen hänen luokseen.

— Jos tahdot, niin mene, mutta minä en kehottaisi, Sergei Ivanovitsh sanoi. — Siis omasta puolestani en sitä pelkää; hän ei voi saada riitaa välillemme. Mutta minusta olisi sinulle itsellesi parempi olla menemättä. Ei siitä kuitenkaan apua ole. Mutta tee kuten itse tahdot.

— Kenties siitä ei ole apua, mutta minä tunnen, varsinkin tänä hetkenä — vaikka se on kyllä ihan toinen asia — minä tunnen, etten voi olla rauhallinen.

— No sitä minä en käsitä, Sergei Ivanovitsh sanoi. — Sen minä vain sanon, lisäsi hän, — että tässä opetetaan nöyrytymään. Minä olen toisella lailla, entistä suopeammin, alkanut suhtautua siihen, mitä sanotaan alhaisuudeksi, sen jälkeen kun Nikolai-veli on tullut siksi, mitä hän on... Sinä tiedät mitä hän on tehnyt...

— Oh, se on kauheata, kauheata! toisteli Levin.

Saatuaan Sergei Ivanovitshin lakeijalta veljensä osoitteen Levin aikoi heti lähteä hänen luokseen, mutta hetken mietittyään hän päätti jättää käyntinsä iltaan. Ennen muuta hänen oli sisäisen rauhan saavuttaakseen ratkaistava se asia, jota varten hän oli tullut Moskovaan. Velipuolensa luota Levin lähti Oblonskin virastoon ja saatuaan kuulla Shtsherbatskien olinpaikan ajoi sinne, missä tiesi saavansa tavata Kittyn.

IX

Neljän aikaan Levin nousi sykkivin sydämin ajurin rattailta Eläintarhan luona ja lähti kulkemaan kelkkamäkeä ja luistinrataa kohti tietäen varmasti löytävänsä Kittyn sieltä, sillä hän oli nähnyt portilla Shtsherbatskien vaunut.

Oli selkeä pakkaspäivä. Portin luona seisoi jonossa vaunuja, rekiä, ajureita ja santarmeja. Siististi pukeutunutta väkeä kuhisi portilla ja puhdistetuilla käytävillä pienten venäläistylisten koristeharjaisten talojen lomassa, ihmisten hatut välkkyivät auringonpaisteessa. Puiston vanhat tuuheat koivut lumitaakan taivuttamine oksineen näyttivät kuin pukeutuneen uusiin juhlallisiin messukaapuihin.

Hän kulki käytävää pitkin luistinrataa kohti ja puheli itsekseen: "Ei pidä hätäillä, pitää rauhoittua. Mitä sinä nyt? Ole hiljaa, hölmö", kehotteli hän sydäntään. Ja mitä enemmän hän koetti tyyntyä, sitä epätasaisemmaksi kävi hänen hengityksensä. Tuttava tuli vastaan ja huusi häntä nimeltä, mutta hän ei edes tuntenut, kuka se oli. Hän meni kelkkaratojen luo, mistä kuului laskettavien ja nostettavien kelkkain ketjujen räminää, alas liukuvien kelkkojen jyrä ja iloisina kajahtelevia ääniä. Hän astui vielä muutaman askeleen, kunnes hänen eteensä avautui luistinrata. Hän tunnisti Kittyn heti kaikkien luistelijain joukosta.

Hän tunsu Kittyn olevan siellä siitä ilosta ja pelosta, mikä oli vallannut hänen sydämensä. Siellä tämä seisoi radan toisessa päässä keskustellen jonkun naisen kanssa. Hänen puvussaan eikä asennossaan ei oikeastaan ollut mitään erikoista. Mutta Levinin oli yhtä helppo erottaa hänet tuosta joukosta kuin

ruusupensas nokkoskasasta. Kaikki sai valaistuksensa hänestä. Hän oli hymy, joka kirkasti kaiken ympärillään. "Voinkohan minä mennä tuonne jäälle hänen luokseen?" epäri Levin. Paikka, jossa Kitty seiso, tuntui hänestä luoksepääsemättömältä pyhätöltä, ja hetken hän oli jo kääntymäisillään takaisin, niin hirveältä hänestä tuntui. Hänen täytyi voittaa itsensä ja koettaa ymmärtää, että kulkihan siinä Kittyn ympärillä kaikenlaista muutakin väkeä ja saattoihan siis hänkin tulla sinne luistelemaan. Hän meni radalle mutta vältteli kauan katsomasta tyttöön, ikään kuin tämä olisi ollut häikäisevä aurinko, mutta näki tämän katsomattakin, kuten auringon.

Jäälle kokoontui tänä viikon päivänä ja tähän aikaan päivästä saman seurapiirin ihmisiä, kaikki tuttuja keskenään. Joukossa oli sekä taidollaan keikaroivia luistelijamestareita että nojaketkan varassa opettelevia arka- ja kömpelöliikkeisiä vasta-alkajia, pojannaskaleita ja terveydellisistä syistä luistelevia vanhuksia. Kaikki he tuntuivat Levinistä erikoisilta onnenpojilta, kun saivat olla siinä Kittyn lähellä. He näyttivät kaikki luistelevan aivan välinpitämättöminä hänen edessään ja takanaan, vieläpä puhuttelevankin häntä ja pitävän hauskaa kokonaan riippumatta hänestä, mainion jään ja hyvän sään innostamina.

Nikolai Shtsherbatski, Kittyn serkku, istui penkillä lyhyessä päällystakissaan ja tiukoissa housuissaan, luistimet jalassa, ja Levinin nähdessään huusi hänelle:

— Kas, Venäjänmaan paras luistelija! Milloin olette tulleet? On mainio jää, pankaa luistimet jalkaanne.

— Eihän minulla poloisella ole luistimiakaan, Levin vastasi ihmetellen rohkeuttaan ja luontevuuttaan hänen läsnä ollessaan eikä hetkeksikään kadottanut häntä näkyvistään, vaikka katsoikin toisaalle. Levin tuns, että aurinko lähestyi häntä. Kitty oli radan kulmassa. Korkeiden kengänvarsien tukemat pikkuiset jalat harallaan hän lähti selvästi arastellen luistelemaan Leviniä kohti. Muuan kansanasuun pukeutunut poika kiisi hänen ohitseeseen syvässä kumarassa, käsiään hurjasti hui-toen. Kitty luisteli hiukan epävarmasti. Hän piti kätensä varuillaan jättäen muhvin nauhan varaan ja katsoi Leviniin hymyillen hänelle ja omalle arkuudelleen. Käänteeseen päässä hän potkaisi notkealla jalallaan vielä kerran vauhtia, liukui suoraan Shtsherbatskin luo, tarttui kädellään tähän kiinni ja nyökkäsi hymyillen Levinille. Kitty oli ihanampi kuin miksi Levin oli hänet kuvitellut.

Ajatellessaan häntä Levin oli nähnyt hänet elävänä mielessään, varsinkin tuon vaaleahiuksisen pikku pään, joka oli niin vapaasti pystyssä sirojen neidonhartiain yllä ja jonka ilme kuvasti lapsenomaisia selkeyttä ja hyvyyttä. Ilmeen lapsellisuus ja vartalon siro kauneus yhdessä soivat hänelle erityistä viehätysvoimaa, jonka Levin hyvin muisti. Mutta kerta kerralta häntä hämmästytti Kittyn aina lempeitten, tyynten ja rehellisten silmien ilme ja varsinkin hänen hymynsä, joka aina vei Levinin lumottuun maailmaan, missä hän tuns muuttuvansa helläksi ja lempeäksi, — sellaiseksi kuin hän muisti olleensa joskus varhaisen lapsuutensa parhaina hetkinä.

— Milloin olette saapuneet? kysyi hän antaen Levinille kättä. — Kiitos, lisäsi hän, kun Levin nosti muhvista pudonneen nenäliinan.

— Minäkö? Vastahan minä tulsin eilen... ei vaan tänään... vastasi Levin, joka ei hermostukseltaan heti ymmärtänyt kysymystä. — Aioin käydä luonanne, hän sanoi ja muistettuaan samalla käyntinsä tarkoituksen kävi ujoksi ja punastui. — Minä en tiennyt, että te luistelette ja hyvin luistelettekin.

Kitty katsoi häneen tarkkaavasti, ikään kuin tahtoen tietää syyn hänen ujouteensa.

— Teidän kiitoksellenne on annettava arvoa. Täällä elää vielä legenda teidän luistelutaidostanne, Kitty sanoi pudistaen mustan hansikkaan verhoamalla kätösellään muhville pudonneita kuuran hileitä.

— Niin, ennen aikaan oli intohimoinen luistelija, halusin päästä taidoissani mestariksi.

— Te teette luullakseni kaiken intohimoisesti, Kitty sanoi hymyillen. — Minä katselisin niin mielelläni teidän luisteluanne. Pankaa luistimet jalkaan ja luistellaan yhdessä.

"Yhdessäkö! Onko se todellakin mahdollista?" Levin ajatteli katsoen häneen.

— Otan heti paikalla luistimet, hän sanoi. Ja hän lähti panemaan luistimia jalkaansa.

— Ette ole pitkään aikaan käynnytkään, herra, puhui radanhoitaja pitäen hänen jalkaansa kädessään ja kiertäen kiinni kantaruuvia. — Teidän jälkeenne ei ole tullut herroista yhtään mestaria. Onko hyvä näin? hän sanoi vetäen kireälle hihnan.

— Hyvä on, kunhan vain kiiruhdatte, Levin vastasi pidättäen vaivoin onnen hymyn, joka väkisinkin pyrki hänen kasvoilleen. "Niin", hän ajatteli, "tämä on elämää, tämä on onnea! Yhdessä, hän sanoi, luistelkaamme yhdessä. Sanoisinko hänelle nyt? Siksihän minä juuri pelkään sitä sanoa, kun olen nyt niin onnellinen, onnellinen toivostani... Mutta sitten?... Ei, täytyyhän minun! Täytyy, täytyy! Pois

heikkous!"

Levin nousi seisomaan, heitti päällystakin yltään ja juostuaan kopin edessä olevan rosoisen paikan yli tuli vauhdikkaasti sileälle jäälle ja liukui kevyesti eteenpäin, kiihdyttäen ja suunnaten kulkuaan kuin pelkällä tahdollaan. Hän lähestyi Kittyä arasti, mutta rauhoittui taas tämän hymystä.

Kitty antoi hänelle kätensä, ja he lähtivät luistelemaan lisäten vauhtia. Mitä nopeammin he menivät, sitä lujemmin Kitty puristi hänen kättään.

— Teidän kanssanne minä olisin oppinut nopeammin, minä tunnen luottavani teihin, Kitty sanoi hänelle.

— Ja minä itseeni, kun te nojaatte minuun, Levin sanoi, mutta säikähti samalla sanojansa ja punastui. Ja tosiaankin, tuskin hän oli lausunut nuo sanat, kun yhtäkkiä oli kuin aurinko olisi mennyt pilveen. Kittyn kasvoilta katosi äskeinen ystävällisyys, ja Levin näki niillä tutun väreilyn, joka merkitsi ajatusten ponnistusta: sileälle otsalle kohosi pieni ryppy.

— Teillä on jotain ikävää mielessänne? Niin, eihän minulla ole oikeutta udella, Levin sanoi.

— Miksikä ei?... Ei minulla mitään ikävää ole, vastasi Kitty kylmästi ja lisäsi samassa: — Oletteko jo nähnyt mademoiselle Linonia?

— En vielä.

— Menkää hänen luokseen, hän niin pitää teistä.

"Mitä tämä on? Minä olen katkeroittanut hänet. Herra, auta minua!" Levin ajatteli ja kiiti vanhan harmaakiharaisen ranskattaren luo, joka istui penkillä. Hymyillen niin että tekohampaat näkyivät otti tämä hänet vastaan vanhana ystävänään.

— Niin sitä kasvetaan, hän sanoi Levinille katsellen Kittyä, — ja vanhennutaan. Tiny bear on jo kasvanut suureksi! jatkoi ranskatar nauraen ja johdatti hänen mieleensä sutkauksen kolmesta neidistä, joita Levin oli kutsunut kolmeksi karhuksi erään englantilaisen sadun mukaan. — Muistatteko että aikanaan sanoitte niin?

Levin ei sitä lainkaan muistanut, mutta neiti oli naureskellut tuolle sutkautukselle jo kymmenkunta vuotta pitäen siitä.

— No, menkää, menkää luistelemaan. Eikö meidän Kitty jo luistele hyvin?

Kun Levin taas tuli Kittyn luo, oli ankaruus tämän kasvoilta kadonnut, silmien ilme oli yhtä rehellinen ja ystävällinen, mutta Levinistä tuntui, että tuossa ystävällisyydessä oli erikoinen, tahallisen rauhallinen sävy. Ja hänen mielensä kävi surulliseksi. Puheltuaan hiukan vanhasta kotiopettajattarestaan ja tämän omituisuuksista kysyi Kitty Levinin kuulumisia.

— Eikö teidän sentään ole talvella ikävä siellä maalla? kysyi hän.

— Ei laisinkaan; minä teen paljon työtä, Levin sanoi ja tunsu kuinka Kitty alisti hänet rauhallisella äänensävyllään, josta hän tiesi olevan mahdotonta päästä, niin kuin oli ollut laita alkutalvestakin.

— Viivyttkö täällä kauan aikaa? kysyi Kitty.

— En tiedä, vastasi hän ajattelematta mitä sanoi. Hänen mieleensä tuli, että jos hän antautuu tuon tyynen ystävydensävyn valtaan, hän lähtee taaskin kotiinsa mitään päättämättä, ja hän päätti närkeästyä.

— Kuinka ette tiedä?

— En vain tiedä. Se riippuu teistä, hän sanoi ja kauhistui sanojaan. Eikö Kitty kuullut hänen sanojaan vai eikö tahtonut kuulla, mutta hän näytti kuin kompastuvan, kopautti kahdesti jalkaansa jäähän ja luisteli pois Levinin luota mademoiselle Linonin luo. Sanottuaan tälle jotain lähti Kitty telttaa kohti, jossa naiset riisuivat luistimiaan.

"Jumalani, mitä minä tein! Voi hyvä Jumala! Auta minua, opeta minua!" puheli Levin rukoillen. Ja tuntien tarvetta voimakkaaseen liikuntaan hän otti vauhtia ja kiiti luistimillaan tehden voimakkaita kaarroksia.

Sillä aikaa eräs nuori herra, uusista luisteliijoista paras, tuli savuke suussa kahvilahuoneesta ja lasketteli kovaa vauhtia kolisten ja nytkähdellen luistimet jalassa portaita alas. Hän kiiti jäälle ja muuttamatta edes käsien vapaata asentoa lähti luistelemaan rataa pitkin.

— Ahaa, tuo on uusi juttu! Levin sanoi ja juoksi heti ylös tehdäkseen tuon uuden tempun.

— Älkää tappako itseänne, täytyy olla tottunut! huusi Nikolai Shtsherbatski hänelle.

Levin nousi portaiden päähän, otti ylhäältä niin kovan vauhdin kuin voi ja lasketteli alas koettaen säilyttää tasapainon tässä oudossa kyydissä käsiensä avulla. Viimeisen portaan kohdalla hän takertui kiinni, mutta hipaisi vain hiukan jäätä kädellään, teki voimakkaan oikaisuliikkeen, pysyi pystyssä ja luisteli nauraen edelleen.

"Herttainen poika", ajatteli Kitty tullessaan samaan aikaan teltasta mademoiselle Linonin kanssa ja katseli Leviniä kuin rakasta veljeä, hiljainen hellä hymy huulillaan. "Olenko minä tehnyt väärin, olenko tehnyt jotain pahaa? Ne sanovat sitä keimailuksi. Minä tiedän kyllä rakastavani toista. Mutta onhan minulla hauskaa hänen seurassaan, hän on niin herttainen. Miksi hänen piti se sanoa?..." hän ajatteli.

Kitty näytti tekevän lähtöä radan portailla odotelleen äitinsä kanssa. Levin pysähtyi ja mietti hetkisen, kasvot nopeasta liikunnasta hehkuen. Hän riisui luistimet ja tavoitti äidin ja tyttären puutarhan portilla.

— Hauska nähdä teitä, sanoi vanha ruhtinatar. — Torstaisin, kuten ennenkin, on meillä vierasilta.

— Tänään siis?

— On hyvin hauska saada nähdä teitä, sanoi ruhtinatar kuivasti. Tuo kuivakiskoisuus tuntui Kittystä ikävältä, eikä hän malttanut olla tasoittamatta äidin kylmyyttä. Hän käänsi päätään ja virkkoi hymyillen:

— Näkemiin.

Samaan aikaan tuli Stepan Arkadjevitsh puistoon kuin iloinen voittaja, hattu kallellaan, kasvot ja silmät loistaen. Mutta mentyään anoppinsa luo hän vastasi surullisena, syyllisennäköisenä tämän kysymyksiin Dollyn voinnista. Puhuttuaan hiljaa ja alakuloisesti anoppinsa kanssa hän oikaisi rintansa ja otti Leviniä käsikoukusta.

— No niin, me kai sitten lähdemme? kysyi hän. — Ajattelin koko ajan sinua ja olen hyvin, hyvin iloissani, että tulit, hän sanoi katsellen Leviniä vihjailevasti silmiin.

— Lähdetään, lähdetään, vastasi onnellinen Levin, yhä kuullen sen äänen soinnin, joka oli sanonut "näkemiin", ja yhä nähden hymyn, joka oli säestänyt tuota sanaa.

— "Angliaan" vaiko "Eremitage'iin"?

— Sama minulle.

— No menkäämme "Angliaan", sanoi Stepan Arkadjevitsh valiten "Anglian" siksi, että hän oli sinne enemmän velkaa kuin "Eremitage'iin". Juuri siksi hänestä oli väärin vältellä tuota ravintolaa. — Sinulla on ajuri? Hyvä on, minä lähetinkin vaununi pois.

Koko matkan ystävykset olivat vaiti. Levin mietti, mitä tuo ilmeen muutos Kittyn kasvoilla saattoi merkitä. Välillä hän uskotteli itsellään olevan toivoa, välillä taas lankesi epätoivoon ja näki selvästi toivonsa järjettömyyden. Hän tunsikin kuitenkin olevansa aivan kuin toinen ihminen nähtyään tuon hymyn ja kuultuaan sanan: näkemiin.

Stepan Arkadjevitsh sepitti matkalla ruokalistaa.

— Sinähän pidät turbot'sta? Levin sanoi perille tultaessa.

— Mistä? kysäisi Levin. — Turbot'sta? Pidän, minä pidän kauheasti turbot'sta.

X

Kun Levin oli astunut Oblonskin kanssa ravintolaan, ei hän voinut olla huomaamatta Stepan Arkadjevitshin kasvoilla ja koko hänen olemuksessaan tiettyä erityistä, ikään kuin hillittyä loistetta. Oblonski riisui päällystakkinsa ja astui hattu kallellaan ruokasaliin, antaen käskyjä lautasliinat kädessä vastaan kiiruhtaville hännystakkisille tataareille. Hän kumarteli oikealle ja vasemmalle iloisesti tervehtiville tuttavilleen, joita oli aina ja joka paikassa, meni voileipäpöydän luo, haukkasi votkaryyppyn

kyytipojaksi kalaa ja sanoi korkean pulpetin ääressä istuvalle pitseihin ja rusetteihin sonnustautuneelle maalatulle ranskattarelle jotain, mikä sai tämän herautamaan vilpittömään nauruun. Levin taas ei ottanut ryyppyä yksin siitä syystä, että häntä iljetti niin kovasti tuo ranskatar, joka näytti olevan kyhätty kokoon pelkistä tekohiuksista, puuterista ja hajuvesistä. Hän kiiruhti pois tämän läheisyydestä kuin saastaisen paikan luota. Koko hänen sielunsa tulvi Kittyn muistoa ja silmistä hohti onnen ja riemun hymy.

— Tänne, teidän ylhäisyytenne, olkaa hyvä, täällä ei teidän ylhäisyyttänne häiritä, puheli erityisen sinnikäs, vanha, kalpea ja leveälanteinen tataari, jonka hännystakin liepeet töröttivät ulos lanteiden molemmin puolin. — Tehkää hyvin, teidän ylhäisyytenne, hän sanoi Levinille, liehakoiden Stepan Arkadjevitshia kohtaan tuntemansa kunnioituksen merkiksi myös hänen vierastaan.

Levitettyään silmänräpäyksessä puhtaan liinan jo ennestään liinalla peitetyle pöydälle, pronssisen haaralampun alle, hän siirsi pöydän ääreen samettiset tuolit ja pysähtyi Stepan Arkadjevitshin eteen, odottaen lautasliina ja ruokalista kädessään käskyjä.

— Jos käskette, teidän ylhäisyytenne, niin erilliskabinetti vapautuu kohta... ruhtinas Golitsyn naishenkilön kanssa. Nyt on tuoreita ostereitakin.

— Ahaa, ostereita.

Stepan Arkadjevitsh mietti hetkisen.

— Emmekö muuta suunnitelmaa, Levin? hän sanoi pysäyttäen sormensa ruokalistalla. Ja hänen kasvoistaan kuvastui vakava neuvottomuus. — Ovatko osterit hyviä, kuulepas sinä?

— Flensburgilaisia, teidän ylhäisyytenne, ostendelaisia ei ole.

— No flensburgilaisia, mutta ovatko ne tuoreita?

— Eilen saatuja, herra.

— Mitäs sanot, jos alamme ostereista ja muutamme sitten koko suunnitelman?

— Minulle on yhdentekevää. Pitäisin eniten kaalikeitosta ja puurosta; mutta eihän täällä sellaista ole.

— Suvaitsetteko puuroa à la russe? sanoi tataari kumartuen Levinin eteen kuin lastenhoitaja hoidokkinsa puoleen.

— Ei, vakavasti puhuen: kaikki käy mitä valitset. Minä olen luistellut ja minun on nälkä. Äläkä luulekaan, lisäsi hän huomattessaan Oblonskin kasvoilla tyytymättömän ilmeen, — etten minä antaisi arvoa sinun valinnallesi. Mielellänihän minä vähän herkuttelen.

— Sitähän minäkin. Sano mitä sanot, se on sentään elämän parhaimpia nautintoja, sanoi Stepan Arkadjevitsh. — No niin, tuopas meille veikkoseni, ostereita pari — ei taida riittää — kolmekymmentä kappaletta ja juurilientä.

— Printanière'ia oikaisi tataari. Mutta Stepan Arkadjevitsh ei nähtävästi tahtonut suoda hänelle huvia kutsua ruokia ranskalaisin nimityksin.

— Juurilientä, tiedähän? Sitten turbot'a, kampelaa, sakean kastikkeen kera, sitten... paahtopaistia; mutta katsokin, että on hyvää. Ja sitten vaikka salvukukkoa, niin, ja säilykkeitä.

Tataari, joka muisti Stepan Arkadjevitshin tavan olla nimittelemättä ruokia ranskalaisen ruokalistan mukaan, ei toistanut hänen sanojaan, vaan salli itselleen huvin toistaa koko tilauksen ruokalistan mukaan: "Soupe printanière, turbot sauce Beaumarchais, poularde à l'estragon, macèdoine des fruits..." ja samassa pannen pois toisen kansiin sidotun listan ja temmaten toisen, viinilistan, lennätti sen Stepan Arkadjevitshille.

— Mitäs otamme juotavaksi?

— Mitä itse tahdot, mutta ei liikaa... vaikka samppanjaa, Levin sanoi.

— Hetikö jo aluksi? Vaikka miksipä ei. Pidätkö valkealeimaisesta?

— Cachet blanc, huomautti tataari.

— Niin, tuo sitä osterien kera ja sittenhän saamme nähdä mitä muuta otamme.

— Käskystä, herra. Mitä pöytäviiniä käskette tuoda?

— Tuo nuit'tä. Tai ei, klassinen chablis on parempaa.

— Tottelen, herra. Omaa juustoanneko käskette?

— Niin, niin, parmesania. Vai pidätkö sinä toisesta?

— Ei, minulle on yhdentekevää, Levin sanoi voimatta pidättää hymyään.

Ja tataari kiiti pois liepeet liehuen ja tulla pyyhälsi noin viiden minuutin kuluttua takaisin, pullo sormien välissä ja kädessään vadillinen ostereita avonaisine helmiäiskuorineen.

Stepan Arkadjevitsh rutisti tärkkelöidyn lautasliinan, pisti sen pään liivinsä reunan taa, asetti kätensä mukavaan tanaan ja ryhtyi nauttimaan ostereita.

— Eivät ole hullumpia, hän sanoi vetäen hopeisella haarukalla helmiäiskuoresta litiseviä ostereita ja nieleskellen niitä toinen toisensa jälkeen. — Eivät ole hullumpia, toisti hän suunnaten kosteina välkkyvät silmänsä milloin Leviniin, milloin tataariin.

Levin söi myös ostereita, joskin vehnäleipä juuston kanssa maistui hänestä paremmalta. Mutta hän ihasteli Oblonskia. Myös tataari, joka oli avannut pullon ja kaatanut helmeilevää viiniä hienoihin laakeisiin viinilaseihin, katseli Stepan Arkadjevitshia mielihyvän hymy huulillaan, toisella kädellään valkeaa solmukettaan korjaillen.

— Etkö oikein pidä ostereista? Stepan Arkadjevitsh sanoi lasistaan siemaisten, — vai oletko huolissasi? Kuinka on?

Hän olisi tahtonut, että Levin olisi ollut iloinen. Eikä Levin oikeastaan muutakaan ollut, ellei sitten hämmentynyt. Kaikki se, mitä hänen sielussaan liikkui, teki oudoksi ja tukalaksi olon ravintolassa, keskellä tätä kiirettä ja hälinää, lähellä kabinetteja, joissa syötiin naisten kanssa; sisustuksen pronssiesineet, peilit ja harsot sekä tataarit — kaikki ne tuntuivat hänestä häiritseviltä. Hän pelkäsi tahraavansa sen, mikä täytti hänen sielunsa.

— Minäkö? Niin, olen vähän huolissani. Mutta sen lisäksi kaikki tämä vaivaa minua, hän sanoi. — Sinä et voi käsittää miten hullua tämä kaikki on minusta, maalaisesta, vaikkapa nyt sen sinun virastosi herran kynnet...

— Niin, minä huomasin, että Grinevitsh-paran kynnet erityisesti kiinnittivät huomiotasi, sanoi Stepan Arkadjevitsh.

— En mahda sille mitään, Levin vastasi. — Koetahan sinä asettua minun asemaani ja katsoa asioita maalaisen näkökannalta. Me koetamme maalla laittaa kätemme sellaiseen kuntoon, että niillä olisi mukava tehdä työtä: sitä varten leikkaamme kyntemme, käärimme toisinaan hihammekin ylös. Täällä taas ihmiset tahallaan päästävät kynnet kasvamaan niin pitkiksi kuin suinkin ja käyttävät kalvosinappeina kokonaisia pieniä teevateja, ettei käsillä vain voisikaan tehdä mitään.

Stepan Arkadjevitsh hymyili iloisesti.

— Se on sen merkki, että hänen ei ole tarvis tehdä karkeaa työtä. Hän tekee työtä järjellään...

— Kenties. Mutta sittenkin se on minusta hullua, samoin kuin minusta nyt on hullua se, että kun me maalaiset koetamme mahdollisimman nopeasti syödä vatsamme täyteen kyetäksemme tekemään tehtävämme, niin me molemmat nyt tässä koetamme olla mahdollisimman kauan täyttämättä vatsaamme ja sen vuoksi syömme ostereita...

— Tietysti, huomautti Stepan Arkadjevitsh. — Sehän se onkin sivistyksen päämäärä: muuttaa kaikki nautinnoksi.

— No jos se on päämäärä, tahtoisin minä olla villi.

— Sinä olet jo ennestään villi. Kaikki Levinit ovat villejä.

Levin huokasi. Hän muisti Nikolai-veljeään, ja hänen tuli paha olla ja hänen kulmansa rypistyivät. Mutta Oblonski alkoi puhua asiasta, joka heti veti hänen huomionsa toisaalle.

— No, menetkös tänä iltana meikäläisten luo, Shtsherbatskille nimittäin? hän sanoi siirtäen syrjään karheat tyhjät osterinkuoret ja vetäen juuston luokseen, silmät monimielisesti välkähtäen.

— Menen varmasti, Levin vastasi. — Vaikkakin minusta näytti, että ruhtinatar kutsui minua vastahakoisesti.

— Mitä sinä! Hullutusta! Sehän on hänen tapansa... No tuohan, veikkonen, liemi tänne!... Sehän on hänen tapansa, hän on grande dame, sanoi Stepan Arkadjevitsh. — Minä tulen myös, mutta minun on käytävä ensin lauluharjoituksessa kreivitär Bominan luona. No etkö tosiaan ole villi? Miten on muuten selitettävissä, että sinä yhtäkkiä hävisit Moskovasta? Shtsherbatskit kyselivät sinua minulta yhtämittaa, ikään kuin minun olisi pitänyt tietää. Minä en tiedä muuta kuin että sinä aina teet mitä ei kukaan muu tee.

— Niin, Levin sanoi hitaasti, mieli kuohuksissa. — Sinä olet oikeassa, minä olen villi. Mutta minun villiyyttäni ei todista se, että silloin matkustin tieheni, vaan se, että taas olen tullut takaisin. Minä tulin nyt...

— Voi sinua, onnen poikaa! virkkoi Stepan Arkadjevitsh katsoen Leviniä silmiin.

— Miksi niin?

— Mä tunnen jalot ratsut omista merkeistään ja rakastuneet miehet mä tunnen silmistään, deklamoii Stepan Arkadjevitsh. — Sinulla on kaikki edessäpäin.

— Niin kuin sinulla sitten olisi kaikki takanasi.

— Vaikka ei takanakaan, mutta sinulle kuuluu tulevaisuus ja minulle nykyisyys, ja rippeinä sekini.

— Kuinka niin?

— Ei ole hyvin asiat. Mutta mitäpä minä itsestäni puhun, kaikkea on kuitenkin mahdoton selittää, sanoi Stepan Arkadjevitsh. — Sanohan, miksi oikeastaan tulit Moskovaan?... Hoi, saat ottaa! huusi hän tataarille.

— Etkö arvaa? Levin vastasi irrottamatta Stepan Arkadjevitshista syvästi säteileviä silmiään.

— Luulen arvaavani, mutta minun on vaikea sanoa sitä. Siitä voit päättää, arvaanko oikein vai väärin, sanoi Stepan Arkadjevitsh hymyn väreet huulillaan katsellen Leviniä.

— No mitäs sanot siihen? virkkoi Levin ääni väristen ja tunsi kaikkien kasvolihasensa vavahtelevan. — Mitäs arvelet asiasta?

Stepan Arkadjevitsh joi hitaasti lasin chablis'ta irrottamatta katsettaan Levinistä.

— Minäkö?... sanoi Stepan Arkadjevitsh — minä en toivoisi mitään muuta niin kuin sitä, en mitään! Se on parasta mitä voisi tapahtua.

— Ethän sinä vain ole erehtynyt? Tiedätkö mistä on puhe? virkkoi Levin katsoen kiinteästi keskustelutoveriaan silmiin. — Luuletko, että se olisi mahdollista?

— Luulen että on. Miksipä se mahdotonta olisi?

— Luuletko sen todellakin olevan mahdollista? Ei, sano sinä kaikki mitä ajattelet! Mutta jos, jos minua odottaa rukkaset!... Minä olenkin varma siitä, että...

— Miksi sinä niin luulet? kysyi Stepan Arkadjevitsh hymyillen hänen levottomuudelleen.

— Minusta väliin tuntuu siltä. Ja se tulee olemaan kauheaa sekä minulle että hänelle.

— No tytölle siinä ei missään tapauksessa ole mitään kauheaa. Kaikki tytöt ovat ylpeitä kosinnasta.

— Niin, kaikki tytöt, mutta ei hän.

Stepan Arkadjevitshin suu meni hymyyn. Hän tunsi niin hyvin tuon Levinin tunteen, tiesi, että hänen mielestään kaikki maailman tytöt jakaantuivat kahteen lajiin: toiseen kuuluivat kaikki maailman tytöt yhtä lukuunottamatta, ja näillä tytöillä oli kaikki inhimilliset heikkoudet ja ne tytöt olivat hyvin tavallisia: toiseen kuului yksi ainoa tyttö, jolla ei ollut mitään heikkouksia ja joka oli kaiken inhimillisen yläpuolella.

— Odotahan, otahan kastiketta, hän sanoi pidättäen Levinin kättä, joka työnsi pois luotaan kastikeastiaa.

Levin otti nöyrästi kastiketta lautaselleen, mutta ei antanut Stepan Arkadjevitshin syödä.

— Ei, kuulehan sinä, kuulehan, hän sanoi. — Sinä et tiedä, että tämä on minulle elämän ja kuoleman

kysymys. Minä en ole koskaan kenellekään puhunut siitä. Enkä voi kenellekään puhua siitä niin kuin sinulle. Mehän olemme, sinä ja minä, kaikissa asioissa toisillemme vieraita: eri maut, eri mielipiteet ja kaikki muukin; mutta minä tiedän, että sinä pidät minusta ja ymmärrät minua ja siksi minä pidän sinusta kauheasti. Mutta sano sinä Herran tähden kaikki suoraan.

— Olen sanonut mitä ajattelen, virkkoi Stepan Arkadjevitsh hymyillen. — Mutta minä sanon sinulle vielä jotain. Minun vaimoni on ihmeellinen nainen... Stepan Arkadjevitsh huoautti muistaessaan oman suhteensa vaimoonsa ja oltuaan hetkisen vaiti jatkoi: — Hänellä on edeltä näkemisen lahja. Hän tuntee ihmiset perinpohjin; mutta sitä paitsi hän tietää tulevat tapahtumat, varsinkin mitä avioliittoihin tulee. Hän esimerkiksi ennusti, että Shahovskaja menee Brentelnille. Ei kukaan ottanut uskoakseen, mutta niinpäs kävi. Ja hän on sinun puolellasi.

— Miten sitten?

— Siten, että hän, paitsi että pitää sinusta paljon, sanoo suoraan, että Kitty ehdottomasti tulee sinun vaimoksesi.

Nämä sanat saivat Levinin kasvot yhtäkkiä säteilemään hymyä, sellaista hymyä, joka on jo lähellä liikituksen kyyneliä.

— Sanooko hän niin! huudahti Levin. — Minä olen aina sanonut, että hän on ihana olento, tuo sinun vaimosi. Mutta jo riittää siitä aiheesta, hän sanoi nousten paikaltaan.

— Hyvä, hyvä, mutta istuhan paikallasi.

Levin ei voinut istua. Hän asteli varmoin askelin kahdesti pikku huoneen poikki, siristeli silmiään, jottei kyyneleitä näkyisi, ja istuutui sitten vasta pöydän ääreen.

— Käsitätkö sinä, hän sanoi, — tämä ei enää ole rakkautta. Minä olen ollut rakastunut, mutta tämä ei ole sitä. Minä en ole oman tunteeni, vaan jonkin ulkonaisen voiman vallassa. Minähän lähdin täältä tieheni juuri siksi, että tiesin, ettei siitä voisi tulla mitään, ymmärrätkö, ettei sellaista onnea voisi olla maan päällä; mutta minä olen kamppailut itsekseni ja näen, että ilman sitä ei ole elämääkään. Ja täytyy tehdä ratkaisu...

— Mitä varten sinä sitten matkustit pois?

— Oi, odotahan! Oi, miten paljon ajatuksia mielessäni onkaan! Mitä kaikkea pitää kysyä! Kuulehan. Sinä et voi käsittää, mitä sinä teit minulle noilla äskeisillä sanoillasi. Minä olen niin onnellinen, että olen suorastaan inhottava; olen unohtanut kaikki. Sain tänään kuulla, että Nikolai-veli... tiedäthän,... on täällä... olen unohtanut hänetkin. Aivan kuin en olisi täysissä järjissäni. Mutta eräs asia on kauhea... sinä, joka olet naimisissa, sinä tiedät sen tunteen... on kauheaa, että me vanhat pojat, joilla on jo menneisyytemme... ei rakkauden, vaan syntien leimaama menneisyytemme... yhtäkkiä lähestymme puhdasta, viatonta olentoa; se on inhottavaa, ja siksi on mahdotonta olla tuntematta itseään arvottomaksi.

— No, sinulla ei paljon syntejä ole.

— Mutta minäkin, Levin sanoi, — saan inhottavaa elämäni selaillessani vavista, kirotta ja katkerasti valittaa... Niin, niin.

— Mitäs tehdä, niin on maailma rakennettu, sanoi Stepan Arkadjevitsh.

— Ainoana lohdutuksena on, samoin kuin siinä rukouksessa, josta olen aina pitänyt, ettei pyydäkään saada anteeksi omien ansioittensa tähden, vaan sulasta armeliaisuudesta. Vain sillä tavoin hänkin voi antaa anteeksi.

XI

Levin joi pohjaan maljansa ja molemmat olivat hetkisen vaiti.

— Eräs asia minun pitää sanoa sinulle. Tunnetko Vronskin? Stepan Arkadjevitsh kysyi Leviniltä.

— En, en tunne. Miksi sitä kysyt?

— Tuo seuraava ruokalaji, huomautti Stepan Arkadjevitsh tataarille, joka täytteli maljoja ja pyöriskeli heidän ympärillään juuri silloin, kun häntä vähimmin tarvittiin.

— Sinun on hyvä tuntea Vronski siksi, että hän on sinun kilpailijoihisi.

— Mikä tämä Vronski on? kysyi Levin, ja se lapsekkaan riemun ilme, jota Oblonski oli vastikään ihailleen katsellut, muuttui yhtäkkiä äreäksi ja epämiellyttäväksi.

— Vronski on kreivi Kiril Ivanovitsh Vronskin poikia ja Pietarin kultaisen nuorison kaikkein parhaimpia edustajia. Minä tutustuin häneen Tverissä ollessani siellä toimessa ja hänen tullessaan sinne rekryyttien ottoon. Kauhean rikas, kaunis mies. Merkittävät suhteet, on sivuadjutantti ja kaiken lisäksi sangen miellyttävä poika. Enemmän kuin pelkkä hyvä poika. Kun nyt täällä olen oppinut tuntemaan hänet paremmin, hän näyttää olevan sekä sivistynyt että sangen viisas. Hän on mies, joka menee pitkälle.

Levinin otsa oli synkistynyt, ja hän oli vaiti.

— Niin, hän tuli tänne pian sinun lähdettyäsi, ja mikäli minä ymmärrän, hän on korvia myöten rakastunut Kittyyn, ja sinä käsität että äiti...

— Anteeksi vain, mutta minä en käsitä mitään, Levin sanoi synkkänä jurottaen. Ja samassa hän muisti Nikolain ja oman kelvottomuutensa, kun oli voinut unohtaa hänet.

— Odotahan, odotahan, veli, Stepan Arkadjevitsh sanoi hymyillen ja koskettaen hänen kättään. — Olen sanonut sinulle mitä tiedän ja toistan, että sikäli kuin voi arvailla, näyttävät menestymismahdollisuudet tässä herkässä ja hienovaraisessa asiassa olevan sinun puolellasi.

Levin heittäytyi tuolin selustaa vasten ja hänen kasvonsa olivat kalpeat.

— Mutta minä neuvoisin sinua ratkaisemaan asian niin pian kuin suinkin, jatkoi Oblonski täyttäen hänen maljansa.

— Ei kiitos, minä en juo enempää, Levin sanoi vetäen syrjään lasinsa. — Minä juovun... Mutta mitäs sinulle itsellesi kuuluu? jatkoi Levin nähtävästi haluten muuttaa keskustelun aihetta.

— Vielä sananen: neuvoisin sinua joka tapauksessa pikimmiten päättämään asian. Tänään en neuvo asiasta puhumaan, sanoi Stepan Arkadjevitsh. — Aja klassiseen tapaan huomenaamuna esittämään kosintasi, ja Herra sinua siunatkoon...

— Sinähän olet monesti sanonut tahtovasi tulla minun luokseni metsästäämään. Tule nyt keväällä, Levin sanoi.

Hän katui nyt kaikesta sydämestään, että oli aloittanut tämän keskustelun Stepan Arkadjevitshin kanssa. Hänen erityislaatuista tunnettaan häpäisivät puheet jonkun pietarilaisen upseerin kilpakosinnasta sekä Stepan Arkadjevitshin neuvot ja ehdotukset.

Stepan Arkadjevitsh hymyili hiljaa. Hän tiesi, mitä Levinin sielussa liikkui.

— Kyllä joskus tulen, hän sanoi. — Niin, veliseni, nainen on akseli, jonka ympärillä kaikki pyörii. Huonosti ovat minunkin asiani, hyvin huonosti. Ja kaikki naisen tähden. Sano minulle peittelemättä, jatkoi hän otettuaan sikarin ja pidellen maljaa toisella kädellään, — anna minulle neuvo.

— Missä asiassa sitten?

— Minä sanon heti missä. Olettakaamme, että sinä olet naimisissa, sinä rakastat vaimoasi, mutta olet viehätynyt toiseen naiseen...

— Suo anteeksi, mutta minun on suorastaan mahdotonta ymmärtää sitä, samoin kuin... aivan yhtä mahdotonta kuin että minä nyt, syötyäni vatsani täyteen, menisin rinkelileipomom ohitse ja varastaisin rinkelin.

Stepan Arkadjevitshin silmät välähtivät.

— Miksikä ei? Rinkeli tuoksuu joskus niin, että on mahdoton pidättäytyä.

/p

Himmlisch ist's, wenn ich bezwungen
Meine irdische Begier;
Aber doch wenn's nicht gelungen,
hatt ich auch recht hübsch Plaisir![1]

Tätä lausueessaan Stepan Arkadjevitsh hymyili viehkeästi. Levinkään ei voinut olla vetämättä suutaan hymyyn.

— Niin, mutta jos vakavasti puhutaan, jatkoi Oblonski. — Tajuatko, että se nainen on herttainen, lempeä, rakastettava olento, avuton, yksinäinen ja kaikkensa uhrannut. Nyt, kun teko on jo tehty, niin voinko hylätä hänet, sano? Erotta kenties voi, ettei särkeisi perhe-elämäänsä, mutta eikö häntä saisi sääliä, turvata hänen elämänsä ja helpottaa hänen osaansa?

— Kuule, suo anteeksi veli. Sinä tiedät, että minun mielestäni on kahta lajia naisia... tai ei... oikeammin: on naisia ja on... Minä en ole nähnyt ihania langenneita olentoja enkä tule näkemään, ja sellaiset kuin tuo maalattu pörrötukkainen ranskatar kassapulpetin ääressä ovat minusta iljettäviä, ja kaikki langenneet ovat samanlaisia.

— Entä evankeliumin syntinen vaimo?

— Oh, jätä se. Kristus ei olisi koskaan sanonut niitä sanoja, jos hän olisi tiennyt, miten niitä tullaan väärinkäyttämään. Koko evankeliumista tiedetäänkin vain ne sanat. Voin muuten sanoa, että minä en puhu sitä, mitä ajattelen, vaan mitä tunnen. Ja minä inhoan langenneita naisia. Sinä pelkääät hämähäkkejä, minä taas noita iljettäviä elukoita. Sinähän et ole tutkinut hämähäkkejä etkä tiedä niiden luonnetta, samoin en minäkään näiden.

— Hyvä sinun on noin puhua. Olet kuin se Dickensin kirjan herra, joka syyttää vasemmalla kädellään oikean olan yli kaikki hankalat kysymykset. Mutta tosiasian kieltäminen ei ole mikään vastaus. Miten pitäisi toimia, sano sinä se? Vaimo vanhenee, ja sinä olet täynnä elämää. Et ehdi kuin vilkaista ympärillesi, kun jo tunnet, ettet voi rakastamalla rakastaa vaimoasi, niin paljon kuin häntä kunnioitatkin. Ja yhtäkkiä osuu tiellesi rakkaus, ja olet hukassa, hukassa! virkkoi Stepan Arkadjevitsh alakuloinen epätoivo äänessään.

Levin hymähti.

— Niin, mies on hukassa, jatkoi Oblonski. — Mutta minkäs teet?

— Olet varastamatta rinkeleitä. Stepan Arkadjevitsh purskahti nauruun.

— Oi, sinä moralisti! Mutta muistapas, on kaksi naista: toinen pitää vain kiinni oikeuksistaan, ja ne oikeudet vaativat sinun rakkauttasi, jota et voi hänelle antaa; toinen taas uhraa sinulle kaikkensa eikä tahdo mitään. Mitä sinun pitää tehdä? Miten pitää toimia? Se on kauhea draama.

— Jos sinä haluat kuulla minun uskontunnustukseni sen suhteen, niin sanon sinulle, etten usko siinä olevan mitään draamaa. Sanon heti miksi. Rakkaus on minun mielestäni... molemmat rakkaudet, jotka, kuten muistat, Platon määrittelee Pidoissaan, molemmat rakkaudet ovat koetuskipinä ihmisille. Toiset ihmiset käsittävät vain toisen, toiset toisen. Ja ne, jotka käsittävät vain ei-platonisen lemmen, puhuvat suotta draamasta. Sellaisessa rakkaudessa ei voi olla mitään draamaa. Kiitos kaunis nautinnosta, jääköö hyvästi, — siinä koko draama. Ja platonisessa rakkaudessa taas ei voi olla draamaa, sillä siinä rakkaudessa on kaikki selkeää ja puhdasta, siinä on...

Sinä hetkenä Levin muisti omat syntinsä ja kokemansa sisäisen taistelun. Ja hän lisäsi odottamatta:

— En tiedä, kenties sinä sentään olet oikeassa. Hyvin mahdollista... Enhän minä tiedä, en tosiaankaan tiedä.

— Niin, näetkös, sanoi Stepan Arkadjevitsh — sinä olet hyvin eheä ihminen. Se on sinun vahvuutesi ja puutteesi. Sinä olet itse eheä luonne ja tahdot, että koko elämässä olisi pelkkiä eheitä ilmiöitä, mutta niinpä ei ole. Sinä puolestasi ylenkatsot yhteiskunnallista virkatoimintaa, sillä sinä tahdot, että työ aina vastaisi päämääräänsä, mutta se ei vastaa. Sinä tahdot myös, että yksityisen ihmisen toiminnalla aina olisi päämäärä, että rakkaus ja perhe-elämä kävisivät aina käsi kädessä, — mutta ne eivät käy. Elämän koko rikkaus, koko ihannuus ja kauneus syntyy varjon ja valon yhtymästä.

Levin huoahhti eikä vastannut mitään. Hän ajatteli omia asioitansa eikä kuunnellut Oblonskia.

Ja yhtäkkiä he molemmat tunsivat, että vaikka he olivatkin ystäviä, vaikka he söivät päivällistä ja joivat viiniä yhdessä, minkä olisi pitänyt entistä enemmän lähentää heitä, kumpikin ajatteli omia asioitaan eivätkä toisen asiat auttaneet toista. Oblonski oli usein ennenkin kokenut vastaavaa: päivällisen jälkeen kumppanukset lähentymisen sijasta loittonivat usein äärimmäisen kauas toisistaan, ja hän tiesi, mitä tämmöisissä tapauksissa oli tehtävä.

— Lasku, huudahti hän ja meni viereiseen saliin, missä heti tapasi tutun adjutanttin ja ryhtyi

keskustelevaan tämän kanssa eräästä näyttelijättärestä ja tämän ylläpitäjästä. Ja heti adjutantin kanssa juttelemaan päästyään Oblonski tunsu kevennyttä ja lepoa; keskustelu Levinin kanssa oli nyt, kuten aina, kiihottanut häntä liian suureen henkiseen ja sielulliseen ponnisteluun.

Kun tataari oli tuonut laskun, joka teki yli kaksikymmentäkuusi ruplaa ja jonka lisäksi tuli vielä votkasta aiheutuva lisä, maksoi Levin, joka maalaisena tavallisesti olisi kauhistunut neljäntoista ruplan suuruista osaansa, koko laskun kiinnittämättä siihen sen suurempaa huomiota. Sitten hän lähti kotiin vaihtaakseen pukua ja lähteäkseen Shtsherbatskeille, missä hänen kohtalonsa oli saava ratkaisun.

XII

Ruhtinatar Kitty Shtsherbatskaja oli kahdeksantoistavuotias. Hän otti ensimmäistä talvea osaa seuraelämään. Hänen menestyksensä seurapiireissä oli suurempi kuin kummankaan vanhemman sisaren ja vielä suurempi kuin vanha ruhtinatar oli arvannut odottaa. Ei siinä kyllin, että melkein kaikki Moskovan tanssiaisten nuorukaiset olivat rakastuneet Kittyyn, — jo ensimmäisenä talvena ilmaantui kaksi merkitsevää sulhasmiestä: Levin ja heti hänen lähdeyttäään kreivi Vronski.

Levinin ilmaantumisen kaupunkiin alkutalvella, hänen tiheet käyntinsä ja silminnähtävä rakkautensa Kittyyn antoivat aiheutta ensimmäisiin vakaviin keskusteluihin Kittyyn vanhempien kesken tytön tulevaisuudesta ja ruhtinaan ja ruhtinattaren välisiin väittelyihin. Ruhtinas itse oli Levinin puolella, sanoi, ettei hän voinut toivoa Kittylleen mitään parempaa. Ruhtinatar taas, joka osasi naisten tavoin kiertää kysymyksen, sanoi, että Kitty oli liian nuori, että Levin ei millään ollut osoittanut, että hänellä oli vakavat aiomukset, että Kitty ei tuntenut kiintymystä häneen, ja milloin mitään; mutta hän ei sanonut pääasiaa — sitä, että hän odotti tyttärelleen parempaa sulhasmiestä, että Levin ei häntä miellyttänyt ja että hän ei ymmärtänyt Levinia. Kun Levin yhtäkkiä matkusti pois, oli vanha ruhtinatar hyvillään ja puheli voitonriemuisesti miehelleen: "Nyt näet, enkö puhunut totta." Kun Vronski ilmestyi, iloitsi hän vieläkin enemmän saaden varmuutta ajatukselleen, että Kittyyn piti päästä ei vain hyvään, vaan suorastaan loistavaan avioliittoon.

Äidin mielestä mikään vertailu Vronskin ja Levinin välillä ei voinut tulla kysymykseen. Äitiä eivät miellyttäneet Levinin kummalliset, jyrkät arvostelmat, hänen ujoutensa seuramaailmassa, minkä ruhtinatar katsoi johtuvan ylpeydestä, eikä myöskään tuo ruhtinattaren käsityksen mukaan villi maalaiselämä karjan ja talonpoikien parissa. Eikä sekään oikein ollut vanhan ruhtinattaren mieleen, että Levin hänen tyttärensä rakastuttuaan oli käynyt talossa puolentoista kuukauden ajan ja ikään kuin odottanut ja tarkkaillut jotain, kuin olisi pelännyt suovansa talolle liian suuren kunnian kosinnallaan, ymmärtämättä, että kun hän yhtämittaa kävi talossa, missä oli naimaikäinen tytär, hänen olisi pitänyt lausua julki tunteensa. Ja yhtäkkiä hän oli lähtenyt tiehensä tekemättä tunnustusta. "Hyvä on, että hän on niin vähän puoleensavetävä, ettei Kitty ole rakastunut häneen", ajatteli äiti.

Vronski täytti äidin kaikki toiveet: hän oli rikas, viisas ja ylhäistä syntyperää, hänellä oli edessään loistava sotilas- ja hovimiesura; sen lisäksi hän oli hurmaava mies. Ei voinut toivoa mitään parempaa.

Tanssiaisissa Vronski liehitteli Kittyä ilmiselvästi, tanssi hänen kanssaan ja kävi talossa; hänen aikeittensa vakavuutta ei siis ollut syytä epäillä. Mutta siitä huolimatta äiti oli koko tämän talven ollut hyvin rauhaton ja jännittynyt.

Ruhtinatar itse oli kolmekymmentä vuotta sitten joutunut naimisiin tätinsä välityksellä. Sulhanen, josta jo edeltäpäin tiedettiin kaikki, oli tullut taloon näyttämään itseään ja katsomaan morsiantaan; puhemiestäti oli ottanut selvän saadusta vaikutelmasta ja kertonut sen molemmiin puolin; vaikutelma oli ollut hyvä; sitten määräpäivänä oli vanhemmille tehty odotettu aviotarjous ja se oli hyväksytty. Kaikki oli käynyt hyvin kevyesti ja yksinkertaisesti. Siltä ainakin ruhtinattaresta tuntui. Mutta antaessaan omia tyttäriään miehelään hän oli saanut kokea, miten vaikea ja monimutkainen tuo yksinkertaiselta näyttävä asia oli. Millaista levottomuutta hän olikaan saanut kestää, kuinka paljon oli joutunut miettimään, mitä rahasummia tuhlaamaan, kuinka monesti oli ollut yhteentörmäyksiä oman miehen kanssa vanhempia tyttäriä, Darjaa ja Nataliaa, miehelään annettaessa! Nyt, nuorimman ollessa kysymyksessä, toistui sama pelko, samat epäilykset ja vielä entistä suuremmat riidat tytön isän kanssa. Vanha ruhtinas oli, kuten isät yleensäkin, erityisen arkatunteinen tyttäriensä maineesta ja puhtaudesta; hän oli lapsekkaan mustasukkainen tytöistään, varsinkin Kittyystä, joka oli hänen lemmikkinsä, ja piti yhtä mittaa nuhdesaarnoja ruhtinattarelle siitä, ettei tämä ollut kyllin tarkka tyttärensä kunniaa. Ruhtinatar oli tottunut siihen jo vanhempien tyttöjen ajoilta, mutta nyt hän tunsu, että ruhtinaan arkatunteisuudella oli enemmän perusteita. Hän oli huomannut, kuinka viime aikoina oli tullut muutoksia seuraelämän

tapoihin ja kuinka äidin velvollisuudet olivat käyneet entistä vaikeammiksi. Hän oli huomannut, kuinka Kittyn toverit muodostelivat joitakin seuroja, menivät joillekin kurseille, seurustelivat vapaasti miesten kanssa, ajelivat yksinään kaduilla, kuinka monet eivät enää niinneet ja kuinka jokainen heistä oli lujasti vakuuttunut siitä, että miehen valitseminen oli heidän eikä vanhempien asia. "Nykyään ei enää anneta miehelään niin kuin ennen", ajattelivat ja sanoivat kaikki nuo nuoret tytöt, vieläpä kaikki vanhemmatkin ihmiset. Ranskalaista tapaa, jonka mukaan vanhemmat ratkaisevat lastensa kohtalon, ei hyväksytty, vaan tuomittiin. Englantilainen tapa — tytön jättäminen täydelliseen vapauteensa — ei myöskään ollut saanut hyväksymistä ja oli mahdoton Venäjän seurapiireissä. Venäläistä puhemieskosintaa pidettiin hullunkurisena, sille nauroivat kaikki, ruhtinatar itsekkin. Mutta miten oli mentävä naimisiin ja naitettava, ei kukaan tiennyt. Kaikki, joitten kanssa ruhtinatar sattui puhelemaan tästä, sanoivat samalla tavoin: "Mutta onhan toki aika jättää nuo ikivanhat tavat. Nuorethan ne itse naimisiin menevät eivätkä heidän vanhempansa; hoitakoot siis nuoret itse ne asiat kuten parhaaksi näkevät." Ja hyvähän niin oli puhua niiden, joilla ei itsellään ollut tyttäriä, mutta ruhtinatarpa ymmärsi, että lähestyessään miehiä vapaasti tyttö saattoi rakastua ja rakastua sellaiseen, joka ei tahtoisikaan mennä naimisiin, taikka sellaiseen, josta ei olisikaan aviomieheksi. Ja miten ikinä ruhtinattarelle toivotettiin, että meidän aikanamme on nuorten itse pidettävä huoli kohtalostaan, ei hän mitenkään voinut uskoa sitä, yhtä vähän kuin sitä, että ladatut pistoolit olisivat minään aikana voineet olla viisivuotiasten lasten parhaita leikkikaluja. Ja siksi ruhtinatar oli Kittystä enemmän huolissaan kuin vanhemmista tyttäristään aiemmin.

Nyt hän pelkäsi, että kunhan Vronski ei vain rajoittuisi hänen tyttärensä pelkkään liehittelyyn. Hän näki, että tyttö oli jo rakastunut Vronskiin, ja lohdutteli itseään sillä, että Vronski oli rehellinen mies eikä voinut siis tehdä niin. Mutta samalla hän tiesi, miten nykyisten vapaiden seurustelutapojen vallitessa oli helppo saattaa tytön pää pyörälle ja kuinka vähän miehet välittivät sentapaisista pahoista teoistaan. Viime viikolla Kitty oli kertonut äidilleen, mitä Vronski ja hän olivat puhelleet masurkkaa tanssiessaan. Se oli jonkin verran rauhoittanut ruhtinatarta; mutta täysin rauhallinen hän ei voinut olla. Vronski oli sanonut Kittyille, että he, veljekset, olivat kaikessa niin tottuneet alistumaan äitinsä tahtoon, etteivät koskaan saattaneet ottaa tärkeää askelta neuvottelematta ensin äitinsä kanssa. "Ja nyt minä odotan äitini tuloa Pietarista aivan erikoisena onnen tapauksena", oli hän sanonut.

Kitty oli kertonut tästä antamatta mitään merkitystä noille sanoille. Mutta äiti käsitti asian toisin. Hän tiesi, että Vronskin äitiä odotettiin joka päivä, tiesi, että tämä ilostuisi pojan valinnasta, ja hänestä tuntui omituiselta, ettei poika äitinsä loukkaamisen pelosta tehnyt tunnustustaan. Mutta hän toivoi siinä määrin sekä itse avioliittoa että ennen kaikkea rauhaa omista huolistaan, että hän uskoi siihen. Niin katkeralta kuin ruhtinattaresta nyt tuntuikin vanhimman tyttären Dollyn onnettomuus, tämä kun aikoi jo jättää miehensä, hänen huomionsa vei kuitenkin kokonaan jännitys ratkeamaisillaan olevasta nuorimman tytön kohtalosta. Levinin tämänpäiväinen ilmaantuminen kaupunkiin aiheutti vielä uuden huolen: hän pelkäsi, että tytär, jolla hänen nähdäkseen oli yhteen aikaan ollut lämpimiä tunteita Levinä kohtaan, voisi liiasta rehellisyydestä antaa rukkaset Vronskille ja että Levinin tulo yleensä sekoittaisi ja viivyttäisi asiaa, joka oli niin lähellä ratkaisuaan.

— Koska hän on tullut kaupunkiin? kysyi ruhtinatar tarkoittaen Levinä, kun he olivat palanneet kotiin.

— Tänään, maman...

— Minä vain tahtoisin sanoa jotain... alkoi ruhtinatar, ja hänen vakavan eloisasta ilmeestään Kitty arvasi, mitä asia koski.

— Äiti, hän sanoi säpsähtäen ja nopeasti kääntyen häneen päin, — älkää, äiti rakas, puhuko mitään siitä. Minä tiedän, minä tiedän kaikki.

Hän toivoi samaa kuin äitikin, mutta äidin toivomusten syyt loukkasivat häntä.

— Minä vain tahdoin sanoa, että kun on antanut toivoa yhdelle...

— Äiti, kulta äiti, älkää Jumalan tähden puhuko. On niin kauheaa puhua siitä.

— En, en, sanoi äiti nähdessään kyyneleet tyttärensä silmissä; — mutta kuulehan, rakas lapsi: sinä olet luvannut minulle, ettet salaa minulta mitään. Muista ettet salaa, etkös?

— En koskaan, äiti, en koskaan, vastasi Kitty punastuen ja katsoen äitiään suoraan kasvoihin. — Mutta minulla ei ole mitään sanomista nyt. Minä... minä... vaikka tahtoisinkin, niin en tiedä mitä sanoisin ja miten... minä en tiedä...

"Ei, valehdella hän ei voi tuonnäköisin silmin", ajatteli äiti hymyillen hänen mielenkuohulleen ja onnelleen. Ruhtinatar hymyili ajatellessaan, miten suurelta ja merkittävältä tyttöparasta näytti se, mikä nyt liikkui hänen mielessään.

XIII

Kitty oli päivällisen jälkeen, ennen illanvieton alkua, samantapaisen tunteen vallassa, jota nuorukainen tuntee taistelun edellä. Hänen sydämensä sykki kovasti ja ajatukset harhailivat.

Hän tunsi, että tämä ilta, jolloin molemmat miehet ensimmäisen kerran tapaisivat toisensa, olisi ratkaiseva hänen kohtalolleen. Ja hän kuvitteli lakkaamatta mielessään milloin kumpaakin erikseen, milloin molempia yhdessä. Ajatellessaan menneitä aikoja hän muisteli suhdettaan Levinin ilomielin ja hellyyttä tuntien. Muistot lapsuudesta ja Levinin ystävydestä velivainajan kanssa antoivat hänen ja Levinin väliselle suhteelle runollisen erityishohteen. Levinin häntä kohtaan tuntema rakkaus, josta hän, Kitty, oli varma, herätti hänessä iloa ja ylpeyttä. Ja hänen oli helppo muistella Levinia. Muistoihin Vronskista taas sekoittui jotain kiusallista, vaikka tämä olikin mitä suurimmassa määrin tyyni maailmanmies. Oli kuin olisi ollut jotain väärää, ei Vronskissa, — tämä oli hyvin suora ja herttainen, — vaan Kittyssä itsessään, kun hän taas Levinin seurassa tunsi olevansa täysin suora ja kirkas. Mutta kun hän vain ajatteli tulevaisuuttaan Vronskin vaimona, avautui hänen eteensä säteilevän onnekas näkymä; Levinin toverina tulevaisuus taas näytti sumuiselta.

Noustuaan yläkertaan pukeutumaan iltaa varten ja katsahdettuaan peiliin hän huomasi ilokseen, että tämä oli hänen parhaita päiviään; hän tunsi täysin hallitsevansa kaikkia voimiaan, ja se oli hänelle aivan välttämätöntä tänä iltana: hän koki olevansa sisäisesti tyyni ja liikehtivänsä sulokkaan vapautuneesti.

Puoli kahdeksalta, juuri kun hän oli tullut alas vierassaliin, ilmoitti lakeija: "Konstantin Dmitrish Levin". Vanha ruhtinatar oli vielä omassa huoneessaan, eikä ruhtinaskaan ollut vielä tullut. "Niin se kävi", arveli Kitty, ja kaikki veri pakeni sydäntä kohti. Hän kauhistui kalpeuttaan vilkaistessaan peiliin.

Hän tiesi nyt varmasti, että Levin juuri siksi tuli aikaisemmin, että tapaisi hänet yksin ja tekisi tunnustuksensa. Ja vasta nyt hän näki asian ensimmäisen kerran kokonaan toiselta, uudelta puolelta. Nyt vasta hän käsitti, että kysymys ei koskenut yksin häntä, — kenen kanssa hän tulisi onnelliseksi ja ketä rakasti, — vaan että hän tuossa tuokiassa loukkaisi miestä, josta piti. Ja loukkaisi syvästi... Minkä vuoksi? Siksi että tuo miespoloinen rakasti häntä, oli rakastunut häneen. Mutta mikäs auttoi, niin täytyi käydä.

"Hyvä Jumala, pitääkö minun itse sanoa se hänelle? — Voinko minä sanoa hänelle, etten rakasta häntä? Sehän olisi valetta. Mitä minä sanon hänelle? Sanonko, että rakastan toista? Ei, se on mahdotonta. Minä menen pois, minä menen pois."

Hän oli jo oven luona, kun kuuli Levinin askeleet. "Ei, se ei ole rehellistä. Mitä minä pelkään? Enhän ole tehnyt mitään paha. Tuli mitä tuli! Sanon suoraan. Hänen seurassaan ei voi syntyä kiusallista tilannetta. Siinä hän on", hän sanoi itsekseen nähdessään Levinin voimakkaan ja ujon olemuksen sekä välkkyvät, häntä kohti suunnatut silmät. Hän katsahti Levinia kasvoihin ikään kuin rukoillen armoa ja ojensi kätensä.

— Tulen nähtävästi liian aikaisin, Levin sanoi vilkaisten yli tyhjän salin. Kun hän huomasi, että hänen toiveensa oli toteutunut, ettei mikään estänyt häntä lausumasta julki aikeitaan, hän kävi synkän näköiseksi.

— Oi ei, Kitty sanoi ja istuutui pöydän ääreen.

— Minä tahdoinkin juuri tavata teitä yksin, aloitti Levin istuutumatta ja katsomatta Kittyyn, jottei kadottaisi rohkeuttaan.

— Äiti tulee heti. Hän väsyi eilen niin. Eilen...

Kitty puhui, tietämättä itse mitä huulet sanoivat ja irrottamatta Levinistä armoa anovaa ja hellää katsettaan.

Levin katsahti Kittyyn; tämä punastui ja vaiken.

— Minä sanoin teille, etten tiedä, kauaksiko aikaa olen tullut... että se riippuu teistä.

Kitty painoi päänsä yhä alemmaksi ja alemmaksi tietämättä itse, mitä vastaisi siihen, mikä oli tulossa.

— Että se riippuu teistä, toisti Levin. — Minä tarkoitan... tarkoitan... Olen tullut sitä varten... että... Tulla minun vaimokseni! sai hän sanotuksi, tietämättä mitä puhui; mutta kun hän tunsi sanoneensa kaikkein kauheimman, hän pysähtyi ja vilkaisi Kittyyn.

Kitty hengitti raskaasti eikä katsonut häneen. Kitty tunsi riemua. Hänen sielunsa oli täynnä onnea.

Hän ei ollut voinut odottaa, että Levinin rakkaudentunnustus tekisi häneen niin voimakkaan vaikutuksen. Mutta sitä kesti vain hetkisen. Hän muisti Vronskin. Hän loi Leviniin valoisat, rehelliset silmänsä ja nähdessään tämän epätoivoiset kasvot vastasi kiireesti:

— Se on mahdotonta... antakaa minulle anteeksi.

Miten läheinen Kitty hetki sitten oli ollut Levinille, miten tärkeä hänen elämälleen! Ja miten vieraaksi ja kaukaiseksi tämä nyt muuttui!

— Toisin ei voinut käydä, Levin sanoi katsomatta Kittyyn. Hän kumarsi ja aikoi poistua.

XIV

Mutta juuri samaan aikaan tuli ruhtinatar. Hänen kasvoistaan kuvastui kauhu, kun hän huomasi heidän olevan yksin ja näki heidän hämmentyneet kasvonsa. Levin kumarsi eikä sanonut mitään. Kitty oli vaiti ja katsoi alas. "Luojan kiitos, rukkaset antoi", päätteli äiti, ja hänen kasvoilleen puhkesi se päivänpaisteinen hymy, jolla hänen oli tapana ottaa vastaan vieraansa torstai-iltaisain. Hän istuutui ja alkoi kysellä Leviniltä hänen elämästään maalla. Levin istuutui taas ja odotteli vieraiden saapumista voidakseen huomaamatta poistua.

Viiden minuutin kuluttua tuli Kittyn ystävätär, viime talvena naimisiin mennyt kreivitär Nordston.

Tämä oli luiseva, kellertäväihoinen, sairaalloinen ja hermostunut nainen, jolla oli mustat kiiluvat silmät. Hän piti Kittystä ja hänen rakkautensa tätä kohtaan, kuten naimisissa olevien naisten rakkaus tyttöjä kohtaan yleensäkin, ilmeni haluna saada Kitty onnenihanteensa mukaisesti naimisiin: hän toivoi Kittyn menevän Vronskille. Levin, jonka hän usein alkutalvella oli tavannut Shtsherbatskeilla, oli hänestä aina ollut epämiellyttävä. Hänen erityisenä mielihyönään oli laskea leikkiä Levinistä, mihin hän ryhtyi aina tämän nähdessään.

— Minusta on niin hauskaa, kun hän katsoo minuun majesteettisesta korkeudestaan: joko hän katkaisee viisaat puheet kanssani alkuunsa, koska minä olen tyhmä, tai sitten hän alentuu puhumaan kanssani. Se huvittaa minua kovasti, tuo hänen alentuvuutensa. Olen hyvin iloinen siitä, ettei hän voi sietää minua, hän sanoi Levinistä.

Hän oli oikeassa, sillä Levin ei tosiaankaan voinut sietää häntä. Levin halveksi hänessä juuri sitä, mistä tuo nainen itse ylpeili ja minkä hän katsoi erityiseksi ansiokseen, — hänen hermostuneisuuttaan, hänen hienostunutta ylenkatsettaan ja välinpitämättömyyttään kaikkea karkeampaa ja tosielämään kuuluvaa kohtaan.

Kreivitär Nordstonin ja Levinin kesken oli muodostunut sellainen seuramaailmassa varsin tavallinen suhde, että kaksi ihmistä pysyttelee ulkonaisesti ystävällisissä väleissä, mutta ylenkatsoo toisiaan siinä määrin, ettei voi vakavasti seurustella toistensa kanssa eikä voi edes loukkaantua toisilleen.

Kreivitär Nordston syöksähti heti Levinin kimppuun.

— Aa! Konstantin Dmitrish! Olette taaskin tullut meidän irstaaseen Babyloniimme, — hän sanoi ojentuen Levinille pienen keltaisen kätensä ja muistellen tämän kerran alkutalvella lausumia sanoja, että Moskova on Babylon. — Onko Babylon parantunut vai oletteko te turmeltunut? lisäsi hän ivan hymy kasvoillaan Kittyyn vilkaisten.

— Minulle on hyvin mairittelevaa, kreivitär, että te niin muistatte minun sanani, vastasi Levin, joka oli ehtinyt toipua ja tavoitti heti vanhasta tottumuksesta leikillisvihamielisen sävynsä suhteessaan kreivitär Nordstoniin. — Varmaankin ne syvästi vaikuttavat teihin.

— Oo, kuinka muuten! Minä kirjoitan kaikki muistiin. Oletko, Kitty, taas käynyt luistelemassa?

Ja hän alkoi puhua Kittyn kanssa. Niin nololta kuin Levinistä tuntuikin lähteä nyt pois, hänen olisi kuitenkin ollut helpompi tehdä niin kuin jäädä koko illaksi näkemään Kittyä, joka väliin vilkaisi häneen ja vältteli hänen katsettaan. Hän aikoi nousta, mutta vanha ruhtinatar kääntyi hänen puoleensa huomattessaan hänen olevan vaiti.

— Oletteko tullut pitkäksi aikaa Moskovaan? Tehän muistaakseni toimitte zemstvon rauhantuomarina ja teidän on mahdoton olla kauan pois.

— Ei, ruhtinatar, minä en enää toimi zemstvossa, Levin sanoi. —
Tulin muutamaksi päiväksi.

"Mikähän hänen tänään oikein on", mietti kreivitär Nordston tarkastellen hänen ankaria, vakavia kasvojaan, "hän ei näy antautuvan arvostelevaan kaikkea tavalliseen tapaansa. Mutta minäpä suututan hänet. On hirveän hauskaa saada hänet narriksi Kitty'n nähden, ja sen minä teen."

— Konstantin Dmitrish, hän sanoi Levinille, — selittäkäähän minulle, olkaa hyvä, mitä se merkitsee, — tehän sen kaiken tiedätte, — kun Kalugan alueen tilamme kaikki talonpojat, ukot ja akat, ovat juoneet kerrassaan kaiken, mitä heillä oli, eivätkä nyt maksa meille mitään. Mitä se semmoinen on? Te olette aina niin kehnut talonpoikia.

Samaan aikaan uusi naisvieras tuli huoneeseen, ja Levin nousi.

— Suokaa anteeksi, kreivitär, minä en todellakaan tiedä siitä mitään enkä voi teille mitään sanoa, Levin sanoi ja katsahti vallasnaisen jäljessä tulevaan sotilashenkilöön.

"Se on varmaankin Vronski", arveli Levin ja päästäkseen varmuuteen asiasta vilkaisi Kittyyn. Tämä oli jo ehtinyt katsahtaa Vronskiin päin. Hänen silmänsä kirkastuivat tahtomattaan, ja tuosta katseesta Levin ymmärsi hänen rakastavan tuota miestä, ymmärsi yhtä varmasti kuin jos Kitty olisi sen hänelle sanonut. Mutta millainen tuo mies oli?

Nyt Levin ei enää — olipa se sitten hyvä tai paha — voinut lähteä; hänen oli pakko saada tietää, millainen oli mies, johon hän oli rakastunut.

On ihmisiä, jotka tavatessaan onnekkaamman kilpailijansa, olipa ala mikä hyvänsä, ovat heti valmiit kääntämään selkensä kaikelle hyvälle, mitä hänessä on, ja näkevät hänessä pelkkää pahaa; on taas ihmisiä, jotka päinvastoin ennen kaikkea haluavat havaita onnellisessa kilpailijassaan ominaisuuksia, joilla tämä on voittanut heidät, ja etsivät hänestä, tuskan kaiherus sydämessään, pelkkää hyvää. Levin kuului sellaisten ihmisten joukkoon. Eikä hänen ollut vaikea havaita, että Vronskissa oli paljonkin hyvää ja miellyttävää. Se pisti heti silmään. Vronski oli keskikokoinen, tanakkarakenteinen, tummaverinen mies, kasvot hyväntahtoisen kauniit, äärimmäisen tyynet ja lujapiirteiset. Hänen kasvoissaan ja koko olemuksessaan, lyhyeksi leikatusta mustasta tukasta ja vasta-ajellusta leuasta leveään uudenuutukaiseen sotilastakkiin saakka, oli kaikki korutonta ja samalla hienostunutta. Annettuaan tietää sisään astuvalle vallasnaiselle Vronski astui vanhan ruhtinattaren ja sitten Kitty'n luo.

Hänen lähestyessään jälkimmäistä hänen kauniit silmänsä saivat erityisen hellän välkkeen, ja tuskin huomattavasti, onnellisesti ja vaatimattoman voitonriemuisesti hymyillen — niin Levinistä ainakin näytti — hän ojensi Kittylle pienen, mutta leveän kätensä kunnioittavasti ja varovasti kumartaen.

Tervehdittyään kaikkia ja sanottuaan muutaman sanan hän istuutui katsahtamatta kertaakaan Leviniin, joka ei hellittänyt hänestä katsettaan.

— Sallikaa minun esitellä, sanoi vanha ruhtinatar viitaten Leviniin:
— Konstantin Dmitrish Levin. Kreivi Aleksei Kirillovitsh Vronski.

Vronski nousi ja katsoen ystävällisesti Leviniin puristi tämän kättä.

— Jos muistan oikein, minun piti kerran tänä talvena syödä päivällistä kanssanne, hän sanoi vilpittömästi ja avomielisesti hymyillen, — mutta te lähdittekin yhtäkkiä maalle.

— Konstantin Dmitrish halveksii ja vihaa kaupunkia ja meitä kaupunkilaisia, sanoi kreivitär Nordston.

— Varmaankin minun sanani vaikuttavat teihin syvästi, kun te muistatte ne niin hyvin, Levin sanoi ja punastui muistaessaan jo sanoneensa saman lauseen.

Vronski katsahti Leviniin ja kreivitär Nordstoniin ja hymyili.

— Asutteko vakinaisesti maalla? kysyi hän. — Eikö siellä talvella sentään ole ikävä?

— Ei ole, jos on työtä, eikä muutenkaan, Levin vastasi korottaen ääntään.

— Minä pidän maalaiselämästä, Vronski sanoi huomaten Levinin äänensävyyn, mutta olematta sitä huomaavinaan.

— Mutta toivoakseni te, kreivi, ette suostuisi jatkuvasti asumaan maalla, sanoi kreivitär Nordston.

— En tiedä, en ole koettanut pidempää aikaa. Minulla on ollut omituinen kokemus, jatkoi hän. — En ole missään niin kaivannut maalaiselämää, venäläistä maalaiskylää virsuineen ja talonpoikineen, kuin viettäessäni äitini kanssa talven Nizzassa. Nizzahan on oikeastaan ikävä paikka, kuten tiedätte. Ja

Napoli ja Sorrentokin viehättävät vain lyhyen ajan. Ja juuri siellä muistuu erityisen elävästi mieleen Venäjä ja varsinkin sen maaseutu. Ne ovat aivan kuin...

Hän puhui sekä Kittyille ja Levinille luoden vuoroin kumpaankin tyynen ja ystävällisen katseensa ja sanoi nähtävästi, mitä mieleen johtui.

Huomatessaan, että kreivitär Nordston halusi sanoa jotain, hän keskeytti puheensa ja paneutui kuuntelemaan tätä.

Keskustelu ei vaiennut hetkeksikään, joten vanhan ruhtinattaren, jolla oli aina varastossa keskustelunaiheen puutteen varalta kaksi jykävää tykkiä, klassinen ja reaalisivistys ja yleinen asevelvollisuus, ei tarvinnut tuoda niitä tuleen, eikä kreivitär Nordston saanutkaan tilaisuutta Levinin hännämiseen.

Levin ei voinut yhtyä yleiseen keskusteluun, vaikka olisi tahtonut. Hän toisteli itselleen joka hetki: "Lähde nyt", ei hän kuitenkaan lähtenyt, vaan ikään kuin odotti jotain.

Keskustelu osui itsestään pyöriviin pöytiin ja henkimaailmaan, ja kreivitär, joka uskoi spiritismiin, alkoi kertoa näkemiään ihmeitä.

— Voi, hyvä kreivitär, viekää minut Herran tähden ihmeessä sinne! Minä en ole koskaan nähnyt mitään ihmeellistä, vaikka olen etsinyt kaikkialta, Vronski sanoi hymyillen.

— Hyvä, ensi lauantaina, vastasi kreivitär Nordston. — Entä te, Konstantin Dmitrish, uskotteko te? kysyi hän Leviniltä.

— Miksi te sitä minulta kysytte? Tehän tiedätte minun vastaukseni.

— Minä tahdon kuulla teidän mielipiteenne.

— Minun mielipiteeni on vain se, Levin vastasi, — että nuo pyöreät pöydät todistavat, ettei niin sanottu sivistynyt säätyläisluokka ole talonpoikia korkeammalla. He uskovat pahaan silmään, taikoihin ja loihtimisiin, me taas...

— Te ette siis usko?

— En saata uskoa, kreivitär.

— Entä jos olen itse nähnyt?

— Maalaismujjatkin kertovat, kuinka he ovat itse nähneet kummituksia.

— Teidän mielestänne minä siis valehtelen?

Ja hän naurahti katkerasti.

— Ei, Masha, Konstantin Dmitrish sanoo, että hänen on mahdoton uskoa, Kitty sanoi punastuen Levinin puolesta; ja Levin käsitti sen, hermostui enemmän ja aikoi vastata, kun Vronski samassa avomielisesti ja iloisesti hymyillen puuttui keskusteluun, joka uhkasi muuttua ikäväksi.

— Ettekö myönnä minkäänlaista mahdollisuutta? kysyi hän. — Miksi ei? Mehän myönnämme sähkön olemassaolon, vaikka emme tunne sitä; miksi ei voisi olla olemassa jokin uusi voima, jota emme tunne ja joka...

— Kun sähkö keksittiin, keskeytti Levin nopeasti, — niin keksittiin vain ilmiö eikä tiedetty, mistä se johtui ja mitä se tuotti, ja vasta vuosisatojen kuluttua ruvettiin ajattelemaan sen soveltamista käytäntöön. Spiritistit taas päinvastoin aloittivat siitä, että pöydät kirjoittavat heille ja henget tulevat heidän luokseen, ja sitten vasta rupesivat puhumaan, että se on tuntematon voima.

Vronski kuunteli Leviniä tapansa mukaan tarkasti, seuraten hänen sanojaan silminnähävästi kiinnostuneena.

— Niin, mutta spiritistit sanovat nyt: me emme tiedä, mikä voima siinä on, mutta on olemassa voima, joka toimii niissä ja niissä olosuhteissa. Ja selvittäkööt oppineet, mikä se voima on. Ei, minä en käsitä, miksi siinä ei voisi olla uusi voima, jos se...

— Siksi, keskeytti Levin taas, — että sähkössä ilmenee määrätty ilmiö joka kerta, kun hierotaan pihkaa villaista vasten, mutta tässäpä ei tapahdu joka kerta, se ei siis ole luonnon ilmiö.

Vronski koki luultavasti, että keskustelu kävi vierassalongin tyyliin liian vakavasävyiseksi, mutta ei väittänyt vastaan, vaan hymyili iloisesti ja kääntyi naisten puoleen vaihtaakseen puheenaihetta.

— Emmekö koettaisi heti, kreivitär, alkoi hän; mutta Levin tahtoi sanoa ajatuksensa loppuun.

— Minä luulen, jatkoi hän, — että spiritistien yritys keksiä jokin uusi voima ihmeittensä selitykseksi on aivan epäonnistunut. He mainitsevat suoraan henkisen voiman ja tahtovat koetella sitä aineellisin menetelmin.

Kaikki odottivat milloin hän lopettaisi, ja hän tunsu sen.

— Minäpä luulen, että teistä tulee mainio meedio, sanoi kreivitär Nordston, — teissä on jotain innoittuvaa.

Levin avasi suunsa, aikoi sanoa jotain, punastui eikä sanonut mitään.

— Ryhtykäämme heti kokeilemaan pöytiä; olkaa niin hyvät, Vronski sanoi. — Sallittehan ruhtinatar?

Ja Vronski nousi etsien silmillään pientä pöytää.

Kitty nousi pöydän äärestä ja ohi kulkiessaan kohtasi Levinin katseen. Hänen oli sydämen pohjasta sääli Leviniä, sitä enemmän, kun hän tunsu itse olevansa synnä toisen onnettomuuteen. "Jos minulle voi antaa anteeksi, niin antakaa" — sanoi Kittyn katse, — "olen niin onnellinen".

"Vihaan kaikkia, sekä teitä että itseäni", Levinin katse vastasi, ja hän tarttui hattuunsa. Mutta kohtalo ei sallinut hänen poistua. Juuri kun aiottiin asettua pöydän ympärille ja Levin teki lähtöä, astui vanha ruhtinas saliin ja tervehdittyään naisvieraita kääntyi Levinin puoleen.

— Ahaa! alkoi hän iloissaan. — Koskas sinä olet tullut? En ole tiennytkään sinun olevan kaupungissa. Erittäin hauska tavata teitä.

Vanha ruhtinas milloin sinutteli, milloin teititteli Leviniä. Hän syleili tätä ja puhellessaan tämän kanssa ei huomannut Vronskia, joka oli noussut seisomaan ja odotti tyynesti ruhtinaan kääntyvän häneen päin.

Kitty tunsu, kuinka raskasta isän suuri ystävällisyys oli Levinille kaiken sen jälkeen, mitä oli tapahtunut. Hän näki myös miten kylmästi isä viimein vastasi Vronskin kumarrukseen ja miten Vronski, ystävällinen neuvottomuuden ilme kasvoillaan, katsahti isään koettaen turhaan ymmärtää, kuinka ja minkä vuoksi tämä saattoi olla nurjamielinen häntä kohtaan; ja Kitty punastui.

— Päästäkää, ruhtinas, Konstantin Dmitrish tänne, sanoi kreivitär Nordston. — Me tahdomme kokeilla.

— Mitä kokeilla? Pöytiä pyörittää? Suokaa anteeksi, hyvä herrasväki, mutta minusta sormusleikkikin on hauskeempaa, sanoi vanha ruhtinas ja katsoi Vronskiin arvaten hänen keksineen tämän. — Sormusleikissä on sentään vielä jotain järkeä.

Vronski loi ruhtinaaseen lujan, ihmettelevän katseen, hymyili hieman ja ryhtyi heti keskustelemaan kreivitär Nordstonin kanssa tulevalla viikolla pidettävistä suurista tanssiaisista.

— Toivoakseni tekin tulette? kääntyi hän Kittyn puoleen.

Heti kun vanha ruhtinas kääntyi pois Levinin luota, tämä poistui huomaamatta, ja viimeisenä vaikutelmana tästä illasta hänen mielessään välkkyivät Kittyn hymyilevät, onnelliset kasvot, kun hän vastasi Vronskille tämän kysymykseen tanssiaisista.

XV

Illanvieton jälkeen Kitty kertoi äidilleen keskustelustaan Levinin kanssa, ja huolimatta kaikesta säälistä, jota hän tunsu Leviniä kohtaan, häntä ilahdutti ajatus, että häntä oli kosittu. Hän ei epäillyt lainkaan, ettei hän ollut menetellyt niin kuin pitikin. Mutta vuoteeseen mentyään hän ei pitkään aikaan saanut unta. Muuan vaikutelma vainosi häntä hellittämättä: Levinin kasvot rypistyneine kulmineen ja niitten alta synkän alakuloisesti katsovine luotettavine silmineen, kun hän isän puheita kuunnellen oli seisonut siinä ja silmäillyt häntä ja Vronskia. Ja hänen tuli niin sääli tuota miestä, että kyneleet kohosivat silmiin. Mutta samassa hän muisti tuon toisen, johon oli vaihtanut Levinin. Hän muisti elävästi nuo miehekkäät, lujat kasvot, jalon tyyneyden ja miehen koko olemuksesta heijastuvan hyvyyden kaikkia kohtaan. Muisti hänen ja oman rakkautensa, ja ilo pulpahti taas hänen sieluunsa, ja onnen hymy

kasvoillaan hän painautui tyynyvä vasten. "Sääli on, sääli on, mutta minkä sille voi? Eihän se ole minun syyni", puheli hän itsekseen; mutta sisäinen ääni hän sanoi hänelle toista. Katuiko hän sitä, että oli herättänyt toiveita Levinissä, vaiko sitä, että oli antanut rukkaset, ei hän itse tiennyt. Mutta hänen onneensa sekoittui epäilyksen karvas pisara. "Herra armahda, Herra armahda, Herra armahda!" puheli hän itsekseen kunnes vaipui uneen.

Samaan aikaan alhaalla, ruhtinaan pienessä työhuoneessa, vanhemmat ottivat jälleen kerran yhteen rakastetun tyttärensä tähden.

— Mitäkö? Sitä! huusi ruhtinas huitoen käsiään ja leiskautti samassa kiinni oravannahkaisen aamuviittansa. — Sitä, ettei teissä ole ylpeyttä eikä arvokkuutta, että te häpäisette ja turmelette tytön tuolla alhaisella, narrimaisella kosiskelullanne!

— Mutta Jumalan tähden, ruhtinas, mitä minä sitten olen tehnyt? kysyi ruhtinatar miltei itkien.

Keskusteltuaan tyttärensä kanssa hän oli onnellisena ja tyytyväisenä tullut tapansa mukaan ruhtinaan luo sanomaan hyvää yötä, ja vaikka hän ei ollutkaan aikunut kertoa miehelleen Levinin kosinnasta ja Kittyn kieltävästä vastauksesta, puhui hän kuitenkin jotain sensuuntaista, että hänestä Vronskin asia näytti nyt päätetyltä ja ratkaisu saataisiin varmaan heti, kun vain tämän äiti saapuisi. Enempää ei tarvittu, kun ruhtinas jo tulistui ja alkoi kiljua sopimattomia sanoja.

— Mitäkö te olette tehnyt? Kas sitä, että ensiksikin te viekoittelette luoksenne sulhasen, niin että kohta koko Moskova puhuu siitä, ja syystä kyllä. Jos te pidätte illanviettoja, niin kutsukaa kaikki eikä vain valittuja sulhaskokelaita. Kutsukaa kaikki nuo pipanat, — niin nimitti ruhtinas moskovalaisia nuoria herroja, — kutsukaa soittaja, ja sen kuin tanssivat, eikä niin kuin tänään, että vain sulhaskokelaat tulevat paritusta varten. Minua iljettää jo nähdäkin moista. Ja te olette saanut tyttöparan pään pyörälle, niin kuin olette tahtonutkin. Levin on tuhat kertaa parempi mies. Tuollainen pietarilainen keikari, niitä on tusinoittain, ne ovat kaikki yhtä maata ja kaikki roskaa. Ja vaikka hänessä olisi prinssin verta, minun tyttäreni ei ole sellaisen tarpeessa.

— No, mitä minä sitten olen tehnyt?

— No sitä... ärjähti ruhtinas vihaisesti.

— Tiedän kyllä, että jos sinua rupeaa kuuntelemaan, keskeytti ruhtinatar, — ei tyttäreemme koskaan pääse naimisiin. Jos tarkoitus on se, niin on parempi muuttaa maalle.

— Niin onkin.

— Kuulehan. Olenko minä sitten mielistellyt. En ole vähääkään mielistellyt. Nuori mies, ja sangen kunnollinen, on rakastunut ja tyttö näyttää...

— Aina teistä näyttää! Entä kun tyttö todenteolla rakastuu, ja miehellä ei ole niitä aikeitakaan enemmän kuin minulla tässä? Oi! kun pääsisin näkemästä sitä ilveilyä! "Ah, spiritismi! Ah, Nizza! Ah, tanssiaisissa..." — Ja ruhtinas kyykisteli joka sanan kohdalla matkien vaimoaan. — Ja silloin me vasta teemme Katjenkamme onnettomaksi, kun tyttö tosiaan rupeaa kuvittelemaan...

— Miksi sinä niin luulet?

— Minä en luule, vaan tiedän: sitä varten meillä on silmät, toisin kuin akkaväellä. Minä näen miehen, jolla on vakavat aikeet: sellainen on Levin; ja näen peltopyyn, sellaisen kuin tuo väty, joka vain etsii huviaan.

— Kaikkea sinä kuvittelet...

— Kyllä vielä saat nähdä, vaikka sitten on myöhäistä; mitenkäs kävi Dashenkamme!

— No hyvä, hyvä, jättäkäämme siihen, keskeytti ruhtinatar muistaessaan onnettoman Dollynsä.

— Parasta onkin, ja hyvää yötä!

Ja siunattuaan toisensa ristinmerkein ja suudelman toisiaan erosivat puoliset kumpikin haaralleen, tuntien kumpikin pysyvänsä omassa mielipiteessään.

Ruhtinatar oli alkuun ollut lujasti vakuuttunut siitä, että tämä ilta oli ratkaissut Kittyn kohtalon ja ettei Vronskin aikeista voinut olla epäilystäkään. Mutta ruhtinaan sanat olivat saaneet hänet rauhattomaksi. Tunteiden tulevaisuus kauhistutti häntä, ja palattuaan huoneeseensa hän toisti Kittyn lailla sielussaan useita kertoja: "Herra armahda, Herra armahda, Herra armahda!"

XVI

Vronski ei ollut koskaan saanut viettää perhe-elämää. Hänen äitinsä oli nuoruudessaan ollut loistava maailmannainen, jonka lukuisat rakkaustarinat avioliiton ja varsinkin sen jälkeisten vuosien ajoilta olivat yleisesti tunnetut. Isävainajastaan Vronskilla ei ollut juuri mitään muistoa, ja kasvatuksensa hän oli saanut paashikoulussa.

Päästyään koulusta sangen nuorena ja loistavana upseerina hän oli heti joutunut rikkaiden pietarilaisten sotilaitten tavanmukaiselle ladulle. Jos hän joskus olikin käynyt Pietarin hienoston seurapiireissä, olivat kaikki hänen lempiharrastuksensa kuuluneet seuraelämän ulkopuolelle.

Moskovassa hän oli ensimmäisen kerran ylellisen ja karkean Pietarin-elämänsä jälkeen saanut kokea, miten viehättävää oli lähestyä suloista ja viatonta seurapiirityttöä, joka lisäksi oli kiintynyt häneen. Hänen päähänsä ei ollut lainkaan pälkähtänyt, että hänen suhteessaan Kittyyn olisi voinut olla mitään paheksuttavaa. Hän oli pannut parastaan tanssiessaan Kittyn kanssa tanssiaisissa ja käynyt vieraisilla hänen kotonaan. Hän oli jutellut Kittyille kaikenlaista, mitä seuramaailmassa tavallisesti puhutaan: enimmäkseen lorua, mutta tämä loru oli hänen tahtomattaan saanut Kittyn mielessä erityisen arvon. Vaikkakaan hän ei ollut sanonut Kittyille mitään sellaista, mitä ei olisi voinut sanoa kaikkien kuullen, tunsikin hän Kittyn tulevan yhä riippuvaisemmaksi hänestä, ja mitä selvemmin hän sen tunsikin, sitä mieluisampaa se hänestä oli, ja hänen tunteensa Kittyä kohtaan tulivat yhä hellemmiksi. Hän ei tiennyt, että hänen käyttäytymisellään oli oma määriteltä nimensä, että se oli neitosten viekoittelemista ilman avioliittotarkoitusta ja että tuollainen viekoitteleminen oli hänen kaltaistensa komeitten nuorten herrojen tavallisimpia pahoja tekoja. Hän luuli ensimmäisenä keksineensä tuon hovin ja nautti löydöstään.

Jos hän olisi saanut kuulla, mitä tytön vanhemmat puhuivat tuona iltana, jos hän olisi voinut asettua perheen kannalle ja saanut tietää, että Kitty tulee onnettomaksi, jollei hän mene naimisiin tämän kanssa, hän olisi hämmästynyt kovasti eikä olisi voinut uskoa, että se, mikä tuotti niin suurta ja mieluisaa huvia hänelle ja varsinkin Kittyille, oli jotenkin pahaa. Vielä vähemmän hän olisi voinut uskoa, että hänen oli mentävä naimisiin.

Avioliittoa Vronski ei ollut koskaan katsonut mahdolliseksi itselleen. Paitsi että hän ei välittänyt lainkaan perhe-elämästä, hänen kuten koko häntä ympäröivän poikamiesmaailman katsantokannan mukaan perheessä ja varsinkin aviomiheessä oli jopa jotain vierasta, vastenmielistä ja ennen kaikkea naurettavaa. Mutta vaikka Vronski ei aavistanutkaan, mitä vanhemmat puhuivat, tunsikin hän lähtiessään tuona iltana Shtsherbatskeilta, että se henkinen side, joka oli olemassa hänen ja Kittyn välillä, oli sinä iltana tullut niin vahvaksi, että jotain olisi pitänyt tehdä. Mutta mitä hän olisi voinut ja mitä hänen olisi pitänyt tehdä, sitä hän ei keksinyt.

"Se se onkin ihanaa" hän ajatteli palatessaan Shtsherbatskeilta, mielessään suloinen puhtauden ja tuoreuden tunne, joka hänellä oli joka kerran heillä oltuaan ja joka johtui osaksi siitä, ettei hän ollut tupakoinut koko iltana, ja samalla myös uusi hellyyden tunne, jonka Kittyn rakkauden muisto hänessä herätti, — "se se on ihanaa, ettemme kumpikaan, en minä eikä hän, ole mitään sanoneet julki, mutta olemme kuitenkin niin hyvin ymmärtäneet toisiamme tuossa katseitten ja äänenpainojen näkymättömässä keskustelussa, että hän tänään selvemmin kuin koskaan ilmaisi minulle rakastavansa minua. Ja miten suloisesti, suoraan ja luottavaisesti! Tunnen itse tulleeni paremmaksi ja puhtaammaksi. Tunnen, että minulla on sydän ja että minussa on paljon hyvää. Nuo suloiset rakastuneet silmät! Kun hän sanoi: paljonkin..."

"No entä sitten? Mikäpä siinä! Minun on hyvä ja hänen on hyvä." Ja hän alkoi miettiä, missä viettäisi lopun iltaa.

Hän ajatteli mielessään niitä paikkoja, jonne olisi voinut mennä. "Klubi, bésigue-peli ja samppanja Ignatovin seurassa? Ei, en mene. Château des fleurs, Oblonski, kupletit, cancan? Ei, kyllästyttää. Juuri siksi minä pidän Shtsherbatskeista, että heidän luonaan tulen itse paremmaksi. Ajan kotiin." Majapaikassaan hän käveli suoraan huoneeseensa, käski tuoda illallista ja sitten riisuuduttuaan ehti tuskin painaa päänsä tyynyyn, kun jo vaipui sikeään uneen.

XVII

Seuraavana päivänä yhdentoista aikaan aamulla Vronski ajoi Pietarinradan asemalle äitiään vastaan, ja ensimmäinen ihminen, jonka hän pääportaissa näki, oli Oblonski, joka odotti sisartaan tulevaksi samassa junassa.

— Kas! Teidän kreivillinen ylhäisyytennekö täällä! huudahti Oblonski. — Ketä sinä odotat?

— Äitiäni, vastasi Vronski, puristi hänen kättään hymyillen kuten kaikki, jotka tapasivat Oblonskin, ja lähti hänen kanssaan portaita ylös. — Pitäisi tänään tulla Pietarista.

— Minä kun odotin sinua kahteen asti. Minne sinä menit Shtsherbatskien luota?

— Kotiin, vastasi Vronski. — Totta puhuakseni minun oli niin hyvä mieli eilen Shtsherbatskeilta tullessani, ettei haluttanut enää mikään.

— Mä tunnen jalot ratsut omista merkeistään ja rakastuneet miehet mä tunnen silmistään, deklamoi Stepan Arkadjevitsh samoin kuin eilen Levinille.

Vronski hymyili sen näköisenä kuin ei tahtois vääntää vastaan ja käänsi heti keskustelun toisaalle.

— Entä ketä sinä olet vastassa? kysyi hän.

— Minäkö? Sievännäköistä naista, sanoi Oblonski.

— Vai niin!

— Honni soit qui mal y pense! Anna-siskoani.

— Ahaa, Kareninaa! Vronski sanoi.

— Sinä varmaan tunnetkin hänet?

— Luullakseni! Vai enkö... En tosiaan muista, vastasi Vronski hajamielisesti, kuvitellen hämärästi Kareninan nimen yhteydessä jotain korskeaa ja ikävää.

— Mutta Aleksei Aleksandrovitshin, minun kuuluisan lankoni, sinä varmaan tunnet. Hänet tuntee koko maailma.

— Niin, tunnen kyllä hänen kuuluisan nimensä. Tiedän, että hän on viisas, oppinut, jumalainen, mikä liekin... Mutta tiedäthän etten minä semmoisesta... not in my line.

— Niin, hän on sangen huomattava mies; hieman vanhoillinen, mutta kunnan mies, huomautti Stepan Arkadjevitsh — kunnan mies.

— No sen parempi hänelle, Vronski sanoi hymyillen. — Jaa, olethan sinäkin täällä, hän huomasi oven luona seisovan äitinsä pitkän ja vanhan lakeijan; — tule sisään.

Stepan Arkadjevitsh miellytti Vronskia kuten yleensäkin kaikkia, mutta viime aikoina hän oli tuntenut tätä kohtaan erityistä kiintymystä siksi, että Oblonski hänen mielessään yhdistyi Kittyyn.

— No niin, sunnuntaina siis tarjoamme illalliset diivalle, vai kuinka? hän sanoi ottaen hymyillen häntä käsikoukusta.

— Ehdottomasti. Minä kokoan nimiä listaan. Tutustuitko muuten eilen ystäväni Leviniin? kysyi Stepan Arkadjevitsh.

— Kyllä. Mutta hän lähti kovin pian pois.

— Hän on herttainen poika, jatkoi Oblonski. — Eikö olekin?

— En tiedä, vastasi Vronski, — minkä tähden kaikissa moskovalaisissa, tietysti lukuun ottamatta niitä, jolle tässä puhun, — pisti hän leikkisästi väliin, on jotain jyrkkää. He kavahtavat alinomaa takajaloilleen, ovat suutuksissaan, ikään kuin tahtoisivat ilmaista mieltään.

— Taitaapa olla, taitaapa tosiaankin olla... Stepan Arkadjevitsh sanoi iloisesti nauraen.

— Joko tulee? kysyi Vronski rautatievirkailijalta.

— Juna on tulossa, vastasi virkailija.

Junan tulosta kertoi yhä kiireisempi touhu asemalla, tavarankantajien juoksu, santarmien ja

virkaileijain ilmaantuminen ja vastaanottajien saapuminen. Pakkassumun läpi näkyi lyhyisiin turkkeihin ja pehmeisiin huovikkaisiin sonnustautuneita työmiehiä kulkemassa kaartelevien raiteiden yli. Kauempaa kiskoilta kantautui veturin vihellys, ja jotain raskasta kuului vyöryvän eteenpäin.

— Ei, sanoi Stepan Arkadjevitsh jonka teki kovasti mieli kertoa Vronskille Levinin aikeista Kittyn suhteen. — Sinä et arvioinut oikein minun Leviniäni. Hän on hyvin hermostunut ihminen ja sen tähden joskus ikävä, mutta toisinaan hän taas on hyvin herttainen. Kovin rehti ja vakaa luonne, ja sydän kultaa. Eilen oli erityisiä syitä, jatkoi Stepan Arkadjevitsh merkitsevästi hymyillen ja unohtaen kokonaan sen vilpittömän myötätunnon, jota hän eilen oli tuntenut ystäväänsä kohtaan — nyt hän tunsii samaa Vronskia kohtaan. — Niin, oli olemassa syy, jonka vuoksi hän saattoi olla joko erityisen onnellinen tai erityisen onneton. Vronski pysähtyi ja kysyi suoraan:

— Mikä niin? Vai kosiko hän eilen kälyäsi?

— Kenties, sanoi Stepan Arkadjevitsh. — Jotain sentapaista minä eilen vainusin. Niin, jos hän lähti aikaisin pois ja lisäksi vielä huonolla tuulella, on asia selvä... Hän on jo kauan ollut rakastunut, ja minun on sääli häntä.

— Vai niin!... Luulen muuten, että kälysi voisi toivoa parempaakin naimakauppaa, Vronski sanoi, oikaisi rintaansa ja jatkoi matkaa.

Toden totta, veturi vihelsi jo etäällä. Muutaman minuutin kuluttua alkoi asemasilta vapista, ja veturi vierii asemalle pakkasen alas painamaa höyryä puhkuen, keskirattaan vipu koukistui ja ojentui hitaasti ja tahdikkaasti; yhä hitaammin, tärinää voimistaen, lähenei hiilivaunun jälkeinen matkatavaravaunu, jossa vikisi koira; ja viimein, ennen pysähtymistään nytkähdellen, saapuivat matkustajavaunut.

Uljaan näköinen junailija vihelsi vauhdissa pilliinsä ja hypähti pois junasta, ja sen jälkeen siitä alkoi yksitellen laskeutua kiirehtiviä matkustajia: suoraryhtinen kaartin upseeri, joka pälyili ankarasti ympärilleen; iloisesti hymyilevä ketterä pikku kauppias laukku kädessä; talonpoika säkki olalla.

Vronski katseli vaunuja ja tulijoita Oblonskin rinnalla seisten ja unohti kokonaan äitinsä. Se, mitä hän juuri oli kuullut Kittystä, sai hänen mielensä iloiseen vireeseen. Hänen rintansa oikeni kuin itsestään ja silmät välkkyivät. Hän tunsii itsensä voittajaksi.

— Kreivitär Vronskaja on tuossa osastossa, sanoi uljaannäköinen junailija tullen Vronskin luo.

Junailijan sanat herättivät hänet haaveista ja palauttivat mieleen äidin sekä lähestyvän kohtaamisen hänen kanssaan. Vronski ei sydämensä sisimmässä kunnioittanut äitiään eikä — syistä hän ei ollut tehnyt selkoa itselleen — pitänyt hänestä. Silti hänen tuli omien piiriensä näkökannan ja saamansa kasvatuksen nojalla suhtautua äitiinsä mitä suurimmassa määrin nöyrästi ja kunnioittavasti, vieläpä sitä enemmän, mitä vähemmän hän tätä sydämessään kunnioitti ja rakasti.

XVIII

Vronski lähti junailijan jäljessä vaunuun, mutta pysähtyi vaunuosaston ovelle antaakseen tietä ulos tulevalle naishenkilölle.

Tottuneena maailmanmiehenä Vronski huomasi heti, luotuaan yhden ainoan silmäyksen tuon vallasnaisen ulkoasuun, hänen kuuluvan korkeimpaan seurapiiriin. Vronski pyysi anteeksi ja oli jo menossa vaunuun, mutta tunsii pakottavaa tarvetta katsahtaa häneen vielä kerran — ei niinkään hänen harvinaisen kauneutensa eikä hänen olemuksensa hienostuneisuuden ja koruttoman sulouden vuoksi kuin siksi, että noiden suloisten kasvojen ilmeessä oli jotain erikoisen hyväilevää ja hellää. Vronskin katsoessa häneen käänsi hänkin päänsä sinnepäin. Välkkyvät, tiheitten ripsien vuoksi tummilta näyttävät harmaat silmät pysähtyivät ystävällisinä ja tarkkaavaisina katsomaan Vronskia ikään kuin tunnustellen häntä, mutta kääntyivät pian ohikulkevaa joukkoa kohti kuin etsien jotain. Tuosta pikaisesta katseesta Vronski ehti huomata, että naisen kasvot väreilivät pidätettyä vilkkautta, joka lehahteli välkkyvien silmien ja hienoiseen hymyyn kaartuvien punaisten huulten välillä. Hänen koko olemuksensa näytti olevan tulvillaan eräänlaista yltäkylläisyyttä, joka hänen tahtomattaankin pulpahteli esiin milloin silmien välkkeessä, milloin hymyssä. Hän sammutti tahallaan valon silmistään, mutta se kajasteli hänen tahtomattaankin hiljaisessa hymyssä.

Vronski meni vaunuun. Hänen äitinsä, mustasilmäinen ja tekokiharainen luiseva vanha rouva,

tarkasteli poikaansa silmät sirrillään ja ohuet huulet kevyessä hymyssä. Noustuaan vaunusohvalta ja annettuaan matkalaukkunsa kamarineitsyelleen hän ojensi pojalleen pienen luisevan kätensä, jota tämä suuteli. Itse hän suuteli poikaansa poskelle.

— Sinä sait sähkösanoman? Oletko ollut terve? Luojan kiitos.

— Hyvinkö matka meni? sanoi poika istuutuen hänen viereensä ja tahtomattaan kuulostellen oven takaa kuuluvaa naisääntä. Hän tiesi äänen kuuluvan samalle vallasnaiselle, jonka hän oli tavannut vaunun oven luona.

— En ole kuitenkaan yhtä mieltä kanssanne, sanoi naisääni.

— Se on pietarilainen katsantokanta, hyvä rouva.

— Ei pietarilainen, vaan yksinkertaisesti naisen kanta, vastasi nainen.

— No hyvästi sitten. Sallikaa minun suudella kättänne.

— Näkemiin, Ivan Petrovitsh. Katselkaahan, eikö veljeni ole siellä, ja lähettäkää hänet minun luokseni, sanoi vallasnainen aivan oven vieressä ja tuli uudelleen vaunuosastoon.

— Oletteko löytänyt veljenne? kysyi Vronskaja kääntyen vallasnaisen puoleen.

Vronski huomasi nyt, että se oli Karenina.

— Veljenne on täällä, hän sanoi nousten seisomaan. — Suokaa anteeksi, etten tuntenut teitä, mutta olihan meidän tuttavuutemme niin lyhytaikainen, Vronski sanoi kumartaen, — ettette varmaankaan enää muista minua.

— Oi ei! sanoi Karenina, — minä kyllä olisin teidät tuntenut, mehän olemme teidän äitinne kanssa puhuneet koko matkan melkein yksinomaan teistä, hän sanoi ja antoi esiin pyrkivän eloisuuden viimeinkin näkyä hymyssään. — Mutta veljeänipä ei näy.

— Käy hakemassa hänet, Aljosa, sanoi kreivitär. Vronski meni asemasillalle ja huudahti:

— Oblonski! Täällä!

Mutta Karenina ei odottanut veljensä tuloa, vaan nähtyään tämän astui varmoin, kevein askelin ulos vaunusta. Ja heti kun veli saapui hänen luokseen, hän kietoi vasemman kätensä kaulaan, taivutti tämän nopeasti luokseen ja suuteli tätä kiihkeästi. Vronski katseli häntä hellittämättä, hämmästeli hänen liikkeidensä varmuutta ja siroutta ja hymyili, syytä siihen tietämättä. Mutta muistaessaan äitinsä odottavan hän meni takaisin vaunuun.

— Eikö hän tosiaankin ole hyvin herttainen? sanoi kreivitär Kareninasta. — Hänen miehensä ohjasi hänet vierustoverikseni, ja minä olen hyvin hyvilläni siitä. Me olemme puhelleet koko matkan. No niin, sinunhan sanotaan... vous filez le parfait amour. Tant mieux, mon cher, tant mieux.

— En tiedä, mitä te tarkoittatte, maman, vastasi poika kylmästi. — No emmekö lähde, maman?

Karenina tuli vielä kerran vaunuun sanoakseen hyvästi kreivittärelle.

— No niin, kreivitär, te olette tavannut poikanne ja minä veljeni, hän sanoi iloisesti. — Ja kaikki minun tarinani ovat loppuneet, ei olisi enää mitään kerrottavaa.

— Eikö mitä, sanoi kreivitär tarttuen hänen käteensä, — matkustaisin teidän kanssanne vaikka maailman ympäri ikävystymättä. Te olette niitä viehättäviä naisia, joitten kanssa on hauska sekä puhua että olla vaiti. Älkääkään turhaan huolehtiko pojastanne: täytyyhän sentään voida erota edes vähäksi aikaa.

Anna Karenina seisoj liikkumatta, vartalo harvinaisen suorana, ja hänen silmänsä hymyilivät.

— Anna Arkadjevnulla, kreivitär selitti pojalleen, — on pikku poika, kahdeksanvuotias muistaakseni, eivätkä he ole koskaan olleet erossa toisistaan, ja Anna Arkadjevnan on nyt paha olla, kun jätti hänet.

— Niin, me olemme koko ajan kreivittären kanssa puhuneet: minä omasta pojastani ja hän omastaan, sanoi Karenina, ja taaskin hänen kasvonsa valaisi hymy, hellä, Vronskille suunnattu hymy.

— Luultavasti se on kyllästyttänyt teitä kovasti, Vronski sanoi tavoittaen heti lennosta hänelle heitetyn liehakoinnin pallon. Karenina ei nähtävästi kuitenkaan tahtonut jatkaa keskustelua siinä äänilajissa, vaan kääntyi kreivittären puoleen: — Suuri kiitos teille. Eilinen päivä kului aivan

huomaamatta. Näkemiin, kreivitär.

— Hyvästi, ystäväiseni, vastasi kreivitär. — Antakaa minun suudella suloisia kasvojanne. Sanon suoraan, kursailematta, niin kuin vanhojen on tapana, että olen kiintynyt teihin.

Niin virallinen kuin tuo lause olikin, Karenina uskoi siihen nähtävästi sydämestään ja iloitsi siitä. Hän punastui, kumartui kevyesti ja painoi kasvonsa kreivittären huulia vasten, ja kun hän sitten nousi ojentaen kätensä Vronskille, huulten ja silmien vaiheilla karehti jo tuttu hymy. Tämä tarttui pieneen käteen ja ilostui aivan erityisesti havaitessaan, miten tarmokkaasti, lujasti ja rohkeasti tuo käsi pudisti hänen kättään. Karenina poistui nopein askelin, jotka niin kumman keveästi kannattivat hänen melko täyteläistä vartaloaan.

— Hyvin suloinen, sanoi vanha rouva.

Samaa ajatteli poikakin. Vronski seurasi Kareninaa silmillään, kunnes tämän siro vartalo katosi, ja hymy pysähtyi hänen huulilleen. Ikkunasta hän näki, miten Karenina meni veljensä luo, tarttui tämän käteen ja alkoi vilkkaasti puhua jotain, jolla ei nähtävästi ollut mitään yhteyttä hänen, Vronskin, kanssa, ja se tuntui hänestä ikävältä.

— Oletteko, maman, ollut aivan terve? toisti Vronski kääntyen äitinsä puoleen.

— Kaikki olemme voineet mitä parhaiten. Alexandre on ollut hyvin herttainen. Ja Marie on niin kaunistunut. Hän on hyvin miellyttävä.

Ja hän alkoi taaskin puhua siitä, mikä eniten kaikesta huvitti häntä: pojanpoikansa ristiäisistä, joita varten hän oli tehnyt matkan Pietariin, ja hallitsijan erityisestä suosiosoituksesta hänen vanhempaa poikaansa kohtaan.

— Tuossa on Lavrentikin, Vronski sanoi katsoen ikkunaan, — lähtekäämme nyt, jos suvaitsette.

Talon vanha hovimestari, joka oli matkustanut kreivittären mukana, tuli vaunuun sanomaan, että kaikki oli valmiina, ja kreivitär nousi lähteäkseen.

— Menkäämme, nyt on vähän väkeä, Vronski sanoi. Kamarineiti otti käsilaukun ja sylkoiran, hovimestari ja kantaja muut tavarat. Vronski talutti äitiään käsikoukusta; mutta juuri kun he tulivat ulos vaunusta, juoksi muutamia miehiä säikähtyneen näköisinä ohitse. Myös asemapäällikkö oudonvärisessä virkalakissaan juoksi. Nähtävästi oli jotain erikoista tapahtunut. Junassa saapunut yleisö kiiruhti takaisin.

"Mitä?...Mitä?...Missä?...Heittäytyi!... Jäi alle!..." kuului ohikulkijain joukosta.

Stepan Arkadjevitsh palasi myös käsikoukussa sisarensa kanssa, ja säikähtyneen näköisinä he pysähtyivät äskeisen vaunun viereen vältellen väkijoukkoa.

Naiset menivät vaunuun, ja Vronski lähti Stepan Arkadjevitshin kanssa väkijoukon perään tiedustellakseen onnettomuuden yksityiskohtia.

Ratavahti oli kenties ollut juovuksissa tai suojannut päänsä liiankin tiiviisti pakkaselta eikä ollut kuullut takaperin tulleen junan ääntä, vaan jäänyt alle.

Jo ennen kuin Vronski ja Oblonski palasivat, olivat naiset saaneet hovimestarilta tietää nämä yksityiskohdat.

Oblonski ja Vronski olivat kumpikin nähneet silpoutuneen ruumiin. Oblonski kärsi silminnähtävästi. Hän rypisteli kasvojaan ja näytti olevan itkemäisillään.

— Oi, miten kauheaa! Oi, Anna, jos sinä olisit nähnyt! Voi, miten kauheaa! puheli hän.

Vronski oli vaiti, ja hänen kauniit kasvonsa olivat vakavat, mutta aivan tyynet.

— Oi jos te olisitte nähnyt, kreivitär, sanoi Stepan Arkadjevitsh. — Hänen vaimonsakin oli siinä... Kauheaa oli nähdä häntä... Hän heittäytyi ruumiin päälle. Kuuluu olleen suuren perheen isä. Kauheata!

— Eikö voitaisi tehdä mitään vaimoraukan hyväksi? kuiskasi Karenina kiihtyneenä.

Vronski katsahti häneen ja lähti samassa ulos vaunusta.

— Minä tulen heti, maman, virkkoi hän kääntyen ovelta.

Kun hän muutaman minuutin kuluttua palasi, keskusteli Stepan Arkadjevitsh jo kreivittären kanssa uudesta laulajattaresta, ja kreivitär vilkuili kärsimättömästi ovea kohti odottaen poikaansa.

— Lähtekäämme nyt, Vronski sanoi tullen vaunuun.

He lähtivät yhdessä. Vronski kulki edellä äitinsä kanssa. Karenina veljineen kulki jäljessä. Aseman ulko-ovella Vronskin tavoitti asemapäällikkö, joka oli kiiruhtanut hänen jäljestään.

— Te annoitte apulaiselleni kaksisataa ruplaa. Olkaa niin hyvä ja merkitkää, kenelle te ne määrääte.

— Leskelle, Vronski sanoi kohauttaen olkapäitään, — minä en käsitä mitä kyselemistä siinä on.

— Tekö annoitte? huudahti Oblonski takaapäin ja puristaen sisarensa käsivartta lisäsi: — Se oli hyvin tehty, oikein hyvin tehty! Eikö ole kunnan mies? Jääkää hyvästi, kreivitär.

Ja hän pysähtyi sisarensa kanssa etsiskelemään tämän kamarineitoa. Kun he tulivat aseman edustalle, Vronskin vaunut olivat jo menneet. Kulkijat puhelivat yhä äskeisestä tapahtumasta.

— Siinä vasta kamala kuolema, sanoi muuan herra ohi kulkiessaan. — Sanovat menneen kahdeksi kappaleeksi.

— Minä taas luulen, että se on kaikkein helpoin ja pikaisin, huomautti toinen.

— Kuinka niillä ei ole varokeinoja, sanoi kolmas

Karenina istuutui vaunuihin, ja Stepan Arkadjevitsh huomasi hämmästykseseen hänen huultensa vapisevan ja hänen olevan itkuun purskahtamaisillaan.

— Mikä sinun on, Anna? kysyi hän, kun he olivat ajaneet muutamia satoja sylejä.

— Paha enne, sanoi sisar.

— Mitä hullutusta, sanoi Stepan Arkadjevitsh. — Sinä pääsit perille, vähät muusta. Et voi kuvitella, miten paljon toivoa panen sinuun.

— Oletko sinä jo kauan ollut tuttu Vronskin kanssa? kysyi sisar.

— Olen. Tiedätkö, me toivomme hänen naivan Kittyn.

— Niinkö? Anna sanoi hiljaa. — No niin, puhutaanpa nyt sinusta, lisäsi hän ravistaen päätään ikään kuin olisi tahtonut karkottaa ruumiistaan jotain vierasta ja häiritsevää. — Miten sinun asiasi ovat? Sain kirjeesi, ja tässä olen nyt.

— Niin, olet ainoa toivoni, sanoi Stepan Arkadjevitsh.

— Kerro minulle kaikki.

Ja Stepan Arkadjevitsh alkoi kertoa.

Kun oli tultu perille, auttoi Oblonski sisarensa ulos vaunuista, puristi hänen kättään ja lähti virastoonsa.

XIX

Kun Anna astui sisään, istui Dolly pienessä vierashuoneessa, sylissään valkotukkainen, pullea poika, joka jo nyt oli isänsä näköinen, ja kuulusteli pojan ranskanläksyä. Poika luki nypläten kädellään puseronsa putoamaisillaan olevaa nappia ja koettaen nyhtää sitä irti. Äiti oli jo useita kertoja vetänyt käden pois, mutta pullea kätönen kävi taas napin kimppuun. Äiti nyhtäisi napin irti ja pani sen taskuunsa.

— Koetapa pitää kätesi aloillaan, Grisha, hän sanoi ja ryhtyi taas jatkamaan peitettään, jota hän oli jo kauan kutonut ottaen sen aina esille vaikeina hetkinään. Nyt hän kutoi hermostuneesti, sormi nytkähdellen, ja laski silmukoita. Vaikka hän olikin eilen käskenyt sanomaan miehelleen, ettei häntä liikuttanut, tuliko tämän sisar vai oli tulematta, oli hän pannut kaikki kuntoon kälynsä tulon varalta ja odotteli tätä jännittyneenä.

Dolly oli surunsa masentama ja kokonaan sen vallassa. Mutta hän muisti sentään, että Anna, hänen

kälynsä, oli hyvin huomatuksen pietarilaisen henkilön puoliso ja pietarilainen grande dame. Ja sen vuoksi hän ei tehnyt niin kuin oli miehelleen uhanut eikä unohtanut kälynsä tuloa. "Ja eihän Anna oikeastaan ole mihinkään syypää", ajatteli Dolly, "minä en tiedä hänestä mitään muuta kuin hyvää, ja minua kohtaan hän on aina osoittanut pelkkää hyvyttä ja ystävällisyyttä." Totta kyllä, mikäli hän saattoi muistaa vaikutelmaansa Kareninien luota Pietarista, itse heidän kotinsa ei häntä miellyttänyt: koko heidän perhe-elämänsä luonteessa oli jotain valheellista. "Mutta miksi minä en ottaisi häntä vastaan? Kunhan hän vain ei rupeaisi lohduttelemaan minua!" ajatteli Dolly. "Kaikki lohduttelut, neuvot ja kristilliset anteeksiannot, — kaiken sen olen jo tuhannesti miettinyt, eikä niistä ole iloa."

Kaikki nämä päivät Dolly oli ollut yksin lastensa kanssa. Surustaan hän ei tahtonut puhua, mutta tuo suru sydämessä hän ei voinut puhua muustakaan. Hän tiesi tavalla tai toisella sanovansa Annalle kaiken, ja väliin häntä ilahdutti ajatus, miten hän sen sanoisi, väliin kiukutti, että hänen oli pakko puhua nöyryytyksestään miehensä sisarelle ja kuulla tältä neuvon ja lohdutuksen valmiita korulauseita.

Dolly oli, kuten usein sattuu, kelloa katsellen odottanut Annaa joka hetki tulevaksi ja herpaantunut juuri siksi hetkeksi, jolloin vieras oli tullut, niin ettei ollut huomannutkaan soittoa.

Kuultuaan vaatteiden kahinaa ja keveitä askelia ovelta hän katsahti sinnepäin, ja hänen riutuneille kasvoilleen sävähti väkisininkin hämmästys eikä ilo. Hän nousi ja syleili kälyään.

— Joko sinä olet tullut? hän sanoi suudellen Annaa.

— Dolly, miten hauska nähdä sinua!

— Ja minusta sinua, Dolly sanoi kevyesti hymyillen ja koettaen päätellä Annan ilmeestä, tiesikö tämä. "Varmaankin tietää", arveli hän huomattessaan myötätuntoisen ilmeen Annan kasvoilla. — Mennään, minä saatan sinut huoneeseesi, jatkoi hän koettaen lykätä selvittelyn hetkeä mahdollisimman pitkään.

— Onko tämä Grisha? Hyvänen aika, kuinka hän on kasvanut! Anna sanoi ja suudeltuaan poikaa katsoi Dollyä pitkään ja punastui. — Ei, kuule, salli minun olla täällä.

Hän otti liinan ja hatun päästään, ja kun hattu takertui mustien, kaikkialla kiemurtelevien hiusten kiharaan, hän irrotti sen pään pudistuksella.

— Ja sinä se vain loistat onnea ja terveyttä! Dolly sanoi miltei kadehtien.

— Minäkö?... Niin, Anna sanoi. — No hyvänen aika, Tanja! Minun Serjodzhanin ikätoveri, lisäsi hän kääntyen sisään juoksevan tytön puoleen. Hän otti tämän syliinsä ja suuteli. — Suloinen tyttö, voi kuinka suloinen! Näytä minulle heidät kaikki.

Hän mainitsi heidän nimensä, muisti jopa kaikkien lasten syntymävuodet ja kuukaudet, luonteet ja sairaudetkin, eikä Dolly voinut olla antamatta arvoa sille.

— No menkäämme katsomaan, hän sanoi. — Vahinko, että Vasja nukkuu.

Katseltuaan lapsia he istuutuivat kahden vierassaliin kahvia juomaan. Anna tarttui tarjottimeen ja siirsi sen sitten kauemmaksi.

— Dolly, hän sanoi, — hän kertoi minulle.

Dolly katsoi kylmästi Annaan. Hän odotti nyt saavansa kuulla teeskennellyn myötätuntoisia korulauseita; mutta Anna ei sanonut mitään sellaista.

— Dolly rakas! hän sanoi, — minä en tahdo puhua sinulle hänen puolestaan enkä lohdutella sinua; se on mahdotonta. Mutta minun on vain niin sääli sinua, niin sydämen pohjasta sääli sinua, rakas ystävä!

Hänen loistavien silmiensä tiheitten ripsien lomasta kihosi kyyneleitä. Hän siirtyi lähemmäksi kälyään ja otti hänen kätensä omaan pieneen tarmokkaaseen käteensä. Dolly ei vastustanut, mutta hänen kasvojensa kuiva ilme ei muuttunut. Hän sanoi:

— Minua on turha lohduttaa. Kaikki on mennyttä sen jälkeen, mitä on tapahtunut... kaikki on hukassa!

Mutta heti kun hän oli sen sanonut, hänen kasvojensa ilme lauhtui. Anna otti Dollyn kuivan, laihan käden, suuteli sitä ja sanoi:

— Mitä olisi tehtävä, Dolly, mitä olisi tehtävä? Miten olisi parasta menetellä tässä kauheassa tilanteessa? — Sitä pitäisi miettiä.

— Kaikki on lopussa eikä siitä enää muutu, Dolly sanoi. — Ja pahinta kaikesta on se, ymmärrätkö, että

minä en voi jättää häntä: olen sidottu lasten vuoksi. Ja hänen kanssaan minä taas en voi elää, minun on tuskallista nähdäkin häntä.

— Dolly, kultaseni, hän on kertonut minulle, mutta minä tahtoisin kuulla sen sinulta, kerro sinä minulle kaikki.

Dolly katsahti häneen kysyvästi.

Annan kasvoista kuvastui teeskentelemätön osanotto ja rakkaus.

— Jos tahdot, hän sanoi äkkiä. — Minä kerron alusta asti. Sinä tiedät millaisena minä menin naimisiin. Sen kasvatuksen ansiosta, jonka maman antoi minulle, en ollut ainoastaan viaton, vaan suorastaan tyhmäkin. Minä en tiennyt mitään. Aviomiehet kuuluvat kertovan vaimoilleen entisen elämänsä, mutta Stiva — hän korjasi — Stepan Arkadjevitsh ei puhunut minulle mitään. Et varmaan usko, että minä tähän saakka olin luullut olevani ainoa nainen, jonka hän on tuntenut! Niin olin elänyt kahdeksan vuotta. Voitko käsittää, etten ollenkaan aavistanut minkäänlaista uskottomuutta ja että pidin sitä suorastaan mahdottomanakin! Ja sitten, voitko kuvitella, millaista on, kun sellaisessa luulossa oltuaan saa yhtäkkiä tietää asian koko kauheuden ja koko iljettävyyden... Koeta ymmärtää minua. Olla varma onnestaan ja yhtäkkiä..., jatkoi Dolly pidättäen itkuaan, — ja saada kirje... hänen kirjeensä hänen rakastajattarelleen, kotiopettajattarellemme. Ei, se on liian kauheata! Hän otti kiireesti nenäliinansa ja peitti kasvonsa. Minä käsitän vielä ihastuksen, jatkoi hän hetken vaitiolon jälkeen, mutta ruveta nyt harkitusti, kavalasti pettämään minua... ja kenen kanssa sitten!... Olla minun mieheni ja samalla elää hänen kanssaan... se on kauheata! Sinä et voi sitä ymmärtää...

— Voi ei, minä ymmärrän! Ymmärrän, rakas Dolly, ymmärrän, puheli Anna puristaen hänen kättään.

— Ja sinä luulet hänen käsittävän minun asemani koko kauheuden? jatkoi Dolly. — Ei ollenkaan. Hän on onnellinen ja tyytyväinen.

— Ei, ei keskeytti Anna nopeasti, — hän on onneton ja katumuksen musertama...

— Osaako hän katua? keskeytti Dolly katsoen tarkkaavasti kälyään silmiin.

— Kyllä, minä tunnen hänet. En voinut katsoa häntä säälimättä. Me tunnemme hänet kumpikin. Hän on hyväluontoinen, mutta samalla ylpeä ja ymmärtää nykyisen alennuksensa. Mikä minua eniten liikutti... (ja Anna arvasi oikein, mikä eniten liikuttaisi Dollyä) häntä näkyi kiusaavan kaksi asiaa: häpeä lastensa edessä ja se, että hän rakastaessaan sinua... niin, niin, rakastaessaan enemmän kuin mitään maailmassa, hän torjui kiireesti Dollyn vastaväitteet, on tuottanut sinulle kipua, on musertanut sinut. "Ei, ei, hän ei voi antaa anteeksi", hän sanoi minulle vähän väliä sinusta.

Dolly katsoi mietteissään kälynsä ohi kuunnellen hänen sanojaan.

— Minä kyllä käsitän, että hänen asemansa on kauhea: syyllisen on pahempi kuin syyttömän, hän sanoi, — jos hän tuntee, että koko onnettomuus on hänen syytään. Mutta kuinka voin antaa anteeksi, ruveta jälleen hänen vaimokseen sen toisen jälkeen? Elämä hänen kanssaan tulee minulle tästä lähin olemaan tuskaa juuri sen vuoksi, että minä rakastan entistä rakkauttani häneen...

Ja nyhkytykset katkaisivat hänen sanansa.

Mutta aina kun hän oli heltymäisillään, alkoi hän taas, ikään kuin tahallaan, puhua siitä, mikä oli omiaan hermostuttamaan häntä.

— Se nainenhan on nuori ja kaunis, jatkoi hän. — Ja sinä tiedät, Anna, että minun nuoruuteni ja kauneuteni ovat menneet... ja kenelle? Hänelle ja hänen lapsilleen. Minä olen palvellut häntä aikani, ja siinä palveluksessa on minulta mennyt kaikki, ja nyt tuo nuori, mauton olento on tietenkään hänelle mieleisempi. He ovat varmaan puhuneet keskenään minusta, tai, vielä pahempi, vaikenemalla sivuuttaneet... Ymmärrätkö sinä?

Taas syntyi hänen silmiinsä vihan hehku.

— Ja kaiken tämän jälkeen hän tulee puhumaan minulle... Ja minun pitäisi uskoa häntä? Ei koskaan. Ei, kaikki on mennyttä, kaikki, mikä ennen oli lohtuna ja palkkana työstä ja vaivoista... Voitko käsittää? Juuri äsken opetin Grishaa: ennen tein sen ilomielin, nyt se on minulle tuskaa. Mitä varten nuo lapset? On kauheaa, kun sydän tuntuu yhtäkkiä kääntyneen nurin, ja rakkauden ja hellyyden sijasta tunnen nyt häntä kohtaan vain vihaa, niin, vihaa. Minä tappaisin hänet ja...

— Kultaseni, Dolly, minä käsitän, mutta älä kiusaa itseäsi. Sinä olet niin syvästi loukkaantunut ja kiihkoissasi, ettet näe kaikkea oikeassa valossa.

Dolly vaikenä, ja he olivat parisen minuuttia ääneti.

— Mitä minun on tehtävä, sano Anna, auta minua. Minä olen miettinyt kaikkea moneen kertaan enkä käsittä mitään.

Anna ei voinut keksiä apua, mutta hänen sydämensä tulvi vastakaikua källyn jokaiselle sanalle ja ilmeelle.

— Sen vain sanon, aloitti Anna, — minä olen hänen sisarensa ja tunnen hänen luonteensa, tuon kyvyn unohtaa kerrassaan kaikki (hän teki kädellään liikkeen otsansa editse), tuon kyvyn ihastua perinpohjin, mutta myöskin kyvyn katua sydämensä pohjasta. Nyt hän ei voi käsittää, kuinka hän on voinut tehdä niin kuin on tehnyt.

— Ei, hän käsittää ja on käsittänyt! keskeytti Dolly. — Mutta minä... sinä unohdat minut... onko minun silti sen helpompi olla?

— Odota hiukan. Kun hän kertoi minulle, minä en, tunnustan sen sinulle suoraan, vielä käsittänyt sinun asemasi kauheutta. Näin vain hänet ja rikkoutuneen perheen; minun oli sääli häntä. Mutta puhuttuani sinun kanssasi näen naisena asian toisen puolen; minä näen sinun kärsimyksesi enkä osaa sanoakaan miten sääli minun on sinua! Dolly, kultaseni, minä käsitan täydellisesti sinun kärsimyksesi, sitä vain en tiedä, onko sinussa... en tiedä paljonko sydämessäsi on vielä jäljellä rakkautta häneen. Sinä itse tiedät, onko sitä niin paljon, että voit antaa hänelle anteeksi. Jos on, niin anna!

— Ei, aloitti Dolly; mutta Anna keskeytti hänet suudellen vielä kerran hänen kättään.

— Minä tunnen maailmaa enemmän kuin sinä, hän sanoi. — Minä tunnen nuo Stivan kaltaiset miehet ja tiedän, miten he katsovat näitä asioita. Sinä sanoit, että hän on sen naisen kanssa puhunut sinusta. Niin ei ole laita. Ne ihmiset ovat uskottomia, mutta kotiliesi ja vaimo ovat heille pyhättö. Jollain tavoin he kuitenkin halveksivat noita naisia eivätkä anna niiden sekoittaa perhe-elämäänsä. He vetävät jonkin näkymättömän viivan perheen ja niiden välille. Minä en sitä käsittä, mutta niin on asia.

— Niin, mutta hän on suudellut tuota naista...

— Kuules, Dolly rakas. Minä muistan Stivan, kun hän oli rakastunut sinuun. Minä muistan tuon ajan, kun hän kävi luonani ja itki puhuessaan sinusta, ja sen millaista runoutta ja ylevyyttä hän sinussa näki, ja minä tiedän, että mitä kauemmin hän on sinun kanssasi elänyt, sitä korkeammalle hän on sinut asettanut. Mehän monesti nauroimme hänelle ennen, kun hän joka sanaan lisäsi: "Dolly on ihmeellinen nainen". Sinä olet aina ollut ja pysyt hänen silmissään jumalattarena, kun taas tuo ihastus ei ole sielullista...

— Mutta jos se ihastus uusiutuu?

— Se ei voi toistua, mikäli minä ymmärrän.

— Mutta antaisitko sinä anteeksi?

— En tiedä, en voi asettua asemaasi... Ei, voin kyllä, Anna sanoi hetken mietittyään, ja johdatettuaan mieleensä källynsä aseman ja punnittuaan sitä sisäisessä vaa'assa hän lisäsi: — Ei, voin, voin, voin. Kyllä minä antaisin anteeksi. Minä en olisi enää sama, niin, mutta antaisin anteeksi ja niin täydellisesti kuin ei mitään olisi koskaan ollutkaan...

— Niin, tietysti, katkaisi Dolly nopeasti, ikään kuin olisi puhunut monesti ajattelemastaan asiasta, — muutenhan se ei olisi mikään anteeksianto. No niin, mennäänpä nyt, minä saatan sinut huoneeseesi, hän sanoi nousten tuoliltaan ja syleillen Annaa mennessään. — Rakkaani, kuinka minä olen iloinen, että tulit. Minulla on nyt paljon kevyempi olo.

XX

Koko sen päivän Anna vietti kotona, toisin sanoen Oblonskeilla, eikä ottanut ketään vastaan, vaikkakin jotkut hänen tuttavistaan saatuaan tietää hänen saapumisensa heti samana päivänä olivat kiiruhtaneet häntä tapaamaan. Anna oli viettänyt koko aamupäivän Dollyn ja lasten seurassa. Hän oli vain lähettänyt kirjelasun veljelleen, jotta tämä ehdottomasti tulisi kotiin päivälliselle. "Tule kotiin, Jumalan avulla kaikki käy hyvin", kirjoitti hän.

Oblonski söi päivällistä kotona; keskustelu liikkui yleisissä asioissa, ja Dolly puhui hänen kanssaan jälleen sinutellen häntä, mitä ei ollut viime aikoina tapahtunut. Miehen ja vaimon suhde oli edelleen etäinen, mutta enää ei ollut puhetta erosta, ja Stepan Arkadjevitch näki mahdollisuuksia selvittelyyn ja sovinnontekoon.

Heti päivällisen jälkeen tuli Kitty. Hän tunsi kyllä Anna Arkadjevnan, mutta kovin pinnallisesti, ja tuli nyt sisarensa luo jännittäen hiukan sitä, miten tuo kaikkien kehuma pietarilainen seurapiirinainen ottaisi hänet vastaan. Mutta hän miellytti Anna Arkadjevnaa, sen hän huomasi heti. Anna ihaili silmännähtävästi hänen kauneuttaan ja nuoruuttaan, eikä Kitty ollut vielä ehtinyt toipua jännityksestään, kun hän jo tunsi joutuneensa Annan vaikutuksen alaiseksi, vieläpä suorastaan rakastuneensa häneen, kuten nuoret tytöt voivat rakastua naimisissa oleviin ja vanhempiin naisiin. Anna ei ollut sen näköinen kuin seurapiirinainen ja kahdeksanvuotiaan pojan äidin olisi luullut olevan. Pikemminkin hän olisi muistuttanut kaksikymmenvuotiaasta tyttöä liikkeittensä notkeuden, raikkautensa ja milloin hymyssä, milloin katseessa pilkahtavan eloisuutensa vuoksi, ellei hänen silmissään olisi ollut vakavaa, väliin surullista ilmettä, joka kummastutti ja viehätti Kittyä. Kitty tunsi, että Anna oli täysin suora eikä peitellyt mitään, mutta että hänessä oli jokin toinen, korkeampi, monimutkaisten ja runollisten intressien maailma, joka pysyi Kittyiltä salassa.

Kun Dolly päivällisen jälkeen oli mennyt huoneeseensa, nousi Anna nopeasti sohvalta ja meni veljensä luo, joka sytytteli sikariaan.

— Stiva, hän sanoi iskien veljelleen iloisesti silmää, siunaten hänet ristinmerkillä ja viitaten katsellaan oveen, — mene, ja Herra sinua auttakoon.

Stepan Arkadjevitch ymmärsi sisarensa tarkoituksen, pani pois sikarin ja katosi oven taakse.

Kun hän oli mennyt, Anna palasi takaisin sohvalle, missä oli istunut lasten ympäröimänä. Siksikö, että lapset olivat huomanneet äidin pitävän tuosta tädistä, vai siksikö, että he itse vaistosivat hänen erityisen viehätysvoimansa, molemmat vanhemmat lapset ja näiden perässä myös nuoremmat, kuten lasten usein oli tapana, kiintyivät jo ennen päivällistä uuteen tatiin eivätkä jättäneet häntä rauhaan. Ja heidän kesken sukeutui jokin leikin tapainen: kuka saisi istua lähimpänä tatiä, koskettaa häntä, pidellä hänen pientä kättään, suudella häntä, leikkiä hänen sormuksellaan tai koskettaa edes hänen hameensa reunaa.

— No niin, kuinkas me äsken istuimmekaan, sanoi Anna Arkadjevna istuutuen paikalleen.

Ja Grisha pisti taas päänsä tädin käsivarren alle ja nojasi hänen vaatteitaan vasten säteillen ylpeydestä ja onnesta.

— Niin, koska ne tanssiaiset nyt ovat? kääntyi Anna Kittyn puoleen.

— Tulevalla viikolla, ja hyvät ovatkin. Sellaiset tanssiaiset, joissa on aina hauskaa.

— On siis sellaisiakin, joissa aina on hauskaa? Anna sanoi kevyen pilkallinen hymy huulillaan.

— On, omituista kyllä. Bobrishtsheveillä on aina hauskaa, Nikitineillä samoin, mutta Mezkoveilla on aina ikävää. Ettekö te sitten ole sitä huomannut?

— En, kultaseni, minä en enää usko olevan tanssiaisia, joissa olisi hauskaa, Anna sanoi, ja Kitty huomasi hänen silmissään sen erikoisen maailman, joka ei vielä ollut avoinna hänelle. — Minä tiedän vain sellaisia, joissa on vähemmän kuivaa ja ikävää...

— Kuinka teillä voisi olla ikävää tanssiaisissa?

— Miksi sitten ei minulla voisi olla ikävää tanssiaisissa? kysyi Anna. Kitty huomasi, että Anna tiesi, millaisen vastauksen kuulisi.

— Siksi, että te olette aina kaikkein kaunein.

Annalla oli kyky punastua. Hän punastui ja sanoi:

— Ensinnäkään, en koskaan; ja toiseksi, jos niin olisikin, niin mitä iloa siitä minulle olisi?

— Tuletteko näihin tanssiaisiin? kysyi Kitty.

— Luulen, että on mahdotonta jäädä pois. Ota tämä tästä, hän sanoi Tanjalle, joka veti helposti liikkuvaa sormusta hänen valkeasta, kapeapäisestä sormestaan.

— Olen hyvin iloissani, jos tulette. Minä niin tahtoisin nähdä teidät tanssiaisissa.

— No, jos minun täytyy lähteä sinne, niin saan lohdutusta siitä, että tiedän tuottavani teille huvia... Grisha, annahan niitten hiusten olla, ne ovat jo muutenkin pörröiset, hän sanoi työntäen paikoilleen alas valahtaneen hiuskiharan, jolla Grisha leikitteli.

— Minä kuvittelen teidän tulevan tanssiaisiin violetinvärisessä puvussa.

— Miksi juuri violetin? kysyi Anna hymyillen. — No lapset, menkäähän nyt. Kuuletteko? Neiti Hull kutsuu teetä juomaan, — hän sanoi, irrotteli lapset ympäriltään ja lähetti heidät sitten ruokasaliin.

— Minäpä tiedän, miksi te pyydätte minua tanssiaisiin. Te odotatte paljon noista kutsuista ja tahdotte, että kaikki olisivat siellä iloitsemassa kanssanne.

— Mistä te sen tiedätte? Niin odotankin.

— Oi, kuinka ihanaa aikaa te elätte, jatkoi Anna. — Muistan ja tunnen sen sinertävän autereen, samantapaisen kuin Sveitsin vuoristossa. Tuon autereen, joka verhoaa kaiken sinä onnekkaana aikana, jolloin lapsuus on juuri päättymässä; ja siitä suuresta, onnellisesta, iloisesta piiristä tie kapenee kapenemistaan, ja on hauskaa, mutta samalla jännittävää käydä sisälle tuohon huoneriviin, vaikka se näyttääkin valoisalta ja ihanalta... Kukapa ei olisi käynyt tätä läpi?

Kitty hymyili vaieten. "Mutta kuinka hän on mahtanut käydä sen läpi? Miten mielelläni tahtoisinkaan tietää koko hänen tarinansa", ajatteli Kitty muistellen hänen miehensä Aleksei Aleksandrovitshin arkista ulkomuotoa.

— Minä tiedän yhtä ja toista. Stiva on kertonut minulle ja minä onnittelen teitä, hän miellytti minua kovasti, jatkoi Anna, — minä tapasin Vronskin rautatieasemalla.

— Oliko hän siellä? kysyi Kitty punastuen. — Mitä Stiva on sanonut teille?

— Hän on lörpötellyt minulle kaikki. Ja minä olisin oikein hyvilläni... Minä matkustin yhdessä Vronskin äidin kanssa, jatkoi hän, — ja äiti puhui minulle lakkaamatta hänestä, poika on hänen lemmikkinsä. Minä tiedän, että äidit ovat puolueellisia, mutta...

— Mitä hänen äitinsä kertoi teille?

— Oh, paljon! Minä tiedän, että hän on äidin lemmikki, mutta silti näkyi, että hänessä on ritaria... No, hän kertoi esimerkiksi, että poika oli tahtonut antaa koko omaisuutensa veljelleen, että hän jo lapsuudessaan oli tehnyt jotain ihmeellistä, pelastanut naisen hukkumasta. Sanalla sanoen, sankari, Anna sanoi hymyillen ja muistellen niitä kahtasataa ruplaa, jotka Vronski oli antanut asemalla.

Niistä kahdestasadasta ruplasta hän ei kuitenkaan puhunut. Mikä lienee ollut syynä, mutta hänestä tuntui pahalta muistella sitä. Hän tunsi, että siinä oli jotain joka koski häntä ja jota ei olisi pitänyt olla.

— Kreivitär Vronskaja pyysi hartaasti minua tulemaan luokseen, jatkoi Anna, — ja mukavaahan häntä on nähdä; menenkin huomenna häntä katsomaan. Luojan kiitos, Stiva näkyy viipyvän kauan Dollyn luona, lisäsi Anna vaihtaen keskustelunaihetta, nousi ylös, ja Kittystä näytti ikään kuin hän olisi ollut tyytymätön johonkin.

— Ei, minäpä ensin! Ei, minäpä! huusivat lapset päätettyään teenjuontinsa ja juosten takaisin Annatäidin luo.

— Kaikki yhtäikää! Anna sanoi, juoksi nauraen heitä vastaan ja sulki syliinsä ja kellahdutti kumoon koko tuon kihisevän ja vikisevän lapsilauman.

XXI

Aikuisille katettuun teepöytään tuli Dollykin huoneestaan. Stepan Arkadjevitshia ei kuulunut. Hän oli nähtävästi poistunut vaimonsa huoneesta takatietä.

— Minä pelkään, että sinun tulee kylmä ylhäällä, huomautti Dolly kääntyen Annan puoleen, — minä tahtoisin siirtää sinut alakertaan. Olisimme lähempänä toisiamme.

— Oi, älkää huolehtiko minusta, hyvät ystävät, vastasi Anna tarkkailen Dollyn kasvoja ja koettaen

arvata, oliko sovinto tehty vai eikö.

— Täällä on sinulle liian valoisaa, vastasi käly.

— Sanoinhan sinulle, että minä nukun aina ja kaikkialla kuin murmeli.

— Mistä on kysymys? kysyi vaimoltaan Stepan Arkadjevitsh joka astui työhuoneestaan saliin.

Hänen äänensävyään sekä Kitty että Anna heti huomasivat että sovinto oli tehty.

— Minä tahdon Annan tänne alas, mutta täytyy vaihtaa ikkunaverhot. Sitä ei osaa tehdä kukaan, teen sen itse, vastasi Dolly kääntyen mieheensä päin.

"Herra ties ovatko kokonaan sopineet", mietti Anna kuullessaan Dollyn kylmän ja tyyneen äänensävyn.

— Aina sinä, Dolly, vaivaat itseäsi, sanoi mies. — Anna minun tehdä se...

"Kai ne sentään ovat sopineet", arveli Anna.

— Tiedän kyllä, miten sinä sen teet, vastasi Dolly, käsket Matvein tekemään jotain mahdotonta, ja itse lähdet tiehesi, ja hän sotkee kaikki ja entisenlainen pilkallinen hymy karehti Dollyn suupielissä, kun hän sanoi tämän.

"Täysi, täysi sovinto, täysi sovinto", päätteli Anna. "Luojan kiitos!" ja iloiten siitä, että hän oli saanut sen aikaan, hän meni Dollyn luo ja suuteli tätä.

— Ei sinne päinkään: miksi sinä niin ylenkatsot Matveja ja minua? Stepan Arkadjevitsh sanoi tuskin huomattavasti hymyillen ja katsoi vaimoonsa päin.

Koko illan Dolly oli tavalliseen tapansa hieman ivallinen miehelleen, Stepan Arkadjevitsh taas tyytyväinen ja iloinen, ei kuitenkaan niin paljon, että olisi näyttänyt, että hän anteeksi saatuaan oli heti unohtanut syyllisyytensä.

Puoli kymmenen tienoissa erityisen hauskaa ja kodikasta perheen iltakeskustelua Oblonskien teepöydän ääressä häiritsi näennäisesti aivan tavallinen tapaus, joka kuitenkin tuntui kaikista oudolta. Keskusteltaessa parhaillaan yhteisistä pietarilaisista tuttavista, nousi Anna nopeasti paikaltaan.

— Hänen valokuvansa on minun albumissani, hän sanoi, — ja samallapa näytänkin teille Serjozhani, lisäsi hän, äidin ylpeä hymy huulillaan.

Kellon lähestyessä kymmentä, jolloin hän tavallisesti sanoi hyvää yötä pojalleen ja pani hänet usein itse ennen kutsuihin lähtöään vuoteeseen, hänestä oli alkanut tuntua surulliselta, että hän oli niin kaukana pojastaan, ja mistä ikinä puhuttiinkin, palasivat hänen ajatuksensa alinomaan kiharapäisen Serjozhan luo. Hänen teki mielensä katsahtaa pojan valokuvaan ja puhua hänestä. Käyttäen hyväkseen ensimmäistä tekosyytä hän nousi ja lähti kevein, varmoin askelin hakemaan albumiaan. Hänen huoneeseensa yläkertaan noustiin lämpimän pääportaikon tasanteelta alkavia portaita pitkin.

Samaan aikaan kun hän lähti vierashuoneesta, kuului eteisen ovikellon soitto.

— Kuka se mahtaa olla? Dolly sanoi.

— Minun kotiin hakijakseni se on liian aikainen, muuksi tulijaksi liian myöhäinen, huomautti Kitty.

— Nähtävästi asiapaperien tuoja, sanoi Stepan Arkadjevitsh ja Annan mennessä porraskäytävän ohi juoksi palvelija ylös ilmoittamaan vieraan, joka seisoi itse alhaalla lampun luona. Anna vilkaisi alas ja tunki tulijan heti Vronskiksi, ja omituinen mielihyvän ja samalla ikään kuin pelon tunne sykähti hänen sydämessään. Vronski seisoi päällystakki yllään ja otti jotain taskustaan. Annan noustessa portaita käytävän keskikohdan yli kohotti Vronski katseensa, näki hänet ja hänen ilmeessään sävähti jotain häpeän ja pelästyksen tapaista. Pää hieman kumarassa Anna jatkoi matkaa, ja kohta sen jälkeen kuului Stepan Arkadjevitshin kova ääni, joka kehotti Vronskia astumaan sisään, ja vastustelevan Vronskin hiljainen, pehmeä ja tyyne ääni.

Kun Anna palasi albumeineen, hän oli jo mennyt ja Stepan Arkadjevitsh kertoi hänen käyneen tiedustelemassa päivällisistä, jotka he aikoivat järjestää seuraavana päivänä Moskovaan saapuneelle merkkihenkilölle. — Eikä millään ehdolla tahtonut tulla sisään, lisäsi Stepan Arkadjevitsh — kyllä hän on outo.

Kitty punastui. Hän luuli ainoana käsittävänsä syyn, miksi Vronski oli käynyt ja miksi hän ei ollut tullut sisään. "Hän on ollut meillä", ajatteli Kitty, "ja kun ei tavannut minua kotona, arveli minun olevan täällä; mutta ei tullut sisään, kun ajatteli että on myöhä ja kun Annakin on täällä."

Kaikki katsahtivat toisiinsa ja alkoivat mitään sanomatta selaila Annan albumia.

Ei ollut mitään tavatonta eikä outoa siinä, että mies puoli kymmenen ajoissa pistäytyi ystävänsä luo ottamaan tarkempaa selkoa tulossa olevista päivällisistä eikä tullut sisään; mutta siitä huolimatta se tuntui kaikista oudolta. Kaikkein oudoimmalta ja pahimmalta se tuntui Annasta.

XXII

Tanssiaiset olivat vastikään alkaneet, kun Kitty äitinsä kanssa astui suureen, kukkasilla koristettuun, kirkkaasti valaistuun portaikkoon, jossa vilisi puuteroituja lakeijoita. Saleista kuului keskeytymätön liikehännän humu, tasainen kuin mehiläispesän surina. Sillä aikaa kun äiti ja tytär korjailivat hiuksiaan ja vaatteitaan käytävän peilin ääressä, kajahtivat salista ensimmäistä valssia aloittavan orkesterin varovaisen selkeät viulunäänet. Siviiliasuinen hajuvedeltä lemuava vanha herra, joka oli korjaillut harmaita ohimohiuksiaan toisen peilin luona, lähti äkkiä salia kohti, mutta astui sivulle, ilmiselvästi ihailen hänelle tuntematonta Kittyä. Parraton, harvinaisen avonaiseen liiveihin sonnustautunut nuorukainen — eräs niistä hienoista nuorista herroista, joita vanha Shtsherbatski nimitti pipanoiksi — tuli heitä kohti korjaillen kävellessään valkeaa solmukettaan, kumarsi heille, ja jo ohi kiiruhdettuaan kääntyi takaisin ja pyysi Kittyä katrilliin. Ensimmäisen katrillin Kitty oli jo luvannut Vronskille, tälle nuorukaiselle hänen täytyi luvata toinen. Hansikastaan napittava sotilashenkilö vetäytyi syrjään ovelta ja ihasteli viiksiänsä sivellen vaaleanpuna-asuista Kittyä.

Vaikka pukeutuminen, kampaus ja muut tanssiaisvalmistelut olivat vaatineet Kittytä paljon vaivaa ja harkintaa, hän astui nyt taidokkaassa vaaleanpunaisessa tyllipuvussaan tanssiaisiin niin vapaasti ja luontevasti kuin mitkään solmukkeet, pitsit ja muut puvun yksityiskohdat eivät olisi tuottaneet hänelle ja hänen kotiväelleen hetkenkään huolta, kuin hän olisi syntynyt tuossa tyllipuvussa, ruusu ja pari sen lehteä päälallaan.

Kun vanha ruhtinatar tahtoi ennen saliin menoa korjata hänen vyönsä sivulle kääntynyttä nauhaa, hän väisti kevyesti: hän tunsu, että kaiken täytyi itsestään näyttää sievältä ja sirolta hänen yllään ja ettei mitään tarvinnut korjata.

Tämä päivä kuului Kittyn parhaimpiin. Puku ei ahdistanut mistään, pitsinen olkareunus ei ollut painunut, solmukkeet olivat sileät ja paikoillaan; vaaleanpunaiset kengät korkeine, kaartuvine korkoineen eivät puristaneet, vaan ilahduttivat jalkaa. Tuuheat vaaleat tekosuortuvat kietoutuivat pienen pään ympärille kuin omat hiukset. Pitkävartisten hansikkaiden kaikki kolme nappia menivät kiinni irtautumatta, ja hansikas verhosi kättä tiukasti, vääristämättä sen muotoa. Medaljongin musta samettinauha ympäröi kaulaa erityisen viehkeästi. Tuo samettinauha oli ihana; jo kotona kaulaansa peilistä katsellessaan Kitty oli tuntenut tuon samettinauhan tehon. Kaikesta muusta saattoi vielä olla epäilystä, mutta samettinauha oli ihana. Täällä tanssiaisissakin Kitty hymyili vilkaistessaan siihen peilistä. Paljaissa olkapäissään ja käsivarsissaan Kitty tunsu kylmän marmorisuuden — tunteen, josta hän erityisesti piti. Silmät loistivat, ja punaiset huulet eivät voineet olla hymyilemättä oman viehättävyytensä tunnosta. Hän ei ollut vielä ehtinyt astua saliin ja päästä tanssikutsua odottavaan, tulleissa, nauhoissa, kukissa ja pitsissä kuhisevaan värikkääseen naisjoukkoon (Kitty ei koskaan joutunut seisoskelemaan tuossa joukossa), kun hänet jo pyydettiin valssiin, ja pyytjä oli tanssimaailman paras kavaljeeri, tanssiaisten kuuluisa johtaja, seremoniamestari, kaunis, ryhdikäs, naimisissa oleva mies, Jegorushka Korsunski. Erottuaan vastikään kreivitär Baninasta, jonka kanssa hän oli tehnyt ensimmäisen valssikierröksensä, hän oli valtakuntaansa eli muutamia tanssiin lähteneitä pareja silmäillessään nähnyt Kittyn sisääntulon ja kiiruhtanut häntä vastaan erityisin, huolettomasti keinahtelevin askelin, jotka ovat ominaiset ainoastaan tanssiaisten johtajille. Kumarrettuaan hän kietoi kätensä Kittyn kapealle uumalle edes kysymättä, halusiko hän tanssia. Kitty vilkaisi taakseen etsien jotakuta, jolle antaisi viuhkansa, ja talon emäntä otti sen häneltä hymyillen.

— Kuinka hauskaa, että tulitte ajoissa, sanoi Korsunski pitäen häntä vyötäisistä, — miten tyhmää onkaan aina myöhästyä.

Kitty asetti vasemman kätensä hänen olalleen, ja vaaleanpunaisien kenkien verhoamat jalat lähtivät soiton tahtiin nopeasti, kevyesti ja tasaisesti kaartelevaan liukkaalla parketilla.

— On todellista lepoa tanssia kanssanne, Korsunski sanoi hänelle ottaessaan ensimmäisiä hitaita valssiaskelaita. — Ihastuttavaa tuo teidän keveytenne, precision, hän puhui Kittylle, kuten melkein

kaikille hyvälle tuttavilleen.

Kitty hymyili hänen kiitokselleen ja tarkasteli yhä salia hänen olkansa yli. Hän ei ollut ensikertalainen, jonka silmissä kaikki kasvot sulautuvat yhdeksi lumoavaksi näykse; hän ei myöskään ollut tanssiaisten kuluttama neitonen, jolle kaikki kasvot olivat ikävystyttävän tuttuja, vaan hän oli näitten kahden keskiväliltä, — hän oli ihastunut, mutta hallitsi kuitenkin siinä määrin omia tunteitaan, että saattoi tehdä huomioita ympäristöstään. Hienoimman seurapiiriväen hän näki ryhmittyneen salin vasempaan nurkkaan. Siellä oli mahdottoman paljastavassa puvussa kaunotar Lydia, Korsunskin vaimo, siellä oli talon emäntä, siellä seurapiirin kermaan takertunut Krivin kiiltävine kaljuineen; sinne katselivat nuorukaiset uskaltamatta lähestyä, ja siellä hän huomasi myös Stivan ja sitten Annan ihanan pään ja mustan samettipukuisen vartalon. Ja hän oli myöskin siellä. Kitty ei ollut nähnyt häntä sen illan jälkeen, jolloin oli antanut rukkaset Levinille. Tarkoilla silmillään Kitty tunnisti hänet heti, ja huomasi myös miehen katselevan suoraan häntä kohti.

— Kierros vielä? Vai oletteko väsynyt? sanoi Korsunski hiukan hengästyneenä.

— Ei kiitos!

— Mihin saan viedä teidät?

— Karenina on luullakseni tuolla... viekää minut sinne.

— Kuten käskette.

Ja Korsunski alkoi vauhtiaan hidastaen tanssia suoraan salin vasemmassa kulmassa olevaa joukkoa kohti lausuen yhtämittaa: "pardon, mesdames, pardon, pardon, mesdames"; ja pitsien, tyllien ja nauhojen lomitse luovien, hiventäkään takertumatta, hän äkkiä kiepautti pariaan, niin että tämän sorjat, läpinäkyvien sukkiensa verhoamat sääret vilahtivat näkyviin ja laahus lehahti viuhkan tavoin laskeutuen Krivinin polville. Korsunski kumarsi, suoristi valkean rintamuksensa ja tarjosi käsivartensa saattaakseen hänet Anna Arkadjevnan luo. Tulipunaiseksi lehahtanut Kitty vetäisi laahuksensa Krivinin polvilta ja katsahti hiukan pyörriksissä ympärilleen Annaa etsien. Anna ei ollut violetissa asussa, niin kuin Kitty oli kovasti toivonut, vaan mustassa syvään uurretussa samettipuvussa, joka paljasti täyteläiset, kuin vanhasta norsunluusta kaiverretut olkapäät ja rinnan sekä pyöreät käsivarret hentoine ranteineen. Koko pukua reunusti venetsialainen gipyripitsi. Hänen mustassa tukassaan, jossa ei ollut tekohiuksia, oli pieni kiehkura orvokkeja, samoin vyön mustassa nauhassa valkeiden pitsien välissä. Hänen kampauksensa ei ollut mitenkään huomiota herättävä. Hänen tukkansa kaunistuksena olivat nuo lyhyet, vallattomat kiharakiehkurat, joita aina soljahteli niskaan ja ohimoille. Hienopiirteistä, lujaa kaulaa ympäröi helminauha.

Kitty oli joka päivä nähnyt Annan, oli rakastunut häneen ja mielikuvituksessaan ehdottomasti pukenut hänet violettiin. Mutta nähtyään hänet nyt mustassa hän huomasi heti, ettei hän ollut ymmärtänyt Annan koko ihanuutta. Kitty näki hänet nyt aivan uudessa ja odottamattomassa valossa. Hän ymmärsi nyt, ettei Anna voinut olla violetissa ja että hänen ihanuutensa piili juuri siinä, että hän aina erottautui puvustaan, ettei puku koskaan saanut näkyä hänen yllään. Tuokaan musta puku komeine pitseineen ei näkynyt hänen yllään; se oli vain kehys, ja näkyvissä oli vain hän itse, koruttomana, luonnollisena, kauniina ja samalla iloisena ja vilkkaana.

Hän seisoj kuten aina harvinaisen suorana, ja Kittyn lähestyessä tätä ryhmää hän puheli talon isännän kanssa, pää hiukan häneen päin kääntyneenä.

— Ei, minä en heitä kiveä, vastasi hän johonkin isännän väitteeseen, — joskaan en voi ymmärtää sitä, jatkoi hän kohauttaen olkapäitään ja kääntyi samassa Kittyn puoleen hellän suojeleva hymy huulillaan. Silmäiltyään hänen pukuaan nopein naisenkatsein Anna soi sille sekä Kittyn kauneudelle pienen hyväksyvän nyökkäyksen, jonka Kitty ymmärsi. — Te astutte saliinkin tanssiaskelin, virkkoi hän.

— Ruhtinatar on minun uskollisimpia auttajattariani, sanoi Korsunski kumartaen Anna Arkadjevnan luo, jota ei vielä ollut nähnyt. — Hänen avullaan saan järjestettyä hauskat ja mainiot tanssiaiset. Anna Arkadjevna, saanko kierroksen, hän sanoi kumartaen.

— Oletteko jo tuttuja, kysyi isäntä.

— Kenen kanssa me emme olisi tuttuja? Minä ja vaimoni olemme kuin valkeat sudet, meidät tuntevat kaikki, vastasi Korsunski. — Kierros valssia, Anna Arkadjevna?

— Minä en tanssi, jos vain saan olla tanssimatta, Anna sanoi.

— Mutta nyt ei saa, vastasi Korsunski. Samaan aikaan lähestyi Vronski.

— No, jollei tänään saa olla tanssimatta, niin mennään sitten, Anna sanoi huomaamatta Vronskin kumarrusta ja kohotti nopeasti kätensä Korsunskin olalle.

"Miksikähän Anna on tyytymätön häneen", mietti Kitty, joka oli huomannut, että Anna oli tahallaan vastaamatta Vronskin kumarrukseen. Vronski tuli Kittyn luo muistuttaen häntä ensimmäisestä katrillista ja pahoitellen, ettei hänellä ollut pitkään aikaan ollut iloa nähdä häntä. Kitty katsoi ihastuneena Annan tanssia ja kuunteli Vronskin puheita. Kitty odotti, että Vronski pyytäisi hänet valssiin, mutta tämä ei pyytänyt, ja Kitty vilkaisi häneen ihmetellen. Vronski punastui ja pyysi hänet kiireesti valssiin, mutta oli tuskin ehtinyt laskea kätensä hänen hienoille vyötäisilleen, kun soitto äkkiä taukosi. Kitty katsahti häntä kasvoihin aivan läheltä, ja tämä rakkauden täyttämä katse, johon mies ei vastannut, kaiheri kauan, vuosikausien jälkeenkin, kirvelevänä häpeänä Kittyn sydämessä.

— Pardon, pardon! Valssia, valssia! huusi Korsunski salin toiselta puolen, sieppasi parikseen ensimmäisen tielle sattuvan neidin ja lähti itse tanssimaan.

XXIII

Vronski tanssi Kittyn kanssa muutaman kierroksen. Valssin jälkeen Kitty meni äitinsä luo ja oli tuskin ehtinyt vaihtaa muutaman sanan Nordstonin kanssa, kun Vronski jo tuli hakemaan häntä ensimmäiseen katrilliin. Katrillin aikana ei mitään sanottu mitään merkittävämpää, keskustelu oli katkonaista ja koski milloin Korsunskeja, sekä miestä että vaimoa, joita Vronski sangen hupaisasti kuvasi herttaisiksi nelikymmenvuotiaiksi lapsiksi, milloin perusteilla olevaa yhteiskunnallista teatteria, ja ainoastaan yhden kerran hipaisi se Kittyä lähempää, kun Vronski kysyi, oliko Levin kaupungissa, ja lisäsi pitäneensä hänestä paljon. Kitty ei ollut odottanutkaan enempää katrillista. Hän odotti sydän kurkussa masurkkaa. Hänestä tuntui, että masurkka oli ratkaiseva kaiken. Se, ettei Vronski katrillin aikana pyytänyt häntä masurkkaan, ei häntä huolettanut. Hän tiesi varmasti tanssivansa masurkkaa hänen kanssaan, kuten edellisissäkin tanssiaisissa, ja antoi rukkaset viidelle pyytäjälle sanoen, että hänellä oli jo pari. Viimeiseen katrilliin asti olivat tanssiaiset Kittylle pelkkää iloisten värien, sävelten ja liikkeitten taianomaista unta. Hän oli tanssimatta vain silloin, kun tunsii olevansa liian väsynyt ja pyysi lepoa. Mutta tanssiessaan viimeistä katrillia erään ikävän nuorukaisen kanssa, jolle oli ollut mahdoton antaa kieltävää vastausta, hän sattui joutumaan Vronskin ja Annan vastapariksi. Kitty oli joutunut Annan läheisyyteen vain tanssiaisten alussa ja näki hänet nyt äkkiä taas aivan uutena ja ennen aavistamattomana. Hän havaitsi tässä menestyksen synnyttämän huuman, joka oli niin tuttu hänelle itselleen. Hän näki Annan päihtyneen herättämänsä ihastuksen viinistä. Hän tunsii tunteen ja tiesi sen tuntomerkit ja näki ne nyt Annassa, näki silmien väräjävän, leimahtelevan loiston, huulilla väkisinkin kareilevan onnen ja innostuksen hymyn ja liikkeitten selkeän siirouden, varmuuden ja keveyden.

"Kuka?" kysyi hän itseltään. "Kaikkiko vai yksi?" Ja auttamatta parinaan olevaa nuorukaisparkkaa keskustelussa, jonka langanpään nuorukainen oli hukannut ja josta hän ei saanut enää kiinni, ja ulkonaisesti alistuen Korsunskin iloisen äänekkäisiin käskyihin, jotka komensivat milloin isoon piiriin, milloin ketjuun, hän teki huomioitaan, ja hänen sydäntään kouristi yhä enemmän ja enemmän. "Ei, joukon ihailu ei ole päihdyttänyt häntä, vaan yhden ihastus. Ja se yksi — olisiko se todellakin hän?" Joka kerta kun Vronski puhui Annan kanssa, välähti Annan silmissä iloinen loiste, ja hänen punaisilla huulillaan väreili onnellinen hymy. Hän ikään kuin pinnisteli ollakseen paljastamatta noita ilon merkkejä, mutta ne tulivat itsestään hänen kasvoilleen. "Entä hän?" Kitty katsoi Vronskiin ja kauhistui. Sen, mitä Kitty niin selvästi oli nähnyt Annan kasvoilla, hän huomasi nyt Vronskissa. Mihin oli joutunut hänen alati tyyni ja varma käytöksensä ja kasvojen huolettoman rauhallinen ilme? Nyt hän joka kerta Annan puoleen kääntyessään taivutti päätään kuin tahtoen langeta tämän eteen, ja hänen katseessaan näkyi pelkän nöyryyden ja pelon ilme. "Minä en tahdo loukata", — tuntui hänen katseensa joka kerran sanovan, — "mutta tahdon pelastautua enkä tiedä miten". Hänen kasvoillaan oli sellainen ilme, jota Kitty ei ollut koskaan nähnyt.

He puhelivat yhteisistä tuttavista eikä heidän keskustelunsa ollut mitenkään merkillistä, mutta Kittystä jokainen heidän lausumansa sana näytti ratkaisevalta heidän ja hänen kohtalolleen. Ja — outoa kyllä — oli heidän sanoillaan, vaikka he puhuivat vain siitä, miten naurettava Ivan Ivanovitsh oli ranskankielineen ja että Jeletskejalle olisi voinut löytää paremman aviomiehen, sittenkin merkitystä heihin itseensä nähden, ja he tunsivat sen yhtä hyvin kuin Kittykin. Koko tanssisali, koko maailma sumeni Kittyn sielussa. Häntä piti enää pystyssä vain kasvatuksen ankara koulu, jonka hän oli käynyt; se pakotti hänet tekemään, mitä häneltä vaadittiin: tanssimaan, vastaamaan kysymyksiin, puhelemaan, vieläpä hymyilemäänkin. Mutta ennen masurkan alkua, kun jo alettiin järjestellä tuoleja ja muutamia pareja siirtyi pienemmistä huoneista tanssisaliin, yllätti Kittyn epätoivon ja kauhun hetki. Hän oli

antanut viidelle kavaljeerille kieltävän vastauksen ja jäi nyt pois masurkasta. Ei ollut edes toivoa, että häntä enää pyydetäisiin, sillä hänellä oli seuraelämässä niin suuri menestys, ettei kenenkään mieleen olisi voinut juolahtaa, ettei häntä vielä ollut pyydetty tanssiin. Olisi pitänyt sanoa äidille, että oli sairas ja lähteä kotiin, mutta siihen ei hänellä ollut voimaa. Hän tunsu itsensä muserretuksi.

Hän meni pienen vierashuoneen perälle ja heittäytyi nojatuoliin; ilmava hame hulmahti pilvenä hänen hoikan vartalonsa ympäri. Toinen paljas, siro ja hento neidonkäsi vajosi voimattomana vaaleanpunaisen tyllin poimuihin; toisessa hän piti viuhkaa ja vilvoitteli nopein, pienin liikkein kuumentuneita kasvojaan. Mutta vaikka hän siinä istuessaan näytti perhoselta, joka juuri on istuutunut korren päähän ja on tuossa tuokiassa valmis levittämään sateenkaaren väriset siipensä ja pyrähtämään lentoon, kaiheri kauhea epätoivo hänen sydäntään.

"Kenties minä sittenkin erehdyin, kenties ei ollutkaan niin?" Ja hän muisteli taas kaikkea, mitä oli nähnyt.

— Kitty, mitä tämä merkitsee? — sanoi kreivitär Nordston tullen kuulumattomasti mattoa pitkin hänen luokseen. — Minä en ymmärrä tätä.

Kittyn alahuuli vavahti; hän nousi nopeasti pystyyn.

— Kitty, etkö sinä tanssikaan masurkkaa?

— En, en, Kitty sanoi itkusta värisevällä äänellä.

— Minä näin, kun hän pyysi toista masurkkaan, sanoi Nordston tietäen Kittyn ymmärtävän, kenestä oli kysymys. — Karenina sanoi: ettekö te sitten tanssikaan ruhtinatar Shtsherbatskajan kanssa?

— Oh, mitä minä siitä! vastasi Kitty.

Ei kukaan käsittänyt hänen asemaansa, kukaan ei tiennyt, että hän äskettäin oli antanut rukkaset miehelle, jota kenties rakasti, ja antanut ne siksi, että uskoi toiseen.

Kreivitär Nordston haki Korsunskia, joka oli pyytänyt hänet masurkkaan, ja käski tämän pyytää Kittyä.

Kitty tanssi ensimmäisessä parissa eikä onnekseen joutunut puhumaan, sillä Korsunski hoiteli koko ajan kiireisenä johtajan velvollisuuksiaan. Vronski ja Anna istuivat melkein häntä vastapäätä. Kitty näki heidät kaukaa tarkkanäköisillä silmillään ja myös lähempää parien yhtyessä, ja mitä enemmän hän näki, sitä varmemmin hän tiesi onnettomuuden tapahtuneen. Hän huomasi, että he tunsivat olevansa kahden tässä täydessä salissa. Ja hän näki Vronskin tavallisesti niin lujilla ja itsenäisillä kasvoilla hämmästyttävän ujouden ja nöyryyden ilmeen, joka muistutti syyllisyytensä tuntevan viisaan koiran ilmettä.

Anna hymyili — ja hymy tarttui Vronskiin. Anna vaipui miettimään — ja Vronski muuttui vakavaksi. Kitty ei saanut silmiään irti Annasta, vaan tuijotti tämän kasvoihin kuin noiduttuna. Anna oli ihastuttava koruttomassa mustassa puvussaan, hänen täyteläiset kätensä rannerenkaineen olivat ihanat, samoin luja kaula aitoine helmineen, ihanat kampauksesta irronneitten hiusten kiharat, ihanat pienten jalkojen ja käsien sirot kevyet liikkeet, ihanat nuo kauniit eloisat kasvot, mutta hänen ihanuudessaan oli jotain kaameaa ja julmaa.

Kitty ihaili häntä vielä enemmän kuin ennen ja kärsi yhä enemmän ja enemmän. Kitty tunsu itsensä murskatuksi, ja hänen kasvonsa kertoivat sen. Kun Vronski näki hänet yhtyessään hänen kanssaan masurkassa, ei hän heti tuntenut häntä, Kitty oli muuttunut niin kovasti.

— Ihanat tanssiaiset! Vronski sanoi hänelle jotain sanoakseen.

— Niin ovat, vastasi Kitty.

Masurkan keskivaiheilla, kun kerrattiin Korsunskin vastikään keksimää monimutkaista kuviota, Anna meni piirin keskelle, otti kaksi kavaljeeria ja kutsui luokseen Kittyn ja erään toisen neidin. Pelästyneenä Kitty katsoi häntä lähestyessään. Anna katsahti häneen siristetyin silmin ja hymyili puristaessaan hänen kättään. Mutta huomattuaan, että Kittyn kasvot vastasivat hänen hymyynsä pelkällä epätoivolla ja ihmetyksellä, hän kääntyi toisaalle ja alkoi iloisesti puhella toisen naisen kanssa.

"Hänessä on jotain outoa taikavoimaista ja ihanaa", ajatteli Kitty itsekseen.

Anna ei tahtonut jäädä illallisille, mutta isäntä alkoi pyytää häntä.

— Mitä joutavia, Anna Arkadjevna, Korsunski sanoi pistäen hänen paljaan käsivartensa hännystakkinsa alle. — Kuulkaahan millainen kotiljongi-idea minulla on! Un bijou!

Ja hän liikkui hiljaa eteenpäin koettaen saada Annaa jäämään. Isäntä hymyili hyväksyvästi.

— Ei, en minä jää, Anna vastasi hymyillen, mutta hymystä huolimatta sekä Korsunski että isäntä ymmärsivät hänen vastauksensa päättäväisestä sävystä, että hän ei jäisi. — Ei, olen muutenkin jo tanssinut teidän yksissä tanssiaisissanne Moskovassa enemmän kuin Pietarissa koko talvena, Anna sanoi vilkaisten vieressään seisovaan Vronskiin. — Täytyy levätä matkaa varten.

— Lähdettekö tosiaankin huomenna? kysyi Vronski.

— Luullakseni, Anna sanoi ikään kuin ihmetellen hänen kysymyksensä rohkeutta. Mutta Annan silmien ja hymyn hillitsemätön, väräjävä loiste poltti häntä Annan näin sanoessa.

Anna Arkadjevna ei jäänyt illallisille, vaan lähti pois.

XXIV

"Niin, minussa on jotain vastenmielistä, vieroittavaa", mietti Levin tullessaan Shtsherbatskeilta ja taivaltaessaan jalkaisin veljensä luo. "Enkä minä kelpaa muille ihmisille. Sanovat sitä ylpeydeksi. Mutta ei minussa ole ylpeyttä. Jos olisi ollut ylpeyttä, en olisi saattanut itseäni sellaiseen asemaan." Ja hän ajatteli Vronskia, joka oli niin onnellinen, hyvä, viisas ja tyyni ja joka ei ollut varmaan milloinkaan ollut niin kauheassa asemassa kuin hän tänä iltana. "Niin, hän ei voinut olla valitsematta Vronskia. Se on välttämättömyys ja minun on turha syyttää ketään tai mitään. Olen itse syypää. Mikä oikeus minulla oli ajatella, että hän tahtoi yhdistää elämänsä minun elämäni? Kuka minä olen ja mikä minä olen? Mitätön mies, joka ei ole kenellekään eikä mihinkään tarpeellinen." Ja hän muisti Nikolai-veljensä ja pysähtyi hyvillään ajattelemaan häntä. "Eikö hän puhunut totta, että kaikki maailmassa on paha ja inhottavaa? Ja tuskinpa me olemme oikein arvostelleet Nikolai-veljeämme. Tietysti hän on kurja mies Prokofin näkökannalta, hän kun on nähnyt Nikolain repaleisessa turkissa ja juovuksissa, mutta minä tunnen hänet toiselta puolelta. Minä tunnen hänen sielunsa ja tiedän, että meissä, hänessä ja minussa, on jotain yhteistä. Mutta sen sijaan, että olisin mennyt häntä tapaamaan, menin syömään päivällistä ja sitten sinne." Levin meni lyhdyn luo, luki veljensä osoitteen, joka oli hänen lompakossaan, ja kutsui ajurin. Koko pitkän matkan veljensä asuntoon saakka muisteli Levin tapauksia Nikolai-veljensä elämästä. Hän muisteli, kuinka tämä oli yliopistossa ollessaan ja sen jälkeisenä vuotena, toveriensa pilkasta välittämättä, elänyt kuin munkki, ankarasti noudattaen kaikkia uskonnollisia menoja, jumalisuutta ja paastoja sekä karttaen kaikkia huvituksia ja varsinkin naisia; ja kuinka hän oli sitten ikään kuin särkenyt patonsa, kiintynyt kaikkein inhottavimpiin ihmisiin ja heittäytynyt mitä irstaimpaan hurjasteluun. Hän muisteli sitten, kuinka Nikolai-veli oli ottanut maalta pojan kasvatikseen ja vihan puuskassa piessyt tätä niin, että oli saanut haasteen fyysisen vamman tuottamisesta. Sitten hän muisteli selkkausta pelipetturin kanssa, jolle veli oli hävinnyt rahansa ja antanut vekselin ja jota vastaan sitten oli nostanut kanteen väittäen tämän pettäneen pelissä. (Juuri ne rahat oli Sergei Ivanovitsh saanut maksaa.) Hän muisti myös, miten veli oli saanut viettää yön poliisiosastossa meluisan käytöksensä takia; sen miten tämä oli nostanut häpeällisen oikeusjutun velipuoltaan Sergei Ivanovitshia vastaan, koska tämä muka ei ollut maksanut hänelle äidin maatilasta tulevaa osuutta, ja viimeisen oikeusjutun, kun hän oli saanut viran Länsi-Venäjällä ja siellä joutunut oikeuteen esimiehensä piekseisestä... Tämä kaikki oli hyvin iljettävää, mutta Levinistä se ei tuntunut niin ilkeältä kuin olisi varmaankin tuntunut niistä, jotka eivät tunteneet Nikolaita, koko hänen elämäntarinaansa ja hänen sydäntään.

Levin muisti, miten sinä aikana, jolloin Nikolai oli jumalisuuden, paastojen, munkkien ja kirkollisten jumalanpalvelusmenojen ankara harrastaja, jolloin hän etsi uskonnosta turvaa, ohjaksia intohimoiselle luonteelleen, kukaan ei ollut tukenut häntä, vaan kaikki, myöskin Levin itse, olivat nauraneet hänelle. Häntä oli häرنätty, sanottu Nooaksi, munkiksi; ja kun hän oli päästänyt itsensä valloilleen, kukaan ei ollut auttanut häntä, vaan kaikki olivat kauhistuen ja inhoten kääntäneet hänelle selkensä.

Levin tunsi, ettei Nikolai-veli sielussaan, sen syvimässä sopukassa, ollut viheliäisestä elämästään huolimatta tehnyt mitään sen pahempaa kuin ne ihmiset, jotka häntä halveksivat. Eihän hän ollut syypää siihen, että oli syntyessään saanut hillittömän luonteen ja ahdistusta tuntevan mielen. Ja hänhän oli aina tahtonut olla hyvä. "Sanon hänelle kaikki suoraan ja pakotan hänet tunnustamaan kaikki ja näytän, että pidän hänestä ja ymmärrän häntä", päätti Levin itseksensä; kun hän kellon käydessä yhdeksätoista saapui osoitteessa ilmoitetun hotellin luo.

— Ylhäällä, kahdes- ja kolmastoista huone, vastasi ovenvartija

Levinin kysymykseen.

— Onko hän sisällä?

— Pitäisi olla.

Huoneen kaksitoista raollaan olevasta ovesta paistoi valoviiru; sieltä virtasi huonon tupakan sakeaa savua ja kuului tuntemattoman äänen puhetta; mutta samassa Levin huomasi veljensäkin olevan huoneessa: tämä kuului yskivän.

Hänen astuessaan ovelle tuntematon ääni sanoi:

— Kaikki riippuu siitä, miten järkevästi ja tietoisesti asiaa ajetaan.

Konstantin Levin vilkaisi ovenraosta ja näki, että puhuja oli suunnattoman tuuheatukkainen nuori mies, jolla oli talonpoikaisliivit yllään; sohvalla taas istui nuori, rokonarpinen nainen kalvosimettomassa ja kauluksettomassa villapuvussa. Veljeä ei näkynyt. Konstantinin sydäntä kouraisi kipeästi, kun hän ajatteli, millaisten ihmisten seurassa hänen veljensä eli. Kukaan ei kuullut hänen tuloaan, ja riisuessaan kalosseja jalastaan Konstantin kuunteli liiveihin pukeutuneen herran puhetta. Se koski jotain yritystä.

— Piru periköön nuo etuoikeutetut luokat, lausui veli selvittäen kurkkuaan. — Masha, hankihan sinä meille illallista ja tuo viiniä, jos vielä on; jollei, niin lähetä hakemaan.

Nainen nousi, meni väliseinän taakse ja huomasi Konstantinin.

— Täällä on eräs herra, Nikolai Dmitrish, hän sanoi.

— Ketä etsitte? kuului Nikolai Levinin vihainen ääni.

— Minä täällä olen, vastasi Konstantin Levin astuen valoon.

— Kuka minä? toisti Nikolain ääni vielä vihaisemmin. Kuului miten hän nousi nopeasti ylös ottaen jostain tukea, ja Levin näki edessään oviaukossa veljen tutun ja kuitenkin villiyydessään ja sairaalloisuudessaan hämmästyttävän, suuren, laihan ja kumaraharteisen hahmon; silmät olivat suuret ja säikähtäneen näköiset.

Hän oli vielä laihempi kuin kolme vuotta sitten, Konstantin Levinin viimeksi tavatessa hänet. Hänen yllään oli lyhyt takki. Kädet ja leveät luut näyttivät siksi vielä tavallistakin suuremmilta. Hiukset olivat harvenneet, ylähuulta peittivät samaiset suorat viikset, samat silmät katsoivat oudosti ja lapsekkaasti tulijaan.

— Kas, Kostja! lausahti hän äkkiä tuntien veljensä, ja silmät välähtivät ilosta. Mutta samassa hän vilkaisi nuoreen mieheen ja teki päällään ja kaulallaan Konstantinille hyvin tutun, kouristuksentapaisen liikkeen, ikään kuin kaulaliina olisi häntä puristanut; ja hänen laihoille kasvoilleen jähmettyi kokonaan toinen — hurja, kärsivä ja säälimätön ilme.

— Minä olen kirjoittanut sekä teille että Sergei Ivanovitshille, etten tunne teitä enkä halua tuntea. Mitä sinä, mitä te täältä haette?

Hän ei ollut ollenkaan sellainen kuin Levin oli kuvitellut. Ajatellessaan häntä Konstantin Levin oli unohtanut kaikkein raskaimman ja pahimman puolen hänen luonteessaan, sen, mikä teki kanssakäymisen hänen kanssaan niin vaikeaksi. Nähdessään nyt hänen kasvonsa ja etenkin tuon kouristuksentapaisen päänytkähdyksen hän muisti tuon kaiken.

— En minä minkään asian vuoksi ole tullut tapaamaan, vastasi hän arasti. — Tulin yksinkertaisesti katsomaan sinua.

Veljen arkuus tynnytti Nikolaita silminnähdessä. Hänen huulensa vavahtivat.

— Tulit siis muuten vain? hän sanoi. — No, käy sisään, istu. Tahdotko illallista? Masha, tuo kolme annosta. Ei, odotahan. Tiedätkö kuka tämä on? — kysyi hän veljeltään viitaten liiveihin pukeutuneeseen herraan. — Hän on herra Kritski, minun ystäväni Kiovan ajoilta, sangen merkittävä mies. Asiaan kuuluu, että poliisi vainoaa häntä sen tähden, että hän ei ole roisto.

Ja hän katsahti tapansa mukaan kaikkiin huoneessa oljoihin. Nähdessään, että ovella seisova nainen aikoi lähteä, huudahti hän: "Odota, minä sanoin." Ja Konstantinille ennestään tutulla, kömpelöllä ja katkonaisella tavallaan, läsnäolijoita edelleen vilkuillen, hän alkoi kertoa veljelleen Kritskin elämäntarinaa: miten hänet oli erotettu yliopistosta köyhien ylioppilaiden avustusyhdistyksen ja sunnuntaikoulujen takia, ja miten hän sitten oli ruvennut kansakoulunopettajaksi ja kuinka hänet siitäkkin oli erotettu ja sitten jostain syystä tuomittu.

— Te olette Kiovan yliopistosta? sanoi Konstantin Levin Kritskille keskeyttäkseen nolon äännettömyyden.

— Niin olen, virkkoi Kritski äkäisesti, rypistäen kulmiaan.

— Ja tuo nainen, Nikolai Levin keskeytti hänet osoittaen ovella seisovaa naista, — on elämäntoverini, Marja Nikolajevna. Minä olen ottanut hänet ilotalosta, ja hän nytkäytti kaulaansa puhuessaan. — Mutta rakastan ja kunnioitan häntä, ja pyydän jokaista, joka tahtoo tuntea minut, lisäsi hän korottaen ääntään ja käyden uhkaavan näköiseksi, — pitämään häntä arvossa ja kunniaassa. Hän on kuin vaimoni, niin on asia. Tiedät siis nyt, kenen kanssa olet tekemisissä. Ja jos luulet alentuvasi, niin tuossa on ovi.

Ja taaskin hän pälyili kysyvin silmin huoneessa olijoita.

— Miksi minä alentuisin, sitä en käsitä.

— No, käske siis, Masha, tuoda illallista: kolme annosta, viinaa ja viiniä... Ei, odotas... Ei sentään tarvitse... Mene.

XXV

— No niin, jatkoi Nikolai Levin, otsa vaivalloisesti kurtussa ja koko ruumis nytkähdellen.

Hänen oli nähtävästi vaikea tietää, mitä sanoisi ja tekisi.

— Näetkös... hän osoitti huoneen nurkassa olevia nyöreillä yhteen sidottuja kovasimentapaisia rautoja. — Näetkös noita? Ne ovat alkua uudelle asialle, jota rupeamme ajamaan. Se asia on tuotanto-osuuskunta, artteli...

Konstantin ei juuri kuunnellut. Hän tarkasteli veljensä sairaita, rintataudin kalvamia kasvoja yhä suuremman säälin vallassa, eikä hän voinut pakottaa itseään kuuntelemaan veljensä esitelmää arttelista. Hän huomasi, että artteli oli tälle vain pelastava ankkuri, joka esti tätä halveksimasta itseään. Nikolai Levin jatkoi puhettaan:

— Sinä tiedät, että pääoma painaa työmiestä. Työmiehet, meillä siis talonpojat, ovat suunnattoman työtaakan painamia ja siinä asemassa, että tekivät pä miten paljon työtä hyvänsä, he eivät pääse elukan asemasta. Kaiken työn tuottaman voiton, jolla he voisivat hankkia vapaata aikaa ja sen myötä myös sivistystä, kapitalistit riistävät heiltä. Ja yhteiskunta on muodostunut sellaiseksi, että mitä enemmän he tekevät työtä, sitä enemmän kauppiaat ja maanomistajat lihovat, ja työväki jää iäkseen elukan asemaan. Mutta se järjestys on muutettava, lopetti hän ja katsahti kysyvästi veljeensä.

— Niin tietysti, Konstantin sanoi katsellen veljen korkeiden poskipäiden alle nousutta punaa.

— Ja me tässä nyt järjestämme lukkoseppäarttelia, jossa kaikki tuotanto, sekä voitto että suuremmat tuotantovälineet, kaikki tulee olemaan yhteistä.

— Missä se artteli tulee olemaan?

— Vozdremon kylässä Kazanin läänissä.

— Mutta minkä ihmeen tähden kylässä? Maalla on nähdäkseni paljon muutakin työtä. Mitä varten lukkoseppäarttelia maakylään?

— Sitä varten, että talonpojat ovat nykyisin yhtä lailla orjia kuin ennenkin, ja se sinua ja Sergei Ivanovitshia harmittaa, että heidät tahdotaan vapauttaa orjuudestaan, sanoi Nikolai Levin ärtyneenä vastaväitteestä.

Konstantin Levin huoautti luoden samalla silmäyksen synkkään ja likaiseen huoneeseen. Tuo huokaus näytti hermostuttavan Nikolaita vielä enemmän.

— Tiedän kyllä, millaisia aristokraatteja sinä ja Sergei Ivanovitsh olette mielipiteiltänne. Kyllä minä tiedän, että hän käyttää kaikki henkensä voimat keksiäkseen puolustuksia olemassa olevalle pahalle.

— Minkä takia sinä puhut Sergei Ivanovitshista? virkkoi Levin hymyillen.

— Sergei Ivanovitshista? No sen takia! kiljahti Nikolai äkkiä Sergei Ivanovitshin nimeä mainittaessa,

— Sen takia juuri!... Mitä tässä puhumaan. Sitä minä vain, että... miksi sinä minun luokseni tulit? Sinä ylenkatsot tätä, ja sen kun teet niin. Ala jo mennä, herran nimessä, mene pois! huusi hän nousten tuoiltaan, — mene tiehesi, kuuletko!

— En ylenkatso yhtään, Levin vastasi arasti. — Enhän edes väitä vastaan.

Samassa Marja Nikolajevna palasi. Nikolai Levin vilkaisi häneen kiukkuisesti. Nainen astui nopeasti Nikolain luo ja kuiskasi jotain.

— Olen hiukan sairas ja hermostunut, Nikolai Levin sanoi tyyntyen ja raskaasti hengittäen, — ja sinä vielä puhut Sergei Ivanovitshista ja hänen kirjoituksestaan. Se on täyttä roskaa, valhetta ja itsepetosta koko kirjoitus. Mitä voi kirjoittaa oikeudentunnosta mies, jolla ei sitä ole? Oletteko lukenut hänen artikkelinsa? kääntyi hän Kritskin puoleen, istuutui jälleen pöydän luo ja tilaa raivatakseen siirsi puoleksi täytetyt savukkeet pois pöydältä.

— En ole lukenut, sanoi Kritski synkästi näyttäen haluttomalta keskusteluun.

— Mistä syystä? tiukkasi Nikolai Levin hermostuneesti Kritskiltä.

— Siitä syystä, etten katso tarpeelliseksi hukata aikaa siihen.

— Mistä te, hyvä herra, tiedätte, että aikanne siinä hukkaantuu? Monista se artikkeli on käsittämätön, se menee yli ymmärryksen.

— Mutta minä, joka näen kaikki hänen ajatuksensa ja tiedän, miksi se on heikko, olen toista mieltä.

Kaikki vaikenivat. Kritski nousi hitaasti paikaltaan ja otti lakkinsa.

— Ettekö tahdokaan illallista? No, hyvästi. Tulkaa huomenna lukkosepän kanssa.

Heti kun Kritski oli lähtenyt huoneesta, Nikolai Levin hymyili ja iski silmää.

— Ei ole hänestäkään, virkkoi hän. — Kyllä minä näen. — Mutta samassa Kritski kutsui häntä ovelta.

— Mitä vielä? hän sanoi ja meni Kritskin luokse käytävään. Jäätyään kahden Marja Nikolajevnan kanssa Levin kääntyi tämän puoleen.

— Oletteko jo kauan ollut veljeni kanssa? kysyi hän.

— Jo toista vuotta. Nikolai Dmitrishin terveys on käynyt kovin heikoksi. Juo niin paljon, sanoi Marja Nikolajevna.

— Mitä juo?

— Viinaa, ja se on hänelle haitaksi.

— Oikeinko paljon? kuiskasi Levin.

— Paljon, sanoi nainen pälyillen arasti ovelle, jonne Nikolai Levin ilmaantui.

— Mistä te puhuitte? hän kysyi otsa kurtussa ja vilkuili pelästynein silmin vuoroin kumpaakin. — Mistä?

— Ei mistään, vastasi Konstantin hämillään.

— Jos ette tahdo sanoa, niin olkaa sanomatta. Vaikka suotta sinä hänen kanssaan puhut. Hänhän on piikatyttö ja sinä herra, virkkoi hän kaula nytkähdellen. — Sinähän olet muka ymmärtänyt kaiken, arvioinut tilanteen oikein ja suhtaudut säälien minun harhailuihini, kyllä minä sen näen, aloitti Nikolai Dmitrish uudelleen, korottaen ääntään.

— Nikolai Dmitrish, Nikolai Dmitrish, Marja Nikolajevna kuiskasi taas lähestyksen häntä.

— No hyvä, hyvä!... Kuinkas on illallisen laita? Kas sieltähän se tulee, virkkoi Nikolai nähtyään lakeijan tarjottimiseen. — Pane tänne, tänne, hän sanoi äkäisesti, tarttui heti viinapullon, kaatoi ryyppyn ja kulautti sen ahnaasti. — Otatko ryyppyn? kysyi hän veljeltään tullen heti paremmalle tuulelle. Jättäkäämme Sergei Ivanovitsh sikseen. On sentään hauska nähdä sinua. Sano mitä sanot, mutta veri on vettä sakeampaa. No, ryyppäisit nyt sinäkin. Kerrohan hommistasi, hän jatkoi pureskellen ahnaasti leipäpalaa ja kaatoi uuden ryyppyn. — Miten sinä elelet?

— Elelen yksin maalla, kuten ennenkin, ja hoidan taloutta, Levin vastasi, ja tarkkaili kauhistuneena, miten ahnaasti veli söi ja joi. Hän koetti salata kiinnostuksensa.

— Miksi et mene naimisiin?

— Ei ole tullut eteen, — sanoi Konstantin punastuen.

— Mistä syystä? Minä kyllä olen mennyttä, minä. Sanon sen minkä olen sanonut ennenkin, että jos minulle olisi annettu osani silloin, kun sitä tarvitsin, koko elämäni olisi muodostunut toisenlaiseksi.

Konstantin kiiruhti ohjaamaan keskustelua toisaalle.

— Tiedätkö sinä, että sinun Vanjushkasi on minulla Pokrovskojessa konttoristina? hän sanoi.

Nikolai nytkäytti kaulaansa ja vaipui mietteisiinsä.

— Niin, kerrohan minulle, mitä Pokrovskojeen kuuluu? Onko talo yhä paikoillaan ja koivut ja luokkahuoneemme? Ja vieläkö puutarhuri Filip on elossa? Miten hyvin minä muistan huvimajan ja puutarhapenkin!... Katsokin, ettet muuta mitään talossa, vaan menet pian naimisiin ja panet elämän entiselle tolalleen. Silloin tulen luoksesi, jos vain vaimosi on hyvännäköinen.

— Tulisit nyt heti, Levin sanoi. — Laittaisimme elämän oikein mukavaksi!

— Minä tulisin luoksesi, jos tietäisin, etten tapaa Sergei Ivanovitshia.

— Sinä et tapaa häntä. Minä asun kokonaan erillään hänestä.

— Niin, mutta sano mitä sanot, sinun on valittava minun ja hänen välillään, sanoi Nikolai katsoen arasti veljeään silmiin.

Tuo arkuus liikutti Konstantinia.

— Jos tahdot tietää minun kantani siinä suhteessa, niin sanon sinulle, etten teidän riidassanne pidä kummankaan puolta. Te olette molemmat väärässä. Sinä olet väärässä enemmän ulkonaisella tavalla, Sergei Ivanovitsh enemmän sisäisesti.

— Ahaa! Sinä olet siis ymmärtänyt sen? huudahti Nikolai iloissaan.

— Mutta minä itse, jos haluat sen tietää, välitän enemmän sinun ystävydestäsi, sillä...

— Miksi, miksi?

Konstantin ei voinut sanoa välittävänsä siitä siksi, että Nikolai oli onneton ja tarvitsi ystävyyttä. Mutta Nikolai ymmärsi hänen tarkoittavan juuri sitä ja tarttui taas synkkänä viinapullon.

— Riittää, Nikolai Dmitrish sanoi Marja Nikolajevna ojentaen paljaan turpean kätensä pulloa kohti.

— Anna olla! Älä koske! Taikka lyön! kiljaisi Nikolai.

Marja Nikolajevnan lempeä ja hyväntahtoinen hymy tarttui myös Nikolaihin, ja tämä antoi pois viinapullon.

— Luuletko sinä, ettei hän ymmärrä mitään? sanoi Nikolai. — Hän ymmärtää kaiken paremmin kuin me. Eikö hänessä olekin jotain sievää ja herttaista?

— Ettekö ole ennen koskaan ollut Moskovassa? sanoi Konstantin naiselle jotain sanoakseen.

— Älä sinä teitittle. Hän pelkää sitä. Häntä ei ole ikinä teititellyt kukaan muu kuin rauhantuomari, kun hän oli tuomiolla siitä, että oli aikonut karata ilotalosta. Hyvä Jumala sentään tämän elämän järjettömyyttä! kiljahti Nikolai äkkiä. — Nuo uudet laitokset, rauhanoikeudet, zemstvot — mitä järjettömyyttä ne kaikki ovat!

Ja hän alkoi kertoa selkkauksistaan uusien laitosten kanssa.

Konstantin Levin kuunteli häntä, ja se kaikkien yhteiskunnallisten laitosten järjellisyden kieltäminen, jota hän itse kannatti ja usein saarnasi muille, tuntui hänestä nyt, veljen esittämänä, epämieluisalta.

— Toisessa maailmassa se kaikki selviää, hän sanoi leikillään.

— Toisessa maailmassa? Oh, minä en pidä toisesta maailmasta. En pidä, sanoi Nikolai kiinnittäen hurjan, pelokkaan katseensa veljensä kasvoin. — Luulisi, että sitä kiittäisi onneaan päästessään kaikesta tästä viheliäisyydestä ja sekasotkusta, niin vieraasta kuin omastaan, mutta minäpä pelkään kuolemaa, pelkään kamalasti. — Hän vavahti. — Juohan nyt jotain. Tahdotko samppanjaa? Tai mennään

jonnekin. Lähdetään mustalaisten luo! Tiedätkö, että minä olen kovasti ihastunut mustalaisiin ja venäläisiin lauluihin.

Hänen kielensä alkoi sammaltaa, ja hän alkoi hyppelehtiä asiasta toiseen. Mashan avulla Konstantin sai suostuteltua hänet jäämään kotiin ja paneutumaan vuoteeseen, johon hän juopuneena nukahti.

Masha lupasi kirjoittaa Konstantinille tarpeen vaatiessa sekä suostutella Nikolai Leviniä lähtemään maalle veljensä luo asumaan.

XXVI

Aamulla Konstantin Levin lähti Moskovasta ja saapui illalla kotiinsa. Junavaunussa hän puheli naapurien kanssa politiikasta ja uusista rautateistä ja — samoin kuin Moskovassa — tunsu taas sekaannusta käsityksissään, tyytymättömyyttä itseensä ja jotain epämääräistä häpeää. Mutta kun hän astui junasta omalle asemalleen ja huomasi silmäpuolen kuskinsa Ignatin odottamassa, kauhtanan kaulus pystyssä, ja kun hän näki aseman ikkunoista lankeavassa himmeässä valossa oman ryijyllä peitetyn rekensä ja omat hevosensa renkain ja helyin koristelluissa valjaissaan, hännät solmussa, ja kun Ignat-kuski heidän jo rekeen asettautuessaan alkoi kertoa uutisia maalta, urakoitsijan tulosta ja Paavalehmän poikimisesta, — hän tunsu, että sekasorto alkoi vähitellen selvetä ja häpeä ja tyytymättömyys itseensä haihtua. Jo pelkkä Ignatin ja hevosten näkeminen riitti synnyttämään tämän tunteen, mutta kun hän puki ylleen kotoa lähetetyn lammasnahkaturkkinsa, istuutui lämpimästi kääriytyneenä rekeen ja kun hän liikkeelle päästyään vaipui miettimään tulevia toimiaan ja katselemaan uupumuksestaan huolimatta raisua sivuhevosta, entistä donilaista ratsua, hän alkoi ymmärtää äskeisiä kokemuksiaan aivan uudelta näkökannalta. Hän tunsu olevansa oma itsensä eikä tahtonut olla muuta. Hän tahtoi nyt vain tulla paremmaksi kuin ennen. Ensinnäkin hän päätti tästä päivästä alkaen olla toivomatta avioliitolta mitään tavatonta onnea ja pitää enemmän kiinni nykyhetkestä. Toiseksi hän ei enää koskaan antautuisi sen inhottavan intohimon pauloihin, jonka muistelemisen oli niin kirvellyt häntä hänen valmistautuessaan kosintaan. Sitten hän muisteli Nikolai-veljeään ja päätti mielessään, ettei enää koskaan unohtaisi tätä eikä päästäisi tätä näkyvistään, ja olisi valmis auttamaan häntä hädän tullen. Ja hän tunsu sen hetken tulevan pian. Myös veljen puheet kommunismista, joihin hän ei ollut silloin suhtautunut vakavasti, saivat hänet mietteisiin. Hän piti taloudellisten olojen uudelleenjärjestelyä roskapuheena, mutta koki aina, että hänen oma yltäkylläisyytensä ei ollut oikeutettua rahvaan köyhyyden rinnalla, ja päätti nyt itsekseen, että hän asemansa täysin oikeaksi tunteakseen tekee entistä enemmän työtä ja hyväksyy elämässään yhä vähemmän ylellisyyttä, vaikei hän ennenkään ollut laiskotellut eikä elänyt ylellisesti. Ja tuo kaikki tuntui hänestä niin helpolta, että koko matka vierähti mainioiden haaveiden merkeissä. Rinnassaan reipas toivo uudesta, paremmasta elämästä hän saapui illalla, kellon käydessä yhdeksää, kartanonsa pihaan.

Taloudenhoitajattarena toimivan entisen lastenhoitajattaren Agafja Mihailovnan ikkunasta lankesi valo pihamaan lumelle. Hän ei ollut vielä paneutunut maata. Hän herätti Kuzman, joka juoksi unisena ja paljasjaloin kuistin portaille. Lintukoira Laska hyppäsi myös esiin ja oli vähällä kaataa Kuzman kumoon; vinkuen se hieroi itseään Levinin jalkoihin ja hyppeli pystyyn tahtoen panna etukäpäälänsä isäntänsä rintaa vasten, uskaltamatta kuitenkaan tehdä sitä.

— Pianhan te sieltä takaisin tulittekin, sanoi Agafja Mihailovna.

— Tuli jo ikävä kotiin, Agafja Mihailovna. Oma koti kullankallis, Levin vastasi ja meni työhuoneeseensa.

Sisään tuotu kynttilä valaisi vähitellen huoneen. Tulivat näkyviin tutut esineet: hirvensarvet, kirjahyllyt, peili, uuni pelteineen, joka jo kauan sitten olisi kaivannut korjausta, isävainajan sohva, iso pöytä, pöydällä avoin kirja, rikkinäinen tuhkakuppi ja hänen omalla käsialallaan kirjoitettu vihko. Kaiken tuon nähdessään hän joutui hetkisen epäilemään kotimatalla kuvittelemansa uuden elämän toteutumismahdollisuuksia. Tuntui siltä kuin nämä kaikki hänen elämänsä jäljet olisivat kietoneet hänet syliinsä ja sanoneet hänelle: "Ei, et sinä meistä pääse etkä muutu toiseksi, vaan pysyt sellaisena kuin olet ollutkin epäilyksinesi, ikuisesti tyytymättömänä itseesi, turhaan yrität tehdä parannusta, lankeat aina ja odotat ikuisesti onnea, jota et ole saavuttanut ja joka on sinulle mahdoton."

Mutta se oli hänen tavaroidensa puhetta; toinen ääni sielussa sanoi, ettei pidä alistua menneisyyden valtaan ja että ihminen voi tehdä itsestään mitä hyvänsä. Ja sitä ääntä kuunnellen hän meni nurkkaan, jossa hänellä oli kaksi puudan painoista punnusta, ja alkoi nostella niitä saadakseen itsensä virkeäksi.

Oven takaa kuului askelten narinaa. Hän pani kiireesti painot pois.

Työnjohtaja tuli sisään ja kertoi, että luojan kiitos kaikki oli hyvin, vain tattari oli uudessa kuivurissa palanut piloille. Uutinen hermostutti Leviniä. Uusi kuivuri oli Levinin rakentama ja osaksi hänen keksimänsäkin. Työnjohtaja oli aina ollut tuota kuivuria vastaan ja julisti nyt salassa voitonriemua tuntien, että tattari oli palanut. Levin puolestaan oli varma, että jos tattari oli palanut, se johtui yksinomaan siitä, ett'ei ollut noudatettu niitä varotoimia, joita hän satoja kertoja oli käskenyt noudattamaan. Häntä harmitti, ja hän nuhteli työnjohtajaansa. Mutta oli yksi tärkeä ja iloinen tapaus: Paava, paras ja kallein näyttelystä ostettu lehmä, oli poikinut.

— Kuzma, anna lammasturkki. Ja te voitte kärkeä tuomaan lyhdyn, minä menen vilkaisemaan lehmää,
— hän sanoi työnjohtajalle.

Kalliiden lehmien navetta oli heti tallin takana. Kuljettuaan syreenipensaana luo kasaantuneen nietoksen ohitse pihan poikki hän tuli navetan ovelle. Huurteisen oven avautuessa lemahti vastaan lämmin lannanhajuinen höyry, ja lehmät alkoivat liikahtella oljillaan outoa lyhdynvaloa kummastellen. Yhtäällä vilahti hollantilaislehmän sileä, mustankirjava ja leveä selkä. Uljas Berkut-sonni makasi rengas sieraimissaan, aikoi nousta, mutta ei viitsinytkään ja ainoastaan huokasi kaksi kertaa, kun sen ohi kuljettiin. Punainen kaunotar Paava, suuri kuin virtahepo, oli kääntänyt tulijoille takamuksensa suojatakseen näiltä vasikkaansa, jota haisteli.

Levin meni karsinaan, katseli Paavaa ja nosti punaisenkirjavan vasikan seisomaan sen pitkien hintelien jalkojen varaan. Häätäntynyt Paava alkoi jo ynistä, mutta rauhoittui heti, kun Levin siirsi vasikan lähemmäs sitä, päästi syvän huokauksen ja alkoi nuoleksia sitä karhealla kielellään. Vasikka työnteli etsivästi turpaansa emän kupeen alle ja kieputti häntäänsä.

— Näytähän tänne tulta, Feodor, tänne lyhty, puheli Levin katsellen vasikkaa. — Emoonsa on tullut! Vaikka karvaltaan onkin isänsä värinen. Totisesti kaunis. Pitkä ja vahvakupeinen. Vasili Feodorovitsh eikö ole kaunis? kääntyi hän työnjohtajan puoleen, unohtaen vasikan tuottaman ilon vuoksi kokonaan tattarin kärventymisen.

— Kehenkäs siitä olisi voinut huono tulla? Niin, se urakoitsija Semjon tuli seuraavana päivänä lähtönne jälkeen. Pitäisi sopia hänen kanssaan, Konstantin Dmitrish, sanoi työnjohtaja. — Siitä koneestahan minä jo sanoin teille.

Tämä maininta johdatti Levinin taas suuren ja monimutkaisen talouden yksityiskohtiin, ja hän meni navetasta suoraan konttoriin, ja siellä työnjohtajansa ja Semjon-urakoitsijan kanssa jutelmaan hän palasi kotiin ja meni yläkerran vierashuoneeseen.

XXVII

Talo oli suuri ja vanhanaikainen, ja vaikka Levin asuikin yksin, piti hän lämpimänä ja käytössään koko taloa. Hän tiesi sen olevan tyhmää, jopa väärinkin ja vastoin hänen uusia suunnitelmiaan, mutta tämä talo oli hänen koko maailmansa. Se oli maailma, jossa hänen isänsä ja äitinsä olivat eläneet ja kuolleet. He olivat eläneet sitä elämää, joka Levinistä tuntui kaiken täydellisyyden ihanteelta ja jonka hän haaveili kerran uudistavansa vaimonsa ja perheensä kanssa.

Levin ei juurikaan muistanut äitivainajaansa. Etäinen käsitys äidistä oli Levinille pyhä muisto, ja hän kuvitteli tulevan vaimonsa äitivainajansa kaltaisen ihanan ja pyhän naisihanteen toisinnoksi.

Rakkautta naiseen hän ei voinut mitenkään kuvitella ilman avioliittoa, ja hän kuvitteli ensin mielessään perheen ja sitten vasta naisen, joka antaisi hänelle sen. Hänen käsityksensä naimisiinmenosta erosi siten suuresti hänen useimpien tuttaviansa käsityskannasta, jonka mukaan avioliiton solmiminen oli eräs inhimillisen yhteiselämän monista tehtävistä. Levinille se oli ollut elämän pääkysymys, josta riippui koko elämän onni. Ja nyt oli hänen luovuttava siitä.

Kun hän oli mennyt pieneen vierassaliin, jossa hän aina joi teensä, ja istunut kirja kädessä nojatuoliinsa, ja kun Agafja Mihailovna oli tuonut hänelle teetä sanoen tapansa mukaan: "Jos istuisin vähän minäkin", ja istunut tuolille ikkunan ääreen, tunsivat Levin ihmeekseen, ettei hän vielä ollutkaan lopullisesti jättänyt haaveitaan ja että hän ei voinut elää ilman niitä. Samanko vai toisen kanssa, mutta kerran se sittenkin tapahtuisi. Hän luki kirjaa ja mielti lukemaansa, pysähdellen väliin kuuntelemaan kaiken aikaa lavertelevaa Agafja Mihailovnaa, ja hänen kuvitelmiinsa kohosi sekalaisia kuvia talous- ja

tulevasta perhe-elämästä. Hän tunsikin, että hänen sielunsa pohjalla jotain vakaantui, tyyntyi ja asettui pikkuhiljaa sijoilleen.

Hän kuunteli Agafja Mihailovnan juttelua siitä, miten Prohor-lurjus juopotteli lakkaamatta Leviniltä hevosen ostoon saamallaan rahoilla ja oli piessyt vaimonsa henkitoreisiin. Hän kuunteli ja luki kirjaa ja mietti sen herättämien ajatusten kulkua. Kirja oli Tyndallin teos lämmönsäteilystä. Hän muisti arvostelleensa Tyndallia, joka oli liiankin tyytyväinen kokeidensa näppäryyteen ja jolta puuttui filosofista katsomusta. Ja yhtäkkiä nousi mieleen iloinen ajatus: "Kahden vuoden perästä minun karjassani on kaksi hollantilaislehmää ja Paava itse luultavasti vielä elossa; kahdentoista Berkutin tyttären jonoon kun pistää loppukaneetiksi nuo kolme, niin kelpaa katsella!" Hän tarttui taas kirjaansa. "No hyvä, sähkö ja lämpö ovat siis yhtä ja samaa; mutta saako yhtälössä kysymyksen ratkaisemiseksi asettaa toisen suureen toisen sijaan? Ei. Entä sitten? Tunteehan kaikkien luonnonvoimien keskinäisen yhteyden jo vaistomaisesti... On hauskaa, kun Paavan vasikasta kasvaa punaisenkirjava lehmä, entäs koko karja, kun siihen pannaan jatkoksi ne kolme!... Siitä tulee mainio! Menen vaimon ja vieraiden kanssa karjaa vastaan... Vaimo sanoo: me olemme Kostjan kanssa hoitaneet tuota vasikkaa kuin lasta ikään. Miten se voi tuottaa teille niin suurta huvia? sanoo vieras. Kaikki mikä huvittaa miestäni, huvittaa myös minua. Mutta kuka vaimo on?" Ja hän muisti mitä Moskovassa oli tapahtunut... "Niin, minkä sille voi?... Ei ole minun syyni. Mutta tästä lähtien kaikki sujuu toisin. On turhaa puhetta, ettei elämä muka anna mahdollisuuksia, että menneisyys panee vastaan. Täytyy ponnistella elääkseen paremmin, paljon paremmin..." Hän kohotti päätään ja vaipui mietteisiinsä. Vanha Laska, joka ei vielä ollut ehtinyt sulattaa hänen saapumisensa iloa, vaan oli juoksennellut pihalla hiukan haukhdellakseen, tuli isäntänsä luo häntä heiluen ja ulkoilman tuoksun mukanaan tuoden, pisti valittavasti vikisten päänsä hänen kätensä alle ja kerjäsikin hänen hyväilyään.

— Ei puutu kuin sanat, sanoi Agafja Mihailovna, — vaikka onkin vain koira... Ymmärtääpä sekin, että isäntä on tullut kotiin ja on ikävissään.

— Miten niin ikävissään?

— Niin kuin en minä näkisi, herra kulta? Jo on tässä aikakin tuntea herrasväet! Kun olen lapsesta asti herrasväissä ollut. Ei hätää, hyvä herra. Kun vain on terveyttä ja omatunto puhdas.

Levin katsoi kiinteästi häneen ihmetellen, miten Agafja Mihailovna saattoi ymmärtää hänen ajatuksensa.

— Tuon kai lisää teetä? sanoi Agafja Mihailovna, otti kupin ja meni. Laska puski yhä päätään Levinin kättä vasten. Kun hän silitteli sitä hieman, koira käpertyi heti keräksi hänen jalkojensa juureen ja painoi päänsä esiin pistävän takajalan päälle. Merkiksi siitä, että nyt oli kaikki hyvin ja onnellisesti, se raotti hiukan suutaan, maiskautti huuliaan ja saatuaan tahmeat huulensa mukavammin vanhojen hampaitten ympärille vaipui hiljaiseen, autuaaseen lepoon. Levin seurasi tarkkaavasti tuota sen viimeistä liikettä.

— Niin, sitä minäkin! hän sanoi itsekseen, — niin, sitä minäkin. Ei hätää... Kaikki on hyvin.

XXVIII

Tanssiaisten jälkeen varhain aamulla Anna Arkadjevna lähetti miehelleen sähkösanoman, jossa ilmoitti lähtevänsä Moskovasta samana päivänä.

— Ei, minun täytyy, on pakko lähteä, selitti hän kälylleen muuttuneita aikeitaan sellaisella äänensävyllä, kuin hän olisi vastikään muistanut lukemattoman joukon kiireellisiä asioita; — ei, parasta lähteä tänään!

Stepan Arkadjevitch ei syönyt päivällistä kotona, vaan lupasi tulla saattamaan sisartaan seitsemän aikaan.

Kitty ei myöskään saapunut, vaan lähetti sanan, että hänen päätään kivisti. Dolly ja Anna söivät yksin lasten ja englantilaisneidin kanssa. Mahtoiko johtua siitä, että lasten mieli on epävakaa, vaiko siitä, että he suuressa herkkyydessään tunsivat Annan tänään olevan aivan toisenlainen kuin silloin, kun he olivat ihastuneet häneen, ja ettei tämä enää ajatellut heitä, — joka tapauksessa he olivat lakanneet leikkimästä tätinsä kanssa ja rakastamasta häntä, eikä heitä näyttänyt ollenkaan liikuttavan hänen lähtönsä. Koko aamupäivän Anna oli tehnyt matkavalmisteluja. Hän oli kirjoitellut kirjelappuja Moskovan-tuttavilleen, merkinnyt muistiin laskujaan ja järjestellyt kokoon tavaroitaan. Ylipäätään

Dollystä oli näyttänyt, ettei Anna ollut rauhallisella tuulella, vaan sellaisen huolestuneen mielialan vallassa, jonka Dolly hyvin tunsi omasta kokemuksestaan ja joka ei tullut ilman syytä, vaan jonka alla useimmiten piili tyytymättömyys itseensä. Päivällisen jälkeen Anna lähti vaihtamaan pukua huoneeseensa, ja Dolly meni hänen jäljessään.

— Kuinka sinä olet tänään niin kummallinen? Dolly sanoi hänelle.

— Minä? Olenko sinun mielestäsi? Minä en ole kummallinen, vaan paha. Minulla on sellaisia tuulia. Tekee koko ajan mieli itkää. Se on hyvin tyhmää, mutta meneehän se ohi, Anna sanoi kiireesti ja kumartui punastuen pienen matkalaukkunsa puoleen pannakseen siihen yömyssynsä ja batistiset nenäliinansa. Hänen silmänsä loistivat erikoisesti ja helmeilivät kaiken aikaa kyynelissä. — Oli niin vaikeaa lähteä Pietarista, ja nyt ei taas tekisi mieli lähteä täältä.

— Sinä tulit ja teit hyvän työn, Dolly sanoi tarkkaavasti tähyten häneen.

Anna katsahti häneen kyynelistä kostein silmin.

— Älä sano niin, Dolly. Minä en ole tehnyt mitään enkä ole voinut tehdä. Minä ihmettelen usein, miksi ihmiset ovat päättäneet pilata minut. Mitä minä olen tehnyt ja mitä voinut tehdä? Sinun sydämessäsi oli tarpeeksi paljon anteeksi antavaa rakkautta...

— Ilman sinua olisi käynyt herra ties kuinka! Miten onnellinen sinä olet, Anna, Dolly sanoi. — Sinun sielussasi on kaikki selkeää ja hyvää.

— Jokaisella on sielussaan omat skeletoninsa, kuten englantilaiset sanovat.

— Mikä skeleton sinulla sitten olisi? Sinussa on kaikki kirkasta.

— On minulla! väitti Anna, ja yhtäkkiä, kyynelten jälkeen, nousi ovela hymy hänen huulilleen.

— No, se on ennemminkin lystikäs tuo sinun skeletonisi kuin synkkä, Dolly sanoi hymyillen.

— Ei ole, synkkä se on. Tiedätkö, miksi minä lähden tänään enkä huomenna? Tunnustan sinulle sen asian, joka minua painaa, Anna sanoi heittäytyen päättävästi nojalleen tuolin selustaa vasten ja katsoen Dollyä suoraan silmiin.

Ja Dolly huomasi ihmeekseen Annan punastuneen aina korvia ja kaulalla kiemurtelevia mustia kiharoita myöten.

— Niin, jatkoi Anna. — Tiedätkö, miksi Kitty ei tullut tänne päivälliselle? Siksi, että hän on mustasukkainen minulle. Minä turmelin... olin synynä siihen, että nämä tanssiaisit tuottivat hänelle ilon sijasta vain tuskaa. Mutta totta puhuen en minä ole syypää, tai kenties hiukan, hän sanoi venyttäen ohuella äänellä sanaa "hiukan".

— Miten sinä sanoit tuon Stivan tapaan, Dolly sanoi nauraen. Anna loukkaantui.

— Oi ei, oi ei! Minä en ole Stiva, hän sanoi synkän näköisenä. — Siksi juuri puhun sinulle, etten tahdo hetkeäkään epäillä itseäni, Anna sanoi.

Mutta heti nämä sanat sanoessaan hän tunsi hän ne vääriksi; hän ei ainoastaan epäillyt itseään, vaan tunsi jopa omituista kuohuntaa ajatellessaan Vronskia ja tiesi lähtevänsä aikaisemmin kuin oli aikonut juuri siksi, ettei enää tapaisi häntä.

— Niin, Stiva kertoi minulle, että sinä tanssit masurkkaa hänen kanssaan ja että hän...

— Sinä et voi kuvitella, miten hassusti kaikki sattui. Minun kun piti olla vain puhemiehenä, ja syntyikin aivan muuta. Kenties minä vastoin tahtoani...

Hän punastui ja vaiken.

— Oo, ne tuntevat sen heti! Dolly sanoi.

— Mutta minä olisin aivan epätoivoissani, jos siinä olisi ollut jotain vakavampaa hänen puoleltaan, ehätti Anna, — ja minä olen varma siitä, että se kaikki unohtuu ja Kitty lakkaa vihaamasta minua.

— Muuten en minä, Anna hyvä, totta puhuen juurikaan toivoisi Kittyille tuota avioliittoa. Parempi olisikin ero, jos hän, Vronski, kerran saattoi rakastua sinuun yhtenä päivänä.

— Oh, hyvä Jumala, se oli niin tyhmää! Anna sanoi, ja kirkas mielihyvän puna kohosi hänen

kasvoilleen, kuin hän kuuli miettimänsä ajatuksen sanoiksi lausuttuna. — Matkustan nyt pois tehtyäni vihamiehekseni Kittyn, johon olin niin kiintynyt. Oi, miten suloinen hän on! Lupaathan sinä korjata asia, Dolly? Eikö niin?

Dolly saattoi tuskin pidättää hymyään. Hän piti paljon Annasta, mutta hänestä tuntui hyvältä nähdä tälläkin olevan heikkouksia.

— Vihamieheksesi? Se on mahdotonta.

— Olisin niin suonut, että te kaikki olisitte pitäneet minusta, niin kuin minä pidän teistä; ja nyt olen yhä enemmän kiintynyt teihin, Anna sanoi kyynelsilmin. — Voi, miten tyhmä minä tänään olen.

Hän pyyhkäisi nenäliinalla kasvojaan ja alkoi pukeutua.

Juuri ennen hänen lähtöään saapui myöhästynyt Stepan Arkadjevitch kasvot punaisina ja iloisina ja viinille ja sikarille tuoksahtaan.

Annan tunteellisuus tarttui Dollyynkin, ja syleillessään kälyään viimeisen kerran tämä kuiskasi:

— Muista Anna, minä en koskaan unohda, mitä sinä minulle teit. Ja muista, että minä olen rakastanut ja tulen aina rakastamaan sinua parhaimpana ystävänäni!

— Minä en ymmärrä mistä hyvästä, Anna sanoi suudellen häntä ja koettaen salata kyynelensä.

— Sinä ymmärsit minua ja ymmärrät nytkin. Jää hyvästi, rakas ystävänäni!

XXIX

"No nyt se on kaikki ohi, luoja kiitos!" oli ensimmäinen Anna Arkadjevnan mieleen tullut ajatus, kun hän viimeisen kerran oli hyvästellyt veljeään, joka kolmanteen soittoon saakka oli seissyt vaununkäytävässä sulkien tien. Hän istuutui sohvalleen, rinnan Annuskansa kanssa, ja katseli ympärilleen makuuvaunun hämärässä. "Luoja kiitos, huomenna näen Serjozhan ja Aleksej Aleksandrovitshin ja elämäni lähtee kulkemaan vanhaa, hyvää, tuttua latuaan."

Samaisen, koko päivän kestäneen huolestuneen mielialan vallassa hän ryhtyi mielihyvin ja huolella laittamaan itseään matkakuntoon. Pienillä näppärillä käsillään hän avasi ja sulki punaisen laukun, otti esiin matkatyynyn, asetti sen polvilleen, kietoi jalkansa huolellisesti villaliinaan ja asettui rauhassa istumaan. Muuan sairas rouva paneutui jo nukkumaan. Kaksi muuta vallasnaista alkoi puhella Annan kanssa, ja eräs lihava vanha rouva kääri jalkojaan saaliin ja moitiskeli lämmitystä. Anna vastasi muutamin sanoin naisten kysymyksiin, mutta ei tuntenut halua enempään keskusteluun, vaan pyysi Annuskaa ottamaan esiin matkalyhdyn, kiinnitti sen kaiteeseen ja otti käsilaukustaan paperiveitsen ja englantilaisen romaanin. Aluksi lukeminen ei huvittanut häntä. Ensin häiritsi touhu ja kävely; sitten kun juna oli päässyt vauhtiin, ei voinut olla kuulostelematta ääniä; sen jälkeen hänen huomionsa kiinnittyi lumeen, joka pieksi vasemmanpuoleista ikkunaa ja takertui ruutuun kiinni, ja pakkastamineissa ohi kulkevaan, toiselta puolen lumettuneeseen junailijaan sekä keskusteluihin siitä, miten hirveä tuisku paraikaa oli ulkona. Sitten jatkui yhä yhtä ja samaa: sama tärinä kolahduksineen, sama lumiryöppy ikkunan takana, samat nopeat lämmön vaihtelut kuumasta kylmään ja taas äänet, ja Anna alkoi lukea ja käsittää mitä luki. Annuska jo torkkui punainen matkalaukku polvillaan, hansikkaat suurissa käsissään, reikä toisen käden hansikkaassa. Anna Arkadjevna luki ja käsitti lukemansa, mutta lukeminen tai oikeammin toisten ihmisten elämänkuvien seuraaminen ei miellyttänyt häntä. Hänessä oli itsessään liian suuri elämänhalu. Jos hän luki, miten romaanin sankaritar hoiti sairasta, hänen teki heti mieli kävellä kuulumattomin askelin sairaan kamariin, jos hän luki, miten parlamentin jäsen piti puhetta tai miten lady Mary ratsasti metsästyskoiraparven jäljessä ja ärsytti kälyään ja hämmästytti kaikkia rohkeudellaan, hän halusi itse tehdä samoin. Mutta mitään ei voinut tehdä, ja sileää paperiveistä pienillä käsillään hypistellen hän koetti lukea edelleen.

Romaanin sankari oli jo saavuttamaisillaan englantilaisen onnensa, paronin arvon ja maatilaa, ja Anna toivoi jo pääsevänsä hänen kanssaan maatilalle, kun hän yhtäkkiä tunsikin, että romaanin sankaria varmaankin hävetti, ja häntä itseään hävetti samoin. Mutta mikä häntä hävetti? "Mikä kumma minua hävettää?" kysyi hän itseltään loukkaantumisen sekaisen ihmetyksen vallassa. Hän jätti kirjan ja heittäytyi nojalleen istuimensa pehmeää selustaa vasten, puristaen lujasti molemmin käsin paperiveistä. Ei ollut mitään häpeän syytä. Hän kävi läpi kaikki Moskovan-muistonsa. Kaikki olivat

hyviä ja mieluisia. Hän muisti tanssiaiset, muisti Vronskin ja hänen rakastuneet, nöyrät kasvonsa, muisti koko suhtautumisensa tähän eikä löytänyt mitään häpeällistä. Ja kuitenkin kasvoi häpeän tunne juuri sillä kohtaa, aivan kuin jokin sisäinen ääni olisi juuri siinä kohden, muistelojen saapuessa Vronskiin, kuiskannut: "Lämmittää, kuumentaa, polttaa." "Entä sitten?" hän sanoi itselleen päättävästi ja korjasi asentoaan. — "Mitä se sitten oli? Enhän vähääkään pelkää kajota siihen! No niin, no? Voisiko minun ja tuon upseerinulikan välillä nyt tai koskaan olla muuta suhdetta kuin tavallisten tuttavien?" Hän naurahti halveksivasti ja tarttui jälleen kirjaansa; mutta nyt hän ei enää ollenkaan käsittänyt mitä luki. Hän veteli paperiveitsellä ikkunaruutua pitkin ja painoi sitten sen sileän ja kylmän pinnan poskeaan vasten ja oli vähällä nauraa ääneen ilosta, joka yhtäkkiä ilman syytä oli vallannut hänet. Hän tunsi, että hänen hermonsä jännittyivät kuin soittimen kielet yhä kireämmälle ja kireämmälle joidenkin nappuloiden ympäri kiertyessään. Hän tunsi silmiensä aukenevan yhä suuremmiksi, sormiensa ja varpaittensa liikahtelevan hermostuneesti ja henkeään ahdistavan, ja hän huomasi kaikkien kuvien ja äänien käyvän hämmästyttävän selviksi vaunun häilähtelevässä hämärässä. Hänet valtasi tuon tuostakin epätietoisuus siitä, kulkiko vaunu eteenpäin vaiko taaksepäin vai seisoi se kokonaan. Annuskako se oli hänen vieressään vai joku vieras? "Mitä tuolla sohvankaiteella lojuu, turkkiko vai jokin eläin? Ja onko varma, että minä itse olen tässä, minä eikä kukaan muu?" Häntä kammotti antautua tuon turtumuksen valtaan. Mutta jokin voima vietteli häntä siihen, ja hän saattoi mielensä mukaan joko antautua tai pidettyä. Hän nousi havahtuakseen, heitti pois matkaliinan ja riisui vaipan kappansa päältä. Hetkeksi hän tointui ja käsitti, että laiha talonpoika pitkässä nankin-päällystakissa, josta puuttui nappi, oli lämmittäjä, joka katsoi lämpömittaria, ja että tuuli ja lumi oli ryöpsähtänyt sisään tämän tullessa ovesta; mutta sen jälkeen meni taas kaikki sekaisin... Tuo pitkäselkäinen talonpoika ryhtyi järsimään jotain seinästä: vanha rouva alkoi venytellä jalkojaan koko vaunun yli ja täytti sen mustalla pilvellä; sitten alkoi ritistä ja ryskää hirveästi, kuin olisi revitty jotain palasiksi; sitten punainen tuli häikäisi silmät ja seinä peitti kaiken alleen. Anna tunsi vajonneensa syvyyteen. Mutta mikään ei ollut hirveää, päinvastoin, kaikki tuntui hauskalta. Vaatteisiin kääriytyneen, lumisen miehen ääni huusi jotain hänen korvansa juuressa. Hän nousi pystyyn ja tointui turtumuksestaan; hän käsitti, että oli tultu asemalle ja että tuo mies oli junailija. Hän pyysi Annuskaa antamaan hänelle takaisin vaipan ja liinan, puki ne ylleen ja lähti ovea kohti.

— Ulosko suvaitsette? — kysyi Annuska.

— Niin, tahdon vähän raitista ilmaa. Täällä on niin kuuma.

Ja hän avasi oven. Tuisku ja tuuli ryöpsähtivät häntä vastaan ja alkoivat riidellä hänen kanssaan ovesta. Sekin tuntui hänestä hauskalta. Hän sulki oven ja astui ulos. Oli kuin tuuli olisikin vain odottanut häntä: se vihelsi iloisesti aikoen temmata hänet syliinsä ja kiidättää pois, mutta hän tarttui kädellään kylmään pystytankoon ja pidellen toisella liinaansa laskeutui asemasillalle ja meni vaunun taakse. Vaununportilla kävi kova tuuli, mutta asemasillalla vaunujen suojassa oli tyynempää. Nautinnolla, täysin rinnoin, hän hengitti lumista pakkasilmaa ja katseli vaunun viereltä asemasiltaa ja valaistua asemaa.

XXX

Kauhea lumimyrsky ryöppyili ja vihelteli vaununpyörien välissä pyyhältäen aseman nurkan takaa. Vaunut, pylväät, ihmiset, kaikki mitä näkyi, oli toiselta puolen lumen peitossa ja lumeentui yhä enemmän. Hetkeksi myrsky hiljeni, mutta ryntäsi kohta uudelleen sellaisina puuskina, että näytti mahdottomalta vastustaa sitä. Siitä huolimatta juoksenteli muutamia miehiä narahtelevalla asemasillalla iloisesti puhellen ja suurta ovea yhtenäen avaten ja sulkien. Kumartunut ihmishahmo livahti Annan jalkojen ohi, ja kuului vasaraniskuja rautaa vasten. "Tee ilmoitus!" kajahti kiukkuinen ääni toiselta puolen myllertävästä pimeydestä. "Tänne, olkaa hyvä! N:o 28!" huusivat eri äänet ja lumisia miehiä juoksi pitkin siltaa. Pari hevosmiestä, hehkuvat savukkeet suussa, kulki hänen ohitse. Hän hengitti vielä kerran syvään saadakseen tarpeeksi ilmaa keuhkoihinsa ja veti jo käden muhvistaan tarttuakseen vaunun porrastankoon ja mennäkseen sisään, kun sotilastakkinen mies tuli aivan hänen viereensä ja peitti häneltä lyhdyn häilähtelevän valon. Hän vilkaisi sivulleen ja tunsi heti Vronskin kasvot.

Tämä kumarsi käsi ohimolla ja kysyi, eikö Anna tarvitsisi mitään, jotta hän saisi tarjota palvelustaan. Anna ei vastannut, vaan katsoi mieheen kauan ja kiinteästi, ja vaikkakin Vronski seisoi varjossa, hän luuli erottavansa tämän kasvojen ja silmien ilmeen. Hän näki taaskin saman kunnioittavan ihastuksen ilmeen, joka oli niin voimakkaasti vaikuttanut häneen eilen. Hän oli viime päivinä ja vielä aivan vastikään useat kerrat vakuuttanut itselleen, että Vronski oli hänelle vain eräs noita satoja iäti

samanlaisia, kaikkialla tavattavia nuoria miehiä, ja ettei hän ikinä antaisi itsensä edes ajatella tätä. Mutta nyt, kohtaamisen ensi hetkellä, hänet valtasi riemukkaan ylpeyden tunne. Hänen ei tarvinnut kysyä, miksi mies oli täällä. Hän tiesi sen yhtä varmasti kuin jos mies olisi sanonut, että hän oli täällä ollakseen siellä missä Annakin.

— Minä en tiennyt teidän olevan matkalla. Mitä varten te matkustatte? kysyi Anna laskien alas kätensä, jolla oli tarttunut tankoon. Ja peittelemätön ilo ja eloisuus loisti hänen kasvoistaan.

— Mitäkö varten matkustan? toisti Vronski katsoen Annaa suoraan silmiin. — Te tiedätte, että minä matkustan siksi, että saisin olla siellä missä tekin, hän sanoi, — muuta en voi.

Ja samassa tuuli ikään kuin esteensä voittaen ravisti lumen vaunujen katoilta, rämysytti jotain irtaantunutta rautalevyä, ja edestäpäin kuului haikeana ja synkkänä veturin särkeä, kiljahtava vihellys. Tuiskun koko kaameus tuntui Annasta nyt vielä entistä ihanammalta. Vronski oli sanonut sen, mitä hänen sydämensä oli halunnut, mutta mitä hän järjellään pelkäsi. Hän ei vastannut mitään, mutta Vronski näki taistelun väreitä hänen kasvoillaan.

— Antakaa minulle anteeksi, jos pahoitin mielenne sanoillani, hän sanoi nöyrästi.

Vronski puhui kohteliaasti ja kunnioittavasti, mutta niin lujasti ja horjumattomasti, ettei Anna pitkään aikaan voinut vastata mitään.

— Te sanoitte sopimattomasti, ja minä pyydän teitä: jos olette hyvä ihminen, niin unohtakaa, mitä sanoitte, niin kuin minäkin unohdan, Anna sanoi viimein.

— En koskaan unohda ainoatakaan sanaanne, en ainoatakaan liikettänne enkä voi...

— Lopettakaa, lopettakaa! Anna huudahti koettaen turhaan saada ankaraa ilmettä kasvoilleen Vronskin katsellessa häntä ahnaasti. Tarttuen kädellään kylmään tankoon Anna nousi vaununportaille ja meni nopeasti vaunun eteiseen. Siihen hän pysähtyi pohtiakseen mielessään, mitä oli tapahtunut. Hän ei muistanut omia sanojaan eikä miehen sanoja, mutta hän tunsi, että tuo hetken keskustelu oli hirvittävästi lähentänyt heitä; ja hän oli siitä sekä pelästyksissään että iloissaan. Seistytään siinä muutaman sekunnin hän meni vaunuun ja istuutui paikalleen. Jännittynyt olo, joka alussa oli vaivannut häntä, uudistui jälleen ja kasvoi niin voimakkaaksi, että hän pelkäsi joka hetki jotain liian kireää katkeavan sisimmässään. Hän ei nukkunut koko yönä. Mutta siinä jännityksessä ja niissä houreissa, jotka täyttivät hänen mielikuvituksensa, ei ollut mitään vastenmielistä eikä synkkää, vaan päinvastoin jotain ilahduttavaa, polttavaa ja kiihottavaa. Aamuyöstä Anna vaipui istuallaan unenhorrokseen, ja kun hän heräsi, oli jo valoisa ja juna läheni Pietaria. Ajatukset kodista, miehestä ja pojasta sekä tämän ja huomispäivän huolet saartoivat hänet heti.

Kun juna oli saapunut Pietariin ja Anna astunut ulos vaunusta, kiinnittyi hänen huomionsa kaikkein ensimmäiseksi hänen oman miehensä kasvoihin. "Voi hyvä Jumala, kuinka hänen korvansa ovat tulleet tuollaisiksi?" hän ajatteli katsellen miehensä kylmää ja edustavaa hahmoa ja varsinkin hänen oudonköisiä korviaan, jotka tukivat pyöreään hatun lierejä. Nähtyään Annan tämä tuli häntä vastaan, huulet tavanmukaisessa ivansekaisessa hymyssä ja katsoen suoraan häneen suurilla, väsyneillä silmillään. Jokin epämieluisa tunne kaiheri Annan sydäntä, kun hän kohtasi miehensä itsepintaisen ja väsyneen katseen, ikään kuin hän ei olisi odottanut tapaavansa tätä sellaisena. Erityisesti Annaa kummastutti se omaan itseän kohdistuva tyytymättömyyden tunne, joka häntä vaivasi heidän kohtaamisensa ensi hetkenä. Se oli kotoinen, tuttu tunne ja toi mieleen sen teennäisen mielentilan, jonka vallassa hän tavallisesti oli miehensä seurassa. Mutta hän ei ollut ennen huomannut tuota tunnetta. Nyt hän tajusi sen selvästi ja kipeästi.

— Kuten näet, on sinun hellä miehesi, hellä kuin toisena aviovuonna, palanut halusta saada taas nähdä sinut, sanoi Karenin ohuella äänellään sanoja venyttäen ja sillä äänensävyllä, jolla tavallisesti puhui vaimonsa kanssa, aivan kuin hän olisi tehnyt pilaa jostakin, joka tosiaankin puhui niin.

— Onko Serjozha terve? kysyi Anna.

— Ja tässäkö koko palkka, virkkoi mies, — minun tunteeni tulisuudesta? Terve on, terve...

XXXI

Vronski ei koettanutkaan nukkua koko tänä yönä. Hän istui pehmeällä sohvallaan tähyten suoraan

eteensä ja katsahtaen silloin tällöin tulijoihin ja menijöihin, ja jos hän ennenkin oli kummastuttanut ja kuohuttanut vieraita ihmisiä järkähtämättömän tyynellä ilmeellään, näytti hän nyt vielä tavallista ylpeämmältä ja itsetyytyväisemmältä. Hän katseli ihmisiä aivan kuin elottomia esineitä. Nuori hermostunut piirioikeuden virkamies, joka istui häntä vastapäätä, alkoi vihata häntä tuon ilmeen vuoksi. Nuori mies sytytti savukkeensa hänen edessään, yritti päästä puheisiin hänen kanssaan, vieläpä tönikin häntä antaakseen tuntea, ettei ollut eloton esine, vaan ihminen hänkin, mutta Vronski katseli häneen yhä edelleen kuin hän olisi ollut puuta, niin että nuori mies tunsu kadottavansa itsehillintänsä ja suorastaan irvisteli kamppailussaan ihmisarvonsa pelastamiseksi.

Vronski ei nähnyt ketään eikä mitään. Hän tunsu olevansa kuningas, ei sen tähden, että olisi uskonut tehneensä Annaan vaikutuksen, — hän ei vielä uskonut siihen, — vaan siksi, että se vaikutelma, joka hänellä oli Annasta, antoi hänelle onnea ja ylpeyttä.

Hän ei tiennyt, mitä siitä kaikesta tulisi, eikä hän edes ajatellut sitä. Hän tunsu, että kaikki hänen tähän asti hajallaan olleet voimansa olivat nyt kokoontuneet yhteen ja suuntautuivat pelottavan tarmokkaasti samaa onnekasta päämäärää kohti. Ja hän oli siitä onnellinen. Hän tiesi vain sanoneensa Annalle totuuden: että matkusti sinne minne tämäkin, että koko hänen elämänsä onni ja sen ainoa tarkoitus oli nyt siinä, että sai nähdä ja kuulla häntä. Ja kun hän Bologojen asemalla oli astunut ulos vaunusta mennäkseen juomaan seltterivettä ja nähnyt Annan, oli hän ensi sanoikseen väkisinkin lausunut ajatuksensa julki. Hän oli sanomastaan iloinen, sillä nyt Anna tiesi asian ja ajatteli sitä. Hän ei nukkunut koko yönä. Palattuaan vaunuunsa hän lakkaamatta palautti mieleensä kaikkia niitä tilaisuuksia, joissa oli Annan nähnyt, kaikkia tämän sanoja, ja hänen mielessään liiteli tulevaisuudenkuvia, jotka saivat sydämen vapisemaan.

Kun hän Pietarissa astui ulos vaunusta, tunsu hän itsensä unettoman yön jälkeenkin yhtä virkeäksi ja raikkaaksi kuin kylmän kylvyn jälkeen. Hän pysähtyi vaununsa viereen odottamaan Annan tuloa. "Saan vielä kerran nähdä hänen kävelynsä ja hänen kasvonsa", mielti hän itsekseen, tahtomattaankin hymyillen; "kenties hän sanoo jotain, kääntää päätään, vilkaisee ja hymyileekin". Mutta ennen Annaa Vronski näki hänen miehensä, jota asemapäällikkö kohteliaasti saatteli väkijoukon halki. "Jaaha, niin! Hänen miehensä!" Nyt vasta Vronski käsitti ensimmäisen kerran, että Annan mies oli Annan kanssa yhteenkuuluva henkilö. Vronski oli kyllä tiennyt, että hänellä oli mies, mutta ei ollut uskonut tämän olemassaoloon ja tuli asiasta täysin vakuuttuneeksi vasta nyt, kun näki edessään tuon miehen, hänen päänsä, hartiansa ja jalkansa mustine housuineen, ja varsinkin kun hän huomasi, miten tuo mies varmana omistusoikeudestaan tarttui tyynesti Annan käteen.

Nähdessään Aleksei Aleksandrovitshin pietarilaiseen tyyliin virkeät kasvot ja ankaran itsetietoisien olemuksen, pyöreä hattu päässä ja selkä hiukan kumarassa, Vronski alkoi uskoa hänen olemassaoloonsa ja tunsu samantapaista ilkeää tunnetta kuin janon kiusaama ihminen, joka päästyään lähteen luo tapaa siellä koiran, lampaan tai sian joka on juonut ja sekoittanut veden. Vronskia loukkasi erityisesti Aleksei Aleksandrovitshin kävelytapa, tämä kun käänteli astuessaan koko lantiotaan ja töppöjalkojaan. Vronski katsoi, että vain hänellä oli oikeus rakastaa Annaa. Mutta Anna oli yhä sama kuin ennenkin, ja hänet nähdessään Vronski tunsu nytkin fyysisesti virkistäväänsä ja innostuvansa, ja sielu tulvahti täyteen onnea. Hän käski toisesta luokasta kiiruhtaneen lakeijansa ottaa matkatavarat ja ajaa kotiin ja astui itse Kareninien luo. Hän näki puolisoitten kohtaamisen, ja rakastuneen tarkkanäköisyydellä hän huomasi Annassa vähäisen vierastamisen merkkejä tämän puhuessa miehensä kanssa. "Ei, hän ei rakasta eikä voi rakastaa tuota miestä", päätteli Vronski itsekseen.

Lähestyessään Anna Arkadjevnaa takaapäin hän huomasi ilokseen, että Anna tunsu hänen tulevan ja halusi vilkaista taakseen, mutta nähtyään hänen jo olevan siinä kääntyi taas miehensä puoleen.

— Hyvinkö vietitte yönne? Vronski sanoi kumartaen samalla kertaa hänelle ja hänen miehelleen ja jättäen Aleksei Aleksandrovitshin asiaksi ottaa kumarruksesta osansa ja tuntea hänet tai olla tunteematta, miten tämä itse halusi.

— Kiitos, sangen hyvin, vastasi Anna Arkadjevna.

Hän kasvonsa näyttivät väsyneiltä eikä niissä nyt ollut tuota hymyyn ja silmiin pyrkivää eloisuuden väreilyä. Mutta hänen katsahtaessaan Vronskiin hänen silmissään välähti jotain, ja vaikka välähdys kesti vain silmänräpäyksen, Vronski oli siitä onnellinen. Anna vilkaisi mieheensä nähdäkseen, tunsiko tämä Vronskin. Aleksei Aleksandrovitsh katsoi Vronskiin ikävystyneen näköisenä miettien hajamielisesti, kuka tuo mies oli. Vronskin tyyneys ja itseluottamus kilpistyivät kuin viikate kivistä Aleksei Aleksandrovitshin kylmää itseluottavaisuutta vasten.

— Kreivi Vronski, Anna sanoi.

— Jaaha! Me taidamme olla tuttuja, sanoi Aleksei Aleksandrovitsh välinpitämättömästi antaen kättä.
— Menit äidin kanssa ja tulet pojan kanssa, hän sanoi lausuen joka sanan selvästi, kuin hopearuplaa

kilauttaen. — Tulette varmaan virkalomalta? kysyi hän ja odottamatta vastausta kääntyi vaimonsa puoleen, taannoinen pilansävy äänessään: — No vuodatettiinko Moskovassa viljalti eronkyyneleitä?

Hän tahtoi antaa Vronskin tuntea, että halusi jäädä yksin, ja käännähtäen häneen päin kosketti hattuaan. Mutta Vronski kääntyi Anna Arkadjevnan puoleen:

— Toivon saavani kunnian käydä luonanne, hän sanoi. Aleksei Aleksandrovitsh vilkaisi Vronskiin väsynein silmin.

— Tehkää hyvin, hän sanoi kylmästi, — maanantaisin otamme vastaan vieraita. Päästyään Vronskista eroon hän sanoi vaimolleen: — Kuinka hauskaa, että minulla oli juuri puoli tuntia aikaa, joten saatoin tulla sinua vastaan ja osoittaa sinulle hellyyttäni, jatkoi hän samaan pilailevaan sävyyn.

— Sinä korostat jo liikaa hellyyttäsi, jotta minä oikein ymmärtäisin pitää sitä arvossa, Anna sanoi samaan sävyyn tahtomattaankin kuulostaen takana kulkevan Vronskin askeleita. "Mutta mitä minä siitä?" hän ajatteli ja alkoi kysellä mieheltään, kuinka Serjozha oli viettänyt aikaansa hänen poissa ollessaan.

— Oo, mainiosti! Mariette sanoo, että hän on ollut hyvin kiltti, eikä... minun täytyy pahoittaa mieltäsi... eikä ole ikävöinyt sinua niin kuin miehesi. Mutta kiitos vielä kerran, ystäväni, että lahjoitit minulle päivän. Meidän rakas samovaarimme tulee riemastumaan. (Samovaariksi hän sanoi kuuluisaa kreivitär Lidia Ivanovnaa siitä syystä, että tämä oli aina kuohuksissaan ja kuumeissaan.) Hän on kysellyt sinua. Ja tiedätkö, jos saan antaa neuvon, — menisit jo tänään käymään hänen luonaan. Hänhän ottaa kaikki asiat sydämelleen. Nyt hänellä on kaikkien omien asioittensa lisäksi mielessään Oblonskien saattaminen sopuun.

Kreivitär Lidia Ivanovna oli Annan miehen ystävä ja keskeinen hahmo siinä pietarilaisessa seurapiiriryhmittymässä, jota lähinnä Annakin miehensä kautta oli.

— Minähän olen kirjoittanut hänelle.

— Mutta hän tahtoo saada selvityksen kaikesta. Käy siellä jollet ole väsynyt, ystäväni. No, Kondrati tuo sinulle vaunut, minä lähden komiteaan. Minun ei siis tarvitse enää olla yksin päivällispöydässä, jatkoi Aleksei Aleksandrovitsh jo vakavampaan sävyyn. — Sinä et usko kuinka olen tottunut...

Ja puristaen pitkään vaimonsa kättä hän saattoi vaimon vaunuun, erikoista hymyään hymyillen.

XXXII

Ensimmäinen ihminen, jonka Anna tapasi kotonaan, oli hänen poikansa. Tämä oli karannut portaikkoon äitiään vastaan kotiopettajattaren kiellosta välittämättä ja huusi hurjan riemukkaana: "Äiti, äiti!" Juostuaan äitinsä luo poika jäi hänen kaulaansa riippumaan.

— Johan minä sanoin teille, että äiti se on! huusi hän opettajatarneidille. — Tiesinhän minä!

Samoin kuin mies, myös poika herätti Annassa aluksi pettymyksen tapaisen tunteen. Hän oli kuvitellut poikansa kauniimmaksi kuin tämä oli. Hänen oli palattava todellisuuteen voidakseen nauttia pojastaan sellaisena kuin tämä oli. Mutta jo sellaisenakin oli poika kovin viehättävä vaaleine kiharoineen, sinisine silmineen ja kireitten sukkiensa verhoamine täyteläisine, siroine säärineen. Anna tunsu miltei fyysistä nautintoa hänen läheisyydestään ja hyväilyistään ja rauhoittui henkisesti nähdessään hänen suoran, luottavaisen ja rakastavan katseensa ja kuullessaan hänen lapsekkaita kysymyksiään. Anna otti esiin Dollyn lasten lähettämät lahjat ja kertoi pojalleen, millainen Tanjaniminen tyttö Moskovassa oli ja kuinka Tanja osasi lukea ja opettaa muita lapsia.

— Olenko minä sitten häntä huonompi? kysyi Serjozha.

— Minusta paras koko maailmassa.

— Sen tiedän, sanoi Serjozha hymyillen.

Anna ei vielä ollut ehtinyt juoda aamukahviaan, kun ilmoitettiin kreivitär Lidia Ivanovnan tulleen. Kreivitär Lidia Ivanovna oli pitkä, lihava nainen, jolla oli sairaalloisen keltainen ihonväri ja kauniit, mustat, mielteliäät silmät. Anna piti hänestä, mutta näki hänet tänään ikään kuin ensimmäistä kertaa

kaikkine puutteinensa.

— No, ystävänä, saatoitteko perille öljypuun lehvän? kysyi kreivitär Lidia Ivanovna pian huoneeseen tultuaan.

— Kaikki päättyi hyvin, mutta koko juttu ei ollutkaan niin merkittävä kuin me luulimme, vastasi Anna.
— Minun kälyni on yleensä liian päättäväinen.

Mutta kreivitär Lidia Ivanovnalla, jota kiinnostivat kaikki vieraat asiat, oli tapana olla kuuntelematta sitä, mikä häntä kiinnosti; hän keskeytti Annan:

— Niin paljon on surua ja paha maailmassa, ja minä olen niin näännyksissä tänään.

— No mitä nyt? kysyi Anna koettaen pidättää hymyään.

— Minä alan väsyä turhaan peitsentaittoon totuuden puolesta ja välistä lamaanun kokonaan. Sisaruksien asia (kysymyksessä oli uskonnollis-isänmaallinen hyväntekeväisyyslaitos) oli jo hyvällä alulla, mutta sen herrasväen kanssa on mahdoton saada mitään aikaan, lisäsi kreivitär Lidia Ivanovna ivansekainen alistuneisuus äänessään. — He tarttuvat aatteeseen, silpovat sen ja pohdiskelevat sitä sitten niin typerästi ja alhaisesti. Pari kolme ihmistä, teidän miehenne niiden joukossa, käsittää asian koko merkityksen, muut vain alentavat sen arvoa. Eilen sain kirjeen Pravdinilta...

Pravdin oli tunnettu ulkomailla asuva panslavisti, ja kreivitär Lidia Ivanovna kertoi hänen kirjeensä sisällön.

Sen jälkeen kreivitär kertoi vielä kirkkojen yhdistämispyrkimyksiä kohdanneista hankaluuksista ja vehkeilyistä ja poistui sitten kiireissään, sillä hänen oli vielä samana päivänä oltava erään seuran istunnossa ja slaavilaisessa komiteassa.

"Kaikkihan on niin kuin ennenkin; kuinka minä en ole sitä ennen huomannut?" mietti Anna itsekseen. "Vai oliko hän erityisen hermostunut tänään? Se on todellakin hullua; hänen päämääränään on hyve, hän on olevinaan kristitty, ja kuitenkin hän on aina harmissaan ja hänellä on aina vihamiehiä, ja kaikki vihamiehiä kristillisyyden ja hyveen alalta."

Kreivitär Lidia Ivanovnan jälkeen tuli muuan ystävätär, virastopäällikön rouva, ja kertoi kaikki kaupungin uutiset. Kolmen aikaan hänkin lähti luvaten tulla päivälliselle. Aleksei Aleksandrovitsh oli ministeriössä. Jäätään yksin Anna käytti päivällistä edeltävän ajan ollen läsnä poikansa aterialla — poika söi erikseen — ja järjestäen tavaransa, lukien kirjoituspöydälle keräytyneet kirjeet ja kortit ja vastaten niihin.

Hänen matkalla tuntemansa aiheeton häpeän tunne ja kiihtymys olivat kokonaan hävinneet. Tutuissa oloissa hän tunsu taas olevansa luja ja nuhteeton.

Hän muisteli ihmetellen eilistä mielentilaansa. "Mitä se oikeastaan oli? Ei mitään. Vronski sanoi tyhmyyden, josta on helppo tehdä loppu, ja minä vastasin niin kuin pitikin. Siitä on tarpeetonta ja mahdotontakin puhua Alekseille. Puhua siitä on samaa kuin tehdä numero tyhjältä." Hän muisti miten oli kertonut miehelleen muutamasta tunnustuksen tapaisesta tunteen ilmaisusta, jonka kohteeksi hän kerran oli Pietarissa joutunut erään miehensä alaisen nuoren virkamiehen taholta, ja miten Aleksei Aleksandrovitsh oli vastannut, että seuramaailmassa jokainen nainen saattoi joutua siihen asemaan, mutta että hän luotti täydellisesti vaimonsa tahdikkuuteen eikä koskaan alentaisi tätä eikä itseään mustasukkaisuudellaan. "Ei siis ole mitään syytä puhua? Eikä Luojan kiitos ole mitään puhuttavaakaan", hän sanoi itselleen.

XXXIII

Aleksei Aleksandrovitsh palasi ministeriöstä neljän aikaan, mutta — kuten usein sattui, — ei ehtinyt käydä vaimonsa luona. Hän meni suoraan työhuoneeseensa ottaakseen vastaan asiakkaita, joita oli odottelemassa jo useampia, ja allekirjoittaakseen muutamia asianhoitajien tuomia papereita. Päivälliselle (Karenineilla oli aina pari kolme päivällisvierasta) oli saapunut Aleksei Aleksandrovitshin iäkäs naisserkku, ministeriön osastopäällikkö rouvansa kanssa sekä eräs nuori mies, jota oli suositeltu Aleksei Aleksandrovitshille virkailijaksi. Anna oli vierassalissa pitämässä seura. Tasan viiden aikaan, ennen kuin Pietari Suuren pronssikello oli ehtinyt lyödä viidennen lyöntinsä, astui Aleksei Aleksandrovitsh huoneestaan valkea solmuke kaulassa ja kahden kunniatähden koristama hännystakki

valmiiksi yllään, sillä hänen oli lähdettävä kaupungille heti päivällisen jälkeen. Aleksei Aleksandrovitshin elämän joka hetki oli jollekin tehtävälle varattu, ja hänen aikansa oli tarkasti jaettu. Ja ehtiäkseen tehdä kaiken, mitä kunkin päivän ohjelmaan kuului, hän noudatti mitä ankarinta täsmällisyyttä. "Ilman hätäilyä ja ilman lepoa", oli hänen tunnuslauseensa. Hän astui saliin otsaansa kuivaillen, kumarsi kaikille ja istuutui kiireesti, vaimolleen hymyillen.

— Yksinäisyyteni on siis päättynyt. Sinä et usko miten noloa (hän korosti sanaa noloa) on syödä päivällistä yksin.

Päivällisen aikana hän tiedusteli vaimoltaan Moskovon kuulumisia ja kyseli ivansekaisesti hymyillen Stepan Arkadjevitshista. Mutta enimmäkseen oli keskustelu yleistä ja koski Pietarin virka- ja yhteiskunta-asioita. Päivällisen jälkeen hän vietti puoli tuntia vieraittensa kanssa ja puristettuaan taas hymysuin vaimonsa kättä poistui lähteäkseen virastoon. Anna ei mennyt sinä iltana ruhtinatar Betty Tverskajan luo, joka kuultuaan hänen saapumisestaan oli pyytänyt häntä tulemaan illalla, eikä myöskään teatteriin, jossa hänellä tänään oli aitionsa. Hän jäi kotiin pääasiassa siitä syystä, että puku, jota hän oli tänä iltana ajatellut, ei ollut valmis. Vieraitten mentyä Anna ryhtyi tarkastelemaan vaatevarastoaan, ja harmistui kovasti. Ennen Moskovaan lähtöä Anna, jolla oli erityinen taito pukeutua niin, ettei se tullut kovin kalliiksi, oli jättänyt muotiompelijalle kolme pukuaan korjattavaksi. Puvut oli määrää muuntaa sellaisiksi, että niitä ei voisi tuntea entisiksi, ja niiden oli pitänyt valmistua jo kolme päivää sitten. Ja nyt olikin kaksi pukua kokonaan kesken ja kolmas oli korjattu eri tavalla kuin Anna oli tahtonut. Muotiompelija saapui selvittämään asiaansa ja vakuutteli puvun näyttävän tällaisena paremmalta, mutta Anna kiivastui niin, että hänestä tuntui jälkeinpäin pahalta muistella sitä. Tyyntyäkseen täydellisesti hän meni lastenkamariin ja vietti koko illan poikansa kanssa, pani itse hänet nukkumaan, siunasi ja peitteli hänet. Hän oli hyvillään, ettei ollut mennyt minnekään ja oli viettänyt iltansa niin mukavasti. Hän tunsu olonsa keveäksi ja rauhalliseksi ja näki selvästi, että kaikki, mikä hänestä rautatiematikalla oli tuntunut niin merkittävältä, oli vain noita seuraelämässä usein sattuvia pikkuseikkoja, joitten vuoksi ei kannattanut ruveta ujostelemaan muita eikä itseään. Anna istuutui takan ääreen lukemaan englantilaista romaaniaan ja odottelemaan miestänsä. Tasan puoli kymmenen kuului ovikellon soitto, ja Aleksei Aleksandrovitsh astui sisään.

— Tulethan sinä viimeinkin! Anna sanoi ojentaen hänelle kätensä. Mies suuteli vaimonsa kättä ja istuutui hänen viereensä.

— Ylipäättään näyttää siltä, että matkasi oli onnistunut, hän sanoi.

— Niin oli, oikein mainio, vastasi Anna ja ryhtyi kertomaan miehelleen alusta alkaen: matkastaan kreivitär Vronskajan kanssa, perilletulostaan, asemalla sattuneesta tapauksesta. Sitten hän kertoi säälintunteestaan ensin veljeään, sitten Dollyä kohtaan.

— Minun käsittääkseni on mahdotonta puolustaa sellaista miestä, vaikka hän onkin veljesi, sanoi Aleksei Aleksandrovitsh ankarasti.

Anna hymyi. Hän ymmärsi, että noin sanoessaan mies tahtoi näyttää, etteivät mitkään sukulaisuusseikat voineet estää häntä vilpittömästi lausumasta julki mielipidettään. Anna tunsu tuon piirteiden miehessään ja piti siitä.

— Olen iloinen, että kaikki päättyi onnellisesti ja että sinä olet tullut kotiin, jatkoi mies. — No mitä siellä puhutaan uudesta ohjesäännöstä, jonka minä ajoin läpi neuvostossa?

Anna ei ollut kuullut mitään koko ohjesäännöstä, ja hänen mieltään pahoitti, että hän oli voinut niin kevyesti unohtaa sen, mikä oli niin suuriarvoista hänen miehelleen.

— Täällä se sitä vastoin on saanut aikaan paljon melua, sanoi mies itsetyytyväisesti hymyillen.

Anna näki, että Aleksei Aleksandrovitsh tahtoi kertoa jotain, joka oli hänelle itselleen erityisen mieluista tässä asiassa, ja kysymyksillään Anna johdatti hänet kertomaan siitä. Sama itsetyytyväinen hymy suupielissään mies jutteli suosionilmauksista, joita oli saanut osakseen voimaan tulleen ohjesäännön johdosta.

— Se ilahdutti minua kovasti. Se on todistuksena siitä, että siinä asiassa alkaa viimeinkin saada valtaa järkevä ja tiukka kanta.

Juotuaan toisen teelasillisen kerman ja leivän kera Aleksei Aleksandrovitsh nousi pöydästä ja lähti työhuoneeseensa.

— Sinä et ole mennyt minnekään? Eikö sinulla ole ollut ikävä? kysyi mies.

— Oi ei! Anna vastasi, nousi miehensä tavoin seisomaan ja saattoi tämän salin läpi työhuoneeseen. —

Mitä sinä nyt luet? hän kysyi.

— Nyt juuri luen Duc de Lille'in Poesie des enfers'ia, vastasi Aleksei Aleksandrovitsh. — Oikein mainio kirja.

Anna hymyili, kuten hymyillään läheisten ihmisten heikkouksille, ja asettaen kätensä miehensä käsikoukkuun saattoi hänet työhuoneen ovelle. Hän tunsi tuon miehensä pakoksi käyneen tavan lukea iltaisin. Hän tiesi, että vaikka virkatehtävät nielivätkin melkein kaiken hänen aikansa, katsoi hän velvollisuudekseen seurata kaikkea hiemankin huomattavaa, mitä henkiseltä alalta julkaistiin. Hän tiesi myös, että oikeastaan hänen miestään kiinnostivat vain valtiolliset, filosofiset ja jumaluusopilliset kirjat ja että taide oli hänelle täysin vieras asia, mutta siitä huolimatta tai pikemminkin juuri sen vuoksi Aleksei Aleksandrovitsh ei laiminlyönyt mitään, mikä nosti kohua tällä alalla, vaan piti velvollisuutenaan lukea kaikki. Anna tiesi, että politiikan, filosofian ja teologian alalla Aleksei Aleksandrovitsh epäili tai haparoi; mutta taiteen ja runouden kysymyksissä ja varsinkin musiikissa, jota hän ei ymmärtänyt ollenkaan, hänellä oli mitä varmimmat mielipiteet. Hän puhui mielellään Shakespearesta, Rafaelista, Beethovenista sekä uusien suuntien merkityksestä runoudessa ja musiikissa ja osasi jaotella kaikki sangen selvästi ja loogisesti.

— No, hyvästi sitten, Anna sanoi lähtien työhuoneesta, jonne nojatuolin viereen oli jo toimitettu kynttilä varjostimeen ja vesikarahvi. — Minäpä menen kirjoittamaan Moskovaan.

Aleksei Aleksandrovitsh puristi hänen kättään ja suuteli sitä taaskin.

"Hän on kuitenkin hyvä mies: vakava, hyvä ja hyvin huomattava alallaan", päätteli Anna itsekseen palatessaan kamariinsa, ikään kuin puolustaen miestä jonkun toisen edessä, joka syytteli häntä ja väitti, että häntä oli mahdotonta rakastaa. "Mutta miksi hänen korvansa töröttävät niin omituisesti! Vai olisiko hän leikkauttanut tukkansa?..."

Tasan kello kaksitoista, kun Anna vielä istui kirjoituspöytänsä ääressä lopetellen Dollylle menevää kirjettään, kuului pehmeiden jalkineiden tasaisia askeleita ja Aleksei Aleksandrovitsh tuli hänen luokseen pestynä ja sileäksi kammattuna, kirja kainalossa.

— On jo aika, hän sanoi hymyillen erikoista hymyään ja meni makuuhuoneeseen.

"Ja millä oikeudella Vronski katsoi häntä sillä tavoin?" ajatteli Anna muistellen, miten Vronski oli katsahtanut Aleksei Aleksandrovitshin.

Riisuuduttuaan hän meni makuukamariin, mutta hänen kasvoillaan ei ollut merkkiäkään siitä eloisuudesta, joka hänen Moskovassa ollessaan oli virtanaan säteillyt hänen silmistään ja hymystään. Päinvastoin: tuli näytti nyt sammuneen hänestä tai kätkeytyneen jonnekin syvälle.

XXXIV

Lähtiessään Pietarista oli Vronski jättänyt Morskaja-kadulla olevan suuren asuntonsa ystävänsä ja hyvän toverinsa Petritskin käyttöön.

Petritski oli nuori, ei erityisen ylhäissukuinen, varattomuutensa lisäksi kauttaaltaan velkaantunut luutnantti, joka oli iltaisin aina juovuksissa ja sai usein olla päävahdissa monenmoisten hullunkuristen ja likaisten seikkailujensa takia, mutta josta sekä toverit että päällystö pitivät. Saapuessaan kahtatoista käydessä rautatieasemalta asunnolleen Vronski näki pääoven edessä tutut ajurinrattaat. Soitettuaan ovikelloa ja päästyään eteiseen hän kuuli miesten äänestä naurua ja naisäänen ranskankielistä leperrystä sekä Petritskin huudon: "Jos se on joku lurjuksista, niin ei saa päästää!" Vronski kielsi ilmoittamasta tuloaan ja meni hiljaa ensimmäiseen huoneeseen. Paronitar Shilton, Petritskin ystävätär, istui pyöreän pöydän luona keittämässä kahvia. Hänen violetti atlaspuikunsa ja vaaleiden hiusten kehystämät punatut poskensa hehkuivat, ja hänen pariisilaisääntämyksensä kaiku täytti koko huoneen. Petritski päällystakki yllään ja ratsumestari Kamerovski täydessä virkapuvussaan, nähtävästi vastikään palveluksesta tulleena, istuivat hänen ympärillään.

— Bravo! Vronski! huudahti Petritski ja hypähti pystyyn tuoli kolisten. — Isäntä itse! Paronitar, hänelle kahvia uudesta kahvinkeittimestä. No ei arvattu odottaa! Toivottavasti olet tyytyväinen kabinettisi kaunistukseen, hän sanoi viitaten paronittaren. — Olette kai tutut?

— Tottahan toki! Vronski sanoi iloisesti hymyillen ja puristaen paronittaren pientä kättä. — Vanha

ystävä!

— Te tulette matkalta, sanoi paronitar, — minä menen pois. Oi, minä menen heti, jos minä häiritseen.

— Te olette kotonanne kaikkialla, paronitar, Vronski sanoi. —
Terve, Kamerovski, lisäsi hän puristaen kylmästi Kamerovskin kättä.

— Te sitten ette osaa koskaan sanoa noin kauniisti, sanoi paronitar Petritskille.

— Minäkö? Miksen? Päivällisen jälkeen sanon minäkin yhtä kauniisti.

— Päivällisen jälkeen se ei ole konsti! Minä laitan teille kahvia, menkää peseytymään, sanoi paronitar istuutuen jälleen ja huolellisesti kiertäen uuden kahvinkeitin ruuvia.

— Pierre, antakaa tänne kahvirasia, kääntyi hän Petritskin puoleen sanoen häntä Petritski-nimen takia Pierreksi ja salaamatta suhdettaan häneen. — Minä panen lisää.

— Turmelette!

— En turmele! No, miten käs teidän vaimonne? sanoi paronitar äkkiä katkaisten Vronskin ja tämän toverin keskustelun.

— Me olemme naittaneet teidät. Toittekko vaimonne mukanaan?

— En, paronitar. Olen syntynyt mustalaiseksi ja kuolen mustalaisena.

— Sen parempi, sen parempi. Antakaa kätenne.

Ja päästämättä Vronskia luotaan paronitar alkoi kertoa hänelle uusimpia elämänsuunnitelmiaan ja kysellä hänen neuvoaan.

— Hän vain ei tahdo antaa minulle eroa! Mitä minun pitää tehdä? ("Hän" oli paronittaren aviomies.) Minä aion nyt ryhtyä oikeudenkäyntiin. Miten te minua neuvoisitte? Kamerovski, katsokaa kahvia! — menee yli; näettehän, että minulla on asioita! Minä tahdon oikeudenkäyntiä, sillä tarvitsen omaisuuteni. Ymmärrättekö moista hullutusta: sen vuoksi että minä muka olen hänelle uskoton, hän sanoi ylenkatseellisesti, — hän tahtoo käyttää hyväkseen minun omaisuuttani.

Vronski kuunteli ilokseen tuon hyvännäköisen naisen iloista lepertelyä, myönteli ja antoi puolileikkilisiä neuvoja, tavoittaen heti sen vanhan totunnaisen sävyn, jota käytti seurustellessaan tämäntapaisten naisten kanssa. Hänen pietarilaismaailmassaan kaikki ihmiset jakautuivat kahteen täysin vastakkaiseen lajiin. Toiseen, alempaan, kuuluivat arkipäiväiset, tyhmät ja ennen kaikkia naurettavat ihmiset, jotka uskoivat siihen, että yhden miehen tuli elää yhden vaimon kanssa, johon oli vihitty, että tytön piti olla viaton, naisen ujosteleva ja miehen miehekäs, hillitty ja luja, että piti kasvattaa lapsensa, ansaita leipänsä, maksaa velkansa, ja muihin samanlaisiin tyhmyyksiin. Se oli vanhanaikaisten ja naurettavien ihmisten laji. Mutta oli myös olemassa toinen laji, oikeat ihmiset, johon luokkaan he kaikki kuuluivat ja jossa piti olla tyylikäs, komea, jalo, rohkea, iloinen, antautua intohimojensa valtaan ja nauraa kaikelle muulle.

Vronski oli ainoastaan hetkeksi joutunut hämilleen Moskovasta saamiensa kokonaan toisenlaatuisten vaikutelmien jälkeen; mutta samassa hän oli jo taas, ikään kuin pistäen jalkansa vanhoihin tohveleihin, kotiutunut entiseen iloiseen ja hauskaan maailmaansa.

Kahvista ei tullut sen valmiimpaa: se roiskui kaikkien päälle ja kuohui yli saaden aikaan juuri sen mitä pitikin: naurua ja hälinää; se valui kalliille matolle ja paronittaren vaatteille.

— No nyt jääköö hyvästi, muuten ette milloinkaan peseydy ja minun omalletunnolleni jää kunnollisen ihmisen suurin rikos — epäpuhtaus. Te siis neuvotte pistämään puukon kurkulle?

— Ehdottomasti, ja niin että teidän kätösenne tulee hänen huultensa lähelle. Hän suutelee kätöstänne ja kaikki päättyy onnellisesti, vastasi Vronski.

— Tänä iltana siis ranskalaisessa! ja hän hävisi vaatteet kahisten. Kamerovski nousi myös, mutta odottamatta hänen lähtöään Vronski antoi hänelle kättä ja lähti pesuhuoneeseen. Hänen peseytyessään Petritski kuvasi hänelle muutamien piirteiden asioidensa tilan siltä osin kuin se oli muuttunut Vronskin lähdettyä. Rahaa hänellä ei ollut yhtään. Isä oli sanonut, ettei anna eikä maksa hänen velkojaan. Räättäli uhkasi panna hänet tyrmään ja toinen sanoi ehdottomasti tekevänsä samoin. Rykmentinkomentaja oli ilmoittanut, että jolleivät nuo skandaalit lopu, oli otettava ero. Paronitar tympäisi jo kuin karvas retikka, varsinkin sillä, että alati tyrkytteli rahaansa; mutta oli toinen, hän näyttäisi sen Vronskille, vietävän ihana, ankaraa itämaista tyyliä, "Rebekka orjattaren malliin, ymmärräthän." Berkoshovin kanssa hän oli

myös eilen riitaantunut ja tämä aikoi lähettää sekundantit, vaikka ei siitä tietenkään mitään seuraisi. Ylipäätään kaikki oli loistavalla mallilla ja vietävän hauskaa. Ja antamatta toverinsa syventyä tilanteensa yksityiskohtiin Petritski ryhtyi kertomaan hänelle mielenkiintoisia uutisia. Kuunnellensa Petritskin tuttuja kertomuksia kolmivuotisen asuntonsa tutun sisustuksen keskellä Vronski tunsu tyytyväisyyttä palaamisestaan totuttuun ja huolettomaan pietarilaiselämäänsä.

— Onko se mahdollista! huudahti hän lakaten valelemasta punaista tervettä kaulaansa vedellä. — Onko se mahdollista! huudahti hän kuullessaan, että Lora oli yhtynyt Milejeviin ja jättänyt Fertinghofin. — Ja se mies on yhä yhtä tyhmä ja tyytyväinen? No entä Buzulukov?

— Ai niin, Buzulukovista on mainio juttu! huudahti Petritski. — Hänen intohimonaanhan ovat tanssit, eikä hän laiminlyö ainoitakaan hovitanssiaisista. Lähtipä mies suuriin tanssiaisiiin uudessa kypärässään. Oletko jo nähnyt uudet kypärät? Hyvin kauniit, entisiä kevyemmät. Seisoo mies... Ei, kuuntelehan sinä.

— Minä kuuntelen, vastasi Vronski kuivaillen itseään karhealla pyyhkeellä.

— Menee siitä suuriruhtinatar ohitse jonkun lähettilään kanssa, ja Buzulukovin onnettomuudeksi he puhuvat juuri uusista kypäristä. Suuriruhtinatarpa tahtoikin näyttää seuralaiselleen uuden kypärän... Näkevät miehen seisomassa. (Petritski esitti hänet seisomassa kypärä kädessä.) Suuriruhtinatar pyytää kypärää, tämä ei anna. Mitä ihmettä? Hänelle isketään silmää, nyökäytetään päätä, rypistellään kulmia. Anna herran nimessä. Ei anna. Seisoo kuin jähmettynyt. Voitko kuvitella! Se... mikä se nyt oli... aikoi jo ottaa häneltä kypärän... ei vaan anna!... Toinen tempaisee sen ja antaa suuriruhtinattarelle. Kas tällaisia ne ovat ne uudet, sanoo suuriruhtinatar. Käänsi kypärän toisin päin ja voitko kuvitella, sieltä putoaa kolisten lattiaan päärynä ja konvehteja, kaksi naulaa konvehteja! Se oli, veikkonen, sieltä koonnut kypäränsä täyteen!

Vronski remahti helisevään nauruun. Ja vielä pitkän ajan kuluttua, jo muusta puhuttaessa, remahti hän taas kypärän muistaessaan nauramaan tervettä nauruaan, niin että vahva, tiivis hammasrivi välkkyi.

Kuultuaan kaikki uutiset Vronski pukeutui lakeijansa auttamana univormuunsa ja meni ilmoittautumaan. Ilmoittauduttuaan hän aikoi mennä veljensä ja Betsyn luo ja tehdä muutamia velvollisuusvierailuja voidakseen aloittaa käyntinsä siinä seurapiirissä, jossa saisi tavata Anna Kareninaa. Kuten aina Pietarissa ollessaan lähti hän nytkin kotoa palatakseen sinne vasta myöhään yöllä.

TOINEN OSA

I

Loppupalvella pidettiin Shtsherbatskeilla lääkärien neuvottelu; tarkoituksena oli arvioida Kittyn terveydentila ja päättää, mihin oli ryhdyttävä, jotta heikkenevät voimat saataisiin entiselleen. Hän oli sairas, ja kevään lähetessä oli hänen tilansa yhä huonontunut. Kotilääkäri oli antanut hänelle kalanmaksaöljyä, sitten rautaa ja sen jälkeen laapista, mutta kun ei mikään niistä auttanut ja kun kotilääkäri neuvoi kevään tultua lähtemään ulkomaille, kutsuttiin sairaan luo toinen, kuuluisa lääkäri. Kuuluisa lääkäri, keski-ikäinen, komea mies, vaati sairaan tutkimista. Hän näytti pitävän kiinni vaatimuksistaan erityistä mielihyvää tuntien osoittaakseen, että neitseen kainous oli vain raakalaisajan perintöä ja ettei ollut mitään luonnollisempaa kuin että hän, keski-ikäinen mies, tunnusteli nuorta alastonta tyttöä. Hän piti sitä luonnollisena, koska oli tehnyt sitä joka päivä eikä mielestään ollut tuntenut eikä ajatellut mitään pahaa sitä tehdessään, ja sen vuoksi tytön ujustelu ei hänen mielestään ollut ainoastaan raakalaisuuden jäännös, vaan suorastaan loukkaus häntä kohtaan.

Täytyi alistua, koska ruhtinattaren talossa ja hänen piirissään jostain syystä oltiin sitä mieltä, että

vain tämä kuuluisa lääkäri tiesi jotain erikoista ja yksin hän saattoi pelastaa Kittyn, vaikka kaikki lääkärit olivat käyneet samaa koulua, lukeneet samoja kirjoja ja tunsivat saman tieteen ja että useat sanoivat tätä kuuluisaa lääkäriä huonoksi lääkäriksi. Kun tutkimus oli suoritettu ja häpeästä musertunut ja tyrmistynyt potilas tarkkaan koputeltu, pesi kuuluisa lääkäri huolellisesti kätensä ja meni saliin puhuakseen ruhtinaan kanssa. Ruhtinas rypisteli naamaansa ja ryki kuunnelleensa lääkäriä. Elämää kokeneena, ymmärtäväisenä ja terveenä miehenä hän ei uskonut lääketieteeseen ja harmitteli sydämessään koko tätä ilveilyä, semminkin kun hän yksin koko talossa näytti täysin käsittävän Kittyn sairauden syyn. "On siinä yksi tyhjämaha", hän ajatteli soveltaen tuota metsämiehen sanastosta muistamaansa sanaa kuuluisaan lääkäriin, kuunnelleensa hänen lörpöttelyään tyttären taudin merkeistä. Lääkäri puolestaan kykeni vaivoin olemaan näyttämättä ylenkatsettaan tuota vanhaa aatelisherraa kohtaan ja tajusi vaivalloisesti hänen ahtaan näkökantansa. Hän ymmärsi, ettei maksanut vaivaa puhua ukolle ja että päänä tässä talossa oli perheen äiti. Tämän eteen hän aikoi levittää helynsä. Samassa ruhtinatar jo tulikin saliin kotilääkärin seuraamana. Ruhtinas poistui koettaen olla näyttämättä, miten hullunkurista tämä ilveily hänen mielestään oli. Ruhtinatar oli aivan masentunut eikä tiennyt mitä tekisi. Hän syytti itseään Kittyn tilanteesta.

— No tohtori, ratkaiskaa meidän kohtalomme, sanoi ruhtinatar. — Sanokaa minulle kaikki. — "Onko toiveita?" aikoi hän sanoa, mutta huulet alkoivat vavista eikä hän voinut lausua kysymystään. — No, kuinka on, tohtori?

— Aivan heti, ruhtinatar; neuvottelen ensin hiukan virkaveljeni kanssa ja sitten saanen kunnian esittää teille mielipiteeni.

— Jätämmekö teidät kahden?

— Miten itse hyväksi näette. Ruhtinatar huoasti ja poistui.

Kun lääkärit olivat jääneet kahden, alkoi kotilääkäri arastellen esittää arvelujaan siitä, että tauti oli tuberkuloosiprosessin alkua, mutta... jne. Kuuluisa lääkäri kuunteli häntä ja kesken hänen puhettaan katsoi suurta kultakelloaan.

— Niin, hän sanoi. — Mutta...

Kotilääkäri vaikenä kunnioittavasti kesken puhettaan.

— Kuten tiedätte, tuberkuloosiprosessin alkua me emme voi määritellä; kavernien ilmaantumiseen saakka ei ole mitään selviä tunnusmerkkejä. Mutta aavistaa me voimme. Ja oireita sinnepäin on: huono ruokahalu, hermoston kiihtymys ym. Kysymys kuuluu siis: mitä on tehtävä ruokahalun ylläpitämiseksi tuberkuloosiprosessia pelattaessa?

— Mutta tiedättehän, että tällaisessa piilee aina siveellisiä, henkisiä syitä, rohkeni kotilääkäri huomauttaa suu hymyssä.

— Jaa, se on itsestään selvä, vastasi kuuluisa lääkäri katsahtaen taas kelloonsa. — Anteeksi, onkohan Jauzan silta jo asetettu paikoilleen vai pitääkö vielä ajaa ympäri? kysyi hän. Jaha! Vai on jo paikoillaan. No, parissakymmenessä minuutissa kai tämän välin ajaa. Niin, mehän puhuimme siitä, että kyse on ruokahalun ylläpitämisestä ja hermojen parantamisesta, sillä ne ovat yhteydessä keskenään.

— Entä ulkomaanmatka? kysyi kotilääkäri.

— Minä vihaan ulkomaanmatkoja. Ja suvaitkaa huomata: jos on aluillaan tuberkuloosiprosessi, mitä me emme voi tietää, niin ei ulkomaanmatka auta. Täytyy käyttää sellaista keinoa, joka ylläpitäisi ruokahalua eikä vahingoittaisi sairasta.

Ja kuuluisa lääkäri esitti suunnitelmansa kivennäisvesiparannuksesta, jonka määräämisestä oli se silmännähtävä etu, ettei se ainakaan pahentaisi asiaa.

Kotilääkäri kuunteli tarkkaavasti ja kunnioittavasti.

— Mutta ulkomaanmatkaa puoltaa mielestäni tapojen vaihdos ja vapautuminen muistoja herättävistä olosuhteista. Ja toiseksi... äidin tekee mieli, hän sanoi.

— Vai niin! No, siinä tapauksessa he voivat lähteä, kun eivät vain ne saksalaiset puoskarit pahentaisi asiaa... Kun ne saisi tottelemaan... No niin, lähtekööt vain.

Hän katsoi taas kelloaan.

— Ohoo! Jo on aika, ja meni ovelle.

Kuuluisa lääkäri ilmoitti vanhalle ruhtinattarelle, — säädyllyisyyden vaisto saneli hänelle sen —, että

hänen piti vielä kerran saada nähdä sairasta.

- Kuinka! Vieläkö uusi tutkimus! huudahti äiti kauhuissaan.
- Ei, ei, ruhtinatar, tarvitsen vain muutamia yksityiskohtaisempia tietoja.
- Olkaa hyvä.

Ja äiti astui lääkärin edellä vierashuoneeseen Kittyn luo. Laihtuneena ja hehkuvin kasvoin Kitty seisoi keskellä huonetta, silmissään kärsityn häpeän synnyttämä omituinen kiilto. Kun lääkäri tuli sisään, sävähti hän vieläkin punaisemmaksi ja silmiin kihosi kyyneleitä. Koko hänen tautinsa ja sen hoito tuntui hänestä tyhmältä ja naurettavalta kujeelta! Hänen parantamisensa näytti hänestä yhtä hassulta kuin särkyneen maljakon sirpaleinen yhteenliittäminen. Hänen sydämensä oli särkynyt. Aikoivatko he tosiaan parantaa hänet pillereillä ja pulvereilla? Mutta oli mahdotonta loukata äitiä, semminkin kun äiti piti itseään syyllisenä kaikkeen tähän.

— Saanko pyytää teitä istumaan, ruhtinatar, sanoi kuuluisa lääkäri Kittyille.

Hän istuutui itse suu hymyssä Kittyn viereen, tarttui valtimeen ja alkoi tehdä kuivia kysymyksiään. Kitty vastasi hänelle, mutta nousi samassa kiivastuneena pystyyn.

— Suokaa anteeksi, tohtori, mutta tämä ei toden totta hyödytä yhtään mitään. Te kysytte minulta kolme kertaa yhtä ja samaa.

Kuuluisa lääkäri ei loukkaantunut.

— Sairaalloista hermostuneisuutta, hän sanoi vanhalle ruhtinattarelle, kun Kitty oli lähtenyt huoneesta. — Olenkin muuten jo valmis...

Ja lääkäri määritteli ruhtinattarelle tieteellisen tarkasti, ikään kuin tunnustaen hänet poikkeuksellisen viisaaksi naiseksi, nuoren ruhtinattaren tilan ja antoi lopuksi ohjeita noitten tarpeettomien vesien juonnista. Kysymykseen, olisiko lähdettävä ulkomaille, lääkäri vastasi syventymällä mietteisiinsä, ikään kuin harkitakseen vaikeaa pulmaa. Lopullinen ratkaisu kuului seuraavasti: oli lähdettävä, mutta ei ollut uskottava puoskareihin, vaan kaikessa käännytävä hänen puoleensa.

Oli kuin olisi tapahtunut jotain hauskaa lääkärin poistuttua. Äiti tuli entistä iloisempina takaisin tyttärensä luo, ja Kitty teeskenteli myös tulleen iloisemmaksi. Hänen täytyi nyt teeskennellä niin usein, miltei alinomaa.

— Eihän minua mikään vaivaa, äiti. Mutta jos te tahdotte lähteä, niin lähtekäämme, hän sanoi ja alkoi puhella matkavalmisteluista koettaen vaikuttaa siltä kuin ehdotettu matka innostaisi häntä.

II

Lääkärin jälkeen tuli Dolly. Hän tiesi, että sinä päivänä pidettäisiin lääkärinneuvottelu, ja huolimatta siitä, että oli vasta äskettäin noussut lapsivuoteesta — hän oli loppupalvella saanut tytön — ja että hänellä itsellään oli paljon omia suruja ja huolia, jätti hän rintalapsensa ja sairastuneen tyttärensä kotiin ja tuli tiedustelemaan Kittyn kohtaloa, jonka oli tänään määrä ratketa.

— No mitä kuuluu? hän sanoi astuessaan saliin hattu päässä. — Te olette kaikki iloisia. Varmaan hyviä uutisia?

Hänelle yritettiin kertoa, mitä lääkäri oli sanonut, mutta vaikkakin lääkäri oli puhunut sangen sujuvasti ja kauan, näytti olevan aivan mahdotonta kertoa, mitä hän oli sanonut. Pääasia oli, että oli päätetty lähteä ulkomaille.

Dolly huoautti tahtomattaan. Hänen siskonsa ja paras ystävänsä aikoi lähteä pois. Hänen elämässään ei juuri iloja ollut. Sovinnon jälkeen välit Stepan Arkadjevitchin kanssa olivat käyneet nöyryyttäviksi. Annan aikaansaama juotos oli osoittautunut heikoksi, ja perhesopu oli taas rikkoutunut samalta kohtaa. Mitään erikoista ei ollut sattunut, mutta Stepan Arkadjevitch ei juuri milloinkaan ollut kotosalla, rahasta oli myös melkein ainainen puute, ja epäilyt uskottomuudesta vaivasivat Dollyä alinomaa, vaikka hän taistelikin niitä vastaan peläten kokemiaan mustasukkaisuuden tuskia. Mustasukkaisuuden alkuräjähdykset, joka kerran oli eletty, ei enää voinut palata, eikä uskottomuuden havaitseminenkaan olisi

enää voinut vaikuttaa häneen sillä tavoin kuin ensimmäisellä kerralla. Sentapainen huomio olisi vain riistänyt häneltä hänen perheeseen liittyvät tottumuksensa, ja hän antoi pettää itseään ja halveksi miestänsä ja ennen kaikkea itseään tuon heikkoutensa tähden. Sen lisäksi huolet suuresta perheestä vaivasivat häntä jatkuvasti: milloin oli hankaluuksia rintalapsen ruokkimisessa, milloin oli etsittävä uusi lastenhoitaja, milloin taas, kuten nyt, joku lapsista oli sairaana.

— Miten sinun joukkosi jaksaa? kysyi äiti.

— Oh, meillä on surua paljon. Lili on sairas ja minä pelkään, että hänessä on tulirokko. Lähdin vähän liikkeelle saadakseni kuulla mitä tohtori sanoi, kun en tiedä, milloin taas pääsenkään, jos Lilissä on tulirokko, mistä luoja varjelkoon.

Tohtorin lähdettyä vanha ruhtinas tuli työhuoneestaan ja kurotettuaan poskensa Dollyn suudeltavaksi ja puheltuaan hiukan hänen kanssaan kääntyi vaimonsa puoleen:

— Mitä olette päättäneet, lähdettekö? Ja mitä aiotte tehdä minulle?

— Eiköhän sinun ole parasta jäädä kotiin, Aleksandr, sanoi ruhtinatar.

— Kuten tahdotte.

— Maman, miksi ei isä tulisi mukaan? sanoi Kitty. — Onhan se hauskeempaa sekä hänelle että meille.

Vanha ruhtinas nousi ja hiveli kädellään Kittyn hiuksia. Kitty kohotti kasvojaan ja katsoi isäänsä väkinäisesti hymyillen. Hänestä oli aina tuntunut, että isä ymmärsi häntä parhaiten koko perheessä, vaikkakin he puhelivat keskenään melko vähän. Perheen nuorimpana hän oli isänsä lemmikki, ja hänestä tuntui kuin isän häntä kohtaan tuntema rakkaus olisi tehnyt isän niin tarkkanäköiseksi. Nytkin, kun Kittyn katse kohtasi isän rehelliset siniset silmät, jotka niin kiinteästi katsoivat häneen, hänestä tuntui kuin isä olisi nähnyt hänen lävitseen ja ymmärtänyt hänen vaivansa. Punastuen hän ojentautui isäänsä kohti odottaen suudelmaa, mutta isä vain taputti kevyesti häntä hiuksille ja virkkoi:

— Nuo tyhmit hiuslaitteet! Oikeaan tyttärensä asti ei pääse ollenkaan, saa hyväillä vain kuolleitten ämmien hiuksia. No, Dollyseni, kääntyi hän vanhemman tyttärensä puoleen, — mitä sinun valtillesi kuuluu?

— Eipä mitään, isä, vastasi Dolly ymmärtäen, että oli kysymys hänen miehestään. — Hän on aina kaupungilla, minä en näe häntä juuri koskaan, ei hän voinut olla lisäämättä pilanhymy huulillaan.

— Eikö hän ole vielä käynyt maalla metsää myymässä?

— Ei, vaikka on aina matkahankkeissa.

— Vai niin! virkkoi ruhtinas. — Onko siis minunkin hankkiuduttava matkaan? Tottelen, hän sanoi vaimolleen ja istuutui. — Kuulepas, Katja, lisäsi hän nuoremmalle tyttärelleen, — sano sinä itsellesi herätessäsi jonain kauniina aamuna: minähän olen vallan terve ja iloinen ja me lähdemme isän kanssa varhain aamupakkasessa kävelemään. Eikö niin?

Eihän isän sanoissa ollut mitään kummempaa, mutta Kitty hämmentyi ja kävi ujoksi kuin paljastettu rikoksenteijä. "Niin, hän tietää ja ymmärtää kaikki ja tahtoo noilla sanoillaan sanoa minulle, että vaikka hävettääkin, niin on kestettävä oma häpeänsä." Kitty ei kyennyt kokoamaan voimiaan jotain vastatakseen. Hän aikoi sanoa jotain, mutta purskahtikin itkemään ja juoksi toiseen huoneeseen.

— Kaikenlaista leikinlaskua! torui ruhtinatar miestänsä. — Aina sinä... aloitti hän nuhdesaarnansa.

Ruhtinas kuunteli melko kauan ruhtinattaren nuhteita ja oli vaiti, mutta hänen kasvonsa kävivät yhä synkemmiksi.

— Hän on niin onneton, lapsiparka, niin onneton, ja sinä et käsitä, että häneen koskee pieninkin viittaus tämän kaiken syyhyn. Oi, miten äärettömästi voi erehtyä ihmisistä! sanoi ruhtinatar, ja äänensävyyn muutoksesta Dolly ja ruhtinas ymmärsivät, että hän puhui Vronskista. — Minä en käsitä, miten ei ole olemassa lakeja tuollaisia ilkeitä, kiittämättömiä ihmisiä vastaan.

— Oi, en viitsi kuunnella, virkkoi ruhtinas synkästi nousten seisomaan ikään kuin mennäkseen pois, mutta pysähtyi ovelle. — On lakeja, äiti kulta, ja kun sinä kerran sait minut puhumaan, niin sanon sinulle, kuka on syynä tähän kaikkeen: sinä ja sinä, yksin sinä. Lakeja on aina ollut ja on sellaisia sankareita vastaan! Niin, jollei tähän asiaan olisi sekoittunut sitä, mitä siinä ei saisi olla, olisin minä — niin ukko kuin olenkin — asettanut sen keikarin aisoihin. Mutta nyt saatte itse lääkitä ja kuljettaa puoskareita luoksenne.

Ruhtinaalla näytti olevan vielä paljon sanomista, mutta niin pian kuin ruhtinatar oli kuullut hänen

äänensä sävyn, nöyrytyi hän ja katui heti, kuten aina, kun tuli puhe vakavista asioista.

— Alexandre, Alexandre, kuiskasi hän levottomasti liikehtien ja hyrähti itkuun.

Heti kun hän oli ruvennut itkemään, vaikenen ruhtinaskin. Hän astui vaimonsa luo.

— No, älä nyt, älä nyt! Raskastahan se on sinullekin, tiedänhän minä. Minkäs sille voi! Ei tässä suurta hätää ole. Luojan avulla kaikki muuttuu kiitos... puhui hän, itsekään tietämättä mitä sanoi, ja vastasi ruhtinattaren suudelman, jonka tunsu kädellään. Ja ruhtinas poistui huoneesta.

Jo silloin, kun Kitty oli itkien kiiruhtanut huoneesta, oli Dolly perheenäidin vaistollaan nähnyt, että asiassa tarvittiin naisen apua, ja valmistautunut sitä antamaan. Hän oli ottanut hatun päästään ja ikään kuin henkisesti käärien hihansa ollut valmiina toimimaan. Äidin hyökätessä isän kimppuun hän oli koettanut hillitä äitiä siinä määrin kuin tyttären kunnioituksentunne sitä salli. Ruhtinaan mielenpurkauksen aikana hän oli ollut vaiti; hän oli tuntenut häpeää äitinsä tähden ja hellyyttä isäänsä kohtaan tämän pian palanneen hyvyyden vuoksi. Mutta kun isä oli lähtenyt huoneesta, hän päätti tehdä sen, mikä oli eniten tarpeen: mennä Kittyn luo ja viihdyttää häntä.

— Olen jo kauan aikonut kysyä teiltä, maman, tiedättekö te, että Levin aikoi kosia Kittyä, kun hän viimeksi oli täällä? Hän oli kertonut Stivalle.

— Entä sitten? Minä en käsitä...

— Kenties Kitty on antanut rukkaset? Eikö hän ole kertonut teille?

— Ei, hän ei ole puhunut mitään kummastakaan. Hän on liian ylpeä. Mutta minä tiedän, että kaikki johtuu siitä...

— Mutta ajatelkaas, jos hän on antanut rukkaset Levinille. Kitty ei olisi sitä tehnyt, ellei olisi ollut sitä toista, minä tiedän sen... Ja tämä pettikin hänet niin kauhealla tavalla.

Ruhtinattarelle kävi liian kamalaksi ajatella, miten syvästi hän oli syyppää onnettomuuteen, ja hän suuttui.

— Oi, minä en enää käsitä yhtään mitään! Nykyään tahdotaan vain elää oman pään mukaan, äidille ei puhuta mitään, ja sittenpä...

— Maman, minä menen Kittyn luo.

— Mene, mene. Kuka sinua on kieltänyt menemästä? sanoi äiti.

III!

Astuessaan Kittyn sievään kamariin, nuorteaan, ruusunpunaiseen ja iloiseen, samanlaiseen kuin Kitty itse oli ollut vielä pari kuukautta sitten, muisti Dolly, kuinka he viime vuonna olivat yhdessä, mieli täynnä iloa ja rakkautta, järjestäneet kuntoon tämän kamarin. Hänen sydäntään vihlaasi, kun hän näki Kittyn istumassa matalalla tuolilla oven vieressä, silmät tuijottaen lattiamaton nurkkaan. Kitty katsahti sisarensa, mutta hänen kasvojensa kylmä ja hieman kova ilme ei muuttunut.

— Minä lähden pian ja eristäydyn kotiin etkä sinäkään saa tulla luokseni, sanoi Darja Aleksandrovna istuutuen hänen viereensä. — Tekisi mieleni vähän puhella kanssasi.

— Mistä? kysyi Kitty nopeasti kohottaen pelästyneenä päätänsä.

— Surustasi, mistäpä muusta.

— Ei minulla ole surua.

— Älä viitsi, Kitty. Luuletko todellakin, etten minä sitä tiedä? Minä tiedän kaikki. Ja usko minua, se on niin vähäpätöistä... Me olemme kaikki kulkeneet sen kautta...

Kitty oli vaiti, ja hänen kasvoillaan oli ankara ilme.

— Hän ei ole sen arvoinen, että sinun kannattaisi kärsiä hänen tähtensä, jatkoi Darja Aleksandrovna käyden suoraan asiaan käsiksi.

— Niin, siksi että hän ylenkatsoi minua, Kitty sanoi värisevällä äänellä. — Älä puhu siitä! Älä, hyvä Dolly, puhu siitä!

— Kuka sen on sanonut? Sitä ei ole kukaan sanonut. Minä olen varma siitä, että hän oli ja on yhä sinuun rakastunut, mutta...

— Oh, kaikkein kauheimpia ovat minusta nuo surunvalittelut! kirkaisi Kitty suuttuen. Hän käännähti tuolillaan kasvot punaisina ja liikutteli nopeasti sormiaan, puristaen vuoroin kummallakin kädellään yön solkea, jota piti käsissään. Dolly tunsu ennestään sisarensa tavan kouristella käsiään kiivastuessaan. Hän tiesi, miten Kitty saattoi kiivastuessaan menettää itsehillintänsä ja puhua harkitsemattomasti, ja Dolly tahtoi rauhoittaa häntä. Mutta se oli myöhäistä.

— Mitä, mitä sinä tahdot antaa minun tuntea, mitä? sopersi Kitty nopeasti. — Senkö, että minä olen ollut rakastunut mieheen, joka ei välittänyt minusta vähääkään, ja että minä kuolen rakkaudesta häneen? Ja sen sanoo minulle sisar, joka luulee, että... että... että ottaa osaa toisen suruun!... Minä en tahdo noita sääliittelyjä ja teeskentelyjä!

— Kitty, sinä et ole oikeudenmukainen.

— Miksi sinä kiusaat minua?

— Minähän päinvastoin... Minä näen että katkeruus... Mutta Kitty ei kuullut häntä kiivaudessaan.

— Minulla ei ole mitään syytä murehtia eikä lohdutella itseäni. Minä olen siksi ylpeä, etten koskaan salli itseni rakastaa miestä, joka ei rakasta minua.

— Enhän minä sitä väitäkään... Sano minulle vain yksi asia, virkkoi Darja Aleksandrovna tarttuen hänen käteensä, — sano totuus, onko Levin puhunut sinulle?...

Levinin mainitseminen näytti vievän Kittytä viimeisenkin itsehillinnän. Hän hypähti pystyyn, heitti soljen lattiaan ja sanoi, sanojaan nopein kädenliikkein säestäen:

— Mitä tekemistä tässä vielä Levinillä on? En käsitä, miksi sinun pitää kiusata minua. Olen sanonut ja toistan, että olen ylpeä, enkä koskaan, en koskaan tee niin kuin sinä, että palaat miehen luo, joka on pettänyt sinut ja rakastunut toiseen naiseen. Minä en sitä käsitä! Sinä voit tehdä niin, mutta minä en voi!

Sanottuaan nämä sanat hän vilkaisi sisarensa, ja nähdessään Dollyn istuvan äänetönnä ja pää painuksissa hän ei voinutkaan lähteä huoneesta, kuten oli aikonut, vaan istuutui oven luo, peitti kasvonsa liinaan ja painoi päänsä alas.

Äänettömyyttä kesti pari minuuttia. Dolly ajatteli itseään. Tunne omasta alennustilasta, joka aina oli Dollyn sydämessä, värähti erityisen kipeästi, kun oma sisar puhui hänen nöyryytyksestään. Hän ei ollut odottanut sisareltaan sellaista kovuutta ja oli siksi pahastunut siitä. Mutta äkkiä hän kuuli vaatteiden kahinaa ja pidätettyä, mutta kiihkeää itkun tyrskettä ja tunsu hentojen käsien kiertyvän alhaaltapäin kaulansa ympäri. Kitty oli polvillaan hänen edessään.

— Dolly rakas, minä olen niin onneton! kuiskasi Kitty anteeksipyytävästi.

Ja suloiset kyöneleiset kasvot kätkeytyivät Darja Aleksandrovnan hameen helmaan.

Oli kuin kyöneleet olisivat olleet välttämätön voide, jota vailla sisaruksia toisiinsa yhdistävä koneisto ei voinut kunnollisesti toimia. Itkettyään siskokset puhelivat muusta kuin siitä, mitä heillä oli mielessään, mutta he ymmärsivät toisiaan silti. Kitty käsitti, että hänen vihastuksissaan sinkauttamansa sanat miehen uskottomuudesta ja alennuksesta olivat kipeästi satuttaneet siskorukkaa sydämen pohjaan, mutta tämä oli antanut sen anteeksi. Dolly puolestaan pääsi selville kaikesta, mitä oli tahtonut tietää. Hän tiesi nyt aavistaneensa oikein, että Kittyn parantumattomaan suruun oli syynä se, että Levin oli pyytänyt häntä vaimokseen ja hän oli kieltäytynyt ja että Vronski oli pettänyt hänet ja että hän oli valmis rakastamaan Leviniä ja vihaamaan Vronskia. Kitty ei puhunut sanaakaan siitä; hän puhui vain mielentilastaan.

— Ei minulla ole mitään surua, hän sanoi tyyntyneenä, — mutta voitko ymmärtää, että kaikki on minusta muuttunut inhottavaksi, vastenmieliseksi ja raa'aksi, ennen kaikkea minä itse. Sinä et voi käsittää, miten inhottavia ajatuksia minulla on kaikesta.

— Mitä inhottavia ajatuksia sinulla voisi olla? kysyi Dolly hymyillen.

— Kaikkein raaimpia ja inhottavimpia; en osaa itsekään sitä selittää. Se ei ole ikävää eikä kyllästystä,

vaan paljon pahempaa. Ikään kuin kaikki hyvä, mitä minussa on ollut, olisi kadonnut ja jäljelle jäänyt vain kaikki inhottava. Kuinka minä sen selittäisin? jatkoi hän nähdessään siskonsa kasvoista, että Dolly oli ymmällä. — Kun isä alkoi äsken puhua minulle, minusta tuntui heti, että hän vain ajattelee, että minun pitäisi päästä naimisiin. Äiti vie minua tanssiaisiin ja minusta tuntuu, että hän tekee sen sitä varten, että pikemmin saisi minut miehelään ja pääsisi minusta. Minä tiedän, ettei niin ole laita, mutta en voi karkottaa noita ajatuksiani. Niin sanottuja sulhasmiehiä en siedä nähdäkään. Minusta tuntuu kuin he ottaisivat mittaa minusta. Ennen aikaan oli minulle suoranainen ilo mennä jonnekin tanssiaispuvussa, minä ihailin itseäni; nyt minua hävettää ja nolostuttaa. Ja kaikki on samanlaista. Tohtori... No...

Kitty joutui hämilleen. Hän oli aikonut vielä sanoa, että siitä asti, kun tämä muutos hänessä tapahtui, on Stepan Arkadjevitsh ollut hänestä sietämättömän vastenmielinen ja ettei hän voi nähdä tätä mitä raaimpien ja säädyttömimpien mielikuvien nousematta hänen mieleensä.

— Niin, kaikki kuvastuu minulle mitä raaimmassa ja inhottavimmassa valossa, jatkoi hän. — Se se on minun tautini. Kenties se menee ohi...

— Älä sinä ajattele...

— En osaa olla ajattelematta. Vain lasten seurassa tunnen voivani hyvin, niin kuin aina sinun luonasi.

— Vahinko, ettet saa käydä meillä.

— Ei, minä tulen. Minussahan on ollut tulirokko, ja kyllä maman suostuu, kun pyydän.

Kitty piti oman päänsä ja muutti sisarensa luo ja hoiti lapsia koko tulirokon ajan, sillä se oli todellakin tullut taloon. Sisarukset saivat hoidettua kaikki kuusi lasta kuntoon, mutta Kittyn terveys ei parantunut, ja suuren paaston aikana Shtsherbatskit lähtivät ulkomaille.

IV

Pietarin korkein seurapiiri on oikeastaan yhtenäinen, kaikki ovat tuttuja keskenään, käyvätpä toistensa luonakin. Mutta tuossa suuressa piirissä on omat osastonsa. Anna Arkadjevna Kareninalla oli ystäviä ja läheisiä suhteita kolmessa eri piirissä. Yksi niistä, hänen miehensä piiri, oli virallinen virkamiespiiri, johon kuuluivat Aleksei Aleksandrovitshin virkatoverit ja hänen alaisensa, yhteiskunnallisten suhteiden mitä monimutkaisimmalla ja oikukkaimmalla tavalla keskenään yhdistämät ja erottamat ihmiset. Annan oli nyt enää vaikea muistaa, millaista melkein jumaloivaa kunnioitusta hän oli alkuaikoina tuntenut noita ihmisiä kohtaan. Nyt hän tunsu heidät kaikki yhtä hyvin kuin pikkukaupungin herrasväet tuntevat toisensa, tiesi kunkin tavat ja heikkoudet ja sen, mistä kenenkin kenkä puristi. Hän tiesi, miten he suhtautuivat toisiinsa ja valtakeskukseen, tiesi kuka minkin varassa seisoj ja ketkä missäkin asiassa olivat yhtä ja ketkä eri mieltä. Mutta tämä miesväelle kuuluvien hallinnollisten harrastusten piiri ei ollut koskaan, kreivitär Lidia Ivanovnan tuputuksesta huolimatta, voinut syvemmin kiinnostaa Annaa, ja hän karttoi sitä.

Toinen Annalle läheinen piiri oli se, jonka kautta Aleksei Aleksandrovitsh oli päässyt korkeaan virka-asemaansa. Sen piirin keskuksena oli Lidia Ivanovna. Se oli vanhojen ja rumien, hyveellisten ja jumalisten naisten sekä viisaitten, oppineitten ja kunnianhimoisten miesten piiri. Eräs tämän piirin viisaista sanoi sitä "Pietarin seuraelämän omaksitunnoksi". Aleksei Aleksandrovitsh piti tätä piiriä hyvin suuressa arvossa, ja Anna, joka viihtyi kaikkien seurassa, löysi Pietarin-elämänsä ensi aikoina ystäviä tästäkin piiristä. Mutta nyt, hänen Moskovan-matkansa jälkeen, oli tämä piiri käynyt hänelle sietämättömäksi. Hänestä oli alkanut tuntua että hän itse ja kaikki muut teeskentelivät, ja hänen tuli niin ikävä ja paha olla tuossa seurassa, että hän oli mikäli mahdollista käymättä Lidia Ivanovnan luona.

Kolmas ja viimeinen piiri, jossa Annalla oli ystäviä, oli varsinainen seuramaailma, — tanssiaisten, päivällisten ja loistavien pukujen maailma, joka toisella kädellään piteli kiinni hovista estyäkseen vajoamasta puolimaailmaan, jota tämän seurapiirin jäsenet luulivat halveksivansa, mutta jonka kanssa heillä ei ollut ainoastaan samalta näyttävä, vaan suorastaan yhtäläinen maku. Hänen yhteyttään tämän piirin kanssa piti yllä hänen ystävyytensä ruhtinatar Betsy Tverskajaan, joka oli hänen serkkunsa vaimo. Ruhtinattarella oli satakaksikymmentätuhatta ruplaa tuloja ja hän oli heti Annan ilmaannuttua seuramaailmaan erityisesti mieltynyt häneen, hemmotellut häntä ja vetänyt hänet seurapiiriinsä tehden pilaa kreivitär Lidia Ivanovnan piiristä.

— Kun tulen vanhaksi ja rumaksi, tulen kai samanlaiseksi kuin hänkin, — sanoi Betsy, — mutta teidän, nuoren, viehättävän naisen, on liian varhaista mennä siihen vaivaistaloon.

Anna oli ensi aikoina koettanut karttaa ruhtinatar Tverskajan seurapiiriä, ja muutenkin oli edellinen seurapiiri ennen ollut hänelle mieluisampi. Mutta Moskovan-matkan jälkeen suhde kääntyi päinvastaiseksi. Hän kartteli siveellisiä ystäviään ja otti osaa seuramaailman seuraelämään. Siellä hän sai nähdä Vronskia ja tunsii aina kuohuttavaa iloa tavatessaan hänet. Erityisen usein hän tapasi Vronskin Betsyn luona, joka oli omaa sukua Vronskaja ja Vronskin serkku. Vronski kävi kaikkialla, missä vain saattoi tavata Annaa, ja puhui hänelle rakkaudesta aina kun sai siihen tilaisuuden. Anna ei antanut hänelle mitään aihetta sellaiseen, mutta joka kerran, kun hän tapasi Vronskin, hänen sielussaan virisi sama eloisuuden tunne, joka oli vallannut hänet silloin rautatievaunussa, kun hän ensimmäisen kerran näki tuon miehen. Hän tunsii itse, aina kun näki Vronskin, ilon välähtelevän silmissään ja hymynväreitten kareilevan huulillaan, eikä hän voinut sammuttaa noita ilonmerkkejä.

Ensi alkuun Anna oli lujasti uskonut paheksuvansa Vronskia siksi, että tämä oli uskaltanut seurata hänen jäljessään. Mutta vähän aikaa Moskovan-matkan jälkeen, kun Vronski ei tullutkaan eräeseen illanviettoon, jonne hänen piti tulla, ymmärsi Anna tuntemastaan surusta, että tuo takaa-ajo ei ainoastaan ollut hänestä mieluisaa, vaan että siihen sisältyi koko hänen elämänsä viehätys.

* * * * *

Kuuluu laulajatar esiintyi toisen kerran, ja koko seuramaailma oli teatterissa. Nähtyään nojatuolistaan serkkunsa ensimmäisellä parvella lähti Vronski väliaikaa odottamatta hänen aitioonsa.

— Miksi ette tullut päivälliselle? kysyi ruhtinatar Betsy häneltä. — Rakastuneitten kaukonäköisyys on muuten aivan ihmeellinen, lisäsi hän hymyillen, niin että Vronski yksin saattoi sen kuulla: — Hän ei tullutkaan. Mutta tulkaa oopperan jälkeen.

Vronski katsahti häneen kysyvästi. Betsy kumarsi. Vronski kiitti häntä hymyillen ja istuutui hänen viereensä.

— Miten hyvin minä muistan teidän entisen ivailunne! jatkoi ruhtinatar Betsy, josta oli erityisen hauskaa seurata tämän intohimon edistymistä. — Siinä se nyt on! Te olette pauloissa, poikaseni.

— Minä en muuta tahdokaan kuin olla pauloissa, vastasi Vronski, tavanomainen tyyni ja hyväntahtoinen hymynsä huulillaan. — Jos minä jotain valitan, niin ainoastaan sitä, etten ole tarpeeksi pauloissa, totta puhuakseni. Toivoni alkaa kadota.

— Mitä toivoa teillä sitten saattaisi olla? sanoi Betsy loukkaantuen ystävänsä puolesta — entendons nous... — Mutta hänen silmissään välähteli säkeniä, jotka ilmaisivat, että hän ymmärsi aivan yhtä hyvin kuin Vronskikin, mitä toivoa viimeksi mainitulla saattoi olla.

— Ei mitään, Vronski sanoi naurussa suin, niin että tiheä hammasrivi näkyi. — Anteeksi, lisäsi hän ottaen kiikarin ruhtinattaren kädestä ja ryhtyen tarkastelemaan vastapäätä olevaa aitioriviä tämän paljaan olkapään yli. — Minä pelkään käyväni naurettavaksi.

Hän tiesi varsin hyvin, että Betsyn ja muitten seuramaailman ihmisten silmissä hän ei ollut vaarassa joutua naurunalaiseksi. Hän tiesi varsin hyvin, että näiden ihmisten silmissä onneton rakkaus nuoreen tyttöön ja yleensä vapaaseen naiseen saattoi näyttää naurettavalta; mutta kiintymisen naimisissa olevaan naiseen ja kaikkensa alttiiksi paneminen tämän viettelemiseksi aviorikokseen, — siinä oli jotain kaunista ja suurta, mikä ei koskaan voinut olla naurettavaa. Ja siksi Vronski, ylpeän ja iloisen hymyn väreet viiksiensä alla, lasi kiikarin alas ja katsahti serkkuunsa.

— Miksi ette tullut päivälliselle? sanoi Betsy katsoen häntä ihailien.

— Minun täytyy selittää se teille. Minulla oli eräs tehtävä, ja arvatkaapas mikä? Lyön vetoa, ettette arvaa. Minä olen rakentanut sovintoa aviomiehen ja hänen vaimonsa loukkaajan välillä. Niin, toden totta!

— No syntyikö sovinto?

— Melkeinpä.

— Teidän pitää sitten kertoa se minulle, sanoi Betsy nousten. — Tulkaa ensi väliajalla.

— En voi. Lähden ranskalaiseen teatteriin.

— Nielssonin vuoksiko? kysyi Betsy kauhistuen, hän kun ei millään huomannut Nielssonissa mitään

tavallista kuorolaulajatarta kummempaa.

— Mikäs auttaa? Lupasin mennä sinne tämän saman rauhantekoni takia.

— Autuaat ovat rauhantekijät, sillä he saavat pelastuksen, sanoi Betsy muistellen jotain joskus kuulemaansa lausetta. — No istukaahan ja kertokaa, mitä se oli.

Ja hän istuutui jälleen.

V

— Se on hiukan karkeata, mutta niin kilttiä, että tekee kauheasti mieleni kertoa se, Vronski sanoi katsoen Betsyyn nauravin silmin. — Minä en sano nimiä.

— Minä arvaan ne kyllä, sen parempi.

— Kuulkaahan, kaksi iloista nuorta miestä ajaa...

— Tietystikin teidän rykmenttinne upseereja?

— Minä en sano keitä, yksinkertaisesti vain kaksi aamiaisen syönyttä nuorta herraa.

— Kääntäkää: ryypännyttä.

— Miksei. Ajavat toverinsa luo päivälliselle mitä iloisimman mielentilan vallassa. Ja näkevät ajurilla ohi ajavan nuoren naisen, joka vilkaisee heihin ja — ainakin he luulevat niin näkevänsä — nyökäyttää heille ja nauraa. He tietystikin hänen jäljessään. Ajavat täyttä laukkaa. Heidän hämmästykseseen kaunotar pysähtyy saman talon pääoven eteen, jonne he olivat matkalla. Kaunotar juoksee ylös ylimpään kerrokseen. He näkevät vain lyhyen harson alta punoittavat huulet ja ihanat pienet jalat.

— Te kerrotte niin innostuneesti, että minusta tuntuu kuin olisitte itse toinen niistä kahdesta.

— Samantekevää, keitä he olivat. No niin, nuoret miehet menevät toverinsa luo, hän tarjoaa jäähyväispäivälliset. Siellä he tosiaan maistelevat kenties liikaa, kuten aina jäähyväispäivällisillä. Ja päivällispöydässä he kysyvät, kuka asuu talon yläkerrassa. Kukaan ei tiedä, mutta isännän lakeija, jolta kysytään, asuuko yläkerrassa neitosen, sanoo niitä olevan siellä paljonkin. Päivällisen jälkeen nuoret miehet menevät isännän kamariin ja kirjoittavat kirjeen tuntemattomalle. Kirjoittavat intohimoisen tunnustuskirjeen ja vievät sen itse yläkertaan antaakseen lisää selityksiä, jos kirjeessä olisi jotain hämärää.

— Mitä inhottavia asioita te puhutte minulle! No, entä sitten?

— Soittavat ovikelloa. Tulee palvelijatar, he antavat kirjeen ja vakuuttavat olevansa niin rakastuneita, että kuolevat oitis siihen ovelle. Ymmälle joutunut tyttö ei tiedä mitä sanoa. Yhtäkkiä siihen ilmaantuu herrasmies makkaramaisine poskipartoineen, punaisena kuin rapu, ja ilmoittaa, ettei siellä asu muita kuin hän ja hänen vaimonsa, ja ajaa heidät molemmat tiehensä.

— Mistä te tiedätte, että hänellä oli sellainen poskiparta kuin sanoitte?

— No, kuulkaahan. Tänään minä kävin sovittamassa heitä.

— No kuinkas kävi?

— Nyt se hauskin tuleekin. Ajatelkaas, että siellä asuikin nimineuvos ja neuvoksetar, onnellinen pariskunta. Nimineuvos tekee valituksen ja minusta tulee sovittaja. Ja millainen!... Uskokaa pois, ettei Talleyrand ollut mitään minuun verrattuna.

— Mikä siinä sitten on niin vaikeata?

— No niin, kuulkaahan edelleen... Me pyysimme anteeksi niin kuin tulikin: "Olemme epätoivoissamme ja pyydämme antamaan anteeksi tuon onnetoman erehdyksen"... Makkarapartainen nimineuvos alkaa sulaa, mutta tahtoo ilmaista tunteensa hänkin, ja ryhtyessään niitä selittämään hän alkaa kiivastua ja puhua karkeuksia, ja minun on taas pantava liikkeelle valtioviisauteni. "Minä myönnän, että heidän käytöksenä oli sopimatonta, mutta pyydän teitä ottamaan huomioon erehdyksen ja nuoruuden; olivathan nuoret miehet sitä paitsi vastikään syöneet aamiaisensa. Ymmärrättehän toki. He katuvat

sydämensä pohjasta, pyytävät antamaan anteeksi tuon pahan teon." Nimineuvos lauhtuu taas. "Minä myönnän, kreivi, ja olen valmis antamaan anteeksi mutta ymmärrättehän, että kun minun vaimoni, minun vaimoni, kunniallinen nainen joutuu sillä tavoin takaa-ajon, raakuuksien ja hävyttömyyksien alaiseksi joittenkin nulikoitten, rois..." Ja käsitättekö, se nulikka on siinä vieressä ja minun on saatettava heidät sopuun. Taaskin panen valtioviisauteni liikkeelle ja taaskin, juuri kun asia on päättymäisillään, nimineuvos tulistuu, punehtuu, makkarat kohoavat ja minä päästän jälleen valtioviisauteni valloilleen.

— Ah, tämä minun pitää kertoa teille! kääntyi Betsy nauraen aitioon tulleen vallasnaisen puoleen. — Kuinka hän nauratti minua jutuillaan... No, bonne chance, lisäsi hän ojentaen Vronskille sormensa ja vetäisi hartioitaan nytkäyttämällä puvun kohoutunutta yläosaa alaspäin ollakseen asiaankuuluvaan tyyliin täysin paljashartiainen astuessaan esiin kaasuväloön näyttämöpartaan luo kaikkien nähtäväksi.

Vronski lähti ranskalaiseen teatteriin. Siellä hänen oli todella määrä tavata rykmenttinsä komentaja, joka ei jättänyt katsomatta ranskalaisen teatterin ainuttakaan esitystä, ja puhua tälle rauhanhieronnastaan, joka jo kolmatta päivää oli ollut rykmentinkomentajan tiedossa ja huvitti tätä. Osallisia tähän juttuun olivat Petritski, josta hän niin paljon piti, ja toinen äskettäin rykmenttiin tullut kunnan poika ja oiva toveri, nuori ruhtinas Kedrov. Ja kyseessä olivat ennen kaikkea rykmentin omat edut.

Molemmat syylliset olivat Vronskin eskadroonasta. Virkamies, nimineuvos Venden oli käynyt rykmentinkomentajan luona tekemässä valituksen tämän upseereita vastaan siitä, että nämä olivat loukanneet hänen vaimoaan. Vendenin kertoman mukaan hänen nuori vaimonsa — hän oli ollut puoli vuotta naimisissa —, oli ollut kirkossa äitinsä kanssa ja tullut äkkiä pahoinvointiseksi, mikä johtui määrätystä tilasta, eikä ollut voinut seistä loppuun asti vaan lähtenyt kotiin ensimmäisellä eteen osuneella pika-ajurilla. Matkalla upseerit olivat alkaneet ajaa hänen jällestaan, hän oli pelästynyt ja vielä entistä sairaampana juossut portaita ylös kotiinsa. Itse Venden oli virastosta tultuaan kuullut ovikellon soiton ja joitakin ääniä ja mentyään katsomaan nähnyt juopuneita upseereja kirje kädessä ja ajanut nämä ulos. Hän pyysi ankaraa rangaistusta.

— Ei, sanokaa mitä hyvänsä, oli rykmentinkomentaja sanonut Vronskille kutsuttuaan hänet luokseen, — Petritski käy mahdottomaksi. Ei mene viikkoakaan ilman skandaalia. Tuo virkamies ei jätä asiaa tähän, hän vetoaa ylemmäksi.

Vronski näki jutun koko sopimattomuuden kuten senkin, ettei kaksintaistelu voinut tulla kysymykseen, ja ymmärsi, että oli parasta koettaa kaikin keinoin saada nimineuvos lauhtumaan ja siten painaa asia villaisella. Rykmentinkomentaja oli kutsunut Vronskin luokseen juuri siksi, että tiesi hänet jaloluontoiseksi ja viisaaksi mieheksi, jolle rykmentin kunnia oli kallis. He olivat yhdessä neuvotelleet ja päättäneet, että Petritskin ja Kedrovin oli Vronskin kanssa mentävä nimineuvoksen luo pyytämään anteeksi. Rykmentinkomentaja ja Vronski ymmärsivät kumpikin, että Vronskin nimi ja sivusadjutantint solmu tulisivat paljon vaikuttamaan nimineuvoksen leppymiseen. Ja aivan oikein, nuo kaksi keinoa osoittautuivat jossain määrin tehokkaiksi. Mutta sovinnonteon tulos oli Vronskin kertoman mukaan silti kyseenalainen.

Tultuaan ranskalaiseen teatteriin Vronski meni rykmentinkomentajan kanssa lämpiöön ja kertoi hänelle menestyksestään tai tappiostaan. Harkittuaan tilannetta rykmentinkomentaja päätti jättää jutun seuraamuksitta, mutta ryhtyi sitten hyvin vuoksi kyselemään Vronskilta kohtauksen yksityiskohtia ja hohotti pitkään hillittömästi kuunnelleessaan Vronskin kertomusta siitä, miten tyyntynyt nimineuvos äkkiä taas leimahti uudelleen asian yksityiskohdat muistaessaan ja miten Vronski luovi sovinnon viimeisen sananpuolikkaan ympärillä ja häipyi vähin äänin, Petritskiä edellään työntäen.

— Ilkeä juttu, mutta vietävän lystikäs. Eihän Kedrov voi tapellakaan hänen kanssaan... Niin kauheastiko kiivastui? puheli hän nauraen. — Mutta Clair on tänään verraton! Kerrassaan ihme! hän sanoi uudesta ranskalaisesta näyttelijättärestä. — Katsoipa kuinka usein hyvänsä, hän on joka päivä kuin uusi. Ainoastaan ranskalaiset kykenevät sellaiseen.

VI

Betsy lähti teatterista ennen viimeisen näytöksen loppua. Tuskin hän oli ehtinyt mennä pukeutumishuoneeseensa, puuteroida kalpeat pitkulaiset kasvonsa, pyyhkiä ylimääräisen puuterin pois, kohentaa kampaustaan ja käskeä tuomaan teetä suureen vierassaliin, kun vaunuja jo alkoi saapua

hänen suuren talonsa edustalle Isolle Morskaja-kadulle. Vieraat astuivat leveään porraskäytävään, ja lihava ovilakeija, joka aamupäivisin luki ohikulkijoiden iloksi sanomalehtiä lasioven takana, avasi nyt ääneti tuon suuren oven ja päästi tulijat ohitse.

Melkein samaan aikaan tulivat sekä emäntä hiukset kohennettuina ja raikkain kasvoin toisesta että vieraat toisesta ovesta suureen tummaseinäiseen, untuvamaisten mattojen koristamaan vierassaliin, jonka kirkkaasti valaistulla pöydällä kynttilöiden alla pöytäliina säihkyi valkeuttaan, hopeinen samovaari välähteli ja läpikuultavat teeasiat hohtivat.

Emäntä istuutui samovaarin ääreen ja veti hansikkaat käsistään. Lakeijat siirtelivät vaivihkaa tuoleja vieraiden toivomusten mukaan, ja koollaolijat asettuivat istumaan kahteen ryhmään, toinen samovaarin luo emännän läheisyyteen, toinen salin toiseen päähän, lähelle lähettilään kaunista puolisoa, jolla oli musta samettipuku ja mustat, silmäänpistävät kulmakarvat. Molemmissa keskuksissa keskustelu oli, kuten aina ensi hetkinä, haparoivaa: kohtaamiset, tervehdykset ja teen tarjoilu keskeyttivät sen tuon tuostakin, ja se ikään kuin etsi uomaansa.

— Hän on näyttelijättärenä erinomainen; näkyy, että hän on hyvin tutkinut Kaulbachia, sanoi muuan valtiomies lähettilään puolison piirissä, — huomasiitke, miten hän lankesi...

— Oh, jättäkää jo herran tähden Nielsson rauhaa! Hänestä on mahdoton sanoa mitään uutta, sanoi lihava, punakka vaaleaverinen seurapiiridaami, jolla ei ollut kulmakarvoja eikä hiuslaitteita ja jolla oli yllään vanha silkkipuku. Se oli ruhtinatar Mjahkaja, joka oli kuuluisa suorudestaan ja käytöksensä karkeudesta ja oli saanut enfant terrible'n nimen. Ruhtinatar Mjahkaja istui molempien ryhmien keskivälillä, kuulosteli kummankin keskustelua ja otti osaa vuoroin kumpaankin. — Minulle on tänään kolme henkeä sanonut tuon saman lauselman Kaulbachista aivan kuin yhteisestä päätöksestä. En käsitä, miksi se on heitä niin miellyttänyt.

Keskustelu katkesi tähän huomautukseen, ja täytyi keksiä taas uusi aihe.

— Kertokaa meille jotain hauskaa, mutta ei ilkeää, sanoi lähettilään puoliso, kauniin, englanninkielellä small talkiksi nimitetyn keskustelutaidon suuri mestari, kääntyen valtiomiehen puoleen, joka ei myöskään tiennyt mistä alkaa.

— Sanotaan, että se on hyvin vaikeata ja että ainoastaan ilkeä naurattaa, sanoi diplomaatti hymyillen. — Mutta voinhan koettaa. Antakaa aihe. Kaikki riippuu aiheesta. Jos aihe on annettu, on siitä sitten helppo jatkaa. Minä olen usein ajatellut, että viime vuosisadan suuret pakinoitsijat joutuisivat nyt pulaan koettaessaan puhua viisaasti. Kaikki viisas on alkanut niin kyllästyttää...

— Jo aikoja sitten sanottu, keskeytti hänet lähettilään puoliso nauraen. Keskustelu oli alkanut kiltisti; mutta juuri siksi, että se oli aivan liian kilttiä, se taas pysähtyi. Täytyi turvautua varmaan keinoon, joka ei koskaan pettänyt — panetteluun.

— Eikö teidän mielestänne Tushkevitchissa ole jotain Ludvig XV:ttä muistuttavaa? sanoi valtiomies viitaten katseellaan pöydän luona seisovaan kauniiseen vaaleaan nuoreen mieheen.

— On kyllä! Hän on samaa tyyliä kuin koko tämä sali, siksi hän onkin niin usein täällä.

Tämä keskustelu ei päässyt sammumaan, koska puhuttiin viittauksilla juuri siitä, mistä tässä salissa ei olisi saanut puhua Tushkevitchin suhteesta talon emäntään.

Samovaarin ja emännän ympärillä käyty keskustelu haparoi niin ikään jonkin aikaa kolmen välttämättömän aiheen, viimeisen yhteiskunnallisen uutisen, teatterin ja lähimmäisen tuomitsemisen välillä, kunnes se vakavasti kiintyi viimeiseen, panetteluun.

— Oletteko kuulleet, että Maltishtsheva itse — ei tytär, vaan äiti — teettää itselleen, tulipunaisen, diable rose, puvun!

— Se on mahdotonta! Ei, sehän on hurmaavaa!

— Minä ihmettelen, ettei niin älykäs ihminen — sillä eihän hän ole tyhmä — näe, miten koomista se on.

Jokaisella oli jotain sanomista tuon onnettoman Maltishtshevan moitteeksi ja pilkaksi, ja keskustelu räiskähteli iloisesti kuin vauhtiin päässyt roihuvalkea.

Ruhtinatar Betsyn mies, hyväntahtoinen lihava herra, innokas metallipiirrosten kokooja, oli saanut tietää vaimollaan olevan vieraita ja poikkesi ennen klubiin lähtöään vierassaliin. Hän asteli äänettömästi pehmeää mattoa pitkin ruhtinatar Mjahkajan luo.

— Mitä piditte Nielssonista? kysyi hän.

— Ah, kuka nyt hiipii tuolla tavoin toisen luo? Miten te pelästyitte minut! vastasi ruhtinatar. — Älkää puhuko minulle oopperasta, tehän ette kuitenkaan ymmärrä ollenkaan musiikkia. Ennemmin minä laskeudun teidän tasollenne ja puhun kanssanne teidän majolikoistanne ja gravyyreistanne. Minkä aarteiden te nyt taas äsken ostittekaan romutorilta.

— Tahdotteko, niin näytän teille? Mutta te ette ymmärrä niitä asioita.

— Näyttäkää. Minä olen oppinut yhtä ja toista noitten, mikä niitten nimi nyt onkaan... pankkiirien luona. Heillä on mainioita kuparipiirroksia. He näyttivät meille.

— Kuinka, oletteko käynyt Schützburgilla? kysyi emäntä samovaarin luota.

— Olen, ma chère. He pysyivät meidät päivällisille, ja minulle kerrottiin, että kastike niillä päivällisillä maksoi tuhat ruplaa, puhui ruhtinatar Mjahkaja äänekkäästi, tuntien, että kaikki kuuntelivat häntä, — ja se kastike oli hyvin ilkeänmakuista, jotain vihreää. Piti kutsua heidät vastavierailulle, ja minä tein kahdeksallakymmenellä viidellä kopeekalla kastikkeen ja kaikki olivat hyvin tyytyväisiä. Minä en voi tehdä tuhannen ruplan kastikkeita.

— Hän on aivan verraton! sanoi emäntä.

— Ihmeellinen! sanoi joku vieraista.

Ruhtinatar Mjahkajan puheitten aikaansaama vaikutus oli aina yhtä pettämätön, ja hänen herättämänsä "efektin" salaisuus piili siinä, että hän puhui aina yksinkertaisista, järkevästä asioista, joskin useimmiten sanoi sanottavansa vähän odottamatta, kuten tälläkin kertaa. Siinä piirissä, jossa hän eli, tekivät sentapaiset sanat mitä nerokkaimman pilan vaikutuksen. Ruhtinatar Mjahkaja ei voinut käsittää, miksi hänen puheellaan oli sellainen vaikutus, mutta tiesi sen niin vaikuttavan ja käytti sitä hyväkseen.

Koska kaikki olivat ruhtinatar Mjahkajan puhuessa kuunnelleet häntä ja keskustelu toisessa päässä salia oli lakannut, tahtoi emäntä liittää yhteen koko seuran ja kääntyi lähettilään puolison puoleen.

— Ettekö ollenkaan ota teetä? Siirtyisitte tänne meidän luoksemme.

— Ei, meillä on niin hauskaa täällä, vastasi lähettilään puoliso hymyillen ja kääntyi jatkamaan juuri alkamassa olevaa keskustelua.

Asia oli erittäin hupaisa. Arvosteltiin Kareninin aviopuolisoja.

— Anna on kovasti muuttunut Moskovan-matkansa jälkeen. Hänessä on jotain kummallista, puhui hänen ystävättärensä.

— Suurin muutos on se, että hän toi mukanaan Aleksei Vronskin varjon, sanoi lähettilään puoliso.

— Entä sitten? Eräässä Grimmin sadussa puhutaan varjoa vailla olevasta, varjonsa menettäneestä ihmisestä. Ja se on siinä rangaistuksena jostain. Minä en koskaan voinut ymmärtää, mikä rangaistus siinä oli. Mutta naisen on varmaan ikävä ilman varjoa.

— Niin, mutta varjokkaiden naisten käy usein huonosti, sanoi Annan ystävätär.

— Jopas nyt kielet vertyivät, sanoi ruhtinatar Mjahkaja yhtäkkiä kuultuaan nuo sanat. — Karenina on oiva ihminen. Hänen miehestään en pidä, mutta Anna Arkadjevna pidän paljon.

— Miksi ette pidä hänen miehestään? Hän on niin huomattava henkilö, sanoi lähettilään puoliso. — Mieheni sanoo, että sellaisia valtiomiehiä on Euroopassa harvassa.

— Samaa sanoo minunkin mieheni, mutta minä en usko sitä, sanoi ruhtinatar Mjahkaja. — Jolleivät meidän miehemme niin puhuisi, niin me näkisimme paljon paremmin, miten asia oikeastaan on. Ja Aleksei Aleksandrovitsh on minun mielestäni yksinkertaisesti tyhmä. Minä sanon sen kuiskaten... On kummallista, miten kaikki käy lopulta selväksi! Ennen aikaan, kun aina puhuttiin hänen viisaudestaan, etsin etsimistäni ja pidin itseäni tyhmänä, kun en huomannut hänen viisauttaan. Mutta kun viimein olin uskaltanut kuiskaten sanoa: hän on tyhmä, niin kaikki selkeni. Eikö olekin niin?

— Miten paha te olette tänään.

— En vähääkään. Minä en näe muuta mahdollisuutta. Jompikumpi meistä kahdesta on tyhmä. Ja tähän tiedätte, ettei sitä voi omasta itsestään sanoa.

— Ei kukaan ole tyytyväinen varoihinsa, mutta järkeensä on jokainen tyytyväinen, lausui valtiomies ranskalaisen mietelmän.

— Juuri niin, juuri niin, huomautti ruhtinatar Mjähkaja hänelle nopeasti. — Mutta Annaa minä en anna teidän tuomittavaksenne. Hän on niin herttainen ja suloinen. Mitä hän sille voi, jos kaikki ovat häneen rakastuneita ja kulkevat kuin varjot hänen jäljessään?

— Minä en ole aikunutkaan tuomita häntä, puolustautui Annan ystävätär.

— Jos kukaan ei kulje meidän perässämme niin kuin varjo, ei se anna meille oikeutta tuomita toisia.

Annan ystävätärtä näin tölväistyään ruhtinatar Mjähkaja nousi paikaltaan ja siirtyi lähettilään puolison kanssa toisen pöytäkunnan luo, missä keskusteltiin Preussin kuninkaasta.

— Mistä te siellä väittelitte? kysyi Betsy.

— Karenineista. Ruhtinatar antoi Aleksei Aleksandrovitshista luonnekuvan, vastasi lähettilään puoliso istuutuen suu hymyssä pöydän luo.

— Vahinko, ettemme kuulleet, sanoi emäntä vilkaisten eteisen puoleiselle ovelle. — Siinähan tekin olette viimein! lausui hän hymyssäsuin sisään astuvalle Vronskille.

Vronski oli tuttu kaikkien täällä tapaamiensa vieraitten kanssa, hän kun näki heidät joka päivä, ja siksi hän astui saliin niin tyynin liikkein kuin tullaan sellaisten luo, joitten seurasta vastikään on poistuttu.

— Mistäkö tulen? vastasi hän lähettilään puolison kysymykseen. — Enpä voi muuta kuin tunnustaa: Buffin varieteeteatterista. Luullakseni sadannen kerran ja aina uutta nautintoa tuntien. Erinomaista kerrassaan! Minä tiedän sen häpeälliseksi, mutta oopperassa minä nukun, kun sitä vastoin Buffissa istun viime hetkeen saakka ja hauskaa on. Tänään...

Hän mainitsi ranskalaisen näyttelijättären nimen ja aikoi kertoa jotain hänestä, mutta lähettilään puoliso keskeytti hänet ollen piloillaan kauhistuvinaan:

— Tehkää hyvin ja jättäkää nuo kamalat asiat.

— Hyvä, minä jätän, semminkin kuin nuo kamalat asiat ovat kaikille tuttuja.

— Ja kaikki menisivät sinne, jos se olisi samalla lailla tapana kuin oopperassa käynti, vahvisti ruhtinatar Mjähkaja.

VII

Eteisen puoleiselta ovelta kuului askeleita. Tietäen, että tulija oli Karenina, Betsy katsahti Vronskiin. Tämä katsoi ovelle, ja hänen kasvoillaan oli omituinen ilme. Tulijan lähestymistä ilolla, hellittämättä ja kuitenkin arasti seuraten hän nousi hiljalleen tuoliltaan. Anna astui saliin. Kulkién kuten aina harvinaisen suorana ja muuttamatta katseensa suuntaa hän astui lähellä olevan emännän luo nopein, varmoin ja kevein askelin, tavalla joka erosi huomattavasti muitten seuramaailman naisten käytitavasta, puristi hymyillen tämän kättä ja vilkaisi sama hymy huulillaan Vronskiin. Vronski kumarsi syvään ja nosti hänelle tuolin.

Anna vastasi vain pään kumarruksella, punastui ja kävi vakavaksi. Mutta samassa hän jo nyökäytteli päätään tuttavilleen, puristi ojennettuja käsiä ja sanoi emännälle:

— Olin kreivitär Lidian luona ja aioin tulla aikaisemmin, mutta jäinkin istumaan. Siellä oli sir John, hyvin mielenkiintoinen mies.

— Se lähetyssaarnaajako?

— Niin, hän kertoi Intian elämästä hyvin hauskesti. Keskustelu, jonka Annan tulo oli katkaissut, alkoi taas häilähdellä kuin sammuvan lampun tuli.

— Sir John? Niin, sir John! Minä olen nähnyt hänet, hän puhuu hyvin. Vlasjeva on aivan rakastunut häneen.

— Onko totta, että nuorin Vlasjeva menee naimisiin Topovin kanssa?

— Sanotaan, että asia on jo päätetty.

— Minä ihmettelen vanhempia. Sanotaan, että siitä tulee rakkausavioliitto.

— Rakkausavioliitto? Mitä antediluviaalisia, vedenpaisumuksen aikaisia ajatuksia teillä onkaan! Kuka nyt enää puhuu rakkaudesta.

— Mitä sille voi? Tuo vanha tyhmä tapa ei vain tahdo kokonaan hävitä, Vronski sanoi.

— Sen pahempi niille, jotka sitä noudattavat. Minä en tiedä muita onnellisia avioliittoja kuin järkiavioliitot.

— Niin, mutta miten usein järkiavioliittojen onni hajoaakaan kuin tuhka tuuleen, kun juuri tuo torjuttu intohimo ilmestyy kuvaan, Vronski sanoi.

— Mutta järkiavioliitoiksi me nimitämme sellaisia, joissa kumpikin aviopuoliso on jo päässyt riivauksestaan. Sellainen riivaushan on kuin tulirokko, se täytyy jokaisen läpikäydä.

— Silloin täytyy oppia keinotekoisesti rokottamaan itsensä niin rakkautta kuin rokkoakin vastaan.

— Minä olin nuorena rakastunut kirkonpalvelijaan, sanoi ruhtinatar Mjähkaja, — en tiedä, lieneekö se auttanut minua.

— Ei, vakavasti puhuen, minä luulen, että jos tahtoo tuntea mitä rakkaus on, täytyy ensin erehtyä ja sitten korjata erehdyksensä, sanoi ruhtinatar Betsy.

— Vieläkö avioliittoon mentyäkin? kysyi lähettilään puoliso leikkisästi.

— Katumus ei koskaan tule liian myöhään, sanoi valtiomies englantilaisen sananlaskun.

— Juuri niin, vahvasti Betsy, — täytyy erehtyä ja korjata erheensä. Mitä mieltä te olette siitä? kääntyi hän Annan puoleen, joka oli kuunnellut keskustelua suu tuskin huomattavassa, varmassa hymyssä.

— Minun käsittääkseni, Anna sanoi leikitellen kädestä vedetyllä hansikkaallaan, — minun käsittääkseni... jos on yhtä monta mieltä kuin päätäkin, niin on myös yhtä monta rakkauden lajia kuin sydäntäkin.

Vronski oli katsonut Annaan ja odottanut sydän kurkussa, mitä tämä sanoisi. Ja hän huoautti kuin vaaran jälkeen, kun Anna oli sanonut nuo sanat.

Anna kääntyi äkkiä Vronskin puoleen:

— Minäpä sain äskettäin Moskovasta kirjeen. Kirjoittavat, että Kitty Shtsherbatskaja on hyvin sairas.

— Tosiaanko? Vronski sanoi synketen. Anna katsahti häneen ankarasti.

— Kenties se ei liikuta teitä?

— Päinvastoin, hyvinkin. Mitä he kirjoittivat teille, jos saan udella? kysyi Vronski.

Anna nousi ja meni Betsyn luo.

— Antakaa minulle kupillinen teetä, hän sanoi pysähtyen tämän tuolin taakse.

Betsyn kaataessa teetä Vronski tuli Annan luo.

— Mitä he sitten kirjoittivat teille? toisti hän.

— Minä luulen, etteivät miehet ymmärrä mikä on jaloa ja epäjaloa, vaikka aina puhuvat siitä, Anna sanoi vastaamatta hänelle. — Olen jo kauan aikonut sanoa sen teille, lisäsi hän, siirtyi muutaman askeleen sivumpaan ja istuutui nurkassa olevan albumipöydän ääreen.

— Minä en täysin käsitä teidän sanojenne merkitystä, Vronski sanoi antaen Annalle teekupin.

Anna katsahti viereensä sohvalle, ja Vronski istuutui heti.

— Niin, minä olen aikonut sanoa teille, Anna sanoi katsomatta häneen, — että te toimitte rumasti, hyvin rumasti.

— Niin kuin en minä itse tietäisi menetelleeni rumasti. Mutta kuka on syynä siihen, että minä niin toimin?

— Miksi te puhutte siitä minulle? Anna sanoi katsahtaen häneen ankarasti.

— Te tiedätte miksi, vastasi Vronski rohkeasti ja iloisesti, tavoittaen Annan katseen ja hellittämättä silmiään hänestä.

Hän ei hämmentynyt, mutta Anna hämmentyi.

— Se vain todistaa sitä, ettei teillä ole sydäntä, Anna sanoi. Mutta hänen katseensa ilmaisi hänen tietävän, että Vronskilla oli sydän ja että hän sen vuoksi juuri pelkäsi tätä.

— Se oli erehdystä eikä rakkautta.

— Ettekö muista, että minä olen kieltänyt teitä lausumasta tuota sanaa, tuota inhottavaa sanaa, Anna sanoi vavahtaen. Mutta samassa hän tajusi, että jo pelkästään lausumalla sanan kieltänyt hän tunnusti ottaneensa itselleen erinäisiä oikeuksia Vronskiin nähden ja juuri siten kiihotti häntä puhumaan rakkaudestaan. — Minun on jo kauan tehnyt mieleni sanoa se teille, jatkoi hän katsoen päättäväisesti Vronskia silmiin ja tuntien hehkuvan punan polttavan kasvojaan, — ja tänään minä tulini varta vasten, kun tiesin tapaavani teidät. Minä tulini sanomaan, että tämän täytyy loppua. En ole koskaan kenenkään edessä punastunut, mutta te pakotatte minut tuntemaan itseni syylliseksi johonkin.

Vronski katsoi Annaa ja hämmästytti hänen kasvojensa uutta henkistä kauneutta.

— Mitä te minulta tahdotte? kysyi hän suoraan ja vakavasti.

— Minä tahdon, että te menette Moskovaan ja pyydätte Kittytä anteeksi, Anna sanoi.

— Sitä te ette tahdo, Vronski sanoi.

Hän näki, että Anna puhui sitä, mitä pakotti itsensä puhumaan, eikä sitä, mitä tahtoi.

— Jos te rakastatte minua, kuten sanotte, kuiskasi Anna, — niin älkää tehkö minua rauhattomaksi.

Vronskin kasvot säteilivät.

— Ettekö te tunne, että te olette minun elämäni ja kaikkeni; mutta rauhasta minä en tiedä mitään enkä voi sitä teille antaa. Koko itseni, rakkauteni... sen voin. Minä en voi ajatella teitä ja itseäni erikseen. Te ja minä on minulle yhtä. Enkä näe edessäpäinkään mitään rauhan mahdollisuutta, en itselleni enkä teille. Minä näen epätoivon, onnettomuuden mahdollisuuden... tai toiselta puolen onnen... ja millaisen onnen!... Eikö se olisi mahdollinen? lisäsi hän vain huulillaan kuiskaten, mutta Anna kuuli sen.

Anna jännitti kaikki henkiset voimansa sanoakseen sen, mitä piti sanoa. Mutta sen sijaan että olisi sanonut jotain, hän loi Vronskiin rakkautta säteilevät kasvonsa eikä vastannut mitään.

"Kas niin!" ajatteli Vronski riemuissaan. "Minä olin jo epätoivoissani ja luulin ettei sille tulisi loppua; mutta nyt se päättyikin! Hän rakastaa minua. Hän tunnustaa sen."

— Niin, tehkää se minun tähteni, älkää koskaan puhuko minulle niitä sanoja, ja olkaamme hyviä ystäviä, kuiskasi Anna; mutta hänen katseensa puhui toista.

— Ystäviä meistä ei tule, tiedätte sen itse. Ja tuleeko meistä kaikkein onnellisimpia vai onnettomimpia ihmisiä, se on teidän vallassanne.

Anna tahtoi sanoa jotain, mutta Vronski keskeytti hänet:

— Minähän pyydän vain oikeutta toivoon ja tuskaan, sellaiseen kuin nyt. Mutta jollen sitäkään saa, niin käskekää minua katoamaan, ja minä katoan. Te ette tule näkemään minua, jos minun läsnäoloni vaivaa teitä.

— Enhän minä mihinkään voi teitä ajaa.

— Kunhan ette vain muuta mitään. Jättäkää kaikki entiselleen, Vronski sanoi ääni väristen. — Miehenne tuli.

Aleksei Aleksandrovitsh astui tosiaankin samana hetkenä sisään levollisin, kömpelöin askelin.

Vilkaistuaan vaimoonsa ja Vronskiin hän meni emännän luo ja teekupin ääreen istuuduttuaan alkoi puhua maltillisella, aina kuuluvalla äänellään, tavanmukaiseen ivalliseen sävyynsä, kuin tehden pilaa

jostakin.

— Teidän Ramboulet'ne on kokoontunut täysilukuisena, hän sanoi silmäillen koko seuraa, — sulottarineen ja runottarineen.

Mutta ruhtinatar Betsy, joka ei voinut sietää tuota Aleksei Aleksandrovitshin sneering-sävyä, kuten hän sitä nimitti, osasi viisaana emäntänä heti johdattaa hänet vakavaan keskusteluun yleisestä asevelvollisuudesta. Aleksei Aleksandrovitsh innostui heti ja alkoi vakavasti puolustaa uutta asetusta ruhtinatar Betsyn hyökkäyksiltä.

Vronski ja Anna istuivat yhä pienen pöydän luona.

— Tämä käy jo säädyttömäksi, kuiskasi eräs naisvieraista katsoen Annaan, Vronskiin ja Kareniniin itseensä.

— Mitä minä sanoin, vastasi Annan ystävätär.

Eivätkä vain nämä vieraat, vaan melkein kaikki salissa olijat, yksinpä ruhtinatar Mjahkaja ja Betsy itse, vilkuilivat useamman kerran yhteisestä piiristä poisvetäytyneitä, ikään kuin tuo vetäytyminen olisi heitä häirinnyt. Ainoastaan Aleksei Aleksandrovitsh ei kertaakaan vilkaissut sinnepäin eikä hetkeksikään irrottautunut mielenkiintoisesta keskustelusta.

Huomatessaan yleisen mielialan käyvän rauhattomaksi Betsy sai huomaamatta järjestetyksi toisen henkilön sijalleen kuuntelemaan Aleksei Aleksandrovitshia ja meni itse Annan luo.

— Olen aina ihmetellyt miehenne lausuntojen selvyttä ja täsmällisyyttä, hän sanoi. — Kaikkien transendenttisimmatkin käsitteet tulevat hyvin ymmärrettäviksi hänen puhuessaan.

— Niin, niin! Anna sanoi säteillen onnen hymyä ja käsittämättä sanaakaan Betsyn puheesta. Hän siirtyi suuren pöydän ääreen ja alkoi osallistua yleiseen keskusteluun.

Istuttuaan puoli tuntia tuli Aleksei Aleksandrovitsh vaimonsa luo ja kysyi, eikö tämä lähtisi hänen kanssaan kotiin; mutta miestänsä silmiin katsomatta Anna vastasi jäävänsä illalliselle. Aleksei Aleksandrovitsh kumarsi hyvästiksi ja lähti.

Annan kuski, vanha, lihava, tänään kiiltävään nahkatakkiin pukeutunut tataari, saattoi vaivoin hillitä pääoven edessä kylmissään kärvistelevää harmaata sivuhevosta. Lakeija seisoj pitäen auki vaunun ovea. Ovenvartija piti auki ulko-ovea. Anna Arkadjevna irroitti ketterällä kädellään hihan pitsin lyhyen turkkinsa hakasesta ja kuunteli pää kumarassa, ihastuksen valtaamana, saattamaan tulleen Vronskin sanoja.

— Te ette ole oikeastaan sanonut mitään; enkä minä mitään vaadikaan, puhui Vronski, — mutta te tiedätte, etten minä ystävyyttä kaipaa, minulle on mahdollinen vain yksi onni elämässä, tuo sana, jota te niin kartatte... rakkaus, niin...

— Rakkaus... toisti Anna hiljaa, tukahtuneella äänellä, ja samalla kun sai pitsin irroitetuksi lisäsi yhtäkkiä: — en pidä siitä sanasta siksi, että se merkitsee minulle liian paljon, paljon enemmän kuin te voitte aavistaakaan, ja hän katsoi Vronskia silmiin. — Näkemiin!

Hän antoi Vronskille kättä, ohitti ovenvartijan nopein, joustavin askelin ja katosi vaunuihin.

Annan katse ja käden kosketus poltti Vronskia. Hän suuteli kämmentään siltä kohtaa, mihin Anna oli häntä koskettanut, ja ajoi kotiinsa onnellisena, tietoisena siitä, että hän oli tänä iltana lähestynyt päämääräänsä enemmän kuin kertaakaan kahden viime kuukauden aikana.

VIII

Aleksei Aleksandrovitsh ei ollut nähnyt mitään erikoista ja säädyttöntä siinä, että hänen vaimonsa oli istunut Vronskin kanssa eri pöydän ääressä ja jutellut jotain vilkkaasti: mutta hän oli huomannut toisten salissa ohjain pitävän sitä jollain tavoin erikoisena ja säädyttömänä ja siksi se alkoi hänestäkin tuntua säädyttömältä. Hän päätti sanoa siitä vaimolleen.

Tultuaan kotiin Aleksei Aleksandrovitsh meni tapansa mukaan työhuoneeseensa ja istuutui nojatuoliin, avasi sivujen väliin jätetyn paperiveitsen kohdalta paavinvaltaa käsittelevän kirjan ja luki

tapansa mukaan kello yhteen asti; vain väliin hän hieraisi korkeaa otsaansa ja ravisti päätään, kuin ajaen pois jotain. Tavalliseen aikaan hän nousi ja laittautui yökuntoon. Anna Arkadjevnaa ei vielä kuulunut. Kirja kainalossa mies meni yläkertaan; mutta tänä iltana hän jäi tavanmukaisten virka-asioissa askaroivien mietteittensä sijasta ajattelemaan vaimoaan, ja hänen mieltään painoi tunne jostain ikävästä, joka oli kohdannut hänen vaimoaan. Tapojensa vastaisesti hän ei paneutunutkaan vuoteeseen, vaan ryhtyi kädet selän takana kävelemään edestakaisin huoneessa. Hän ei voinut mennä nukkumaan, koska tunsi, että hänen oli ensin ajateltava selväksi tämä juuri ilmennyt asia.

Kun Aleksei Aleksandrovitsh oli päättänyt mielessään, että hänen täytyy puhua asiasta vaimonsa kanssa, se oli tuntunut hänestä varsin helpolta ja yksinkertaiselta. Mutta nyt, kun hän alkoi tarkemmin miettiä juuri ilmennyttä seikkaa, se alkoi tuntua hänestä kovin monimutkaiselta ja vaikealta.

Aleksei Aleksandrovitsh ei ollut mustasukkainen. Hänen vakaumuksensa mukaan mustasukkaisuus loukkasi vaimoa, ja miehellä tuli olla luottamusta vaimoaan kohtaan. Minkä tähden miehen tuli luottaa, toisin sanoen, olla täysin varma siitä, että hänen nuori vaimonsa tulisi häntä aina rakastamaan, sitä hän ei ollut kysynyt itseltään. Hän ei ollut tuntenut epäluottamusta, siksi hän luotti ja katsoi oikeaksi aina luottaa. Mutta nyt, vaikkakaan hänen vakaumuksensa mustasukkaisuuden häpeällisyydestä ja luottamuksen välttämättömyydestä ei horjunut, hän tunsi seisovansa silmä silmää vasten jonkin epäloogisen ja sotkuisen edessä, eikä tiennyt mitä tehdä. Aleksei Aleksandrovitsh seisoi silmä silmää vasten elämän edessä, sen mahdollisuuden edessä, että hänen vaimonsa saattaisi rakastaa jotain toista kuin häntä, ja se se juuri näyttikin hänestä niin sotkuiselta ja käsittämättömältä, se kun oli elämä itse. Koko elämänsä Aleksei Aleksandrovitsh oli elänyt ja työskennellyt virka-asioiden piirissä ja ollut siten tekemisissä vain elämän heijastusten kanssa. Ja joka kerta kun hän oli joutunut kosketuksiin itse elämän kanssa, hän oli vetäytynyt siitä syrjään. Hänellä oli nyt sellainen tunne kuin ihmisellä, joka on tyynesti kulkenut kuilun yli siltaa pitkin ja on yhtäkkiä huomannutkin sillan puretuksi ja löytänyt itsensä syvyyden partaalta. Se syvyys oli itse elämä, ja silta oli se keinotekoinen elämä, jota Aleksei Aleksandrovitsh oli elänyt. Ensimmäisen kerran hänen mieleensä tuli kysymys sellaisestakin mahdollisuudesta, että hänen vaimonsa saattoi rakastua johonkin toiseen, ja hän kauhistui sitä ajatustaan.

Riisuutumatta hän asteli edestakaisin kaikuvalla parketilla yhden lampun valaisemassa ruokasalissa ja matolla pimeässä vierassalissa, missä valo kajasteli vain hänen äskettäin valmistuneessa, sohvan yllä riippuvassa muotokuvassaan, tasaisin askelin hän kulki myös Annan kirjoituskamarin läpi, missä kaksi kynttilää valaisi hänen sukulaistensa ja ystävättäriensä muotokuvia ja hänen kirjoituspöytänsä kauniita pikkukoruja, jotka olivat Aleksei Aleksandrovitshille kovin tuttuja. Vaimonsa huoneen poikki hän meni makuukamarin ovelle asti ja kääntyi jälleen takaisin.

Joka kerran tätä matkaa tehdessään hän pysähtyi, useimmiten valoisan ruokasalin parketilla, ja sanoi itselleen: "Niin, pitää ilman muuta tehdä päätös ja lopettaa se, ilmaista siitä mielipiteensä ja päätöksensä." Ja hän kääntyi takaisin. "Mutta mitä pitää lausua? Mikä päätös?" hän sanoi itselleen salissa eikä löytänyt vastausta. "Ja mitä sitten oikeastaan", kysyi hän itseltään ennen kuin kääntyi vaimonsa kamariin, "mitä sitten on tapahtunut? Ei mitään. He puhelivat kauan toistensa kanssa. Entä sitten? Saa kai nainen seuramaailmassa puhella kenen kanssa haluaa? Ja toiseksikin mustasukkaisuus on vain oman itsensä alentamista", puhui hän itselleen tullessaan Annan kamariin; mutta tämä selittely, jolle hän oli ennen antanut niin suurta arvoa, ei merkinnyt nyt mitään eikä vaikuttanut lainkaan. Makuukamarin ovelta hän kääntyi jälleen vierassalia kohti; ja kun hän oli tullut takaisin pimeään saliin, jokin ääni sanoi hänelle, että asia ei ollut niin, että jos kerran toiset huomasivat, niin jotain oli siis olemassa. Ja ruokasalissa hän taas sanoi itselleen: "Niin, pitää ilman muuta päättää, ja lopettaa se ja lausua mielipiteensä..." Ja salissa, ennen kuin kääntyi kamariin, kysyi hän taas itseltään, millainen päätös oli tehtävä. Ja kysyi sitten, mitä oli tapahtunut. Ja vastasi: ei mitään, ja muisti, kuinka mustasukkaisuus oli vaimoa alentava tunne, kunnes salissa tuli jälleen vakuuttuneeksi siitä, että jotain oli tapahtunut. Hänen ajatuksensa samoin kuin hänen ruumiinsakin kiersivät samaa umpinaista rataansa tavoittamatta retkellään mitään uutta. Hän huomasi sen, hieroi otsaansa ja istuutui vaimonsa kamariin.

Katsellessa siinä hänen pöytänsä, sen malakiittista kirjoitus-alustaa ja sillä olevaa aloitettua kirjettä, hänen ajatuksensa muuttuivat. Hän alkoi ajatella Annaa ja sitä, mitä tämä mahtoi ajatella ja tuntea. Ensimmäisen kerran tuli hänen mieleensä Annan henkilökohtainen elämä, hänen ajatuksensa ja toiveensa; ja ajatus siitä, että vaimollakin saattoi olla ja varmasti olikin erillinen elämänsä, tuntui hänestä niin kauhealta, että hän lakkasi sitä ajattelemasta. Se oli kuilu, jonne hän ei uskaltanut katsoa. Aleksei Aleksandrovitsh ei kyennyt siirtymään mielikuvituksessaan toisen ihmisen asemaan. Hän piti sitä vahingollisena ja vaarallisena haaveiluna.

"Ja kaikkein pahinta on se", mietti hän, "että juuri nyt, kun minun asiani lähenee ratkaisuaan (hän ajatteli paraikaa ajamaansa lakiehdotusta) kun minä tarvitsen kaiken malttini ja hengenvoimani, minun piti joutua tällaisen järjettömän rauhattomuuden valtaan. Mutta mitä minä voin? Minä en ole niitä

ihmisiä, jotka tuntevat rauhattomuutta ja hätää eivätkä uskalla katsoa niitä silmiin."

— Minun täytyy harkita, päättää ja heittää se mielestäni, hän sanoi ääneen.

"Kysymykset hänen tunteistaan ja siitä, mitä hänen mielessään on liikkunut ja saattaa liikkua, eivät kuulu minulle, ne ovat hänen omantuntonsa asioita ja kuuluvat uskonnon piiriin", hän sanoi itselleen tuntien kevennystä tietoisuudesta, että oli löytänyt asetuskokoelmasta sen kohdan, jonka alaan tämä kysymys kuului.

"Siis", sanoi Aleksei Aleksandrovitsh itselleen, "kysymykset hänen tunteistaan ja niin edespäin ovat hänen omantuntonsa kysymyksiä, ja sen kanssa ei minulla ole mitään tekemistä. Minun velvollisuuteni on selvästi määriteltävissä. Perheen päänä minä olen velvollinen ohjaamaan häntä ja sen tähden osittain myös vastuunalainen hänestä; minun täytyy osoittaa hänelle näkemäni vaara, varoittaa häntä, vieläpä käyttää valtaani. Minun pitää sanoa hänelle."

Aleksei Aleksandrovitshin päässä selkiytyi se, mitä hän nyt sanoisi vaimolleen. Harkitessaan sanojaan hän harmitteli sitä, että hän joutui aivan suotta hukkaamaan kallista aikaansa ja hengenvoimiaan joutavaan kotiasiaan. Siitä huolimatta pian pidettävän puheen muoto ja järjestys sukeutui hänen mielessään kirkkaaksi ja selväksi kuin virallinen selonteko. "Minun tulee sanoa ja tuoda ilmi seuraavat asiat: ensinnäkin selittää yleisen mielipiteen ja säädyllisyyden merkitys; toiseksi, valaista uskonnon kannalta avioliiton merkitystä; kolmanneksi, jos käy tarpeelliseksi, osoittaa, mikä onnettomuus uhkaa poikaamme; neljänneksi, osoittaa hänen oma onnettomuutensa." Aleksei Aleksandrovitsh pani kätensä ristiin, käänsi kämmenet alaspäin ja venytteli käsiään niin että sormet naksutelivat nivelissään.

Tuo ikävä tapa — käsien yhteenliittäminen ja sormien naksutteleminen — rauhoitti häntä aina ja toi säntillisen olon, joka oli nyt niin tarpeen hänelle. Pääoven edestä kuului vaunujen tärinää. Aleksei Aleksandrovits seisautui keskelle salia.

Portailta alkoi kuulua naisen askeleita. Aleksei Aleksandrovitsh seisoi valmiina puhumaan ja puristeli yhteenliitettyjä sormiaan koetellen, vieläkö jossain naksataisi. Yksi nivel naksautti.

Jo portailta kuuluvien keveitten askelien äänestä hän tuns Annan lähestyvän, ja vaikkakin hän oli tyytyväinen puheeseensa, alkoi lähenevä selvittely pelottaa häntä.

IX

Anna käveli pää kumarassa, leikitellen talvipäähineensä tupsuilla. Hänen kasvonsa sädehtivät; mutta niitten kirkkaus ei ollut iloinen, — se muistutti tulipalon loimua pimeässä yössä. Nähdessään miehensä Anna kohotti päätään ja veti kuin unesta heräten suunsa hymyyn.

— Sinä valvot vielä? Sepä ihmeellistä! hän sanoi, heitti huppupäähineensä päästään ja meni saman tien, pysähtymättä, pukeutumishuoneeseensa.

— Anna, minulla olisi sinulle puhuttavaa.

— Minulleko? Anna sanoi ihmetellen, tuli esiin oven takaa ja katsoi häneen. — Mitä niin? Mistä? kysyi hän istuutuen. — No, puhutaan sitte jos se on niin tärkeää. Viisainta olisi kyllä mennä nukkumaan.

Anna puhui, mitä sylki suuhun toi, ja omia sanojaan kuunnellessaan hän ihmetteli itekin valehtelukykyään. Miten yksinkertaisia ja luonnollisia olivatkaan hänen sanansa ja miten selvältä näytti, että hänen vain teki mieli nukkumaan! Hän tuns pukeutuneensa läpitunkemattomaan valheiden panssariin. Hän tuns, että jokin näkymätön voima auttoi ja tuki häntä.

— Anna, minun tulee varoittaa sinua, sanoi mies.

— Varoittaa? Anna sanoi. — Mistä?

Hän näytti niin teeskentelemättömältä ja iloiselta, että se, joka ei olisi tuntenut häntä niin hyvin kuin hänen miehensä, ei olisi voinut huomata mitään luonnotonta hänen äänessään eikä hänen sanojensa sisällössä. Mutta Aleksei Aleksandrovitshille, joka tuns hänet ja tiesi, että jo mies sattui valvomaan viisikin minuuttia yli tavallisen ajan, niin Anna huomasi sen välittömästi ja kysyi syytä, joka tiesi, että Anna tavallisesti heti kertoi hänelle kaikki ilonsa ja surunsa — hänelle merkitsi paljon kun hän näki,

ettei Anna tahtonut havaita hänen tilaansa eikä sanoa sanaakaan itsestään. Hän näki vaimonsa ennen niin avoimen sydämen sulkeutuneen häneltä nyt kokonaan. Eikä siinä kyllin, Annan äänensävyistä hän huomasi, ettei tämä edes ajatellut sitä, vaan ikään kuin sanoi aivan suoraan: niin, suljettu se on ja tulee tästä lähin olemaankin. Aleksei Aleksandrovitshin valtasi nyt samanlainen tunne kuin kotiin palanneen ihmisen, joka huomaa talonsa lukituksi. "Mutta kenties avain vielä löytyy", ajatteli Aleksei Aleksandrovitsh.

— Minä tahdon varoittaa sinua, hän sanoi hiljaisella äänellä, — ettet sinä ajattelemattomuudellasi ja kevytmielisyydelläsi anna seuramaailmalle aihetta puheisiin. Sinun tämäniltainen liian vilkas keskustelusi kreivi Vronskin kanssa (hän lausui tuon nimen varmasti ja tyyneästi) herätti ikävää huomiota.

Hän katsoi puhuessaan Annan nauraviin, läpitunkemattomuudessaan pelottaviksi käyneisiin silmiin ja tunsi sanojensa koko hyödyttömyyden ja turhuuden.

— Niinhän sinä aina sanot, vastasi Anna ikään kuin ei olisi vähääkään käsittänyt miestänsä ja kuin olisi tahallaan ymmärtänyt tämän sanoista vain viimeiset. — Väliin sinä moitit, että minä olen liian totinen, väliin taas, että olen iloinen. Minulla oli hauskaa tänään. Sekö sinua loukkasi?

Aleksei Aleksandrovitsh vavahi ja taivutti kätensä naksutellakseen sormiaan.

— Oi, älä viitsi naksutella, tiedäthän, etten pidä siitä. Anna sanoi.

— Anna, oletko se sinä? sanoi Aleksei Aleksandrovitsh hiljaa, koettaen pysyä tyyneenä ja lakaten naksuttelemasta.

— Mitä kummaa tämä on? Anna sanoi näennäisesti aivan vilpittömän ja koomillisen ihmettelyn vallassa. — Mitä sinä minusta oikein tahdot?

Aleksei Aleksandrovitsh oli vaiti ja hieroi kädellään otsaansa ja silmiään. Hän huomasi, että sen sijaan, mitä hän oli aikonut tehdä, nimittäin varoittaa vaimoaan seuramaailman silmissä tehdystä virheestä, häntä kuohuttikin se puoli asiaa, joka koski hänen vaimonsa omaatuntoa, ja hän taisteli jotain kuvittelemaansa seinää vastaan.

— Minä sanon heti mitä minä tarkoitan, jatkoi hän kylmästi ja tyyneästi, — ja minä pyydän sinua kuuntelemaan sanojani. Kuten tiedät, minä pidän mustasukkaisuutta loukkaavana ja alentavana enkä salli sen koskaan päästä määrääväksi tunteekseni. Mutta on olemassa määrättyjä säädylisyyden rajoja, joiden yli kukaan ei voi astua tulematta rangaistuksi. Mitä tähän iltaan tulee, niin minä itse en huomannut mitään erikoista, mutta päätellen, seuran saamasta vaikutelmasta kaikki huomasivat, ettei sinun käytöksesi ollut aivan sellaista kuin olisi voinut toivoa.

— En ymmärrä yhtään mitään, Anna sanoi kohauttaen olkapäitään. "Hänelle se on yhdentekevää", hän ajatteli. "Mutta seurassa ovat huomanneet ja se vaivaa häntä." — Sinä et varmaankaan ole terve, lisäsi hän, nousi tuoliltaan ja aikoi mennä ovesta; mutta Aleksei Aleksandrovits liikahti eteenpäin kuin haluten pysäyttää hänet.

Aleksei Aleksandrovitshin kasvot olivat niin rumat ja synkät, ettei Anna ollut vielä koskaan nähnyt häntä sellaisena. Anna pysähtyi, taivutti päänsä takakenoon ja alkoi ketterin käsin irrotella hiusneuloja tukastaan.

— No hyvä, minä kuuntelen mitä sieltä tulee, virkkoi hän tyyneästi ja ivallisesti. — Ja kuuntelenpa oikein hartaasti, sillä haluaisin todellakin ymmärtää, mitä sinä tarkoitat.

Puhuessaan hän kummeksui itse luonnollista, tyyntä ja varmaa äänensävyään ja luontevia lauseitaan.

— Minulla ei ole oikeutta ja pidän ylipäätään turhana ja vahingollisenakin paneutua sinun tunteittesi kaikkiin yksityiskohtiin, aloitti Aleksei Aleksandrovitsh. — Liikaa sieluumme kaivellessamme vedämme usein esiin sellaista, joka olisi pysynyt siellä kätöksessään. Sinun tunteesi ovat sinun omantuntosi asia; mutta minä olen sinun, itseni ja Jumalan edessä velvollinen osoittamaan sinulle velvollisuutesi. Meidän elämämme ei ole ihmisten, vaan Jumalan yhteensitoma. Sen siteen voi katkaista vain rikos, ja senlaatuinen rikos ei jää rangaistuksetta.

— En ymmärrä mitään. Oi Luoja, miten kaiken lisäksi vielä nukuttaa! Anna sanoi sormeillen hiuksiaan ja etsien viimeisiä hiusneulojaan.

— Anna, älä Luojan tähden puhu noin, sanoi mies lempeästi. — Kenties minä erehdyn, mutta voit olla varma siitä, että sen, mitä minä tässä puhun, sanon yhtä paljon sinun kuin itseni tähden. Olenhan minä sinun miehesi ja rakastan sinua.

Hetkeksi Annan kasvot painuivat ja katseen ivallinen kipinä sammui. Mutta "rakastan" kiihotti taas hänen vastenmielisyyttään. "Hänkö rakastaa? Osaako hän rakastaa? Jollei hän olisi kuullut, että on olemassa rakkautta, hän ei koskaan olisi tullut käyttäneeksi sitä sanaa. Hän ei aavistakaan, mitä rakkaus on."

— Aleksei Aleksandrovitsh minä en tosiaan ymmärrä, hän sanoi. —
Selitä, mitä sinä pidät...

— Anna minun puhua loppuun. Minä rakastan sinua. Mutta minä en puhu itsestäni; päähenkilöt tässä asiassa ovat poikamme ja sinä. On paljon mahdollista, että minun sanani näyttävät sinusta aivan turhilta ja tilanteeseen sopimattomilta; kenties ne ovat minun oman harhakäsitykseni tuotteita. Siinä tapauksessa pyydän sinua antamaan minulle anteeksi. Mutta jos sinä itse tunnet niillä olevan pienintäkään perustetta, niin pyydän sinua miettimään, ja jos sydämesi niin káskee, sanomaan minulle...

Aleksei Aleksandrovitsh puhui huomaamattaan aivan toista kuin oli aikonut.

— Minulla ei ole mitään sanottavaa. Ja onhan... Anna sanoi nopeasti, vaivoin hymyään pidättäen, —
toki aika jo mennä nukkumaan.

Mutta Aleksei Aleksandrovitsh huoautti ja lähti sanomatta enää sanaakaan makuukamariin.

Kun Anna tuli makuuhuoneeseen, oli mies jo vuoteessa. Huulet olivat ankarasti yhteenpuristetut eivätkä silmät katsoneet häneen. Anna paneutui vuoteeseensa ja odotti joka heti, että mies vielä alkaisi puhua hänelle. Mutta tämä oli vaiti. Anna odotti kauan hievahtamatta ja viimein jo unohti hänet. Hänen ajatuksensa olivat siirtyneet toiseen, hän näki tämän silmissään ja tunsu, miten sydän tätä ajatellessa tulvehti kiihtymystä ja rikollista iloa. Yhtäkkiä hän kuuli miehensä nenän viheltävän, tasaisesti ja rauhallisesti. Aluksi Aleksei Aleksandrovitsh ikään kuin pelästyi vihellystään ja pysähtyi; mutta parin henkäyksen jälkeen vihellys alkoi kuulua uudelleen, yhtä tyynenä ja tasaisena.

— Myöhäistä, on jo myöhäistä, kuiskasi Anna hymyillen. Hän makasi kauan liikkumattomana, avoimin silmin, ja hänestä tuntui kuin hän olisi itse pimeässä nähnyt silmiensä palon.

X

Siitä illasta alkoi Aleksei Aleksandrovitshille ja hänen vaimolleen uusi elämä. Mitään erikoista ei ollut tapahtunut. Anna otti kuten ennenkin osaa seuraelämään, käyden varsinkin ruhtinatar Betsyn luona ja tavaten kaikkialla Vronskin. Aleksei Aleksandrovitsh näki sen, mutta ei voinut tehdä mitään. Joka kerta kun hän koetti selvittää asiaa vaimonsa kanssa, tämä suojautui eräänlaisen iloisen ymmärtämättömyyden torjuvan muurin taa. Ulkonaisesti kaikki pysyi entisellään, mutta sisäisesti heidän suhteensa olivat kokonaan muuttuneet. Aleksei Aleksandrovitsh valtiollisessa toiminnassaan niin voimakas mies, tunsu olevansa tässä asiassa voimaton. Kuin härkä, pää nöyrästi kumarassa, hän odotti kirveen hamaraa, jonka tunsu olevan koholla pänsä yllä. Joka kerta, kun hän alkoi ajatella sitä, hän tunsu, että täytyisi yrittää vielä kerran, että hyvyydellä hellyydellä ja vakaumuksen voimalla Annan voisi kenties vielä pelastaa ja joka päivä hän aikoi puhua siitä Annalle. Mutta ryhtyessään keskusteluun tämän kanssa hän tunsu joka kerta, että se valheen ja petoksen henki, joka oli vallannut Annan, valtasi myös hänet, ja hän puhui kokonaan toista ja toisenlaiseen sävyyn kuin oli aikonut. Tahtomattaan hän puhui vaimonsa kanssa tavanomaiseen leikilliseen sävyynsä, kuin tehden pilaa jostakin toisesta, joka puhui niin. Eikä siihen sävyyn sopinut se, mitä hänen olisi pitänyt vaimolleen sanoa. — — — —

XI

Se, mikä oli lähes vuoden ajan ollut Vronskin elämän ainoa, kaikki entiset toiveet korvannut pyrkimys; se, mikä Annalle oli ollut mahdoton, kauhea ja sen vuoksi sitä pyörryttävämpi onnen haave, — se kaipuu oli nyt tyydytetty.

Kalpeana ja leuka vavisten Vronski seisoi Annan edessä ja rukoili häntä rauhoittumaan, tietämättä

minkä vuoksi ja miten.

— Anna, Anna! puhui hän ääni väristen. — Anna, luojan tähden...

Mutta mitä kovemmin hän puhui, sitä alemmaksi Anna painoi ennen ylpeän ja iloisen, mutta nyt häpeällisen päänsä, vaipui kokonaan sykkyrään ja putosi sohvalta istumasta lattialle miehen jalkojen juureen; hän olisi kaatunut matolle, ellei Vronski olisi pitänyt hänestä kiinni.

— Hyvä Jumala! Anna minulle anteeksi! hän sanoi nyhkyttäen ja pusertaen Vronskin käsiä rintaansa vasten.

Hän tunsi itsensä niin rikolliseksi ja syylliseksi, ettei osannut muuta kuin nöyryyä ja pyytää anteeksi; eikä hänellä tuota miestä lukuun ottamatta ollut koko elämässä ketään, ja siksi hän rukoili anteeksi tältäkin. Katsoessaan mieheen Anna tunsi alennustilansa fyysisesti eikä voinut enää sanoa mitään. Hän, Vronski, taas tunsi samaa mitä murhamiehen täytyy tuntea katsoessaan ruumista, jolta on riistänyt elämän. Ruumis, jolta hän oli riistänyt elämän, oli heidän rakkautensa, heidän rakkautensa alkuvaihe. Oli kauheaa ja inhottavaa muistella sitä, mistä oli saatu maksaa tämä häpeän kauhea hinta. Oman henkisen alastomuuden tunto painoi Annaa ja se tarttui Vronskiinkin. Mutta huolimatta kauhustaan murhaamansa ruumiin ääressä murhaajan täytyy paloitella ja piilottaa ruumis ja käyttää hyväkseen sitä, mitä on murhallaan hankkinut.

Ja vimmoissaan, ikään kuin intohimon kiihkosta, murhamies syöksyy ruumiin kimppuun, laahaa ja silpoo sitä; samalla tavoin Vronskikin peitti suudelmin uhrinsa kasvot ja olkapäät. Anna piteli hänen kättään eikä hievahtanut. "Niin, nuo suudelmät ne ovat tämän häpeän palkkana. Niin, ja tuo käsi, joka on aina oleva minun, on minun rikostoverini käsi." Hän kohotti kättä ja suuteli sitä. Vronski laskeutui polvilleen ja tahtoi nähdä hänen kasvonsa, mutta Anna peitti ne eikä puhunut mitään. Vihdoin hän nousi kuin pinnistellen ja työnsi Vronskin luotaan. Hänen kasvonsa olivat kauniit kuten ennenkin, mutta ennen kaikkea ne olivat sääliittävät.

— Kaikki on lopussa, Anna sanoi. — Minulla ei ole mitään muuta kuin sinä. Muista se.

— Kuinka en muistaisi sitä, mikä on koko minun elämäni, vastasi Vronski. — Tuon onnen hetken vuoksi...

— Minkälaisen onnen! Anna sanoi kauhun ja inhon vallassa, ja tuo kauhu tarttui väkisinkin myös Vronskiin. — Luojan tähden, ei sanaakaan, ei sanaakaan enää.

Anna nousi nopeasti ja vetäytyi syrjemmäksi.

— Ei sanaakaan enää, hän toisti ja lähti, kasvoillaan kylmän epätoivon ilme, joka ihmetytti Vronskia. Anna tunsi itsensä nyt kykenemättömäksi ilmaisemaan sanoilla sitä häpeän, ilon ja kauhun tunnetta, joka täytti hänet uuden elämän kynnyksellä, eikä tahtonut puhua siitä, jottei halventaisi tätä tunnetta epätasällisin sanoin. Mutta jälkeensäkin, seuraavana ja sitä seuraavana päivänä, hänen oli yhtä vaikea löytää sanoja, joilla olisi voinut ilmaista tunteittensa moninaisuuden, eikä häneltä puuttunut ainoastaan sanoja, — hän ei löytänyt edes ajatuksia voidakseen itsekseen miettiä sielunliikkeitään.

Hän sanoi itsekseen: "Ei, minä en voi nyt ajatella sitä; sitten toisen kerran, kunhan ensin rauhoitun." Mutta sitä ajatusten rauhaa ei koskaan tullut; joka kerran, kun hän alkoi ajatella, mitä oli tehnyt ja miten hänen käy ja mitä hänen olisi tehtävä, hänet valtasi kauhu ja hän karkotti mielestään nuo ajatukset.

— Joskus toiste, puheli hän, — kunhan tästä rauhoitun.

Sen sijaan unessa, kun ajatukset eivät olleet hänen vallassaan, hän näki tilansa peittelemättömänä, törkeässä alastomuudessaan. Sama uni vaivasi häntä melkein joka yö. Molemmat miehet olivat yhdessä olevinaan hänen miehiään ja molemmat tuhlasivat hänelle hyväilyjään. Aleksei Aleksandrovitsh itki suudellen hänen käsiään ja puheli: miten hyvin kaikki on nyt! Ja Aleksei Vronski oli siinä vieressä ja oli myöskin hänen miehensä. Ja Anna ihmetteli itse, miten oli ennen voinut pitää sitä mahdottomana, ja selitti heille nauraen, että näinhän oli paljon yksinkertaisempaa, ja he molemmat olivat nyt tyytyväisiä ja onnellisia. Mutta tämä uni ahdisti häntä kuin painajainen, ja hän heräsi siitä aina kauhun vallassa.

Alkuaikoina Moskovasta paluunsa jälkeen, kun Levin ei voinut vavahtelematta ja punastelematta muistella rukkasten häpeää, hän puheli mielessään näin: "Niinhän minä punastuin ja vavahtelin ja ajattelin kaiken olevan hukassa silloinkin, kun sain ykkösen fysiikassa ja jäin toiselle kurssille; niinhän minä luulin olevani hukassa silloinkin, kun pilasin siskoni asian, joka oli uskottu minun harteilleni. Ja mitä vielä! Nyt, kun siitä on vierinyt vuosia, muistelen sitä ja ihmettelen, miten se niin saattoi katkeroitaa mieltäni. Samoin käy tämänkin surun. Kuluu vähän aikaa, enkä minä enää välitä koko asiasta."

Mutta kolme kuukautta oli kulunut, eikä hän ollut lakannut välittämästä, ja asia oli hänelle yhtä kipeä kuin ensi päivinäkin. Hän ei voinut rauhoittua, sillä olihan hän niin kauan perhe-elämästä haaveiltuaan ja tunnettuaan itsensä siihen niin kypsäksi kuitenkin jäänyt naimattomaksi ja oli nyt kauempana kuin koskaan haaveidensa toteutumisesta. Hän tunsu itse kipeästi sen, mitä kaikki hänen lähipiirissään tunsivat, ettei ihmisen ole hänen iässään hyvä enää olla yksin. Hän muisti, miten hän kerran ennen Moskovaan lähtöään oli sanonut lapsekkaalle karjarengilleen Nikolaille, jonka kanssa hän mielellään jutteli: "Mitäs sanot tähän, Nikolai: aion naimisiin!" ja miten Nikolai oli kiireesti vastannut, kuten asiaan, josta ei voinut olla mitään epäilyksiä: "Jo on aikakin, Konstantin Dmitrish." Mutta avioliitto oli nyt kauempana kuin koskaan. Paikka oli vallattu, ja kun hän mielikuvituksessaan asetteli samalle sijalle muita tuntemiaan tyttöjä, tunsu hän sen aivan mahdottomaksi. Lisäksi häntä kaiveli muisto rukkasista ja siitä roolista, jota hän itse oli kosiessa esittänyt. Vaikka hän vakuuttelikin itselleen, ettei se ollut hänen syynsä, sai tuo muisto toisten samantapaisten häpeällisten muistojen ohella hänet vavahtelemaan ja punastumaan. Kuten kaikki ihmiset, myös Levin oli menneisytydessään tehnyt pahoja tekoja, jotka hän hyvin tiedosti ja joitten olisi pitänyt tuottaa hänelle omantunnon nuhteita: mutta pahojen tekojen muisto ei vaivannut häntä läheskään niin paljon kuin nuo mitättömät mutta häpeälliset muistot. Ne haavat eivät koskaan umpeutuneet. Ja niiden muistojen rinnalla kaihersivat nyt rukkaset ja se, miten sääliittäväan valoon hän oli tuona iltana muiden silmissä joutunut. Mutta aika ja työ tekivät tehtävänsä. Raskaat muistot vetäytyivät yhä enemmän maalaiselämän näkymättömien, mutta merkittävien tapausten peittoon. Viikko viikolta Kitty tuli hänen mieleensä yhä harvemmin. Hän odotti kärsimättömänä tietoa tämän pian tapahtuvasta tai jo tapahtuneesta naimisiinmenosta toivoen tuon tiedon kokonaan parantavan hänet, aivan kuin kipeä hammas nyhtäistäisiin suusta.

Sillä välin saapui kevät, ihana ja ystävällinen kevät, joka ei herättänyt liian varhaisia toiveita eikä tuonut pettymyksiä, sellainen harvinainen kevät, josta iloitsevat sekä kasvit, eläimet että ihmiset. Tuo ihana kevät innosti Leviniä yhä enemmän ja lujitti hänen päätöstään irrottautua kaikesta entisestä tehdäkseen yksinäisen elämänsä vahvaksi ja riippumattomaksi. Vaikkakin monet niistä suunnitelmista, joita hänellä oli ollut mielessään maalle palatessaan, olivat jääneet häneltä toteuttamatta, hänen onnistui toteuttaa niistä tärkein, elämän puhtaus. Hän ei joutunut kokemaan sitä häpeää, joka tavallisesti kiusasi häntä lankeemuksen jälkeen, vaan hän saattoi katsoa ihmisiä rohkeasti silmiin. Jo helmikuussa hän oli saanut Marja Nikolajevnalta kirjeen, jossa kerrottiin, että Nikolai-veljen terveydentila huononi huononemistaan ja ettei tämä tahtonut lääkärin hoitoon. Sen vuoksi oli Levin matkustanut Moskovaan veljensä luo ja saanut aikaan sen, että tämä suostui neuvottelemaan lääkärin kanssa ja lupasi lähteä ulkomaille parantolaan. Hänen oli niin hyvin onnistunut saada veljensä suostumaan siihen kuten myös ottamaan häneltä lainaksi rahaa matkaa varten, että siinä suhteessa hän oli tyytyväinen itseensä. Paitsi taloutta, joka kevätaikaan vaati erityistä huolenpitoa, ja lukemistaan oli Levinillä talvesta saakka ollut tekeillä taloutta käsittelevä teos, jonka pohjana oli ajatus, että työntekijän luonne oli kansantaloudessa katsottava absoluuttiseksi edellytykseksi, kuten ilmasto ja maaperä, ja ettei taloustieteen tuloksia siis voida johtaa pelkän maaperän ja ilmanalan tunnetuista tosiasioista, vaan maaperästä, ilmanalasta ja työläisen muuttumattomasta luonteenlaadusta. Niinpä hänen elämänsä oli yksinäisyydestä huolimatta tai pikemminkin sen johdosta täynnä askareita; vain joskus hän kaipasi seuraa saadakseen kertoa päässään pyörivistä ajatuksista muillekin kuin Agafja Mihailovnalta, jonka kanssa hän usein päätyi keskustelemaan fysiikasta, talusteoriasta ja etenkin filosofiasta; filosofia oli Agafja Mihailovnan mielialhe.

Kevät oli kauan puhkeamatta. Paastonajan viimeisinä viikkoinakin oli vielä kirkas pakkasilma. Päivisin aurinko sulatti maita, mutta öisin oli seitsemänkin astetta pakkasta. Hanki oli niin kova, että kuormia saattoi ajaa muuallakin kuin tiellä. Pääsiäinen oli talvinen. Mutta sitten yhtäkkiä toisena pääsiäispäivänä hengähti lämmin tuuli, nousi pilviä, ja kolme päivää ja kolme yötä valui vuolas ja lämmin sade. Torstaina tuuli hiljeni ja nousi sankka, harmaa sumu, joka ikään kuin kätki verhoonsa luonnossa tapahtuvien muutosten salaisuudet. Sumusäässä vedet lähtivät virtaamaan, jäälautat ryskyivät ja ajautuivat eteenpäin, sameat vaahtoutuneet purot kirkasivat nopeaan juoksuun, ja juuri 'punamäen'[2] vastaisena iltana sumu hajosi, sen repaleet karkasivat hattaroina tiehensä, taivas selkeni ja aukeni oikea kevät. Aamulla noussut kirkas aurinko sulatti nopeasti veden pinnalta ohuen jään, ja koko lämmin ilma väreili eloon vironneen maan tulvehtivia höyryjä. Vanha nurmi ja terävänä esiin puikahteleva nuori ruoho alkoivat viheriöidä, koiranheisipuun, viinimarjan ja tahmean, mahlaisen koivun nuput pullistuivat, ja kullankarvaisten kukkien peittämään raitaan ilmestyi suristen unestaan vironnut haalistunut mehiläinen. Kiurut livertelivät näkymättömissä sametinvihreiden, laihojen ja

kirrestä vapautuvien sänkipeltojen yllä, ruskean veden peittämien rämeitten ja soitien yltä kuului hyppien valitus, ja kurjet ja hanhet lensivät korkealla, keväthuutojaan kaiuttaen. Takkuinen, enää vain paikoin talvikarvassa oleva karja lähti ammuen laitumelle, vääräkoipiset karitsat hyppelivät määkivien, osaksi villansa menettäneiden emojensa ympärillä, ketteräjalkaiset pojat juoksentelivät pitkin kuivuvia polkuja, joilla näkyi paljaan jalan jälkiä, lammen rannalta kajahtelivat palttinoitaan valkaisevien eukkojen iloiset äänet ja pihoilta aurojaan ja karhejaan laittelevien miesten kirveeniskut. Oli tullut oikea kevät.

XII

Levin veti jalkaansa pitkävartiset saappaat, otti ensimmäisen kerran turkin asemesta ylleen verkatakin ja lähti taloustoimiin, harppaillen yli purojen, joitten aurinkoinen välke häikäisi silmää, ja astuen milloin jääpalaselle, milloin tahmeaan mutaan.

Kevät on suunnitelmien ja aikomusten aikaa. Ja samoin kuin nuori keväinen puu ei vielä tiedä, miten sen täyteläisissä nupuissa piilevät idut haarautuvat vesoiksi ja oksiksi, ei Levinkään pihalle tultuaan oikein tiennyt, mihin toimiin hän nyt ryhtyisi rakastamassaan taloudessa, mutta hän tunsii olevansa tulvillaan mitä parhaimpia aikomuksia ja suunnitelmia.

Ensin hän meni karjaansa katsomaan. Lehmät oli laskettu karjatarhaan, missä ne uusi karva välkkyen lämmittelivät auringossa, ammuivat ja ynisivät kedolle pyrkien. Ihailtuaan pikkupiirteitä myöten tuttuja lehmiä hetkisen Levin käski ajaa ne kedolle ja päästää vasikat karjatarhaan. Paimenpoika kipaisi iloisesti tupaan lähteäkseen kedolle. Karjakkojen paljaat, valkeat, vielä päivettymättömät jalat lätsivät kurassa, kun he juoksentelivat vitsat kädessä ja helmojaan pidellen ajelemassa kevätilosta hullaantuneita vasikoita tarhaan.

Ihailtuaan tämän vuoden karjasatoa, joka oli harvinaisen hyvä — aikaisin syntyneet vasikat olivat jo huonon lehmän suuruisia, Paavan kolmikuukautinen vasikka oli kooltaan kuin vuoden vanha —, käski Levin tuoda altaan ulos ja antaa heiniä häkeistä. Mutta karjatarhan häkit olivatkin rikki, vaikka ne oli tehty vasta syksyllä eikä niitä ollut talvella käytetty. Levin lähetti hakemaan kirvesmiestä, jonka piti määräyksen mukaan olla laittamassa puimakonetta. Mutta kirvesmies olikin korjaamassa karheja, jotka oli pitänyt korjata jo laskiaisviikolla. Se harmitti Leviniä kovasti. Häntä harmitti se, ettei ikinä tullut loppua taloudessa esiintyvistä epäjärjestyksestä, jota vastaan hän oli niin monta vuotta taistellut voimiensa takaa. Häkit, kuten hänelle kerrottiin, oli talveksi siirretty työhevosten talliin ja siellä ne olivat rikkoutuneet, sillä ne olivat kevytrakenteisia, vasikoille tarkoitettuja. Lisäksi ilmeni samalla, että karhit ja kaikki maanviljelystyökalut, jotka oli käsketty tarkastaa ja korjata jo talvella ja joita varten oli otettu työhön kolme kirvesmiestä, olivat jääneet korjaamatta ja karheja korjattiin kuin korjattiinkin juuri silloin, kun oli aika lähteä äestämään. Levin lähetti hakemaan työnjohtajaa, mutta lähti samassa itse häntä vastaan. Työnjohtaja tuli riiheltä lyhyessä karitsannahalla reunustetussa turkissaan, kasvot loistaen — sinä päivänä loisteli kaikki — ja oljenkortta sormissaan hypistellen.

— Miksei kirvesmies ole puimakonetta laittamassa?

— Niin, minun piti eilen sanoa teille, että karhit on korjattava.
Alkaa tässä kyntöaika.

— Mitäs talvella sitten on tehty?

— Mihinkäs te sitä kirvesmiestä sitten tarvitsisitte?

— Missä ovat vasikkatarhan häkit?

— Käskinhän minä panemaan ne paikoilleen. Mikä sen väen kanssa auttaa? sanoi työnjohtaja heilauttaen kättään.

— Ei väen, vaan työnjohtajan! Levin sanoi kiivaasti. — Mitä varten minä olen teidät ottanut? huudahti hän. — Mutta muistettuaan, ettei asia siitä parane, jätti hän sanottavansa siihen ja huoautti vain, hetken vaiti oltuaan: — No, joko kylvötyöt voi aloittaa?

— Turkinpeltoon saa kylvää huomenna tai ylihuomenna. — Entä apila?

— Lähetin Vasilin ja Miisan kylvämään. En vain tiedä, pääsevätkö yli, upottaa pahasti.

— Monenko desjatiinan alalle?

— Kuuden.

— Miksi ei koko alalle? ärjäisi Levin.

Se, että apilaa kylvettiin vain kuusi eikä kaksikymmentä desjatiinaa, harmitti häntä vieläkin enemmän. Apilasadosta tuli sekä teorian että Levinin oman kokemuksen mukaan hyvä vain silloin, kun siemen kylvettiin niin varhain kuin mahdollista, melkein lumelle. Eikä Levin milloinkaan päässyt tekemään niin.

— Ei ole väkeä. Mitä noiden ihmisten kanssa pitäisi tehdä. Kolme jäi nytkin tulematta. Ja tuo Semjonkin...

— No, olisitte jättäneet oljet sikseen.

— Niin ne jätettiin.

— Missä väki sitten on?

— Viisi henkeä sekoittaa lantaa. Neljä on kauroja mättämässä; kun ei vain pilaantuisi, Konstantin Dmitrish.

Levin tiesi varsin hyvin, että "kun ei vain pilaantuisi" merkitsi sitä, että englantilainen siemenkaura oli jo pilalla, ei siis taaskaan ollut tehty niin kuin hän oli käskenyt.

— Sanoinhan minä teille jo paastonaikaan, senkin kuurot!... ärjäisi hän.

Levin huitaisi vihoissaan kädellään, lähti aittaan katsomaan kauroja ja palasi sitten talliin. Kaura ei vielä ollut pilalla. Mutta työmiehet mättivät sitä lapioilla, vaikka se olisi voitu laskea suoraan alaitaan. Käskettyään tehdä niin ja lähetettyään kaksi miestä apilan kylvöön Levin leppyi työnjohtajalle. Ja päiväkin oli niin kaunis, että oli mahdotonta olla vihoissaan.

— Ignat! huusi hän kuskille, joka hihat käärittynä huuhteli rattaita kaivon luona, — satuloi minulle hevonen.

— Minkä käskette?

— No, tuo vaikka liinakko.

— Tottelen, herra.

Hevosta satuloitaessa Levin käski lähettyvillä hääräilevän työnjohtajan taas luokseen ja — sovintoon päästäkseen — alkoi puhua hänelle alkavista kevättöistä ja taloussuunnitelmistaan.

Lannanajo oli aloitettava niin aikaisin kuin suinkin, jotta kaikki olisi heinäniiton alkuun mennessä tehty. Ja takapeltoa oli kynnättävä herkeämättä, jotta se pysyisi aina tuoreena. Heinää ei saisi teettää osapalkalla, vaan oli annettava oman väen tehdä.

Työnjohtaja kuunteli tarkkaavasti ja koetti nähtävästi parhaansa mukaan hyväksyä isäntänsä suunnitelmia; mutta siitä huolimatta hän näytti toivottomalta ja alakuloiselta, kuten aina isäntänsä ehdotuksia kuunnellessaan, ja se ei voinut olla hermostuttamatta Leviniä. Nuo kasvot ikään kuin sanoivat: hyväähän tuo kaikki on, mutta katsotaan, mitä luoja suo.

Mikään ei katkeroitannut Leviniä niin kuin tuo ilme. Mutta se oli ollut yhteinen kaikille työnjohtajille, niin monta kuin niitä hänellä oli ollut. Kaikki ne olivat suhtautuneet samalla tavoin hänen esityksiinsä, eikä hän siksi enää suuttunut, vaan tunsu katkeruutta ja entistä suurempaa intoa taisteluun tuota luonnonvoimaa vastaan, jota hän ei voinut nimittää muuten kuin: "mitä luoja suo" ja joka kaiken aikaa pani hänelle vastaan.

— Mitenkähän ehditään, Konstantin Dmitrish, sanoi työnjohtaja.

— Miksi ette ehtisi?

— Työväkeä pitää ehdottomasti ottaa vielä noin viisitoista henkeä. Niitä vain ei tule tarjolle. Äskettäin jokunen kävi, tahtoivat seitsemänkymmentä ruplaa kesästä.

Levin vaikenä. Taas oli sama voima vastassa. Hän tiesi, etteivät he kaikista yrityksistään huolimatta olleet voineet saada oikeaan hintaan kuin neljäkymmentä, kolmekymmentäseitsemän tai -kahdeksan työmiestä; neljäkymmentä oli tarjolla, ei enempää. Mutta hän ei sittenkään voinut olla taistelematta.

— Lähettäkää hakemaan Sury ja Tshetrovkan kyliin, jollei tule.
Täytyy hakea.

— Voihan tuonne lähettää, sanoi työnjohtaja. — Hevosetkin ovat huonontuneet.

— Ostetaan lisää. Kyllä minä tiedän, lisäsi hän nauraen, — te antaisitte aina vain vähän ja huonoa; mutta minäpä en annakaan teidän tehdä oman mielenne mukaan. Minä katson itse.

— Ettehän te muutenkaan taida juuri nukkumaan joutaa. Hauskempaahan meillä on, kun on isännän silmä aina valvomassa.

— Siis Koivulaakson takana kylvetään apilaa? Ajan katsomaan, Levin sanoi hypäten kuskin tuoman pienen liinaharjaisen ratsun selkään.

— Laaksopuron yli ette pääse, Konstantin Dmitrish, huusi kuski.

— No, ratsastan sitten metsän kautta.

Niin Levin ratsasti sävyisällä, kauan seisseellä hevosellaan rivakkaa tasaravia pihamaan kuran poikki ja portista niitylle. Lammikkojen kohdalla hevonen pärskyi ja nyki ohjaksiaan.

Jos Levin oli viihtynyt karjapihalla, viihtyi hän niityillä vielä paremmin. Sävyisän tasa-astujansa selässä keinahdellen, rintaansa lämmintä ja raikasta lumen ja ilman tuoksua vetäen hän ratsasti metsän läpi murenevan, kokoon painuneen lumen jäänteitä ja puoliksi sulaneita, levenneitä jalaksenjälkiä pitkin, ja häntä ilahdutti jokainen puu kuorensa elpyvine sammalineen ja pulleine nuppuineen. Kun metsä päättyi, hänen eteensä avautuivat suunnattomat laihovainiot tasaisena vihreänä samettivaippana, ilman ainoatakaan ruosteläiskää tai painumaa, — vain siellä täällä notkelmissa välkkyi sulavia lumipilkkuja. Hän ei suuttunut, vaikka näki vieraan hevosen varsoineen tallaamassa laihoa (hän käski vastaan tulleen talonpojan ajamaan ne pois), eikä hermostunut siitä tyhmästä ja ikään kuin ivallisesta vastauksesta, jonka sai vastaan tulleelta talonpojalta kysymykseensä: "No, Ipat, joko pian pääsee kylvämään?" — "Pitää ensin kyntää, Konstantin Dmitrish", oli tämä vastannut. Mitä kauemmaksi hän ratsasti, sitä iloisemmaksi hänen mielensä kävi, ja taloutta koskevat suunnitelmat kiertelivät hänen päässään toinen toistaan parempina: kaikkien peltojen eteläsiivulle pitäisi istuttaa pajuja, jotta lumi sulaisi niiltä pikemmin, pellot pitäisi jakaa kuuteen lannoitettavaan ja kolmeen kesantomaahan, pitäisi tehdä karjapiha kedon perimmäiseen päähän ja kaivaa lampi, ja lannoituksen helpottamiseksi pitäisi tehdä siirrettäviä aitoja karjaa varten. Ja silloin olisi 300 desjatiinaa vehnällä, 100 perunamaana ja 150 apilana, eikä ainoatakaan desjatiinaa näännytetty.

Sellaiset mietteet mielessään, ohjaten hevostaan varovasti pientareita pitkin, ettei oras tallaantuisi, hän saapui apilan kylvössä olevien renkien luo. Siemenrattaat eivät olleet pellon rajalla, vaan itse pellolla, ja syysvehnä oli pahasti tallautunut rattaiden painosta ja hevosten kuovinnasta. Molemmat rengit istuivat pientareella, luultavasti yhteistä piippua poltellen. Rattailla oleva multa, johon siemenet oli sekoitettu, oli kovina murentamattomina kokkareina. Nähdessään isäntänsä lähti Vasili-renki rattaitten luo ja Misa ryhtyi kylvämään. Kaikki ei siis ollut täälläkään niin kuin olisi pitänyt, mutta työmiehiinsä Levin suuttui harvoin. Kun Vasili tuli rattaiden luo, Levin käski taluttamaan hevosen pellon reunaan.

— Ei se mitään, herra, kyllä se siitä nousee, vastasi Vasili.

— Ole hyvä äläkä selittele, Levin sanoi, — vaan tee mitä käsketään.

— Kyllä herra, vastasi Vasili ja tarttui hevosen turpaan. — Kylläpä on hyvä siemen, Konstantin Dmitrish, hän sanoi mielistellen, — ei paremmaksi tule. Käveleminen vain on vietävän vaikeaa! Saa puudan painoa töppösissään laahata.

— Miksi multa ei ole seulottua? kysyi Levin.

— Kyllä se hierotaan, vastasi Vasili ottaen kouraansa siemeniä ja hieroen multaa kämmenissään.

Ei ollut Vasilin syy, että hänelle oli annettu seulomatonta multaa, mutta harmillista se sentään oli.

Levin tiesi erään keinon, jolla hän usein oli saanut harminsa haihtumaan ja kaiken pahalta näyttävän muuttumaan jälleen hyväksi, ja hän päätti nytkin käyttää samaa keinoa. Hän näki Miskan astellessaan laahaavan molempiin jalkoihinsa takertuneita suuria multakokkareita, hyppäsi alas hevosen selästä, otti Vasililta kylvövakan ja lähti kylvämään.

— Mihinkohtaan sinä pysähdyit?

Vasili osoitti jalallaan merkkiä, ja Levin ryhtyi taitonsa mukaan kylvämään siemensekaista multaa.

Astuminen tuntui vaikealta kuin suolla, ja tultuaan saran päähän hän seisautui hiostuneena ja antoi pois kylvövakan.

— No, herra muistaa, ettei sitten kesällä minua hauku, sanoi Vasili.

— Miten niin? Levin sanoi iloisesti tuntien keinonsa tehonneen.

— No käykäähän kesällä katsomassa, eikö ole eroa. Katsokaahan tuonne, minne minä viime keväänä kylvin. Siihen se vasta heinän puskee! Niin minä, Konstantin Dmitrish, parastani koetan kuin omalle isälleni ikään. Minä en itse tee huonosti enkä anna muittenkaan tehdä. Isännän on hyvä ja meidän on samoin hyvä. Kun vilkaisee tuonne, sanoi Vasili osoittaen kedolle, — niin sydän iloitsee.

— Kaunis on kevät, Vasili!

— No sellainen kevät, ettei kuulu miesmuistiin olleen. Kun kävin tässä tuonnoin kotonani, niin siellä isäukko oli niinikään kylvänyt vehnää kolme kahdeksannesta. Ihan on kuin ruista kuulemma.

— Oletteko jo kauankin viljellyt vehnää?

— Tehän sitä opettitte tässä toissa kesänä. Tehän minulle annoitte kaksi mitallista. Neljännes myytiin ja kolme kahdeksannesta kylvettiin.[3]

— No, katsokin, että hierot kokkareet hyväksi, Levin sanoi menne hevosensa luo, — ja vahdihan Misaakin. Jos oras tulee hyvä, saat viis kymmentä kopeekkaa desjatiinalta.

— Kiitän nöyryimmästi. Ei tässä ole muutenkaan valittamista. Levin nousi hevosen selkään ja ratsasti pellolle, johon viime vuonna oli kylvetty apilaa, ja toiselle, joka oli kynnetty kesäruista varten.

Apilan oras sängin lomassa oli ihana. Se oli kokonaan elpynyt ja nousi vankkana ja vihantana taivasteitten viimevuotisten vehnänkorsien alta. Hevonen upposi nilkkaa myöten, ja joka askelella sen jalat irtosivat kovalla lotinalla puoleksisulaneesta maasta. Kyntöpellolle oli aivan mahdoton ajaa; maa kantoi vain niillä kohdin, missä oli jäätä, mutta sulaneihin vakoihin jalka upposi nilkkaa syvemmälle. Kynnös oli erinomainen; kahden päivän perästä voisi jo äestää ja kylvää. Kaikki oli ihanaa, kaikessa tuntui iloa. Levin ratsasti takaisin puron kautta. Ja hän pääsi kuin pääsikin yli ja pelästytti kaksi sorsaa. "Varmaan on kurppiakin", hän ajatteli, ja tapasikin juuri talolle päin kääntyessään metsänvartijan, joka vahvasti todeksi hänen otaksumansa.

Levin ratsasti kotiin ehtiäkseen syödä päivällistä ja panna pyssynsä illaksi kuntoon.

XIV

Tullessaan iloisella mielellä kotipihaan Levin kuuli aisakellon äänen talon pääoven edestä.

"Varmaankin rautatieasemalta", hän ajatteli, "on parhaiksi voinut ehtiä Moskovan junalta... Kukahan se on? Entä jos se onkin Nikolai-veli? Hänhän sanoi: kenties lähden parantolaan, mutta voi käydä niinkin, että tulen luoksesi." Ensin hänen tuli paha olla, kun hän ajatteli, että Nikolai-veljen läsnäolo särkisi hänen onnellisen keväisen mielialansa. Mutta samassa hän häpesi tuota tunnettaan ja ikään kuin avasi sielunsa syliin, ja iloinen hellyys mielessään hän odotti ja toivoi nyt sydämensä pohjasta, että tulija olisi Nikolai-veli. Hän nykäisi hevostaan ja näki akasiapuun kohdalle päästyään rautatieaseman ajurin kolmivaljakon ja turkkiin pukeutuneen herran. Se ei ollut veli. "Kunpa se olisi joku hauska ihminen, jonka kanssa voisi puhella", hän ajatteli.

— Kas! huudahti Levin iloissaan kohottaen molemmat kätensä ylös. — No jopa on tervetullut vieras! Kylläpä olen iloissani! huusi hän tuntien tulijan Stepan Arkadjevitshiksi.

"Saan varmasti tietää, onko jo mennyt tai koska menee naimisiin", hän ajatteli.

Ja tänä ihanana kevätpäivänä hän tunsu, ettei tuo muisto enää kirvellyt häntä.

— Et tainnut odottaa? Stepan Arkadjevitsh sanoi nousten reestä likapilkkuja nenällään, poskellaan ja kulmillaan, mutta iloa ja terveyttä uhkuen. — Tulin sinua katsomaan, hän sanoi syleillen ja suudellen Leviniä, — ja toiseksi linnustamaan ja kolmanneksi myymään metsän Jergushovista.

— Mainiosti tehty! Eikö olekin kunnan kevät! Miten sinä pääsit reellä kulkemaan?

— Rattailla on vielä hankalampaa, Konstantin Dmitrish, vastasi tuttu ajuri.

— Olet oikein, oikein tervetullut, Levin sanoi hymyillen vilpittömästi ja lapsellisen iloisesti.

Levin vei tulijan vieraskamariin, johon myös Stepan Arkadjevitshin tavarat, matkapussi, kotelossa oleva pyssy ja sikarilaukku kannettiin, ja jättäen hänet peseytymään ja vaihtamaan vaatteita meni Levin itse sillä aikaa konttoriin antamaan määräyksiä kynnöstä ja apilasta. Agafja Mihailovna, joka aina huolehti talon kunniaista, tuli eteisessä häntä vastaan ja kyseli päivällisestä.

— Valmistakaa mitä itse tahdotte, kunhan vain pian, Levin sanoi ja meni työnjohtajan luo.

Kun hän ehti takaisin, tuli Stepan Arkadjevitsh huoneensa ovesta peseytyneenä ja hiukset suittuina, kasvat hymystä loistaen, ja he lähtivät yhdessä yläkertaan.

— Että olen iloinen, kun pääsin luoksesi! Nyt minä ymmärrän, mitä sakramenteja sinä täällä hoitelet ja toimittelet. Toden totta ihan kadehdin sinua. Millainen talo, miten hienoa kaikki on! Valoisaa ja iloista, puhui Stepan Arkadjevitsh unohtaen, ettei aina ollut kevät ja kirkas ilma, kuten nyt.

— Ja miten herttainen hoitajamummo sinulla on! Parempi olisi sellainen sievännäköinen valkeasiliinainen kamarineitsyt, mutta sinun munkinelämäsi ja ankaraan tyyliisi tämä kyllä sopii varsin hyvin.

Stepan Arkadjevitsh kertoi paljon mielenkiintoisia uutisia, joista Levinille kiinnostavin oli se, että Sergei Ivanovitsh aikoi ensi kesäksi tulla hänen luokseen maalle.

Stepan Arkadjevitsh ei puhunut sanaakaan Kittystä eikä Shtsherbatskeista; hän kertoi vain vaimonsa terveiset. Levin oli kiitollinen hänen hienotunteisuudestaan ja iloitsi vieraastaan. Kuten aina yksinolon aikana oli hänen mieleensä nytkin kertynyt paljon ajatuksia ja tunteita, joita hän ei voinut kertoa kotiväelleen; ja nyt hän purki Stepan Arkadjevitshille kevään runollisen riemunsa, taloutta koskevat vastuksensa ja suunnitelmansa, ajatuksensa lukemistaan kirjoista ja varsinkin tuon tekeillä olevan teoksensa aatteen, jonka pohjana — tekijän itsensä sitä huomaamatta — oli kaikkien vanhempien taloutta käsittelevien teosten kritiikki. Aina herttainen Stepan Arkadjevitsh, joka jo pienestä vihjeestä käsitti kaiken, oli tällä kertaa erityisen herttainen, ja Levin huomasi tämän kohtelevan itseään tietyllä kunnioituksella ja hellyydellä, jota hän ei ennen ollut huomannut ja joka imarteli häntä.

Agafja Mihailovnan ja keittäjän ponnistelut hyvän päivällisen eteen johtivat siihen, että alkupalapöytään istuuduttuaan nälkäiset ystävykset söivät voileipää, kylmää paistia ja suolattuja sieninä vatsansa täydeltä, ja kun liemen aika tuli, käski Levin tuoda sen ilman piirakoita, joilla keittäjä oli aikonut erityisesti hämmästyttää vierasta. Mutta vaikka Stepan Arkadjevitsh oli tottunut toisenlaisiin päivällisiin, piti hän kaikkea erinomaisena: niin yrttiviina, leipä ja voi kuin kylmä lintupaisti, sienet, nokkosliemi, valkeakastikkeinen kananpaisti ja valkea krimiläisviini — kaikki oli erinomaista ja ihanaa.

— Oivallista, oivallista, hän sanoi sytyttäen paksun sikarin paistin jälkeen. — Aivan kuin olisin päässyt laivan kohinasta ja tärinästä hiljaiselle rannalle. Sinä siis arvelet, että työväen aines on tutkittava ja otettava huomioon taloudellisten menettelytapojen valinnassa. Minä tietysti olen tässä asiassa maallikko, mutta minun käsittääkseni teoriolla ja sen soveltamisella on vaikutusta työväkeenkin.

— Niin, mutta odotahan. Minä en puhu valtiontaloudesta, vaan maataloustieteestä. Sen pitää niin kuin luonnontieteidenkin tutkia määrättyjä ilmiöitä ja työläistä taloudellisessa, kansatieteellisessä...

Samassa tuli Agafja Mihailovna sisään tuoden hilloa.

— Jaa-a, Agafja Mihailovna, Stepan Arkadjevitsh sanoi painaen keveän sukkosen pulleitten sormien päihin, — millaista kylmää paistia teillä on ja millaista yrttiviinaa!... Mitä arvelet, Kostja? Eiköhän ole jo aika? lisäsi hän.

Levin vilkaisi ikkunaan, metsän paljaitten latvain taakse laskeutuvaan aurinkoon.

— On kuin onkin, hän sanoi. — Kuzma saa valjastaa hevosen! ja juoksi alas.

Laskeuduttuaan alakertaan Stepan Arkadjevitsh veti itse varovasti purjekankaisen suojuksen kiiltävän kotelon yltä ja sen aukaistuaan alkoi panna kokoon kallista uudenaikaista pyssyään. Kuzma, joka jo vainusi hyvän juomarahan olevan tiedossa, pysytteli Stepan Arkadjevitshin lähistöllä ja veti kengät ja sukat hänen jalkaansa, minkä Stepan Arkadjevitsh mielellään salli tapahtua.

— Kuules, Kostja, jos kauppias Rjabinin tulee — minä käskin häntä tulemaan tänään — niin sanotko, että pyytävät odottamaan?...

— Rjabininilleko sinä sitten myyt metsää?

— Niin. Tunnetko sinä hänet?

— Tunnen hyvinkin. Olen hänen kanssaan asioinut "kerrassaan ja järkiään."

Stepan Arkadjevitsh nauroi. "Järkiään ja kerrassaan" olivat kauppiaan mielisanoja.

— Niin, hän puhuu merkillisen hullunkurisesti. Ymmärtääpäs mihin isäntä lähtee! lisäsi hän taputtaen Laskaa, joka vikisten kieppui Levinin ympärillä ja nuolaisi milloin hänen kättään, milloin hänen saappaitaan ja pyssyään.

Hevonen seisoj jo kuistin edessä, kun he tulivat ulos.

— Minä käsken valjastamaan, vaikkei tästä pitkä matka ole. Vai menemmekö jalkaisin?

— Ei, ajetaan mieluummin, sanoi Oblonski astuen rattaille. Hän istuutui, kääri jalkansa tiikerinnahkaan ja sytytti sikarin. — Kuinka sinä et polta! Sikari — se on enemmän kuin nautinto, se on nautinnon kruunu ja tunnus. Kas tämä on elämää! Kuinka mukavaa! Kas näin minä tahtoisin elää!

— Kukapa sinua estää? Levin sanoi hymyillen.

— Ei, kyllä sinä olet onnen poika. Sinulla on kaikki mistä pidät. Pidät hevosista — niitä on, koiria on, saat metsästää ja hoitaa maita.

— Kenties on niin, että minä iloitsen siitä, mitä minulla on, enkä valita sitä, mitä minulta puuttuu, Levin sanoi muistaen Kittyä.

Stepan Arkadjevitsh ymmärsi ja katsahti häneen, mutta ei sanonut mitään.

Levin oli Oblonskille kiitollinen siitä, että tämä huomattuaan Levinin karttavan keskustelua Shtsherbatskeista ei hienotunteisena miehenä ollut yrittänytään puhua heistä mitään. Nyt Levinin teki kuitenkin jo mieli saada jotain tietoa asiasta, joka oli niin häntä kiusannut, mutta hän ei uskaltanut siitä puhua.

— No miten ovat sinun asiiasi? kysyi Levin muistettuaan, ettei ollut kaunista ajatella aina vain itseään.

Stepan Arkadjevitshin silmiin nousi iloinen pilke.

— Sinähän sitä et tunnusta, että saisi pitää rinkeleistä, kun on saanut määränmukaisen annoksensa, sinun mielestäsi se on rikos; mutta minä en ymmärrä elämää ilman rakkautta, hän sanoi käsittäen omalla tavallaan Levinin kysymyksen. — Minkä minä voin, olen sellaiseksi luotu. Ja oikeastaanhan sillä ei tee juuri kenellekään pahaa, itselleen vain iloa...

— Onko sinulla sitten jotain uutta? kysyi Levin.

— On, veliseni. Niin, näetkös, sinä tiedät ossianilaisen naistyypin... naisen, jonka näkee unissa... Sellaisia naisia voi tavata valveillakin... ja ne naiset ovat kauheita. Nainen, näetkös, on jotain semmoista, mitä saa tutkia koko ikänsä, ja aina se on kokonaan uusi.

— Parempi on olla tutkimatta.

— Ei ole. Joku matemaatikko on sanonut, ettei nautintoa tuota totuuden löytäminen, vaan sen etsiminen.

Levin kuunteli äänettömänä eikä ponnistuksistaan huolimatta mitenkään voinut asettua ystävänsä kannalle ja ymmärtää hänen tunteitaan ja sellaisten naisten tutkimisen ihanuutta.

XV

Lintujen kulkupaikka oli lyhyen matkan päässä nuoressa tiheässä haavistossa joen rannalla. Kun oli tultu metsän reunaan, hyppäsi Levin rattailta ja saattoi Oblonskin äskettäin lumesta paljastuneen, sammaleisen ja upottavan aukeaman laitaan. Itse hän palasi toiselle sivulle kaksihaaraisen koivun luo ja asetettuaan pyssynsä kuivan alaoksan haarukkaa vasten riisui viittansa, vyötti itsensä ja tunnusteli liikkeittensä vapautta.

Vanha harmaa Laska, joka oli tullut hänen jäljestään, istuutui varovasti vastapäätä isäntäänsä ja

hörästi korviaan. Aurinko laskeutui ison metsän taakse, ja haavikon seassa kasvavat koivut piirtyivät iltaruskon valossa riippuvine oksineen ja täyteläisine, puhkeamaisillaan olevine nuppuineen selkeästi esiin.

Sankasta, vielä lumisesta metsästä virtasi vesi kapeina, mutkikkaina puroina, joiden solina oli juuri ja juuri kuultavissa. Pikkulinnut visertelivät pyrähdellen puusta toiseen.

Täydellisen hiljaisuuden hetkinä kuului viimevuotisten lehtien pehmeä kahina sulavan lumen ja kasvavan ruohon liikutellessa niitä.

"Kas vain! Kuuluu ja näkyy miten ruoho kasvaa!" Levin sanoi itsekseen huomattessaan harmaan märän haavanlehden liikahduksen nuoren ruohonkärjen vieressä. Hän seisoj kuunnellen ja katsoi milloin alas märkään sammaleiseen maahan tai ääniä kuulostelevaan koiraan, milloin edessään mäen alla leviävään puunlatvojen harmaaseen mereen, milloin himmenevän taivaan valkeisiin pilvenviiruihin. Tyyneesti siipiään viuhtoen lensi poutahaukka kaukaisen metsän yllä; pian lensi toinen samaan suuntaan ja katosi. Yhä äänekkäämmin ja innokkaammin visersivät linnut tiheikössä. Jossain lähellä huhusi huuhekaja. Laska värähti, astui varovasti muutaman askeleen ja jäi kuulostelevaan päälle kallellaan. Joen takaa kuului käen kukunta. Se kukahti kaksi kertaa tavallisella äänellään, mutta sitten ääni sorahti ja käki hätäntyi ja sekaantui.

— Kuulitko, millainen käki! Stepan Arkadjevitsh sanoi tullen esiin pensaata.

— Kuulin, Levin vastasi vastahakoisesti häiriten metsän hiljaisuutta itselleen vastenmielisellä äänellään. — Kohta ne tulevat.

Stepan Arkadjevitshin hahmo peräytyi jälleen pensaata taakse ja Levin näin vain tulitikun kirkkaan valon, joka pian sen jälkeen vaihtui savukkeen punaiseen hehkuun ja ohueen sinertävään savuun.

Tsik! Tsik! naksahdivat Stepan Arkadjevitshin virittämät hanat.

— Mikä ääni tuo on? kysyi Oblonski kiinnittäen Levin huomion kimeään yninään, joka kuului siltä kuin olisi varsa telmiessään hirtunut ohuella äänellä.

— Tuoko: etkö tunne sitä? Se on koirasjänis. Mutta ollaanpa nyt hiljaa! Kuule, lentää! Levin sanoi melkein kiljaisten ja viritti hanat.

Kuului kaukainen, ohut vihellys, ja juuri tuohon tavalliseen, metsästäjälle niin tuttuun tahtiin kahden sekunnin päästä toinen ja kolmas, ja kolmannen vihellyksen perästä alkoi jo kuulua kurahtelu.

Levin tähyteli oikealle ja vasemmalle ja yhtäkkiä hän huomasi edessään himmeän sinertävällä taivaalla, haapojen yhteensulautuvien, hentojen latvojen yllä lentävän linnun. Se lensi suoraan häntä kohti. Kurahtelu kuului jo aivan läheltä, kireän kankaan tahdikasta repimistä muistuttaen. Jo näkyi linnun pitkä nokka ja kaula, ja samalla kun Levin ojensi pyssynsä, välähti Oblonskin pensaasta punainen salama, ja lintu häilähti kuin nuoli, mutta singahti samassa taas ylöspäin. Välähti uusi salama ja kuului pamahdus; ja lintu pysähtyi räpytellen siipiään kuin koettaen pysytellä ilmassa, oli hetken paikallaan ja lysähti rämeiseen maahan.

— Ohiko taaskin? huudahti Stepan Arkadjevitsh joka ei savun tähden itse voinut nähdä kuinka oli käynyt.

— Tuossa se on! Levin sanoi osoittaen koiraansa, joka toinen korva pystyssä ja pörheä hännänpäällä korkealla heiluen toi lintua isännälleen hitain askelin, kuin koettaen vitkastelulla pidentää nautintoaan.

— Olen hyvilläni, että sinua onnistui, Levin sanoi tuntien samalla jo pientä kateutta, kun ei itse saanut ampua tuota lehtokurppaa.

— Eikös ollut surkea huti... tuosta oikeasta piipusta, vastasi Stepan Arkadjevitsh ladaten pyssyään. — Sh-sh... lentää.

Kuului todellakin kimeitä, nopeasti toisiaan seuraavia vihellyksiä. Kaksi lehtokurppaa lensi leikitellen ja toisiaan vuoroin takaa ajaen suoraan metsästäjiä kohti, viheltäen, mutta kurahtelematta. Kajahti neljä laukausta, ja lehtokurpat tekivät kuin pääskyt nopean käänteen ja hävisivät näkyvistä.

— — —

Metsäonni oli mainio. Stepan Arkadjevitsh ampui vielä kaksi kappaletta ja Levin kaksi, joista toista ei löytynyt. Alkoi jo olla pimeä. Kirkas, hopeinen Venus säteili jo hempeää valoaan koivujen välitse alhaalta lännen taivaalta ja korkealla idässä liekehti punaisena synkkä Arkturus. Päänsä päältä Levin tapaili Otavaa ja kadotti sen aina uudelleen. Kurpat olivat jo lakanneet lentämästä; mutta Levin päätti

odottaa vielä, kunnes koivun oksan alta näkyvä Venus kohoaisi sen yläpuolelle ja Otavan tähdet selkenisivät. Venus siirtyi jo oksan yläpuolelle. Otavan vaunut aisoineen näkyivät jo kokonaan tummansinisellä taivaalla, mutta hän odotteli yhä.

— Eikö lähdetä jo? sanoi Stepan Arkadjevitsh.

Metsässä oli jo hiljaista, ei ainoakaan lintu enää liikahtanut.

— Ollaan vielä hetkinen, Levin vastasi.

— Samantekevää.

He seisoivat nyt noin viidentoista askeleen päässä toisistaan.

— Stiva! Levin sanoi yhtäkkiä, — miksi et kerro minulle, onko kälysi jo mennyt naimisiin tai koska menee.

Levin tunsu itsensä niin varmaksi ja tyyneksi, ettei mikään vastaus, niin hän arveli, voisi häiritä hänen rauhaansa. Mutta hän ei voinut vähääkään odottaa sitä vastausta, jonka sai.

— Ei ole aikonutkaan eikä aio mennä naimisiin, vaan on hyvin sairas, ja tohtorit lähettivät hänet ulkomaille. Pelätään jopa hengen olevan vaarassa.

— Mitä sanot! kiljahti Levin. — Hyvin sairas? Mikä hänen on? Miten hän...

Heidän näin puhuessaan katsoi Laska korvat höröllään ylös taivaalle ja vilkuili nuhtelevasti heihin.

"Eikö niillä ole muulloin aikaa puhella", ajatteli se. "Ja tuolta tulee... Tuossa se nyt on kuin onkin. Päästävät ohi..." ajatteli Laska.

Mutta samassa silmänräpäyksessä kuulivat molemmat kimeän vihellyksen, joka ikään kuin sivalsi heitä korvalle, ja molemmat tarttuivat äkkiä pyssyihinsä, ja kaksi salamaa leimahti ja kaksi laukausta kajahti yhtäikaa. Korkealla lentävän lehtokurpan siivet herpaantuivat heti, ja se putosi tiheikköön painaen hennot vesat taivuksiin alleen.

— Sepä kävi mainiosti! Yhteinen saalis! huudahti Levin ja juoksi Laskan kanssa tiheikköön etsimään kurppaa. "Niin, mikäs se ikävä asia taas olikaan?" muisteli hän. "Niin, Kitty sairaana... Mitäpä sille voi, ikävä asia", hän ajatteli.

— Ahaa, löysitpä sinä! Niinhän viisas koira tekee, puheli Levin ottaen Laskan suusta lämpimän linnun ja työntäen sen melkein täyteen metsästyslaukkuunsa. — Jo löytyi, Stiva! huudahti hän.

XVI

Kotiin palattaessa Levin kyseli tarkemmin Kittyn sairaudesta ja Shtsherbatskien suunnitelmista, ja vaikka hänen olisi ollut vaikea sitä itselleen myöntää, oli se, mitä hän sai kuulla, hänelle mieleen. Mieluisaa se oli jo siksikin, että oli vielä toivoa, ja vielä enemmän siksi, että nyt Levin tiesi hänen kärsivän, hänen, joka oli tuottanut niin paljon kipua hänelle itselleen. Mutta kun Stepan Arkadjevitsh alkoi puhua Kittyn sairauden syistä ja mainitsi Vronskin nimen, keskeytti Levin hänet:

— Minulla ei ole mitään oikeutta udella yksityisiä perheasioita enkä totta puhuen haluakaan.

Stepan Arkadjevitshin suu vetäytyi tuskin huomattavaan hymyyn, kun hän huomasi tuon hänelle niin tutun ilmeenmuutoksen Levinin kasvoilla: Levin oli nyt yhtä synkkä kuin oli hetki sitten ollut iloinen.

— Oletko jo lopullisesti päättänyt metsäkaupasta Rjabininin kanssa? kysyi Levin.

— Olen. Hinta on melko hyvä, kolmekymmentäkahdeksan tuhatta. Kahdeksan etukäteen ja loput kuuden vuoden kuluessa. Kauan olen saanut hieroa kauppoja. Ei kukaan ole luvannut enempää.

— Sinä siis lupasit metsän ilmaiseksi, Levin sanoi synkkänä.

— Miten niin ilmaiseksi? kysyi Stepan Arkadjevitsh hyväntahtoisesti hymyillen, sillä arvasi, ettei Leviniä nyt mikään tyydyttäisi.

— Koska metsä maksaa vähintään viisisataa ruplaa desjatiinalta.

— Voi teitä maalaisiäntiä! — Stepan Arkadjevitsh sanoi leikkisästi. — Miten ylenkatseellisesti te kohtelette meitä kaupunkilaisia... Mutta kun on kyse asian toimittamisesta, niin me hoidamme sen aina kuitenkin parhaiten. Saat uskoa, että olen ottanut huomioon kaiken, — ja metsä on myyty varsin edullisesti, niin että pelkään ostajan ehkä vielä peruuttavan. Eihän se ole mikään häävi metsä, Stepan Arkadjevitsh sanoi toivoen häävi-sanalla saavansa Levinin uskomaan, että hänen epäilyksensä ovat turhat, — pääosin halkometsää. Mahtaako tulla kolmeakymmentä syltäkään desjatiinalta, ja hän lupasi kaksisataa ruplaa desjatiinalta.

Levin hymyili ylenkatseellisesti. "Tunnen kyllä", hän ajatteli, "tuon kaupunkilaisen tavan: pari kertaa kymmenessä vuodessa käyvät maalla ja pari kolme outoa sanaa kuultuaan hyökkäävät käyttämään niitä oikeassa ja väärässä paikassa, luullen tietävänsä jo kaiken. Häävi, mahtaako tulla kolmekymmentä syltä. Lausuu sanoja ymmärtämättä niitä itse."

— Enhän minä koskaan neuvo sinua, mitä sinun siellä virastossasi tulee kirjoittaa, hän sanoi, — ja jos tulee tarvis, niin kysyn sinulta neuvoa. Sinä sitä vastoin uskot niin varmasti ymmärtäväsi kaikki metsäasiat. Se ei ole helppoa. Oletko laskenut puut?

— Laskenut puut? nauroi Stepan Arkadjevitsh koettaen yhä saada ystävänsä huonon tuulen karkotetuksi. — Yön tähdet, hiedan jyväset jos lukea vois henki ylhä...

— Niin, niin, mutta Rjabininin "henki ylhä" kyllä laskee puut. Eikä yksikään kauppias osta laskematta, jollei saa ilmaiseksi, niin kuin sinulta. Minä tunnen sen metsän. Olen joka vuosi käynyt siellä metsästävässä, ja sinun metsäsi hinta on viisisataa ruplaa käteisenä desjatiinalta, ja se lupasi sinulle kaksisataa ruplaa vähissä erin. Toisin sanoen, sinä lahjoitit hänelle kolmekymmentä tuhatta.

— Mitä sinä joutavia, Stepan Arkadjevitsh sanoi avuttomasti, — miksi ei sitten kukaan luvannut enempää?

— Siksi, että Rjabininilla on sopimus toisten kanssa. Hän on maksanut niille hyvän luovutusrahan. Minä olen ollut asioissa niitten kanssa ja minä tiedän. Ne eivät ole kauppiaita, vaan huijareita. Ne eivät ryhdy kauppoihin, joista saavat vain kymmenen, viisitoista prosenttia, vaan vaativat ja ostavat kahdellakymmenellä kopeekalla ruplan.

— Älä viitsi! Olet huonolla tuulella.

— En vähääkään, Levin sanoi synkästi heidän lähetessään kotitaloa. Kuistin edessä seisoivat tiiviisti raudalla ja nahalla päällystetyt rattaat ja niiden eteen levein rahkein tiukasti valjastettu, hyvin syötetty hevonen. Rattailla istui piukean verevä ja tiukasti vyötetty kauppa-apulainen, joka oli Rjabininilla kuskina. Itse Rjabinin oli jo sisällä ja tuli eteiseen ystävyksiä vastaan. Hän oli kookas, laihanpuoleinen, keski-ikäinen mies, jolla oli viikset ja paljaaksi ajeltu ulkoneva leuka ja pulleat, sameat silmät. Yllään hänellä oli pitkäliepeinen sininen takki ja jalassa korkeat, nilkan kohdalta kurtuiset ja pohkeesta sileät saappaat ja niitten päällä suuret kalossit. Hän hieroi kasvojaan joka puolelta nenäliinallaan, vetäisi kiinni takkinsa, joka pysyi kohentamattakin hyvin yllä, ja tervehti hymyillen tulijoita ojentaen Stepan Arkadjevitshille kätensä aivan kuin jotain tavoitellen.

— Johan tekin olette tullut, Stepan Arkadjevitsh sanoi antaen hänelle kättä. — Sepä hyvä.

— En rojhennut olla tottelematta teidän ylhäisyytenne käskyä, vaikka onkin liian huono keli. Ihan koko matkan sain kävellä, mutta pääsinpäs aikanaan perille. Konstantin Dmitrish, hyvää päivää, kääntyi hän Levinin puoleen tavoitellen hänenkin kättään. Mutta Levin ei ollut sitä huomaavinaan, vaan otti otsa rypyssä lehtokurppia ulos metsästyslaukustaan.

— Herrat ovat käyneet huvikseen metsästävässä. Mikäs se tämä lintu nyt taas onkaan? lisäsi Rjabinin katsoen halveksuvasti kurppiin. Ja hän pudisti päätään ikään kuin vahvasti epäillen, kannattiko haaskata ruutia moisiin harakoihin.

— Tahdotko mennä minun kamariini? kysyi Levin otsa kurtussa ranskaksi Stepan Arkadjevitshilta. — Menkää minun työhuoneeseeni, siellä voitte puhua.

— Hyvin käy päinsä, minne vain, lausui Rjabinin ylenkatseellisen arvokkaasti ikään kuin haluten osoittaa että muilla saattoi olla vaikeuksia tulla toimeen joidenkin ihmisten kanssa, mutta hänellä ei koskaan.

Työhuoneeseen päästyään Rjabinin pälyili tapansa mukaan ympärilleen kuin etsien pyhäinkuvaa, mutta löydettyään sen ei tehnyt ristinmerkkiä. Hän silmäili kaappeja ja kirjahyllyjä ylenkatseellisesti hymyillen, mielessään sama epäily kuin äsken kurppien suhteen, ja pudisti paheksuvasti päätään

varmana siitä, ettei moinen puuha ollut vaivan arvoista.

— No, toitteko rahat? kysyi Oblonski. — Istuutukaa.

— Ei meillä rahojen kanssa viivytellä. Tulin tapaamaan teitä ja neuvottelemaan.

— Mistä neuvottelemaan? Istukaahan.

— Käy kyllä päinsä, sanoi Rjabinin ja istuutui nojautuen kyynärpäillään kovin hankalasti tuolin selkämykseen. — Pitää tinkiä, herra ruhtinas. Syntihinta. Rahat ovat valmiina kerrassaan, ihan kopeekalleen. Rahoista ei tule viivytystä.

Levin, joka oli tuonut pyssynsä kaappiin, oli juuri menossa ulos ovesta, mutta pysähtyi kuultuaan kauppiaan sanat.

— Veitte metsän jo muutenkin ilmaiseksi, hän sanoi. — Hän tuli liian myöhään luokseni, muuten minä olisin määritellyt hinnan.

Rjabinin nousi seisomaan ja silmäsi äänettömänä hymyillen Leviniä alhaalta ylös.

— Te olette kovasti saita, Konstantin Dmitrish, hän sanoi hymyillen ja kääntyi Stepan Arkadjevitshin puoleen, — ei kerrassaan mitään saa ostetuksi. Ostattelin vehnää, hyvät rahat lupasin...

— Minkä vuoksi minä antaisin teille omaani ilmaiseksi? Enhän minä ole sitä maasta löytänyt enkä varastanut.

— Johan nyt! Tänä aikana onkin varastaminen käynyt järkiään mahdottomaksi. Se onkin nyt kerrassaan niin joka paikassa se julkinen oikeudenkäynti, nykyään kaikki hoidetaan jalosti eikä varastamalla. Kunniallisesti minä tässä siitä hinnasta sanoin. Paljon panevat hintaa, ei lyö leiville. Jos vaikka vähänkin helpottaisitte.

— Oletteko päättänyt asian vai eikö? Jos olette, niin ei ole mitään tinkimistä, mutta jollette, Levin sanoi, — niin minä ostan metsän.

Hymy katosi äkkiä Rjabininin kasvoilta. Kova ja petomainen haukanilme jäi sijaan. Hän avasi takkinsa napit ketterillä, luisevilla sormillaan, raotti takkiaa, jonka alta näkyi venäläinen paita, vaskiset liivinnapit ja kellonperät, ja veti nopeasti esiin vanhan paksun lompakon.

— Olkaa hyvä, metsä on minun, virkkoi hän tehden ketterästi ristinmerkin ja ojentaen toisen kätensä. — Tässä rahat, metsä on minun. Sillä lailla Rjabinin kauppansa tekee eikä riitele joka kopeekasta, hän sanoi heilutellen lompakkoaan kulmat kurtussa.

— Minä en olisi sinun sijassasi pitänyt mitään kiirettä, virkkoi Levin.

— Mutta hyvä veli, kummasteli Oblonski, — minähän olen antanut sanani.

Levin poistui huoneesta läimäyttäen oven kiinni. Rjabinin katsoi oveen ja pudisti hymyillen päätään.

— Nuoruutensa tähden ne noin, järkiään vain pelkästä lapsellisuudesta. Kunniasanalla ostan metsän kerrassaan ihan vain maineen vuoksi, jotta sanottaisi, että Rjabinin se Oblonskilta sen metsän osti eikä kukaan muu. Ehkä se luoja avulla leiville lyö. Niin on, jumalan tähden! Olkaa hyvä. Kirjoittakaa sopimus...

Tunnin kuluttua oli kauppias kauppakirja taskussaan, avara kauhtana ja takin hakaset huolellisesti kiinni, lähdössä tiukasti raudoitetuilla rattaillaan kotiansa kohti.

— Voi noita herroja, hän sanoi kuskilleen, — yksiä hyväkkäitä ovat!

— Tietäähän sen, vastasi tämä antaen ohjaksen isännälleen ja vetäen kiinni rattaitten suojusnahan. — Kaupat taidettiin tehdä? Onneksi olkoon, Mihail Ignatjits...

— No, no...

Tasku pullollaan kauppiaalta etukäteen — kolme kuukautta sitten — saamiaan korkolippuja lähti Stepan Arkadjevitsh yläkertaan. Metsäkauppa oli päätetty, rahat olivat taskussa, ilta metsässä oli ollut ihana, ja Stepan Arkadjevitsh oli mitä parhaalla tuulella. Siksi hän nimenomaan halusi saada Levinin huonon tuulen karkotetuksi. Hän tahtoi päivän päättyvän illallispyödyssä yhtä miellyttävästi kuin se oli alkanutkin.

Levin ei todellakaan ollut hyvällä tuulella, ja niin mielellään kuin hän olisi tahtonutkin olla ystävällinen ja kohtelias herttaiselle vieraalleen, ei hän kyennyt voittamaan itseään. Uutinen Kittyn naimattomuudesta alkoi vähitellen huimata häntä viinin tavoin.

Kitty ei ollut naimisissa, vaan sairaana, ja sairaana rakkaudesta mieheen, joka oli hänet hylännyt. Tuo loukkaus tuntui lankeavan hänen niskaansa. Vronski oli hylännyt Kittyn ja Kitty hänet, Levinin. Siis Vronskilla oli oikeus halveksia Leviniä ja siksi tämä oli hänen vihollisensa. Ei Levin tätä kaikkea ajatellut, mutta hän tunsu hämärästi, että asiassa oli jotain häntä loukkaavaa, ja kohdistamatta harmiaan vain siihen hän osoitti olevansa tyytymätön kaikkeen, mitä eteen sattui. Tyhmä metsäkauppa, petos, joka oli kohdannut Oblonskia ja joka tapahtui hänen talossaan, hermostutti häntä.

— No, joko asia on selvä? kysyi hän Stepan Arkadjevitshin tullessa yläkertaan. — Tahdotko illallista?

— Minä en pane vastaan. Minulla on aivan ihmeellinen ruokahalu täällä maalla. Miksi sinä et tarjonnut Rjabininille voileipää?

— Viis minä hänestä!

— Kovin ylpeästi sinä häntä kohtelit! sanoi Oblonski. — Et kätellytkään. Miksi teit niin?

— Siksi etten kättele lakeijoitakaan, ja lakeija on sata kertaa parempi kuin hän.

— Kylläpä sinä olet vanhoillinen! Entä säätyjen yhteensulautuminen? sanoi Oblonski.

— Ketä haluttaa sulautua, niin sulautukoon herran nimeen, mutta minua ei haluta.

— Sinähän olet hirveän taantumuksellinen.

— Minä en tosiaan ole koskaan ajatellut, mikä minä olen. Minä olen Konstantin Levin ja sillä hyvä.

— Ja Konstantin Levin, joka on huonolla tuulella, Stepan Arkadjevitsh sanoi hymyillen.

— Niin olenkin ja tiedätkö miksi? Sinun, suo anteeksi, tyhmän kauppassi tähden...

Stepan Arkadjevitsh rypisti otsaansa hyväntahtoisesti kuten ainakin mies, jota syyttä loukataan ja hermostutetaan.

— No, jätetään jo silleen, hän sanoi. — Onko kukaan koskaan myynyt mitään ilman että hänelle heti kaupan jälkeen on sanottu: "Se olisi ollut paljon enemmän arvoinen?" Mutta niin kauan kuin tavara on myytävänä, ei kukaan lupaa enempää... Ei, minä huomaan, että sinulla on jotain Rjabinin-parkaa vastaan.

— Kenties onkin. Tiedätkö mistä syystä? Sinä sanot taas, että minä olen taantumuksellinen tai minkä muun pelottavan sanan keksinetkin, mutta sittenkin minua harmittaa ja kaivelee, kun näen, mitä joka puolella tapahtuu, kuinka köyhtymistään köyhtyy se sääty, johon minä kuulun ja johon kuulumisestani iloitsen huolimatta säätyjen sulautumisesta ja sen semmoisesta... Ja jos se köyhtyminen olisi seurausta ylellisyydestä, niin vähät minä sitten. Herroiksi eläminen kuuluu aatelistolle, muut kuin aateli eivät siihen edes kykene. Nyt ostelevat talonpojat maita ympäriltämme, eikä se minua loukkaa. Herra ei tee mitään, talonpoika tekee ja työntää pois tieltään joutilaana olijan. Niin pitääkin. Ja minä iloitsen ja pidän kovasti talonpojasta. Mutta minua kirvelee nähdessäni, että aatelisto köyhtyy jonkinlaisen — sanoisinko yksinkertaisen viattomuutensa tähden. Tässä äskettäin eräs puolalainen maanvuokraaja osti polkuhinnalla ihanan maatilan rouvalta, joka asuu Nizzassa. Toisaalla taas kauppiaille vuokrataan maata ruplasta desjatiinalta, vaikka se saisi maksaa kymmenen ruplaa. Ja nyt sinä ihan syyttä suotta lahjoitit tuolle roistolle kolmekymmentä tuhatta.

— Olisiko minun pitänyt laskea joka puu?

— Ehdottomasti. Nyt et sinä ollut laskenut, mutta Rjabinin oli. Rjabininin lapsilla tulee olemaan varoja toimeentuloon ja sivistykseen, mutta sinun lapsesi kenties jäävät ilman!

— No, suo anteeksi, mutta tuossa laskemisessa on jotain viheliäistä. Meillä on omat työmme, heillä taas omansa, ja pitäkööt voittonsa.

Tehty mikä tehty, ja sillä hyvä. Kas, siinä on sellaista munakasta, josta minä erityisesti pidän. Ja antakaas, Agafja Mihailovna, meille taas sitä erinomaista yrttiviinaa...

Stepan Arkadjevitsh istuutui pöytään ja alkoi leikkisästi vakuutella Agafja Mihailovnalle, ettei ollut pitkään aikaan syönyt sellaista päivällistä ja illallista.

— Te sentään keuhuttekin, sanoi Agafja Mihailovna, — mutta Konstantin Dmitrish, antoipa hänelle mitä hyvänsä, vaikka leivän kuorta, ei edes huomaakaan, syö ja menee taas.

Vaikka Levin koettikin parastaan voittaakseen huonon tuulensa, pysyi hän yhä synkkänä ja vähäpuheisena. Hänen olisi pitänyt tehdä Stepan Arkadjevitshille eräs kysymys, mutta hän ujosteli eikä löytänyt tilaisuutta, miten ja milloin olisi sen tehnyt. Stepan Arkadjevitsh oli jo mennyt alas omaan kamariinsa, riisuutunut ja peseutynyt jälleen, vetänyt ylleen poimutetun yöpaidan ja paneutunut vuoteeseen, mutta Levin viipyi yhä hänen huoneessaan kaikenlaisista pikkuasioista puhellen, rohkenematta esittää kysymystään.

— Miten ihmeellisiä saippuota tekevät, hän sanoi katsellen ja avaten paperistaan tuoksuvan saippuapalan, jonka Agafja Mihailovna oli toimittanut vieraan pesupöydälle, mutta jota Oblonski ei ollut käyttänyt. — Katsohan, eikö ole oikea taideteos.

— Niin, kaikessa näkyy nykyajan taidokkuus, sanoi Oblonski ja haukotteli autuaasti kostein silmin. — Teatterit esimerkiksi ja nuo huvittelu... aa-aa-a! haukotteli hän. — Sähkövalo kaikkialla... aa-a!

— Niin, sähkövalo, Levin sanoi. — Niin. Missä Vronski nyt on? kysyi hän äkkiä pannen saippuan pois.

— Vronski? kysyi Stepan Arkadjevitsh pysäyttäen haukotuksensa, — hän on Pietarissa. Matkusti kohta sinun lähdettyäsi eikä sen jälkeen ole kertaakaan käynyt Moskovassa. Ja tiedätkö, Kostja, minä sanon sinulle totuuden, jatkoi hän kyynärpäillään yöpöytään tukeutuen, pää käsien nojassa. Hänen kauniit, punakat kasvonsa loistivat, ja hyväntahtoiset, uniset, kuin rasvankiiltoiset silmät säteilivät kuin tähdet. — Sinussa itsessäsi oli syytä. Sinä säikähdit kilpailijaasi. Mutta ei ole ollenkaan sanottu, niin kuin jos silloin vakuutin, kenen puolelle onni olisi kallistunut. Mikset tehnyt rynnäkköä? Minähän sanoin sinulle silloin, että... hän haukotteli pelkin leukapielin, avaamatta suutaan.

"Tietääkö hän vai eikö hän tiedä minun kosinnastani?" Levin ajatteli katsoen häneen. "Hänen kasvoissaan on jotain viekasta ja sovittellevaa", ja tuntien punastuvansa hän katsoi Stepan Arkadjevitshia suoraan silmiin.

— Kittyn kohdalla oli silloin kyse pelkästä ulkonaisesta viehätyksestä, mikäli siitäkään, jatkoi Oblonski. — Tuo täydellinen aristokraattisuus, tiedäthän, ja tuleva asema seuramaailmassa vaikuttivat äitiin, mutta ei häneen.

Levin rypisti kulmiaan. Rukkasten tuottama loukkaus kirveli hänen sydäntään kuin veres haava. Mutta hän oli kotonaan ja sai siitä tukea.

— Odotahan, odotahan, hän keskeytti Oblonskin puheen. — Sinä puhuit aristokraattisuudesta. Saanko kysyä, millaista on se Vronskin — tai kenen hyvänsä — aristokraattisuus, jonka vuoksi voi syrjäyttää minut? Sinä pidät Vronskia aristokraattina, mutta minua et. Miestä, jonka isä on päässyt esille juonittelujen avulla ja äiti ollut salaisissa lemmensuhteissa ties kenen kanssa... Suo anteeksi, mutta minä pidän aristokraattina itseäni ja kaltaisiani ihmisiä, jotka voivat viitata taakseen kolmeen neljään kunnialliseen perhepolveen, sellaisiin, joilla on ollut aikansa korkein sivistystaso (lahjoista ja älystä en puhu), jotka eivät koskaan ole petkuttaneet ketään eivätkä koskaan tarvinneet kenenkään apua. Niin ovat eläneet isäni ja isoisäni. Ja minä tiedän paljon sellaisia. Sinusta tuntuu nololta se, että minä lasken puut metsässä, kun sinä itse lahjoitat kolmekymmentä tuhatta Rjabininille. Mutta sinä saat vuokratyövoimaa ja ties mitä muuta, minä taas en, ja siksi pidän arvossa kaikkea perittyä ja työllä hankittua... Me olemme aristokraatteja eivätkä ne, jotka voivat tulla toimeen vain tämän maailman mahtavien almuilla ja jotka voi ostaa parillakymmenellä kopeekalla.

— Kenelle sinä ärhentelet? Minä olen samaa mieltä kanssasi, Stepan Arkadjevitsh sanoi vilpittömästi ja iloisesti, vaikka hän tunsikin Levinin lukevan hänetkin kahdellakymmenellä kopeekalla ostettavien joukkoon. — Ketä sinä moitit? Vaikka siinä, mitä sanoit Vronskista, olikin paljon väärää, en puhu nyt siitä. Sanon sinulle suoraan, että tekisit viisaasti lähtiessäsi minun kanssani Moskovaan ja...

— Ei, en ole varma tiedätkö tätä vai etkö, mutta se on minulle yhdentekevää. Ja minä sanon sen sinulle: minä olen kosinut ja saanut rukkaset, ja Katerina Aleksandrovna on minulle nyt raskas ja kirvelevä muisto.

— Mistä syystä? Mitä hullutuksia!

— Jättäkäämme ne asiat. Suo minulle anteeksi, veli hyvä, jos olin karkea sinua kohtaan, Levin sanoi. Nyt, saatuaan kaiken sanotuksi, tuli hän taas entiselle tuulelleen. — Ethän ole vihoissasi minulle, Stiva? Ethän, veli hyvä, hän sanoi ja tarttui hymyillen ystävänsä käteen.

— En toki vähääkään, eikä ole syytäkään. Olen hyvilläni, että tuli jutelluksi. Mutta tiedätkö, aamuisin linnustus sujuu joskus mainiosti. Mitäpä jos lähdettäisiin? Jos en nukkuisikaan ollenkaan, vaan lähtisin metsältä suoraan asemalle.

— Mainio ehdotus!

XVIII

Vaikkakin Vronskin sisäinen elämä oli kokonaan hänen intohimonsa valtaama, hänen ulkoinen elämänsä kului muuttumatta ja herkeämättä vanhaan tapaansa seuramaailman ja rykmentin kiintymysten ja harrastusten piirissä. Rykmentin harrastuksilla oli tärkeä sija Vronskin elämässä — sekä siksi, että hän piti rykmentistään, että vieläkin enemmän siksi, että rykmentissä pidettiin hänestä. Eikä rykmentissä ainoastaan pidetty hänestä, vaan kunnioitettiin häntä ja oltiin hänestä ylpeitä, ylpeitä siitä, että tämä suunnattoman rikas, hyvän sivistyksen saanut, lahjakas mies, jolla tie oli avoinna kunnianhimon ja turhamaisuuden kaikkien houkutusten täyttämiseen, ei piitannut tuosta kaikesta, ja rykmentti ja toveruus olivat hänen sydäntään lähempänä kuin muut kiinnostuksen kohteet. Vronski tiesi, mitä toverit hänestä ajattelivat, ja sen lisäksi että hän piti tuosta elämästä, hän tunsi olevansa velvollinen pitämään yllä tovereiden vakiintunutta näkemystä hänestä.

On itsestään selvää, ettei Vronski kertonut rakkaudestaan kenellekään toverilleen, ei edes kaikkein kovimmissa juomingeissakaan — hän ei koskaan juonutkaan itseään niin päihdyksiin, että olisi menettänyt harkintakykynsä — vaan tukki suun niiltä kevytmielisiltä tovereiltaan, jotka sanallakaan vihjaisivat asiasta. Mutta siitä huolimatta koko kaupunki tiesi hänen rakkaudestaan: kaikilla oli enemmän tai vähemmän oikea aavistuksensa hänen suhteestaan Kareninaan. Useimmat nuoret herrat kadehtivat häntä juuri sen vuoksi, mikä oli hänen rakkaudessaan raskainta, — Kareninan korkean aseman vuoksi, koska tämä lemmensuhde siten herätti yleistä huomiota seuramaailmassa.

Useimmat nuoret naiset, jotka kadehtivat Annaa ja joita jo kauan oli vaivannut se, että häntä pidettiin niin moitteettomana, iloitsivat aavistuksistaan ja odottelivat vain yleisen mielipiteen kääntymistä purkaakseen julki koko halveksuntansa häntä kohtaan. He valmistelivat jo niitä mutakokkareita, joilla oikean hetken koittaessa heittäisivät häntä. Sen sijaan useimmat vanhemmat kuten myös korkeassa asemassa olevat ihmiset olivat huolissaan seuraelämää uhkaavan skandaalin vuoksi.

Vronskin äiti oli poikansa lemmensuhteesta kuultuaan alkuun ollut hyvillään sekä siksi, että hänen käsityksensä mukaan mikään ei antanut viimeistä silausta hienolle nuorelle herralle siinä määrin kuin salainen rakkaussuhde seurapiirinaiseen, että myöskin siksi, että Anna Karenina, johon hän oli niin mieltynyt ja joka oli puhunut niin paljon pojastaan, oli lopulta kuitenkin samanlainen kuin kreivitär Vronskajan käsityksen mukaan kaikki kauniit ja hienokäyttöiset naiset. Mutta viime aikoina hän oli saanut kuulla, että Vronski oli hylännyt virkauraan nähden sangen tärkeän paikkatarjouksen jäädäkseen rykmenttiin ja voidakseen siten yhä edelleen tavata Kareninaa, sekä saanut tietää, että korkea-arvoiset henkilöt olivat poikaan siitä syystä tyytymättömiä, ja kreivitär muutti mieltään. Eikä häntä miellyttänyt sekään seikka, ettei tuo lemmensuhde — päätellen kaikesta mitä kerrottiin — ollutkaan sellainen loistava, hieno seurapiirisuhde, jonka hän olisi hyväksynyt, vaan jonkinlainen hurja, wertheriläinen intohimo, joka — niin hän pelkäsi — saattoi johtaa Vronskin tyhmyyksiin. Kreivitär ei ollut nähnyt poikaansa sen jälkeen, kun tämä niin odottamatta oli lähtenyt Moskovasta, ja vaati nyt vanhemman poikansa välityksellä tätä saapumaan luokseen.

Vanhempi veli oli myös tyytymätön nuorempaan. Hän ei arvioinut rakkauden laatua: oliko se suurta vai pientä, intohimoista vai intohimotonta, synnillistä vaiko puhdasta — hän itse, niin perheen isä kuin olikin, ylläpiti tanssijatarta ja oli sen tähden suopea näissä asioissa, — mutta hän tiesi, että tämä rakkaus ei ollut mieleen niille, joille oli oltava mieleen, ja siksi hän ei hyväksynyt veljensä käytöstä.

Virkatoimien ja seuraelämän ohella Vronskilla oli vielä eräs mieliteko — hevoset. Hän oli intohimoinen hevosharrastaja.

Tänä vuonna oli päätetty järjestää upseerien välinen esteratsastuskilpailu. Vronski oli ilmoittautunut osanottajaksi kilpailuun ja ostanut itselleen puhdasrotuisen englantilaisen tamman, ja rakkaussuhteestaan huolimatta hän oli syvästi, joskin hillitysti innoissaan lähenevästä

kilparatsastuksesta.

Nämä kaksi intohimoa eivät häirinneet toisiaan. Päinvastoin Vronski tarvitsi rakkaudestaan riippumatonta toimintaa ja innostusta virkistykseen ja levähtääkseen liaksi mieltä kuohuttavien vaikutelmien lomassa.

XIX

Krasnoje Selon kilparatsastuspäivänä Vronski saapui tavallista aikaisemmin syömään pihviään rykmentin yhteiseen ruokasaliin. Hänen ei tarvinnut erityisesti hillitä ruokahaluaan, koska hänen painonsa ei ollut yli säädetyn neljän ja puolen puudan. Mutta hän ei myöskään saanut lihoa, ja siksi hän väitteli jauhuruokia ja makeaa. Hän istui takki auki, valkeat liivit sen rintamuksesta näkyen, odotteli pihviä ja silmäili lautaselle asettamaansa ranskalaista romaania pää käsien nojassa. Hän katsoi kirjaan vain välttääkseen puhumisen hänen ohitseensa sisään ja ulos kulkevien upseerien kanssa, ja ajatteli muuta.

Hän muisti, että Anna oli luvannut tavata hänet tänään kilparatsastuksen jälkeen. Mutta hän ei ollut nähnyt Annaa kolmeen päivään eikä tiennyt, oliko tänäänkään mahdollista saada nähdä häntä, koska Karenin itse oli palannut ulkomailta. Viimeksi hän oli tavannut Annan Betsy-serkkunsa huvilalla. Kareninien huvilalla hän oli käynyt mahdollisimman harvoin. Nyt hän aikoi ajaa sinne ja mietti miten sen tekisi.

"Minä sanon tietysti, että Betsy lähetti minut kysymään, tuleeko hän kilparatsastusta katsomaan. Lähdenpä tietenkin", päätti hän itsekseen kohottaen päätään kirjastaan. Hänen mieleensä nousi elävästi Annan näkemisen tuottama onni, ja hänen kasvonsa kirkastuivat.

— Lähetä sana minun asuntooni, että valjastavat heti kolmivaljakkorattaat, hän sanoi palvelijalle, joka toi pihvin kuumassa hopeavadissa, ja vedettyään vadin luokseen alkoi syödä.

Viereisestä biljardihuoneesta kuului pallojen kolahduksia, puhetta ja naurua. Ulko-ovesta tuli kaksi upseeria: toinen nuori, heikkonäköinen ja kalpeakasvoinen, äskettäin paashikoulusta rykmenttiin tullut, toinen turpea, vanha, tihrusilmäinen mies, jolla oli rannekoru kädessään.

Vronski vilkaisi heihin, veti kulmansa ryppyyn ja olematta huomaavinaanakaan heitä jatkoi syömistään selaillen samalla kirjaansa.

— Taidat vahvistautua työtä varten? sanoi turpea upseeri istuutuen hänen viereensä.

— Kuten näet, Vronski sanoi otsa kurtussa suutaan pyyhkien ja katsomatta häneen.

— Etkö pelkää lihovasi? kysyi upseeri työntäen tuolin nuorelle toverilleen.

— Mitä? Vronski sanoi äkäisesti irvistäen vastenmielisyydestä, niin että tiivis hammasrivi näkyi.

— Etkö pelkää lihovasi?

— Viinuri, sherryä! Vronski sanoi vastaamatta ja jatkoi lukemistaan siirtäen kirjan toiselle puolelleen.

Turpea upseeri otti viiniluettelon ja kääntyi nuoren upseerin puoleen:

— Valitse sinä, mitä otamme juotavaksi, hän sanoi antaen luettelon kumppanilleen ja katsoen tätä.

— Kenties reiniläistä, sanoi nuori upseeri pälyillen arasti Vronskiin päin ja koettaen sykertää sormillaan tuskin näkyviä viiksenalkujaan. Nähdessään, ettei Vronski kääntynyt heihin päin, nuori mies nousi tuoliltaan.

— Mennään biljardihuoneeseen, hän sanoi.

Turpea upseeri nousi nöyrästi, ja he lähtivät ovea kohti.

Sillä aikaa oli huoneeseen astunut pitkä ja solakka ratsumestari Jashvin, joka upseerikaksikolle ylenkatseellisesti nyökättyään tuli Vronskin luo.

— Kas! Siinähan se mies on! huudahti hän läimäyttäen suurella kädellään Vronskia voimalla

upseerinolkaimeen. Vronski katsahti vihaisesti olkansa yli, mutta hänen kasvonsa sulivat heti tavanomaiseen, tyyneen ja lujaan ystävälliseen säteilyyn.

— Viisaasti teet, Aljoha, sanoi ratsumestari kaikuvalla baritonillaan. — Syöt nyt ensin ja sitten otat ryyppyn.

— Eipä oikein käy syönti.

— Nuo ne ovat erottamattomat, lisäsi Jashvin katsellen pilkallisesti äsken ovesta menneiden upseerien perään. Ja hän istuutui Vronskin viereen koukistaen tuolin korkeuteen nähden liian pitkät, kireitten ratsuhousujen peittämät jalkansa terävään kulmaan. — Miksi et eilen tullut Krasnojen teatteriin? Numerova ei ollut hullumpi. Missä olit?

— Minä jäin serkkuni Tverskajan luo istumaan.

— Jaaha! virkkoi Jashvin.

Jashvin — peluri ja ahmatti, ei ainoastaan kaikkia siveellisiä periaatteita vailla oleva, vaan suorastaan siveettömien periaatteiden mies — oli Vronskin paras ystävä rykmentissä. Vronski piti hänestä hänen harvinaisen fyysisen voimansa vuoksi, jota hän osoitti enimmäkseen siten, että saattoi juoda kuin tynnyri, olla nukkumatta ja pysyä silti entisenlaisena. Niinikään Vronskia kiinnosti se suuri henkinen voima, jota Jashvin osoitti suhteessaan päällikköihinsä ja tovereihinsa, saaden kaikki pelkäämään ja kunnioittamaan häntä sekä korttipelissä, jota hän pelasi kymmenistä tuhansista ja juomastaan viinistä huolimatta — aina niin älykkäästi ja varmasti, että häntä pidettiin englantilaisen klubin parhaana pelaajana. Vronski piti Jashvinista ja kunnioitti häntä varsinkin siksi, että tunsu Jashvinin pitävän hänestä hänen itsensä eikä vain hänen nimensä ja rikkautensa vuoksi. Hän oli ainoa ihminen, jolle Vronski olisi tahtonut puhua rakkaudestaan. Hänestä tuntui kuin vain Jashvin, vaikka itse näyttikin halveksivan kaikkea tunnetta, olisi voinut käsittää sen voimakkaan intohimon, joka täytti nyt koko hänen elämänsä. Lisäksi hän oli varma siitä, ettei Jashvin janonnut juoruja ja häväistysjuttuja, vaan ymmärsi tuon tunteen niin kuin pitikin, toisin sanoen tiesi ja uskoi, ettei rakkaus ole leikin eikä huvittelun asia, vaan vakavampaa ja tärkeämpää.

Vronski ei ollut puhunut hänelle rakkaudestaan, mutta tiesi hänen tietävän ja ymmärtävän kaiken niin kuin pitikin, ja tuntui hyvältä nähdä se hänen silmistään.

— Vai niin! virkkoi hän kuullessaan Vronskin olleen ruhtinatar Tverskajan luona, ja mustat silmät välähtäen hän ryhtyi pahaan tapaansa kiertämään vasenta viiksenkärkeä suuhunsa.

— Entä mitä sinä eilen teit? Voititko pelissä? kysyi Vronski.

— Kahdeksan tuhatta. Mutta kolme on kehnoissa kantimissa, tuskin saan niitä.

— No sitten voit vaikka hävitäkin vetosi minusta, Vronski sanoi nauraen. (Jashvin oli lyönyt suuren vedon Vronskin puolesta.)

— Sitä en häviä.

— Mahotin vain on vaarallinen.

Ja keskustelu siirtyi tämänpäiväiseen kilpailuun, josta Vronski ei saanut ajatuksiaan irti.

— Mennään, lopetin jo, Vronski sanoi, nousi ja lähti ovea kohti. Jashvin nousi myös ojentaen mittavat jalkansa ja pitkän selkensä suoriksi.

— En viitsi vielä syödä, mutta ryyppy pitää ottaa. Tulen heti. Hoi, viiniä! huudahti hän kuuluisalla, karkealla komentoäänellään, joka sai ikkunaruuat täriseämään. — Ei tarvitsekaan, kiljahti hän samassa. — Minä lähdän kanssasi, koska kerran menet kotiin.

Ja he lähtivät yhdessä.

XX

Vronski majaili avarassa ja puhtaassa väliseinän kahtia jakamassa inkeriläistuvassa. Petritski asui hänen kanssaan yhdessä leirilläkin oltaessa. Petritski nukkui, kun Vronski ja Jashvin astuivat tupaan.

— Nousetkos siitä, sanoi Jashvin väliseinän taakse mentyään ja nyki olkapäästä pörröpäistä Petritskiä, joka nukkui nenä tyynyyn painettuna.

Petritski hypähti äkkiä polvilleen ja tirkisteli ympärilleen.

— Veljesi kävi täällä, hän sanoi Vronskille. — Herätti minut, piru viekoon, ja sanoi tulevansa uudelleen. Ja vetäen peitteen suoraksi hän heittäytyi jälleen tyynylleen. — Älä viitsi, Jashvin, puheli hän harmissaan Jashvinille, joka kiskoi peitettä hänen päältään. — Sano mieluummin mitä minä joisin; on niin paha maku suussa, että...

— Votka on parasta, mörähti Jashvin. — Tereshtshenko! Votkaa herralle ja kurkkuja, hän karjaisi, nähtävästi nauttien äänestään.

— Votkaako? Mitä? kysyi Petritski otsa kurtussa hieroen silmiään. — Juotkos sinä? Juodaan yhdessä! Vronski, otathan sinäkin? sanoi Petritski nousten ja käärien tiikeriraitaisen peitteen kainaloittensa alle. Hän astui väliseinän ovelle, kohotti kätensä ja alkoi laulaa ranskaksi: "Oli kerran Thu-u-lessa kuningas." — Vronski, otathan sinäkin?

— Anna olla, Vronski sanoi, joka veti ylleen lakeijan tuomaa takkia.

— Mihin nyt? kysyi Jashvin. — Kas tuossahan tulee kolmivaljakkosikin, lisäsi hän huomattessaan ovelle ajavat rattaat.

— Tallille, ja sitten pitää käydä Brjanskin luona puhumassa hevosista, Vronski sanoi.

Vronski oli todellakin luvannut käydä Brjanskin luona kymmenen virstan päässä Pietarhovista viemässä hänelle rahat hevosista, ja hän aikoi ehtiä vielä sinnekin. Mutta toverit ymmärsivät heti, että hänen lähdollään oli muitakin tarkoituksia.

Petritski, joka jatkoi lauluaan, iski silmää ja pani huulensa törölleen ikään kuin sanoakseen: Kyllä se sinun Brjanskisi tunnetaan!

— Katsokin, ettet myöhästy! huomautti Jashvin lyhyesti ja vaihtaakseen puheenaihetta kysyi: — Miten minun kimoni, oletko tyytyväinen? katsellen ikkunasta Vronskille myymäänsä aisahevosta.

— Seis! huusi Petritski Vronskille, joka jo hankki lähtöä. — Veljesi jätti sinulle kirjeen ja lapun. Odotas, missäs ne ovat? Vronski pysähtyi.

— No, missä ne ovat?

— Missä ne ovat? Kas siinä pulma! lausui Petritski juhlallisesti kohottaen etusormensa verkkaan ylöspäin nenänsä päältä.

— No sano nyt äläkä hulluttele! pyysi Vronski hymyillen.

— Kamiinaa en ole lämmittänyt. Jossain täällä.

— Jätä jo hulluttelu! Missä on kirje?

— En tosiaan muista. Vai näinkö minä unta? Odotas nyt! Älä nyt suutu. Jos sinä olisit minun laillani juonut eilen neljä pulloa veljenmaljoja, niin et muistaisi missä nukuit. Odota, kohta se muistuu mieleen.

Petritski meni väliseinän taa ja heittäytyi pitkäkseen vuoteelleen.

— Odotahan! Näin minä makasin, ja hän seiso siinä. Niin, niin, niin... Täällä se on! — ja Petritski kaivoi kirjeen patjan alta, johon itse oli sen kätkenyt.

Vronski otti veljensä kirjeen ja kirjelapun. Ne olivat, niin kuin hän oli arvannut odottaakin, nuhdekirje äidiltä siitä, ettei hän ollut pitkään aikaan käynyt tätä katsomassa, ja kirjelappu veljeltä, joka ilmoitti haluavansa puhua hänen kanssaan. Vronski tiesi, että molemmat koskivat samaa asiaa. "Mitä se heille kuuluu!" ajatteli Vronski ja puristaen kirjeet kokoon pisti ne takinnappien väliin lukeakseen ne tarkemmin matkalla. Tuvan eteisessä tuli vastaan kaksi upseeria, toinen oman, toinen vieraan rykmentin miehiä.

Vronskin asunto oli aina kaikkien upseerien pakopaikkana.

— Mihin nyt?

— Täytyy käydä Pietarhovissa.

— Joko hevosesi on tullut Tsarskojesta?

— Jo, vaikka minä en ole vielä sitä nähnyt.

— Puhutaan, että Mahotinin Gladiator ontuu.

— Lorua se on! Mutta miten te tällä kurakelillä ratsastatte? sanoi toinen.

— Kas siinä pelastajani! huudahti Petritski tulijat nähdessään. Sotilaspalvelija seiso i hänen edessään kädessään tarjotin, jolla oli votkaa ja suolattuja kurkkuja. — Tuo Jashvin kääsee juomaan, jotta virkistyisin.

— Kyllä te eilen piditte elämää, sanoi toinen tulijoista, — ette antaneet koko yönä nukkua.

— Mutta loppu vasta oli jotain! kertoi Petritski. — Volkov kiipesi katolle ja sanoi olevansa surullinen. Minä huusin: musiikkia tänne, soittakaa hautajaismarssi! Ja niin se mies nukahti katolle hautausmarssin soittoon.

— Juo, juo ehdottomasti votkaa ja sitten seltterivettä ja paljon sitruunaa, neuvoi Jashvin seisten Petritskin vierellä kuin äiti, joka pakottaa lastaan ottamaan lääkkeitä, — ja sitten vähän samppanjaa päälle, noin pullon verran.

— Tuo kuulostaa viisaalta. Odotahan, Vronski, otetaan ryyppy.

— Ei, hyvästi nyt, hyvät herrat, tänään en juo.

— Painoako pelkää? No, juodaan me muut. Tuo seltterivettä ja sitruuna.

— Vronski! huusi joku hänen menessään eteiseen.

— Mitä?

— Antaisit leikata tukkasi, muuten se painaa liikaa, varsinkin kaljun kohdalta.

Vronskin tukka alkoi tosiaan ennen aikojaan harveta. Hän naurahti iloisesti näyttären tiivistä hammasriviään, painoi lakin kaljunsaa päälle, meni ulos ja istuutui rattaille.

— Tallille! hän sanoi ja aikoi heti ottaa kirjeet esiin lukeakseen ne, mutta jättikin ottamatta, ettei huomio hajaantuisi ennen kuin hevonen olisi tarkastettu. "Myöhemmin!"...

XXI

Väliaikainen lautatalli oli rakennettu aivan kilparadan viereen, ja Vronskin hevosen oli eilen ollut määrä saapua sinne. Hän ei ollut vielä nähnyt sitä. Näinä viimeisinä päivinä hän ei ollut itse käynyt ratsastamassa sillä, vaan oli jättänyt sen valmentajalle, eikä nyt ollenkaan tiennyt, missä kunnossa hänen hevosensa oli saapunut. Tuskin hän oli noussut rattailtaan, kun hänen tallirenkensä, niin sanottu hevospoika, groom, joka jo kauempaa oli tuntenut hänen rattaansa, haki valmentajan. Tämä kuivakka englantilaismies, jolla parran virkaa toimitti leuan alle jätetty pieni karvatupsu, keinahteli Vronskia vastaan kömpelöin jockeyn askelin ja kyynärpäät levällään, pitkävartiset saappaat jalassa ja lyhyt takki yllään.

— No miten Frou-Frou jaksaa? kysyi Vronski englanniksi.

— All right, sir, — vallon hyvin, herra, vastasi englantilainen jostain kurkkunsa sisältä. — Parempi on olla menemättä, lisäsi hän nostaen hattuaan. — Minä panin sille turpasuojan, ja hevonen on hermostunut. Parempi on olla menemättä, hevonen käy siitä levottomaksi.

— Ei, kyllä minä menen. Tahdon katsoa.

— Mennään sitten, sanoi englantilainen synkän näköisenä, kuten äskenkin suutaan avaamatta, ja lähti kulkemaan edeltä rennoin askelin, kyynärpäillään huitoen.

He tulivat lautamajan pihalle. Päivystäjä, puhdaspuseroinen, korea ja uljaannäköinen poika, tuli varsiluuta kädessä tulijoita vastaan ja seurasi heidän jäljessään. Tallissa oli viisi hevosta eri pilttuissa, ja Vronski tiesi, että siellä seiso i myös hänen tänään tuotu pääkilpailuansa, Mahotinin

satakuusikymmentäneljä senttiä korkea punaruskea Gladiator. Omaa hevostaan enemmän Vronski olisi tahtonut nähdä Gladiatorin, jota ei ollut nähnyt. Mutta Vronski tiesi, ettei ratsumiehen arvolle sopinut kyselläkään siitä, puhumattakaan katsomisesta. Hänen kulkiessaan käytävää pitkin poika avasi toisen vasemmanpuoleisen pilttuun oven, ja Vronski huomasi suuren punaruskean hevosen ja valkeat jalat. Hän tiesi, että se oli Gladiator, mutta käännähti toisaalle ikään kuin toiselle tarkoitettun avatun kirjeen äärestä, ja kiiruhti Frou-Froun pilttuun luo.

— Tuolla on Mak... Mak... tin, hevonen, en koskaan opi lausumaan sitä nimeä, sanoi englantilainen olkansa yli, osoittaen suurella mustakynntisellä sormellaan Gladiatorin osastoa.

— Mahotinin? Niin, se on minun vaarallisimpia kilpailijoitani, Vronski sanoi.

— Jos te ratsastaisitte sillä, sanoi englantilainen, — niin löisin vetoa teidän puolestanne.

— Frou-Frou on herkempi, se taas on voimakkaampi, Vronski sanoi hymyillen, kun kuuli ratsastustaan kiitettävän.

— Esteratsastuksessa riippuu kaikki ajosta ja "pluckista", sanoi englantilainen.

"Pluckia" eli tarmoa ja rohkeutta, tunsivat Vronski omaavansa tarpeeksi, olipa hän — mikä oli paljon tärkeämpää — lujasti vakuuttunut, ettei kellään maailmassa voinut olla tuota "pluckia" enemmän kuin hänellä.

— Oletteko varma, ettei olisi tarvinnut hiostaa enemmän?

— Eikö mitä, vastasi englantilainen. — Olkaa hyvä, puhukaa hiljemmin. Hevonen hermostuu, viittasi hän päällään suljettuun pilttuuseen, jonka edessä he seisoivat ja josta kuului oljen kahinaa.

Hän avasi oven, ja Vronski astui pienen ikkunan himmeästi valaisemaan pilttuuseen. Turpakoppa päässään seisova tummanruskea hevonen siirteli jalkojaan tuoreella olkialustalla. Vilkaistessaan karsinan hämärään Vronski taas kerran tavoitti tahtomattaan yhdellä ainoalla yleissilmäyksellä rakastamansa hevosen kaikki piirteet. Frou-Frou oli keskikokoinen eikä nuhteeton rakenteeltaan. Se oli kauttaaltaan kapealuinen. Vaikkakin sen rintapuoli kaartui voimakkaasti eteenpäin, rinta oli kapea. Lautasilta se oli hiukan luisu ja sekä etu- että varsinkin takajalat olivat silmiinpistävästi väärät. Taka- ja etujalkojen jäntereet eivät olleet erityisen vankat, mutta sen sijaan oli eturuumis harvinaisen leveä, mikä pisti erityisesti silmään nyt, kun hevosta oli pidetty vähemmällä ruualla ja se oli vatsan kohdalta hoikistunut. Sen sääriluut näyttivät polvien alapuolelta edestä katsoen tuskin sormeita paksummilta, mutta sivulta ne sen sijaan olivat harvinaisen leveät. Sivuiltaan koko hevonen oli muualta paitsi kylkiluiden kohdalta kuin kokoon litistetty ja sen sijaan eteen- ja taaksepäin venytetty. Mutta sillä oli erityisen tuntuvana ominaisuus, joka saa unohtamaan kaikki viat ja puutteet; se ominaisuus oli veri, veri, joka ilmaisee itsensä, kuten englantilaiset sanovat. Hienossa, liikkuvassa ja silkinsileässä nahassa risteilevän suoniverkon alla kaartelevat lihakset näyttivät lujilta kuin luo. Laiha pää ulkonevine, välkkyvine ja iloisine silmineen leveni turvan alaosassa ulkoneviksi sieraimiksi, joitten välissä vavahteli verenkohtava kalvo. Hevosen koko hahmossa ja varsinkin sen päässä oli jotakin selväpiirteistä, tarmokasta ja samalla hellää. Se oli niitä eläimiä, jotka näyttävät olevan puhumatta vain siksi, ettei niitten suun mekaaninen rakenne sitä salli.

Ainakin Vronskista tuntui siltä, että se ymmärsi kaiken, mitä hän tunsivat siinä katsellessaan sitä.

Heti kun Vronski astui pilttuuseen, se veti syvään ilmaa sieraimiinsa ja katsoi tulijoihin ulkonevilla silmillään päyten, niin että valkuainen veristyi, helisti turpakoppaansa ja nosteli kevyesti jalkojaan.

— Siinä näette, miten hermostunut se on, sanoi englantilainen.

— Voi sinua, rakas! Voi! puheli Vronski astuen hevosen luo ja viihdytellen sitä.

Mutta mitä lähemmäksi hän tuli, sitä rauhattomammaksi hevonen kävi. Vasta kun hän oli tullut sen pään kohdalle, se äkkiä sävähti hiljaiseksi, ja lihakset vain värähtelivät ohuen, hienon karvan alla. Vronski silitti hevosen voimakasta kaulaa, työnsi erilleen joutuneen harjasuortuvan terävän niskan toiselle puolelle ja asetti kasvonsa sen laajentuneiden, lepakonsiivenohuiden sieraimien luo. Hevonen hengitti kuuluvasti, sieraimet jännittyneinä, painoi toisen korvansa värähtäen alas ja kurotti vahvan mustan huulensa Vronskia kohti, ikään kuin tahtoen ottaa häntä hihasta kiinni. Mutta muistettuaan turpakoppansa se ravisti sitä ja alkoi taas levottomasti nostella sileitä jalkojaan.

— Rauhoitu, rakkaani, rauhoitu! hän sanoi silittäen vielä sen lautasia ja poistui karsinasta mielessään iloinen tunne siitä, että hevonen oli mitä parhaimmassa kunnossa.

Hevosen jännitys oli tarttunut Vronskiinkin. Hän tunsivat veren tulvahtavan sydämeensä, ja tunsivat samoin

kuin hevonen halua liikkua ja purra; häntä sekä pelotti että riemastutti yhtäaikaa.

— No, minä luotan teihin, hän sanoi englantilaiselle, — puoli seitsemän olette siis paikalla.

— Kaikki tehdään täsmälleen, sanoi englantilainen. — Minne te nyt menette, my Lord? kysyi hän äkkiä, käyttäen nimitystä my Lord, jota hän ei juuri koskaan ollut käyttänyt.

Vronski kohotti hämmästyneenä päätään ja katsahti englantilaista silmiin ihmetellen tuon kysymyksen rohkeutta. Mutta ymmärrettyään, ettei englantilainen sitä kysyessään puhutellut häntä isäntänään vaan ratsumiehenä, hän vastasi:

— Täytyy käydä Brjanskin luona. Puolen tunnin kuluttua olen kotona.

"Monenhenko kerran sitä jo kysytään minulta?" hän ajatteli ja punastui, mitä hänelle sattui harvoin. Englantilainen katsoi häneen tarkkaavaisesti. Ikään kuin olisi tiennyt, minne Vronski aikoi, hän lisäsi:

— Pääasia on pysyä tyynenä kilpailun edellä. Älkää pilatko tuultanne älkääkään hermostuttako itseänne millään.

— All right, vastasi Vronski hymyillen, hyppäsi rattaille ja käski ajaa Pietarhoviin.

Hän oli ajanut vasta muutaman askeleen, kun aamusta saakka uhanneesta ukkospilvestä lankesi rankka sade.

"Huono juttu", ajatteli Vronski nostaen ylös rattaitten kattosuojuksen, — "Ennestäänkin oli jo kuraa, ja nyt maa menee aivan velliksi." Istuessaan yksin rattaittensa kattosuojuksen alla hän otti esiin äitinsä kirjeen ja veljensä kirjelman ja luki ne.

Niin, kaikki oli yhtä ja samaa asiaa. Kaikki, niin äiti ja veli kuin muutkin, katsoivat tarpeelliseksi sekaantua hänen sydämenasioihinsa. Tuo sekaantuminen herätti hänessä vihan tunteen, mikä oli hänelle harvinaista. "Mitä se heille kuuluu? Miksi jokainen katsoo asiakseen huolehtia minusta? Ja miksi he eivät jätä minua rauhaan? Siksi, että he näkevät siinä olevan jotain sellaista, joka menee yli heidän ymmärryksensä. Jos se olisi jokin seuramaailmassa tavallinen sukupuolisuhte, ei kukaan minusta huolehtisi. Mutta he tuntevat, että se on jotain muuta, että se ei ole leikittelyä, vaan että tuo nainen on minulle elämääkin tärkeämpi. Sitä he juuri eivät käsitä, ja se heitä harmittaa. Mikä kohtalo meitä odottaneekin, me olemme itse sen valinneet emmekä sitä valita", päätteli hän itsekseen, yhdistäen sanassa me itsensä Annaan. "Ei, heidän täytyy saada opettaa meille, miten on eletävä. Heillä ei ole aavistustakaan siitä, mitä on onni, he eivät tiedä, että ilman tätä rakkautta meillä ei ole onnea eikä onnettomuutta — ei ole koko elämää", hän ajatteli.

Häntä harmitti tuo kaikkien sekaantuminen juuri siksi, että hän tunsu sydämessään toisten olevan oikeassa. Hän tunsu, ettei rakkaus, joka satoi hänet Annaan, ollut hetken viehtymystä, joka menee ohi kuten seuramaailman salaiset lemmensuhteet, jättämättä kummankaan elämään muita jälkiä kuin hauskoja tai ikäviä muistoja. Vronski tunsu oman ja hänen asemansa koko kiusallisuuden ja ymmärsi, miten vaikeaa heidän oli seuramaailmassa näkyvän roolinsa vuoksi salata rakkauttaan, valehdella ja pettää — valehdella, pettää, viekastella ja aina ottaa huomioon muut, kun heitä yhdistävä intohimo oli niin voimakas, että molemmat unohtivat kaiken muun paitsi rakkautensa.

Hän muisti elävästi ne valheet ja petokset, joihin hänen oli usein täytynyt turvautua ja jotka olivat niin vieraita hänen luonteelleen; erityisen elävänä mieleen palasi noiden valheiden ja petosten Annalle tuottama, usein silminnähtävä häpeä. Ja hänen mieleensä nousi omituinen inhon tunne: Aleksei Aleksandrovitshiako, itseäänkö vai koko maailmaa kohtaan — sitä hän ei itsekään tiennyt. Mutta hän karkotti aina mielestään tuon oudon tunteen. Ja nytkin hän ravisti sen pois ja jatkoi mietteitään.

"Niin, hän oli ennen onneton, mutta ylpeä ja levollinen, mutta nyt hän ei enää voi olla tyyni ja arvokas, vaikkakaan hän ei näytä sitä. Kyllä tästä tilanteesta on tehtävä loppu", päätti hän itsekseen.

Ja ensimmäisen kerran hänen mieleensä tuli selvänä ajatus siitä, että oli välttämätöntä lopettaa tuo valhe, ja mitä pikemmin, sen parempi. "Hänen ja minun on jätettävä kaikki ja meidän on paettava jonneki yhdessä rakkautemme kanssa", hän sanoi itselleen.

Sadekuuro meni pian ohi, ja aurinko tuli jälleen näkyviin, kun Vronski lähestyi Pietarhovia, aisahevosen ravatessa keskellä ja sivuhevosten nelistäessä ohjat valtoimina pitkin kuraista tietä. Huviloiden katot ja puutarhojen iäkkäät lehmukset pääkadun molemmin puolin välkkyivät kosteudesta, vesi tippui lehvilta iloisina pisaroina ja valui vuolaana kattojen räystäiltä. Hän ei enää ajatellut radan pilaantumista tuon sateen tähden, vaan iloitsi aavistaessaan, että nyt hän varmasti tapaisi Annan kotona ja yksin, koska äskettäin kylpylähoidosta palannut Aleksei Aleksandrovitsh ei luultavasti ollut vielä muuttanut Pietarista huvilalle. Vronski toivoi tapaavansa Annan yksin, ja ihmisten huomiota välttääkseen hän nousi jo kauempana, pienen sillan luona, rattailtaan ja käveli tapansa mukaan loppumatkan. Hän ei mennyt kuistin kautta, vaan astui pihalle.

— Onko herra jo tullut? kysyi hän puutarhurilta.

— Ei vielä. Mutta rouva on kotona. Menkää vain kuistin kautta; on siellä avajia, vastasi puutarhuri.

— Ei, minä menen puutarhan kautta.

Tietäessään nyt varmasti Annan olevan yksin ja haluten hämmästyttää häntä tulollaan — hän kun ei ollut luvannut tulla tänään eikä Anna tiennyt odottaakaan häntä ennen kilparatsastusta —, hän lähti sapeliaan pidellen varovasti astelemaan kukkien reunustamaa hiekkakäytävää pitkin kohti puutarhan puolella olevaa kuistia. Vronski oli nyt unohtanut kaikki mietteensä oman asemansa vaikeudesta. Hän ajatteli vain sitä, että heti saisi nähdä hänet ei vain mielikuvituksessaan, vaan elävänä, kokonaisuudessaan, sellaisena kuin hän todellisuudessa oli. Hän tuli jo kuistin luo ja painoi astuessaan koko jalkapohjansa maahan, ettei ääntä kuuluisi; hän nousi ylös loivia portaita, kun hän äkkiä muisti sen, minkä aina unohti ja mikä oli kaikkein ongelmallisin puoli hänen ja Annan suhteessa: Annan pojan kysyvine ja — kuten Vronskista näytti — vastahakoisine katseineen.

Juuri poika oli häirinnyt heidän suhdettaan useammin kuin kukaan muu. Kun hän oli läsnä, Vronski ja Anna eivät katsoneet sopivaksi puhua mitään, jota he eivät olisi voineet toistaa kaikkien kuullen, eivätkä vihjata mitään sellaistaakaan, mitä poika ei olisi ymmärtänyt. He eivät olleet sopineet niin, mutta se oli kuin itsestään selvää. Heistä olisi ollut loukkaavaa pettää tuota lasta. Hänen läsnä ollessaan he puhelivat kuin hyvät tuttavat. Mutta kaikesta varovaisuudesta huolimatta Vronski huomasi usein pojan suuntaavan häneen tarkkaavaisen, hiukan neuvottoman katseen ja havaitsi pojan käytöksessä omituista arkuutta ja epävarmuutta, väliin hellää ystävällisyyttä, väliin kylmyyttä ja ujoutta. Oli kuin poika olisi tuntenut, että tuon miehen ja hänen äitinsä välillä oli olemassa jokin tärkeä suhde, jonka merkitystä hän ei voinut ymmärtää.

Poika tunsu tosiaan, ettei voinut ymmärtää tuota suhdetta, ja vaikka koettikin, hän ei päässyt selville siitä, mitä hänen olisi pitänyt tuntea tuota miestä kohtaan. Lapsen herkkyydellä hän huomasi, ettei kukaan — ei isä, kotiopettajatar eikä hoitaja — pitänyt Vronskista, vaan kaikki karttelivat ja pelkäsivät häntä, vaikka eivät hänestä mitään puhuneetkaan, kun taas äiti piti häntä parhaimpana ystävänä.

"Mitenhän se on? Millainen hän on? Kuuluisiko hänestä pitää vai eikö? Jos minä en sitä ymmärrä, se on oma syyni, olen joko tyhmä tai paha poika", lapsi mietti, ja siitä johtui hänen tutkiva, kysyvä ja hiukan epäystävällinen ilmeensä ja hänen arkuutensa ja epävarmuutensa, joka niin vaivasi Vronskia. Tuon lapsen läsnäolo herätti Vronskissa säännöllisesti sen omituisen aiheettoman inhontunteen, joka häntä oli viime aikoina vaivannut. Tuon lapsen läsnäolo synnytti Vronskissa ja Annassa samantapaisen tunteen kuin merenkulkijalla on hänen nähdessään kompassista, ettei valittu suunta ole lähimainkaan oikea, mutta voimat eivät riitä pysäyttämään vauhtia, että jokainen hetki kiidättää yhä kauemmas ja kauemmas oikeasta määränpäästä ja että tämän tunnustaminen olisi samaa kuin oman tuomionsa lausuminen.

Tuo poika lapsellisine elämänkatsomuksineen oli kompassi, joka osoitti heille, missä määrin he olivat poikenneet siitä minkä tiesivät, mutta mitä eivät tahtoneet tietää.

Tällä kertaa ei Serjozha ollut kotona, ja Anna istui yksin kuistilla odottaen poikaansa, joka oli mennyt kävelemään ja joutunut sateeseen. Anna oli lähettänyt renkipojan ja palvelustytön hakemaan häntä ja istuutunut odottamaan. Yllään valkea, väljä puku hän istui kukkien ääressä kuistin nurkassa eikä kuullut Vronskin askeleita. Mustahiuksinen pää oli painuksissa, otsa kaiteelle asetettua kylmää kastelukannua vasten, sirot kädet pitelivät kiinni kastelukannusta. Sormissa välkehtivät Vronskille kovin tutut sormukset. Koko hänen vartalonsa, päänsä, kaulansa ja käsiensä kauneus hämmästytti Vronskia joka kerta. Hän pysähtyi ihastuneena katselemaan Annaa. Mutta juuri kun hän aikoi ottaa askeleen astuakseen tämän eteen, Anna tunsu hänen lähestymisensä, työnsi kastelukannun syrjään ja käänsi hehkuvat kasvonsa Vronskiin päin.

— Mikä teidän on? Oletteko sairas? kysyi Vronski ranskaksi astuen hänen luokseen. Hän olisi tahtonut rynnätä Annan luo, mutta muisti, että syrjäisiä saattoi olla näkemässä, vilkaisi ovelle päin ja

punastui kuten aina kun tunsi, että hänen piti pelätä ja vilkuilla ympärilleen.

— Ei, terve minä olen, Anna sanoi nousten istumasta ja puristaen lujasti Vronskin kättä. — Minä en odottanut... sinua.

— Taivas, miten kylmät kädet! Vronski sanoi.

— Sinä pelästyit minut, Anna sanoi. — Olen yksinäni ja odotan Serjozhaa, hän on kävelemässä; he tulevat tätä kautta.

Mutta vaikka hän koettikin näyttää tyneltä, vapisivat hänen huulensa.

— Antakaa minulle anteeksi, että tulin, mutta en olisi kestänyt tätä päivää teitä tapaamatta, jatkoi Vronski ranskaksi, jota hän aina puhui, kun tahtoi välttää heidän keskinsä liian kylmää venäläistä teitittelyä ja vaarallista "sinä" sanaa.

— Mitä varten anteeksi? Olen niin hyvilläni tulostanne.

— Mutta te olette sairas tai pahoittanut jostain mielenne, väitti Vronski päästämättä Annan kättä ja kumartuen hänen puoleensa. — Mitä te mietitte?

— Aina vain yhtä ja samaa, vastasi Anna hymyillen.

Hän puhui totta. Olisipa häneltä milloin hyvänsä kysytty, mitä hän ajatteli, hän olisi erehtymättä voinut vastata ajattelevansa aina vain yhtä ja samaa, onneaan ja onnettomuuttaan. Juuri Vronskin tullessa hän oli ajatellut, miten muille, Betsylle esimerkiksi — Anna tiesi hänen salaisen suhteensa Tushkevitchiin — oli niin helppoa kaikki se, mikä hänelle oli niin tuskallista. Tänään tuo ajatus oli tietyistä syistä vaivannut häntä vielä tavallista enemmän.

Hän kysyi Vronskilta kilparatsastuksesta. Vronski oli huomannut Annan levottomuuden, ja koetti rauhoitella häntä kertomalla arkiseen sävyyn kilpailuvalmistelujen yksityiskohdista.

"Sanonko vai enkö?" Anna ajatteli katsoen hänen rauhallisia ja hyväileviä silmiään. "Hän on niin onnellinen, niin innostunut kilpailustaan, ettei hän ymmärtäisi sitä niin kuin pitäisi, ei käsittäisi asian koko merkitystä meihin nähden."

— Mutta te ette sanonut vielä, mitä ajattelitte äsken, kun minä tulin, Vronski sanoi keskeyttäen kertomuksensa, — sanokaa, olkaa hyvä!

Anna ei vastannut, vaan painoi päänsä alemmaksi ja katsoi Vronskiin kysyvästi kulmainensa alta kirkailla, pitkien ripsien reunustamilla silmillään. Taitettua kukanlehteä hypistelevä siro käsi vapisi. Vronski näki sen, ja hänen kasvoilleen piirtyi se nöyryyden ja orjallisen uskollisuuden ilme, joka niin hellytti Annan.

— Minä näen, että jotain on tapahtunut. En voi olla hetkeäkään rauhallinen tietäessäni, että teillä on jokin suru, jota ette kerro minulle. Sanokaa, Jumalan tähden! toisti Vronski rukoilevasti.

"Mutta minä en voi antaa hänelle anteeksi, jos hän ei käsitä, mitä kaikkea se merkitsee. Parempi on olla sanomatta kuin ruveta kokeilemaan", ajatteli Anna katsoen mieheen yhä samalla tavoin ja tuntien kätensä yhä enemmän vapisevan.

— Jumalan tähden! toisti Vronski tarttuen Annan käteen.

— Pitääkö minun sanoa?

— Pitää, pitää...

— Minä olen raskaana, Anna sanoi hiljaa ja hitaasti.

Lehti hänen kädessään värisi entistä kovemmin, mutta hän ei hellittänyt katsettaan Vronskista saadakseen nähdä, miten tuo tieto tähän vaikuttaisi. Vronski kalpeni ja aikoi sanoa jotain mutta ei sanonutkaan, päästi Annan käden ja painoi päänsä alas. "Hän näkyy sentään käsittäneen, mitä asia meille merkitsee", ajatteli Anna ja puristi kiitollisena miehen kättä.

Mutta Anna erehtyi luullessaan Vronskin käsittäneen asian merkityksen samalla tavoin kuin hän itse sen naisena käsitti. Tuon uutisen johdosta Vronski koki nyt kymmenen kertaa voimakkaampana sen epämääräisen inhon tunteen, joka häntä usein ennenkin oli vaivannut, hänen tietämättä itse kehen se kohdistui. Mutta hän ymmärsi myös, että hänen toivomansa käännekohta oli nyt tullut, että heidän suhdettaan ei voinut enää salata Annan mieheltä ja että tuo luonnoton asetelma oli mitä pikimmin pakko rikkoo tavalla tai toisella. Sitä paitsi Annan levottomuus tarttui häneenkin. Hän loi Annaan hellän

ja nöyrän katseen, suuteli tämän kättä, nousi ja alkoi ääneti kävellä kuistilla edestakaisin.

— Niin, hän sanoi astuen varmana Annan luo. — En minä ettekä te ole pitänyt suhdettamme leikintekona, ja nyt kohtalomme on ratkaistu. On tehtävä loppu, hän sanoi vilkaisten ympärilleen, — kaikesta siitä valheesta, jossa me elämme.

— Loppu? Miten sitten, Aleksei? kysyi Anna hiljaa.

Hän oli rauhoittunut ja hänen kasvoillaan hohti herkkä hymy.

— Teidän on jätettävä miehenne, jotta voisimme yhdistää elämämme.

— Meidän elämämme on yhdistetty jo näinkin, vastasi Anna tuskin kuuluvasti.

— Niin, mutta kokonaan, kokonaan.

— Mutta miten, Aleksei, neuvo minua, millä lailla? Anna sanoi, ja hänen äänessään värähti surullinen iva hänen oman asemansa toivottomuudesta. — Onko tällaisesta tilanteesta mitään ulospääsyä? Olenhan minä mieheni vaimo.

— Ei ole mitään tilannetta, josta ei olisi ulospääsyä. Täytyy vain uskaltaa, Vronski sanoi. — Mikä tahansa on parempi kuin se asema, jossa sinä nyt elät. Kyllä minä näen, miten sinä kärsit kaikesta, — seuramaailmasta, pojastasi ja miehestäsi.

— Mistä hyvänsä, mutta ei miehestäni, Anna sanoi naurahtaen. — En tiedä, minä en ajattele häntä. Häntä ei ole olemassakaan.

— Sinä et puhu vilpittömästi. Minä tunnen sinut. Sinä et voi olla ajattelematta häntä ja tuntematta tuskaa.

— Eihän hän edes tiedä, Anna sanoi ja äkkiä hänen kasvoilleen nousi kirkas puna; posket, otsa ja kaula punastuivat ja häpeän kyneleet kihosivat silmiin. — Älkäämme puhuko hänestä.

XXIII

Vronski oli koettanut jo ennenkin, joskaan ei koskaan niin päättäväisesti kuin nyt, johdattaa Annaa harkitsemaan asemaansa, mutta hänen yrityksensä olivat joka kerta kilpistyneet samaan päätelmien pintapuolisuuteen ja keveyteen, jolla Anna nytkin vastasi hänen haasteeseensa. Oli kuin siinä olisi ollut jotain sellaista, jota Anna ei osannut tai tahtonut selvittää itselleen; kuin oikea Anna olisi alkaessaan puhua tästä aiheesta heti vetäytynyt jonnekin kuoreensa ja esiin tullut toinen, outo ja Vronskille vieras nainen, jota hän ei rakastanut, vaan pelkäsi, ja joka teki hänelle vastarintaa. Mutta tänään hän oli päättänyt sanoa kaiken.

— Tiesipä hän tai ei, Vronski sanoi tavalliseen tapaan varmalla ja tyyneellä äänellä, — tiesipä hän tai ei, se ei kuulu meille. Me emme voi... te ette voi jäädä entiseen asemaanne, varsinkaan nyt.

— Mitä teidän mielestänne sitten pitäisi tehdä? kysyi Anna samaan ivansekaiseen sävyyn kuin äskenkin. Hän, joka oli niin pelännyt, ettei Vronski ottaisi hänen raskaudentilansa merkitystä kyllin vakavasti, oli nyt harmissaan Vronskin johtopäätöksestä, että oli tehtävä jotain.

— Ilmoittaa asia hänelle ja jättää hänet.

— No hyvä; oletetaan että minä teen niin, Anna sanoi. — Tiedättekö, mitä siitä seuraa? Kerron teille kaikki edeltä käsin, ja vihan hehku välkähti hänen hetki sitten niin hellissä silmissään. — "Vai niin, te rakastatte toista ja olette hänen kanssaan rikollisessa suhteessa?" Anna esitti miestänsä ja aivan Aleksei Aleksandrovitshin tapaan korosti sanaa rikollisessa. — "Minä olen varoittanut teitä huonoista seurauksista uskonnon, yhteiskunnan ja perhe-elämän kannalta. Te ette totellut minua. Nyt minä en voi antaa häväistä nimeäni"... ja poikani nimeä, hän aikoi lisätä, mutta pojastaan hän ei voinut tehdä pilaa... "häväistä nimeäni" ja jotain sen tapaista, jatkoi Anna. — Lyhyesti puhuen, hän sanoo tavalliseen valtiomiehen tapaan selvästi ja täsmällisesti, ettei hän voi päästää minua, vaan ryhtyy kaikkiin käytettävissään oleviin keinoihin ehkäistäkseen häväistyksen. Ja tekee sitten tyyneesti ja täsmällisesti kaiken, minkä sanoo. Se siitä seuraa. Hän ei ole ihminen, vaan kone ja vihainen kone, kun suuttuu, lisäsi hän muistellen tarkoin Aleksei Aleksandrovitshiä, hänen olemuksensa, puhutapansa ja käytöksensä kaikkia yksityiskohtia ja luki miehensä syyksi kaikki tässä havaitsemansa vastenmieliset

piirteet, antamatta mitään anteeksi oman hirveän syyllisyytensä tähden.

— Mutta kuulehan, Anna, Vronski sanoi vakuuttavalla, pehmeällä äänellä, koettaen tynnytellä häntä,
— kyllä hänelle kuitenkin täytyy kertoa ja menetellä sitten sen mukaan, mitä hän tekee.

— Karatako?

— Vaikkapa karatakin. Minun ymmärtääkseni on mahdotonta enää jatkaa näin... En sano sitä itseni vuoksi, — minä näen, miten sinä siitä kärsit.

— Minun pitäisi siis karata ja ruveta rakastajattareksenne, Anna sanoi ilkeästi.

— Anna, Vronski sanoi nuhtelevan hellästi.

— Niin, jatkoi Anna, — ruveta rakastajattareksenne ja menettää kaikki...

Hän aikoi taas sanoa: poikani, mutta ei kyennyt lausumaan tuota sanaa.

Vronski ei voinut ymmärtää, miten Anna, jolla oli niin voimakas ja rehellinen luonne, saattoi sietää valheellista asemaansa edes haluamatta päästä siitä. Vronski ei arvannut, että pääasiallisimpina syynä siihen oli sana poika, jota Anna ei saanut suustaan. Kun Anna ajatteli poikaansa ja tämän tulevaa suhdetta isästä eronneeseen äitiin, kauhistui hän siinä määrin tekoaan, ettei uskaltanut ruveta miettimään asemaansa, vaan — nainen kun oli — koetti tynnytellä itseään petollisin päätelmin ja sanoin, jotta kaikki saisi jäädä ennalleen ja hän voisi unohtaa tuon kauhean kysymyksen: miten kävisi hänen pojalleen.

— Minä pyydän sinua, minä rukoilen sinua, hän sanoi äkkiä aivan erilaisella, hellällä ja vilpittömällä äänellä, ottaen Vronskia kädestä, — älä koskaan enää puhu minulle siitä!

— Mutta Anna...

— Ethän puhu. Jätä se minun asiakseni. Minä tiedän asemani koko alhaisuuden ja kauheuden. Mutta se ei ole niin helposti ratkaistavissa kuin sinä luulet. Jätä se minun huolekseni, tottele nyt minua. Älä koskaan enää puhu minulle siitä. Lupaatko minulle?... Ei, ei, lupaa nyt!

— Minä lupaan kaikki, mutta minä en voi olla rauhallinen, varsinkaan sen jälkeen mitä äsken sanoit. Minä en voi olla rauhallinen, kun et sinä ole rauhallinen...

— Minäkö? kysyi Anna. — Niin, minulla on rauhattomuuden hetkiä; mutta ne katoavat, jollet sinä enää koskaan puhu minulle siitä. Kun sinä puhut minulle siitä, se vaivaa minua eniten.

— Minä en käsitä sitä, Vronski sanoi.

— Minä tiedän, keskeytti Anna, — miten raskasta sinun rehelliselle luonteellesi on valehdella, ja minä säälin sinua. Ajattelen usein, miten sinä minun tähteni olet hukannut oman elämäsi.

— Minä ajattelin juuri samaa, Vronski sanoi, — miten sinä olet voinut minun tähteni uhrata kaikkiesi. En voi antaa anteeksi itselleni, että sinä olet onneton.

— Minäkö onneton? Anna sanoi lähestyen häntä ja katsoen häneen rakkauden riemukas hymy silmissään, — minä olen kuin nälkäinen ihminen, joka on saanut syödäkseen. Kenties hänen on kylmä ja vaatteet repaleiset, kenties häntä hävettääkin, mutta onneton hän ei ole... Minä onneton? Ei, ei, onhan minulla onneni...

Hän kuuli poikansa lähestyvän, vilkaisi nopeasti ympärilleen ja nousi äkkiä. Annan silmiin syttyi Vronskille tuttu tuli, hän kohotti nopeasti kauniit, sormusten peittämät kätensä, laski ne Vronskin ohimoille, katsoi miestä pitkään, painoi sitten kasvonsa avoimina hymyilevine huulineen lähemmäs, suuteli häntä nopeasti huulille ja molempiin silmiin ja työnsi hänet pois. Anna tahtoi mennä, mutta Vronski pidätti häntä.

— Milloin? hän kuiskasi katsoen riemuissaan Annaan.

— Tänään kello yksi yöllä, kuiskasi Anna, huohti raskaasti ja lähti kevein ja nopein askelin poikaansa vastaan.

Sade oli yllättänyt Serjozhan isossa puistossa, ja hän oli hoitajansa kanssa istunut huvimajassa.

— No näkemiin sitten, Anna sanoi Vronskille. — Pian on aika lähteä kilparadalle. Betsy lupasi tulla minua hakemaan.

Vronski katsoi kelloaan ja poistui kiireesti.

Kun Vronski katsoi kelloaan Kareninien kuistilla, hän oli siinä määrin hämmennyksissään ja omien mietteidensä vallassa, ettei kyennyt osoittimien suunnasta päättämään, mitä kello oli. Hän tuli maantielle ja lähti varovasti astelemaan kuran halki vaunujaan kohti. Hän oli niin siinä määrin tunteensa vallassa, ettei ajatellutkaan, paljonko kello oli ja oliko enää aikaa käydä Brjanskin luona. Hänellä toimi — kuten usein on laita — vain ulkokohtainen muistamiskyky, joka sanoi, mitä piti tehdä minkin jälkeen. Hän tuli tuuhean lehmuksen varjossa pukillaan torkkuvan kuskinsa luo, pysähtyi ihastelemaan hikisten hevosten yllä vaappuvien hyttysparvien värähtelyä, herätti sitten kuskin, hyppäsi vaunuihin ja käski ajaa Brjanskille. Vasta seitsemän virstaa ajettuaan hän tointui sen verran, että katsoi kelloaan ja ymmärsi, että se oli puoli kuusi ja että hän myöhästyi.

Sinä päivänä oli useita kilparatsastuksia: vartioväen ratsastus, sitten upseerien kahden virstan ajo, neljän virstan ajo ja se, johon Vronski otti osaa. Oman kilpailunsa alkuun hän saattoi ehtiä, mutta jos hän kävisi Brjanskin luona, hän tulisi kilpailuun aivan viime hetkellä, kun jo koko hovi olisi saapunut. Niin ei olisi saanut käydä. Mutta hän oli luvannut Brjanskille tulevansa ja päätti siksi jatkaa matkaansa ja käski kuskinsa olla säästämättä hevosiaan.

Hän oli Brjanskin luona viisi minuuttia ja ajoi takaisin. Nopea ajo rauhoitti häntä. Kaikki painostava, mikä oli hänen ja Annan suhteessa, koko tuo äskeisestä keskustelusta jäljelle jäänyt epämääräisyyden tunne, kaikki karisi nyt mielestä. Jännitystä ja nautintoa tuntien hän ajatteli nyt kilparatsastusta, jonne ehtisi kuitenkin hyvissä ajoin, ja väliin hänen mielessään leimahteli kirkkaana valona odotus öisen kohtaamisen onnesta.

Kun hän matkallaan sivuutti useita Pietarista ja huviloilta kilparataa kohti ajavia vaunuja ja ajoi syvemmälle kilparatsastuksen ilmapiiriin, ajatus edessä olevasta kilpailusta valtasi hänet yhä voimakkaammin.

Hänen asunnossaan ei enää ollut ketään kotona, — kaikki olivat menneet kilparadalle, ja lakeija odotti portilla. Hänen pukeutuessaan lakeija ilmoitti, että toinen ajo oli alkanut ja että useita herroja oli käynyt häntä kysymässä ja tallilta oli poika juossut kaksikin kertaa.

Vaihdettuaan vaatteet kiirehtimättä — Vronski ei koskaan hätäillyt tai menettänyt malttiaan — hän käski ajaa lautavajalle. Sieltä hän näki radan ympärille keräytyneen kokonaisen vaunujen meren, jalkamiehiä, sotilaita ja kansaa kuhisevat parvekkeet. Toinen ajo oli nähtävästi menossa, koska hän kuuli kellonsoiton vajaan astuessaan. Tallin ovella hän kohtasi Mahotinin valkojalkaisen, punaruskean Gladiatorin, jota vietiin kilparadalle oranssinkeltainen, sinipäärmeinen loimi yllä, sinireunaiset korvasuppilot suurina töröttäen.

— Missä on Cord? hän kysyi tallirengiltä.

— Tallissa, satuloi ratsua.

Avoimessa karsinassa seisoivat Frou-Frou ja satuloina. Se oli juuri tarkoitus taluttaa ulos.

— Enhän myöhästynyt?

— All right! All right! Kaikki on kunnossa, kaikki on kunnossa, virkkoi englantilainen, — ei syytä huoleen.

Vronski silmäili vielä kerran kauttaaltaan vapisevan hevosen ihania, rakkaiksi käyneitä muotoja, sai vaivoin jätettyä tämän kauniin näyn ja poistui majasta. Hän saapui parvekkeiden luo juuri sellaiseen aikaan, jolloin sinne saattoi parhaiten päästä kiinnittämättä huomiota. Kahden virstan ajo oli juuri päättymässä ja kaikkien katseet suuntautuivat kahteen kilpailijaan, ratsukaartilaiseen ja hänen perässään ajavaan henkivartiohusaariin, joitten hevoset viime voimin lähenivät maalipylvästä. Piirin keskeltä ja ulkoa kaikki pakkautuivat pylvästä kohti, ja ratsukaartin sotamies- ja upseeriryhmä kajautti äänekkäin riemuhuudoin julki ilonsa oman upseerinsa ja toverinsa odotetun voiton johdosta. Vronski meni huomaamatta joukon keskelle juuri kun kilpailun loppusoitto kajahti, ja ensimmäisenä maaliin saapunut pitkä, kuraan ryvettynyt ratsukaartilainen laskeutui satulansa varaan ja hellitti harmaan, hiestä tummenneen, raskaasti huohottavan orinsa ohjaksia.

Ori sai pinnistellen, jalkojaan töksäyttelemällä, suuren ruhonsa kiivaan vauhdin hiljenemään. Ratsukaartin upseeri katsahti ympärilleen kuin unesta heränneenä ja sai vaivoin vedettyä suunsa hymyyn. Tuttujen ja tuntemattomien joukot ympäröivät hänet.

Vronski vältteli tahallaan sitä seuramaailman valiojoukkoa, joka hillitysti keskustellen liikkui sinne

tänne parvekkeiden edustalla. Hän huomasi, että siellä olivat Anna ja Betsy ja hänen kälynsä, mutta pysytteli tahallaan erillään heistä, jottei hajottaisi voimiaan. Vastaan tuli kaiken aikaa tuttavlia, jotka pysähtyivät kertomaan hänelle kilpailujen yksityiskohtia ja kyselemään, miksi hän oli myöhästynyt.

Kun ratsastajat kutsuttiin parvekkeelle ottamaan vastaan palkintoja ja kaikki kääntyivät sinne päin, tuli Vronskin vanhempi veli Aleksander hänen luokseen. Hän oli esikuntaeversti, lyhyehkö ja vanterra kuten Alekseikin, mutta kauniimpi ja verevämpi. Hänen nenänsä oli punainen, kasvot avoimet ja juopumuksesta kertovat.

— Oletko saanut kirjelappuni? kysyi hän. — Sinua ei tapaa enää missään.

Aleksander Vronski oli täydellinen hovimies huolimatta vallattomasta elämästään ja varsinkin juopottelustaan, josta hän oli kuuluisa.

Nyt veljensä kanssa varsin ikävästä asiasta puhuessaan hän muisti monien silmäparien tarkkailevan heitä ja näytti siksi hymyilevää naamaa, ikään kuin olisi vain laskenut leikkiä jostain vähäpätöisestä asiasta.

— Olen saanut enkä totta tosiaan ymmärrä, mistä sinä niin huolehdit, sanoi Aleksei.

— Minä huolehdin siitä, että minulle juuri huomautettiin sinun olevan poissa ja että sinut oli maanantaina tavattu Pietarhovissa.

— On asioita, joita eivät kykene arvostelemaan muut kuin ne, joita asia koskee, ja se asia, mistä sinä pidät niin suurta huolta, on sellainen...

— Niin, mutta silloin ei palvella eikä...

— Minä vain pyydän sinua olemaan sekaantumatta minun asioihini, ja siinä kaikki.

Aleksei Vronskin synkentyneet kasvot kalpenivat ja ulkoneva alaleuka vavahti, mikä oli harvinaista. Hyväsydämisenä miehenä hän suuttui harvoin, mutta kun hän suuttui ja kun hänen leukansa tutisi, hän oli vaarallinen. Aleksander Vronski tiesi sen ja hymähti iloisesti.

— Minä vain tahdoin toimittaa sinulle äidin kirjeen. Vastaa hänelle äläkä hermostuta itseäsi ennen kilpailua. Bonne chance, lisäsi Aleksander hymyillen ja poistui veljensä luota.

Mutta hänen mentyään Vronskin pysäytti jälleen iloinen tervehdys.

— Et halua tuntea ystäviäsi! Terve, mon cher! huudahti Stepan Arkadjevitsh. Hän oli täällä pietarilaisen komeuden keskellä yhtä kukoistava kuin Moskovassakin punoittavine kasvoineen ja välkkyvine, huolellisesti kammattuine poskipartoineen. — Tulin eilen ja iloitsen suuresti, että saan nähdä voitonriemusi. Koska voimme tavata?

— Tule huomenna upseerikunnan ravintolaan, Vronski sanoi, puristi anteeksi pyytäen toveriaan hihasta ja siirtyi sitten radan keskelle, jonne alettiin jo tuoda hevosia suurta esteratsastusta varten.

Tallirengit kuljettivat pois jo kilpailuosuutensa suorittaneita hikisiä, nääntyneitä hevosia, ja toinen toisensa jälkeen paikalle ilmaantui lähestyvää kilpailua odottelevia uusia, raikkaita, enimmäkseen englantilaisia hevosia, jotka sisäänvedettyine vatsoineen ja loimet yllään muistuttivat suuria outoja lintuja. Oikealle tuotiin hoikka kaunotar Frou-Frou, jonka joustavat ja verrattain pitkät nilkat tekivät sen käynnin ihastuttavan joustavaksi. Vähän matkan päässä siitä vedettiin loimi pois lerppakorvaisen Gladiatorin yltä. Orin kookkaat, kauniit ja täysin säännölliset muodot, sen ihastuttavat lautaset ja omituisen lyhyet nilkat vetivät väkisinkin Vronskin huomion puoleensa. Hän aikoi lähteä hevosensa luo, kun muuan tuttava taas pidätti hänet pakinallaan.

— Kas, tuolla on Karenin, sanoi hänelle tuttava, jonka kanssa hän puhui. — Etsii puolisoaan, joka näkyy olevan parvekkeen keskellä. Oletteko nähnyt hänet?

— En, en ole nähnyt, vastasi Vronski ja edes vilkaisematta parvekkeelle päin, missä Kareninan sanottiin olevan, hän meni hevosensa luo.

Vronski ei ollut vielä ehtinyt tarkastaa satulaansa, josta hän oli unohtanut antaa ohjeita, kun ratsastajat jo kutsuttiin parvekkeelle nostamaan lähtönumeroaan. Kasvot vakavina ja ankarina, useat kalmankalpeina, kokoontui seitsemäntoista upseeria parvekkeella ja kukin nosti numeronsa. Vronski sai numeron 7. Kuului komento: "Selkään!"

Vronski tunsikin, että hän ja muut kilpailijat olivat kaikkien katseiden keskipisteenä, ja astui hevosensa luo jännittyneessä mielentilassa, joka yleensä sai hänen liikkeensä vielä tavallistakin tynemmiksi ja maltillisemmiksi. Cord oli ratsastusjuhlan kunniaksi pukeutunut paraatipukuun: mustaan, pitkään

napitettuun takkiin, kankeaksi kovetettuun, poskiin asti ulottuvaan kaulukseen, mustaan pyöreään hattuun ja ratsusaappaisiin. Hän oli kuten aina tyyni ja arvokas ja piti itse kiinni hevosen suitsista, seisten sen edessä. Frou-Frou värisi yhä kuin kuumeessa. Sen leiskuva silmä tähyili sivulta lähestyvää Vronskia. Vronski pisti sormensa satulavyön alle. Hevonen päyili vieläkin voimakkaammin, näytti hampaitaan ja luimisti korviaan. Englantilainen rypisti huuliaan koettaen näin hymyillä sille, että hänen satuloimistaan tarkastettiin.

— Nouskaa selkään, niin pysytte tyynempänä.

Vronski katsahti viimeisen kerran kilpailijoitaan. Hän tiesi, ettei enää näkisi heitä ratsastuksen aikana. Kaksi heistä ajoi jo lähtöpaikalle. Galtsin, eräs vaarallisimmista kilpailijoista ja Vronskin ystävä, kierteli vaaleanharmaata oriaan, joka ei päästänyt selkäänsä. Pieni kapeahousuinen henkivartiohusaari nelisti kyyryssä kuin kuristustautinen kissa, koettaen jäljitellä englantilaisia. Ruhtinas Kuzovljev istui kalpeana puhdasverisen grabovilaisen rotutammansa selässä, ja englantilainen ratsurenki talutti sitä suitsista. Vronski ja kaikki hänen toverinsa tunsivat Kuzovljevin, tämän heikot hermot ja hurjan itserakkauden. He tiesivät, että hän pelkäsi kaikkea, yksinpä ratsastusta rintamahevosekkin. Mutta hän oli päättänyt ottaa osaa kilpailuun juuri siksi, että se oli niin hirvittävää, että ihmiset taittoivat siinä niskansa ja että jokaisen esteen luona oli lääkäri ja sairasvaunut punaisine risteineen ja sairaanhoitajineen. Heidän katseensa sattuivat vastakkain, ja Vronski nyökkäsi hänelle ystävällisesti ja hyväksyvästi. Yhtä hän ei vain nähnyt — pääkilpailijaansa Mahotinia Gladiatoreineen.

— Älkää hätäilkö, sanoi Cord Vronskille, — ja muistakaa, ettette pidätä esteissä ettekä myöskään kehota. Antakaa sen mennä oman päänsä mukaan.

— Hyvä, hyvä, Vronski sanoi tarttuen suitsiin.

— Jos voitte, niin ajakaa etunenässä; mutta älkää hätääntykö, vaikka viime hetkeen saakka pysyisittekin jäljessä.

Hevonen ei ehtinyt liikahtaakaan, kun Vronski nousi notkeasti ja voimakkaasti teräksisen, hammaslaitaisen jalustimen varaan ja laski jäntevän vartalonsa kepeällä varmuudella satulan narahtelevalle nahalle. Työnnettyään toisenkin jalkansa jalustimeen hän tasoitti tottuneesti sormillaan kaksinkertaiset ohjokset, ja Cord irrotti kätensä. Frou-Frou kurotti pitkää kaulaansa ikään kuin epäröiden, kummalla jalalla ensin astuisi, tempoi ohjaksia ja lähti sitten liikkeelle joustavin askelin, ratsastajaa notkuvassa selässään keinuttaen. Cord kiiruhti jäljessä. Levoton hevonen tempoili ohjaksia vuoroin kummaltakin puolelta koettaen pettää ajajaa, ja Vronski koetti turhaan tynnyttää sitä sekä äänellään että kädellään.

He tulivat jo vähän matkan päässä lähtöpaikasta olevan padotun joen luo. Monia kilpailijoita ratsasti edellä ja monia takana, kun Vronski äkkiä kuuli selkäänsä takaa kuraiselta tieltä nelistävän hevosen töminää ja Mahotin ratsasti hänen ohitseen valkojalkaisella, lerppakorvaisella Gladiatorillaan. Mahotin veti suunsa hymyyn, niin että suuret hampaat näkyivät, mutta Vronski katsahti häneen vihaisesti. Hän ei yleensä pitänyt Mahotinista ja piti tätä nyt kaikkein vaarallisimpana kilpailijanaan, ja häntä harmitti tuo ohitus, joka sai hänen hevosensa tulistumaan. Frou-Frou singahdutti vasemman jalkansa neliin, otti pari hyppyä, mutta vaihtoi kireitten ohjasten suututtamana juoksunsa tärisevään raviin, joka hypitti ajajaa. Cordkin synkistyi ja miltei juoksi tasa-astunnallaan Vronskin jäljessä.

XXV

Tähän kilpailuun osallistui kaikkiaan seitsemäntoista upseeria. Kilpailun oli määrä tapahtua suurella, neljän virstan pituisella, ellipsinmuotoisella radalla parvekkeen edustalla. Tälle radalle oli rakennettu yhdeksän estettä: joki, suuri puolentoista metrin korkuinen umpinainen aita juuri parvekkeen kohdalle, kuiva hauta, vesihauta, jyrkkä törmä, irlantilainen banketti — tämä oli kaikkein vaikeimpia esteitä ja sen muodosti risuilla peitetty valli ja sen takana hevoselta näkymättömissä oleva kaivanto, niin että hevosen täytyi joko hypätä molempien esteitten yli tai ruhjoutua kuoliaaksi, — sitten vielä vesihauta ja kuiva hauta, ja matka päättyi parvekkeen kohdalle. Mutta kilpailu ei alkanut itse radalta, vaan sivulta noin kahdensadan metrin päästä, ja tällä välimatkalla oli ensimmäinen este — noin kahden ja puolen metrin levyinen padottu joki, jonka yli ratsastajat saivat antaa hevosensa joko hypätä tai kahlata, miten itse halusivat.

Kolme kertaa kilpailijat asettuivat rinnakkain, mutta joka kerta joku hevonen työntyi muita ulommaksi, ja täytyi siis lähteä uudelleen. Lähdön johtaja, eversti Sestrin, alkoi jo hermostua, kunnes

viimein neljännellä kerralla kiljaisi "hei!" — ja ratsastajat lähtivät.

Kaikkien silmät ja kaikki kiikarit suuntautuivat ratsumiesten kirjavaan joukkoon sen lähtiessä liikkeelle tasaisena rintamana.

"Lähtivät! Ratsastavat!" kuului joka suunnalta odotuksen hiljaisuuden jälkeen.

Katsojia juoksenteli ryhmittäin ja yksitellen paikasta toiseen paremmin nähdäkseen. Heti alkuun ratsastajien tasainen rivi rikkoutui, ja toinen toisensa jälkeen, kaksi ja kolme rinnakkain, he lähenivät jokea. Katsojista näytti, että he kaikki ratsastivat yhdessä jonossa, mutta kilpailijoille sekunninkin erotus merkitsi paljon.

Kiihottunut ja liian herkkähermoinen Frou-Frou ei päässyt heti vauhtiin, niin että useita hevosia kirmasi alussa sen edelle. Mutta ennen jokea Vronski, joka sai kaikki voimin hillitä ohjasten nojaan heittäytyneitä hevostaan, sivuutti kolme ratsastajaa, ja edelle jäi vain Mahotinin punaruskea Gladiator, jonka takapuoli notkui tahdikkaasti aivan Vronskin nenän edessä, sekä etummaisena kiitävä ihana Diana, puolikuollut Kuzovljev selässään.

Ensi hetkinä Vronski ei vielä hallinnut itseään eikä hevostaan. Aina ensimmäiselle esteelle eli joelle asti hän ei kyennyt ohjaamaan hevosen liikkeitä.

Gladiator ja Diana saapuivat joelle yhdessä, kimmahdivat melkein samalla sekunnilla joen ylle ja lensivät sen toiselle rannalle. Huomaamatta, kuin siivillä, Frou-Frou ponnahti niitten perään. Mutta juuri tuntiessaan olevansa ilmassa Vronski näki yhtäkkiä miltei hevosen jalkojen alla Kuzovljevin, joka painiskeli Dianansa kanssa joen toisella puolen. Kuzovljev oli hellittänyt ohjokset hypyn jälkeen, ja hevonen oli lentänyt hänen kanssaan kuperkeikkaa. Nämä tiedot Vronski sai vasta jälkeensä, nyt hän näki vain sen, että siihen, mihin Frou-Frou näytti putoavan, saattoi alle jäädä Dianan jalka tai pää. Mutta kuin putoava kissa Frou-Frou teki ilmassa jaloillaan ja selällään ponnistavan liikkeen, lennähti hevosen yli ja kiiti eteenpäin.

"Oi sinua, rakas!" ajatteli Vronski.

Joen toisella puolen Vronski sai täyden vallan hevoseensa ja alkoi pidätellä sitä, sillä hän aikoi ratsastaa ison sulkuaidan yli Mahotinin jäljestä ja pyrkiä hänen edelleen vasta seuraavalla neljänsadan metrin esteettömällä välimatkalla.

Iso sulkuaita oli aivan tsaarin parvekkeen edessä. Keisari, koko hovi ja suuri kansanjoukko, kaikki katsoivat heihin, häneen ja hevosenmitan verran edellä olevaan Mahotiniin, kun he saapuivat pirunmerran luo (niin nimitettiin sulkuaitaa). Vronski tunsu joka puolelta häneen suunnatut katset, mutta ei nähnyt mitään paitsi oman hevonsensa korvat ja kaulan, vastaan sinkoavat mullanmurut, Gladiatorin lautaset ja valkeat jalat, jotka löivät tahtia hänen edessään ja pysyivät yhä saman matkan päässä. Gladiator ponnahti ylös kolahduttamatta jalkojaan mihinkään, huiskautti lyhyttä häntäänsä ja katosi Vronskin näkyvistä.

— Hyvä! kuului joku sanovan.

Samassa silmänräpäyksessä vilahtivat Vronskin silmien alla, aivan hänen edessään, sulkuaidan laudat. Muuttamatta lainkaan kulkuaan hevonen kohosi ilmaan hänen allaan. Laudat katosivat, takana vain kolahti jotain. Edellä juoksevan Gladiatorin kiihdyttämä hevonen oli ponnistanut liian aikaisin ja kolauttanut toisen takajalkansa kavion aitaa vasten. Mutta kulkuaan se ei muuttanut, ja kasvoille lentäneestä kurapärskeestä Vronski huomasi taas olevansa saman matkan päässä Gladiatorista. Hän näki taas edessään sen lautaset, lyhyen hännän ja aina vain samat, loittonematta nopeasti liikkuvat jalat.

Tuskin Vronski oli ehtinyt ajatella, että nyt olisi koetettava päästä Mahotinin edelle, kun hänen ajatuksensa oivaltanut Frou-Frou lisäsi ilman pienintäkään kehotusta huomattavasti vauhtiaan ja alkoi lähettää Mahotinia kaikkein edullisimmalta puolelta, nuoran vieritse. Mahotin ei päästänyt nuoran luo. Vronski ajatteli juuri, että voisihan kiertää ulkopuolitsekin, kun Frou-Frou jo vaihtoi jalkaa ja porhalsi sille puolen. Frou-Froun hiestä tummuva lapa oli jo Gladiatorin lautasten rinnalla. Vähän matkaa ne kirmasivat rinnakkain. Mutta esteelle saavuttaessa Vronski alkoi liikaa kaartamista välttääkseen auttaa ohjillaan, ja juuri törmän kohdalla hän ratsasti nopeasti Mahotinin ohitse. Hän näki vilaukselta tämän kuran tahrinat kasvot. Vronskista näytti jopa kuin Mahotin olisi hymyillyt. Vronski oli nyt Mahotinin edellä, mutta tunsu tämän olevan kintereillään ja kuuli selkensä takaa kaiken aikaa kaikuvan tasaisen kapseen ja Gladiatorin sierainten katkonaisen, vielä aivan virkeän hengityksen.

Seuraavat kaksi estettä menivät helposti, mutta nyt Vronski kuuli Gladiatorin huohotuksen ja kavioiden töminän entistä lähempää. Hän kiiruhti hevostaan huomaten ilokseen, että se lisäsi vauhtia kevyen tuntuisesti, ja Gladiatorin kavioiden kapse kuului taas entisen matkan päästä.

Vronski oli nyt päässyt johtoon, kuten hän itse oli tahtonut ja kuten Cord oli kehottanut tekemään, — ja nyt hän oli varma voitostaan. Hänen innostuksensa, ilonsa ja hellyytensä Frou-Froua kohtaan kasvoi kasvamistaan. Hänen teki mieli vilkaista taakseen, mutta hän ei uskaltanut tehdä niin, vaan koetti rauhoitella itseään ja olla kiiruhtamatta hevostaan pitääkseen sen jäljellä olevat voimavarat yhtä suurina kuin otaksui Gladiatorilla olevan. Vaikein este oli vielä edessäpäin; jos hän pääsisi sen yli ennen muita, hän voittaisi. Vinhasti hän lähenei irlantilaista vallitusta. Sekä hän että Frou-Frou näkivät jo kaukaa risuilla peitetyn vallin ja kummankin, niin hevosen kuin miehen, valtasi hetkeksi epäily. Vronski huomasi epäröintiä hevosen korvien asennossa ja kohotti ruoskaansa, mutta tunsu samassa, että epäily oli ollut aiheeton: hevonen tiesi mitä oli tehtävä. Se lisäsi vauhtia, nousi tasaisesti — juuri niin kuin hän oli ajatellut — pystyyn ja ponnistettuaan maasta antautui oman vauhtinsa valtaan, joka vei sen kauas kaivannon taakse. Ja samaan tahtiin, jalkaansa vaihtamatta, Frou-Frou jatkoi keveää juoksuaan.

— Hyvä, Vronski! kuului vallin luona seisovasta ihmisjoukosta. Hän tiesi huutajat rykmenttitovereikseen; hän ei voinut olla tuntematta Jashvinin ääntä, vaikkakaan ei nähnyt tätä.

"Oi sinua, ihanaiseni!" hän kiitti hevostaan ja kuulosteli samalla taakseen. "Ylitse on!" päätteli hän kuullessaan takaansa Gladiatorin laukan. Jäljellä oli enää puolentoista metrin levyinen vesihauta. Vronski ei edes katsonut siihen, vaan alkoi loistavan voiton toivossa heiluttaa ohjiaan, vetäen hevosen päätä ylös ja alas juoksun tahtiin. Hän tunsu, että hevonen jännitti viimeiset voimansa. Sen kaula ja lavat olivat likomärät, säkä, pää ja korvat helmeilivät hikipisaroissa ja huohotus oli lyhyttä ja terävää. Mutta Vronski tiesi, että sen voimat riittäisivät hyvinkin jäljellä olevalle neljänsadan metrin matkalle. Liikunnan pehmeystä sekä siitä, että tunsu olevansa lähempänä maata, Vronski tiesi, miten paljon hänen hevosensa oli lisännyt vauhtiaan.

Ojan yli se kiiti kuin huomaamattaan. Se lensi kuin lintu; mutta juuri sinä hetkenä tunsu Vronski kauhukseen, ettei hän ollut seurannut hevosensa liikkeitä, vaan oli laskeutuessaan satulaan ajattelelmattomuudessaan tehnyt ilkeän, anteeksiantamattoman liikkeen. Yhtäkkiä hänen asentonsa muuttui ja hän ymmärsi jotain kauheaa tapahtuneen. Hän ei ollut vielä päässyt selville, mitä oli tapahtunut, kun hänen vieressään jo vilahtivat punaisen orin valkeat jalat, ja Mahotin laukkasi nopeasti ohi. Vronskin toinen jalka osui maahan, ja hänen hevosensa kaatui sen päälle. Tuskin hän oli ehtinyt irroittaa jalkansa, kun hevonen keikahti raskaasti koristen kyljelleen ja kurotteli turhaan ohutta hikistä kaulaansa päästäkseen pystyyn; se väräsi hänen jalkojensa juuressa kuin haavoittunut lintu. Vronskin tekemä äkillinen liike oli taittanut sen selän. Mutta sen hän käsitti vasta paljoa myöhemmin. Nyt hän näki vain sen, että Mahotin eteni nopeasti ja hän seiso i yksin horjuvin jaloin jähmettyneellä, rapaisella kentällä ja hänen edessään makasi Frou-Frou pää häneen päin kääntyneenä ja katsoi häneen ihanilla silmillään. Ymmärtämättä vielä kukaan mitä oli tapahtunut Vronski veti ohjaksista. Hevonen tempoili taas ruhoaan värähdellen kuin kala, niin että satula narisi, ja sai jo etujalkansa paikoilleen, mutta ei jaksanut nostaa takapuoltaan, vaan lyyhistyi samassa ja kaatui jälleen kyljelleen. Intohimon väärinämin kasvoin, kalpeana ja leuka vavisten Vronski potkaisi sitä kantapäällään vatsaan ja alkoi uudelleen kiskoa sitä ohjaksista. Mutta se ei liikahtanut enää paikaltaan, vaan makasi turpa maata vasten ja katsoi isäntäänsä ilmeikkäin silmin.

— Oo-oo! vaikeroi Vronski pidellen päätään. — Oo! Mitä minä tein? huudahti hän. — Hävisin! Ja oma syynt, oma häpeällinen, anteeksiantamaton syynt! Ja tuo rakas hevosparka, jonka minä murskasin! Oo-oo! Mitä minä tein!

Lääkäri ja välskäri, yleisöä ja Vronskin rykmenttitovereita juoksi hänen luokseen. Onnettomuudekseen hän tunsu olevansa terve ja vahingoittumaton. Hevosen selkä oli katkennut ja hevonen oli siis ammittava. Vronski ei voinut vastata kysymyksiin eikä puhua kenenkään kanssa. Hän kääntyi pois ja — nostamatta maahan pudonnutta lakkiaan — lähti radalta, itse tietämättä minne. Hän tunsu olevansa onneton. Ensimmäisen kerran elämässään hän tunsu syvän, korjaamattoman onnettomuuden tunteen, onnettomuuden, johon syypää oli hän itse.

Jashvin juoksi lakki kourassa hänen jälkeensä ja saattoi hänet kotiin, ja puolen tunnin kuluttua Vronski tointui. Mutta muisto tästä kilparatsastuksesta kaiher si pitkän aikaa hänen sielussaan hänen elämänsä raskaimpana ja tuskallisimpana tapahtumana.

XXVI

Ulkoisesti Aleksei Aleksandrovitshin suhde vaimoonsa oli pysynyt ennallaan. Ainoa ero oli siinä, että

Aleksei Aleksandrovitsh oli vielä entistä enemmän hautautunut työhönsä. Kuten edellisinäkin vuosina hän oli nytkin kevään puhjetessa lähtenyt ulkomaille kylpylään hoitamaan talven ponnistuksissa heikentyntä terveyttään. Ja kuten ennenkin hän oli palannut kotiin heinäkuussa ja ryhtynyt entistä tarmokkaammin tavanmukaiseen työhönsä. Kuten ennenkin oli hänen vaimonsa muuttanut kesäksi maalle ja hän itse oli jäänyt Pietariin asumaan.

Ruhtinatar Tverskajan illanvieton jälkeinen keskustelu ei ollut uudistunut. Aleksei Aleksandrovitsh ei sen jälkeen enää koskaan ollut puhunut vaimolleen epäilyksistään eikä mustasukkaisuudestaan, ja hänen omituinen, näyttelemistä muistuttava seurustelutapansa soveltui mitä parhaiten hänen nykyisiin perhesuhteisiinsa. Hän oli nyt hieman kylmempi vaimoaan kohtaan kuin ennen. Oli kuin hän olisi ollut vain hiukan nyreissään sen ensimmäisen yöllisen keskustelun takia, jonka Anna oli niin ylimielisesti torjunut. Hänen suhteessaan Annaan oli pieni nyrpeyden pilkahdus, ei muuta. "Sinä et tahtonut selvittää välejä" tuntui hän tahtovan sanoa, "sen pahempi sinulle. Nyt sinä saat pyytää selvitystä minulta, mutta minä en rupea selvittelemään. Sen pahempi sinulle", hän ajatteli sydämessään kuten ihminen, joka on turhaan yrittänyt sammuttaa tulipaloa ja turhista ponnisteluistaan vihastuneena huudahtaa viimein: "Vähät siitä! Pala kun tahdot!"

Hän, virka-asioissaan niin viisas ja ymmärtäväinen mies, ei käsittänyt, miten järjetön oli tuollainen suhde omaan vaimoon. Hän ei käsittänyt sitä, sillä hänen oli liian hirveätä huomata, missä asemassa hän oikeastaan oli, ja hän kätki syvälle sieluunsa sen lukitun ja sinetöidyn lokeron, jossa piilivät hänen tunteensa perhettä, vaimoa ja poikaa kohtaan. Loppupalvella hän oli muuttunut huomaavaisesta isästä erityisen kylmäkiskoiseksi poikaansa kohtaan ja kohteli tätä samalla tavoin ivansekaisesti kuin vaimoaankin. "Hoi, nuori mies!" hän aloitti halutessaan puhutella poikaa.

Aleksei Aleksandrovitsh väitti ja uskoi, ettei hänellä ollut koskaan ennen ollut niin paljon virkavelvollisuuksia kuin tänä vuonna. Mutta hän ei tiedostanut sitä, että hän oli itse haalinut itselleen niin suuren työtaakan päästäkseen avaamasta sitä lokeroa, jossa asustivat tunteet vaimoa ja perhettä kohtaan ja jonka sisällys kävi sitä pelottavammaksi, mitä kauemmin se pysyi suljettuna. Jos jollakin olisi ollut oikeus kysyä Aleksei Aleksandrovitshilta, mitä tämä ajatteli vaimonsa käytöksestä, ei leppeä ja sävyisä Aleksei Aleksandrovitsh olisi vastannut mitään, vaan olisi suuttunut kovasti sellaisen kysymyksen tekijälle. Siksi Aleksei Aleksandrovitshin ilmeessä oli jotain ylpeää ja ankaraa, kun häneltä kysyttiin hänen vaimonsa vointia. Hän ei tahtonut ajatella mitään vaimonsa tunteista tai käytöksestä eikä tosiaankaan ajatellut siitä mitään.

Aleksei Aleksandrovitshin vakituinen huvila oli Pietarhovissa, ja tavallisesti myös kreivitär Lidia Ivanovna asui kesäisin siellä Annan lähinaapurina ja alituisena toverina. Mutta tänä kesänä kreivitär Lidia Ivanovna ei ollutkaan muuttanut Pietarhoviin eikä kertaakaan käynyt Anna Arkadjevnan luona, vaan oli vihjauksin antanut Aleksei Aleksandrovitshin ymmärtää, miten sopimatonta Annan oli seurustella niin läheisesti Betsyn ja Vronskin kanssa. Aleksei Aleksandrovitsh oli keskeyttänyt hänet huomauttaen ankarasti, että hänen vaimonsa oli epäilysten yläpuolella, ja siitä saakka hän oli vältellyt kreivitär Lidia Ivanovnaa. Hän ei tahtonut nähdä eikä nähnyt, miten seurapiireissä jo monet katsoivat kieroon hänen vaimoaan; hän ei tahtonut ymmärtää eikä ymmärtänyt, miksi hänen vaimonsa oli erityisesti tahtonut muuttaa kesäksi juuri Tsarskojeen, missä Betsy asui ja mistä ei ollut pitkä matka Vronskin rykmentin leirille. Hän ei tahtonut ajatella sitä eikä ajatellut; mutta vaikka hänellä ei ollutkaan mitään varmempia todisteita eikä edes syitä epäluuloon ja vaikka hän ei koskaan tunnustanut sitä itselleen, tiesi hän sielunsa sisimmässä varmasti olevansa petetty aviomies ja oli siitä syvästi onneton.

Kuinka usein hän olikaan kahdeksanvuotisen onnellisen avioelämänsä aikana toisten uskottomia vaimoja ja petettyjä aviomiehiä katsellessaan sanonut itselleen: "Kuinka voi päästää asiat menemään noin? Miten voi elää selvittämättä noin vastenmielistä tilannetta?" Mutta nyt, kun kohtalonisku oli sattunut hänen omaan päähänsä, hän ei vain ollut ajattelematta, miten selvittäisi tilanteen vaan suorastaan tahtoi pysyä tietämättömänä siitä, — niin kamala ja luonnoton oli hänen asemansa.

Ulkomailta palattuaan Aleksei Aleksandrovitsh oli kaksi kertaa käynyt huvilallaan. Toisen kerran hän oli ollut siellä päivällisellä, toisen kerran viettänyt siellä illan vieraiden parissa, mutta ei ollut kertaakaan jäänyt yöksi, niin kuin hänen oli ollut tapana tehdä edellisinä kesinä.

Kilparatsastuspäivä oli Aleksei Aleksandrovitshille sangen kiireinen. Mutta jo aamulla suunnitellessaan päivän ohjelmaa hän päätti heti varhaisen päivällisen syötyään lähteä huvilalleen vaimonsa luo ja sieltä kilparadalle, jonne koko hovin tiedettiin saapuvan ja jonne siis hänenkin täytyi mennä. Vaimonsa luo hän aikoi poiketa siksi, että oli päättänyt käydä tämän luona kerran viikossa säädyllisyyden vuoksi. Sitä paitsi hänen piti tänään — ennen viidettätoista päivää — säännöksi tulleen tavan mukaan jättää vaimolleen rahaa talousmenoihin.

Aleksei Aleksandrovitsh hallitsi ajatuksensa hyvin eikä sallinut nytkään Annaa koskevia asioita harkitessaan mietteidensä liukua vähääkään pidemmälle vaimonsa henkilökohtaisiin suhteisiin.

Aamu oli sangen kiireinen. Edellisenä päivänä oli kreivitär Lidia Ivanovna lähettänyt Aleksei Aleksandrovitshille Pietariin saapuneen kuuluisan Kiinan-matkaajan toisen teoksen sekä kirjeen, jossa hän kehui kirjoittajaa monessa suhteessa erittäin mielenkiintoiseksi ja tärkeäksi henkilöksi ja pyysi ottamaan hänet vastaan. Aleksei Aleksandrovitsh ei ollut eilen illalla ehtinyt lukea matkakirjaa läpi ja siksi hän lopetti sen aamulla. Sitten tuli anojia ja sen jälkeen alkoivat selonteot, vastaanotot, virkanimitykset, erottamiset, palkintojen, eläkkeiden ja palkkojen määräämiset, kirjeenvaihto — kaikki tuo arkityö, kuten Aleksei Aleksandrovitsh sitä nimitti, joka vaati niin paljon aikaa. Sitten oli yksityisiä asioita — lääkärin ja asiainhoitajan käynnit. Viimeksi mainittu ei vienyt paljon aikaa. Hän toi vain Aleksei Aleksandrovitshille tarvittavat rahat ja antoi lyhyen selonteon asiantilasta, joka ei ollut kovin hyvä, koska tänä vuonna matkoihin oli mennyt enemmän kuin ennen. Mutta lääkäri, pietarilainen merkkihenkilö ja Aleksei Aleksandrovitshin ystävä, vei paljon aikaa. Aleksei Aleksandrovitsh ei ollut odottanut häntä tänään ja oli hyvin hämmästynyt hänen tulostaan ja varsinkin siitä, että tohtori hyvin tarkkaan kyseli hänen terveydentilaansa, kuunteli hänen rintaansa, koputteli ja tunnusteli maksaa. Aleksei Aleksandrovitsh ei tiennyt, että hänen ystävänsä Lidia Ivanovna, joka oli huomannut Aleksei Aleksandrovitshin terveyden tänä vuonna huonontuneen, oli pyytänyt tohtoria käymään katsomassa sairasta. "Tehkää se minun vuokseni", oli kreivitär sanonut.

— Minä teen sen Venäjän vuoksi, kreivitär, oli tohtori vastannut.

— Verraton ihminen! oli kreivitär Lidia Ivanovna sanonut.

Tohtori oli hyvin tyytymätön Aleksei Aleksandrovitshin terveydentilaan. Hän sanoi maksan huomattavasti laajentuneen ja ruoansulatuksen huonontuneen ja väitti kylpylähoidon jääneen kokonaan tehottomaksi. Hän määräsi mahdollisimman paljon liikuntaa, mahdollisimman vähän henkistä jännitystä ja kaikinpuolista mielipahan karttamista, toisin sanoen juuri sitä, mikä oli Aleksei Aleksandrovitshille yhtä mahdotonta kuin olla hengittämättä, ja Aleksei Aleksandrovitshille jäi hänen käynnistään ikävä tunne, että hänen laitansa oli jollain tavoin huonosti eikä paranemisesta ollut toivoa.

Poistuessaan Aleksei Aleksandrovitshin luota lääkäri kohtasi ulko-ovella Aleksei Aleksandrovitshin asiainhoitajan Sljudinin, jonka hän hyvin tunsi. He olivat ylioppilastovereita, ja joskin he harvoin osuivat yhteen, he pitivät toisistaan, ja siksi Sljudin ilmaisi tohtorille poikkeuksellisen avomielisen arvionsa sairaan tilasta.

— Olen kovin iloinen, että kävitte hänen luonaan, sanoi Sljudin. — Hän ei voi hyvin, ja minusta näyttää... No, kuinka hänen laitansa on?

— Hjaa, kuinka sanoisin, lausui tohtori viitaten Sljudinin pään yli kuskilleen, jotta tämä ajaisi vaunut oven eteen, — hjaa, toisti hän tarttuen valkoisilla käsillään säämiskähansikkaansa sormeen ja venyttäen sitä. — Jos koetatte katkaista viulun kieltä, jota ei ole vedetty kireälle, niin huomaatte, että se on vaikeata. Mutta jännittäkää se niin kireälle kuin voitte ja painakaa sitä sormellanne, niin se katkeaa. Aleksei Aleksandrovitsh on ahkeruuttaan ja tunnollisuuttaan kiristänyt voimansa äärimmilleen; lisäksi on olemassa painetta sivusuunnasta, ja raskastakin, lopetti lääkäri kohottaen vihjailevasti kulmakarvojaan. — Tuletteko katsomaan kilparatsastusta? hän lisäsi noustessaan vaunuihinsa. — Niin tietenkin, vaatii paljon aikaa, vastasi lääkäri johonkin Sljudinin huomautukseen, jota ei tarkasti kuullut.

Kauan viipyneen lääkärin jälkeen saapui tunnettu matkamies, ja Aleksei Aleksandrovitsh joka osasi käyttää hyväkseen juuri lukemaansa matkakertomusta ja entistä asiantuntemustaan, hämmästytti matkailijaa syvillä tiedoillaan ja valistuneiden näkemystensä laajuudella.

Heti kohta kun matkailija oli tullut, lakeija ilmoitti, että maaseudulta oli saapunut lääninmarsalkka, jonka kanssa piti keskustella. Hänen lähdettyään Aleksei Aleksandrovitshin täytyi selvittää loput arkiset kysymykset asiainhoitajan kanssa ja käydä vielä erään huomattavan henkilön luona tietyn vakavan ja tärkeän asian vuoksi. Aleksei Aleksandrovitsh ehti sopivasti kotiin päivälliselle viideksi, ja asiainhoitajan kanssa aterioituaan hän pyysi tätä tulemaan mukaansa huvilalle ja sieltä kilparadalle.

Huomaamattaan Aleksei Aleksandrovitsh koetti nykyään vaimonsa luo lähtiessään aina saada seurakseen kolmannen henkilön.

XXVII

Kun Anna seisoi peilin edessä ja kiinnitti Annuskan avulla viimeistä solmuketta pukuunsa, hän kuuli pääoven puolelta soran rahinaa rattaanpyörien alla.

"Betsykö se näin aikaisin?" hän ajatteli, vilkaisi ikkunaan, näki vaunut ja niistä esiin pilkistävän mustan hatun ja tutut ulkonevat korvat. — "Oh, kuinka pahaan aikaan! Ei suinkaan hän jää yöksi?" hän ajatteli, ja niin kauhistuttavalta ja kammottavalta hänestä tuntui jo pelkkä ajatuskin, mitä kaikkea siitä voisi seurata, että hän riensi tulijoita vastaan iloisin ja hehkuvin kasvoin, hetkeäkään miettimättä. Hän tunsu joutuvansa tutuksi käyneen valheen ja petoksen hengen valtaan ja alkoi puhua tietämättä mitä sanoi.

— Sepä oli kiltisti tehty! hän sanoi antaen kättä miehelleen ja tervehti hymyillen kotoisen tuttua Sljudinia. — Toivottavasti sinä jäät yöksi? jatkoi hän valheenhengen kuiskaamin sanoin, — ja nyt ajamme yhdessä kilparadalle. Ikävää vain, että minä lupasin Betsylle. Hän tulee minua hakemaan.

Aleksei Aleksandrovitsh rypisti kulmiaan Betsyn nimen kuullessaan.

— Oo, enhän minä rupea erottamaan erottamattomia, hän sanoi tavalliseen pilkalliseen sävyynsä. — Me menemme yhdessä, Mihail Vasiljevitch ja minä. Lääkäritkin kärkevät minua kävelemään. Minä menen jalkaisin ja kuvittelen olevani parantolassa.

— Ei ole mitään kiirettä vielä, Anna sanoi. — Saanko tarjota teetä? Hän painoi soittokellon nappia.

— Tuokaa teetä ja sanokaa Serjozhalle, että Aleksei Aleksandrovitsh on täällä. No, mitä sinulle kuuluu? Mihail Vasiljevitch tähän ette ole ennen käyntykään täällä; katsokaahan, miten kaunis kuisti minulla on, puheli hän vuoroin kummallekin.

Hän puhui hyvin vapaasti ja luonnollisesti, mutta liian paljon ja liian nopeasti. Hän tunsu sen itse, varsinkin kun kohtasi Mihail Vasiljevitchin uteliaan ja — kuten hänestä näytti — tutkiskelevan katseen.

Mihail Vasiljevitch lähti heti kuistille.

Anna istuutui miehensä viereen.

— Sinä et näytä oikein hyvinvoivalta.

— Niin, sanoi Aleksei Aleksandrovitsh — tänään kävi lääkäri luonani ja viipyi kokonaisen tunnin. Aavistan, että hänet oli lähettänyt joku ystävästäni: niin kallisarvoinen on minun terveyteni...

— Niinkö, no mitä hän sanoi?

Anna kyseli miehen voinnista ja töistä ja pyysi häntä säästämään voimiaan ja tulemaan joksikin aikaa luokseen huvilalle lepäämään.

Kaiken tämän hän sanoi iloisesti ja nopeasti, silmissään erityinen välke. Mutta Aleksei Aleksandrovitsh ei havainnut vaimonsa puheen sävyssä mitään sivumerkityksiä. Hän kuuli vain tämän sanat ja käsitti ne varsinaisessa merkityksessään. Ja hän vastaili suoraan ja teeskentelemättömästi, joskin leikkillisesti. Koko keskustelussa ei ollut mitään erikoista, mutta jälkeinpäin Anna ei koskaan voinut muistella tätä lyhyttä puhetuokiota ilman kirvelevää häpeän tunnetta.

Serjozha tuli sisään opettajattaren seurassa. Jos Aleksei Aleksandrovitsh olisi ollut valmis panemaan asioita merkille, häneltä ei olisi jäänyt huomaamatta se arka ja neuvoton katse, jonka Serjozha loi ensin isäänsä ja sitten äitiinsä. Mutta hän ei tahtonut nähdä mitään eikä nähnyt mitään.

— Haa, nuori mies! Hän on kasvanut. Alkaa tosiaan olla aikamies. Hyvää päivää, nuori mies.

Ja hän antoi kättä arastelevalle Serjozhalle.

Serjozha, joka oli aina ollut ujo isänsä seurassa, oli ruvennut suorastaan vierastamaan tätä sen jälkeen kun Aleksei Aleksandrovitsh oli alkanut sanoa häntä nuoreksi mieheksi ja kun hänen mieleensä oli noussut arvoitukseksi jäänyt kysymys, oliko Vronskia pidettävä ystäväenä vai vihollisena. Ikään kuin turvaa hakien hän katsahti äitiinsä. Vain äidin seurassa hänen oli hyvä olla. Puhellessaan kotiopettajattaren kanssa Aleksei Aleksandrovitsh piti kättään poikansa olkapäällä, ja Serjozhan oli niin kiusallisen paha olla, että Anna näki hänen olevan itkuun purskahtamaisillaan.

Anna oli punastunut pojan astuessa huoneeseen. Poikansa kiusaantuneisuuden nyt huomattessaan hän nousi nopeasti tuoliltaan, nosti Aleksei Aleksandrovitshin käden Serjozhan olkapäältä, suuteli poikaa ja vei tämän kuistille palaten itse heti takaisin.

— Eiköhän olisi jo aika lähteä, hän sanoi katsoen kelloaan, — ihme, ettei Betsyä jo kuulu!...

— Niin, sanoi Aleksei Aleksandrovitsh nousten seisomaan ja pannen kätensä ristiin naksutellakseen

sormiaan. — Minä tulin sitä paitsi tuomaan sinulle rahaa, sillä ei satakielikään saduista elä, hän sanoi. — Luulen, että se tulee tarpeeseen.

— Ei, en tarvitse... ei, tarvitsen sentään, Anna sanoi katsomatta häneen ja punastuen hiusrajaa myöten. — Mutta poikkeat kai sinä tänne kilpailujen jälkeen.

— Poikkean kyllä, vastasi Aleksei Aleksandrovitsh. — Siellähän tulee Pietarhovin kaunistus, ruhtinatar Tverskaja, lisäsi hän nähdessään ikkunasta pääoven eteen vierivät silvalajaiset, korkeat ja kapeat englantilaiset vaunut. — Miten keikarimaista! Sepä vasta hienoa! No, emmeköhän jo lähde mekin?

Ruhtinatar Tverskaja istui paikallaan, ja ainoastaan hänen puolisaappaisiin, peleriinitakkiin ja mustaan hattuun pukeutunut lakeijansa hyppäsi pääoven edessä alas vaunuista.

— Minä menen nyt, jääkää hyvästi! Anna sanoi ja poikaansa suudeltuaan meni Aleksei Aleksandrovitshin luo ja ojensi hänelle kätensä. — Olit hyvin kiltti kun tulit.

Aleksei Aleksandrovitsh suuteli hänen kättään.

— No, näkemiin sitten! Sinähän tulet sitten teetä juomaan? Se on hauskaa! Anna sanoi ja poistui hehkuen iloisena. Mutta heti miehensä näköpiiristä poistuttuaan hän aisti käsiselässään paikan, jota Aleksei Aleksandrovitshin huulet olivat koskettaneet, ja hän värähti vastenmielisyydestä.

XXVIII

Kun Aleksei Aleksandrovitsh saapui kilpailupaikalle, istui Anna jo Betsyn vieressä sillä parvekkeella, minne korkein hienosto oli kokoontunut. Hän huomasi miehensä jo kaukaa. Kaksi miestä — aviomies ja rakastaja — olivat hänen elämänsä kaksi keskipistettä, ja hän tunsu heidän läheisyytensä ilman ulkoisia aistihavaintoja. Jo kaukaa hän vaistosi miehensä lähestyvän ja seurasi tahtomattaan tämän kulkua aaltoilevan väkijoukon läpi. Anna näki hänen lähestyvän parvekettä milloin mielisteleviin kumarruksiin suopeasti vastaten, milloin vertaisiaan ystävällisesti ja hajamielisesti tervehtien, milloin taas tarkkaavaisesti odottaen maailman mahtavien katseita ja nostellen suurta pyöreäkupuista hattuaan, joka painoi hänen korviensa päitä. Anna tunsu kaikki nuo tavat, ja ne olivat hänelle kiusallisen vastenmielisiä. "Hänen sielussaan on pelkkää kunnianhimoa ja menestymisenhalua", ajatteli Anna, "ja korkeammat käsitykset, rakkaus sivistystä kohtaan, uskonto ja muu semmoinen ovat vain aseita, joita hän käyttää menestyäkseen."

Hänen naistenparvekettä kohti suunnatusta katseestaan — hän katsoi suoraan sinne, mutta ei löytänyt vaimoiaan musliinin, silkkinauhojen, sulkien, päivänvarjojen ja kukkien merestä, — Anna ymmärsi miehen etsivän häntä. Mutta hän ei tahallakaan ollut huomaavinaan miestänsä.

— Aleksei Aleksandrovits! huudahti ruhtinatar Betsy hänelle, — te ette varmaankaan näe puolisoanne; täällähän hän on!

Aleksei Aleksandrovitsh hymyili kylmää hymyään.

— Täällä on niin paljon loistoa, että silmät sokenevat, hän sanoi ja nousi parvekkeelle. Hän hymyili Annalle kuten miehen tulee hymyillä tavatessaan vaimonsa, jonka on vastikään nähnyt, ja tervehti ruhtinatarta ja muita tuttaviaan, kutakin asianmukaisesti: laskien leikkiä daamien kanssa ja sanoen tervehdykseksi muutaman sanan herroillekin. Alhaalla parvekkeen vieressä seisoi älykkyystään ja sivistyksensä kuuluisa kenraaliadjutantti, jota Aleksei Aleksandrovitsh suuresti kunnioitti. Aleksei Aleksandrovitsh ryhtyi heti keskustelemaan hänen kanssaan.

Oli eri kilpailujen väliaika, ja siksi ei mikään häirinyt keskustelua. Kenraaliadjutantti puhui tuomitsevasti kilparatsastuksesta. Aleksei Aleksandrovitsh väitti vastaan puolustaen niitä. Anna kuunteli hänen ohutta, tasaista ääntään seuraten tarkkaan hänen puhettaan, ja jokainen sana, minkä hän sanoi, tuntui Annasta soraääneltä, joka viilsi korvaa.

Kun neljän virstan esteratsastus alkoi, Anna kumartui eteenpäin ja katseli hellittämättä Vronskia tämän astuessa hevosensa luo ja noustessa sen selkään. Koko ajan Anna kuuli miehensä vastenmielisen, keskeytymättömän äänen. Häntä vaivasi pelko ja jännitys Vronskin tähden, mutta vielä enemmän vaivasi häntä tuon ohuen äänen tympäisevän tuttu nuotti, joka ei näyttänyt vaikenevan enää koskaan.

"Minä olen huono nainen, minä olen turmeltunut nainen", hän ajatteli, "mutta minä en pidä valheesta, minä en siedä valhetta, ja hänen ruokanaan on valhe. Hänhän sietää kaiken ja näkee kaiken; eikö hän tunne mitään, kun voi jutella tuossa kaikessa rauhassa? Jos hän tappaisi minut ja tappaisi Vronskin, voisin kunnioittaa häntä. Mutta ei, hän pitää kiinni valheesta ja säädyllisyydestä", Anna ajatteli tietämättä itsekään, mitä oikeastaan tahtoi miehestään. Hän ei ymmärtänyt, että Aleksei Aleksandrovitshin tavaton puheliaisuus, joka niin hermostutti häntä, olikin juuri miehen sisäisen jännityksen ja rauhattomuuden ulkonaista värähtelyä. Kuten itsensä pahasti loukannut lapsi hyppelee koettaen tukahduttaa kipunsa lihasliikkeillä, myös Aleksei Aleksandrovitsh tarvitsi ehdottomasti älylleen liikettä tukahduttaakseen ne ajatukset vaimostaan, jotka tämän ja Vronskin läheisyydessä ja viimeksimainitun nimeä kaiken aikaa toistettaessa alinomaa pyrkivät tajuntaan. Ja aivan kuin hyppeleminen on lapselle luontaista, oli Aleksei Aleksandrovitshille luontaista hyvä ja viisas keskustelu. Hän puhui:

— Vaara on välttämätön ehto ratsuväen ja yleensä sotilaiden ratsastuskilpailuissa. Jos Englannin sotahistoria voi osoittaa meille loistavimmat teot, mitä ratsuväki maailman monilla taistelukentillä on suorittanut, näin on ainoastaan siksi, että tuo maa on historiallisesti kehittänyt eläimiinsä ja ihmisiinsä harvinaisen voiman. Urheilu on minun käsittääkseni hyvin merkittävää; mutta kuten aina me näemme siinäkin pelkkää pintapuolisuutta.

— Ei se pintapuolista ole, virkkoi ruhtinatar Betsy. — Sanotaan, että eräältä upseerilta on murtunut kaksi kylkiluuta.

Aleksei Aleksandrovitsh veti suunsa tyypilliseen hymyynsä, joka paljasti hampaat mutta ei ilmaissut mitään.

— Myöntäkäämme, ruhtinatar, että se ei ole pintapuolista, vaan sisäistä, hän sanoi, — mutta emme nyt puhu siitä, — ja hän kääntyi taas puhumaan kenraalille vakavaan sävyyn, — älkäämme unohtako sitä seikkaa, että kilpailijat ovat sotilaita, jotka ovat valinneet sen toimialan, ja täytyneehän meidän myöntää, että jokaisella kutsumuksella on myös varjopuolensa. Se kuuluu suorastaan sotilaan velvollisuuksiin. Sellaiset julmat urheilulajit kuin nyrkkeily tai espanjalaisten härkätaistelu kielivät raakalaisuudesta. Mutta jalo urheilu on merkinä korkeasta kehitystasosta.

— Ei, minä en tule enää toista kertaa: tämä on liian jännittävää, sanoi ruhtinatar Betsy. — Eikö niin, Anna?

— Jännittäväpää hyvinkin, mutta siitä ei saa silmiään irti, sanoi eräs toinen nainen. — Jos minä olisin ollut roomalaisnainen, en olisi laiminlyönyt ainoatakaan sirkusnäytäntöä.

Anna ei sanonut mitään, katsoi vain yhteen paikkaan laskematta kiikariaan.

Samassa parvekkeen poikki kulki korkea-arvoinen kenraali. Aleksei Aleksandrovitsh keskeytti puheensa ja nousi nopeasti, mutta arvonsa tuntien seisomaan ja kumarsi syvään ohi kulkevalle sotilaille.

— Te ette ole ratsastamassa, sutkautti kenraali.

— Minun ratsastukseni on vaikeampaa, vastasi Aleksei Aleksandrovitsh kunnioittavasti.

Ja vaikka tämä vastaus ei merkinnyt mitään, osoitti korkea sotilashenkilö ilmeellään kuulleen viisaan sanan viisaalta mieheltä ja täysin käsittäneensä, mikä oli la pointe de la sauce.

— On kaksi eri puolta, jatkoi Aleksei Aleksandrovitsh jälleen, — kilpailijoiden ja katsojien puoli. Ja katsojien osalta viehtymys näihin näytäntöihin on varma merkki alhaisesta kehitystasosta, myönnän sen mutta...

— Lyökäämme vetoa, ruhtinatar! kuului alhaalta Betsyn puoleen kääntyvän Stepan Arkadjevitshin ääni. — Kenen puolella te olette?

— Anna ja minä olemme ruhtinas Kuzovljevin kannattajia, sanoi Betsy.

— Minä Vronskin. Pari hansikkaita.

— Hyvä.

— Katsokaa, eikö ole kaunista!

Aleksei Aleksandrovitsh pysyi vaiti, kun hänen vieressään puhuttiin, mutta aloitti pian uudelleen:

— Sen myönnän, mutta miehiset urheilulajit... yritti hän jatkaa. Mutta samassa ratsastajat saivat lähtömerkin ja kaikki keskustelut keskeytyivät. Aleksei Aleksandrovitskin vaikenä, ja kaikki nousivat

seisomaan ja katsoivat joelle päin. Aleksei Aleksandrovitshia ei kilpailu huvittanut eikä hän siksi katsonut ratsastajiin, vaan silmäili katsomoa väsynein, hajamielisin katsein. Hänen silmänsä pysähtyivät Annaan.

Annan kasvot olivat kalpeat ja ankaran vakavat. Hän ei nähtävästi huomannut yhden ainoan lisäksi mitään eikä ketään. Hänen kätensä puristi kouristuksenomaisesti viuhkaa, ja hän pidätti henkeään. Aleksei Aleksandrovitsh katsahti häneen, mutta käänsi nopeasti katseensa pois silmäilläkseen muiden kasvoja.

"Onhan tuokin nainen tuossa jännittynyt, ja muutkin. Sehän on varsin luonnollista", arveli Aleksei Aleksandrovitsh itsekseen. Hän tahtoi olla katsomatta Annaan, mutta ei voinut estää katsettaan liukumasta tätä kohti. Hän tarkasteli jälleen noita kasvoja koettaen olla huomaamatta sitä, mitä ne niin selvästi kuvastivat. Mutta vasten tahtoaankin hän näki niistä kaiken sen, mitä ei ollut tahtonut nähdä, ja kauhistui.

Kuzovljevin kaatuminen kuohutti kaikkia, mutta Aleksei Aleksandrovitsh näki Annan kalpeista voitonriemuisista kasvoista, että se, jota hän katsoi, ei selvästikään ollut kaatunut. Kun sitten Mahotinin ja Vronskin päästyä onnellisesti suuren sulkuaidan yli seuraava upseeri suistui siinä päälaelleen murskautuen kuoliaaksi, ja kauhun hulahdus kävi koko yleisön yli, Aleksei Aleksandrovitsh näki, ettei Anna edes huomannut sitä ja että hän vaivoin ymmärsi, mistä ympärillä puhuttiin. Ja hän tarkkaili Annan kasvoja yhä useammin ja kiinteämmin. Anna, joka oli täysin uppoutunut katselemaan Vronskia, aisti kasvoihinsa sivulta suuntautuvan kylmän katseen.

Hän vilkaisi nopeasti ympärilleen, loi mieheensä kysyvän katseen, kurtisti kevyesti kulmiaan ja käännähti jälleen pois.

"Oh, vähät minä välitän", näytti hän tahtovan sanoa miehelleen eikä enää kertaakaan katsohtanut tähän.

Ei ollut onnea tässä kilpailussa. Seitsemästätoista osanottajasta kaatui ja rusentui enemmän kuin puolet. Kilpailujen päättyessä kaikki olivat kuohuksissaan, ja mieltenkuohu kasvoi vielä suuremmaksi, kun kuultiin, että keisari oli tyytymätön.

XXIX

Kaikki ilmaisivat äänekkäästi paheksuntansa, kaikkialla toistettiin jonkun sanomaa lausetta: "Ei puutu muuta kuin sirkusleijonat", ja kauhu oli yleinen, niin ettei siinä, että Anna Vronskin suistuessa voihekaisi ääneensä, ollut mitään tavatonta. Mutta heti sen jälkeen Annan kasvoissa tapahtui muutos, joka rikkoi kaikki säädyllisyyden lait. Hän hätäntyi siinä määrin, että unohti itsensä kokonaan. Hän alkoi vavahdella kuin kiinni otettu lintu, milloin nousten pystyyn ja aikoen lähteä johonkin, milloin kääntyen Betsyyn päin.

— Lähdetään, lähdetään, puhui hän.

Mutta Betsy ei kuunnellut. Hän puheli eteenpäin kumartuneena alempana seisovan kenraalin kanssa.

Aleksei Aleksandrovitsh tuli Annan luo ja tarjosi kohteliaasti käsivarttaan.

— Lähdetään vain, jos niin tahdotte, hän sanoi ranskaksi; mutta Anna kuunteli kenraalin sanoja eikä huomannut miestänsä.

— Sanovat myös taittaneen jalkansa, puhui kenraali. — Tämä on kerrassaan kuulumatonta.

Vastaamatta miehelleen Anna kohotti kiikarinsa ja katsoi sitä paikkaa kohti, missä Vronski oli kaatunut. Mutta se oli niin kaukana ja siellä liikuskeleli niin paljon kansaa, ettei mitään näkynyt kunnolla. Hän laski tähystimensä alas ja aikoi mennä; mutta samassa eräs upseeri tuli ratsastaen täyttä laukkaa ja ilmoitti jotain keisarille. Anna kurottautui eteenpäin kuullakseen.

— Stiva, Stiva! huudahti hän veljelleen.

Mutta Stiva-veli ei kuullut, ja Anna päätti lähteä alas parvekkeelta.

— Vielä kerran tarjoan teille käsivarteni, jos tahdotte lähteä, sanoi Aleksei Aleksandrovitsh koskettaen Annan kättä.

Anna väisti inhoten loitommaksi ja vastasi katsomatta häntä silmiin:

— Ei, ei, antakaa minun olla, minä en tule vielä.

Anna näki erään upseerin juoksevan radan poikki parvekkeen luo sieltä, missä Vronski oli kaatunut. Betsy huiskutti hänelle nenäliinaansa. Upseeri toi tiedon, että ratsastaja ei ollut pahemmin loukkaantunut, mutta hevonen oli taittanut selkärankansa.

Kuultuaan sen Anna istuutui nopeasti tuolilleen ja peitti kasvonsa viuhkalla. Aleksei Aleksandrovitsh näki hänen puhkeavan kyyneliin ja nyhkyttävän, niin että rinta vavahteli. Hän asettui seisomaan Annan eteen suojatakseen vaimonsa vieraitten katseilta ja antaakseen tälle tointumisaikaa.

— Kolmannen kerran tarjoan teille käsivarteni, hän sanoi jonkin ajan kuluttua kääntyen Annan puoleen. Anna katsoi häneen tietämättä mitä sanoa. Ruhtinatar Betsy tuli hänen avukseen.

— Ei, Aleksei Aleksandrovitsh minä hain Annan tänne ja minä olen luvannut saattaa hänet takaisinkin, sekaantui Betsy asiaan.

— Suokaa anteeksi, ruhtinatar, sanoi Aleksei Aleksandrovitsh kohteliaasti hymyillen, mutta katsoen samalla lujasti häntä silmiin, — minä näen, ettei Anna voi hyvin, ja toivon, että hän lähtee minun mukani pois.

Anna katsahti arastellen ympärilleen, nousi nöyrästi ja tarttui hänen käsikoukkuunsa.

— Minä lähetän kysymään ja toimitan teille tiedon, kuiskasi Betsy salaviihkä Annalle.

Heidän laskeutuessaan parvekkeelta Aleksei Aleksandrovitsh puhutteli tapaamiansa tuttavien kuten aiemminkin, ja Annan piti vastata ja puhella kuten ennenkin, vaikka hän vaivoin tajusi mitä puhuttiin ja kulki kuin unissaan miehensä käsivarteen nojautuen.

"Loukkaantuiko hän vai eikö? Olisikohan se totta? Tuleekohan hän? Saankohan nähdä hänet tänään?" hän ajatteli.

Sanaakaan sanomatta hän istuutui Aleksei Aleksandrovitshin vaunuihin ja ajoi pois lukemattomien vaunujen ja rattaitten keskeltä. Huolimatta kaikesta näkemästään Aleksei Aleksandrovitsh ei tahtonut nähdä vaimonsa todellista tilaa. Hän näki vain ulkonaiset tunnusmerkit. Hän katsoi vaimonsa käyttäytyneen säädyttömästi ja piti velvollisuutenaan huomauttaa tälle siitä. Mutta hänen oli hyvin vaikea tehdä se sillä tavoin, ettei sanoisi mitään enempää. Hän avasi suunsa huomauttaakseen Annalle, miten sopimatonta oli käyttäytyä sillä tavoin, mutta sanoikin tahtomattaan aivan toista.

— Omituista kuinka meitä kaikkia viehättävät nuo julmat näytelmät, hän sanoi. — Minä huomaan...

— Mitä? En ymmärrä mitä te tarkoitatte, Anna sanoi halveksuvaan sävyyn.

Aleksei Aleksandrovitsh loukkaantui ja alkoi heti puhua siitä, mistä oli aikonutkin.

— Minun täytyy huomauttaa teille... hän lausui.

"Nyt tulee selvittely", ajatteli Anna ja tunsi pelkäävänsä.

— Minun täytyy sanoa teille, että te olette tänään käyttäytynyt sopimattomasti, sanoi Aleksei Aleksandrovitsh ranskaksi.

— Millä tavoin minä olen käyttäytynyt sopimattomasti? kysyi Anna äänekkäästi, kääntäen nopeasti kasvonsa mieheensä päin ja katsoen tätä suoraan silmiin, ei enää niin kuin ennen peittelevän ilakoivien ilmein, vaan varman ja päättäväisen näköisenä, vaikka nyt peittelikin pelkoaan.

— Olkaa varovainen, huomautti Aleksei Aleksandrovitsh viitaten kuskin puolella olevaan avoimeen ikkunaan, nousi ja veti ruudun kiinni.

— Mitä te piditte säädyttömänä? kysyi Anna.

— Sitä epätoivon puuskaa, jota te ette osannut salata erään ratsastajan kaatuessa.

Aleksei Aleksandrovitsh odotti, että Anna väittäisi vastaan. Mutta tämä oli vaiti ja katsoi suoraan eteensä.

— Pyysin jo kerran aikaisemmin teitä käyttäytymään seuramaailmassa sillä tavoin, etteivät pahat kielet löytäisi teissä moitteen syytä. Siihen aikaan puhuin teille sisäisistä suhteista. Nyt en enää puhu niistä. Minä puhun nyt ulkonaisista suhteista. Te olette käyttäytynyt säädyttömästi, ja minä toivoisin, ettei se uudistuisi.

Anna ei kuullut puoliakaan hänen sanoistaan. Hän tunsi pelkäävänsä miestänsä ja ajatteli, olisiko totta, ettei Vronski ollutkaan vahingoittunut. Hänestäkö ne puhuivat sanoessaan, että ratsastaja pääsi loukkaantumatta, mutta hevoselta taittui selkä? Anna veti suunsa teennäisen ivalliseen hymyyn, kun Aleksei Aleksandrovitsh lopetti sanottavansa, eikä vastannut miehensä sanoihin mitään, sillä hän ei tiennyt, mitä tämä oli sanonut. Aleksei Aleksandrovitsh oli aloittanut puheensa rohkeasti, mutta ymmärrettyään itse sanojensa vakavuuden hän tunsi samaa pelkoa, joka liikkui Annassa. Hän huomasi tuon hymyn, ja hänen mieleensä tuli omituinen harhakuvitelma.

"Hän hymyilee minun epäluulolleni. Niin, kohta hän sanoo niin kuin silloinkin, ettei ole mitään aihetta epäluuloihin, että se on naurettavaa."

Nyt, kun kaiken ilmitulo oli ilmassa, hän ei odottanut mitään niin kuin sitä, että Anna vastaisi hänelle entiseen tapaansa ilkkuen, että hänen epäilyksensä olivat naurettavia ja kaikkea pohjaa vailla. Niin hirveää oli se, mitä hän tiesi, että hän olisi ollut valmis uskomaan kaiken. Mutta Annan säikähtynyt ja synkkä ilme ei luvannut nyt edes petostakaan.

— Kenties olen erehtynyt, sanoi Aleksei Aleksandrovitsh. — Siinä tapauksessa pyydän anteeksi.

— Ei, te ette ole erehtynyt, Anna sanoi hitaasti, luoden epätoivoisen katseen miehensä kylmiin kasvoihin. — Te ette ole erehtynyt. Minä olin epätoivoissani enkä voinut mitään muuta. Minä kuuntelen teidän puhettanne ja ajattelen häntä. Minä rakastan häntä, minä olen hänen rakastajattarensa, minä en voi sietää teitä, minä pelkään ja vihaan teitä... Tehkää minulle mitä tahdotte.

Hän lyyhistyi vaunujen nurkkaan ja puhkesi nyyhkyttämään kädet silmillä. Aleksei Aleksandrovitsh ei hievahtanut, hän tuijotti suoraan eteensä. Mutta nuo kasvot olivat äkkiä käyneet juhlallisen liikkumattomiksi kuin kuolleen kasvot, ja hänen ilmeensä pysyi muuttumattomana koko matkan huvilalle saakka.

— Vai niin! Mutta minä vaadin ulkonaisten säädyllisyysmuotojen noudattamista siihen asti, hänen äänensä värähteli, — kunnes olen ryhtynyt toimenpiteisiin kunniani turvaamiseksi ja ilmoittanut ne teille.

Hän nousi itse ensin ja auttoi sitten Annan ulos vaunuista. Palvelijain nähden hän puristi vaimonsa kättä, istuutui jälleen vaunuihin ja lähti Pietariin.

Hänen lähdettyään saapui ruhtinatar Betsyn lakeija ja toi Annalle kirjelasun:

"Lähetin tiedustelemaan Alekseis vointia, ja hän kirjoittaa minulle olevansa terve ja vahingoittumaton, mutta epätoivoissaan."

"Hän siis tulee ", ajatteli Anna. "Miten hyvin teinkään kun sanoin kaikki."

Hän katsahti kelloonsa. Oli vielä kolme tuntia odotusaikaa, ja edellisen kohtauksen seikkaperäiset muistot sytyttivät hänen verensä hehkumaan.

"Taivas miten valoisaa! Tämä on kauheata, mutta rakastan hänen kasvojensa näkemistä ja rakastan tätä fantastista valoa... Mieheni... oi, niin... Jumalan kiitos, että hänen kanssaan kaikki on nyt loppu."

XXX

Kuten yleensä kaikkialla, missä ihmisiä asettuu asumaan samalle seudulle, oli myös siinä pienessä saksalaisessa kylpyläkaupungissa, jonne Shtsherbatskit saapuivat, tapahtunut seurapiirin tavanomainen kiteytyminen, joka määräsi kullekin seurapiirin jäsenelle oman selvästi määritellyn ja varman paikkansa. Yhtä selvästi ja varmasti kuin vesihuukkanen kylmässä saa lumikiteen määrätyn muodon, yhtä järkähtämättä vakiintui jokaiselle uudelle kylpyläkaupunkiin saapuneelle henkilölle oma paikkansa kylpylävieraiden joukossa.

Fürst Stscherbatzky samt Gemahlin und Tochter kiteytyivät heti sekä asuntonsa, nimensä että tuttaviensa perusteella omaan määrättyyn, heille tarkoitettuun paikkaansa.

Kylpylässä oleskeli tänä kesänä oikea saksalainen ruhtinatar, minkä vuoksi seurapiirin kiteytyminen oli tapahtunut tavallista tarmokkaammin. Ruhtinatar Shtsherbatskaja tahtoi välttämättä esitellä tyttärensä saksalaiselle prinsessalle, ja hän suoritti tuon seremonian jo toisena päivänä. Kitty niiasi

sirosti ja syvään Pariisista tilatussa sangen yksinkertaisessa, oikeammin sangen koreassa kesäpuvussa. Prinsessa sanoi: "Toivoakseni ruusut palaavat pian noille suloisille kasvoille", ja Shtsherbatskit joutuivat heti määrättyyn uomaan, josta oli enää mahdoton päästä pois. Shtsherbatskit tutustuivat erääseen englantilaiseen ladyyn ja hänen perheeseensä, saksalaiseen kreivittäreen ja hänen viime sodassa haavoittuneeseen poikaansa, erääseen ruotsalaiseen tiedemieheen, sekä herra Canut'iin ja tämän sisareen. Mutta Shtsherbatskien tärkeimmiksi seuralaisiksi kävivät väkisinkin moskovalainen aatelisrouva Marja Jevgenjevna Rtishtsheva ja hänen tyttärensä, joka oli Kittystä vastenmielinen siitä syystä, että oli Kittyn tavoin sairastunut rakkaudesta, sekä moskovalainen eversti, jonka Kitty pienestä asti muisti nähneensä sotilaspuserossa ja joka täällä pienine silmineen, paljaine kauloineen ja kirjavine solmukkeineen oli hänestä tavattoman naurettava ja ikävystyttävä vallankin siksi, ettei hänestä pääsyt millään eroon.

Kun kaikki näin oli asettunut omiin vakiintuneisiin uomiinsa, Kittyn elämä kävi hyvin ikäväksi, semminkin kun ruhtinas itse matkusti Karlsbadiin ja hän jäi kahden kesken äitinsä kanssa. Tuttavat eivät kiinnostaneet häntä, sillä hän tunsi, ettei enää löytäisi heistä mitään uutta. Hänen päähuvinaan kylpylässä oli tehdä huomioita ja päätelmiä niistä ihmisistä, joita hän ei tuntenut. Luonteensa mukaisesti Kitty oletti ihmisissä aina olevan kaikkein parhaimpia ominaisuuksia, varsinkin niissä, joita ei tuntenut. Nytkin arvaillessaan, millaisia ihmisiä vieraat olivat ja millaiset olivat heidän keskinäiset suhteensa, Kitty kuvitteli mitä ihmeellisimpiä ja ylevimpiä luonteita ja oli saavinaan huomioistaan vahvistusta olettamuksilleen.

Näistä henkilöistä hän kiinnitti huomiota erityisesti erääseen venäläiseen tyttöön, joka oli saapunut kylpylään seuralaiseksi sairaalle venäläiselle aatelisrouvalle, madame Stahlille, kuten häntä kaikki kutsuivat. Madame Stahl kuuli korkeimpaan hienostoon, mutta oli niin sairas, ettei voinut kävellä, ja vain joskus kauniina päivänä hän ilmestyi kylpylän puistoon pyörätuolissaan. Enemmän ylpeytensä kuin sairautensa tähden — niin ainakin ruhtinatar väitti — ei madame Stahl ollut tehnyt tuttavuutta ainoankaan venäläisen kanssa. Nuori venäläinen neiti hoiti häntä, mutta seurusteli sen lisäksi — tämän Kitty pani merkille — kaikkein vaikeimmin sairaitten kanssa, joita kylpylässä oli paljon, ja autteli heitä mitä luontevimmin. Tämä venäläinen neiti ei Kittyn huomioitten mukaan ollut sukua madame Stahlille eikä hän myöskään ollut mikään palkattu hoitajatar. Madame Stahl kutsui häntä Varenkaksi ja muut neiti Varenkaksi. Puhumattakaan siitä, että Kittyä kiinnosti tehdä huomioita tuon tytön suhteesta madame Stahliin sekä muihin hänelle tuntemattomiin henkilöihin, Kitty tunsi, kuten usein sattuu, selittämätöntä myötätuntoa Varenka-neitiä kohtaan, ja kun heidän katseensa kohtasivat, tunsi hänkin olevansa neidille mieleen.

Neiti Varenkasta oli vaikea sanoa, kuinka vanha hän oli; häntä olisi voinut yhtä hyvin pitää yhdeksäntoista kuin kolmenkymmenen vuoden vanhana. Jos katseli hänen piirteitään, oli hän — kasvojen sairaalloisesta väristä huolimatta — pikemmin kaunis kuin ruma. Hän olisi ollut kaunis vartaloltaankin, jos ei olisi ollut aivan niin kuivakan oloinen ja pää ei olisi vaikuttanut suhteettomalta hänen keskimittaiseen kokoonsa nähden. Miehiä hän tuskin olisi miellyttänyt. Hän muistutti kaunista, tuoksutonta kukkaa, jonka kukoistus on jo ohi, vaikkakin terälehdet ovat vielä paikoillaan. Lisäksi hän ei olisi voinut miellyttää miehiä siitäkään syystä, että häneltä puuttui sitä, mitä Kittyssä oli liiankin paljon, — hillittyä elämän tulta ja oman viehättävyyden tuntoa.

Hän näytti tekevän kaiken aikaa jotain hyödyllistä, ja siksi oli mahdotonta kuvitella, että hän olisi voinut mistään muusta kiinnostuakaan. Varenka oli monessa mielessä Kittyn vastakohta, ja juuri siksi hän veti Kittyä puoleensa. Hänessä, hänen elämäntavassaan Kitty havaitsi sellaista, mitä oli kaivannut: toisenlaisia elämän kiinnekohtia ja arvoja kuin Kittyllä niin inhottaviksi käyneet, naisten ja miesten seuramaailman suhteet, jotka nyt tuntuivat ostajaansa odottavan tavaran häpeälliseltä näytteillepanolta. Mitä enemmän Kitty tarkasteli tuntematonta ystäväänsä, sitä vahvemmin hän vakuuttui siitä, että tuo tyttö oli niin täydellinen olento kuin hän oli kuvitellutkin, ja sitä hartaammin hän halusi tehdä tuttavuutta tämän kanssa.

Molemmat tytöt kohtasivat toisensa useita kertoja päivässä ja joka kerta Kittyn silmät kysyivät: "Kuka te olette ja millainen? Olettehan te niin ihana olento kuin olen kuvitellut, eikö niin? Mutta älkää Luojan tähden luulko", — lisäsi hänen katseensa — "että minä koetan tungetella tuttavuuteenne. Minä vain ihailen teitä ja pidän teistä." — "Minäkin pidän teistä, te olette hyvin, hyvin herttainen. Ja pitäisin teistä vieläkin enemmän, jos minulla olisi aikaa", vastasi tuntemattoman tytön katse. Ja Kitty näki, ettei hän tosiaankaan koskaan ollut toimeton: milloin hän saattoi venäläisen perheen lapsia kotiin, milloin toi sairaalle naiselle lämpöisen villavaipan ja kääri tämän siihen, milloin viihdytteli sairautensa takia ärtyisää vanhaa herraa tai valikoi ja osti jollekulle pikkuleipiä kahvileiväksi.

Pian Shtsherbatskien saapumisen jälkeen ilmestyi aamukylvyille kaksi henkilöä, jotka saivat joka puolelta osakseen pahansuopaa huomiota. Toinen oli hyvin kookas, kumaraharteinen ja isokätinen mies, joka pukeutui kokoonsa nähden suhteettoman lyhyeen vanhaan päällystakkiin ja jonka mustat silmät olivat sekä lapsekkaat että pelottavat, toinen lempeännäköinen rokonarpinen, huonosti ja mauttomasti

pukeutunut nainen. Huomattuaan nuo henkilöt venäläisiksi Kitty alkoi mielessään sepittää heistä kaunista ja liikuttavaa tarinaa. Mutta ruhtinatar, joka oli nähnyt kylpylistasta, että tulokkaat olivat Nikolai Levin ja Marja Nikolajevna, selitti Kittyille, miten huono ihminen tuo Levin oli, ja kaikki hänen haaveensa näistä kahdesta ihmisestä särkyivät. Ei niinkään sen vuoksi, mitä äiti oli kertonut, kuin siksi, että tuo herra oli Konstantin Levinin veli, molemmat tulokkaat alkoivat äkkiä tuntua hänestä äärimmäisen epämiellyttäviltä. Tuo kookas herra, jonka pää alituisesti nytkähteli, herätti hänessä nyt voittamatonta vastenmielisyyden tunnetta.

Kitty oli näkevinään tuon miehen suurissa, pelottavissa, häneen kiinteästi tuijottavissa silmissä vihaa ja ivaa, ja hän koetti vältellä miehen kohtaamista.

XXXI

Oli sateinen päivä, vettä oli tihkunut koko aamun, ja sairaat kävelivät sateenvarjot kädessä parvekekäytävällä.

Kitty kulki äitinsä ja moskovalaisen everstin kanssa, joka keikaroi iloisena Frankfurtista ostetussa eurooppalaistyyliisessä pitkässä takissaan. He astelivat parvekkeen toista laitaa vältellen toisella puolen kulkevaa Leviniä. Varenka, jolla oli yllään tumma puku ja päässä musta hattu alas kaartuvien liereiden, käveli edestakaisin parvekkeella sokean ranskattaren kanssa, ja joka kerta kun hän ja Kitty tulivat toisiaan vastaan, kumpikin loi toiseensa ystävällisen katseen.

— Saanko puhua hänen kanssaan, maman? kysyi Kitty nähdessään tuntemattoman ystävänsä menevän terveyslähteelle ja ajatellen tuota paikkaa sopivaksi kohtaamispaikaksi.

— No, jos mielesi tekee; mutta minä otan ensin selvää hänestä ja käyn itse häntä puhuttelemassa, vastasi äiti. — Onko hän mielestäsi niin erikoinen? Tavallinen seuranainen luullakseni. Jos tahdot, niin teen tuttavuutta madame Stahlin kanssa. Olen tuntenut hänen kälynsä, lisäksi ruhtinatar kohottaen ylpeästi päätään.

Kitty tiesi äitinsä olevan loukkaantunut siitä, että rouva Stahl ikään kuin vältteli tuttavuudentekoa hänen kanssaan. Kitty ei tahtonut kiusata.

— Voi miten herttainen! hän sanoi katsoen Varenkaan tämän antaessa ranskattarelle vesilasin. — Katsokaa miten yksinkertaisesti ja herttaisesti hän tekee kaiken.

— Minua naurattavat nuo sinun engouements'isi, sanoi ruhtinatar. — Ei, käännytään mieluummin takaisin, lisäsi hän huomattaessaan Levinin tulevan vastaan naisensa ja saksalaisen lääkärin kanssa, jolle hän vihaisena puhui jotain suureen ääneen.

He kääntyivät juuri lähteäkseen takaisin, kun yhtäkkiä kuulivat suoranaista huutoa. Levin seiso ja huusi ja tohtorikin oli kiihtynyt. Yleisöä kerääntyi heidän ympärilleen. Ruhtinatar ja Kitty poistuivat kiireesti, mutta eversti liittyi joukkoon saadakseen tietää mitä asia koski.

Muutaman minuutin kuluttua eversti tavoitti heidät.

— Mitä siellä oli? kysyi ruhtinatar.

— Mikä häpeä, kertoi eversti, — jos jotain on syytä pelätä, niin venäläisten tapaamista ulkomailla. Se pitkä herra haukkui tohtoria, puhui hänelle hävyttömyyksiä silmät suut täyteen siitä syystä, ettei tämä muka osannut hoitaa häntä oikein, ja uhkasi kepillään. Kerrassaan noloa!

— Sehän on ikävää! sanoi ruhtinatar. — No miten se päättyi?

— Hyvä että väliin tuli se... se kuperahattuinen neiti... venäläinen luullakseni, sanoi eversti.

— Varenka, neitikö? kysyi Kitty iloisesti.

— Hän juuri. Hän tiesi heti mitä oli tehtävä: otti herraa käsikoukusta ja veti pois.

— Siinä kuulette, äiti, sanoi Kitty. — Ihmettelettekö, miksi minä häntä ihailen?

Jo seuraavana päivänä Kitty huomasi tuntematonta ystävänsä seuraillessaan, että tämä suhtautui Leviniin ja hänen naiseensa samalla tavalla kuin muihinkin suojatteihinsa. Varenka kävi heidän

luonaan, puheli heidän kanssaan ja oli tulkkina tuolle naiselle, joka ei osannut sanaakaan ulkomaisia kieliä.

Kitty pyysi entistä hartaammin äidiltään lupaa saada tutustua Varenkaan. Ja niin epämiellyttävää kuin ruhtinattaresta olikin ottaa ensi askel tuttavuudentekoon Stahlin kanssa, joka katsoi jostain syystä voivansa ylvästellä, hän hankki tietoja Varenkasta, ja saatuaan selville, ettei tuossa tuttavuudessa ollut mitään pahaa, jollei paljon hyvääkään, meni itse ensin Varenkan luo ja teki tuttavuutta hänen kanssaan.

Valiten hetken, jolloin Kitty oli mennyt lähteelle ja Varenka seisoi leipurin luona, astui ruhtinatar hänen luokseen.

— Sallikaa minun tehdä tuttavuutta kanssanne, hän sanoi arvokkaasti hymyillen. — Tyttäreni on ihastunut teihin, hän sanoi. — Te ette kenties tunne minua. Olen...

— Se on siinä tapauksessa molemminpuolista, ruhtinatar, vastasi Varenka kiireesti.

— Kuinka hyvän työn te eilen teittekään meidän onnettomalle maanmiehellemme! sanoi ruhtinatar.

Varenka punastui.

— En minä muistaakseni ole tehnyt mitään, virkkoi hän.

— Tehän olitte saanut Levinin rauhoittumaan eilen parvekkeella sattuneessa ikävässä kohtauksessa.

— Niin, sa compagne kutsui minua, ja minä koetin tyyntyttää häntä. Hän on hyvin sairas ja oli tyytymätön lääkäriin. Minulla kun on tapana liikkua noiden sairaiden parissa.

— Niin, olen kuullut, että olette asunut Mentonissa... tätinne madame Stahlin kanssa. Minä tunsin hänen kälynsä.

— Ei hän ole tätini. Minä kutsun häntä äidiksi, mutta minä en ole sukua hänelle. Olen hänen kasvattinsa, vastasi Varenka punastuen uudelleen.

Hän sanoi sen niin yksinkertaisesti ja hänen kasvojensa vilpitön ja avoin ilme oli niin herttainen, että ruhtinatar ymmärsi, miksi Kitty oli niin kiintynyt häneen.

— No miten tuo sairas Levin täällä viihtyy? kysyi ruhtinatar.

— Hän lähtee pois, vastasi Varenka.

Samassa Kittykin tuli lähteeltä ja suorastaan säteili ilosta, kun näki äitinsä tehneen tuttavuutta hänen tuntemattoman ystävänsä kanssa.

— No Kitty, nyt sinulla on tilaisuus kauan toivomaasi tuttavuuteen neiti...

— Varenkan kanssa, sanoi Varenka hymyillen, — niin minua kaikki kutsuvat.

Kitty punastui ilosta ja puristi kauan ääneti uuden ystävänsä kättä, joka ei vastannut hänen puristukseensa, vaan lepäsi liikkumatta hänen kädessään. Käsi ei vastannut toisen käden puristukseen, mutta Varenkan kasvoilla säteili hiljainen, iloinen, joskin hiukan surunvoittoinen hymy, joka paljasti suuret, mutta kauniit hampaat.

— Minäkin olen kauan toivonut tätä, hän sanoi.

— Mutta teillä on niin paljon tehtävää...

— Päinvastoin, ei mitään, sanoi Varenka. Mutta samassa hänen piti jättää uudet tuttavansa, sillä kaksi pientä venäläistä tyttöä — erään sairaan lapsia — juoksi hänen luokseen.

— Varenka, äiti kutsuu teitä! huusivat he. Ja Varenka lähti heidän jäljestään.

XXXII

Stahliin ruhtinatar Shtsherbatskaja oli saanut hänestä ja rouva Stahlista seuraavat yksityiskohtaiset tiedot.

Madame Stahl, joka toisten kertomusten mukaan oli kiduttanut miehensä näännyksiin ja toisten mukaan taas oli itse saanut olla nääntymäisillään miehensä siveettömän elämän takia, oli aina ollut sairaalloinen ja herkkähermoinen nainen. Kun hän — jo miehestään erottuaan — synnytti ensimmäisen lapsensa, se kuoli heti. Rouva Stahlin omaiset, jotka tunsivat hänen herkkyytensä, pelkäsivät tämän tiedon tappavan hänet ja toimittivat salaa hänelle toisen lapsen, joka oli syntynyt Pietarissa samana yönä ja samassa talossa: hovikeittäjän tyttären. Hän oli Varenka. Madame Stahl oli sittemmin saanut tietää, ettei Varenka ollutkaan hänen tyttärensä, mutta oli ottanut hänet kasvatikseen, sitäkin suuremmalla syyllä, kun Varenka kovin pian jäi kokonaan orvoksi.

Jo toistakymmentä vuotta oli madame Stahl asunut yhtäjaksoisesti ulkomailla, etelän taivaan alla, ja ollut koko ajan vuoteenomana. Jotkut sanoivat, että hän oli seuraelämässä osannut hankkia itselleen hyveellisen ja vakavasti uskonnollisen naisen maineen; toiset väittivät, että hän todellakin oli sydämessään se ylevän siveellinen ihminen, jolta näytti ja joka eli vain toisten hyväksi. Kukaan ei tiennyt, mitä uskontoa hän tunnusti — katolilaista, protestanttista vaiko kreikkalaiskatolista, se vain oli varmaa, että hän oli mitä parhaimmissa ystävyyssuhteissa kaikkien kirkkojen korkeimpien henkilöitten kanssa.

Varenka asui hänen kanssaan vakinaisesti ulkomailla. Ja kaikki, jotka tunsivat madame Stahlin, tunsivat myös Varenka-neidin ja pitivät hänestä paljon.

Saatuaan nämä yksityiskohtaiset tiedot ei ruhtinatar katsonut olevan mitään moitittavaa siinä, että hänen tyttärensä lähestyi Varenkaa, semminkin kun Varenkan tavat ja kasvatusta olivat nuhteettomat: hän puhui oivallisesti ranskaa ja englantia ja — mikä tärkeinä — hän oli välittänyt ruhtinattarelle rouva Stahlin pahoittelut sen johdosta, ettei hän sairautensa vuoksi saanut iloa tutustua ruhtinattareen.

Tutustuttuaan Varenkaan Kitty löysi hänestä joka päivä uusia viehättäviä puolia.

Kun ruhtinatar oli saanut kuulla, että Varenka lauloi hyvin, hän pyysi tätä tulemaan iltaisin heille laulamaan.

— Kitty soittaa ja meillä on piano, joskaan ei kovin kehuttava. Olisi hyvin hauskaa, jos te tulisitte, ruhtinatar sanoi teennäisesti hymyillen, mikä oli Kittystä erityisen epämieluisaa, sillä hän näki, ettei Varenkan tehnyt mieli laulaa. Kuitenkin Varenka tuli illalla nuottivihko mukanaan, ja ruhtinatar kutsui Marja Jevgenjevnan tyttäreineen ja everstin häntä kuulemaan.

Varenka ei lainkaan näyttänyt välittävän siitä, että näki tuntemattomia kasvoja ympärillään, vaan meni heti pianon luo.

Hän ei osannut itse säestää itseään, mutta lauloi nuoteista mainiosti. Kitty, joka osasi soittaa hyvin, säesti häntä.

— Olette tavattoman lahjakas, sanoi ruhtinatar, kun Varenka oli lopettanut ensimmäisen laulunsa.

Marja Jevgenjevna ja hänen tyttärensä kiittelivät ja kehuivat.

— Katsokaahan, sanoi eversti katsoen ikkunaan, — kuinka paljon teille on kokoontunut kuulijoita.

Ikkunan alle oli tosiaan kokoontunut melkoisesti väkeä.

— Olen hyvin iloinen, sanoi Varenka, — että lauluni tuottaa teille huvia.

Kitty katsahti ylpeästi ystävänsä. Hän ihaili tässä kaikkea: hänen taidettaan, hänen ääntään, hänen kasvojaan ja ennen kaikkea käyttäytymistapaansa, sitä, ettei Varenka nähtävästi kuvitellut mitään laulustaan eikä lainkaan piitannut kiitoksista; hän ikään kuin kysyi: pitäisikö laulaa vielä vai riittääkö jo?

"Jos minä olisin hänen sijassaan", ajatteli Kitty itsekseen, "kuinka ylpeilisinkään kaikesta tuosta! Kuinka iloitsisin katsoessani noita joukkoja ikkunani alla. Mutta hänelle se on yhdentekevää. Hänen vaikuttimenaan on vain halu täyttää kaikki, mitä häneltä toivotaan, ja tehdä äidille mieliksi. Mitä hänessä oikein on? Mikä antaa hänelle tuon voiman olla välittämättä mistään ja pysyä niin riippumattoman tyynenä? Oi kuinka minä tahtoisin oppia häneltä tuon taidon!" ajatteli Kitty katsellen noita rauhallisia kasvoja.

Kitty pyysi Varenkaa laulamaan vielä, ja Varenka lauloi toisen kappaleen yhtä tasaisesti, selkeästi ja kauniisti seisten suorana pianon luona ja lyöden tahtia laihalla tummaihoisella kädellään.

Seuraava kappale nuottivihossa oli italialainen laulu. Kitty soitti alkusävelen ja katsahti Varenkaan.

— Jätetään se väliin, sanoi Varenka punastuen.

Kittyn katse pysähtyi säikähtäneenä ja kysyvänä Varenkan kasvoille.

— No toinen sitten, hän sanoi kääntäen lehtiä ja ymmärtäen heti, että tuohon lauluun liittyi jotain.

— Ei, vastasi Varenka asettaen kätensä nuottiviholle ja hymyillen, — ei, otetaan vain se, ja hän lauloi senkin yhtä tynesti, viileästi ja kauniisti kuin edellisinkin.

Kun hän oli lopettanut, kaikki taas kiittelivät häntä, ja sitten lähdettiin juomaan teetä. Kitty ja Varenka menivät talon vieressä olevaan pieneen puutarhaan.

— Varmaankin tuohon italialaiseen lauluun liittyy jokin muisto, eikö niin? kysyi Kitty. — Teidän ei tarvitse sanoa mikä, lisäsi Kitty nopeasti, — sanokaa vain, eikö olekin niin?

— Miksipä en voisi sitä teille sanoa, virkkoi Varenka teeskentelemättömästi, — niin, siihen liittyy muisto, joka on aikoinaan ollut rakas. Minä rakastin erästä ihmistä ja lauloin tuota laulua vain hänelle. Kitty katsoi Varenkaan silmät suurina, liikutuksesta vaiti.

— Minä rakastin häntä ja hän rakasti minua; mutta hänen äitinsä vastusti liittoamme, ja hän meni toisen kanssa naimisiin. Hän asuu nykyään melko lähellä meitä, ja minä näen häntä joskus. Te ette aavistanut, että minullakin olisi romanssini? hän sanoi, ja hänen kauniilla kasvoillaan tuikahteli tuskin huomattavana se valo, jonka Kitty aavisti ennen valaisseen ne kokonaan.

— Ettenkö aavistanut? Jos olisin mies, en voisi teihin tutustuttuani enää koskaan rakastaa ketään muuta. Minä vain en ymmärrä, kuinka hän saattoi äitinsä vuoksi unohtaa teidät ja tehdä teidät onnettomaksi, — hän oli sydämetön.

— Oi ei. Hän on oikein hyvä ihminen. Ja enhän minä ole onneton; päinvastoin olen hyvin onnellinen. No niin, emme kai enää laula tänä iltana? lisäsi hän kääntyen kuistia kohti.

— Miten hyvä, miten hyvä te olette! huudahti Kitty, pysähdytti hänet ja suuteli häntä. — Jospa minä voisin olla hiukkaseen teidän kaltaisenne!

— Miksi teidän sitten pitäisi olla kenenkään kaltainen? Te olette hyvä sellaisena kuin olette, sanoi Varenka hymyillen nöyrää ja väsynyttä hymyään.

— Ei, minä olen kaikkea muuta kuin hyvä. Sanokaahan minulle... Kuulkaa, istutaan hiukan, Kitty sanoi vetäen hänet viereensä penkille istumaan. — Sanokaapa, eikö teitä loukkaa ajatus, että toinen on ylenkatsonut rakkauttanne, ettei hän ole...

— Eihän hän ylenkatsonut. Minä uskon, että hän rakasti minua, mutta hän oli kuuliainen poika...

— Niin, mutta jollei hän olisi tehnyt sitä äitinsä tahdosta, vaan omasta halustaan?... puhui Kitty tuntien salaisuutensa paljastuvan, sillä häpeästä hehkuvat kasvot antoivat hänet ilmi.

— Silloin hän olisi menetellyt pahasti enkä säälisi häntä, vastasi Varenka, joka nähtävästi käsitti, että asia koski nyt Kittyä eikä häntä.

— Mutta loukkaus? kysyi Kitty. — Loukkausta on mahdoton, mahdoton unohtaa, puhui hän muistellen omaa katsettaan viime tanssiaisissa, tanssien väliajalla.

— Mikä loukkaus? Ettehän te tehnyt mitään pahaa?

— Pahempaa kuin pahaa, se oli häpeällistä.

Varenka asetti kätensä Kittyn kädelle.

— Mitä tarkoitatte? hän virkkoi. — Ette kai te voinut sanoa ihmiselle, joka ei välittänyt teistä, rakastavanne häntä?

— En tietenkään. Minä en koskaan puhunut siitä sanaakaan, mutta hän tiesi sen. Onhan tietyt katseet, tietyt eleet... Ei, ei. Vaikka eläisin satavuotiaaksi, en unohda sitä.

— Minä en ymmärrä, mikä teitä siinä enää vaivaa. Kysymys on vain siitä, rakastatteko häntä vieläkin vai ettekö, sanoi Varenka puhuen asioista niiden oikealla nimellä.

— Minä vihaan häntä. Minä en voi antaa anteeksi itselleni.

— Mitä siinä sitten enää on?

— Häpeä ja loukkaus.

— Oi, jos kaikki olisivat niin arkatuntoisia kuin te, sanoி Varenka. — Ei ole tyttöä, joka ei olisi sitä kokenut. Ja eihän se ole niin kovin tärkeää.

— Mikä sitten on tärkeää? kysyi Kitty katsoen häneen uteliaan ihmettyneenä.

— Voi, tärkeitä asioita on paljon, sanoi Varenka hymyillen.

— Mitä sitten?

— On olemassa paljon tärkeämpiä asioita, vastasi Varenka tietämättä mitä sanoisi.

Mutta samassa kuului ikkunasta ruhtinattaren ääni:

— Kitty, siellä on viileätä! Ota liina tai tule sisään.

— On todellakin jo aika mennä! sanoi Varenka nousten penkiltä. — Minun pitää vielä poiketa madame Berthe'in luo. Hän pyysi minua.

Kitty piti häntä kädestä ja kiihkoisen uteliaan ja rukoilevin katsein ikään kuin kysyi: "Mikä on se kaikkein tärkein, joka antaa tuollaisen rauhallisuuden? Te tiedätte, sanokaa."

Mutta Varenka ei edes ymmärtänyt, mitä Kittyn katse uteli. Hän muisti vain, että hänen oli tänään vielä käytävä madame Berthe'in luona ja ehdittävä ennen kahtatoista kotiin iltateelle. Hän meni sisään, kokosi nuottinsa ja sanottuaan hyvästi kaikille aikoi lähteä.

— Sallikaa minun saattaa teitä, sanoi eversti.

— Niin, ettehän te yöllä voi yksin kulkea? vahvasti ruhtinatar. — Minä annan palvelustyttöni tulla saattamaan.

Kitty huomasi, että Varenka saattoi vaivoin pidättää hymyään, kun puhuttiin hänen saattamisestaan.

— Ei, minä kuljen aina yksikseni eikä minulle koskaan tapahdu mitään, hän sanoi ottaen hattunsa. Hän suuteli Kittyä vielä kerran, jätti kuin jättikin sanomatta, mikä oli tärkeätä, ja katosi nuotit kainalossa keskiyön hämärään, vieden mukanaan salatun tietonsa siitä, mikä oli tärkeää ja mikä antoi hänelle tuon kadehdittavan tyyneyden ja arvokkuuden.

XXXIII

Kitty tutustui myös rouva Stahliin, ja tämä tuttavuus samoin kuin Varenkan ystävyys merkitsi hänelle paljon ja haihdutti tuntuvasti hänen suruaan. Tämän tuttavuuden avulla hänelle avautui kokonaan uusi maailma, joka ei ollut missään yhteydessä hänen menneisyyteensä — ylevä, ihana maailma, jonka korkeudesta saattoi tynesti katsoa tuota menneisyyttä. Hänelle selvisi, että häntä tähän saakka pauloissaan pitäneen vaistoihin pohjautuvan elämän lisäksi oli olemassa toinen, hengellinen elämä. Se elämä avautui uskonnon kautta, mutta kokonaan toisenlaisen uskonnon kuin se, jonka Kitty tunsi lapsuudestaan ja joka ilmeni juhla-aattoiltoina ja pyhäpäivinä pidettyinä kirkonmenoina Leskentalossa, missä saattoi tavata tuttavvia, sekä slaavilaisten tekstien ulkolukuna pitkätukkaisen papin johdolla. Se uskonto, johon Kitty nyt tutustui, oli ylevä ja salaperäinen, täynnä kauniita ajatuksia ja tunteita, eikä siihen uskonut vain siksi että käskettiin, vaan sitä saattoi myös rakastaa.

Kukaan ei puhunut Kittyille mitään tällaista. Madame Stahl puhutteli Kittyä kuin suloista lasta, jota ihailaan, koska tämä tuo mieleen muistoja omista nuoruusajoista. Vain kerran hän oli maininnut, että kaikkien inhimillisten surujen ainoa lohtu on usko ja rakkaus ja että siihen, mitä Kristus on kärsinyt puolestamme, hukuvat kaikki mitättömät surumme, ja vaihtanut sitten heti puheenaihetta. Mutta hänen jokaisessa liikkeessään, hänen jokaisessa taivaisessa, kuten Kitty sanoι, katseessaan ja ennen kaikkea koko hänen elämänsä tarinassa, jonka Kitty oli kuullut Varenkalta, — kaikessa tässä Kitty tunsi sen, mikä oli tärkeätä ja mitä hän ei tähän asti ollut tiennyt.

Mutta niin ylevä luonne ja liikuttava elämäntarina kuin madame Stahlilla olikin, niin ylevästi ja hellästi kuin hän puhuikin, Kitty havaitsi hänessä tahtomattaan sellaisia piirteitä, jotka vaikuttivat

häneen häiritsevästi. Niinpä hän oli huomannut, että madame Stahl hänen sukulaisistaan kysellessään oli hymyillyt ylenkatseellisesti, mikä oli vastoin kristillistä hyvyttä. Niin ikään Kitty oli kerran Varenkaa tapaamaan tullessaan nähnyt madame Stahlin katolisen papin seurassa ja pannut merkille, että rouva piti koko ajan kasvonsa lampunkaihtimen varjossa ja hymyili omituisesti. Niin vähäpätöisiä kuin nämä huomiot olivatkin, ne oudoksuttivat Kittyä, ja hänellä oli epäilyksen hetkiä madame Stahlin suhteen.

Sen sijaan Varenka — yksinäinen, sukulaiseton, ystävätön, surumielisen hillitty Varenka, joka ei toivonut mitään eikä ikävöinyt mitään, — oli hänestä niin ihanan täydellinen kuin hän ikinä oli saattanut kuvitella. Varenkalta Kitty oli oppinut sen, että tarvitsi vain unohtaa itsensä ja rakastaa muita tullakseen rauhalliseksi, onnelliseksi ja hyväksi. Ja sellaiseksi Kitty tahtoi tulla. Opittuaan näin ymmärtämään, mikä oli kaikkein tärkeintä, Kitty ei tyyntynyt pelkästään ihastelemaan sitä, vaan antautui heti koko sielullaan tuohon löytämäänsä uuteen elämään. Varenkan kertomukset rouva Stahlin ynnä muitten elämäntyöstä laskivat perustan Kittyn tulevaisuudensuunnitelmille. Samoin kuin madame Stahlin veljentytär Aline, josta Varenka oli niin paljon puhunut, Kittykin tahtoi, minne ikinä joutuisikin, alati etsiä onnettomia, auttaa heitä voimiensa mukaan, jakaa uusia testamentteja ja lukea evankeliumia sairaille, rikollisille ja kuoleville. Ajatus evankeliumin lukemisesta rikollisille — Varenka oli kertonut Alineen tekevän niin — viehätti Kittyä erityisesti. Mutta ne olivat kaikki vain salaisia ajatuksia, joita Kitty ei ilmaissut äidilleen eikä edes Varenkalle.

Mutta ennen kuin Kitty saattoi ruveta laajemmin toteuttamaan suunnitelmiaan, tarjoutui hänelle täällä kylpylässä, jossa oli niin paljon sairaita ja onnettomia, hyvä tilaisuus soveltaa käytäntöön uusia elämänohjeitaan ja toimia samoin kuin Varenkakin.

Alussa ruhtinatar ei huomannut muuta kuin että Kitty oli täysin rouva Stahlin ja varsinkin Varenkan hurmaama. Hän huomasi Kittyn jäljittelevän Varenkaa niin toimissaan, kävely- ja puhetavassaan kuin myös silmiensä vilkkeessä. Mutta sittemmin ruhtinatar huomasi, ettei tuo kaikki ollut pelkkää hurmaantumista, vaan että Kittyssä oli paraikaa meneillään jokin vakava sielullinen muutos.

Ruhtinatar näki, että Kitty luki iltaisin ranskankielistä uutta testamenttia, jonka rouva Stahl oli hänelle lahjoittanut; sitä Kitty ei ollut ennen tehnyt. Samoin hän huomasi Kittyn välttelevän seurapiirituttaviaan ja seurustelevan Varenkan suojatteihin kuuluvien sairaiden, etenkin erään Petrov-nimisen sairaan taidemaalarin köyhän perheen kanssa. Kitty oli ilmeisesti ylpeä siitä, että hän täytti tuossa perheessä laupeudensisaren velvollisuuksia. Se oli hyvä asia, eikä ruhtinattarella ollut mitään sitä vastaan, semminkin kun rouva Petrov oli täysin kunnollinen nainen ja kun prinsessakin oli kiinnittänyt huomiota Kittyn toimintaan ja kiittänyt häntä sanoen häntä lohdutuksen enkeliksi. Kaikki se olisi ollut hyvää ja kiitettävää, jollei olisi mennyt liioitteluksi. Mutta ruhtinatar huomasi tyttärensä menevän liiallisuuksiin ja koetti hillitä häntä siitä.

— Il ne faut jamais rien outrer, muistutti hän.

Mutta tytär ei vastannut mitään. Hän ajatteli vain sydämessään, että kristillisyyden asiassa on turhaa puhua liioittelusta. Voisiko koskaan mennä liiallisuuksiin seuratessaan sitä oppia, joka käskee kääntämään toisen poskensa, kun lyödään toiselle, ja antamaan ihokkaansa, kun vaippa viedään? Mutta ruhtinatarta ei tuo liiallisuus miellyttänyt, ja vielä vähemmän hän iloitsi siitä, että tunsikin Kittyn salaavan häneltä jotain. Ja tosiaankin oli niin: Kitty salasi äidiltään uudet ajatuksensa ja tunteensa. Ei niin, ettei Kitty olisi kunnioittanut ja rakastanut äitiään. Mutta juuri äidille hän ei voinut puhua niistä. Kenelle muulle hyvänsä, mutta ei äidille.

— Miksihän Anna Pavlovna ei ole moneen päivään käynyt meillä, sanoi ruhtinatar eräänä päivänä ihmetellen rouva Petrovan pysymistä poissa. — Minä kutsuin kyllä häntä. Hän näytti minusta hiukan nyrpeältä.

— Eihän, maman, en minä ole sitä huomannut, Kitty sanoi sävähtäen punaiseksi.

— Ethän sinäkään ole käynyt heillä äskettäin?

— Me aiomme huomenna tehdä huviretken vuorille, vastasi Kitty.

— Niin, tehkää vain, vastasi ruhtinatar tarkastaen tyttärensä hämmentyneitä kasvoja ja koettaen arvailla hämmennyksen syytä.

Kohta sen jälkeen tuli Varenka, jota oli pyydetty päivälliselle, ja ilmoitti, ettei Anna Pavlovna tulekaan huomenna vuoristoon. Ja ruhtinatar huomasi Kittyn taaskin punastuvan.

— Kitty, eihän sinun ja Petrovien kesken vain ole sattunut mitään ikävää? kysyi ruhtinatar heidän jäätyään kahden. — Miksi ei Anna Pavlovna anna enää lastensa tulla meille eikä käy itsekkään?

Kitty vastasi, ettei heidän välillään ollut sattunut mitään ja ettei hän voinut käsittää, miksi Anna

Pavlovna näytti olevan tyytymätön häneen. Kitty ei valehdellut. Hän ei tiennyt syytä Anna Pavlovnan muuttuneeseen käytökseen, mutta hänellä oli aavistuksensa siitä. Hänellä oli siitä sellainen aavistus, jota hän ei voinut sanoa äidilleen, sillä hän ei uskaltanut myöntää sitä itsellekään. Se oli niitä arkoja asioita, jotka tietää, mutta joita on mahdotonta itselleenkaan tunnustaa: niin kauheaa ja häpeällistä erehtyminen on.

Uudelleen ja yhä uudelleen hän ajatteli suhdettaan tuohon perheeseen. Hän muisti lapsellisen iloisuuden, joka päilyi Anna Pavlovnan pyöreillä kasvoilla joka kerta, kun he tapasivat toisensa. Hän muisteli heidän kahdenkeskisiä keskustelujaan sairaasta ja salaisia suunnitelmiaan saada sairas luopumaan työstä, joka oli häneltä kielletty. Ja erittäin elävästi hän muisti Petrovin nuoremman pojan kiintymyksen häneen, poika kun oli kutsunut häntä "minun Kittykseni", eikä ollut tahtonut mennä nukkumaan, ellei Kitty saattanut häntä vuoteeseen. Miten hyvin kaikki oli ollut! Sitten hän näki edessään laihan, pitkäkaulaisen Petrovin pitkässä ruskeassa takissaan, muisti tämän harmaantuneet kiharaiset hiukset ja kysyvät siniset silmät, joita hän aluksi oli pelännyt, ja tämän sairaalloiset yritykset näyttää virkeältä ja eloisalta hänen läsnä ollessaan. Kitty muisti, miten oli alussa joutunut pinnistelemaan voittaakseen sen vastenmielisyyden, jota oli tuntenut Petrovia, kuten kaikkia keuhkotautisia kohtaan, ja miten oli saanut vaivata päätään keksiäkseen, mistä puhuisi tämän kanssa. Hän muisti Petrovin aran ja hellän katseen ja sen herättämän omituisen tunteen, jossa yhtyivät sääli ja ujous ja johon pian sekaantui myös oman hyväntekeväisyyden tunto. Kuinka hyvin kaikki oli ollutkaan! Mutta niin ei ollut nyt enää. Muutama päivä sitten oli kaikki muuttunut. Anna Pavlovna kohteli häntä nyt teennäisen ystävällisesti ja piti kaiken aikaa silmällä miestänsä ja häntä.

Olisiko mahdollista, että se liikuttava ilo, jota sairas oli osoittanut hänen läheisyydessään, olisi syynä Anna Pavlovnan kylmenemiseen?

"Niin", muisteli Kitty, "jotain luonnotonta Anna Pavlovnassa oli, ja oli kokonaan hänen hyväluontoisuudelleen vierasta, kun hän toissapäivänä sanoi harmistuneena: — Koko aamun on odottanut teitä, ei tahtonut juoda kahviaan ennen kuin te tulisitte, vaikka on ihan näännyksissä".

"Niin, kenties oli sekin epämieluisaa Anna Pavlovnalle, että minä autoin villavaipan sairaan hartioille. Eihän siinä mitään ollut, hän vain otti sen vastaan niin vaivautuneena ja kiitteli niin kauan, että minusta tuntui vähän nololta. Ja sitten se minun muotokuvani, jonka hän sai niin hyvin onnistumaan. Ja ennen kaikkea tuo arkaileva, hellä katse!...Niin, niin, niin se on!" toisti Kitty kauhistuneena. "Ei, ei, sehän on mahdotonta! Hän on niin sääliittävä!" vakuutteli hän itselleen heti jäljestäpäin. Tuo epäily myrkytti Kittyyn uuden elämän viehätysten.

XXXIV

Vasta vähän ennen kylpykauden loppua palasi ruhtinas Shtsherbatski omaistensa luo käytyään Karlsbadista päästyään venäläisten tuttaviansa luona Badenissa ja Kissingenissä kartuttamassa venäläistä henkeä, kuten hän sanoi.

Ruhtinaan ja ruhtinattaren mielipiteet elämästä ulkomailla olivat täysin vastakkaiset. Ruhtinatar piti kaikkea erinomaisena ja — huolimatta vakaasta asemastaan venäläisessä seuramaailmassa — koetti ulkomailla näyttää eurooppalaiselta hienostorouvalta, mitä hän ei ollut, koska oli venäläinen "barynja", ja sen tähden hän teeskenteli, mikä ei kuitenkaan aina onnistunut. Ruhtinaasta taas kaikki ulkomaalainen oli huonoa, hän piti eurooppalaista elämää painostavana ja noudatti omia venäläisiä tapojaan koettaen ulkomailla tahallaan näyttää vähemmän eurooppalaiselta kuin oikeastaan olikaan.

Ruhtinas palasi matkaltaan laihtuneena, raskaat ihopoimut poskillaan, mutta mitä iloisimmassa mielentilassa. Hänen hyvä tuulensa lisääntyi yhä, kun hän näki Kittyyn kokonaan parantuneen. Tieto Kittyyn ystävydestä rouva Stahlin ja Varenkan kanssa samoin kuin uutiset jostain Kittyssä tapahtuneesta muutoksesta, josta ruhtinatar kertoi, oudoksuttivat ruhtinasta ja herättivät hänessä vanhan mustasukkaisuuden kaikkea sitä kohtaan, mikä kiinnosti tytärtä hänen itsensä ohella, ja pelon siitä, että tytär pakenee hänen vaikutuspiiristään joillekin vieraille aloille, jonne hän ei voisi seurata. Mutta nuo ikävät uutiset opposivat siihen hyväntuulisuuden ja iloisuuden mereen, joka hänessä oli aina väreillyt ja jonka Karlsbadin vedet olivat saaneet läikkymään entistäkin vilkkaammin.

Toisena päivänä tulonsa jälkeen ruhtinas lähti tyttärensä kanssa kylpylään kovin iloisella mielellä, pitkä päällystakki yllään ja venäläiset rypyt turpeilla, kovan kauluksen tukemilla poskillaan.

Aamu oli ihana: siistinnäköiset, iloiset, pienet puutarhojen ympäröimät talot, iloiset, askartelevat,

punaposkiset, punakätiset, oluenhoitoiset saksalaiset palvelustyöt ja kirkas aurinko ilahduttivat mieltä. Mutta mitä lähemmäksi kylpylää he tulivat, sitä useammin he tapasivat sairaita, jotka hyvin järjestetyn saksalaisen elämän tavanomaisten olojen keskellä näyttivät vieläkin surkeammilta. Kittyä tuo vastakohtaisuus ei enää hämmästyttänyt. Hän oli tottunut pitämään kirkasta aurinkoa, lehvien iloista välkettä ja orkesterin soittoa asiaankuuluvana kehyksenä kaikille noilla tutuille ihmisille, heidän paranemiselleen ja huononemiselleen, jota hän kaiken aikaa seurasi. Mutta ruhtinaasta kesäaamun valo ja välke, muodikasta valssia soittavan orkesterin helkytys ja varsinkin noiden rehevien palvelustyttöjen näkeminen tuntui jotenkin sopimattomalta ja pahalta näiden eri haaroilta Eurooppaa kokoontuneitten, alakuloisina liikkuvien vainajien ympärillä.

Huolimatta ylpeydestä, jota tunsikin astellessaan siinä rakkaan tyttärensä kanssa käsikoukkuja uljaana ja ikään kuin nuortuneena, hän ikään kuin nolosteli ja häpesi voimakasta käyntiään ja lihavia jäseniään. Hänestä tuntui melkein samalta kuin muiden seuraan puolialastomana joutuneesta ihmisestä.

— Esittele, esittele minut uusille ystäville, hän sanoi tyttärelleen pusertaen kyynärvarrellaan tämän kättä. — Olen melkein ruvennut pitämään tästä sinun inhottavasta Sodenistasi, kun se on tehnyt sinut noin terveeksi. Mutta surullista, surullista täällä on... Keitä nuo ovat?

Kitty kertoi hänelle tuttujen ja tuntemattomien vastaanulijoitten nimet. Juuri kylpylän portilla he tapasivat sokean madame Berthe'in saattajattarineen, ja ruhtinas ilostui nähdessään ilmeen, joka nousi vanhan ranskattaren kasvoille hänen kuullessaan Kittyn äänen. Hän alkoi heti ranskalaiseen tapaan puhella ruhtinaan kanssa liioitellun ystävällisesti kiitellen tätä siitä, että tällä oli niin ihana tytär, ylistäen Kittyä tämän itsensä kuullen taivaisiin saakka ja nimittäen häntä oikeaksi aarteeksi, helmeksi ja lohdutuksen enkeliksi.

— Hän on siis toinen enkeli, sanoi ruhtinas hymyillen. — Sillä enkeli numero 1 kuuluu olevan neiti Varenka; niin ainakin Kitty väittää.

— Oo, Varenka neiti on todellakin enkeli, se on selvä, lisäsi madame Berthe.

Kylpylän parvekkeella he tapasivat Varenkan itsensä. Hän kiiruhti heitä vastaan hieno punainen laukku kädessään.

— Nyt isä on vihdoon saapunut, Kitty sanoi hänelle.

Koruttomasti ja luonnollisesti kuten aina Varenka taivutti vartalonsa kumarruksen ja niiauksen väliseen liikkeeseen ja alkoi heti puhella ruhtinaan kanssa yhtä luontevasti ja koruttomasti kuin muidenkin kanssa.

— Tietysti minä tunnen teidät ja oikein hyvin tunnenkin, sanoi ruhtinas hänelle hymyillen, mistä Kitty ilokseen huomasi, että hänen ystävänsä miellytti isääkin. — Minne te niin kiiruhdatte?

— Maman on täällä, hän sanoi kääntyen Kittyyn päin. — Hän ei nukkunut koko yönä, ja tohtori neuvoi häntä olemaan ulkoilmassa. Kävin hakemassa hänen käsityönsä.

— Se oli siis enkeli n:o 1, sanoi ruhtinas Varenkan mentyä.

Kitty näki, että isä olisi tahtonut laskea leikkiä Varenkasta, mutta ei voinut sitä tehdä, sillä Varenka oli miellyttänyt häntä.

— Pian saan kai nähdä kaikki ystäväsi, lisäsi hän myöskin, madame Stahlin, jos hän suvaitsee enää tuntea minua.

— Oletko tuntenut hänet, isä? kysyi Kitty, joka pelokseen huomasi ivan kipinän pilkahtavan isän silmissä.

— Tunsin hänen miehensä ja hänet jo ennen rouvan pietistiksi tuloa.

— Mitä se pietisti on, isä? kysyi Kitty säikähtyneenä jo siitäkin, että sillä, mitä hän oli niin kunnioittanut ja ihailut rouva Stahlissa, oli erityinen nimensä.

— En tiedä sitä oikein itsekään. Tiedän vain, että hän kiittää Jumalaa kaikesta, jokaisesta onnettomuudesta... siitäkin että hänen miehensä kuoli. Se on hupaisaa, kun tietää, miten huonossa sovussa he elivät... Kukas tuo on? Miten onnettoman näköinen! kysyi hän huomattessaan penkillä istuvan sairaan, jolla oli ruskea päällystakki ja laihuuden poimuttamat valkeat housut. Sairas nosti olkihattuaan, ja sen alta tuli näkyviin harvan, kiharaisen tukan paljastama korkea otsa, jolla oli sairaalloinen puna.

— Se on taidemaalari Petrov, vastasi Kitty punastuen. — Ja tuo nainen tuolla on hänen vaimonsa, lisäsi hän osoittaen Anna Pavlovnaa, joka heidän lähestyessään aivan kuin varta vasten lähti tiellä leikkivän lapsensa luo.

— Miten säälittävä hän on ja miten herttaisen näköinen! sanoi ruhtinas. — Miksi et mennyt puhuttelemaan häntä? Hän näytti tahtovan sanoa jotain.

— No, menkäämme sitten! Kitty sanoi kääntyen päättävästi ympäri. — Miten jaksatte tänään? kysyi hän Petrovilta.

Petrov nousi seisomaan keppinsä nojaan ja katsoi arasti ruhtinaaseen.

— Tämä on minun tyttäreni, sanoi ruhtinas. — Sallitteko tehdä tuttavuutta?

Maalari kumarsi ja hymyili paljastaen oudosti välkkyvät valkeat hampaansa.

— Me odotimme teitä eilen, ruhtinatar, hän sanoi Kittyille.

Hän horjahti sitä sanoessaan ja toistamalla saman liikkeen koetti osoittaa tehneensä niin tahallaan.

— Minä olisin tullut, mutta Varenka kertoi Anna Pavlovnan lähettäneen sanan, ettette te lähdekään.

— Kuinka niin! sanoi Petrov punastuen ja samassa rykien ja haki silmillään vaimoaan. — Aneta, Aneta! lausui hän korottaen ääntään, ja hänen ohuen, valkean kaulansa paksut suonet vetäytyivät kireälle kuin nuorat.

Anna Pavlovna tuli.

— Kuinka sinä olet voinut lähettää ruhtinattarelle sellaisen sanan, ettemme me lähdekään? kuiskasi hän hermostuneesti soinnittomaksi käyneellä äänellään.

— Päivää, ruhtinatar, Anna sanoi Pavlovna teennäisesti, mikä oli niin vierasta hänen aikaisemmalle käytökselleen. — Erittäin hauska tutustua, lisäsi hän kääntyen ruhtinaan puoleen. — Teitä on jo kauan odotettu, ruhtinas.

— Kuinka sinä lähetit ruhtinattarelle sellaisen sanan, ettemme me lähdekään? sähisi maalari toisen kerran vielä vihaisemmin, yhä enemmän hermostuen siitä, että hänen äänensä petti ja ettei hän voinut antaa puheelleen sitä sävyä kuin olisi tahtonut.

— No mutta hyvä Jumala! Minä luulin, ettemme lähtisi, vastasi rouva harmissaan.

— Kuinka sinä niin... kun kerran, mies alkoi rykiä ja huitaisi kädellään.

Ruhtinas nosti hattuaan ja lähti tyttärensä kanssa jatkamaan kävelyään.

— Oo, oh! huokasi hän raskaasti, — voi onnettomia ihmisraukkoja!

— Niin, isä, vastasi Kitty, — mutta täytyy muistaa, että heillä on kolme lasta, ei yhtään palvelijaa eikä myöskään juuri mitään varoja. Hän saa jotain akatemialta, kertoi Kitty vilkkaasti, koettaen tukahduttaa sitä sisäistä kuohuntaa, jonka Anna Pavlovnan omituinen käytös oli hänessä nostanut. — Kas, tuollahan on madame Stahl, virkkoi Kitty osoittaen suurta pyörätuolia, jossa päivänvarjon alla, tyynyjen ja jonkin harmaan ja sinisen keskellä könötti jotain.

Se oli rouva Stahl. Hänen takanaan seisojatekova, synkännäköinen saksalainen työmies, joka työnteli häntä. Sivulla seisojivaalea ruotsalainen kreivi, jonka nimen Kitty oli kuullut. Muutamat sairaat viipyivät pyörätuolin ympärillä katsellen istujaa kuin jotain outoa ikään.

Ruhtinas lähti hänen luokseen, ja Kitty huomasi taas isänsä silmissä tuon oudon ivallisen pilkahduksen. Ruhtinas meni madame Stahlin luo ja lausui oivallisella ranskankielellä, jota niin harvat enää nykyään taitavat, erittäin kohteliaasti ja herttaisesti:

— En tiedä, tunneteko enää minua, mutta rohkenen vaivata muistojanne kiittääkseni teitä hyvydestänne tytärtäni kohtaan, hän sanoi nostaen hattuaan ja jääden seisomaan paljain päin.

— Ruhtinas Aleksander Shtsherbatski, sanoi madame Stahl luoden häneen taivaiset silmänsä, joissa Kitty huomasi tyytymättömän vivahteen. — Hauska tavata. Olen kovin kiintynyt tyttäreenne.

— Eikö terveytenne ole vielääkään parantunut?

— Minä olen niin tottunut tähän, sanoi madame Stahl ja esitteli ruhtinaalle ruotsalaisen kreivin.

— Mutta te olette muuttunut hyvin vähän sitten viime näkemän, sanoi ruhtinas. — Kymmeneen, yhteentoista vuoteen minulla ei ole ollut kunniaa nähdä teitä.

— Niin, Jumala antaa ristin ja antaa myös voimaa sitä kantaa. Usein saa kysyä itseltään, miksi tämä elämä yhä jatkuu... Ei siltä puolen! hän sanoi harmistuneen Varenkalle, joka ei osannut kääriä hänen jalkojaan hänen mielensä mukaan.

— Varmaankin hyväntekeväisyyttä varten, sanoi ruhtinas hymyilevin silmin.

— Sitä ette te voi arvostella, sanoi rouva Stahl huomaten ivanpilkahduksen ruhtinaan kasvoilla. — Te siis lähetätte minulle sen kirjan, rakas herra kreivi? Kiitän teitä suuresti, kääntyi hän nuoren ruotsalaisen puoleen.

— Kas! huudahti ruhtinas nähdessään moskovalaisen everstin seisovan muutaman askeleen päässä, ja rouva Stahlille kumarrettuaan hän lähti tyttärensä ja mukaan liittyneen moskovalaisen everstin kanssa astelemaan eteenpäin.

— Hän on meidän ylimystöämme, ruhtinas! virkkoi eversti haluten tehdä pilkkaa rouva Stahlista, jolle hän oli nyreissään siitä, ettei rouva Stahl ollut suvainnut tehdä tuttavuutta hänen kanssaan.

— Aina samanlainen kuin ennenkin, sanoi ruhtinas.

— Oletteko tuntenut hänet jo ennen hänen sairastumistaan, ruhtinas... tarkoitan ennen kuin hän joutui vuoteenomaksi?

— Kyllä.

— Sanovat, ettei hän ole noussut kymmeneen vuoteen...

— Ei olekaan, sillä hän on lyhytjalkainen. Hänellä on hyvin ruma ruumiinrakenne...

— Isä, se on mahdotonta, huudahti Kitty.

— Pahat kielet niin puhuvat, ystäväni. Ja kyllä sinun Varenkasi saa kokea yhtä ja toista, lisäsi hän. — Oh, niitä sairaita rouvia!

— Eihän isä, väitti Kitty kiivaasti vastaan, — Varenka jumaloi häntä. Ja hänhän tekee niin paljon hyvää. Kysy keneltä hyvänsä. Varenkan ja Aline Stahlin tuntevat kaikki.

— Kenties, myönsi ruhtinas puristaen kyynärvarrellaan hänen kättään. — Mutta parempi on tehdä hyvää niin ettei kukaan tiedä, kysyipä keneltä tahansa.

Kitty oli vaiti — ei sen tähden, ettei hänellä olisi ollut mitään sanottavaa, vaan siksi, että hän ei tahtonut ilmaista isällensäkään salaisia ajatuksiaan. Mutta vaikka hän olikin päättänyt, ettei antaisi isänsä katsantokannan vaikuttaa itseensä eikä päästäisi häntä sydämensä pyhättöön, tunsikin hän — ihmeellistä kyllä — että se rouva Stahlin jumalainen kuva, jota hän oli kokonaisen kuukauden kantanut sielussaan, häipyi auttamattomasti. Jäljelle jäi vain lyhytjalkainen nainen, joka makasi siksi, että oli ruumiltaan rujo, ja kiusasi turvatonta Varenkaa siitä syystä, ettei tämä osannut kyllin huolellisesti kääriä villavaippaa hänen jaloilleen. Eivätkä mitkään mielikuvituksen ponnistukset saaneet entistä madame Stahlia enää palaamaan.

XXXV

Ruhtinas tartutti hyvän tuulensa sekä omaisiinsa että tuttaviansa, vieläpä saksalaiseen talonisäntäänkin, jonka luona Shtsherbatskit asuivat.

Palattuaan Kittyn kanssa kylpylästä ja pyydettyään sekä everstin, Marja Jevgenjevnan että Varenkankin luokseen kahvia juomaan ruhtinas käski kantaa pöydän ja tuoleja puutarhaan kastanjan suojaan ja kattaa aamiaisen sinne. Niin isäntä kuin palvelustyötökin vilkastuivat hänen iloisuutensa vaikutuksesta. He tunsivat hänen anteliaisuutensa, ja puolen tunnin kuluttua katseli yläkerrassa asuva sairas hampurilainen tohtori kateellisena kastanjan alle kokoontunutta tervettä ja iloista venäläistä seuruetta. Ruhtinatar istui violetti nauhakoriste hiuksissaan lehvien väreilevässä varjossa, valkealla liinalla peitetyn pöydän ääressä, jolle oli katettu leipää, voita, juustoa ja kylmää lintupaistia, ja ojensi kullekin täyden kuppinsa ja voileipänsä. Toisessa päässä pöytää istui ruhtinas syöden vankasti ja

jutellen äänekäästi ja iloisesti. Hän oli levittänyt eteensä ostoksensa; siinä oli pieniä kirjailtuja rasioita, soittopillejä, kaikenlaisia paperiveitsiä, joita kaikkia hän oli ostanut matkallaan eri kylpypaikoista ja joita hän lahjoitteli heille kaikille, muitten muassa Lischenille, talon palvelustytölle, ja isännälle, jonka kanssa hän laskee leikkiä huonolla, huvia herättävällä saksankielellään, vakuuttaen tälle, ettei kylpylä ollut Kittyä parantanut, vaan isännän erinomaiset ruoat, varsinkin luumuliemi. Ruhtinatar naureskeli miehensä venäläisille tavoille, mutta oli vilkkaampi ja iloisempi kuin koko kylpylässä olonsa aikana. Eversti hymyili kuten tavallisesti ruhtinaan leikinlaskulle; mutta Euroopasta, jota hän oli tutkinut tarkasti, hän oli yhtä mieltä ruhtinattaren kanssa. Hyväluontoinen Marja Jevgenjevna hihitti sydämensä pohjasta kaikelle lystikkäälle, mitä ruhtinas jutteli, ja Varenkakin oli Kittyn ihmeeksi aivan voipunut hiljaisesta, mutta heleästä ja tarttuvasta naurusta, jota ruhtinaan sutkautukset hänessä herättivät.

Kaikki tämä ilahdutti Kittyäkin, mutta hän oli silti huolissaan. Hän ei osannut ratkaista ongelmaa, jonka isä oli tahtomattaan heittänyt hänen eteensä laskeessaan iloista pilaa hänen ystävästään ja siitä elämästä, jota hän niin rakasti. Tuohon ongelmaan liittyi vielä niin ilmiselvästi ja epämiellyttävästi tänään ilmi tullut muutos hänen ja Petrovien väleissä. Kaikilla oli hauskaa, mutta Kittyllä ei voinut olla hauskaa, ja se vaivasi häntä vielä enemmän. Hän tunsi jotakin samantapaista kuin lapsuusvuosiensa, kun oli lukon takana kamarissaan rangaistusta kärsimässä ja kuuli siskojen iloista naurua oven takaa.

— Mitä ihmettä varten sinä olet ostanut kaiken tuon? kysyi ruhtinatar hymyillen ja antaen kahvikupin miehelleen.

— No kun lähtee kävelemään ja joutuu jonkin pikkukaupan luo, kuulee heti huudettavan: "Erlaucht, Excellenz, Durchlaucht". No kun kerran sanovat "Durchlaucht", niin on vastustuskyvytön ja kymmenen taaleria mennyttä.

— Sinä teet sen vain ikävystyneisyyttäsi, sanoi ruhtinatar.

— Ikävystyneisyyttäniipä tietenkin. Kun on niin ikävää, äiti kulta, ettei tiedä mihin pänsä pistäisi.

— Kuinka on mahdollista olla ikävystynyt täällä, ruhtinas? Saksassahan on niin paljon mielenkiintoista.

— Minä tiedän kyllä kaiken sen mielenkiintoisen: tiedän luumuliemen ja hernemakkaran. Kaiken sen minä jo tunnen.

— Ei, sanokaa mitä tahdotte, ruhtinas, mutta heidän laitoksensa ovat sentään sangen mielenkiintoisia, väitti eversti.

— Mitä mielenkiintoista niissä on? Kaikki ihmiset ovat tyytyväisiä kuin kuparilantit; he ovat voittaneet ja kukistaneet kaikki. Mutta mitä syytä minulla on ruveta näyttelemään tyytyväisyyttäni? Minä en ole voittanut ketään, ja saappaatkin saan riisua itse ja panna vielä oven taakse. Aamulla nouse ja pue heti yllesi ja astu saliin juomaan kelvotonta teetä. Toista on toki kotona! Kun herää, niin ei ole kiirettä mihinkään, saa ärhennellä ja nurista mitä tahtoo ja toipua kunnolla unestaan ja miettiä ja harkita ennen kuin nousee.

— Mutta aika on rahaa, te unohdatte sen, sanoi eversti.

— Aikako? Miten sattuu. Väliin on aika sellaista, että kokonaisen kuukauden antaisit puolesta ruplasta, toisen kerran taas et puolta tuntia luovuta mistään hinnasta. Eikö niin, Katjenka? Miksi sinä olet niin totinen, mikä sinua vaivaa?

— Ei minua mikään vaivaa.

— Mihin te nyt? Istukaa nyt vielä vähän aikaa, kääntyi ruhtinas Varenkan puoleen.

— Minun täytyy palata kotiin, sanoi Varenka nousten tuoiltaan ja herahtaen vielä kerran vilpittömään nauruun. Toinnuttuaan naurusta hän sanoi hyvästit ja meni sisälle hakemaan hattuaan.

Kitty meni hänen jäljestään. Varenkakin tuntui hänestä nyt toisenlaiselta. Hän ei ollut huonompi kuin ennen, mutta toisenlainen kuin Kitty aikaisemmin oli kuvitellut.

— Oi, minä en ole pitkiin aikoihin nauranut niin paljon! sanoi Varenka ottaen päivänvarjonsa ja käsityölaukkunsa. — Että hän on herttainen, tuo teidän isänne!

— Koska taas tapaamme? kysyi Varenka.

— Maman on aikeissa käydä Petrovien luona. Ettekö te aio mennä sinne? kysyi Kitty tutkiskellen Varenkaa.

— Minä menen pian, vastasi Varenka. — He aikovat lähteä pois, ja minä lupasin mennä auttamaan pakkaamisessa.

— Minäpä tulen myös.

— Mitä te siellä teette?

— Kuinka te noin sanotte? uteli Kitty silmät suurina ja otti kiinni Varenkan päivänvarjosta, jottei hän pääsisi menemään. — Ei, odottakaahan, miksi en minä saisi tulla?

— Muuten vain, kun isännekin on tullut kotiin... ja toiseksi he ujostelevat teitä.

— Ei, sanokaa minulle, miksi ette tahdo minun käyvän Petroveilla? Tehän ette sitä tahdo, eikö niin? Minkä vuoksi?

— En minä sitä ole sanonut, vastasi Varenka tyynesti.

— Ei, sanokaa, olkaa hyvä.

— Tahdotteko, että sanon kaikki? kysyi Varenka.

— Kaikki, kaikki! pyysi Kitty.

— Ei siinä ole mitään erikoista, onpahan vain niin, että Mihail Aleksejevitch (se oli maalarin nimi) oli aikonut matkustaa pois aikaisemmin, mutta ei tahtoisikaan nyt lähteä, sanoi Varenka hymyillen.

— Entä sitten? kiiruhti Kitty katsoen synkkänä Varenkaan.

— No, ja Anna Pavlovna oli jostain syystä sanonut, ettei hänen miehensä halua lähteä siksi, että te olette täällä. Tietysti se oli hyvin sopimattomasti sanottu, ja siitä sitten, teidän tähtenne, syntyi riita. Ja teidän tiedätte, miten ärtyisiä sairaut ovat.

Kitty oli vaiti ja kävi yhä totisemmaksi, ja Varenka puhui yksin koettaen tyynnyttellä häntä, sillä näki sanojen tai kyynelten tulvan olevan pääsemässä valloilleen.

— Niin, että teidän on nyt parempi pysytellä poissa... Ymmärrättehän te sen ettekä siitä loukkaannu...

— Se on minulle oikein, se on minulle oikein! Kitty sanoi vetäisten päivänvarjon Varenkan kädestä ja karttaen katsomasta ystävänsä silmiin.

Varenkan teki mieli hymyillä, kun hän katseli ystävänsä lapsellista vihastusta, mutta hän pelkäsi loukkaavansa.

— Mitä tarkoittatte sanoessanne "oikein"? Minä en ymmärrä, hän sanoi.

— Sen tähden oikein, että se kaikki on ollut teeskentelyä, sillä se on kaikki ollut keksittyä eikä sydämestä tullutta. Mitä nuo vieraat ihmiset minua liikuttavat? Minä olen vain antanut aiheita riitaan ja tehnyt sellaista, mitä kukaan ei ole pyytänyt minua tekemään. Sen tähden, että kaikki on ollut teeskentelyä, teeskentelyä ja teeskentelyä!...

— Mitä syytä siinä olisi teeskentelyyn? kysyi Varenka hiljaa.

— Oh, miten se kaikki on ollut tyhmää ja inhottavaa! Eihän minua mikään pakottanut... Pelkkää teeskentelyä! hän sanoi aukaisten ja sulkien päivänvarjoa.

— Teeskentelyä? Missä tarkoituksessa sitten?

— Että näyttäisi paremmalta ihmisten, itsensä ja Jumalan edessä, petkuttaisi kaikkia! Ei, nyt minä enää rupea sellaiseen! Parempi on pysyä pahana kuin ruveta viekastelijaksi ja petturiksi.

— Kuka sitten on viekastelija? kysyi Varenka nuhtelevasti. — Te puhutte ikään kuin...

Mutta Kitty oli kiivautensa puuskassa. Hän ei antanut Varenkan lopettaa lausettaan.

— Minä en puhu teistä, en ollenkaan. Te olette täydellisyys. Niin, niin, minä tiedän, te olette kaikki täydellisyyksiä. Mutta mitä sille voi, että minä olen paha. Näin ei olisi käynyt, ellen olisi paha. Antaa minun olla mikä olen, kunhan ei minun vain tarvitse teeskennellä. Mitä tekemistä minulla on Anna Pavlovnan kanssa! Eläkööt niin kuin itse tahtovat, ja minä elän niin kuin itse tahdon. Minä en voi olla muuta... Kaikki on ollut typerää!

— Mikä on ollut typerää? kysyi Varenka tyrmistyneenä.

— Ei mikään. Minä noudatan elämässäni vain sydämeni ääntä, te taas elätte sääntöjen mukaan. Minä olen rakastanut teitä siksi, että olen niin pitänyt teistä, mutta te olette luultavasti kiintynyt minuun vain pelastaaksenne minut ja opettaaksenne minua!

— Te ette ole nyt oikeudenmukainen, sanoi Varenka.

— Enhän minä nyt muista puhukaan kuin itsestäni.

— Kitty! kuului ääni huutavan, — tule tänne. Näytä isälle korallihelmesi.

Kitty otti pöydältä korulaatikon ja lähti äitinsä luo koppavin ilmein, tekemättä sovintoa ystävänsä kanssa.

— Mikä sinun on? Miksi olet niin punainen? sanoivat isä ja äiti yhtäikaa hänen tullessaan puutarhaan.

— Ei mikään, vastasi hän, — tulen heti paikalla, ja juoksi takaisin.

"Hän on vielä siellä", ajatteli Kitty. "Mitä minä sanon hänelle? Hyvä Jumala! Mitä minä olen tehnyt ja sanonut! Mistä syystä loukkasin häntä? Mitä minä teen? Mitä minä sanon?" mietti Kitty ja pysähtyi ovelle.

Varenka istui pöydän luona hattu päässä ja katseli päivänvarjonsa jännettä, jonka Kitty oli taittanut. Hän kohotti päätään.

— Varenka, antakaa minulle anteeksi, antakaa anteeksi! kuiskasi Kitty menen hänen luokseen. — Minä en tiedä mitä puhuin. Minä olen...

— En olisi tahtonut noin pahoittaa mieltänne, sanoi Varenka hymyillen.

Rauha oli tehty.

Silti isän tulo oli saanut Kittyn katselemaan ympäristöönsä nyt kokonaan toisin silmin. Hän ei ollut luopunut oppimastaan, mutta ymmärsi nyt pettäneensä itseään luullessaan voivansa tulla sellaiseksi kuin tahtoi. Hän oli ikään kuin tointunut lumouksesta ja tunsu nyt selvästi, kuinka vaikeaa oli ilman teeskentelyä ja ylvästelyä pysytellä siinä korkeudessa, johon hän oli tahtonut nousta. Lisäksi hän ymmärsi nyt, kuinka äärettömän raskas oli tuo surun, sairauden ja kuoleman ilmapiiri, jossa hän eli; ja nyt hänestä tuntuivat piinallisilta kaikki ne ponnistukset, joita hän oli tehnyt oppiakseen pitämään kaikesta siitä. Hänet valtasi halu päästä raittiiseen ilmaan, Venäjälle, Jergusovon vanhaan aateliskartanoon, jonne hän tiesi sisarensa Dollyn lapsinensa jo muuttaneen.

Mutta hänen rakkautensa Varenkaan ei ollut heikentynyt. Sanoessaan jäähyväisiä Kitty pyysi häntä tulemaan luokseen Venäjälle.

— Minä tulen, kunhan ensin menette naimisiin, sanoi Varenka.

— Minä en koskaan mene naimisiin.

— Sitten en minä tule koskaan luokseenne.

— No sitten minä menen naimisiin vain sitä varten. Muistakaakin pitää lupauksenne! sanoi Kitty.

Lääkärin ennustukset olivat toteutuneet. Kitty palasi kotiinsa Venäjälle kokonaan parantuneena. Hän ei ollut yhtä huoleton ja iloinen kuin ennen, mutta rauhallinen hän oli. Moskovan aikaiset surut olivat enää pelkkä muisto.

KOLMAS OSA

Sergei Ivanovitsh Koznyshev tahtoi levätä henkisestä työstä, ja sen sijaan, että olisi tapansa mukaan lähtenyt ulkomaille, hän tuli toukokuun lopulla velipuolensa luo maalle. Hänen mielestään mikään ei vetänyt vertoja maalaiselämälle, ja nyt hän tuli maalle siitä nauttimaan. Konstantin Levin oli hyvillään hänen tulostaan, semminkin kun oli luultavaa, ettei Nikolai-veli enää tänä kesänä tulisi. Mutta huolimatta rakkaudestaan ja kunnioituksestaan Sergei Ivanovitshia kohtaan Konstantin Levin tunsu maalla tämän seurassa olonsa hankalaksi. Leviniä häiritsi, jopa suorastaan vaivasi Sergei Ivanovitshin suhtautuminen maalaiselämään. Konstantin Levinille maaseutu vainioineen ja metsineen oli elämän varsinainen paikka, sen ilojen, surujen ja ponnistusten tanner; Sergei Ivanovitsh taas katsoi maalaiselämän olevan yhtäältä hyvää tekevää lepoa, toisaalta taas terveellistä turmeluksen vastamyrkkyä, jota hän nautti mielellään ja tietoisena sen tuottamasta hyödystä. Konstantin Levinin mielestä maalaiselämä oli oivallista sen vuoksi, että se tarjosi epäamättä hyödyllisen työkentän; Sergei Ivanovitshista maalaiselämän erityisviihätys oli siinä, että maalla saattoi ja tulikin olla tekemättä mitään. Lisäksi Leviniä harmitti Sergei Ivanovitshin suhde kansaan. Sergei Ivanovitsh sanoi rakastavansa ja tuntevansa kansaa ja puheli usein talonpoikien kanssa — sen hän osasikin tehdä hyvin, ilman teeskentelyä ja keimailua —, ja jokaisesta keskustelustaan hän johti yleisiä päätelmiä kansan hyväksi ja todisteeksi omasta kansantuntemuksestaan. Konstantin Levinille sellainen suhde kansaan oli vastenmielinen. Hänen näkemyksensä mukaan kansa oli vain keskeinen osakas yhteisessä työssä. Joskin hän tunsu kansaa kohtaan syvää kunnioitusta ja jonkinlaista heimolaisrakkautta, jonka hän uskoi saaneensa talonpoikaisen imettäjänsä maidosta, ja joskin hän väliin riemastui noiden ihmisten voimasta, lempeydestä ja oikeudentunnosta, saattoi hän, niin ikään osakas yhteisessä työssä, useinkin vihastua kansaan sen huolettomuuden, siivottomuuden, juoppouden ja petollisuuden johdosta, kun työ olisi vaatinut aivan toisenlaisia ominaisuuksia. Jos Konstantin Leviniltä olisi kysytty, rakastiko hän kansaa, hän ei toden totta olisi tiennyt, miten siihen vastaisi. Rakasti eikä rakastanut, samoin kuin muitakin ihmisiä. Tietysti hän hyvänä ihmisenä enemmän rakasti kuin vihasi ihmisiä ja samoin myöskin kansaa. Mutta hänen mielestään ei siinä ollut mitään erityisen rakastettavaa tai vihattavaa: hän sekä eli kansan parissa että kaikki hänen toimensa olivat sidoksissa siihen, ja niinpä hän katsoi olevansa osa kansaa. Hän ei nähnyt itsessään tai kansassa mitään erikoisia ominaisuuksia tai puutteita eikä siis voinut asettaa itseään sen vastakohtaksi. Ja vaikka hän isäntänä, välittäjänä ja neuvonantajana oli ollutkin pitkät ajat mitä läheisimmissä suhteissa talonpoikiin — talonpojat uskoivat häneen ja kävivät aina neljänkymmenenkin virstan takaa kysymässä häneltä neuvoa —, ei hänellä silti ollut mitään tarkkaa näkemystä kansasta, ja kysymykseen, tunteeo hän kansan, hänen olisi ollut yhtä vaikea vastata kuin kysymykseen, rakastaako hän sitä. Jos Levin olisi sanonut tuntevansa kansan, se olisi ollut sama kuin hän olisi väittänyt tuntevansa ihmiset. Elämää seuraillessaan hän oli tullut tuntemaan paljon sellaisia henkilöitä — niitten joukossa myös talonpoikia —, joita piti hyvinä ja mielenkiintoisina ihmisinä, ja huomasi heissä aina uusia piirteitä ja sai alinomaa muutella ja muokata mielipiteitään heistä. Sergei Ivanovitshin suhde oli kokonaan toinen. Niin kuin hän piti maalaiselämästä ja kehui sitä vastakohtana toiselle elämäntavalle, josta ei pitänyt, samoin hän piti myös kansasta vastakohtana sille ihmislukalle, josta hän ei pitänyt, ja samoin hän sanoessaan tuntevansa kansan käsitti sen joksikin vastakohtaksi muille ihmisille yleensä. Tekemiensä huomioiden ja ennen kaikkea vastakkainasettelujen nojalla hän näki kansanelämän muodot määrätynlaisina ja selkeinä, eikä hän koskaan muuttanut mielipidettään kansasta eikä antanut minkään horjuttaa myötätuntoista suhdettaan siihen.

Veljesten väitellessä kansasta Sergei Ivanovitsh voitti aina veljensä siksi, että hänellä oli määrättyt käsityksensä kansasta, sen luonteesta, ominaisuuksista ja taipumuksista, kun taas Konstantin Levinillä ei ollut mitään määrättyä eikä muuttumatonta kantaa siinä asiassa, joten hänet oli helppo saada kiinni ristiinpuhumisesta.

Sergei Ivanovitsh piti nuorempaa veljeään kunnan miehenä, jolla oli sydän paikallaan, mutta joka melko nokkelasta älystään huolimatta oli liian riippuvainen hetken vaikutelmista ja sen vuoksi ristiriitainen. Vanhemman veljen suopeudella hän silloin tällöin selitteli Levinille asioiden merkitystä, mutta ei mielellään väitellyt tämän kanssa, koska tiesi helposti voittavansa hänet.

Konstantin Levin oli aina pitänyt veljeään sangen viisaana ja sivistyneenä miehenä, jalona sanan parhaassa merkityksessä ja kykenevänä toimimaan yhteiseksi hyväksi. Mutta mitä vanhemmaksi hän tuli ja mitä enemmän hän oppi tuntemaan velipuoltaan, sitä useammin hänen mieleensä silti nousi ajatus, ettei tuo kyky toimia yhteiseksi hyväksi, jonka hän tunsu itseltään kokonaan puuttuvan, kenties ollutkaan mikään vahvuus vaan päinvastoin jokin puute, ei hyvien, rehellisten, jalojen toimien ja taipumusten puute, vaan elämän voiman puute, sen puute, mitä sanotaan sydämeksi, pyrkimyksen, joka pakottaa ihmisen valitsemaan kaikista lukemattomista edessä olevista elämänteistä yhden ja haluamaan sitä. Mitä enemmän hän oppi tuntemaan velipuoltaan, sitä paremmin hän huomasi, ettei Sergei Ivanovitsh eivätkä monet muutkaan yleisen hyvän asianajat olleet sydämensä pakosta kiintyneet yhteiseen hyvään, vaan että he olivat järjellään harkinneet hyväksi toimia sillä alalla ja siksi ottaneet

sen työalukseen. Tätä otaksumaa lujitti sekin huomio, ettei Sergei Ivanovitsh kokenut kysymyksiä yhteisestä hyvästä ja sielun kuolemattomuudesta vähääkään läheisemmiksi kuin shakkipeliä tai jonkin uuden koneen taidokasta rakennetta koskevia kysymyksiä.

Lisäksi Konstantin Leviniä vaivasi se seikka, että hänen veljensä oli tullut maalle lepäämään, kun taas hänellä, Levinillä, oli varsinkin juuri kesäaikaan niin paljon kaikenlaisia taloustöitä, ettei pitkä kesäpäivä tahtonut riittää. Ja vaikka Sergei Ivanovitsh nyt lepäsikin eli ei kirjoittanut teostaan, hän oli niin tottunut henkiseen työhön, että halusi esitellä mieleensä tulleita ajatuksia kauniisti ja suppeasti muotoiltuina ja halusi niille myös kuulijan. Tavallisin ja luontevin kuulija oli hänen velipuolensa. Siksi Konstantinista tuntui nololta jättää hänet yksin, niin koruttoman veljelliset kuin heidän välinsä muuten olivatkin. Sergei Ivanovitsh paneutui mielellään pitkäkseen päivänpaisteiselle nurmikolle ja lojui siinä itseään paahtaen ja veltosti jutellen.

— Et usko, vakuutteli hän Levinille, — miten minä nautin tästä laiskiaisen elämästä. Ei ainoatakaan ajatusta päässä, usko pois.

Mutta Konstantinin oli ikävä istua ja kuunnella häntä, varsinkin kun hän tiesi, että lantaa ajettiin väärälle pellolle, jos hän oli poissa, ja kaadettiin ties miten, jollei hän ollut valvomassa, eikä väännetty kiinni auran terää, vaan päästettiin se löysäksi ja sanottiin sitten, että uudenaikaiset aurat ovat vain herrain metkuja ja että toista ne ovat vanhat sahrat jne.

— Pysyisit paikoillasi etkä hääräisi niin tässä helteessä, kehotti Sergei Ivanovitsh.

— Minun täytyy kuitenkin pistäytyä konttorissa, Levin vastasi ja livistikin pellolle.

II

Kesäkuun ensi päivinä sattui, että Levinin vanha hoitajamummo ja taloudenhoitaja Agafja Mihailovna, joka piti talossa emännyyttä, liukastui viedessään kellariin vastasuolattuja sienisiä, kaatui ja nyrjäytti ranteensa. Haettiin vastikään yliopistosta päässyt kunnanlääkäri, nuori ja puhelias mies. Hän tarkasti käden, sanoi, ettei se ole mennyt sijoiltaan, ja jäi sitten päivälliselle. Hän näytti nauttivan keskustelusta kuuluisan Sergei Ivanovitsh Koznyshevin kanssa ja — tuodakseen ilmi valistuneen näkökantansa — kertoi tälle kaikki ympäristön juurut valitellen kunnallisen asiainhoidon kehnoa tilaa. Sergei Ivanovitsh kuunteli tarkkaavasti, kyseli yhtä ja toista ja yltyi sitten uuden kuulijansa innostamana puhumaan enemmänkin. Hän teki useita osuvia ja merkittäviä huomautuksia, joihin nuori tohtori suhtautui kunnioittavasti ja arvoa-antavasti. Sergei Ivanovitsh muuttui veljelle tuttuun tapaansa kovin eloisaksi, kuten yleensäkin loistavan ja vilkkaan keskustelun jälkeen. Lääkärin mentyä hän halusi lähteä joelle onkimaan. Sergei Ivanovitsh piti paljon onkimisesta ja ikään kuin ylpeili siitä, että saattoi pitää niin tyhmästä työstä.

Konstantin Levin, jonka piti lähteä kyntöpellolle ja niityille, lupasi saattaa hänet hevosella joelle.

Oli juuri se sydänkesän aika, jolloin vuoden sadosta jo aletaan olla selvillä, jolloin ajatus yhä useammin siirtyy tulevan vuoden kylvöihin ja heinäkorjuu on edessä, jolloin ruis on jo heilimöinyt ja keinuu tuulella harmaanvihreänä kevein, hentoisin tähkin. Viheröivät kauralaihottavat leviävät vielä epätasaisina ja keltakukkaisten rikkaruohokasvustojen täplittäminä, mutta toisaalla maa jo peittyi varhaisen tattarin lehtiin. Karjan kivikoksi talleamat kesannot ovat jo puoliksi kynnettyt, ja auringonlaskun aikaan ilmassa tuntuu kuivettuneista lantatunkioista ja keltaisista simakukista lähtevä äitelä lemu. Koskemattomat, viikatetta odottavat heinäniityt leviävät alangoilla sankkana meriaavana, jolla kitketyt hierakanvarret tummuvat kasoissaan.

Oli se aika kesästä, jolloin maatöissä on lyhyt hengähdystauko ennen joka vuosi toistuvaa, kansan kaikki voimat vaativaa sadonkorjuuta. Sato oli hyvä, päivät olivat selkeitä ja kuumia ja yöt kasteisia ja lyhyitä. Veljesten oli ajettava metsän poikki tullakseen niityille. Sergei Ivanovitsh ihaili koko ajan sankkalehväisen metsän kauneutta kiinnittäen veljensä huomion milloin varjon puolelta tummaan, keltaisten verholehtien kirjavoimaan vanhaan lehmukseen, joka juuri oli puhkeamaisillaan kukkaan, milloin tämänvuotisiin smaragdinhoitoisiin vesoihin. Konstantin Levin ei pitänyt siitä, että puhuttiin luonnon kauneudesta. Sanat ikään kuin riisuvat kauneuden siltä, mitä hän näki. Hän myönteli veljensä puhuessa, mutta alkoi tahtomattaan ajatella muuta. Kun he olivat ajaneet metsän poikki, koko hänen huomionsa sai osakseen kummalla oleva kesanto. Sillä kasvoi paikoin keltaista ruohoa, paikoin maa oli rikottu ja jaettu ruutuihin, sinne tänne oli kaadettu lantakasoja, ja osaksi maa oli jo kynnettykin. Ketoa

pitkin ajoi rivistönä joukko kärriä. Levin laski, montako niitä oli, ja oli hyvillään siitä, että pelto tulee hyvään kuntoon; edessä olevat niityt veivät hänen ajatuksensa heinänteekoon. Heinänteko kiehtoi hänen mieltään aina erityisen voimakkaasti. Kun oli tultu niityn reunaan, Levin pysäytti hevosensa.

Alhaalla sakeassa heinikossa oli säilynyt vielä aamukaste, ja Sergei Ivanovitsh pyysi veljeään saattamaan hänet hevosella siihen pajupensaaseen saakka, jonka kohdalla hänen onkiapajansa oli, etteivät jalat kastuisi. Niin sääli kuin Konstantin Levinin olikin tallata heinää, hän ajoi niitylle. Korkea heinä kietoutui pehmeästi hevosen jalkoihin ja rattaanpyöriin, joiden rumpuihin ja puoliin takertui siemeniä.

Sergei Ivanovitsh istuutui pensaan juurelle selvittelemään onkiaa, ja Levin sitoi hevosensa puuhun ja astui avaran niityn tyyneen, harmaanvihreään mereen. Silkinen siemenkypsä heinä ulottui keväisen tulvaveden alta vapautuneella maalla melkein vyötäisiin saakka.

Kuljettuaan niityn poikki hän tuli tielle ja tapasi mehiläiskoppaa kantavan ukon, jonka toinen silmä oli turvoksissa.

— Oletko saanut kiinni uusia mehiläisiä, Fomitsh? kysyi Levin.

— Vai uusia! Kunpa saisi entiset edes säilymään, Konstantin Dmitrish.

Toinen parvi karkasi jo toisen kerran. Saivat sentään pojat kiinni. Riisuiivat tuon teidän kyntöhevosenne, joka tuolla pellolla kyntää, ajoivat perässä ja saivat kiinni...

— No mitäs sanot, Fomitsh, joko saa ruveta niittämään vai pitääkö odottaa vielä?

— Mikäpä väli tuolla lienee. Meikäläinen aina jättää Pietarin päivään, mutta tehän tuota aloitatte aikaisemmin. Kun Luoja suo, niin lykää; heinä on hyvä. Pääseepähän karja väljemmälle.

— Mitäs ilmasta arvelet?

— Miten Luoja hyväksi nähnee. Saattaa pysyä poutanakin. Levin palasi veljensä luo.

Kala ei syönyt, mutta Sergei Ivanovitsh oli varsin tyytyväinen, näyttipä olevan mitä parhaimmalla tuulella. Levin huomasi, että Sergei Ivanovitsh oli aamupäiväisen keskustelun synnyttämässä vireessä ja tahtoi puhua. Levin sitä vastoin halusi päästä kotiin niin pian kuin suinkin saadakseen niittomiehet huomiseksi kokoon ja ratkaistakseen kysymyksen heinäniitosta, joka oli hänelle niin tärkeä.

— Emmeköhän lähde jo, hän sanoi.

— Mikäs kiire nyt on? Istutaan toki hetkinen. Oletpa sinä kastunut aika lailla! Mukavaa tässä on istua, vaikei kala syökään. Kaikenlaiset pyyntihommat ovat sikäli hyviä, että saa olla tekemisissä luonnon kanssa. Katsohan tuota teräksenväristä vettä, miten se on kaunista! hän sanoi. — Nuo heinäiset niityrannat, jatkoi hän, — tuovat aina mieleeni vanhan arvoituksen, — muistatko? Heinä sanoo vedelle: huojutaan ja keinutaan.

— En minä tunne sitä arvoitusta, Levin vastasi alakuloisesti.

III

— Tiedätkö, minä ajattelin tässä sinua, sanoi Sergei Ivanovitsh. — On aivan anteeksiantamatonta, miten teidän piirikunnassanne asioita hoidetaan; se tohtori näet kertoi minulle... hän ei ole lainkaan tyhmä mies. Olen sanonut sinulle ennenkin ja sanon, ettei ole hyvä, ettet sinä käy kokouksissa ja että vetäydyt syrjään kunnan asioista. Jos kaikki kunnolliset ihmiset vetäytyvät syrjään, menee kaikki tietysti päin honkia. Maksetaan veroa virkailijoiden palkkaamista varten eikä kuitenkaan ole kouluja, ei välskäreitä eikä kättilöitä, ei apteekkeja eikä mitään.

— Olenhan minä koettanut, Levin vastasi hiljaa ja vastahakoisesti, — mutta kun minä en voi! Mitä minä sille mahdan?

— Mitä sinä et voi? En totta tosiaan ymmärrä. Se ei voi olla vain välinpitämättömyyttä tai taitamattomuutta. Voiko se todellakin olla silkkää laiskuutta?

— Ei mitään niistä kolmesta. Minä olen koettanut ja tullut huomaamaan, etten voi tehdä mitään,

Levin sanoi.

Hän ei välittänyt syventyä veljensä sanoihin. Hän katseli joentakaiselle pellolle ja näki siellä jotain mustaa, mutta ei voinut erottaa, oliko siellä pelkkä hevonen vai ratsastava työnjohtaja.

— Miksi et voi tehdä mitään? Sinä olet yrittänyt, eikä yritys ole mielestäsi onnistunut, ja sinä alistut heti. Luulisi toki miehessä olevan enemmän itserakkautta.

— Itserakkautta, sävähti Levin veljensä sanojen satuttamana, — mitä se tähän kuuluu? Jos yliopistossa olisi minulle sanottu, että muut ymmärtävät integraalilaskun, minä vain en, niin se olisi loukannut itserakkauttani. Mutta tässä pitäisi olla edeltäpäin vakuuttunut siitä, että sentapainen työ vaatii joitakin erityisiä kykyjä ja että kaikki se puuhastelu on mahdottoman tärkeää.

— Eikö se sitten ole tärkeätä? sanoi Sergei Ivanovitsh jota loukkasi se, että Levin piti vähäarvoisina hänen kiinnostuksensa kohteita, ja varsinkin se, että tämä näytti niin vastahakoisesti kuuntelevan häntä.

— Minusta se ei tunnu tärkeältä, se ei innosta minua, sano mitä sanot... Levin vastasi, joka erotti nyt, että liikkuva musta kohde oli työnjohtaja ja että tämä nähtävästi oli päästämässä miehiä pois kyntämästä. He käänsivät sahrojaan nurin. "Joko ne nyt ovat lopettaneet kynnön?" hän ajatteli.

— Mutta kuulehan sentään, sanoi vanhempi veli vetäen kauniit, viisaat kasvonsa kurttuun, — kaikella on sentään rajansa. On varsin kiitettävää olla eriskummallinen ja vilpiton ihminen ja vihata valheellisuutta... sen minä hyvin tiedän; mutta se, mitä sinä äsken sanoit, on joko aivan järjetöntä tai kalskahtaa varsin pahalta. Kuinka sinä voit pitää vähäarvoisena sitä, että tämä kansa, jota sinä niin vakuutat rakastavasi...

"En ole koskaan vakuuttanut", ajatteli Konstantin Levin.

—... kuolee avun puutteeseen? Raa'at eukot näännyttävät lapsiraukkoja kuoliaaksi, kansa piintyy sivistymättömyyteensä ja on jokaisen kyläkirjurin vallassa, ja sinun käsiisi on annettu apukeinoja, mutta sinä et auta, sillä et pidä sitä tärkeänä.

Ja Sergei Ivanovitsh asetti hänen eteensä pahan ongelman; joko olet niin kehittymätön, ettet näe kaikkea, mitä voisit tehdä, tai et tahdo uhrata mitään rauhastasi, turhamaisuudestasi ja sen sellaisista ryhtyäksesi sitä tekemään.

Konstantin Levin tunsu, ettei hän voinut kuin alistua ja tunnustaa kylmäkiskoisuutensa yhteistä asiaa kohtaan. Ja se loukkasi ja katkeroitti häntä.

— Niin se on, hän sanoi päättävästi, — minä en näe mitään mahdollisuutta...

— Miten niin et? Onko esimerkiksi mahdotonta hyvän varainhoidon avulla hankkia tarvitseville lääkärinapua?

— Minusta se näyttää mahdottomalta... Meidän piirimme neljäntuhannen neliövirstan laajuisella alueella on luullakseni aivan mahdotonta saada joka paikkaan lääkärinapua, kun ottaa huomioon tämän seudun tulvavedet, lumituiskut ja työajat. Enkä minä yleensääkään usko lääketieteeseen.

— Suo anteeksi, tuo ei ole reilua... Voisin ottaa tuhat esimerkkiä... Ja entä sitten koulut?

— Mihin niitä tarvitaan?

— Mitä sinä puhut! Voiko olla epäilystä sivistyksen hyödyistä? Jos se on hyvä sinulle, niin se on hyvä muillekin.

Konstantin Levin tunsu joutuneensa alakynteen, joten hän kiivastui ja tuli tahtomattaan sanoneeksi pääsyyn välinpitämättömyyteensä yhteistä asiaa kohtaan.

— Ehkäpä kaikki tuo on hyväksi. Mutta miksi minun pitäisi huolehtia lääkintäasemista, joita en koskaan käytä, ja kouluista, joihin en tule lähettämään lapsiani ja joihin eivät talonpojatkaan tahdo lapsiaan lähettää, kun en edes lujasti usko, että tarvitsee lähettää? hän sanoi.

Sergei Ivanovitshia kummastutti hiukan tämä odottamaton katsantokanta; mutta hän teki samassa uuden hyökkäyssuunnitelman.

Hän oli hetkisen vaiti, veti toisen onkensa vedestä, heitti uudelleen ja kääntyi hymyillen veljensä puoleen:

— Jahaa... No mitä ensinnäkin lääkintäaseman tärkeyteen tulee, tämänpäiväinen kokemus osoittaa

sen tarpeellisuuden. Vastahan Agafja Mihailovna tarvitsi kunnanlääkäriä apua.

— Minä vain luulen että käsi jää vääräksi.

— No, sehän nähdään...ja toiseksi lukutaitoinen talonpoika on kai sinullekin hyödyllisempi kuin lukutaidoton.

— Ei ole, kysy keneltä hyvänsä, Levin vastasi varmasti, — lukutaitoinen on työmiehenä paljon huonompi. Ei saa teitäkään korjatuksi; ja tuskin ovat saaneet sillan kokoon, kun jo varastavat.

Sergei Ivanovitsh rypisti kulmiaan, sillä hän ei pitänyt vastaväitteistä, varsinkaan sellaisista, joissa lakkaamatta hypittiin uusiin asioihin ja ilman mitään yhteyttä esiteltiin uusia todisteita, niin että oli vaikea tietää mihin vastata.

— Pysykäämme asiassa, hän sanoi. — On kysymys siitä, myönnätkö sinä, että sivistys tuo onnea kansalle?

— Myönnän, Levin sanoi arvelematta ja huomasi samassa sanoneensa hiukan toisin kuin ajatteli. Hän tunsu, että jos hän sen myöntää, veli todistaa hänen kaikki puheensa loruksi, jossa ei ole päätä eikä häntää. Hän ei tiennyt, miten tämä sen todistaa, tiesi vain, että hän tekee sen epäamättömän loogisesti, ja odotti sitä.

Ja todistelu tapahtui paljon yksinkertaisemmin kuin Konstantin Levin oli osannut odottaakaan.

— Jos sinä myönnät sivistyksen tuovan onnea, sanoi Sergei Ivanovitsh — niin et rehellisenä ihmisenä voi olla auttamatta eteenpäin sellaista asiaa sekä haluamatta työskennellä sen hyväksi.

— Mutta en minä vielä myönnä sitä hyväksi, sanoi Konstantin Levin punastuen.

— Miten niin et? Sinähän juuri sanoit...

— Niin, en tunnusta sitä hyväksi enkä mahdolliseksikaan.

— Sitä sinä et voi tietää, kun et ole nähnyt sen eteen vaivaa.

— No, oletetaan niin, sanoi Levin, joka ei ollenkaan oletanut niin, — oletetaan, että asia olisi niin. Mutta minä en sittenkään käsitä, miksi minun pitäisi ruveta sitä edistämään.

— Mitä sinä tarkoitat?

— Kun me nyt kerran olemme ruvenneet tästä keskustelemaan, niin selitä sinä filosofiselta näkökannalta, Levin sanoi.

— Minä en käsitä, mihin tässä filosofiaa tarvitaan, sanoi Sergei Ivanovitsh sellaiseen sävyyn — niin Levinistä tuntui — kuin hän ei olisi myöntänyt velipuolellaan olevan oikeutta keskustella filosofiasta. Se ärsytti Levinä.

— Minä sanon heti mihin! aloitti hän kiivaasti. — Minä luulen, että kaikkien meidän toimiemme perusteena on sittenkin henkilökohtainen onni. Nykyisissä kunnallisissa laitoksissa en aatelismiehenä näe mitään, mikä edistäisi minun hyvinvointiani. Tiet eivät ole parantuneet eivätkä parannu; ja minun hevoseni vetävät minua kyllä huonoillakin teillä. Lääkäriä ja lääkintäasemaa en tarvitse — en ole koskaan kääntynyt niiden puoleen enkä tule kääntymään. Koulut ovat minulle myös tarpeettomia, jopa vahingollisiakin, kuten äsken sanoin. Kaikista kunnallisista laitoksista ei minulla ole muuta iloa kuin että saan maksaa kahdeksantoista kopeekkaa desjatiinalta, viettää kaupungissa yöni lutikoitten seurassa ja kuunnella kaikenlaista roskaa ja ruokottomuutta, saamatta siitä pienintäkään henkilökohtaista tyydytystä tai etua.

— Kuulepas, keskeytti Sergei Ivanovitsh hänet hymyillen, — henkilökohtainen etu ei kannustanut meitä tekemään työtä talonpoikien vapauttamiseksi orjuudesta, mutta työtä tehtiin kuitenkin.

— Eipähän! keskeytti Konstantin yhä enemmän kiivastuen. — Talonpoikien vapauttaminen oli kokonaan toista. Ja siinä oli kysymyksessä henkilökohtainen etu. Täytyi päästä vapaaksi sen raskaan taakan painosta, joka niin pusersi meitä kaikkia hyviä ihmisiä. Mutta keskustella äänivaltaisena siitä, montako kultaajaa tarvitaan ja miten viemärit on johdettava kaupungissa, jossa minulla ei muuten ole mitään tekemistä, valamiehenä tuomita talonpoikaa sianlihavarkaudesta ja kuunnella kuusi tuntia puolustajien ja syyttäjien jaarittelua ja oikeuden puheenjohtajan kuulustelua, kun hän kysyy meidän vanhalta hölmö-Aljoshalta: "Myönnätkö te, herra syytetty, sianlihavarkauden tapahtuneeksi tosiasiaksi? — Häh?"

Konstantin Levin viehättyi esittämään oikeuden puheenjohtajaa ja hölmö-Aljoshaa; kaikki se tuntui

hänestä kuuluvan asiaan. Mutta Sergei Ivanovitsh kohautti olkapäitään.

— Mitä sinä sillä oikeastaan tahdot sanoa?

— Minä tahdon vain sanoa, että niitä oikeuksia, jotka koskevat minua... minun intressejäni, olen aina puolustava kaikin voimin, niin kuin ennen ylioppilasaikanani, kun ylioppilaiden luona pidettiin kotitarkastuksia ja santarit lukivat meidän kirjeitämme, olin kaikin voimin valmis puolustamaan meidän oikeuksiamme — sivistyksen ja vapauden oikeuksia. Olisi toista, jos olisi kysymys asevelvollisuudesta, joka koskee minun lasteni ja veljeni kohtaloa ja minua itseäni; minä olen valmis neuvottelemaan kaikesta, mikä tavalla tai toisella koskee minua. Mutta minulla ei ole mitään halua mennä päättämään siitä, mihin on määrättävä neljäkymmentätuhatta ruplaa rahoja, ja tuomitsemaan hölmö-Aljoshaa.

Konstantin Levinin sanat tulivat kuin murtuneesta padosta. Sergei Ivanovitsh hymähti.

— Entä kun jonain päivänä itse joudut oikeuteen? Olisiko sinusta hauskeampi, että sinut tuomittaisiin vanhassa rikosoikeudessa?

— Minä en joudu oikeuteen. Minä en tapa ketään, eikä minun ole tarvis mennä sinne. Koko meidän zemstvolaitoksemme, jatkoi hän hypähtäen taaskin kokonaan syrjään asiasta, — on kuin ainakin juhannuskoivut, joita täällä tökitään pystyyn että saataisiin jotain sen metsän tapaista, joka Euroopassa on kasvanut itsestään, enkä minä voi täydestä sydämeistäni katsella noita koivuja ja uskoa niihin.

Sergei Ivanovitsh kohautti olkapäitään ilmaistakseen hämmästyksensä siitä, mistä nuo juhannuskoivut nyt yhtäkkiä ilmestyivät, joskin hän samassa ymmärsi, mitä hänen veljensä niillä tarkoitti.

— Eihän tuolla tavoin voi päätellä, huomautti hän. Mutta Konstantin Levin tahtoi vielä sanoa jotain puolustukseksi sille puutteelle, jonka hän tunsi itsessään olevan, — välinpitämättömyydelleen yhteistä hyvää kohtaan. Ja hän jatkoi:

— Minä en usko, että mikään toiminta voi vakiintua, jollei sillä ole pohjanaan henkilökohtainen intressi. Se on yleinen filosofinen totuus, hän sanoi toistaen varmasti sanan filosofinen, ikään kuin osoittaakseen, että hänellä oli yhtä suuri oikeus puhua filosofiasta kuin kenellä muulla hyvänsä.

Sergei Ivanovitsh hymyili jälleen. "Hänelläkin on oma filosofiansa omia taipumuksiaan palvelemissa", hän ajatteli.

— Parasta kun jätät filosofian rauhaan, hän sanoi. — Kaikkien aikojen filosofian päätarkoituksena on löytää se välttämätön yhdysside, joka on olemassa henkilökohtaisen edun ja yhteishyvän välillä. Mutta se ei nyt kuulu asiaan. Palatakseni siihen minun täytyy korjata sinun äskeitä vertaustasi. Koivut eivät ole maahan tökkäistyjä, vaan ne on osaksi istutettu, osaksi kylvetty, ja niitä täytyy käsitellä hellävaroen. Vain niillä kansoilla on tulevaisuus, vain niitä kansoja voidaan nimittää historiallisiksi, jotka kykenevät vaistoamaan, mikä heidän laitoksissaan on tärkeää ja merkitsevää, ja jotka ymmärtävät pitää laitoksiaan arvossa.

Ja Sergei Ivanovitsh siirsi kysymyksen filosofis-historialliselle alalle, jonne Konstantin Levin ei voinut häntä seurata, ja osoitti, miten väärä veljen kanta oli.

— Mitä tulee siihen, ettei se työ sinua miellytä, niin se johtuu vain — suo anteeksi — meidän tavallisesta venäläisestä laiskuudestamme ja herrasluonnostamme, ja minä olen varma siitä että se on sinussa vain ohimenevää harhaannusta.

Konstantin oli vaiti. Hän tunsi olevansa voitettu joka suhteessa, mutta samalla hän tunsi, ettei Sergei Ivanovitsh ollut ymmärtänyt hänen ajatustaan. Hän ei vain tiennyt, miksi niin oli käynyt: siksikö, ettei hän ollut osannut sanoa sitä selvästi, siksikö, ettei Sergei Ivanovitsh tahtonut sitä ymmärtää vaiko siksi, ettei tämä voinut häntä ymmärtää. Mutta Konstantin Levin ei ruvennut syventymään noihin ajatuksiin, vaan väittämättä enää vastaan vaipui miettimään jo aivan toista, omaa yksityistä asiaansa.

Sergei Ivanovitsh kääri kokoon toisenkin onkensa, irrotti hevosen, ja he lähtivät ajamaan.

Se yksityinen asia, jonka parissa Levinin ajatukset askartelivat, oli seuraava: Levin oli kerran viime vuonna suuttunut heinäniityllä työnjohtajaansa ja käyttänyt tavallista itsetyyntymiskeinoaan — ottanut mieheltä viikatteen ja alkanut niittää. Se työ oli niin miellyttänyt häntä, että hän oli sittemmin tuon tuostakin tarttunut viikatteeseen; olipa hän yksin niittänyt koko lähiniityn ja tänä vuonna hän oli jo aikaisin keväällä suunnitellut, miten tulisi päiväkaudet niittämään miestensä kanssa.

Veljensä tulon jälkeen hän oli alkanut epäröidä, niittääkö vai ei. Hänestä tuntui pahalta jättää veli päiväkausiksi yksin kotiin, ja hän pelkäsi, että veli kenties nauraisi hänen innostukselleen. Mutta kulkiessaan niityllä hän oli saanut niiton vaikutelmat niin elävästi mieleensä, että oli jo melkein varmasti päättänyt ruveta niittämään. Ja hermostuneen onkikeskustelun jälkeen hän muisti taas tuon aikeensa.

"Täytyy saada liikuntaa, muuten minun luonteeni menee kokonaan pilalle", hän ajatteli ja päätti ryhtyä niittämään, niin nololta kuin se tuntuikin veljen ja työväen edessä.

Illan suussa Konstantin Levin meni konttoriin, antoi työmääräyksiä ja lähetti kyliin hakemaan huomiseksi niittomiehiä niittämään Kalinovin niittyä, suurinta ja parasta Levinin niityistä.

— Ja lähettäkää samalla minun viikatteeni Titille, jotta hän teroittaisi sen ja veisi huomenna niitylle. Kenties menen itsekin niittämään, hän sanoi koettaen olla ujostelematta.

Työnjohtaja veti suunsa hymyyn ja sanoi:

— Kyllä toimitan, herra.

Illalla teetä juotaessa Levin kertoi aikeestaan myöskin veljelleen.

— Nähtävästi tulee pysyvät poudat, hän sanoi. — Huomenna minä aloitan heinänteon.

— Minä pidän kovasti siitä työstä, sanoi Sergei Ivanovitsh.

— Minä pidän kauheasti. Olen joskus itse niittänyt talonpoikien kanssa ja huomenna aion niittää koko päivän.

— Mitä sinä tarkoitat? Koko päivän, talonpoikien kanssa?

— Niin, se on hyvin mukavaa, Levin sanoi.

— Se on hyvää ruumiinharjoitusta, mutta tuskinpa sinä sitä kestät, sanoi Sergei Ivanovitsh ilman pienintäkään ivaa.

— Minä olen koettanut. Ensin on raskasta, mutta vähitellen siihen tottuu. Minä luulen pysyväni perässä...

— Niinkö! No mitä talonpojat siitä arvelevat? Varmaankin naureskelevat herransa tempuille.

— En usko. Ja se on sitä paitsi niin hauskaa ja vaikeaa työtä, ettei ole aikaa ajatella, mitä he sanovat.

— Miten sinun päivällisesi sitten käy? Sinne on vähän nolo lähettää viiniä ja kalkkunapaistia.

— Ei, minä tulen kotiin vasta kun heillä alkaa lepo.

Seuraavana aamuna Konstantin Levin nousi tavallista aikaisemmin, mutta isännäntoimet pidättivät häntä, ja kun hän saapui heinäniitylle, olivat viikatemies tekemässä jo toista lakeista.

Jo mäeltä avautui hänen eteensä mäen alla varjossa oleva niitetty ala, sen harmahtavat lakeisrivit ja niittäjien ensimmäisen niittotaipaleen lähtöpaikkaan riisumat tummat kauhtanat.

Hänen lähetessään niittyä tuli vähitellen näkyviin niittäjien pitkä jono. Toiset kauhtanoissaan, toiset paitahisasillaan he astelivat peräkkäin heiluttaen viikatettaan kukin omalla tavallaan. Hän laski heitä olevan kaikkiaan neljäkymmentäkaksi miestä.

He liukkuivat hitaasti pitkin niityn epätasaista alaosaan, jossa oli ennen ollut patoallas. Levin tunsu jonossa muutamia omia miehiään. Tuossa ukko Jermil pitkässä valkeassa paidassaan heilutteli viikatettaan selkään kumarassa; tuossa nuori, lyhytkasvuinen Vasjka, Levinin entinen kuski vauhdikkaine otteineen; siellä oli myöskin Tit, Levinin niitonopettaja laiha ja pienikasvuinen talonpoika. Hän kulki suorana jonon etunenässä ikään kuin leikkien viikatteellaan ja jättäen jälkeensä leveän lakeisen.

Levin hyppäsi alas hevosen selästä, satoi sen tienviereen ja meni Titin luo, joka haki pensaasta toisen viikatteen ja toi sen hänelle.

— Tässä on herran viikate. Terävä on, leikkaa ihan itsestään, sanoi Tit ottaen hymyillen lakin päästään ja antaen Levinille viikatteen.

Levin otti viikatteensa ja alkoi koetella. Taipaleen päähän päässeet niittäjät tulivat toinen toisensa jälkeen hiestyneinä ja iloisina tielle ja naureskellen tervehtivät herraansa. He katsoivat kaikki häneen, mutta kukaan ei sanonut mitään, ennen kuin joukkoon ehtinyt kookas, parraton ja ryppyinen lammasnahkatakkinen ukko virkkoi:

— Katsokin, herra, ettet jää muita huonommaksi, kun kerran urakkaan rupesit! — ja Levin kuuli hillittyä naurua niittomiesten joukosta.

— Minä koetan pysyä perässä, hän sanoi asettuen Titin seuraajaksi ja odottaen, milloin saisi alkaa.

— Katsokin, herra, toisti ukko.

Tit teki tilaa ja Levin lähti hänen jälkeensä. Heinä oli siltä kohden matalaa tienvierusruohoa, ja Levin, joka ei ollut pitkään aikaan niittänyt ja jota miesjoukon tarkkailu hämmensi, niitti alkuun huonosti, vaikka löikin voimakkaasti. Takaapäin kuului huomautuksia:

— On pantu pahasti kiinni, kahva liian korkealla, ei pääse kumartumaan, sanoi joku.

— Lyö enemmän tyvipuolella, neuvoi toinen.

— Hyvä tulee, kehaisi ukko. — Katsos kun sivaltelee... Kovin teet leveän lakeisen, väsytt, herra... Sitä isäntä aina näet omaksi hyväkseen koettaa! Mutta katsokaas sänkeä. Siitä sai meikäläinen ennen aikaan niskaansa.

Heinä muuttui pehmeämmäksi. Levin kuuli mitä takana puhuttiin, mutta asteli mitään vastaamatta Titin jäljessä koettaen niittää niin hyvin kuin suinkin. He olivat kulkeneet noin sadan askeleen matkan. Tit niitti yhä pysähtymättä ja osoittamatta pientäkään väsymyksen merkkiä; mutta Leviniä alkoi jo pelottaa, ettei hän kestä enää, niin väsynyt hän oli.

Hän tunsu heiluttavansa viikatetta viimeisin voimin ja päätti pyytää Titiä seisahtumaan. Mutta samassa Tit pysähtyikin itse, kumartui, otti heinää ja pyyhittyään sillä viikatteen terän alkoi hioa. Levin oikaisi suoraksi, huoahhti ja katsoi taaksensa. Hänen takanaan oleva niittomies oli nähtävästi myös väsynyt, koska pysähtyi hiomaan aivan pian, Leviniin asti niittämättä. Tit hioi omansa ja Levinin viikatteen, ja he lähtivät taas eteenpäin.

Toisella otteella toistui sama juttu. Tit kulki sivaltaen sivaltamistaan ja väsymättä. Levin seurasi jäljessä koettaen pysyä kintereillä, ja hänestä tuntui yhä vaikeammalta ja vaikeammalta: tuli hetki, jolloin hän luuli voimiensa loppuvan, mutta samassa Tit pysähtyikin hiomaan.

Niin he pääsivät ensimmäisen taipaleen päähän. Ja tuo pitkä taival tuntui Levinistä erityisen vaikealta. Mutta kun se oli suoritettu ja Tit lähti viikate olalla hiljalleen kulkemaan takaisinpäin omien anturoittensa jälkiä, jotka näkyivät kaatuneessa heinässä, ja Levin lähti samalla tavoin astelemaan oman lakeisensa reunaan, Levinin oli erinomaisen hyvä olla huolimatta siitä, että hiki virtasi hänen kasvoillaan tippuen pisaroina nenältä ja koko selkä oli niin märkä kuin vedestä noustessa. Erityisesti häntä ilahdutti se havainto, että hän kestä.

Hänen iloaan myrkytti vain se seikka, ettei hänen niittämänsä lakeinen ollut hyvää. "Täytyy heiluttaa vähemmän kättä ja enemmän koko vartaloa", hän ajatteli verratessaan Titin ihmeellisen tasaista lakeista omaan hajanaiseen ja epätasaiseen lakeiseensa.

Ensimmäisellä taipaleella Tit oli Levinin huomion mukaan kulkenut erityisen nopeasti, luultavasti koetellakseen herransa voimia, ja taival oli sattunut olemaan pitkä. Seuraavat niittotaipaleet olivat jo helpommat, mutta Levinin täytyi silti jännittää kaikki voimansa pysyäkseen talonpoikien perässä.

Hän ei ajatellut mitään eikä toivonut mitään muuta kuin että pysyisi miestensä perässä ja tekisi hyvää jälkeä. Hän kuuli vain viikatteen suihkeen ja näki edessään Titin eteenpäin liikkuvan, suoran hahmon, leikkauksen soikean kaaren ja verkkaisin aaloin nuokahtelevan, kukkien kirjoman heinän viikatteensa terän yllä, ja kauempana edessäpäin hän tiesi olevan taipaleen pään, jossa saisi kaivatun levon.

Kesken työtä hän aisti yhtäkkiä kuumilla hikisillä hartioillaan sulolaisen kylmän tunnun eikä ymmärtänyt ensin, mitä se oli ja mistä se tuli. Hiomaan pysähdyttyänsä hän katsahti taivaalle. Pään päälle oli noussut sankka, alava pilvi, ja satoi rankasti. Jotkut talonpojista menivät kauhanoittansa luo ja vetivät ne ylleen; toiset taas, samoin kuin Levin, kohauttelivat vain iloisesti hartioitaan hyvälle tuntuvasta virvoituksesta.

Lähdettiin taas uudelle taipaleelle. Ja niin tehtiin pitkiä ja lyhyitä, hyvä- ja huonoheinäisiä lakeisia.

Levin oli kokonaan kadottanut tietoisuuden ajasta, hän ei tiennyt oliko varhainen vai myöhä. Hänen työssään alkoi tapahtua muutos, joka tuotti hänelle suurta nautintoa. Kun hän oli päässyt niitossaan vauhtiin, tuli hänelle hetkiä, jolloin hän unohti mitä työtä teki ja olo tuntui keveältä, ja juuri niinä hetkinä tuli hänen viikatteensa jäljestä melkein yhtä tasaista ja hyvää kuin Titinkin. Mutta heti kohta kun hän muisti mitä teki ja yritti tehdä vieläkin paremmin, tunsikin hän työn koko painon ja niitosta tuli huonoa.

Päästyään jälleen taipaleen päähän hän aikoi ryhtyä taas aloittamaan uutta, mutta Tit pysähtyi, meni ukon luo ja sanoi jotain hiljaa hänelle. He katsahivat kumpikin aurinkoon. "Mitähän he puhuvat ja miksi eivät aloita?" Levin ajatteli huomaamatta, että miehet olivat niittäneet yhtä mittaa jo noin neljän tunnin ajan ja että heidän oli jo aika ruveta aamiaiselle.

— Aamiaiselle, herra, sanoi ukko.

— Onko kello jo niin paljon? No niin, mennään vain.

Levin antoi viikatteensa Titille ja lähti hevosensa luo samaa matkaa talonpoikien kanssa, jotka menivät hakemaan eväsleipäänsä kauhtanoidensa luota. Kaadettu heinä välkkyi kosteuttaan, ja vasta nyt Levin huomasi, ettei ollutkaan arvannut säätä oikein ja että sade oli kastellut hänen heinänsä.

— Turmelee heinän, hän sanoi.

— Eikö mitä, herra, sateella niitä, poudalla haravoi! sanoi ukko.

Levin irrotti hevosensa ja lähti kotiin aamiaiselle.

Sergei Ivanovitsh oli juuri noussut vuoteesta. Syötyään ja juotuaan kahvia Levin lähti jälleen niitylle ennen kuin Sergei Ivanovitsh ehti pukeutua ja tulla ruokasaliin.

V

Aamiaisen jälkeen Levin ei enää joutunut entiselle paikalleen niittäjien joukkoon, vaan asettui tutun sutkailijaukon pyynnöstä tämän ja nuoren, syksyllä naiseen ja ensimmäistä kesää niittotyössä olevan talonpojan väliin.

Ukko kulki edessä, selkä suorana ja sääret harallaan, siirteli tasaisesti ja tahdikkaasti vääriä sääriään ja kaatoi korkeaa heinää ikään kuin leikiten, täsmällisin ja tasaisin liikkein, osoittamatta työssään suurempaa voimainponnistusta kuin jos olisi heilauttanut käsiään kävellessään. Oli kuin terävä viikate olisi itsestään soljunut mehevään heinään jättäen siron ja tasaisen jäljen.

Levinin takana niitti nuori Misha. Hänen nuorilla, hauskannäköisillä kasvoillaan, joita ympäröi tuoreista heinistä päähän kietaitu suojuus, kuvastui voimien jännitys. Mutta aina kun häneen katsoi, hän hymyili. Hän olisi nähtävästi ennemmin kuollut kuin myöntänyt työtään vaikeaksi.

Levin niitti heidän välillään. Helteisimpänä aikana niittäminen tuntui hänestä entistä keveämmältä. Ylt'yleensä valuva hiki tuntui vilvoittavalta, ja aurinko, joka paahtoi selkää, päätä ja kynnärpäähän asti paljasta käsivartta, toi työhön lujutusta ja sitkeyttä. Ja yhä tiheämmin ja tiheämmin sattui niitä tietoisuuden vaimenemisen hetkiä, jolloin voi olla ajattelematta työtään. Silloin viikate sivalsi itsestään. Ne olivat onnellisia hetkiä. Ja vielä sitäkin iloisempaa oli, kun saavuttiin joelle, johon taival päättyi, ja ukko, pyyhittyään viikatteensa terän märällä sakealla heinällä ja huuhdottuaan sen raikkaassa vedessä hämmensi sillä lakkisen kovasinsäiliönsä sisustaa ja tarjosi Levinille.

— Tässä olisi kaljaa. Herra maistaa. Hyvää on, hän sanoi iskien silmää.

Levin ei tosiaankaan ollut koskaan maistanut sellaista juomaa kuin tämä ruoholimainen, hiukan ruosteelta maistuva lämmin vesi. Ja kohta sen jälkeen seurasi onnellinen hiljainen kävely käsi viikatteella, jolloin saattoi pyyhkiä valuvaa hikeään, vetää henkeä täysin rinnoin ja silmäillä niittäjien pitkää jonoa ja kauempana ympärillä olevaa metsää ja ketoa. Mitä kauemmin Levin niitti, sitä useammin hän tunsikin unohduksen hetkiä, jolloin kädet eivät enää heiluttaneet viikatetta, vaan viikate itse kuljetti perässään iloisen virkeää ja elämäntuntoista ruumista ja jolloin työ teki itse itsensä selkeästi ja säännöllisesti kuin taikavoimasta, ilman ajatuksen ohjausta. Ne olivat sanomattoman onnellisia hetkiä.

Vaikeaa oli vain silloin, kun täytyi keskeyttää tuo vaistomaisesti käynyt liikunta ja käyttää ajatustaan, kun tuli eteen mätäs tai kitkemätön hierakkatupsu. Ukko suoriutui niistä helposti. Kun sattui mätäs, hän muutti liikkeitään ja kaatoi heinän eri puolilta mätästä lyhyin lyönnein, milloin viikatteen tyvellä, milloin kärjellä. Näin tehdessäänkin hän tähyili ja tarkasteli kaiken aikaa, mitä edessäpäin oli; milloin hän nyhtäisi maasta kukonkannusyrтин, söi tai antoi Levinille, milloin heitti viikatteensa kärjellä oksan pois tieltä, milloin katseli peltopyyn pesää, josta naaras oli juuri pyrähtänyt lentoon, milloin taas tapasi tielle osuneen käärmeen, nosti sitä viikatteen kärjellä kuin haarukalla ikään, näytti Levinille ja heitti syrjään.

Sekä Leviniltä että hänen takanaan niittävältä nuorelta talonpojalta nämä liikkeiden muutokset sujuivat vaivalloisesti. Kumpikin oli jännittänyt voimansa tasaisen niiton vireeseen ja päässyt siinä vauhtiin, ja heidän oli vaikea muuttaa liikkeitään ja tähyillä eteensä.

Levin ei huomannut, miten aika kului. Jos häneltä olisi kysytty, kauanko hän on niittänyt, olisi hän sanonut: noin puoli tuntia — ja kuitenkin oli päivällisaika jo käsillä. Kun lähdettiin taas uutta lakeista tekemään, ukko kiinnitti Levinin huomion pieniin tyttöihin ja poikiin, jotka korkean heinän takaa tuskin näkyen tulivat eri suunnilta niittäjiä kohti kantaen hennoin, suoriksi ojennetuin käsin leipänyyttejä ja rievuilla peitettyjä kalaruukkuja.

— No johan sieltä ötököitä mönkii!! hän sanoi viitaten heihin ja katsahtaen kämmentensä varjossa aurinkoa kohti.

Niitettiin vielä kaksi lakeista, ja ukko pysähtyi.

— Nyt, herra, syömään! hän sanoi päättävästi.

Ja joelle saavuttuaan niittäjät lähtivät lakeisten poikki kauhtanoittensa luo, missä nuoret eväitten kantajat istuivat odottamassa heitä. Talonpojat kokoontuivat yhteen — pitempimatkaiset rattaittensa suojaan, toiset heinillä verhoamansa pajupensaansa siimekseen.

Levin istuutui heidän joukkoonsa. Hänen ei tehnyt mieli lähteä kotiin.

Kukaan ei enää ujostellut herraa. Talonpojat valmistautuivat aterioimaan. Toiset peseytyivät, nuoremmat miehet uivat joessa, toiset järjestelivät itselleen lepopaikkaa, aukaisivat leipänyyttejään ja kala-astioita. Ukko murensi leipää kuppiin, paineli sitä lusikan varrella, kaatoi kovasäiliöstä vettä, leikkasi vielä lisää leipää, ripotti sille suolaa, kääntyi itään päin ja siunasi itsensä.

— No herra maistaa nyt minun muruvelliäni, hän sanoi asettuen polvilleen kuppinsa eteen.

Murennos oli niin hyvää, että Levin päätti olla menemättä kotiin päivälliselle. Hän söi yhdessä ukon kanssa tämän kotiasioista tarinoiden, kuunteli vilpittömästi osaa ottaen tämän puheita ja kertoi tälle kaikki omat asiansa, jotka suinkin saattoivat kiinnostaa ukkoa. Ukko tuntui hänestä läheisemmältä kuin hänen velipuolensa, ja tahtomattaankin hän hymyili hellyydestä tuota miestä kohtaan. Kun ukko jälleen nousi, siunasi ruokansa ja asettui pitkäkseen pensaansa juureen kahmaisten heinää pänsä alle, teki Levin samalla tavoin; ja vaikka itse pintaiset kärpäset ja muut tahmeat pikkuhyönteiset kutkuttivatkin hänen hikisiä kasvojaan ja vartaloaan, hän nukahti heti ja heräsi vasta sitten, kun aurinko oli kulkenut toiselle puolen pensasta ja paistoi häneen. Ukko oli jo aikoja herännyt ja istui hiomassa nuorten poikien viikatteita.

Levin katseli ympärilleen tuntematta paikkaa samaksi, niin paljon kaikki oli muuttunut. Lakea ala niittyä oli niitettynä ja välkkyi iltapäiväauringon vinoissa säteissä, ja raikas heinäntuoksu täytti ilman. Jokirannan pensaat ja itse teräksenhohtoisena mutkittileva joki, joka oli aiemmin pysytellyt piilossa, heräilevä ja puuhissaan liikuskeleva väki, niittämättömän alueen jyrkkä raja ja avartuneen niityn yllä leijailevat poutahaukat, — kaikki oli kokonaan uutta. Toinnuttuaan Levin alkoi miettiä paljonko oli niitetty ja paljonko tänään voisi vielä niittää.

Neljänkymmenen kahden miehen joukoksi työtä oli tehty harvinaisen paljon. Koko suuri niitty, jota kolmekymmentä viikatetta oli entisen päivätyöjärjestelmän aikana niittänyt kaksi päivää, oli jo niitetty. Niittämättä olivat vain kapeat kulmakaistat. Mutta Levinin teki mieli saada tänään niitetyksi niin paljon kuin suinkin, ja hänestä tuntui harmilliselta että aurinko aleni niin pian. Hän ei tuntenut mitään väsymystä; hän olisi vain halunnut saada tehtyä vieläkin enemmän ja niin nopeasti kuin suinkin.

— Mitä arvelet, jos panisimme Notkoniityn yhteen menoon? hän sanoi ukolle.

— Miten lienee, ei ole aurinko enää korkealla. Jos antaisi ryyppyt pojille?

Kun oli taas istuuduttu välipalalle ja tupakoitsijat olivat sytyttäneet tupakkansa, ilmoitti ukko miehille, että "jos Notkoniityn panette poikki, niin ryyppy tulee."

— Etteikö mene! Nousehan, Tit! Sivautetaanpas miehen kädestä! Syödään sitten yöllä. Kiireesti, pojat! kuului ääniä, ja leipäpalojaan loppuun pureskellen miehet ryhtyivät niittämään.

— Pysykääpäs nyt perässä, pojat! sanoi Tit ja lähti niittämään melkein juoksujalkaa joukon etunenässä.

— Joudu, joudu! puheli ukko ehättäen hänen jälkeensä, ikään kuin koettaen saada hänet kiinni, — pois tieltä tai jalat poikki!

Sekä nuoret että vanhat niittivät kilvan. Mutta vaikka he kiiruhtivat, eivät he silti pilanneet heinää, ja lakeisista tuli yhtä puhtaat ja tasaiset. Jäljellä oleva kulmaus niitettiin viidessä minuutissa. Takimmaisiet niittäjät eivät olleet vielä päässeet lakeistensa päähän, kun etumaiset olivat jo ottaneet kauhtanansa ja menivät tien poikki Notkoniitylle.

Aurinko painui jo puunlatvojen taakse, kun he tulivat Notkoniityn lehtonotkoon. Heinä ylettyi laakson pohjalla vyötäisiin saakka ja rehotti hentona, pehmeänä ja tuuheana molemmin puolin mäkeä, jokunen kukkiva horsma keskellä.

Kun oli hetkinen neuvoteltu siitä, oliko parempi niittää poikki- vai pitkinpäin, lähti Prohor Jermilin — niinikään tunnettu niittomies, isokasvuinen, tummaverinen talonpoika — ensimmäisenä avaamaan tietä. Hän teki lakeisen eteenpäin, kääntyi takaisin ja lähti taipaleelle, — ja toiset asettuivat hänen jälkeensä pitkin alamäkeä laaksoon ja sieltä nousevaa ylämäkeä aina metsän reunaan saakka. Aurinko painui metsän taa. Kaste oli jo maassa. Vain mäen laella niittäjät olivat enää auringossa; alhaalla laaksossa, josta nousi sumua, ja sen takaisen mäen rinteellä vallitsi kostea siimes.

Mehevästi suihkien kaatuva kirpeälemuinen heinä putosi sankoiksi lakeisiksi. Lyhyillä taipaleilla ahertelevat niittäjät ajelivat joka puolelta toisiaan takaa kovasinsäiliöt helkkäen ja viikatteet yhteen kilahdellen, ja hiottavien viikatteitten kilkkeeseen sekaantuivat niittäjien iloiset huudahdukset.

Levin kulki yhä nuoren talonpojan ja ukon välissä. Ukko oli entiseen tapaansa iloinen, leikkisä ja riuskaliikkeinen, nyt hän oli vain pukeutut ylleen lammasnahkanutun. Metsän reunassa viikatteet viilsivät kaiken aikaa poikki mehukkaan ruohon sekaan puhjenneita tatteja. Mutta ukko kumartui joka kerta sienen nähdessään, poimi sen ja pisti nuttunsa alle. "Sainpas vielä eukolle viemisiä", hän lausahteli.

Vaikka olikin helppo niittää märkää ja hentoa heinää, oli vaikea laskeutua ja nousta notkon jyrkästi viettäviä rinteitä pitkin. Mutta ukkoa se ei pelottanut. Heiluttaen viikatettaan entiseen tahtiin hän kapusi isoine niinitöppösineen lyhyin, varmoin askelin hitaasti rinnettä ylös, ja vaikka koko ruumis vapisi ja housut riippuivat paidasta erillään, hän ei jättänyt tielle ainoatakaan heinänkortta eikä ainoatakaan sientä, vaan laski leikkiä kuten ennenkin toisten talonpoikien ja Levinin kanssa. Levin seurasi hänen jäljessään ja luuli tuon tuostakin varmasti kaatuvansa noustessaan viikate kädessään niin jyrkälle törmälle, että sinne olisi ollut vaikea kiivetä tyhjinkin käsin, mutta hän pääsi ylös ja teki mitä pitikin. Hän tunsii, että jokin ulkoinen voima kannatti häntä.

VI

Notkoniitty niitettiin loppuun, kauhtanat vedettiin ylle ja lähdettiin iloisina kotia kohti. Levin nousi hevosen selkään, sanoi kaihoisat jäähyväiset talonpojille ja lähti ratsastamaan kotiin. Mäeltä hän katseli taakseen; alavista paikoista nousevan usvan takia niittäjiä ei näkynyt; kuului vain iloisia, rehvakkaita ääniä, naurunhohotusta ja viikatteitten kalahduksia.

Sergei Ivanovitsh oli aikoja sitten syönyt ja istui kamarissaan juoden jäänsekaista sitruunavettä ja selaillen vastikään postista tuotuja sanomalehtiä ja aikakauskirjoja, kun Levin ryntäsi huoneeseen puhetta pulputen, pörröiset, märät hiukset painuneina otsaa vasten ja takin selkä ja rinta mustuneina hiestä.

— Tiedätkö, me niitimme koko niityn! Et voi käsittää, miten ihanaa oli! No, miten sinä jaksat? puhui Levin unohtaen kokonaan eilisen ikävän väittelyn.

— Hyvä isä, minkä näköinen sinä olet! sanoi Sergei Ivanovitsh silmäillen veljeään ensi alkuun tyytymättömästi. — Vedä, vedä toki ovi kiinni! huudahti hän. — Päästit taas varmasti kymmenkunta kärpystä sisään.

Sergei Ivanovitsh ei voinut sietää karpäsiä, joten hän avasi huoneensa ikkunoita vain öisin ja sulki aina tarkasti ovet.

— En sitten ainuttakaan. Ja jos päästin, niin otan heti kiinni. Sinä et usko millainen nautinto se oli! Miten sinä olet tämän päivän viettänyt?

— Hyvinhän minä. Mutta oletko sinä todellakin niittänyt koko päivän? Kai sinulla on oikea suden nälkä? Kuzma on valmistanut sinulle ruokaa.

— Ei minun ole lainkaan nälkä. Minä söin siellä. Mutta nyt menen peseytymään.

— No mene, mene, minä tulen heti sinne, sanoi Sergei Ivanovitsh ravistellen päätään ja katsoen veljeään. — Mene nyt joutuin, lisäsi hän hymyillen ja kokosi kirjansa lähteäkseen hänkin. Hyvä tuuli oli äkkiä tarttunut häneenkin eikä hänen tehnyt mieli erota veljestään. — Missä sinä olit sateen aikana?

— Minkä sateen? Tuskin pisaroi! Minä tulen heti. Siis sinultakin on päivä mennyt hyvin. No sehän on mainiota. — Ja Levin lähti vaihtamaan vaatteita.

Viiden minuutin kuluttua olivat molemmat veljekset jo ruokasalissa. Vaikka Levin luulikin, ettei hänen ollut nälkä, ja istuutui syömään vain Kuzmalle mieliksi, ruoka maistui hänen makuun päästyään kerrassaan erinomaiselta. Sergei Ivanovitsh katseli häntä hymyillen.

— Ai niin! Sinulle on kirje, hän sanoi. — Olepas hyvä, Kuzma, ja hae se minun pöydältäni. Mutta muistakin vetää ovi kiinni!

Kirje oli Oblonskilta. Levin luki sen ääneen. Oblonski kirjoitti Pietarista: "Sain kirjeen Dollyltä, joka on maalla Jergusovossa eikä oikein saa asioita järjestyseen. Ole hyvä ja käy hänen luonaan ja auta häntä neuvoillasi, sinä kun kaikki tiedät. Dolly ilostuu suuresti, kun saa tavata sinua. Hän raukka on aivan yksin. Appiukko on perheineen ulkomailla."

— Mainio asia! Käyn ehdottomasti heidän luonaan, Levin sanoi. — Vai lähdemmekö yhdessä? Hän on niin miellyttävä ihminen. Eikö olekin?

— Onko se Jergusovo kaukana täältä?

— Noin kolmenkymmenen virstan päässä. Kenties tulee nelisenkymmentä. Mutta tie on hyvä. Helposti sen matkan tekee.

— Lähdetään vain, sanoi Sergei Ivanovitsh edelleen hymyillen. Nuoremman veljen ulkomuoto oli saanut hänetkin iloiselle mielelle.

— Jopa sinulla on hyvä ruokahalu! hän sanoi katsoen Levinin lautasta kohti kumartuneita, ruskeanpunaisia päivettyneitä kasvoja ja kaulaa.

— Erinomainen! Sinä et usko miten mainio parannustapa se on kaikkea oikuttelua vastaan. Minäpä aion rikastuttaa lääketiedettä uudella termillä: Arbeitskur.

— Sinä et sitä luullakseni tarvitse.

— Niin, mutta kaikenlaiset hermosairaat.

— Täytyisipä koettaa. Minä aioin kyllä tulla niitylle katsomaan, mutta helle oli niin sietämätön, etten voinut mennä metsää kauemmas. Istuin siellä hetken ja menin sitten metsätietä kylään, jossa tapasin entisen imettäjäsi ja tiedustelin häneltä, mitä mieltä talonpojat ovat sinun työnesteostasi. Mikäli minä ymmärsin, he eivät oikein hyväksy sitä. Se mummo sanoi: "Ei se ole herrain työtä." Ylipäätään minusta näyttää siltä, että rahvaalla on varmat ja vakiintuneet käsitykset siitä, mitä he nimittävät "herrain työksi". Eikä kansa suvaitse herroja, jotka rikkovat herroille vakiintuneen käsityksen mukaan sopivan toiminnan rajoja.

— Kenties. Mutta se on niin suuri nautinto, etten ole kokenut sellaista elämässäni. Eikähän siinä kai mitään pahaa ole. Vai onko? Levin sanoi. — Minkä sille voi, jolleivät he siitä pidä. Enkä minä muuten luule, että he sitä niin paheksuvatkaan.

— Joka tapauksessa, jatkoi Sergei Ivanovitsh — sinä näytät olevan tyytyväinen päivääsi.

— Hyvin tyytyväinen. Me niitimme koko niityn loppuun. Ja millaiseen ukkoon minä tutustuin siellä! Sinä et voi kuvitellakaan miten mainio ukko!

— Vai niin. Sinä olet siis tyytyväinen. Ja minä olen myös tyytyväinen päivääni. Ensinnäkin ratkaisin kaksi shakkiongelmää, joista toinen on sangen hauska, — se ratkeaa sotamiehellä, minä näytän sen

sinulle. Ja sitten ajattelin sitä eilistä keskusteluamme.

— Mitä eilistä keskustelua? kysyi ruokalepoon vajonnut Levin silmät autuaasti sirrillään. Hän ei mitenkään jaksanut muistaa, mistä eilisestä keskustelusta oli kysymys.

— Olen sitä mieltä, että olet osaksi oikeassa. Eri mieltä olemme siitä, että sinä asetat toiminnan vaikuttimeksi henkilökohtaisen mieliteon, kun minä taas oletan, että yhteisen onnen tavoite on olemassa jokaisen tietyllä sivistysasteella olevan ihmisen mieliteoissa. Kenties olet oikeassa siinä, että omiin etuihin perustuva aineellinen toiminta olisi toivottavampaa. Yleensä sinä olet luonteeltasi liian prime-sautière[4], kuten ranskalaiset sanovat; sinä tahdot joko kiihkeää, tarmokasta toimintaa tai ei mitään.

Levin kuunteli veljensä selitystä eikä ymmärtänyt yhtään mitään eikä tahtonutkaan ymmärtää. Hän vain pelkäsi, että Sergei Ivanovitsh kysyisi häneltä jotain, josta kävisi ilmi, ettei hän ollut lainkaan seurannut veljensä sanoja.

— Niin se on, poikaseni, sanoi Sergei Ivanovitsh koskettaen häntä olkapäähän.

— Niin tietenkin. Enhän minä sitä vastaan enää väitäkään, Levin vastasi hymyillen kuin syyllisyytensä tietävä lapsi. "Mistä ihmeestä minä mahdoin väitellä hänen kanssaan?" hän ajatteli. — "Tietysti olemme molemmat oikeassa, ja mitäpä muusta. Täytyy vain lähteä tästä konttoriin antamaan määräyksiä." Hän nousi seisomaan, oikoi jäseniään ja hymyili.

Sergei Ivanovitshkin hymyili.

— Jos tahdot lähteä kävelemään, niin mennään yhdessä, hän sanoi, sillä ei halunnut erota veljestään, josta suorastaan henki tuoreus ja virkeys. — Voimme samalla myös poiketa konttoriin, jos sinulla on sinne asiaa.

— Ai, hyvänen aika! huudahti Levin niin suureen ääneen, että Sergei Ivanovitsh säikähti.

— Mitä nyt?

— Miten on Agafja Mihailovnan käden laita? kysyi Levin lyöden kämmenellään päähänsä. — Minähän unohdin hänet kokonaan!

— Paljon paremmin.

— Minä pistäydyn silti häntä katsomassa. Et ehdi panna hattuakaan päähäsi, ennen kuin tulen takaisin.

Ja hän juoksi portaita alas kengänkorot räikän lailla paukkuen.

VII

Kun Stepan Arkadjevitsh oli lähtenyt Pietariin täyttämään kaikkein luonnollisinta ja tärkeintä velvollisuuttaan, jonka jokainen virkamies tuntee, koska se viranhaltijalle on aivan välttämätön, joskin muille aivan käsittämätön: — muistuttamaan olemassaolostaan ministeriössä — ja tätä velvollisuutta suorittaessaan vietti aikaansa iloisesti ja hupaisasti kilpa-ajoissa ja huviloilla perheensä varoja tuhlaten, oli Dolly samoihin aikoihin muuttanut lasten kanssa maalle supistaakseen perheen menoja mahdollisimman paljon. Hän oli lähtenyt myötäjäismaatilalleen Jergusovoon, samalle tilalle, josta keväällä oli myyty metsää ja joka oli noin viidenkymmenen virstan päässä Levinin Pokrovskojesta.

Jergusovon suuri, vanha päärakennus oli aikoja sitten purettu ja ruhtinas Shtsherbatski oli aikoinaan antanut korjata ja laajentaa sivurakennuksen asuttavaan kuntoon. Noin parikymmentä vuotta sitten, Dollyn lapsuudessa, sivurakennus oli ollut tilava ja mukava, joskin sen pitkä sivu kaikkien sivurakennusten tapaan oli puistokujan suuntainen ja pääty etelään päin. Nyt samainen sivurakennus oli vanha ja laho. Keväällä Stepan Arkadjevitshin lähtiessä myymään metsää oli Dolly pyytänyt hänen tarkastamaan rakennuksen ja toimittamaan tarvittavat korjaukset. Stepan Arkadjevitsh joka — kuten kaikki syyllisyydentuntoiset aviomiehet — piti tarkoin huolta vaimonsa mukavuudesta, oli omin silmin tarkastanut rakennuksen ja antanut kaikenlaisia määräyksiä, jotka näyttivät hänestä tarpeellisilta. Hänen käsittääkseen oli tärkeintä päällystää huonekalut kretongilla, ripustaa ikkunaverhot, siistiä

puutarha, rakentaa pieni silta lammelle ja istuttaa kukkia; mutta hän unohti paljon muita välttämättömiä uudistuksia, joiden puute myöhemmin tuotti Darja Aleksandrovnalle suuria hankaluuksia.

Vaikka Stepan Arkadjevitsh kaikin tavoin koettikin olla huolellinen isä ja aviomies, ei hän mitenkään jaksanut pitää mielessään, että hänellä oli vaimo ja lapsia. Hänellä oli paljon poikamiehen taipumuksia, ja ne ne ohjasivat hänen toimintaansa. Palattuaan Jergusovosta Moskovaan hän oli ylpein mielin ilmoittanut vaimolleen, että kaikki oli kunnossa, että talo oli kuin nukkekaappi ja että hän kehottaa Dollyä muuttamaan maalle niin pian kuin suinkin. Stepan Arkadjevitshille perheen maallemuutto oli monesta syystä mieluinen: lapset saisivat raitista ilmaa, menoja olisi vähemmän, ja hän itse saisi suuremman vapauden. Darja Aleksandrovnna taas piti muuttoa kesäksi maalle välttämättömänä lapsille, varsinkin pikku tytölle, joka ei ollut kunnolla toipunut tulirokon jäljiltä, ja hän halusi maalle sitäkin varten, että pääsisi pienistä nöyryytsistä, noista kiusallisista pikkuveloista halontuojalle, kalakauppiaille, suutarille ynnä muille. Sitä paitsi hän iloitsi muutosta myös siksi, että toivoi saavansa maalle luokseen Kitty-siskonsa, jonka piti palata ulkomailta keskikesällä ja jota tohtori oli käsenyt ahkerasti uimaan. Kitty oli kirjoittanut kylpyläpaikastaan, ettei mikään ilahduttaisi häntä niin kuin pääsy kesäksi Dollyn luo Jergusovoon, jossa heillä oli niin paljon yhteisiä lapsuusmuistoja.

Ensi alkuun oli elämä maalla Dollylle hyvin hankalaa. Hän oli lapsena asunut maalla ja entisten muistojensa perusteella kuvitellut, että siellä oli hyvä turvapaikka kaupunkielämän ikävyyksiltä, että vaikka elämä siellä ei ollutkaan niin hienoa (se ei Dollylle paljoa merkinnyt), niin se oli huokeata ja mukavaa: kaikkea oli talossa, mikään ei ollut kallista, jos tarvitsi ostaa, ja lasten oli niin hyvä olla. Mutta tultuaan nyt emäntänä maalle hän huomasi, ettei mikään ollutkaan niin kuin hän oli ajatellut.

Toisena päivänä heidän tulonsa jälkeen tuli rankkasade, ja eteisen ja lastenkamarin katto alkoi vuotaa, niin että lasten vuoteet piti siirtää saliin. Talosta puuttui kyökkipiika. Kymmenestä lehmästä olivat karjakon sanojen mukaan toiset pian poikivia, toiset ensi kertaa poikineita, kolmannet vanhoja, neljännet kovavetimiisiä; ei edes lapsille riittänyt talossa voita eikä maitoa. Munia ei ollut, kunnollista kanapaistia oli mahdoton saada; paistettiin ja keitettiin jotain vanhaa, sinertävää ja suonista kukonlihaa. Mistään ei saanut eukkoja lattioita pesemään, kun kaikki väki oli perunanpanossa. Ajelemaankaan ei päässyt, sillä toinen hevonen oli säikky ja vikuroi aisoissa. Sopivaa uimapaikkaa ei myöskään ollut; koko joenranta oli karjan tallaama ja avoinna tielle päin. Ei edes voinut mennä kunnolla kävelemään, sillä karja pääsi rikkonaisen aidan raoista puutarhaan, ja joukossa oli suuri sonni, joka mylvi pelottavasti ja olisi varmaan voinut puskeakin. Ei ollut kaappeja vaatteille. Jos jokin kaapintapainen olikin, ei sen ovi mennyt kunnolla kiinni vaan avautui aina ohikulkiessa. Patoja ja kattiloita puuttui; ei ollut edes muuripataa pesutuvassa eikä silityslautaa palvelijain kamarissa.

Darja Aleksandrovnna oli alkuun epätoivoinen jouduttuaan levon ja rauhan sijasta moisen, omasta mielestään aivan kauhean kurjuuden keskelle. Hän antoi määräyksiä minkä jaksoi, mutta tunsii asemansa avuttomuuden, ja taisteli joka hetki silmiin kihoamaan pyrkiviä kyyneleitä vastaan. Talonhoitaja, entinen sotilas, johon Stepan Arkadjevitsh oli mieltynyt hänen kauniin ja arvokkaan ulkomuotonsa vuoksi ja joka aikaisemmin oli ollut Stepan Arkadjevitshin ovilakeijana, ei ollut tietäkseenkään Darja Aleksandrovnnan onnettomuuksista. Hän sanoi vain kunnioittavasti: "Minkäpä sille voi, se on niin surkeaa tämä kansa", eikä auttanut hitustakaan.

Tilanne näytti epätoivoiselta. Mutta Oblonskien kodissa oli kuten kaikissa perheiden asuttamissa kodeissa yksi huomaamaton ja kuitenkin mitä tärkein ja hyödyllisin henkilö — Matrjona Filimonovna. Hän rauhoitteli emäntäänsä vakuutellen, että kaikki vielä setviytyy (se oli hänen sanansa ja häneltä oli Matvei sen oppinut), ja toimi itse tyyneästi ja hätäilemättä.

Hän teki heti tuttavuutta työnjohtajan vaimon kanssa ja istui jo tulopäivän iltana akaasioiden alla juomassa teetä tämän ja työnjohtajan kanssa ja neuvotteli kaikista asioista. Pian muodostui akaasiapuitten siimekseen Matrjona Filimonovnan erikoinen "klubi", johon kuului työnjohtajan vaimo, kylänvanhin ja kirjanpitäjä, ja tämän klubin avulla alkoivat elämän hankaluudet vähitellen tasoittua, ja viikon kuluttua oli todellakin kaikki jo setviytymään päin. Katto korjattiin, kyökkipiika saatiin kylänvanhimman välityksellä, kanoja ostettiin, lehmät alkoivat lypsää paremmin, puutarhan aidan aukot tukittiin seipäillä, muuan kirvesmies teki mankelin, kaappien oviin pantiin säpit ja ne lakkasivat avautumasta itsestään ja palvelijainkamarissa nojatuolin käsinojan ja lipaston varassa lepäsi sotilasveralla päällystetty silityslauta, ja huoneessa tuntui jo silitysraudan haju.

— Siinä on nyt sekin, vaikka niin hätäilitte, sanoi Matrjona Filimonovna osoittaen lautaa.

Tehtiinpä olkilevyistä uimahuonekin. Lili alkoi uida joka päivä, ja niin täytyivät ainakin osaksi Darja Aleksandrovnnan toiveet maalaiselämän mukavuudesta. Täysin rauhallinen ei Darja Aleksandrovnna voinut olla kuuden lapsensa ympäröimänä. Yksi oli hiukan sairas, toinen olisi voinut sairastua, kolmannelta puuttui jotain, neljännessä näkyi merkkejä hankalasta luonteesta jne. Vain ani harvoin

sattui lyhyitä rauhan hetkiä. Mutta kaikki nuo puuhat ja huolet antoivat hänelle sen ainoan onnen, jota hän enää saattoi kokea. Jollei niitä olisi ollut, olisi hän alinomaan ajatellut miestänsä, joka ei rakastanut häntä. Ja niin raskaana kuin äidin mieltä painoikin ainainen ajatus ja pelko lasten sairaudesta ja suru heissä ilmenevistä huonoista taipumuksista, palkitsivat jo itse lapsetkin pienillä iloilla hänen surunsa ja huolensa. Nuo ilot olivat niin pieniä ja huomaamattomia kuin kultahiukkaset hietikossa, ja vaikeina hetkinä hän näki vain pelkät murheet, pelkän hiedan; mutta oli hyviäkin hetkiä, jolloin hän näki pelkät ilot, pelkän kullan.

Täällä maalaiselämän yksinäisyydessä hän alkoi yhä useammin tuntea noita iloja. Usein hän lapsiaan katsellessaan koetti kaikin voimin vakuuttaa itselleen olevansa sokea ja äitinä puolueellinen lastensa suhteen; eikä hän sittenkään voinut olla myöntämättä itselleen, että kaikki kuusi olivat suloisia lapsia, suorastaan harvinaisia, — ja hän oli onnellinen ja ylpeä heistä.

VIII

Toukokuun lopulla, kun kaikki jo oli saatu välttävään kuntoon, sai Darja Aleksandrovna mieheltään vastauksen kirjeeseensä, jossa oli valittanut maalla kokemiaan vaikeuksia. Stepan Arkadjevitsh pyyteli anteeksi, ettei ollut tullut ajatelleeksi kaikkea, ja lupasi saapua heitä katsomaan niin pian kuin mahdollista. Mutta mahdollisuutta ei nähtävästi tullut, koska oli jo kesäkuun alkupuoli eikä häntä vain kuulunut.

Pietarin päivänä päätti Darja Aleksandrovna mennä kylän kirkkoon ja viedä kaikki lapsensa ehtoolliselle. Keskustellessaan syvällisesti ja periaatteellisesti sisarensa, äitinsä ja ystäviensä kanssa Darja Aleksandrovna hämmästytti heitä usein vapaa-ajatellullaan uskonasioissa. Hänellä oli oma omituinen uskontonsa, johon hän lujasti luotti välittäen vähät kirkon opinkappaleista. Mutta perheensä keskuudessa hän noudatti ankarasti kaikkia kirkollisia käskyjä, ei vain ulkonaisen esimerkin vuoksi, vaan oikein sydämensä pohjasta. Se seikka, etteivät lapset lähes vuoteen olleet käyneet ehtoollisella, vaivasi häntä kovasti, ja hän päätti viedä heidät ehtoolliselle nyt kesän tultua ja sai siihen Matrjona Filimonovnan täyden hyväksynnän ja kannatuksen.

Jo muutamia päiviä ennen pyhää oli Darja Aleksandrovna miettinyt valmiiksi, miten lapset puettaisiin juhlamenoa varten. Vaatteita ommeltiin, korjailtiin ja pestiin, ratkottiin pois liehukkeita, ommeltiin kiinni nappeja ja siliteltiin nauhoja. Tanjan puku, jonka talon englantilaisneiti oli ottanut ommeltavakseen, tuotti Darja Aleksandrovnalle suurta harmia. Englantilaisneiti oli ommellut hihat liian korkealle ja puku näytti olevan auttamatta pilalla. Puku ahdisti olkapäistä, niin että sitä oli ikävä katsoakin. Mutta Matrjona Filimonovna keksi keinon, millä asia korjautuisi, ja hänen neuvostaan ommeltiin olkapäille pieni lisäkaistale ja päälle tehtiin hartioille asti ulottuva kaulus. Darja Aleksandrovnan ja englantilaisneidin kesken oli vähällä syntyä riita tuon puvun tähden. Pyhääamuna kaikki oli kuitenkin kunnossa, ja kellon lähetessä kymmentä johon asti pappia oli pyydetty odottamaan, seisovat juhlapukuiset, ilosta säteilevät lapset pääoven edessä vaunujen ympärillä odottamassa äitiään.

Vikuroivan mustan sijasta oli Matrjona Filimonovnan pyynnöstä valjastettu työnjohtajan Rusko, ja nyt ilmaantui portaille pukeutumispuuhissaan viipynyt Darja Aleksandrovna valkeassa musliinipuvussa ja nousi vaunuihin.

Darja Aleksandrovna oli tänään nähnyt kampauksensa ja pukeutumisensa eteen erityistä vaivaa. Ennen aikaan hän oli pukeutunut itseään varten, ollakseen kaunis ja miellyttäväkseen; mutta mitä vanhemmaksi hän oli tullut, sitä ikävämmäksi oli pukeutuminen käynyt; hän näki aina kuinka oli rumentunut. Mutta nyt hän oli taas pukeutunut iloisin ja virein mielin, ei enää itsensä eikä oman kauneutensa vuoksi, vaan siksi, ettei noiden ihanien olentojen äitinä turmelisi yleisvaikutusta. Ja katsahdettuaan viimeisen kerran peiliin hän oli lähtenyt tyytyväisenä huoneestaan. Hän oli kaunis. Ei niin kaunis kuin oli tahtonut olla ennen aikaan tanssiaisissa, mutta kaunis sittenkin siihen tarkoitukseen, jota nyt tavoitteli.

Kirkossa ei ollut ketään muita kuin talonpoikia vaimoineen. Mutta Darja Aleksandrovna näki tai ainakin luuli näkevänsä, miten ihastuneita he olivat häneen ja hänen lapsiinsa. Kauniiden asujen lisäksi myös sievä käytös lisäsi lasten viehättävyyttä. Tosin Aljosha seisoj hiukan huolimattomasti ja käänteli vähän väliä päätään nähdäkseen millainen hänen puseronsa oli takaapäin, mutta oli silti kovin herttaisen näköinen. Tanja seisoj kuin täysikasvuinen ja piti silmällä pienempiä. Mutta pikku Lili vasta olikin herttainen lapsekkaassa ihmettelystänsä, ja oli vaikea olla vetämättä suutaan hymyyn, kun hän ehtoollista saatuaan sanoi: "Please some more".

Kotimatalla lapset tunsivat, että jotain juhlallista oli tapahtunut, ja olivat hyvin kilttejä.

Aluksi kaikki sujui hyvin kotonakin. Mutta aamiaispöydässä Grisha alkoi viheltää eikä — mikä pahinta — totellut englantilaista opettajatarneitiä ja sai siksi jäädä ilman jälkiruokaa. Darja Aleksandrovna oli omasta puolestaan koettanut välttää rangaistusta tällaisena päivänä, mutta hän ei ollut pöydässä läsnä; ja kun hän tuli, hänen täytyi tukea englannittaren määräystä ja vahvistaa päätös, jonka mukaan Grishalta evättiin jälkiruoka. Se pilasi jonkin verran yleistä iloa.

Grisha itki ja sanoi, että Nikolenjka vihelsi myös, mutta eipäs sitä rangaistu, ja ettei hän piirakan takia itke — se oli hänelle yksi lysti —, mutta minkä tähden tehdään sellaista vääryyttä. Asia kävi jo kovin surulliseksi, ja Darja Aleksandrovna päätti ehdottaa englantilaisneidille, että Grishalle annettaisiin tällä kertaa anteeksi. Mutta mennessään salin läpi neidin luo hän näki kohtauksen, joka täytti hänen mielensä sellaisella ilolla, että kyyneleet kihosivat silmiin, ja hän antoi heti anteeksi rikolliselle.

Grisha istui selin nurkassa ikkunan luona; hänen vieressään seisoivat Tanja, lautanen kädessä. Tanja oli sanonut tahtovansa ruokkia nukkejaan ja pyytänyt neidiltä luvan saada viedä piirakka-annoksensa lastenkamariin, mutta olikin salaa tuonut sen veljelleen. Itkien yhä kärsimänsä rangaistuksen vääryyttä Grisha söi piirakkaa ja sopersi kesken nyhkytystään: "Syö sinäkin, syödään yhdessä... sinä kanssa."

Tanjakin sai kyyneleitä silmiinsä, aluksi säälistä Grishaa kohtaan, sitten oman hyvän työnsä johdosta; eikä hän pannut vastaan vaan söi osansa.

Äidin nähdessään lapset säikähtivät, mutta katsottuaan tarkemmin äidin kasvoihin he ymmärsivät tekevänsä hyvää ja herahtivat nauramaan; suu täynnä piirakkaa he alkoivat hieroa käsillään huuliaan sotkien säteilevät kasvonsa kyyneliin ja marjahilloon.

— Herranen aika! Uudet valkeat vaatteet! Tanja! Grisha! huusi äiti koettaen pelastaa uusia vaatteita, samalla kyynelten läpi autuaan riemukkaasti hymyillen.

Uudet vaatteet riisuttiin ja vanhat puettiin sijaan, ja työnjohtajan käskettiin taas panna Rusko toisen hevosen pariin valjaisiin, sillä päätettiin lähteä sieneen ja sieltä uimaan. Riemukas kirkuna ja melu nousi lastenkamarissa eikä lakannut, ennen kuin noustiin rattaille ja lähdettiin metsään.

Sieniä saatiin koko vakallinen: löysipä pikku Lilikin sienet! Ennen hän oli poiminut vain neiti Hullin osoituksesta, mutta nyt hän oli omin neuvoin löytänyt suuren tatin, ja se sai aikaan yleisen riemuhuudon: "Lili löysi tatin!"

Sitten ajettiin joelle, hevoset pysäytettiin rantakoivujen alle ja mentiin uimahuoneeseen. Terenti-kuski satoi paarmoja huiskivat hevoset puihin kiinni, heittäytyi pitkälle rehevälle nurmelle koivun siimekseen ja poltteli kessua; uimahuoneesta hänen korviinsa kaikui kaiken aikaa lasten iloinen kirkuna.

Vaikka ei ollutkaan helppoa pitää silmällä kuutta lasta, hilitä heidän vallattomuuttaan, muistaa kaikki eri sukat, alusvaatteet ja kengät sekoittamatta niitä keskenään, päästää auki ja vetää kiinni nauhoja ja nappeja, ei Darja Aleksandrovnasta, joka oli itse aina pitänyt uimisesta, mikään ollut hauskempaa kuin koko lapsijoukon uittaminen. Hän tunsu suurta nautintoa kun sai vetää sukkia pullukoihin jalkoihin, ottaa syliinsä ja kastaa veteen pikku nakupellejä, kuulla ilon ja pelon kimeää kirkunaa ja nähdä pikku kerubiensa polskuttavan vettä hengästyneinä, silmät pelosta ja ilosta loistaen.

Kun puolet lapsista oli jo puettu, uimahuoneen luo pysähtyi arkaillen muutamia pyhäpukuisia kylän akkoja, jotka tulivat metsästä keräämässä lääkeyrttejä. Matrjona Filimonovna huusi yhden heistä luokseen ja pyysi häntä viemään veteen pudonneen lakanan ja paidan kuivumaan, ja Darja Aleksandrovna ryhtyi akkojen kanssa puheisiin. Aluksi akat naurahtelivat kämmeneensä eivätkä ymmärtäneet mitä kysyttiin, mutta pian katosi ujustelu ja tarina virisi hyvään vauhtiin. Akat voittivat heti Darja Aleksandrovnan myötätunnon osoittaessaan vilpittömästi ihastusta hänen lapsiaan kohtaan.

— Herran terttu tuota tyttöä, niin on valkea hipiä kuin sokuri, sanoi eräs ihastellen Tanjaa ja heiluttaen päätään. — Mutta laihapa on...

— Oli talvella sairaana.

— Oikeinko sitä tuotakin kylvetettiin, sanoi toinen osoittaen rintalasta.

— Ei, tämä on vasta kolmen kuukauden vanha, sanoi Darja Aleksandrovna ylpeänä.

— Voi kullaan nappu sentään!

— Eikö itselläsi ole lapsia?

— Oli neljä, mutta kaksi on enää elossa, poika ja tyttö. Viimeisen paaston jälkeen herkesin nuorinta imettämästä.

— Kuinka vanha se on?

— Toinen vuosi on menossa.

— Miten sinä niin kauan imetit?

— Kolme paastoa, se on meillä tavallinen aika.

Siitä syntyi Darja Aleksandrovnaa kovasti kiinnostava keskustelu: Miten syntyi? Onko ollut sairaana? Missä mies?

Darja Aleksandrovna ei olisi halunnut erota puhetovereistaan, niin hauskaa hänestä oli jutella heidän kanssaan ja niin kokonaan samat olivat heidän mielenkiintonsa kohteet. Kaikkein mieluisinta oli Darja Aleksandrovnasta se, että hän näki selvästi, miten kaikki nuo naiset ihailivat ennen kaikkea sitä, että hänellä oli niin paljon lapsia ja niin kauniita lapsia. Ämmät saivat Darja Aleksandrovnan jopa nauramaan, mikä loukkasi syvästi englantilaisneitiä, joka oli tuon hänelle käsittämättömän naurun aiheena. Eräs nuoremmista naisista oli katsellut tarkkaan viimeisenä pukeutuvaa englannitarta, ja kun tämä oli pannut ylleen kolmannen hameen, ei hän voinut olla huomauttamatta: "Sekös vasta kieputtaa hametta päälleen!"... ja kaikki purskahtivat nauruun.

IX

Darja Aleksandrovna istui huivi päässä rattailta puhtaitten, märkätukkaisten lastensa keskellä, ja oltiin jo lähellä kotia, kun kuski sanoi: "Joku vieras näkyy tulevan vastaan; eikö liene Pokrovskojen herra."

Darja Aleksandrovna katsahti eteenpäin ja ilostui nähdessään Levinin tutun hahmon, harmaa hattu ja harmaa päällystakki yllään. Hän oli aina hyvillään tavatessaan Levinin ja varsinkin nyt, kun Levin sai nähdä hänet koko kunniassaan. Kukaan ei ymmärtänyt hänen mahtavuuttaan paremmin kuin Levin.

Nähdessään Dollyn Levin oli näkevinään kuvan tulevasta perhe-elämästään.

— Te olette kuin kana poikasineen, Darja Aleksandrovna. — Tervetuloa! Kuinka iloinen olenkaan! Dolly sanoi ojentaen Levinille kätensä.

— Miksi ette ole ilmoittanut mitään tulostanne? Veljeni asuu minun luonani Pokrovskojessa. Vasta Stivalta sain tietää, että te olette täällä.

— Stivalta? kysyi Darja Aleksandrovna ihmeissään.

— Niin, hän kirjoitti muutostanne ja arveli, että sallisitte minun auttaa teitä, Levin sanoi, mutta nolostui heti sen sanottuaan ja kulki tuppisuuna rattaiden rinnalla taitellen lehmuksen lehtiä ja pureksien niitä. Hän nolostui huomattessaan, että Darja Aleksandrovnasta saattoi tuntua ikävältä vieraan apu asioissa, jotka kuului hänen miehensä tehtäviin. Darja Aleksandrovna ei todellakaan pitänyt Stepan Arkadjevitshin tavasta jättää omia perheasioitaan vieraitten huoleksi. Ja hän huomasi heti, että Levin käsitti sen. Tuon hienon ymmärtämyksen ja hienotunteisuuden takia Darja Aleksandrovna pitikin Levinistä niin paljon.

— Minä ymmärsin tietysti, Levin sanoi, — sen merkitsevän vain sitä, että te halusitte nähdä minua, ja olin hyvilläni. Tietenkin teistä kaupunkilaisemäntänä tšekäläinen elämä voi tuntua puutteelliselta, ja jos on tarvetta, olen valmis palvelukseenne.

— Eikö mitä! Dolly sanoi. — Ensi aikoina oli hankalaa, mutta nyt menee jo kaikki hyvin tämän minun vanhan lastenhoitajani avulla, selitti hän osoittaen Matrjona Filimonovnaa, joka ymmärsi, että puhuttiin hänestä, ja hymyili Levinille iloisesti ja ystävällisesti. Hän tunsikin Levinin ja tiesi, että siinä oli Kittyneidille hyvä sulhanen, ja toivoi asian toteutuvan.

— Nouskaa rattaille, herra, tehdään tähän tilaa, hän sanoi.

— Ei, minä kävelen mielelläni. Lapset, kuka teistä lähtee minun mukani juoksemaan kilpaa hevosten kanssa?

Lapset tunsivat Leviniä hyvin vähän eivätkä muistaneet, milloin olivat hänet nähneet, mutta he eivät ujoselle eivätkä vierastaneet häntä, kuten lapset niin usein tekevät teeskentelevien aikuisten seurassa, saaden siitä usein rangaistuksen. Teeskentely saattaa pettää kaikkein viisaimman, teräväkätseisimmänkin ihmisen, mutta vähälahjaisinkin lapsi tunnistaa sen, olkoonpa se kätkeyty kuinka taitavasti tahansa, ja vieroksuu sitä. Niin monia vikoja kuin Levinissä kenties olikin, teeskentelyä hänessä ei ollut vähääkään, ja siksi lapset osoittivat häntä kohtaan samaa ystävyyttä, jonka näkivät kuvastuvan äitinsä kasvoilta. Levinin kutsusta kaksi vanhinta hyppäsi heti rattailta hänen luokseen ja lähti juoksemaan hänen kanssaan yhtä vilpittömästi kuin jos olisivat juosseet hoitajansa neiti Hullin tai oman äitinsä kanssa. Lilin rupesi myös tekemään mieli hänen luokseen, ja äiti antoi hänet Levinille, joka asetti hänet hartioilleen ja lähti juoksemaan.

— Älkää pelätkö, Darja Aleksandrovna! puheli hän iloisesti hymyillen, — en minä loukkaa enkä pudota.

Ja katsellessaan hänen vikkeliä, voimakkaita, varovaisen huolehtivia ja selvästi jännittyneitä liikkeitään äiti rauhoittui ja seurasi Leviniä iloinen ja hyväksyvä hymy huulillaan.

Täällä maalla lasten ja miellyttävän Darja Aleksandrovnan seurassa Levinin valtasi sellainen lapsellisen iloinen mieliala, joka oli hänelle useinkin ominainen ja josta Darja Aleksandrovna hänessä niin paljon piti. Juoksennellessaan lasten kanssa hän opetti heille voimistelua, nauratti neiti Hullia huonolla englanninkielellään ja kertoi Darja Aleksandrovnalle maatöistään.

Päivällisen jälkeen Levinin kanssa kahden parvekkeella istuessaan Darja Aleksandrovna alkoi puhua Kittystä.

— Tiedättekö? Kitty tulee tänne ja viettää kesän minun kanssani.

— Niinkö? Levin sanoi punastuen ja lisäsi puheenaihetta vaihtaakseen: — Kai minä saan lähettää teille ne kaksi lehmää? Jollette huoli ilmaiseksi, niin voittehan maksaa minulle viisi ruplaa kuussa, jos se ei ole liian noloa.

— Ei, kiitos vain. Me tulemme kyllä toimeen.

— Minäpä katson teidän lehmianne, ja jos sallitte, annan määräyksiä niitten ruokinnasta. Kaikki riippuu siitä.

Ja vetääkseen keskustelua yhä kauemmaksi syrjään esitti Levin Darja Aleksandrovnalle karjatalousteoriansa, jonka ydin oli siinä, että lehmä on vain kone, joka muuttaa ruoan maidoksi jne.

Hän puhui siitä ja halusi kiihkeästi kuulla lisää Kittystä, mutta myös pelkäsi sitä. Hän pelkäsi kadottavansa sen mielenrauhan, jonka oli niin suurella vaivalla saavuttanut.

— Niin, mutta kaikkea sitähan pitäisi valvoa, ja kuka sen täällä tekee? vastasi Darja Aleksandrovna haluttomasti.

Hän oli Matrjona Filimonovnan avulla saanut taloutensa sellaiseen kuntoon, ettei halunnut siihen mitään muutoksia. Eikä hän oikein luottanut Levinin maataloutta koskeviin tietoihin. Sen tapaiset väitteet kuin että lehmä on maidonvalmistuskone, tuntuivat hänestä arveluttavilta. Hänen ymmärtääkseen moinen käsitys oli vain haitaksi taloudelle. Hänestä asia oli paljon yksinkertaisempi; piti vain, kuten Matrjona Filimonovna oli selittänyt, antaa lehmille enemmän ruokaa ja juomaa ja katsoa, ettei kokki saanut viedä huuhevesiä keittiöstä pesijättären lehmälle. Se oli selvää. Mutta kaikki selitykset jauho- ja heinäruoasta olivat epäilyttäviä ja hämäreitä. Ja ennen kaikkea — hänen teki mieli puhua Kittystä.

X

— Kitty kirjoitti minulle, ettei hän mitään niin halua kuin yksinäisyyttä ja rauhaa, Dolly sanoi pienen vaitiolon jälkeen.

— Voiko hän jo paremmin? kysyi Levin mieli kuohuksissa.

— Hän on, Jumalan kiitos, kokonaan toipunut. Minä en ole koskaan uskonutkaan, että hänessä olisi rintatauti.

— Sehän on hauskaa! Levin sanoi, ja Dolly oli näkevinään hänen kasvoillaan jotain liikuttavaa ja avutonta, kun mies näin sanottuaan ääneti katsoi häneen.

— Kuulkaahan, Konstantin Dmitrish, sanoi Darja Aleksandrovna hymyillen hyväntahtoista, leikillistä hymyään, — miksi te olette vihoissanne Kittyille?

— Minäkö? En minä ole vihoissani.

— Olettepa. Miksi ette käynyt meillä ja Shtsherbatskeillä, kun olitte viimeksi Moskovassa.

— Darja Aleksandrovna, Levin sanoi punastuen hiusrajaa myöten, — minua ihmetyttää, että niin hyvä ihminen kuin te saattaa puhua noin. Ettekö te edes sääli minua, kun kerran tiedätte...

— Mitä minä tiedän?

— Tiedätte, että minä olen kosinut ja saanut rukkaset, Levin sanoi, ja koko se hellyys, jota hän hetki sitten oli tuntenut Kittyä kohtaan, muuttui hänen sielussaan kärsityn loukkauksen herättämäksi katkeruudeksi.

— Mistä te luulette minun sen tietävän?

— Kaikkihan sen tietävät.

— Siinä te ainakin olette erehtynyt; minä en ole tiennyt sitä, jos olenkin aavistanut.

— Niinkö? No nyt sen ainakin tiedätte.

— Olen vain tiennyt, että on ollut jotain, joka on kauheasti vaivannut Kittyä ja josta hän on kieltänyt minua enempää kysymästä. Ja kun hän ei kerran ole minulle siitä puhunut, niin ei hän ole puhunut kenellekään. Miten se kävi? Kertokaa minulle.

— Minähän sanoin jo.

— Milloin se tapahtui?

— Kun viimeksi kävin teillä.

— Kuulkaapas, mitä minä sanon, sanoi Darja Aleksandrovna: — Minun on kauhean sääli Kittyä. Te kärsitte vain loukatusta ylpeydestä.

— Kenties, myönsi Levin, — mutta... Dolly keskeytti hänet.

— Mutta Kitty-raukkaa minun on niin kauhean sääli. Nyt minä ymmärrän kaiken.

— Antakaa minulle anteeksi, Darja Aleksandrovna, Levin sanoi ja nousi. — Jääkää hyvästi, minun täytyy mennä.

— Ei, odottakaahan, Dolly sanoi tarttuen hänen hihaansa. — Istukaa rauhassa.

— Minä pyydän teitä, olkaa niin hyvä älkääkä puhuko siitä, Levin sanoi ja istuutui tuntien sammuneelta näyttäneen toivon syttyvän uudelleen ja värähtelevän sydämessään.

— Jollen minä pitäisi teistä, sanoi Darja Aleksandrovna, ja kyyneleet nousivat hänen silmiinsä, — jollen minä tuntisi teitä niin kuin tunnen...

Kuolleelta näyttänyt tunne virkosi yhä enemmän ja tuntui valtaavan koko sydämen.

— Niin, nyt minä ymmärrän kaiken, jatkoi Darja Aleksandrovna. — Te ette voi sitä ymmärtää; te miehet, joilla on täysi vapaus ja valta valita, tiedätte aina ketä rakastatte. Mutta odottamaan määrätty tyttö neitseellisessä ujoudessaan, — tyttö, joka näkee teidät miehet vain kaukaa, kuulee sanoja ja usko niihin — hän voi olla ja on usein sellaisessa asemassa, ettei tiedä mitä vastaisi.

— Niin, jollei sydän puhu.

— Vaikka puhuisikin, niin sittenkin. Ajatelkaahan: kun te miehet tavoittelette jotain tyttöä, te käytte hänen kotonaan, lähestytte häntä, tarkastelette ja väijytte, onko hän sellainen, josta pidätte, ja kun sitten tulette vakuuttuneeksi siitä, että rakastatte häntä, kositte häntä...

— Ei se ole aivan sillä tavoin.

— Yhdentekevää. Te kositte, kun rakkautenne on kypsynyt tai kun kahdesta valittavasta toinen on saanut sydämessänne voiton. Mutta tytöltä ei kysytä. Tahdotaan, että hän itse valitsisi, mutta hänhän ei voi valita, hän voi vain vastata myöntävästi tai kieltävästi.

"Se oli valinta minun ja Vronskin välillä", muisti Levin, ja sielussa vironnut vainaja kuoli taas ja painoi ahdistavasti sydäntä.

— Darja Aleksandrovna, hän sanoi, — niin valikoidaan vaatteita tai muita ostoksia, mutta ei rakkautta. Valinta on tehty ja sen parempi... Sitä ei voi tehdä toistamiseen.

— Oi, sitä ylpeyksien ylpeyttä! sanoi Darja Aleksandrovna ikään kuin halveksien tuon tunteen alhaisuutta siihen toiseen tunteeseen verrattuna, joka on mahdollista vain naisille. — Silloin kun kositte Kittyä, hän sattui juuri olemaan tilanteessa, jossa hänen oli mahdoton vastata. Hänessä oli epäröintiä. Epäröintiä siitä, tekö vai Vronski. Vronskin hän näki joka päivä, teitä hän ei ollut pitkään aikaan nähnyt. Jos hän olisi ollut vanhempi... Minä esimerkiksi hänen sijassaan en olisi hetkeäkään epäröinyt. Vronski on aina ollut minusta vastenmielinen, ja niinpäs kävi.

Levin muisti Kittyn vastauksen. Hän oli sanonut: ei, se on mahdotonta.

— Darja Aleksandrovna, hän sanoi kuivasti, — minä pidän suuressa arvossa luottamustanne, mutta minä luulen, että te olette erehtynyt. Ja oli miten oli, se ylpeys, jota te niin halveksitte, saa aikaan sen, että jokainen ajatuskin Katerina Aleksandrovnasta on minulle mahdoton... ymmärrättehän, aivan mahdoton.

— Tahdon vain lisätä vielä, että puhun teille sisarestani, jota rakastan kuin lapsiani, ymmärrättehän. Minä en sano, että hän rakastaa teitä, minä vain tahdoin sanoa, ettei hänen silloin antamansa kieltävä vastaus todista mitään.

— En tiedä, Levin sanoi hypähtäen pystyyn. — Jos te tietäisitte, miten kipeästi te viillette minua! Aivan sama kuin jos teiltä olisi lapsi kuollut ja teille yhtenäen puhuttaisiin, että nyt hän olisi sellainen ja sellainen, jos saattaisi elää teidän ilonanne. Mutta hän on kuollut, kuollut, kuollut...

— Olettepa te lystikäs, sanoi Darja Aleksandrovna hymyillen surullisesti Levinin kiihtymykselle. — Niin, minä ymmärrän nyt yhä paremmin, jatkoi hän mietteissään. — Te ette siis enää käy meillä, kun Kitty tulee?

— En. Minä en tietenkään rupea karttelemaan Katerina Aleksandrovnaa, mutta — mikäli voin — koetan vapauttaa hänet epämiellyttävästä seurastani.

— Te olette hyvin, hyvin lystikäs mies, toisti Darja Aleksandrovna tarkaten hellästi hänen kasvojaan. — No hyvä; ja olkaamme sitten kuin koko asiasta ei olisi puhuttu mitään. Mitä sinä, Tanja, täällä teet? kysyi Darja Aleksandrovna ranskaksi kuistille tulleelta tytöltä.

— Missä on minun lapioni, äiti?

— Minä kysyin ranskaksi, vastaa sinä samoin.

Tyttö aikoi sanoa, mutta oli unohtanut, mitä lapio oli ranskaksi; äiti kuiskasi sen hänelle ja sanoi sitten ranskaksi, mistä lapio oli haettava. Ja se tuntui Levinistä ikävältä.

Eikä mikään Darja Aleksandrovnan kodissa ja hänen lapsissaan ollut Levinistä enää läheskään niin viehättävää kuin aluksi oli näyttänyt.

"Miksi hän puhuu ranskaa lapsilleen?" hän ajatteli. "Kuinka luonnotonta ja valheellista se on! Lapset tuntevat sen itse. Opettavat ranskaa ja hävittävät vilpittömyyden", hän ajatteli itsekseen eikä tiennyt, että Darja Aleksandrovna oli parikymmentä kertaa ajatellut ja pohtinut samaa asiaa ja — vilpittömyyden kustannuksellakin — katsonut tarpeelliseksi opettaa lapsiaan sillä tavoin.

— Mikä kiire teillä on. Istukaa toki hetkinen vielä. Levin jäi juomaan teetä, mutta hänen hyvä tuulensa oli kadonnut ja hänen oli paha olla.

* * * * *

Teen jälkeen Levin meni ulos käskeäkseen ajamaan vaununsa oven eteen, ja tapasi sisään palatessaan Darja Aleksandrovnan kuohuksissa, kasvot synkkinä ja kyyneleet silmissä. Levinin käydessä pihalla oli sattunut tapaus, joka yhtäkkiä murskasi Darja Aleksandrovnan äskeisen onnen ja ylpeyden lapsistaan; Grisha ja Tanja olivat ruvenneet tappelamaan pallosta. Kuultuaan huutoa lastenkamarista Darja Aleksandrovna oli juossut sinne ja saanut nähdä kauhean näyn: Tanja piti Grishaa tukasta ja Grisha löi vihasta hurjana Tanjaa nyrkillä mihin sattui. Jokin murtui Darja Aleksandrovnan sydämessä, kun hän

näki sen. Oli kuin pimeys olisi astunut hänen elämäänsä: hän ymmärsi, että nuo lapset, joista hän oli ollut niin ylpeä, eivät olleet ainoastaan aivan tavallisia, vaan suorastaan pahoja, huonosti kasvatettuja, ilkeitä lapsia, joilla oli raakoja, petomaisia taipumuksia.

Hän ei voinut ajatella eikä puhua mitään muuta eikä voinut olla kertomatta Levinille onnettomuuttaan.

Levin näki, miten onneton hän oli, ja koetti lohduttaa häntä sanoen, ettei se todistanut mitään pahaa, sillä kaikki lapsethan tappelevat. Mutta puhuessaan Levin ajatteli mielessään: "Ei, minä en aio teeskennellä enkä puhua ranskaa lasteni kanssa; ja minun lapsistani tuleekin toisenlaisia: täytyy vain katsoa, ettei pilaa eikä turmele lapsiaan, niin niistä tulee mainioita. Niin, minun lapsistani ei tulekaan tuollaisia."

Hän hyvästeli ja lähti, eikä Dolly pidätellyt häntä.

XI

Heinäkuun puolivälissä Levinin luo tuli kylänvanhin Levinin sisaren maatilalta, joka oli noin kahdenkymmenen virstan päässä Pokrovskojesta, ja teki selkoa töitten kulusta ja heinänteosta siellä. Päättulo sisaren tilalla tuli luhtaniityistä. Ennen aikaan niityt olivat olleet vuokrattuina talonpojille kahdestakymmenestä ruplasta desjatiina. Kun Levin oli ottanut tilan hoitoonsa ja tarkastanut heinämaat, oli hän huomannut niiden arvon suuremmaksi ja määrännyt vuokraksi kaksikymmentäviisi ruplaa desjatiinalta. Talonpojat eivät olleet suostuneet maksamaan niin paljoa eivätkä olleet päästäneet muitakaan kauppoihin. Silloin oli Levin itse lähtenyt sinne ja päättänyt korjata heinän osaksi päiväpalkalla, osaksi osamaksulla. Oman kylän talonpojat olivat kaikin tavoin vastustaneet tuota uudistusta, mutta työt olivat menneet hyvin, ja heti ensimmäisenä vuonna niityistä oli saatu melkein kaksinkertainen tuotto. Toissa ja viime vuonna olivat kylän talonpojat jatkaneet entistä vastarintaansa, mutta heinäkorjuu oli hoidettu samaan tapaan. Tänä kesänä olivat talonpojat ottaneet kaikki heinämaat tehdäkseen sadon kolmanneksesta, ja nyt oli kylänvanhin tullut ilmoittamaan, että heinä oli korjattu ja että hän oli sadetta peläten kutsunut tilan kirjanpitäjän niitylle ja tämän läsnä ollessa jakanut ja ajattanut pois yksitoista heinäsuovaa. Kun kylänvanhimmalta tiedusteltiin parhaan niityn satoa, hän antoi kovin epämääräisiä vastauksia. Lisäksi hän oli pitänyt niin kiirettä jakaessaan heinät lupaa odottamatta, että Levin ymmärsi siitä ja koko hänen sävystänsä, että tässä piili jokin petos, ja päätti itse mennä ottamaan selvää asiasta.

Tultuaan päivällisaikaan kylään ja jätettyään hevosensa tutun talonpoikaisukon — veljensä entisen imettäjän miehen — pihaan Levin meni ukon luo mehiläistarhaan saadakseen häneltä tarkemmin kuulla heinäkorjuusta. Puhelias, jalomuotoinen Parmenitsh-ukko otti Levinin ilomielin vastaan, näytti hänelle koko taloutensa, kertoi hyvin tarkasti mehiläisistään ja tämän vuoden parveilusta. Mutta Levinin kysyessä heinäkorjuusta hän vastaili epämääräisesti ja vastahakoisesti, ja se antoi lisää vahvistusta Levinin oletuksille. Hän lähti heinämaalle ja tarkasti suovat. Niissä ei voinut olla enempää kuin viisikymmentä kuormaa kussakin, ja paljastaakseen petoksen Levin käski tuoda paikalle samat heinähäkit, joilla heinät oli vedetty, purkaa yhden suovan ja vedättää katokseen. Suovasta tuli vain kolmekymmentäkaksi kuormaa. Vaikka kylänvanhin selittelikin heinän kuohkeutta ja sitä, kuinka se painuu suovissa, vaikka hän vakuutti ja vannoi kaiken käyneen rehellisesti, Levin väitti sitkeästi, että heinät oli jaettu ilman hänen käskyään ja ettei hän hyväksynyt jaossa käytettyä laskutapaa. Pitkien väittelyjen jälkeen asia päätettiin niin, että talonpojat saivat ottaa yksitoista viidenkymmenen kuorman suuruisiksi laskettua suovaa omalle osalleen, ja omistajan osa oli mitattava uudelleen. Nämä keskustelut ja heinien jako kestivät iltapuolelle asti. Kun heinät oli loppuun jaettu, Levin jätti muun silmälläpidon kirjanpitäjälle ja istahti itse pajunvitsalla merkitylle heinäruolle katselemaan niittyä, joka kuhisi kirjavanaan kansaa.

Hänen edessään joen kaartamalla niemikkeellä, ruohikon takana, liikkui kirjavana jonona naisia, heleät äänet iloisesti raikuen, ja levällään olevasta luo'osta muodostui vaaleanvihreälle heinänsängelle nopeasti harmaita, mutkittellavia karhoja. Naisten jäljessä kulkivat miehet hankoineen ja karhoista nousi leveitä, korkeita ja pulleita rukoja. Vasemmalla, jo korjatulla niityllä, ajeli rattaita, ja toinen toisensa jälkeen ruot katosivat suurten hankojen nostamina raskaisiin, tuoksuviin heinäkuormiin, jotka ulottuivat hevosen takapuoleen saakka.

— Kaunis on korjuuilma! Ja hyvin tulee heiniä! sanoi tuttu ukko istuutuen Levinin viereen. — Ihan on kuin teetä eikä heinää. Niin heittelevät kuin siemeniä kanoille, lisäsi hän viitaten heinähäkkiin ja

rukoihin. — Päivällisen jälkeen ovat vieneet hyvinkin puolet.

— Joko on viimeinen? huudahti hän nuorelle miehelle, joka seiso i rattaille ja ajoi ohitse heilutellen ohjasten per iä.

— Viimeinen on! huusi nuori mies pidättäen hetkisen hevostaan, katsahti hymyillen rattaille niin ikään iloisesti hymyilevään punaposkiseen naiseen, ja jatkoi ajoaan.

— Kuka se oli? Poikanneko? kysyi Levin.

— Sehän se on minun nuorimpani, vastasi ukko hellästi hymyillen.

— Uljas poika!

— Eipä ole moittimista.

— Joko on naimisissa?

— Jo on ollut alun kolmatta vuotta.

— Onko lapsiakin?

— Vai lapsia! Kokonaisen vuoden oli, ettei ymmärtänyt mitään... ei muuta kuin ujosteli, vastasi ukko.
— Kyllä ovat heinät hyviä. Totisesti kuin teetä! toisti hän haluten puhua muusta.

Levin katseli tarkkaavaisesti Vanja Parmenovia ja hänen vaimoiaan, jotka vähän matkan päässä sulloivat heiniä rattaille. Vanja seiso i kuorman päällä ja otti vastaan, tasoitti ja polki suuria heinätukkoja, joita hänen nuori, kaunis emäntänsä ojenteli hänelle ketterästi, ensin sylyksinä ja sitten hangolla. Nuori vaimo teki työtä keveästi, iloisesti ja joutuisasti. Karheat, painuneet heinät eivät heti tarttuneet hankoon. Hän tasoitteli niitä ensin, työnsi hangon heiniin, sysäsi sitä notkeasti ja nopeasti koko vartalonsa painolla, kumarsi punaisen vyön kiristämän selkänsä syvään ojentautuakseen samassa suoraksi, ja täyteläinen rinta kaartui esiin ison valkean esiliinan alta, kun hän siirsi ketterin ottein kätensä alemmaksi hangon varteen ja heitti heinätukun korkealle kuorman päälle. Vanja tahtoi nähtävästi säästää vaimoiaan turhalta työltä, kaappasi tarjotun sylyksen kiireesti avoimeen syliinsä ja levitti sen kuormalle. Annettuaan haravalla viimeiset heinärippeet nainen ravisti niskastaan karisteet, korjasi valkean, päivettymättömän otsan ylle solahtaneen punaisen huivinsa asentoa ja ryömi sitten rattaiden alle sitoakseen kuorman. Vanja neuvoi, kuinka piti solmia kiinni, ja remahti nauramaan joillekin vaimonsa sanoille. Kummankin ilmeissä näky i voimakas, nuori, äsken herännyt rakkaus.

XII

Kuorma oli sidottu. Vanja hyppäsi alas ja lähti taluttamaan hyvää, lihavaa hevosta ohjaksista. Vanjan vaimo heitti kuorman päälle haravansa ja meni reippain askelin piiriin kokoontuneitten naisten luo. Vanja ajoi tielle yhteen jonoon toisten kuormien kanssa. Naiset kulkivat kuormien jäljessä haravat olalla, kirkkaat värit välkkyen ja heleät äänet iloisina raikuen. Muuan nainen alkoi laulaa karkealla ja villillä äänellä, ja kun hän oli laulanut laulun kertaalleen, puolisansataa hiomatonta, kimeää ja tervettä naisääntä tarttui siihen yhtäikää ja kertasi saman laulun yhteisvoimin.

Naiset lähestyivät Levin iä laulaen, ja hänestä tuntui kuin häntä kohti olisi tullut ilosta jyrisevä ukkospilvi. Tämä ukonilma yllätti hänet ja tempasi syliinsä, ja ruko, jolla hän makasi, samoin muut ruot, heinäkuormat ja koko niitty etäisine vainioineen — kaikki vaappui, värjyi ja vavahteli tuon villin riemukkaan laulun aallokossa, jossa huudot, vihellykset ja läiskähdykset temmelsivät sävelten seassa. Levinin kävi kateeksi tuo terve ilo, ja teki mieli ottaa osaa tuohon elämänilon ilmaisuun. Mutta hän ei voinut tehdä mitään, hänen täyty i vain maata ja katsoa ja kuunnella. Kun joukko lauluineen oli kadonnut näkyvistä ja kuuluvista, Levinin valtasi haikea kaipauksen tunne oman yksinäisyytensä ja fyysisen joutilaisuutensa tähden ja siksi, että hän oli vihamielisessä suhteessa tuohon maailmaan.

Monet niistä samoista talonpojista, jotka olivat kiistelleet hänen kanssaan heinistä, ne, joita hän oli loukannut, tai ne, jotka olivat tahtoneet pettää häntä — nuo samat talonpojat tervehtivät häntä iloisesti, ilmeisesti ilman vähintäkään kaunaa tai katumuksen tunnetta tai edes muistoa siitä, että he olivat aikoneet pettää häntä. Kaikki se oli hukkunut yhteisen iloisen työn mereen. Luoja antoi päivän, Luoja antoi voimia. Sekä päivä että voimat oli omistettu työlle, ja siinä oli palkkio itsessään. Kenen hyväksi oli aherrettu? Mitkä hedelmät työstä saadaan? Ne olivat vähäpätöisiä ja asiaan kuulumattomia mietteitä.

Levin oli usein ihaillut tuota elämää ja ajatellut usein kateellisenä sen piiriin kuuluvia ihmisiä, mutta vasta tänään, varsinkin sen johdosta, miten hän oli nähnyt Ivan Parmenovin suhtautuvan nuoreen vaimoonsa, Levinin mieleen tuli ensimmäisen kerran selvänä ajatus, että painostavan, joutilaan, teennäisen ja yksilöllisen elämän vaihtaminen työteliäiseen ja ihanaan yhteiselämään riippui hänestä itsestään.

Ukko, joka oli istunut hänen kanssaan, oli jo ammoin mennyt kotiinsa. Kaikki työväki oli hajaantunut. Lähellä asuvat olivat menneet koteihinsa, ja pitkämatkalaiset söivät illallistaan tai laittelivat makuusijojaan niityllä. Väki ei kiinnittänyt huomiota siihen, että Levin makasi yhä ruollaan ja katseli, kuunteli ja ajatteli. Niitylle yöksi jäänyt heinäväki nukkui tuskin ollenkaan koko lyhyenä kesäisenä yönä. Ensin kuului aterioivien keskinäistä iloista tarinointia ja naurua ja sitten taas laulua ja naurua.

Koko pitkä työpäivä ei ollut jättänyt heihin muuta jälkeä kuin iloisuuden. Aamuruskon edellä, kaikki hiljeni. Rantarämeiköstä kuului vain sammakkojen herkeämätön öinen kurnutus ja hevosten pärskintä aamusumun verhoamalta niityltä. Noustuaan ruolta Levin vilkaisi taivaalle ja ymmärsi, että yö oli jo ohitse.

"Niin, mitä minä nyt teen? Miten minä sen teen?" hän sanoi itsekseen koettaen käsitteellisesti selvittää kaikkea sitä, mitä oli ajatellut ja tuntenut tuona lyhyenä yönä. Kaikki, mitä hän oli ajatellut ja tuntenut, jakaantui kolmeen eri ajatussarjaan. Yksi koski hänen luopumistaan vanhasta elämästään ja tuiki tarpeettomasta sivistyksestään. Tuo luopuminen tuotti hänelle nautintoa ja tuntui hänestä helpolta ja yksinkertaiselta. Toiset ajatukset ja mielikuvat koskivat hänen uutta elämäänsä tästä lähtien. Hän tuns selvästi sellaisen elämän yksinkertaisuuden, puhtauden ja rehellisyyden ja oli varma siitä, että saisi siitä tyydytyksen, rauhan ja arvokkuuden, joita niin kipeästi tuns olevansa vailla. Mutta kolmas ajatussarja kierteli sen kysymyksen ympärillä, miten tuo siirtyminen vanhasta elämästä uuteen oli tapahtuva. Siitä hän ei päässyt mihinkään selvyteen. "Ottaa vaimo. Tehdä työtä ja tehdä sitä pakosta. Jättääkö Pokrovskoje? Ja ostaa maata? Ja kirjoittautua kyläkuntaan? Mennä naimisiin talonpoikaistytön kanssa? Miten minä sen teen?" kysyi hän taas itseltään eikä löytänyt vastausta. — "Niin, minähän en ole nukkunut koko yönä enkä voi täysin selvästi ajatella tätä asiaa", hän sanoi itsekseen. — "Minä selvitän sen myöhemmin. Se vain on varmaa, että tämä yö on ratkaissut kohtaloni. Kaikki minun entiset haaveeni perhe-elämästä ovat roskaa", vakuutti hän itselleen. — "Tämä on paljon yksinkertaisempaa ja parempaa..."

"Miten kaunista!" hän ajatteli katsellen omituista helmiäishohteista, näkinkengänmuotoista vaaleata pilvenhattaraa, joka näkyi hänen päänsä yllä keskellä taivasta. "Miten ihanaa kaikki on tänä ihanana yönä! Ja milloin tuo näkinkenkä on ehtinyt muodostua? Juuri äsken katsoin taivaalle eikä siellä vielä ollut mitään, oli vain pari valkeata viirua. Niin, yhtä huomaamattahan minun elämäkatsomuksenikin on muuttunut."

Hän lähti niityltä ja kulki maantietä kylää kohti. Tuuli nousi, ja kaikki sai harmaan ja synkän sävyn. Oli tullut harmaa hetki, joka tavallisesti edeltää aamunsarastusta ja päättyy valon täyteen voittoon ja pimeyden tappioon.

Levin hytisi kylmästä ja kulki nopeasti, katse maahan suunnattuna. "Mitä tuo on? Joku on tulossa", hän ajatteli kulkusten kilinää kuullessaan ja kohotti päätään. Noin neljänkymmenen askeleen päässä samalla ruohoisella maantiellä hän näki vastaansa ajavat nelivaljakkovaunut, matkakirstut katolla. Aisahevoset pyrkivät pois ajouralta väliaisan puoleen, mutta ketterä kuski, joka istui sivuttain pukillaan, ohjasi väliaisan uran kohdalle, joten pyörät pääsivät taas tasaiselle pohjalle.

Levin pani merkille vain tämän ja vilkaisi vaunuihin hajamielisesti, lainkaan ajattelematta sitä, kuka matkamies mahtoi olla.

Vaunun nurkassa torkkui vanha nainen, mutta ikkunan ääressä istui nähtävästi äsken unesta herännyt nuori tyttö, joka piti molemmin käsin kiinni valkean matkapäähineensä nauhoista. Hän katsoi Levinin yli auringon nousua kohti valoisan ja miettiväisen näköisenä, täynnä hienoa ja monivivahteista sisäistä elämää, jota Levin ei tuntenut.

Juuri sinä hetkenä, kun vaunut vierivät ohitse, rehelliset silmät katsahivat Leviniin. Tyttö oli tunnistanut hänet ja ihmetys ja ilo oli välähtänyt hänen kasvoillaan.

Levin ei voinut erehtyä. Sellaiset silmät oli maailmassa vain yhdellä ainoalla. Maailmassa oli yksi ainoa olento, johon hänen sielunsa saattoi keskittää elämän koko valon ja tarkoituksen. Se oli hän. Se oli Kitty. Levin ymmärsi nyt hänen olevan matkalla Jergusovoon ja tulevan rautatieasemalta. Ja kaikki, mikä oli kuohuttanut Leviniä tänä unettomana yönä, kaikki ne päätökset, jotka hän oli tehnyt, — kaikki häipyi olemattomiin. Inhoten hän ajatteli äskeisiä haaveitaan avioliitosta talonpoikaistytön kanssa. Vain siellä, noissa nopeasti etenevissä ja toiselle puolelle tietä siirtyneissä vaunuissa, — vain siellä piili mahdollinen ratkaisu hänen elämänsä arvoitukseen, joka oli painanut häntä niin kipeästi viime aikoina.

Tyttö ei kurkistanut ulos toista kertaa. Rattaiden kolina lakkasi kuulumasta, kuului vain kulkusten heikkenevä kilinä. Koiran haukunta osoitti, että vaunut olivat menneet jo kylänkin ohi, — jäljelle olivat jääneet vain autiot kedot, edessäpäin oleva kylä ja hän itse, yksinäinen ja kaikesta irrallaan oleva ihminen, syrjäisen, nurmettuneen maantien yksinäinen taivaltaja.

Hän katsahti taivaalle toivoen löytävänsä sieltä sen näkinkengän, jota oli ihailnut ja jossa oli nähnyt tämänöisen ajatustensa ja tunteittensa kulun vertauskuvan. Taivaalla ei ollut enää mitään näkinkengän näköistä. Siellä, saavuttamattomassa korkeudessa oli jo tapahtunut salaperäinen muutos. Ei ollut jälkeäkään näkinkengästä, vaan kokonaisen taivaanpuoliskon peitti nyt tasainen, pienistä hattaroista kutoutunut ja toiselta laidaltaan tihenevä pilviverkko. Taivas kajasteli sinertävänä ja saavuttamattomana hänen yläpuolellaan.

"Ei", hän sanoi itsekseen, "olkoonpa tuo yksinkertainen työmiehen elämä kuinka hyvää tahansa, minä en voi palata siihen. Minä rakastan häntä."

XIII

Ainoastaan ne ihmiset, jotka olivat lähinnä Aleksei Aleksandrovitshia, tiesivät, että tällä niin kylmän ja järkevän näköisellä miehellä oli muuan heikkous, joka tuntui olevan ristiriidassa hänen yleisluonteensa kanssa: hän ei voinut välinpitämättömänä kuunnella eikä nähdä lapsen eikä naisen itkua. Nähdessään kyyneleitä hän joutui avuttomuuden tilaan ja kadotti kokonaan ajattelukykyänsä. Hänen kanslianhoitajansa ja sihteerinsä tiesivät sen ja varoittivat virastoon tulleita naisanoja itkemästä, jotteivät nämä siten pilaisi asiaansa. "Hän suuttuu eikä rupea teitä kuuntelemaan", sanoivat he. Kyynelten aikaansaama sielullinen hämminki ilmeni tällaisissa tapauksissa tosiaankin hätäisenä vihana. "Minä en voi tehdä mitään. Olkaa hyvä ja poistukaa!" hän tällöin tavallisesti huusi.

Kun Anna kilparatsastuksesta palattaessa oli ilmoittanut hänelle suhteestaan Vronskiin ja purskahtanut samassa kasvonsa peittäen itkemään, oli Aleksei Aleksandrovitsh huolimatta vihastaan vaimoa kohtaan joutunut sen sielullisen hämmingin valtaan, jonka kyyneleet hänessä aina synnyttivät. Tietäen tämän samoin kuin senkin, että tunteiden ilmituominen ei sinä hetkenä olisi ollut hänen asemansa mukaista, hän koetti olla paljastamatta mitään elonmerkkejä eikä siksi liikkunut tai edes katsonut vaimoonsa. Juuri sen johdosta hänen oli kasvoilleen tullut se omituinen eloton ilme, joka oli niin oudoksuttanut Annaa.

Kotiin tultua Aleksei Aleksandrovitsh oli auttanut Annan alas vaunuista, pakottanut itsensä hyvästelemään tämän tavanmukaisen kohteliaasti ja lausumaan ne sanat, jotka eivät velvoittaneet häntä mihinkään; hän oli sanonut ilmoittavansa päätöksensä huomenna.

Vaimon sanat, jotka olivat vahvistaneet hänen pahimmat epäilyksensä, olivat viiltäneet kipeään haavan Aleksei Aleksandrovitshin sydämeen. Tuon haavan kipua oli lisännyt vielä se omituinen fyysisen säälin tunne, jota Annan kyyneleet olivat hänessä herättäneet. Mutta jäätyään yksin vaunuihinsa Aleksei Aleksandrovitsh oli ihmeekseen ja ilokseen huomannut vapautuneensa sekä tuosta säälistä että kiusallisiksi käyneistä epäilyksistään ja mustasukkaisuuden tuskista.

Hän tunsu samaa kuin hammassärkypotilas, jolta kipeä hammas on äkkiä vedetty pois. Kauhean kivun jälkeen, jolloin jotain hyvin suurta, itse päätäkin suurempaa tuntuu olevan lähtemässä leukapielistä, potilas tuntee äkkiä, uskaltamatta vielä uskoa onneensa, ettei sitä, mikä niin kauan on kaiken huomion niellen myrkyttänyt hänen elämäänsä, enää ole olemassa, ja että hän voi taas elää ja ajatella muutakin kuin pelkkää hammastaan. Sen tunteen vallassa Aleksei Aleksandrovitsh oli. Kipu oli ollut omituinen ja hirveä, mutta nyt se oli ohi. Hän tunsu taas voivansa elää ja olla ajattelematta yksinomaan vaimoaan.

"Ilman kunniantuntoa, ilman sydäntä ja ilman uskontoa! Turmeltunut nainen! Sen minä olen aina tiennyt ja nähnyt, joskin olen säälistä häntä kohtaan koettanut pettää itseäni", hän sanoi itselleen. Ja hänestä tosiaan tuntui kuin hän olisi nähnyt sen aina: hän muisteli heidän menneen elämänsä yksityiskohtia, joista ei ennen ollut huomannut mitään pahaa; nyt nuo yksityiskohdat taas osoittivat selvästi, että hänen vaimonsa oli aina ollut turmeltunut nainen. "Minä erehdyin yhdistäessäni elämäni hänen elämäänsä; mutta minun erehdyksessäni ei ollut mitään pahaa eikä minun sen vuoksi tarvitse olla onneton. Enhän minä ole syyppää", hän sanoi itselleen, "vaan hän. Ja mitä hän enää minua liikuttaa. Minulle häntä ei enää ole olemassakaan."

Kaikki, mikä koski Annaa tai poikaa, jota kohtaan Aleksei Aleksandrovitshin tunteet myöskin olivat muuttuneet, lakkasi kiinnostamasta häntä. Häntä kiinnosti vain se, miten hän pääsisi puhtaaksi siitä

loasta, jota tuo nainen langetessaan oli räiskyttänyt hänenkin päälleen, ja miten voisi taas esteettä jatkaa taivallustaan toimeliaan, kunniallisen ja hyödyllisen elämänsä ladulla, kaikkein parhaimmalla, säädylisimmällä, itselleen sopivimmalla ja siksi myös kaikkein oikeudenmukaisimmalla tavalla.

"Minä en voi olla onneton siitä, että halpamainen nainen on tehnyt rikoksen; minun on vain löydettävä keino, miten parhaiten pääsisin tästä vaikeasta asemasta, johon hän on saattanut minut. Ja minä kyllä löydän sen", vakuutti hän itselleen rypistäen enemmän otsaansa. "En minä ole ensimmäinen enkä viimeinen". Ja Aleksei Aleksandrovitshin mieleen nousi kokonainen sarja tapauksia vaimon uskottomuudesta miestänsä kohtana, alkaen Menelaoksesta, jonka Offenbachin Kaunis Helena oli palauttanut kaikkien mieliin, nykyaikaisen seuramaailman lukuisiin uskottomuuksiin saakka. "Darjalov, Poltavski, ruhtinas Paskudin, Drahm... Niin, Drahm myöskin... niin kunnianarvoinen, toimielias mies... Semjonov, Tshagin, Sigonin", muisteli Aleksei Aleksandrovitsh. "Voi olla että näiden ihmisten ylle lankeaa jokin järjetön naurettavuuden varjo... ridicule, mutta minä en ole koskaan pitänyt sitä muuna kuin onnettomuutena ja olen aina ollut myötätuntoinen sitä kohtaan", sanoi Aleksei Aleksandrovitsh mielessään, mutta se ei ollut aivan totta, sillä hän ei ollut koskaan osoittanut myötätuntoa sentapaisia onnettomuuksia kohtaan, vaan oli arvostanut itseään sitä enemmän, mitä useammin oli kuullut uusia tapauksia aviovaimojen uskottomuudesta. "Sellainen onnettomuus voi kohdata ketä hyvänsä. Ja nyt se on kohdannut minua. Kyse on vain siitä, miten tästä tilanteesta parhaiten selviäisi." Ja hän alkoi muistutella mieleensä samanlaisessa asemassa olleitten miesten eri menettelytapoja.

"Darjalov vaati kaksintaisteluun..."

Kaksintaistelu oli ennen nuoruusvuosina erityisesti kiinnostanut Aleksei Aleksandrovitshia juuri siksi, että hän oli fyysisesti arka mies ja tiesi sen hyvin itse. Hän ei voinut kauhistumatta ajatella häntä kohti ojennettua pistoolia eikä ollut koskaan elämässään käsitellyt mitään asetta. Tuo kauhun tunne oli usein nuoruusvuosina pakottanut hänet ajattelemaan kaksintaistelua ja asettamaan itsensä mielikuvituksessa sellaiseen asemaan, jossa henki oli vaaralle alttiina. Saavutettuaan elämässä menestystä ja vankan aseman hän oli unohtanut tuon tunteen. Mutta tunteen tottumus voitti vuosien välimatkat, ja pelko omasta arkuudesta heräsi hänessä vielä nytkin niin voimakkaana, että hän nytkin pitkään pohti ja heli mielessään ajatusta kaksintaistelusta, vaikka tiesi edeltä käsin, ettei missään tapauksessa tulisi siihen ryhtymään.

"Epäilemättä meidän seuraelämämme on vielä niin sivistymätöntä (toista on Englannissa), että varsin monet" — ja niiden monien joukossa oli paljon sellaisia, joitten mielipiteelle Aleksei Aleksandrovitsh antoi erityistä arvoa, — "näkevät kaksintaistelussa sen parhaan puolen. Mutta mitä siitä seuraa? Olettakaamme, että minä haastan hänet kaksintaisteluun", jatkoi Aleksei Aleksandrovitsh itsekseen, ja saadessaan elävän mielikuvan yöstä, jonka viettäisi haasteen jälkeen, ja häntä kohti tähdätystä pistoolista, hän vavahti ja ymmärsi, ettei tule sitä koskaan tekemään, "olettakaamme, että minä haastan hänet kaksintaisteluun. Minua luultavasti neuvottaisiin ja minulle osoitettaisiin paikka, minä vetäisisin liipaisinta" hän pani silmänsä kiinni, "ja hän sattuisikin menettämään henkensä minun kuulastani", kuvitteli Aleksei Aleksandrovitsh ja ravisteli päätään karkottaakseen nuo tyhmit ajatukset. "Mitä järkeä olisi mennä ampumaan toista sitä varten, että saisi selväksi suhteensa rikolliseen vaimoonsa ja poikaansa? Eihän sillä ole vielä ratkaistu kysymystä, mitä minun on tehtävä uskottomalle vaimolleni. Ja mikä on vielä luultavampaa ja epäilemättä tapahtuisikin: minä voisin kuolla tai haavoittua. Minä, syytön ihminen, petoksen uhri, menettäisin henkeni tai haavoittuisin. Se olisi vielä järjettömämpää. Eikä siinä kyllin: kaksintaisteluvaatimus ei minun puoleltani olisi aivan rehellistä peliä. Tiedänhän varsin hyvin, etteivät ystäväni koskaan päästäisi minua kaksintaisteluun, — eivät sallisi sitä, että Venäjälle niin tarpeellisen valtiomiehen elämä joutuisi vaaraan. Miten siis kävisi? Kävisi niin, että minä hyvin tietäen, ettei henkeni joudu vaaraan, olisin taisteluvaatimuksellani vain tahtonut antaa omalle persoonalleni jonkin valheellisen kunnianhohteen. Se olisi epärehellistä, toisten ja itsensä pettämistä. Kaksintaistelu ei siis voi tulla kysymykseen eikä sitä kukaan minulta odotakaan. Minun tarkoituksenihan on vain turvata oma maineeni voidakseni esteettömästi jatkaa entistä toimintaani." Aleksei Aleksandrovitsh oli aina pitänyt virkatoimintaansa sangen suurella arvolla, ja nyt se näytti hänestä aivan erityisen merkittävältä.

Harkittuaan ja hylättyään kaksintaistelun hän siirtyi ajattelemaan toista keinoa, avioeroa, johon myöskin monet hänen tuntemansa aviomiehet olivat turvautuneet. Muistellessaan kaikkia tuttuja avioerotapauksia (niitä oli sangen paljon hänen tuntemissaan ylhäisemmissä seurapiireissä) hän ei löytänyt niiden joukosta ainoatakaan, jossa eron tarkoituksena olisi ollut se, mitä hän tahtoi. Kaikissa noissa tapauksissa mies luovutti tai myi uskottoman vaimonsa, ja se puoliso, jolla ei syyllisyytensä vuoksi ollut oikeutta uuteen avioliittoon, antautui keksittyihin, näennällisesti laillisiin suhteisiin valepuolisonsa kanssa. Omasta avioliitostaan Aleksei Aleksandrovitsh ei uskonut saavansa laillista eroa, siis sellaista, jossa ainoastaan syyllinen vaimo erotettiin aviosäädystä. Hän käsitti heti, että häntä ympäröivän elämän moninaiset olosuhteet tekivät mahdottomaksi ne karkeat todisteet, joita laki vaati vaimon rikollisuuden todistamiseksi; hän käsitti, että seuraelämän tietty hienostuneisuus ei olisi sallinut moisten todisteiden soveltamista, vaikka niitä olisi ollutkin, ja että niiden käyttäminen olisi yleisön

silmissä enemmän vahingoittanut häntä itseään kuin Annaa.

Avioerohanke olisi voinut johtaa vain häpeälliseen oikeudenkäyntiin, joka olisi antanut hänen vihollisilleen tilaisuuden solvauksiin ja hänen korkean asemansa tahraamiseen. Ja päätarkoitustaan — tilanteen selvittämistä ilman suurempia häiriöitä — hän ei voisi saavuttaa avioerollakaan. Sitä paitsi avioero — tai jo pelkkä hankekin — saisi aikaan sen, että vaimo rikkoisi kokonaan välinsä miehensä kanssa ja liittyisi yhä kiinteämmin rakastajaansa. Vaikka Aleksei Aleksandrovitsh luulikin tuntevansa vaimoan kohtaan pelkkää halveksivaa välinpitämättömyyttä, ei hän mitenkään olisi sallinut tämän esteettömästi liittyä Vronskiin ja saada etua rikoksestaan. Pelkkä ajatuskin siitä hermostutti Aleksei Aleksandrovitshia niin että hän aivan voihkaisi sisäisestä tuskasta, kohottautui paikaltaan, siirtyi peremmäksi vaunuissa ja kääri sitten kauan aikaa ja synkän näköisenä viluisia, luisevia jalkojaan pehmeään matkavaippaan.

"Muodollisen avioeron välttämällä voisi tehdä kuten Karibanov, Paskudin ja tuo hyväluontoinen Drahm, asua erossa vaimostaan", jatkoi hän tyyntyneenä mietteitään; mutta siinä keinossa piili sama häpeällisyyden vaara kuin varsinaisessa avioerossakin ja — mikä pahinta — se, samoin kuin muodollinen avioerokin, heitti hänen vaimonsa suoraan Vronskin syliin. "Ei, se on mahdotonta, mahdotonta!" hän sanoi ääneen ryhtyen taas peittelemään jalkojaan. "Minä en voi olla onneton, mutta eivät hekään saa olla onnellisia."

Mustasukkaisuuden tunne, joka häntä oli vaivannut epätietoisuuden aikana, oli mennyt ohi sinä hetkenä, jolloin Annan sanat olivat hetken tuskaa tuotettuaan riuhtaisseet irti kipeän hampaan. Mutta sen tunteen sijalle oli tullut toinen — halu estää Annaa riemuitsemasta voitostaan ja saada kostetuksi hänen rikoksensa. Vaikkakaan Aleksei Aleksandrovitsh ei myöntänyt sitä itselleen, hänen sielunsa pohjalla eli salainen toive, että Anna saisi kärsiä hänen rauhansa ja kunniansa rikkomisen tähden. Ja harkittuaan uudelleen kaksintaistelun, avioeron ja erillään elämisen eri puolia ja hylättyään ne uudelleen Aleksei Aleksandrovitsh vakuuttui siitä, että ainoa mahdollinen menettelytapa oli pitää vaimo luonaan, salata maailmalta mitä oli tapahtunut ja käyttää kaikkia mahdollisia keinoja laittoman lemmensuhteen lopettamiseksi ja ennen kaikkea — sitä Aleksei Aleksandrovitsh ei myöntänyt itselleen — vaimon rankaisemiseksi. "Minun täytyy ilmoittaa hänelle, että pohdittuani tarkoin sitä tukalaa asemaa, johon hän on saanut perheemme, olen huomannut, että kaikki muut keinot ovat molemmille osapuolille huonompia kuin se ulkonainen status quo, jota minä olen valmis noudattamaan, mutta sillä ankaralla ehdolla, että hän noudattaa minun tahtoani ja lopettaa täydellisesti suhteensa rakastajaansa." Kun Aleksei Aleksandrovitsh oli jo tehnyt tämän päätöksensä, tuli hänen mieleensä eräs tärkeä ajatus, joka oli omiaan lujittamaan sitä. "Ainoastaan sillä tavoin minä menettelen uskonnonkin mukaisesti", hän sanoi itselleen, "minä en sysää luotani rikollista vaimoani, vaan suon hänelle tilaisuuden parannukseen ja — niin vaikeaa kuin se minulle onkin — uhraan osan voimistani hänen parantamiseen ja pelastamiseen." Vaikka Aleksei Aleksandrovitsh tiesikin, ettei hänellä vaimoonsa nähden voinut olla mitään siveellistä vaikutusvaltaa, ja ettei noista parannusyrytyksistä tulisi muuta kuin valhetta, ja vaikka hän noina vaikeina hetkinään ei ollut kertaakaan ajatellut etsiä johdatusta uskonnosta, sai hän nyt, kun hänen päätöksensä näytti olevan sopusoinnussa itse uskonnonkin vaatimusten kanssa, tuosta uskonnon antamasta pyhityksestä suurta tyydytystä ja mielenrauhaa. Hänestä oli miellyttävää ajatella, ettei kukaan pääsisi tässä tärkeässä, koko elämää koskevassa asiassakaan sanomaan, ettei hän menetellyt sen uskonnon sääntöjen mukaan, jonka lippua hän aina oli pitänyt korkealla yleisen kylmyyden ja välinpitämättömyyden keskellä. Harkitessaan asiaa yhä tarkemmin Aleksei Aleksandrovitsh ei enää nähnyt mitään syytä muuttaa suhdettaan vaimoonsa juurikaan toisenlaiseksi kuin mitä se oli ollut tähän asti. Totta kyllä hän ei voisi vastedes enää kunnioittaa vaimoan entiseen tapaan, mutta eihän hänellä itsellään ollut mitään syytä turmella elämäänsä ja kärsiä sen vuoksi, että hänen vaimonsa oli ollut huono ja uskoton aviovaimo. "Ja kunhan aika kuluu, aika, joka tasoittaa kaiken, suhteemme palaavat taas entiselleen", hän sanoi itsekseen, "entiselleen siinä merkityksessä, etten enää tunne elämän kulun häiriintyneen. Hän on varmaankin onneton, mutta minä olen syytön enkä siis voi olla onneton."

XIV

Matkalla Pietariin Aleksei Aleksandrovitshin päätös oli ehtinyt lujittua ja hän oli suunnitellut valmiiksi jo kirjeenkin, jonka lähettäisi vaimolleen. Astuttuaan ovesta sisään Aleksei Aleksandrovitsh vilkaisi ovenvartijan pöydälle jätettyjä, ministeriöstä tuotuja kirjeitä ja papereita ja käski tuoda ne huoneeseensa.

— Tänä en ota vastaan ketään, hän vastasi ovenvartijan kysymykseen korostaen sanaa "ketään", mikä oli merkinä hänen hyvästä tuulestaan.

Työhuoneessaan hän käveli pari kertaa edestakaisin ja pysähtyi sitten suuren kirjoituspöytänsä ääreen, jolle edellä kiiruhtanut kamaripalvelija oli syyttänyt palamaan kuusi kynttilää, naksutteli sormiaan ja istuutui sormeilemaan kirjoitusvälineitään. Hän mietti vähän aikaa kyynärpäät pöytää vasten ja pää kallellaan ja alkoi sitten kirjoittaa hetkeksikään pysähtymättä. Hän kirjoitti ranskaksi, välttämättä pidempiä puhuttelusanoja ja käyttäen "te"-sanaa, jolla ei ranskassa ole samaa kylmäkiskoisuuden vivahdusta kuin venäjän kielessä.

/#

Keskustellessani viimeksi kanssanne sanoin aikovani pian ilmoittaa teille päätökseni asiassa, jota keskustelumme koski. Harkittuani tarkoin asiaa kirjoitan nyt teille täyttääkseni lupaukseni. Päätökseni on seuraava: Millainen teidän käytöksenne on ollutkin, en katso olevani oikeutettu rikkomaan niitä siteitä, jotka korkeampi maailmanjärjestys on välillemme solminut. Perhe ei voi rikkoutua toisen puolison oikun, mielivaltaisuuden tai edes rikoksen takia, ja meidän elämämme tulee kulkea niin kuin se on kulkenut tähänkin asti. Se on välttämätöntä minulle, teille ja pojallemme. Olen varma siitä, että olette katunut ja kadutte vieläkin sitä, mikä on ollut aiheena tähän kirjeeseen, ja että te olette auttava minua saamaan epäsopumme syyn juurineen kitketyksi pois ja menneet hairahdukset unohdetuksi. Päinvastaisessa tapauksessa voitte itse aavistaa, mikä teitä ja poikaanne odottaa. Kaikesta tästä toivon saavani puhua tarkemmin kasvoista kasvoihin tavatessamme. Koska huvilakausi on jo päättymässä, pyytäisin teitä muuttamaan Pietariin niin pian kuin mahdollista, ei ainakaan tiistaita myöhemmin. Huolehdiin kaikesta, mitä muutossanne tarvitsette. Panen erityistä painoa tämän pyyntöni täyttämiseen.

A. Karenin

P.S. Kirjeen mukana seuraa rahaa, jota voitte tarvita menoihinne. #/

Hän luki kirjeen ja oli siihen tyytyväinen; erityisen hyvillään hän oli siitä, että oli muistanut panna rahaa mukaan. Kirjeessä ei ollut ainoakaan kovaa sanaa eikä nuhdetta, mutta ei myöskään liikaa suopeutta. Ennen kaikkea siinä oli kultainen silta paluuta varten. Taitettuaan kirjeen kahtia ja silitettyään sitä suurella, jyrkätekoisella norsunluuveitsellä hän pisti sen rahoineen kirjekuoreen ja soitti pöytäkelloa mielessä tyydytyksen tunne, jota taidokkaitten ja hyvin järjestettyjen kirjoitusvälineiden käsitteleminen hänessä aina herätti.

— Anna tämä lähetille ja käske toimittamaan se huomenaamuna Anna Arkadjevnalle Pietarhoviin, hän sanoi ja nousi.

— Kyllä, teidän ylhäisyytenne; tännekö käskette tuomaan teen? Aleksei Aleksandrovitsh käski tuomaan teen työhuoneeseen ja meni norsunluuveitsellään leikitellen nojatuolin luo, jonka vieressä oli valmiina lamppu ja ranskalainen kirja eugubiolaisista kirjoituksista. Nojatuolin yläpuolella riippui kultaisissa kehyksissä kuuluisan taiteilijan maalaama soikea, sirotekoinen muotokuva Annasta. Aleksei Aleksandrovits katsahti siihen. Läpätunkematon katse kohdistui häneen ivallisena ja julkeana, kuten silloin yöllä, kun he viimeksi olivat selvitelleet välejään. Pään musta, erinomaisesti maalattu pitsikoriste, musta tuuhea tukka kaunis valkea käsi sormusten peittäminen nimettömiseen näyttivät Aleksei Aleksandrovitshista sietämättömän julkeilta ja uhmaavilta. Silmäiltyään hetkisen tuota taulua hän vavahti niin että huulet värähtelivät ja kääntyi pois. Hän istuutui kiireesti nojatuoliinsa ja avasi kirjan. Hän koetti lukea, mutta ei voinut mitenkään saada viriämään entistä mielenkiintoaan eugubiolaisia kirjoituksia kohtaan. Hän katsoi kirjaa, mutta ajatteli muuta. Hän ei ajatellut vaimoan, vaan omassa valtiollisessa toiminnassaan viime aikoina ilmaantunutta pulmaa, johon keskitti nykyisin kaiken mielenkiintonsa. Hän tunsu, että tuo pulma alkoi selvitä ja että hänen päässään kehkeytyi — sen hän saattoi kerskumatta sanoa — valtavan suurenmoinen ajatus, jonka piti selvittää koko asia, ylentää hänen asemaansa virkauralla, kukistaa hänen vihollisensa ja tuottaa siis mitä suurinta hyötyä valtakunnalle. Heti kun miespalvelija oli tuonut teetarjottimen ja poistunut huoneesta, Aleksei Aleksandrovitsh meni kirjoituspöytänsä luo, nosti salkkunsu keskelle pöytää, otti kirjoitusvälineiden joukosta lyijykynän ja paneutui pulmaansa liittyvään visaiseen asiakirjaan ohut, itsetyytyväinen hymy huulillaan.

Tuo pulmallinen asia oli seuraavanlainen. Aleksei Aleksandrovitshin erityispiirre valtiomiehenä, se luonteenomainen piirre, joka on jokaisessa korkealle nousevassa virkamiehessä ja joka sitkeän kunnianhimon, itsehillinnän, rehellisyyden ja itseluottamuksen ohella oli vienyt Kareniniakin eteenpäin,

piili siinä, ettei hän ollut takertunut kuolleen paperivirallisuuden ja asiakirjajäljennösten pauloihin, vaan oli koettanut kohdata tosiasiat mahdollisimman suoraan ja samalla olla säästeliäs. Oli kuitenkin käynyt niin, että kuuluisassa heinäkuun 2. p:n komiteassa oli otettu esiin kysymys Zaraiskin kuvernementin arojen kastelemisesta. Tämä Aleksei Aleksandrovitshin ministeriön alaan kuuluva kysymys oli räikeä esimerkki valtion varojen hedelmättömästä tuhlauksesta ja kuolleesta paperivirallisuudesta. Aleksei Aleksandrovitsh tiesi asian olevan niin. Hänen edeltäjänsä edeltäjä oli ensimmäisenä ottanut tämän kastelukysymyksen esille. Ja tähän asiaan oli todellakin tuhlatu ja tuhlatiin vieläkin sangen paljon rahaa ilman vähintäkään hyötyä. Koko juttu ei näyttänyt voivan viedä mihinkään tulokseen. Aleksei Aleksandrovitsh oli heti virkaansa astuttuaan ymmärtänyt sen ja aikonut käydä asiaan käsiksi; mutta pian hän oli huomannut, että asia koski siksi monien yksityisten etua, ettei siihen ollut viisasta kajota, kun hänen oma asemansaakaan ei ollut vielä kovin vakaa; ja sittemmin hän oli muita asioita käsitellessään kokonaan unohtanut tämän asian ja antanut sen mennä menojaan. (Kyseisen asian varassa eli moni perhe, varsinkin muuan sangen siveellinen ja musikaalinen perhe, jossa kaikki tyttäret soittivat jouhisoittimia. Aleksei Aleksandrovitsh tunsi tämän perheen ja oli ollut vanhimman tyttären häissä kunniavieraanakin.)

Aleksei Aleksandrovitshin mielestä ei ollut aivan rehellistä peliä, että vieras ministeriö oli ottanut asian esille, koska jokaisessa ministeriössä oli paljon kummempiakin asioita, joihin kukaan ei tietyn virkamaailmassa noudatettavan kirjoittamattoman lain johdosta kajonnut. Kun taisteluhansikas nyt kerran oli heitetty hänelle, otti hän sen rohkeasti vastaan ja vaati että perustetaan erityiskomitea, joka tutkisi ja tarkastaisi Zaraiskin kuvernementin arojen kastelua käsitelleen komitean työt. Mutta samalla hän päätti panna tuon toisenkin ministeriön herrat lujille. Hän vaati, että määrättäisiin vielä erityiskomitea vierasheimoisten asiaa tutkimaan. Vierasheimoisten asia oli sattumalta otettu esille heinäkuun 2. p:n komiteassa, ja Aleksei Aleksandrovitsh oli tarmokkaasti kannattanut sitä ja selittänyt asian erityisen kiireelliseksi vierasheimoisten surkean tilan vuoksi. Tämä kysymys oli komiteassa antanut aiheen useampien ministeriöiden kinasteluun. Aleksei Aleksandrovitshille vihamielinen ministeriö todisteli vierasheimoisten aseman olevan mitä parhaimmalla tolalla ja väitti suunniteltujen muutosten turmelevan heidän kukoistavan elämänsä, ja jos tässä asiassa oli jotain huonosti, se kaikki johtui — niin tämä ministeriö selitti — siitä, ettei Aleksei Aleksandrovitshin ministeriö täyttänyt niitä toimenpiteitä, joihin laki velvoitti. Nyt alkoi Aleksei Aleksandrovitsh vaatia: ensinnäkin, että perustettaisiin uusi komitea, jonka tehtävänä olisi vierasheimoisten tilan tutkiminen heidän asuinpaikoillaan; toiseksi, että jos vierasheimoisten tila olisi tosiaankin sellainen, jollaisena se näyttäytyi komitean hallussa olevissa virallisissa tiedonannoissa, perustettaisiin vielä erillinen asiantuntijakomitea, joka tutkisi tuon vierasheimoisten lohduuttoman tilan syitä: a) valtiolliselta, b) hallinnolliselta, c) taloudelliselta, d) kansatieteelliseltä, e) aineelliselta ja f) uskonnolliselta kannalta; kolmanneksi, että vaadittaisiin tuolta vihamieliseltä ministeriöltä tietoja niistä toimista, joita sen on viimeksi kuluneen vuosikymmenen aikana suorittanut vierasheimoisten epäedullisten elinolojen korjaamiseksi, ja vihdoin neljänneksi, että vaadittaisiin ministeriöltä selitystä siihen, miksi se, kuten käy ilmi komitean hallussa olevista asiakirjoista (n:o 17015 ja n:o 18308 joulukuun 5. pv:ltä 1863 ja heinäkuun 7. pv:ltä 1864), on toiminut suorastaan vastoin voimassa olevaa peruslakia, joka koskettelee tätä asiaa niteessä..., pykälässä 18 ja pykälän 36 muistutuksessa.

Innostuksen puna kohosi Aleksei Aleksandrovitshin kasvoille hänen kirjatessaan nopeasti näitä ajatuksiaan. Kirjoitettuaan arkin täyteen hän nousi, soitti ja antoi paperin kanslianhoitajalle tarpeellisten lisätietojen hankkimista varten. Noustuaan ja kävelyään huoneessa hän katsahti taas muotokuvaan, rypisti kulmiaan ja hymähti ivallisesti. Luettuaan vielä hetkisen eugubiolaisista kirjoituksista ja saatuaan kiinnostuksensa niihin jälleen heräämään hän meni klo 11 nukkumaan, ja kun hän vuoteessaan muisteli äskeitä kohtaustaan vaimonsa kanssa, ei se näyttänyt hänestä enää ollenkaan niin synkältä.

XV

Vaikka Anna olikin kiivaasti väittänyt vastaan, kun Vronski oli puhunut hänen asemansa mahdottomuudesta, hän tunsi syvällä sydämessään oman asemansa valheellisuuden ja epärehellisyyden ja toivoi siihen koko sielustaan muutosta. Palatessaan miehensä kanssa kilparatsastuksesta hän oli mielenkuohun hetkinä sanonut tälle kaikki, ja vaikka se oli tuottanutkin hänelle kipua, oli hän sentään hyvillään siitä. Erottuaan miehestään huvilan ovella Anna oli tuntenut iloa siitä, että nyt kaikki selviäisi ja ettei enää olisi entistä valhetta ja petosta. Hänestä näytti epäamättömän varmalta, että nyt hänen asemansa selviäisi ainiaaksi. Uusi asema saattoi olla huono sekin, mutta se olisi ainakin selvä ja varma eikä siinä olisi valhetta. Kipu, jota hän oli tuottanut itselleen ja miehelleen sanoessaan nuo sanat, tulisi

siten palkituksi, hän ajatteli. Samana iltana hän tapasi Vronskin, mutta ei sanonut, mitä hänen ja hänen miehensä välillä oli tapahtunut, vaikka tilanteen selvittämisen vuoksi olisi pitänyt siitä puhua.

Kun Anna heräsi seuraavana aamuna, hän muisti ensimmäiseksi, mitä oli sanonut miehelleen, ja nyt se tuntui hänestä niin kauhealta, ettei hän voinut ymmärtää, kuinka oli voinut lausua nuo kummalliset ja karkeat sanat, eikä käsittää, mitä tästä tulisi. Mutta ne sanat oli sanottu, ja Aleksei Aleksandrovitsh oli poistunut mitään virkkamatta. "Minä tapasin Vronskin enkä kertonut siitä hänelle. Vielä hänen lähtiessään aion pyytää hänet takaisin ja kertoa siitä, mutta en voinut, sillä olisi tuntunut omituiselta, että puhun siitä vasta nyt enkä heti ensi hetkenä. Miksi minä en sanonut, vaikka aion?" Ja vastaukseksi tähän kysymykseen kuumeinen puna levisi hänen kasvoilleen. Hän ymmärsi, mikä häntä oli pidättänyt; häpeä oli estänyt häntä. Hänen asemansa, joka eilisiltana oli jo näyttänyt niin selvinneeltä, tuntui hänestä nyt ei ainoastaan selvittämättömältä, vaan suorastaan toivottomalta. Häntä kauhistutti häpeä, jota hän ei ennen ollut edes ajatellut. Ja kun hän ajatteli, mitä hänen miehensä nyt tekisi, hänen mieleensä tuli mitä kamalimpia asioita. Hänelle tuli mieleen, että tuossa tuokiossa asiainhoitaja tulee ajamaan hänet talosta, että hänen häpeänsä huudetaan koko maailman tietoon. Hän kyseli itseltään, minne hän menisi, kun hänet ajetaan kotoaan, eikä löytänyt vastausta.

Kun hän ajatteli Vronskia, hänestä tuntui, ettei tämä enää rakastanut häntä, että hän oli vain vaivaksi Vronskille, ja eihän hän voinut mennä tarjoamaan itseään tälle, ja hän tunsikin melkein vihaavansa Vronskia sen vuoksi. Hänestä tuntui, että ne sanat, jotka hän oli sanonut miehelleen ja joita hän nyt koko ajan kertasi mielessään, että hän oli lausunut ne sanat kaikille ja kaikki olivat kuulleet ne. Hän pelkäsi katsoa silmiin niitä, joiden kanssa asui. Hän ei uskaltanut kutsua palvelustyttöä, vielä vähemmän mennä alas ja tavata poikaansa ja opettajatarneita.

Palvelijatar, joka jo kauan oli odottanut oven takana, tuli itsestään huoneeseen. Anna katsahti häntä kysyvästi silmiin ja punastui. Tyttö pyysi anteeksi, että oli tullut, ja sanoi luulleensa kellon soineen. Hän toi Annalle vaatteet ja kirjelapun. Kirjelappu oli Betsyltä. Betsy ilmoitti hänelle, että hänen luokseen olivat tänään aamupäivällä tulossa pelaamaan krokettia Liza Merkalova, vapaaherratar Stolz ja vapaaherrattaren ihailijat Kaluzshki ja ukko Stremov. "Tulkaa edes uteliaisuuttanne katsomaan millaisista henkilöistä on kyse. Minä odotan", kirjoitti Betsy. Anna luki kirjelapun ja huoautti.

— En tarvitse mitään, hän sanoi Annushkalle, joka siirteli yöpöydällä olevia pulloja ja harjoja, — saat mennä, minä pukeudun heti ja tulen. En tarvitse mitään apua.

Annushka meni, mutta Anna ei ryhtynyt pukeutumaan, vaan istui yhä samassa asennossa, kuin tehdäkseen tai sanoakseen jotain, ja jälleen turtuen. Hän toisti lakkaamatta: "Jumalani, Jumalani", mutta se jäi hänen suussaan pelkäksi merkityksettömäksi sanaksi. Vaikkei Anna koskaan epäillyt sen uskonnon totuutta, johon hänet oli kasvatettu, oli avun etsiminen uskonnosta hänelle yhtä vierasta kuin avun pyytäminen itse Aleksei Aleksandrovitshilta. Hän tiesi edeltäpäin, että uskonnon apu olisi ollut mahdollinen vain siinä tapauksessa, että hän olisi luopunut kaikesta, mikä oli hänen elämänsä varsinainen sisältö. Olo oli raskas, ja lisäksi hän tunsikin nyt kasvavaa pelkoa tätä uutta, ennenkokematonta sieluntilaansa kohtaan. Hän tunsikin, että kaikki alkoi kahdentua hänen sielussaan, kuten esineet joskus kahdentuvat väsyneissä silmissä. Hän ei aina tiennyt, mitä pelkäsi ja mitä toivoi. Pelkäsikö ja toivoiko hän entistä vaiko tulevaa, eikä hän itsekään tiennyt, mitä oikeastaan tahtoi.

"Oi, mitä minä teen!" hän sanoi itsekseen tuntien äkillistä kipua molemmin puolin päätään. Tointuessaan hän huomasi puristavansa molemmin käsin hiuksiaan ohimojen kohdalta. Hän hypähti pystyyn ja alkoi kävellä.

— Kahvi on valmista, ja neiti ja Serjozha odottavat, sanoi Annushka tullen uudelleen ja tavaten Annan vielä entisessä asussaan.

— Kuinka Serjozha voi? kysyi Anna äkkiä vilkastuen, muistaen ensimmäisen kerran koko aamuna poikansa olemassaolon.

— On tainnut olla vähän pahanteossa, vastasi Annushka hymyillen.

— Missä pahanteossa?

— Nurkkakamarissa oli persikoita, hän on tainnut käydä salaa syömässä yhden niistä.

Ajatus pojasta vapahti Annan siitä avuttomasta tilasta, jossa hän oli ollut. Hän muisti taas tuon poikansa hyväksi elävän äidin osaksi vilpittömän ja osaksi ylikorostetun roolin, jonka hän viime vuosina oli ottanut suorittaakseen, ja tunsikin ilokseen, että hänellä nykyisessäkin tilassaan oli valtikka, joka oli riippumaton siitä, mihin asemaan hän joutui mieheensä tai Vronskiin nähden. Se valtikka oli poika. Joutuisipa hän mihin asemaan tahansa, poikaansa hän ei voisi jättää. Jos mies häpäiseekin hänet ja ajaa talostaan, jos Vronski kylmeneekin ja jatkaa vapaata elämäänsä (Anna hän ajatteli tätä karvain, nuhtelevin mielin), ei hän jättäisi poikaansa. Hänen elämällään olisi sentään oma päämääränsä. Ja

hänen täytyi toimia lujan aseman hankkimiseksi poikaansa nähden, jottei tätä vietäisi häneltä. Täytyi ryhtyä toimiin niin pian kuin suinkin, ennen kuin ehtivät riistää häneltä pojan. Hänen täytyi matkustaa pois poikansa kanssa. Se hänen täytyi tehdä... Hänen piti saada rauhoittua ja päästä kiusallisesta asemastaan. Ajatus suoranaisestä poikaan liittyvästä toiminnasta ja pikaisesta matkasta tämän kanssa rauhoitti häntä toivotulla tavalla.

Hän pukeutui nopeasti, laskeutui alakertaan ja meni varmoin askelin vierashuoneeseen, jossa kahvipöytä ja Serjozha opettajattarineen odottivat häntä. Serjozha seisoivat valkeassa puvussa pöydän luona ja hypisteli, tuomiaan kukkia selkään ja pää kumarassa, kasvot jännittyneen tarkkaavaisina, ja tuossa tarkkaavaisuuden ilmeessä, joka oli Annalle niin tuttu, oli jotain Aleksei Aleksandrovitshia muistuttavaa.

Opettajatar oli erityisen ankaran näköinen. Nähdessään äitinsä Serjozha kiljaisi kimeästi "Äiti!" kuten hänen tapansa oli, eikä oikein tiennyt, menisikö heti äitiä tervehtimään ja jättäisi kukat siihen, vai punoisiko seppeleen loppuun ja menisi sitten se kädessään.

Tervehdittyään opettajatar alkoi laajasti ja seikkaperäisesti kertoa Serjozhan tekemästä rikkomuksesta, mutta Anna ei kuunnellut häntä; Anna ajatteli, ottaisiko kotiopettajattaren matkalle mukaan. "Ei, en ota", päätti hän. "Lähden yksin poikani kanssa."

— Niin, se oli hyvin pahoin tehty, Anna sanoi ja asettaen kätensä pojan olkapäille katsoi häneen arastelevin, lempein silmin, mikä oudoksutti ja ilahdutti poikaa, ja suuteli häntä. — Jättäkää hänet kahden minun kanssani, Anna sanoi ihmettelevälle opettajattarelle ja päästämättä poikansa kättä istuutui kahvipöydän ääreen.

— Äiti, minä... en minä... poika sopersi koettaen saada äitinsä ilmeistä selville, mikä häntä odotti persikan vuoksi.

— Serjozha, Anna sanoi heti kun opettajatar oli poistunut huoneesta, — sinä teit pahasti, mutta ethän sinä enää vastedes tee sitä?... Rakastathan sinä minua?

Anna tunsu kyynelten kihoavan silmiinsä. "Voisinko minä olla rakastamatta häntä?" hän ajatteli itsekseen katsoen syvälle pojan pelästyneisiin ja ilostuneisiin silmiin. "Tuleekohan hänkin tuomitsemaan minut yhdessä isänsä kanssa? Eikö hänkään sääli minua?" Kyyneleet valuivat jo kasvoja pitkin, ja salatakseen ne Anna nousi äkkiä ja meni melkein juosten kuistille.

Viime päivien ukkossateitten jälkeen oli tullut kylmä, selkeä sää. Vaikkakin taivas oli kirkas ja päivä välkähteli kosteissa lehdyissä, oli ilma kylmä.

Anna värähti kylmästä ja sisäisestä kauhusta, joka valtasi hänet ulkoilmassa entistä voimakkaammin.

— Mene, mene Marietten luo, hän sanoi Serjozhalle, joka oli aikeissa seurata häntä, ja alkoi kävellä kuistin olkimattoa edestakaisin. "Eivätkö he voi antaa sitä anteeksi ja käsittää, ettei toisin voinut olla?" mietti hän itsekseen.

Pysähtyttyään katsomaan tuulussa huojuvien haapojen latvoja ja niiden sateen huuhtomia, kylmässä auringossa välkkyviä lehtiä hän ymmärsi, etteivät he anna hänelle anteeksi, että kaikki tulevat tästä lähin olemaan yhtä säälimättömiä häntä kohtaan kuin tuo taivas, kuin tuo välkkyvä vihreä luonto. "Ei pidä, ei pidä ajatella" hän sanoi itsekseen. "Täytyy vain valmistautua matkalle. Mutta minne? Ja koska? Ja ketä kaikkia mukaan? Niin, Moskovaan, iltajunassa. Annushka ja Serjozha ja kaikkein välttämättömimmät tavarat. Mutta ensin pitää kirjoittaa heille kummallekin." Hän meni nopeasti omaan kirjoitushuoneeseensa, istuutui pöytänsä ääreen ja kirjoitti miehelleen.

"Sen jälkeen mitä on tapahtunut, en enää voi jäädä teidän kattonne alle. Minä matkustan pois ja otan pojan mukaani. En tunne lakia enkä tiedä, kumpaako vanhemmista pojan on seurattava; mutta minä otan hänet mukaani, sillä ilman häntä en voi elää. Olkaa jalomielinen, jättäkää hänet minulle."

Alkupuolen hän kirjoitti nopeasti ja vapaasti, mutta vetoaminen jalomielisyyteen, jota Anna ei uskonut miehessään olevan, ja tunne siitä, että kirjeeseen pitäisi panna jotain liikuttavaa, pysähdytti hänet. "Syyllisyydestäni ja katumisestani en tässä puhu sillä..." Hän pysähtyi taaskin pystymättä ajattelemaan yhtenäisesti. "Ei", päätti hän itsekseen, "ei tarvita mitään sellaista", ja revittyään paperin kirjoitti uudelleen äskeiset lauseet, jättäen pois jalomielisyyteen vetoamisen, ja sulki kirjeen.

Toinen kirje oli kirjoitettava Vronskille. "Olen kertonut kaiken miehelleni", hän aloitti ja istui kauan voimatta jatkaa. Se oli niin karkeaa ja epänohollista. "Ja mitä minä osaan hänelle sanoa?" hän ajatteli itsekseen. Taaskin häpeän puna peitti hänen kasvonsa, hänen mieleensä tuli Vronskin levollinen tyyneys, ja harmistus häntä kohtaan sai Annan repimään pieniksi palasiksi aloitetun paperiarkin. "Ei

tarvita mitään", hän sanoi itsekseen, pani paperin pois ja meni yläkertaan. Hän ilmoitti kotiopettajattarelle ja palvelusväelle lähtevänsä tänä iltana Moskovaan ja ryhtyi heti panemaan kokoon tavaroitaan.

XVI

Huvilarakennuksen kaikista huoneista kannettiin tavaroita ulos; talonmiehiä, puutarhureita ja miespalvelijoita kulki edestakaisin. Astia- ja vaatekaapit olivat auki. Oli käyty kahdesti kaupassa hakemassa nuoraa. Lattialla ajelehti sanomalehtipaperia. Kaksi kirstua, matkalaukkuja ja matkakääröjä oli valmiina eteisessä. Vaunut ja kahdet ajurinrattaat odottivat pääoven edessä. Anna, joka oli tavaroita pakatessaan unohtanut sisäisen hätänsä, seiso i pöydän vieressä kamarissaan ja järjesteli matkalaukkuaan, kun Annushka kiinnitti hänen huomionsa pääovelle pysähtyvien rattaitten tärinään. Anna vilkaisi ikkunasta ja näki pääoven edessä Aleksei Aleksandrovitshin lähetin, joka painoi juuri ovikelloa.

— Mene kysymään, mitä asiaa hänellä on, Anna sanoi ja istuutui kädet ristissä nojatuoliin, valmiina rauhallisesti ottamaan vastaan mitä hyvänsä. Lakeija toi paksun kuoren, jonka osoitteen Aleksei Aleksandrovits oli itse kirjoittanut.

— Lähetin on tuotava vastaus mukanaan, sanoi lakeija.

— Hyvä on, Anna sanoi ja repäisi heti lakeijan mentyä vapisevin sormin kuoren auki. Tukku paperikaistaleella yhteensidottuja sileitä seteleitä solahti esiin. Anna vetäisi kirjeen erilleen ja alkoi lukea lopusta päin: "...muutossanne... huolehdin... panen painoa tämän pyyntöni täyttämiseen", luki hän. Hän selaili nopeasti eteenpäin, luki kaiken läpi ja vielä kerran uudelleen alusta loppuun. Kun hän oli lopettanut, tuns i hän vilunväreitä ruumiissaan ja huomasi, että onnettomuus, joka oli haudannut hänet alleen, oli kamalampi kuin hän oli arvannut odottaakaan.

Hän oli aamulla katunut sitä, mitä oli sanonut miehelleen, ja toivonut kipeästi, että nuo sanat olisivat jääneetkin lausumatta. Ja nyt, kun tuo kirje ei ollut tietävinään niistä ja antoi hänelle mitä hän oli toivonutkin, se oli hänestä kauheinta, mitä saattoi kuvitella.

"Tietysti oikeassa!" hän ajatteli. "Tietysti hän on aina oikeassa, hän on kristitty ja jalomielinen ja mitä kaikkea! Tuo alhainen, inhottava ihminen! Eikä sitä ole käsittänyt eikä käsitä kukaan muu kuin minä, enkä minäkään osaa sitä selittää. Sanovat uskonnolliseksi, siveelliseksi, rehelliseksi ja viisaaksi mieheksi, mutta eivät näe, mitä minä olen nähnyt. Eivät tiedä, miten hän kahdeksan vuotta on kuristanut minun elämäni, koettanut tukahduttaa kaiken elävän, mitä minussa on ollut, ajattelematta kertaakaan, että minä olen elävä nainen, joka tarvitsee rakkautta. Kukaan ei tiedä, miten hän on joka askeleella loukannut minua ja ollut tyytyväinen itseensä. Enkö minä ole koettanut tyytyä kohtalooni? Enkö minä ole pinnistellyt rakastaakseni häntä ja enkö ole rakastanut poikaani, kun on ollut mahdotonta enää rakastaa häntä? Mutta tuli aika, jolloin käsitin, etten voi enää pettää itseäni, että olen elävä ihminen enkä ole syypää siihen, että Jumala on tehnyt minut sellaiseksi, että kaipa an rakkautta ja elämää. Ja entä nyt? tappais i minut tai tappais i hänet, — minä kestäisin kaiken, minä antaisin anteeksi, mutta ei, hän..."

"Kuinka minä en arvannut, mitä hän tekee! Hänhän tekee aina niin kuin hänen alhainen luonteensa käskee. Hän tekee oikein ja syöksee minut, tuhoon tuomitun ihmisen, vielä pahempaan, vielä syvempään turmioon..." "Te voitte itse aavistaa, mikä teitä ja teidän poikaanne odottaa", muisteli hän kirjeen sanoja. "Se on uhkaus, että hän ottaa minulta pojan, ja luultavasti heidän tyhmä lakinsa sen sallii. Ja kyllä minä tiedän, miksi hän niin kirjoittaa. Hän ei usko edes minun äidinrakkauteeni tai halveksii (kuten hän aina on ivailut) sitä tunnettani, mutta hän tietää, etten minä jätä poikaani, en voi jättää häntä, että ilman poikaani elämä ei olisi minulle mitään rakastettunikaan kanssa ja että jättämällä poikani ja karkaamalla tämän luota minä tekisin kuin kaikkein viheliäisin ja alhaisin nainen... sen hän tietää ja tietää myös, etten minä sitä koskaan voisi tehdä."

"Meidän elämämme tulee kulkea kuten ennenkin", muisti hän toisen lauseen miehensä kirjeestä. "Se elämä on ollut piinallista jo ennenkin ja viime aikoina se on ollut kauheata. Millaista siitä mahtais i nyt tulla? Hänhän tietää kaiken, hän tietää kyllä hyvin, etten minä voi katua sitä, että hengitän ja rakastan, ja ettei siitä voi tulla mitään muuta kuin valhetta ja petosta. Mutta hänen vain pitää yhä kiduttaa minua. Minä tunnen hänet hyvin, hän ui ja elää valheessa kuin kala vedessä. Mutta minä en suo hänelle sitä nautintoa, minä revin rikki hänen valheverkkonsa, johon hän tahtois i minut kietoa. Tulko on mitä

hyvänsä. Eihän ole mitään pahempaa kuin valhe ja petos."

"Mutta millä lailla? Hyvä Jumala, hyvä Jumala! Onko koskaan ollut niin onnetonta naista kuin minä..."

— Ei, minä revin sen rikki! huudahti hän kavahtaen seisoalleen ja pidätellen itkuaan. Ja hän meni kirjoituspöytänsä luo kirjoittaakseen vielä toisen kirjeen. Mutta sydämensä syvimässä hän tunsu jo, ettei jaksaisi repiä mitään, ei jaksaisi vapauttaa itseään entisestä asemastaan, niin valheellinen ja kunniaton kuin se olikin.

Hän istuutui kirjoituspöytänsä ääreen ja asetti kätensä pöydälle, mutta ei kyennyt kirjoittamaan vaan painoi päänsä käsiään vasten ja alkoi itkeä kuin lapsi, niin että koko rinta vavahteli nyyhkytyksistä. Hän itki sitä, että hänen haaveensa oman asemansa selvittämisestä oli iäksi sammunut. Hän tiesi jo edeltäpäin, että kaikki jäisi ennalleen ja muuttuisi vielä pahemmaksi kuin ennen oli ollut. Hän tunsu, että se asema, joka hänellä oli seuramaailmassa ja joka oli aamulla näyttänyt niin mitättömältä, oli hänelle kaikesta huolimatta rakas ja että hän ei jaksaisi vaihtaa sitä häpeään, joka lankeaa miehensä ja poikansa jättäneen ja rakastajaansa yhtyneen naisen ylle, sillä hän ei voisi olla voimakkaampi kuin oli. Hän ei koskaan saisi tuntea rakkauden vapautta, vaan tulisi aina olemaan ilmitulon pelon uhkaama rikollinen aviovaimo, joka pettää miestänsä ja on häpeällisessä suhteessa vieraaseen, riippumattomaan mieheen, jonka kanssa ei ole voinut yhdistää elämäänsä. Hän tiesi, että niin oli ja niin tulisi vastakin olemaan, ja se oli kuitenkin niin kauheata, ettei hän voinut kuvitella, miten se päättyisi. Ja hän itki hillittömästi kuin rangaistu lapsi.

Takaa kuuluvat askeleet saivat hänet toipumaan, ja hän veti nopeasti kasvonsa piiloon ja oli kirjoittavanaan.

— Lähetti pyytää vastausta, ilmoitti lakeija.

— Vastausta? Kyllä, kyllä, Anna sanoi, — odottakoon vähän aikaa. Minä soitan sitten.

"Mitä minä voin kirjoittaa?" hän ajatteli. "Mitä minä voin yksinani päättää? Mitä minä tiedän? Mitä haluan? Mistä minä pidän?" Hän tunsu taas, että hänen sielussaan alkoi kahdentuminen. Ja taas hän pelästyi tuota tunnetta ja tarttui ensimmäiseen mielijohteeseensa päästäkseen ajattelemasta itseään. "Minun täytyy tavata Aleksei (niin hän nimitti ajatuksissaan Vronskia), vain hän voi sanoa, mitä minun on tehtävä Lähden Betsyn luo, kenties näen hänet siellä", hän sanoi itsekseen unohtaen kokonaan, että oli itse eilen sanonut Vronskille jäävänsä tänään pois ruhtinatar Tverskajan luota, mihin Vronski oli lisännyt, ettei hänkään siinä tapauksessa tulisi. Hän painautui jälleen pöytää vasten ja kirjoitti miehelleen: "Kirjeenne olen saanut. A.", ja soitti ja antoi vastauksensa lakeijalle.

— Me emme matkustakaan, hän sanoi Annushkalle, joka myös tuli sisään.

— Eikö ensinkään?

— Ei, mutta antakaa tavaroitten olla huomiseksi, ja vaunut saavat odottaa siinä. Minä lähden ruhtinattaren luo.

— Mitkä vaatteet tuodaan?

XVII

Siihen krokettiseurueeseen, johon ruhtinatar Tverskaja oli kutsunut Annankin, kuului varsinaisesti kaksi seurapiiridaamia ihailijoiheen. He olivat kumpikin uuden pietarilaisen seurapiirikerman edustajia, ja jotain mukaelmaa mukailen heitä nimitettiin maailman seitsemäksi ihmeeksi, les sept merveilles du monde. Vaikka hekin liikkuvat seuramaailman huipulla, heidän piirinsä oli vihamielisissä väleissä sen piirin kanssa, jossa Anna seurusteli. Lisäksi Liza Merkalovan ihailija, vanha Stremov, oli sangen vaikutusvaltainen pietarilainen herra, Aleksei Aleksandrovitshin vastustaja ja vihamies. Tämän kaiken takia oli Anna ensin päättänyt olla menemättä, ja tästä hänen kieltäytymisestään johtui ruhtinattaren kirjelapun sävy. Mutta toivoen tapaavansa Vronskin Anna päättikin nyt lähteä.

Anna tuli ruhtinatar Tverskajan luo ennen muita vieraita.

Juuri kun hänen piti mennä ovesta sisään, tuli Vronskin lakeija, joka sileine poskipartoiheen oli kuin kamarijunkkari. Tämä pysähtyi ovelle, otti lakin päästään ja teki tietä Annalle. Anna tunsu hänet ja

samassa vasta muisti Vronskin eilen sanoneen, ettei hän tulekaan. Luultavasti toi lakeija siitä nyt ilmoituksen.

Riisuessaan eteisessä päällysvaatteitaan kuuli Anna miten lakeija — ääntäen kamarijunkkarin tavoin — sanoi: "Kreiviltä ruhtinattarelle", ja antoi kirjelapun.

Annan teki mieli kysyä, missä hänen herransa oli. Hänen teki mieli kääntyä takaisin ja lähettää Vronskille kirje, että tämä tulisi hänen luokseen tai että hän itse tulee sinne. Mutta mikään sellainen ei käynyt päinsä; sisältä kuului hänen tulostaan ilmoittavan sähkökellon soitto ja ruhtinattaren lakeija asetui jo avatun oven viereen odottamaan hänen astumistaan sisään.

— Ruhtinatar on puutarhassa, ilmoitamme heti. Suvaitsetteko itse käydä puutarhassa? sanoi toinen sisällä oleva lakeija.

Hänen asemansa oli yhtä epävakaa ja epäselvä täällä kuin kotonakin; tai kenties vieläkin hankalampi, koska hän ei voinut tehdä mitään: ei saanut tavata Vronskia, vaan piti jäädä tänne vieraaseen seuraan, joka ei vähääkään soveltunut hänen nykyiseen mielialaansa. Mutta hänellä oli yllään puku, jonka hän tiesi pukevaksi: eikä hän ollut yksin; ympäröihän häntä tuo ylhäisen joutilaisuuden tutuksi käynyt juhlallisen ylellinen ilmapiiri. Ja hänen olonsa tuntui keveämmältä kuin kotona; ei tarvinnut miettiä mitään teki, kaikki meni itsestään. Tavatessaan Betsyn, joka tuli häntä vastaan hämmästyttävän hienossa valkeassa puvussa, Anna hymyili tavalliseen tapaansa. Ruhtinattaren vierellä kulki Tushkevitch ja nuori sukulaisneiti, joka maalla asuvien vanhempiansa onneksi ja ihastukseksi oli päässyt viettämään kesää kuuluisan ruhtinattaren kanssa.

Luultavasti Annassa oli jotain erikoista, koska Betsy huomasi sen heti.

— Nukuin huonosti, vastasi Anna katsoen lakeijaa, joka tuli vastaan tuoden — kuten hän luuli — Vronskin kirjelappua.

— Kuinka hauska että tulitte, sanoi Betsy. — Olen hiukan väsynyt ja ajattelin juuri tulla juomaan kupin teetä ennen heidän tuloaan... Menkää te Mashan kanssa, hän kääntyi Tushkevitchin puoleen, — koettamaan krokettikenttää tuonne, mistä nurmi on leikattu pois, niin me saamme rauhassa jutella teetä juodessamme, we'll have a cosy chat; eikö niin? jatkoi hän Annalle puristaen suu hymyssä hänen kättään, joka piteli päivänvarjoa.

— Minä en ikävä kyllä voi jäädä pitkäksi aikaa, sillä minun on käytävä vielä vanhan neiti Wreden luona. Minä olen tuhansia kertoja luvannut, sanoi Anna, jolle valheesta, niin vieras kuin se hänen luonteelleen olikin, oli tullut luonteva ja mieleinenkin kanssakäymisen muoto. Hän ei mitenkään olisi voinut selittää, miksi sanoi niin, sillä hän ei ollut sekuntiakaan aikaisemmin ajatellut sitä. Hän sanoi sen vain muistaessaan, että Vronski ei tulekaan ja että hänen täytyi vapautua päästäkseen jollain tavoin tapaamaan tätä. Mutta miksi hän mainitsi juuri vanhan hovineiti Wreden, kun oli olemassa paljon muita, joiden luona hänen olisi pitänyt käydä, sitä hän ei osannut selittää. Ja kuitenkin kävi niin, että Anna — kuten pian kävi ilmi — ei olisi voinut keksiä mitään parempaa keinoa Vronskin tapaamiseksi kuin tämä oli.

— Ei, minä en päästä teitä millään ehdolla, sanoi Betsy tähyten Annaa tarkasti kasvoihin. — Minä aivan loukkaantuisin, ellen niin pitäisi teistä. Te aivan kuin pelkätte, että minun seurapiirini voi saattaa teidät huonoon valoon. Tuokaa meille teetä vieraskamariin, lisäsi hän siristäen silmiään kuten aina lakeijalle puhuessaan.

Hän otti tuodun kirjelapun ja luki sen.

— Aleksei on tehnyt meille kepposen, hän sanoi ranskaksi: — Hän kirjoittaa, ettei voi tulla, lisäsi hän niin luonnolliseen ja yksinkertaiseen sävyyn kuin ei hänelle koskaan olisi voinut tulla mieleenkään, että Vronski voisi merkitä Annalle mitään muuta kuin krokettipelitoveria. Anna tiesi Betsyn tietävän kaiken, mutta kuunnelleessaan, millä lailla Betsy puhui hänelle Vronskista, hän vakuuttui aina vähäksi aikaa siitä, ettei Betsy tiennyt mitään.

— Vai niin, Anna sanoi välinpitämättömästi, ikään kuin asia ei olisi häntä liikuttanut, ja jatkoi hymyillen: — Kuinka teidän seuranne voisi saattaa ketään huonoon valoon?

Tuo sanoilla leikkittely, tuo salaisuuden peitteleminen tuotti Annalle suurta huvia kuten kaikille naisille. Eikä viehätys johtunut salaamisen välttämättömyydestä eikä edes sen tarkoituksesta, vaan se piili tuossa leikkivässä salailussa itsessään.

— Minä en voi olla katolisempi kuin paavi itse, sanoi Betsy. — Stremov ja Liza Merkalova ovat seuramaailman kerman kermaa. He ovat kaikkialle tervetulleet, enkä minä, hän korosti sanaa minä, — ole koskaan ollut ankara ja suvaitsematon. Minulla ei yksinkertaisesti ole ollut aikaa siihen. Ehkä ette

tahdo tavata Stremovia? Taittakoon hän peistä Aleksei Aleksandrovitshin kanssa komiteassa niin paljon kuin tahtoo, eihän se meille kuulu. Ainakin seuraelämässä hän on mitä rakastettavin ihminen ja innokas krocketinpelaaja. Saattepa nähdä. Ja vaikka hän vanhana miehenä onkin koomillinen rakastuneen osassaan, hän osaa ihmeellisen hyvin selviytyä naurettavasta asemastaan! Hän on herttainen ukko. Entä tunnetteko Sappho Stolzia? Hän on uusi, kokonaan uusi sävel seuramaailmassa.

Betsy puheli näin, mutta Anna huomasi hänen iloisesta ja viisaasta katseestaan, että hän ymmärsi osaksi vieraansa tilan ja harkitsi jotain. He olivat ruhtinataren kirjoitushuoneessa.

— Mutta täytyypä kirjoittaa Alekseille, ja Betsy istuutui pöydän ääreen, kirjoitti muutaman rivin ja pani kuoreen. — Minä kirjoitin, että hän tulisi päivälliselle. Muuten jää päivällispöydässä yksi naisista ilman kavaljeeria. Katsokaahan, luuletteko, että se vaikuttaa? Suokaa anteeksi, minun täytyy hetkeksi jättää teidät yksin. Olkaa hyvä ja sulkekaa kirje ja lähettäkää se, hän sanoi ovelta, — minulla on vähän asioita.

Hetkeäkään arvelematta istuutui Anna pöydän ääreen, avasi kirjeen ja lukematta mitä siinä oli kirjoitti alalaitaan: "Minun täytyy saada tavata teitä. Tulkaa Wreden puutarhaan. Minä tulen sinne klo 6." Hän sulki kirjekuoren, ja tultuaan takaisin Betsy otti kirjeen ja antoi sen viejälle Annan nähden.

Pöytätarjottimella viileään vieraskamariin tuodun teen ääressä näitten seurapiirinaisten kesken sukeutui tosiaan a cosy chat, niin kuin ruhtinatar oli luvannut. He arvostelivat odottamiaan vieraita, ja keskustelu oli pysähtynyt Liza Merkalovaan.

— Hän on hyvin sievä, ja minä olen pitänyt hänestä aina, Anna sanoi.

— Teidän täytyykin pitää hänestä. Hän on teihin suorastaan hullaantunut. Eilen hän tuli minun luokseni kilpailujen jälkeen ja oli epätoivoinen, kun ei saanut tavata teitä. Hän sanoi, että te olette todellinen romaanisankaritar ja että jos hän olisi mies, hän tekisi tuhansia mielettömyyksiä teidän tähtenne. Stremov sanoi hänen tekevän niitä jo muutenkin.

— Sanokaa, olkaa hyvä, minä en koskaan ole voinut sitä ymmärtää, Anna kysyi hetken vaiti oltuaan sellaiseen sävyyn, joka osoitti selvästi, ettei hän sanonut sitä turhan takia, vaan että tuo kysymys oli hänelle tärkeämpi kuin olisi voinut luullakaan, — sanokaa mikä on hänen suhteensa ruhtinas Kaluzhskiin, niin sanottuun Mishkaan? Minä olen niin vähän nähnyt heitä. Kuinka on asia?

Betsyn silmät hymyilivät, ja hän katsoi tarkkaavaisesti Annaan.

— Uusi tapa, hän sanoi. — Ne ovat nyt kaikki ottaneet käytäntöön uuden tavan. Ovat heittäneet hunnut hongikkoon. Mutta on siinä eroa, miten heittää.

— Niin, mutta mikä on Merkalovan suhde Kaluzhskiin?

Betsy purskahti äkkiä iloiseen ja hillittömään nauruun, mikä oli hänelle harvinaista.

— Te menette ruhtinatar Mjakhajan alueelle. Se on "kauhean lapsen" kysymys, ja Betsy tahtoi nähtävästi pidättää nauruaan, mutta ei voinut, vaan remahti siihen tarttuvaan nauruun, joka on ominaista harvoin nauraville ihmisille. — Pitää kysyä heiltä itseltään, lisäsi hän naurun kyyneleet silmissään.

— Te vain nauratte, Anna sanoi, johon nauru myöskin oli tarttunut, — mutta minä en ole koskaan voinut ymmärtää sitä. Minä en käsitä, millainen rooli siinä on aviomiehellä.

— Aviomiehelläkö? Liza Merkalovan aviomies kanniskelee hursteja vaimonsa kantapäillä ja on aina valmis palvelukseen. Ja mitä muuta sitten on takana, sitä ei kukaan utele. Eihän hyvässä seurassa puhuta tietyistä pukeutumisen yksityiskohdista. Niin ei tässäkään.

— Tuletteko Rolandakin juhlaan? kysyi Anna vaihtaakseen keskustelunaihetta.

— En luule, vastasi Betsy ja kääntäen päänsä pois alkoi kaataa tuoksuvaa teetä pieniin kuultaviin kuppeihin. Tarjottuaan Annalle teekupin hän otti ohuen pahitossavukkeen, pani sen hopeiseen varteen ja sytytti. — Te näette, miten onnellisessa asemassa minä olen, alkoi hän jälleen vakavampana ottaen teekupin käteensä. — Minä ymmärrän teitä ja ymmärrän Lizaa. Liza on niitä lapsellisia luonteita, jotka eivät käsitä, mikä on hyvää ja mikä pahaa. Ainakaan hän ei ymmärtänyt sitä ennen, ihan nuorena ollessaan. Ja nyt hän tietää, että tuo ymmärtämättömyys pukee häntä. Nyt hän on kenties tahallaan sitä ymmärtämättä, puhui Betsy suu ohuessa hymyssä. — Eikä voi kieltää, että se pukee häntä. Näettekö, samaan asiaan voi suhtautua myös tynesti, vieläpä iloisestikin. Kenties te olette taipuvainen näkemään asiat liian traagisessa valossa.

— Oi, kuinka minä tahtoisin tuntea toiset niin kuin minä tunnen itseni, Anna sanoi vakavasti ja

mietteissään. — Olenko minä pahempi vai parempi kuin muut? Luultavasti pahempi.

— Kauhea lapsi, kauhea lapsi! toisti Betsy. — Kas siellähän toisetkin jo tulevat.

XVIII

Kuului askelia ja miesten ääniä, sitten naisten puhetta ja naurua, ja kohta sen jälkeen astuivat sisään odotetut vieraat: Sappho Stolz ja terveyttä ja hyvinvointia uhkuva nuori mies, jota sanottiin Vasjkaksi. Näkyi, etteivät veriset nautapaistit, tryffelit ja burgundilaiset olleet menneet häneltä hukkaan. Vasjka kumarsi naisille ja katsoi heihin, mutta ainoastaan silmänräpäyksen ajan. Hän oli tullut Sapphon jäljessä vierashuoneeseen ja seurasi tätä täälläkin ikään kuin olisi tähän sidottu ja katseli tätä herkeämättä välkkyvine silmineen kuin haluten syödä tämän suuhunsa. Sappho Stolzilla oli vaalea tukka ja mustat silmät. Hän astui lyhyin, vikkelin askelin korkeakantaisissa avonaisissa kengissään ja puristi miehekkäästi huoneessa istujien kättä.

Anna ei ollut vielä kertaakaan tavannut tätä uutta merkkihenkilöä ja hämmästyti hänen kauneuttaan ja hänen pukunsa ja käytöksensä rohkeutta. Hänellä oli omista ja tekohiuksista tehty kullankarvainen, suunnaton hiuslaite, niin että hänen päänsä oli samankokoinen kuin hänen sirosti kaartuva, edestä avoin rintansa. Hänessä oli niin paljon vauhtia, että vähimmästäkin liikkeestä polvet ja jalkojen yläosa piirtyivät näkyviin vaatteiden alta, ja väkisinkin tuli mieleen kysymys, missä kohtaa takanapäin tuossa kokoonkyhätystä häilähtelevässä vuoressa oikeastaan päättyi hänen pieni ja siro vartalonsa, joka oli niin alaston ylhäältä ja niin verhottu alhaalta ja takaa.

Betsy kiiruhti esittelemään hänet Annalle.

— Voitteko kuvitella, me olimme vähällä ajaa kahden sotamiehen yli, alkoi hän heti kertoa vilkuttaen silmiään, hymyillen ja nykien laahustaan, jonka oli heittänyt liiaksi toiselle sivulle. — Minä ajoin Vasjkan kanssa... Ai niin, te ette olekaan tuttuja. — Ja hän esitti nuoren herran mainiten hänen nimensä ja nauroi heleästi ja punastuneena erehdykselleen kun oli vieraan kuullen kutsunut nuorta herraa Vasjkaksi. Vasjka kumarsi vielä kerran Annalle, mutta ei sanonut hänelle mitään, vaan kääntyi Sapphon puoleen:

— Te menetitte vedon. Me ehdimme perille ensin. Maksakaapa, hän sanoi hymyillen.

— Ei suinkaan nyt tässä, sanoi Sappho.

— Sama se, saanpahan sitten.

— Hyvä, hyvä. Ai niin! hän kääntyi äkkiä emännän puoleen, — olen minäkin hyvä... Unohdin kokonaan... Minä toin teille vieraan. Tuossa hän on.

Odottamaton nuori vieras, jonka Sappho oli tuonut ja unohtanut, oli kuitenkin siksi tärkeä henkilö, että — huolimatta hänen nuoresta iästään — molemmat naiset nousivat tervehtimään häntä.

Hän oli Sapphon uusi ihailija. Samoin kuin Vasjka kulki hänkin nyt epäjumalansa kintereillä.

Pian saapuivat ruhtinas Kaluzhski, Liza Merkalova ja Stremov. Liza Merkalova oli hoikka, tummatukkainen nainen, jonka kasvot olivat itämaisen veltot ja silmät ihanat ja — kuten kaikki sanoivat — selittämättömät. Hänen tumman pukunsa tyyli (Anna huomasi sen heti ja antoi sille arvoa) vastasi täydellisesti hänen kauneuttaan. Liza oli yhtä pehmeä ja velto kuin Sappho oli jyrkkä ja ryhdikäs.

Liza oli paljon enemmän Annan makuun. Betsy oli kertonut hänen näyttävän tietämättömän lapsen osaa. Mutta kun Anna näki hänet, hän tunsi, ettei se ollut totta. Liza oli kuin olikin tietämätön ja turmeltunut, mutta herttainen ja avuton nainen. Tosin hänessä oli samaa sävyä kuin Sapphossakin; samoin kuin Sapphoa seurasi häntäkin alinomaa kaksi ihailijaa, toinen nuori, toinen vanha, kumpikin ahmien häntä katseillaan. Mutta hänessä oli jotain, joka kohotti hänet tuota ympäristöä korkeammalle ja antoi hänelle jalohelmen väärentämättömän välkkeen lasihelmien keskellä. Se väreili hänen ihanista, todellakin selittämättömistä silmistään. Noiden tummien renkaiden ympäröimien silmien riutunut ja samalla palava katse valloitti ihmeellisellä vilpittömyydellään. Katsahdettuaan noihin silmiin jokainen luuli nähneensä hänen sielunsa pohjaan eikä voinut sen jälkeen olla kiintymättä häneen. Kun hän huoliasi Annan, hänen kasvojaan valaisi iloinen hymy.

— Oi, kuinka iloinen olen, kun saan nähdä teidät, hän sanoi tullen Annan luo. — Minun piti eilen

kilpailuissa tulla tapaamaan teitä, mutta te olitte juuri lähtenyt pois. Minä olisin niin tahtonut nähdä teidät juuri eilen. Eikö se ollutkin kauheata? hän sanoi katsoen Annaan sieluun saakka avoimelta vaikuttavalla katseellaan.

— Niin, en ollenkaan luullut, että se saisi niin kuohuksiin, Anna sanoi punastuen.

Samassa seurue nousi lähteäkseen puutarhaan.

— Minä en lähde, sanoi Liza hymyillen ja istuutuen Annan viereen. — Ettehän tekään mene? Mitä nautintoa nyt krokettipeli on?

— Minusta se on hauskaa, Anna sanoi.

— Kuulkaa, sanokaahan, miten te saatte ikävän karkotetuksi? Ihan ilostuu, kun katsoo teihin. Te elätte, mutta minä ikävöin.

— Kuinka niin? Tehän kuulutte Pietarin iloisimpaan seurapiiriin, Anna sanoi.

— Kenties muualla on vieläkin ikävämpää, mutta ei meilläkään, ainakaan ei minulla, ole hauskaa, vaan kauhean, kauhean ikävää.

Sappho sytytti savukkeen ja lähti puutarhaan molempien nuorten herrojen kanssa. Betsy ja Stremov jäivät teetä juomaan.

— Ikävää! sanoi Betsy. — Sappho juuri kertoi, miten hauskaa heillä eilen oli ollut teidän luonanne.

— Oh, niin painostavan ikävää! sanoi Liza Merkalova.

— Kilparatsastuksen jälkeen ajoimme kaikki meille. Samat ja samat aina vain! Aina yhtä ja samaa. Koko illan vetelehdimme sohvilla. Mitä hauskaa siinä on? Ei, sanokaa, mitä te teette, ettei tulisi ikävä? kääntyi hän jälleen Annan puoleen. — Ei tarvitse muuta kuin vilkaista teihin, kun huomaa, että siinä on nainen, joka saattaa olla onnellinen tai onneton, mutta joka on vapaa tästä riuduttavasta ikävästä. Opettakaa minulle, miten te menettelette.

— En mitenkään, vastasi Anna punastuen noitten tungettelevien kysymysten vuoksi.

— Se juuri onkin paras keino, sekaantui Stremov keskusteluun. Stremov oli noin viidenkymmenen ikäinen, puoleksi harmaantunut, joskin vielä nuorekas mies, jolla oli hyvin rumat, mutta luonteikkaat ja viisaat kasvot. Liza Merkalova oli hänen vaimonsa veljentytär, ja hän vietti kaiken vapaan aikansa tämän seurassa. Tavatessaan Anna Kareninan hän koetti — kuten älykkään maailmanmiehen tulee — osoittaa erityistä kohteliaisuutta vihamiehensä vaimolle.

— Ei mitenkään, toisti hän suu hymyssä, — se onkin juuri paras keino. Sitähän minä olen aina sanonut, kääntyi hän Liza Merkalovan puoleen, — ettei pidä ajatella, että tulee ikävä, niin ei tule. Aivan sama juttu kuin ettei pidä pelätä ettei nuku, jos pelkää unettomuutta. Samaa sanoo teille nyt Anna Arkadjevnakin.

— Olisin hyvin iloinen, jos olisin niin sanonut, sillä se oli sekä viisaasti että oikein, Anna sanoi hymyillen.

— No, sanokaa sitten, miksi ei saa unta ja miksi aina on ikävä?

— Jos tahtoo saada unta, täytyy tehdä työtä, ja jos tahtoo pitää hauskaa, täytyy myös tehdä työtä.

— Mitä sellaisesta työstä, jota ei kukaan tarvitse. Enkä minä osaa enkä halua varta vasten edes teeskennelläkään.

— Te olette parantumaton, sanoi Stremov katsomatta häneen ja kääntyi taas Annan puoleen.

Koska hän tapasi Annaa harvoin, hän ei osannut puhua tälle muusta kuin varsin kuluneista asioista, mutta hän sanoi nuo kuluneet lauseensa Annan Pietariin-muutosta, kreivitär Lidia Ivanovnan kiintymyksestä Annaan ym. sellaisin ilmein, että selvästi näkyi, miten hän sydämensä pohjasta halusi tuottaa Annalle huvia ja osoittaa tälle kunnioitustaan, kenties ihailuaankin.

Tushkevitch astui huoneeseen ja sanoi, että herrasväkeä odotettiin krockettia pelaamaan.

— Ei, älkää lähtekö pois, älkää lähtekö pois, pyyteli Liza Merkalova saatuaan kuulla, että Anna aikoi lähteä. Stremov yhtyi häneen.

— On liian suuri vastakohta, hän sanoi, — joutua tästä seurasta vanhan neiti Wreden luo. Ja hänelle te

annatte vain tilaisuuden ihmisten panettelemiseen, täällä te taas herätätte aivan toisia, jaloja, panettelunvastaisia tunteita.

Anna epäröi hetkisen. Tuon viisaan miehen imartelut, Liza Merkalovan lapsellinen myötätunto ja koko tuo tuttu seuramaailman ilmapiiri — kaikki se tuntui niin kevyeltä ja edessäpäin oli niin vaikeaa, että hän pysähtyi hetkeksi epäröimään, eikö lykkäisi vielä raskasta välienselvittelyn hetkeä ja jäisi tänne. Mutta kun hän ajatteli, millaista olisi yksin kotona, jollei tekisi mitään päätöstä, ja kun hän muisti sen kauhean hetken, jolloin hän oli molemmin käsin tarttunut hiuksiinsa, hän hyvästeli ja lähti.

XIX

Vaikka Vronski viettikin kevytmieliseltä näyttävää maailmanmiehen elämää, oli hän silti järjestyksen mies. Nuorena, sotakoulussa ollessaan, hän oli kerran pulaan jouduttuaan pyytänyt rahaa lainaksi eikä ollut saanut, ja siitä lähtien ei hän enää koskaan ollut päästänyt itseään silloin kokemaansa alennustilaan.

Pitääkseen asiansa järjestyksessä hän syventyi aina tarpeen mukaan — keskimäärin noin viisi kertaa vuodessa — niitä selvittämään. Hän sanoi sitä tilinteoksi eli — kuten hän sitä ranskaksi nimitti — faire la lessive.

Herättyään myöhään kilpailun jälkeisenä aamuna istuutui Vronski peseytymättä ja partaansa ajamatta pöydän ääreen, levitti sille rahansa, laskunsa ja kirjeensä ja ryhtyi työhön. Petritski tiesi, että Vronski tuossa askareessaan oli tavallisesti vihainen, ja kun hän herätessään näki toverinsa kirjoituspöydän ääressä, hän pukeutui hiljaa ja meni ulos tätä häiritsemättä.

Jokainen ihminen, joka tuntee pienimpiä yksityiskohtia myöten itseään ympäröivien asianhaarojen monimutkaisuuden, kuvittelee väkisin, että ainoastaan hänen asiansa ovat niin mutkikkaat ja vaikeaselkoiset, eikä mitenkään usko, että toisiakin ympäröi yhtä monimutkaisten asioiden verkko. Siltä näytti Vronskistakin. Ja hän tunsu pientä sisäistä ylpeyttä ajatellessaan, että kuka muu hyvänsä olisi samanlaisissa olosuhteissa jo aikoja sitten sekaantunut ja joutunut pahojen kiusausten pauloihin. Vronski sen sijaan tiesi, että tilanne piti välttämättä selvittää juuri nyt, jottei sotkeutuisi ikävyiksiin.

Ensin hän kävi käsiksi raha-asioihin, jotka olivat helpompia selvittää. Kirjoitettuaan pienellä käsialallaan postipaperiarkille kaikki velkansa hän laski ne yhteen ja huomasi olevansa velkaa seitsemäntoistatuhatta ruplaa ynnä muutamia satoja, jotka hän selvyden vuoksi jätti pois laskuista. Laskettuaan yhteen käteiset rahat ja pankkikirjan hän huomasi jäljellä olevan vain tuhat kahdeksansataa ruplaa, eikä ollut mitään saatavia ennen uutta vuotta. Käytyään uudelleen läpi velkaluettelon Vronski kirjoitti sen puhtaaksi jakaen velat kolmeen sarjaan. Ensimmäiseen kuuluivat velat, jotka oli heti maksettava tai joitten maksamiseen tuli ainakin olla rahat valmiina, jottei vaadittaessa voisi sattua hetkenkään viivytystä. Sellaisia velkoja oli lähes neljä tuhatta: 1.500 hevosesta ja 2.500 takausmaksua nuoren Venjevskin puolesta, joka Vronskin läsnä ollessa oli menettänyt tämän summan eräälle peliveijarille. Vronski oli silloin heti aikonut maksaa tuon summan — hänellä sattui olemaan niin paljon lompakossaan, — mutta Venjevski ja Jashvin eivät olleet antaneet hänen maksaa, koska hän ei ollut mukana pelissäkään, vaan olivat sanoneet itse maksavansa. Se kaikki oli kyllä kaunista, mutta Vronski tiesi, että vaikka hänellä ei ollutkaan tuossa likaisessa asiassa muuta osuutta kuin että oli mennyt Venjevskin puolesta suulliseen takuuseen, hänen täytyi pitää varalla nuo 2.500 ruplaa voidakseen tarpeen tullen heittää ne tuolle veijarilurjukselle ja ollakseen siten hänen kanssaan sujut. Kaikkein tärkeimmän sarjan velkoihin meni siis 4.000 ruplaa. Toiseen sarjaan, joka teki yhteensä 8.000, kuuluivat "tärkeähköt" velat. Ne olivat etupäässä kilpatallin vuokraan, kauran ja heinän hankkijalle, englantilaiselle, satulasepälle ym. meneviä maksuja. Näistä veloista täytyi maksaa pois pari tuhatta, jotta saisi olla täysin rauhassa. Viimeinen velkasarja — kauppa-, ravintola- ja räätälivelat — ei antanut aihetta mihinkään ajatteluun.

Siis tarvittiin 6.000 ruplaa juokseviin menoihin, ja oli olemassa ainoastaan 1.800 ruplaa. Miehelle, jolla oli 100.000 ruplan tulot, jollaiseksi Vronskin varallisuus yleisesti määriteltiin, ei sellaisten velkojen olisi pitänyt tuottaa mitään vaikeuksia; mutta hänelläpä ei todellisuudessa ollut lähimainkaan sadantuhannen tuloja. Suuri perintötila, joka tuotti aina kahteensataantuhanteen vuotuista tuloa, oli jakamatta veljesten kesken. Kun vanhempi veli suuresti velkaantuneena oli mennyt naimisiin varattoman ruhtinatar Varja Tsirkovan, dekabristin tyttären, kanssa, oli Aleksei luovuttanut vanhemmalle veljelleen perintötilan kaikki tulot pidättäen itselleen vain 25.000 ruplaa vuodessa. Aleksei oli silloin sanonut veljelleen, että se summa riittää hänelle siihen asti, kunnes hän menee

naimisiin, mitä luultavasti ei koskaan tapahdu. Ja kalliin rykmentin komentajana ja vastanaineena miehenä vanhempi veli ei ollut voinut jättää ottamatta tuota lahjaa vastaan. Vronskin äiti, jolla oli omat erilliset varansa, oli joka vuosi antanut Alekseille noin 20.000 ruplaa noitten 25 000:n lisäksi, ja Aleksei oli käyttänyt ne kaikki. Viime aikoina kreivitär oli poikansa rakkaussuhteen ja Moskovasta lähdön katkeroittamana lakannut lähettämästä tälle rahaa. Sen johdosta Vronski, joka oli tottunut käyttämään vuosittain lähes 45.000 ruplaa, oli joutunut vaikeaan asemaan saatuaan tänä vuonna vain 25.000. Eikä hän voinut pyytää rahaa äidiltään selvitäkseen tästä pulasta. Kreivittären viime kirje jonka hän oli toissa päivänä saanut, hermostutti häntä erityisesti juuri viittauksillaan siihen suuntaan, että äiti oli kyllä valmis auttamaan poikaansa tämän menestykseksi seuramaailmassa ja virkauralla, mutta ei seurapiirejä häpäisevässä elämässä. Äidin lahjomishalu loukkasi häntä syvimpään sieluun saakka ja teki hänet vielä entistä kylmemmäksi äitiään kohtaan. Mutta hän ei voinut perua jalomielistä lupaustaan, vaikka arvelikin muutamia rakkaussuhteestaan johtuvia tulevaisuuden seikkoja aavistellessaan, että saattaisi naimattomanakin tarvita koko sadantuhannen tulonsa. Mutta peruminen oli mahdotonta. Heti kun hän muisti veljensä vaimon, tuon herttaisen, viehättävän Varjan, joka huomautti jokaisessa sopivassa tilaisuudessa muistavansa hänen jalomielisyytensä ja ymmärtävänsä sen arvon, hän käsitti, kuinka mahdotonta tuota lahjaa oli perua. Se oli yhtä mahdotonta kuin lyödä naista, varastaa tai valehdella. Oli vain yksi mahdollisuus ja pakko, johon Vronski tarttui hetkeäkään epäröimättä: täytyi lainata koronkiskurilta kymmentuhatta, mikä kävi helposti päinsä, myydä ratsuhevosensa ja vähentää menoja ylipäättään.

Päätettyään sen hän kirjoitti heti kirjelapun Rolandakille, joka oli monesti ostatellut hänen hevosiaan. Sitten hän kutsutti luokseen englantilaisen, lähetti sanan koronkiskurille ja jakoi laskujen mukaan ne rahat, jotka hänellä oli. Lopetettuaan nämä toimet hän kirjoitti äidilleen kylmän ja jyrkkäsanaisen vastauksen. Sitten hän otti esiin lompakostaan kolme Annan lähettämää kirjelappua, luki ne vielä kerran ja poltti: samassa hän muisti eilisen keskustelunsa Annan kanssa ja vaipui mietteisiinsä.

XX

Vronskin elämä oli sikäli onnellinen, että hänellä oli omat varmat sääntönsä, jotka tarkoin määräisivät kaiken, mitä piti ja mitä ei pitänyt tehdä. Säännöt koskivat vain harvoja tilanteita, mutta säännöt itsessään olivat järkkymättömät, ja Vronski, joka ei koskaan ollut joutunut sääntöilleen soveltumattomiin tilanteisiin, ei ollut milloinkaan hetkeäkään epäröinyt toimia niiden edellyttämällä tavalla. Ne säännöt määräisivät järkähtämättömästi, että peliveijarille piti maksaa, mutta räätäilille ei tarvinnut; että miehille ei saanut valehdella, mutta naisille sai, että ketään ei saanut pettää, mutta aviomiestä sai; että loukkausta ei saanut antaa anteeksi, mutta loukata sai jne. Kaikki nuo säännöt saattoivat olla järjettömiä ja huonoja, mutta ne eivät suoneet sijaa epäilykselle, ja niitä noudattaessaan Vronski tunsii olevansa rauhallinen ja voivansa kulkea pää pystyssä. Vasta aivan viime aikoina Vronski oli rakkaussuhteensa vaikutuksesta alkanut tuntea, että nuo säännöt eivät soveltuneetkaan kaikkiin tapauksiin, ja tulevaisuudessa hämötti vaikeuksia ja epäilyksiä, joihin nähden hän oli kokonaan ohjenuoraa vailla.

Hänen tähänastinen suhteensa Annaan ja Annan mieheen oli hänelle vallan selvä. Se oli selvästi ja täsmällisesti määritelty hänen elämänohjeissaan.

Anna oli kunniallinen nainen, joka oli antanut hänelle rakkautensa, ja hän rakasti Annaa ja piti häntä ainakin yhtä suurena, jollei suuremmassa kunniaissa kuin laillista aviovaimoa. Hän olisi ennemmin antanut nakata kätensä poikki kuin tahtonut pienimmälläkään sanalla tai viittauksella loukata häntä tai millään tavoin evätä häneltä sitä kunnioitusta, mitä nainen suinkin voi toivoa.

Suhteet seuraelämään olivat myös selvät. Tietäkööt mitä tietävät ja arvelkoot mitä arvelevat, mutta älköön kukaan uskaltako siitä puhua. Muussa tapauksessa hän oli valmis pakottamaan juoruilijat vaikenemaan ja kunnioittamaan hänen rakastamansa naisen olematonta kunniaa.

Suhde aviomieheen oli kaikkein selvin. Siitä hetkestä asti, jolloin Anna oli rakastunut häneen, hän katsoi omaavansa kiistämättä yksinomaisen oikeuden Annaan. Aviomies oli vain häiritsevä liikahenkilö. Epäilemättä hänen asemansa oli surkuteltava, mutta minkä sille mahtoi. Ainoa, mihin tuolla aviomiehellä oli oikeus, oli vaatia hyvitystä ase kädessä, ja siihen Vronski oli ollut ensi hetkestä asti valmis.

Mutta viime aikoina hänen ja Annan suhteessa oli ilmennyt uusia sisäisiä seikkoja, jotka pelottivat Vronskia epämääräisyydellään. Juuri eilen oli Anna ilmoittanut hänelle olevansa raskaana. Ja hän tunsii,

että tuo tieto ja se, mitä Anna odotti häneltä, vaati jotain sellaista, mitä ei ollut selvästi määritelty hänen elämänohjeidensa lakikirjassa. Se oli tosiaankin tullut hänelle yllätyksenä, ja ensi hetkenä hänen sydämensä oli kuiskannut hänelle, että Annan olisi erottava miehestään. Hän oli silloin sanonut sen, mutta nyt miettiessään asiaa hän näki selvästi, että olisi parempi koettaa päästä tilanteesta ilman sitä, ja näin ajatellessaan hän kuitenkin pelkäsi, että oli ehkä väärin ajatella niin.

"Jos minä kerran neuvoin häntä jättämään miehensä, niin pyysin häntä yhtymään minuun. Olenko minä valmis siihen? Kuinka minä vien hänet pois, kun ei minulla ole rahaa? No, sen asian minä kenties kyllä saisin järjestetyksi... Mutta kuinka minä voin viedä häntä minnekään, kun olen virassa? Jos minä kerran sillä tavoin sanoin, niin minun täytyy olla valmis siihen... täytyy olla rahaa ja ottaa ero virasta."

Ja hän vaipui mietteisiin. Kysymys virkaerosta vei hänen ajatuksensa toiseen, salattuun asiaan, jonka vain hän yksin tunsu ja jossa piili hänen elämänsä kenties kipein kysymys.

Kunnianhimo oli hänen lapsuutensa ja nuoruutensa vanha haave — haave, jota hän ei koskaan ollut tunnustanut edes itselleen, mutta joka oli niin voimakas, että se nytkin kamppaili hänen rakkautensa kanssa. Hänen ensi askeleensa seuramaailmassa ja virkauralla olivat onnistuneet hyvin, mutta kaksi vuotta sitten hän oli tehnyt suuren virheen: osoittaakseen riippumattomuuttaan ja tullakseen huomatuksi hän oli kieltäytynyt ottamasta vastaan hänelle tarjottua virka-asemaa toivoen tuolla kieltäytymisellään vieläkin enemmän nostavansa arvoaan. Mutta hänen menettelynsä katsottiinkin liian rohkeaksi ja hänet jätettiin rauhaan. Jäätyään siten tahtomattaan riippumattoman miehen asemaan hän pysyi siinä kantaen osaansa viisaasti ja taitavasti, aivan kuin ei olisi ollut vihoissa kenellekään eikä loukkaantunut mistään, vaan olisi vain halunnut olla rauhassa, koska se oli hänestä hauskaa. Mutta tilanteen hauskuus oli kadonnut oikeastaan jo viime vuonna, ennen kuin hän lähti Moskovaan. Hän tunsu, että tuo kaikkeen kykenevän, mutta ei mitään haluavan vapaan miehen asema alkoi jo menettää hohdettaan, että monet alkoivat jo ajatella, ettei hän kenties voisi ollakaan muuta kuin rehti ja kelpo nuori mies. Hänen rakkaussuhteensa Kareninaan, joka oli nostanut niin paljon hälinää ja herättänyt niin suurta huomiota, oli antanut hänelle uuden hohteen ja tyynnyttänyt hetkeksi häntä kalvavan kunnianhimon toukan. Mutta viikko sitten tuo toukka oli alkanut kalvaa entistä voimakkaammin. Vronskin lapsuudenystävä ja koulutoveri, samoissa piireissä liikkuva Serpuhovskoi, yhtäaikaa upseeriksi valmistunut kilpakumppani opinnoissa, voimistelussa, vallattomuuksissa ja kunnianhimoaaveissa, oli äskettäin palannut Keski-Aasiasta, jossa hän oli saanut kaksi virkaylennystä ja sellaisen kunniamerkin, jota harvoin myönnettiin niin nuorille kenraaleille.

Heti kun hän oli saapunut Pietariin, hän nostatti kohua ja sai nousevan kirkkaan tähden maineen. Vaikka hän oli Vronskin ikäinen ja tämän entinen luokkatoveri, hän oli jo kenraali ja odotteli virkanimitystä, jolla saattoi olla vaikutusta valtakunnallisten asioiden kulkuun, kun taas Vronski, kaikessa riippumattomuudessaan ja loistossaan ja ihanan rakkautensa onnessa oli vain ratsumestari, joka sai tyytyä täyteen riippumattomuuteensa. "Minä en tietysti kadehdi enkä voi kadehtia Serpuhovskoita; mutta hänen kohoamisensa osoittaa minulle, että pitää vain odottaa aikaansa, ja minunlaiseni mies voi kohota hyvinkin nopeasti. Kolme vuotta sitten hän oli samassa asemassa kuin minä nyt. Ottamalla virkaeron minä poltan kaikki sillat takanani. Jäämällä virkaani en kadota mitään. Sanoihan hän itse, ettei halua muuttaa asemaansa... Kun minulla on hänen rakkautensa, en voi kadehtia Serpuhovskoita." Ja verkkaisesti viiksiään kierrellen hän nousi pöydän äärestä ja alkoi kävellä edestakaisin. Hänen silmänsä välähtelivät erikoisen kirkkaasti, ja hän tunsu mielentilansa taas varmaksi, tyyneksi ja iloiseksi kuten aina, kun hän oli saanut selväksi asemansa. Kuten edellisenkin tilinteon jälkeen kaikki oli puhdasta ja selvää. Hän ajoi partansa, otti kylmän kylvyn, pukeutui ja lähti.

XXI

— Minä lähdin sinua hakemaan. Sinun pyykkisi kesti kauan tänään, sanoi Petritski. — Joko se päättyi?

— Jo, Vronski sanoi hymyillen vain silmillään ja kierrellen viiksiensä kärkiä niin varovaisesti kuin jokainen liian rajua liike olisi uhannut rikkoa sen hyvän järjestyksen, johon hän oli asiansa saanut.

— Sinä olet aina sen jälkeen kuin saunasta tullut, sanoi Petritski. — Olin Gritskan luona (niin he nimittivät rykmentinkomentajaa), odottavat sinua sinne.

Vronski ei vastannut, vaan katsoi toveriinsa ajatellen muuta.

— Siellähän soitetaan? hän sanoi kuullessaan bassotorvien tuttuja sävelten raiunnan. — Mikä juhla siellä nyt on?

— Serpuhovskoi on tullut.

— Vai niin! Vronski sanoi. — Minä en sitä tiennytkään. Hänen silmiensä hymy kävi vieläkin kirkkaammaksi.

Kun Vronski oli kerran päättänyt olla onnellinen rakkaudestaan ja oli uhrannut sille kunnianhimosna — tai ainakin ottanut suorittaakseen siltä näyttävän osan —, ei hän enää voinut tuntea kateutta Serpuhovskoita kohtaan eikä edes mielipahaa siitä, ettei tämä rykmenttiin saavuttuaan ollut ensiksi tullut hänen luokseen. Serpuhovskoi oli hyvä ystävä, ja Vronski oli hyvillään hänen tulostaan.

— Sepä hauskaa.

Rykmentinkomentaja Djeminillä oli hallussaan suuri maalauskartano. Koko seurue istui tilavalla kuistilla. Pihamaalla Vronskin huomio osui ensiksi valkopuseroisiin laulajiin, jotka seisovivat viinatynnyrin luona, ja upseerien ympäröimän rykmentinkomentajan terveeseen ja iloiseen olemukseen; tämä oli astunut kuistin ensimmäiselle portaalille ja huusi jotain koettaen saada äänensä kuuluviin Offenbachin katrillia soittavan torviorkesterin yli ja viittoillen käsillään syrjempänä seisoville sotamiehille, joukko sotamiehiä, ratsuvääpeli ja muutamia aliupseereja lähti Vronskin edellä kuistin luo. Haettuaan pöydältä pikarinsa rykmentinkomentaja astui jälleen portaille ja huusi: "Meidän entisen toverimme, urhoollisen kenraalin, ruhtinas Serpuhovskoin malja! Eläköön!"

Rykmentinkomentajan jäljessä myös Serpuhovskoi tuli esiin, pikari kädessä ja hymyssä suin.

— Aina vain nuorrut, Bondarenko, virkkoi hän portailta seisovalle, toista kertaa palvelevalle, nuorekkaan punaposkiselle ratsuvääpelille.

Vronski ei ollut kolmeen vuoteen nähnyt Serpuhovskoita. Tämä oli miehistynyt ja parroittunut, mutta pysynyt yhtä sorjana kuin ennenkin. Hänen kasvopiirteensä ja koko olemuksensa olivat enemmänkin herkät ja jalot kuin kauniit. Uutta hänessä oli tuo alituinen hiljainen säteily, joka hohtaa pelkkää menestystä kokeneitten ihmisten kasvoista, ihmisten, jotka itse ovat varmoja menestyksestään ja uskovat kaikkien muittenkin luottavan siihen. Vronski tunsu tuon säteilyn ja näki sen nyt Serpuhovskoin kasvoilla.

Laskeutuessaan portaita alas Serpuhovskoi huomasi Vronskin. Ilon hymy valaisi Serpuhovskoin kasvot. Hän nyökäytti päätään ja kohotti maljansa tervehdykseksi osoittaen tuolla liikkeellään, ettei voinut olla ensin menemättä ratsuvääpelin luo, joka odotti häntä selkä suorana, huulet valmiina suutelemaan.

— No, sieltähän hän tulee! huudahti rykmentinkomentaja. — Ja Jashvin kun kertoi sinun olevan synkällä päällä.

Serpuhovskoi suuteli uljasta vääpeliä kosteille raikkaille huulille ja meni sitten nenäliinalla suutaan pyyhkien Vronskin luo.

— Onpa hauska tavata taas, hän sanoi puristaen Vronskin kättä ja vetäen hänet syrjään.

— Pitäkää huoli hänestä! huudahti rykmentinjohtaja Jashvinille osoittaen Vronskia ja meni itse alas sotamiesten luo.

— Miksi et eilen tullut kilpailuja katsomaan? Minä niin odotin tapaavani sinut siellä, Vronski sanoi katsellen ystävänsä.

— Minä tulin, vaikka myöhään. Anteeksi, lisäsi hän ja kääntyi adjutanttin puoleen: — Olkaa hyvä ja jakakaa minun puolestani niin paljon kun näistä riittää miestä kohti.

Hän otti nopeasti lompakostaan kolme sadan ruplan seteliä ja punastui.

— Vronski, tahdotko syödä vai juoda? kysyi Jashvin. — Hei, tuokaapas kreiville ruokaa! Ja tässä on juomista.

Kemut rykmentinkomentajan luona kestivät kauan.

Juotiin paljon. Serpuhovskoita keikutettiin ja heitettiin ilmaan ja hänen jälkeensä heitettiin rykmentinkomentajaa. Sitten alkoi itse rykmentinkomentaja laulajien edessä tanssia "venäläistä" Petritskin kanssa. Sitten istuutui rykmentinkomentaja jo hieman väsähtäneenä pihamaan penkille ja alkoi todistella Jashvinille Venäjän etevämmyyttä Preussin rinnalla, etenkin ratsuväen rynnäkössä, ja humu hiljeni hetkeksi. Serpuhovskoi meni sisään pesemään käsiään ja tapasi Vronskin siellä. Vronski valeli itseään vedellä. Hän oli ottanut takin yltään, asettanut karvaisen punakan niskansa pesukaapin torven alle ja hankasi kaulaansa ja päätään torvesta tulevassa vedessä. Lopetettuaan pesunsa Vronski

istuutui Serpuhovskoin viereen pukuhuoneen pienelle sohvalle, ja heidän välillään syntyi keskustelu, joka kiinnosti kumpaakin.

— Minä olen saanut kuulla sinusta paljon vaimoltani, sanoi Serpuhovskoi. — Hauska, että olet usein tavannut häntä.

— Hän on hyvä ystävä Varjan kanssa, ja he ovat ainoat pietarilaiset naiset, joiden seurassa viihdyn, vastasi Vronski hymyillen. Hän hymyili siksi, että aavisti, mihin keskustelu nyt kääntyisi, ja se oli hänestä hauskaa.

— Ainoatko? kysäisi Serpuhovskoi hymyillen.

— Olen minäkin saanut tietoja sinusta enkä ainoastaan vaimoltasi, Vronski sanoi kieltäen ankaralla ilmeellään sentapaiset viittaukset.

— Olen iloinnut suuresti menestyksestäsi enkä ole vähääkään sitä ihmetellyt. Olen odottanut enempääkin.

Serpuhovskoi veti suunsa hymyyn. Hänestä oli nähtävästi hauskaa kuulla itsestään sellaisia lausuntoja eikä hän pitänyt tarpeellisena salata sitä.

— Minä en taas odottanut itsestäni niin paljoa, voin sen suoraan tunnustaa. Mutta iloinen siitä olen, kovin iloinen. Minä olen kunnianhimoinen, se on minun heikkouteni, sitä en salaa.

— Ehkä salaisitkin, jollei menestyksesi olisi ollut niin suuri, Vronski sanoi.

— En luule, sanoi Serpuhovskoi taaskin hymyillen. — En sano, ettei kannattaisi elää sitä ilmankin, mutta ikävähän se olisi. Saatan tietysti erehtyäkin, mutta minusta tuntuu, että minulla on tiettyjä taipumuksia valitsemalleni alalle, ja luulen, että jos saan vallan käsiini, olkoonpa se sitten mitä lajia hyvänsä, tulen käyttämään sitä paremmin kuin monet tutuistani, sanoi Serpuhovskoi sädehtivän tietoisena menestyksestään. — Ja siksi olen sitä tyytyväisempi, mitä lähemmäksi päämäärää tulen.

— Kenties sinä ajattelet niin, mutta kaikki eivät ole samaa mieltä. Niin minäkin luulin ennen, mutta näin minä nyt elän ja olen sitä mieltä ettei kannata elää vain sen vuoksi.

— Vai niin! Vai niin! — sanoi Serpuhovskoi nauraen. — Minun pitikin äsken juuri puhua siitä sinun kieltäytymisestäsi. Tietysti hyväksyn menettelysi. Mutta onhan kaikessa oma toimintamuotonsa. Ja käsittääkseni sinun menettelysi oli oikea, sinä vain et tehnyt sitä niin kuin olisi pitänyt.

— Tehty mikä tehty: tiedäthän, etten minä koskaan peräydy siitä, mitä kerran olen tehnyt. Ja tunnen sitä paitsi voivani oivallisesti.

— Oivallisesti vähän aikaa. Mutta ei se ajan pitkään sinua tyydytä. Minä en puhu veljestäsi. Hän on herttainen lapsi, kuten myöskin tämä meidän isäntämme. Tuo tuolla, hän lisäsi kuullessaan ulkoa hurraahuodon, — hänellä on hauskaa, mutta sinua ei sellainen tyydytä.

— En sitä väitäkään.

— Niin, ja muutenkin. Sinunlaisiasi miehiä tarvitaan.

— Kuka niitä tarvitsee?

— Kukako? Yhteiskunta. Venäjä. Venäjä kaipaa miehiä, kaipaa puoluetta, muuten kaikki menee päin mäntyä.

— Mitä sinä tarkoitat? Et suinkaan Bertenjevin puoluetta venäläisiä kommunisteja vastaan?

— Ei, sanoi Serpuhovskoi, kulmat harmistuneessa rypyssä, kun häntä oli voitu epäillä moisesta tyhmyydestä. — Tout ça est une blague. Semmoista on aina ollut ja tulee olemaan. Ei mitään kommunisteja ole. Mutta ainahan juonittelunhaluisten ihmisten täytyy keksiä jokin vaarallinen puolue. Sehän on vanha juttu. Ei, tarvitaan puolue meidänlaistemme riippumattomien miesten vallan tukemiseksi.

— Mitä varten? Vronski mainitsi muutamien vallanpitäjien nimiä. — Ja miksi he sitten eivät ole riippumattomia hekin?

— Ainoastaan siitä syystä, ettei heillä ole tai ei ole syntymästä asti ollut varallisuuden luomaa riippumattomuutta eikä sitä auringon läheisyyttä, jossa me olemme syntyneet. Heidät voidaan ostaa joko rahalla tai suosionosoituksilla. Ja voidakseen pysyä pystyssä heidän täytyy keksiä suuntauksia. He ovat ajavinaan jotain aatetta, jotain suuntausta, johon eivät itsekään usko ja joka tuottaa vain pahaa; ja

koko heidän suuntauksensa on vain keino valtion kustantaman asunnon ja niin ja niin suuren palkan saamiseksi. Cela n'est pas plus fin que ça, kun vilkaisee heidän korttejaan. Kenties minä olen huonompi ja tyhmempi kuin he, vaikkakaan en ymmärrä, miksi minä olisin heitä huonompi. Mutta minulla ja sinulla on jo varmasti ainakin yksi tärkeä ansio — se, että meitä on vaikeampi ostaa. Ja juuri sellaisia ihmisiä tarvitaan enemmän kuin koskaan.

Vronski kuunteli tarkkaavasti, mutta ei kiinnittänyt niin paljon huomiota itse sanojen sisältöön kuin Serpuhovskoin suhteeseen asiaan, tämä kun ajatteli jo taisteluaan vaikutusvaltaisten maailmassa, jossa hänellä oli omat sympatiansa ja antipatiansa, kun taas Vronski sai rajoittaa toimintansa ratsuväenosastonsa piiriin. Vronski ymmärsi myös, miten vakaan aseman Serpuhovskoi voisi saada erinomaisella harkinta- ja käsityskyvyllään, selkeällä älyllään ja puhelajjallaan, joka oli niin harvinainen niissä piireissä, joissa hän eli. Ja niin ikävää kuin se olikin, hänen kävi hiukan kateeksi.

— Mutta minulta puuttuu muuan tärkeä siihen vaadittava tekijä, hän vastasi, — vallanhalu. Ennen sitä oli, mutta se on kadonnut.

— Suo anteeksi, se ei ole totta, sanoi Serpuhovskoi hymyillen.

— On se. Totta se on... nyt, ollakseni vilpítőn, lisäsi Vronski.

— Niin, totta nyt, se on toinen asia; mutta tuo nyt ei kestä ikuisesti.

— Kenties, vastasi Vronski.

— Sinä sanoit kenties, jatkoi Serpuhovskoi, ikään kuin arvaten hänen ajatuksensa, — mutta minä sanon: varmasti. Ja sen tähden tahdoin puhua kanssasi. Sinä olet menetellyt kuten on pitänytkin. Ymmärrän sen, mutta sinun ei pidä toiste enää osoittaa itsepäisyyttäsi. Minä vain pyydän sinulta carte blanche'ia. En tarjoa sinulle suojelustani... Vaikka miksipä minä en voisi toimia sinun hyväksesi, olethan sinä niin monet kerrat auttanut minua! Toivottavasti meidän ystävyys on noitten muodollisuuksien yläpuolella. Niin, hän sanoi hymyillen hellästi kuin nainen, — anna minulle carte blanche, jätä rykmentti, niin minä vedän sinut huomaamatta mukaani.

— Mutta minä en tahdo mitään muuta kuin että kaikki saisi olla niin kuin on, Vronski sanoi.

Serpuhovskoi nousi ja asettui seisomaan hänen eteensä.

— Sinä tahdot, että kaikki saisi olla niin kuin on. Minä tiedän, mitä se merkitsee. Mutta kuulehan. Me olemme lapsuudentovereja. Kenties sinä olet tuntenut useampia naisia kuin minä, Serpuhovskoin hymy ja liikkeet ilmaisivat, ettei Vronskin tarvinnut pelätä: hän osaisi kyllä koskea kipeää kohtaa hellävaroen. — Mutta minä olen naimisissa, ja saat uskoa minua, että opittuaan tuntemaan oman vaimonsa, jota rakastaa, oppii — kuten joku on sanonut — tuntemaan yleensä kaikkia naisia paremmin kuin jos olisi tuntenut niitä tuhatmääriä.

— Tulemme heti! huudahti Vronski upseerille, joka kurkisti ovesta kutsuen heitä rykmentinkomentajan luo.

Vronskin teki mieli kuulla loppuun, mitä Serpuhovskoi sanoisi hänelle.

— Ja minun mielipiteeni on se, että naiset ovat pahin kompastuskivi miehen toiminnassa. On vaikea rakastaa naista ja tehdä samalla jotain. On olemassa vain yksi keino rakastaa mukavasti ja ilman häiriötä — ja se on avioliitto. Miten minä sen oikein sanoisin, että sinä ymmärtäisit, mietti Serpuhovskoi, joka piti vertauksista, — varrohan. Niin, samoin kuin voi kantaa taakkaa ja tehdä jotain käsillään ainoastaan silloin, kun taakka on sidottu selkään. Niin on laita avioliitossa. Sen minä tajusin naimisiin mentyäni. Sain heti käteni vapaaksi. Mutta jos laahaa sitä taakkaa jäljessään naimisiin menemättä, ovat kädet niin täpösen täynnä, ettei voi tehdä mitään. Katsohan Mazankovia ja Krupovia. Kumpikin on turmellut virkauransa naisten takia.

— Ja vielä sellaisten naisten! Vronski sanoi muistaen ranskalaisen neidin ja näyttelijättären, joiden kanssa mainituilla upseereilla oli suhde.

— On sitäkin pahempi, mitä vakaampi asema naisella on seuramaailmassa, sitä pahempi. Se ei ole enää taakan hinaamista käsillään, se on samaa kuin sen riistäminen toiselta.

— Sinä et ole koskaan rakastanut, Vronski sanoi hiljaa katsoen suoraan eteensä ja ajatellen Annaa.

— Kenties en. Mutta pidä mielessäsi, mitä minä sanoin. Ja sen minä lisään, että naiset ovat aina aineellisemmin suuntautuneita kuin miehet. Me teemme rakkaudesta jotain äärettömän suurta, he taas ovat aina terre-à-terre.

— Ihan heti! nyökäytti hän huoneeseen tulleelle lakeijalle. Mutta lakeija ei ollut tullutkaan kutsumaan heitä uudelleen, kuten hän luuli, vaan tuomaan kirjelappua Vronskille.

— Ruhtinatar Tverskajalta, juuri tuotiin. Vronski avasi kirjeen ja sävähti punaiseksi.

— Minun päätäni rupesi kivistämään, lähden kotiin, hän sanoi Serpuhovskoille.

— No, hyvästi sitten. Annattekko carte blanche'in.

— Puhutaan siitä enemmän ensi kerralla. Minähän tapaan sinut Pietarissa.

XXII

Kello kävi jo kuudetta. Päästäkseen ajoissa ja kenenkään huomaamatta perille Vronski, jonka omat hevokset tunnettiin kaikkialla, otti Jashvinin ajurinvaunut ja käski ajaa niin nopeasti kuin suinkin. Vanhoissa neljän hengen vaunuissa oli hyvin tilaa. Vetäydyttyään vaunujen nurkkaan Vronski ojensi jalkansa etuistuimelle ja vaipui mietteisiin. Hämärä tietoisuus aamulla järjestykseen pantujen asioiden selvydestä, hämärä muisto Serpuhovskoin ystävydestä ja niistä mairittelevista sanoista, joita tämä oli lausunut hänen yhteiskunnallisesta tärkeydestään, ja ennen kaikkea jälleennäkemisen odotus — kaikki sulautui nyt yhteen iloiseksi elämäntunnoksi. Se tunne oli niin voimakas, että hän tahtomattaankin hymyili. Hän laski jalkansa alas istuimelta, nosti toisen jalan toisen polvelle ja tunnusteli eilen satuttamansa jalan joustavaa pohjetta. Sitten hän heittäytyi takanojaan ja hengitti muutaman kerran täysin rinnoin.

"Ihanaa, ihanaa!" hän sanoi itsekseen. Hän oli usein ennenkin iloinnut omasta kehostaan, mutta ei ollut koskaan pitänyt itsestään ja omasta kehostaan niin paljon kuin nyt. Hänestä oli miellyttävää aistia hivelevää kipua voimakkaassa jalassaan ja tuntea rintalihasten liikkuvan syvään hengittäessä. Sama kirkas ja kylmä elokuun päivä, joka oli Annassa herättänyt niin suurta toivottomuutta, tuntui hänestä kiihottavan virkistävältä, ja sen raikas huounta jäähdytti valelusta kuumentuneita kasvoja ja kaulaa. Viiksisivoiteen haju tuntui hänestä raittiissa ilmassa erityisen miellyttävältä. Kaikki, mitä hän vaunujen ikkunasta näki, näytti tuossa kylmässä, raikkaassa ilmassa, auringonlaskun kalpeassa valossa yhtä virkeältä, iloiselta ja voimakkaalta kuin hän itse: painuvan päivän säteissä välkkyvät katot, lauta-aitojen ja rakennusten kulmien selvät rajaviivat, vastaantulevien jalkamiesten ja ajoneuvojen hahmot, puitten ja ruohikon liikkumaton vehreys, suoravakoiset perunamaat ja taloista, puista, pensaista ja jopa perunanvarsistakin lankeavat varjot — kaikki oli kaunista kuin sievässä, vastamaalatussa, lakalla sivellyssä maisemataulussa.

— Anna mennä! hän sanoi kuskille pistäen päänsä ulos ikkunasta, ja otettuaan taskustaan kolmen ruplan setelin hän ojensi sen taakseen katsovalle ajurille. Ajurin käsi hapuili jotain lyhdyn luota, kuului ruoskan vihellys, ja vaunut lähtivät vierimään vielä nopeammin tasaista viertotietä pitkin.

"Minä en tarvitse enkä kaipaa mitään, kun minulla on tämä onneni", hän ajatteli katsoen ikkunoitten välisessä seinässä olevaa luista kellon nappulaa ja näki sielussaan Annan sellaisena, jollainen hän oli ollut heidän viimeksi tavatessaan. "Minä olen aina vain yhä enemmän kiintynyt häneen. Tuossahan onkin jo Wreden kruunuhuvilan puutarha. Missähän hän täällä on? Ja mitä varten hän määräsi kohtaamispaikan juuri tänne ja ilmoitti sen Betsyn kirjeessä?" hän ajatteli nyt vasta. Mutta nyt ei ollut enää aikaa miettimiseen. Hän pysähtyi ajurin ennen lehtokujalle tuloa, avasi vaunujen oven, hyppäsi nopeasti vaunuista ja lähti lehtokujaa pitkin taloa kohti. Lehtokujalla ei ollut ketään; mutta oikealle katsahtaessaan hän näki Annan. Hänen kasvonsa olivat harson peitossa, mutta Vronskin katse tavoitti heti riemulla hänen erikoisen, vain hänelle ominaisen kävelytyylinsä, olkapäiden kaaren ja pään asennon, ja oli kuin sähkövirta olisi syössyt hänen ruumiinsa läpi. Hän tuli taas uudella voimalla tietoiseksi koko olemuksestaan, jalkojen notkeista askelista keuhkojen hengitysliikkeisiin saakka, ja hänen huuliaan kihelmöi omituisesti.

Kun he olivat tulleet toistensa luo, Anna puristi lujasti Vronskin kättä.

— Ethän ole vihainen, että kutsuin sinut? Minun täytyi saada tavata sinua, hän sanoi. Ja harson alta näkyvien huulten vakava ja ankara ilme muutti heti Vronskin mielentilan.

— Minäkö vihainen! Mutta kuinka sinä olet tänne joutunut?

— Yhdentekevää miten, Anna sanoi asettaen kätensä Vronskin käsikoukkuun, — kävellään, minun täytyy saada puhua kanssasi.

Vronski ymmärsi, että jotain oli tapahtunut ja että tämä yhdessäolon hetki ei tulisi olemaan iloinen. Annan ollessa läsnä hänellä ei ollut omaa tahtoa; tietämättä syytä Annan rauhattomuuteen hän tunsi sen jo tarttuvan itseensäkin.

— Mistä on kysymys? hän kysyi puristaen kyynärpäällään Annan kättä ja koettaen ilmeistä lukea tämän ajatuksia.

Anna kulki ääneti muutaman askelen kooten voimiaan ja pysähtyi äkkiä.

— Minä en sanonut sinulle eilen, aloitti hän hengittäen nopeasti ja raskaasti, — että palatessani kotiin Aleksei Aleksandrovitshin kanssa kerroin hänelle kaikki... sanoin, etten voi enää olla hänen vaimonaan, että... kerroin kaikki.

Vronski kuunteli ja hänen koko vartalonsa kumartui Annaan päin, ikään kuin koettaen siten lieventää tämän aseman tukaluutta. Mutta heti kun Anna oli sen sanonut, Vronski ojentautui suoraksi, ja hänen kasvossa saivat ylpeän ja ankaran ilmeen.

— Niin, niin, se onkin parempi, tuhat kertaa parempi! Minä ymmärrän, miten vaikeaa se on ollut, hän sanoi.

Mutta Anna ei kuunnellut hänen sanojaan, vaan luki hänen ajatuksiaan hänen kasvoiltaan. Anna ei voinut tietää, että tuo ilme kuvastui ensimmäistä Vronskin mieleen tullutta ajatusta — kaksintaistelun välttämättömyyttä. Annalle kaksintaistelun ajatus ei ollut koskaan johtunut mieleenkään, ja siksi hän selitti toisin tuon ohimenevän ankaruuden ilmeen.

Luettuaan miehensä kirjeen Anna oli jo sielunsa syvimmissä tiennyt, että kaikki jäisi ennalleen, että hän ei jaksaisi luopua asemastaan eikä jättää poikaansa yhtyäkseen rakastajaansa. Aamupäivän vietto ruhtinatar Tverskajan luona oli saanut hänet yhä vakuuttuneemmaksi siitä. Mutta hänelle oli sittenkin ollut tärkeää saada tavata Vronski. Hän oli toivonut, että tuo tapaaminen muuttaisi heidän asemansa ja pelastaisi hänet. Jos Vronski kuullessaan, mitä on tapahtunut, sanoisi kiihkeästi, ilman hetkenkään epäröintiä: jätä kaikki ja pakene kanssani, hän jättäisi poikansakin ja lähtisi. Mutta tuo uutinen ei vaikuttanut Vronskiin sillä tavoin kuin hän oli odottanut: Vronski näytti vain ikään kuin loukkaantuneen jostain.

— Se ei ollut vähääkään vaikeaa. Se tuli itsestään, Anna sanoi hermostuneesti, — ja tässä on... hän otti hansikkaastaan miehensä kirjeen.

— Minä käsitän kyllä, keskeytti Vronski ottaen kirjeen, mutta jättäen sen lukematta ja koettaen vain tyynnyttää Annaa; — en ole muuta toivonutkaan enkä pyytänyt kuin entisen tilanteen rikkomista, jotta saisin omistaa elämäni sinun onnellesi.

— Mitä varten sinä siitä puhut? Anna sanoi. — Voisinko minä sitten epäillä sitä? Jos minä olisin epäillyt...

— Tuolta tulee joku, Vronski sanoi äkkiä, viitaten kahteen vastaantulevaan naiseen: — Jos vielä tuntevat meidät! ja hän kääntyi nopeasti sivukäytävälle vetäen Annan mukaansa.

— Oi, minä en siitä välitä, Anna sanoi. Hänen huulensa vavahtelivat ja Vronskista näytti kuin hänen silmänsä olisivat katsoneet häneen omituisen vihasesti harson alta.

— Minä tahdoin vain sanoa, ettei ole kysymys siitä; enhän minä sitä voi epäillä. Katsohan, mitä hän minulle kirjoittaa. Lue se. Hän pysähtyi taas.

Kuten äsken, välienselvittelyn tultua Vronskin tietoon, hänet valtasi nytkin se luontainen suhtautumistapa, jonka suhde loukattuun aviomieheen hänessä herätti. Hänen pitäessään kädessään Kareninin kirjettä tuli väkisinkin mieleen se taisteluhaaste, jonka hän tänään tai huomenna kotoaan tapaisi, ja itse kaksintaistelu, jossa hän, itse ammuttuaan ilmaan, seisoi kylmänä ja ylpeänä loukatun aviomiehen pistoolin edessä; ja hänen kasvossa saivat taas saman ankaran ja ylpeän ilmeen. Mutta samassa välähti hänen päässään se, mitä Serpuhovskoi oli vastikään puhunut ja mitä hän itse oli aamulla ajatellut: että on parempi olla sitomatta itseään, ja hän tiesi, että sitä ajatustaan hän ei voisi sanoa Annalle.

Luettuaan kirjeen hän loi katseensa Annaan, ja siinä katseessa ei ollut lujuuutta. Anna ymmärsi heti, että Vronski oli jo ennenkin yksikseen ajatellut asiaa. Ja hän tiesi, että mitä ikinä Vronski nyt sanoisikin, hän ei sanoisi kaikkea, mitä ajatteli. Ja hän ymmärsi viimeisen toiveensa pettäneen. Hän oli odottanut jotain muuta.

— Sinä näet, millainen mies hän on, Anna sanoi ääni väristen, — hän...

— Anna anteeksi, mutta minä olen siitä hyvilläni, keskeytti Vronski.

— Kuule, anna minun sanoa loppuun, lisäsi hän pyytävin katsein. —

Minä olen siitä hyvilläni, sillä nyt asia ei voi, ei mitenkään voi enää jäädä sille kannalle kuin hän luulee.

— Miksi ei? Anna sanoi pidättäen kyyneliään. Hän ei nähtävästi enää antanut mitään merkitystä rakastettunsa sanoille. Hän tunsu kohtalonsa jo ratkaistuksi.

Vronski tahtoi sanoa, että kaksintaistelun, jonka hän käsitti nyt välttämättömäksi, jälkeen tilanne ei enää voisi jatkua ennallaan, mutta sanoikin jotain muuta.

— Ei voi. Minä toivon, että sinä nyt jätät hänet. Minä toivon, hän nolostui, ja tuli punaiseksi, — että sinä annat minun harkita ja järjestää meidän elämämme. Huomenna... alkoi hän.

Anna ei antanut hänen puhua loppuun.

— Entä poikani? huudahti hän. — Sinä näet, mitä hän kirjoittaa: täytyisi jättää hänetkin, mutta minä en voi enkä tahdo tehdä sitä.

— Mutta, Herran nimessä, kumpi on parempi: jättää poika, vai jatkaa tätä alennuksen tilaa?

— Kenen alennustilasta sinä puhut?

— Kaikkien ja ennen kaikkea sinun.

— Minun alennustilastani... Älä puhu niin. Sellaiset sanat eivät merkitse minulle mitään, Anna sanoi värähtelevin äänin. Hän ei nyt toivonut Vronskin sanovan mitään, mikä ei ollut totta. Annalla oli jäljellä vain Vronskin rakkaus, ja hän tahtoi rakastaa Vronskia. — Etkö sinä ymmärrä, että sinä päivänä, jolloin minä rakastuin sinuun, kaikki muuttui. Muu kuin sinun rakkautesi ei merkitse minulle mitään. Jos se on minun, tunnen olevani niin korkealla ja niin vakaassa asemassa, ettei mikään voi olla minulle alentavaa. Minä olen ylpeä asemastani, sillä... ylpeä siitä... ylpeä... hän ei saanut sanotuksi mistä oli ylpeä. Häpeän ja epätoivon kyynelöt tukahduttivat hänen äänensä. Hän pysähtyi ja purskahti itkemään.

Vronski tunsu myös jonkin kohoavan kurkkuun ja kihelmöivän nenässä, — ja ensimmäisen kerran elämässään hän tunsu olevansa itkuun purskahtamaisillaan. Hän ei olisi voinut sanoa, mikä häntä niin liikutti; hänen oli sääli Annaa, hän tunsu, ettei voinut auttaa, ja tiesi kuitenkin olevansa syypää tämän onnettomuuteen ja tehneensä jotain pahaa.

— Eikö avioero sitten olisi mahdollinen? kysyi hän hiljaa. — Anna pudisti päätään, mutta ei sanonut mitään. — Eikö voisi ottaa poikaa mukaan ja jättää vain miehesi?

— Niin, se kaikki riippuu hänestä. Nyt minun täytyy mennä hänen luokseen, Anna sanoi kuivasti. Hänen aavistuksensa siitä, että kaikki jäisi ennalleen, ei ollut pettänyt häntä.

— Tiistaina minä tulen Pietariin, ja silloin kaikki päätetään.

— Niin, niin, Anna sanoi. — Mutta ei puhuta siitä enää.

Annan vaunut, jotka hän oli lähettänyt pois, olivat jo saapuneet. Anna sanoi jäähyväiset Vronskille ja lähti kotiin.

XXIII

Maanantaina oli heinäkuun 2. p:n komitean tavanmukainen istunto. Aleksei Aleksandrovitsh meni istuntosaliin, tervehti komitean jäseniä ja esimiestä kuten ainakin ja istuutui paikalleen laskien kätensä valmiiksi tuotujen papereiden päälle. Noiden papereiden joukossa oli asia- ja numerotietoja ja sen puheen luonnos, jonka hän aikoi pitää. Oikeastaan nuo paperit olivat hänelle tarpeettomia. Hän muisti kaiken eikä katsonut tarpeelliseksi toistaa mielessään sanottavaansa. Hän tiesi, että kun aika tulee ja hän näkee edessään vastustajansa kasvot tämän turhaan koettaessa näyttää välinpitämättömältä, hänen puheensa käy itsestään sujuvammaksi ja vauhdikkaammaksi kuin mitä huolellisinkaan valmistelu voisi saada aikaan. Hän tunsu, että hänen puheensa sisältö oli niin painava, että joka sanalla tulisi olemaan merkityksensä. Siitä huolimatta hän oli aivan viattoman ja kiltin näköinen tavanomaista

selontekoa kuunnellessaan. Kukaan ei olisi uskonut katsoessaan hänen kallellaan olevaa, väsähtäneen näköistä päätään ja hänen valkeita, pulleasuonisia käsiään, jotka pitkine sormineen niin hellävaroen tunnustelivat edessä olevan valkean paperiarkin reunoja, että kohta hänen suustaan virtaisi sanoja, jotka nostaisivat hirveän myrskyn, saisivat komitean jäsenet huutamaan ja keskeyttämään toisensa ja esimiehen vaatimaan järjestyksen noudattamista. Kun selonteko päättyi, Aleksei Aleksandrovitsh ilmoitti hiljaisella, ohuella äänellään, että hänellä olisi esitettävänä muutamia omia arvelujaan vierasheimoisten tilaa koskevassa kysymyksessä. Huomio kääntyi häneen. Aleksei Aleksandrovitsh rykäisi äänensä selväksi ja alkoi esittää asiaansa. Hän ei katsonut vastustajaansa, vaan valitsi — kuten aina puhuessaan — katseensa tueksi ensimmäisen edessä istuvan henkilön, pienen, kiltin ukon, jolla ei koskaan ollut mitään mielipidettä komiteassa. Kun Aleksei Aleksandrovitsh oli päässyt niin pitkälle, että alkoi kosketella voimassa olevaa peruslakia, hypähti hänen vastustajansa pystyyn ja alkoi väittää vastaan. Stremov, joka myöskin oli komitean jäsen, loukkaantui ja alkoi puolustautua. Kokous muodostui mitä myrskyisimmäksi. Mutta Aleksei Aleksandrovitsh suoriutui siitä voittajana. Kolme uutta komiteaa perustettiin, ja seuraavana päivänä eräissä pietarilaisissa piireissä puhuttiin yksinomaan tuosta istunnosta. Aleksei Aleksandrovitshin menestys oli ollut suurempi kuin hän oli osannut odottaakaan.

Seuraavana aamuna, tiistaina, Aleksei Aleksandrovitsh heräsi mieleensä iloinen muisto eilisestä voitosta, ja vaikka hän tahtoikin näyttää välinpitämättömältä, hän ei voinut olla vetämättä suutaan hymyyn, kun kanslianhoitaja imartelunhalusta kertoi hänelle huhuista, joita oli saanut kuulla komitean eilisestä istunnosta.

Työskennellessään kanslianhoitajansa kanssa Aleksei Aleksandrovitsh unohti kokonaan, että tänään oli tiistai, — päivä, jonka hän oli määrännyt Annan tulopäiväksi, joten palvelijan tuoma sana Anna Arkadjevnan saapumisesta tuli hänelle odottamattomana ja ikävänä yllätyksenä.

Anna saapui Pietariin aikaisin aamulla. Häntä vastaan oli lähetetty hänen sähkösanomalla pyytämänsä vaunut, joten Aleksei Aleksandrovitshin piti siis tietää hänen tulostaan. Mutta kun hän saapui, Aleksei Aleksandrovitsh ei ollut häntä vastaanottamassa. Annalle kerrottiin, ettei hän ollut vielä tullut työhuoneestaan, jossa hän työskenteli kanslianhoitajansa kanssa. Anna käski ilmoittamaan hänelle tulostaan ja meni omaan kamariinsa järjestämään tavaroitaan ja odottamaan miehensä tuloa. Mutta kului tunti, eikä tätä vain kuulunut. Anna meni ruokasaliin muka jotain tehdäkseen ja puhui tahallisen kovasti luullen miehen tulevan sinne. Mutta mies ei tullut ulos työhuoneestaan, vaikka kävikin, kuten Anna kuuli, aivan oven luona kanslianhoitajan lähtiessä. Anna tiesi, että pian Aleksei Aleksandrovitsh lähtisi virastoonsa, ja tahtoi sitä ennen tavata tämän, jotta heidän suhteensa olisivat selvät.

Hetken salissa edestakaisin käveltyään Anna meni päättäväisesti miehensä työhuoneeseen. Kun hän astui sisään, Aleksei Aleksandrovitsh istui virkapuvussaan, nähtävästi lähtövalmiina, pienen pöydän ääressä, kyynärpäät pöytää vasten, ja tuijotti alakuloisesti eteensä. Anna näki hänet ennemmin kuin hän Annan ja tiesi, mitä hän ajatteli.

Nähdessään Annan Karenin aikoi nousta, mutta jäi hetkeksi paikoilleen ja sävähti punaiseksi, mitä Anna ei koskaan ennen ollut nähnyt; samassa hän nousi ja astui Annaa vastaan. Hän ojensi Annalle kätensä ja pyysi häntä istumaan.

— Olen hyvin iloinen siitä, että tulitte, hän sanoi istuutuen vaimon viereen ja aikoi sanoa jotain muutakin, mutta keskeytti puheensa. Useampaan kertaan hän näytti tahtovan sanoa jotain, mutta ei saanut sitä suustaan. Vaikka Anna olikin tätä kohtausta odottaessaan opetellut halveksimaan ja syyttämään miestänsä, ei hän nyt tiennyt mitä sanoisi ja hänen tuli miestä sääli. Niinpä äänettömyyttä kesti melko kauan. — Kuinka Serjozha voi? kysyi mies ja odottamatta vastausta lisäsi: — Minä en tule tänään päivälliselle kotiin ja minun täytyykin heti lähteä. — Minä aion matkustaa pois... Moskovaan, Anna sanoi.

— Ei, te teitte erittäin, erittäin hyvin, kun tulitte, sanoi mies ja vaikenä jälleen.

Huomatessaan, ettei Aleksei Aleksandrovitsh kyennyt aloittamaan selvittelyä, aloitti Anna itse.

— Aleksei Aleksandrovitsh hän sanoi katsoen mieheensä eikä laskenut katsettaan, vaikka mies piti sinnikkäästi silmänsä hänen kampauksessaan, — minä olen rikollinen ja huono nainen, mutta minä olen yhä sama, mitä olen ollut ja mitä silloin sanoin olevani, ja minä tulin sanomaan etten voi muuttaa mitään.

— Minä en ole kysynyt teiltä sitä, sanoi Aleksei Aleksandrovitsh katsoen häntä äkkiä varmasti ja vihaisesti suoraan silmiin. — Niin minä luulinkin. Nähtävästi viha sai Aleksei Aleksandrovitshin hallitsemaan henkisiä voimiaan täydellisesti. — Mutta niin kuin minä silloin kirjoitin teille, alkoi hän kimeällä äänellä, — toistan nytkin, ettei minun velvollisuuteni ole tietää sitä. Minä "ignoroin" sen. Eivät

kaikki vaimot ole niin hyviä kuin te, että kiiruhtaisivat heti kertomaan miehilleen niin hauskoja uutisia. Hän korosti erityisesti sanaa "hauskoja". — Minä tahdon olla tietämättä sitä niin kauan kuin seuramaailma on siitä tietämättä ja niin kauan kuin nimeni pysyy tahrattomana. Ja siksi pyydän saada huomauttaa teille, että meidän suhteemme tulee pysyä samanlaisena kuin aina ennenkin ja että ainoastaan siinä tapauksessa, että te saatatte itsenne huonoon valoon, minun on pakko ryhtyä keinoihin kunniani turvaamiseksi.

— Mutta meidän suhteemme ei voi olla sellainen kuin ennen, Anna sanoi aralla äänellä ja katsoi miestänsä pelästyneenä.

Kun hän oli taas nähnyt nuo tyynet eleet ja kuullut tuon kimeän, ivallisen ja lapsekkaan äänen, inhon tunne oli hävittänyt hänestä kaiken äskeisen säälin ja jäljelle oli jäänyt vain pelko; mutta hän tahtoi millä hinnalla hyvänsä saada asemansa selväksi.

— Minä en voi enää olla teidän vaimonanne, kun min... aikoi hän jatkaa.

Aleksei Aleksandrovitsh naurahti ilkeästi ja kylmästi.

— Nähtävästi se elämäntapa, jonka olette valinnut, on painanut leimansa teidän käsityksiinnekin. Kunnioitan ja halveksin teitä sen verran... kunnioitan menneisyyttänne ja halveksin nykyisyyttänne... että sanoillani ei suinkaan ollut sitä merkitystä, jonka te niille annoitte.

Anna huokasi ja painoi päänsä alas.

— Minä en muuten käsitä kuinka te, jatkoi Aleksei Aleksandrovitsh kiivastuen, — joka olette kyllyiksi riippumaton ilmoittaaksenne suoraan miehellenne uskottomuutenne ja ollaksenne näkemättä siinä mitään moitittavaa... kuinka te voitte pitää moitittavana aviollisten velvollisuuksienne täyttämistä miestä kohtaan?

— Aleksei Aleksandrovitsh! Mitä te minulta tahdotte?

— Minä tahdon, ettei se mies käy täällä ja että te käyttäydytte niin, ettei maailma eikä palvelusväki voi syyttää teitä... ja ettette tapaa häntä. Se ei luullakseni ole liikaa. Ja sen sijaan teillä on kunniallisen vaimon oikeudet, vaikka ette täytäkään sellaisen velvollisuuksia. Muuta sanottavaa minulla ei teille ole. Nyt minun on aika lähteä. Minä en tule päivälliselle kotiin. — Hän nousi ja lähti ovea kohti.

Anna nousi myös. Äänettömästi kumartaen Aleksei Aleksandrovitsh pysähtyi oven luo ja antoi vaimonsa mennä ensin.

XXIV

Yö, jonka Levin oli viettänyt heinäruolla, ei ollut mennyt jälkeä jättämättä: maataloustoimet olivat siitä lähtien käyneet hänelle vastenmielisiksi ja menettäneet kaiken mielenkiintonsa. Vaikka sato oli mitä oivallisin, hänestä tuntui kuin hänellä ei koskaan ennen olisi ollut niin paljon vastoinkäymisiä ja ikäviä selkkauksia työväkensä kanssa kuin tänä vuonna, ja noiden vastoinkäymisten ja ikävyyksien syy oli hänelle nyt täysin selvä. Viehätys, jota ruumiillinen työ oli hänelle tuottanut, siitä johtuva lähentyminen talonpoikiin, kateus, jota hän tunsu talonpoikia ja heidän elämäänsä kohtaan, halu sulautua tuohon elämään, halu, joka mainittuna yönä oli haaveesta muuttunut yksityiskohtaisemmin suunnitelluksi aikomukseksi, kaikki se oli siinä määrin muuttanut hänen näkemystään taloudenpidosta, ettei hän enää mitenkään voinut tuntea sitä kohtaan entistä mielenkiintoa eikä saattanut olla näkemättä ikävää suhdettaan työväkeen, joka oli koko hänen toimintansa perusta. Jalostetut karjat, lannoitetut ja auratut maat, yhdeksän piilipuuistutusten ympäröimää samankokoista peltoa, yhdeksänkymmentä desjatiinaa syvälle maahan kynnettyä lantaa, uudet kylvökoneet jne., — se kaikki olisi ollut oivallista, kun se vain olisi ollut hänen itsensä tekemää, ilman muitten apua tai myötätuntoisten ihmisten toverillisella avulla aikaansaatua. Mutta nyt hän näki selvästi — ja siinä hänen tekeillä oleva, maataloutta käsittelevä kirjansa, jossa talonpoika esitettiin talouden pääainekseksi, oli ollut hänelle suureksi avuksi —, että hänen taloustoimintansa oli vain kovaa ja sitkeää taistelua hänen ja työntekijäin välillä, hän kun hellittämättä pyrki muuttamaan kaikkea parhaana pidetyn mallin mukaiseksi ja nämä taas antoivat asioiden mennä omaa luonnollista menoaan. Ja tuosta taistelusta, jossa hän jännitti kaikki voimansa, kun taas toinen osapuoli ei ponnistellut hitustakaan, oli tuloksena vain se, että talous meni omaa menoaan ja hyvät työvälineet, oivallinen karja ja maa pilaantuivat aivan suotta. Ja mikä tärkeintä: paitsi että hän tunsu hukkaavansa siihen tarmoan suotta, oli tuon hukatun tarmon päämääräkin mitä

arvottomin nyt, kun taloudenpidon tarkoitus oli hänelle paljastunut. Mistä siinä oikeastaan taisteltiin? Hän piti kiinni jokaisesta äyristään — hän ei voinut muuta, sillä jos hän olisi hellittänyt, hänellä ei olisi ollut tarpeeksi rahaa työväkensä palkkojen maksuun —, työntekijät taas pitivät kiinni siitä, että saivat tehdä työnsä tyynesti ja miellyttävästi, kuten olivat tottuneet. Hänen etunsa vaati, että jokainen työmies tekisi niin paljon kuin mahdollista ja pitäisi ajatuksensa koossa: ei särkeisi kylvökoneita, ajoharavia, puimakoneita, vaan ajattelisi mitä tekee. Työväki taas tahtoi tehdä työnsä mahdollisimman mukavasti, välillä levähtäen, ja ennen kaikkea ilman minkäänlaista huolta ja mietiskelyä. Tänä kesänä Levin oli saanut nähdä sen joka askeleella. Kun hän lähetti väkeä niittämään apilaa heinäksi ja valitsi sitä varten huonommat, rikkaruohoiset, siemeneksi kelpaamattomat sarat, niitettiin kuin niitettiinkin parhaat siemensarat, puolustukseksi sanottiin työnjohtajan niin määränneen, ja Levinä lohduteltiin sillä, että tulipahan mainiota heinää; mutta Levin tiesi kaiken johtuneen siitä, että nuo sarat oli helpompi niittää. Kun hän lähetti heinänkääntökoneen kohentelemaan heinää, se rikottiin ensimmäisellä kierroksella, sillä ajajan oli ikävä istua pukillaan huitovien siipien keskellä. Ja Levinille sanottiin: "Ei pidä olla millänsäkään, pianhan se akkaväki heinää pöyhöttelee". Aurat osoittautuivat kelvottomiksi, sillä kyntäjän päähänkään ei pälkähtänyt laskea alas koholla olevaa terää, ja hän kiusasi suotta hevosia ja turmeli pellon, mutta Levinä pyydettiin olemaan huoletta. Hevoset päästettiin vehnäpeltoon, sillä kukaan rengeistä ei tahtonut ruveta yövahdiksi, ja vastoin kieltä he olivat alkaneet vuorotella tehtävässä, kunnes Vanjka, joka oli ollut koko päivän kovassa työssä, oli vahtiessaan nukahtanut ja tullut katumaan syntiään sanoen: "Mitäs sille mahtaa." Kolme parasta vasikkaa oli syötetty kipeäksi, kun ne oli juottamatta päästetty apilaodelmalle, eikä mitenkään tahdottu uskoa, että ne olivat sairastuneet apilan syönnistä, vaan kerrottiin lohdutukseksi, miten naapurin karjasta oli kolmessa päivässä tuupertunut satakaksitoista päätä. Eikä tätä suinkaan tehty pahansuopuudesta Levinä ja hänen talouttaan kohtaan — päinvastoin Levin tiesi, että häntä pidettiin hyvänä ja mutkattomana isäntänä, mikä on paras tunnustus, minkä herra voi talonpojilta saada —; vaan kaikki johtui siitä, että työväki tahtoi tehdä työtään iloisesti ja huoletta ja että Levinin pyrkimykset olivat sille vieraat ja käsittämättömät ja kohtalokkaalla tavalla vastakohtaiset sen omille oikeutetuille pyrkimyksille. Levin oli jo kauan ollut tyytymätön taloudenpitoonsa. Hän oli nähnyt veneensä vuotavan, mutta ei ollut etsinyt vuotokohtaa, kenties tahallaan pettään itseään. Mutta nyt hän ei enää voinut pettää itseään. Taloudenhoito kävi paitsi ikäväksi jopa suorastaan vastenmieliseksi, eikä hän enää voinut jatkaa sitä.

Tämän kaiken lisäksi kolmenkymmenen virstan päässä hänestä asui Kitty Shtsherbatskaja, jonka hän olisi tahtonut tavata mutta ei voinut. Darja Aleksandrovna Oblonskaja oli kyllä Levinin käydessä Jergusovossa kutsunut häntä pian taas tulemaan — tietenkin uudistamaan kosintansa, johon hän nyt, kuten vanhempi sisar oli antanut aavistaa, saisi myöntävän vastauksen. Ja olihan Levin itsekin Kitty Shtsherbatskajan nähtyään käsittänyt, ettei ollut lakannut rakastamasta häntä. Mutta Levin ei voinut mennä Oblonskien luo tietäessään Kittyn olevan siellä. Hänen kosintansa ja saamansa rukkaset olivat ylitsepääsemättömänä muurina hänen ja Kittyn välillä. "Minä en voi pyytää häntä tulemaan vaimokseni vain sen vuoksi, ettei hän voi saada sitä, jota on toivonut", Levin ajatteli itsekseen. Tuo ajatus teki hänet kylmäksi ja vihamieliseksi Kittyä kohtaan. "Minä en voisi puhua hänen kanssaan ilman moitteen sävyä enkä katsoa häneen ilman katkeruutta, ja hän tulisi tietysti vihaamaan minua vieläkin enemmän. Ja kuinka minä muutenkaan voisin mennä heidän luokseen saatuani kuulla, mitä Darja Aleksandrovna kertoi? Voisinko minä tekeytyä tietämättömäksi siitä, mitä hän sanoi? Ja minä tulisin sinne jalomielisesti antamaan anteeksi ja armahtamaan! Näytellä anteeksiantajan ja armahtajan osaa hänen edessään!... Miksi Darja Aleksandrovnan piti puhua siitä! Sattumalta olisin kyllä voinut tavata hänet, ja silloin olisi kaikki käynyt itsestään, mutta nyt se on mahdotonta aivan mahdotonta!"

Eräänä päivänä hän sai Darja Aleksandrovnalta kirjelapun, jossa pyydettiin Kittyille naistensatulaa. "Minulle on kerrottu, että teillä on satula", kirjoitti hän. "Toivoakseni tuotte sen itse."

Se oli Levinille jo liikaa. Miten viisas ja hienotunteinen nainen saattoikaan tuolla tavoin alentaa sisartaan! Levin kirjoitti kymmenen eri kirjelappua, mutta repi jokaisen niistä, ja lähetti satulan ilman mitään vastausta. Oli mahdotonta luvata saapuvansa, kun ei kerran voinut mennä sinne, ja jos taas sanoisi, ettei voisi tulla, koska oli joitakin esteitä tai oli lähdössä jollekin matkalle, olisi se vieläkin pahempi. Hän lähetti satulan ilman vastausta ja — tuntien tehneensä jotain häpeällistä — jätti ikäväksi käyneen isännäntoimen työnjohtajalleen ja lähti kaukana asuvan ystävänsä Svijazhskin luo koettaakseen metsäonneaan siellä olevilla hyviksi kehuilla kurppasoilla ja täyttääkseen vanhan vierailulupauksensa, josta Svijazhski oli äskettäin häntä kirjeessä muistuttanut. Surovskin piirin kurppasuot olivat houkutelleet häntä jo kauan, mutta talousasioiden takia hän oli aina lykännyt matkaansa tuonnemmaksi. Nyt hänestä oli hauska päästä Shtsherbatskien naapuruudesta ja taloustoimista pois metsästämään, sillä metsästys oli aina ollut hänen parhaana lohdutuksenaan kaikissa murheissa.

Surovskin piirissä ei ollut rautatietä eikä majataloja, ja Levin ajoi omalla kolmivaljakollaan.

Puolivälissä matkaa hän pysähtyi syöttämään hevosia rikkaan talonpojan luo. Kaljupäinen reipas ukko, jolla oli leveä, poskien kohdalta harmaantunut punainen parta, avasi portin ja vetäytyi aidan viereen antaakseen tietä Levinin kolmivaljakolle. Osoitettuaan kuskille paikan uudessa, siistissä ja avarassa pihakatoksessa, jossa oli kärventyneitä sahroja, ukko pyysi Leviniä astumaan sisään. Siistiasuinen nuorikko pesi kyykkysillään uuden eteisen lattiaa hihat käärittynä ja isot kalossit jalassa. Hän pelästyi Levinin jäljessä sisään tullutta koiraa ja kiljahti, mutta nauroi säikähdystään saatuaan kuulla, ettei se ollut vihainen. Näytettyään Levinille kamarin oven hän painoi taas kauniit kasvonsa alas ja jatkoi kyyryssä pesuaan.

— Samovaarin kai tahdotte? kysyi hän.

— Niin, olkaa hyvä.

Kamari hollantilaisuuneineen oli suuri ja väliseinällä jaettu. Pyhäinkuvien alla oli kukikkaaksi maalattu pöytä, penkki ja kaksi tuolia. Ovenpielessä oli astiakaappi. Ikkunaluukut olivat suljetut, karpäsiä oli vähän, ja kaikkialla oli niin puhdasta, että Levin pelkäsi lätäköissä juosseen Laskan likaavan lattian ja komensi sen pysymään oven luona nurkassa. Katseltuaan kamaria Levin meni takapihalle. Sievä nuorikko juoksi hänen edellään kaivolle kalossit jalassaan ja tyhjä-ämpärinen korento hartiollaan.

— Kiireesti vain! kiljaisi ukko hänelle iloisesti ja tuli Levinin luo. — Nikolai Ivanovitsh Svijazhskin luoko herra matkustaa? Ovat ne joskus ajelleet tänne meillekin, alkoi hän puheliaasti nojaten kynnärpäillään porraskuistin kaiteisiin. Ukon kertoessa tuttavuudestaan Svijazhskin kanssa portti narahti taas ja pihalle ajoi peltotyöstä tulevia miehiä sahroineen ja karhineen. Sahrojen ja karhien eteen valjastetut hevoset olivat lihavia ja isoja. Kaksi työmiehistä kuului nähtävästi perheeseen: molemmat olivat nuoria ja kummallakin oli karttuunipaita ja lippalakki; rohdinpaitaiset taas, joista toinen oli nuori, toinen vanha, olivat palkkaväkeä.

Ukko meni portailta hevosten luo ja alkoi päästellä niitä valjaista.

— Mitä nyt on kynnetty? kysyi Levin.

— Perunoita mullattiin. On vähän maita vuokralla. Älä laske ruunaa, Fedot, vaan pistä kaivonpylvääseen kiinni. Sitä tarvitaan.

— Muistitko, isä, tuoda niitä sahranluottimia? kysyi roteva nuori mies, nähtävästi ukon poika.

— Tuolla... reessä on, vastasi ukko kiertäen kokoon riisutut ohjakset ja heittäen ne maahan. — Laita vain kuntoon ennen kuin ruvetaan syömään.

Sievä nuorikko tuli takaisin ämpärit täynnä vettä, hartiat kireinä korenonnolla, ja meni eteiseen. Jostain ilmaantui muitakin naisia, nuoria, kauniita, keski-ikäisiä, vanhoja ja rumia, lapset sylissä ja ilman lapsia.

Samovaari alkoi kohista liedellä; rengit ja talon miehet, jotka olivat jo vieneet hevosensa, lähtivät syömään päivällistä.

Levin haki vaunuista eväänsä ja pyysi ukon kanssaan teetä juomaan.

— Johan sitä on tänään tullut juoduksi, sanoi ukko, nähtävästi iloisena tarjouksesta, — vaan jospa tuota seuran vuoksi tulisi.

Teetä juodessa Levin sai kuulla ukon talouden historian. Kymmenen vuotta sitten ukko oli vuokrannut eräältä tilanomistajalta satakaksikymmentä desjatiinaa ja viime vuonna ostanut tuon maan ja vuokrannut vielä kolmesataa naapuritilan omistajalta. Pienen osan maasta, laadultaan huonoimman, hän antoi vuokralle, ja noin neljäkymmenen desjatiinan peltoalan hän viljeli itse perheineen ja kahden palkkalaisen avulla. Ukko valitti, ettei oikein vetele. Mutta Levin ymmärsi hänen valittavan vain säädyllisyyden vuoksi ja tiesi hänen viljelystensä olevan kukoistavassa kunnossa. Jos asiat olisivat olleet huonolla tolalla, hän ei olisi ostanut maata sadanviiden ruplan hinnasta desjatiinalta, ei naittanut kolmea poikaansa ja veljenpoikaansa eikä rakentanut kahdesti uudestaan tulipalon jälkeen ja aina entistä ehommin. Vaikka ukko valittelikin, kaikesta näkyi, että hän oli ylpeä hyvinvoinnistaan, ylpeä pojistaan, veljenpojastaan, miniöistään, hevosistaan, lehmistään ja varsinkin siitä, että koko hänen taloutensa oli tukevalla pohjalla. Keskustellessaan ukon kanssa Levin tuli huomaamaan, ettei tämä

vältellyt uudistuksiakaan. Hän viljeli paljon perunoita, ja hänen perunamaansa, jonka Levin oli tullessaan nähnyt, oli jo kukkinut ja alkoi tehdä hedelmää, kun Levinin vasta alkoi kukkia. Perunanpanossa hän oli kyntänyt vaot tilanomistajalta lainaamallaan auralla. Hän viljeli myös vehnää. Se ukon kertoma pikkuseikka, että hän ruista kitkiessään antoi kitketyn rukiin hevosille, ihastutti Leviniä erityisesti. Kuinka monesti hän olikaan tahtonut koota tuon hukkaan menevän oivallisen rehun, ja aina se oli osoittautunut mahdottomaksi. Tämä talonpoika teki niin, eikä hän voinut kyllin kehua sitä tapaa.

— Mitäs muutakaan akkaväki sitten tekisi? Vievät kimpuittain tielle ja rattaat käyvät hakemassa.

— Meillä tilanomistajilla on pulaa työväestä, Levin sanoi antaen hänelle teelasin.

— Suuri kiitos, vastasi ukko, otti lasin, mutta kieltäytyi sokerista osoittaen jäljellä olevaa, joka puolelta purtua palaansa. — Ei pidä jättää asioitaan työväen hoteisiin, jatkoi hän, — se on vain tappioksi. Niin se on; tuossa Svijazhskinkin tilalla. Maa on kuin leipää, mutta eipä vain kovinkaan kehu satoaan. Mikäs niitten hommia aina katsoo!

— Mutta onhan sinulla itselläsikin vierasta työväkeä.

— Mikäs meillä talonpojilla! Itse ollaan aina mukana. Jos on huono niin jouti mennä — tullaan omillakin toimeen.

— Isä hoi, Finogen pyysi hakemaan tuohentervaa, sanoi kamariin tullut kalossijalkainen nainen.

— Niin se on, herra! sanoi ukko nousten tuoiltaan, teki monta kertaa ristinmerkin, kiitti Leviniä ja lähti huoneesta.

Kun Levin meni tupaan hakemaan kuskiaan, näki hän koko miehisen perhekunnan pöydän ääressä. Naiset palvelivat seisaaltaan. Terveennäköinen pikkupoika kertoi jotain hauskaa suu täynnä puuroa, ja kaikki nauroivat, varsinkin kalossijalkainen nainen, joka kaatoi kaalikeittoa vatiin.

Saattoi olla, että tuon naiset sievät kasvot olivat suurena syynä siihen edulliseen vaikutelmaan, jonka Levin sai tästä talonpoikaistalosta, mutta se vaikutelma oli niin voimakas, ettei Levin voinut sitä koskaan unohtaa. Ja matkalla ukon luota Svijazhskille tuo talo palasi tuon tuostakin hänen mieleensä, ikään kuin sen herättämässä vaikutelmassa olisi ollut jotain, mikä erityisesti vaati hänen huomiotaan.

XXVI

Svijazhski oli aateliston esimies Surovskin piirissä Hän oli viisi vuotta vanhempi kuin Levin ja oli jo kauan ollut naimisissa. Hänen luonaan asui hänen vaimonsa nuorin sisar, Levinin mielestä varsin miellyttävä tyttö. Ja Levin tiesi, että Svijazhski ja hänen vaimonsa toivoivat kovasti tuon tytön tulevan hänen vaimokseen. Hän tiesi sen aivan varmasti, kuten tietävät kaikki nuoret miehet, joita pidetään sulhasina, vaikka ei olisi voinut sitä koskaan kenellekään ilmaista, ja tiesi myöskin sen, että vaikka hän itse halusikin mennä naimisiin ja vaikka tuosta varsin miellyttävästä tytöstä olisi kaikesta päätellen tullut mitä oivallisin aviovaimo, hänen oli yhtä mahdoton mennä naimisiin tämän kanssa kuin lentää taivaaseen, vaikka hän ei olisi ollutkaan rakastunut Kittyyn. Ja tuo tieto myrkytti sen hivin, jota hän muuten toivoi saavansa tästä matkastaan.

Saatuaan Svijazhskin kirjeen ja metsästyskutsun Levin oli heti muistanut tuon tytön, mutta päättänyt siitä huolimatta lähteä, koska kaikki Svijazhskin laskelmat häneen nähden olivat aina perusteettomia oletuksia, joihin hän ei ollut antanut mitään aihetta. Sitä paitsi hän halusi salaa koetella itseään ja tutkiskella tunteitaan tuon tytön läheisyydessä. Svijazhskien perhe-elämä oli aina viehättänyt häntä, ja Svijazhski itse, eräs parhaita Levinin tuntemia kunnallisiasiain harrastajia, oli sangen mielenkiintoinen ihminen.

Svijazhski oli niitä Levinin mielestä ihmeellisiä ihmisiä, joitten ankaran johdonmukainen, joskin epäitsenäinen ajatuksenjuoksu kulkee omaa rataansa, ja harvinaisen varmasti ja lujasti suuntautunut elämä taas omaansa, täydellisesti riippumatta järjen päätelmistä ja melkein aina suoraan vastoin niitä. Svijazhski oli harvinaisen vapaamielinen mies. Hän halveksi aatelistoa ja piti suurinta osaa aatelmiehistä salaisina orjuuden kannattajina, jotka ainoastaan pelkuruudesta eivät ilmaisseet oikeaa kantaansa. Hän piti Venäjää hukkaan menneenä, Turkin tapaisena maana ja Venäjän hallitusta niin huonona, ettei katsonut edes voivansa vakavasti arvostella sen toimia, ja kuitenkin hän oli valtion

virkamies ja esimerkiksi kelpaava aateliston esimies, joka matkoillaan käytti aina punanauhaista virkalakkia. Hänen mielestään inhimillinen elämä oli mahdollista vain ulkomailla, jonne hän tilaisuuden sattuessa aina matkusti, ja kuitenkin hänellä oli Venäjällä sangen suurisuuntainen ja uudenaikainen talous ja hän seurasi kiinnostuneena kaikkea ja tiesi kaiken, mitä tapahtui. Hän katsoi venäläisen talonpojan olevan kehityksessään apinan ja ihmisen välisellä asteella, ja kuitenkin hän maakuntavaaleissa kaikkein mieluummin puristeli talonpoikien kättä ja kuunteli heidän puheitaan. Hän ei uskonut kerrassaan mihinkään, mutta kysymystä papiston tilan parantamisesta ja seurakuntien supistamisesta hän ajoi hyvin hartaasti ja toimi innokkaasti siihen suuntaan, että kirkko jäisi hänen kyläänsä.

Naiskysymyksessä hän oli naisten vapauden ja varsinkin heidän työoikeutensa äärimmäisten kannattajien puolella, mutta eli vaimonsa kanssa niin, että kaikki ihailivat heidän sopuisaa lapsetonta elämäänsä, ja vaimonsa elämän hän oli järjestänyt sellaiseksi, ettei tämä tehnyt eikä voinut tehdä mitään, lukuun ottamatta heidän yhteistä huolenpitoaan siitä, miten he saisivat aikansa kulumaan mahdollisimman hyvin ja iloisissa merkeissä.

Jollei Levin olisi ollut taipuvainen näkemään ihmisistä parhaita puolia, Svijazhskin luonteeseen syventyminen ei olisi tuottanut hänelle mitään vaikeuksia. "Hölmö tai keho", hän olisi päätellyt, ja kaikki olisi ollut selvää. Mutta hän ei voinut sanoa Svijazhskia hölmöksi, koska tämä; epäilemättä oli sekä sangen viisas että myöskin sivistynyt mies, vaikkei tahtonutkaan pitää hälinää sivistyksestään. Ei ollut asiaa, mitä hän ei olisi tuntenut; mutta hän osoitti tietojaan vain silloin, kun hänen oli pakko. Vielä vähemmän Levin saattoi sanoa häntä kehoiksi, sillä Svijazhski oli ehdottoman rehellinen, hyvä ja viisas mies, joka ajoi aina ilolla ja innolla koko ympäristönsä arvossa pitämiä asioita eikä luultavasti koskaan tietoisesti tehnyt eikä voinut tehdä mitään pahaa.

Levin oli turhaan koettanut päästä hänestä perille, ja Svijazhski ja hänen elämänsä olivat hänelle elävä arvoitus.

Levin ja Svijazhski olivat ystävyksiä, ja siksi Levin piti luvallisena tutkia häntä ja pyrki rohkeasti hänen elämänkatsomuksensa ytimeen. Mutta se ei onnistunut. Joka kerran kun Levin tällaista yritti, hän huomasi, kuinka Svijazhski hämmentyi; hänen kasvoistaan kuvastui omituinen arkuus, kuin hän olisi pelännyt, että Levin saa hänet kiinni, ja hän pani hyvántahtoisesti ja iloisesti vastaan.

Nyt, kun Levin oli väsynyt oman taloutensa hoitoon, hän viihtyi Svijazhskin luona erityisen hyvin. Häneen vaikutti miellyttävästi jo pelkästään noiden onnellisten, itseensä ja muihin tyytyväisten kyyhkyläisten ja heidän herttaisen pesänsä näkeminen, ja oma tyytymättömyys herätti hänessä lisäksi entistä suuremman halun selvittää se salaisuus, joka antoi Svijazhskin elämälle sellaisen selvyuden, varmuuden ja iloisuuden. Lisäksi Levin tiesi tapaavansa Svijazhskin luona tilanomistajanaapureita, ja hänestä oli nyt erityisen mielenkiintoista saada kuunnella noita tavallisia keskusteluja sadosta, työväen pestauksesta yms., joita hän tiesi kyllä pidettävän varsin mitättöminä asioina, mutta jotka hänestä nyt tuntuivat ainoilta tärkeiltä puheenaiheilta. "Se ei kenties ollut tärkeää maaorjuuden aikana eikä myöskään sellaisessa maassa kuin Englanti, koska kummassakin tapauksessa olosuhteet olivat vakiintuneet. Mutta nykyään, kun meillä kaikki entinen on käännetty nurin ja uudet olosuhteet ovat vasta muodostumassa, on koko Venäjän ainoa tärkeä kysymys se, millaisiksi ne muodostuvat", Levin ajatteli.

Metsästysonni oli huonompi kuin Levin oli odottanut. Suo oli kokonaan kuivunut, suokurppia ei näkynyt eikä kuulunut. Hän kulki kokonaisen päivän ja sai vain kolme lintua, mutta sen sijaan hän sai metsästä hyvän ruokahalun, oivallisen tuulen ja henkisen vireyden, joka aina seurasi reipasta liikuntaa. Ja hänen kulkiessaan metsässä mitään ajattelematta tuli hänelle tuon tuostakin mieleen hänen matkalla tapaamansa talonpoikaisukko perheineen, ja tämä muisto tuntui vaativan paitsi huomiota, myös jonkin siihen liittyvän asian ratkaisemista.

Illalla teepöydän ääressä, kahden holhousasioissa Svijazhskin luo saapuneen tilanomistajan seurassa, sukeutui mielenkiintoinen keskustelu, jota Levin oli odottanut.

Jouduttuaan istumaan emännän viereen Levin sai pitää seuraa hänelle ja hänen sisarelleen, joka istui suoraan vastapäätä. Emäntä oli pyöreäkasvoinen, vaaleaverinen, lyhyenpuoleinen nainen, jonka kasvot säteilivät täynnä hymykuoppia ja -väreitä. Levin koetti etsiä hänestä ratkaisua Svijazhskin sielun arvoitukseen, mutta ei saanut täyttä ajatuksenvapautta, sillä hänen oli kiusallisen hankala olla. Tuo kiusallinen nolouden tunne johtui siitä, että vastapäätä istui sukulaisneiti erikoisessa — kuten Levinistä tuntui — juuri häntä varten laitetussa puvussa, jonka vinoneliön muotoinen kaula-aukko toi näkyviin osan valkeata rintaa. Huolimatta siitä, että rinta oli hyvin valkea, tai kenties juuri siksi, tuo kaula-aukko riisti Leviniltä ajatuksenvapauden. Hän kuvitteli, luultavasti väärin, että tuo aukko oli tehty hänen takiaan, eikä hän katsonut itsellään olevan oikeutta silmäillä siihen, ja hän koetti olla luomatta siihen katsettaan. Mutta hän tunsu syyllisyyttä jo yksistään siksi, että aukko oli tehty. Levinistä tuntui kuin hän olisi pettänyt jotakuta, kuin olisi pitänyt selittää jotain, mutta se oli mahdotonta, ja siksi hän yhtenäin

punasteli, oli rauhaton ja nolo. Hänen noloutensa tarttui pian neitiinkin. Mutta emäntä itse ei ollut sitä huomaavinaan, vaan veti tahallaan sisartaan keskusteluun.

— Te sanoitte, emäntä jatkoi aloitettua keskustelua, — ettei minun miestäni voi kiinnostaa mikään venäläinen. Päinvastoin. Jos hän on iloinen ulkomaillakin, niin ei koskaan siinä määrin kuin kotimaassa. Täällä hän tuntee olevansa oikeassa ilmapiirissään. Hänellä on niin paljon työtä ja hän havaitsee mielenkiintoista kaikessa. Ai, oletteko jo käynyt katsomassa meidän kouluamme?

— Minä näin sen... Se kai se oli... pieni köynnöskasvien verhoama rakennus?

— Niin. Se on Nastjan työtä, sanoi emäntä viitaten sisarensa.

— Opetatteko te myös? kysyi Levin koettaen katsoa kaula-aukon ohi, mutta tuntien että tyttöön päin oli mahdoton katsoa, niin ettei tuota aukkoa näkyisi.

— Kyllä, olen opettanut ja opetan vieläkin, vaikka meillä onkin erinomainen opettajatar. Meillä on voimisteluaikin.

— Ei kiitos, minä en tahdo teetä enää, Levin sanoi, punastui ja nousi; hän tunsu olevansa epäkohtelias, mutta ei jaksanut enää jatkaa tuota keskustelua. — Siellä tuntuu olevan mielenkiintoinen keskustelu käynnissä, lisäsi hän ja meni pöydän toiseen päähän, missä isäntä vieraineen istui. Svijazhski istui sivuttain, nojaten kyynärvarrellaan pöytään ja käännellen kädellään teekuppiaan, ja toisella vapaalla kädellään hän kouri partaansa, vedellen sitä ylös nenää vasten ikään kuin nuuskiakseen, ja päästään taas alas. Hän katsoi välkkyvine, mustine silmineen suoraan kiivastelemaan, harmaaviiksiseen tilanomistajaan, jonka puhe nähtävästi huvitti häntä. Tilanomistaja valitti työväkeään. Levin näki selvästi, että Svijazhski tiesi tilanomistajan valituksiin sellaisen vastauksen, joka heti paljastaisi noitten puheitten mielettömyyden, mutta hänen asemansa ei sallinut hänen sanoa tuota vastausta ja siksi hän vain huvikseen kuunteli tilanomistajan naurettavaa tarinaa.

Harmaaviiksinen tilanomistaja oli nähtävästi piintynyt orjuuden kannattaja ja innokas entisajan maalaisisäntä. Merkkejä siitä Levin huomasi hänen vanhanaikaisessa, kuluneessa pitkässä takissaan, jota hän näytti vierastavan, hänen viisaissa, synkistyneissä silmissään ja selkeästi soljuvassa venäjänkielessään, hänen käskevässä äänensävyssään ja käsiensä varmoissa liikkeissä, — kauniiden, ruskettuneiden käsien, joista toisen nimettömässä välähteli vanha vihkisormus.

XXVII

— Jollei vain olisi sääli jättää, mitä on rakennellut... vaivaa on nähty paljon... niin minä vähät välittäisin, myisin kaikki ja lähtisin kuten Nikolai Ivanovitsh Helenaa kuuntelemaan, sanoi tilanomistaja, vanhat viisaat kasvot hienossa, miellyttävässä hymyssä.

— Ette kuitenkaan jätä, sanoi Nikolai Ivanovitsh Svijazhski, — tottapa siitä jotain etua lienee.

— Se etu siitä on, että saa asua kotonaan, ei tarvitse ostella eikä vuokrata. Ja ainahan sitä toivoo kansankin viimein tulevan järkiinsä. Ei uskoisi, millaista juoppoutta ja ruokottomuutta... Kaiken ovat jakaneet maailmalle, ei hevoskaakkia, ei lehmänraatoa enää. Ovat nälkään nääntymässä, mutta ottakaapas ja pestatkaa työhön, niin tekevät tuhoa minkä kykenevät ja päälle päätteeksi valittavat rauhantuomarille.

— Valittakaa tekin, sanoi Svijazhski.

— Minäkö? En ikipäivänä! Tulee niin pitkä juttu, että saa kirotta valitustaan. Mitenkäs kävi tuolla tehtaalla? Ottivat pestin ja lähtivät matkoihinsa. Ja rauhantuomari julisti syyttömiksi. Mikäli enää on jäljellä mitään järjestystä, niin saa siitä kiittää piirioikeutta ja kunnanvanhinta. Se antaa selkään kuten ennenkin. Jollei sitä olisi, saisi heittää hiiteen kaikki tyynni ja lähteä matkoihinsa.

Tilanomistaja ärsytti ilmeisestikin Svijazhskia, mutta tämä ei suuttunut, näyttipä päinvastoin nauttivan hänen puheistaan.

— Me kyllä saamme tilamme hoidetuksi ilman niitä, hän sanoi hymyillen, — minä, Levin ja hän.

Svijazhski viittasi toiseen tilanomistajaan.

— Kyllähän Mihail Petrovitsh hoidetuksi saa, mutta kysykääpäs miten. Onko se järkipäistä taloutta

sellainen? hän sanoi korostaen sanaa "järkiperäistä".

— Minun talouteni ei, Luojan kiitos, ole hyvin konstikasta, sanoi Mihail Petrovitsh. — Minä en tahdo muuta kuin että on raha valmiina syksyn veroihin. Minkäs sille mahtaa: talonpojat tulevat apua pyytämään, kaikki omaa väkeä, naapureita, sääliksi käy. Täytyyhän siinä antaa. Sanoo vain, että muistakaakin pojat tulla sitten avuksi, kun minulle tarvis tulee, kaurankylvöön, heinä- tai elonkorjuuseen, ja määrää paljonko kultakin tulee. Onhan niissäkin joitakin kelvottomia, se täytyy myöntää.

Levin, joka tunsu jo vanhastaan nuo patriarkaaliset tavat, vilkaisi Svijazhskiin ja keskeytti Mihail Petrovitshin kääntyen jälleen harmaaviiksisen tilanomistajan puoleen.

— Miten teidän mielestänne tilaa sitten olisi hoidettava?

— No siten juuri kuin Mihail Petrovitsh tekee: annettava puoliosalle tai vuokrattava talonpojille. Se käy kyllä päinsä, mutta valtakunnan varallisuus siinä kyllä häviää, saadaan tuskin kolmannes siitä, mitä maa ennen orjuuden aikana hyvin hoidettuna tuotti. Vapautus se on Venäjän perikato!

Svijazhski katseli hymyilevin silmin Leviniin, ilmaisten salaisin merkein ivallisen suhtautumisensa tuohon puheeseen. Mutta Levin ei pitänyt tilanomistajan sanoja naurettavina, — hän ymmärsi ne paremmin kuin Svijazhskin itsensä. Monet seikat, joita tilanomistaja toi esiin todistellessaan, miksi maaorjien vapautus oli Venäjälle tuhoisa, näyttivät hänestä hyvinkin uskottavilta, uusilta ja kumoamattomilta. Tilanomistaja esitti nähtävästi omia mietelmiään, mitä niin harvoin tapahtuu, ajatuksia, jotka eivät olleet syntyneet joutilaan mielen huvittelunhalusta, vaan jotka olivat kasvaneet hänen elinolonsa pohjalta ja joita hän oli hautonut ja harkinnut maalaiselämänsä yksinäisyydessä.

— Asianlaita on niin, että kaikkalainen edistys tapahtuu vain vallan välityksellä, hän jatkoi tahtoen nähtävästi osoittaa, että hänkin tietää jotain sivistyksestä. — Ajatellaanpa esimerkiksi Pietarin, Katariinan ja Aleksanterin reformeja. Samaa osoittaa koko Euroopan historia. Samoin on vielä suuremmassa määrin laita maanviljelyksen edistyksessä. Perunatkin on otettu meillä käyttöön mahtikäskyn perusteella. Eikä sahroillakaan ole aina kynnetty. En tiedä varmaan, koska ne lienevät tulleet käytäntöön, mutta varmasti ne ovat tulleet väkivoimalla nekin. Vasta äskettäin, orjuuden aikana, me tilanhaltijat juurrutimme käyttöön uudenaikaisen maatalouden menetelmät; niin kuivaus- kuin kylvökoneet, lannanajot ja kaikki työkalut me olemme käskyvallallamme ottaneet käyttöön, ja talonpojat olivat ensin vastaan, mutta alkoivat sitten matkia meitä. Nyt, kun orjuus on lakkautettu ja meiltä otettu valta pois, on meidän taloutemme sielläkin, missä se on ollut korkeatasoista ilman muuta laskeva alkukantaiseen villiyyden tilaan. Niin minä asian käsitän.

— Miksi niin? Jos taloutenne on järkiperäistä, voitte hoitaa sitä palkkaväen avulla.

— Valta on poissa. Kuka sitä taloutta hoitaa, saanko kysyä?
"Työvoima, talouselämän pääainekse", muisti Levin.

— Työväki.

— Työväki ei tahdo tehdä hyvää työtä eikä käyttää hyviä työkaluja. Meidän työväkemme ei osaa muuta kuin juoda itsensä sikahumalaan ja turmella kaiken, mitä sille annetaan. Tärvelee hevoset, katkoo hyvät valjaat, vaihtaa ja juo kumirenkaiset kärrynpyörät, päästää pulikan puimakoneeseen särkeäkseen sen. Se ei siedä nähdä mitään, mikä menee yli sen ymmärryksen. Siksi on koko maatalouden taso meillä niin alhainen. Maat ovat rappiolla, rikkaruohon vallassa tai talonpojille jaettuina, ja missä ne ennen tuottivat miljoonan, tuottavat ne nyt neljänneksen. Yhteinen varallisuus on vähentynyt. Jos olisi tehty sama asia järjellisesti...

Ja hän alkoi selittää omaa vapautussuunnitelmaansa, jonka mukaan nuo hankaluudet olisi vältetty.

Leviniä se ei kiinnostanut, mutta kun tilanomistaja oli lopettanut, Levin palasi hänen ensimmäiseen väitteeseensä. Hän kääntyi Svijazhskin puoleen ja koetti saada tätä lausumaan vakavan kantansa asiasta:

— On kieltämätöntä, että maatalouden taso laskee ja että meidän suhteemme työväkeen tekee mahdottomaksi järkiperäisen viljelyksen, josta samalla olisi etua.

— En usko asian olevan niin, väitti Svijazhski jo vakavana, — minä vain huomaan, ettemme me pysty hoitamaan taloutta ja että meidän orjuudenaikainen taloutemme ei suinkaan ole ollut liian korkealla tasolla, vaan päinvastoin liian alhaisella. Meillä ei ole koneita, ei hyviä työjuhtia, ei oikeata työnohjausta eikä edes kunnollista kirjanpitoa. Kysykää keneltä isännältä hyvänsä, niin hän ei tiedä, mikä hänelle on edullista, mikä epäedullista.

— Ne italialaiset kirjanpidot! sanoi tilanomistaja pilkallisesti. — Pitipä kirjaa miten hyvänsä, kun kerran kaiken turmelevat, niin ei siitä voittoa tule.

— Miksi ne sitten turmelevat? Teidän tyhjäänpäiväisen venäläisen puimakoneenne turmelevat, mutta minun höyryllä käyvää konettani eivät turmele. Venäläisen hevoskaakin — "hännästä raahattavaa rotua", vai miten sitä sanotaan? — kyllä tarvelevät, mutta ottakaa käyttöön persheronhevosia tai vain hyviä kuormajuhtia, niin niitä ei tarvella. Sama asia joka alalla. Meidän täytyy kohottaa maataloutemme korkeammalle tasolle.

— Jos olisi millä hankkisi, Nikolai Ivanovitsh! Hyvähän teidän on, mutta kun saa kustantaa lapsilleen koulut ja yliopistot, niin persheronit jäävät ostamatta.

— Sitä vartenhan ovat pankit.

— Että loputkin joutuisi vasaran alle. Ei kiitos!

— Minä en usko, että olisi tarpeen tai edes mahdollista kohottaa enää talouden tasoa, Levin sanoi, — minä olen yrittänyt parhaani mukaan ja käyttänyt varoja, mutta en ole saanut aikaan mitään. En tiedä kenelle pankeista on hyötyä. Ainakin minä olen saanut tappiota kaikesta, mihin taloudessa olen tuhlannut rahaa, niin karjasta kuin koneistakin.

— Niin se on, vahvasti harmaaviiksinen tilanomistaja naurahtaen hyvästä mielestä.

— Enkä minä ole ainoa, jatkoi Levin. — Minä voin vedota kaikkiin isäntiin, jotka koettavat järjellisesti hoitaa viljelyksiään. Kaikki, ani harvoja poikkeuksia lukuun ottamatta, saavat tappiota taloudestaan. Sanokaapa te, tuottaako teidän tilanne voittoa? kysyi Levin ja huomasi heti Svijazhskin katseessa sen pelästyksen ilmeen, jonka oli ennenkin huomannut pyrkiessään Svijazhskin sielun vastaanottohuoneita kauemmaksi.

Tuo kysymys oli sitä paitsi Levinin puolelta hiukan asiaton. Olihan hän vastikään teetä juodessaan kuullut emännältä, että Svijazhskit olivat tänä kesänä kutsuneet Moskovasta erään saksalaisen kirjanpidon tuntijan, joka oli viidensadan ruplan palkkiosta tarkastanut heidän taloutensa tilit ja huomannut sen tuottavan yli 3.000 ruplaa tappiota. Saksalainen oli laskenut sen neljänneskopeekalleen, mutta emäntä ei enää muistanut summaa niin tarkasti.

Kun tuli puhe Svijazhskin voitosta, harmaaviiksinen tilanomistaja veti suunsa hymyyn nähtävästi tietäen, millaisen tuoton tämä naapuri ja esimies saattoi tilastaan saada.

— Mahdollisesti se ei tuota voittoa, vastasi Svijazhski. — Se vain todistaa, että joko minä olen huono isäntä tai tuhlaan pääomaa vuotuisen koron suurentamiseen.

— Koron! huudahti Levin kauhuissaan. — Kenties Euroopassa voidaan puhua korosta, siellä kun maa on parantunut siihen uhratusta työstä, mutta meillähän maa huononee työstä, se kun siten vain uuvutetaan, — ei siis ole olemassa mitään korkoa.

— Kuinka ei olisi korkoa? Sehän on laki.

— Sitten me olemme lain yläpuolella; se sana ei selitä meille mitään, päinvastoin vain sotkee. Ei, sanokaahan, kuinka voi puhua korosta...

— Tahdotteko viiliä? Masha, lähetä meille tänne viiliä tai vadelmia, pyysi Svijazhski vaimoltaan. — Tänä vuonna saa vadelmia ihmeen kauan.

Svijazhski nousi ja siirtyi pois näyttäen olevan mitä parhaimmalla tuulella. Hän oletti nähtävästi keskustelun päättyneeksi juuri siihen, mistä Levin katsoi sen vasta olevan alkamassa.

Väittelytoverin poistuttua Levin jatkoi keskustelua tilanomistajan kanssa koettaen todistaa hänelle, että kaikki vaikeudet johtuivat siitä, etteivät maanomistajat viitsineet ottaa selvää työväkensä ominaisuuksista ja tottumuksista. Mutta niin kuin kaikkien itsenäisesti ja yksinään ajattelevien ihmisten oli tilanomistajankin vaikea ymmärtää vierasta ajatusta ja irtautua omastaan. Hän piti kiinni siitä, että venäläinen talonpoika on sika, joka pitää vain sikamaisuudesta, ja että sen vapauttamiseksi sikamaisuudestaan tarvittaisiin valtaa, mutta sitä ei ole, tarvittaisiin keppeä, mutta on tultu niin vapaamielisiksi, että on vaihdettu tuhatvuotinen keppi joihinkin asianajajiin ja kuritushuoneisiin, joissa kelvottomia, löyhkääviä moukkia ruokitaan hyvillä keitoilla ja ilmaa mitataan kuutiometreissä.

— Miksi te luulette Levin kysyi koettaen palata aiheeseen, — olevan mahdotonta löytää sellaista suhdetta työvoimaan, että työ tulisi tuottavaksi?

— Venäjän kansasta ei koskaan tule kalua! Valta on poissa, vastasi tilanomistaja.

— Mitä uusia olosuhteita voisi löytyä, sanoi Svijazhski, joka oli syönyt viiliä, sytyttänyt savukkeen ja tullut taas väittelevien luo. — Kaikki mahdolliset suhteet työvoimaan on määritelty ja tutkittu, hän sanoi. — Raakalaisuuden viimeinen jäte, yhteiseen takaukseen perustuva alkuperäinen kyläyhdyksunta, hajoaa itsestään, maaorjuus on jo hävitetty, jäljelle jää vain vapaa työ, ja sen muodot ovat määritellyt ja valmiit. Palkolliset, päivätyöläiset, torpparit — ne ovat nyt välttämättömiä meilläkin.

— Mutta Eurooppa on tyytymätön niihin muotoihin.

— Tyytymätön ja etsii uusia. Ja luultavasti löytää.

— Sitähän minä juuri sanon, Levin vastasi. — Miksi sitten emme me puolestamme saa etsiä?

— Siksi, että se on sama kuin koettaa uudelleen keksiä keinoja rautateitten rakentamiseksi. Ne ovat jo valmiiksi keksityt.

— Jos ne eivät meille sovi, jos ne ovat typeriä? Levin sanoi.

Ja hän huomasi taas säikähdysten ilmeen Svijazhskin silmissä.

— Ja me tahtoisimme heiluttaa lakkejamme ja huutaa löytäneemme sen, mitä Eurooppa etsii! Se on kaikki minulle vanhastaan tuttua, mutta suokaa anteeksi, tunnettekohan te, mitä kaikkea Euroopassa on tehty työväen kysymyksen suhteen?

— Enpä paljon.

— Sitä kysymystä pohtivat nyt Euroopan parhaat älyt. Ensinnäkin Schulze-Delitschiläinen suunta... Sitten kaikkein vapaamielisintä Lasalle'in suuntaa edustava suunnattoman runsas, työväenkysymystä käsittelevä kirjallisuus... Mühlhausenin järjestö on tosiasia, senhän te varmaan tunnette.

— Hyvin hämärästi.

— Te vain sanotte niin, te tunnette sen kaiketikin yhtä hyvin kuin minäkin. Minä en tietenkään ole mikään yhteiskuntatieteiden professori, mutta minua se on kiinnostanut, ja jos se teitä kiinnostaa, niin tutustukaa siihen.

— Mihin ne sitten ovat päätyneet?

— Anteeksi...

Tilanomistajat nousivat, ja Svijazhski lähti saattamaan vieraitaan torjuen taas kerran Levinin ikävät yritykset päästä kurkistamaan hänen sielunsa vastaanottohuoneita peremmälle.

XXVIII

Sinä iltana Levinillä oli naisten seurassa sietämättömän ikävää. Enemmän kuin koskaan ennen häntä vaivasi ajatus, että se tyytymättömyys, jota hän oli tuntenut isännäntoimessaan, ei johtunutkaan mistään poikkeuksellisesta tilanteesta, jossa tilanomistajat Venäjällä työskentelivät, ja että sellaisten olojen aikaansaanti, joissa työväki tekisi työtä niin kuin puolimatkan talonpojan talossa, ei ollut pelkkä haave, vaan tehtävä, joka oli ratkaistava. Ja tämän tehtävän ratkaiseminen tuntui mahdolliselta ja houkutteli yrittämään.

Sanottuaan naisille hyvää yötä ja luvattuaan jäädä vielä koko huomispäiväksi, jotta voitaisiin yhdessä ratsastaa kruunun metsään katsomaan siellä olevaa omituista maanhalkeamaa, Levin poikkesi ennen maatamenoa Svijazhskin työhuoneeseen ottaakseen luettavakseen tämän tarjoamat työväenkysymystä käsittelevät kirjat. Suuren huoneen seinävierillä oli kirjakaappeja, keskellä huonetta oli jyhkeä kirjoituspöytä ja nurkassa toinen pyöreä pöytä, jolle oli kasattu säteittäin lampun ympärille erikielisten sanoma- ja aikakauslehtien viimeiset numerot. Kirjoituspöydän luona oli asiakirjakaappi, jonka laatikot olivat varustetut kultakirjaimisilla otsakkeilla.

Svijazhski otti kirjat esiin ja istuutui keinutuoliin. — Mitä te katsotte? hän sanoi Levinille, joka oli pysähtynyt pyöreän pöydän luo selailemaan aikakauslehtiä. — Niin, siinähan onkin erittäin mielenkiintoinen artikkeli, sanoi Svijazhski nähdessään mikä lehti Levinillä oli kädessään. — On käynyt ilmi, lisäsi hän vilkkaasti, — että pääsyllinen Puolan jakoon ei ollutkaan Fredrik. On käynyt ilmi...

Ja hän kertoi lyhyesti ja selvästi nuo uudet, erittäin tärkeät ja mielenkiintoiset huomiot. Vaikkakin Leviniä kaikkein eniten kiinnosti nyt ajatus maatilansa hoidosta, kysyi hän Svijazhskia kuunnellessaan itseltään: "Mikä hänen oikein on? Ja miksi, miksi häntä huvittaa Puolan jako?" Kun Svijazhski lopetti, kysyi Levin tahtomattaan: — Entä sitten? Eikä ollutkaan mitään. Oli vain mielenkiintoista se, että oli "käynyt ilmi". Mutta Svijazhski ei selittänyt eikä pitänyt tarpeellisena selittää, miksi se oli hänestä mielenkiintoista.

— Mutta sitä äkäistä tilanomistajaa oli hauska kuulla, Levin sanoi huohtaen. — Viisas mies, puhui paljon totta.

— Mitä turhia! Piintynyt orjuuden kannattaja, kuten ne kaikki! sanoi Svijazhski.

— Niiden johtaja te olette...

— Niin, mutta minä johdatan heitä toiseen suuntaan, sanoi Svijazhski nauraen.

— Kyllä se vain on totta, Levin sanoi, — että järkiperäinen maatalous ei meillä vetele, vetelee vain koronkiskuritalous tai sitten aivan vaatimaton talonpito... Kenessä lie syy? — Tietysti meissä itsessämme. Eikä se ole totta, ettei vetele. Veteleehän Vasiltshevikovillakin.

— Hänellä on tehdas.

— En minä sittenkään käsitä, mikä teitä ihmetyttää. Rahvas on niin alhaisella asteella aineellisessa ja henkisessä kehityksessään, että sen täytyy nähtävästi vastustaa kaikkea, mitä se tarvitsee. Euroopassa järkiperäinen maatalous menestyy siksi, että kansa on sivistynyt. Meilläkin on siis pyrittävä sivistämään kansaa — siinä kaikki.

— Mutta miten sen saa sivistymään?

— Siihen tarvitaan kolme asiaa: kouluja, kouluja ja kouluja.

— Mutta teidän itse sanoitte, että kansa on aineellisen kehityksen alhaisimmilla asteilla; mitä koulut siinä asiassa auttavat?

— Tiedättekö, te tuotte mieleeni pilajutun sairaan neuvojasta: "Koettakaa jotain ulostuslääkettä". Annetaan, ja tila käy vain pahemmaksi. "Koettakaa iilimatoja". Koetetaan; sekin on vain pahemmaksi. "Ei sitten muuta kuin rukoilkaa Jumalaa." Koetetaan; yhä vain pahemmaksi menee. Niin mekin tässä. Minä puhun valtionaloudesta, te sanotte sen vain pahentavan. Minä puhun sosialismista — pahasta sekin. Sivistys — pahaksi myös.

— Mitä apua tässä on kouluista?

— Ne tuovat kansalle uusia tarpeita.

— Kas sitä minä en ole koskaan ymmärtänyt, Levin sanoi kiivaasti — millä lailla koulut auttavat kansaa parantamaan aineellista tilaansa! Te sanotte: koulut ja sivistys tuovat sille uusia tarpeita. Sen pahempi, sillä se ei kykene niitä tyydyttämään. Enkä minä ole koskaan ymmärtänyt, miten yhteen- ja vähennyslasku ja katkismus auttavat kansaa parantamaan aineellista asemaansa. Toissailtana tapasin rintalasta kantavan eukon ja kysyin, minne matka. Eukko sanoi käyttäneensä lasta kättilömummon luona, kun se oli huutanut aivan tikahtuakseen. Minä kysyin: "Millä lailla se mummo siitä pahasta parantaa", ja eukko sanoi, että "pistää lapsen kanojen viereen orrelle ja lukee loitsuja."

— No siinähan te sen itse näette! Etteivät eukot veisi lapsia kanaorrelle parannettavaksi, tarvitaan... sanoi Svijazhski iloisesti hymyillen.

— Vielä mitä! keskeytti Levin harmissaan, — tuo lääkitseminen oli minusta juuri samanlaista kuin kansan lääkitseminen kouluilla. Kansa on köyhää ja sivistymätöntä, — sen me näemme yhtä selvästi kuin eukko lapsensa sairauden, koska lapsi huutaa. Mutta miksi tuosta onnettomuudesta — köyhyydestä ja sivistymättömyydestä — päästään eroon juuri koulujen avulla, on yhtä käsittämätöntä kuin se, miksi lapsen itkuun auttavat orrella istuvat kanat... Pitää parantaa se, mikä tekee kansan köyhäksi.

— No, siinä te ainakin olette samaa mieltä kuin Spencer, jota te niin vihaatte. Hänkin sanoo, että sivistys voi olla seurauksena suuresta hyvinvoinnista ja elämän mukavuudesta, usein toistuvasta pesusta, kuten hän sanoo, mutta ei luku- ja laskutaidosta.

— No niin, minä olen hyvilläni tai oikeammin pahoillani siitä, että olen yhtä mieltä Spencerin kanssa. Sen olenkin jo kauan tiennyt. Koulut eivät siinä auta, vaan sellainen taloudellinen järjestys, jonka

nojalla kansa vaurastuu ja saa joutoaikaa, ja silloin tulee koulujakin.

— Mutta onhan koko Euroopassakin koulupakko.

— Mutta teidän olette sanonut siinä olevanne Spencerin kannalla, huomautti Levin.

Svijazhskin silmissä välähti pelokas ilme, ja hän sanoi hymyillen:

— Se juttu siitä eukosta oli mainio! Itsekö te sen kuulitte?

Levin huomasi, ettei tuon miehen elämän ja ajatusten välillä ollut mitään yhdyssidettä. Nähtävästi hänelle oli aina yhdentekevää, mihin johtopäätöksiin hänen ajattelunsa hänet vei: hän kaipasi ainoastaan ajatteluprosessia, ja hänestä oli ikävää, kun tuo prosessi vei hänet umpikujaan. Siitä hän ei pitänyt, ja välttääkseen sellaista hän siirsi aina keskustelun johonkin miellyttävämpään aiheeseen.

Sen päivän monet vaikutelmat, alkaen puolimatkan talonpojan talosta joka oli ikään kuin taustalla päivän muille vaikutelmille ja ajatuksille, saivat Levinin mielen rauhattomaksi. Tuo kiltti Svijazhski, jolle ajatukset olivat vain seurusteluväline ja jolla nähtävästi oli joitakin muita, salaisia elämän peruspilareja, tuo tyyppi, joka kaltaistensa laumasielujen kanssa kaikesta huolimatta johtaa yleistä mielipidettä vieraiden ajatusten välityksellä; katkeroitunut tilanomistaja, jonka suoraan elämästä pusertuneet mietteet olivat täysin tosia, mutta joka oli väärässä vihatessaan kokonaista kansanluokkaa ja kaikkein parasta kansanluokkaa Venäjällä; tyytymättömyys omaan toimintaan ja hämärä toive parannuskeinon löytämisestä, — kaikki sulautui Levinin sielussa sisäisen rauhattomuuden ja ratkaisun odotuksen tunteeksi.

Mentyään vuoteeseen Levin makasi kauan unta saamatta joustinpatjalla, joka ponnahteli hänen käsiensä ja jalkojensa pienimmistäkin liikkeistä. Vaikka Svijazhski oli puhunut yhtä ja toista viisastakin, mikään hänen sanomansa ei kiinnostanut enää Levinia; mutta vieraan tilanomistajan esiintuomat seikat vaativat pohdiskelua. Levin muisteli tahtomattaankin hänen sanojaan ja korjaili mielessään äskeisiä lausuntojaan.

"Niin, minun olisi pitänyt sanoa hänelle tähän tapaan: te sanotte, ettei meidän maataloutemme menesty siksi, että talonpoika vihaa kaikkia uudistuksia ja että siihen tarvitaan valtakeinoja; ja te olisitte oikeassa, jos maatalous ei ollenkaan voisi menestyä vain silloin, kun työmies saa toimia tottumustensa mukaan, kuten puolimatkan talonpojan talossa. Meidän yhteinen tyytymättömyytemme todistaa, että syy on meissä eikä työväessä. Me riuhdomme aina vain oman päämme mukaan eurooppalaisesti, välittämättä mitään työvoiman ominaisuuksista. Koettakaamme lakata pitämästä työvoimaa pelkkänä ihanteellisena voimana ja koettakaamme nähdä siinä venäläinen talonpoika sille ominaisine vaistoineen ja järjestää taloutemme sen mukaan. Ajatelkaahan, että te olisitte hoitaneet tilaanne niin kuin se talonpoika ja keksinyt keinon, millä saa työväen innostumaan työn menestyksestä, sen uudistusten keskittien, jonka rahvas hyväksyy, niin te saisitte varmasti maaperää näännyttämättä kaksi, jopa kolme kertaa enemmän kuin ennen. Jakakaa maanne kahtia, antakaa puolet työvoiman käytettäväksi, niin te tulette kuitenkin saamaan enemmän kuin muuten, ja työvoima saa myös enemmän. Mutta sitä varten täytyy alentaa talouden tehoa ja saada työväki innostumaan talouden menestyksestä. Miten se tapahtuu, on yksityiskohtaisempi kysymys; mutta mahdollista se epäilemättä on."

Tuo ajatus kuohutti Levinin mieltä niin, ettei hän nukkunut puoleen yöhön, vaan mietiskeli keinoja sen toteuttamiseksi. Hän oli aikonut jäädä vielä huomispäivän yli, mutta nyt hän päätti lähteä jo aamulla pois. Lisäksi avokaulainen neiti oli herättänyt hänessä omituisen häpeän ja katumuksen tapaisen tunteen, kuin hän olisi tehnyt jotain pahaa, joka vaivasi häntä. Mutta ennen kaikkea hänen piti viipymättä joutua kotiin, jotta ehtisi esittää talonpojille uuden suunnitelman ennen syyskylvöjä ja saisi syyskylvöt suoritetuksi jo uuteen tapaan. Hän oli päättänyt kääntää koko entisen taloutensa pääläelleen.

XXIX

Levinin suunnitelma kohtasi paljon vaikeuksia sitä täytäntöön pantaessa. Mutta hän ponnisteli voimiensa takaa ja vaikka hän ei saavuttanutkaan sitä, mitä oli tahtonut, saavutti hän kuitenkin sen, että saattoi itseään pettämättä uskoa asiansa vaivan arvoiseksi. Suurta vaikeutta tuotti se seikka, että talous oli jo käynnissä eikä sitä voinut pysäyttää ja aloittaa alusta, vaan konetta täytyi korjailta käynnin aikana.

Kun Levin kotiin saavuttuaan kertoi työnjohtajalleen uudet suunnitelmansa, tämä hyväksyi ilomielin sen osan puheesta, joka osoitti, että kaikki, mitä tähän asti oli tehty, oli joutavaa ja epäedullista. Työnjohtaja sanoi jo kauan puhuneensa samaa asiaa, vaikka häntä ei ollut kuunneltu. Levinin ehdotukseen, että jokainen työntekijä ottaisi yhtiöosakkaana osaa koko talousyrittäykseen, työnjohtaja suhtautui jurosti, mitään selvää mielipidettä lausumatta, ja alkoi samassa puhua huomisesta ruislyhteitten ajosta ja kesannon kertaamisesta, mistä Levin tunsikin, ettei nyt ollut sen asian aika.

Puhuessaan talonpojille samasta asiasta ja tehdessään heille ehdotuksiaan maiden vuokraamisesta uusilla ehdoilla hän huomasi tuon saman vaikeuden, että kaikki olivat niin kiinni päivän työssä, ettei heillä ollut aikaa harkita yrityksen etuja ja puutteita.

Yksinkertainen karjarenki Ivan näytti hyvin käsittäneen Levinin ehdotuksen, että hän perheineen pääsisi osalliseksi karjatarhan tuotosta, ja oli asialle täysin myötätuntoinen. Mutta kun Levin koetti selittää hänelle hänen tulevia etujaan, Ivanin kasvoista paistoi rauhattomuus ja ikään kuin sääli, ettei voinut kuunnella kaikkea loppuun, ja hän keksi kiireesti jonkun työn, joka ei sietänyt lykkäystä: piti mennä heittämään hangolla heiniä häkistä, kaatamaan vettä tai luomaan lantaa.

Toinen vaikeus johtui siitä, etteivät talonpojat voittamattomassa epäluulossaan herroja kohtaan voineet uskoa, että tilanomistajalla voisi olla muuta tarkoitusta kuin talonpojan mahdollisimman suuri nylkeminen. He olivat varmoja, että herra salasi heiltä varsinaisen tarkoituksensa, puhui hän mitä hyvänsä. Ja selittäessään kantaansa he puhuivat paljon, mutta eivät sanoneet koskaan todellista näkökantaansa. Lisäksi (Levin tunsikin äikäisen tilanhaltijan olleen oikeassa) talonpojat asettivat jokaisen sopimuksen ensimmäiseksi ja muuttumattomaksi ehdoksi sen, ettei heitä pakotettaisi mihinkään uusiin työtapoihin ja uusien työkalujen käyttöön. He myönsivät auran kyntävän paremmin ja siemennysatran toimivan joutuisammin, mutta he löysivät tuhansia syitä, joiden vuoksi eivät tahtoneet käyttää kumpaakaan, ja vaikka Levin olikin varma siitä, että viljelytehoa oli alennettava, oli hänen sääli luopua uudistuksista, joiden etevämyys oli niin silmännähtävä. Mutta kaikista näistä vaikeuksista huolimatta Levin sai aikeensa läpi, ja syksystä asiat näyttivät rupeavan luistamaan.

Ensin Levin oli aikonut antaa koko taloutensa sellaisenaan talonpoikien — työväkensä ja työnjohtajansa — huostaan uusilla yhtiöehdoilla. Mutta varsin pian hän oli tullut huomaamaan sen mahdottomaksi ja päättänyt jakaa taloutensa pienempiin osastoihin. Karjatarha, puutarha, kasvimaat, heinämaat ja pellot useampiin osiin jaettuina muodostivat eri osastoja. Yksinkertainen karjarenki Ivan, joka Levinistä näytti parhaiten ymmärtävän asian, kokosi arttelin etupäässä omasta perheestään ja tuli karjatarhan osakkaaksi. Kaukaisen peltomaan, joka oli ollut kahdeksan vuotta kesantona, otti kuusi talonpoikaisperhettä uusilla yhdyskuntaperusteilla haltuunsa viisaan puuseppä Feodor Rezunovin avulla, ja talonpoika Surajev otti samoilla ehdoilla kaikki kasvimaat. Muu oli vielä ennallaan, mutta nämä kolme osastoa olivat uuden yrityksen alkuna ja kiinnostivat Levinä kovasti.

Totta kyllä asiat karjatarhassa eivät toistaiseksi sujuneet entistä paremmin. Ivan vastusti kovasti lehmien sijoittamista lämpimään ja kermavoin valmistamista, väittäen lehmien kylmässä tarvitsevan vähemmän ruokaa ja smetanavoin syntyvän joutuisammin, ja vaati palkkaa vanhaan tapaan välittämättä vähääkään siitä, että hänen saamansa rahat olivat etukäteen otettua voittoa-osuutta eivätkä suinkaan palkkaa.

Totta sekin, että Feodor Rezunovin yhdyskunta jätti vastoin sopimusta takapellon kynnon ennen kylvää kertaamatta puolustautuen sillä, että aika oli niin lyhyt. Ja vaikka tuon yhdyskunnan talonpojat olivatkin ottaneet pellon uusien perusteitten nojalla, he eivät sanoneet sitä yhteiseksi, vaan osapelloksi, ja niin Rezunov kuin muutkin arttelin miehet sanoivat Levinille useamminkin kerran: "Ottaisitte pois rahat siitä maasta, niin itsellenne olisi vähemmän ajateltavaa ja meillä vapaampaa." Sitä paitsi talonpojat viivyttelivät sopimuksessa määrättyjen karjatarhan ja riihen rakentamista monenlaisilla tekosyillä talveen asti.

Totta, että myös Surajev aikoi mitättömästi maksusta jakaa ottamansa kasvimaat talonpojille. Hän oli nähtävästi aivan nurinkurisesti, kenties tahallisen nurinkurisesti, käsittänyt ne ehdot, joilla maa oli hänelle annettu.

Totta oli sekin, että Levin tunsikin usein noiden talonpoikien kanssa jutellessaan ja selitellessään heille yrityksen etuja, että talonpojat kuuntelivat vain hänen äänensä sointia, ajatellen vakaasti, että mitä ikinä hän puhuikin, hän ei saisi heitä koukkuihinsa. Varsinkin hän tunsikin sen puhutellussaan viisainta heistä, Feodor Rezunovia; hänen silmissään Levin huomasi sellaisen välkkeen, josta näkyi selvästi iva Levinä kohtaan ja luja varmuus siitä, että jos jotakuta muuta vielä voidaankin pettää, niin ei ainakaan häntä.

Mutta siitä huolimatta Levin uskoi asian menestyvän ja toivoi tarkkaa kirjanpitoa pitäen ja lujana suunnitelmassaan pysyen saavansa tulevaisuudessa todistetuksi heille uuden järjestyksen edut, ja silloin asiat lähtisivät sujumaan omalla painollaan.

Nämä toimet, entisellään oleva muu talous sekä tekeillä oleva kirja nielivät Levinin ajan niin, ettei hän koko syksynä joutanut metsästelemäänkään kuin nimeksi. Syyskuun lopussa hän sai kuulla Oblonskien muuttaneen Moskovaan; sen kertoi mies, joka toi takaisin satulan. Levin tunsi, että jättäessään vastaamatta Darja Aleksandrovnan kirjeeseen hän oli epäkohteliaisuudellaan, jonka muisto vieläkin kohotti häpeän punan hänen kasvoilleen, tuhonnut kaiken ja ettei hän enää koskaan voisi käydä heidän luonaan. Samoin hän oli käyttäytynyt Svijazskeja kohtaan lähtiessään talosta hyvästiä sanomatta. Mutta hän ei enää koskaan menisi sinnekään. Vähän hän siitä nyt välitti. Talouden järjestäminen uusille perusteille kiinnosti häntä nyt enemmän kuin mikään koko elämässä. Hän oli lukenut Svijazhskin antamat kirjat ja useita muita ulkomailta tilaamiaan saman alan poliittis-taloudellisia ja sosialistisia kirjoja, mutta, kuten oli edeltäpäin arvannut, ei ollut löytänyt mitään sellaista, joka olisi koskenut hänen pyrkimyksiään. Poliittisen taloustieteen kirjoista, esimerkiksi Millistä, jota hän oli tutkinut hyvin innokkaasti toivoen joka hetki pääsevänsä monien tärkeiden kysymysten perille, hän oli löytänyt Euroopan talouden tilasta johdettuja lainalaisuuksia; mutta hän ei mitenkään voinut ymmärtää, miksi nuo Venäjälle soveltumattomat lait muka olisivat yleispäteviä. Saman asian hän näki sosialistisissakin kirjoissa; ne olivat joko kauniita, soveltamiskelvottomia haaveita, jommoisia hän oli ennen ylioppilasaikoinaan hautonut mielelleen, tai yrityksiä paikkaila ja korjailla Euroopan tilannetta, jonka kanssa Venäjän maanviljelyksellä ei ollut mitään yhteistä. Kansantaloustiede selitti, että ne lait, joitten mukaan Euroopan varallisuus on kehittynyt ja kehittyä, ovat yleisiä ja horjumattomia. Sosialistien oppi taas väitti, että niiden lakien mukainen kehitys vie turmioon. Kumpikaan ei antanut pienintäkään vihjettä siitä, mitä hänen, Levinin, ja kaikkien Venäjän talonpoikien ja maanomistajien oli tehtävä miljoonilla käsillään ja desjatiinoillaan, jotta ne tuottaisivat mahdollisimman paljon ja kohottaisivat yleistä hyvinvointia.

Käytyään kerran asiaan käsiksi hän luki tunnollisesti kaiken, mikä koski hänen kiinnostuksensa kohdetta, ja aikoi myöhemmin syksyllä lähteä ulkomaille tutkimaan näitä asioita, jottei hänelle enää sattuisi tässä kysymyksessä kuten niin usein ennen, että aina kun hän oli ymmärtämäsillään väittelytoverinsa ajatuksen ja alkoi esittää omaa kantaansa, hänelle sanottiin: "Entä Kaufmann, entä Jones, entä Dubois, entä Miceli? Ettekö ole lukenut niitä? Lukekaa, niin näette, kuinka ne ovat sen kysymyksen ratkaisseet."

Hän näki nyt selvästi, ettei Kaufmannilla eikä Micelillä ollut hänelle mitään sanottavaa. Hän tiesi mitä tahtoi. Hän näki, että Venäjällä oli oivallisia maita, oivallista työväkeä ja että muutamissa tapauksissa, kuten puolimatkan talonpojan talossa, maa ja työväki tuottivat hyvin, joskin ne enimmäkseen, käytettäessä pääomaa Euroopan malliin, tuottivat huonosti, ja että se kaikki johtui vain siitä, että työväki tahtoi saada tehdä ja teki hyvin työtään vain omalla omituisella tavallaan ja ettei sen vastustus ollut satunnaista, vaan pysyvää ja kansan henkeen perustuvaa. Hän arveli, että Venäjän kansa, jonka kutsumuksena oli suunnattomien viljelemättömien alojen kansoittaminen ja muokkaaminen, pitäytyi tietoisesti sitä tarvetta vastaavissa työkaluissa ja että nuo työkalut eivät olleet läheskään niin huonoja kuin yleensä luultiin. Ja hän tahtoi todistaa sen teoreettisesti kirjassaan ja käytännössä omassa taloudessaan.

XXX

Syyskuun lopulla olivat karjapihan hirret valmiina arttelin alueella ja lehmistä saatu voi oli myyty ja voitto-osuus jaettu. Käytännössä asia sujui oivallisesti tai ainakin Levinistä näytti siltä. Selvittääkseen asian teoreettisesti ja saadakseen valmiiksi kirjansa, jonka tekijän haaveiden mukaan oli määrä saada aikaan täysi vallankumous kansantaloustieteessä, jopa suorastaan tuhota se ja olla alkuna uudelle kansan suhdetta maahan käsittelevälle tieteelle, Levin suunnitteli matkaa ulkomaille, missä voisi läheltä tutkia, mitä siellä oli tässä suhteessa saatu aikaan, ja löytää vakuuttavia todisteita siitä, että kaikki, mitä siellä oli tehty, oli toista kuin mitä tarvittiin. Levin odotti vain vehnän myyntiä saadakseen rahaa ja lähteäkseen matkalle. Mutta alkoivatkin syysateet, jotka pysäyttivät kaikki ulkotyöt: viimeisillään olevan elonkorjuun ja perunannoston, ja estivät vehnänkin viennin. Tiet olivat läpipääsemättömän kuran vallassa, äkillinen tulvavesi vei kaksi myllyä ja ilma huononi huononemistaan.

Syyskuun viimeisen päivän aamuna aurinko pilkisti taas esiin, ja uskoen ilman nyt paranevan Levin alkoi valmistautua matkalle. Hän käski mitata vehnän valmiiksi, lähetti työnjohtajan kauppiaan luo hakemaan rahaa ja lähti itse taloustoimiin järjestämään asioita ennen lähtöään.

Toimitettuaan kaikki asiansa Levin palasi illan suussa kotiin märkänä sateesta, joka virtasi puroina sadetakin poimuja pitkin tunkeutuen kaulaan ja saappaanvarsiin, mutta sitä virkeämpi ja raikkaampi oli hänen mielensä. Iltapäivällä ilma oli muuttunut vielä entistä pahemmaksi: rakeet olivat niin pahasti

ruoskineet läpimärkää hevosta, että se oli ruvennut kulkemaan syrjittäin, korvat ja pää vapisten; mutta Levinin oli hyvä olla sadehuppunsa alla, ja hän katseli iloisesti ympärilleen milloin sameisiin puroihin, jotka virtasivat raiteita pitkin, milloin alastomissa oksissa riippuviin pisaroihin, ja ihmetteli sillan laudoille jääneitten raeläjien valkeaa hohdetta ja varisseiden jalavanlehtien paksua, vielä mehevää kerrosta alastoman jalavan alla. Ympäröivän luonnon synkkyydestä huolimatta hän tunsu olevansa virkeä ja iloinen. Keskustelut talonpoikien kanssa kaukaisessa kylässä olivat osoittaneet, että he alkoivat tottua uusiin olosuhteisiinsa. Ukko, jonka luona Levin oli käynyt vaatteitaan kuivaamassa, näytti myöskin hyväksyvän Levinin suunnitelman, koska oli itsekin tarjoutunut tulemaan osakkaaksi yhteiseen karjan ostoon.

"Kunhan vain pidän pintani, niin pääsen päämäärääni." Levin ajatteli, "ja sen hyväksi kannattaa kyllä ponnistella. Sehän ei ole minun henkilökohtainen asiani, vaan siinä on kysymys yhteisestä onnesta. Koko kansan taloudellisen aseman täytyy muuttua. Köyhyyden sijaan yleinen varallisuus ja tyytyväisyys; vihamielisyyden sijaan sopu ja harrastusten yhteys. Sanalla sanoen: veretön, mutta mitä vakavin vallankumous, aluksi meidän pienessä piirissämme, sitten koko meidän läänissämme, koko Venäjällä ja koko maailmassa. Sillä oikea, oikeudenmukainen ajatus ei voi olla hedelmätön. Niin, sen päämäärän hyväksi kannattaa tehdä työtä. Ja mitä tulee siihen, että sen sanon minä, Kostja Levin, sama mies, joka tuli tanssiaisiin musta solmio kaulassa ja jolle Shtsherbatskin neiti antoi rukkaset ja joka omasta mielestään on niin mitätön ja sääliittävä, niin se ei merkitse mitään. Minä olen varma siitä, että Franklin tunsu itsensä yhtä mitättömäksi ja luotti yhtä vähän itseensä ajatellessaan pelkkää itseään. Se ei merkitse mitään. Ja hänelläkin oli varmaan oma Agafja Mihailovnansa, jolle hän uskoi salaisuutensa."

Sellaisissa ajatuksissa Levin saapui illan pimetessä kotiin.

Työnjohtaja oli palannut kauppiaan luota ja tuonut osan vehnärahoista. Matkallaan työnjohtaja oli saanut kuulla, että vilja oli kaikkialla vielä pelloilla, joten siis Levinin ajamatta jääneet 160 kuhilasta eivät olleet mitään verrattuna siihen, mitä muualla oli.

Syötyään päivällisensä Levin istuutui tapansa mukaan kirja kädessä nojatuoliin ja ajatteli lukiessaan tulevaa ulkomaanmatkaansa ja teostaan. Tänäpä hän näki erityisen selvästi työnsä merkityksen, ja hänen päässään muodostui itsestään kokonaisia lauseita, jotka ilmaisivat hänen ajatustensa ytimen. "Tämä pitää panna muistiin", päätti hän itseksensä. "Siitä on tuleva lyhykäinen johdanto, jota minä ennen pidin tarpeettomana." Hän nousi mennäkseen kirjoituspöytänsä luo, ja Laska, joka makasi hänen jalkojensa juuressa, nousi myös venytellen jäseniään ja katsoi häneen ikään kuin kysyen: minne nyt? Mutta ajatusten muistiinpanoon ei ollutkaan nyt aikaa, sillä samassa tulivat päällysmiehet ohjeita saamaan, ja Levin meni eteiseen heitä puhuttelemaan.

Kun ohjeet seuraavan päivän töistä oli annettu ja muut asiat Levinin puheille tulleitten talonpoikien kanssa selvitetty, Levin meni työhuoneeseensa ja istuutui kirjoittamaan. Laska paneutui pitkälleen pöydän alle; Agafja Mihailovna istui sukankutumineen tavallisella paikallaan.

Kirjoitettuaan vähän aikaa Levin muisti yhtäkkiä ihmeen elävästi Kittyn, hänen kieltävän vastauksensa ja viimeisen tapaamisen maantiellä. Hän nousi ja alkoi kävellä ympäri huoneita.

— Mitä te täällä kotona istutte ikävöimässä, sanoi Agafja Mihailovna. — Menisitte johonkin kylpyläkaupunkiin, kun kerran olette lähtöaikeissa.

— Lähdenhän minä, ylihuomenna. Täytyy saada työ loppuun.

— Se teidän työnne! Olette muutenkin jo hemmotellut talonpoikianne liikaa. Ilmankos ne puhuvat, että meidän herra saa siitä itse tsaarilta palkinnon. Ja mitä ihmettä te niistä talonpojista huolta pidätte?

— Enhän minä niistä huolta pidä, itseni vuoksi minä sen kaiken teen.

Agafja Mihailovna tunsu tarkkaan Levinin taloussuunnitelmat. Levin oli usein yksityiskohtaisesti esittänyt hänelle ajatuksensa ja monesti väitellyt hänen kanssaan niiden johdosta. Mutta nyt Agafja Mihailovna käsitti Levinin sanat kokonaan toisin.

— Niin kyllä, sieluansahan sitä pitää ihmisen eniten ajatella, hän sanoi huoaten, — jotta lähtisi täältä kuin tuo Parfen Denisitsh vainaja; ei lukea osannut, mutta niin kuoli, että suokoon Jumala jokaisen kuolla sillä tavalla, hän muisteli äsken kuollutta vanhaa palvelijaa. — Sai ehtoollisen ja pyhän voitelon.

— En minä sitä tarkoittanut, Levin sanoi. — Minä vain sanoin, että omaksi edukseni minä aherran. Minulle on enemmän etua, jos työväki tekee paremmin työtä.

— Ahertakaapa miten hyvänsä, jos työmies on laiska, niin ei se siitä parane, ja jos taas on tunnollinen, niin tekee se työtä muutenkin.

— Mutta sanoittehan te itsekkin, että Ivan on ruvennut paremmin hoitamaan karjaa, eikö niin?

— Sen minä vain sanon, vastasi Agafja Mihailovna, eikä nähtävästi sattumoisin, vaan ankaran ja johdonmukaisen ajattelun tuloksena, — että naimisiin teidän olisi mentävä, niin, niin!

Leviniä loukkasi, että Agafja Mihailovna sanoi ääneen sen, mitä hän: oli vastikään ajatellut. Hän kurtisti kulmiaan ja istuutui taas min vastaamatta työnsä ääreen, kerraten mielessään äskeisiä ajatuksiaan teoksensa merkityksestä. Väliin hän vain kuunteli Agafja Mihailovnan sukkapuikkojen kilahtelua ja kurtisti uudelleen otsaansa, kun mieleen tuli sellaista, mitä hän ei olisi tahtonut muistella.

Yhdeksän aikaan likaiselta pihatieltä alkoi kuulua aisakellon kilinää ja keikkuvien rattaitten kolketta.

— No nyt ei teidän tarvitse ikävöidä, vieraita tulee, sanoi Agafja Mihailovna nousten ja lähtien ovea kohti. Mutta Levin kiiruhti edelle. Työ ei ollut ottanut sujuakseen, ja jokainen vieras oli nyt tervetullut.

XXXI

Juostuaan portaitten puoliväliin kuuli Levin eteisestä tutun yskinnän; mutta hän ei kuullut sitä selvästi omien askeltensa kolinan vuoksi, ja toivoi erehtyneensä. Sitten hän näki pitkän, tutun, luisevan hahmon eikä enää uskonut erehtyneensä, mutta toivoi kuitenkin, että se oli erehdys ja että tuo pitkä mies, joka riisui juuri ryiskellen turkkiaan, ei ollut Nikolai-veli.

Levin piti veljestään, mutta yhdessäolo tämän kanssa oli hänestä raskasta. Juuri tällä hetkellä, jolloin Levin oman äskeisen mielihohteensa ja Agafja Mihailovnan sanojen johdosta oli omituisen sekavassa mielentilassa, sairaan veljen tapaaminen tuntui hänestä erityisen vaikealta. Hänen toivomansa iloisen ja terveen vieraan sijasta, joka olisi tuonut virkistystä hänen sekavaan mielentilaansa, tulikin sairas veli, joka näki hänen lävitseen ja pakotti hänet ilmaisemaan kaikkein salatuimmatkin ajatuksensa. Eikä hän olisi tahtonut sitä.

Harmittelien tuota inhottavaa tunnettaan ja soimaten itseään Levin laskeutui kiireesti eteiseen; ja heti kun hän näki veljensä läheltä, pettymyksen tunne katosi ja vaihtui sääliin. Niin kammottavan laiha ja sairaalloinen kuin Nikolai-veli oli ollutkin, oli hän nyt käynyt vieläkin laihemmaksi ja huonommaksi. Hän oli kuin nahan verhoama luuranko.

Hän seiso i eteisessä irrotellen liinaa pitkän ja laiha n, alinomaa nytkähtelevän kaulansa ympäriltä ja hymyili omituisen sääliittävästi. Nähdessään tuon nöyrän, alistuvan hymyn Levin tuns i kurkkuaan kouristavan.

— Tulin sinua katsomaan, sanoi Nikolai kaiuttomalla äänellä, hellittämättä hetkeksikään katsettaan Levinistä. — Aioin tulla jo kauan sitten, mutta terveys on ollut vähän huono. Nyt olen tullut paljon terveemmäksi, puhui hän sivellen partaansa suurella laiha lla kämmenellään.

— Niin, niin! Levin vastasi. Ja häntä kammotti vielä enemmän, kun hän suudelles saan veljeään tuns i tämän ruumiin luisevuuden ja näki läheltä hänen suuret, oudosti tuikahtelevat silmänsä.

Muutamia viikkoja sitten Konstantin Levin oli kirjoittanut veljelleen, että tämä oli saamassa häneltä lähes 2.000 ruplaa jakamatta olleesta pienestä talonosasta, joka äskettäin oli myyty. Nikolai sanoi nyt tulleen sa noita rahoja hakemaan ja samalla viivähtämään entisessä pesässä n, koskettamaan kotoista maata saadakseen siitä muinaisten sankarien tavoin voimaa tulevaa toimintaansa varten. Vaikka hän oli käynytkin entistä kumarammaksi ja pituuteensa nähden suorastaan oudon laiha ksi, hänen liikkeensä olivat yhtä nopeat ja äkilliset kuin ennenkin. Levin saattoi hänet työhuoneeseensa.

Vastoin entisiä tapojaan Nikolai pukeutui erityisen huolellisesti, kampasi säntillisesti harvat suorat hiuksensa ja astui hymyillen yläkertaan.

Hän oli mitä sydämellisimmällä ja iloisimmalla tuulella, kuten ennen lapsena. Hän saattoi ilman kiukkua mainita Sergei Ivanovitshinkin nimen. Nähtyään Agafja Mihailovnan hän laski leikkiä tämän kanssa ja kyseli entisiä palvelijoitaan. Tieto Parfen Denisitshin kuolemasta vaikutti hänen pahasti. Hänen kasvoillaan kuvastui säikähdys, mutta hän toipui heti.

— Johan hänellä oli ikääkin, hän sanoi ja vaihtoi keskustelun aihetta. — No niin, elelenpä hän täällä sinun luonasi kuukauden tai pari ja sitten Moskovaan. Tiedätkö, että Mjajkov on tarjonnut minulle paikkaa, ja minä otan sen vastaan? Nyt minä järjestän elämäni kokonaan toisenlaiseksi, jatkoi hän. —

Tiedätkö, että minä olen ajanut sen naisen pois?

— Marja Nikolajevnan? Mistä syystä?

— Oh, hän on iljettävä nainen! Hän aiheutti minulle niin paljon ikävyyksiä. — Mutta Nikolai ei kertonut, mitä ikävyyksiä ne olivat. Hän ei voinut sanoa, että oli ajanut Marja Nikolajevnan luotaan siksi, että tee oli ollut laihaa, ja ennen kaikkea siksi, että tämä oli hoitanut häntä kuin sairasta ainakin. — Ja toiseksi minä aion nyt kokonaan muuttaa elämäni. Tietysti minä olen, kuten kaikki muutkin, tehnyt tyhmyyksiä, mutta vähät minä varoista, kunhan vain olisi terveyttä. Ja terveyteni on, Jumalan kiitos, nyt paljon parempi.

Levin kuunteli ja mietti, mutta ei voinut keksiä mitään, mitä olisi sanonut. Luultavasti Nikolai arvasi sen, koska alkoi kysellä veljensä töistä; ja Levin alkoi mielellään kertoa itsestään, koska silloin hän saattoi puhua teeskentelemättä. Hän kertoi veljelleen suunnitelmistaan ja toimistaan.

Nikolai kuunteli, mutta nähtävästi kuultu ei kiinnostanut häntä.

Nämä kaksi ihmistä olivat sukulaisia ja niin läheisiä toisilleen, että pieninkin ele tai äänensävy ilmaisi kummallekin enemmän kuin mitä sanat koskaan voivat ilmaista.

Nyt molemmilla oli yksi ajatus, joka vaimensi kaikki muut — Nikolain sairaus ja kuoleman läheisyys. Mutta kumpikaan ei uskaltanut puhua siitä, ja mitä ikinä he puhuivatkin, kaikki oli valhetta, koska kaikki oli sen peittelyä, mikä täytti heidän mielensä. Levin ei ollut koskaan ollut niin iloinen siitä, että ilta päättyi ja oli aika mennä nukkumaan. Eikä hän ollut koskaan kenenkään vieraan seurassa, edes kaikkein virallisimmalla vierailullaan, ollut niin luonnoton ja valheellinen kuin nyt oman veljensä kanssa. Luonnottomuuden tunne ja katumus tekivät hänet vieläkin luonnottomammaksi. Hän olisi tahtonut itkeä rakasta kuolevaa veljeään, mutta hänen täytyi kuunnella ja ylläpitää keskustelua siitä, miten tuo veli vastaisuudessa oli elävä.

Koska talossa oli kosteaa ja ainoastaan yksi huone oli lämmitetty, Levin käski laittaa veljelleen vuoteen omaan makuuhuoneeseensa, sermin taakse.

Nikolai paneutui maata ja kääntelehti tuon tuostakin vuoteessaan rykien ja muristen joka kerta, kun rykiminen kesti kauemmin. Väliin hän huokaisi syvään ja sanoi: "Oi, hyvä Jumala!" Väliin taas, kun yskä oli tukehduuttaa hänet, hän ärisi kiukuissaan: "S-saakeli!" Levin valvoi kauan ja kuunteli. Hänen päässään kierteli monenlaisia ajatuksia, mutta kaikkien pääpisteenä oli yksi — kuolema.

Kuolema, kaiken väistämätön loppu, tuli ensimmäisen kerran torjumattomalla voimalla hänen mieleensä. Se kuolema, joka jo asusti tuossa unissaan voihkivassa, pelkästä tottumuksesta vuoroin Jumalaa, vuoroin saatanaa avukseen huutavassa rakkaassa veljessä, ei ollut läheskään niin kaukana kuin hän ennen oli luullut. Se oli hänessä itsessäänkin, hän tunsu sen. Jollei tänään, niin huomenna, jollei huomenna, niin kolmenkymmenen vuoden päästä, mitä väliä sillä oli! Ja mitä se oli, tuo väistämätön kuolema, sitä ei hän tiennyt eikä ollut koskaan ajatellut, ei ollut osannut eikä uskaltanut ajatella. "Minä teen työtä, tahdon saada jotain aikaan ja olenkin unohtanut, että kaikki loppuu — kuolema tulee."

Hän istui pimeässä vuoteeseensa kyyristyneenä, kädet polvien ympärillä, ja mietti, pidättäen henkeään ajatuksen jännityksestä. Mutta mitä enemmän hän jännitti ajatustaan, sitä selvemmäksi hänelle kävi, että epäamättä oli niin: hän oli todellakin unohtanut, jättänyt ottamatta huomioon elämässään yhden pienen seikan — sen, että kuolema tulee ja kaikki loppuu, että oli vallan turhaa mitään aloittaakaan ja että asiaa ei voinut mitenkään auttaa. Niin, se oli kauheata, mutta niin se oli.

"Mutta olenhan minä vielä elossa. Mitä minä nyt sitten teen, mitä minä teen?" puheli hän epätoivoissaan. Hän sytytti kynttilän, nousi varovaisesti, meni peilin luo ja alkoi katsella kasvojaan ja tukkaansa. Niin, ohimoilla oli harmaita hiuksia. Hän avasi suunsa. Takahampaat alkoivat jo pilaantua. Hän paljasti lihaksekkait käsihartensa. Voimaa oli kyllä paljon. Mutta olihan Nikolai-veikollakin, joka tuolla nyt hengitti keuhkojensa jäänteillä, ollut terve ruumis. Ja yhtäkkiä hän muisti, miten he aikoinaan lapsina olivat menneet nukkumaan yhdessä ja odottaneet vain kotiopettajan poistumista ryhtyäkseen taas heittelemään toisiaan tyynyillä ja saadakseen nauraa, nauraa oikein sydämen pohjasta, niin ettei edes tuon Feodor Bogdanovitshin pelko voinut hillitä ylitsevuotavaa ja poreilevaa elämänilon tuntoa. "Ja nyt tuo luhistunut ontto rinta... ja minä, joka en tiedä mitä varten elän ja miten minun käy..."

— K-hä! K-hä! Oh, saakeli! Mitä sinä hääräät etkä nuku? kuului veljen ääni väliseinän takaa.

— En tiedä, mistä lie unettomuus tullut.

— Minä olen nukkunut hyvin. Ei enää nouse hikeäkään. Tulehan koettamaan. Eikö paita ole kuiva?

Levin kävi koettamassa, palasi taas vuoteeseensa ja sammutti kynttilän, mutta ei saanut vieläkaan pitkään aikaan unta. Juuri kun hänelle oli parhaiksi alkanut selvitä kysymys siitä, miten järjestäisi elämänsä, ilmaantui uusi ratkaisematon kysymys — kuolema.

"Niin, hän kuolee, hän kuolee ennen ensi kevättä, ja miten minä voin häntä auttaa? Mitä minä voin sanoa hänelle? Mitä minä tiedän siitä? Minähän en muistanut sitä ensinkään."

XXXII

Levin oli jo kauan sitten pannut merkille, että silloin kun ihmisten seura tuntui ensi hetkenä pahalta heidän ylenmääräisen myöntöväisyytensä ja nöyryytensä vuoksi, se muuttui pian sietämättömäksi heidän ylenmääräisen vaativaisuutensa ja oikullisuutensa vuoksi. Hän tunsi, että niin kävisi myös Nikolai-veljen suhteen. Ja tosiaankin: Nikolai-veljen lempeys loppui pian. Jo toisena aamuna hän kävi ärtyisäksi ja härnäsi tahallaan veljeään kosketellen hänen arimpia kohtiaan.

Levin tunsi tehneensä väärin eikä voinut sitä auttaa. Hän tunsi, että jollei kumpikin heistä olisi teeskennellyt, vaan lausunut suoraan ajatuksensa ja tunteensa, niin olisivat he vain katsoneet toisiaan silmiin ja Konstantin olisi vain hokenut: "Sinä kuolet, sinä kuolet!" ja Nikolai olisi vain vastailut: "Tiedän kuolevani, mutta pelkään, pelkään, pelkään!" Eivätkä he olisi mitään muuta puhuneet, jos olisivat puhuneet, mitä sydän sanoi. Mutta eihän niin voinut elää, ja siksi Konstantin oli koettanut tehdä sitä, mitä oli elinikänsä yrittänyt eikä ollut oppinut ja mitä monet, mikäli hän oli huomannut, niin hyvin osasivat, ilman sitä kun näytti olevan mahdoton elää: hän oli koettanut puhua toista kuin ajatteli ja alinomaa tuntenut, että se kuulosti valheelliselta ja että veli huomasi sen ja kärsi siitä.

Kolmantena päivänä Nikolai yllytti veljensä kertomaan taas koko suunnitelman ja alkoi itse moittivasti arvostella sitä, tahallaan sekoittaen sitä kommunismiin.

— Sinä olet vain ottanut vieraan ajatuksen, silponut sen ja tahdot soveltaa sitä sellaiseen, mihin sitä on mahdoton soveltaa.

— Minähän sanoin, ettei niillä ole mitään yhteistä. Kommunistit kieltävät omaisuuden, pääoman ja perimisen oikeutuksen, mutta minähän en kiellä tuota päästimulaa, Levinistä oli vastenmielistä käyttää tuollaisia sanoja, mutta ryhdyttyään kirjoittamaan teostaan hän oli väkisinkin yhä useammin joutunut käyttämään vieraskielisiä sanoja, — minä tahdon vain luoda järjestystä työn käyttöön.

— Juuri niin, sinä olet omaksunut vieraan ajatuksen, silponut siitä pois kaiken elinvoimaisen ja uskottelet sen olevan jotain uutta, sanoi Nikolai kaula kiukkuisesti nykien.

— Minun ajatuksellani ei ole mitään yhteistä...

— Kommunismissa, Nikolai Levin jatkoi ivan hymy huulilla ja vihan välke silmissä, — on toki sentään jonkinlainen, sanoisinko geometrinen selvyys ja varmuuden viehäytys. Kenties se on vain haavekuva. Mutta olettaakamme, että koko menneisyydestä voidaan tehdä pelkkä tabula rasa: ei ole omaisuutta eikä perhettä, ja samalla järjestyy työkin. Mutta sinulla ei ole mitään...

— Miksi sinä sekoitat asiat? Minä en ole koskaan ollut kommunisti.

— Mutta minä olen ollut ja tiedän, että se on ennen aikaista, joskin järkevää, ja että sille kuuluu tulevaisuus, kuten ensi vuosisatojen kristillisyydelle.

— Minä olen vain tahtonut osoittaa, että työvoimaa on katsottava luonnontieteelliseltä näkökannalta, toisin sanoen, tutkittava sen ominaisuudet...

— Se on aivan turhaa. Se voima löytää kyllä itse kehitysasteensa mukaisen toimintamuodon. Kaikkialla on ensin ollut orjia, sitten puoliviljelijöitä; ja onhan meilläkin puoliosatyöt, arennit, päiväläistyöt, — mitä sinä sitten etsit?

Levin kiivastui yhtäkkiä veljensä sanoista, sillä hän pelkäsi salaa, että tuo väite oli totta, että hän haki tasapainoa kommunismin ja tiettyjen muotojen välillä ja että se tasapaino tuskin oli mahdollinen.

— Minä haen tuottavia työkeinoja sekä itselleni että työväelle. Minä tahdon järjestää..., vastasi hän kiivaasti.

— Vielä mitä; niin kuin aina ennenkin sinä tahdot nytkin olla erikoinen, talonpoikien nylkemisessäkin

sinulla pitää olla aatteet ja muut.

— No niin, sinä ajattelet niin, ja jätä minut rauhaan.

— Niin jätänkin ja heti paikalla! Mene helvettiin! Olin hiton tyhmä, kun tulin ensinkään!

Vaikka Levin kuinka koetti rauhoitella veljeään, Nikolai ei ottanut sitä kuuleviin korviinsa, vaan sanoi vain, että oli parasta erota. Konstantin näki, että koko elämä oli käynyt Nikolaille sietämättömäksi.

Nikolai oli jo lähtövalmiina, kun Konstantin taas tuli hänen luokseen ja esitti hänelle luonnottoman anteeksipyyntönsä, jos oli jollain tavoin loukannut häntä.

— Sinä jalomielinen! sanoi Nikolai ja hymyili. — Jos tahdot olla oikeassa, niin voin suoda sinulle sen ilon. Sinä olet oikeassa; mutta minä lähdän sittenkin!

Juuri ennen lähtöään Nikolai suuteli veljeään ja sanoi katsahtaen häneen äkkiä omituisen vakavasti:

— Älä sentään muistele minua pahalla, Kostja! — ja hänen äänensä värähteli.

Ne olivat ainoat vilpittömästi lausutut sanat. Levin ymmärsi niiden tarkoituksen: "Sinä näet ja tiedät, miten huonosti minun laitani on, ja kenties emme enää tapaa toisiamme", ne merkitsivät. Levin ymmärsi sen ja kyyneleet herahtivat hänen silmistään. Hän suuteli veljeään vielä kerran, mutta ei voinut eikä osannut sanoa mitään.

Kolmantena päivänä veljensä lähdön jälkeen Levinkin lähti ulkomaille. Tavatessaan junassa Shtsherbatskin, Kittyn serkun, Levin hämmästytti häntä suuresti synkkyydellään.

— Mikä sinun on?

— Eipähän mikään, muuten vain on iloa vähän maailmassa.

— Vähänkö? Lähdepäs sinäkin Pariisiin, niin nähdään onko iloa.

— En minä enää sellaisesta välitä. Minä olen jo lähempänä hautaa.

— Sepä merkillistä! sanoi Shtsherbatski nauraen. — Minä olen vasta valmistautunut aloittamaan elämäni.

— Niin minäkin vähän aikaa sitten ajattelin, mutta nyt minä tiedän kuolevani pian.

Levin sanoi sen, mitä tosiaankin oli ajatellut viime aikoina. Hän näki kaikessa vain kuolemaa tai sen lähenemistä. Mutta hänen alulle panemansa asia kiinnosti häntä sitä enemmän. Täytyihän jotenkin elää elämänsä loppuun, kunnes kuolema tulisi. Pimeys verhosi häneltä kaiken. Mutta juuri sen vuoksi hän tunsi, että ainoana johtolankana tuossa pimeydessä oli hänen työnsä, ja viimeisillä voimillaan hän pysytteli siinä kiinni.

NELJÄS OSA

I

Kareninin puoliset asuivat yhä saman katon alla ja tapasivat toisensa joka päivä, mutta olivat tuiki vieraita toisilleen. Aleksei Aleksandrovitsh oli ottanut säännökseen tavata vaimoaan joka päivä, jottei palvelusväki saisi syytä minkäänlaisiin oletuksiin, mutta väitteli päivällisen syömistä kotona. Vronski ei koskaan käynyt Kareninin kodissa, mutta Anna tapasi häntä muualla ja Aleksei Aleksandrovitsh tiesi sen.

Asema oli kiusallinen kaikille kolmelle, eikä yksikään heistä olisi voinut elää päivääkään siinä asemassa, jollei olisi toivonut sen pian muuttuvan ja pitänyt sitä vain ohimenevänä hankalana vaiheena. Aleksei Aleksandrovitsh odotti, että tuo rakkaus menee pian ohitse niin kuin kaikki muutkin, että kaikki unohtavat sen ja hänen nimensä pysyy tahrattomana. Anna, jonka ympärille tilanne oli rakentunut ja jolle se oli kaikkein kiusallisimmin, kykeni kestämään sitä vain siksi, ettei ainoastaan odottanut, vaan oli lujasti vakuuttunut, että koko ongelma ratkeaa ja selviää aivan pian. Hän ei lainkaan tiennyt, mikä sen selvittäisi, mutta uskoi lujasti, että selviäminen tapahtuisi aivan pian. Vronski, joka tahtomattaan oli Annan vaikutuksen alaisena, odotti myös jotain hänestä itsestään riippumatonta, joka selvittäisi kaikki vaikeudet.

Keskitalvella Vronskilla oli yksi sangen ikävä viikko. Hänet oli esitelty Pietariin saapuneelle ulkomaalaiselle prinssille, jolle hänen oli määrä näyttää Pietarin nähtävyyksiä. Vronski oli itse komea mies, lisäksi hän osasi käyttäytyä arvokkaan kunnioittavasti ja oli tottunut seurustelemaan ylhäisimpienkin henkilöitten kanssa; siksi hänet olikin valittu prinssin seuratoveriksi. Mutta tämä velvollisuus kävi hänelle sangen raskaaksi. Prinssi ei tahtonut laiminlyödä mitään, mistä kotona olisi saatettu kysyä, oliko hän sen Venäjällä nähty; ja hän halusi itsekin hyödyntää venäläisiä huvituksia niin paljon kuin mahdollista. Vronskin piti kaikessa olla hänen oppaanaan. Aamupäivisin ajeltiin katselemassa kaupungin nähtävyyksiä; iltaisin otettiin osaa kansallisiin huvituksiin. Prinssillä oli kerrassaan harvinainen terveys; voimistelu ja huolenpito omasta kehosta olivat tehneet hänestä niin voimakkaan, että huolimatta liiallisuuksista, joiden valtaan hän huvitellessaan antautui, hän näytti aina raikkaalta kuin vihreä ja kiiltävä hollantilaiskurkku. Prinssi oli matkustanut paljon, ja hänen mielestään nykyaikaisten mukavien liikenneyhteyksien tarkempia ansioita oli se, että saattoi helposti päästä osalliseksi eri maiden kansallisista huvituksista. Hän oli ollut Espanjassa, laulanut siellä serenadeja ja rakastellut mandoliinia soittavaa espanjatarta. Sveitsissä hän oli tappanut gemssin. Englannissa hän oli punainen hännystakki yllään ratsastanut aitojen yli, lyönyt vetoa ja tappanut 200 fasaania. Turkissa hän oli käynyt haaremissa, Intiassa ratsastanut norsulla ja halusi nyt Venäjällä saada maistaa kaikkia aitovenäläisiä huvituksia.

Vronski, joka oli ikään kuin prinssin seremoniamestarina, sai nähdä paljon vaivaa järjestäessään ohjelmaksi eri henkilöiden prinssille tarjoamia venäläisiä huvituksia. Ohjelmassa oli vauhtiajtoa, blinejä, karhunmetsästystä, kolmivaljakkoajtoa, mustalaisia ja venäläisiä astiansärkemisjuominkeja. Ja ihmeteltävän helposti prinssi omaksui venäläisen hengen, löi kumoon tarjottimen astioineen, piteli polvellaan mustalaisnaisia ja näytti ikään kuin kysyvän, oliko vielä jotain muutakin vai siihenkö rajoittuikin koko venäläinen henki.

Itse asiassa prinssiä miellyttivät kaikista venäläisistä huvituksista eniten ranskalaiset näyttelijättäret, balettianssijatar ja valkealeimainen samppanja. Vronski oli tottunut prinssien seuraan, mutta — siitäkö syystä, että hän itse oli viime aikoina paljon muuttunut, vaiko tuon prinssin liian suuresta läheisyyden johdosta tämä viikko oli tuntunut hänestä pelottavan raskaalta. Hänellä oli koko viikon ollut sen tapainen tunne kuin voisi kuvitella olevan vaarallisen mielipuolen seuraksi määrätyllä ihmisellä, joka pelkää mielipuolta ja tämän läheisyyden vuoksi myöskin omaa järkeään. Hän oli havainnut välttämättömäksi olla hetkeksikään höllentämättä ankaran virallisen arvonannon sävyä, ettei joutuisi loukatuksi. Prinssi kohteli halveksivasti niitä ihmisiä, jotka Vronskin ihmetykseksi olivat valmiit kaikkeen toimittaakseen prinssille venäläisiä huvituksia. Hänen arvionsa venäläisistä naisista, joita hän halusi tutkia, sai Vronskin usein punastumaan vihasta. Pääsyy, miksi prinssin seura tuntui Vronskista niin painostavalta, oli se, että Vronski näki hänessä tahtomattaankin itsensä. Eikä tuo kuvastin mairitellut hänen itserakkauttaan. Siinä hän näkyi vain sangen tyhmä, sangen itsetietoinen, sangen terve ja sangen siisti herrasmies eikä mitään muuta. Hän oli gentleman — sitä ei Vronski voinut kieltää: sävyisä ja vaatimaton ylempien seurassa, vapaa ja suora vertaistensa parissa ja halveksivan hyväntahtoinen alemmilleen. Vronski oli itse ollut samanlainen ja pitänyt sitä suurena ansionaan. Mutta prinssin nähden hän oli alempi, ja tuo halveksivan hyväntahtoinen suhde raivostutti häntä.

"Tyhmä kuin nauta! Olenko minä tosiaankin tuollainen?" hän ajatteli.

Kun hän sitten seitsemäntenä päivänä sanoi jäähyväiset Moskovaan lähtevälle prinssille ja sai kiitokset toimestaan, hän oli onnellinen tietäessään vapautuneensa nolosta asemastaan ja epämiellyttävästä peilistään. Hän hyvästeli prinssin asemalla heidän palatessaan karhunmetsästyksestä, joka oli ollut läpi yön kestävää näytöstä venäläisestä uljuudesta.

Palattuaan kotiin Vronski löysi kirjelman Annalta. "Olen sairas ja onneton", kirjoitti Anna. "En voi lähteä ulos, mutta en myöskään voi enää kauempaa olla näkemättä teitä. Tulkaa illalla. Seitsemän aikaan Aleksei Aleksandrovitsh menee neuvostoon ja on siellä kymmeneen asti." Vronski ihmetteli hetkisen, että Anna kutsui hänet suoraan kotiinsa huolimatta aviomiehensä kiellosta, ja päätti mennä.

Vronski oli tänä talvena ylennetty everstiksi, hän oli eronnut rykmentistä ja asui yksin. Syötyään aamiaista hän paneutui heti sohvalle pitkäkseen, ja viidessä minuutissa hänen viime päivinä näkemiensä inhottavien kuvien muistot sekoittuivat mielikuviin Annasta ja karhunajajatalonpojasta, jolla oli ollut tärkeä osa karhunajossa, ja hän nukahti. Hän heräsi pimeässä vavisten pelosta ja sytytti kynttilän. "Mitä, mitä ihmettä se oli? Mitä kamalaa unta minä näinkään? Niin, niin. Oli kuin joku pieni, likainen, pörröpartainen talonpoika — niin kuin se yöllinen karhunajaja — olisi tehnyt jotain selkä kyyryssä ja yhtäkkiä alkanut puhua ranskaksi joitakin omituisia sanoja. Eihän siinä ollut mitään muuta", mietti hän. "Miksi se sitten oli niin hirveätä?" Hän muisti taas sanat, jotka tuo mies oli lausunut, ja kylmän väreet karmivat hänen selkäänsä.

"Mitä järjettömyksiä!" hän ajatteli ja katsoi kelloaan.

Oli jo puoli yhdeksän. Hän soitti palvelijan sisään, pukeutui nopeasti ja lähti ulos unohtaen kokonaan unensa ja harmitellen vain myöhästymistään. Saapuessaan Kareninin asunnon luo hän katsahti kelloaan ja näki sen olevan kymmentä minuuttia vailla yhdeksän. Korkeat ja kapeat vaunut harmaine hevosineen odottelivat pääovella. Vronski tunsi ne Annan vaunuiksi. "Hän on lähdössä minun luokseni", ajatteli Vronski, "ja se olisi ollutkin parempi. Minun on hankala mennä tuohon taloon. Mutta vähät siitä, enhän minä voi ruveta lymyilemään", päätteli hän ja — tottuneena lapsuudesta asti vapaaseen, ujustelemattomaan käytökseen — nousi reestä ja astui ovea kohti. Samassa ovi avautui ja ovenvartija, matkavaippa käsivarrella, antoi merkin kuskille. Vronski, joka ei ollut tottunut huomaamaan pikkuseikkoja, huomasi nyt kuitenkin omituisen hämmästyksen ilmeen ovenvartijan kasvoilla tämän katsahtaessa häneen. Vronskin astuessa ovesta sisään Aleksei Aleksandrovitsh tuli vastaan, ja he olivat vähällä törmätä. Kaasuvalo lankesi suoraan Kareninin mustan hatun alta näkyville värittömille ja elottomille kasvoille ja majavannahkakauluksen välistä hohtavalle valkealle solmukkeelle. Hänen liikkumaton, himmeä katseensa kohdistui suoraan Vronskin kasvoihin. Vronski kumarsi, Aleksei Aleksandrovitsh kohotti kättään hattua kohti ja meni huuliaan purren ohitse. Vronski näki, kuinka hän taakseen katsomatta istuutui vaunuihin, otti ikkunasta vaipan ja kiikarin ja katosi. Vronski meni eteiseen. Hänen kulmansa olivat rypyssä, ja silmissä välkähteli vihainen ja ylpeä loiste.

"Miten inhottava tilanne!" hän ajatteli. "Jos hän suostuisi taistelemaan ja puolustaisi kunniaansa, voisin minäkin tehdä jotain, jotenkin ilmaista tunteeni; mutta tuo kurjuus ja raukkamaisuus... oh! Hän tekee minusta petturin, vaikken minä ole koskaan tahtonut enkä tahdo ketään pettää."

Wreden puistossa tapahtuneen selvittelyn jälkeen Vronskin mieli oli kovasti muuttunut. Hän oli täysin alistunut Annan heikkouteen, tämä kun antautui hänelle kokonaan ja vain odotti häneltä kohtalonsa ratkaisua, ja lakannut kuvittelemasta, että tämä salainen lemmensuhde voisi päättyä, kuten hän silloin oli ajatellut. Kaikki kunnianhimoiset suunnitelmat olivat taas siirtyneet taka-alalle. Hän tunsi joutuneensa pois siitä toimintapiiristä, jossa kaikki oli määriteltyä, ja antautui kokonaan tunteensa valtaan, joka satoi häntä yhä lujemmin Annaan.

Eteisessä hän kuuli Annan loittonevat askeleet. Hän ymmärsi Annan odotelleen ja kuulostelleen häntä ja palaavan nyt takaisin vierashuoneeseen.

— Ei! Anna huudahti nähdessään Vronskin, ja heti ensi sanalla kyyneleet kihosivat hänen silmiinsä, — ei, jos tällainen jatkuu, niin se tapahtuu vielä paljon, paljon pikemmin!

— Mikä, ystäväiseni?

— Mikäkö? Minä odotan ja kidun tunnin, kaksi... Ei, ei, en minä, en minä!... Enhän minä voi torua sinua. Varmaankaan et päässyt ennen. En minä enää!

Hän asetti molemmat kätensä Vronskin olkapäille ja loi mieheen pitkän, riemua täynnä olevan ja kuitenkin tutkivan katseen. Hän tutki Vronskin kasvoja viime näkemän jälkeen. Kuten aina heidän tavatessaan hän vertasi nytkin omaa — verrattomasti ihannoitua ja todellisuudessa mahdotonta — mielikuvaansa Vronskista todelliseen Vronskiin sellaisena, kuin tämä oli hänen edessään.

— Tuliko hän vastaasi? kysyi Anna, kun he olivat istuutuneet kattolampun alla olevan pöydän luo. — Se oli sinulle rangaistukseksi myöhästymisestääsi.

— Mutta kuinka siinä niin kävi? Hänenhän piti olla neuvostossa.

— Hän oli ja tuli ja lähti taas jonnekin. Mutta vähät siitä. Ei puhuta siitä enää. Missä sinä olet ollut? Yhäkö vain prinssin kanssa?

Anna tunsu tarkkaan hänen elämänsä. Vronski aikoi sanoa, ettei ollut nukkunut koko yönä ja oli siksi nukkunut päivällä, mutta ei raaskinut puhua siitä, kun näki edessään Annan kiihottuneet ja onnelliset kasvot. Ja hän sanoi, että hänen oli täytynyt käydä tekemässä selkoa prinssin lähdöstä.

— No nyt se on loppunut? Hän on lähtenyt jo?

— Niin on, Luojan kiitos. Sinä et usko, miten sietämätöntä se on minulle ollut.

— Miten niin? Sellaistahan se on teidän nuorten miesten tavallinenkin elämä, hän sanoi rypistäen kulmiaan ja alkoi irrottaa koukkua pöydällä olevasta virkkuutyöstä.

— Minä olen jo kauan sitten jättänyt sen elämän, Vronski sanoi kummeksuen Annan ilmeen muutosta ja koettaen ymmärtää sen merkityksen. — Ja minä myönnän, lisäsi hän suu hymyssä, valkea tiivis hammasrivi välkkyen, — että kuluneen viikon aikana sitä elämää katsellessani olen nähnyt itseni kuin peilistä, eikä se ole ollut hauskaa.

Anna piti virkkuuta käsissään, mutta ei virkannut, vaan suuntasi Vronskiin omituisen, välkkyvän ja torjuvan katseen.

— Tänä aamuna Liza kävi luonani, — ne käyvät yhä luonani huolimatta Lidia Ivanovnasta, — ja kertoi minulle teidän ateenalaisillastanne. Kuinka iljettävää!

— Minä aioin juuri sanoa, että... Anna keskeytti hänet.

— Oliko se sama Therese, jonka sinä ennen tunsit?

— Minä aioin juuri...

— Kuinka te miehet olette inhottavia! Kuinka te ette käsitä, ettei nainen voi sitä unohtaa, puhui hän kiivastuen yhä enemmän ja siten paljastaen hermostumisensa syyn. — Mitä minä tiedän, mitä minä voin tietää kaikesta siitä? En muuta kuin mitä sinä itse kerrot. Ja mistä minä tiedän, onko se aina totta?

— Anna! Sinä loukkaat minua. Etkö sinä sitten luota minuun? Enkö minä ole sanonut sinulle, ettei minulla ole ainoatakaan ajatusta, jonka salaisin sinulta?

— Kyllä, kyllä, myönsi Anna koettaen karkottaa pois mustasukkaiset ajatuksensa, — mutta jos sinä tietäisit, miten raskasta minulla on!... Luotanhan minä, luotan... Mitä sinä aioit sanoa?

Mutta Vronski ei voinut heti muistaa, mitä oli aikonut sanoa. Nuo yhä tiheämmin sattuvat mustasukkaisuuden puuskat kauhistuttivat häntä ja kylmensivät salaa hänen tunnettaan, vaikka hän tiesikin, että mustasukkaisuus johtui rakkaudesta häneen. Kuinka usein hän olikaan vakuutellut itselleen, että Annan rakkaus oli hänen elämänsä onni; ja nythän Anna rakasti häntä niin kuin voi rakastaa nainen, jolle rakkaus on merkinnyt enemmän kuin mikään elämässä, — ja hän oli paljon kauempana onnesta kuin seuratessaan Annaa tämän lähtiessä Moskovasta. Silloin hän oli pitänyt itseään onnettomana, mutta onni oli ollut edessäpäin; nyt hän tunsu parhaimman onnen olevan jo takana. Anna ei ollut ensinkään sellainen, jollaisena Vronski oli häntä ensi aikoina pitänyt. Sekä henkisesti että fyysisesti hän oli muuttunut huonoon suuntaan. Hänen vartalonsa oli levinnyt kovasti, ja kun hän puhui näyttelijättärestä, hänen kasvoillaan oli ilkeä, rumentava ilme. Vronski katseli häntä sellaisin silmin kuin ihminen katselee poimimaansa kuihtuvaa kukkaa, jossa hän vaivoin enää havaitsee sitä kauneutta, jonka vuoksi on taittanut ja turmellut sen. Ja kuitenkin hän tunsu, että rakkauden ollessa voimakkaimmillaan hän olisi kenties voinut nyhtäistä sen sydämestään, jos olisi vain kovasti tahtonut; mutta nyt, kun hän ei huomannut tuntevansa erityistä rakkautta, hän tiesi, että heidän suhdettaan ei voinut katkaista.

— No niin, mitä sinä aioit sanoa? Minä ajoin riivaajan pois, lisäsi Anna. Riivaajaksi he nimittivät keskenään mustasukkaisuutta. — Niin, mitä sinä aioit sanoa siitä prinssistä? Miksi sinun oli niin raskasta?

— Oi, aivan sietämätöntä! Vronski sanoi koettaen tavoittaa häipyneitä ajatuksen lankaa. — Hänelle ei ole eduksi se, että häneen tutustuu lähemmin. Jos hänet pitäisi määritellä, niin hän on mielestäni kuin

hyvin ruokittu eläin, jollaiset saavat näyttelyssä ykkösmitalit, eikä mitään muuta, hän sanoi harmistuneesti, ja tuo hänen harminsa kiinnosti Annaa.

— Eihän, miten niin? väitti Anna vastaan. — Onhan hän sentään paljon nähnyt, sivistynyt.

— Se on kokonaan eri sivistystä tuo heidän sivistyksensä. Hän on nähtävästi sivistynyt vain siksi, että saisi halveksia sivistystä, niin kuin he halveksivat kaikkea, paitsi eläimellisiä huvituksia.

— Mutta teidän pidätte kaikki noista eläimellisistä huvituksista, Anna sanoi, ja Vronski huomasi taas hänen karttavan, synkän katseensa.

— Miksi sinä oikeastaan puolustat häntä? kysyi Vronski hymyillen.

— Enhän minä puolusta, minulle se on aivan yhdentekevää; minä vain ajattelen, että jollet sinä itse pitäisi niistä huvituksista, olisit voinut kieltäytyäkin. Mutta sinua huvittaa katsella Thereseä Eevan puvussa...

— Taaskin, taaskin riivaaja! Vronski sanoi tarttuen Annan pöydällä lepäävään käteen ja suudellen sitä.

— Mutta minä en voi sille mitään! Sinä et tiedä, miten minä olen kitunut sinua odottaessani! Minä en usko olevani mustasukkainen. Ei se ole mustasukkaisuutta. Minä luotan sinuun, kun sinä olet siinä minun luonani; mutta kun sinä jossain yksinäsi vietät minulle käsittämätöntä elämää...

Anna veti päänsä kauemmaksi ja irrotti viimeinkin koukun virkkuutyöstään. Valkea villalanka välkkyi lampun valossa, kun silmukat alkoivat etusormen auttamina perä perää puikahdella päällekkäin, ja kirjaillun kalvosimen verhoama hento ranne käännähteli hermostuneen näköisesti edestakaisin.

— No kerrohan, missä Aleksei Aleksandrovitsh tuli sinua vastaan? kysyi hän äkkiä luonnottomasti helähtävällä äänellä.

— Me satuimme ovelta vastakkain.

— Ja hän tervehti sinua näin?

Anna venytti kasvonsa pitkiksi, ummisti puoleksi silmänsä, pani kätensä yhteen ja muutti nopeasti ilmetään. Vronski huomasi yhtäkkiä hänen kauniilla kasvoillaan saman ilmeen, joka Aleksei Aleksandrovitshilla oli ollut hänen tervehtiessään. Vronski hymyili, ja Anna herahti iloiseen, rinnasta tulevaan nauruun, joka oli hänen viehättävimpiä puoliaan.

— Minä en voi käsittää häntä, Vronski sanoi. — Jos hän olisi jättänyt sinut syksyisen tunnustuksesi jälkeen, jos hän olisi haastanut minut kaksintaisteluun, niin minä käsittäisin, mutta sietää sellaista asemaa... Hänhän kärsii siitä, näkeehän sen.

— Hän? Anna sanoi ivallisesti hymähtäen. — Hän on täysin tyytyväinen.

— Miksi me kaikki kidutamme toisiamme, kun kaikki voisi olla niin hyvin?

— Hän ei kidu. Kyllä minä tunnen hänet ja sen valheen, jonka läpitunkema hän on. Voiko ihminen, joka tuntee jotain, elää sillä tavoin kuin hän minun kanssani elää? Hän ei ymmärrä mitään eikä tunne mitään. Saattaako mies, joka jotain tuntee, elää rikollisen vaimonsa kanssa samassa kodissa? Ja vielä puhua hänen kanssaan? Sanoa sinuksi?

Ja taaskin hän tahtomattaan viehättyi esittämään miestänsä: "Sinä, ma chère, sinä, Anna!"

— Hän ei ole mies eikä ihminen, vaan nukke. Kukaan muu ei sitä tiedä, mutta minä tiedän. Oo, jos minä olisin hänen sijassaan, olisin jo kauan sitten tappanut, repinyt palasiksi sellaisen vaimon kuin minä olen, enkä enää puhuttelisi minua: "Sinä, ma chère, sinä, Anna." Hän ei ole ihminen, vaan ministeriökone. Hän ei ymmärrä sitä, että minä olen sinun vaimosi, että hän on vieras ja liikaa... Ei puhuta siitä!

— Sinä et ole oikeudenmukainen, ystäväni! Vronski sanoi koettaen rauhoitella häntä. — Mutta sama se, ei puhuta hänestä. Kerro minulle mitä olet tehnyt? Ja mikä sinua on vaivannut? Mitä tohtori on sanonut siitä?...

Anna katsoi häneen silmissään ivallinen ilo. Hän muisti nähtävästi vielä muitakin naurettavia ja rumia puolia miehestään ja odotti hetkeä niiden kertomiseen.

Mutta Vronski jatkoi:

— Minä arvaan, ettei se ole mitään tautia, vaan tilastasi johtuvaa.
Milloin se tapahtuu?

Ilakoiva välke katosi Annan silmistä, ja entinen ilme vaihtui uuteen, hiljaiseen, surumieliseen hymyyn, joka kätki jonkin toiselle tuntemattoman salaisuuden.

— Pian, pian. Sinä sanot aina, että meidän tilanteemme on kiduttava ja että se täytyy selvittää. Jos sinä tietäisit, miten raskas se minulle on, mitä kaikkea minä antaisin saadakseni vapaasti ja rohkeasti rakastaa sinua! Minä en kiduttaisi itseäni enkä sinua mustasukkaisuudellani... Ja niin on pian käyvä, joskin toisella tavoin kuin me olemme ajatelleet.

Ja ajatellessaan, kuinka oli käyvä, Anna tunsu itsensä niin sääliittäväksi, että kyyneleet kihosivat hänen silmiinsä ja hänen täytyi hetkeksi vaieta. Hän laski Vronskin käsivarrelle sormusten koristaman valkean kätensä, joka hohti ja välkähteli lampun valossa.

— Se ei tapahdu niin kuin me olemme luulleet. Minä en olisi tahtonut puhua siitä, mutta sinä pakotit minut. Pian, pian kaikki ratkeaa, ja me rauhoitumme jokainen emmekä enää tuskittele.

— Minä en käsitä, Vronski sanoi käsittäen kuitenkin.

— Sinä kysyit, milloin. Pian. Ja minä en selviä hengissä. Älä keskeytä! Ja Anna kiiruhti puhettaan. — Minä tiedän sen ja tiedän varmasti. Minä kuolen, ja olen hyvilläni, että päästän siten vapautteen itseni ja teidät.

Kyyneleet vierivät hänen silmistään. Vronski kumartui hänen kätensä puoleen ja alkoi suudella sitä koettaen salata liikutuksensa, jonka tiesi vallan aiheettomaksi, mutta jota ei jaksanut voittaa.

— Niin, niin, parasta onkin niin, Anna virkkoi puristaen voimakkaasti Vronskin kättä. — Mitään muuta keinoa ei olekaan.

Vronski toipui ja kohotti päätään.

— Mitä lorua! Mitä järjetöntä lorua sinä puhut!

— Ei, totta se on.

— Mikä, mikä on totta?

— Että minä kuolen. Olen nähnyt sellaisen unen.

— Unen? toisti Vronski ja muisti samalla unissaan näkemänsä talonpojan.

— Niin, unen, Anna sanoi. — Minä näin sen jo kauan sitten. Olin juoksevinani makuuhuoneeseeni, josta minun piti hakea jotain tai saada kuulla jotain: sinähän tiedät miten unissa on, puhui hän silmät pyöreänä kauhusta, — ja makuukamarin nurkassa törrötti jotakin.

— Oh, mitä lorua! Kuinka voit uskoa...

Mutta Anna ei antanut keskeyttää itseään. Se, mitä hän puhui, oli hänelle siinä määrin tärkeää.

— Se kääntyi, ja minä huomasin, että se oli mies, pörröpartainen, pieni ja hirveännäköinen talonpoika. Minä aioin juosta pois, mutta se kumartui säkkinsä ääreen ja kopeloi sieltä jotain...

Hän näytti, miten mies oli kopeloinut säkkiään. Kauhu kuvastui hänen kasvoistaan. Ja oman unensa muistaessaan Vronski tunsu samanlaista kauhua.

— Se kopeloi ja puhui ranskaa nopeasti ja, tiedät kyllä, tavallaan keimailevan sorakielisesti: *Il faut le battre le fer, le broyeur, le pétrir...* Ja minä tahdoin herätä pelosta ja heräsinkin, mutta ainoastaan unissani. Ja aloin kysellä itseltäni, mitä kummaa se saattaisi merkitä. Ja Kornei sanoo minulle: "Lapsivuoteeseen, lapsivuoteeseen kuolette, lapsivuoteeseen, rouva kulta"... Ja minä heräsin...

— Mitä lorua, mitä lorua! puheli Vronski, mutta tunsu itse, että hänen äänestään puuttui kokonaan vakuuttavuus.

— Mutta emme puhu siitä. Soitahan kelloa, minä pyydän tuomaan teetä.
Odota hiukan, ei kestä enää kauan...

Mutta hän pysähtyi äkkiä. Hänen kasvojensa ilme muuttui silmänräpäyksessä. Kauhu ja kiihtymys vaihtui yhtäkkiä hiljaiseen, vakavan ja autuaan tarkkaavaisuuden ilmeeseen. Vronski ei voinut ymmärtää tuon muutoksen merkitystä. Anna kuulosteli uuden elämän liikehdintää sisällään.

IV

Kohdattuun Vronskin asuntonsa portailla Karenin oli mennyt italialaiseen oopperaan, kuten oli aikonutkin. Siellä hän oli istunut kahden näytöksen ajan ja tavannut kaikki ne, joita oli tahtonut tavata. Tultuaan kotiin hän katseli tarkasti naulakkoa ja huomattuaan, ettei missään ollut sotilaspäällystakkaa, hän meni tapansa mukaan työhuoneeseen. Mutta vastoin tapaansa hän valvoi ja käveli edestakaisin työhuoneessa kello kolmeen saakka yöllä. Vihan tunne Annaa kohtaan, joka ei tahtonut noudattaa säädylisyyden vaatimuksia eikä täyttää ainoata hänelle määrättyä ehtoa: olla tapaamatta rakastajaansa kotona, ei antanut hänelle rauhaa. Anna ei ollut täyttänyt tätä vaatimusta, joten Aleksei Aleksandrovitshin tuli rangaista häntä ja panna uhkauksensa käytäntöön: hakea avioeroa ja riistää häneltä poika. Aleksei Aleksandrovitsh tunsi kaikki tähän tehtävään liittyvät vaikeudet, mutta hän oli sanonut tekevänsä niin, ja hänen täytyi nyt täyttää uhkauksensa. Kreivitär Lidia Ivanovna oli antanut hänelle viittauksia siitä, että se oli paras keino hänen asemansa selvittämiseksi, ja viimeaikainen avioerokäytäntö oli kehittänyt alan sellaiselle asteelle, että Aleksei Aleksandrovitshin arveli muodollisten vaikeuksien voittamisen olevan mahdollista. Sitä paitsi yksi onnettomuus oli tuonut mukanaan toisia, ja vierasheimoisten oloja ja Zaraiskin läänin peltojen kastelua koskevat asiat olivat tuottaneet Aleksei Aleksandrovitshille sellaisia ikävyyksiä viranhoidon parissa, että hän oli viime ajat ollut äärimmäisen hermostunut.

Hän ei saanut unta koko yönä, ja hänen vihansa kasvoi jonkinlaisessa suunnattomasti suurenevassa sarjassa, saavuttaen aamulla äärimmäisen rajansa. Hän pukeutui nopeasti ja lähti vaimonsa kamariin heti kun kuuli tämän nousseen ylös. Hän astui sisään ikään kuin kantaen täyttä vihan maljaa, varoen sen läikkymistä, ettei olisi vihan myötä kadottanut välienselvittelyyn tarvitsemaansa tarmoa.

Anna, joka luuli niin hyvin tuntevansa miehensä, hämmästytti Aleksei Aleksandrovitshin ulkonäköä tämän astuessa ovesta sisään. Otsa oli kurtussa ja silmät katsoivat synkästi eteensä Annan katsetta karttaen; suu oli lujasti ja halveksivasti kiinni. Hänen käynnistään, liikkeistään ja äänensävyistään kuvastui päättäväisyys ja varmuus, jollaista Anna ei ollut koskaan ennen nähnyt. Tervehtimättä vaimoan hän meni suoraan kirjoituspöydän luo, otti avaimen ja avasi laatikon.

— Mitä te tahdotte? huudahti Anna.

— Teidän rakastajanne kirjeitä, sanoi mies.

— Niitä ei ole täällä, Anna sanoi työntäen laatikon kiinni. Mutta tästä liikkeestä Aleksei Aleksandrovitsh ymmärsi arvanneensa oikein ja tempaisi Annan käden raasti syrjään sysäten itselleen salkun, jossa tiesi vaimon pitävänsä arvokkaimpia papereitaan. Anna aikoi riistää sen pois, mutta Aleksei Aleksandrovitsh sysäsi hänet luotaan.

— Istukaa! Minun täytyy puhua kanssanne, hän sanoi asettaen salkun kainaloonsa ja puristaen sitä niin jäntevästi, että olkapää kohosi.

Anna katsoi häneen ihmetellen ja arkaillen eikä sanonut mitään.

— Minähän sanoin teille, etten salli teidän ottaa vastaan rakastajanne minun kodissani.

— Minun täytyi tavata hänet, jotta... Anna pysähtyi keksimättä mitä sanoisi.

— En halua mitään yksityiskohtaisia tietoja siitä, miksi naisen täytyy tavata rakastajaansa.

— Minä aion... minä vain... Anna sanoi sävähtäen punaiseksi.

Miehen raakuus hermostutti häntä ja antoi hänelle rohkeutta. —
Ettekö todellakaan tunne, kuinka helppo teidän on loukata minua? hän sanoi.

— Loukata voi vain kunniallista miestä ja kunniallista naista, mutta jos sanoo varkaalle, että hän on varas, on se vain tosiasian toteamista.

— Tuollaista julmuutta minä en olisi teiltä odottanut.

— Te sanotte julmuudeksi sitä, että mies antaa vaimolleen täyden vapauden ja kunniallisen nimensä turvan sillä ainoalla ehdolla, että vaimo noudattaa säädylisyyden vaatimuksia. Onko se julmuutta?

— Se on pahempaa kuin julmuus, se on alhaisuutta, jos tahdotte sen tietää! huudahti Anna vihan vimmassa ja nousi aikoen lähteä huoneesta.

— Ei! Aleksei Aleksandrovitsh huudahti vinkuvalla äänellään, joka oli nyt kohonnut kokonaisen

sävelaskeleen tavallista korkeammalle; hän tarttui isoilla sormillaan Annan käteen niin lujasti, että siihen painui rannerenkaasta punainen jälki, ja työnsi Annan väkisin paikoilleen. — Alhaisuuttako? Jos te tahdotte käyttää sitä sanaa, niin alhaisuutta on hylätä rakastajansa vuoksi miehensä ja poikansa ja kuitenkin syödä miehensä leipää!

Anna painoi päänsä alas. Hän ei sanonut sitä, mitä oli sanonut eilen rakastajalleen: että Vronski oli hänen oikea miehensä ja että tämä toinen oli liikaa. Hän ei edes ajatellut sitä. Hän tunsi miehensä sanojen koko totuuden ja sanoi vain hiljaa:

— Te ette voi kuvata minun asemaani huonommaksi kuin miksi sen itse käsität; mutta minkä vuoksi te puhutte minulle siitä?

— Minkäkö vuoksi puhun? jatkoi Aleksei Aleksandrovitsh yhtä kiukkuisesta — Siksi että te tietäisitte, että minä ryhdyn keinoihin tehdäkseni lopun tästä tilanteesta, koska ette suostunut täyttämään tahtoani edes säädyllisyyden noudattamisessa.

— Pian se loppuu muutenkin, Anna sanoi, ja taas kihosivat kyöneleet silmiin hänen ajatellessaan läheistä, toivottavalta tuntuva kuolemaa.

— Se loppuu pikemmin kuin te rakastajanne kanssa olette ajatelleet! Te kaipaatte vain eläimellisen intohimonne tyydyttämistä...

— Aleksei Aleksandrovitsh! En edes puhu mitään jalomielisyydestä, mutta onhan kunnotonta lyödä kaatunutta.

— Niin, te ajattelette vain itseänne, mutta vähät välitätte sen ihmisen kärsimyksistä, joka on ollut teidän miehenne. Teille on vallan yhdentekevää, onko hänen elämänsä romahtanut iäksi ja kuinka paljon hän on käl...kär...kälsinyt.

Aleksei Aleksandrovitsh puhui niin nopeasti, että sekosi sanoissaan, ei saanut sanottua tuota sanaa ja lausui sen lopultakin väärin. Anna alkoi naurattaa, mutta samassa hän jo häpesi, että oli voinut pitää mitään naurettavana sellaisena hetkenä. Ja ensimmäisen kerran hän koki hetkisen ajan miehensä tunteita, kuvitteli olevansa tämän asemassa, ja hänelle tuli miestä sääli. Mutta mitä hän saattoi tehdä tai sanoa? Hän painoi päänsä ja oli vaiti. Aleksei Aleksandrovitsh oli myös jonkin aikaa vaiti ja jatkoi sitten vähemmän vinkuvalla, kylmällä äänellä, painottaen mielivaltaisesti sanoja, jotka eivät olleet erityisen tärkeitä.

— Minä tulin sanomaan teille... alkoi hän.

Anna katsahti häneen. "Ei, minusta vain näytti siltä", hän ajatteli muistellessaan miehen ilmettä silloin, kun tämä oli kompastunut sanaan kärsinyt', "ei, mitä voisikaan tuntea tuollainen sameasilmäinen, itseensä tyytyväinen ihminen?"

— Minä en voi muuttaa mitään, Anna kuiskasi.

— Minä tulin sanomaan teille, että matkustan huomenna Moskovaan enkä palaa enää tähän taloon, ja te saatte kuulla päätöksestäni asianajajalta, jolle uskon avioerohakemukseni. Ja poikani muuttaa sisareni luo, sanoi Aleksei Aleksandrovitsh muistellen turhaan, mitä muuta oli aikonut sanoa pojastaan.

— Te tahdotte ottaa Serjozhan tuottaaksenne minulle kipua, Anna sanoi katsoen miestänsä kulmaina alta. — Ettehän te rakasta häntä... Antakaa Serjozhan jäädä.

— Niin, minä olen kadottanut rakkauteni poikaanikin, sillä inhoni teitä kohtaan on ulottunut häneen asti. Mutta minä otan hänet kuitenkin.

Ja hän aikoi lähteä, mutta Anna pidätti häntä.

— Aleksei Aleksandrovitsh antakaa Serjozhan jäädä! kuiskasi hän vielä kerran. — Mitään muuta en pyydä. Antakaa Serjozhan jäädä minun. Minä synnytän pian, antakaa Serjozhan jäädä!

Aleksei Aleksandrovitsh sävähti punaiseksi, tempasi käsivartensa irti Annan kädestä ja lähti äänettömänä huoneesta.

Kuuluisan pietarilaisen asianajajan odotushuone oli täynnä, kun Aleksei Aleksandrovitsh astui sisään. Kolme naista: mummo, nuori neiti ja pyylevä kauppianrouva, ja kolme herraa: saksalainen pankkiiri, sormus sormessa, parrakas kauppias ja äkäinen virkapukuinen virkamies, risti kaulassa, olivat nähtävästi odottaneet jo kauankin. Kaksi apulaista kirjoitti eri pöytien ääressä, niin että kynät rapisivat. Kirjoitusvälineet, joiden innokas harrastaja Aleksei Aleksandrovitsh oli, olivat erityisen hyvät, sen hän huomasi heti. Toinen apulaisista kääntyi silmiään siristellen ja tylästi Aleksei Aleksandrovitshin puoleen nousematta paikaltaan:

— Mitä te haluatte?

— Minulla on asiaa asianajajalle.

— Asianajaja on varattu, vastasi apulainen viitaten odottajiin ja jatkoi kirjoittamistaan.

— Eikö häneltä liikenisi hetkinen? kysyi Aleksei Aleksandrovitsh.

— Hän ei ole koskaan vapaana, hän on aina kiireinen. Suvaitkaa odottaa.

— No, olkaa hyvä sitten ja antakaa hänelle minun korttini, Aleksei Aleksandrovitsh sanoi arvonsa tuntien: hän huomasi, ettei voisi salata henkilöllisyyttään.

Apulainen otti kortin, vilkaisi sen sisältöä ja meni ilmeisen tyytymättömänä ovesta sisään.

Aleksei Aleksandrovitsh oli periaatteessa julkisen oikeuden puolella, mutta tuntemiensa korkeampien viranomaiskäytäntöjen johdosta hän ei voinut hyväksyä sen soveltamisen kaikkia yksityiskohtia, vaan arvosteli niitä sikäli kuin mitään korkeimmalla taholla vahvistettua yleensä saattoi arvostella. Koko hänen elämänsä oli kulunut hallinnollisessa toiminnassa, ja siksi hänen ankaraakin arvosteluaan lievensi huomattavasti se, että hänen mielestään virheitä ei voinut välttää missään asiassa ja että asiat olivat aina korjattavissa. Uusissa oikeuselimissä hän ei hyväksynyt asianajotoimen saamaa asemaa. Hän ei ollut kuitenkaan tähän päivään asti ollut kosketuksissa asianajotoiminnan kanssa ja oli sen vuoksi vastustanut sitä ainoastaan teoreettisesti; mutta nyt asianajajan vastaanottohuoneesta syntynyt vaikutelma lisäsi tuntuvasti hänen vastenmielisyyttään.

— Tulee heti, sanoi apulainen, ja parin minuutin kuluttua ovesta ilmaantui asianajaja itse ja jostain hänen kanssaan neuvotteleva vanha, kookas lakimies.

Asianajaja oli pieni, jäntevä, kaljupäinen herra, jolla oli tummanpunertava parta, vaaleat, tuuheat kulmakarvat ja voimakkaasti kaartuva otsa. Hän oli — valkeasta solmukkeesta ja kaksinkertaisista kellonvitjoista kiiltäviin kenkiin saakka — pukeutunut kuin sulhanen. Kasvot olivat viisaat ja talonpoikaiset, mutta puku keikarimainen ja epäaistikas.

— Olkaa hyvä, sanoi asianajaja kääntyen Aleksei Aleksandrovitshin puoleen. Ja päästäen Kareninin juhlallisen näköisenä edelleen hän astui itse jäljestä ja sulki oven. — Olkaa hyvä, hän viittasi paperien täyttämän kirjoituspöydän vieressä olevaan nojatuoliin. Itse hän istuutui pieniä, vaaleakarvaisia, lyhytsormisia käsiään hykerrellen omalle valtaistuimelleen ja pani päänsä kallelleen. Mutta juuri kun hän oli ehtinyt ottaa rauhallisen asennon, lensi pöydän yllä pieni koi. Odottamattoman vikkellästi asianajaja kohotti kätensä, otti koin kiinni ja laskeutui taas entiseen asentoonsa.

— Ennen kuin alan puhua asiastani, sanoi Aleksei Aleksandrovitsh joka oli ihmetellen seurannut asianajajan liikkeitä, — minun täytyy huomauttaa, että sen asian, josta tulin puhumaan kanssanne, on pysyttävä salaisuutena.

Tuskin huomattava hymy värähdytti asianajajan punertavia, riippuvia viiksiä.

— Minä en olisikaan asianajaja, jollen osaisi säilyttää minulle uskottuja salaisuuksia. Mutta jos te tahdotte vahvistuksen...

Aleksei Aleksandrovitsh katsahti häneen ja näki, että hänen viisaat, harmaat silmänsä nauroivat ja näyttivät jo tietävän kaiken.

— Tunnetteko minun nimeni? jatkoi Aleksei Aleksandrovitsh.

— Tunnen teidät ja tiedän, hän sieppasi taas kiinni lentävän koin, — tärkeän toimintanne, kuten jokainen venäläinen, vastasi asianajaja kumartaen.

Aleksei Aleksandrovitsh huoautti rohkeuttaan kooten. Rohjettuaan kerran aloittaa hän jatkoi tavallisella vinkuvalla äänellään, arkailematta ja änkyttämättä, muutamia sanoja korostaen:

— Olen onnettomuudeksi joutunut petetyn aviomiehen asemaan ja tahdon katkaista kaikki suhteeni vaimooni, toisin sanoen, ottaa avioeron, mutta sillä tavoin, että poika tulee myös eroamaan äidistään.

Asianajajan harmaat silmät koettivat näyttää vakavilta, mutta vilkkuivat hillitöntä iloa, ja Aleksei Aleksandrovitsh näki, ettei se ollut pelkkää edullisen tilauksen synnyttämää iloa, vaan suoranaista voitonriemun välkettä, samantapaista kuin se pahaenteinen välke, jonka hän oli nähnyt vaimonsa silmissä.

— Te haluatte minun myötävaikuttavan eron saamiseen.

— Niin juuri. Mutta minun täytyy sanoa teille jo edeltäpäin, että tulen kenties paljonkin vaivaamaan teitä. Tulin nyt vain neuvottelemaan kanssanne asiasta. Minä toivon avioeroa, mutta minulle ovat tärkeitä ne muutoseikat, joita sen saamiseksi vaaditaan. Jolleivät ne sovellu yhteen minun vaatimusteni kanssa, jätän laillisen erohankkeen sikseen.

— Niinpä tietenkin, sanoi asianajaja, — no, sehän on aina teidän vallassanne.

Asianajaja loi silmänsä Aleksei Aleksandrovitshin jalkoihin, ettei loukkaisi vierastaan liian iloisella ilmeellään. Hänen kätensä nytkähti, kun hän huomasi koin vieraansa nenän edessä, mutta pidättyi sieppaamasta sitä kunnioituksesta Aleksei Aleksandrovitshin asemaa kohtaan.

— Joskin meidän tätä asiaa koskevat säädöksemme ovat pääpiirteittäin minulle tutut, jatkoi Aleksei Aleksandrovitsh — haluaisin tietää, kuinka sellaiset asiat käytännössä suoritetaan.

— Te tahdotte, asianajaja vastasi kohottamatta katsettaan ja mukautuen mielihyvin vieraansa äänilajiin, — että minä esittäisin teille ne tiet, joita päästään toivomaanne päämäärään?

Ja saatuaan vieraaltaan myöntävän nyökkäyksen hän jatkoi vilkaisten vain silloin tällöin Aleksei Aleksandrovitshin punaisten täplien peittämiin kasvoihin.

— Avioero on meidän lakimme mukaan, hän sanoi, äänessään pieni paheksunnan vivahde Venäjän asiaa koskevia säädöksiä kohtaan, — mahdollinen, kuten tiedätte, seuraavissa tapauksissa... Odottakaa vähän! huomautti hän ovesta kurkistavalle apulaiselleen, mutta nousi kuitenkin, sanoi muutaman sanan ja istuutui paikalleen. — Seuraavissa tapauksissa; kun puoliset ovat fyysisesti poikkeavia tai ovat asuneet viisi vuotta erossa toisistaan tietämättä, jatkoi hän koukistaen karvaisen pikkusormensa, — toiseksi haureussyistä (sen sanan hän lausui silminnähävällä mielihyvällä). — Alijaotukset ovat seuraavat (hän koukisti yhä paksuja sormiaan, vaikka päätapaukset ja alijaotukset eivät voineet kuulua yhteen); miehen fyysiset viat ja vaimon fyysiset viat, sitten miehen aviorikos ja vaimon aviorikos. Koska sormet loppuivat, avasi hän ne kaikki suoraksi ja jatkoi: — Tämä on teoreettinen näkökanta; mutta minun käsittääkseni te soitte minulle sen kunnian, että käännytte puoleeni saadaksenne selville, miten tätä lakia käytännössä sovelletaan. Ja sen tähden minun täytyy kokemukseni nojalla sanoa teille, että avioerotapaukset nojautuvat kaikki — mikäli minä ymmärrän, muuhun kuin fyysisiin vammoihin tai tietymättömissä oloon...

Aleksei Aleksandrovitsh nyökäytti myöntävästi päätään.

— Ne nojautuvat seuraaviin seikkoihin: toisen puolison aviorikokseen ja yhteisestä sopimuksesta tehtyyn rikollisen puolen paljastamiseen, tai — jollei yhteistä sopimusta ole — toisen syylliseksi todistamiseen vastoin hänen tahtoaan. Minun täytyy myöntää, että viimeinen tapaus on käytännössä sangen harvinainen, sanoi asianajaja vilkaisten ohimennen vieraaseensa ja vaikenä kuin pistoolikauppias, joka on kuvannut kummankin asemerkin edut ja odottaa ostajansa valintaa. Mutta Aleksei Aleksandrovitsh oli vaiti, ja asianajaja jatkoi: — Tavallisin ja yksinkertaisin tapa on mielestäni yhteisestä sopimuksesta tehty aviorikos. En uskaltaisi ilmaista asiaa näin, jos en puhuisi sivistyneen henkilön kanssa, asianajaja sanoi, — mutta oletan teidän ymmärtävän, mitä tarkoitan.

Aleksei Aleksandrovitsh oli kuitenkin niin hermostunut, ettei heti ymmärtänyt yhteisestä sopimuksesta tehdyn aviorikoksen järkevyyttä, ja ilmaisi tuon neuvottomuutensa katseessaan. Mutta asianajaja tuli hänelle avuksi.

— Puolisot eivät enää voi elää yhdessä, pitäkäämme kiinni siitä. Ja kun molemmat ovat yhtä mieltä avioelämän mahdottomuudesta, eivät pikkuseikat ja muodollisuudet merkitse mitään. Ja samalla se on yksinkertaisin ja varmin keino.

Aleksei Aleksandrovitsh ymmärsi asian nyt täydellisesti. Mutta hänellä oli uskonnollisia periaatteita, jotka kielsivät tuon keinon käyttämisen.

— Tässä tapauksessa se ei voi tulla kysymykseen, hän sanoi. — Tässä on vain yksi tapaus mahdollinen: rikoksen todistaminen hallussani olevien kirjeitten avulla.

Kuullessaan kirjeistä veti asianajaja henkeään ja päästi ohuen, valittavan ja ylenkatseellisen äännähdyksen.

— Tämänlaatuiset asiat ratkaistaan, kuten tiedätte, hengellisessä virastossa ja papit ja esipapit pitävät kovasti mitä yksityiskohtaisimmista tiedoista näissä asioissa, hän sanoi osoittaen hymyllään, ettei esipappien maku ollut hullumpi. — Kirjeet voivat epäilemättä toimia osittaisena todistuskappaleena; mutta vaaditaan myöskin suoranaisia silminnäkijöiden todisteita. Jos te yleensä teette minulle sen kunnian, että uskotte minulle asianne, niin sallikaa minun valita ne keinot, joita on käytettävä. Se joka tahtoo tuloksia, rohkenee käyttää keinoja.

— Jos niin on... aloitti Aleksei Aleksandrovitsh äkkiä kalvenneena; mutta samassa asianajaja nousi ja meni taas ovelle puhuttelemaan apulaistaan, joka oli uudelleen tullut keskeyttämään.

— Sanokaa sille rouvalle, ettei meille halpa tavara kelpaa! hän sanoi ja palasi Aleksei Aleksandrovitshin luo.

Tullessaan hän sieppasi vielä yhden koin. "Minkähänlaiseksi minun sohvani käykään kesällä!" hän ajatteli otsa rypyssä.

— Jaaha, niin. Te suvaisitte sanoa, että... alkoi hän.

— Minä ilmoitan teille päätökseni kirjeellisesti, sanoi Aleksei Aleksandrovitsh nousten seisomaan ja koskettaen kädellään pöytää. Seistytään hetkisen vaiti hän jatkoi: — Teidän sanoistanne voinee siis päätellä, että eronsaanti on mahdollinen. Pyytäisin teitä myös ilmoittamaan, mitkä ovat ehtonne.

— Kaikki on mahdollista, jos te suotte minulle täyden toimintavapauden, sanoi asianajaja vastaamatta kysymykseen.

— Koska voin toivoa saavani teiltä tietoja? kysyi asianajaja siirtyen ovea kohti, silmät ja kengät välkkyen.

— Viikon kuluttua. Olkaa sitten hyvä ja ilmoittakaa minulle, otatteko asian ajaaksenne ja millä ehdoilla.

— Kyllä. Ehdottomasti!

Asianajaja avasi vieraalleen oven kunnioittavasti kumartaen. Yksin jäätyään hän päästi ilonsa valloilleen. Hän oli niin hilpeällä mielellä, että päätti vastoin sääntöjään hyväksyä kaupustelijarouvan tarjoukset ja lopetti koiden jahtaamisen päättäen nyt lopullisesti, että ensi talveksi hänenkin huonekalunsa päällystetään samanlaisella sametilla kuin Sigoninillakin oli.

VI

Elokuun 17. p:n komitean istunnossa oli Aleksei Aleksandrovitsh saanut loistavan voiton, mutta sen seuraukset olivat tulleet hänelle tuhoisiksi. Oli määrätty uusi komitea vierasheimoisten tilan kaikenpuolista tutkimista varten, ja se oli lähetetty matkaan tuotapikaa Aleksei Aleksandrovitshin ihmeellisen nopeuden ja tarmon ansiosta. Kolmen kuukauden kuluttua komitea oli antanut selontekonsa. Vierasheimoisten tilaa oli tutkittu valtiolliselta, hallinnolliselta, taloudelliselta, kansatieteelliseltä, aineelliselta ja uskonnolliselta näkökannalta. Kaikkiin kysymyksiin oli saatu selvät vastaukset, joissa ei voinut olla mitään epäilyksenalaista, koska ne eivät olleet erehdyksille alttiin ihmisajatuksen vaan täsmällisen virkatoiminnan tuloksia. Vastaukset perustuivat kaikki virallisiin tietoihin, kuvernöörien ja piispojen tiedonantoihin, jotka taas perustuivat piiripäällikköjen ja rovastien tiedonantoihin, ja ne taas kunnallishallintojen ja seurakuntapappien tiedonantoihin, ja siksi nuo vastaukset olivat ehdottoman varmat. Kaikki kysymykset esim. siitä, miksi sattuu katovuosia, miksi väestö pitää kiinni vanhoista menoistaan jne., — kysymykset, joita ilman virkakoneiston apua ei voida ratkaista vuosisadoissa, olivat saaneet selvän ja varman ratkaisunsa. Ja ratkaisu oli antanut tukea Aleksei Aleksandrovitshin mielipiteelle. Mutta Stremov, jota Aleksei Aleksandrovitsh oli piikitellyt edellisessä istunnossa, olikin äkkiä mennyt vastustajansa puolelle ja ryhtynyt innokkaasti puolustamaan Kareninin ehdottamien keinojen toimeenpanoa tehden uusia samansuuntaisia mutta vielä paljon jyrkempiä ehdotuksia. Ja niin olivat Aleksei Aleksandrovitshin ehdottamat toimenpiteet tulleet komiteassa hyväksytyiksi paljon jyrkemmässä muodossa kuin hän itse oli tahtonut. Ja sitä Stremov oli juonellaan tarkoittanutkin. Äärimmäisyyteen vietyinä nuo keinot osoittautuivat niin typeriksi, että niin valtiomiehet kuin yleinen mielipide, viisaat naiset ja sanomalehdet, — kaikki hyökkäsivät niitten kimppuun ilmaisten suuttumuksensa sekä itse keinoja että niiden kummisetänä tunnettua Aleksei Aleksandrovitshia kohtaan. Stremov puolestaan vetäytyi syrjään, ikään kuin hän olisi vain sokeasti

seurannut Kareninin suunnitelmaa ja olisi nyt itsekkin ollut hämmästyksissään siitä, mihin oli jouduttu. Se katkaisi Aleksei Aleksandrovitshin siivet. Mutta heikkenevästä terveydestään ja perhesuruistaan huolimatta hän ei sittenkään antautunut. Komiteassa syntyi hajaannus. Toiset jäsenet, Stremov etunenässä, puolustivat virhettään sillä, että olivat luottaneet Aleksei Aleksandrovitshin johtamaan tarkastuskomiteaan, joka oli antanut tiedot, ja sanoivat tuon komitean tiedonantojen olevankin pelkkää hölynpölyä ja suotta tuhrittua paperia. Aleksei Aleksandrovitsh sekä useat muut, jotka pitivät vaarallisena tuota kumouksellista suhtautumista asiapapereihin, pitivät yhä kiinni tarkastuskomitean hankkimista tiedoista. Tämä hajaannus sai aikaan sen, että ylimpien piirien ja yleisönkin keskuudessa syntyi sekaannusta, ja vaikka asia kiinnosti kaikkia suuresti, ei kukaan voinut päästä selville siitä, oliko vierasheimoisten tila tosiaan surkuteltava vai kukoistava. Tämän sekasotkun ja osaksi myös vaimon uskottomuudesta johtuvan ylenkatseen takia Aleksei Aleksandrovitshin asema kävi horjuvaksi. Tällöin hän teki tärkeän päätöksen. Komitean ihmetykseksi hän ilmoitti, että saatuaan asianomaisen luvan hän tulee itse matkustamaan vierasheimoisten asuinpaikoille tutkimaan asiaa. Ja kun lupa oli myönnetty, hän lähti matkalle etäisiin lääneihin.

Aleksei Aleksandrovitshin lähtö aiheutti paljon hälyä, jota vielä lisäsi se seikka, että hän oli juuri ennen lähtöään palauttanut virallisesti takaisin kahdentoista kyytihevosen varalle myönnetyt matkarahat.

— Minusta se oli jalo teko, sanoi Betsy puhellessaan siitä ruhtinatar Mjähkajan kanssa. — Miksi annetaankaan hevoskyytirahaa, kun kaikki tietävät, että kaikkialla on jo rautateitä?

Mutta ruhtinatar Mjähkaja ei ollut samaa mieltä, ja ruhtinatar Tverskajan huomautus hermostutti häntä.

— Hyvähän teidän on puhua, hän sanoi, — kun teillä on miljoonia tie kuinka paljon, mutta minusta on hyvin hauskaa, kun mieheni pääsee kesäisille tarkastusmatkoilleen. Hänelle on matkustaminen terveellistä ja minä saan niillä kyytirahoilla ylläpidetyksi omat vaunut ja ajajan.

Matkalla etäisiin lääneihin Aleksei Aleksandrovitsh pysähtyi kolmeksi päiväksi Moskovaan.

Sinne tulonsa jälkeisenä päivänä hän lähti vieraskäynnille kenraalikuvernöörin luo. Gazetny-poikkikadun kulmauksessa, jossa on aina tungokseen asti vaunuja ja ajureita, Aleksei Aleksandrovitsh kuuli äkkiä nimeään huudettavan niin kovalla ja iloisella äänellä, ettei hän voinut olla vilkaisematta taakseen. Katukäytävän kulmassa seisoi Stepan Arkadjevitsh lyhyessä muodikkaassa päällystakissaan ja matala, muodikas hattu kallellaan päässä; hän näytti iloiselta, nuorekkaalta ja aurinkoiselta. Valkeat hampaat loistivat punaisten, hymyilevien huulten lomasta, ja hän vaati itsepintaisesti ajajaa pysähtymään. Hän piti toisella kädellään kiinni kadunkulmaan pysähtyneiden vaunujen ikkunasta, josta kurkistivat samettihattuisen naisen ja kahden lapsen päät, ja hymyili ja viittoili langolleen. Naisen kasvot olivat myös ystävällisessä hymyssä, ja hänkin vilkutti kättään. Se oli Dolly lapsineen.

Aleksei Aleksandrovitsh ei ollut tahtonut tavata ketään Moskovassa, kaikkein vähiten vaimonsa veljeä. Hän kohotti hattuaan ja aikoi ajaa ohi, mutta Stepan Arkadjevitsh käski hänen kuskinsa pysähtyä ja juoksi lumen yli vaunujen luo.

— Kuinka sinä olet voinut olla lähettämättä tietoa! Oletko jo ollut kauankin? Olin eilen Dussot'lla ja näin matkustajataulussa nimen Karenin, mutta ei minun päähäni pälkähtänyt, että se olit sinä! puhui Stepan Arkadjevitsh pistäen päänsä sisään vaunujen ikkunasta. — Olisin toki muuten poikennut katsomaan. Miten hauska taas nähdä sinua! puheli hän pudistellen jalkojaan vastakkain karistaakseen niistä lumen. — Miksi et ole lähettänyt tietoa?

— Ei ole ollut aikaa, on niin paljon asioita, vastasi Aleksei Aleksandrovitsh kuivasti.

— Etkö tule vaimoani tervehtimään, hän niin tahtoi tavata sinua.

Aleksei Aleksandrovitsh aukaisi villavaipan, johon hänen viluiset jalkansa oli kääritty, astui ulos vaunuista ja harppoi lumen yli Darja Aleksandrovnan luo.

— Mitä se sellainen on, Aleksei Aleksandrovitsh? Olette Moskovassa ettekä käy meillä! Dolly sanoi hymyillen.

— On ollut niin paljon asioita. Hauska nähdä teitä, virkkoi hän sangen laimeaan sävyyn. — Kuinka olette voinut?

— No, miten minun herttainen Annani jaksaa?

Aleksei Aleksandrovitsh mumisi jotain ja aikoi lähteä. Mutta Stepan

Arkadjevitsh pidätti häntä.

— Kuule, minulla olisi ehdotus! Dolly, pyydä häntä tulemaan meille huomenna päivällistä syömään. Pyydämme Koznyshevin ja Pestsovin mukaan kestitäksemme teitä moskovalaisella intelligenssillä.

— Niin, olkaa hyvä ja tulkaa, Dolly sanoi. — Me odotamme teitä viiden tai kuuden aikaan, kuinka vain teille sopii... Kuinka minun herttainen Annani voi? Miten kauan...

— Hän on terve, mumisi Aleksei Aleksandrovitsh synkän näköisenä. — Oli hauska tavata! ja hän lähti vaunujaan kohti.

— Tulettehan? huusi Dolly.

Aleksei Aleksandrovitsh sanoi jotain, mitä Dolly ei katumelun tähden saattanut erottaa.

— Minä poikkean huomenna katsomaan! huusi Stepan Arkadjevitsh menijän jälkeen.

Aleksei Aleksandrovitsh astui vaunuihin ja vetäytyi näkymättömiin.

— Kumma mies! sanoi Stepan Arkadjevitsh ja vilkaistuaan kelloaan hän viittasi hyvästiksi vaimolleen ja lapsilleen ja lähti reippaasti astelemaan katukäytävää pitkin.

— Stiva! Stiva! huudahti Dolly punastuen. Stepan Arkadjevitsh kääntyi katsomaan.

— Minunhan täytyy ostaa päällysvaatteet Grishalle ja Tanjalle. Annahan nyt rahaa.

— Osta vain ja sano, että kyllä minä maksan! ja hän poistui nyökäyttäen iloisesti ohiajavalle tutulleen.

VII

Seuraavana päivänä oli sunnuntai. Stepan Arkadjevitsh ajoi ensin Ison teatterin balettiharjoitukseen, antoi Masha Tshibisovalle, hänen suosituksestaan otetulle sievälle tanssijattarelle, edellisenä päivänä lupaamansa korallihelmet ja ehti hämäärän teatterin kulussien suojassa suudella hänen sieviä, lahjan ansiosta sädehtiviä kasvojaan ja sopia kohtaamisesta baletin jälkeen. Selitettyään mahdottomaksi päästä baletin alkuun hän lupasi saapua viimeisen näytöksen ajaksi ja lähteä sitten yhdessä illalliselle. Teatterista Stepan Arkadjevitsh ajoi Ohotny Rjadin kauppahalliin ja valitsi itse kalan ja parsan päivälliseksi, ja kahdentoista aikaan hän oli jo Dussot'lla, missä hänen oli käytävä tervehtimässä kolmea eri henkilöä, jotka aivan kuin hänen onnekseen olivat kaikki sattuneet asettumaan samaan hotelliin: Leviniä, joka oli äskettäin tullut ulkomailta ja asettunut hotelliin, uutta päällikköään, joka vastikään oli astunut virkaansa ja oli nyt tarkastusmatkalla Moskovassa, ja lankoaan Kareninia, jonka hän tahtoi ehdottomasti saada luokseen päivälliselle.

Stepan Arkadjevitsh piti yleensä hyvistä päivällisistä, mutta kaikkein hauskinta hänestä oli tarjota itse — ei suuret, mutta sekä ruoan ja juoman että vieraiden puolesta — erityisen aistikkaat päivälliset. Tämän päivän päivällisohjelmaan hän oli sangen tyytyväinen; saataisiin tuoreita ahvenia ja parsaa ja — la pièce de résistance'ina — ihanaa, joskin yksinkertaista häränpaistia ja senmukaisia viinejä. Vieraiksi tulisivat Kitty ja Levin ja — jottei se herättäisi huomiota — lisäksi eräs naisserkku sekä nuori Shtsherbatski, ja vieraitten la pièce de résistance'ina Sergei Koznyshev ja Aleksei Aleksandrovitsh Karenin. Sergei Ivanovitsh oli moskovalainen ja filosofi, Aleksei Aleksandrovitsh pietarilainen ja käytännön mies, ja kun näiden lisäksi tulisi vielä Pestsov, vapaamielinen liukaskieli, musiikkimies, historioitsija ja mitä miellyttävintä viisikymmenvuotias nuorukainen, niin hänestä saataisiin myös sopiva kastike Koznysheville ja Kareninille. Hän tulisi olemaan kiihottajana ja uhittelijana.

Metsäkaupasta tuleva summa oli jo kokonaan saatu, mutta osa oli vielä käyttämättä. Dolly oli viime aikoina ollut erityisen kiltti ja ystävällinen, ja ajatus näistä päivällisistä oli kaikin puolin ilahduttava, ja siksi Stepan Arkadjevitsh olikin mitä parhaimmalla tuulella. Oli tosin kaksi hiukan ikävää asiaa, mutta ne vajosivat ihan itsestään hänen mielessään läikkyvän iloisuuden mereen. Tavatessaan eilen kadulla Aleksei Aleksandrovitshin hän oli huomannut tässä erityistä kuivuutta ja tylyyttä, ja yhdistäessään Aleksei Aleksandrovitshin ilmeen sekä sen seikan, ettei tämä ollut käynyt heillä eikä edes ilmoittanut mitään tulostaan, niihin huhuihin, joita oli kuullut kerrottavan Annasta ja Vronskista, Stepan Arkadjevitsh arvasi, ettei kaikki ollut oikein puolisoihtien kesken.

Se oli ikävä asia. Toinen hiukan ikävä asia oli, että uudesta päälliköstä kerrottiin kuten kaikistakin uusista päälliköistä, että hän oli hirveä ihminen, joka nousi kuuden aikaan aamuisin työhön, teki työtä kuin hevonen ja vaati samaa alaisiltaan. Sitä paitsi kerrottiin, että hän käyttäytyi kuin karhu ja oli huhujen mukaan aivan päinvastaisen suunnan mies kuin edellinen päällikkö, jonka suuntaa Stepan Arkadjevitsh tähän asti oli kannattanut. Eilen Stepan Arkadjevitsh oli tavannut hänet virkatakissaan, ja uusi päällikkö oli ollut hyvin ystävällinen ja puhutellut häntä kuin vanhaa tuttavaa; sen vuoksi piti Stepan Arkadjevitsh velvollisuutenaan käydä nyt hänen luonaan pitkässä takissa. Se ajatus, että uusi päällikkö voisi ottaa hänet epäystävällisesti vastaan, oli tuo toinen ikävänlainen asia. Mutta Stepan Arkadjevitsh tunsu vaistomaisesti, että kaikki setviytyisi hyväksi. "Kaikki ihmisethän ovat syntisiä niin kuin mekin: mitä syytä kellään sitten on riitaan ja kiukkuun?" hän ajatteli astuessaan hotelliin.

— Päivää, Vasili, hän sanoi tutulle lakeijalle kulkiessaan hattu kallellaan käytävää pitkin. — Jaaha, sinä olet kasvattanut poskiparran! Numero seitsemässäkö Levin asuu? Saata minut sinne, ole hyvä. Ja kysy ottaako kreivi Anitskin — se oli uuden päällikön nimi — vastaan?

— Kyllä, herra! vastasi Vasili hymyillen. — Ette ole pitkään aikaan käynytkään meillä.

— Kävin eilenkin, mutta toisen oven kautta. Tämähkö on seitsemän? Levin seiso tveriläisen talonpojan kanssa keskellä huonetta ja mittasi paraikaa tuoretta karhun nahkaa, kun Stepan Arkadjevitsh astui sisään.

— Ahaa, oletteko kaatanut sen? huudahti Stepan Arkadjevitsh. — Mainio kapistus! Onko se emäkarhu? Terve, Arhip!

Hän puristi talonpojan kättä ja istuutui tuolille heittämittä pois päällystakkiaan ja hattuaan.

— No, ota pois päällystakkisi! Levin sanoi vetäen sitä hänen yltään.

— Ei, ei ole aikaa, tulin vain silmänräpäykseksi, vastasi Stepan Arkadjevitsh lehauttaen päällystakkinsa auki. Mutta pian hän riisui sen pois ja istui kokonaisen tunnin jutellen Levinin kanssa metsästyksestä ja muista hauskoista asioista. — No kerrohan, ole hyvä, mitä sinä teit siellä ulkomaille ja missä kävit, Stepan Arkadjevitsh sanoi kun talonpoika oli lähtenyt pois.

— Minä olin Saksassa, Preussissa, Ranskassa ja Englannissa, mutta en pääkaupungeissa vaan tehdaspaikoissa, ja näin paljon uutta. Ja olen hyvilläni, että kävin.

— Niin, minä kyllä tiedän, että sinä ajat innokkaasti työväen asiaa.

— En ollenkaan. Mitään työväenkysymystä ei Venäjällä voi olla. Venäjällä on kysymys työtätekevän kansan suhteesta maahan. Se kysymys on sielläkin, mutta siellä se on pilaantuneen paikkaamista, kun taas meillä...

Stepan Arkadjevitsh kuunteli häntä tarkkaavasti.

— Niin, niin! hän sanoi. — On hyvinkin mahdollista, että sinä olet oikeassa. Mutta minua ilahduttaa eniten, että olet virkeällä tuulella, käyt karhunajossa, teet työtä ja olet innostunut. Johan minä ihmettelinkin, kun Shtsherbatski, joka oli tavannut sinut, kertoi sinun olevan alakuloisuuden vallassa, ajattelevan vain kuolemaa...

— Entä sitten? En ole vielääkään lakannut sitä ajattelemasta, Levin sanoi. — Totta on, että viisainta olisi kuolla ja että kaikki muu on roskaa. Minä en valehtele sanoessani, että pidän äärettömän suuressa arvossa työtäni ja ajatustani, mutta oikeastaanhan, se täytyy sinunkin myöntää, koko tämä meidän maailmamme on vain pienenpienen taivaankappaleen pinnalle kasvanutta hometta. Ja me luulemme, että meillä voi olla joitakin suuria ajatuksia, suuria tekoja! Ne ovat kaikki vain hiekanjyväsiä.

— Se on, veli hyvä, iänikuisen vanha asia!

— Niin onkin, mutta tiedätkö, kun käsittää sen selkeästi, kaikki käy mitättömäksi. Kun ymmärtää, että kuolema tulee eikä mitään jää, niin kaikki on niin mitätöntä. Minä pidän ajatustani hyvin tärkeänä, mutta sekin on — vaikkapa se toteutuisikin — yhtä mitätön asia kuin tuon taljan yli kävely. Ja siksihän sitä elämässä hakee harrastuksistaan ja työstään huvitusta, että pääsisi ajattelemasta kuolemaa.

Stepan Arkadjevitsh hymyili kevyesti ja ystävällisesti kuunnellessaan Leviniä.

— Tietävästi! Sinäpä sen nyt sanoit! Muistatko, kun hyökkäsit kimppuuni sen vuoksi, että minä etsin elämästä nautintoja? Ällös olko, oi moralisti, niin ankara, ällös!...

— Niin, mutta onhan kuitenkin elämässä hyvää se, että on... Levin sekosi sanoissaan. — Enkä tiedä.

Tiedän vain, että kuolemme pian.

— Miksikä pian?

— Ja tiedätkö, että jos elämässä onkin vähemmän viehätystä, kun ajattelee kuolemaa, niin olo on kuitenkin rauhallisempi.

— Ja viime hetkillä vielä hauskempikin. Mutta nyt minun täytyy viimeinkin lähteä, Stepan Arkadjevitsh sanoi nousten varmaankin jo kymmenennen kerran.

— Ei, istu nyt vielä! pyysi Levin. — Ei tiedä koska taas tapaammekaan. Minä lähdän huomenna pois.

— No, olen minäkin! Minähän tulin sitä varten... Tulet ilman muuta meille päivälliselle tänään. Veljesi tulee ja lankoni Karenin.

— Onko hän täällä? kysyi Levin ja aikoi myös kysyä Kittyä. Hän oli kuullut, että Kitty oli alkutalvella ollut Pietarissa toisen naimisissa olevan sisarensa luona, mutta ei tiennyt, oliko tämä jo palannut kotiin vai ei, eikä viitsinyt kysyä. "Tulipa tai ei, vähät siitä väliä."

— Tulethan siis.

— Tulen tietenkin.

— Siis viiden aikaan ja pitkässä takissa.

Stepan Arkadjevitsh nousi ja meni alakertaan uuden päällikkönsä luo. Vaisto ei ollut pettänyt häntä. Uusi pelätty päällikkö osoittautui mitä kohteliaimmaksi mieheksi, ja Stepan Arkadjevitsh söi hänen kanssaan aamiaista ja istui niin pitkään, että ehti Aleksei Aleksandrovitshin luo vasta kellon käydessä neljää.

VIII

Palattuaan kirkosta Aleksei Aleksandrovitsh vietti koko sunnuntai-aamupäivän kotona. Hänen oli tänä aamupäivänä toimitettava kaksi asiaa: otettava vastaan ja annettava ohjeita Pietariin menevälle vierasheimoisten lähetystölle, joka menomatallaan oli vähäksi aikaa pysähtynyt Moskovaan, ja kirjoitettava asianajajalle luvattu kirje. Lähetystö, joka oli kutsuttu juuri Aleksei Aleksandrovitshin toimesta, tuotti hänelle paljon vaivaa ja olisi voinut olla vaaraksikin, jollei hän olisi tavannut sitä Moskovassa. Lähetystön jäsenillä ei näyttänyt olevan harmainta aavistusta tehtävästään ja velvollisuuksistaan. Heillä oli se lapsekas käsitys, että heidän tehtävänään oli esittää hallitukselle todelliset olosuhteensa ja tarpeensa ja pyytää apua, eivätkä he ollenkaan ymmärtäneet, että he muutamilla lausunnoillaan ja vaatimuksillaan saattoivat kannattaa vastapuoluetta ja siten turmella koko asian. Aleksei Aleksandrovitsh näki paljon vaivaa heidän takiaan ja kirjoitti heille ohjelman, jota heidän tuli tarkasti noudattaa, ja päästettyään heidät menemään hän kirjoitti kirjeitä Pietariin antaen neuvoja lähetystön ohjaamisesta. Hänen tärkeimpänä apulaisenaan tässä asiassa oli kreivitär Lidia Ivanovna. Tämä oli erityistuntija lähetystöjä koskevissa asioissa, eikä kukaan muu osannut niin hyvin kannustaa ja ohjata lähetystöä oikeaan suuntaan. Päätettyään nämä asiat Aleksei Aleksandrovitsh kirjoitti asianajajalle. Ilman vähintäkään epäröintiä hän antoi tälle luvan toimia niin kuin parhaaksi näkee. Kirjeeseen hän liitti kolme Vronskin Annalle kirjoittamaa kirjelappua, jotka oli löytänyt Annalta ottamastaan salkusta.

Siitä asti kun Aleksei Aleksandrovitsh oli lähtenyt kotoa siinä aikomuksessa, ettei enää palaisi perheensä pariin; käynyt asianajajan luona ja siis kertonut ainakin yhdelle ihmiselle aikomuksestaan, ja varsinkin siitä asti, kun hän oli muuttanut tämän elämänasian paperiasiaksi, hän oli yhä enemmän tottunut aikomukseensa ja näki nyt selvästi sen toteuttamismahdollisuuden.

Hän sulki juuri kuoreen asianajajalle menevää kirjettä, kun kuuli Stepan Arkadjevitshin äänen. Stepan Arkadjevitsh kiisteli Aleksei Aleksandrovitshin palvelijan kanssa vaatien tätä ilmoittamaan tulostaan.

"Samapa se", arveli Aleksei Aleksandrovitsh "saanpahan sitten heti sanoa, millaisessa suhteessa olen hänen sisarensa, ja selittää, miksi en voi tulla heille päivällisille."

— Pyydä sisään! virkkoi hän kovalla äänellä kooten papereitaan ja asettaen ne kirjoituslupaan alle.

— Kas niin, johan minä sanoin, että sinä valehtelet, onhan hän kotona! Stepan Arkadjevitsh sanoi lakeijalle, joka ei ollut tahtonut päästää häntä sisään, ja astui sisään riisuen samalla päällystakkiaan. — Hauska, että saan tavata sinua. Toivoakseni sinä tulet... alkoi hän iloisesti.

— En voi tulla, vastasi Aleksei Aleksandrovitsh kylmästi seisoltaan eikä pyytänyt vierastaankaan istumaan.

Hän aikoi heti ottaa vaimonsa veljeen nähden sellaisen kylmän asenteen, jota piti välttämättömänä ja luonnollisena seurauksensa avioerohankkeistaan. Mutta hän ei ollut arvannut ottaa lukuun sitä hyväntuulen merta, joka läikkyi Stepan Arkadjevitshin sielussa.

Stepan Arkadjevitshin kirkkaat, välkähtävät silmät avautuivat selkosen selälleen.

— Miksi et voi? Mitä sinä tarkoitat? kysyi hän ranskaksi ihmeissään, — sehän on sovittu asia. Ja me kaikki odotamme sinua.

— Minä tarkoitan, etten voi tulla teidän luoksenne, koska meidän entisten sukulaisuussuhteittemme täytyy katketa.

— Miten ihmeessä? Minkä tähden? virkkoi Stepan Arkadjevitsh hymyssä suin.

— Siksi että minä haen avioeroa teidän sisarestanne. Minun on ollut pakko...

Mutta Aleksei Aleksandrovitsh ei ollut vielä ehtinyt sanoa loppuun sanottavaansa, kun Stepan Arkadjevitsh jo käyttäytyi vallan toisin kuin hän oli odottanut. Stepan Arkadjevitsh voihkaisi ja painautui nojatuoliin.

— Mitä sinä puhut! huudahti hän, ja tuska kuvastui hänen kasvoistaan.

— Niin se on.

— Suo anteeksi, minä en voi, en voi sitä uskoa...

Aleksei Aleksandrovitsh istuutui. Hän tunsu, ettei hänen sanoillaan ollut sitä vaikutusta kuin hän oli odottanut, ja että hänen oli pakko ryhtyä selityksiin ja että — selittäisipä hän miten hyvänsä — hänen suhteensa lankoon pysyisi entisellään.

— Niin, sellainen tukala tilanne on nyt edessäni, hän sanoi.

— En tiedä muuta, Aleksei Aleksandrovitsh kuin että tiedän sinun olevan oivallinen, oikeudentuntoinen mies ja Annan — suo anteeksi, mutta en voi muuttaa mielipidettäni hänestä — olevan oivallinen, herttainen nainen, ja siksi minun — suo anteeksi — on aivan mahdoton uskoa sitä. Siinä on jokin väärinkäsitys.

— Jospa se olisikin ollut vain väärinkäsitys.

— Kyllähän minä ymmärrän, keskeytti Stepan Arkadjevitsh. — Mutta, tietysti... Sitä minä vain tahdon sanoa, että ei pidä kiiruhtaa. Ei pidä, ei pidä kiiruhtaa!

— Minä en ole kiiruhtanut, sanoi Aleksei Aleksandrovitsh kylmästi, — eikä sellaisissa asioissa voi kysyä keneltäkään neuvoa. Päätökseni on vakaa.

— Se on kauheaa! Stepan Arkadjevitsh sanoi huoahten syvään. — Sinun sijassasi tekisin sentään yhden asian ensin. Minä pyydän sinua, tee se, Aleksei Aleksandrovitsh! Asiahan ei ole vielä vireillä, eikö niin? Kuule, puhu ensin vaimoni kanssa, ennen kuin panet sen vireille. Hän pitää Annasta kuin sisarestaan ja sinusta myös, ja hän on ihmeellinen nainen. Puhu, Luojan tähden, hänen kanssaan ensin. Tee minulle se ystävänä, rukoilen sinua.

Aleksei Aleksandrovitsh mietti ja Stepan Arkadjevitsh katsoi häneen osaaottavasti vaitioloa rikkomatta.

— Tulethan hänen luokseen?

— En tiedä. Sitä varten en ole käynyt teillä. Oletan, että meidän väliemme täytyy nyt muuttua.

— Miksi niin? Minä en näe mitään välttämätöntä syytä siihen. Minä uskallan olettaa, että sinulla sukulaisuussuhteemme lisäksi on minua kohtaan edes hitusen verran samanlaisia ystävääntunteita, joita minulla on aina ollut sinua kohtaan... ja todellista kunnioitusta, Stepan Arkadjevitsh sanoi puristaen hänen kättään. — Vaikka sinun pahimmatkin oletuksesi olisivat oikeita, minä en koskaan voi tuomita

kumpaakaan osapuolta enkä siis näe syitä, joiden vuoksi meidän väliemme tulisi muuttua. Mutta ennen kaikkea, tee kuten pyydän, käy vaimoni puheilla.

— No niin, me katsomme asiaa eri näkökannalta, sanoi Aleksei Aleksandrovitsh kylmästi. — Ja parasta on muuten jättää se asia.

— Mutta miksi sinä et voisi tulla tänään edes päivälliselle? Vaimoni odottaa sinua niin. Tule nyt, ole niin hyvä. Ja puhu siitä hänen kanssaan. Hän on ihmeellinen nainen. Luojan tähden, pyydän sinua polvillani!

— Jos te niin kovasti sitä haluatte, niin minä tulen, sanoi Aleksei Aleksandrovitsh huohtaen.

Ja vaihtaakseen keskustelunaihetta hän siirtyi asiaan, joka kiinnosti heitä kumpaakin: Stepan Arkadjevitshin uuteen päällikköön, joka verrattain nuorella iällä oli yhtäkkiä saanut niin korkean viran.

Aleksei Aleksandrovitsh ei ollut ennenkään pitänyt kreivi Anitskinista vaan oli aina ollut tämän kanssa eri mieltä, eikä hän voinut nyt olla osoittamatta ymmärrettävää katkeruutta, jota tappion kärsinyt virkamies tuntee toista ylennyksen saanutta kohtaan.

— No, oletko jo nähnyt hänet? Aleksei Aleksandrovitsh kysyi myrkyllisesti hymyillen.

— Tottahan toki, hänhän kävi eilen virastossamme. Hän näyttää tuntevan asiat hyvin ja olevan hyvin toimielias.

— Niin, mutta mihin hänen toimeliaisuutensa suuntautuu? sanoi Aleksei Aleksandrovitsh. — Siihenkö, että saisi jotain tehdyksi, vai siihenkö, että tekisi uudelleen sitä, mikä on jo tehty? Meidän valtakuntamme onnettomuus on tuo paperihallintolaitos, jonka kunnianarvoisiin edustajiin hänkin kuuluu.

— Minä en tosiaan tiedä, mitä hänessä voisi moittia. Hänen suuntaansa minä en tunne, tiedän vain, että hän on oiva mies, vastasi Stepan Arkadjevitsh. — Olin juuri äsken hänen luonaan, ja oiva mies hän on. Me söimme yhdessä aamiaista, ja minä opetin häntä sekoittamaan viiniä ja appelsiinia. Tiedäthän, miten hyvää ja virkistävää se on. Ihmeellistä, ettei hän tiennyt sitä. Hän mieltäsi siihen kovasti. Ei, hän on tosiaan sangen herttainen mies.

Stepan Arkadjevitsh katsoi kelloaan.

— Hyvänen aika, joko kello käy viidettä! Ja minunhan piti vielä käydä Dolgovushinin luona. No, ole niin hyvä ja tule päivälliselle. Et voi kuvitella, miten vaimoni ja minä muuten pahoitamme mieleemme.

Aleksei Aleksandrovitsh saatteli lankoaan jo aivan toisella tavoin kuin oli ottanut hänet vastaan.

— Minähän lupasin tulla ja tulen, vastasi hän alakuloisesti.

— Uskothan, että arvostan sitä ja toivon, ettei sinun tarvitse sitä katua Stepan Arkadjevitsh sanoi hymyillen.

Ja vetäen mennessään päällystakkiaan ylleen hän hipaisi veitikkamaisesti kädellään lakeijan tukkaa ja poistui nauraen.

— Viiden aikaan ja pitkässä takissa, ole niin hyvä! huudahti hän vielä kerran palaten oven luo.

IX

Kello kävi jo kuudetta ja muutamat vieraat olivat jo saapuneet, kun isäntä tuli kotiin. Hän tuli yhtäaikaa Sergei Ivanovitsh Koznyshevin ja Pestsovin kanssa, jotka olivat tavanneet toisensa pääovella. He olivat molemmat Moskovan intelligenssin pääedustajia, kuten Oblonski heitä nimitti. Molemmat olivat sekä luonteeltaan että älyltään sangen kunnioitettavia miehiä. He kunnioittivat myös toisiaan, mutta olivat melkein aina kaikissa asioissa auttamatta täysin eri mieltä, — ei siksi, että olisivat kuuluneet vastakkaisiin suuntiin, vaan juuri sen vuoksi, että kuuluivat samaan leiriin (viholliset eivät nähneet heissä eroa) mutta edustivat kumpikin omaa vivahdustaan. Ja koska mikään ei ole niin sovittamatonta kuin erimielisyys puolittain abstrakteissa asioissa, niin he eivät ainoastaan olleet joka asiasta eri mieltä, vaan olivat jo aikoja sitten tottuneet hauskaasti naureskelemaan toistensa auttamattomille erehdyksille.

He astuivat juuri ovesta sisään keskustellen ilmasta, kun Stepan Arkadjevitsh tavoitti heidät. Vierashuoneessa istuivat jo ruhtinas Aleksander Dmitrijevitsh Shtsherbatski, nuori Shtsherbatski, Turovtsyn, Kitty ja Karenin.

Stepan Arkadjevitsh huomasi heti, että seurustelu vierashuoneessa oli hyvin kankeaa. Darja Aleksandrovna, joka istui vieraiden luona juhlallisessa harmaassa silkkihameessaan, näytti huolestuneelta, sillä hän ajatteli lapsiaan, joitten täytyi nyt aterioida yksin omassa kamarissaan, ja odotteli viipyvää miestään, jota ilman hän ei osannut järjestää tätä seuraa. Kaikki istuivat kuin papinrouvat vieraissa (kuten vanha ruhtinas sanoi), näyttivät olevan ymmällä siitä, miksi olivat tänne tulleetkaan ja pusertelivat suustaan sanoja, jotteivät olisi aivan tuppisuina. Hyväntahtoinen Turovtsyn tunsu nähtävästi olevansa vieraassa ympäristössä, ja hänen paksujen huultensa hymy hänen tervehtiessään sisään tulevaa. Stepan Arkadjevitsh tuntui sanovan: "Jo sinä, veliseni, panit minut viisaiden joukkoon! Toista olisi ryypätä ja mennä Château des fleurs'iin." Vanha ruhtinas istui äänettömänä ja tähyili pienillä kiiluvilla silmillään sivulta Kareninia, ja Stepan Arkadjevitsh arvasi hänen jo keksineen jonkin sukkelan sanan tuosta valtiomiehestä, jolla kestitettiin vieraita kuin milläkin sammella. Kitty katsoi ovea kohti ja kokosi voimiaan, jottei punastuisi Levinin astuessa sisään. Nuori Shtsherbatski, jota ei ollut esitelty Kareninille, koetti näyttää siltä kuin ei olisi vähääkään välittänyt tuosta laiminlyönnistä. Karenin itse oli hännystäkissa, valkea solmuke kaulassaan, kuten pietarilainen tapa vaati naisten ollessa päivällisillä mukana, ja Stepan Arkadjevitsh huomasi hänen kasvoistaan, että hän oli tullut vain täyttääkseen annetun sanansa ja että hän läsnäolollaan tässä seurassa suoritti raskasta velvollisuutta. Hän oli päässyynä kylmyyteen, joka oli kangistanut kaikki vieraat ennen Stepan Arkadjevitshin tuloa.

Astuessaan vierashuoneeseen Stepan Arkadjevitsh pyysi anteeksi viipymistään syyttäen siitä erästä ruhtinasta, joka oli kaikkien hänen myöhästymistensä ja poissaolojensa syntipukki, ja tutustutti kohta kädenkäänteessä kaikki keskenään. Toimitettuaan Aleksei Aleksandrovitshin ja Koznyshevin yhteen hän yllytti heidät keskusteluun Puolan venäläistämisestä, johon Pestsovin heti sekaantui. Taputettuaan Turovtsynia olkapäälle hän kuiskasi tälle jotain lystikästä ja istutti hänet vaimonsa ja vanhan ruhtinaan luo. Sitten hän sanoi Kittyille, että tämä oli tänään erittäin kaunis, ja esitteli nuoren Shtsherbatskin Kareninille. Muutamassa hetkessä hän sai seurataikinan niin hyvin sekoitetuksi, että vierashuoneesta alkoi kuulua vilkkaita, iloisia ääniä. Konstantin Levinä ei vain kuulunut. Mutta se oli parempikin, sillä mentyään ruokasaliin Stepan Arkadjevitsh huomasi kauhukseen, että portviini ja sherry oli tuotu Depredtä eikä Levier'ltä, ja käskettyään lähettämään kuskin niin pian kuin mahdollista Levier'lle hän lähti taas vierassaliin.

Ruokasalissa hän kohtasi Konstantin Levinin.

— Enhän vain ole myöhästynyt?

— Koska sinä et myöhästy? Stepan Arkadjevitsh sanoi ottaen häntä käsikoukusta.

— Onko täällä paljon vieraita? Ketä kaikkia? kysyi Levin punastuen väkisinkin ja pudistellen hansikkaallaan lumihuutaleita lakistaan.

— Sukulaisia ja lähiystäviä vain. Kitty myös. Tulehan, niin esittelen sinut Kareninille.

Huolimatta vapaamielisyydestään Stepan Arkadjevitsh piti Kareninin tuttavuutta mairittelevana kenelle hyvänsä, ja sen vuoksi hän kestitsi sillä parhaimpia ystäviään. Mutta tänä hetkenä Konstantin Levin ei kyennyt käsittämään tuon tuttavuuden suurta arvoa. Lukuun ottamatta hetkeä maantiellä hän ei ollut tavannut Kittyä sen muistorikkaan illan jälkeen, jolloin oli nähnyt Vronskin tämän luona. Hän oli aavistanut sydämessään, että tapaisi Kittyn tänään täällä. Ja kun hän nyt sai kuulla Kittyn olevan läsnä, hänet valtasi äkkiä sellainen ilo ja samalla sellainen pelko, että hengitys salpautui eikä hän voinut sanoa, mitä oli aikonut.

"Millainen, millainen hän on? Samanlainenko kuin ennen, vai sellainenko kuin silloin vaunuissa? Entä jos onkin totta, mitä Darja Aleksandrovna silloin sanoi? Miksi se ei voisi olla totta?" hän ajatteli.

— Niin, ole hyvä ja esittele minut Kareninille, Levin sai vaivoin sanotuksi ja lähti epätoivoisen varmoin askelin vierassaliin ja näki hänet.

Hän ei ollut sellainen kuin ennen eikä sellainenkaan kuin yöllä vaunuissa, vaan kokonaan toinen.

Hän oli pelästynyt ja arka ja hyvin kaino ja siksi vielä entistä viehättävämpi. Hän huomasi Levinin heti kun tämä astui ovesta sisään. Hän oli odottanut Levinä. Hän ilostui ja hämmentyi iloistaan siinä määrin, että Levinin tullessa emännän luo ja uudelleen katsahtaessa häneen luuli itse, samoin kuin Levin ja Dolly, joka huomasi kaiken, ettei hän kestäisi, vaan purskahtaisi itkemään. Hän punastui, kalpeni ja punastui taas ja odotti Levinä sydän seisahtuen ja huulet salaisesti värähdellen. Levin tuli hänen

luokseen, kumarsi ja ojensi äänettömänä kätensä. Jolleivät huulet olisi värähelleet ja silmät välkkyneet tavallista kosteampina, olisi Kittyn hymy ollut melkein rauhallinen, kun hän sanoi:

— Emme olekaan aikoihin tavanneet! ja hän puristi epätoivoisen varmasti Levinin kättä kylmällä kädellään.

— Te ette ole nähnyt minua, mutta minäpä olen nähnyt teidät, Levin sanoi onnen hymystä loistaen. — Minä näin teidät, kun te ajoitte rautatieltä Jergusovoon.

— Milloin? kysyi Kitty ihmetellen.

— Te olitte matkalla Jergusovoon, Levin sanoi tuntien läikähtyvänsä onnesta, joka läikähteli hänen sielussaan. "Kuinka minä olen saattanut ajatella mitään pahaa tuosta liikuttavasta olennosta! Taitaa olla niin kuin Darja Aleksandrovna sanoi", arveli hän.

Stepan Arkadjevitsh otti häntä käsivarresta ja vei hänet Kareninin luo.

— Sallikaa minun esitellä. Hän sanoi heidän nimensä.

— Hauska tavata taas, sanoi Aleksei Aleksandrovitsh kylmästi, puristaen Levinin kättä.

— Te tunnette toisenne jo entisestään? kysyi Stepan Arkadjevitsh ihmetellen.

— Vietimme kolme tuntia yhdessä rautatiematkalla, Levin sanoi hymyillen, — ja erosimme uteliaina kuin naamiaisista tullessa, minä ainakin.

— Vai sillä tavoin! No niin, tehkää hyvin! Stepan Arkadjevitsh sanoi viitaten kädellään ruokasalia kohti.

Herrat astuivat ruokasaliin ja menivät voileipäpöydän luo, jossa oli kuudenlaista votkaa ja yhtä monenlaista juustoa hopeisine leikkuuveitsineen, kaviaaria, silliä ja erilaisia säilykkeitä sekä lautasia ranskanleipäpaloineen.

Herrat seisoivat tuoksuviien ryyppyjensä ja alkupalojensa ääressä, ja Sergei Ivanovitsh Koznyshevin, Kareninin ja Pestsovin välinen keskustelu Puolan venäläistämisestä hiljeni päivällistä odoteltaessa.

Sergei Ivanovitsh joka osasi paremmin kuin kukaan yhtäkkiä ripauttaa sukkeluuden suolaa kaikkein abstrakteimman ja vakavimmankin väittelyn loppuun ja siten virkistää väittelytoverien mielialaa, teki sen nytkin.

Aleksei Aleksandrovitsh oli todistellut, että Puolan venäläistäminen voi tapahtua ainoastaan korkeimpien periaatteiden nojalla, joita Venäjän hallituksen on ajettava. Pestsov oli väittänyt, että kansakunta voi sulattaa itseensä toisen ainoastaan silloin, kun se on tiheämmin asuttu. Koznyshev oli hyväksynyt kummankin mielipiteen, mutta ei kokonaan. Päättääkseen keskustelun hän sanoi nyt hymyillen:

— Vierasheimoisten venäläistämiseksi on siis paras keino hankkia itselleen lapsia niin paljon kuin mahdollista. Me veljekset olemme selvinneet siinä suhteessa huonoimmin. Mutta te, naineet miehet, ja varsinkin te, Stepan Arkadjevitsh menettelette täysin isänmaallisesti. Montako teillä on? kääntyi hän ystävällisesti hymyillen isännän puoleen ojentaen hänen täytettäväkseen ryyppyilasinsa.

Kaikki herahtivat nauramaan ja kaikkein iloisimmin Stepan Arkadjevitsh.

— Se on tosiaan paras keino! hän sanoi pureskellen juustopalaa ja kaataen jotain erikoislajista votkaa ojennettuun ryyppyylasiin. Tähän pilaan pysähtyi kuin pysähtyikin keskustelu.

— Tämä juusto ei ole hullumpaa? puheli isäntä. — Oletko sinä taas voimistellut? kääntyi hän Levinin puoleen tunnustellen vasemmalla kädellään hänen haislihastaan. Levin veti suunsa hymyyn, jännitti käsivarttaan ja Stepan Arkadjevitshin sormien alle kohosi hienoverkaisen hihan alta suuri, kimmoisa kohouma, pyöreä kuin pallojuuston pinta.

— Kas siinä on oikea biceps-lihas! Simson!

— Karhunajajan täytyy kai ollakin voimakas, sanoi Aleksei Aleksandrovitsh jolla oli mitä hämärimmät käsitykset metsästyksestä, ja rikkoi seitinohuen leipänsä juustoa levittäessään.

Levin hymyili.

— Ei vähääkään. Päinvastoin, lapsikin voi tappaa karhun, hän sanoi siirtyen kevyesti kumartaen

syryään naisten tieltä, jotka tulivat voileipäpöydän luo.

— Kerrotaan, että te olette ampunut karhun, Kitty sanoi koettaen turhaan saada haarukkaansa itsepäistä, luiskahtelevaa sientä ja ravistaen pitsejään, joitten alta näkyi valkea käsivarsi. — Onko Pokrovskojessa karhuja? lisäsi hän kääntäen ihanan päänsä Leviniin päin ja hymyillen.

Hänen sanoissaan ei ollut mitään tavatonta, mutta mikä ihmeellinen, sanaton merkitys avautuikaan Levinille hänen äänensä soinnissa, hänen huultensa ja silmiensä värähtelyssä ja käsiensä liikkeissä! Siinä oli niin anteeksipyyntöä, luottamusta kuin myös hyväilyä, hellää, hellävaraista hyväilyä, lupausta, toivoa ja rakkautta, johon hän, Levin, ei voinut olla uskomatta ja joka oli tukahduttaa hänet onneen.

— Ei, me kävimme Tverin läänissä. Sieltä tullessa tapasinkin rautatievaunussa teidän lankonne, tai oikeammin, teidän lankonne langon, Levin sanoi hymyillen. Se oli lystikäs kohtaus.

Ja hän kertoi iloisesti ja huvittavasti, miten hän koko yön valvottuaan oli lyhyt turkki yllään tunkeutunut Aleksei Aleksandrovitshin vaunuosastoon.

— Vastoin sananlaskun opetusta junailija tahtoi pukuni tähden ajaa minut ulos; mutta minä aloin keskustella korkealentoisin sanoin ja... te myös, hän sanoi kääntyen Kareniniin päin muistamatta hänen puhuttelunimeään, — tahdoitte ensin turkkini vuoksi karkottaa minut pois, mutta aloitte sitten puolustaa minua, mistä olen teille hyvin kiitollinen.

— Yleensäkin matkustajien oikeudet paikan valintaan nähden ovat varsin epämääräiset, sanoi Aleksei Aleksandrovitsh hieroen lautasliinalla sormiensa päitä.

— Minä huomasin, että te epäröitte minun suhteeni, Levin sanoi hyväntuulisesti hymyillen, — mutta minäpä kiiruhdin aloittamaan viisaan keskustelun silittääkseni turkkini viat.

Sergei Ivanovitsh joka oli pitänyt seuraa emännälle ja toisella korvallaan kuunnellut veljensä puheita, katsoi sivulta häneen. "Mikähän hänen tänään on? Kuin mikäkin valloittaja!" hän ajatteli. Hän ei tiennyt, että Levin tunsu saaneensa siivet. Levin tiesi, että Kitty kuunteli häntä ja tämän oli hauska kuunnella hänen sanojaan. Ja se oli hänelle kaikki kaikessa. Ei ainoastaan tässä huoneessa vaan koko maailmassa hänelle oli olemassa vain hän itse, joka oli yhtäkkiä saanut niin äärettömän merkityksen ja tärkeyden, ja Kitty. Hän tunsu olevansa päätähuimaavassa korkeudessa, ja jossain alhaalla ja kaukana olivat kaikki nuo hyvät ja kiltit Kareninit, Oblonskit ja koko maailma.

Aivan kuin sattumalta ja muiden paikkojen puutteessa Stepan Arkadjevitsh asetti Levinin ja Kittyn rinnakkain, katsomatta kumpaankaan.

— Istu sinä vaikka tähän, hän sanoi Levinille.

Päivällinen oli yhtä hyvä kuin astiastokin, jonka erityisharrastaja Stepan Arkadjevitsh oli. Marie-Louise-liemi oli erinomaista; pienet, suussa sulavat piirakat olivat nuhteettomat. Kaksi lakeijaa ja Matvei valkein solmukkein koristettuina hoitivat ruoan ja viinien tarjoilun joutuisasti ja ilman pienintäkään hälinää. Aineellisessa mielessä päivälliset onnistuivat hyvin; ja yhtä hyvin ne onnistuivat epäaineellisessakin mielessä. Keskustelu solisi taukoamatta milloin yhteisenä, milloin yksityisempänä ja vilkastui päivällisten loppupuolella niin, etteivät herrat pöydästä noustuaankaan lakanneet puhumasta, ja Aleksei Aleksandrovitshkin vilkastui.

X

Pestsov tahtoi aina puida asian loppuun asti eikä pitänyt Sergei Ivanovitshin sanoista, semminkin kun tunsu, että hänen mielipidettään oli niissä väristelty.

— Minä en suinkaan tarkoittanut, hän sanoi Aleksei Aleksandrovitshille lientä syötäessä, — asutuksen tiheyttä sellaisenaan, vaan tiettyjen perusteiden — ei periaatteiden — yhteydessä.

— Minä en näe siinä eroa, vastasi Aleksei Aleksandrovitsh hitaasti. — Minun ymmärtääkseni toiseen kansaan voi vaikuttaa vain kansa, joka on korkeammalla kehitystasolla, joka...

— Mutta eipä olekaan niin helppo ratkaista, keskeytti bassoääninen Pestsov, joka aina kiiruhti puhuessaan ja näytti vuodattavan koko sielunsa sanoihinsa, — mikä on korkeampi kehitystaso. Ketkä ovat korkeammalla kehitystasolla, englantilaiset, ranskalaiset vaiko saksalaiset? Ketkä niistä pystyvät

sulauttamaan toisiaan? Me näemme, että Rein on ranskalaistunut, vaikka saksalaiset eivät suinkaan ole alhaisemmalla kannalla! huusi hän. — Siinä piilee toinenkin laki!

— Eiköhän vaikutusvoima ole aina todellisen sivistyksen puolella? sanoi Aleksei Aleksandrovitsh kohottaen hiukan kulmiaan.

— Mutta mitä meidän sitten tulee pitää todellisen sivistyksen tunnusmerkkinä? kysyi Pestsov.

— Minun käsittääkseni ne merkit ovat tiedossa, sanoi Aleksei Aleksandrovitsh.

— Onkohan asia niin? yhtyi Sergei Ivanovitsh keskusteluun, hymynväre huulillaan. — Nyt tunnustetaan tosi sivistykseksi vain puhtaasti klassinen sivistys; mutta me näemme, kuinka asiasta käydään kiivasta väittelyä kahden tahon välillä, ja on mahdoton sanoa, ettei myöskin vastaleirillä olisi voimakkaita todisteita asiansa puolustukseksi.

— Te olette klassikko, Sergei Ivanovitsh. Saanko kaataa teille punaista? kysyi Stepan Arkadjevitch.

— Minä en ole lausunut kantaani kummastakaan sivistyksestä, sanoi Sergei Ivanovitsh hymyillen suopeasti kuin lapselle ja tarjoten lasinsa täytettäväksi, — minä vain sanon, että kummallakin puolella on käytettävä voimakkaita todisteita asiansa paremmuudesta, jatkoi hän kääntyen Aleksei Aleksandrovitshin puoleen. — Minä olen saanut klassisen sivistyksen, mutta tässä väittelyssä on minun vaikea omaksua varmaa kantaa. Minä en näe mitään painavia syitä siihen, miksi klassiset tieteet on asetettu reaalisten edelle.

— Luonnontieteillä on kasvatuksellisesti yhtä kehittävä vaikutus, väitti Pestsov. — Esimerkiksi tähtitieteellä tai kasvi- ja eläintieteellä yleisine lakijärjestelmineen!

— Minä en voi olla aivan samaa mieltä, vastasi Aleksei Aleksandrovitsh. — Minun mielestäni on mahdoton olla myöntämättä, että jo pelkkä kielten muotojen tutkiminen sellaisenaan vaikuttaa erittäin suotuisasti henkiseen kehitykseen. Eikä sitä paitsi voi kieltää, että klassisilla kirjailijoilla on mitä myönteisin vaikutus moraaliin, kun sen sijaan luonnontieteiden opetukseen liittyvät ikävä kyllä ne vahingolliset ja väärät opit, jotka ovat meidän aikamme henkisenä ruttona.

Sergei Ivanovitsh aikoi sanoa jotain, mutta Pestsov keskeytti hänet jyrkällä bassollaan, alkaen kiivaasti todistella vääräksi Aleksei Aleksandrovitshin näkökantaa. Sergei Ivanovitsh odotti puheenvuoroaan tynenä, voitokas väite valmiina mielessään.

— Mutta täytyyhän myöntää, sanoi Sergei Ivanovitsh kääntyen Kareniniin päin hymynväre huulillaan, — että on vaikea tarkoin punnita molempien tieteiden hyviä ja huonoja puolia ja että kyse siitä, kumpi on asetettava etusijalle, ei olisi tullut niin pian ja varmasti ratkaistuksi, jollei klassisen sivistyksen puolella olisi ollut sitä ansiota, jonka te vastikään mainitsitte; siveellistä, — tai oikeammin — disons le mot — antinihilististä vaikutusta.

— Epäilemättä.

— Jollei klassisilla tieteillä olisi ollut tuota nihilisminvastaista vaikutusta, olisimme me enemmän miettineet ja harkinneet kummankin puolen etuja, jatkoi Sergei Ivanovitsh hymyillen, — me olisimme suoneet sijaa kummallekin suunnalle. Mutta nyt me tiedämme, että klassisen sivistyksen pillereissä piilee antinihilismin terveeksi tekevä voima, ja me tarjoamme niitä rohkeasti hoidokeillemme. Mutta entä jos sitä terveeksi tekevää voimaa ei olisikaan? päätti hän ripauttaen sanoihinsa taas sukkeluuden suolaa.

Kaikki nauroivat Sergei Ivanovitshin pillereille, varsinkin Turovtsyn, joka vihdoinkin oli saanut kuulla jotain lystikästä odotettuaan sitä koko keskustelun ajan.

Stepan Arkadjevitch oli osunut oikeaan kutsuessaan myöskin Pestsovin vieraakseen. Hän ei päästänyt henkevää keskustelua hetkeksikään taukoamaan. Heti kun Sergei Ivanovitsh oli päättänyt keskustelun sutkautuksellaan, viritti Pestsov uuden.

— Ei voi otaksua sitäkään, hän sanoi, — että hallituksella olisi sellainen tarkoitus. Hallitus seuraa nähtävästi yleisiä näkökohtia välittämättä niistä vaikutuksista, joita sen toimenpiteillä on. Olisihan esimerkiksi naissivistyskysymys pitänyt katsoa vaaralliseksi, mutta hallitus avaa naiskursseja ja päästää naisia yliopistoihin.

Ja keskustelu siirtyi heti kysymykseen naissivistyksestä.

Aleksei Aleksandrovitsh sanoi, että naissivistyskysymys sekoitetaan tavallisesti naisten vapautumiskysymykseen ja vain sen tähden sitä voidaan pitää vaarallisena.

— Minä taas luulen, että nuo kaksi kysymystä ovat erottamattomassa yhteydessä keskenään, sanoi Pestsov. — Nainen on vailla oikeuksia, koska hän on vailla tarpeellista sivistystä, ja sivistyksen puute taas johtuu oikeuksien puutteesta. Ei pidä unohtaa, että naisen orjuutus on niin yleinen ja vanha tapa, ettemme me usein tahdo käsittää sitä rotkoa, mikä erottaa heidät meistä.

— Te puhutte oikeuksista, sanoi Sergei Ivanovitsh kun Pestsov oli vaiennut, — tarkoititteko oikeutta päästä asianajajaksi, valtuuston jäseneksi, kunnallisesimieheksi ja virkailijaksi, eduskunnan jäseneksi...

— Epäilemättä.

— Mutta jos naiset poikkeustapauksissa voivatkin tulla sellaisiin toimiin, niin te käytitte ymmärtääkseni väärin sanaa "oikeuksia". Oikeammin olisi kai ollut sanoa: velvollisuuksia. Jokainen kai myöntää, että toimiessamme asianajajina, valtuuston jäseninä, sähkölennätinvirkailijoina me tunnumme täyttävämmä jotain velvollisuutta. Ja siksi on oikeampaa sanoa, että naiset etsivät uusia velvollisuuksia, ja sehän on varsin oikeutettua. Ei voi muuta kuin kannattaa tuota heidän haluaan ottaa osaa yhteiseen miehiseen työhön.

— Aivan oikein, vahvisti Aleksei Aleksandrovitsh. — Kysymys on vain siitä, kykenevätkö he noihin toimiin.

— Luultavasti hyvinkin, virkkoi Stepan Arkadjevitsh — kun sivistys laajenee heidän keskuudessaan. Mehän näemme sen...

— Mitäs sananlasku sanoo? huomautti vanha ruhtinas, joka oli jo kauan kuunnellut keskustelua, pienet veitikkamaiset silmät ivallisesti välkkyen. — Omien tyttäriensä kuullen sen kyllä uskaltaa sanoa: pitkä tukka...

— Samaa sanottiin neekereistäkin ennen vapautusta! sanoi Pestsov äkäisesti.

— Minusta on vain omituista, että naiset hakevat uusia velvollisuuksia, sanoi Sergei Ivanovitsh — kun miehet useinkin näkyvät karttavan niitä.

— Velvollisuuksiin liittyy oikeuksia; valtaa, rahaa, kunniaa, — niitä naiset hakevat, sanoi Pestsov.

— Sama kuin jos minä hakisin oikeutta päästä imettäjäksi, ja olisin loukkaantunut siitä, että naisille maksetaan, mutta minulle ei tahdota maksaa, sanoi vanha ruhtinas.

Turovtsyn remahti kovaan nauruun, ja Sergei Ivanovitshin kävi kateeksi, ettei hän ollut sanonut äskeistä. Aleksei Aleksandrovitshinkin suu meni hymyyn.

— Niin, mutta mieshän ei voi imettää, sanoi Pestsov, — nainen...

— Voipas. Eräs englantilaismies imetti lastaan laivalla, sanoi vanha ruhtinas ujostelematta tyttäriään.

— Yhtä monta naista tulee virkoihin kuin on olemassa sellaisia englantilaisia, sanoi Sergei Ivanovitsh vuorostaan.

— Niin, mutta mitä voi tehdä sellainen tyttö, jolla ei ole omaa kotia? puolusti Stepan Arkadjevitsh ajatellen neiti Tshibisovaa, jota hän oli muistellut koko ajan kannattaessaan Pestsovia.

— Jos ottaa selvän sellaisen tytön historiasta, niin huomaa, että hän on jättänyt kotinsa tai sisarensa kodin, jossa olisi kyllä riittänyt naisten töitä, sanoi Darja Aleksandrovna hermostuneesti, sekaantuen odottamatta keskusteluun ikään kuin aavistaen, millaista tyttöä Stepan Arkadjevitsh tarkoitti.

— Mutta mehän puhummekin periaatteesta, ihanteesta, ja puolustamme sitä! väitti Pestsov kaikuvalla bassollaan. — Nainen tahtoo oikeutta riippumattomuuteen ja sivistykseen. Häntä ahdistaa ja painaa tunne siitä, kuinka mahdotonta sitä on saavuttaa.

— Ja minua painaa ja ahdistaa se, ettei minua huolita imettäjäksi kasvatuslaitokseen, sanoi taas vanha ruhtinas tuottaen suurta iloa Turovtsynille, joka nauroi niin, että pudotti parsan paksun pään kastikkeeseen.

Yhteiseen keskusteluun ottivat osaa kaikki muut paitsi Kitty ja Levin. Alussa, kun puhuttiin toisen kansan vaikutuksesta toiseen, oli Levinin mieleen väkisinkin tullut hänen omia mietteitään tuosta asiasta; mutta niin tärkeiltä kuin nuo asiat ennen olivat näyttäneekin, vilahtivat ne nyt hänen päässään kuin unikuvat, pienintäkään mielenkiintoa herättämättä. Tuntuipa hänestä suorastaan kummalliselta, että puhuttiin niin paljon sellaista, mistä ei kukaan voinut välittää. Kittyä olisi niin ikään luullut kiinnostavan sen, mitä puhuttiin naisten oikeuksista ja sivistyksestä. Olihan hän niin monesti itse ajatellut sama asiaa muistellessaan viimekesäistä ystävärtään Varenkaa ja tämän tukalaa riippuvaisuutta sekä miettiessään omaa kohtaloaan, jos jäisi naimattomaksi, ja väitellyt siitä sisarensa kanssa. Mutta nyt se ei kiinnostanut häntä vähääkään. Heillä oli oma keskustelunsa, hänellä ja Levinillä, tai ei oikeastaan keskustelu, vaan ajatustenvaihto, joka hetki hetkeltä sitoi heitä yhä enemmän yhteen ja synnytti heissä molemmissa iloisen jännityksen sen tuntemattoman johdosta, johon he olivat astumassa.

Ensin Levinin täytyi tehdä selkoa siitä, miten hän oli voinut nähdä Kittyn viime kesänä vaunuissa, ja hän kertoi, miten hän oli palannut heinäniityltä maantietä pitkin ja tullut nelivaljakkoa vastaan.

— Oli hyvin varhainen aamuhetki. Te olitte luultavasti juuri herännyt. Äitinne nukkui vaunujen nurkassa. Se oli ihana aamu. Kukahan sieltä nelivaljakolla ajaa? ajattelin minä kulkiessani. Oiva nelivaljakko kiiti kulkuset kilisten, ja te vilahditte yhtäkkiä eteeni ja minä näin teidät istumassa tällä tavoin, molemmin käsin matkapäähineen nauhoista kiinni pidellen, kauhean mietteissänne, kertoi Levin hymyillen. — Kuinka hauska olisi tietää, mitä te silloin mietitte. Oliko se tärkeääkin?

"Enköhän minä ollut hirveän pörröpäinen?" ajatteli Kitty, mutta nähdessään, miten riemukkaan hymyn nuo muistot nostivat Levinin kasvoille, hän tunsu päinvastoin tehneensä mitä parhaimman vaikutuksen. Ja hän punastui ja nauroi.

— En tosiaan muista.

— Miten makeasti Turovtsyn nauraa! Levin sanoi katsellen ihastuneena tämän kosteita silmiä ja naurusta vavahtelevaa vartaloa.

— Oletteko tuntenut hänet kauankin? kysyi Kitty.

— Kuka ei häntä tuntisi!

— Minäpä huomaan, että te pidätte häntä huonona ihmisenä.

— En huonona, vaan joutavanpäiväisenä.

— Mutta hän ei ole huono. Ette saa enää tästä lähtien ajatella niin! sanoi Kitty. — Minäkin pidin häntä ennen mitättömänä, mutta hän on mitä herttaisain ja paras ihminen. Hänellä on kultainen sydän.

— Mistä te hänen sydämensä tunnette?

— Me olemme hyvät ystävykset. Minä tunnen hänet oikein hyvin. Viime talvena, kohta sen jälkeen kun... te olitte meillä, Kitty sanoi syllisydentuntoisesti ja samalla luottavasti hymyillen, — Dollyn lapset sairastuivat tulirokkoon ja Turovtsyn tuli kerran käymään heidän luonaan. Ja voitteko kuvitella, puhui Kitty kuiskaten, — hänen tuli niin sääli Dollyä, että hän jäi taloon ja alkoi auttaa Dollyä lasten hoidossa. Niin, ja kolme viikkoa hän asui siellä ja hoiti lapsia kuin paras hoitajatar... Minä kerron Konstantin Dmitrijevitchille, mitä Turovtsyn teki tulirokon aikana, lisäsi hän sisarelleen kumartuen häneen päin.

— Niin, ihmeellisen ihana ihminen! Dolly sanoi katsahtaen Turovtsyniin, joka tunsu, että hänestä puhuttiin, ja hymyili lempeästi vastaan. Levin vilkaisi vielä kerran Turovtsyniin ja ihmetteli, kuinka ei ennen ollut ymmärtänyt tuon miehen arvoa.

— Anteeksi, minä olen erehtynyt enkä enää koskaan ajattele pahaa ihmisistä! hän sanoi iloisesti lausuen vilpittömästi sen, mitä sinä hetkenä tunsu.

XII

Keskusteltaessa naisten oikeuksista oli naisten läsnä ollessa epämurkavaa kajota kysymykseen epätasavasta avioliitosta. Pestov oli päivällisen aikana useita kertoja käynyt sen kysymyksen kimppuun,

mutta Sergei Ivanovitsh ja Stepan Arkadjevitsh olivat varovasti torjuneet hänen yrityksensä.

Kun sitten noustiin pöydästä ja Dolly ja Kitty menivät vierassaliin, Pestsov ei seurannut heitä, vaan kääntyi suoraan Aleksei Aleksandrovitshin puoleen ja alkoi selittää aviollisen epätasa-arvon pääsyytä. Se piili hänen mielessään siinä, että sekä laki että yleinen mielipide tuomitsivat eri lailla miehen ja vaimon uskottomuuden.

Stepan Arkadjevitsh tuli kiireesti Aleksei Aleksandrovitshin luo ja tarjosi hänelle tupakkaa.

— Ei kiitos, minä en polta, vastasi Aleksei Aleksandrovitsh tynesti, ja ikään kuin näyttääkseen tahallaan, ettei hän pelännyt tuota keskustelua, hän kääntyi kylmästi hymyillen Pestsovin puoleen.

— Minä luulen, että sellaisen katsantokannan syyt piilevät itse asioiden luonteessa, hän sanoi ja aikoi astua vierassaliin, mutta samassa Turovtsyn alkoi puhua Aleksei Aleksandrovitshille.

— Oletteko jo sattunut kuulemaan Prjatshnikovista? kysyi hän samppanjan vilkastuttamana, odotettuaan kauan tilaisuutta häntä kiusanneen vaitiolon keskeyttämiseen. — Vasja Prjatshnikov, hän kertoi hyvältätahtoinen hymy kosteilla, punaisilla huulillaan, suunnaten sanansa etupäässä kunniavieraille, Aleksei Aleksandrovitshille, — kuuluu Tverissä haastaneen Kvitskin kaksintaisteluun ja ampuneen hänet.

Kuten useimmiten käy, että tietämättä satutetaan toista kaikkein arimpaan paikkaan, niin kosketteli keskustelu nytkin Stepan Arkadjevitshin kiusaksi aivan kuin uhallä Aleksei Aleksandrovitshin kipeintä kohtaa. Stepan Arkadjevitsh aikoi taas viedä lankonsa syrjään, mutta tämäpä kysyikin itse uteliaana:

— Minkä vuoksi Prjatshnikov haastoi hänet?

— Vaimonsa vuoksi. Ja teki kuin mies! Haastoi ja tappoi!

— Vai niin, sanoi Aleksei Aleksandrovitsh välinpitämättömästi, kohautti kulmiaan ja lähti saliin.

— Kylläpä minä olen hyvilläni tulostanne, Dolly sanoi arasti hymyillen tavatessaan hänet salin etuhuoneessa. — Tahtoisin puhua kanssanne. Mennään tänne.

Aleksei Aleksandrovitsh istuutui Darja Aleksandrovnan viereen, kohotetuista kulmakarvoista johtuva välinpitämättömyyden ilme kasvoillaan, ja veti huulensa teennäiseen hymyyn.

— Aioin juuri pyytää teiltä anteeksi ja lähteä. Minun täytyy huomenna matkustaa.

Darja Aleksandrovna oli lujasti vakuuttunut Annan viattomuudesta ja hän tunsi kalpenevansa ja huuliensa värähtelevän vihasta tuota kylmää, tunteetonta miestä kohtaan, joka niin tynenä suunnitteli hänen viattoman ystävättärensä turmiota.

— Aleksei Aleksandrovitsh hän sanoi katsoen häntä silmiin epätoivoisen varmasti, — minä kysyin teiltä kuinka Anna voi, mutta ette vastannut. Mitä hänelle kuuluu?

— Hän voi luullakseni hyvin, Darja Aleksandrovna, vastasi Aleksei Aleksandrovitsh katsomatta Dollyyn.

— Antakaa anteeksi, Aleksei Aleksandrovitsh minulla ei ole oikeutta... mutta minä rakastan ja kunnioitan Annaa kuin sisartani, minä pyydän ja rukoilen teitä sanomaan, mitä teidän välillenne on tullut, mistä te syytätte häntä?

Aleksei Aleksandrovitsh kurtisti otsaansa ja painoi silmät puoliummessa pänsä alas.

— Luullakseni miehene on kertonut teille syyt, joitten vuoksi olen katsonut tarpeelliseksi muuttaa suhteeni Anna Arkadjevnaan, hän sanoi katsomatta Dollya silmiin ja seuraten tyytymättömin katsein salin poikki kulkevaa Shtsherbatskia.

— Minä en usko, en usko, en voi uskoa! virkkoi Dolly kiihkeästi, puserrellen luisevia käsiään. Hän nousi äkkiä ja asetti kätensä Aleksei Aleksandrovitshin käsivarrelle. — Me emme kenties saa olla rauhassa täällä. Menkäämme tuonne.

Dollyn mielenkuohu vaikutti Aleksei Aleksandrovitshiinkin. Hän nousi ja seurasi nöyrästi Dollyä lasten luokkahuoneeseen. He istuutuivat pöydän ääreen, jonka vahakankaisessa päällyksessä oli kynäveitsen viiltoja.

— Minä en usko, en usko sitä! toisti Dolly koettaen tavoittaa hänen karttelevaa katsettaan.

— Tosiasioita on pakko uskoa, Darja Aleksandrovna, sanoi Aleksei

Aleksandrovitsh korostaen sanaa tosiasioita.

— Mutta mitä hän sitten on tehnyt? kysyi Darja Aleksandrovna. —
Mitä hän on tehnyt?

— Hän on halveksinut velvollisuuksiaan ja pettänyt miehensä. Sen hän on tehnyt.

— Ei, ei, se on mahdotonta! Ei, Luojan tähden, te olette erehtynyt,
Dolly sanoi hipaisten ohimojaan ja sulkien silmänsä.

Aleksei Aleksandrovitsh veti suunsa kylmään hymyyn tahtoen osoittaa hänelle ja itselleen vakaumuksensa lujuuden; mutta vaikka tuo kiivas puolustus ei horjuttanutkaan häntä, kosketti se sentään hänen haavaansa. Hän alkoi puhua eloisammin.

— On sangen vaikea erehtyä, kun vaimo itse kertoo siitä miehelleen ja vakuuttaa, että kahdeksan pitkää elämänvuotta ja poika ja kaikki on ollut vain erehdyistä ja että hän tahtoo aloittaa elämänsä uudestaan, hän sanoi äkäisesti, nenä tohisten.

— Anna ja rikos minä en voi sovittaa niitä yhteen, se on aivan mahdotonta.

— Darja Aleksandrovna! sanoi Aleksei Aleksandrovitsh katsoen nyt suoraan Dollyn hyväntahtoisiin, järkyttyneisiin kasvoihin ja tuntien kielenkantojensa väkisinkin heltiävän, — minä antaisin paljon voidakseni vielä epäillä. Kun epäilin, minun oli raskas olla, mutta keveämpi kuin nyt. Kun epäilin, oli minulla sentään toivoa; mutta nyt ei ole toivoa, ja epäilen kuitenkin kaikkea. Minä epäilen kaikkea siinä määrin, että väliin vihaan poikaanikin enkä usko häntä omaksi pojakseni. Olen hyvin onneton.

Hänen ei olisi tarvinnut sanoa sitä. Darja Aleksandrovna näki sen hänen kasvoistaan; hänen tuli sääli tuota miestä, ja hänen uskonsa Annan viattomuuteen alkoi horjua.

— Oi, se on kauheata, kauheata! Mutta voiko se olla totta, ette te olette päättänyt hakea eroa?

— Minulla ei ole enää muuta keinoa.

— Eikö tosiaankaan, virkkoi Dolly kyöneleet silmissä. — Ei, ei, täytyy olla! lisäsi hän.

— Sehän se on kauheaa tämänlaatuisessa surussa, ettei voi niin kuin muissa — tappioissa ja kuolemassa — kantaa ristiään, vaan täytyy toimia, sanoi Aleksei Aleksandrovitsh aivan kuin arvaten Dollyn ajatuksen. — Täytyy vapautua siitä alentavasta asemasta, johon on joutunut, onhan mahdotonta elää kolmissin.

— Minä ymmärrän, minä ymmärrän sen hyvin, Dolly sanoi ja painoi päänsä alas. Hän oli hetkisen vaiti ajatellen itseään, omaa perhesuruaan, ja nosti sitten tarmokkaasti päänsä pystyyn, pani kätensä rukoilevasti ristiin. — Mutta kuulkaahan. Te olette kristitty. Ajatelkaa häntä. Miten hänen käy jos te hylkääte hänet?

— Minä olen sitä ajatellut, Darja Aleksandrovna, ja ajatellut paljonkin, sanoi Aleksei Aleksandrovitsh. Hänen kasvoilleen oli noussut punaisia täpliä, ja sameat silmät katsoivat suoraan Dollyyn. Darja Aleksandrovna sääli nyt häntä koko sydäimestään. — Niinhän minä teinkin sen jälkeen kun hän oli itse ilmoittanut minulle häpeänsä; minä jätin kaikki ennalleen. Minä annoin hänelle tilaisuuden parannukseen, minä koetin pelastaa hänet. Ja kuinka kävi? Hän ei täyttänyt kaikkein kohtuullisinta vaatimustani eikä noudattanut säädyllisyyttä, puhui hän kiivaasti. — Voi pelastaa ihmisen, joka ei tahdo joutua perikatoon, mutta jos koko luonto on niin pilaantunut ja siveellisesti turmeltunut, että juuri perikato näyttää hänestä pelastukselta, niin mitä silloin on tehtävä?

— Mitä hyvänsä, mutta ei eroa! vasta Darja Aleksandrovna.

— No mitä sitten, sanokaa?

— Ei, se on kauheata! Hän jää avioliiton ulkopuolelle ja joutuu perikatoon!

— En mahda sille mitään, sanoi Aleksei Aleksandrovitsh kohauttaen hartioitaan ja kulmiaan. Muisto Annan viimeisestä rikkomuksesta hermostutti häntä niin, että hän kävi taas kylmäksi kuten keskustelun alussa. — Minä olen hyvin kiitollinen osanotostanne, mutta minun täytyy nyt lähteä, hän sanoi ja nousi.

— Ei odottakaahan! Teidän ei pidä saattaa häntä perikatoon. Kuulkaahan, minä kerron teille itsestäni. Minä menin naimisiin, ja mieheni petti minua; vihan ja mustasukkaisuuden vimmassa aion jättää kaikki ja aion itse... Mutta minä tulin järkiini taas ja kenen avulla? Annan, hän se pelasti minut. Ja näin minä nyt elän, lapset kasvavat, mieheni palaa taas perheeseensä ja tuntee syyllisyytensä, puhdistuu ja parantuu ja minä elän... Minä olen antanut anteeksi, ja samoin pitää teidänkin antaa!

Aleksei Aleksandrovitsh kuunteli, mutta Dollyn sanat eivät enää tehonneet häneen. Hänen sydämessään oli taas herännyt eloon koko sen päivän viha, jolloin hän oli päättänyt hakea eroa. Hän ravisti olkapäitään ja sanoi kimeällä, kovalla äänellä:

— Minä en tahdo enkä voi antaa anteeksi. Minä olen tehnyt sen naisen tähden kaikkeni, mutta hän on tallannut kaiken lokaan, se on hänelle luonteenomaista. Minä en ole mikään paha ihminen, en ole koskaan vihannut ketään, mutta häntä minä vihaan koko sielustani enkä voi antaa hänelle anteeksi, sillä vihaan häntä liikaa kaiken sen pahan tähden, mitä hän on minulle tuottanut! lausui Aleksei Aleksandrovitsh vihan kyneleet kurkussaan.

— Rakastakaa niitä, jotka teitä vihaavat... kuiskasi Darja Aleksandrovna kainosti.

Aleksei Aleksandrovitsh hymähti ivallisesti. Senhän hän kyllä tiesi jo ennestään, mutta se ei soveltunut tähän tapaukseen.

— Rakastakaa niitä, jotka teitä vihaavat, mutta on mahdotonta rakastaa niitä, joita vihaa. Suokaa anteeksi, että pahoitan teidän mielenne. Jokaisella on omaa surua tarpeeksi! — Ja halliten taas täydellisesti tunteitaan lausui Aleksei Aleksandrovitsh tyynesti jäähyväiset ja lähti.

XIII

Pöydästä noustua Levin oli aikonut mennä Kittyn jäljestä saliin, mutta oli pelännyt liian ilmeisellä liehittelyllään häiritsevänsä häntä ja jäänyt siksi herrojen seuraan. Siinä toisten kanssa keskustellessaan hän tunsikin Kittyn katsomattakin jokaisen tämän liikkeen ja katseen ja sen, missä kohden hän oli salissa.

Ilman pienintäkään väkinäisyyttä hän noudatti heti alusta alkaen äsken antamaansa lupausta, ajatteli hyvää kaikista ihmisistä ja rakasti kaikkia. Keskusteltiin venäläisestä maalaiskunnasta, obstsinasta; Pestsov väitti sen perustana olevan jonkin erityisen periaatteen, jota hän nimitti kiertoperusteeksi. Levin ei ollut samaa mieltä Pestsovin eikä veljensä kanssa, joka taas omalla tavallaan sekä myönsi että kielsi venäläisen obstsinan merkityksen. Mutta hän puhui vain sovitellakseen toisia keskenään ja tasoittaakseen kummankin vastaväitteiden jyrkkyyttä. Hän ei vähääkään välittänyt siitä, mitä itse puhui, vielä vähemmän siitä, mitä muut puhuivat, hän vain tahtoi, että heidän ja kaikkien olisi hyvä ja mukava olla. Hän tiesi nyt, mikä yksin oli tärkeää. Ja se oli ensin ollut siellä salissa ja alkanut sitten liikkua lähemmäksi ja seisautunut oven luo. Ja vaikka hän olikin selin, hän tunsikin sieltä tähyilevän katseen ja hymyn eikä voinut olla kääntymättä katsomaan. Kitty seisoi ovella Shtsherbatskin kanssa ja katsoi häneen.

— Minä luulin teidän menevän pianon luo, Levin sanoi astuen hänen luokseen. — Sitä hyvää minä en saa maalla kuulla.

— Ei, me tulimme vain kutsumaan teitä pois, ja kiitos että tulitte, Kitty sanoi palkiten Levinin hymyllään. — Mitä iloa on väittelemisestä? Eihän kukaan koskaan saa toista vakuuttuneeksi.

— Niin, niin se on, Levin sanoi, — tavallisesti vaiteliaankin kiivaasti vain sen vuoksi, ettei voida käsittää, mitä toinen oikeastaan tahtoo todistaa.

Levin oli usein huomannut väittelyssä kaikkein viisaintenkin ihmisten kesken, että suurten voimainponnistusten, määrätöntien loogisten hienouksien ja sanojen jälkeen väittelijät tulivat kaiken lopuksi vain tietoisiksi siitä, että se, mitä he kaikin voimin olivat koettaneet todistaa toisilleen, oli jo aikoja sitten, väittelyn alusta asti, ollut heille tuttua ja että he vain pitivät eri asioista mutta eivät tahtoneet mainita mitään mieltymyksistään etteivät joutuisi alakynteen. Hän oli usein kokenut, että kun joskus väittelyn aikana oppi ymmärtämään mistä toinen piti, saattoi itse kiintyä samaan, ja silloin oli heti samaa mieltä ja kaikki todistelut karisivat tarpeettomina pois; ja väliin hän oli taas kokenut sellaista, että jos hän oli lopulta sanonut, mistä piti ja minkä vuoksi oli koettanut keksiä todisteita, ja jos hän oli sattunut tekemään sen hyvin ja vilpittömästi, niin vastustaja oli heti samaa mieltä ja lakkasi väittelemästä. Sitä hän tarkoitti vastauksellaan Kittyn sanoihin.

Kitty rypisti otsaansa voidakseen ymmärtää. Mutta heti kun Levin alkoi selittää, hän käsitti sen.

— Minä ymmärrän: täytyy saada tietää, minkä takia toinen väittelee ja mistä pitää, niin silloin voi...

Kitty oli arvannut ja ilmaissut aivan oikein hänen huonosti lausumansa ajatuksen. Levin säteili ilosta: niin ihmeelliseltä hänestä tuntui siirtyminen Pestsovin ja Sergei Ivanovitshin monisanaisesta väittelystä tähän kaikkein monimutkaisimpienkin ajatusten vähäsanaiseen ilmaisuun.

Shtsherbatski meni pois, ja Kitty istuutui levitetyn pelipöydän ääreen ja alkoi piirrellä liidunpalalla kaaria ja ympyröitä uudelle vihreälle veralle.

He alkoivat jälleen keskustella naisen vapaudesta ja toiminnasta. Levin oli samaa mieltä kuin Darja Aleksandrovna siinä, että tyttö, joka ei ole mennyt naimisiin, löytää kyllä itselleen naisen tehtäviä toisen perheessä. Hän perusteli kantaansa sillä, ettei ainoakaan perhe voi tulla toimeen ilman naisen apua, että jokaisessa köyhässä ja rikkaassa kodissa on ja tuleeikin olla joko omaisia tai palkattuja naisapulaisia.

— Ei! Kitty sanoi punastuen, mutta sitä rohkeammin katsoen Leviniin rehellisillä silmillään, — tyttö voi olla siinä asemassa, ettei voi nöyryytyksettä mennä perheeseen, vaan itse...

Levin ymmärsi häntä ensimmäisestä vihjeestä.

— Niin tietysti! virkkoi hän, — niin, niin, te olette oikeassa, te olette oikeassa!

Hän ymmärsi kaikki Pestsovin päivällispöydässä esittämät todistelut naisen vapauden puolesta nyt, kun näki Kittyn sydämessä neitseellisen arkuuden ja nöyryytyksen pelon, tunsu tuon pelon itsekin, koska rakasti Kittyä, ja perääntyi heti todisteluistaan.

Tuli hetken äänettömyys. Kitty piirteli yhä liidulla pöytään. Hänen silmänsä välkkyivät tyyntä säteilyä. Hänen mielialaansa mukautuen Levin tunsu koko olemuksessaan yhä kasvavaa onnen jännitystä.

— Oi! Minä olen piirrellyt koko pöydän täyteen! Kitty sanoi pannen liidun pois ja näytti aikovan nousta.

"Kuinka minä voin jäädä yksin ilman häntä?" Levin ajatteli kauhistuen ja otti liidun. — Odottakaahan, hän sanoi istuutuen pöydän viereen, — olen jo kauan tahtonut kysyä teiltä erästä asiaa.

Hän katsoi suoraan Kittyn helliin, joskin hiukan arasteleviin silmiin.

— Olkaa hyvä ja kysykää.

— Lukekaa tästä, Levin sanoi ja kirjoitti alkukirjaimet: K.T.v.m.: s.o.m., m.s.a.v.s.? Nämä kirjaimet merkitsivät: "Kun te vastasitte minulle: se on mahdotonta, merkitsikö se ainiaaksi vaiko silloin?" Ei ollut mitenkään luultavaa, että Kitty voisi ymmärtää tuon monimutkaisen lauseen; mutta Levin katsoi häneen sennäköisenä kuin hänen elämänsä olisi riippunut siitä, saisiko Kitty noista sanoista selvää vai eikö.

Kitty katsahti häneen vakavana, nojasi sitten synkistyneen otsansa käteensä ja alkoi lukea. Väliin hän katsahti Leviniin kysyen katsellaan: "Onkohan se sitä, mitä minä luulen?"

— Minä ymmärrän, hän sanoi punastuen.

— Mikä sana tämä on? kysyi Levin osoittaen a:ta, joka merkitsi sanaa ainiaaksi.

— Se sana merkitsee ainiaaksi, sanoi Kitty, — mutta se ei ole totta! Levin pyyhki nopeasti pois kirjoituksensa, antoi Kittyille liidun ja nousi seisomaan. Kitty kirjoitti: E.v.s.v.t.

Dollyn suru Kareninien perheonnettomuudesta hälveni pian, kun hän näki nuo kaksi olentoa: Kittyn, joka liitu kädessä katseli aran onnellisesti hymyillen ylöspäin Leviniin, ja Levinin, joka kaunis vartalo pöydän yli kumartuneena silmäili palavin silmin vuoroin Kittyä, vuoroin pöytää.

Äkkiä Levinin kasvot välähtivät: hän oli ymmärtänyt. Kirjaimet merkitsivät: "En voinut silloin vastata toisin."

Hän katsahti Kittyyn arasti ja kysyvästi.

— Ainoastaanko silloin?

— Niin, vastasi Kittyn hymy.

— Entä... entä nyt? kysyi Levin.

— Lukekaa tuosta. Minä sanon sen, mitä toivoisin. Mitä kovasti toivoisin. Kitty kirjoitti alkukirjaimet: J. T. v. u. j. a. a. s. Se merkitsi: "Jospa te voisitte unohtaa ja antaa anteeksi sen."

Levin tarttui liituun jännittynein, vapisevin sormin ja kirjoitti liidun murtuessa alkukirjaimet

seuraavaan: "Minun ei tarvitse unohtaa eikä antaa anteeksi, sillä en ole koskaan lakannut teitä rakastamasta."

Kitty katsahti häneen pysähtynyt hymy huulillaan.

Levin istuutui ja kirjoitti pitkän lauseen. Kitty ymmärsi kaikki ja kysymättä mitään otti heti liidun ja vastasi.

Levin ei pitkään aikaan voinut ymmärtää, mitä Kitty oli kirjoittanut, ja katsahti häntä tuontuostakin silmiin. Onni oli sumentanut hänen älynsä. Hän ei mitenkään löytänyt niitä sanoja, mitä Kitty oli tarkoittanut. Mutta Kittyn ihanista, onnea sädehtivistä silmistä hän ymmärsi kaiken, mitä tahtoi tietää. Ja hän kirjoitti kolme kirjainta. Eikä hän ollut vielä lopettanut, kun Kitty jo luki ajatuksen hänen kätensä takaa, liitti itse viimeisen sanan ja kirjoitti myöntävän vastauksen.

— Pelaatteko te "sihteeriä"? sanoi vanha ruhtinas tullen pöydän luo.

— Mutta meidän on nyt aika lähteä, jos aiot ehtiä teatteriin.

Levin nousi ja saattoi Kittyn ovelle.

Heidän omituisessa keskustelussaan kaikki oli tullut selväksi; Levin tiesi nyt, että Kitty rakasti häntä, ja Kitty oli luvannut ilmoittaa vanhemmilleen hänen huomisesta tulostaan.

XIV

Kun Levin Kittyn lähdettyä oli jäänyt yksin, tunsu hän sellaista kaipausta ja kärsimätöntä halua päästä niin pian kuin suinkin huomiseen aamuun, jolloin taas saisi nähdä Kittyn ja liittyä häneen ainiaaksi, että hän pelästyi kuin kuolemaa niitä neljätoista tuntia, jotka hänen oli vietettävä ilman tätä. Hänen täytyi välttämättä saada puhua jonkun kanssa, ettei jäisi yksin ja että aika kuluisi. Stepan Arkadjevitsh olisi ollut paras puhetoveri, mutta hän lähti — omien sanojensa mukaan — illanviettoon, oikeammin balettiin. Levin ehti vain sanoa hänelle olevansa onnellinen ja pitävänsä hänestä kovasti eikä koskaan unohtavansa, mitä Stepan Arkadjevitsh oli hänelle tehnyt. Stepan Arkadjevitshin katse ja hymy osoittivat, että hän ymmärsi oikein Levinin tunteen.

— No, vieläkö haluatte kuolla? kysyi hän puristaen veljellisesti Levinin kättä.

— Ei, ei! Levin sanoi.

Darja Aleksandrovna myöskin ikään kuin onnitteli häntä sanoessaan hänelle jäähyväiset: — Kylläpä minä olen hyvilläni, hän sanoi, — että te ja Kitty tapasitte taas toisenne, täytyy pitää arvossa vanhaa ystävyyttä.

Levin ei pitänyt noista sanoista. Darja Aleksandrovna ei voinut käsittää, kuinka korkealla hänen ulottumattomuudessaan se kaikki oli, eikä hänen olisi pitänyt kajota siihen. Levin sanoi hyvästit kaikille, mutta ollakseen jäämättä yksin lähti veljensä seuraksi.

— Mihin sinä lähdet?

— Kokoukseen.

— Minä lähden mukaan. Saanko?

— Miksikä ei, lähdetään vain, sanoi Sergei Ivanovitsh hymyillen. — Mikä sinun on tänään?

— Minunko? Minä olen onnenpoika! Levin sanoi laskien vaunujen ikkunaruudun alas. — Saanko aukaista? Tulee raittiimpaa. Minä olen onnenpoika! Miksi sinä et ole koskaan mennyt naimisiin? Sergei Ivanovitsh hymyili.

— Olen sangen hyvilläni, hän näyttää olevan oiva tyt... aloitti Sergei Ivanovitsh.

— Älä, älä puhu, älä puhu! huudahti Levin tarttuen molemmin käsin hänen turkkinsa kaulukseen ja

työntään sen hänen suunsa eteen. "Oiva tyttö" kuulosti hänestä niin arkiselta ja alhaiselta hänen tunteensa rinnalla.

Sergei Ivanovitsh herahti iloiseen nauruun, mitä hänelle sattui harvoin.

— No, saan kai sentään sanoa, että olen hyvilläni siitä.

— Sen saat sanoa huomenna, huomenna, kuuletko! Mutta nyt hiljaa, ei hiiskahdustakaan, Levin sanoi ja lisäsi hänen turkkiaan vielä kerran pudistaen: — Minä pidän sinusta kovasti! Saako sinne kokoukseen tulla?

— Saa tietysti!

— Mistä siellä tänään keskustellaan? kysyi Levin, kasvot lakkaamattomassa hymyssä.

He tulivat kokoukseen. Levin kuunteli, miten sihteeri kompastellen luki pöytäkirjaa, jota ei nähtävästi itsekään ymmärtänyt; mutta Levin näki tuon sihteerin kasvoista, miten herttainen ja kunnan mies hän oli. Sen huomasi siitäkin, että hän hämmentyi ja kompasteli pöytäkirjaa lukiessaan. Sitten alkoivat puheenvuorot. Väiteltiin joittenkin summien myöntämisestä joihinkin tarkoituksiin, ja Sergei Ivanovitsh piikitteli kahta jäsentä ja puhui kauan ja voitonvarmasti; ja toinen jäsen, joka oli kirjoittanut jotain paperipalasalalle, arasteli ensin, mutta vastasi hänelle sitten hyvin myrkyllisesti ja herttaisesti. Sitten Svijazhski, joka myös oli paikalla, sanoi jotain kaunista ja jaloa. Levin kuunteli heitä ja näki selvästi, ettei mistään summista ollutkaan puhe ja etteivät he olleet vähääkään vihaisia toisilleen, vaan että he kaikki olivat herttaisia, hyviä ihmisiä ja että kaikki kävi kiltisti ja herttaisesti. He eivät olleet kenellekään häiriöksi, ja kaikilla oli mukavaa. Ihmeellistä oli Levinistä se, että hän näki tänään heidän kaikkien lävitse, tunnisti pienistä, ennen huomaamattomista merkeistä jokaisen sielun ja huomasi selvästi, että kaikki olivat hyviä. Varsinkin hänestä, Levinistä, he pitivät kaikki erityisesti tänään. Se näkyi siitä, miten he puhuivat hänen kanssaan, miten hellästi ja ystävällisesti aivan vieraatkin katsoivat häneen.

— No, oletko tyytyväinen? kysyi Sergei Ivanovitsh häneltä.

— Kovasti. En uskonut, että olisi niin hauskaa! Hyvä että tulin! Svijazhski tuli Levinin luo ja kutsui hänet luokseen teelle. Levin ei mitenkään voinut muistaa, mitä hänellä oli ollut Svijazhskia vastaan. Svijazhskihan oli viisas ja ihmeellisen hyvä ihminen.

— Varsin mielelläni, hän sanoi ja kysyi Svijazhskin vaimon ja tämän sisaren vointia. Ja omituisen miellelyhtymän johdosta — liittyihän muisto Svijazhskin sukulaisneidistä jollain tavoin avioliiton ajatukseen —, Levinin mieleen tuli, ettei ollut ketään, kenelle hänen paremmin sopisi kertoa onnestaan kuin Svijazhskin naisväelle, ja hän lähti erityisen mielellään heidän luokseen.

Svijazhski kyseli häneltä maatilán asioista olettaen tavalliseen tapansa, ettei voitaisi keksiä mitään, jota ei Euroopassa olisi jo keksitty, mutta nyt se ei vähääkään harmittanut Leviniä. Hän tunsikin päinvastoin, että Svijazhski oli oikeassa ja että koko hänen oma toimintansa oli mitätöntä, ja hän huomasi Svijazhskissa ihmeellistä hienotunteisuutta, joka esti tätä suoraan ilmaisemasta, kuinka oikeassa hän oli. Svijazhskin naiset olivat myös tällä kertaa erityisen herttaisia. Levinistä tuntui, että he tiesivät jo kaiken ja toivoivat hänelle onnea ja olivat ainoastaan hienotunteisuudesta puhumatta siitä. Hän istui heidän luonaan tunnin, kaksi, kolme tuntia, puhellen eri asioista, mutta ajatellen aina vain sitä yhtä, mikä tulvehti hänen sielussaan, eikä huomannut, miten hirveästi hän väsytti isäntäväkeä, joka olisi jo aikoja sitten halunnut mennä nukkumaan. Svijazhski saattoi hänet eteiseen haukotellen ja ihmetellen ystävänsä omituista mielentilaa. Kello läheni kahta. Levin palasi hotelliin ja pelästyi muistaessaan, että hänen pitäisi nyt viettää jäljellä olevat kymmenen tuntia yksin, rauhattoman kaipuunsa vaivaamana. Valvomisvuorossa oleva lakeija sytytti kynttilät hänen huoneeseensa ja aikoi poistua, mutta Levin pysäytti hänet. Hän huomasi, että Jegor, johon hän ei ennen ollut kiinnittänyt mitään huomiota, olikin varsin viisas, kaunis ja hyvä mies.

— Onko vaikea valvoa, Jegor?

— Minkäs sille tekee, kun virka on sellainen. Herrasväen palveluksessa on rauhallisempaa, mutta tästä hyötyy enemmän.

Jegor kertoi, että hänellä oli perhe, kolme poikaa ja tytär, joka oli ompelija ja jonka hän aikoi naittaa valjaskaupan apulaiselle.

Sen johdosta huomautti Levin, että rakkaus on pääasia avioliitossa ja että rakkaus tekee aina onnelliseksi, koska onni on ainoastaan ihmisessä itsessään.

Jegor kuunteli tarkkaavasti ja ymmärsi nähtävästi hyvin Levinin ajatuksen, mutta sen vahvistukseksi hän toi esiin sen odottamattoman huomautuksen, että herrasväen palveluksessa ollessaan hän oli aina ollut isäntäväkeensä tyytyväinen ja oli täysin tyytyväinen nykyiseen isäntäänsä vaikka tämä olikin ranskalainen.

"Ihmeellisen hyväluontoinen mies!" Levin ajatteli.

— Entä sinä, Jegor, kun menit naimisiin, niin rakastitko sinä vaimoasi?

— Kuinkas muuten, vastasi Jegor.

Ja Levin huomasi Jegorin olevan erityisen herkässä mielentilassa ja aikovan kertoa hänelle sydämensä salaisuudet.

— On tämä minunkin elämäni ollut ihmeellinen. Poikapahasesta minä olen... aloitti hän silmät loistaen. Nähtävästi Levinin haltioituneisuus oli tarttunut häneenkin, niin kuin haukotus tarttuu ihmisestä toiseen.

Mutta samassa kello soi. Jegor meni ja Levin jäi yksin. Hän ei ollut päivällispöydässä syönyt juuri mitään eikä ollut Svijazhskillakaan huolinut teestä eikä illallisesta, mutta ruoka ei nytkään tuntunut houkuttelevan. Hän ei ollut nukkunut viime yönä, mutta unta hän ei voinut ajatellakaan. Huoneessa oli viileää, mutta häntä rasitti kuumuus. Hän avasi molemmat tuuletusruudut ja istuutui pöydälle ikkunan eteen. Lumen peittämän katon takaa näkyi koristeellinen risti ketjuineen, ja sen yläpuolella kohosi Ajokoiran kolmikulmainen tähtisikermä ja kirkas, keltahohtainen Capella. Hän katsoi väliin ristiin, väliin tähteen, hengitti raikasta pakkasilmaa, jota tasaisesti virtasi huoneeseen, ja seurasi kuin unessa mielikuviansa ja muistojensa kulkua. Neljättä käydessä hän kuuli käytävästä askeleita ja katsahti ovesta. Tuttu peluri, Mjaskin, palasi klubista synkän näköisenä ja ryiskellen. "Onneton raukka!" Levin ajatteli, ja kyynleet kihosivat hänen silmiinsä rakkaudesta ja säälistä tuota miestä kohtaan. Hän aikoi puhua tämän kanssa ja lohduttaa tätä; mutta huomattessaan olevansa paitasillaan hän jätti aikeensa ja istuutui jälleen ikkunan luo nauttiakseen kylmästä ilmasta ja katsellakseen tuota ihmeellisen näköistä, vaitonaista, mutta niin merkitsevältä tuntuvaa ristiä ja kohoavaa kellanhohtoista tähteä. Seitsemättä käydessä alkoi kuulua lattiankiillottajien hankaus, kirkonkellot soivat aamukirkkoon, ja Levin tunsi vilunväreitä kehossaan. Hän sulki tuuletusruudut, peseytyi, Pukeutui ja lähti ulos.

XV

Kadut olivat vielä autioina. Levin meni Shtsherbatskien talon luo. Pääovi oli vielä kiinni ja kaikki nukkuivat. Hän kääntyi takaisin, palasi jälleen huoneeseensa ja tilasi kahvia. Lakeija, joka toi kahvin, ei ollut enää Jegor. Levin aikoi ryhtyä hänen kanssaan puheisiin, mutta lakeijaa soitettiin ja hänenkin täytyi mennä. Levin koetti juoda kahvia ja pani rinkelin suuhunsa, mutta hänellä ei ollut vähääkään ruokahalua, ja syljettyään rinkelin pois suustaan hän veti taas päällystakin ylleen ja lähti kävelemään. Kello kävi kymmenettä, kun hän toisen kerran tuli Shtsherbatskin pääovelle. Talossa oli juuri noustu, ja kokki lähti ruokatarpeita hakemaan. Täytyi odottaa vielä ainakin kaksi tuntia.

Koko yön ja aamun Levin oli elänyt aivan tiedottomassa tilassa ja tuntenut olevansa kokonaan vapaa aineellisen elämän olosuhteista. Hän ei ollut syönyt kokonaiseen päivään, ei nukkunut kahteen yöhön, hän oli viettänyt useampia tunteja pakkasilmassa, ja kuitenkin hän tunsi itsensä raikkaammaksi ja terveemmäksi kuin koskaan, jopa täysin riippumattomaksi kehostaan; hän liikkui lihaksiaan pinnistämättä ja tunsi voivansa tehdä mitä hyvänsä. Hän oli varma siitä, että olisi voinut lentää ilmaan tai tarpeen vaatiessa siirtää paikoiltaan talon nurkan. Hän kuljeskeli jäljellä olevan ajan kadulla katsellen kaiken aikaa kelloaan ja vilkuillen ympärilleen.

Eikä hän enää koskaan myöhemmin saanut nähdä mitään sellaista, mitä silloin näki. Erityisesti häntä koskettivat kouluun astelevat lapset, katoilta katukäytävälle lentelevät kyyhkysket ja tuoreet jauhoiset sämpylät, joita näkymätön käsi asetteli leipurin ikkunaan. Nuo sämpylät, kyyhkysket ja kaksi poikaa olivat ylimalaisia olentoja. Kaikki tapahtui yhtäkkiä: poika juoksi kyyhkysket luo ja katsahti hymyillen Leviniin; kyyhkynen räpytteli siipiään ja pyrähti lentoon. Sen ruumis värähteli aurinkoisessa pakkasilmassa väreilevien kuuranhileitten keskellä, ja samassa lemahti matalasta ikkunasta paistetun leivän tuoksu ja sämpylät ilmestyivät ikkunaan. Kaikki oli niin kummallisen ihanaa, että Levin nauroi ja kyyneltyi ilosta. Tehtyään suuren kierroksen Gazetny-poikkikatua ja Kislovkaa pitkin hän palasi takaisin hotelliin ja — asettaen kellon eteensä — istuutui odottamaan kahtatoista. Viereisestä huoneesta kuului aamuista yskintää, siellä puhuttiin joistakin koneista ja petoksista. Siellä ei ymmärretty, että viisari

läheni jo kahtatoista. Läheni ja läheni. Levin lähti kadulle. Ajurit näyttivät tietävän kaiken. Ne ympäröivät Levinin onnellisen näköisinä, tarjoten kilvan palveluksiaan. Ollakseen tekemättä vääryyttä kenellekään Levin lupasi vielä ajaa toisellakin, otti yhden ja käski ajaa Shtsherbatskille. Ajuri oli erittäin viehättävä kauhtanan alta esiinpistävine valkoisine paidankauluksineen, joka kehysti punaista, lujaa kaulaa kireänä renkaana. Hänen rekensä oli korkea ja ketteräliikkeinen, eikä Levin enää koskaan sen jälkeen saanut ajaa sellaisessa reessä. Ja hevonenkin oli hyvä ja koetti juosta, mutta ei liikkunut paikaltaan. Ajuri tiesi Shtsherbatskin talon, kourasti käsivarsiaan erityisen kunnioittavasti "ptruu" sanoessaan ja pysäytti pääoven eteen. Shtsherbatskien ovenvartija tiesi varmaan kaiken. Se näkyi hänen silmiensä hymystä ja siitä millä tavoin hän sanoi:

— Ettepä ole pitkään aikaan käynytkään, Konstantin Dmitrijevitch!

Eikä hän ainoastaan näyttänyt tietävän kaikkea, vaan olipa silminnähtävästi riemuissaan siitä ja pinnisteli salatakseen ilonsa. Katsahtaessaan hänen herttaisiin vanhuksensilmiinsä Levin tunsi vielä jonkin uuden onnensäteiden välähdyksen.

— Joko ovat nousseet?

— Olkaa hyvä! Sen voitte jättää tänne, ovenvartija sanoi hymyillen, kun Levin aikoi ottaa hattunsa mukaan. Se merkitsi varmaan jotakin?

— Kenelle käskette ilmoittamaan? kysyi eteisessä vastaantuleva lakeija.

Lakeija oli tosin nuori ja uudenaikaisen keikarimainen, mutta sangen hyvä ja miellyttävä mies ja ymmärsi hänkin kaiken.

— Ruhtinattarelle... ruhtinaalle... neiti ruhtinattarelle...
Levin sanoi.

Ensimmäinen henkilö, jonka hän näki, oli mademoiselle Linon, joka tuli salin poikki kasvot ja kiharat loistaen. Levin oli juuri alkanut puhella hänen kanssaan, kun oven takaa kuului vaatteitten kahinaa. Mademoiselle Linon häipyi hänen silmistään ja onnen läheisyyden iloinen kauhu valtasi hänet. Mademoiselle Linon lähti hätiköiden toista ovea kohti ja jätti hänet yksin. Juuri kun ovi oli ehtinyt sulkeutua, kajahtivat parkettilattialla nopeat, keveät askeleet, ja hänen onnensa, hänen elämänsä, hän itse, hänen paras itsensä, jota hän oli niin kauan etsinyt ja ikävöinyt, lähestyi häntä nopeasti — ei enää kävellen, vaan joidenkin näkymättömien siipien kannattamana.

Levin näki vain hänen selkeät, rehelliset silmänsä, joista kuvastui ylitsepulppuavan rakkauden ilon säikähdys. Ne silmät loistivat yhä lähempää ja lähempää, sokaisten hänet rakkauden säteilyllä, ja pysähtyivät hänen eteensä. Hän tunsi käsien laskeutuvan olkapäilleen.

Kitty oli tehnyt kaikkensa: juossut hänen luokseen ja antautunut kokonaan, arastellen ja iloiten, hänen syliinsä. Levin syleili häntä ja painoi huulensa hänen huulilleen, jotka etsivät hänen suudelmaansa.

Kitty ei ollut myöskään nukkunut koko yönä, vaan oli kaiken aamua odottanut häntä.

Äiti ja isä olivat olleet täysin suostuvaisia ja onnellisia tyttärensä onnesta. Kitty oli tahtonut saada ensimmäisenä ilmoittaa Levinille oman ja hänen onnensa. Kitty oli valmistautunut ottamaan hänet vastaan yksin; iloinnut, arastellut ja ujostellut eikä ollut tiennyt mitä tekisi. Hän oli kuullut Levinin askeleet ja äänen ja odottanut oven takana neiti Linonin poistumista. Neiti Linon oli mennyt, ja arvelematta ja kyselemättä itseltään mitään hän oli mennyt Levinin luo ja tehnyt sen, mitä oli tehnyt.

— Mennään äidin luo! Kitty sanoi ottaen Leviniä kädestä. Levin ei pitkään aikaan voinut sanoa mitään, ei sen vuoksi, että olisi pelännyt sanoilla turmelevansa tunteensa ylevyyden, vaan siksi, että tunsi onnen kyynelten tukahduttavan kurkkuun kaikki aiotut sanat. Levin otti Kittyn käden ja suuteli sitä.

— Onko tämä tosiaankin totta? hän sanoi viimein tukahtuneella äänellä. — Minä en voi uskoa, että sinä rakastat minua!

Kitty hymyili tuolle sinuttelulle ja arkuudelle, jolla Levin vastasi hänen katseeseensa.

— Niin se on! hän sanoi vitkaan ja merkitsevästi, — minä olen niin onnellinen!

Käsi kädessä he menivät vierashuoneeseen. Kun vanha ruhtinatar näki heidät, hän alkoi huohottaa, ja herahti itkemään ja nauramaan yhtäaikaa; hän juoksi heidän luokseen niin reippaasti, ettei Levin olisi uskonutkaan, syleili ja suuteli Leviniä ja kostutti kyynelillään hänen poskensa.

— Kaikki on siis päätetty! Kuinka minä olen hyvilläni! Rakasta häntä. Kaikki siis hyvin!... Kitty!

— Pianpa se kävikin! sanoi vanha ruhtinas koettaen näyttää välinpitämättömältä; mutta Levin huomasi, että hänen silmänsä olivat kosteat, kun hän kääntyi Levinin puoleen. — Minä olen aina toivonut tätä! sanoi ruhtinas ottaen Leviniä kädestä ja vetäen hänet syliinsä. — Minä sanoin jo silloinkin, kun tuon tuulihatun päähän pälkähti...

— Isä! huudahti Kitty ja sulki hänen suunsa kädellään.

— No, en sano, en! lupasi ruhtinas. Olen hyvin ilois... il... Oi, olenpa minä tyhmä...

Hän syleili Kittyä, suuteli hänen kasvojaan, kättään ja taas kasvojaan ja siunasi hänet ristinmerkein.

Ja Levinin valtasi uusi rakkauden tunne tuota verrattain vieraalta tuntunutta vanhaa ruhtinasta kohtaan, kun hän katsoi, kuinka Kitty kauan ja hellästi suuteli hänen kättään.

XVI

Ruhtinatar istui nojatuolissa hiljaa hymyillen; ruhtinas istuutui hänen rinnalleen. Kitty seiso i isän tuolin vieressä pitäen yhä häntä kädestä. Kaikki olivat vaiti.

Ruhtinatar alkoi ensimmäisenä kutsua asioita niiden oikealla nimellä ja tehdä käytännöllistä puolta koskevia kysymyksiä. Alkuun se tuntui kaikista oudolta ja pahalta.

— Koska kaikki sitten tapahtuu? Täytyy siunata ja julkaista. Ja milloin ovat häät? Mitä sinä arvelet, Aleksander?

— Hän se on tässä päähenkilö, sanoi ruhtinas viitaten Leviniin.

— Koskako? Levin sanoi punastuen. — Huomenna. Jos te minulta kysytte, niin minun mielestäni on siunattava tänään ja häät pidettävä huomenna.

— Oh, mon cher, mitä hullutuksia!

— No, viikon perästä sitten.

— Hän on suunniltaan.

— Onko se sitten mahdotonta?

— Mutta, hyvä ystävä! sanoi ruhtinatar iloisesti hymyillen tuolle hätäilylle. — Miten sitten myötäjäisten kävisi?

"Pitääkö nyt sitten olla myötäjäiset ja kaikki?" Levin ajatteli kauhuissaan. — Mutta eiväthän myötäjäiset, siunaukset eivätkä mitkään voi turmella minun onneani! Ei mikään voi turmella sitä! Hän katsahti Kittyyn ja huomasi, ettei ajatus myötäjäisistä loukannut Kittyä vähääkään. "Kenties se sitten on välttämätöntä", hän arveli.

— Enhän minä mitään tiedä, minä vain sanoin oman toivomukseni, hän sanoi anteeksipyytäen.

— Siitä ehdimme päättää sitten. Nyt voidaan kyllä siunata ja julkaista.

Ruhtinatar meni miehensä luo, suuteli häntä ja aikoi mennä, mutta tämä pidätti häntä, veti hänet syliinsä ja suuteli häntä suu hymyssä useita kertoja. Oli kuin vanhukset olisivat hetkeksi hämmentyneet eivätkä oikein tienneet, olivatko he itse taas rakastuneita vaiko heidän tyttärensä. Kun ruhtinas ja ruhtinatar olivat poistuneet, Levin meni Kittyyn luo ja otti häntä kädestä. Hän hallitsi nyt tunteitaan ja kykeni puhumaan, ja hänellä oli paljon sanottavaa morsiamelleen. Mutta hän puhui aivan muusta kuin olisi pitänyt.

— Minä tiesin, että näin kävisi! En uskaltanut toivoa vähääkään, mutta sieluni pohjassa olin kuitenkin aina varma siitä.

— Entä minä? sanoi Kitty. — Silloinkin... hän pysähtyi ja jatkoi taas katsoen rohkeasti Leviniin rehellisillä silmillään, — silloinkin, kun sysäsin pois oman onneni. Olen aina rakastanut vain teitä, mutta silloin olin oudosti sokaistunut. Minun täytyy se sanoa... Voitteko te unohtaa sen?

— Kenties se on vain parempi. Teidän täytyy antaa niin paljon anteeksi minulle. Minun täytyy sanoa teille...

Hän aikoi nyt sanoa sen, mikä oli välttämättömästi sanottava. Hän oli päättänyt tunnustaa morsiamelleen heti alussa kaksi asiaa: ettei hän ollut niin puhdas kuin tämä ja että hän toiseksi oli epäuskoinen. Se oli vaikeaa, mutta hän piti velvollisuutenaan tunnustaa Kittyille nämä tosiasiat.

— Ei, ei nyt, mutta joskus toisen kerran! epäröi hän.

— Hyvä, sanoi Kitty, — joskus toisen kerran, mutta muistakaa sitten sanoa. Minä en pelkää mitään. Minä tahdon tietää kaikki. Nythän on kaikki jo päätetty.

Levin jatkoi:

— Päätetty, että te otatte minut, millainen minä olenkin... ette enää jätä minua? Niinkö?

— Niin, niin.

Heidän keskustelunsa keskeytti mademoiselle Linon, joka hellästi, joskin teennäisesti hymyillen tuli onnittelemaan rakasta hoidokkiaan. Hän ei ollut vielä ehtinyt poistua, kun jo palvelijat tulivat toivottamaan onnea. Ja sitten saapuivat sukulaiset ja alkoi se autuaallinen hullunmylly, josta Levin ei päässyt ennen kuin hääpäivänsä jälkeisenä päivänä. Levinillä oli koko ajan nolo ja tukala olo, mutta onnen jännitys kasvoi kasvamistaan. Hän tunsu koko ajan, että häneltä odotettiin monenmoista, mistä hänellä ei ollut tietoa, ja hän teki kaiken, mitä hänelle sanottiin, ja kaikki se tuotti hänelle onnea. Hän oli luullut, ettei hänen aviopuuhillaan tulisi olemaan mitään yhteistä tavaksi tulleitten kosintamenojen kanssa, joiden hän oli arvellut pilaavan erikoislaatuisen onnensa. Kävi kuitenkin niin, että hän teki kaiken kuten muutkin, ja siitä hänen onnensa vain kasvoi ja kävi yhä erikoislaatusemmaksi.

— Nyt syödään makeisia, sanoi mademoiselle Linon, ja Levin ajoi ostamaan makeisia.

— No, onnea vain, sanoi Svijazhski. — Neuvon teitä ostamaan kukkavihkonne Fominilta.

— Pitääkö sellainenkin olla? Ja hän ajoi Fominin kukkakauppaan. Sergei Ivanovitsh sanoi, että oli välttämätöntä lainata rahaa, koska tulisi olemaan paljon menoja lahjojen ja...

— Pitääkö antaa lahjoja? Ja hän ajoi Fuldelle.

Ja sokerileipomossa, kukkakaupassa, Fuldella ja kaikkialla hän näki olevansa odotettu ja tervetullut vieras, ja kaikkialla hän huomasi riemuittavan hänen onnestaan. Omituisinta oli, että kaikki nekin, jotka olivat ennen olleet epäystävällisiä, kylmiä ja välinpitämättömiä, ihastelivat nyt häntä, noudattivat kaikessa hänen tahtoaan, kohtelivat hienotunteisesti ja hellävaroen hänen tunnettaan ja jakoivat hänen näkemyksensä siitä, että hän oli maailman onnellisin ihminen, koska hänen morsiamensa oli kaiken täydellisyyden huippu. Samoin tunsu Kittykin. Kun kreivitär Nordston oli rohjennut viitata siihen, että hän oli toivonut jotain parempaa, Kitty oli kiivastunut ja todistanut hänelle niin vakuuttavasti, ettei maailmassa voinut olla mitään Leviniä parempaa, että kreivittären oli täytynyt myöntää se, eikä hän enää Kittyä läsnä ollessa voinut kohdata Leviniä ilman ihastuksen hymyä.

Levinin lupaama tunnustus oli ainoa tämän ajan painostava tapaus. Hän neuvotteli asiasta vanhan ruhtinaan kanssa ja saatuaan häneltä luvan antoi Kittyille päiväkirjansa, johon oli kirjoitettu, mikä häntä vaivasi. Hän oli kirjoittanut tuon päiväkirjansa juuri tulevaa morsiantaan silmälläpitäen. Häntä oli vaivannut kaksi asiaa: viattomuuden ja uskon puute. Jälkimmäisen tunnustaminen ei merkinnyt Kittyille paljoakaan. Hän oli itse uskonnollinen eikä koskaan epäillyt uskonnon totuuksia, mutta Levinin ulkonainen epäusko ei liikuttanut häntä vähääkään. Kitty tunsu rakkaudellaan koko Levinin sielun ja näki siinä sen, mitä tahtoi, ja hänelle oli yhdentekevää, kutsuttiinko sellaista sieluntilaa epäuskoksi tai miksi muuksi hyvänsä. Mutta toinen tunnustus sai hänet katkerasti itkemään.

Päiväkirjan antaminen oli vaatinut Leviniltä suurta sisäistä voimainponnistusta. Hän oli muistanut, ettei heidän välillään saisi olla salaisuuksia, ja katsonut sen siksi välttämättömäksi. Mutta hän ei ollut tajunnut, miten se saattoi vaikuttaa, eikä ollut osannut asettua Kittyn asemaan. Vasta kun hän sen päivän iltana saapui Shtsherbatskeille ennen teatteriin lähtöä, meni Kittyn huoneeseen ja näki tämän rakkaat kasvot itkettyneinä ja onnettomina itse aiheuttamansa surun tähden, hän ymmärsi, mikä kuilu oli olemassa hänen häpeällisen menneisyytensä ja Kittyn viattoman puhtauden välillä, ja kauhistui tekoaan.

— Ottakaa, ottakaa pois nuo kauheat kirjat! Kitty sanoi sysäten edessään pöydällä olevat vihkoset kauemmaksi luotaan.

— Miksi te annoitte ne minulle!... Ei, parempi se sentään oli, hän lisäsi nähdessään Levinin epätoivoiset kasvot. — Mutta kauheata se on, kauheata!

Levin painoi päänsä alas ja oli vaiti. Hän ei voinut sanoa mitään.

— Te ette voi antaa minulle anteeksi, hän kuiskasi viimein.

— Minä olen jo antanut. Mutta kauheata se on!

Kuitenkin Levinin oli onni niin suuri, ettei tuo tunnustuskaan voinut sitä samentaa; se vain antoi sille uuden vivahteen. Kitty oli antanut hänelle anteeksi; ja siitä lähtien piti Levin itseään vielä vähemmän Kittyn rakkauden arvoisena, kunnioitti vielä enemmän tämän siveellistä ylemmyyttä ja piti vielä suuremmissa arvossa ansaitsematonta onneaan.

XVII

Aleksei Aleksandrovitsh ajoi päivällisiltä takaisin hotelliin, kaikki äskeiset keskustelut muistissaan. Darja Aleksandrovnan sanat anteeksiannosta olivat herättäneet hänessä vain nyrpeyttä. Kristinopin ohjeen soveltaminen ei ollut tässä tapauksessa suinkaan yksiselitteistä, ja Aleksei Aleksandrovitsh oli jo kauan sitten ratkaissut kysymyksen kielteisesti. Kaikesta, mitä keskustelun kuluessa oli lausuttu, oli syvimmälle hänen mieleensä syöplynyt tyhmän ja hyväluontoisen Turovtsynin huomautus: teki kuin mies, haastoi kaksintaisteluun ja tappoi. Nähtävästi kaikki muut olivat olleet samaa mieltä, vaikka olivatkin kohteliaisuudesta jättäneet sen sanomatta.

"Se asiahan on jo päätetty, mitä sitä enää mieltii", sanoi Aleksei Aleksandrovitsh itselleen. Ja ajatellen vain alkavaa tarkastusmatkaansa hän astui yksinäiseen huoneeseensa ja kysyi saattamaan tulleelta ovenvartijalta, missä hänen lakeijansa oli. Ovenvartija sanoi lakeijan menneen ulos. Aleksei Aleksandrovitsh käski tuomaan teetä, istuutui pöydän ääreen, otti matkaoppaan ja alkoi tehdä tarkkaa matkasuunnitelmaa.

— Tuli kaksi sähkösanomaa, sanoi kotiin tullut lakeija astuen huoneeseen. — Suokaa anteeksi, teidän ylhäisyytenne, pistäydyin vain hieman kävelemässä.

Aleksei Aleksandrovitsh otti sähkösanomat ja avasi ne. Ensimmäinen oli tiedonanto Stremovin nimityksestä siihen virkaan, jota Karenin oli toivonut. Aleksei Aleksandrovitsh heitti sähkösanoman pöydälle, punastui, nousi ylös ja alkoi kävellä ympäri huonetta: "Quos vult perdere dementat", hän sanoi tarkoittaen sanalla quos niitä ihmisiä, jotka olivat myötävaikuttaneet tuohon nimitykseen. Häntä ei harmittanut se, ettei hän itse ollut saanut tuota paikkaa ja että hänet oli niin ilmeisesti syrjäytetty; mutta hänestä oli käsittämätöntä ja ihmeellistä, kuinka voitiin; olla näkemättä sitä, että mokoma lörpöttelijä ja sanaseppo Stremov pystyi siihen huonommin kuin kukaan muu. Kuinka voitiin olla niin sokeita, ettei huomattu, että moinen nimitys oli omiaan hävittämään kaiken arvonannon heitä itseään kohtaan.

"Kaikeksi vielä muutakin samanlaista", hän sanoi katkerana itsekseen avatessaan toisen sähkösanoman. Se oli hänen vaimoltaan. Sinisellä kynällä kirjoitettu allekirjoitus "Anna" osui hänen silmiinsä ensimmäiseksi. "Kuolen, pyydän, rukoilen tulemaan. Anteeksi saaden kuolen rauhallisemmin", luki hän. Hän hymähti ylenkatseellisesti ja heitti sähkösanoman kädestään. Heti alkuun hänellä ei ollut pienintäkään epäilystä siitä, että se oli pelkkää valhetta ja juonittelua.

"Se ihminen ei kavahda mitään petosta. Hänenhän piti kohta synnyttää. Kenties sairaus liittyy synnytykseen. Mihän hän mahtaa pyrkiä? Laillistuttamaan lapsen, saattamaan minut häpeälliseen asemaan ja estämään eronsaannin", mielti hän. "Mutta jotain siinä oli kuolemasta..." Hän luki sähkösanoman uudelleen, ja yhtäkkiä hänen mieleensä iski sanojen oikea merkitys. — Mutta jos se onkin totta? hän sanoi itsekseen.

— Jos onkin totta, että kärsimyksen ja kuoleman hetkenä hän katuu vilpittömästi, ja minä kieltäydyn saapumasta pitäen sitä petoksena? Se olisi julmaa, ja kaikki tuomitsisivat minut, ja sitä paitsi se olisi suorastaan tyhmää minun puoleltani.

— Pjotr, käske vaunujen odottaa. Minä lähden Pietariin, hän sanoi lakeijalle.

Aleksei Aleksandrovitsh päätti lähteä Pietariin tapaamaan vaimoaan. Jos Annan tauti olisi petosta, niin hän vaikenisi ja kääntyisi heti takaisin. Jos Anna tosiaan oli kuoleman kielissä ja tahtoi tavata häntä, hän antaisi tälle anteeksi, jos tapaisi hänet vielä hengissä, ja suorittaisi viimeisen velvollisuutensa häntä kohtaan, jos saapuisi liian myöhään. Matkan aikana hän ei enää ajatellut asiaa.

Tuntien itsensä väsyneeksi ja likaiseksi rautatievaunussa vietetyn yön jälkeen Aleksei Aleksandrovitsh ajoi Pietarin aamuisessa sumussa autiota Nevskiä pitkin ja katseli eteensä ajattelematta, mikä häntä odotti. Hän ei voinut ajatella sitä, koska se johti väkisinkin siihen ajatukseen, että Annan kuolema selvittäisi hetkessä koko hänen hankalan asemansa. Suljetut leipurit ja kauppapuodit, öiset ajurit ja katukäytäviä lakaisevat talonmiehet vilahtelivat hänen silmissään, ja hän katseli kaikkea estääkseen itseään ajattelemasta sitä, mitä ei olisi uskaltanut toivoa ja kuitenkin toivoi. Hän ajoi pääoven eteen. Ajurinrattaat ja vaunut nukkuvine kuskeineen odottivat oven luona. Astuessaan ovelle Aleksei Aleksandrovitsh ikään kuin kaivoi jostain aivojensa lokerosta äkkiä ajatuksen, jonka hän otti ohjeekseen. Se kuului: "Jos se on petosta, on poistuttava tyynen ylenkatseellisesti; jos se on totta, on noudatettava arvokkuutta."

Ovenvartija avasi oven ennen kuin Aleksei Aleksandrovitsh oli ehtinyt soittaakaan. Ovenvartija oli omituisen näköinen vanhassa pitkässä takissaan, ilman solmiota ja tohvelit jalassa.

— Miten on rouvan laita?

— Eilen synnytti onnellisesti.

Aleksei Aleksandrovitsh pysähtyi ja kalpeni. Hän huomasi nyt selvästi, miten voimakkaasti hän oli toivonut vaimonsa kuolemaa.

— Ja kuinka hän voi?

Kornei kiiruhti portaita alas aamuesiliinassaan.

— Hyvin huonosti, hän sanoi. — Eilen oli lääkarineuvottelu, ja nytkin on lääkäri täällä.

— Ota matkatavarat, Aleksei Aleksandrovitsh sanoi hieman helpottuneena tiedosta, että kuoleman mahdollisuus oli kuitenkin olemassa ja astui eteiseen.

Vaatenaulakossa riippui sotilaspäällystakki. Aleksei Aleksandrovitsh huomasi sen ja kysyi:

— Keitä siellä on?

— Lääkäri, kättilö ja kreivi Vronski. Aleksei Aleksandrovitsh meni sisähuoneisiin.

Vierassalissa ei ollut ketään; Annan kamarista tuli kättilö vastaan, sinipunanauhainen myssy päässä.

Hän astui Aleksei Aleksandrovitshin luo, tarttui tätä käsivarresta kuoleman läheisyyden aiheuttamalla tuttavallisuudella ja veti makuuhuoneeseen päin.

— Luojan kiitos tulitte! Teistä ja teistä vain puhuu, hän sanoi.

— Tuokaa pian jäätä! kuului makuuhuoneesta lääkärin käskävä ääni.

Aleksei Aleksandrovitsh meni Annan kamariin. Annan kirjoituspöydän ääressä matalalla tuolilla, kylki tuolinselustaa vasten, istui Vronski kätet kasvoilla ja itki. Hän hätkähti lääkärin äänen kuullessaan, kohotti kasvojaan ja huomasi Aleksei Aleksandrovitshin. Nähdessään tämän hän hämmästyi niin, että painautui uudelleen istumaan ja veti päänsä hartioiden väliin, ikään kuin tahtoen kadota jonnekin; mutta samassa hän pakotti itsensä nousemaan ja sanoi:

— Hän kuolee. Lääkärit sanovat, ettei ole toivoa. Olen kokonaan teidän vallassanne, mutta sallikaa minun olla täällä... niin, kuinka vain itse tahdotte, minä...

Kun Aleksei Aleksandrovitsh näki Vronskin kyyneleet, hänet valtasi kokonaan se sielullisen sekasorron tila, jonka toisten ihmisten kärsimyksen näkeminen hänessä aina sai aikaan, ja kääntäen päänsä pois ja kuuntelematta Vronskin sanoja loppuun hän lähti kiireesti ovea kohti. Makuuhuoneesta kuului Annan ääni. Hän puhui jotain, hänen äänensä oli iloinen ja vilkas ja äänenpainot olivat ihmeellisen selkeät. Aleksei Aleksandrovitsh astui sisään ja meni vuoteen luo. Anna makasi kasvat häneen päin. Poskilla hehkui puna, silmät loistivat, ja valkean yöpaidan kalvosimista esiinpistävät pienet valkeat kätet sormeilivat peitteen nurkkaa punoen sitä edestakaisin. Oli kuin hän olisi ollut terve ja raikas ja kaikkein parhaimmassa mielentilassaan. Hän puhui nopeasti ja harvinaisen sointuvasti.

— Sillä Aleksei, minä tarkoitan Aleksei Aleksandrovitshia, eikö olekin omituinen, kauhea sattuma, että molemmat ovat Alekseita? — Aleksei olisi suostunut. Minä olisin unohtanut, ja hän antanut anteeksi... Miksi hän ei tule? Hän on hyvä, hän ei itse tiedä miten hyvä hän on. Oi, hyvä Jumala, tätä tuskaa! Antakaa minulle pian vettä! Ai niin, se on vaarallista hänelle, minun tyttörükalleni! No hyvä, hyvä, antakaa hänet imettäjälle. Kyllä minä suostun, ehkä on parempikin niin. Kun hän tulee, lapsen näkeminen koskee häneen. Antakaa hänet!

— Anna Arkadjevna, Aleksei Aleksandrovitsh on jo tullut. Hän on tässä, vakuutteli kättilö koettaen kiinnittää sairaan huomion Aleksei Aleksandrovitshin.

— Voi, mitä te puhutte! jatkoi Anna näkemättä mitään. — Antakaa minulle tyttäreni, antakaa! Eihän hän vielä ole tullut. Te ette tunne häntä ja siksi te sanotte, ettei hän anna anteeksi. Ei kukaan ole tuntenut häntä, paitsi minä, ja minullekin se kävi vaikeaksi. Täytyy tuntea hänen silmänsä. Serjozhalla on aivan samanlaiset silmät, ja siksi minä en voi katsoa niihin. Onko Serjozhalle annettu ruokaa? Tiedänhän minä, että ne aina unohtavat. Hän ei olisi unohtanut. Täytyy siirtää Serjozha kulmakamariin ja pyytää Mariettaa nukkumaan hänen kanssaan.

Yhtäkkiä hän kyyristyi kokoon, vaikeni ja nosti pelästyneenä kädet kasvojensa eteen ikään kuin suojellakseen itseään yönneiltä. Hän näki miehensä.

— Ei, ei! aloitti hän taas, — minä en pelkää häntä, minä pelkään kuolemaa. Aleksei, tule tänne. Minun täytyy kiiruhtaa, kun minulla on niin vähän aikaa. Minulla on vain hetkinen enää ellettävänä, kohta alkaa kuume enkä sitten enää ymmärrä mitään. Nyt minä ymmärrän, ymmärrän kaikkia ja näen kaiken.

Aleksei Aleksandrovitshin kurtistuneille kasvoille kohosi kärsivä ilme; hän otti Annaa kädestä ja tahtoi sanoa jotain, mutta ei voinut. Hänen alahuulensa vavahteli, mutta hän taisteli yhä liikutustaan vastaan ja koetti katsoa pois päin. Joka kerta kun hän vilkaisi Annaan, hän näki nuo silmät, joista säteili niin liikuttava ja riemukas hellyys, jollaista hän ei ollut niissä koskaan ennen nähnyt.

— Odotahan, sinä et tiedä... Odottakaahan... Anna pysähtyi kuin kooten ajatuksiaan. — Niin, — alkoi hän taas, — niin, niin, niin. Sitähän minä aioinkin sanoa. Älä ihmettele minua. Minä olen sama kuin ennenkin... Mutta minusssa on toinenkin, ja sitä minä pelkään, se rakastui häneen, ja minä tahdoin vihata sinua enkä voinut unohtaa sitä entistä. Minä en ole se toinen. Nyt olen jälleen entiseni. Minä kuolen kohta, minä tiedän että kuolen, voit kysyä häneltä. Minä tunnen sen jo nyt. Voi noita painoja jaloissa, käsissä ja sormissa!... Sormet ovat suunnattoman suuret! Mutta pian se kaikki päättyy... En kaipaa enää mitään muuta kuin että annat minulle anteeksi, annat kaiken anteeksi! Minä olen kauhea, mutta se pyhä marttyyrinainen — mikä hänen nimensä olikaan? — josta hoitajamummoni kertoi, oli vieläkin huonompi. Minäkin menen Roomaan, siellä on erakkomajoja, en enää häiritse ketään, otan vain Serjozhan ja tyttöni mukaan... Ei, sinä et voi antaa anteeksi! Minä tiedän, että sitä on mahdoton antaa anteeksi. Ei, ei, ei, mene pois, sinä olet liian hyvä! Anna piti toisella kuumalla kädellään häntä kädestä ja toisella työnsi pois.

Aleksei Aleksandrovitshin sielullinen sekasorto oli kasvanut kasvamistaan ja nousi nyt sellaiselle asteelle, että hän lakkasi taistelemasta sitä vastaan. Hän tunsu yhtäkkiä, että se, mitä hän oli pitänyt sielullisena sekasortona, olikin päinvastoin onnellinen sieluntila, joka antoi hänelle yhtäkkiä uuden, ennenkokemattoman onnen. Hän ei ajatellut, että kristinoppi, jota hän koko elinikänsä oli tahtonut seurata, käski häntä antamaan anteeksi ja rakastamaan vihollisiaan; mutta äkkiä rakkauden ja anteeksiannon tunne täytti hänen sydämensä. Hän laskeutui polvilleen, painoi päänsä Annan kuumeista, hihankin läpi hehkuvaa kyynärvarrtta vasten ja itki ääneen kuin lapsi. Anna syleili hänen kaljuuntuvaa päätänsä, siirtyi lähemmäksi häntä ja katsoi ylöspäin uhkamielisen ylpein katsein.

— Siinä hän on! Tiesinhän minä! Ja nyt jääkää hyvästi, jääkää hyvästi kaikki!... Ne tulivat taas, miksi ne eivät mene?... Ottakaa nyt toki nämä turkit pois!

Tohtori irrotti sairaan kädet, painoi hänen päänsä varovasti tyynyä vasten ja veti peitteen hartioiden yli. Anna laskeutui nöyrästi selälleen ja katseli eteensä silmät loistaen.

— Minä vain tahdoin sinun anteeksiuntoasi enkä mitään muuta, muista se... Miksi ei hän sitten tule? jatkoi Anna taas kääntyen ovea kohti, Vronskiin päin. — Tule tänne, tule! Anna hänelle kätesi.

Vronski tuli vuoteen viereen ja peitti taas kasvonsa Annan nähdessään.

— Ota pois kädet kasvoiltasi ja katso häneen. Hän on pyhä mies, Anna sanoi. — Ota nyt kädet pois! hän toisti harmistuneena. — Aleksei Aleksandrovitsh älä anna hänen pitää kasvojaan peitossa! Minä tahdon nähdä hänet.

Aleksei Aleksandrovitsh otti pois kädet Vronskin kasvoilta, ja niistä kuvastui kauhea kärsimys ja häpeä.

— Ojenna hänelle kätesi. Ja anna anteeksi.

Aleksei Aleksandrovitsh ojensi Vronskille kätensä voimatta hillitä kyyneliään, jotka vierivät hänen kasvojaan pitkin.

— Jumalan kiitos, Jumalan kiitos, Anna sanoi, — nyt on kaikki valmista. Kun saisin jalkani ojennetuksi

vähän paremmin. Sillä lailla, nyt on hyvin. Kyllä nuo kukat ovat mauttomasti tehtyjä, eiväthän ne ole yhtään orvokin näköisiä, hän sanoi osoittaen tapetteja. — Hyvä Jumala, hyvä Jumala! Milloin tämä loppuu? Antakaa minulle morfiinia. Tohtori, antakaa minulle morfiinia! Oi, hyvä Jumala, hyvä Jumala!

Ja hän vääntelehti vuoteessaan.

* * * * *

Tohtorit selittivät taudin olevan lapsivuodekuumetta, joka yhdeksässäkymmenessä yhdeksässä tapauksessa sadasta päättyi kuolemaan. Koko päivän kesti kuumetta, hourailua ja tiedottomuutta. Puoleenyöhön saakka sairas makasi tajuttomana, ja valtimo tykytti tuskin ollenkaan. Vronski oli mennyt kotiinsa, mutta saapui aamulla tiedustelemaan, kuinka sairaan laita oli, ja Aleksei Aleksandrovitsh joka tuli häntä eteiseen vastaan, sanoi: "Jääkää tänne, kenties hän kysyy teitä", ja saattoi hänet itse vaimonsa kamariin. Aamulla palasi taas kiihtymys ja ajatusten ja puheen vuolas kulku, mikä päättyi taas tajuttomuuteen. Sama toistui kolmantena päivänä, ja lääkärit sanoivat, että oli toivoa. Tuona päivänä Aleksei Aleksandrovitsh meni vaimonsa kirjoitushuoneeseen, jossa Vronski istui, ja istuutui oven suljettuaan hänen luokseen.

— Aleksei Aleksandrovitsh Vronski sanoi tuntien selvittelyn lähenevän, — minä en osaa puhua, minä en ymmärrä mitään. Säälikää minua! Kuinka raskas olo teillä lieneekin, niin uskokaa, että minulla on vieläkin raskaampaa.

Hän aikoi nousta. Mutta Aleksei Aleksandrovitsh otti häntä kädestä ja sanoi:

— Pyydän teitä kuulemaan, mitä minulla on sanottavaa. Se on välttämätöntä. Minun täytyy selittää teille tunteeni, ettette käsittäisi minua väärin, vaan ymmärtäisitte, mikä on ollut ja mikä vastedeskin on oleva minun menettelyni ohjenuorana. Te tiedätte, että olin päättänyt hakea eroa ja pannut asian jo alkuun. En tahdo salata, että se oli minulle kiusallista ja että kauan epäröin, ennen kuin ryhdyin asiaan; tunnustan myöskin, että minua kannusti siihen kostonhalu teitä ja vaimoani kohtaan. Kun sain sähkösanomaan, lähdin tänne juuri sellaisin tuntein, niin, sanon sen suoraan, minä toivoin hänen kuolevan. Mutta... hän vaikeni ja mietti hetkisen, paljastaisiko parhaimmat tunteensa vai ei. — Mutta kun sitten näin hänet, annoin anteeksi. Ja anteeksiannon onni selvitti minulle velvollisuuteni. Olen antanut kaiken anteeksi. Minä tahdon asettaa lyötäväksi toisenkin poskeni, tahdon antaa viittani, kun minulta otetaan paita. Rukoilen vain Jumalaa, ettei hän ottaisi minulta pois anteeksiannon onnea!

Kyöneleet olivat kihonneet hänen silmiinsä, ja Vronskia hämmästytti niiden tyyni ja valoisa katse.

— Sellainen on asemani. Voitte tallata minut lokaan ja alistaa maailman pilkalle, minä en jätä häntä sittenkään enkä sano teille koskaan nuhteen sanaa, jatkoi Aleksei Aleksandrovitsh. — Minä näen nyt selvästi velvollisuuteni; minun täytyy olla hänen kanssaan nyt ja vastedes. Jos hän haluaa nähdä teitä, lähetän teille sanan, mutta luulisin teidän nyt olevan parasta poistua.

Hän nousi ja nyyhkytykset katkaisivat hänen puheensa. Vronski nousi myös ja katseli häntä pää kumarassa kulmaisensa alta. Hän ei ymmärtänyt Aleksei Aleksandrovitshin tunteita. Mutta hän tunsu, että niiden takana piili jokin korkeampi, hänelle saavuttamaton elämäkatsomus.

XVIII

Aleksei Aleksandrovitshin luota Vronski meni ulos kadulle ja pysähtyi Kareninien pääoven eteen, vaivoin muistaen missä oli ja minne oli mentävä. Häpeä ja alennus ja syyllisyydentunne täyttivät hänen mielensä, ja hän tunsu joutuneensa pois siltä ladulta, jota hän oli tähän asti niin ylpeänä ja keveästi kulkenut. Kaikki hänen elämänsä tottumukset ja säännöt, jotka olivat ennen näyttäneet niin vakailta, olivat äkkiä osoittautuneet vääriksi ja soveltumattomiksi. Petetty aviomies, jota hän oli tähän asti pitänyt surkeana olentona, onnensa satunnaisensa ja hieman koomillisena häiriötekijänä, oli yhtäkkiä — ja vieläpä Annan toimesta — kohonnut nöyristelyä herättävään korkeuteen, ja siinä korkeudessa pahuus, teennäisyys ja naurettavuus katosivat näkyvistä ja jäljelle jäi vain hyvä, vilpitön ja ylevä ihminen. Vronski ei voinut olla tuntematta sitä. Osat olivat äkkiä vaihtuneet. Vronski vaistosi toisen ylevyyden ja oman alennustilansa, toisen oikeassaolon ja oman väärässäolonsa. Hän tunsu, että tuo aviomies oli surussaankin jalomielinen ja hän itse petoksessaan alhainen ja pikkumainen. Mutta tuo oman alemmuuden tunne väärin halveksitun ihmisen rinnalla ei ollut pääsyy hänen murheeseensa. Hänet teki sanomattoman onnettomaksi se seikka, että hänen rakkautensa, joka viime aikoina oli näyttänyt olevan kylmenemässä, oli nyt, kun hän tiesi iäksi kadottaneensa Annan, tullut

voimakkaammaksi kuin koskaan. Hän oli saanut nähdä Annan kokonaan tämän sairauden aikana, oppinut tuntemaan tämän koko sielun, ja hänestä tuntui kuin ei hän vielä ennen olisi rakastanutkaan tuota naista. Ja nyt, kun hän viimein oli oppinut tuntemaan hänet ja rakastunut häneen sillä tavoin kuin oikeastaan piti rakastaa, hän oli joutunut häpeään tämän edessä ja kadottanut tämän iäksi jättäen jälkeensä vain häpeällisen muiston. Kaikkein kauhein oli ollut hänen naurettava, häpeällinen asemansa silloin, kun Aleksei Aleksandrovitsh oli vetänyt hänen kätensä pois hänen häpeän tahraamilta kasvoiltaan.

Hän seisoi kuin eksynyt Kareninien pääoven edessä tietämättä mitä tehdä.

— Käskettekö kutsumaan ajurin? kysyi ovenvartija.

— Niin, kutsukaa ajuri.

Palattuun kotiin Vronski heittäytyi riisuutumatta vatsalleen sohvalle, kädet otsan alla. Hän ei ollut nukkunut kolmeen yöhön, ja hänen päänsä oli raskas. Mitä omituisimmat mielikuvat, ajatukset ja muistot kiersivät nopeina ja kirkkaina hänen aivoissaan: milloin hän kaatoi lääkettä ja läikytti sitä lusikasta yli, milloin näki ilmielävinä kättilön valkeat kädet, milloin taas tarkasteli Aleksei Aleksandrovitshin omituisia asentoja tämän ollessa polvillaan vuoteen vieressä.

"Täytyy nukkua ja unohtaa kaikki!" päätti hän rauhallisen varmana, kuten ainakin terve ihminen, joka tietää aina väsymyksen hetkenä voivansa nukkua, jos tahtoo. Mutta samassa hänen ajatuksensa alkoivatkin jo sotkeentua, ja hän alkoi suistua unen kuiluun. Tiedottoman elämän aallot alkoivat jo käydä hänen päänsä yli, kun hän yhtäkkiä vavahti kuin voimakas sähkövirta olisi purkautunut häneen. Hänen koko kehonsa hypähti joustavalla sohvalla, hän kavahti polvilleen käsiensä varaan ja katsoi pelästyneenä ympärilleen. Hänen silmänsä olivat selkoselällään kuin ei hän olisi koskaan nukkunut. Äskeinen painostus ja jäsenten velttous oli kadonnut.

"Te voitte tallata lokaan", hän kuuli Aleksei Aleksandrovitshin sanat, näki hänet edessään ja näki Annan kuumehohteiset kasvot ja säteilevät silmät, joitten hellä ja rakastava katse ei tähyillyt häntä vaan Aleksei Aleksandrovitshia. Hän näki oman tyhmän ja naurettavan hahmonsä, kun Aleksei Aleksandrovitsh veti pois kädet hänen kasvoiltaan. Hän oikaisi taas jalkansa ja heittäytyi pitkälleen edelliseen asentoonsa ja sulki silmänsä.

"Pitää nukkua, pitää nukkua!" toisti hän itsekseen. Mutta silmät ummessa hän näki vielä selvemmin Annan kasvot sellaisina kuin oli nähnyt ne tuona muistosta häipymättömänä kilparatsastusiltana.

— Sitä ei ole enää eikä tule olemaan, ja hänkin tahtoo pyyhkiä sen pois muistoistaan. Mutta minä en voi elää ilman sitä. Kuinka päästä sovintoon, kuinka sopia? hän sanoi ääneensä ja alkoi vaistomaisesti toistaa noita sanoja. Tuo sanojen toistaminen esti uusien kuvien ja ajatusten esiintunkeutumisen, vaikka pää tuntuikin olevan niitä täynnä. Mutta kauan se ei jaksanut mielikuvitusta pidätellä. Mielessä kiiti taas toisiaan ihmeen nopeasti seuraavia kuvia parhaimmista hetkistä ja äskeisestä alennuksesta. "Ota pois kädet", kuului Annan ääni. Hän ottaa pois kädet kasvoilta ja tuntee omien kasvojensa häpeällisen ja tylsän ilmeen.

Hän makasi yhä ja koetti nukkua, vaikka tunsikin, ettei ollut pienintäkään toivoa unesta, ja toisteli yhä kuiskaten jonkin ajatuksen satunnaisia sanoja koettaen siten pidättää uusien kuvien tulvaa. Hän kuulosteli ja kuuli nuo omituisin, mielenvikaisin kuiskutuksin toistetut sanat: "En osannut pitää arvossa, en osannut käyttää, en osannut pitää arvossa, en osannut käyttää."

"Mitä tämä on? Vai tulenko minä hulluksi?" hän kysyi itseltään. "Kenties. Mistä muuten tultaisiinkaan hulluksi ja minkä vuoksi ihminen muuten ampuisi itsensä?" hän vastasi omaan kysymykseensä. Avatessaan silmänsä hän näki ihmeekseen päänsä vieressä Varja-källyn ompeleman tyynyn. Hän kosketti tyynyn tupsua ja koetti muistella Varjaa ja viimeistä käyntiä veljensä kodissa. Mutta oli aivan mahdotonta ajatella mitään muuhun liittyvää. "Ei, täytyy nukkua!" Hän siirsi tyynyn päänsä alle ja painautui sitä vasten, mutta silmät eivät tahtoneet millään pysyä ummessa. Hän hypähti istualleen. "Se on nyt minun kohdaltani mennyttä", hän sanoi itselleen. "Täytyy miettiä mitä tehdä. Mitä vielä on jäljellä?" Ajatus kiersi nopeasti koko muun, Annan rakkauden ulkopuolella olevan elämän.

"Kunnianhimo? Serpuhovskoi? Seuramaailma? Hovi?" Hän ei voinut pysähtyä yhteenkään. Kaikki se oli ennen merkinnyt jotain, mutta nyt ei sitä enää ollut olemassakaan. Hän nousi sohvalta, riisui takin, hellitti remmivyön ja paljasti karvaisen rintansa voidakseen vapaammin hengittää ja lähti astelemaan lattialla edestakaisin. "Näin ihminen tulee hulluksi", toisti hän "ja näin ampuu itsensä päästäkseen häpeästä", lisäsi hän hitaasti.

Hän meni ovelle ja sulki sen; sitten hän astui tuijottavin katsein ja yhteenpuristetuin hampain pöydän luo, otti esiin revolverin, silmäili sitä väänsi sen laukaisukuntoon ja mietti. Pari minuuttia hän seiso revolveri kädessä liikkumatta, pää painuksissa, kasvoillaan jännittynyt ilme, ja ajatteli. "Tietenkin", hän

sanoi itselleen, aivan kuin ajatuksen johdonmukaisesti jatkuva, selkeä kulku olisi vienyt hänet tähän kiistämättömään johtopäätökseen. Oikeastaan tuo hänestä niin vakuuttava sana oli vain seurausta samaisen muisti- ja mielikuvavaradan toistuvasta kiertämisestä, jota oli kestänyt koko tuon tunnin ajan. Samat iäksi kadotetun onnen muistot, sama tunne jäljellä olevan elämän järjettömyydestä, samana kirveli oma nöyryytys. Samana pysyi myös noitten mielikuvien ja tunteiden johdonmukaisuus.

"Tietenkin", toisti hän, kun hänen ajatuksensa taas kolmannen kerran luisuivat aivan samojen muistojen ja ajatusten loihditulle radalle, ja asettaen revolverin vasenta kylkeään vasten ja lujasti kättään nytkäyttäen, kuin sen äkkiä nyrkkiin puristaen, hän vetäisi liipaisimesta. Hän ei kuullut laukausta, mutta voimakas, rintaan saatu sysäys suisti hänet jaloiltaan. Hän koetti pitää kiinni pöydästä, pudotti revolverin maahan, horjahti, putosi lattialle istumaan ja katseli ihmetellen ympärilleen. Hän ei tuntenut omaa huonettaan, kun silmäili lattialta pöydän kaarevia jalkoja, paperikoria ja tiikerintaljaa. Salin poikki kulkevan palvelijan nopeat, narahtelevat askeleet saivat hänet tointumaan. Hän pinnisti ajatuksiaan ja ymmärsi olevansa lattialla, ja huomattuaan verta tiikerintaljalla ja kädellään hän käsitti, että oli ampunut itseään.

"Tyhmä laukaus! Ei sattunut", virkkoi hän hapuillen kädellään revolveria. Revolveri oli aivan hänen vieressään, mutta hän etsi sitä kauempaa. Etsiessään hän kallistui sivusuuntaan, menetti tasapainonsa ja kaatui verissään pitkälleen.

Hieno, poskipartainen lakeija, joka oli useita kertoja valittanut tuttavilleen hermojensa heikkoutta, säikähti niin nähdessään herransa makaavan lattialla, että jätti hänet veriinsä ja juoksi hakemaan apua. Tunnin kuluttua tuli Vronskin veljen vaimo Varja. Kolmen yhtaikaa saapuneen lääkärin avulla, joita hän oli lähettänyt hakemaan, hän toimitti haavoittuneen vuoteeseen ja jäi tämän luo hoitamaan häntä.

XIX

Aleksei Aleksandrovitsh oli tehnyt virheen, kun hän tullessaan sairasta vaimoaan tapaamaan ei ollut ottanut lukuun sitä mahdollisuutta, että sairaan katumus oli vilpitön ja hän itse antaisi anteeksi, mutta sairas ei kuolisikaan, ja se virhe oli nyt, kaksi kuukautta hänen Moskovasta tulonsa jälkeen, selvinnyt hänelle koko mittakaavassaan. Eikä tuo virhe ollut johtunut yksinomaan siitä, ettei hän ollut ajatellut sellaista mahdollisuutta, vaan myöskin siitä, ettei hän ollut tuntenut omaa sydäntään. Kuolemankielissä olevan vaimonsa vuoteen vieressä hän oli ensimmäisen kerran antautunut sen hellän säälintunteensa valtaan, jota toisten ihmisten kärsimykset olivat aina hänessä herättäneet ja jota hän ennen oli hävennyt pitäen sitä vaarallisena heikkoutena. Sääli tuota naista kohtaan ja katumus siitä, että oli toivonut hänen kuolevan, ja ennen kaikkea itse anteeksiantamisen ilo olivat tehneet sen, että hän — paitsi lievitystä kärsimyksilleen — oli saanut sellaisen sisäisen rauhan, jollaista ei koskaan ennen ollut tuntenut. Hän oli äkkiä saanut tuntea, että se, mikä oli ollut hänen kärsimystensä lähteenä, oli muuttunut hänen henkisen ilonsa lähteeksi; mikä oli ennen, hänen tuomitessaan ja vihatessaan, näyttänyt ratkaisemattomalta, se oli nyt anteeksiannon ja rakkauden valossa muuttunut selväksi ja yksinkertaiseksi.

Hän oli antanut anteeksi vaimolleen ja säälinyt tämän kärsimyksiä ja katumusta. Hän oli antanut anteeksi myöskin Vronskille ja säälinyt tätä varsinkin sen jälkeen, kun oli saanut kuulla tämän epätoivoisesta teosta. Hän oli säälinyt poikaansakin enemmän kuin ennen ja nuhdellut itseään siitä, että oli niin vähän huolehtinut tämän kasvatuksesta. Ja vastasyntyntä tyttölasta kohtaan hän tunsu erityisen hellää myötätuntoa. Ensin hän oli vain säälistä ottanut suojelukseensa noin hennon lapsen, joka ei ollut hänen ja joka oli jäänyt niin hylättyyn asemaan äitinsä sairauden aikana ja olisi varmaan kuollutkin, jollei Aleksei Aleksandrovitsh olisi pitänyt siitä huolta. Ja huomaamattaan hän oli kiintynyt siihen niin, että kävi monesti päivässä lastenkamarissa ja istui siellä pitkän aikaa, joten hoitaja ja imettäjä, jotka ensin olivat ujostelleet häntä, olivat jo tottuneet häneen. Hän saattoi väliin puolikin tuntia vaiti katsella nukkuvan lapsen sahrainpunertavia, hienountuvaisia ja kurttuksia kasvoja, tarkastella otsan värähdyksiä ja käyräsormisia pulleita käsiä, kun lapsi hieroi silmiä ja nenänpäätä kädenselällään. Varsinkin sellaisina hetkinä Aleksei Aleksandrovitsh tunsu olevansa täysin tyyni ja sopusointuinen eikä huomannut asemassaan mitään tavatonta tai muuttamisen arvoista.

Mutta mitä pitemmälle aika kului, sitä selvemmin hän joutui huomaamaan, että niin luonnolliselta kuin hänen asemansa hänestä nyt tuntuikin, kauan hän ei voisi siinä tilassa pysyä. Hän tunsu, että hänen sieluaan ohjailevan hyvän hengellisen voiman lisäksi oli olemassa myös toinen, karkea ja kenties vielä voimakkaampi voima, joka ohjasi hänen elämänsä, ja että se voima ei suonut hänelle sitä hiljaista rauhaa, jota hän oli toivonut. Hän tunsu, että kaikki katsoivat häneen kysyvän ja ihmettelevän näköisinä

eivätkä ymmärtäneet häntä ja odottivat häneltä jotakin. Etenkin suhteensa Annaan hän koki epävarmaksi ja väkinäiseksi.

Kun kuoleman läheisyyden Annassa herättämä helymys oli mennyt ohi, alkoi Aleksei Aleksandrovitsh huomata, että Anna pelkäsi häntä, kartteli häntä eikä voinut katsoa häntä suoraan silmiin. Oli kuin Anna olisi tahtonut sanoa hänelle jotain eikä saanut sitä sanotuksi ja samalla odottanut mieheltään jotain, ikään kuin aavistaen, etteivät heidän välinsä voisi pysyä sellaisina.

Helmikuun lopulla kävi niin, että Annan pieni tytär, joka oli saanut äitinsä nimen, sairastui. Aleksei Aleksandrovitsh oli aamulla käynyt lastenkamarissa ja käskettyään hakemaan lääkäriä lähtenyt itse ministeriöön. Asiansa hoidettuaan hän palasi kotiin ennen neljää. Tullessaan eteiseen hän näki leveään karhunnahkakaulukseen ja kultanauhaiseen livreehen pukeutuneen komean lakeijan, joka piteli valkeata, amerikkalaisen koiran nahasta tehtyä hihatonta naisen turkkia.

— Kuka täällä on? kysyi Aleksei Aleksandrovitsh.

— Ruhtinatar Jelizaveta Feodorovna Tverskaja, — vastasi lakeija suu hymyssä, kuten Aleksei Aleksandrovitshilta näytti.

Koko tänä vaikeana aikana oli Aleksei Aleksandrovitsh huomannut seurapiirituttaviensa, varsinkin naisten, ottavan erityisen hartaasti osaa hänen ja hänen vaimonsa kohtaloon. Kaikissa noissa tuttavissa hän oli pannut merkille vaivoin kätketyn ilon, jonka hän silloin oli nähnyt asianajajan ja nyt lakeijan silmissä. Aivan kuin heillä olisi ollut jokin erityinen riemun aihe, kuin olisi valmistauduttu viettämään jonkun häitä. Häntä tavatessaan ihmiset tiedustelivat Annan vointia kuin iloaan piilotellen.

Ruhtinatar Tverskajan seura tuntui Aleksei Aleksandrovitshista vastenmieliseltä sekä häneen liittyvien muistojen että hänen henkilökohtaisten ominaisuuksiensa vuoksi, ja siksi Aleksandr Aleksandrovitsh meni suoraan lastenkamariin. Ensimmäisessä lastenkamarissa Serjozha istui polvillaan tuolilla ja piirusteli jotain rinta pöytää vasten, iloisesti jutellen. Englantilaisneiti, joka oli Annan sairauden aikana tullut ranskattaren tilalle, istui käsityö käsissään pojan vieressä. Aleksei Aleksandrovitshin tullessa huoneeseen hän nousi kiireesti, niiasi ja nykäisi Serjozhaa.

Aleksei Aleksandrovitsh silitteli kädellään poikansa tukkaa, vastasi kotiopettajattaren kysymykseen vaimonsa voinnista ja kysyi, mitä lääkäri oli sanonut babystä.

— Lääkäri sanoi, ettei ole mitään vaaraa, ja määräsi kylpyjä, herra.

— Mutta kyllähän sitä jokin vaivaa, sanoi Aleksei Aleksandrovitsh kuullen lapsen itkevän viereisessä huoneessa.

— Minä luulen, ettei imettäjä ole sopiva, herra, sanoi englannitar varmasti.

— Miksi te niin luulette? kysyi Aleksei Aleksandrovitsh pysähtyen.

— Niin kävi kreivitär Paulin luona. Lasta lääkittiin, kunnes huomattiin, että kaikki johtuikin nälästä. Imettäjä ei ollut maitoa, herra.

Aleksei Aleksandrovitsh mietti hetkisen ja meni sitten toiseen kamariin. Tyttö rimpui päätään tempoillen imettäjänsä sylissä, ei tahtonut ottaa tarjottua pulleaa rintaa eikä myöskään vaiennut, vaikka imettäjä ja hänen ääreensä kumartunut hoitaja koettivat yhteisvoimin viihdyttää häntä.

— Eikö se voi yhtään paremmin? kysyi Aleksei Aleksandrovitsh.

— Hyvin on rauhaton, vastasi hoitaja kuiskaten.

— Neiti Edwards sanoo, että imettäjä ei kenties ole maitoa.

— Samaa olen minäkin ajatellut, Aleksei Aleksandrovitsh.

— No, miksette sitten ole sanonut sitä?

— Kenelle tässä sanoo? Anna Arkadjevna on yhä sairaana, sanoi hoitaja tyytymättömänä.

Lastenhoitaja oli talon vanha palvelija, ja Aleksei Aleksandrovitsh oli kuulevinaan noissa yksinkertaisissa sanoissa viittauksen omaan asemaansa.

Lapsi huusi vielä kovemmin, niin että ääni särkyi. Hoitaja huitaisi kädellään ja meni imettäjän luo, otti lapsen syliinsä ja keinutteli sitä kävellessään.

Terveennäköinen, koreasti pukeutunut imettäjä säikähti, että hänet erotetaan toimestaan. Hän

sopersi jotain nenäänsä peitellen uhkeaa rintaansa ja hymähti ylenkatseellisesti sille, että hänen maitoisuuttaan saatettiin epäillä. Hänenkin hymyssään Aleksei Aleksandrovitsh näki ivanpilkahduksen, joka tarkoitti häntä.

— Lapsirukka! sanoi lastenhoitaja rauhoitellen lasta ja kävellen ympäri huonetta.

Aleksei Aleksandrovitsh istuutui tuolille ja seurasi alakuloisin, kärsivin katsein edestakaisin kulkevaa hoitajaa.

Kun rauhoittunut lapsi oli viimein pantu korkealaitaiseen vuoteeseensa ja hoitaja tyynyä korjattuaan siirtynyt pois sen luota, Aleksei Aleksandrovitsh nousi ja hiipi vaivoin varpaillaan pysyen lapsen luo. Hän oli vaiti ja katseli lasta hetkisen, kasvoillaan entinen alakuloisuus; mutta yhtäkkiä hymynväre kulki hänen hiusmartonsa ja otsanahkansa yli ja levisi hänen kasvoilleen, ja hän poistui hiljaa huoneesta.

Ruokasalissa hän soitti sähkökelloa ja käski huoneeseen tulleen palvelijan lähettää jälleen hakemaan lääkäriä. Hän oli vaimolleen harmissaan siitä, ettei tämä pitänyt parempaa huolta tuosta suloisesta lapsesta, eikä hän olisi tahtonut mennä pahantuulisena vaimonsa luo eikä tavata ruhtinatar Betsyä; mutta Anna olisi saattanut ihmetellä, miksi hän tänään vastoin tapaansa pysyi poissa, ja sen vuoksi hän pakotti itsensä menemään makuukamariin. Astellessaan pehmeää mattoa pitkin kamarin ovea kohti hän kuuli sieltä keskustelun, jota ei olisi halunnut kuulla.

— Jollei hän olisi lähdössä pois, ymmärtäisin teidän ja miehenne kiellon. Mutta pitäisihän teidän miehenne olla sellaisen yläpuolella, sanoi Betsy.

— Enhän minä mieheni tähden, mutta minä en tahdo itsekään. Älkää puhuko siitä! vastasi Annan värähtelevä ääni.

— Mutta kai te sentään tahdotte sanoa jäähyväiset miehelle, joka on teidän vuoksenne ampunut luodin rintaansa...

— Juuri sen vuoksi en tahdo.

Aleksei Aleksandrovitsh pysähtyi pelästyneen ja syyllisen näköisenä ja aikoi huomaamatta hiipiä pois. Mutta hän ei katsonut sellaisen olevan arvolleen sopivaa, kääntyi takaisin ja lähti rykäisten ovea kohti. Äännet vaikenivat ja hän astui sisään.

Anna istui leposohvalla pitkässä harmaassa aamupuvussa, mustat, kimpuiksi kootut hiukset lyhyiksi leikattuina. Kuten aina Aleksei Aleksandrovitshin lähestyessä eloisuus katosi nytkin hänen kasvoiltaan, ja hän painoi päänsä alas vilkaisten rauhattomana Betsyyn. Betsy istui Annan vieressä kaikkein viimeisimmän muodin mukaan pukeutuneena: pieni hattu kekoni korkealla pääläella kuin kupu lampun yllä, ja vaaleanharmaan puvun juovat kulkivat vinosti eri suuntiin vyötäisten ylä- ja alapuolella. Hän tervehti Aleksei Aleksandrovitshia ivallisesti hymyillen, niukkamuotoinen vartalo suorana ja pää kallellaan.

— Kas! hän sanoi kuin iloisen hämmästyksen vallassa. — Kuinka hauskaa, että olette kotona! Te ette käy missään enkä minä ole nähnyt teitä sen jälkeen kun Anna sairastui. Olen kyllä kuullut teidän huolenpidostanne. Niin, te olette aivan ihmeellinen aviomies! hän sanoi merkitsevään sävyyn ystävällisen näköisenä, ikään kuin antaen Aleksei Aleksandrovitshille jalomielisyyden ritarimerkin hänen käytöksestään vaimoaan kohtaan.

Aleksei Aleksandrovitsh kumarsi kylmästi, suuteli vaimonsa kättä ja kysyi hänen vointiaan.

— Tuntuu paremmalta, Anna sanoi.

— Mutta kasvonne näyttävät kuumeisilta, sanoi Karenin korostaen sanaa "kuumeisilta".

— Me puhelimme kenties liian paljon, Betsy sanoi. — Minä huomaan, että se on minun taholtani itsekästä.

Hän nousi, mutta Anna punastui äkkiä ja tarttui häntä nopeasti käteen.

— Ei, viipykää hetkinen, olkaa hyvä. Minun täytyy sanoa teille... ei, teille, hän osoitti sanansa Aleksei Aleksandrovitshille, ja puna peitti hänen kaulansa ja otsansa, — minä en tahdo enkä voi salata teiltä mitään, hän sanoi.

Aleksei Aleksandrovitsh naksutteli sormiaan ja painoi päänsä alas.

— Betsy kertoi, että kreivi Vronski oli tahtonut käydä jättämässä hyvästit ennen Tashkentiin-lähtöään. Mieheensä päin katsomatta Anna koetti sanoa kaiken mahdollisimman nopeasti, niin vaikeaa kuin se hänelle olikin. — Minä sanoin, etten voi ottaa häntä vastaan.

— Te sanoitte, rakas ystävä, että se riippuu Aleksei Aleksandrovitshista, oikaisi Betsy.

— Ei, minä en voi ottaa häntä vastaan, ja mitä siitä sitten olisi... Anna pysähtyi äkkiä ja katsahti kysyvästi mieheensä, joka ei katsonut häneen. — Sanalla sanoen, minä en tahdo...

Aleksei Aleksandrovitsh siirtyi lähemmäs Annaa ja tahtoi ottaa häntä kädestä.

Ensin Anna vetäisi kätensä pois väistäen miehensä kosteaa, kohosuonista kättä, mutta tarttui sitten kuitenkin siihen pakottaen itsensä voittamaan vastenmielisyytensä.

— Olen teille hyvin kiitollinen luottamuksestanne, mutta... Aleksei Aleksandrovitsh sanoi tuntien hämmennykseksen ja harmikseen, ettei voinut ruhtinatar Tverskajan läsnä ollessa harkita asiaa, jonka hän muuten olisi voinut niin helposti ja selvästi päättää; ruhtinatar Tverskajassa ilmeni henkilöityneenä se raaka voima, joka mitä ilmeisimmin ohjasi hänen elämänsä seuramaailman silmissä ja joka esti häntä antamasta valtaa rakkauden ja anteeksiannon tunteilleen. Hän pysähtyi ja katsoi ruhtinatar Tverskajaan.

— No, hyvästi nyt, rakkaani, sanoi Betsy nousten sohvalta. Hän suuteli Annaa ja lähti huoneesta. Aleksei Aleksandrovitsh saattoi häntä.

— Aleksei Aleksandrovitsh minä tiedän, että te olette todella jalomielinen mies, Betsy sanoi pysähtyen vieraskamariiniin ja puristaen vielä kerran lujasti Kareninin kättä. — Minä olen sivullinen ihminen, mutta minä rakastan Annaa ja kunnioitan teitä siinä määrin, että rohkenen antaa teille neuvon. Kuulkaa, ottakaa hänet vastaan. Aleksei Vronski on kuin itse personoitunut kunniantunto, ja hän on lähdessä Tashkentiin.

— Kiitän teitä, ruhtinatar osanotostanne ja neuvoistanne. Mutta kysymyksen siitä, voiko vaimoni ottaa vai olla ottamatta hänet vastaan, ratkaisee hän itse.

Hän sanoi näin kohauttaen arvokkaasti kulmiaan, kuten oli tottunut tekemään, mutta muisti samassa, että mitä ikinä hän sanoikin, hänen asemassaan ei voinut olla mitään arvokkuutta. Ja sen hän huomasi myös Betsyn pidätetystä, ilkeästä ja ivallisesta hymystä tämän kuultua nuo sanat.

XX

Aleksei Aleksandrovitsh kumarsi Betsylle salissa ja meni takaisin vaimonsa luo. Anna oli pitkällään, mutta kuullessaan miehensä askeleet hän nousi nopeasti entiseen asentoonsa ja katsoi pelästyneenä häneen. Aleksei Aleksandrovitsh huomasi, että Anna oli itkenyt.

— Olen hyvin kiitollinen luottamuksestasi minua kohtaan, toisti hän lempeästi venäjäksi saman lauseen, jonka oli Betsyn kuullen sanonut ranskaksi, ja istuutui Annan viereen. Kun hän puhui venäjää ja sinutteli, hermostutti tuo "sinä" Annaa rajattomasti. — Ja olen hyvin kiitollinen päätöksestäsi. Minäkin olen sitä mieltä, että koska kreivi Vronski matkustaa pois, ei ole ollenkaan tarpeen, että hän enää tulee tänne. Muuten voit...

— Johan minä sen sanoin, ei sitä enää tarvitse toistaa! keskeytti Anna jaksamatta kätkeä hermostuneisuuttaan. "Ei ollenkaan tarpeen", hän ajatteli, "tulla sanomaan jäähyväisiä naiselle, jota rakastaa, jonka vuoksi on tahtonut riistää itseltään hengen ja turmellut elämänsä ja joka ei voi elää ilman häntä. Ei ollenkaan tarpeellista!" Anna puristi huulensa yhteen ja loi välkkyvät silmänsä Aleksei Aleksandrovitshin kohosuonisiin käsiin, joita hän hieroi hitaasti yhteen. — Ei enää koskaan puhuta siitä, Anna lisäsi tyynemmin.

— Minä jätän tuon kysymyksen sinun ratkaistavaksesi ja olen hyvin iloinen nähdessäni... Aleksei Aleksandrovitsh aloitti.

— Että minun toivomukseni käy yhteen teidän toivomuksenne kanssa, Anna lopetti lauseen nopeasti, hermostuneena Aleksei Aleksandrovitshin hitaisiin puheisiin, joiden lopun hän kuitenkin aina edeltä käsin tiesi.

— Niin, vahvasti Karenin, — ja ruhtinatar Tverskaja sekaantui vallan sopimattomasti kaikkein arkaluontoisimpiin perheasioihin. Varsinkin kun...

- Minä en usko mitään, mitä hänestä puhutaan, Anna sanoi nopeasti.
- Minä tiedän, että hän pitää minusta vilpittömästi.

Aleksei Aleksandrovitsh huokasi ja oli vaiti. Anna leikitteli hermostuneesti aamupukunsa tupsuilla ja katseli miestänsä sydän täynnä piinallista fyysisen inhon tunnetta, jonka vuoksi hän niin monesti oli soimannut itseään, mutta jota ei ollut jaksanut voittaa. Eikä hän nyt toivonut muuta kuin että pääsisi tuon miehen vastenmielisestä seurasta.

— Minä lähetin äsken lääkäriä hakemaan, sanoi Aleksei Aleksandrovitsh.

— Minä olen terve; mitä minä lääkrillä?

— Ei, mutta pienokaisen vuoksi. Se itkee ja sanovat, ettei imettäjällä ole maitoa.

— Miksi sinä et sallinut minun itseni imettää sitä, kun minä niin pyysin?... Senkö vuoksi lapsiraukka näännytetään nyt kuoliaaksi? Aleksei Aleksandrovitsh ymmärsi, mitä tuo "senkö vuoksi" merkitsi. Anna soitti ja käski tuoda lapsen hänelle. — Minä pyysin saada itse imettää, mutta minun ei annettu ja nyt nuhdellaan.

— Enhän minä nuhtelee...

— Nuhteletpas! Hyvä Jumala! Miksi minä en saanut kuolla! Ja hän purskahti ääneensä itkemään. — Anna minulle anteeksi, minä olen niin hermostunut ja syyttelen sinua aiheetta. Mutta jätä minut yksin.

"Ei, näin ei voi jatkaa", Aleksei Aleksandrovitsh päätti itsekseen poistuessaan vaimonsa luota.

Hän ei ollut vielä koskaan ennen niin ilmiselvästi tajunnut, kuinka mahdoton hänen asemansa oli seuramaailman silmissä, kuinka Anna häntä vihasi ja kuinka mahtava oli se salaperäinen raaka voima, joka tallaten jalkoihinsa hänen sisäisen mielialansa ohjasi hänen elämänsä ja vaati oman tahtonsa täyttämistä ja muutosta hänen perhesuhteisiinsa. Hän näki selvästi, että kaikki samoin kuin Annakin vaativat häneltä jotain, mutta hän ei voinut käsittää, mitä. Hän tunsu, että se nosti hänen sielussaan vihantunteen, joka raastoi rikki hänen rauhansa ja hyvän työnsä tuottaman onnen. Hänen mielestään Annan olisi ollut parempi katkaista välinsä Vronskin kanssa, mutta jos kaikki muut pitivät sitä mahdottomana, hän oli valmis sallimaan suhteen jatkumisen, kun vain voisi säästää lapset häpeältä ja saisi pitää ne luonaan, eikä hänen tarvitsisi muuttaa asemaansa. Tosin niinkään ei ollut hyvä, mutta olihan se sentään parempi kuin täysi ero, joka olisi saattanut Annan häpeälliseen ja tukalaan asemaan ja riistänyt häneltä itseltään kaiken, mistä hän piti. Mutta hän tunsu olevansa voimaton; hän tiesi edeltä käsin, että kaikki olivat häntä vastaan ja että hänen ei sallittaisi tehdä sitä, mitä hän itse piti hyvänä ja luonnollisena, vaan hänet pakotettaisiin siihen, mitä hän piti vääränä, mutta mitä kaikki muut pitivät asiaankuuluvana.

XXI

Betsy oli juuri menossa salin ovesta, kun häntä vastaan tuli Stepan Arkadjevitch joka saapui Jelisejeviltä, missä oli saatavana tuoreita ostereita.

— Kas! Ruhtinatar! Miten iloinen sattuma! huudahti Stepan Arkadjevitch. — Kävin vastikään teillä.

— Se ilo on lyhyt, sillä olen juuri lähdössä pois, sanoi Betsy hymyillen ja vetäen hansikasta käteensä.

— Älkää vetäkö, ruhtinatar, hansikasta käteenne, sallikaa minun ensin suudella sitä. Minkään muun vanhan tavan paluusta en ole niin kiitollinen kuin käsisuudelmista. Hän suuteli Betsyn kättä. — Koska teitä saa tavata?

— Te ette ole sen arvoinen, vastasi Betsy hymyillen.

— Minäkö? Olenpa toki, sillä minusta on tullut mitä vakavin mies. Minä järjestelen omia ja muidenkin perheasioita, hän sanoi merkitsevä ilme kasvoillaan.

— Oi, sehän on hauskaa! Betsy vastasi käsittäen heti, että oli puhe Annasta. Ja he vetäytyivät salin nurkkaan voidakseen puhua rauhassa.

— Se mies kiduttaa hänet kuoliaaksi, sanoi Betsy merkitsevästi

kuiskaten.

— Hauska kuulla, että tekin olette sitä mieltä, Stepan Arkadjevitsh, sanoi pudistellen päätään vakavan ja kärsivän näköisenä. — Sen asian vuoksi tulit Pietariin.

— Koko kaupunki puhuu siitä, sanoi Betsy. — Sellainen tilannehan on mahdoton. Hän riutuu ja riutuu. Ei se mies ymmärrä, että Anna on niitä naisia, jotka eivät voi leikitellä tunteillaan. Menettelisi kuin mies ja veisi hänet jonnekin mukanaan tai antaisi sitten selvän eron! Mutta tällainenhan on sietämätöntä.

— Niin, niin... juuri niin, sanoi Oblonski huokaillen. — Sen vuoksi minä tulinkin tänne. Tai en oikeastaan ihan senkään vuoksi... Ovat tehneet minusta kamariherran, täytyy käydä kiittämässä siitä. Mutta ennen kaikkea pitäisi koettaa saada tämä asia järjestetyksi.

— Luoja suokoon teille onnea siihen! sanoi Betsy.

Stepan Arkadjevitsh saattoi ruhtinattaren ulko-ovelle saakka ja suudelman häntä vielä kerran hansikkaan yläpuolelle sille kohtaa, missä käden valtimoa koetellaan, ja puhuttuaan paljon kaikenlaista säädyttöntä hölynpölyä, niin ettei ruhtinatar lopulta tiennyt, pitikö hänen suuttua vai nauraa, Stepan Arkadjevitsh kääntyi takaisin ja meni sisarensa luo. Kun hän astui sisään, oli Annalla kyyneleet silmissä.

Huolimatta iloa tulvivasta mielentilastaan Stepan Arkadjevitsh tavoitti heti ja teeskentelemättä sen myötätuntoisen ja runollisen innostuneen äänilajin, joka soveltui Annan mielialaan. Hän kysyi, kuinka Anna nyt voi ja kuinka tämä oli viettänyt aamupäivän.

— Hyvin, hyvin huonosti. Sekä tämän päivän että kaikki menneet ja tulevat päivät, Anna sanoi.

— Etköhän sinä antaudu liiaksi synkkämielisyyden valtaan? Täytyy karistaa synkkyys pois ja katsoa elämää suoraan silmiin. Minä tiedän, että se on vaikeaa, mutta...

— Olen kuullut sanottavan, että naiset rakastavat miehiä heidän vikojensakin vuoksi, aloitti Anna äkkiä, — mutta minä vihaan häntä hänen hyveidensä vuoksi. Minä en voi elää hänen kanssaan. Hänen pelkkä näkemisensä vaikuttaa minuun aivan fyysisesti, joudun ihan suunniltani. Ymmärrätkö sinä? Minä en voi, en voi elää hänen kanssaan. Mitä minun pitää tehdä? Olin onneton ja ajattelin, että olisi mahdoton olla enää onnettomampi, mutta näin kauheaa tilaa, jossa nyt olen, en ole voinut kuvitellakaan. Sinä et voi uskoa, että vaikka minä tiedänkin, että hän on hyvä ja erinomainen mies ja etten itse ole hänen kyntensäkään arvoinen, vihaan häntä kuitenkin. Minä vihaan hänen jalomielisyyttään. Eikä minulla ole enää muuta turvaa kuin...

Hän aikoi sanoa "kuolema", mutta Stepan Arkadjevitsh ei antanut hänen sanoa loppuun.

— Sinä olet sairas ja hermostunut, hän sanoi, — ja siksi kaikki näyttää sinusta niin synkältä. Eihän siinä ole mitään niin kauheaa.

Ja Stepan Arkadjevitsh veti suunsa hymyyn. Kukaan muu ei hänen sijassaan olisi katsonut sopivaksi hymyillä sellaiselle epätoivolle, mutta Stepan Arkadjevitshin hymyssä oli niin paljon hyvyyttä ja miltei naisellista hellyyttä, ettei se loukannut, vaan hyväili ja lohdutti. Hänen hiljaiset ja rauhoittavat sanansa ja hymynsä vaikuttivat rauhoittavasti kuin manteliöljy. Ja pian Annakin jo tunsu sen.

— Ei, Stiva, hän sanoi. — Minä olen mennyttä, minä. Jollei kaikki olekaan vielä lopussa, se on vain sitä pahempi. Minä olen kuin kireälle vedetty kieli, jonka täytyy katketa. Vielä ei kaikki ole lopussa, mutta loppu tulee olemaan kauhea.

— Eikö mitä. Täytyy vähitellen hellittää kieltä. Ei ole sellaista tilannetta, josta ei pääsisi, kun tahtoo.

— Minä olen miettinyt ja miettinyt. Ainoastaan...

Stepan Arkadjevitsh huomasi taas hänen pelästyneestä katseestaan, että hän ajatteli kuolemaa ainoana pelastuskeinona, eikä taaskaan antanut hänen sanoa lausettaan loppuun.

— Eikö mitä, Stepan Arkadjevitsh keskeytti. — Annahan minun sanoa. Sinä et voi nähdä asemaasi niin hyvin kuin minä sen näen. Anna siis minun sanoa suoraan, mitä mieltä minä olen. Hän veti taas huulensa varovaiseen mantelihymyyn. — Minä aloitan alusta; sinä menit naimisiin parikymmentä vuotta itseäsi vanhemman miehen kanssa. Sinä menit naimisiin ilman rakkautta tai tietämättä mitä rakkaus on. Se oli kenties virhe.

— Kauhea virhe! Anna sanoi.

— Mutta se on kuin onkin jo tapahtunut tosiasia. Sitten sinulle sattui, sanoisinko, sellainen onnettomuus, että rakastuit mieheen, joka ei ollut sinun aviomiehesi. Se on onnettomuus, mutta sen on

jo tapahtunut tosiasia. Miehesikin on myöntänyt sen ja antanut anteeksi. Hän pysähtyi jokaisen lauseen jälkeen odottaen Annan vastaväitteitä, mutta Anna ei vastannut mitään. — Niin se on. Nyt on kysymys siitä, voitko sinä yhä edelleen elää yhdessä miehesi kanssa? Haluatko sinä sitä ja haluaako hän sitä?

— Enhän minä tiedä, enhän minä mitään tiedä.

— Mutta sinähän sanoit, ettet voi sietää häntä.

— Enhän minä niin sanonut. Minä otan sanani takaisin. Minähän en tiedä enkä ymmärrä mitään.

— Mutta sallihan...

— Sinä et voi sitä käsittää. Minä tunnen lentäväni päistikkaa johonkin kuiluun, mutta minä en saa etsiä pelastusta. Enkä minä voikaan.

— Ei hätää, me panemme jotain alle ja sieppaamme sinut kiinni. Minä ymmärrän, että sinun ei ole helppoa ottaa vastuuta tunteidesi ja toiveidesi ilmaisemisesta.

— Enhän minä toivo mitään... ei mitään muuta kuin että kaikki loppuisi.

— Mutta hän näkee ja tietää sinun mielentilasi. Ja luuletko hänen kärsivän vähemmän? Sinä kidutat itseäsi ja hän kiduttaa itseään, ja mitä se hyödyttää? Kun sen sijaan avioero selvittäisi kaiken, hän ilmaisi hieman väkinäisesti keskeisen ajatuksensa ja katsahti merkitsevästi Annaan.

Anna ei vastannut mitään, pudisti vain torjuvasti lyhythiuksista päätään. Mutta entiseen kauneuteensa seestyneiden kasvojen uudesta ilmeestä Stepan Arkadjevitsh näki, että Anna ei tahtonut sitä ainoastaan siitä syystä, että se tuntui hänestä niin saavuttamattomalta onnenhaaveelta.

— Minun on äärettömän sääli teitä! Kuinka onnellinen olisinkaan, jos voisin auttaa tässä asiassa! Stepan Arkadjevitsh sanoi entistä rohkeammin hymyillen. — Älä sano, älä sano mitään! Kunpa vain osaisin sanoa sen mitä tunnen. Minä menen hänen luokseen.

Anna katsahti häneen miettiväisin, välähtelevin silmin eikä sanonut mitään.

XXII

Stepan Arkadjevitsh astui Kareninin työhuoneeseen kasvoillaan sama hieman juhlallinen ilme, joka hänellä oli istuutuessaan johtamaan virastonsa istuntoa. Aleksei Aleksandrovitsh käveli lattialla kädet ristissä selän takana ja ajatteli samaa asiaa, josta Stepan Arkadjevitsh oli, puhunut hänen vaimonsa kanssa.

— Häiritsekö sinua? Stepan Arkadjevitsh sanoi tuntien joutuvansa lankonsa edessä omituisen hämmennyksen valtaan. Salatakseen hämmennystään hän otti esiin vastikään ostamansa hauskaasti avautuvan savukekotelon, tunnusteli sen nahkaa ja otti savukkeen.

— Et, vastasi Aleksei Aleksandrovitsh vastahakoisesti. — Onko sinulla jotain asiaa?

— Niin, minä aion... minä tahtoisin... niin, tahtoisin vähän puhua kanssasi, Stepan Arkadjevitsh sanoi ihmeekseen tavatonta arkuutta tuntien.

Tuo tunne oli niin outo ja odottamaton, että Stepan Arkadjevitsh ei uskonut sitä omantunnon ääneksi, joka sanoi, että hänen aikeensa oli paha. Hän ponnisti voimiaan voittaakseen tuon arkuudentunteen.

— Toivoakseni et sinä epäile rakkauttani sisareeni etkä vilpittöntyä kiintymystäni ja kunnioitustani sinua kohtaan, hän sanoi punastuen.

Aleksei Aleksandrovitsh pysähtyi eikä sanonut mitään, mutta hänen kasvojensa nöyrä, uhrautuvainen ilme hämmästytti Stepan Arkadjevitshia.

— Minä aion puhua vähän sisarestani ja teidän keskinäisestä suhteestanne, Stepan Arkadjevitsh sanoi taistellen yhä outoa ujouttaaan vastaan.

Aleksei Aleksandrovitsh hymähti surullisesti, katsahti lankoonsa ja meni mitään vastaamatta pöydän luo, otti aloitetun kirjeen ja antoi sen langolleen.

— Samaa asiaa olen minäkin tässä ajatellut. Ja siinä on kirje, jota aloin kirjoittaa, kun luulin kirjeellisesti paremmin voivani lausua ajatukseni ja ajattelin läsnäoloni hermostuttavan häntä, hän sanoi antaessaan kirjeen.

Stepan Arkadjevitsh otti kirjeen, katsahti hiukan hämillään ja ihmetellen lankonsa sameisiin silmiin, jotka tuijottivat liikkumattomina häneen, ja alkoi lukea.

/#

Minä huomaan läsnäoloni rasittavan teitä. Niin vaikea kuin minun on ollutkin tulla tähän vakaumukseen, huomaan, että asianlaita on niin eikä voi toisin olla. Minä en syytä Teitä, ja Jumala on todistajani, että nähdessäni Teidät sairautenne aikana päätin sydämeni pohjasta unohtaa kaiken, mitä oli tullut välillemme, ja aloittaa uuden elämän. En kadu sitä tekoani nyt enkä koskaan; mutta minä toivon vain Teidän onneanne, Teidän sielunne onnea, ja näen, etten ole sitä saavuttanut. Sanokaa minulle itse, mikä antaa Teille todellisen onnen ja sielullenne rauhan? Minä antaudun kokonaan Teidän tahtonne ja oikeudentuntonne varaan.

#/

Stepan Arkadjevitsh antoi kirjeen takaisin ja katsoi lankoonsa yhtä neuvottomana, tietämättä mitä sanoisi. Tuo äänettömyys oli kummallekin niin piinallinen, että Stepan Arkadjevitshin huulet värähtelivät sairaalloisesta hänen sanattomana tähytessään Kareniniin.

— Tämän minä tahdoin saada sanotuksi hänelle, sanoi Aleksei Aleksandrovitsh kääntyen pois.

— Niin, niin... Stepan Arkadjevitsh sanoi kykenemättä vastaamaan mitään, sillä itku kaihersi hänen kurkussaan. — Niin, niin. Minä ymmärrän, sai hän viimein sanotuksi.

— Minä tahtoisin tietää hänen tahtonsa, sanoi Aleksei Aleksandrovitsh.

— Minä pelkään, ettei hän itsekään ymmärrä asemaansa. Hän ei pysty olemaan tuomarina, Stepan Arkadjevitsh sanoi päästyään vähitellen tasapainoon. — Häntä masentaa sinun jalomielisyytesi. Jos hän saa lukea tuon kirjeen, hän ei kykene sanomaan mitään, hän painaa vain päänsä vielä entistä alemmaksi.

— Mutta kuinka siinä tapauksessa on tehtävä? Kuinka voin päästä perille hänen toiveistaan?

— Jos sallit minun lausua mielipiteeni, niin luulen, että sinä voisit ilman muuta valita ne keinot, jotka katsot välttämättömiksi voidaksesi tehdä lopun nykyisestä asemasta.

— Sinä olet siis sitä mieltä, että siitä on tehtävä loppu? Aleksei Aleksandrovitsh keskeytti hänet. — Mutta miten? lisäsi hän kaihtaen oudosti silmiään kädellään. — En näe mitään mahdollista keinoa.

— Ei ole sellaista asemaa, josta ei voisi päästä, Stepan Arkadjevitsh sanoi nousten jo vilkkaampana. — Oli aika, jolloin sinä tahdoit katkaista suhteenne... Jos sinä nyt olet tullut siihen vakaumukseen, ettette voi tehdä toisianne onnellisiksi...

— Onnen voi käsittää niin monella tavalla. Mutta olettakaamme, että minä suostun kaikkeen enkä tahdo mitään. Miten silloin pääsemme tästä tilanteestamme?

— Jos tahdot, niin minä sanon sinulle kantani, Stepan Arkadjevitsh sanoi hymyillen yhtä rauhoittavasti ja lempeän viehkeästi kuin äsken Annalle puhuessaan. Tuo hymy oli niin vakuuttava, että Aleksei Aleksandrovitsh tuntien heikkoutensa ja alistuen siihen, oli valmis uskomaan Stepan Arkadjevitshin sanoihin. — Anna ei sitä koskaan tule sanomaan. Mutta mitään muuta hän ei voi toivoa, jatkoi Stepan Arkadjevitsh — kuin entisten suhteidenne ja niihin liittyvien muistojen hautaamista. Minun käsittääkseni teidän tilanteessanne on välttämätöntä määritellä keskinäiset suhteenne uudelleen. Ja ne suhteet voivat vakiintua vain molemminpuolisen vapauden perustalla.

— Avioero siis, keskeytti Aleksei Aleksandrovitsh inhoten.

— Niin, avioero, minä luulen, että avioero on paras, Stepan Arkadjevitsh sanoi punastuen. — Se on joka tapauksessa järkevin keino puolisoille, jotka ovat joutuneet sellaiseen tilanteeseen kuin te. Minkä sille voi, jos puoliset ovat huomanneet yhdessä elämisen mahdottomaksi? Niinhän voi käydä kenelle hyvänsä.

Aleksei Aleksandrovitsh huokasi syvään ja sulki silmänsä.

— Siinä pitää muistaa vain yksi asia: nimittäin se, aikooko kumpikin puolisoista mennä uuteen avioliittoon. Jollei, kaikki käy varsin yksinkertaisesti, Stepan Arkadjevitsh sanoi vapautuen yhä enemmän ujoudestaan.

Kiihtymyksen kurtistamin kasvoin Aleksei Aleksandrovitsh sopersi jotain itsekseen eikä vastannut mitään. Kaikkea sitä, mikä Stepan Arkadjevitshista näytti niin yksinkertaiselta, Aleksei Aleksandrovitsh oli miettinyt ja harkinnut oli tuhannet kerrat. Eikä se tuntunut hänestä lainkaan yksinkertaiselta, vaan päinvastoin kokonaan mahdottomalta. Avioero, jonka vaatimukset hän yksityiskohtaisesti tunsikin, oli hänestä nyt mahdoton siitä syystä, että omanarvontunto ja uskonnon kunnioitus eivät sallineet hänen ottaa niskoilleen syytä kuvitellusta aviorikoksesta eikä myöskään antaa syytettäväksi ja häväistäväksi vaimoaan, jota hän rakasti ja jolle hän oli antanut kaiken anteeksi. Ja muista vieläkin tärkeämmistä syistä näytti avioero mahdottomalta.

Miten pojan silloin kävisi? Eihän häntä voinut jättää äidille. Eronsaaneella äidillä tulisi olemaan oma laiton perheensä, jossa poikapuolen asema ja kasvatus tulisi varmasti olemaan huono. Pojan erottaminen äidistä olisi taas ollut kosta hänen taholtaan, ja sitä hän ei tahtonut. Kaikkein mahdottomimmalta avioero tuntui Aleksei Aleksandrovitshista siksi, että hän tiesi sitä tietä saattavansa Annan varmaan perikatoon. Hänelle oli jäänyt mieleen Darja Aleksandrovnan Moskovassa lausuma ajatus, että hän hakiessaan avioeroa ajatteli vain itseään eikä muistanut, että hän siten auttamatta suistaisi Annan turmioon. Ja liittäen nuo sanat omaan anteeksiantoonsa ja uuteen rakkauteensa lapsia kohtaan hän ymmärsi ne nyt omalla tavallaan. Suostua avioeroon ja päästää Anna vapauteen merkitsi hänen käsityksensä mukaan samaa kuin riistää itseltään viimeinen tuki hyvän tiellä ja syöstä hänet varmaan perikatoon. Hän tiesi, että eron saatuaan Anna varmasti liittyisi Vronskiin, ja tuo suhde tulisi olemaan laiton ja rikollinen, koska kirkollisen lain perusajatuksen mukaan vaimo ei voinut solmia uutta avioliittoa miehensä eläessä. "Anna yhtyy häneen, ja vuoden parin perästä tuo mies jättää hänet tai Anna itse solmii uuden suhteen", ajatteli Aleksei Aleksandrovitsh "Ja suostumalla laittomaan eroon minusta tulee siten syyllinen hänen turmioonsa." Hän oli käynyt tuon kaiken läpi jo sadat kerrat ja tullut vakuuttuneeksi siitä, että avioero ei suinkaan ollut yksinkertainen asia, kuten Stepan Arkadjevitsh oli väittänyt, vaan kerrassaan mahdoton. Hän ei uskonut ainoakaan lankonsa sanoista ja olisi voinut kumota joka sanan tuhansin vastaväittein, mutta hän kuunteli tätä kuitenkin tuntien, että noissa sanoissa sai ilmaisunsa se raaka voima, joka ohjasi hänen elämänsä ja jonka valtaan hänen oli alistuttava.

— Kysymys on vain siitä, millä tavoin, millä ehdoilla sinä suostut antamaan eron. Annahan ei tahdo mitään eikä uskalla pyytää mitään, hän jättää kaikki sinun jalomielisyytesi varaan.

"Hyvä Jumala, hyvä Jumala, minkä tähden?" Aleksei Aleksandrovitsh ajatteli muistaen, mitä kaikkea avioeron saamiseksi vaadittiin mieheltä, joka ottaa syyn harteilleen, ja peitti kasvonsa häpeän ahdistamana samalla lailla kuin Vronski Annan sairassuuteen ääressä.

— Se koskee sinuun kovasti, minä ymmärrän sen. Mutta jos sinä ajattelet...

"Mutta jos joku lyö sinua oikealle poskelle, niin käännä hänelle toinenkin, ja jos joku ottaa ihokkaasi, anna hänelle viittasikin", muisti Aleksei Aleksandrovitsh.

— Niin, niin! hän kiljahti, — minä otan kantaakseni häpeän, annan hänelle pojankin, mutta... mutta eiköhän siitä olisi parempi luopua? Tee kuitenkin niin kuin tahdot...

Ja hän kääntyi selin lankoonsa, jottei tämä näkisi hänen kasvojaan, ja istuutui ikkunan luo. Hänen mieltään kaihersi katkera mielipaha ja häpeä, mutta surun ja häpeän ohella hän tunsikin syvän nöyrytyksensä aiheuttamaa iloa ja hetyä.

Stepan Arkadjevitsh ei liikutukseltaan saanut hetkeen sanottua mitään.

— Aleksei Aleksandrovitsh usko minua, Anna ei koskaan unohda sinun jalomielisyyttäsi, hän sanoi. — Nähtävästi se oli Jumalan tahto, hän lisäsi, tunsikin samassa sanoneensa tyhmyyden ja kykeni vaivoin pidättämään hymynsä sen johdosta.

Aleksei Aleksandrovitsh aikoi vastata jotain, mutta kyynelöt tukahduttivat hänen sanansa.

— Tämä on kohtalokas onnettomuus, mutta sille ei voi mitään. Minä näen siinä tapahtuneen tosiasian ja koetan auttaa sekä häntä että sinua, Stepan Arkadjevitsh sanoi.

Kun Stepan Arkadjevitsh poistui lankonsa huoneesta, hän oli vieläkin mielenliikutuksen vallassa mutta siitä huolimatta tyytyväinen asian menestykseen, sillä hän oli varma siitä, että Aleksei Aleksandrovitsh pysyisi sanassaan. Tyydytyksen tunnetta kasvatti se miellyttävä ajatus, että tämän asian menestyksekkäästi selvitettyään hän voisi kysyä vaimoltaan ja läheisiltä tuttaviltaan: "Mikä ero on minun ja sotamarskin välillä... Tai mikä yhtäläisyys on minun ja sotamarskin välillä...[5] Niin,

mietinpähän sen sitten paremmin", hän ajatteli hymyillen.

XXIII

Vronskin haava oli vaarallinen, joskaan luoti ei ollut osunut sydämeen. Muutamia päiviä hän oli vaappunut elämän ja kuoleman välillä. Kun hän ensimmäisen kerran kykeni puhumaan, veljen vaimo Varja oli hänen huoneessaan.

— Varja, hän sanoi katsoen ankarasti kälyynsä, — minä ammuin itseäni vahingossa. Älä koskaan enää puhu minulle siitä ja sano niin kaikille. Muu olisi kauhean noloa.

Mitään vastaamatta Varja kumartui hänen puoleensa ja katsahti iloisesti hymyillen häntä kasvoihin. Sairaana silmät olivat kirkkaat, niissä ei ollut kuumeen kiiltoa, mutta niiden ilme oli ankara.

— No Luojan kiitos! sanoi Varja. — Koskeeko sinuun?

— Hiukan tuohon. Vronski osoitti rintaansa.

— Annahan kun vaihdan siteen.

Vronski puristi leveät leukapielensä yhteen ja katsoi äännettömänä kälyynsä tämän sitoessa haavaa. Kun side oli valmis, Vronski sanoi:

— Minä en houraile. Ole hyvä ja huolehdi siitä, ettei kukaan löpöttele minun ampuneen itseäni tahallani.

— Eihän kukaan niin sanokaan. Toivon vain, ettet sinä toiste enää tee sellaista tapaturmaa itsellesi, Varja sanoi kysyvä hymy kasvoillaan.

— Luultavasti en, vaikka parempi olisi... Ja hän hymyili synkästi.

Huolimatta noista sanoista ja hymystä, jotka niin pelästyttivät Varjaa, kuumeen mentyä ohi ja voimien palatessa Vronski tunsi kokonaan päässeensä osasta suruaan. Hän oli tällä teollaan ikään kuin huuhtonut pois entisen häpeänsä ja alennuksensa. Hän saattoi nyt tynesti ajatella Aleksei Aleksandrovitshia. Hän tunnusti tämän jalouden eikä enää tuntenut sen alentavan häntä itseään. Hänen elämänsä oli sitä paitsi taas palannut entiseen uomaansa. Hän saattoi nyt taas katsoa ihmisiä silmiin tuntematta häpeää ja elää omien tottumustensa mukaan. Vain erästä asiaa hän ei saanut mielestään, vaikka alinomaa taistelikin sitä tunnetta vastaan: lähes epätoivoista murhettaan Annan menettämisen johdosta. Hän oli lujasti päättänyt sydämessään, että nyt, kun hän oli vapautunut syyllisyydestään Kareninin suhteen, hänen oli myös luovuttava Annasta ja varottava enää koskaan asettumasta katuvan vaimon ja hänen miehensä väliin. Mutta hän ei saanut nyhdetyksi sydämestään menetetyt rakkauden jättämää haikeutta eikä voinut pyyhkiä muististaan niitä onnen hetkiä, joita hänellä oli Annan kanssa ollut ja joiden arvoa hän ei silloin ollut ymmärtänyt, mutta jotka nyt ihanuudellaan kiehtoivat hänen mieltään.

Serpuhovskoi keksi hänelle nimityksen Tashkentiin, ja Vronski suostui siihen ilman pienintäkään epäröintiä. Mutta mitä lähemmäksi lähdön hetki tuli, sitä raskaammalta hänestä tuntui tuo velvollisuuden vaatima uhri.

Haava oli parantunut ja hän valmistautui lähtemään Tashkentiin.

"Kun saisin edes kerran nähdä hänet, niin hautautuisin sinne kuolemaan", hän ajatteli ja ilmaisi tuon ajatuksensa Betsylle jäähyväisvierailulla käydessään. Betsy kävi Annan luona hänen lähettinään ja toi Annalta kieltävän vastauksen.

"Sen parempi", Vronski ajatteli tuon tiedon saatuaan. "Se oli heikkous, joka olisi tuhonnut viimeisetkin voimani."

Seuraavana päivänä Betsy tuli itse aamulla hänen luokseen ja kertoi saaneensa Oblonskilta varman tiedon siitä, että Aleksei Aleksandrovitsh oli suostunut avioeroon, joten siis Vronski voisi tavata Annaa.

Huolehtimatta edes Betsyn saattamisesta ulos, kaikki päätöksensä unohtaen, muistamatta kysyä, koska sopi mennä ja oliko Karenin itse kotona, Vronski lähti heti Annan luo. Hän juoksi portaita ylös mitään näkemättä ja astui edelleen lähes juosten Annan huoneeseen. Ajattelematta ja katsomatta oliko

huoneessa muita hän sulki Annan syliinsä ja peitti tämän kasvot, kädet ja kaulan suudelmin.

Anna oli valmistautunut tuota hetkeä varten ja miettinyt mitä sanoisi, mutta ei ehtinytkään sanoa mitään. Vronskin intohimo valtasi hänetkin. Hän oli aikonut rauhoitella miestä ja itseään, mutta nyt se oli myöhäistä. Hän oli joutunut saman tunteen valtaan. Hänen huulensa vapisivat, niin ettei hän pitkään aikaan osannut sanoa mitään.

— Niin, sinä olet valloittanut minut ja minä olen sinun, Anna sai viimein sanottua painaen hänen käsiään rintaansa vasten.

— Niin täytyi käydä! Vronski sanoi. — Ja niin tulee olemaan niin kauan kuin me elämme. Minä tiedän sen nyt.

— Se on totta, Anna sanoi kalveten yhä enemmän ja hyväillen Vronskin päätä, — vaikka tässä onkin jotain kamalaa kaiken sen jälkeen, mitä on tapahtunut.

— Kaikki menee ohi, kaikki unohtuu, ja meidän onnellamme ei ole rajoja. Jos meidän rakkautemme voisi enää kasvaa, niin se vain kasvaisi siitä, että siinä on jotain kauheaa, Vronski sanoi nostaen päänsä ja paljastaen hymyillessään vahvat hampaansa.

Pakostakin Anna vastasi hymyllään — ei Vronskin sanoihin, vaan tämän rakastuneeseen katseeseen. Anna otti Vronskia kädestä ja hiveli sillä omia kylmenneitä poskia ja leikattua tukkaansa.

— Sinua tuskin tuntee, kun tukkasi on leikattu. Kuinka sieväksi sinä olet käynyt. Pikkuinen! Mutta sinä olet kovin kalpea!

— Niin, olen vielä hyvin heikko, Anna sanoi hymyillen. Ja hänen huulensa värähtelivät taas.

— Me lähdemme Italiaan, siellä sinä paranet, Vronski sanoi.

— Olisiko todellakin mahdollista, että me saisimme elää kuin mies ja vaimo, yhtenä perheenä, sinä ja minä? Anna sanoi katsoen Vronskia läheltä syvälle silmiin.

— Minua ihmetyttää vain, miten asiat ovat voineet koskaan muuten ollakaan.

— Stiva sanoo, että hän kyllä suostuu kaikkeen, mutta minä en tahdo käyttää hyväkseni hänen jalomielisyyttään, Anna sanoi katsoen mieltävästi Vronskin kasvojen ohi. — Minä en tahdo avioeroa, minulle kaikki on nyt yhdentekevää. En vain tiedä, mitä hän päättää Serjozhan suhteen.

Vronski ei voinut käsittää, kuinka Anna saattoi sellaisena hetkenä tulla mieleen ajatus pojasta ja avioerosta. Tietysti se kaikki oli yhdentekevää.

— Älä puhu äläkä ajattele sitä, Vronski sanoi pidellen Annan kättään omassaan ja koettaen saada tämän huomion palaamaan itseensä; mutta Anna katsoi yhä hänen ohitseensa.

— Oi, miksi minä en kuollut, se olisi ollut parempi, Anna sanoi, ja kyyneleet valuivat molempia poskia pitkin, mutta hän koetti hymyillä, jottei pahoittaisi Vronskin mieltä.

Vronskin entisten käsitysten mukaan hänen olisi ollut häpeällistä ja mahdotonta kieltäytyä siitä kunniakkaasta ja vaarallisesta virka-asemasta, joka häntä odotti Tashkentissa. Mutta nyt hän kieltäytyi siitä hetkeäkään arvelematta ja erosi viivyttelämättä kokonaan virastaan huomattuaan ylemmillä tahoilla tyytymättömyyttä asian johdosta.

Kuukauden kuluttua Aleksei Aleksandrovitsh jäi poikansa kanssa kahden kotiin, ja Anna lähti Vronskin kanssa ulkomaille avioeroa saamatta ja sen ajatuksesta lopullisesti luopuneena.

VIIDES OSA

Ruhtinatar Shtsherbatskajan mielestä oli mahdotonta viettää häitä ennen paastoa, koska puoletkaan myötäjäisistä ei olisi ehtinyt valmiiksi. Mutta hän ei voinut kieltää, että paaston jälkeen oli vähän liian myöhäistä, varsinkin kun ruhtinaan vanha täti oli hyvin sairaana ja saattoi pian kuolla, ja siinä tapauksessa suruaika olisi pakottanut lykkäämään häitä vielä kauemmaksi. Sen vuoksi ruhtinatar päätti jakaa myötäjäiset kahteen osaan, suurempiin ja pienempiin myötäjäisiin, ja suostui järjestämään häät ennen paastoa. Hän päätti valmistaa vain pienemmän osan myötäjäisistä häihin mennessä ja lähettää loput myöhemmin ja oli suorastaan vihainen Levinille, kun tämä ei osannut vakavasti vastata, suostuiko hän siihen vai ei. Tällainen jako sopi hyvin siksikin, että nuoret olivat päättäneet heti häiden jälkeen matkustaa maalle, missä suurempiin myötäjäisiin kuuluvat tavarat eivät olleet niin välttämättömiä.

Levin oli edelleen yhtä hullaantunut ja uskoi, että hän ja hänen onnensa oli kaiken olevaisen ainoa tarkoitus ja päämäärä, ettei hänen tarvinnut ajatella mitään eikä huolehtia mistään ja että muut tekivät hänen puolestaan kaiken. Hänellä ei ollut edes mitään tulevaisuudensuunnitelmia tai -tavoitteita, hän jätti kaiken muitten ratkaistavaksi tietäen kaiken käyvän hyvin. Hänen velipuolensa Sergei Ivanovitsh Stepan Arkadjevitsh ja vanha ruhtinatar ohjasivat häntä neuvoen, mitä hänen tuli tehdä, ja hän teki niin kuin neuvottiin. Sergei Ivanovitsh oli lainannut hänelle rahaa, ruhtinatar oli neuvonut matkustamaan pois Moskovasta häitten jälkeen. Stepan Arkadjevitsh oli kehottanut lähtemään ulkomaille. Hän oli suostuvainen kaikkeen. "Tehkää niin kuin tahdotte, jos se teitä huvittaa. Minä olen onnellinen eikä minun onneni voi siitä lisääntyä eikä vähentyä", ajatteli hän. Kun hän oli kertonut Kittyille Stepan Arkadjevitshin kehottaneen heitä lähtemään ulkomaille, hän kummastui suuresti, kun ei Kitty ollutkaan suostuvainen siihen, vaan esitti joitakin omia suunnitelmiaan heidän tulevasta elämästään. Kitty tiesi, että Levinillä oli maalla oma työnsä, josta hän piti. Levin näki, ettei Kitty ymmärtänyt sitä eikä edes tahtonut ymmärtää; mutta se ei estänyt tätä pitämästä tuota työtä kovin tärkeänä. Kitty tiesi, että heidän kotinsa tulisi olemaan maalla, eikä tahtonut lähteä ulkomaille, jossa he eivät tulisi asumaan, vaan sinne missä tuleva koti oli. Tuo selvä suunnitelma ihmetytti Leviniä. Mutta koska hänestä asialla ei ollut väliä, hän pyysi heti Stepan Arkadjevitshia — ikään kuin se olisi kuulunut hänen tehtäviinsä — menemään maalle ja laittamaan kaiken kuntoon oman hyvän makunsa mukaan.

— Kuulepas, sanoi Stepan Arkadjevitsh palattuaan maalta, jossa hän oli järjestänyt kaiken kuntoon nuorenparin tuloa varten, — onko sinulla todistusta siitä, että olet ollut ripillä?

— Ei ole. Entä sitten?

— Ilman sitä ei pääse vihille.

— Aijajai! huudahti Levin. — Minähän en ole paastonnut luullakseni yhdeksään vuoteen. Ei ole johtunut mieleenikään.

— Oletpa sinä aikamoinen! sanoi Stepan Arkadjevitsh nauraen, — ja sanot minua nihilistiksi! Tämä ei käy. Sinun täytyy nyt paastota.

— Koska sitten? On enää neljä päivää jäljellä.

Stepan Arkadjevitsh järjesti senkin asian, ja Levin alkoi paastota ehtoollista varten. Levinin kaltaiselle ihmiselle, joka ei itse uskonut, mutta kunnioitti toisten uskoa, osallistuminen kirkollisiin menoihin oli hyvin vaikeaa. Varsinkin nyt, erityisen herkässä ja hellässä mielentilassa sellainen teeskentely tuntui hänestä aivan mahdottomalta. Kunniansa ja kukoistuksensa tunnossa hänen olisi pitänyt valehdella tai pilkata pyhyttä. Hän tunsu, ettei hän voisi sitä tehdä. Mutta vaikka hän olisi kuinka kysellyt Stepan Arkadjevitshilta muuta keinoa todistuksen saamiseksi, tämä vakuutti, ettei mitään muuta mahdollisuutta ollut.

— Tottahan tuon nyt jaksaa. Pari päivää! Vielä kovin kiltin, viisaan ukon seurassa. Hän vetäisee sinulta hampaan, niin ettet huomaakaan.

Ollessaan ensimmäistä kertaa kirkossa Levin koetti elvyttää nuoruusmuistojaan palauttaakseen mieleensä sen voimakkaan uskonnollisen tunteen, jonka vallassa hän oli ollut noin kuuden-seitsemäntoista vanhana. Mutta hän huomasi heti, että se oli aivan mahdotonta. Hän koetti pitää kaikkea pelkkänä merkityksettömänä tapana, samanlaisena kuin vierailut tai muut sellaiset, mutta huomasi senkin mahdottomaksi. Levinin, kuten suurimman osan hänen aikalaisistaan, suhde uskontoon oli mitä epämääräisin. Hän ei kyennyt uskomaan mutta ei myöskään ollut lujasti vakuuttunut siitä, että kaikki usko olisi väärää. Koska hän näin ollen ei voinut uskoa kirkollisen uskonharjoituksen merkitykseen mutta ei myöskään olla sen suhteen täysin välinpitämätön ja pitää sitä pelkkänä muodollisuutena, häntä vaivasi koko rippipaaston ajan nolo häpeän tunne siitä, että hän oli antautunut tekemään sellaista, mitä ei itse ymmärtänyt ja mikä siis oli valheellista ja paha.

Kirkonmenojen aikana hän väliin kuunteli rukouksia ja koetti antaa niille sellaisen merkityksen, joka ei poikkeaisi hänen näkökannastaan, väliin hän taas tunsu, ettei voinut niitä ymmärtää ja — estääkseen itseään arvostelemasta niitä — koetti olla kuuntelematta ja antautua omien ajatustensa, huomioidensa ja muistojensa valtaan, jotka erityisen elävinä kiertelivät mielessä hänen seistessään toimettona kirkossa.

Hän oli päivä- ja ehtoopalveluksessa ja kävi myöhemmin illalla kuuntelemassa vielä iltamenoja. Seuraavana aamuna hän nousi tavallista aikaisemmin ja saapui aamuteetä juomatta kahdeksan aikaan kirkkoon kuuntelemaan aamupalvelusta ja tekemään synnintunnustuksen.

Kirkossa ei ollut ketään köyhää sotamiestä, paria vanhaa naista ja kirkonpalvelijoita lukuun ottamatta.

Nuori pitkäselkäinen diakoni tuli häntä vastaan ohut alusviitta yllään, astui heti seinän vieressä olevan pikkualttarin ääreen ja alkoi lukea ohjeita. Diakonin kiihdyttäessä vauhtia ja yhtä mittaa toistaessa samoja sanoja: "Herra armahda", joista kuului vain "raarmah, raarmah", tunsu Levin että hänen ajatuksensa olivat nyt pysähdyksissä ja että niin olikin parasta. Sen vuoksi hän jatkoi omia mietteitään kuuntelematta ja ajattelematta edessä seisovan diakonin sanoja. "Kittyn kädet olivat ihmeellisen ilmeikkäät", ajatteli Levin muistellen, miten he eilen olivat istuneet yhdessä nurkkapöydän ääressä. Heillä ei ollut nytkään ollut juuri mitään puhumista, ja asetettuaan kätensä pöydälle oli Kitty avannut ja kouristanut kämmentään ja nauranut sen liikettä katsellessaan. Levin muisti, kuinka oli suudellut tuota kättä ja tarkastellut sitten punertavan kämmenten viivoja. "Taaskin raarmah", huomasi Levin, teki ristinmerkin, kumarsi ja katseli kumartelemaan diakonin notkeata selkää. "Hän otti sitten minua kädestä ja tarkasteli sen viivoja. — Sinulla on niin suloinen käsi, hän sanoi." Ja Levin katsahti kättään ja diakonin lyhyttä käsivartta. "Nyt kai se pian loppuu", arveli hän. "Ei, taitaa alkaa uudelleen alusta", epäili hän kuunnellen rukousta. "Ei, loppuu, nyt hän kumartuu maahan asti. Se on aina lopun merkki."

Saatuaan vaivihkaa plysireunuksisesta hihasta pilkistävään käteensä kolmen ruplan setelin diakoni lupasi heti kirjata Levinin ripittäytymisen, ja lähti alttarin luo kaiuttaen tyhjän kirkon kivilattiaa uusilla saappaillaan. Hetkisen kuluttua hän tuli taas esiin ja viittasi Levinille. "Kai tästä jotenkin selviytyy", ajatteli Levin ja lähti alttaria kohti. Noustessaan kuoripermannelle ja kääntyessään oikealle hän huomasi kuoripulpetin ääressä seisovan, käsikirjaa selailevan vanhan papin, jolla oli harva harmahtava parta ja väsähtäneet, hyväntahtoiset silmät. Kumarrettuaan hiukan Levinille hän alkoi heti tottuneesti lukea rukouksia. Lopetettuaan hän teki syvän kumarruksen ja kääntyi Levinin puoleen.

— Kristus on tässä näkymättömänä läsnä ottamassa vastaan teidän synnintunnustustanne, hän sanoi osoittaen ristiinnaulitun kuvaa. — Uskotteko te kaiken, mitä meidän pyhä apostolinen kirkkomme opettaa? jatkoi pappi kääntäen katseensa pois Levinistä ja pannen kätensä ristiin epitrakiilinsa alle.

— Minä olen epäillyt... ja epäilen kaikkea, sanoi Levin äänellä, joka oli hänelle itselleen vastenmielinen, ja vaiken.

Pappi odotti muutaman sekunnin, sanoisiko Levin vielä muutakin, ja sanoi sitten nopeasti silmät ummessa, vladimirilaismurteen tapaan o-äänteet selvästi ääntäen:

— Epäilykset ovat inhimilliselle heikkoudelle ominaisia, mutta meidän tulee rukoilla, että armollinen Jumala vahvistaisi meitä. Mitä erityisiä syntejä teillä on? lisäsi hän ilman pienintäkään pysähdystä välillä, ikään kuin peläten hukkaavansa aikaa.

— Minun pääsyntini on epäily. Minä epäilen kaikkea ja olen melkein aina epäilyksen tilassa.

— Epäileminen on inhimilliselle heikkoudelle ominaista, toisti pappi äskeiset sanansa. — Mitä te pääasiallisesti epäilette?

— Minä epäilen kaikkea. Minä epäilen joskus Jumalan olemassaoloakin, sanoi Levin tahtomattaan ja kauhistui sanojensa sopimattomuutta. Mutta pappiin eivät Levinin sanat näyttäneet tekevän vaikutusta.

— Mitä epäilyksiä voi ihmisellä olla Jumalan olemassaolosta? kysyi hän tuskin huomattavasti hymyillen. Levin vaiken.

— Kuinka te voitte epäillä Luojan olemassaoloa, kun te näette hänen luomakuntansa? jatkoi pappi sujuvaan tapaansa. — Kuka on tähdittänyt taivaankannen? Kuka on antanut maalle sen kauneuden? Kuinka voi ajatellakaan, ettei Luojaa olisi? hän sanoi katsahtaen kysyvästi Leviniin.

Levin tunsu, että olisi sopimatonta ruveta filosofisiin väittelyihin papin kanssa, ja vastasi tämän kysymyksen sanoen vain:

— En tiedä.

— Ettekö tiedä? No, kuinka te sitten voitte epäillä, kun Jumala on kaiken tehnyt? sanoi pappi katsoen Leviniin iloisesti ymmällään.

— Minä en ymmärrä mitään, sanoi Levin punastuen ja tuntien, että hänen sanansa olivat tyhmit ja etteivät ne sellaisessa tilanteessa voineet muuta ollakaan.

— Rukoilkaa Jumalaa ja pyytäkää häneltä voimaa. Pyhillä isilläkin on ollut epäilyksen hetkiä ja he ovat pyytäneet Jumalalta vahvistusta uskollen. Perkeleellä on suuri voima eikä meidän pidä antautua sen valtaan. Rukoilkaa voimaa, rukoilkaa, toisti pappi nopeasti.

Hän vaikenä hetkeksi ja näytti miettivän jotain.

— Olen kuullut, että aiotte mennä avioliittoon seurakuntalaiseni ja rippilapseni, ruhtinas Shtsherbatskin tyttären, kanssa? lisäsi hän hymyillen. — Ihana neitonen!

— Niin, vastasi Levin punastuen papin puolesta. "Miksi hän tuollaista kyselee ripillä?" ajatteli hän.

Ja ikään kuin vastaten hänen ajatukseensa pappi sanoi hänelle:

— Te aiotte avioliittoon, ja Jumala voi lahjoittaa teille perillisiä, eikö niin? Mutta millaisen kasvatuksen te voitte antaa pienokaisillenne, jollette voita itsessänne saatanan viettelystä, joka vetää teitä epäuskoon? hän sanoi lempeästi nuhdellen.

— Jos rakastatte lastanne, te toivotte sille muutakin hyvää kuin pelkkää rikkautta, ylellisyyttä ja kunniaa: te toivotte totuuden valoa hänen pelastukseksi ja henkiseksi valistukseksi. Eikö niin? Mitä te vastaatte, kun viaton pienokainen kysyy teiltä: "Isä, kuka on luonut kaiken, mikä minua tässä maailmassa viehättää: maan, veden, auringon, kukat ja ruohon?" Vastattekko te hänelle: "En tiedä"? Te ette voi olla tietämättä sitä, koska Jumala suuressa armossaan on ilmoittanut sen meille. Tai lapsenne kysyy teiltä: "Mikä odottaa minua haudantakaisessa elämässä?" Mitä te sanotte hänelle, kun ette mitään tiedä? Mitä te voitte vastata hänelle? Jätättekö te hänet maailman ja saatanan houkutusien valtaan? Ettehän toki! hän sanoi ja vaikenä katsellen Leviniin päälle kallellaan, lempein, hyväntahtoisin silmin.

Levin oli vaiti — ei siksi, ettei hän olisi halunnut väittää vastaan, vaan siksi, ettei kukaan ollut tehnyt hänelle sellaisia kysymyksiä; ja ennen kuin hänen pienokaisensa ehtisivät sellaisia kysymyksiä tekemään, hänellä olisi kyllin aikaa miettiä vastausta.

— Te astutte siihen elämänvaiheeseen, jolloin täytyy valita tie ja pysyä sillä. Rukoilkaa, että Jumala hyvydessään auttaisi ja armahtaisi teitä, lopetti pappi. — Herramme ja Jumalamme Jeesus Kristus suuren ihmisrakkautensa armossa ja laupeudessa antakoon sinulle... ja lopetettuaan synninpäästörukouksen pappi siunasi hänet ja päästi menemään.

Kun Levin sinä päivänä palasi asuntoonsa, oli hänellä iloinen tunne siitä, että oli selvinnyt nolosta tilanteesta joutumatta valehtelemaan. Sitä paitsi hänellä oli sellainen hämärä mielikuva, ettei se, mitä tuo hyvä ja kiltti ukko oli puhunut, ollut lainkaan niin tyhmää kuin hän ensin oli luullut ja että siinä oli jotain, joka vaati selvittämistä.

"Ei tietenkään nyt", ajatteli Levin, "vaan joskus toiste." Levin tunsu nyt entistä varmemmin, että hänen sielussaan oli jotain epäselvää ja sameaa ja että hän uskoon nähden oli juuri sentapaisella kannalla, joka niin hermostutti häntä muissa ja jonka vuoksi hän oli soimannut ystävänsä Svijazhskia.

Viettäessään morsiamensa kanssa sen päivän iltaa Dollyn luona Levin oli erityisen iloinen ja selitti Stepan Arkadjevitshille innostustaan sanoen, että hänellä oli yhtä hauskaa kuin koiralla, jota on opetettu hyppäämään vanteen läpi ja joka siltä vaaditun asian viimein ymmärrettyään ja sen suoritettuaan vinkuu riemusta ja hyppii häntäänsä heiluttaen pöydille ja ikkunalaudoille.

II

Hääpäivänä Levin ei vanhan tavan mukaan — vanha ruhtinatar ja Dolly pitivät tiukasti huolta kaikkien tapojen noudattamisesta — saanut nähdä morsiantaan. Hän söi päivällistä hotellissaan kolmen sattumalta yhteen osuneen vanhanpojan seurassa. Ne olivat Levinin velipuoli Sergei Ivanovitsh

Koznyshev, Levinin entinen ylioppilastoveri, nykyään luonnontieteen professori Katavasov, jonka Levin oli tavannut kadulla ja tuonut hotelliin, sekä Tshirikov, sulhaspoika, moskovalainen rauhantuomari ja Levinin karhunmetsästystoveri. Päivällisillä oli hyvin hauskaa. Sergei Ivanovitsh oli mitä parhaimmalla tuulella. Häntä huvitti suuresti Katavasovin eriskummallinen käytös, ja Katavasov, joka tunsikin hänen erikoislaatuistaan osattiin täällä pitää oikeassa arvossa, keikaroi sillä. Tshirikov piti iloisin ja hyväntahtoisin huomautuksin keskustelua yllä.

— Niin, meidän ystävämme Konstantin Dmitritsh oli kovin lahjakas nuori mies, puhui Katavasov venytellen sanojaan samoin kuin luentoa pitäessään. — Minä puhun menneistä ajoista, sillä häntä ei enää ole. Tiedettäkään hän rakasti silloin yliopistossa lähtiessään ja harrasti kaikkea inhimillistä. Mutta nyt on hän valjastanut puolet lahjoistaan itsepetokseen ja toisen puolen puolustamaan tuota petosta.

— Pahempaa avioliiton vihollista kuin te en ole vielä nähnyt, Sergei Ivanovitsh sanoi.

— En minä ole sen vihollinen. Minä olen vain työnjaon kannattaja. Ihmiset, jotka eivät osaa tehdä mitään muuta, tehkööt ihmisiä; toiset taas toimikoot heidän valistukseksi ja onnekseen. Niin minä sen asian ymmärrän. On paljon ihmisiä, jotka ovat halukkaita sekoittamaan nämä ammatit yhteen; minä en kuulu heihin.

— Kuinka minä riemastunkaan, kun saan kuulla teidän rakastuneen! Levin sanoi. — Muistakaa kutsua minut häihin.

— Minä olen jo rakastunut.

— Niin, mustekaloihin. Tiedätkö, Levin sanoi veljelleen, — että Mihail Semjonitsh kirjoittaa teosta mustekalojen ruoasta...

— Älkäähän sotkeko! Samantekevää, mistä minä kirjoitan. Mutta asianlaita on niin, että minä tosiaankin rakastan mustekaloja.

— Eihän se estä rakastamasta myös vaimoa.

— Se ei kyllä estä, mutta vaimo estää.

— Miten niin?

— Saattepa nähdä. Tekin pidätte maanviljelyksestä, karjanhoidosta ja metsästyksestä; saattepa nähdä!

— Arhip kävi äskettäin kaupungissa ja sanoi, että Prudnojessa on aikalailla hirviä ja kaksi karhuakin, huomautti Tshirikov.

— No, ne te kyllä saatte ilman minuakin.

— Niin se käy, sanoi Sergei Ivanovitsh. — Saat jo edeltä käsin sanoa hyvästit karhunajolle: vaimosi ei päästä.

Levin puhkesi hymyyn. Ajatus siitä, että vaimo ei päästä, oli hänestä niin suloinen, että hän oli valmis ainiaaksi luopumaan karhunajon ilosta.

— Mutta on se ikävä, että ne kaksi karhua teilataan ilman teitä. Muistatteko, millaista oli viime kerralla? Olisi ollut ihanaa päästä taas metsälle, yllytti Tshirikov.

Levin ei tahtonut särkeä hänen harhaluuloaan, että maailmassa saattaisi olla jotain hyvää ilman häntäkään, eikä sen vuoksi sanonut mitään.

— Hyvästijätö poikamieselämälle ei ole tullut tavaksi turhan takia sanoi Sergei Ivanovitsh. — Tulipa kuinka onnelliseksi tahansa, on kuitenkin sääli vapautta.

— Ettekö myönnä, että teillä on samantapainen tunne kuin Gogolin sulhasmiehellä, että tekisi mieli hypätä ikkunasta pako.

— Varmasti on, vaikkei myönnä! sanoi Katavasov ja remahti kovaan nauruun.

— No, ikkuna on vielä auki... Lähdetään heti Tveriin! Toinen kuuluu olevan emäkarhu, menemme suoraan pesälle. Lähdetäänpä tosiaan viiden junassa. Tehkööt täällä mitä tahtovat, sanoi Tshirikov hymyillen.

— Totta totisesti, sanoi Levin hymyillen, — en löydä sisimmästäni harmin hitustakaan, vaikka

menetänkin vapauteni.

— Teidän sisimmässänne on nyt sellaisenne sekasorto, ettette löydä sieltä mitään, sanoi Katavasov. — Odottakaahan, kunnes hiukan selviätte, sitten löydätte!

— Totta kai minä nyt tuntisin edes jotain sinnepäin, että tunteestani (hän ei tahtonut sanoa toisten kuullen "rakkaudestani") ja onnestani huolimatta minun on kuitenkin sääli vapauttani... Päinvastoin, olen iloinen sen menettämisestä.

— Mennyttä miestä! sanoi Katavasov. — No niin, nostetaan malja sen kunniaksi että hän tointuu tai että edes yksi sadasosa hänen haaveistaan täyttyy. Jo sekin olisi niin suuri onni, ettei sellaista ole maan päällä nähty.

Kohta päivällisen jälkeen vieraat lähtivät ehtiäkseen pukeutua häihin.

Yksin jäätyään Levin muisteli noiden vanhojenpoikien puheita ja kysyi vielä kerran itseltään, suriko hän sisimmässään vapautensa menettämistä, josta oli puhuttu. Hän hymyili sitä ajatellessaan. "Vapaus? Mitä sillä tekee? Onni piilee siinä, että saa rakastaa ja toivoa ja ajatella rakastamansa henkilön toivein ja ajatuksin, toisin sanoen olla ilman vapautta. Se on onnea se!"

"Mutta tiedätkö minä hänen ajatuksensa, hänen toiveensa ja tunteensa?" kuiskasi hänelle äkkiä jokin ääni. Hymy katosi hänen kasvoiltaan, ja hän vaipui mietteisiinsä. Ja yhtäkkiä hänet valtasi omituinen tunne. Hänet valtasi pelko ja epäily, epäily kaikkea kohtaan.

"Entä jollei hän rakastakaan minua? Entä jos hän tulee vaimokseni vain päästäkseen naimisiin? Entä jos hän ei itse tiedä mitä tekee?" hän kyseli itseltään. "Hänhän voi havahtua ja huomata vasta naimisiin mentyään, ettei rakastakaan minua eikä ole voinutkaan rakastaa." Ja Levinin mieleen tuli outoja, pahoja ajatuksia Kittystä. Hän oli mustasukkainen Vronskille kuten vuosi sitten, aivan kuin eilen olisi ollut se ilta, jolloin hän näki heidät yhdessä. Hän epäili, ettei Kitty ollut sanonut hänelle kaikkea.

Hän hypähti nopeasti pystyyn. "Ei, tämä ei käy!" päätti hän epätoivoissaan. "Minä menen hänen luokseen, kysyn ja sanon viimeisen kerran: Me olemme vielä vapaita, eikö olisi paras pysähtyä? Eihän ole mitään pahempaa kuin ikuinen onnettomuus, häpeä ja uskottomuus!" Levin lähti hotellista epätoivo sydämässä, kiukustuneena kaikkiin ihmisiin, itseensä ja Kittyyn, ja ajoi Kittyn luo.

Levin tapasi Kittyn perähuoneessa. Hän istui arkulla ja järjesteli palvelustyttöä kanssa erivärisiä vaatteita, joita oli läjissä tuolien selustoilla ja lattialla.

— Kas, hän huudahti ilosta säteilevin kasvoin Levinin nähdessään. — Sinäkö, tekö täällä? (Ennen tätä päivää Kitty oli väliin sinutellut, väliin teititellyt Leviniä.) En ollenkaan osannut odottaa. Minä käyn läpi tyttöajan pukujani, kenelle annan minkin niistä...

— Vai niin! Se on hyvä! sanoi Levin katsoen synkästi palvelustyttöön.

— Mene, Dunjasa, minä kutsun sinua sitten, sanoi Kitty.

— Mikä sinun on? kysyi hän sinutellen Leviniä epäröimättä heti kun palvelustyttö oli mennyt. Kitty oli huomannut Levinin kasvoilla synkän ja kiihtyneen ilmeen, ja pelko valtasi hänet.

— Kitty, minä kärsin! Minä en jaksakaan yksin, sanoi Levin epätoivo äänessään pysähtyen Kittyn eteen ja katsoen häntä rukoilevasti silmiin. Levin näki jo hänen hellistä, rehellistä kasvoistaan, ettei siitä, mitä hän oli aikonut sanoa, voisi tulla mitään, mutta hän tarvitsi kuitenkin Kittyn omaa vakuutusta päästäkseen epäilyksistään. — Minä tulen onnettomaksi. Sanokoot ihmiset mitä tahtovat; eihän mikään ole pahempaa kuin onnettomuus...

— Mitä? Minä en ymmärrä mitään. Mikä sinun on?

— Se, mitä olen niin monesti sanonut ja mitä en voi olla ajattelema... etten ole sinun arvoisesi. Sinä et ole voinut suostua menemään naimisiin minun kanssani. Ajattelehan vähän. Sinä olet erehtynyt. Ajattele tarkoin. Sinä et voi rakastaa minua... Jos... on parempi, että sanot sen, puhui Levin katsomatta Kittyä silmiin. — Minä tulen onnettomaksi. Sanokoot ihmiset mitä tahtovat; eihän mikään ole pahempaa kuin onnettomuus...

— Minä en ymmärrä, Kitty vastasi pelästyneenä, — tahdotko sinä siis perua kaiken?

— Kyllä, jollet sinä rakasta minua.

— Sinä olet järjiltäsi! huudahti Kitty punastuen harmista. Mutta Levinin kasvot olivat niin alakuloiset, että Kitty hillitsi harminsa. Hän heitti vaatteet nojatuolilta maahan ja istuutui lähemmäs Leviniä.

— Mitä sinä ajattelet, sano kaikki suoraan?

— Että sinä et voi rakastaa minua. Mistä hyvästä sinä voisit rakastaa minua?

— Hyvä Jumala, mitä minä voin?... sanoi Kitty ja purskahti itkemään.

— Voi, mitä minä tein! huudahti Levin, lankesi polvilleen hänen eteensä ja alkoi suudella hänen käsiään.

Kun vanha ruhtinatar viiden minuutin päästä tuli huoneeseen, he olivat jo kokonaan sopineet ja rauhoittuneet. Kitty oli saanut Levinin vakuuttuneeksi rakkaudestaan, olipa vielä vastaten kysymykseensä selittänyt hänelle rakkautensa syyn. Kitty oli sanonut rakastavansa häntä siksi, että tunsu hänet kokonaan ja tiesi mistä hän piti ja että kaikki, mistä hän piti, oli hyvää. Ja se oli tuntunut Levinistä täysin selvältä. Kun vanha ruhtinatar tuli huoneeseen, he istuivat rinnatusten vaatearkulla, valikoivat vaatteita ja väittelivät. Kitty tahtoi antaa Dunjasalle sen ruskean puvun, joka hänellä oli ollut yllään Levinin kosiessa, mutta Levin kielsi antamasta sitä kenellekään ja ehdotti sen sijaan, että Dunjasalle annettaisiin vaaleansininen puku.

— Etkö sinä nyt ymmärrä? Hänhän on tumma, se ei sovi hänelle... Minä olen miettinyt mikä kenellekin sopii.

Kun ruhtinatar sai tietää, miksi Levin oli tullut, suuttui hän puolittain tosissaan ja lähetti hänet kotiin pukeutumaan, että Kitty pääsisi kammattavaksi, sillä kampaaja Charles saapuisi aivan pian.

— Hän ei ole muutenkaan syönyt mitään viime päivinä, niin että on ihan rumentunut, ja sinä vielä hermostutat häntä tyhmyyksilläsi, sanoi ruhtinatar Levinille. — Mene, mene, mene vain kotiisi, rakkaani.

Levin palasi hotelliinsa syyllisyydentuntoisena ja häpeissään, mutta kokonaan rauhoittuneena. Hänen velipuolensa, Darja Aleksandrovna ja Stepan Arkadjevitsh odottivat häntä jo juhla-asuissaan siunatakseen häntä pyhäinkuvalla. Ei ollut aikaa vitkasteluun. Darja Aleksandrovnan täytyi vielä käydä kotona ottamassa mukaan kammattu ja käherretty poikansa, jonka piti morsiamen mukana viedä pyhäinkuva kirkkoon. Yhdet vaunut piti lähettää sulhaspoikaa hakemaan ja toiset, joilla Sergei Ivanovitsh lähti, oli lähetettävä takaisin... Oli sanalla sanoen paljon kaikenlaista muistettavaa ja tehtävää. Vitkastella ei saanut, sillä kello oli jo puoli seitsemän.

Pyhäinkuvalla siunaamisesta ei tullut mitään. Stepan Arkadjevitsh asettui koomisen juhlalliseen asentoon vaimonsa viereen, otti pyhäinkuvan ja käski Levinin kumartaa maahan asti, siunasi hänet lystikäs ja hyväntahtoinen hymy huulillaan ja suuteli häntä kolmesti; Darja Aleksandrovna teki samoin ja kiirehti lähteäkseen, mutta sekosi taas vaunujen liikkeitä koskevissa suunnitelmissaan.

— No, me teemme siis niin, että sinä menet meidän vaunuillamme, ja jos Sergei Ivanovitsh olisi niin hyvä ja ajaisi meidän kauttamme ja lähettäisi sitten vaunut sinne.

— Miksei, varsin mielelläni.

— Me tulemme kohta hänen kanssaan. Joko tavarat on lähetetty? kysyi Stepan Arkadjevitsh.

— Jo, sanoi Levin ja käski Kuzman tuoda vaatteet.

III

Suuri kansanjoukko, enimmäkseen naisia, ympäröi juhlallisesti valaistun kirkon. Ne, jotka eivät olleet ehtineet tunkeutua keskemälle, tungeksivat ikkunoiden luona tönien toisiaan ja tukistellen ristikkojen läpi sisään.

Yli kahdetkymmenet vaunut olivat jo saapuneet ja asettuneet pitkin katuviertä santarmien ohjeiden mukaan. Pakkasta uhmaten seisoi poliisiupseeri kirkon ovella välkehtivässä virkapuvussaan. Vaunuja saapui herkeämättä ja kirkkoon astui kukkasin somistettuja seurapiiridaameja kantaen laahustaan, ja miehiä, jotka ovella ottivat päästään talvilakkinsa tai mustan hattunsa. Kirkossa oli jo sytytetty molempien kattokruunujen ja pyhäinkuvien kaikki kynttilät. Kullanhohde ikonostaasin punaisella pohjalla, pyhäinkuvien koristekehysten kultaus, kirkkokruunujen ja kynttilänjalkojen hopea, lattialaatat,

matot, kirkkoliput ylhäällä kuorokorokkeen luona, alttarikorokkeen askelmat, vanhat mustuneet kirjat, pappisviitat ja messukasukat — kaikki välkehti valon paljoudesta. Lämpimän kirkon oikeanpuoleisesta osasta, hännystakkien, valkeiden solmukkeiden, virkapukujen, silkin, sametin, hiusten, kukkien, paljaiden hartioiden ja käsivarsien ja pitkien hansikkaiden seasta kuului hillitty ja vilkas puheensorina, joka heijastui oudosti kajahdellen katon lakikuvusta. Joka kerran kun kuului avautuvan oven narahdus, puhe hiljeni ja kaikki vilkaisivat ovelle odottaen näkevänsä sulhasen ja morsiamen tulevan. Mutta ovi oli jo avautunut ainakin kymmenen kertaa ja joka kerta tulija oli ollut joku myöhästynyt häävieras, joka liittyi oikealla olevaan kutsuvierasjoukkoon, tai joku utelias, joka oli huijannut poliisiupseeria tai saanut tämän helytymään ja liittyi vasemmalle vieraan väen joukkoon. Sekä omaiset että sivulliset olivat joutuneet kestämään jo kaikki odotuksen vaiheet.

Ensin oli luultu sulhasen ja morsiamen saapuvan pian, eikä myöhästymiseen ollut kiinnitetty erityisempää huomiota. Sitten oli alettu yhä useammin vilkuilla ovelle päin ja ihmetellä, mikä oli syynä viipymiseen. Lopulta tuo viivästys kävi jo noloksi, ja omaiset ja vieraat koettivat näyttää siltä kuin eivät olisi ajatelleet koko sulhasta, vaan puhelleet omista asioistaan.

Arkkidiakoni ryki kärsimättömästi, niin että ikkunaruudut värähtelivät, kuin tahtoen huomauttaa, että hänen aikansa oli kallista. Kuoroparvelta kuului väliin äänten kokeilua, väliin taas ikävystyneiden laulajien niiskutusta. Pappi lähetti tuon tuostakin vuoroin suntion, vuoroin diakonin katsomaan, eikö sulhasta jo kuulunut, ja kurkisteli itse sulhasta odotellessaan yhä useammin sivuovesta sinipunainen viitta ja ommeltu vyö yllään. Viimein eräs naisvieraista katsahti kelloaan ja sanoi: "Mutta tämä tuntuu jo oudolta!" ja levottomuus valtasi kaikki vieraat ja he alkoivat äänekkäästi ilmaista ihmettelyään ja rauhattomuuttaan. Eräs sulhaspojista lähti tiedustelemaan, mitä oli tapahtunut. Sillä aikaa Kitty seisoi kotonaan Shtsherbatskin salissa valkea puku ja pitkä morsius huntu yllään, pomeranssinkukista kiedottu seppele tukassaan. Hän oli ollut valmiina jo kauan ja odotellut jo puoli tuntia turhaan sulhaspojalta tietoa sulhasen saapumisesta kirkkoon kurkistellen ikkunasta Pietarista tulleen sisarensa ja morsiusmaammonsa kanssa.

Levin käveli samaan aikaan edestakaisin huoneessaan, mustat housut yllään, mutta paitahihasillaan, ilman liivejä ja hännystakkia, ja kurkisteli tuon tuostakin käytävään. Mutta käytävässä ei näkynyt sitä mitä hän odotti, ja hän kääntyi yhä epätoivoisempana takaisin huoneeseen ja kyseli rauhallisena tupakoivalta Stepan Arkadjevitshilta käsillään huitoen:

— Onko ihminen koskaan ollut näin hirveän hullussa tilanteessa?

— Tyhmää tosiaankin, vahvasti Stepan Arkadjevitsh lieventävästi hymyillen. — Mutta rauhoituhan, pian se tuodaan.

— Kyllä tämä on! puhui Levin hilliten raivoaan. — Ja nämä järjettömät avoliivitkin vielä! Ei, ei mitenkään! hän päätteli katsellessaan rypyistä paidanrintamustaan. — Ja entä jos tavarat onkin jo viety asemalle! huudahti hän epätoivon vallassa.

— Silloin sinun on pantava minun paitani.

— Olisi jo aikoja pitänyt tehdä niin.

— Täytyy välttää koomisuutta... Odotahan vähän, kyllä kaikki setviytyy.

Asia oli niin, että kun Levin oli tahtonut ruveta pukeutumaan, oli Kuzma, Levinin vanha palvelija, tuonut hännystakin, liivit ja muun mitä tarvittiin.

— Entä paita! oli Levin huudahtanut.

— Paita on päällänne, oli Kuzma vastannut tynesti hymyillen.

Kuzma ei ollut arvannut varata puhdasta paitaa, vaan — saatuaan käskyn pakata kaikki tavarat ja viedä ne Shtsherbatskeille, josta nuorten piti hääiltana lähteä maalle — oli tehnyt käskyn mukaan ja pakannut kaiken muun paitsi frakkipukua. Aamulla saatu puhdas paita oli rypistynyt eikä sitä enää voinut käyttää avoliivien kanssa. Shtsherbatskille oli pitkä matka hakemaan, ja siksi lakeija oli lähetetty ostamaan paitaa. Lakeija palasi tyhjin toimin: oli sunnuntai ja kaikki liikkeet olivat kiinni. Sitten oli lähetetty hakemaan paitaa Stepan Arkadjevitshin kotoa, mutta kun se tuotiin, sen huomattiin olevan aivan liian leveä ja lyhyt. Viimein oli lähetetty Shtsherbatskille purkamaan tavaroita. Sulhasta odotettiin kirkkoon, mutta hän kulki ympäri huonettaan kuin peto suljetussa häkissään vilkuillen käytävään ja muistellen epätoivoissaan, mitä vastikään oli puhunut Kittyille ja mitä Kitty mahtoi nyt ajatella.

Viimein onneton Kuzma lennähti hengästyksestä läikähtymäisillään huoneeseen paita sylissä.

— Viime hetkessä tavoitin. Olivat jo kuormarattaille nostamassa, hän sanoi.

Kolmen minuutin kuluttua Levin juoksi pää kolmantena jalkana käytävää pitkin eikä uskaltanut katsoa kelloaan, jottei pahentaisi tuskaansa.

— Ei tuo mitään enää auta, puheli Stepan Arkadjevitsh joka kiiruhti hymyillen ja hätäilemättä hänen jäljestään. — Setviytyy, kyllä kaikki setviytyy... kuuletko sinä.

IV

— Nyt tulivat! — Tuossa ovat! — Kumpi? — Tuo nuorempiko? — Katsokaa morsianta, miten on peloissaan! kuiskailtiin väkijoukossa, kun Levin kirkon ovella otti vastaan morsiamensa ja astui hänen kanssaan kirkkoon.

Stepan Arkadjevitsh kertoi vaimolleen viipymisen syyn, ja vieraat kuiskailivat keskenään suut hymyssä. Levin ei huomannut ketään eikä mitään, vaan katsoi herkeämättä morsiantaan.

Kaikki sanoivat, että Kitty oli viime päivinä rumentunut eikä ollut vihille mennessään läheskään niin kaunis kuin tavallisesti; mutta Levin ei sitä huomannut. Hän katsoi morsiamensa korkeaa kampausta ja siihen kiinnitettyä pitkää, valkeaa huntua ja valkeita kukkia, korkeapoimuista kaulusta, joka erityisen neitseellisesti peitti hänen pitkän kaulansa sivuilta jättäen sen edestä paljaaksi. Hän katsoi Kittyn ihastuttavan hoikkaa vartaloa, ja tämä näytti hänestä kauniimmalta kuin koskaan, ei siitä syystä, että kukat, huntu ja Pariisista tilattu hääpuku olisivat mitenkään lisänneet hänen kauneuttaan, vaan siksi, että hänen suloisten kasvojensa, katseensa ja huultensa ilme oli asun upeudesta huolimatta pysynyt yhtä viattoman rehellisenä kuin ennenkin.

— Minä jo luulin, että sinä aioit karata, sanoi Kitty ja hymyili hänelle.

— Se mitä sattui on niin tyhmää, että hävettää puhuakin siitä! sanoi Levin punastuen ja katsahti Sergei Ivanovitshiin, joka oli tullut hänen luokseen.

— Mainio se sinun paitajuttusi! sanoi Sergei Ivanovitsh heilutellen päätään ja hymyillen.

— Niin, niin, vastasi Levin käsittämättä mistä puhuttiin.

— No, Kostja, nyt täytyy ratkaista tärkeä asia, sanoi Stepan Arkadjevitsh tekeytyen pelästyneen näköiseksi. — Sinä voit nyt itse parhaiten käsittää sen tärkeyden. Kysyvät, otetaanko aloitetut vai aloittamattomat kynttilät. Ero on kymmenen ruplaa, lisäsi hän huulten vetäytyessä hymyyn. — Minä kyllä päätin jo, mutta pelkään, ettet sinä anna suostumustasi.

Levin ymmärsi, että se oli leikkiä, mutta ei voinut hymyillä.

— Siis miten tehdään, otetaanko aloitetut vai aloittamattomat?

— Niin, niin, aloittamattomat.

— No, hyvä on. Kysymys on ratkaistu! sanoi Stepan Arkadjevitsh hymyillen. — Ihmeellistä, kuinka tyhmäksi ihminen muuttuu tuossa tilanteessa, hän sanoi Tshirikoville, kun Levin häneen hajamielisesti katsahdettuaan siirtyi morsiamensa luo.

— Muista, Kitty, että asetut ensimmäisenä matolle, kuiskasi kreivitär Nordston Kittyille.

— Pelottaako? kysyi vanha täti Marja Dmitrijevna.

— Eihän sinun vain ole kylmä? Sinä olet kalpea. Odotahan, kumarru hiukan! sanoi Kittyn sisar, rouva Lvova, ja nosti kauniit, täyteläiset käsivartensa sulavaan kaareen korjaillakseen Kittyn tukassa olevia kukkia.

Dolly tuli myös sanomaan jotain, mutta ei kyennyt sanomaan mitään vaan puhkesi kyyneliin ja naurahti luonnottomasti.

Kitty katseli kaikkia yhtä poissaolevan näköisenä kuin Levinkin.

Sillä välin olivat kirkonpalvelijat laittautuneet juhlakuntoon, ja pappi ja diakoni tulivat kirkon etuosassa olevan kateederin luo. Pappi kääntyi Levinin puoleen ja sanoi jotain. Mutta Levin ei kuullut sitä.

— Ottakaa morsianta kädestä ja taluttakaa häntä, sanoi sulhaspoika Levinille.

Levin ei pitkään aikaan tajunnut, mitä häneltä tahdottiin. Häntä neuvottiin monesti ja aiottiin jo antaa asian mennä omalla painollaan, sillä hän otti aina joko väärällä kädellä tai väärän käden, kunnes viimeinkin ymmärsi, että hänen tuli asentoaan muuttamatta ottaa morsianta oikealla kädellä kiinni tämän oikeasta kädestä. Kun hän oli vihdoinkin tehnyt niin kuin piti, pappi astui muutaman askeleen heidän edellään ja pysähtyi kateederin ääreen. Omaisten ja tuttavien joukko siirtyi heidän jäljessään, ja puheensorina peittyi laahusten kahinaan. Joku kumartui korjaamaan morsiamen laahusta. Kirkossa syntyi sellainen hiljaisuus, että kuului sulaneen vahan tipahtelu kynttilöistä.

Pappi oli jo vanha mies, jonka hopeanharmaat hiukset jakaantuivat hopeanvälikkeisen kalotin takaa kummallekin korvalliselle. Hän veti pienet ryppyiset kätensä esiin hopeanvärisen, selkäpuolelta kultaristillä kirjoitun raskaan viitan alta ja alkoi lehteillä kateederilla olevaa kirjaa. Stepan Arkadjevitsh hiipi varovasti hänen luokseen, kuiskasi jotain ja iskien silmää Levinille meni takaisin paikoilleen.

Pappi sytytti kaksi kukkakoristeista kynttilää pitäen niitä kallellaan vasemmassa kädessään, niin että niistä hiljakseen tipahteli talipisaroina, ja kääntyi morsiusparin puoleen. Pappi oli sama, joka oli ripittänyt Levinin. Hän katsahti sulhaseen ja morsiameen väsynein ja surullisin silmin, huohti ja veti oikean kätensä viittansa alta ja siunasi sillä sulhasen. Samalla tavoin, mutta hellävaraisemmin, hän laski yhteen liitetyt sormensa Kittyn kumartuneen pään päälle. Sitten hän antoi heille kynttilät ja otettuaan suitsutusastian siirtyi kauemmaksi heistä.

"Onko tämä totta?" ajatteli Levin ja katsahti morsiamensa. Hän näki Kittyn profiilin hiukan yläviihosta ja huomasi huulten ja silmäripsien värähtelystä, että tämä tunsu hänen katseensa. Kitty ei katsonut sivulleen, mutta hänen poimutettu kauluksensa liikahteli kohoten lähelle pientä ruusunpunaista korvaa. Levin huomasi, että huokaus tukahtui Kittyn rintaan ja pitkävärtisen hansikkaan verhoama, kynttilää pitelevä hento käsi vapisi.

Koko paitajupakka, myöhästyminen, tuttavien ja sukulaisten huomautukset, hääväen rauhattomuus ja oman aseman naurettavuus — kaikki häipyi yhtäkkiä olemattomiin ja iloinen jännitys täytti Levinin mielen.

Kaunis ja roteva arkkidiakoni astui nopeasti esiin hopeanhohtavassa messukasukassa, käherretyt hiukset kammattuina ohimojen ylle, ja kohottaen tottuneeseen tapaan kahdella sormella olkanauhaansa pysähtyi pappia vastapäätä.

"Si-u-naa pa-i-men!" kajahtivat toinen toisensa perään verkkaisesti juhlalliset sävelet, jotka saivat ilman väräjämään.

"Siunattu meidän Jumalamme nyt ja aina, iankaikkisesta iankaikkiseen", vastasi pappivanhus nöyrästi laulaen, lehteillen yhä kirjaansa, ja näkymättömistä kajahti herkkänä ja laveana kuoron täyteläinen sävelvuo, joka täytti koko kirkon ikkunoista kattoholveihin saakka, kasvoi, pysähtyi hetkeksi ja häipyi hiljalleen.

Luettiin, kuten aina, rukoukset korkeimmasta rauhasta ja pelastuksesta, synodista ja hallitsijasta; rukoiltiin myös tänään yhteen liitettävien Jumalan palvelijain Konstantinin ja Jekaterinan puolesta.

"Herra, joka lähetit heille rakkauden yltäkülläisyyden ja rauhan ja avun, Sinua rukoilemme", humahdelti koko kirkko arkkidiakonin äänestä.

Levin kuunteli sanoja, ja ne ihmetyttivät häntä. "Kuinka ovat arvanneetkin, että apua, juuri apua tarvitsen?" ajatteli hän muistellen omaa pelkoaan ja epäilyksiään. "Mitä minä tiedän? Mihin minä kykenen tässä hirveässä asiassa ilman apua?" mietti hän. "Juuri apua minä tarvitsen."

Kun diakoni oli lopettanut laulurukoukset, kääntyi pappi kirja kädessä vihittävien puoleen.

"Iankaikkinen Jumala joka olet yhdistänyt läsnä olleet", luki hän lempeällä, laulavalla äänellä, "ja asettanut heille rikkomattoman rakkaudenliiton, siunannut Iisakin ja Rebekkan ja tehnyt heidän perillisilleen pyhän lupauksen jälkeen: siunaa Itse näitä palvelijoitasi, Konstantinia ja Jekaterinaa, ja johdata heitä kaikkiin hyviin töihin. Sinulle armolliselle ja ihmisiä rakastavalle Jumalalle, Isälle, Pojalle ja Pyhälle Hengelle, kohotamme kiitoksemme nyt ja aina, iankaikkisesti iankaikkiseen." "Aamen", värisytti taas ilmaa näkymätön kuoro.

"Yhdistänyt erillään olleet ja asettanut rakkaudenliiton — miten syvälliset ja tämän hetken tunteita vastaavat sanat!" Levin ajatteli. "Tunteekohan hän samaa kuin minä?"

Hän katsahti sivulle ja kohtasi Kittyn katseen.

Kittyn ilmeestä hän päätteli tämän ajattelevan samaa kuin hänkin. Mutta niin ei ollut. Kitty ei juuri ymmärtänyt outoja kirkkokielen sanoja eikä edes kuunnellut niitä vihkimisen aikana. Kitty ei voinut kuunnella eikä käsittää niitä, niin voimakas oli se ainoa tunne, joka tulvi hänen mielessään yhä kasvaen. Se oli iloa kaiken sen toteutumisesta, mikä jo puolitoista kuukautta sitten oli tullut todeksi hänen sielussaan ja joka noiden kuuden viikon aikana oli ilahduttanut ja kiduttanut häntä. Jo sinä päivänä, jolloin hän ruskea puku yllään oli sanaakaan sanomatta mennyt Levinin luo ja antautunut tämän syliin Arbatilla[6] sijaitsevan kotinsa salissa, — sinä päivänä hänen sielunsa oli täysin irtaantunut entisestä elämästä ja aloittanut kokonaan uuden, ennen tuntemattoman elämän, vaikka todellisuudessa vanha elämä oli yhä jatkunut. Nuo kuusi viikkoa olivat olleet hänen elämänsä onnellisin ja kiduttavin ajanjakso. Koko hänen elämänsä ja kaikki hänen toiveensa olivat keskittyneet tuohon hänelle vielä käsittämättömään mieheen, johon häntä sitoi jokin vieläkin käsittämättömämpi, milloin lähentävä, milloin etäännyttävä tunne, mutta hänen oli yhä täytynyt elää entisen elämänsä olosuhteissa. Vanhaa elämäänsä jatkaessaan hän kauhisteli uutta, ylitsepääsemätöntä välinpitämättömyyttään kaikkea entistä kohtaan. Hän oli välinpitämätön entisiä tavaroitaan, tottumuksiaan ja jopa niitä ihmisiä kohtaan, jotka olivat rakastaneet ja yhä rakastivat häntä: äitiä, joka oli kovin pahoillaan moisesta välinpitämättömyydestä, ja herttaista, hellää isää, joka ennen oli ollut hänelle rakkain olento maan päällä. Väliin hän oli kauhistellut välinpitämättömyyttään, väliin iloinnut siitä tunteesta, joka oli tuon välinpitämättömyyden syynä. Hän ei osannut ajatella eikä toivoa mitään, mikä ei koskenut elämää tuon miehen kanssa; mutta tuota uutta elämää ei vielä ollut, eikä hän voinut edes selvästi kuvitella sitä mielessään. Kaikki oli vain odotusta, uuden ja tuntemattoman herättämää jännitystä ja iloa. Nyt odotus, epätietoisuus ja itsesoimauksen tunne entisestä luopumisen vuoksi oli viimein loppumassa ja uusi elämänvaihe alkamassa. Uuden elämän outous ei pelottanut häntä; ja pelottipa tai ei, — hänen sielussaan se oli tullut todeksi jo kuusi viikkoa sitten, ja nyt vain pyhitettiin se, mikä sisäisesti oli jo tapahtunut.

Kääntyen jälleen vihittävien puoleen pappi otti Kittyn pienen sormuksen, joka vaivoin pysyi hänen hyppysissään, ja saatuaan Levinin käden painoi sormuksen hänen sormensa päähän. "Kihlataan Jumalan palvelija Konstantin Jumalan palvelijattaren Jekaterinan kanssa." Ja pistäen Levinin ison sormuksen Kittyn pieneen, punertavaan ja liikuttavan hentoon sormeen pappi toisti saman lauseen.

Vihittävät koettivat useamman kerran arvata, mitä heidän oli tehtävä, mutta erehtyivät joka kerta, ja pappi koetti kuiskauksilla auttaa heitä. Kun hän oli viimein saanut heidät tekemään niin kuin pitikin ja siunannut heidät sormuksilla, hän antoi taas Kittyille ison ja Levinille pienen sormuksen. Mutta he sekaantuivat taaskin ja vaihtoivat kahdesti sormusta kädestä käteen, eikä asia sittenkään sujunut niin kuin olisi pitänyt.

Dolly, Tshirikov ja Stepan Arkadjevitsh astuivat esiin auttaakseen heitä. Sekaannus sai aikaan pientä hämminkiä, kuisketta ja hymyilyä, mutta juhlallisen liikuttunut ilme vihittävien kasvoilla ei muuttunut. Päinvastoin he näyttivät vielä vakavammilta ja juhlallisemmilta kuin ennen, ja hymy, joka väreili Stepan Arkadjevitshin huulilla, kun hän kuiskasi, että kumpikin panisi nyt sormeensa oman sormuksensa, hyytyi väkisinkin jo alkuunsa. Hänestä tuntui, että pieninkin hymy loukkaisi heitä.

"Sinä Herra, joka jo alussa miehen ja vaimon luonut olet", luki pappi sormusten vaihdon jälkeen, "ja vaimon miehelle antanut olet avuksi ja ihmissuvun synnyttäjäksi; Herra, meidän Jumalamme, joka totuuden palvelijasi lähettänyt olet ja lupauksesi antanut meidän isillemme, Sinun orjillesi ja valituillesi suvusta sukuun: ota suojaasi palvelijasi Konstantin ja palvelijattaresi Jekaterina ja lujita heidän liittonsa uskossa ja yksimielisyydessä ja totuudessa ja rakkaudessa..."

Levin tunsi yhä selvemmin, että kaikki hänen ajatuksensa avioliitosta ja siihen liittyvät tulevaisuuden haaveet olivat pelkkää lapsellisuutta ja että se olikin jotain sellaista, mitä hän ei tähän asti ollut ymmärtänyt ja ymmärsi vielä vähemmän nyt, kun se paraikaa toteutui hänen elämässään. Hänen rintansa vavahteli yhä voimakkaammin, ja silmiin kihosi itsepintaisia kyyneleitä.

V

Kirkossa oli koko Moskova, niin sukulaiset kuin tuttavatkin. Vihkitoimituksen aikanakin kirkon sokaisevan valaistuksen keskeltä kuului koreasti pukeutuneiden naisten ja tyttöjen ja valkosolmukkeisten, hännystakkisten ja virkapukuisten miesten säädyllisen hiljaista puheensorinaa. Enimmäkseen sitä pitivät yllä miehet, naiset taas olivat täysin uppoutuneet seuraamaan toimitusta, joka oli heistä aina yhtä liikuttava.

Lähinnä morsianta seisovassa ryhmässä olivat Kittyn molemmat sisaret: vanhin sisar Dolly ja äskettäin ulkomailta saapunut kaunotar Lvova.

— Miksi Mary on tullut liilassa puvussa häihin? Sehän on melkein kuin olisi mustissa, huomautti rouva Korsunskaja.

— Hänen kasvojensa värille se on ainoa pelastus... vastasi Drubetskaja. — Minua ihmetyttää, miksi häät pidetään illalla. Sehän on kuin kauppiassäädystä...

— Se on niin kaunista. Minunkin hääni olivat illalla, vastasi Korsunskaja ja huokasi muistaessaan, miten sievä hän oli ollut sinä päivänä, miten hullunkurisen rakastunut hänen miehensä oli silloin ollut ja miten nyt kaikki oli toisin.

— Sanotaan, että se, joka on yli kymmenen kertaa sulhaspoikana, ei joudu naimisiin; minä olisin nyt tahtonut päästä kymmenennen kerran sulhaspojaksi saadakseni itseni vakuutukseen, mutta paikka oli jo varattu, puheli kreivi Sinjavin sievälle ruhtinatar Tsharskajalle, jolla oli hänen suhteensa erinäisiä toiveita.

Nuori ruhtinatar vain hymyili vastaukseksi. Hän katseli Kittyä pohtien, milloin hän mahtaisi olla kreivi Sinjavinin kanssa tuossa samassa tilanteessa ja kuinka hän silloin muistuttaisi sulhastaan tämän äsken sanomasta sutkautuksesta.

Nuori Shtsherbatski kertoi vanhalle hovineiti Nikolajevnalle, että aikoi asettaa kruunun Kittyn chignon-tukkalaitteelle, jotta Kitty tulisi onnelliseksi.

— Ei olisi pitänyt laittaa koko "chignonia", vastasi hovineiti, joka oli jo kauan sitten päättänyt, että jos se vanha leskimies, joka hänellä oli tähtäimessään, naisi hänet, niin pidettäisiin mitä yksinkertaisimmat häät. — Minä en pidä mistään koreilusta.

Sergei Ivanovitsh puheli Darja Dmitrijevnan kanssa ja vakuutti hänelle leikkiä laskien, että häämatkalle lähtö heti vihkimisen jälkeen on tullut tavaksi sen vuoksi, että avioliittoon astuneiden on aina aluksi hieman paha olla.

— Katsokaahan Kittyä. Veljenne voi olla ylpeä hänestä. Eikö teidän käy kateeksi?

— Minä olen sen kaiken jo kokenut, Darja Dmitrijevna, vastasi hän, ja hänen kasvonsa saivat äkkiä surullisen ja vakavan ilmeen.

Stepan Arkadjevitsh esitti hiljaa kälylleen jotain sanaleikkiään.

— Täytyypä korjata kruunua, sanoi tämä kuuntelematta häntä.

— Vahinko, että Kitty on niin kovasti rumentunut, huomautti kreivitär Nordston rouva Lvovalle. — Mutta Levin ei sittenkään ole edes hänen sormensa arvoinen. Vai mitä te ajattelette?

— Minä pidän hänestä, enkä suinkaan vain sen vuoksi, että hän on tuleva lankoni, vastasi rouva Lvova. — Katsokaahan hänen ryhtiään! On niin vaikea käyttäytyä hyvin tuossa tilanteessa... ettei näyttäisi naurettavalta. Mutta hän ei ole naurettava eikä jäykkä, hän on liikuttunut.

— Tiesittekö odottaa tätä?

— Kyllä hiukan. Kitty on aina pitänyt hänestä.

— Katsotaanpa, kumpi heistä ensin astuu matolle. Minä sanoin siitä Kittyille.

— Vähät siitä. Me olemme kaikki nöyriä aviovaimoja. Se on rotuominaisuus.

— Minäpä kiiruhdin tahallani ennen Vasilia. Entä te, Dolly?

Dolly seiso i heidän vieressään ja kuuli heidän puheensa, mutta ei vastannut. Hän oli syvän liikutuksen vallassa. Hänen silmänsä olivat kyynelissä, eikä hän olisi osannut sanoa mitään itkuun purskahtamatta. Hän iloitsi Kittyn ja Levinin onnesta; palaten ajatuksissaan omiin häihinsä hän loi katseensa säteilevään Stepan Arkadjevitshiin, unohti kaiken nykyisen ja muisti vain ensimmäisen viattoman rakkautensa. Eikä hän muistanut ainoastaan itseään, vaan kaikkia läheisiä naisystäviään ja -tuttaviaan; hän muisti heidät tuona elämänsä ainoana juhlahetkenä, jolloin he, kuten Kitty nyt, olivat seisseet alttarin edessä sydän täynnä rakkautta, toivoa ja jännitystä, ja luopuneet entisestä elämästään lähteäkseen salattua tulevaisuutta koti. Hänen mieleensä muistuneiden morsianten joukossa oli myös suloinen Anna, jonka suunnitellusta avioerosta hän oli äskettäin saanut yksityiskohtaisia tietoja. Hänkin oli yhtä puhtaana seissyt morsius hunnussa, pomeranssinkukat hiuksissa. Entä nyt... "Kauhean kummallista", hän sanoi

itsekseen.

Sisarten, ystävättärien ja sukulaisten lisäksi toimituksen kulkua tarkkailivat muutkin: aivan vieraat naiset, joita kirkossa oli paljon, seurasivat henkeään pidättäen sulhasen ja morsiamen pienimpiäkin liikkeitä ja ilmeitä. Välinpitämättömien miesten leikkiliset syrjähuomautukset he jättivät harmistuneina vastauksetta tai kokonaan huomiotta.

— Minkähän tähden tuo noin itkee? Vai naitetaanko väkisin?

— Väkisin noin komealle miehelle! Onko se ruhtinas vai...?

— Tuo on kai morsiamen sisar, tuo, jolla on valkea silkkileninki.
Kuulehan diakonia, miten tuo pauhaa: "Ja miestänsä peljätköön."

— Onko se tshudovalaisia[7]?

— Ei, synodilaisia kuuluu olevan.

— Minä tuossa taannoin juttelin lakeijan kanssa. Sulhanen kuuluu heti vievän morsiamen perintömailleen. Kuulemma niin rikas että hirvittää. Siksi ne tytön sille naittavatkin.

— Mikäpä siinä, sievä pari.

— Muistatteko, Marja Vasiljevna, kun väititte, etteivät kranuliinit törrotä levällään? Katsokaahan tuota rouvaa, kuuluu olevan lähettilään puoliso, millaiset rynkyt sillä on... Niinpäs on kuin minä sanoin.

— Hellanlettas, mikä kullannappu tuo morsian, kuin mikäkin karitsa!
Sanokaa mitä hyvänsä, sääliksi käy.

Niin puhelivat vieraat naiset, joita oli päässyt joukoittain pujahtamaan kirkkoon seuraamaan häitä.

VI

Kun juhlamenojen edellinen osa, ns. kihlaustoimitus, oli päättynyt, levitti kirkonpalvelija keskemälle kirkkoa vaaleanpunaisen silkkimaton ja kuoro alkoi laulaa taidokasta ja monimutkaista psalmia, jossa basso ja tenori tuon tuostakin vuorottelivat keskenään. Pappi kääntyi ympäri ja viittasi levitettyyn mattoon kehottaen vihittäviä astumaan sille. Niin paljon ja usein kuin he molemmat olivat kuulleet siitä enteestä, että matolle ensimmäisenä astuvasta tuli perheen pää, kumpikaan ei nuo askeleet ottaessaan muistanut sitä. He eivät edes kuulleet äänekkäitä huomautuksia ja väitteitä toisten vakuuttaessa sulhasen ehtineen ensin, toisten taas väittäessä kummankin astuneen yhtäikaa.

Kun oli tehty tavanmukaiset kysymykset, tahtoivatko vihittävät ottaa toisensa aviopuolisokseen ja eivätkö he olleet lupautuneet muille, ja kun he olivat antaneet vastauksensa, jotka heidän omissa korvissaan kuulostivat kovin omituisilta, alkoi varsinainen vihkitoimitus. Kitty kuunteli rukouksen sanoja koettaen ymmärtää niiden merkityksen, mutta ei onnistunut siinä. Ylitsevuotava juhlallinen riemu ja valoisa ilo täyttivät hänen sielunsa ja veivät täysin hänen huomiokykynsä.

Rukoiltiin: "että he siveydessä eläisivät, hedelmällensä hyödyksi, ja iloita saisivat poikiensa ja tyttäriensä näkemisestä". Mainittiin sekin kuinka Jumala oli luonut vaimon Aatamin kylkiluusta ja kuinka miehen pitää "luopuman isästänsä ja äidistänsä ja vaimoonsa sidottu oleman ja he kaksi tulevat yhdeksi lihaksi", ja kuinka "suuri salaisuus siihen kätkeyty on". Rukoiltiin, että Jumala tekisi heidät hedelmällisiksi ja siunaisi kuten Isakin ja Rebekan, Joosefin, Mooseksen ja Sephoran, ja että he saisivat nähdä lastensa lapset. "Kuinka ihanaa kaikki on", ajatteli Kitty kuunnellen noita sanoja, "toisin ei voisi ollakaan", ja hänen kirkastuneilta kasvoiltaan säteili ilon hymy, joka heti tarttui kaikkiin katsojiin.

— Pankaa päähän! kuului kuiskeita, kun pappi oli nostanut kruunun heidän ylleen ja nuori Shtsherbatski oli kolminappisten hansikkaiden verhoamalla vapisevilla käsillään ottanut kruunun pidelläkseen sitä Kittyn pään päällä.

— Laskekaa vain! kuisiasi Kitty hymyillen.

Levin vilkaisi häneen päin ja hämmästytti sitä ilon säteilyä, joka kuvastui hänen kasvoistaan. Sama iloinen ja valoisa tunne valtasi samassa hänetkin.

Heistä oli hauskaa kuunnella apostolisen epistolan lukemista ja arkkidiakonin äänen jyrinää tekstin viimeisessä värssyssä, jota sivulliset häiden katselijat olivat niin hartaasti odottaneet. Oli hauskaa juoda lämmintä punaista vedensekaista viiniä laakeasta maljasta ja vieläkin iloisempaa oli, kun pappi riisuttuaan messuviittansa otti heitä kädestä ja lähti kuljettamaan kateederin ympäri bassojen jymistessä "Riemuitse, Esaias". Shtsherbatski ja Tshirikov, jotka pitelivät kruunuja, astuivat tuon tuostakin morsiamen laahukselle, hymyilivät ja iloitsivat hekin ja jäivät välillä jälkeen sulhasesta ja morsiamesta, välillä taas, papin pysähtyessä, törmäsivät heihin. Kittyssä syttynyt ilon kipinä tuntui tarttuneen kaikkiin kirkossa olijoihin. Levinistä näytti, että papin ja diakonin teki mieli hymyillä yhtä lailla kuin hänenkin.

Otettuaan kruunut heidän päästään pappi luki viimeisen rukouksen ja onnitteli nuoria. Levin katsahti Kittyyn eikä ollut vielä koskaan nähnyt häntä sellaisena. Hän oli ihastuttava säteillessään uutta onnea, joka kuvastui hänen kasvoistaan. Levin olisi tahtonut sanoa hänelle jotain, mutta ei tiennyt, oliko toimitus jo päättynyt. Pappi päästi hänet pulasta. Lempeästi hymyillen hän sanoi hiljaa: "Suudelkaa vaimoanne, ja te suudelkaa miestänne", ja otti kynttilät heidän käsistään.

Levin suuteli Kittyä hellävaroen hymyileville huulille, tarjosi hänelle käsivartensa ja lähti kirkosta tuntien häntä kohtaan uutta omituista läheisyyttä. Hän ei uskonut, ei voinut uskoa, että tämä oli totta. Vasta kun heidän ihmettelevät ja arastelevat katseensa kohtasivat toisensa, Levin uskoi sen todeksi, sillä hän tunsi, että he olivat jo yhtä.

Samana yönä juhlaillallisen jälkeen nuoret matkustivat maalle.

VII

Vronski ja Anna olivat jo kolme kuukautta matkustelleet yhdessä Länsi-Euroopassa. He olivat käyneet Venetsiassa, Roomassa ja Napolissa ja olivat vastikään saapuneet pieneen italialaiseen kaupunkiin, johon aikoivat asettua asumaan joksikin aikaa.

Komealla tarjoilijalla, jonka tuuheita, voideltuja hiuksia halkoi niskasta alkava jakausta, oli yllään valkean batistisen paidanrintamuksen ja pyöreällä vatsalla lepäävät vitjakoristeet paljastava hännystakki. Kädet housuntaskuissa ja kulmat ylenkatseellisesti kurtussa hän vastaili jotain herralle, joka oli pysähtynyt puhumaan hänelle. Kuullessaan pääkäytävän toiselta puolen sisälle suuntautuvia askeleita tarjoilija kääntyi siihen suuntaan. Nähdessään venäläisen kreivin, joka oli vuokrannut hotellin parhaat huoneet, hän otti kunnioittavasti kätensä pois housuntaskuista, kumarsi ja selitti, että lähetti oli käynyt tekemässä sopimuksen palazzon vuokraamisesta ja että sopimuksesta puuttui vain allekirjoitus.

— Vai niin. Sepä hauskaa, sanoi Vronski. — Onko rouva kotona?

— Hän kävi kaupungilla, mutta on jo palannut, vastasi viinuri.

Vronski otti päästään leveälierisen pehmeän hattunsa, hieroi nenäliinalla hikistä otsaansa ja puolipitkää, taakse kammattua tukkaansa, joka peitti pääläen kaljun kohdan. Hän vilkaisi hajamielisesti tilannetta seuraamaan jäänyttä vierasta herraa ja aikoi lähteä ylös portaita.

— Tämä herra on venäläinen ja kysyy teitä, sanoi tarjoilija.

Tuntien eräänlaista harmia siitä, ettei tuttavilta saanut rauhaa missään, ja samalla kuitenkin toivoen saavansa jotain vaihtelua elämänsä yksitoikkoisuuteen Vronski katsahti vielä kerran vähän matkan päässä seisovaan herraan, ja kummankin silmät kirkastuivat.

— Golenishtshev!

— Vronski!

Se oli todellakin Golenishtshev, Vronski paashikoulutoveri. Golenishtshev oli koulussa kuulunut vapaamieliseen puolueeseen, saanut koulun päätettyään siviilivirka-arvon eikä palvellut missään. Toverukset olivat joutuneet kokonaan eri teille koulusta päästyään ja olivat sen jälkeen tavanneet toisensa vain yhden kerran.

Vronski oli silloin ymmärtänyt Golenishtshevin ryhtyneen johonkin korkealentoiseen vapaamieliseen

toimintaan, jonka vuoksi tämä katsoi itsellään olevan oikeuden halveksia Vronskin toimintaa ja virka-arvoa. Siitä syystä Vronski oli nostanut suojakseen panssarikilpensä, jota hän osasi taitavasti käyttää ja joka merkitsi: "Te voitte pitää tai olla pitämättä minun elämäntavastani, minulle se on vallan yhdentekevää, mutta teidän on kunnioitettava minua, jos tahdotte olla tuttavani." Golenishtshev taas oli ollut halveksuvan välinpitämätön Vronskin käytöstä kohtaan.

Tämän tapaamisen olisi luullut vieroittavan heitä toisistaan vielä enemmän. Mutta he ilostuivat kumpikin ja huudahtivat hyvästä mielestä tunnistaessaan toisensa. Vronski ei olisi mitenkään odottanut ilostuvansa siinä määrin Golenishtshevin näkemisestä, mutta hän ei nähtävästi tiennyt, miten ikävystynyt oli. Hän ei muistanut viime tapaamisen ikävää vaikutelmaa, vaan ojensi kätensä entiselle toverilleen kasvot avoimina ja iloisina. Samanlainen ilo kuvastui nyt äskeisen huolestuneen ilmeen sijasta Golenishtshevinkin kasvoista.

— Miten hauska nähdä sinua! sanoi Vronski, jonka vahvat valkeat hampaat paljastuivat hänen hymyillessään ystävällisesti.

— Minä kuulin, että joku Vronski oli tullut, mutta en tiennyt kumpi. Oikein hauska tavata!

— Käykäämme sisään. No, mitä kuuluu, mitä sinä harrastelet?

— Minä olen asunut täällä jo toista vuotta. Teen työtä täällä.

— Vai niin, sanoi Vronski kiinnostuneena. — Mennään sisään.

Ja sen sijaan, että olisi sanonut venäjäksi sen, mitä tahtoi salata palvelusväeltä, hän alkoi venäläisen tavan mukaan puhua ranskaa.

— Tunnetteko rouva Kareninaa? Me matkustamme yhdessä. Olen menossa hänen luokseen, hän sanoi ranskaksi tarkkaillen Golenishtshevin kasvoja.

— Vai niin! Minä en tiennytkään (vaikka hän kyllä tiesi), Golenishtshev vastasi välinpitämättömästi. — Milloin olet tullut? lisäsi hän.

— Minäkö? Kolme päivää sitten, vastasi Vronski katsoen vielä kerran tarkkaavaisesti toveriaan kasvoihin.

"Hän on kunnollinen ihminen ja suhtautuu asioihin niin kuin pitääkin", päätteli Vronski ymmärtäen Golenishtshevin ilmeen ja puheenaiheen vaihdon merkityksen. "Hänet voi esitellä Annalle, hän suhtautuu asioihin niin kuin pitääkin."

Näinä kolmena kuukautena, jotka Vronski oli viettänyt Annan kanssa ulkomailla, hän oli joka kerta uusien ihmisten pariin tullessaan kysynyt itseltään, mitä tuo uusi henkilö ajatteli hänen ja Annan suhteista, ja tavannut miehissä enimmäkseen sellaisia, jotka ymmärsivät asian "niin kuin pitikin". Mutta jos häneltä itseltään ja noilta oikein ymmärtäviltä henkilöiltä olisi kysytty, millaista heidän ymmärtämyksensä oikeastaan oli, heidän olisi ollut sitä vaikea selittää.

Oikeastaan ne, jotka Vronskin mielestä ymmärsivät asian "kuten pitikin", eivät suinkaan ymmärtäneet sitä. Silti he käyttäytyivät hienotunteisesti, niin kuin hyvin kasvatetut ihmiset yleensä käyttäytyvät elämää joka taholta ympäröivien monimutkaisten ja ratkaisemattomien ongelmien suhteen, vältellen viittauksia ja epämiellyttäviä kysymyksiä. He tekeytyivät sellaisiksi kuin olisivat täysin ymmärtäneet hänen asemansa, vieläpä antaneet hänelle hyväksymisensä, mutta pitäneet sopimattomana ja tarpeettomana selittää sitä.

Vronski arvasi heti, että Golenishtshev oli näitä ihmisiä, ja oli siksi kaksin verroin hyvillään hänen tapaamisestaan. Kun Vronski oli vienyt hänet Annan luo, hän käyttäytyi Annan seurassa niin tahdikkaasti kuin Vronski ikinä saattoi toivoa. Hän osasi ilman pienintäkään väkinäisyyttä karttaa kaikkea sellaista keskustelua, mikä olisi voinut tehdä tilanteen noloksi.

Hän ei ollut ennestään tuttu Annan kanssa ja hämmästyí tämän kauneutta ja vielä enemmän sitä luontevuutta, jolla hän asemansa hallitsi. Anna punastui, kun Vronski toi Golenishtshevin hänen luokseen, ja tuo lapsellinen puna, joka peitti hänen avoimet ja kauniit kasvonsa, miellytti Golenishtshevia. Mutta erityisesti häntä miellytti se, että Anna aivan kuin tahallaan, väärinkäsityksiä välttääkseen, kutsui melkein heti Vronskia ristimänimeltä ja sanoi, että he muuttavat asumaan vasta vuokraamaansa taloon, jota täällä sanotaan palazzoksi. Tuo suora ja teeskentelemätön suhtautuminen omaan asemaan miellytti Golenishtshevia kovasti. Katsellessaan Annan hyväntuulisen iloista, tarmokasta käytöstä ja ajatellessaan Aleksei Aleksandrovitshia, jonka hän tunsí kuten Vronskinkin, Golenishtshev luuli ymmärtävänsä Annaa täysin. Hän luuli ymmärtävänsä sen, mitä Anna ei itse

mitenkään olisi ymmärtänyt; kuinka hän, miehensä onnettomaksi tehtyään, hylättyään tämän ja poikansa ja hyvän maineensa, kuinka hän sittenkin saattoi tuntea olonsa iloiseksi ja onnelliseksi.

— Se on oppaassa, sanoi Golenishtshev tarkoittaen palazzoa, jonka Vronski oli vuokrannut. — Siellä on eräs ihana Tintoretto. Hänen myöhemmältä kaudeltaan.

— Kuulkaahan, mitä minä ajattelen! Ilma on ihana, mennään sinne ja katsotaan taloa vielä kerran! Vronski sanoi kääntyen Annan puoleen.

— Mielihyvin, menen heti ottamaan hatun. Sanoitteko, että on kuuma? sanoi Anna pysähtyen ovelle ja katsoen kysyvästi Vronskiin. Ja kirkas puna peitti taaskin hänen kasvonsa.

Vronski ymmärsi Annan katseesta, ettei hän tiennyt millaisissa suhteissa Vronski tahtoi olla Golenishtsheviin ja että hän pelkäsi käyttäytyneensä toisin kuin Vronski olisi tahtonut.

Vronski loi häneen hellän, viivähtävän katseen.

— Ei ole kovin kuuma, hän sanoi.

Ja Anna luuli ymmärtäneensä kaiken mitä pitikin, ennen kaikkea sen, että Vronski oli häneen tyytyväinen; ja hymyilyttyään hänelle Anna kiiruhti toiseen huoneeseen.

Toverukset katsahivat toisiinsa, ja molempien kasvoista kuvastui omituinen hämminki; oli kuin Golenishtshev, joka nähtävästi oli ihaillut Annaa, olisi tahtonut sanoa hänestä jotain eikä tiennyt mitä sanoisi, ja kuin Vronski olisi toivonut ja samalla pelännyt hänen sanovan jotain.

— Jaha, vai niin, sanoi Vronski aloittaakseen keskustelun. — Vai olet sinä asettunut tänne! Sinulla on yhä se entinen työsi? jatkoi hän muistellen kuulleen Golenishtshevin kirjoittavan jotain.

— Niin, minä kirjoitan Kahden Perusteen toista osaa, sanoi Golenishtshev sävähtäen mielihyvystä, kun tätä kysymystä kosketettiin, — tai oikeammin, jos tahdomme puhua täsmällisesti, minä en kirjoita vielä, vaan vasta valmistelen ja kokoan aineksia. Siitä tulee laaja ja se kosketlee melkein kaikkia kysymyksiä. Meillä Venäjällä ei tahdota ymmärtää, että me olemme Bysantin perillisiä, alkoi hän pitkän ja innokkaan selityksensä.

Vronskia nolostutti alussa se, ettei hän tuntenut Kahden Perusteen ensimmäistäkään pykälää, vaikka tekijä oletti sen olevan yleisesti tunnettu. Mutta kun Golenishtshev sitten ryhtyi esittämään ajatuksiaan, Vronski pystyi seuraamaan hänen ajatuksiaan. Hän kuunteli kiinnostuneena, vaikkei tuntenutkaan teosta, sillä Golenishtshev puhui hyvin. Mutta Vronskia ihmetytti ja vaivasi Golenishtshevin hermostunut kiihko tämän puhuessa mielialteestaan. Mitä pidemmälle hän pääsi, sitä hehkuvammaksi kävivät hänen silmänsä, sitä innokkaammin hän kumosi vastustajiensa väitteitä ja sitä hätäisemmäksi ja katkerammaksi kävi hänen ilmeensä. Vronski muisti, että Golenishtshev oli ollut vilkas, hyväntuulinen, uljas poika ja aina luokkansa paras, eikä hän voinut mitenkään käsittää tuon hermostuneisuuden syitä eikä hyväksynyt sitä. Vronski ei pitänyt siitä, että niin hyvistä piireistä oleva mies kuin Golenishtshev asettui samalle tasolle kaikenlaisten kynäsankarien kanssa ja antautui näiden ärsyttäväksi. Kannattiko se? Vronski ei hyväksynyt sitä, mutta tunsikin, että Golenishtshev oli onneton, ja sääli häntä. Hänen eloisat, miellyttävät kasvonsa näyttivät onnettomilta ja miltei mielenvikaisilta, kun hän lateli ajatuksiaan niin kiihtyneenä, ettei edes huomannut Annan tuloa huoneeseen.

Anna tuli heidän luokseen hattu päässä ja keveä vaippa hartioilla. Kun hän pysähtyi Vronskin viereen päivänvarjollaan leikitellen, Vronski irrottautui helpottuneena Golenishtshevin kiinteään ja onnettoman katseen valtapiiristä ja katsahti rakastuneesti ihastuttavaa, elämää ja iloa säteilevää ystävätärtään. Golenishtshevin oli vaikea tointua kiihkostaan, ja alkuun hän oli alakuloinen ja synkkä, mutta kaikille ystävällinen Anna (sellainen hän oli nykyään) virkisti hänet pian kohtelemalla häntä luonnollisesti ja iloisesti. Yritettyään puhella hänen kanssaan useista eri asioista Anna sai hänet viimein keskustelemaan maalaustaiteesta, josta hän puhui oikein hyvin, niin että Anna kuunteli häntä mielellään. He menivät jalkaisin vuokratulle talolle saakka ja tarkastelivat sitä.

— Olen hyvin iloisiani, sanoi Anna Golenishtsheville, kun he lähtivät takaisin, — että Aleksei saa hyvän ateljeen... Sinun pitää ehdottomasti ottaa se huone, hän sanoi Vronskille sinutellen häntä, sillä hän tiesi jo, että Golenishtshev tulisi olemaan läheinen ihminen heidän eristyisyydessään ja että oli turhaa salata tältä mitään.

— Maalaatko sinä? sanoi Golenishtshev kääntyen nopeasti Vronskiin päin.

— Olen aikoinani maalaillut ja nyt taas alkanut yrittää, sanoi Vronski punastuen.

— Hänellä on lahjoja, sanoi Anna iloisesti hymyillen. — Minä en tietysti pysty arvioimaan. Mutta

VIII

Näinä vapautumisensa ja tervehtymisensä jälkeisinä alkuaikoina Anna tunsi itsensä anteeksiantamattoman onnelliseksi ja elämänhaluiseksi. Tietoisuus Aleksei Aleksandrovitshin onnettomuudesta ei myrkyttänyt hänen onneaan. Toisaalta se oli niin kauhea asia, että sitä oli parasta olla ajattelematta, ja toisaalta se oli tuottanut hänelle niin suuren onnen, että mitään ei voinut katua. Muisto kaikesta siitä, mitä oli tapahtunut sairauden jälkeen, sovinto Aleksei Aleksandrovitshin kanssa, erossaolo Vronskista, tieto hänen haavastaan, hänen tulonsa, avioerohankkeet, lähtö kotoa, pojan hyvästely — kaikki se tuntui hänestä kuumehoureealta, josta hän oli herännyt Vronskin luona ulkomailla. Muisto siitä pahasta, mitä hän oli tuottanut miehelleen, herätti hänessä inhoa muistuttavan tunteen, samantapaisen kuin hukkumaisillaan olevalla ihmisellä, joka on riuhtaissut itsestään irti toisen hukkuvan. Tämä toinen on vajonnut pohjaan. Se oli tietysti pahasti tehty, mutta se oli ollut ainoa pelastuskeino, ja oli parempi olla muistelematta noita kamalia yksityiskohtia.

Eräs ajatus oli häntä rauhoittanut ensi hetkinä eron jälkeen, ja muistaessaan taas kaikki menneet tapahtumat hän sai siitä lohtua. "Olen auttamatta tehnyt sen ihmisen onnettomaksi", mietti hän, "mutta en tahdo käyttää hyväkseni hänen onnettomuuttaan; minähän kärsin myös ja olen nyt vailla sitä, mikä minulle on ollut kaikkein kalleinta, vailla kunniallista nimeä ja poikaani. Minä toimin pahasti enkä sen vuoksi tahdo onnea, en tahdo laillista eroa, vaan kärsin häpeää ja ikävää." Mutta niin vilpittömästi kuin Anna tahtoikin kärsiä, hän ei kärsinyt. Mitään häpeää ei ollut. He noudattivat käytöksessään sitä hienostuneisuutta, joka oli heille molemmille niin ominaista, väittelivät venäläisten naisten seuraa eivätkä ulkomailla oleskellessaan siten koskaan saattaneet itseään kiusalliseen asemaan. He tapasivat kaikkialla vain sellaisia ihmisiä, jotka teeskentelivät ymmärtävänsä heidän suhteensa paljon paremmin kuin he itse. Eikä edes ero pojasta, jota Anna niin rakasti, vaivannut häntä alkuaikoina. Tyttö, hänen rakastettunsa lapsi, oli siinä määrin vallannut Annan tunteet, että hän tuli näinä aikoina harvoin muistelleeksi poikaansa, jonka oli jättänyt.

Tervehtymisen jälkeen kasvanut elämänhalu oli niin voimakas ja olosuhteet niin uudet ja miellyttävät, että Anna tunsi olevansa anteeksiantamattoman onnellinen. Mitä enemmän hän oppi tuntemaan Vronskia, sitä enemmän hän rakasti tätä. Hän rakasti Vronskia tämän itsensä ja tämän rakkauden vuoksi. Anna iloitsi kaiken aikaa siitä, että Vronski oli kokonaan hänen, ja tämän läheisyys tuntui hänestä aina yhtä suloiselta. Kaikki hänen luonteenpiirteensä, joita Anna oppi yhä paremmin tuntemaan, olivat hänelle sanomattoman rakkaita. Vronskin ulkonäkökin, joka nyt siviilipuvussa oli toisenlainen, viehätti häntä kuin rakastunutta tyttöä. Kaikessa, mitä Vronski puhui, ajatteli tai teki, hän näki jotain erityisen jaloa ja ylevää. Annaa itseään pelotti väliin oma ihastuksensa: hän etsi etsimällä, mutta ei havainnut hänessä mitään mikä ei olisi ollut hyvää ja kaunista. Hän ei uskaltanut ilmaista Vronskille, kuinka mitättömäksi tunsi itsensä tämän edessä. Jos Vronski olisi sen tiennyt, hänen tunteensa olisivat voineet kylmetä, eikä Anna pelännyt mitään niin kuin hänen rakkautensa menettämistä, vaikkei sellaiseen pelkoon ollutkaan mitään aihetta. Mutta hän ei voinut olla osoittamatta Vronskille, kuinka kiitollinen hän oli ja kuinka suuressa arvossa hän piti kaikkea, mitä tämä oli hänelle antanut. Vronskilla oli Annan mielestä niin selvä kutsumus valtiolliseen toimintaan ja hän olisi voinut sillä alalla saavuttaa huomattavan aseman, mutta hän oli uhrannut kunnianhimensa rakkautensa tähden eikä osoittanut koskaan vähäisintäkään katumusta sen johdosta. Eikä Vronski ollut koskaan niin runsain mitoin kuin nykyään osoittanut rakkauttaan ja kunnioitustaan Annaa kohtaan, sillä hänestä oli tärkeintä, ettei Annan koskaan tarvitsisi tuntea olevansa kiusallisessa asemassa. Niin miehekäs kuin hän muuten olikin, hän mukautui täysin Annan toiveisiin ja vaikutti olevan jopa kokonaan omaa tahtoa vailla, ja hänen suurimpana huolenaiheenaan näyttikin olevan Annan toivomusten ennalta-arvaaminen ja täyttäminen. Eikä Anna voinut olla antamatta arvoa sille, joskin tuo liiallisen huomaavaisuuden ja huolehtimisen ilmapiiri, jolla Vronski hänet ympäröi, joskus tuntui hänestä painostavalta.

Mitä taas Vronskiin tulee, hän ei ollut täysin onnellinen huolimatta siitä, että kaikki se, mitä hän niin kauan oli toivonut, oli toteutunut. Hän oli alkanut pian tuntea, että hänen toivomuksensa toteutuminen antoikin hänelle vain hiekkamurusen siitä onnen vuoresta, jota hän oli odottanut omakseen. Tuo toteamus oli paljastanut hänelle sen ikuisen virheen, jonka ihmiset tekevät kuvitellessaan, että toiveen toteutuminen tuo onnen. Alettuaan elää Annan kanssa ja vaihdettuaan siviilipukuun Vronski oli alkuun nauttinut suuresti siitä ihanuudesta, jota uusi, ennen tuntematon vapaus, etenkin rakkauden vapaus, hänelle tuotti, ja ollut jonkin aikaa tyytyväinen. Mutta pian hän oli alkanut tuntea, että hänen sielussaan

kaihersi halujen halu — ikävä. Tahtomattaan hän oli alkanut tarttua jokaiseen ohimenevään oikkuun pitäen sitä toivomuksena ja päämääränä. Täytyihän täyttää jotenkin päivän kuusitoista tuntia, koska he ulkomailla elivät täydessä vapaudessa ja olivat niiden yhteiskuntaelämän olosuhteiden ulkopuolella, jotka määräisivät ajankäytön Pietarissa. Poikamieselämän huvituksia, joita Vronski oli entisillä ulkomaanmatkoillaan harrastanut, oli mahdoton ajatellakaan: yksi ainoa sentapainen yritys, myöhäinen illallinen tuttavien parissa, oli tehnyt Annan odottamattoman alakuloiseksi. Heidän asemansa epämääräisyys ei sallinut heidän myöskään antautua lähempään seurusteluun sen paremmin paikkakuntalaisten kuin venäläistenkään kanssa. Nähtävyyksiin tutustumiselle Vronski ei viisaana miehenä ja venäläisenä — puhumattakaan siitä, että kaikki oli jo nähty — voinut antaa yhtä suurta selittämätöntä arvoa ja merkitystä kuin englantilaiset niihin liittivät.

Ja niin kuin nälkäinen eläin ruoan toivossa tarttuu kaikkeen, mitä eteen sattuu, niin Vronskikin tarttui täysin tiedottomasti milloin politiikkaan, milloin uusiin kirjoihin, milloin tauluihin.

Koska hänellä oli nuoresta asti ollut taipumusta maalaamiseen ja koska hän oli koettanut kuluttaa liikoja rahojaan metallipirroksia keräilemällä, hän keksi maalaustaiteen, alkoi harrastaa sitä ja valoi siihen halujensa käyttämättömän varannon, joka vaati tyydytystä.

Hän ymmärsi taidetta, osasi hienosti ja taidokkaasti jäljitellä sitä ja luuli, että hänessä oli kaikki taiteilijalta vaadittavat ominaisuudet. Epäröityään vähän aikaa, valitsisiko uskonnollisen, historiallisen vai realistisen aihepiirin, hän ryhtyi työhön. Hän ymmärsi kaikkia maalaustaiteen lajeja ja pystyi innostumaan yhdestä jos toisestakin, mutta hän ei aavistanut, että lajeista mitään tietämätön ihminen saattoi innoittaa oman sielunsa sisällöstä, huolehtimatta vähääkään siitä, kuuluiko maalattava taulu tähän tai tuohon lajiin. Kun hän ei sitä tiennyt eikä siis saanut innoitustaan välittömästi elämästä vaan jo valmiiden taideteosten välittämästä elämänkuvasta, hän innostui työstä nopeasti ja keveästi. Yhtä keveästi hän onnistui saamaan työnsä näyttämään kovasti siltä lajilta, jota hän tahtoi jäljitellä.

Muita enemmän häntä miellytti siro ja tehoa tavoitteleva ranskalainen maalaustyyli, ja siihen tyyliin hän alkoi maalata italialaiseen pukuun pukeutuneen Annan muotokuvaa, joka onnistui kaikkien sen nähneiden mielestä erittäin hyvin.

IX

Vanhan, rappeutuneen palazzon sisätiloissa oli jyliä kohokuvakattoja ja seinäfreskoja, mosaiikkipermentejä, pitkiä, raskaspoimuksia keltaisia ikkunaverhoja, vanhanaikaisia, seinäjalustoille ja kamiinoille asetettuja maljakkoja, kaiverruskoristeisia ovia ja synkkiä taulusaleja. Koko tuo rakennus, johon Anna ja Vronski olivat muuttaneet, piti Vronskin mielessä yllä sitä suloista harhaluuloa, ettei hän ollutkaan venäläinen tilanomistaja ja virasta eronnut tallimestari vaan valistunut taiteen suosija ja suojelija ja samalla vaatimaton taiteilija, joka rakastamansa naisen vuoksi on luopunut seuramaailmasta ja kieltäytynyt kaikista kunnianhimon houkutuksista.

Muutettuaan palazzoan asumaan Vronski saattoi täydellisesti antautua valitsemaansa osaan, ja solmittuaan Golenishtshevin välityksellä muutamia kiinnostavia tuttavuuksia hän oli jonkin aikaa rauhallinen. Hän maalasi italialaisen taiteilijaprofessorin johdolla harjoitelmia luonnosta ja tutki keskiajan Italian elämää. Keskiajan Italian elämä oli viime aikoina siinä määrin hurmannut Vronskin, että hän oli alkanut käyttää hattua ja olalle heitettyä vaippaa keskiajan tapaan, mikä sopi hänelle erittäin hyvin.

— Me asumme täällä emmekä tiedä mistään mitään, Vronski sanoi häntä eräänä aamuna tapaamaan tulleelle Golenishtsheville. — Oletko sinäkään nähnyt Mihailovin taulua? kysyi hän antaen toverilleen äskettäin saamansa venäläisen sanomalehden ja viitaten siinä olevaan kirjoitukseen venäläisestä taiteilijasta, joka asui samassa kaupungissa kuin hekin; tämä taiteilija oli saanut valmiiksi taulun, josta oli jo kauan kulkenut huhuja ja joka oli ostettu jo edeltä käsin. Kirjoituksessa oli nuhteita hallitukselle ja akatemialle siitä, että huomattava taiteilija oli jäänyt ilman minkäänlaista kannatusta ja apua.

— Olen nähnyt sen, vastasi Golenishtshev. — Hänellä on kyllä lahjoja, mutta aivan väärä suunta. Aina vain sama ivanovilais-straussilais-renanilainen suhde Kristukseen ja uskonnolliseen maalaukseen.

— Mitä taulu esittää? kysyi Anna.

— Kristusta Pilatuksen edessä. Kristus on tehty juutalaiseksi uuden koulukunnan puhtaan realismin mukaan.

Ja saatuaan täten tilaisuuden puhua eräästä mielialheestaan
Golenishtshev jatkoi:

— Minä en käsitä, miten ne voivat niin törkeästi erehtyä. Kristuksella on jo määrätty hahmonsansa vanhojen mestarien taiteessa. Jos ne taas tahtovat kuvata jotain kumousmiestä tai tietäjää eikä Jumalaa, niin ottakoot Sokrateen, Franklinin, Charlotte Cordayn, mutta ei Kristusta. Ne valitsevat juuri sen henkilön, jota ei voi ottaa taiteen käyttöön, ja siksi...

— Mutta kuulkaas, onko totta, että Mihailov elää suuressa köyhyydessä? kysyi Vronski arvelleen, että hänen venäläisenä mesenaattina tuli auttaa taiteilijaa välittämättä siitä, oliko taulu hyvä vai huono.

— Tuskin. Hän on erinomainen muotokuvamaalari. Ettekö ole nähneet hänen maalaamaansa Vasiltshevikovan muotokuvaa? Mutta hän ei taida enää välittää muotokuvamaalauksesta, ja saattaa olla, että hän sen vuoksi on joutunut puutteeseen. Minä luulen että...

— Voisikohan häntä pyytää maalaamaan Anna Arkadjevnan kuvaa? kysyi Vronski.

— Miksi minun? sanoi Anna. — Sinun maalaamasi jälkeen minä tahdo mitään kuvaa itsestäni. Maalatkoon ennemmin Anin, — niin hän nimitti tytärtään. — Kas siellä hän onkin, lisäsi hän nähtyään ikkunasta kauniin italialaisen imettäjänaisen menevän lapsi sylissä puutarhaan ja vilkaisi samassa salavihkaa Vronskiin. Tuo italialainen kaunotar, jonka pään Vronski oli maalannut muutama tauluunsa, oli Annan elämän ainoa salainen murheenaihe. Vronski oli maalatessaan ihastellut naisen kauneutta ja keskiaikaista olemusta, eikä Anna uskaltanut tunnustaa itselleen, että pelkäsi tulevansa mustasukkaiseksi ja juuri sen vuoksi erityisesti hyväili ja hemmotteli tuota naista ja tämän pientä poikaa.

Vronski katsahti myös ikkunaan ja Annaan ja kääntyen samassa Golenishtshevin puoleen sanoi:

— Tunnetko sinä Mihailovin?

— Olen minä joskus tavannut hänet. Mutta hän on perin omituinen ja täysin vailla sivistystä. Hän on noita uusia villi-ihmisiä, joita nykyään tapaa, tiedättehän, vapaa-ajatteliijoita, jotka ovat d'emblée omaksuneet uskonnottomuuden, kieltämisen ja materialismin elämänviisauden. Ennen aikaan, puhui Golenishtshev huomaamatta tai haluamatta huomata, että Anna ja Vronski tahtoivat sanoa jotain, — ennen aikaan vapaa-ajattelijat oli sellainen ihminen, joka oli kasvatuksessaan saanut uskonnon, lain ja siveyden käsitteet ja joka itse työn ja taistelun tietä oli päätenyt vapaaseen ajatustapaansa; mutta nyt on syntynyt uusi luontaisten vapaa-ajattelijoiden tyyppi. He eivät koskaan ole edes kuulleetkaan, että on ollut siveellisiä ja uskonnollisia lakeja tai auktoriteetteja, ja oppineet alusta alkaen kieltämään kaiken kasvaen niin sanoakseni villoin. Hän kuuluu tähän joukkoon. Luullakseni hän on moskovalaisen ylläkeijan poika eikä ole saanut mitään sivistystä. Kun hän tuli taideakatemiaan ja saavutti mainetta, hän tahtoi viisaana miehenä hankkia myös sivistystä. Ja hän haki sitä sieltä, missä luuli sivistyksen lähteen olevan — aikakauskirjoista. Ennen aikaan, kuten tiedätte, sivistystä janoava ihminen, esimerkiksi ranskalainen, olisi alkanut tutkia kaikkia klassikoita: jumaluusoppineita, tragedian mestareita, historioitsijoita, filosofeja ja aikansa henkistä pääomaa yleensäkin, ymmärtättehän. Mutta meillä sellainen ihminen joutuu nykyään heti nihilistisen kirjallisuuden vaikutuksen alaiseksi, omaksuu hyvin nopeasti nihilistisen tieteen ydinmehun, ja sillä hyvä. Vielä parikymmentä vuotta sitten hän olisi löytänyt siitä kirjallisuudesta joitakin merkkejä taistelusta auktoriteetteja ja vuosisataisia näkökantoja vastaan, ja tästä taistelusta hän olisi ymmärtänyt, että jotain muutakin on ollut olemassa; mutta nyt hän joutuu heti sellaisen kirjallisuuden pariin, jossa vanhoja katsantokantoja ei pidetä edes väittelyn arvoisina, vaan sanotaan suoraan: ei ole mitään muuta kuin evoluutio, luontainen valinta, taistelu olemassaolosta, ja sillä hyvä. Minä olen kirjoituksessani...

— Tiedättekö mitä? sanoi Anna, joka oli jo kauan vaihtanut varovaisia silmäyksiä Vronskin kanssa ja tiesi, ettei Vronskia kiinnostanut tuon taiteilijan sivistys, vaan se ajatus, miten häntä voisi auttaa ja saada häneltä muotokuvan. — Tiedättekö? keskeytti hän epäröimättä puheinton päasseen Golenishtshevin. — Lähdetään hänen luokseen!

Golenishtshev toipui innostuksestaan ja myöntyi mielellään ehdotukseen. Mutta koska taiteilija asui kaukaisessa kaupunginosassa, päätettiin ottaa vaunut.

Tunnin kuluttua pysähtyivät vaunut, joissa Anna istui Golenishtshevin vieressä vastapäätä Vronskia, uuden ruman talon edustalle. Saatuaan kuulla vastaan tulleelta talonmiehen vaimolta, että Mihailov kyllä päästää työhuoneeseensa, mutta että hän nyt oli parin askeleen päässä olevassa asunnossaan, he lähettivät vaimon mukana nimikorttinsa hänelle pyytäen lupaa hänen taulujensa katsomiseen.

Taiteilija Mihailov oli nyt kuten aina työnsä ääressä, kun hänelle tuotiin kreivi Vronskin ja Golenishtshevin nimikortit. Koko aamupäivän hän oli maalannut suurta taulua työhuoneessaan. Tultuaan kotiin hän oli suuttunut vaimoonsa, kun tämä ei ollut osannut hankkiutua eroon emännästä, joka vaati rahaa.

— Kymmenet kerrat olen sanonut, että älä mene selittelemään mitään. Olet jo muutenkin hölmö ja kun vielä rupeat italiaa solkkaamaan, tulet vielä monta kertaa hölmömmäksi, hän sanoi vaimolleen pitkän kiistan jälkeen.

— Mitäs jätät rästiin, oma syysi. Jos minulla olisi rahaa...

— Jätä minut Herran nimessä rauhaan! huudahti Mihailov itku kurkussa, tukki korvansa, meni väliseinän takana olevaan työhuoneeseensa ja sulki oven. "Tolkuton!" hän sanoi itsekseen, istuutui pöydän ääreen ja avattuaan kansionsa ryhtyi heti erityisellä innolla jatkamaan piirrostaan.

Työ sujui häneltä aina parhaiten silloin, kun hänellä oli elämässä joitakin vastoinkäymisiä, ja varsinkin kun hän oli riidoissa vaimonsa kanssa. "Oi! Kun pääsisi kuulemasta!" hän ajatteli jatkaen työtään. Hän hahmotteli luonnosta vimmoissaan olevasta miehestä. Hän oli jo aiemmin tehnyt luonnoksen samasta aiheesta, mutta ollut siihen tyytymätön. "Ei, parempi se sittenkin oli... Missä se on?" Hän meni vaimonsa puolelle ja tähän katsomatta kysyi kulmat kurtussa vanhemmalta tyttäreltään, missä oli se paperi, jonka hän oli antanut heille. Hylätty kuva löytyi, mutta se oli likainen ja steariinitahrojen turmelema. Hän otti sen kuitenkin, asetti pöydälleen ja alkoi katsella sitä silmät sirrillään vähän matkan päästä. Yhtäkkiä hän hymähti ja heilautti iloisesti käsiään.

— Jaaha! sanoi hän, otti lyijykynän ja alkoi heti nopeasti piirtää. Steariinitäplä antoi miehelle uuden asennon.

Hän piirsi tämän uuden asennon, ja yhtäkkiä muistui hänen mieleensä tarmokkaan näköinen, lujaleukainen kauppias, jolta hän osti sikareja, ja hän antoi kuvalleen nuo tarmokkaat kasvot ja niiden lujarakenteisen, ulkonevan leuan. Hän naurahti ilosta. Kuollut, keksitty hahmo muuttui äkkiä eläväksi, eikä sitä enää voinut muuttaa. Tämä hahmo eli ja oli selkeästi ja varmasti määritelty. Muutamia korjauksia oli kyllä vielä tehtävä, muutettava jalkojen ja vasemman käden asentoa ja vedettävä tukka taaksepäin. Mutta niitä tehdessään hän ei muuttanut itse hahmoa, vaan poisti vain sen, mikä himmensi hahmon elävyyttä. Hän ikään kuin riisui siltä ne verhot, joiden takaa se tuli kokonaan näkyviin; jokainen uusi piirros selvensi yhä enemmän sitä elävää ja voimakasta mielikuvaa, jonka piirrokselle pudonnut steariinitahra oli hänessä synnyttänyt. Hän viimeisteli juuri hellävaroen kuvaansa, kun hänelle tuotiin nimikortit.

— Heti paikalla, heti paikalla! Hän meni vaimonsa luo.

— No, Sasha, älä ole vihainen! hän sanoi vaimolleen hymyillen arasti ja hellästi. — Syy oli sekä sinun että minun. Minä kyllä selvitän kaikki. Ja tehtyään rauhan vaimonsa kanssa hän otti vihreänkeltaisen samettikauluksisen päällystakkinsa ja hattunsa ja lähti ateljeehensa. Onnistunut miesfiguuri oli häneltä jo unohtunut. Nyt häntä ilahdutti ja jännitti se tieto, että venäläistä ylhäisöä oli saapunut vaunuilla katsomaan hänen maalauksiaan.

Hän oli sisimmässään sitä mieltä, että sellaista taulua, joka paraikaa oli hänen maalaustelineillään, ei kukaan vielä ollut maalannut. Ei hän pitänyt sitä kaikkia Rafaelin tauluja parempana, mutta hän tiesi, että sitä, mitä hän tässä taulussa tahtoi ilmaista, ei kukaan vielä ollut ilmaissut. Sen hän tiesi varmasti ja oli tiennyt jo kauan, siitä asti kun alkoi maalata sitä. Mutta toisten ihmisten arvostelut, olipa arvostelija kuka hyvänsä, merkitsivät hänelle äärettömän paljon ja saivat hänen sielunsa kokonaan kuohuksiin. Jokainen huomautus, kaikkein vähäpätöisinkin, joka osoitti, että arvostelun lausuja näki vaikkapa vain pienenkin osan siitä, mitä hän itse taulussaan näki, liikutti häntä syvästi. Hän piti aina tuomareitaan arvostelukykyisempinä kuin itseään ja odotti heiltä aina jotain sellaista, mitä ei itse nähnyt taulussaan.

Hän lähestyi nopein askelin työhuoneensa ovea ja niin jännittynyt kuin hän olikin, kiinnittyi hänen huomionsa heti Annaan, joka seisoi kuistin varjon pehmeässä valaistuksessa ja kuunteli Golenishtshevin innokasta selittelyä haluten silminnähtävästi samalla vilkaista sivulta lähenevää taiteilijaa. Hän ei huomannut itsekään, miten hän vieraitaan lähestyessään sieppasi ja ahmaisi vaikutelman Annasta, samoin kuin oli ahmaissut sikarikauppiaan leuan, ja kätki sen jonnekin, mistä tarpeen tullen saattoi ottaa sen esiin. Vieraat, jotka Golenishtshevin kertoman nojalla olivat jo edeltä käsin saaneet taiteilijasta epäedullisen kuvan, pettyivät vielä enemmän, kun näkivät hänen ulkomuotonsa. Keskikokoinen, tanakka, levottomin askelin lähestyvä Mihailov teki ruskeassa hatussaan,

oliivinväriseissä päällystakissaan ja täysin epämuodikkaissa kapeissa housuissaan ikävän vaikutuksen, varsinkin kun hänen leveät kasvonsa olivat niin tavallisen näköiset ja ilmaisivat samalla kertaa arkuutta ja halua säilyttää omanarvontunto.

— Tehkää niin hyvin, hän sanoi koettaen näyttää välinpitämättömältä.
Eteiseen päästyään hän otti avaimen taskustaan ja avasi oven.

XI

Kun oli astuttu taiteilijan työpajaan, Mihailov vilkaisi vielä kerran vieraitaan ja painoi mieleensä Vronskin kasvojen ja varsinkin hänen leukapieltensä ilmeen. Vaikka hänen taiteellinen vaistonsa työskenteli lakkaamatta uusia aineksia kooten ja vaikka tieto sen hetken lähenemisestä, jolloin hän saisi kuulla arvioita teoksistaan, piti häntä kasvavassa jännityksessä, hän loi tuskin huomattavien tunnusmerkkien perusteella nopeasti ja hienosti itselleen käsityksen noista kolmesta henkilöstä. Tuo Golenishtshev oli tšekäläisiä venäläisiä. Mihailov ei muistanut hänen nimeään eikä myöskään sitä, missä oli hänen kanssaan puhellut. Hän muisti vain tämän kasvot, kuten kaikki kerran näkemänsä kasvot, ja muisti myös mielessään hylänneensä ne valheellisen tärkeilevien ja niukkailmeisten kasvojen suureen, ikävään osastoon. Tuuhea tukka ja hyvin avoin otsa antoivat ulkonaista merkittävyyttä noille kasvoille, joiden ainoa ilme oli lapsekas levottomuuden väre kapeassa nenäntyvessä. Vronskin ja Kareninan Mihailov päätteli olevan ylhäisiä ja rikkaita venäläisiä, jotka muiden rikkaiden venäläisten tavoin eivät ymmärtäneet mitään taiteesta, vaan olivat olevinaan taiteen suosijoita ja ymmärtäjiä. "Ovat varmaan jo nähneet kaikki vanhat ja kiertelevät nyt katsomassa uusia, saksalaihujareita ja englantilaisia prerafaeliitti-tyhmyreitä, ja ovat nyt tulleet minunkin luokseni saadakseen kierroksensa täyteen", ajatteli hän. Hän tunsu varsin hyvin taiteenharrastajien tavan (mitä viisaampia he olivat, sitä pahempi) käydä aikalaistaiteilijoiden työpajoissa saadakseen siten oikeuden sanoa, että taide on huonontunut ja että mitä enemmän näkee uusia maalauksia, sitä selvemmin huomaa, kuinka jäljittelemättömiä suuret muinaiset mestarit ovat. Mihailov odotti kaikkea tätä, hän näki kaiken tämä vieraidensa kasvoista ja siitä, kuinka välinpitämättömästi he puhelivat keskenään ja katselivat mallinukkeja ja rintaveistoksia ja kuinka vapautuneesti he kävelivät ympäri huonetta odotellessaan taulun paljastamista. Mutta siitä huolimatta hän tunsu suurta jännitystä asetellessaan syrjään harjoitelmiaan, vetäessään ylös ikkunaverhoja ja ottaessaan pois peittoa taulun päältä, ja jännitystä kasvatti se, että Vronski ja varsinkin Anna miellyttivät häntä huolimatta siitä, että kaikkien ylhäisten ja rikkaitten venäläisten oli hänen käsityksensä mukaan määrä olla tyhmyreitä.

— Tässä olisi, jos saan vaivata, hän sanoi siirtyen hyöriskelevin askelin syrjään ja viitaten tauluunsa.
— Pilatuksen varoitus. Matteuksen 27:s luku, hän lisäsi tuntien huultensa värähtelevän jännityksestä. Hän siirtyi vieraidensa taakse.

Niiden muutaman sekunnin ajan, jotka vieraat äänettöminä katselivat taulua, Mihailovkin katsoi sitä syrjäisen välinpitämättömällä silmällä. Noina muutamina sekunteina hän uskoi saavansa kuulla pätevimmän tuomionsa juuri noilta vierailtaan, joita hän heti sitten oli niin ylenkatsonut. Hän unohti kaiken, mitä aiemmin oli taulustaan ajatellut niiden kolmen vuoden aikana, joina oli maalannut sitä. Hän unohti kaikki ne hyvät puolet, joista oli ollut niin varma, — hän näki taulunsa heidän uudella, sivullisen välinpitämättömällä silmällä eikä havainnut siinä mitään hyvää. Hän näki etualalla Pilatuksen närkästyneet ja Kristuksen tyynet kasvot ja taaempaan Pilatuksen palvelijain hahmot ja tapausta seuraavan Johanneksen kasvot. Kaikki nuo omiksi luonteikseen kehittyneet kasvot olivat kasvaneet esiin etsinnän, monien virheiden ja korjausten kautta. Nuo kasvot olivat tuottaneet hänelle niin paljon tuskaa ja iloa, kun hän niin monesti oli joutunut muuttelemaan niitä yleiskuvan vuoksi, ja nuo väri vivahteet hän oli saanut aikaan suurella työllä. Nyt se kaikki näytti vieraiden silmin nähtynä tuhannesti toistetulta sovinnaisuudelta. Jopa sekin, mikä hänelle tässä taulussa oli ollut rakkainta — koko taulun keskipiste, Kristuksen kasvot, jotka olivat ilmestyessään herättäneet hänessä sellaisen riemun —, sekin oli nyt mennyttä, kun hän katseli taulua heidän silmillään. Hän näki hyvin maalatun (eikä edes hyvinkään — hän näki nyt selvästi useita puutteita) toisinnon Tizianin, Rafaelin tai Rubensin lukemattomista Kristus-kuvista ja yhtä vanhoista sotilaista ja Pilatuksesta. Kaikki oli kulunutta, köyhää ja vanhaa, vieläpä huonosti maalattuakin — räikeää ja keinoa työtä. Vierailta on täysi oikeus puhua teennäisen kohteliaita korulauseita taiteilijan läsnä ollessa ja säälitellä ja ivata häntä erottuaan hänestä.

Äänettömyys kävi hänelle liian raskaaksi (vaikka ei kestänytkään minuuttia enempää). Katkaistakseen sen ja osoittaakseen olevansa tyyni hän kokosi rohkeutensa ja kääntyi Golenishtshevin puoleen:

— Muistaakseni minulla on ollut ilo tavata teidät, hän sanoi vilkuillen rauhattomasti milloin Vronskiin, milloin Annaan, jottei kadottaisi ainoatakaan piirrettä heidän ilmeistään.

— Aivan oikein, me näimme toisemme Rossin luona sinä iltana, jolloin se italialainen neiti — uusi Rachel — lausui, aloitti Golenishtshev vapautuneesti, irrotti hitustakaan harmittelematta katseensa taulusta ja kääntyi taiteilijaan päin.

Hän huomasi kuitenkin, että Mihailov odotti arviota taulustaan ja sanoi:

— Taulunne on edistynyt paljon sen jälkeen kun minä sen viimeksi näin. Samoin kuin silloin Pilatus tekee minuun nytkin erityisen voimakkaan vaikutuksen. On kovin helppo ymmärtää tuota ihmistä, joka oikeastaan on kunnan mies, mutta virkamies niin sielunsa pohjaa myöten, ettei tiedä mitä tekee. Mutta minun mielestäni...

Mihailovin liikkuvat kasvot kirkastuivat äkkiä ja silmät alkoivat säteillä. Hän aikoi sanoa jotain, mutta ei saanut mielenkuohultaan sanottua mitään ja rykäisi vain, kuin jotain olisi juuttunut hänen kurkkuunsa. Niin alhaiseksi kuin hän olikin arvioinut Golenishtshevin taiteentuntemuksen, niin vähäpätöinen kuin tuo sinänsä osuva huomautus Pilatus-virkamiehen ilmeestä oli, niin loukkaavalta kuin tuollainen toisarvoinen huomautus olisi voinut hänestä tuntua, kun se tehtiin ensimmäisenä eikä muusta tärkeämmästä sanottu mitään — silti Mihailov oli riemuissaan. Hän oli itse ajatellut Pilatuksesta samaa, mitä Golenishtshev nyt siitä sanoi. Golenishtshevin huomautuksen arvoa ei vähentänyt hänen silmissään se seikka, että oli miljoonia ajatuksia, jotka — Mihailov oli siitä varma — olisivat kaikki olleet yhtä oikeita. Hän mieltäytyi Golenishtsheviin tuon huomautuksen vuoksi ja siirtyi äkkiä alakuloisuuden tilasta riemun tilaan. Taulu kävi eläväksi hänen edessään koko siinä sanoin ilmaisemattomassa monisäkeisyydessään, mikä on kaikelle elävälle ominaista. Mihailov yritti taas sanoa, että niin hänkin oli Pilatukseen ymmärtänyt, mutta ei kyennyt hillitsemään huultensa vapinaa eikä puhumaan. Vronski ja Anna puhelivat myös jotain sillä hiljaisella äänellä, jolla tavallisesti puhutaan taidenäyttelyissä osaksi taiteilijan loukkaamisen pelosta, osaksi siitä syystä, ettei muiden kuullen tultaisi sanoneeksi tyhmyyttä, niin kuin taiteesta puhuttaessa helposti käy. Mihailovista tuntui, että taulu oli tehnyt vaikutuksen heihinkin. Hän siirtyi lähemmäs heitä.

— Miten ihmeellinen on Kristuksen ilme! sanoi Anna. Kaikesta, mitä hän näki, tuo ilme miellytti häntä kaikkein eniten, ja hän tunsu, että se oli taulun keskus ja että sen vuoksi tämä kiitos olisi taiteilijalle mieleen. — Näkee että hän säälii Pilatusta.

Se oli taaskin yksi niitä miljoonia oikeita ajatuksia, joita taulusta ja siinä olevasta Kristus-hahmosta saattoi löytää. Anna oli sanonut Kristuksen sääliivän Pilatusta. Kristuksen ilmeessä täytyi olla myös sääliä, koska koko hänen olemuksensa ilmaisi rakkautta, ylimaallista tyyneyttä, kuolemanvalmiutta ja sanojen turhuuden tuntua. Pilatuksessa oli kuin olikin virkamiestä ja Kristuksessa sääliä, koska toisessa oli lihan, toisessa hengen elämä henkilöityneenä. Kaikki tämä ja paljon muuta välähti Mihailovin mielessä. Ja taaskin hänen kasvonsa säteilivät riemusta.

— Niin, ja miten tuo hahmo on tehty, kuinka ilmava se on! sanoi Golenishtshev, aivan kuin tahtoen osoittaa tällä huomautuksella, ettei hän hyväksynyt itse kuvan sisältöä ja ajatusta.

— Niin, ihmeellistä mestaruutta! sanoi Vronski. — Kuinka hyvin nuo taaempänä olevat hahmot erottuvat! Sitä se tekniikka merkitsee! huomautti hän Golenishtsheville viitaten heidän äskeiseen keskusteluunsa, jonka aikana Vronski oli tuskitellut tuon tekniikan omaksumisen vaikeutta.

— Niin, niin aivan ihmeellistä! vahvistivat Golenishtshev ja Anna. Vaikka Mihailov olikin mielihyvän vallassa, koska huomautus tekniikasta kipeästi hänen sydämeensä, ja hän katsahti vihaisesti Vronskiin ja kurtisti kulmiaan. Hän oli usein kuullut tuon sanan eikä voinut ollenkaan ymmärtää, mitä sillä oikeastaan tarkoitettiin. Hän tiesi, että sillä ymmärrettiin kokonaan sisällöstä riippumatonta mekaanista piirtämisiä maalaamiskykyä. Usein hän oli huomannut, että tekniikka asetettiin sisäisen arvon vastakohtaksi, ikään kuin sen avulla voisi maalata hyvin sitä, mikä on huonoa. Hän tiesi, että tarvittiin paljon tarkkuutta ja hellävaraisuutta siihen, ettei verhoa poistaessaan vahingoittaisi itse taideteosta ja siihen että saisi poistetuksi kaikki verhot; mutta mitään maalaustaitoa tai tekniikkaa siinä ei vaadittu. Jos pienelle lapselle tai kyökkipiialle olisi samalla tavoin avautunut se, mitä hän, taiteilija, näki, hekin olisivat osanneet paljastaa sen, mitä näkivät. Eikä kaikkein kokenein ja taitavinkaan maalariteknikko voisi pelkällä mekaanisella kyvyllään maalata mitään, jolleivät sisällön puitteet olisi hänelle ensin selvinneet. Lisäksi Mihailov näki, että jos kerran puhuttiin hänen tekniikastaan, ei se ainakaan ansainnut kehumista. Kaikessa, mitä hän maalasi ja oli maalannut, hän näki silmiinpistäviä puutteellisuuksia, jotka johtuivat varomattomuudesta verhojen aukaisemisessa ja joita oli nyt enää mahdoton korjata turmelematta koko teosta, ja melkein kaikissa hahmoissa ja kasvoissa hän näki vielä riisumattomien verhojen jätettä, jotka pilasivat taulua.

— Erään huomautuksen voisi esittää, jos sallitte... huomautti

Golenishtshev.

— Oi, mielelläni, olkaa niin hyvä, sanoi Mihailov teennäisesti hymyillen.

— Sen vain, että hän on teidän taulussanne ihmisjumala eikä jumalihminen. Minä kyllä tiedän, että olette niin tahtonutkin.

— Minä en ole voinut kuvata sitä Kristusta, jota minulla ei ole sielussani, sanoi Mihailov synkästi.

— Niin, mutta siinä tapauksessa, jos te sallitte minun lausua ajatukseni... Teidän taulunne on niin hyvä, ettei minun huomautukseni voi sitä vahingoittaa, ja se on sitä paitsi vain minun yksityinen ajatukseni. Te olette käsitellyt aihetta eri tavalla. Itse aihekin on toinen. Mutta ajatellaanpa esimerkiksi Ivanovia. Minä olen sitä mieltä, että jos Kristus on asetettu pelkän historiallisen henkilön asemaan, Ivanovin olisi ollut parempi valita jokin toinen historiallinen aihe, sellainen, joka on vielä tuore ja koskematon.

— Mutta jos se on suurin aihe, mitä taiteella on käytettävänään?

— Jos etsii, niin löytää kyllä muitakin. Onhan kyllä niin, ettei taide siedä väittelyä tai harkintaa. Mutta Ivanovin taulua katsellessa tulee uskovan ja uskottoman mieleen kysymys, onko siinä kuvattu olento Jumala; vai eikö ole, ja vaikutelman yhtenäisyys särkyy.

— Kuinka niin? sanoi Mihailov. — Liekö siitä enää erimielisyyttä sivistyneiden kesken?

Golenishtshev ei ollut samaa mieltä ja pitäytyen yhä taiteessa niin tärkeän vaikutelman ykseyden vaatimuksessa hän saattoi Mihailovin alakynteen.

Mihailov oli kuohuksissaan, mutta ei osannut sanoa mitään ajatuksensa puolustamiseksi.

XII

Anna ja Vronski olivat jo pitkään vaihtaneet merkitseviä katseita pahoitellen ystävänsä viisasta lavertelua; viimein Vronski siirtyi isäntää odottamatta toisen, pienemmän taulun luo.

— Oi, miten ihana, miten ihmeellisen ihana! puhelivat he yhteen ääneen.

"Mihin he niin ihastuivat?" ajatteli Mihailov. Hän ei edes muistanut tuota kolme vuotta sitten maalaamaansa taulua. Hän oli unohtanut kaikki ne tuskat ja riemut, joita oli sitä maalatessaan kokenut, kun se oli yksin kuukausimäärä päivällä ja yöllä herkeämättä ollut hänen mielessään; hän oli unohtanut sen, kuten hän aina unohti valmistuneet taulunsa. Hän ei edes tahtonut katsoa siihen ja hän oli asettanut sen esiin vain siksi, että odotti englantilaista, joka halusi ostaa sen.

— Niin, se on jo vanha taulu, hän sanoi.

— Mainio! sanoi Golenishtshev, johon taulun ihanuus näytti todellakin tehonneen.

Kaksi poikaa oli ongella raitojen varjossa. Toinen, vanhempi, oli juuri heittänyt onkensa jokeen ja johdatti huolellisesti koha keskemmäksi, pois pensaan takaa, kokonaan syventyneenä toimeensa; toinen, nuorempi, makasi ruohikossa pörröinen vaaleatukkainen pää kyynärvarsien varassa ja katseli veteen miettivin sinisin silmin. Mitähän hän mahtoi ajatella?

Tuon taulun toisissa herättämä ihastus hipaisi Mihailovissa entistä, luomistyön aikaista haltioitumista, mutta hän pelkäsi ja varoi tuota turhanpäiväistä palaamista menneisiin mielialoihin ja tahtoi sen vuoksi — niin hyvillään kuin olikin kiitoksista — johdattaa vieraansa kolmannen taulun luo.

Mutta Vronski kysyi, eikö hän myisi sitä taulua. Kiihtyneessä tilassa olevalle Mihailoville raha-asioista puhuminen oli sangen vastenmielistä.

— Se on pantu siihen myytäväksi, vastasi hän kurtistaen synkästi kulmiaan.

Kun vieraat olivat lähteneet pois, Mihailov istuutui Pilatusta ja Kristusta esittävän taulunsa ääreen ja muisteli, mitä kaikkea vieraat olivat siitä sanoneet, tai oikeammin, mitä he olivat tarkoittaneet sanoillaan. Ihme kyllä kaikki se, mikä oli tuntunut hänestä niin merkittävältä heidän läsnä ollessaan, kun hän oli ajatuksissaan asettanut heidän näkökannalleen, kadotti nyt kaiken merkityksensä. Hän

katseli taas tauluaan ehein taiteilijankatsein ja sai takaisin entisen varmuutensa taulunsa täydellisyydestä ja merkittävydestä. Se varmuus sulki pois kaikki muut intressit ja antoi hänelle työskentelyyn tarvittavan jännitteen.

Kristuksen jalan linjoissa oli kyllä parannettavaa. Hän otti paletin ja ryhtyi työhön. Korjatessaan jalkaa hän vilkuili vähän väliä taaempaan olevaa Johanneksen hahmoa, jota vieraat eivät olleet huomanneetkaan, mutta jonka hän tiesi täydellisyyden huipuksi. Korjattuaan jalan hän aikoi ryhtyä viimeistelemään tuota hahmoa, mutta tunsikin olevansa liian kiihtynyt. Hänen oli yhtä vaikea tehdä työtä liian kiihkeänä ja tarkkanäköisenä kuin kylmänäkin. Kylmyyden ja luomishehkun välillä oli olemassa vain yksi porras, missä oli hyvä tehdä työtä. Mutta tänään hän oli liian kuohuksissa. Hän aikoi peittää taulunsa, mutta jäikin pitelemään toisella kädellään suojakangasta ja katseli Johanneksen kuvaa kauan, kasvot onnellisessa hymyssä. Viimein hän laski aivan kuin surumielisenä suojakangasta alas ja lähti kotiinsa väsyneenä mutta onnellisena.

Vronski, Anna ja Golenishtshev olivat kotiin palatessaan erityisen vilkkaalla ja hyvällä tuulella. He puhelivat Mihailovista ja hänen tauluistaan. Sana kyky[8], jolla he tarkoittivat luontaista, miltei fyysistä, älystä ja sydäimestä riippumatonta taipumusta ja yleensä kaikkea, mitä taiteilija oli sielussaan elänyt, toistui tuon tuostakin heidän puheissaan, sillä heidän oli pakko turvautua siihen voidakseen puhua asiasta, josta heillä ei ollut mitään käsitystä, mutta josta heidän täytyi saada puhua. He sanoivat, että oli mahdoton kieltää Mihailovin kyvykkyyttä, mutta että hänen kykynsä eivät voineet kehittyä sivistyksen puutteessa — seikka, joka on venäläisten taiteilijain yhteinen onnettomuus. Mutta poikia kuvaava taulu oli painunut heidän mieleensä, ja he palasivat puheissaan yhtenänsä siihen. "Tavattoman suloinen maalaus! Miten taitavasti hän on sen osannut tehdä, ja miten yksinkertaisesti! Hän ei itse ymmärrä, miten hyvä sen on! Täytyy pitää muistissa ja ostaa se häneltä", puheli Vronski.

XIII

Mihailov möi Vronskille taulunsa ja suostui tekemään Annan muotokuvan. Määräpäivänä hän tuli ja aloitti työnsä.

Viidennen istunnon jälkeen muotokuva jo hämmästytti kaikkia, varsinkin Vronskia, ei ainoastaan näköisyydellään, vaan myös erityisellä kauneudellaan. Oli omituista, kuinka Mihailov oli voinut löytää kuvattavansa erityisen kauneuden. "Vain se, joka on tuntenut ja rakastanut häntä, niin kuin minä olen rakastanut, on voinut tavoittaa tuon hänen kaikkein suloisimman sielukkaan ilmeensä", ajatteli Vronski, vaikka olikin oppinut tuntemaan tuon ilmeen vasta tästä muotokuvasta. Mutta ilme oli niin osuva, että hän ja muut luulivat jo kauan tunteneensa sen.

— Kuinka kauan minä olen ponnistellut enkä ole saanut aikaan mitään, sanoi Vronski omasta kuvastaan, — ja hän vain vilkaisi ja maalasi. Siinä sen näkee, mitä tekniikka merkitsee.

— Se tulee aikaa myöten, lohdutteli Golenishtshev, jonka mielestä Vronskilla oli kykyjä ja ennen kaikkea sivistystä, ylevämmän taidekäsityksen välttämätöntä pohjaa. Golenishtshevin vakaumusta Vronskin kyvyistä ylläpiti sekin seikka, että hän tarvitsi Vronskin myötätuntoa ja kiitosta omille artikkeleilleen ja ajatuksilleen, ja hän tunsikin, että kiitoksen ja kannatuksen tuli olla molemminpuolista.

Vieraassa ympäristössä, varsinkin Vronskin palazzossa, Mihailov oli aivan toinen mies kuin omassa työpajassaan. Hän oli virallisen kohtelias aivan kuin olisi pelännyt lähestyä ihmisiä, joita ei kunnioittanut. Hän nimitti Vronskia "teidän ylhäisyydeksenne" eikä jäänyt koskaan, Annan ja Vronskin pyynnöistä huolimatta, heille päivälliselle eikä käynyt heillä muuten kuin työn merkeissä. Anna suhtautui häneen lempeämmin kuin muihin ja oli kiitollinen muotokuvastaan. Vronski oli hänelle erittäin kohtelias ja halusi ilmiselvästi kuulla taiteilijan arvion taulustaan. Golenishtshev ei jättänyt käyttämättä hyväkseen tilaisuutta istuttaakseen Mihailoviin oikeita käsityksiä taiteesta. Mutta Mihailov pysyi yhtä kylmänä kaikkia kohtaan. Anna tunsikin taiteilijan katseesta, että tämä mielellään tarkkaili häntä, mutta keskustelua hän vältti. Vronskin puhuessa hänen maalaustyöstään hän ei koskaan vastannut mitään ja pysytteli yhtä itsepintaisesti vaiti, kun hänelle näytettiin Vronskin tauluja; samoin nähtävästi Golenishtshevin selitykset vain vaivasivat häntä eikä hän viitsinyt väittää niitä vastaan.

Mihailovin hillitty ja ikävä, melkein vihamielinen käytöstapa ei miellyttänyt heitä. He olivatkin hyvillään, kun ihana muotokuva valmistui ja jäi heidän käsiinsä ja taiteilija lakkasi käymästä talossa.

Golenishtshev sanoi ensimmäisenä ajatuksen, joka oli ollut kaikkien mielessä, nimittäin että Mihailov tunsikin kateutta Vronskia kohtaan.

— Olettakaamme, ettei hän oikeastaan kadehdi, sillä hän on kieltämättä kyky; mutta häntä harmittaa se, että rikas hovimies, päälle päätteeksi kreivi — nehän vihaavat kaikkea sellaista — saattaa ilman erityistä vaivannäköä saada aikaan samaa, jollei parempaakin kuin hän, joka on omistanut sille koko elämänsä. Niin suuri tekijä on sivistys, jota hänellä ei ole.

Vronski puolusti Mihailovia, mutta sisimmässään hän uskoi tuon, sillä hänen käsityksensä mukaan toisesta, alemmasta maailmasta oleva ihminen ei voinut olla tuntematta kateutta.

Annan muotokuvien, jotka he molemmat, sekä hän että Mihailov, olivat maallanneet mallista, olisi pitänyt osoittaa Vronskille, mikä ero oli olemassa hänen ja Mihailovin välillä. Mutta hän ei nähnyt sitä. Vasta Mihailovin lähdettyä hän lakkasi maalaamasta kauan valmistelemaansa Annan muotokuvaa katsoen sen nyt tarpeettomaksi. Sen sijaan hän jatkoi tauluaan, jonka aihe oli keskiajan elämästä. Hän itse ja Golenishtshev ja Anna olivat kaikki sitä mieltä, että taulu oli erittäin hyvä, sillä se muistutti paljon enemmän kuuluisia maalauksia kuin Mihailovin tekeillä oleva taulu.

Mihailov puolestaan oli vielä heitäkin iloisempi työn päättymisestä. Sillä vaikka Annan muotokuva oli häntä innostanutkin, hänelle oli suuri helpotus päästä kuulemasta Golenishtshevin jaarituksia taiteesta ja katselemasta Vronskin maalauksia. Hän tiesi, että oli mahdotonta kieltää Vronskia maalamista huvikseen; hän tiesi, että kaikilla harrastelijoilla oli täysi oikeus maalata mitä mieli teki, mutta häntä se vaivasi. Eihän ketään voinut kieltää tekemästä itselleen suurta vahanukkeja ja syleilemästä sitä. Mutta jos tuo vahanuken tekijä istuutuisi nukkeineen rakastuneen ihmisen eteen ja alkaisi hyvällä vahanukkeaan niin kuin rakastunut hyväilee rakastettuaan, se kiusaisi rakastunutta. Saman kiusallisen tunteen vallassa Mihailov oli Vronskin maalauksia katsellessaan; häntä nauratti ja harmitti, sääliitti ja loukkasi se, mitä hän näki.

Vronskin innostus maalaukseen ja keskiaikaan ei kestänyt kauan. Hänellä oli sentään sen verran maalaustaiteellista makua, ettei hän voinut maalata tauluaan loppuun. Taulu jäi kesken. Vronski tunsi hämärästi, että viat, joita alussa tuskin huomasi, tulisivat hyvin silmään pistäviksi, jos taulua jatkettaisiin. Hänen kävi samoin kuin oli käynyt Golenishtshevin, joka tunsi, ettei hänellä ollut mitään sanomista ja joka alituisesti petti itseään sillä harhaluulolla, ettei ajatus ollut vielä ehtinyt kypsyä ja että hän paraikaa kypsytteli sitä ja kokoili aineksia. Mutta Golenishtshevia se ärsytti ja kiusasi, kun taas Vronskin oli vaikea antautua itsepetoksen ja nyrpeyden valtaan. Luonteenomaisella päättäväisyydellään hän lakkasi maalaamasta, tarvitsematta siihen sen enempiä selityksiä tai puolustuspuheita.

Mutta ilman tätä harrastusta alkoi hänen ja hänen maalausintonsa kylmenemistä kummastelevan Annan elämä italialaisessa kaupungissa tuntua niin ikävältä, palazzo muuttui niin vanhaksi ja likaiseksi, ikkunaverhojen tahrat, lattian rakokset ja katonreunuksen kulunut rappaus kävivät niin epämiellyttävän silmään pistäviksi, ja heitä alkoi niin kyllästyttää samaisen Golenishtshevin, erään italialaisen professorin ja saksalaisen matkailijan seura, että elämäntapaa täytyi muuttaa. He päättivät matkustaa takaisin Venäjälle ja asettua maalle asumaan. Pietarissa Vronski aikoi suorittaa omaisuudenjaon veljensä kanssa, ja Anna aikoi tavata poikaansa. Kesän he aikoivat viettää Vronskin suurella perintötilalla.

XIV

Levin oli ollut naimisissa kolme kuukautta. Hän oli onnellinen, mutta aivan eri tavalla kuin oli odottanut. Hän joutui tuon tuostakin pettymään entisten haaveidensa suhteen, mutta niiden sijaan tuli odottamatta uusia viehättäviä asioita. Hän oli onnellinen, mutta joka askeleella, jonka hän otti uuden perhe-elämän piirissä, hän huomasi, että kaikki oli aivan toisenlaista kuin hän oli kuvitellut. Hän tunsi koko ajan samaa kuin ihminen, joka oli rannalta ihastellut veneen tasaista, onnellista liukumista järvellä ja istunut sitten itse veneeseen. Hän näki, ettei riittänyt, että istui aloillaan, venettä keikuttamatta, vaan täytyi pitää aina mielessään, mihin oli soutamassa. Piti myös ottaa huomioon, että jalkojen alla oli syvä vesi, että täytyi soutaa ja että tottumattomiin käsiin koski. Sitä oli helppo katsella, mutta soutaminen oli hyvin vaikeata joskin riemukasta.

Katsellessaan poikamiesaikoinaan toisten avioelämää, sen pikku huolia, riitoja ja mustasukkaisuutta, Levin oli ylenkatseellisesti hymyillyt sille sielussaan. Hän oli ollut niin varma siitä, että hänen tulevassa avioelämässään ei mikään sellainen voisi tulla kysymykseen ja että sen kaikki ulkonaiset muodotkin tulisivat olemaan aivan erilaisia kuin muiden ihmisten elämä. Mutta Levinin ja hänen vaimonsa elämästä ei tullut mitenkään erityistä, päinvastoin, se kutoutui kokonaan juuri niistä mitättömistä pikkuseikoista, joita Levin oli ennen siinä määrin halveksinut, mutta jotka nyt hänen tahtomattaan

olivat ihmeellisen ja peruuttamattoman merkityksellisiä. Ja Levin näki, ettei kaikkien noiden pikkuseikkojen järjestäminen ollutkaan niin helppoa kuin hän ennen oli otaksunut. Vaikka Levin oli luullut ymmärtävänsä perhe-elämää paremmin kuin kukaan, hän oli — kuten kaikki miehet — väkisinkin kuvitellut sitä pelkäksi rakkauden juhlaaksi, jota mitkään pikkuhuolet eivät saisi häiritä. Hän oli ajatellut tekevänsä työtään ja lepäävänsä siitä rakkauden onnessa. Hänen vaimonsa tuntisi olevansa rakastettu ja sillä hyvä. Mutta miehille tyypilliseen tapaan hän oli unohtanut, että vaimollakin olisi oma työnsä. Ja hän ihmetteli, kuinka tuo runollinen, ihana Kitty saattoi — eikä vain ensimmäisinä viikkoina, vaan jo ensimmäisinä päivinä — välittää, huolehtia ja pitää lukua pöytäliinoista, huonekaluista, vieraspatjoista, tarjoilusta, kokista, päivällisestä jne. Jo ennen naimisiinmenoa Levin oli kummastellut, että Kitty oli niin varmasti kieltäytynyt ulkomaanmatkasta ja päättänyt lähteä maalle, ikään kuin hän olisi tiennyt, mikä oli tarpeellista ja osannut ajatella muutakin kuin rakkauttaan. Se oli pistellyt Leviniä silloin, ja nytkin Kittyn puuhailu pikkuaasioiden parissa silloin tällöin loukkasi häntä. Mutta hän näki, että se oli Kittyille välttämätöntä. Ja vaikkakaan hän ei ymmärtänyt noiden huolien syytä ja naureskeli niille, hän ei voinut olla ihastelematta Kittyn toimia, sillä rakasti vaimoaan. Hän naureskeli sille, miten Kitty sijoitteli Moskovasta tuodut huonekalut, miten hän sisusti uudelleen oman ja miehensä huoneen, miten asetti ikkunaverhot, mitkä huoneet hän määräsi tulevien vieraiden ja Dollyn varalle, miten järjesti uuden kamarineitonsa huoneen, tilasi päivällisen vanhalta kokilta ja kinasteli Agafja Mihailovnan kanssa ruokatavaroiden hoidosta. Levin näki kokkivanhuksen kuuntelevan hymyilevänä ja ihailien nuoren rouvan taitamattomia, mahdottomia käskyjä; hän näki miten Agafja Mihailovna mietteissään pudisteli lempeästi päätään rouvan ruokakomeroja koskeville määräyksille; hän näki myös miten suloinen Kitty oli tullessaan itkien ja nauraen kertomaan hänelle, että Masha oli tottunut pitämään häntä neitinä, minkä vuoksi kukaan ei totellut häntä. Levinistä tämä kaikki oli herttaista mutta omituista, ja hän arveli, että ilman sitä olisi ollut parempi.

Levin ei tiennyt mitään siitä uutuudenviehätyksestä, jota Kitty koki, kun hän nyt saattoi tilata mitä halusi, ostaa mielin määrin makeisia, kuluttaa rahaa niin paljon kuin tahtoi ja käskeä laittamaan niitä leivoksia, mitä kulloinkin mieli teki sen sijaan, että kotonaan hän ei ollut voinut aina tyydyttää haluaan, jos oli tehnyt mieli vaikkapa hapankaalia tai makeisia.

Hän ajatteli nyt ilomielin Dollyn ja lasten tuloa erityisesti sen vuoksi, että hän saisi tilata lapsille kunkin mielileivoksen ja kuulla Dollyn lausuntoja talon uudesta järjestyksestä. Hän ei tiennyt itse mistä syystä, mutta kotitalous kiinnosti häntä kovasti. Tuntien vaistomaisesti kevään lähestyvän ja tietäen sadepäivien olevan tulossa hän rakensi parhaansa mukaan pesäänsä tahtoen yhtäaikaa sekä rakentaa sitä että oppia, miten rakennustyötä oli tehtävä.

Kittyn pikkutarkka puuhailu ei lainkaan muistuttanut Levinin ylevää ihannetta alkuaikojen onnesta, ja tämä oli yksi Levinin pettymyksistä. Toisaalta tuo suloinen huolestuneisuus, jonka syytä hän ei ymmärtänyt, mutta josta hän ei voinut olla pitämättä, oli viehättävämpiä uusia piirteitä Kittyssä.

Toinen pettymyksen ja viehätysten aihe olivat riidat. Levin ei ollut koskaan voinut aavistaa, että hänen ja hänen vaimonsa suhteissa saattaisi ilmetä mitään muuta kuin hellyyttä, kunnioitusta ja rakkautta, mutta jo aivan ensimmäisinä päivinä heidän välilleen syntyi riita, jonka tuoksinassa Kitty sanoi, ettei Levin rakastanut vaimoaan vaan ainoastaan itseään, purskahti itkuun ja alkoi huutoa käsillään.

Tämä heidän ensimmäinen riitansa johtui siitä, että Levin oli lähtenyt uudelle lohkotilalleen ja viipynyt siellä puoli tuntia kauemmin kuin oli luvannut, sillä hän oli lähtenyt takaisin oikotietä ja eksynyt. Hän ajoi kotiin ajatellen yksinomaan vaimoaan, tämän rakkautta ja omaa onneaan, ja mitä lähemmäksi kotia hän tuli, sitä suurempaa hellyyttä hän tunsu vaimoaan kohtaan. Hän juoksi sisään saman, jopa voimakkaamman tunteen vallassa kuin oli aikanaan saapunut Shtsherbatskille pyytämään Kittyä omakseen. Yllättäen hän näkikin niin synkän ilmeen, ettei ollut vielä koskaan nähnyt sellaista vaimonsa kasvoilla. Hän aikoi suudella vaimoaan, mutta tämä sysäsi hänet pois.

— Mitä sinä?

— Oletpas sinä iloinen... alkoi Kitty koettaen olla kylmän myrkyllinen.

Mutta tuskin hän oli avannut suunsa, kun järjettömän mustasukkaisuuden aiheuttamat nuhteet ryöpsähtivät virtana Levinin yli purkaen kaiken sen, mikä oli vaivannut Kittyä tuona puolena tuntina, jonka hän oli hievahtamatta istunut ikkunalla odottamassa. Vasta silloin Levin ymmärsi ensimmäisen kerran sen, mitä ei ollut ymmärtänyt saattaessaan Kittyä kirkosta vihkimisen jälkeen. Hän ymmärsi, ettei Kitty ollut hänelle vain läheinen, vaan että hän ei enää tiennyt, mihin Kitty päättyi ja mistä hän itse alkoi. Hän ymmärsi sen siitä kipeästä kahtiajaon tunteesta, jota hän tunsu tuona hetkenä. Ensin hän loukkaantui, mutta samassa hän jo tunsu, ettei Kitty voinut loukata häntä, sillä tähän oli hän itse. Hänestä tuntui hetken samalta kuin ihmisestä, joka saa äkkiä voimakkaan iskun takaapäin, kääntyy harmissaan ja kosta jaanotot taakseen hakien syyllistä, mutta huomaakin itse vahingossa kolauttaneensa päänsä ja ymmärtää, ettei ole syytä vihoitella kenellekään ja että hänen täytyy kestää ja

hoitaa kipunsa itse.

Myöhemmin hän ei enää koskaan kokenut sitä yhtä voimakkaasti, mutta tällä ensimmäisellä kerralla hänen oli vaikea päästä tasapainoon tapahtuneen jälkeen. Luonnostaan herännyt tunne käski häntä puolustautumaan ja osoittamaan vaimolleen, kuinka väärin ja pahoin tämä oli tehnyt; mutta se olisi vain hermostuttanut Kittyä vielä enemmän ja suurentanut heidän välistään juopaa, mikä tässä asiassa oli surullisinta. Toinen totunnainen tunne kehotti Leviniä osoittamaan, että hän oli syytön ja Kitty itse syyppää; mutta toinen voimakkaampi tunne käski niin pian kuin suinkin luomaan umpeen syntyneen railon, ettei se vain pääsisi suurentumaan. Oli kyllä kiusallista ottaa sellainen väärä syytös niskoilleen, mutta oli vielä pahempi haavoittaa toista tekemällä itsensä syyttömäksi. Niin kuin puoliuunessa kipua kärsivä ihminen hänkin tahtoi repäistä kipeän kohdan irti ja heittää sen pois, mutta tajusi herättyään, että kipeä kohta olikin hän itse. Täytyi vain koettaa auttaa kipeää kohtaa kestäämään, ja niin hän koetti tehdä.

He tekivät sovinnon. Tuntien oman syyllisyytensä Kitty oli sen jälkeen entistä hellempi miehelleen, ja heidän onnensa kasvoi kaksinkertaiseksi. Mutta siitä huolimatta tuli uusia yhteentörmäyksiä, usein aivan odottamattomista ja vähäpätöisistä syistä. Ne johtuivat monesti siitäkin, etteivät he vielä tienneet, mikä toiselle oli tärkeää, ja siitä, että kumpikin oli alkuaikoina usein huonolla tuulella. Kun toinen oli hyvällä ja toinen huonolla tuulella, sopu ei häiriytynyt, mutta kun kumpikin sattui olemaan pahalla päällä, syntyi yhteentörmäyksiä niin käsittämättömän mitättömistä seikoista, etteivät he jälkeinpäin mitenkään voineet ymmärtää, mistä riita oli alkanut. Tosin heidän kummankin ollessa hyvällä tuulella heidän elämänilonsa kaksinkertaistui. Mutta kuitenkin tämä avioelämän alkuvaihe oli heille vaikeaa aikaa.

Koko tuon ajan ilmassa oli erityistä kireyttä, ikään kuin heitä yhdistävää ketjua olisi temmottu puoleen ja toisen. Yleensäkin kuherruskuukausi eli ensimmäinen häiden jälkeinen kuukausi, jolta Levin toisten puheiden perusteella oli odottanut niin paljon, oli kaikkea muuta kuin kuhertelua, ja se jäikin molempien mieleen heidän elämänsä raskaimpana ja nöyryyttävimpänä ajanjaksona. He koettivat myöhemmin kumpikin pyyhkäistä muististaan kaikki tuon sairaan ajan rumat ja häpeälliset seikat, sillä noina viikkoina he olivat harvoin normaalissa mielentilassa eivätkä oikein tunnistanee itseään.

Vasta kolmantena kuukautena häiden jälkeen, kun he olivat palanneet Moskovasta vietettyään siellä kuukauden, heidän elämänsä alkoi sujua tasaisemmin.

XV

He olivat juuri saapuneet Moskovasta ja iloitsivat saadessaan olla omassa rauhassaan. Levin istui huoneessaan kirjoituspöytänsä ääressä ja kirjoitti. Vanhanaikaisella nahkasohvalla, joka oli ollut siinä Levinin isän ja isoisänkin aikana, istui Kitty violetissa puvussaan — samassa, jota hän oli pitänyt naimisissa olonsa ensimmäisinä päivinä ja joka oli niin rakkaana painunut Levinin muistiin — ja ompeli brodyryrityötään. Levin mietti ja kirjoitti, ja vaistosi kaiken aikaa ilolla Kittyn läheisyyden. Hän ei ollut jättänyt maataloustoimiaan eikä teostaan, jonka oli määrä esittää uudet taloudenpidon perusteet; mutta yhtä pieniltä ja mitättömiltä kuin nuo toimet ja aatteet olivat hänestä ennen näyttäneet sen pimeyden rinnalla, joka oli peittänyt häneltä koko elämän, yhtä vähäarvoisilta ja pieniltä ne tuntuivat nyt alkamassa olevan, onnen valon kirkastaman elämän rinnalla. Hän jatkoi töitään, mutta tunsu huomionsa painopisteen siirtyneen muualle ja tiesi sen vuoksi katsovansa asioita aivan toisin, selkeämmin. Ennen hän oli paennut elämäänsä tuohon työhön. Ennen hän oli tuntenut, että ilman sitä hänen elämänsä olisi liian synkkä. Nyt kirjoitustyö oli hänelle välttämätöntä siksi, ettei elämä olisi liian yksitoikkoisen valoisaa. Otettuaan taas esiin paperinsa ja luettuaan aiemmin kirjoittamansa hän tunsu ilokseen, että asia oli vaivan arvoinen. Monet entiset ajatukset tuntuivat kyllä liioitelluilta ja äärimmilleen viedyiltä, mutta monet kohdat, jotka olivat olleet ennen hämäriä, selvenivät, kun hän palautti kokonaisuuden mieleensä. Hän kirjoitti nyt Venäjän maanviljelyksen epäedullisen aseman syitä käsittelevää uutta lukua. Hän tahtoi osoittaa, ettei köyhyys Venäjällä johtunut ainoastaan maaomaisuuden väärästä jaosta ja virheellisestä suunnasta, vaan että sitä lisäsi suuresti Venäjälle viime aikoina niin luonnottomasti ulkoa ympätty kulttuuri. Sen piirteitä olivat varsinkin liikenneyhteydet, rautatiet, joiden seurauksena elämä oli keskittynyt kaupunkeihin; ylellisyyden kasvaminen ja siitä johtuva tehdasteollisuuden, luottolaitoksen ja siihen liittyvän pörssikeinottelun kehitys, mikä kaikki oli koitunut maanviljelyksen vahingoksi. Hän arveli, että valtiossa, jossa varallisuus saa kehittyä luonnollisesti, edellä kuvatut ilmiöt seuraavat vasta sitten, kun maanviljelykseen on uhrattu paljon työtä ja kun se on päässyt kunnollisiin tai ainakin määrättyntasoihin olosuhteisiin. Samoin hän oli sitä mieltä, että maan varallisuuden täytyi kasvaa tasasuhteisesti ja ennen kaikkea niin, etteivät muut varallisuuden haarat pääsisi

maanviljelyksen edelle. Tiettyä maanviljelyksen tasoa vastasi hänen mielestään tietty liikenneyhteyksien taso. Siksi rautatiet, jotka oli rakennettu valtiollisten eikä taloudellisten tarpeiden vaatimuksesta, olivat hänestä Venäjän väärin järjestetyn maatalouden oloissa ennenaikaisia. Sen sijaan että ne olisivat edistäneet maanviljelystä, kuten oli toivottu, ne olivat ajaneet siitä ohi ja laajentamalla teollisuutta ja luotonantoa saaneet sen kehityksen pysähtymään. Sen vuoksi, Levin arveli, niin kuin yhden elimen yksipuolinen ja ennenaikainen kehittyminen elävässä kehossa on haitaksi yleiselle kehitykselle, olivat luotot, yleiset kulkulaitokset ja tehdasteollisuuden vaurastuminen — niin tärkeitä kuin ne kaikki olivatkin Euroopassa, missä ne vastasivat aikaansa — tehneet Venäjän varallisuuden yleiselle kasvulle vain vahinkoa syrjäyttäessään ajan tärkeimmän kysymyksen, maanviljelysolojen järjestämisen.

Levinin kirjoittaessa Kitty mietti, miten luonnottoman huomaavainen hänen miehensä oli ollut nuoren ruhtinas Tsharskin seurassa, joka oli hyvin tahdittomasti liehakoinut Kittyä päivää ennen lähtöä. Varmaan hän on mustasukkainen, ajatteli Kitty. — Voi taivas, miten hän on herttainen ja hassu! Mustasukkainen minusta! Tietäisipä hän, etten välitä heistä kenestäkään enempää kuin Pjotr-kokista, hän ajatteli katsoessaan oudoin omistajan tuntein miehensä niskaa ja punertavaa kaulaa. — Vaikka onkin sääli häiritä häntä (mutta ehtiihän hän vielä!), niin koetan katsoa häntä kasvoihin; tunteekohan hän, että minä katson? Minä tahdon, että hän kääntyy... tahdon, tahdon! ja hän avarsi silmänsä suuriksi koettaen siten lisätä katseensa voimaa.

— Niin, ne vetävät puoleensa kaikki mehut ja antavat valheellisen loiston... mutisi Levin lakaten kirjoittamasta. Hän tunsu kasvoillaan Kittyn katseen ja hymyn ja vilkaisi sivulleen.

— Mitä? hän kysyi hymyillen ja nousi.

"Katsoipas", ajatteli Kitty.

— Ei mitään, minä vain tahdoin saada sinut katsomaan itseeni, hän sanoi katsoen mieheensä ja koettaen arvata, harmittiko häntä vai eikö.

— Että meillä sitten on mukavaa kahden! Minulla, tarkoitin, sanoi Levin ja tuli Kittyn luo kasvot onnesta säteillen.

— Minulla on niin hyvä olla! En lähde enää minnekään, varsinkaan en Moskovaan.

— Mitä sinä äsken ajattelit?

— Minäkö? Minä ajattelin... ei, ei, mene sinä vain kirjoittamaan, älä anna minun häiritä, sanoi Kitty rypistäen huuliaan, — ja minunkin pitää leikata auki nuo reiät, näetkö?

Hän otti sakset ja alkoi leikata.

— Ei, sano nyt, pyysi Levin istuutuen hänen viereensä ja seuraten pienten saksien kaartuvaa liikettä.

— Niin, mitäs minä nyt ajattelin? Minä ajattelin Moskovaa ja sinun niskaasi.

— Mistä hyvästä minä olen saanut tällaisen onnen? Se ei ole luonnollista. Kaikki on liian hyvin, sanoi Levin suudellen Kittyn kättä.

— Minusta se on päinvastoin sitä luonnollisempaa, mitä suurempaa se on.

— Sinulla on tuolla pieni hiustupsu, Levin sanoi kääntäen hellävaroen Kittyn päätä. — Tuossa, näetkös. Ei, ei, me teemme työtä nyt!

Työnteosta ei enää tullut mitään, ja he hypähtivät erilleen kuin pahanteosta yllätettyinä, kun Kuzma tuli ilmoittamaan, että illallinen oli pöydässä.

— Joko kaupungista on tultu? kysyi Levin Kuzmalta.

— Tulivat äsken; purkavat kuormaa.

— Tule pian, Kitty sanoi miehelleen lähtien huoneesta, — muuten minä luen kirjeet yksin. Sitten soitetaan nelikäteisesti.

Jäätyään yksin ja koottuaan vihkonsa uuteen Kittyn ostamaan salkkuun Levin meni uuden pesukaapin luo, jolla oli uusia ja siroja esineitä — nekin Kittyn mukana ilmaantuneita — ja alkoi pestä käsiään. Levin hymyili omille ajatuksilleen ja ravisti niille nuhtelevasti päätään; katumuksen tapainen tunne vaivasi häntä. Hänen nykyisessä elämässään oli tiettyä häpeällisen lellittelyn makua. "Ei ole hyvä elää näin", ajatteli hän. "Lähes kolmeen kuukauteen en ole tehnyt juuri mitään. Tänään ryhdyin oikeastaan

ensimmäisen kerran vakavasti työhöni, ja kuinkas kävi? Juuri pääsin alkuun, kun jo luovutin. Tavalliset toimenikin olen jättänyt melkein kokonaan. En ole paljon seurailut talouttanikaan. Milloin en itse raaski jättää häntä, milloin taas näen, että hänen tulee ikävä. Ja minä kun luulin, että elämä ennen naimisiinmenoa on vain sellaista turhaa, asiaankuulumatonta, ja että vasta naimisiin mentyä alkaa oikea elämä. Ja nyt on pian kolme kuukautta kulunut, enkä minä koskaan ennen ole viettänyt aikaani näin joutilaasti ja hyödyttömästi. Ei, tämä ei käy päinsä, täytyy yrittää. Se ei tietenkään ole hänen syynsä. En voi moittia häntä mistään. Minun itseni olisi pitänyt olla lujempi ja suojata paremmin miehistä riippumattomuuttani. Mutta tällä lailla voi itse tottua ja opettaa hänetkin... Eihän se ole hänen syynsä", hän päätteli itsekseen.

Mutta tyytymättömän ihmisen on vaikea olla moittimatta toista ja juuri kaikkein läheisintä ihmistä siitä, mikä on hänen oman tyytymättömyytensä syynä. Ja Levininkin mieleen tuli hämäriä ajatuksia siitä, ettei syy ollut Kittyssä itsessään ("mihin hän olisi voinut olla syypää?") vaan hänen liiaksi pintapuolisessa ja turhamaisessa kasvatuksessaan ("mokoma tyhmyri se Tsharski: kyllä minä tiedän, että Kitty koetti, mutta ei osannut hillitä häntä"). "Niin, paitsi kiinnostusta taloa kohtaan (sitä on riittämiin), paitsi pukeutumistaan ja brodyiritöitään hänellä ei ole vakavia intressejä. Häntä ei kiinnosta sen paremmin minun työni, maatila, talonpojat, musiikki, johon hänellä on paljon lahjoja, kuin lukeminenkaan. Hän ei tee mitään, mutta on täysin tyytyväinen." Sisimmässään Levin paheksui Kittyä eikä vielä ymmärtänyt, että tämä valmistautui siirtymään siihen pian koittavaan elämänvaiheeseen, jolloin hänen oli yhtäaikaan oltava miehensä vaimo ja talon emäntä ja hoivattava, imetettävä ja kasvatettava lapsiaan. Kitty itse vaistosi sen, ja nyt, tähän pelottavaan tehtävään valmistautuessaan ja iloisena pesäänsä rakennellessaan, hän nautti huolettomista ja onnellisista rakkauden hetkistä soimaamatta niistä itseään.

XVI

Kun Levin tuli yläkertaan, hänen vaimonsa istui uuden hopeisen samovaarin ja uuden teekaluston ääressä lukien kirjettä; kirje oli Dollyltä jonka kanssa Kitty oli vilkkaassa kirjeenvaihdossa. Pienen pöydän ääressä istui vanha Agafja Mihailovna, täysi teekuppi kädessään.

— Rouvanne pani minut tähän, käski istumaan kanssaan, sanoi Agafja Mihailovna ja katsahti Kittyyn ystävällisesti hymyillen.

Noista sanoista Levin ymmärsi, että Agafja Mihailovnan ja Kittyyn välinen draama oli nyt loppunut. Hän näki, että huolimatta kaikesta siitä mielipahasta, jota uusi emäntä oli tuottanut Agafja Mihailovnalta riistämällä tältä hallitusohjat, Kitty oli kuitenkin lopulta voittanut hänen rakkautensa.

— Minäpä katsoin sinunkin kirjeesi, sanoi Kitty antaen miehelleen huonosti töherretyn kirjeen. — Se on luullakseni siltä veljesi naiselta... lisäsi hän. — Minä en lukenut sitä loppuun. Tämä on kotiväeltä ja Dollyltä. Voitko kuvitella! Grisha ja Tanja ovat olleet Sarmatskilla lastenjuhliissa; Tanja on ollut markiisittarena.

Mutta Levin ei kuunnellut häntä, vaan punastui ja otti Marja Nikolajevnan, veljensä entisen rakastajattaren, kirjeen ja alkoi lukea. Se oli jo toinen kirje Marja Nikolajevnalta. Ensimmäisessä hän oli kertonut Nikolai Levinin ajaneen hänet luotaan ilman mitään syytä ja lisännyt siihen liikuttavan lapsellisesti, että vaikka hän olikin taas joutunut kurjuuteen, hän ei pyytänyt eikä tahtonut mitään, mutta häntä vain raastoi se ajatus, että Nikolai Dmitrijevitch joutuisi ilman häntä hukkaan huonon terveytensä tähden, ja pyysi siksi Leviniä pitämään huolta veljestään. Nyt tullessa kirjeessä oli uusia tietoja. Marja Nikolajevna oli löytänyt Nikolai Dmitrijevitchin ja mennyt taas yhteen tämän kanssa Moskovassa, sitten he olivat lähteneet yhdessä erään läänin pääkaupunkiin, mistä Nikolai oli saanut paikan. Siellä tämä oli riitaantunut päällikkönsä kanssa ja lähtenyt takaisin Moskovaan, mutta sairastunut matkalla niin pahasti, että tuskin enää nousee sairastuvoteelta, sanottiin kirjeessä. "Aina vain muistelee teitä, ja rahatkin ovat jo lopussa."

— Luehan mitä Dolly kirjoittaa sinusta, alkoi Kitty hymyillen, mutta, pysähtyi äkkiä huomattessaan miehensä muuttuneen ilmeen. — Mikä sinun on? Mitä on tapahtunut?

— Kirjoittaa, että Nikolai-veli on kuolemaisillaan. Minun täytyy lähteä sinne.

Kittyyn kasvot muuttuivat äkkiä. Kaikki mietteet Tanja-markiisittaresta ja Dollystä häipyivät silmänräpäyksessä.

— Koska sinä sitten lähdet? kysyi hän.

— Huomenna.

— Minä tulen mukaan, saanhan tulla?

— Eihän toki, Kitty, sanoi Levin moittivasti.

— Miksi niin? kysyi Kitty loukkaantuneena siitä, että hänen miehensä suhtautui niin vastahakoisesti ja paheksuvasti hänen ehdotukseensa.

— Miksi minä en saisi tulla? Enhän minä häiritse sinua. Minä...

— Minä matkustan siksi, että veljeni on kuolemaisillaan, sanoi Levin.

— Mutta mitä varten sinä...

— Mitäkö varten? Samaa varten kuin sinäkin.

"Tällaisenaikin minulle niin tärkeänä hetkenä hän ajattelee vain sitä, että hänen tulee ikävä yksin", ajatteli Levin. Häntä harmitti tuollainen veruke näin tärkeässä asiassa.

— Se ei käy päinsä, sanoi Levin ankarasti.

Agafja Mihailovna, joka näki, että asiasta tulee riita, asetti hiljaa kuppinsa pöydälle ja poistui huoneesta. Kitty ei edes huomannut häntä. Hänen miehensä viime sanojen sävy loukkasi häntä erityisesti sen vuoksi, ettei tämä ottanut uskoakseen, mitä hän sanoi.

— Sen minä vain sanon, että jos sinä lähdet, niin minä lähden myös, ehdottomasti, vakuutti Kitty kiivaasti. — Miksi se ei kävisi päinsä? Miksi sinä niin sanot?

— Siksi että herra ties minne kaikkialle joutuu menemään, millaisia teitä kulkemaan ja millaisiin majataloihin majoittumaan... Sinä vain häiritsisit minua, sanoi Levin koettaen pysyä kylmäverisenä.

— En vähääkään. Minä en tarvitse mitään. Missä sinä voit olla, siellä minäkin...

— Jo pelkästään siitä syystä, että siellä on se nainen, jonka kanssa sinä et voi ryhtyä tekemisiin.

— Minä en tiedä enkä välitä siitä, ketä ja mitä siellä on. Minä tiedän vain, että mieheni veli on kuolemaisillaan ja mieheni lähtee hänen luokseen, ja minä lähden myös, ettei...

— Kitty, älä nyt suutu. Mutta ymmärräthän, että asia on tärkeä ja että minuun koskee, kun näen siihen sekoitettavan sellaista heikkoutta kuin yksinjäämisen pelkoa. No, jos sinun tulee ikävä yksin, niin lähde sinä Moskovaan.

— Sinä näet minussa aina huonoja, alhaisia ajatuksia, Kitty aloitti loukkaantuneisuuden ja suuttumuksen kyyneleet silmissään. — Kun minä en ollenkaan heikkouden enkä muun... Minä tunnen, että minun velvollisuuteni on olla mieheni kanssa, kun suru painaa häntä, mutta sinä tahdot tahallasi haavoittaa minua, olla tahallasi ymmärtämättä...

— Ei, tämä on kauheaa. Olla kuin mikäkin orja! Levin huudahti nousten paikaltaan jaksamatta enää hillitä harmistuneisuuttaan. Mutta samassa hän tunsu lyövänsä omaa itseään.

— Miksi sinä sitten menit naimisiin? Olisit pysynyt vapaana. Miksi sinä menit, jos nyt kerran kadut? sanoi Kitty, kavahti pystyyn ja juoksi vieraskamariin.

Levin lähti hakemaan Kittyä ja löysi hänet nyyhkyttämästä.

Levin alkoi puhua koettaen löytää sanoja, jotka olisivat rauhoittaneet Kittyä. Mutta Kitty ei kuunnellut häntä eikä suostunut mihinkään. Levin kumartui hänen puoleensa, otti hänen vastustelevan kätensä, suuteli sitä ja hänen hiuksiaan, sitten uudelleen kättä, mutta Kitty pysyi vaiti. Vasta sitten kun Levin painoi molemmat kätensä hänen ohimoilleen ja sanoi "Kitty!", hän tointui, itki sitten hetkisen, ja sovinto oli tehty.

Päätettiin lähteä seuraavana päivänä yhdessä. Levin sanoi uskovansa, että Kitty oli tahtonut lähteä mukaan voidakseen olla jotenkin hyödyksi, ja myönsi, ettei Marja Nikolajevnan läsnäolo veljen luona loukannut säädylisyyttä. Mutta sisimmässään hän oli tyytymätön vaimoonsa ja itseensä. Hän oli tyytymätön vaimoonsa, joka ei ollut voinut antaa sen vertaa periksi, että olisi antanut hänen lähteä, vaikka syy oli niin tärkeä. Tuntui kovin oudolta ajatella, että hän, joka ei vielä vähän aikaa sitten tohtinut uskoa siihen onneen, että Kitty voisi rakastaa häntä, tunsu nyt itsensä onnettomaksi hänen liiallisen rakkautensa tähden! Hän oli tyytymätön myös itseensä, kun ei ollut osoittanut tarvittavaa

luonteenlujuutta. Eikä hän mitenkään voinut sisimmässään myöntää, ettei hänen veljensä luona oleva nainen voinut olla tekemisissä hänen vaimonsa kanssa, ja hän ajatteli kauhuissaan, mitä kaikkia törmäyksiä saattoikaan sattua. Jo yksistään se, että hänen vaimonsa, hänen Kittynsä, olisi samassa huoneessa ilotytön kanssa, sai hänet vavahtelemaan inhosta ja kauhusta.

XVII

Erään läänin pääkaupungissa sijaitseva hotelli, jossa Nikolai Levin makasi sairaana, oli niitä venäläisissä isommissa kaupungeissa usein tavattavia, uudenaikaisia hotelleja, jotka on alkuaan tarkoitettu puhtaiksi, mukaviksi ja jopa hienostuneiksi, mutta jotka niissä käyvän yleisön myötä muuttuvat kovin nopeasti likaisiksi kapakoiksi ja vaikuttavat tietystä uudenaikaisuudessaan vielä vastenmielisemmiltä kuin vanhat, selvästi likaiset kapakat. Tämä hotelli oli jo joutunut siihen tilaan. Pääovella seisova likainen, savuketta polttelava sotamies, jonka oli määrä tehdä ovenvartijan virkaa, synkät ja ikävät rautaportaat, liian röyhkeä lakeija likaisessa hännystakissaan, yleinen sali pöytää koristavine pölyisine vahakukkavihkoineen, lika, pöly, kaikkialla näkyvä epäsiisteys, ja kaiken tämän ohella hotellin itseyytyväinen, tärkeilevä nykyaikainen rautatietyyli, — kaikki tämä teki Levineihin heidän raikkaan elämänsä jälkeen kovin tympeän vaikutuksen, semminkin kun hotellin valheellinen leima ei ollenkaan sopinut yhteen sen kanssa, mikä heitä odotti.

Kuten aina, sattui nytkin, että kun heiltä oli tiedusteltu, minkä hintaisen huoneen he tahtoisivat, ei ainoatakaan kunnollista huonetta ollut saatavissa: yksi hyvä huone oli rautateiden tarkastajalla, toinen moskovalaisella asianajajalla, kolmas maalta tulleella ruhtinatar Astafjevalla. Jäljellä oli vain yksi likainen huone, jonka vieressä olevan huoneen piti illaksi vapautua. Levin saattoi vaimonsa heille osoitettuun huoneeseen harmitellen, että oli käynyt juuri niin kuin hän oli aavistanut: tulohetkenä, jolloin sydäntä kouristi jännitys veljen tilasta, hän joutui huolehtimaan vaimostaan sen sijaan, että olisi heti saanut juosta veljensä luo.

— Mene vain, mene! sanoi Kitty katsoen häneen syllisin, arastelevin katsein.

Levin lähti huoneesta vaiti ja kohtasi heti oven takana Marja Nikolajevnan, joka oli saanut tietää hänen tulostaan, mutta ei ollut tohtinut tulla sisään. Marja Nikolajevna oli aivan samannäköinen kuin silloin, kun Levin oli nähnyt hänet Moskovassa: sama villapuku, paljaat kädet ja kaula ja samat tylsän hyväluontoiset, hieman lihonneet, rokonarpiset kasvot.

— No, kuinka hän voi?

— Hyvin huonosti. On vuoteessa koko ajan. Odottaa vain teitä. Hän...
Te... tulitte puolisonne kanssa.

Levin ei aluksi ymmärtänyt, mikä Marja Nikolajevnaa niin ujostutti, mutta tämä selitti sen heti.

— Minä menen keittiöön siksi aikaa, sanoi hän. — Veljenne ilostuu.
Hän on kyllä kuullut ja muistaa ulkomaan-ajoilta.

Levin ymmärsi, että Marja Nikolajevna tarkoitti hänen vaimoaan, eikä tiennyt mitä vastata.

— Mennään, mennään! hän sanoi.

Mutta juuri kun hän aikoi lähteä, hänen huoneensa ovi avautui ja Kitty kurkisti käytävään. Levin punastui sekä häpeästä että harmista vaimoaan kohtaan, joka oli asettanut itsensä ja hänet tähän vaikeaan asemaan, mutta Marja Nikolajevna punastui vielä enemmän. Hän aivan kyyristyi ja punastui niin, että kyynelleet kihosivat silmiin, tarttui molemmin käsin liinansa päihin ja hypisteli sitä punaisilla sormillaan tietämättä, mitä sanoa tai tehdä.

Silmäräpäyksen ajan Levin näki Kittyn katseessa kiihkeää uteliaisuutta hänen tarkastellessaan tuota hänelle käsittämätöntä, kauheaa naista; mutta sitä kesti vain hetkisen.

— Kuinka hänen laitansa on? Kuinka hän voi? kysyi Kitty kääntyen ensin miehensä ja sitten tuon naisen puoleen.

— Emmehän me nyt voi ruveta käytävässä keskustelemaan, sanoi Levin silmäillen ärtyisästi käytävällä jalat nytkien astelevaa herraa.

— No, tulkaa sitten sisään, Kitty sanoi jo rauhoittuneelle Marja Nikolajevnalle; mutta miehensä pelästyneen ilmeen huomattessaan hän lisäsi: — Tai menkää te vain ja lähettäkää sitten hakemaan minua, ja palasi huoneeseensa. Levin lähti veljensä luo.

Hän ei ollut lainkaan osannut valmistautua siihen, mitä näki ja tunsi veljensä luona. Hän oli luullut tapaavansa tämän siinä itsepetoksen tilassa, joka kuului keuhkotautisilla olevan tavallinen ja joka oli niin ihmetyttänyt Leviniä Nikolai-veljen syksyllä käydessä hänen luonaan. Hän oli odottanut tapaavansa selvempiä fyysisiä merkkejä lähenevästä kuolemasta, suurempaa heikkoutta, suurempaa laihuutta, mutta luullut kaiken muuten olevan ennallaan. Ja itse hän oli luullut tuntevansa samaa sääliä rakkaan veljensä kadottamisesta ja samaa kuolemankauhua kuin oli tuntenut silloinkin, mutta nyt vain suuremmassa määrin. Siihen hän oli valmistautunut, mutta kohtasikin aivan muuta.

Pienessä likaisessa huoneessa, joka maalattua seinäpaneelia myöten oli sylkitahrojen peitossa, oli ohut ja matala sermi, jonka takaa kuului puhetta. Siellä, seinästä hiukan kauemmas siirretyllä vuoteella, tukahduttavan löyhkän läpitunkemassa ilmassa makasi peitteen verhoama ruumis. Sen toinen käsi oli peitteen päällä ja suuri, haravaa muistuttava kämmen sormineen liittyi oudon näköisesti kapeaan, ranteesta keskikohtaan saakka samanlevyiseen kyynärvarteen. Pää lepäsi sivuittain tyynyllä. Levin näki ohimoon takertuneet hikiset, harvat hiukset ja kireänahkaisen, ikään kuin läpikuultavan otsan.

"Voiko tuo kauhea ruumis olla Nikolai-veli?" ajatteli Levin. Mutta astuttuaan lähemmäksi hän näki kasvot, eikä asiaa enää voinut epäillä. Vaikka kasvot olivat pelottavasti muuttuneet, Levinin ei tarvinnut kuin vilahdukselta nähdä nuo elävät silmät, jotka sairas loi tulijaan, ja huomata, miten sairaan suu värähti tahmeiden viiksien alla, kun hän jo käsitti sen kauhean totuuden, että tuo kuollut ruumis oli hänen elävä veljensä.

Välähtelevät silmät katsahivat Leviniin ankarasti ja nuhtelevasti. Tuo katse palautti välittömästi elävän, elävien kesken vallinneen suhteen. Levin tunsi heti soimauksen veljensä katseessa ja häntä hävetti oma onnensa.

Kun hän otti veljeään kädestä, tämän suu vetäytyi kapeaan hymyyn. Tuo hymy oli niin heikko, että sitä tuskin huomasi, eikä se muuttanut silmien ankaraa ilmettä.

— Sinä et odottanut tapaavasi minua tällaisena, Nikolai sai vaivoin sanotuksi.

— Niin... en, Levin sanoi sekaantuen sanoissaan. — Kuinka sinä et lähettänyt viestiä aikaisemmin, silloin minun häideni aikoihin? Minä tiedustelin kaikkialta.

Oli pakko puhua, ettei olisi syntynyt äänettömyyttä, mutta Levin ei tiennyt mitä olisi sanonut, semminkin kun veli ei vastannut mitään, tuijotti vain häntä herkeämättä kuin jokaisen sanan merkitystä tutkiskellen. Levin kertoi veljelleen, että hänen vaimonsa oli mukana. Nikolai sanoi olevansa siitä iloinen, mutta pelkäävänsä että hänen tilansa saa tämän pelästymään. Syntyi äänettömyys. Yhtäkkiä Nikolai liikahti ja alkoi puhua jotain. Levin odotti hänen ilmeensä perusteella saavansa kuulla jotain erityisen merkittävää ja tärkeää, mutta Nikolai puhuikin vain terveydestään. Hän syytti lääkäriä, pahoitteli, ettei kuuluisaa moskovalaista lääkäriä ollut saatavissa, ja Levin ymmärsi, että hän toivoi yhä.

Seuraavan vaitonaisen hetken tullen Levin nousi päästäkseen edes hetkeksi kiusallisesta olostaan, ja sanoi menevänsä hakemaan vaimoan.

— No mene, minä käsken vähän siistimään sillä aikaa. Täällä on kai likaista ja pahanhajuista, eikö niin? Masha, järjestäpäs täällä vähän, sairas sanoi vaivalloisesti. — Sitten kun olet siistinyt, mene pois täältä, lisäsi hän katsoen kysyvästi veljeensä.

Levin ei vastannut mitään. Tultuaan käytävään hän pysähtyi. Hän oli luvannut tuoda vaimonsa sinne, mutta kun hän nyt pohti tilanteen herättämiä tunteita, hän päättikin kehottaa Kittyä olemaan käymättä sairaan luona. "Miksi hänen pitäisi kiusata itseään niin kuin minun?" ajatteli Levin.

— No kuinka on? kysyi Kitty pelästyneen näköisenä.

— Oi, se on kauheaa, kamalaa! Mitä varten sinä tulit! sanoi Levin.

Kitty oli hetkisen vaiti ja katsoi häneen arasti ja surullisesti, sitten hän meni ja otti molemmin käsin miestänsä kyynärvarresta.

— Kostja, vie minut hänen luokseen, helpompihan meidän on kahden. Saata vain minut sinne, ole hyvä, ja tule itse pois, hän sanoi. — Ymmärräthän, että minun on paljon raskaampaa nähdä vain sinun tuskasi näkemättä häntä. Ehkä minusta voi olla siellä jotain apua niin sinulle kuin hänellekin! Kuule, ole nyt hyvä ja vie! pyysi hän niin rukoilevasti kuin hänen elämänonsensa olisi riippunut siitä.

Levinin täytyi suostua, ja hän lähti hieman rauhoittuneena Kittyyn kanssa veljensä luo muistamatta

enää koko Marja Nikolajevnaa.

Kevein askelin, mieheensä tuon tuostakin urhean myötätuntoisesti vilkuillen Kitty astui sairaan huoneeseen, kääntyi kiirehtimättä ja sulki hiljaa oven. Sitten hän hiipi nopeasti sairasvuoteen luo, asettui niin, ettei sairaan tarvinnut kääntää päätään, ja otti heti hehkeään käteensä tämän suuren käden kuivuneen rungon. Kättä puristaen hän alkoi puhutella sairasta vain naisille ominaisella myötätuntoisen ja hiljaisen eloisalla tavalla, joka ei loukannut tätä.

— Me olemme nähneet toisemme Sodenissa, vaikka emme ole tähän asti olleet tuttuja, hän sanoi. — Te ette kai silloin osannut ajatella, että minusta tulisi teidän sisarenne.

— Te ette olisi enää tuntenut minua, sanoi sairas, kasvot hymyyn seestyneinä.

— Olisin toki. Kuinka hyvä, että ilmoititte meille! Kostja on joka päivä muistellut teitä ja ollut teistä levoton.

Mutta sairaan eloisuus ei kestänyt kauan.

Kitty oli tuskin ehtinyt vaieta, kun sairaan kasvoille palautui entinen ankara, soimaava ilme, josta kuvastui kuolevan kateus elävää kohtaan.

— Minä pelkään, että teillä on täällä hiukan epämurkavaa, sanoi Kitty väistäen sairaan tuijottavaa katsetta ja tarkastellen huonetta. — Täytyy pyytää isännältä toinen huone, hän sanoi miehelleen, — huone, joka on lähempänä meitä.

XVIII

Levin ei voinut rauhallisesti katsella veljeään eikä osannut olla tyyni ja luonnollinen hänen läheisyydessään. Aina kun hän tuli veljensä luo, oli kuin jokin kaihi olisi verhonnut hänen silmänsä, eikä hän nähnyt eikä erottanut veljensä tilan yksityiskohtia. Hän tunsi kauhean hajun, näki lian ja epäjärjestyksen, sairaan piinallisen tilan ja voihtinan eikä keksinyt mitään keinoa auttaa tätä. Hänen päähänsä ei pälkähtänytkään selvittää tarkemmin, miten tuo ruumis makasi siinä peittonsa alla, pakottiko sairaan laihtuneita sääriä, lanteita ja selkää, ja voisiko hänet ehkä auttaa toiseen asentoon, jossa olisi edes hiukan helpompi olla. Levinin selkäpiitä karmi, kun sellaisia yksityiskohtia sattui tulemaan hänen mieleensä. Hän oli järkähtämättömän varma siitä, ettei elämän pidentämiseksi tai kärsimysten keventämiseksi voinut tehdä mitään. Mutta sairas vainusi veljensä vakaumuksen ja ärtyi siitä, mikä teki Levinin aseman vieläkin vaikeammaksi. Olo sairaan luona oli hänelle tuskallista, poissaolo vieläkin tuskallisempaa. Ja hän kulki koko ajan edestakaisin, poistui milloin minkin tekosyyin nojalla veljensä luota ja tuli taas takaisin, koska hänen oli vaikea olla yksin.

Mutta Kitty ajatteli, tunsi ja toimi aivan toisin. Hänen oli ennen kaikkea sääli sairasta. Ja hänen naisensydämässään sääli synnytti aivan erilaisen tunteen kuin hänen miehessään; hän ei tuntenut kauhua eikä inhoa, vaan toiminnan tarvetta, halua ottaa yksityiskohtaisesti selvää sairaan tilasta ja auttaa. Ja kun hän ei vähääkään epäillyt apunsa tarpeellisuutta, hän ei myöskään epäröinyt ryhtyä sitä antamaan. Samat yksityiskohdat, joiden pelkkä mieleen johtuminen sai hänen miehensä kauhun valtaan, saivat häneltä heti huomiota. Hän lähetti hakemaan lääkäriä, lähetti asialle apteekkiin, pani mukana olevan palvelustyttönsä ja Marja Nikolajevnan lakaisemaan, pyyhkimään pölyä ja pesemään, huuhteli ja puhdisti jotain itse, asetteli jotain peitteen alle. Itse hän kävi aina välillä huoneessaan välittämättä siitä, että herroja tuli tuon tuostakin vastaan, ja kantoi matka-arkustaan lakanoita, tyynynpäällisiä, pyyheliinoja ja paitoja.

Lakeija, joka tarjoili yleisessä salissa insinööreille päivällistä, tuli hänen kutsuessaan pari kertaa nyrpeän näköisenä paikalle, mutta ei voinut olla täyttämättä käskyjä, jotka lausuttiin niin lempään sinnikkäästi, ettei niistä mihinkään päässyt. Levin ei hyväksynyt kaikkea tätä; hän ei uskonut siitä olevan mitään hyötyä sairaalle. Ennen kaikkea hän pelkäsi, että sairas suuttuisi. Mutta sairas ei suuttunut, vaikka näyttikin varsin kylmäkiskoiselta; hän vain ujosteli ja seurasi uteliaana, mitä Kitty hänelle teki.

Kun Levin palasi lääkärin luota, jonne Kitty oli hänet lähettänyt, ja avasi oven, vaihdettiin sairaalle Kittyn määräyksestä juuri alusvaatteita. Valkea, pitkä, laiha selkä suurine, ulkonevine lapaluineen, töröttävine kylkiluineen ja selkänikamineen oli paljaana. Marja Nikolajevna ja lakeija yrittivät turhaan tunkea sairaan pitkänä riippuvaa kättä väärin taittuneeseen hihaan. Kitty veti oven kiireesti kiinni

Levinin jäljestä eikä katsonut sairaaseen päin; mutta kun sairas alkoi voihkia, astui hän nopeasti vuoteen luo.

— Toimikaa nyt nopeasti, hän sanoi.

— Älkää tulko, kähisi sairas äkäisesti, — kyllä minä itse...

— Mitä sanoitte? kysyi Marja Nikolajevna.

Mutta Kitty oli kuullut ja ymmärsi, että sairaasta tuntui ilkeältä olla alastomana hänen läsnä ollessaan.

— Minä en katso, en katso! sanoi Kitty auttaen kättä hihaan. —
Marja Nikolajevna, menkää te ja auttakaa tuolta puolen, lisäsi hän.

— Ole niin hyvä ja hae se pieni pullo, joka on minun käsilaukussani, hän pyysi mieheltään, — tiedäthän, pienessä sivulokerossa; sillä aikaa täällä laitetaan kaikki järjestykseen.

Palatessaan pullo kädessä Levin näki sairaan olevan jo pitkällään ja huomasi kaiken muuttuneen hänen ympärillään. Ummehtunut hajukin vaihtui pian hajuveden ja etikan tuoksuun, kun Kitty huulet supussa ja punaiset posket pyöreinä puhalteli pullon suuhun pistettyyn pilliin. Pölyä ei näkynyt missään, ja vuoteen alla oli matto. Lääkepullo, vesikarahvi, tarvittava pino liinavaatteita sekä Kittyn koruompelus olivat hyvässä järjestyksessä pöydällä. Toisella pöydällä vuoteen ääressä oli sairaan juomaa, kynttilä ja pillerirasia. Sairas itse makasi pestynä ja kammattuna puhtaiden lakanoiden välissä, pulleiksi pöyhityt tyynyt päänsä alla, yllään puhdas paita, jonka valkea kaulus näytti liian avaralta luonnottoman kapean kaulan ympärillä, ja katsoi herkeämättä Kittyyn, uusi toivon ilme kasvoillaan.

Levinin hakema ja klubista löytämä lääkäri ei ollut sama, joka oli aikaisemmin hoitanut Nikolai Leviniä ja johon tämä oli tyytymätön. Uusi lääkäri otti esiin torven ja kuunteli sairaan rintaa, ravisti päätään, määräsi lääkkeitä ja selitti ensin erityisen tarkasti, miten lääkkeitä oli otettava, ja sitten sen, mitä ruokavaliota oli noudatettava. Hän neuvoi syömään raakoja tai vähän kiehautettuja munia ja juomaan seltterivettä lämpimän, vastalypsetyn maidon kanssa. Kun lääkäri oli lähtenyt, sairas sanoi jotain veljelleen, mutta Levin kuuli vain viimeiset sanat: "sinun Katjasi", ja hänen katseestaan, joka seurasi Kittyä, ymmärsi Levin hänen kiittelevän tätä. Samassa sairas pyysikin luokseen Katjaa, kuten hän Kittyä nimitti.

— Minä voin nyt paljon paremmin, hän sanoi. — Teidän hoidossanne olisin parantunut jo aikoja sitten. Miten hyvältä tuntuu! Hän otti Kittyn käden ja vei sen huultensa luo, mutta ei suudellutkaan sitä ikään kuin peläten, että se olisi Kittyille epämieluisaa, vaan ainoastaan silitti ja puristi sitä.

Kitty tarttui molemmin käsin hänen käteensä ja puristi sitä.

— Kääntäkää minut vasemmalle kyljelle ja menkää nukkumaan, sopersi sairas.

Kukaan ei kuullut mitä hän sanoi, mutta Kitty ymmärsi sen. Hän oli oppinut ymmärtämään sairasta seuratessaan herkeämättä mielessään, mitä tämä milloinkin tarvitsi.

— Toiselle kyljelle, sanoi Kitty miehelleen, — hän nukkuu aina sillä kyljellä. Käännä sinä, on ikävä kutsua palvelijoita. Minä en jaksa. Mutta ettekö te jaksaisi? kysyi hän Marja Nikolajevnalta.

— Minä en uskalla, vastasi Marja Nikolajevna. Niin hirveää kuin Levinistä olikin kiertää kätensä tuon pelottavan ruumiin ympärille ja tarttua niihin kohtiin peitteen alla, joita hän olisi tahtonut olla kokonaan ajattelematta, otti hän nyt vaimonsa esimerkin ohjaamana päättäväisen ilmeen, pisti kätensä peitteen alle ja alkoi kääntää. Hän tunsu suuren laihtuneen käden kaulansa ympärillä ja omista voimistaan huolimatta hän hämmästyti noiden nääntyneiden jäsenten outoa painavuutta. Levinin kääntäessä veljeään Kitty käänsi ja pöyhi tämän tyynyn. Sitten hän oikaisi sairaan päätä ja harvoja hiuksia, jotka jälleen olivat takertuneet ohimoon.

Sairas piti veljensä kättä kädessään. Levin tunsu hänen aikovan tehdä jotain ja vetävän kättä peitettä pitkin. Levin seisoi henkeä pidättäen eikä vastustanut. Sairas veti käden huulilleen ja suuteli sitä. Levinin valtasi itkun puistatus, ja hän lähti huoneesta voimatta sanoa mitään.

"Kätkenyt viisailta ja ilmoittanut lapsille ja tyhmille", ajatteli Levin puhellessaan sinä iltana vaimonsa kanssa.

Ei hän tuota raamatunlausetta siksi ajatellut, että hän olisi pitänyt itseään niin viisaana. Mutta hän tiesi kuitenkin olevansa vaimoan ja Agafja Mihailovnaa viisaampi, samoin kuin hän tiesi senkin, että kun hän ajatteli kuolemaa, niin hän ajatteli sitä kaikilla sielunsa voimilla. Hän tiesi myös, että monet hyvin viisaat miehet, joiden ajatuksia hän oli kirjoista lukenut, olivat ajatelleet kuolemaa eivätkä tienneet sadatta osaa siitä, mitä hänen vaimonsa ja Agafja Mihailovna tiesivät. Niin erilaisia kuin nuo kaksi naista muuten olivatkin, Agafja Mihailovna ja Katja — joksi Nikolai-veli Kittyä nimitti —, siinä suhteessa he olivat aivan toistensa kaltaisia. Kumpikin tiesi varmasti, mitä oli elämä ja mitä kuolema, ja vaikka he eivät olisi voineet ymmärtää niitä kysymyksiä, jotka liikkuvat Levinin mielessä, molemmilla oli selvä varmuus sen ilmiön merkityksestä, ja he suhtautuivat siihen aivan samoin kuin miljoonat muutkin ihmiset. Kuoleman ymmärtämisen varmuutta todisti heissä se, että he hetkeäkään epäroimättä tiesivät, miten kuolevien suhteen oli toimittava, eivätkä pelänneet näitä. Sen sijaan Levin ja monet muut, jotka olisivat osanneet paljonkin puhua kuolemasta, eivät ilmeisestikään tienneet mitä se oli, sillä he pelkäsivät sitä eivätkä käsittäneet mihin ryhtyä, kun ihminen lähenei kuolemaa. Jos Levin olisi nyt ollut yksin Nikolai-veljensä kanssa, hän olisi vain katsellut tätä kauhun vallassa ja odottanut tulevaa vielä suuremmalla kauhulla, kykenemättä tekemään mitään muuta.

Hän ei edes tiennyt mitä puhuisi, miten katsoisi ja miten kävelisi. Jostain muusta puhuminen tuntui hänestä loukkaavalta ja mahdottomalta; kuolemasta ja synkistä asioista puhuminen oli mahdotonta sekini. Hiljaakaan ei silti voinut olla. "Jos katson häneen, hän luulee, että tarkkailen häntä; jos taas en katso, hän luulee minun ajattelevan muuta; jos kävelen varpaillani, se kiusaa häntä; koko jalalla astuminen tuntuisi taas niin kovin välinpitämättömältä..." Kitty sen sijaan ei nähtävästi ollenkaan ajatellut eikä joutanut ajattelemaan itseään. Hän ajatteli sairasta ja kaikki meni hyvin. Hän kertoi itsestään ja häistään, hymyili, sääli ja hyväili sairasta ja kertoili eri paranemistapauksista, ja kaikki sujui hyvin; hänen täytyi siis tietää jotain. Todisteena siitä, ettei hänen — eikä samanlaisissa tapauksissa Agafja Mihailovnankaan — toiminta ollut vaistomaista, eläimellistä ja sokeaa, oli se, että Kitty samoin kuin Agafja Mihailovnakin katsoivat kuolevan tarvitsevan fyysisen hoivan ja kärsimysten keventämisen ohella jotain muutakin, joka oli vielä tärkeämpää kuin fyysinen hoito ja jolla ei ollut mitään yhteyttä fyysisten olosuhteiden kanssa. Puhuessaan kuolleesta renkivanhuksesta oli Agafja Mihailovna sanonut: "Sai, Jumalan kiitos, ehtoollisen ja pyhän voitelun, suokoon Jumala jokaisen kuolla sillä tavoin." Kittykin kiirehti muiden tehtäviensä lomassa, sairaan liinavaatteista, makuuasennosta ja juotavasta huolehtimisen ohella, jo heti ensimmäisenä päivänä puhumaan sairaalle ehtoollisen ja pyhän voitelun välttämättömyydestä ja taivutti hänet siihen.

Palattuaan sairaan luota yöksi omaan huoneeseensa Levin istui allapäin tietämättä mitä tehdä. Kaikki tuntui hänestä sopimattomalta; hän ei voinut edes puhua vaimonsa kanssa, vielä vähemmän hän saattoi ajatella illallista, vuoteiden laittoa tai mitään sellaista. Kitty taas oli tavallista toimeliaampi. Hän oli jopa vilkkaampi kuin tavallisesti. Hän käski tuoda illallista, järjesteli itse matkatavarat, auttoi itse vuoteiden tekemisessä eikä unohtanut ripotella niille persialaista pulveria. Tämä tilanne oli herättänyt Kittyssä sen vireyden ja älyn nopeuden, jotka miehissä heräävät ennen taistelua, elämän vaarallisina ja tärkeinä hetkinä, — niinä hetkinä, jolloin mies kerta kaikkiaan osoittaa oman arvonsa ja näyttää, mihin hänen menneisyytensä on häntä valmistanut.

Kaikki sujui hyvin hänen käsissään, ja ennen kello kahtatoista kaikki oli saatu niin hyvään järjestykseen, että huone näytti siistiltä ja kotoisalta; vuoteet oli sijattu, harjat, kammot ja peilit olivat paikoillaan ja valkeat liinat pöydillä.

Levinin mielestä oli anteeksiantamatonta syödä, nukkua ja puhua vielä nytkään, ja hänen jokainen liikkeensäkin tuntui hänestä sopimattomalta. Kitty taas sormeili kaikenlaisia pikkuesineitään, mutta teki sen niin, ettei siinä ollut mitään loukkaavaa.

Syödä ei kumpikaan sentään voinut, eikä unikaan tahtonut pitkään aikaan tulla; he istuivat kauan valveilla.

— Olen hyvin iloissani siitä, että hän suostui huomenna ottamaan vastaan pyhän voitelun, sanoi Kitty istuen yöpaidassaan kääntöpeilinsä edessä ja sukien tiheällä kammalla pehmeitä, tuoksuvia hiuksiaan: — En ole itse sitä koskaan nähnyt, mutta äiti on kertonut, että siinä rukoillaan paranemista.

— Luuletko sinä sitten tosiaankin, että hän voi parantua? sanoi Levin seuraten takaapäin kamman liu'untaa tukkaa pitkin.

— Minä kysyin sitä lääkäriltä. Hän sanoi, ettei sairas voi elää kolmea päivää enempää. Mutta tietävätkö nekään aina! Olen kuitenkin oikein hyvilläni, että sain hänet suostumaan, sanoi Kitty vilkaisten miestänsä hiustensa takaa. — Mikään ei ole mahdotonta, lisäsi hän kasvoillaan se hiukan salaviisas ilme, joka hänellä aina oli, kun hän puhui uskonnosta.

He eivät olleet naimisiin mentyään kertaakaan keskustelleet uskonnosta, mutta Kitty noudatti uskonnollisia tapojaan yhtä tyynesti ja varmasti kuin ennenkin. Huolimatta Levinin kihlauksenaikaisista vakuutuksista Kitty oli varma siitä, että hänen miehensä oli yhtä hyvä ja jopa parempi kristitty kuin hän itse ja että kaikki Levinin puheet omasta epäuskoisuudestaan olivat vain samoja hupaisia miehisiä päähänpistoja kuin sekin, mitä hän oli usein sanonut vaimonsa englantilaisesta koruompelusta: että oikeat kunnan ihmiset paikkaavat reikiä, mutta hän, Kitty, leikkelee niitä tahallaan jne.

— Se nainen, Marja Nikolajeva, ei olisi koskaan saanut aikaan sitä mitä sinä, sanoi Levin. — Ja minun täytyy tunnustaa, että olen hyvin iloissani siitä, että tulit mukaan. Sinä olet sellainen puhtauden perikuva, että... Hän otti vaimonsa käden, mutta ei suudellut — käden suuteleminen tuntui hänestä tässä kuoleman läheisyydessä sopimattomalta —, vaan ainoastaan puristi sitä katsoen anteeksipyytävästi Kittyn kirkastuneisiin silmiin.

— Sinun olisi ollut kovin raskasta yksin, sanoi Kitty, nosti kätensä mielihyvystä punastuneilta poskiltaan, kiersi hiuksensa sykerölle ja kiinnitti ne hiusneuloilla yhteen. — Niin, jatkoi hän, — mistäpä hän osaisi... Minä sain hyväksi onneksi oppia paljon Sodenissa.

— Oliko siellä sitten tällaisiakin sairaita?

— Pahempiakin.

— On niin kauheaa, etten voi olla näkemättä häntä sellaisena, jollainen hän oli nuorena... Sinä et usko miten viehättävä nuorukainen hän oli; minä vain en ymmärtänyt häntä silloin.

— Uskon hyvinkin. Minusta tuntuu, että me olisimme tulleet hyvin toimeen, hän ja minä, sanoi Kitty ja pelästyen käyttämäänsä sanamuotoa katsahti mieheensä äkkiä kyyneltyvin silmin.

— Niin, olisitte tulleet, sanoi Levin surullisesti. — Hän on juuri niitä ihmisiä, joista sanotaan, etteivät he ole tätä elämää varten.

— Mutta nyt täytyy mennä nukkumaan, meillä on monta työpäivää edessämme, sanoi Kitty katsoen pientä kelloaan.

XX

Kuolema

Toisena päivänä sairas sai ehtoollisen ja pyhän voitelun. Toimituksen aikana Nikolai Levin rukoili kiihkeästi. Hänen suurissa silmissään, jotka tuijottivat kiinteästi värikkään liinan peittämälle taittopöydälle asetettuun pyhäinkuvaan, paloi sellainen rukouksen ja toivon tuli, että Levinin tuli kamala olla. Levin tiesi, että tuo kiihkeä rukous ja toivo vain vaikeuttivat veljen eroa elämästä, jota hän niin rakasti. Levin tunsu veljensä ja hänen ajatustensa kulun. Veljen epäusko ei johtunut siitä, että hänen olisi ollut helpompaa elää ilman uskoa, vaan siitä, että nykyajan tieteelliset maailmanselitykset olivat askel askeleelta tunkeneet tieltään vanhat uskonkappaleet. Siksi Levin tiesi, ettei veljen tämänhetkinen uskon paluu ollut oikeaa, samaa ajattelun tietä tapahtunutta, vaan ainoastaan hetkellistä ja itsekästä, mielettömän parantumisen toivon synnyttämää. Tämän kaiken Levin tiesi, ja hänen oli tuskallista nähdä tuo rukoileva, toivon täyttämä katse ja laihtunut käsi, joka vaivoin kohosi painamaan ristinmerkkejä kireälle otsalle, noita töröttäviä hartioita ja korisevaa, onttoa rintaa, jotka eivät enää kyenneet pitämään sisällään sitä elämää, jota sairas niin palavasti pyysi. Ehtoollisen aikana Levin teki nytkin sen, mitä hän, niin uskonnoton kuin olikin, oli tehnyt tuhannet kerrat. Hän ajatteli Jumalaa ja pyysi: "Jos olet olemassa, tee terveeksi tämä mies — onhan sellaista tapahtunut monesti — ja Sinä pelastat sekä hänet että minut."

Voitelun jälkeen sairaan olo keveni huomattavasti. Hän ei rykinyt kertaakaan kokonaiseen tuntiin, hymyili vain ja suuteli Kittyn kättä kiittäen häntä kyynelsilmin ja vakuuttaen, että hänen oli nyt kovin hyvä olla, ettei mihinkään koskenut ja että ruokahalu ja voimat olivat palanneet. Hän nousi itse istumaankin, kun hänelle tuotiin lientä, ja pyysi yhden kotletin lisää. Niin toivoton kuin hänen tilansa olikin ja niin selvästi kuin näkyikin, ettei mitään parantumisen mahdollisuutta voinut olla, myös Levin ja Kitty olivat tuon tunnin ajan onnellisen ja aran kiihtymyksen vallassa samalla peläten erehtyvänsä.

— Voiko hän paremmin? — Paljon paremmin. — Ihmeellistä. — Mitä ihmettä siinä on! — Luojan kiitos! kuiskailivat he hymyillen toisilleen.

Lumous ei kestänyt kauan. Sairas nukkui rauhallisesti, mutta puolen tunnin kuluttua yskänkohtaus herätti hänet. Äkkiä sekä ympärillä olevilta että häneltä itseltään katosi kaikki toivo. Kivun voima karkotti kaikki epäilykset ja jopa muiston elätellyistä toiveista niin Leviniltä ja Kittyiltä kuin sairaalta itseltään.

Sanomatta enää sanaakaan siitä, mihin oli puoli tuntia sitten uskonut, ja ikään kuin häveten sen muistoakin sairassaan pyysi saada hengittää jodia rei'itetyn paperin peittämästä pullosta. Levin antoi hänelle jodiastian, ja sama intohimoista toivoa kuvastava katse, joka oli kauhistuttanut Leviniä pyhän voitelun aikana, kiinnittyi nyt häneen pyytäen häneltä vahvistusta lääkärin sanoille, että jodin hengittäminen voi saada ihmeitä aikaan.

— Onko Kitty täällä? sairassaan kysyi käheällä äänellä, kun Levin oli vastahakoisesti myöntänyt lääkärin sanat oikeiksi. — Eikö ole... no sitten voin sen sanoa... Hänen ilokseen minä siihen komediaan suostuin. Hän on niin kiltti, mutta sinä ja minä emme voi enää pettää itseämme. Tämä on toista, tähän minä uskon, hän sanoi puristaen pulloa luisevin käsin ja alkoi hengittää sen hajua.

Kellon käydessä kahdeksatta illalla istui Levin paraikaa vaimonsa kanssa teetä juomassa omassa huoneessaan, kun Marja Nikolajevna syöksi hengästyneenä huoneeseen. Hän oli kalpea ja hänen huulensa vapisivat.

— Kuolee! kuiskasi hän. — Minä pelkään, että kuolee tuossa paikassa.

Molemmat lähtivät heti juoksujalkaa sairaan luo. Tämä istui kyynärvartensa nojassa vuoteellaan, pitkä selkä koukussa ja pää riipuksissa.

— Miltä nyt tuntuu? kysyi Levin kuiskaten hetken vaitiolon jälkeen.

— Tunnen lähteväni pian, sanoi Nikolai lausuen sanat hitaasti ja vaivalloisesti, mutta omituisen selvästi. Hän ei kohottanut päätään, loi vain silmänsä ylös tavoittamatta niillä veljensä kasvoja. — Katja, mene sinä pois! lisäsi hän.

Levin hypähti vaimonsa luo, kuiskasi hänelle jotain käskevästi ja sai hänet poistumaan.

— Lähden pian, sanoi Nikolai uudelleen.

— Miksi sinä niin luulet? kysyi Levin tietämättä mitä sanoisi.

— Siksi, että lähden pian, toisti hän ikään kuin mieltyneenä noihin sanoihin. — Loppu on käsillä.

Marja Nikolajevna meni hänen luokseen.

— Pian käyn makaamaan, sanoi Nikolai hiljaa, — iäksi, lisäsi hän pilkallisesti ja vihaisesti. — No auttakaa, jos tahdotte.

Levin auttoi veljensä selälleen, istui hänen viereensä ja katsoi häneen henkeään pidättäen. Kuoleva makasi silmät ummessa, mutta hänen otsallaan näkyi lihasten värähtely, kuten ihmisellä, joka ajattelee syvästi ja jännittyneesti. Levin tempautui väkisininkin hänen mukanaan ajattelemaan sitä, mitä hänessä nyt tapahtui; mutta vaikka hän kuinka olisi pinnistännyt ajatuksiaan seuratakseen veljeään, hän näki tämän tynten ankarien kasvojen ilmeestä ja lihaksien värähtelystä toisen silmän yllä, että kuolevalle selkiintyi selkiintymistään se mikä Levinille pysyi yhtä pimeänä kuin ennenkin.

— Niin, niin, kuoleva sanoi painokkaasti ja hitaasti. — Odottakaas. Ja hän vaikenen taas. — Niin! hän sanoi äkkiä rauhoittavasti, ikään kuin kaikki olisi selvinnyt hänelle. — Oi, hyvä isä! hän sanoi vielä ja huokasi raskaasti.

Marja Nikolajevna tunnusteli kuolevan jalkoja.

— Kylmenevät, hän kuiskasi.

Levinistä tuntui, että sairassaan makasi liikkumattomana kauan, hyvin kauan. Mutta hän oli yhä elossa ja huohti silloin tällöin. Levin oli jo väsynyt jännittämään ajatuksiaan. Hän tunsu, että vaikka hän kuinka olisi pinnistellyt, hän ei olisi käsittänyt sitä, mitä tuo sana niin merkitsi. Hän tunsu jo kauan sitten jääneensä jälkeen kuolevasta. Hän ei jaksanut enää ajatella itse kuoleman kysymystä, vaan hänen mieleensä tuli väkisininkin, mitä hänen aivan pian olisi tehtävä: suljettava silmät, puettava vainaja ja tilattava arkku. Ja — omituista kyllä — hän huomasi olevansa sinä hetkenä täysin kylmä, ei tuntenut surua, ei menetyksen tyhjyyttä eikä edes sääliä veljeään kohtaan. Jos hänellä ylipäätään oli jokin tunne veljeään kohtaan, se oli pikemminkin eräänlaista kateutta sen tiedon vuoksi, joka kuolevalla nyt oli, mutta jota hän ei voinut saada.

Hän istui siten kauan vuoteen ääressä odottaen loppua. Mutta loppua ei tullut. Ovi avautui ja Kitty

kurkisti sisään. Levin nousi käännyttyäkseen hänet pois. Samassa hän kuuli kuolevan lii kahduksen.

— Älä mene, sanoi Nikolai ja ojensi kätensä. Levin antoi hänelle omansa ja viittoili vihaisesti vaimolleen, että tämä poistuisi.

Kuolevan käsi kädessään hän istui puoli tuntia, tunnin ja toisen tunnin. Hän ei nyt enää ajatellut kuolemaa. Hän mietti, mitä Kitty mahtoi tehdä, kuka asui viereisessä huoneessa, ja oliko tohtorilla oma talo. Tuli jo nälkä ja alkoi nukuttaa. Hän päästi varovasti käden ja koetti jalkoja. Jalat olivat kylmät, mutta sairas hengitti vielä. Levin aikoi varpaillaan lähteä pois, mutta sairas liikahti taas ja sanoi: "Älä mene."

* * * * *

Aamu sarasti. Sairaana tila oli aina vain samanlainen. Levin päästi hiljalleen irti kuolevan käden ja meni häneen katsomatta huoneeseensa nukkumaan. Herättyään hän sai odottamansa kuolemanuutisen sijaan kuulla, että sairas oli jälleen tointunut aiempaan tilaansa. Hän istuskeli taas, ryki, söi ja puhui taas paranemisestaan ja kaikesta muusta, mutta ei kuolemasta, ja oli vielä ärtyisempi ja synkempi kuin ennen. Ei Kitty, ei Levin eikä kukaan muukaan saanut häntä tyyntymään. Hän oli kaikille vihoissaan, soimasi kaikkia, syytti heitä omista kärsimyksistään ja vaati, että hänen luokseen kutsuttaisiin kuuluisa lääkäri Moskovasta. Joka kerta kun häneltä kysyttiin hänen vointiaan, vastasi hän samalla lailla, vihaisen ja nuhtelevan näköisenä: "Kärsin kauheasti, sietämättömästi."

Sairaana tuskat kävivät yhä suuremmiksi, varsinkin makuuhaavojen vuoksi, joita ei enää voinut parantaa, ja hän kiukutteli yhä enemmän syyttäen ympärillä olevia kaikesta ja varsinkin siitä, ettei hänelle ollut hankittu lääkäriä Moskovasta. Kitty koetti kaikin tavoin auttaa ja viihdyttää häntä; mutta kaikki oli turhaa ja Levin huomasi, että Kitty oli jo itsekin sekä fyysisesti että henkisesti riutunut, vaikka ei tahtonut sitä myöntää. Kaikkien mielestä oli häipynyt se hiljainen kuolemantunto, joka oli vallinnut sinä yönä, jolloin sairas itse oli luullut kuolevansa ja kutsunut veljensä luokseen. Kaikki tiesivät, että hän auttamatta kuolisi pian ja että hän oli jo nyt puoliksi kuollut. Eikä kukaan muuta toivonutkaan kuin että hän kuolisi niin pian kuin suinkin, joskin he ajatuksensa salaten kaatoivat hänelle lääkkeitä, hakivat apteekista uusia, kutsuivat lääkäreitä ja pettivät häntä, itseään ja toisiaan. Se oli kaikki valhetta, ilkeää, loukkaavaa ja herjaavaa valhetta. Levin tunsu sen erityisen kipeästi, koska hänen luonteensa oli herkempi kuin muiden ja koska hän rakasti kuolevaa enemmän kuin kukaan.

Levin, jolla oli jo kauan ollut mielessä sovinnon aikaansaaminen veljiensä kesken ennen Nikolain kuolemaa, oli kirjoittanut veli Sergei Ivanovitshille ja saanut häneltä vastauksen, jonka hän luki sairaalle. Sergei Ivanovitsh kirjoitti, ettei voinut itse saapua, mutta pyysi liikuttavin sanoin veljeltään anteeksi.

Sairas ei vastannut mitään.

— Mitä minä kirjoitan hänelle? kysyi Levin. — Ethän sinä ole vihoissasi hänelle?

— En vähääkään! vastasi Nikolai hermostuneesti. — Kirjoita hänelle, että hän lähettäisi lääkärin luokseni.

Kului kolme tuskallista päivää, sairas oli yhä samassa tilassa. Hänen kuolemaansa toivoivat nyt kaikki, jotka vain näkivät hänet: hotellin lakeijat, isäntä ja vuokralaiset, lääkärit, Marja Nikolajevna, Levin ja Kitty. Vain kuoleva itse ei näyttänyt toivovan mitään sellaista, vaan päinvastoin kiukutteli, kun lääkäriä ei kuulunut, otti yhä lääkkeitään ja puhui elämästä. Vain niinä harvoina hetkinä, jolloin oopiumi vähäksi aikaa vapautti hänet kärsimysten taakasta, hän sopersi väliin unenhorroksissaan julki sen, mikä liikkui hänen sielussaan voimakkaampana kuin kenenkään muun: "Voi, kun tulisi loppu!" tai: "Milloin tämä loppuu!"

Kasvat tuskat tekivät tehtävänsä ja valmistivat häntä kuolemaan. Ei ollut asentoa, jossa hän ei olisi kärsinyt, ei hetkeä, jona tuska olisi helpottanut, ei ruumiinjäsentä tai paikkaa, johon ei koskenut ja joka ei olisi kiusannut häntä. Jopa tuon ruumiin muistot, vaikutelmat ja ajatukset herättivät hänessä jo samanlaista inhoa kuin itse ruumiskin. Toisten ihmisten näkeminen, heidän puheidensa kuuleminen, omat muistijäljet — kaikki piinasi häntä. Ympärillä olevat tunsivat sen ja hillitsivät tiedostamattaan liikkeitään, puheitaan ja mielihalujensa ilmaisua hänen läheisyydessään. Koko hänen elämänsä oli sulautunut pelkäksi kärsimisen ja vapautumisen halun tunteeksi.

Hänessä oli nähtävästi meneillään murros, jonka tehtävänä oli saada hänet pitämään kuolemaa halujensa tyydytyksenä ja onnena. Ennen jokainen kärsimyksestä tai menetyksestä aiheutuva halu, kuten nälkä, väsymys tai jano, oli tyydytetty nautintoa tuottavan fyysisen toimituksen avulla, mutta nyt menetys tai kärsimys ei saanut hyvitystä enää mistään, ja jokainen tarpeiden tyydytysyritys aiheutti vain uutta kärsimystä. Siksi kaikki halut olivatkin sulautuneet yhteen suureksi haluksi, joka janoi vapautusta kaikista kärsimyksistä ja niiden lähteestä, ruumiista. Mutta hänellä ei ollut sanoja, joilla

ilmaista vapautuksen halunsa, eikä hän sen vuoksi puhunut siitä, vaan vaati tottumustensa mukaan tyydytystä niille haluille, joita ei enää voinut tyydyttää. — Kääntäkää toiselle kyljelle, pyysi hän ja vaati kohta, että hänet oli käännettävä ennalleen. — Antakaa lihalientä. Viekää pois. Kertokaa nyt jotain, miksi te ette puhu mitään? Ja kun joku alkoi puhua, hän sulki silmänsä osoittaen olevansa väsynyt, välinpitämätön ja vastahakoinen.

Kymmenentenä päivänä tulonsa jälkeen Kitty sairastui. Hänen päätään kivisti ja häntä kuvotti eikä hän voinut koko aamuna nousta vuoteesta.

Lääkäri selitti sairauden johtuvan väsymyksestä ja jännityksestä ja määräsi hänelle lepoa.

Päivällisen jälkeen Kitty kuitenkin nousi ja meni kuten aina käsitöineen sairaan luo. Kun hän astui sisään, sairas katsahti häneen ankarasti ja hymähti halveksivasti, kun Kitty sanoi olleensa kipeänä. Sinä päivänä sairas niiskutti yhtenä ja voihki surkeasti.

— Miten te nyt voitte? kysyi Kitty häneltä.

— Huonommin, sai Nikolai vaivoin sanotuksi. — Koskee.

— Mihin koskee?

— Joka paikkaan.

— Tänään kuolee, saattepa nähdä, sanoi Marja Nikolajevna kuiskaten, mutta kuitenkin niin kuuluvasti, että sairas, joka — kuten Levin oli huomannut — oli käynyt hyvin herkäksi, saattoi kuulla sen. Levin kiiruhti selittämään kuiskutusta ja katsahti sairaaseen. Nikolai oli kuullut sanat, mutta ne eivät tehneet häneen mitään vaikutusta. Hänen katseensa oli yhtä soimaava ja jännittynyt kuin ennenkin.

— Miksi te niin luulette? kysyi Levin Marja Nikolajevnalta, kun tämä oli seurannut häntä käytävään.

— On ruvennut hypistelemään itseään, sanoi Marja Nikolajevna.

— Miten hypistelemään?

— Tällä tavoin, hän sanoi nykien villahameensa poimuja. Ja Levin huomasi, että sairas tosiaankin koko sen päivän hypisteli itseään ja ikään kuin tahtoi tempoa pois jotakin.

Marja Nikolajevnan ennustus kävi toteen. Iltayöstä sairas ei enää kyennyt kohottamaan käsiään ja tuijotti vain eteensä, katseessaan tarkkaavaisen keskittynyt ilme. Hän katsoi samalla tavoin silloinkin, kun Levin tai Kitty kumartuivat hänen puoleensa, jotta hän voisi nähdä heidät. Kitty antoi hakea papin kuolinrukousta lukemaan.

Papin lukiessa kuolinrukousta kuolevassa ei näkynyt pienintäkään elonmerkkiä: silmät olivat kiinni. Levin, Kitty ja Marja Nikolajevna seisoivat vuoteen ääressä. Pappi ei ollut vielä lopettanut rukoustaan, kun kuoleva oikaisi vartaloaan, huoautti ja avasi silmänpä. Päätettyään rukouksen pappi painoi ristin kylmää otsaa vasten, pisti sen sitten vitkalleen pappisviittansa alle ja vielä pari minuuttia äänettömänä seistään kosketti kylmennyttä, veretöntä kättä.

— Loppu on tullut, sanoi pappi ja aikoi lähteä; mutta yhtäkkiä liikahtivat kuolleen tahmeat viikset ja hiljaisuudessa kuului selvästi rinnan pohjasta tuleva omituinen, terävä ääni:

— Ei vielä... Kohta.

Ja hetken kuluttua kasvot seestyivät, viiksien alle nousi hymy, ja läsnä olevat naiset ryhtyivät huolellisesti varustamaan vainajaa lähtökuntoon.

Veljen kuolleena näkeminen herätti Levinin sielussa jälleen sen kuoleman tutkimattomuudesta, läheisyydestä ja väistämättömyydestä johtuvan kauhun, joka oli vallannut hänet sinä syksyisenä iltana, jolloin Nikolai-veli oli saapunut hänen luokseen. Tuo tunne oli nyt vielä voimakkaampi kuin ennen; hän tunsu nyt entistä vähemmän kykenevänsä ymmärtämään kuoleman merkitystä, ja sen väistämättömyys tuntui hänestä entistä kamalammalta. Mutta vaimon läheisyyden ansiosta tuo tunne ei saattanut häntä epätoivoon: kuolemasta huolimatta hän tunsu pakottavaa tarvetta elää ja rakastaa. Hän tunsu, että rakkaus pelasti hänet epätoivosta ja että tuo rakkaus epätoivon uhatessa yhä kasvoi ja puhdistui.

Hän ehti tuskin nähdä kuoleman salaisuuden täyttymyksen, kun syntyi jo toinen, yhtä ratkaisematon salaisuus, joka kutsui häntä rakkauteen ja elämään.

Lääkäri oli päässyt varmuuteen Kittyn tilasta. Hän huonovointisuutensa johtui raskaudesta.

Heti kun Aleksei Aleksandrovitsh oli Betsyn ja Stepan Arkadjevitshin selityksistä ymmärtänyt, ettei häneltä vaadittu muuta kuin että hän jättäisi vaimonsa rauhaan eikä rasittaisi tätä läsnäolollaan ja että hänen vaimonsa itsekkin toivoi samaa, hän oli joutunut sellaiseen avuttomuuden tilaan, ettei kyennyt päättämään mitään itse eikä tiennyt itse mitä tahtoi. Siksi hän oli antautunut kokonaan niiden ohjattavaksi, jotka erityisellä nautinnolla hoitelivat hänen asioitaan. Vasta kun Anna oli lähtenyt talosta ja englantilainen kotiopettajatar oli lähettänyt kysymään häneltä, pitikö hänen aterioida yhdessä isännän kanssa vai erikseen, Aleksei Aleksandrovitsh ymmärsi ensimmäistä kertaa selvästi asemansa ja kauhistui sitä.

Kaikkein vaikeinta tässä asemassa oli se, ettei hän mitenkään voinut yhdistää ja sovittaa menneisyytensä nykyisyyteensä. Häntä ei vaivannut se menneisyys, jolloin hän oli elänyt onnellisena vaimonsa kanssa. Siitä menneisyydestä hän oli jo sisäisesti siirtynyt tietoisuuteen vaimonsa uskottomuudesta ja — niin kipeää kuin se olikin — tottunut siihen; se tila oli hänelle raskas, mutta käsitettävä. Jos hänen vaimonsa olisi silloin, uskottomuutensa ilmaistuaan, lähtenyt hänen luotaan, hän olisi ollut pahoillaan ja kärsinyt, mutta hän ei olisi joutunut siihen piinallisen sekavaan ja käsittämättömään asemaan, jossa hän nyt tunsii olevansa. Hän ei mitenkään voinut sovittaa yhteen äskeistä anteeksiantoaan, hellyyttään, rakkauttaan sairaaseen vaimoonsa ja vieraaseen lapseen ja nykyistä olotilaansa; sitä, että hän kuin siitä kaikesta palkaksi oli saanut jäädä ypöyksin ja päälle päätteeksi kärsiä häpeää, pilkkaa ja kaikkien ihmisten ylenkatsetta.

Kahtena ensimmäisenä päivänä vaimonsa lähdön jälkeen Aleksei Aleksandrovitsh oli ottanut vastaan anojia, neuvotellut asiainhoitajan kanssa, käynyt komiteassa ja syönyt päivällistä ruokasalissa, kuten tavallisesti. Selvittämättä itselleen syytä siihen hän oli näinä kahtena päivänä jännittänyt kaikki sielunvoimansa pysyäkseen levollisena, jopa välinpitämättömänakin. Vastatessaan kysymyksiin, mitä oli tehtävä Anna Arkadjevnan tavaroille ja huoneille, hän oli pinnistellyt kovasti näyttääkseen siltä kuin tapahtuma ei olisi ollut hänelle niinkään odottamaton ja kuin siinä ei olisi ollut mitään tavallisuudesta poikkeavaa, ja hän oli saavuttanut tarkoituksensa: kukaan ei voinut huomata hänessä epätoivon merkkejä. Mutta kun Kornei seuraavana päivänä antoi hänelle muotiliikkeestä tulleen laskun, jonka Anna oli unohtanut maksaa, ja ilmoitti, että liikkeenhoitaja oli itse tuonut sen, Aleksei Aleksandrovitsh käski pyytämään tämän sisään.

— Suokaa anteeksi, teidän ylhäisyytenne, että rohkenen häiritä teitä. Mutta jos käskette kääntymään hänen armonsa rouvan puoleen, niin ettekö olisi hyvä ja ilmoittaisi osoitetta.

Aleksei Aleksandrovitsh näytti vaipuvan mietteisiinsä, mutta kääntyi sitten äkkiä istumaan pöytänsä ääreen. Hän painoi päänsä käsiensä varaan ja istui kauan siinä asennossa yrittäen useita kertoja sanoa jotain, mutta aina pysähtyen.

Ymmärtäen herransa tunteet Kornei pyysi liikkeenhoitajaa tulemaan toisen kerran. Jäätyään yksin Aleksei Aleksandrovitsh tunsii, ettei voisi enää yhtä varmasti näyttellä olevansa luja ja tyyni. Hän käski riisua vaunujen edessä odottavan hevosen, kielsi päästämästä ketään sisään eikä tullut syömään päivällistä.

Hän tunsii, ettei hän kestä sitä halveksuntaa ja kovuutta, jonka näki selvästi niin tuon liikkeenhoitajan kuin Kornein ja poikkeuksetta kaikkien niiden ihmisten kasvoilla, joita hän näinä kahtena päivänä oli tavannut. Hän tunsii, ettei hän kyennyt torjumaan ihmisten vihaa, sillä tämä viha ei johtunut hänen pahuudestaan — silloin hän olisi voinut koettaa parantaa itseään — vaan siitä, että hän oli häpeällisellä ja vastenmielisellä tavalla onneton. Hän tiesi, että häntä kohtaan tultaisiin olemaan säälimättömiä juuri sen vuoksi, että hänen sydämensä oli runneltu. Hän tunsii, että ihmiset tuhoaisivat hänet niin kuin koirat tuhoavat raadellun, tuskasta vinkuvan toverinsa. Hän tiesi, että ainoa pelastuskeino ihmisiä vastaan oli salata heiltä haavansa, ja näinä kahtena päivänä hän oli vaistomaisesti koettanut tehdä niin, mutta tunsii jo nyt olevansa kyvytön jatkamaan tuota voimasuhteiltaan epätasaista taistelua.

Hänen epätoivoaan lisäsi vielä tunne siitä, että hän oli ypöyksin surussaan. Hänellä ei ollut Pietarissa eikä missään ainoakaan ystävää, jolle hän olisi voinut kertoa kärsimyksistään, joka olisi säälinyt häntä, ei korkeana virkamiehenä eikä ylhäisen seurapiirin jäsenenä, vaan pelkkänä kärsivänä ihmisenä.

Aleksei Aleksandrovitsh oli kasvanut orpona. Heitä oli ollut kaksi veljestä. Isä oli kuollut hyvin varhain ja äiti Aleksei Aleksandrovitshin ollessa kymmenvuotias. Varoja oli ollut vähän. Setä, korkea virkamies ja aikoinaan keisarivainajan suosikki, oli kasvattanut heidät.

Suoritettuaan kymnaasin ja yliopisto-opinnot kiitettävien arvosanoin Aleksei Aleksandrovitsh oli päässyt setänsä avulla pian huomattavalle virkauralle ja antautunut kokonaan uraansa liittyvän

kunnianhimon valtaan. Hän ei ollut kymnaasissa, yliopistossa eikä myöhemmin virkamiehenäkään solminut ystävyysuhteita kenenkään kanssa. Veli oli ollut hänelle sielullisesti kaikkein läheisin ihminen, mutta hän oli palvellut ulkoministeriössä ja asunut aina ulkomailla, missä oli kuollut pian Aleksei Aleksandrovitshin naimisiinmenon jälkeen.

Aleksei Aleksandrovitshin ollessa kuvernöörinä oli Annan täti, rikas maalaisrouva, ohjannut nuoren kuvernöörin, joka ei aviomieheksi enää ollut nuori, yhteen nuoren veljentyttärensä kanssa ja saattanut hänet sellaiseen asemaan, että hänen oli ollut pakko joko kosia tai lähteä kaupungista. Aleksei Aleksandrovitsh oli epäröinyt kauan. Yhtä monta seikkaa oli puhunut asian puolesta kuin sitä vastaan, eikä hän ollut huomannut mitään pakottavaa syytä poiketa siitä säännöstään, joka käski häntä pidättäytymään epäilyttävissä asioissa. Mutta Annan täti oli antanut erään tuttavansa selittää hänelle, että hän oli jo saattanut tytön huonoon huutoon ja että pelkkä kunniantuntokin velvoitti häntä kosimaan. Siispä hän oli kosinut ja antanut morsiamelleen ja vaimolleen kaiken sen tunteen, mihin kykeni.

Se kiintymys, jota hän tunsu Annaa kohtaan, oli poistanut hänen sydämeästään viimeisenkin tarpeen syvempien ystävyysuhteiden luomiseen. Nyt hänellä ei ollut koko tuttavapiirissään ainoatakaan läheistä ihmistä. Oli paljonkin kaikenlaisia virkatuttavuuksia ja seurapiirisuhteita, mutta oikeita ystävyysuhteita ei ollut. Aleksei Aleksandrovitshilla oli koko joukko sellaisia tuttavuuksia, joita hän saattoi kutsua päivälliselle, joilta hän voi toivoa osanottoa häntä kiinnostaviin asioihin tai kannatusta jollekin viranhakijalle ja joiden seurassa hän saattoi vapaasti arvostella toisten henkilöiden ja korkeimman hallituksen toimia; mutta suhteet näihin ihmisiin olivat tavan ja tottumuksen tarkasti ja lujasti rajoittamat, ja näistä rajoista oli mahdoton poiketa. Oli tosin eräs ylioppilastoveri, jonka kanssa hän sittemmin oli joutunut tavanomaista läheisempiin tekemisiin ja jolle hän olisi voinut puhua surustaan; mutta tämä oli nimitetty ylitarkastajaksi kaukaiseen koulupiiriin. Pietarissa olevista henkilöistä olivat kanslianhoidaja ja lääkäri hänelle läheisimmät.

Mihail Vasiljevitsh Sljudin, asiantuntija, oli suora, viisas, hyvä ja siveellinen ihminen, joka tunsu Aleksei Aleksandrovitshia kohtaan henkilökohtaista myötätuntoa; mutta heidän viisi vuotta kestänyt työtoveruutensa esti tunneasioita koskevat selvittelyt.

Kirjoitettuaan nimensä paperin alle Aleksei Aleksandrovitsh istui kauan vaiti. Hän vilkaisi vähän väliä Mihail Vasiljevitshiin ja yritti useamman kerran sanoa jotain mutta ei voinut. Hänellä oli jo valmiina lause: "Olette kai kuullut minun surustani?" mutta lopulta hän sanoi kuten aina ennenkin: "Laittakaapas tämä sitten", ja päästi hänet menemään.

Toinen läheisempi ihminen oli lääkäri, joka myös tunsu myötätuntoa häntä kohtaan; mutta heidän kesken oli jo kauan ollut voimassa se äänetön sopimus, että kummallakin oli kova kiire ja että molempien siis täytyi kiiruhtaa.

Naisystäviään Aleksei Aleksandrovitsh ei ajatellut, ei edes huomattavinta heistä, kreivitär Lidia Ivanovnaa. Kaikki naiset olivat hänestä kauheita ja vastenmielisiä jo pelkästään siksi, että olivat naisia.

XXII

Aleksei Aleksandrovitsh ei muistanut kreivitär Lidia Ivanovnaa, mutta tämä ei ollut unohtanut häntä. Tuona epätoivon raskaimpana hetkenä kreivitär saapui hänen luokseen ja tuli ilmoittautumatta hänen työhuoneeseensa. Lidia Ivanovna tapasi Aleksei Aleksandrovitshin istumassa pää käsien varassa.

— J'ai forcé la consigne[9], hän sanoi astuen nopein askelin sisään hengästyneenä mielenkuohusta ja nopeasta liikunnasta. — Minä olen kuullut kaiken, ystäväni Aleksei Aleksandrovitsh! jatkoi hän puristaen lujasti molemmin käsin Kareninin kättä ja luoden kauniin, mietteliään katseensa tämän silmiin.

Aleksei Aleksandrovitsh nousi kulmat kurtussa tuoliltaan, irrotti kätensä ystäväntärensä kädestä ja osoitti tälle tuolin.

— Ettekö haluaisi istuutua, kreivitär? En voi pyytää teitä vieraakseni, sillä olen sairas, hän sanoi, ja hänen huulensa värähtelivät.

— Ystäväni! kreivitär Lidia Ivanovna toisti hellittämättä katsettaan hänestä; ja äkkiä kreivittären kulmakarvat kohosivat muodostaen otsalle kolmion, ja rumat keltaiset kasvot kävivät vieläkin

rumemmiksi. Mutta Aleksei Aleksandrovitsh tunki kreivittären säälivän häntä ja olevan purskahtamaisillaan itkuun. Hän liikuttui, tarttui kreivittären pehmeään käteen ja alkoi suudella sitä.

— Ystäväni! sanoi Lidia Ivanovna kiihtymyksestä katkonaisella äänellä, — teidän ei pidä antautua surun valtaan. Teidän surunne on suuri, mutta teidän täytyy löytää lohdutus.

— Minä olen murskattu, tuhottu mies! sanoi Aleksei Aleksandrovitsh päästäen hänen kätensä, mutta katsoen yhä hänen kyöneleisiin silmiinsä. — Minun asemani on niin kauhea siksi, etten löydä mistään, en itsestänikään, minkäänlaista tukipistettä.

— Te löydätte tuen; älkää etsikö sitä minusta, vaikka minä pyydänkin teitä luottamaan ystävyyteeni, sanoi kreivitär huoaten. — Meidän tukemme on rakkaus, se rakkaus, jonka Hän on jättänyt meille perinnöksi. Häneltä saatu taakka on kevyt, hän jatkoi silmissään se innostuksen ilme, jonka Aleksei Aleksandrovitsh niin hyvin tunki. — Hän tukee ja auttaa teitä.

Vaikka noissa sanoissa kuvastuikin omien ylevien tunteiden aiheuttama liikutus ja se Aleksei Aleksandrovitshista turhanpäiväiseltä vaikuttava uusi juhlallinen mystinen virtaus, joka äskettäin oli voittanut alaa Pietarissa, tänä hetkenä ne tuntuivat hänestä hyvältä.

— Minä olen heikko ja murtunut. En aavistanut mitään edeltäpäin enkä ymmärrä nyt mitään.

— Ystäväni! toisti Lidia Ivanovna.

— Minä en puhu siitä, mitä olen kadottanut, jatkoi Aleksei Aleksandrovitsh. — Minä en sure sitä. Mutta minä en voi olla häpeämättä sitä asemaa, jossa nyt olen. Se on kyllä paha, mutta minä en voi, en voi.

— Ettehän te itse suorittanut sitä suurta anteeksiannon tekoa, jota kaikki ihailevat, vaan Hän, joka asuu teidän sydämessänne, sanoi kreivitär kohottaen haltioissaan silmiään, — ja siksi te ette voi hävetä tekoanne.

Aleksei Aleksandrovitsh rypisti kulmiaan, liitti kätensä yhteen ja alkoi naksutella sormiaan.

— Te ette tiedä yksityiskohtia, hän sanoi ohuella äänellä. — Ihmisten voimilla on rajansa, kreivitär, ja minä olen nyt nähnyt voimieni rajat. Koko päivän on minun pitänyt antaa määräyksiä, jotka johtuvat, hän korosti sanaa johtuvat, — minun uudesta, yksinäisestä asemastani. Palvelijat, kotiopettajattaret, laskut, kaikki vaatii selvittelyä... Se hiljainen tuli on polttanut minut loppuun, en kestänyt enää. Päivällispöydässä... eilenkin olin lähteä kesken pöydästä pois. En voinut kestää poikani katsetta. Hän ei udellut mitään, mutta hän tahtoi udella, ja sitä katsetta minä en voinut kestää. Hän pelkäsi katsoa minuun eikä siinä kyllin... Aleksei Aleksandrovitsh aikoi kertoa laskusta, joka hänelle oli tuotu, mutta ääni petti ja hän vaiken. Tuota siniselle paperille kirjoitettua laskua hatusta ja nauhoista hän ei voinut ajatella surkuttelematta itseään syvästi.

— Ymmärrän, ystävä rakas! sanoi kreivitär. — Kyllä minä ymmärrän. Apua ja lohdutusta te ette saa minulta, mutta minä olen kuitenkin tullut juuri sitä varten, että voisın auttaa teitä. Jospa minä voisın vapauttaa teidät kaikista noista pienistä alentavista huolista... Minä ymmärrän, että siinä tarvitaan naisen sanaa, naisen järjestelytaitoa. Uskotteko sen minulle?

Aleksei Aleksandrovitsh puristi ääneti kreivittären käsiä.

— Me rupeamme yhdessä pitämään huolta Serjozhasta. Käytännölliset asiat eivät ole minun vahva puoleni. Mutta vähät siitä, minä rupean hoitamaan talouttanne... Älkää kiittäkö minua. Enhän minä tee sitä omin voimineni...

— Minä en voi olla kiittämättä.

— Mutta, ystäväni, älkää antautuko sen tunteen valtaan, josta puhuitte. Ei saa hävetä sitä, mikä on kristityn suurin ylpeys: joka alentaa itsensä, se ylennetään. Ettekä te saa kiittää minua. Täytyy kiittää Häntä ja pyytää Häneltä apua. Hänessä yksin me löydämme rauhan, lohdun, pelastuksen ja rakkauden, sanoi kreivitär, loi silmänsä taivasta kohti ja alkoi rukoilla, kuten Aleksei Aleksandrovitsh hänen äännettömyydestään arvasi.

Kaikki se, mikä kreivitär Lidia Ivanovnan puheissa oli Aleksei Aleksandrovitshista ennen ollut niin ikävää ja joutavaa, tuntui hänestä nyt luonnolliselta ja lohduttavalta. Aleksei Aleksandrovitsh ei ollut pitänyt tuosta uudesta, haltioituneesta hengellisestä suuntauksesta. Hän oli uskova ihminen, jota uskonto kiinnosti etupäässä sen valtiollisen merkityksen tähden, ja uusi oppi, joka uskalsi esittää muutamia uusia selitystapoja, oli ollut hänelle periaatteellisesti vastenmielinen juuri sen vuoksi, että se avasi ovet väittelylle ja erittelylle. Hän oli ennen ollut kylmäkiskoinen, jopa vihamielinenkin tuota uutta oppia kohtaan, joskaan ei ollut kertaakaan antautunut siitä väittelyyn kreivitär Lidia Ivanovnan kanssa,

joka harrasti sitä erityisesti ja joka oli koettanut vaikuttaa häneenkin. Nyt hän kuitenkin kuunteli kreivittären sanoja mielihyvää tuntien, haluamatta sanoa vastaan.

— Olen hyvin, hyvin kiitollinen teille sekä teoistanne että sanoistanne, hän sanoi, kun Lidia Ivanovna oli lakannut rukoilemasta.

Kreivitär puristi vielä kerran ystävänsä molempia käsiä.

— Nyt minä ryhdyn toimeen, hän sanoi hetken vaitiolon jälkeen hymyillen ja pyyhkien kasvoiltaan kyynelten jäljet.

— Minä menen Serjozhan luo. Ainoastaan poikkeustapauksissa käännyin teidän puoleenne. Ja hän nousi ja lähti.

Kreivitär Lidia Ivanovna meni Serjozhan huoneisiin, valeli säikähtäneen pojan posket kyynelillään ja sanoi tälle, että hänen isänsä on pyhä mies ja että hänen äitinsä on kuollut.

* * * * *

Kreivitär täytti lupauksensa. Hän otti tosiaankin huolekseen kaikki järjestystä ja taloudenpitoa koskevat toimet Aleksei Aleksandrovitshin talossa. Mutta hän ei ollut liioitellut sanoessaan olevansa heikko käytännön asioissa. Kaikki hänen määräyksensä täytyi muuttaa, koska niitä oli mahdoton täyttää, ja muutokset teki Kornei, Aleksei Aleksandrovitshin kamaripalvelija, joka nyt kenenkään huomaamatta ohjasi koko Kareninin taloa, ilmoittaen aina tyyneesti ja varovasti herralleen tämän pukeutuessa, mitä kulloinkin tarvittiin. Mutta Lidia Ivanovnan apu oli kuitenkin varsin tehokasta; Aleksei Aleksandrovitsh sai moraalista tukea hänen rakkaudestaan ja kunnioituksestaan ja siitä uskonsuunnasta, johon kreivitär oli onnistunut hänet käännättämään; kreivitär ei suotta iloinnut, että oli miltei käännättänyt hänet kristinuskoon, kun oli saanut hänet välinpitämättömästä ja veltosti uskovasta muuttumaan pääkaupungissa levinneen uuden uskonsuunnan innokkaaksi ja vakaaksi kannattajaksi. Aleksei Aleksandrovitshin oli ollut helppo omaksua tuo uusi suunta. Häneltä, samoin kuin Lidia Ivanovnalta ja muilta saman suunnan kannattajilta, puuttui kokonaan se mielikuvituksen syvyys, sielullinen kyky, jonka vaikutuksesta mielikuvituksen synnyttämät kuvat tulevat niin todellisiksi, että vaativat täyttä yhdenmukaisuutta toisten näkemysten ja todellisuuden kanssa. Hän ei huomannut mitään mahdotonta ja järjetöntä siinä käsityksessä, että kuolemaa, joka oli olemassa epäuskoisille, ei hänelle ollut olemassa, ja että hän oman mittapuunsa mukaan täyden uskon omaksuttuaan oli sisäisesti puhdistunut synnistä ja saavutti jo tässä elämässä täyden autuuden.

Tosin Aleksei Aleksandrovitsh vainusi tuossa uskonkäsityksessään jotain liian keveää ja erheellistä. Hän muisti, että antautuessaan välittömästi anteeksiannon tunteen valtaan, vähääkään ajattelematta sen olevan korkeamman voiman vaikutusta, hän oli tuntenut suurempaa onnea kuin nyt, jolloin hän joka hetki ajatteli, että hänen sielussaan asui Kristus ja että hän papereita allekirjoittaessaan täytti Hänen tahtoaan. Mutta hänen oli pakko saada ajatella niin; hänelle oli niin tärkeää päästä alennuksestaan tuohon vaikkakin vain kuviteltuun korkeuteen, josta hän kaikkien halveksimana saattoi halveksia muita, että hän piti siitä kiinni kuin pelastusankkuristaan.

XXIII

Kreivitär Lidia Ivanovna oli hyvin nuorena, helposti innostuvana tyttönä joutunut naimisiin rikkaan ylhäissukuisen ja hyväluontoisen irstailijan kanssa. Mutta he olivat olleet tuskin kuukauttaakaan yhdessä, kun mies jo jätti hänet torjuen ivallisesti ja jopa vihamielisesti kaikki hänen haltioituneet vakuuttelunsa rakkaudestaan. Ihmiset, jotka tunsivat kreivin hyvän sydämen eivätkä nähneet intomielisessä Lidiassa mitään puutteita, eivät mitenkään voineet käsittää, mitä oli tapahtunut. Siitä asti puoliset olivat eläneet erillään ilman laillista avioeroa, ja aina kun mies tapasi vaimonsa, hän kohteli tätä samalla myrkyllisellä ivalla, jonka syytä oli mahdoton ymmärtää.

Kreivitär Lidia Ivanovna oli jo aikoja sitten lakannut rakastamasta miestänsä, mutta oli siitä saakka ollut lakkaamatta rakastunut johonkuhun. Hän oli väliin rakastunut useampiin yhtäaikaan, sekä miehiin että naisiin, ja hän oli ollut rakastunut melkein kaikkiin jollain lailla merkittäviin ihmisiin. Hän oli ollut rakastunut kaikkiin uusiin prinssiin ja prinsessoihin, jotka joutuivat sukulaisuussuhteisiin keisarillisen perheen kanssa, yhteen metropoliittaan, yhteen piispaan ja yhteen pappiin, yhteen sanomalehtimieheen, kolmeen slaaviheimoveljeen ja Komisaroviin, yhteen ministeriin, yhteen lääkäriin, erääseen englantilaiseen lähetysaarnajaan ja Kareniniin.

Kaikki nämä rakkaudet, jotka milloin heikkenivät, milloin lujittuivat, eivät estäneet häntä ylläpitämästä laajoja ja monimutkaisia ystävyyssuhteitaan seuramaailman ja hovinkin piirissä. Mutta siitä asti kun hän Kareninia kohdanneen onnettomuuden jälkeen oli ottanut tämän erityiseen suojelukseensa ja alkanut työskennellä tämän hyväksi, hän tunsi, ettei yksikään entisistä rakkauksista ollut oikeaa ja että nyt hän oli toden teolla rakastunut vain Kareniniin. Hänen tunteensa Kareninia kohtaan oli hänen mielestään kaikkia entisiä tunteita voimakkaampi. Eritellessään tunnettaan ja verratessaan sitä entisiin hän huomasi selvästi, ettei hän olisi ollutkaan rakastunut Komisaroviin, jollei tämä olisi pelastanut tsaarin henkeä, eikä myöskään Ristich-Kudzickiin, jollei olisi ollut slaavilaiskysymystä; mutta Kareninia hän tunsi rakastavansa tämän itsensä, tämän ylevän ja käsittämättömän sielun vuoksi, tämän ohuen, kreivittären mielestä niin herttaisen, sanoja omituisesti venyttävän äänen ja väsyneen katseen vuoksi, tämän luonteen sekä pehmeiden, valkeiden ja pulleasuonisten käsien vuoksi. Hän ei ainoastaan iloinnut tämän tapaamisesta, vaan tutkiskeli Kareninin kasvoista, minkä vaikutuksen hän itse tähän teki. Hän tahtoi miellyttää miestä paitsi puheillaan myös koko olemuksellaan. Kareninin tähden hän piti nyt entistä suurempaa huolta pukeutumisestaankin. Hän tapasi itsensä haaveilemasta, miten olisikaan käynyt, jollei hän itse olisi ollut naimisissa ja Karenin olisi ollut vapaa. Hän punastui levottomana, kun Karenin astui huoneeseen, eikä voinut pidättää riemun hymyä, kun Karenin puhui hänelle jotain mieluisaa.

Kreivitär Lidia Ivanovna oli jo useita päiviä ollut kovin jännittynyt: hän oli saanut tietää, että Anna ja Vronski olivat Pietarissa. Täytyi pelastaa Aleksei Aleksandrovitsh kohtaamasta Annaa, täytyi suojella häntä jo siltä piinalliselta tiedolta, että tuo kauhea nainen oli samassa kaupungissa kuin hän ja saattoi joka hetki tulla häntä vastaan.

Lidia Ivanovna vakoili tuttaviansa välityksellä, mitä nuo inhottavat ihmiset, kuten hän nimitti Annaa ja Vronskia, aikoivat, ja koetti noina päivinä valvoa kaikkia ystävänsä askelia, ettei tämä vain tapaisi heitä. Nuori adjutantti, Vronskin ystävä, joka toimitti Lidia Ivanovnalta tietoja heistä toivoen saavansa kreivittären kautta erään myönnytyksen, kertoi, että he aikoivat seuraavana päivänä lähteä pois Pietarista. Lidia Ivanovna oli alkanut jo rauhoittua, kun hänelle seuraavana aamuna äkkiä tuotiin kirje, jonka käsialan hän kauhuissaan tunnisti. Se oli Annan. Kuori oli niininpaksuista paperia, pitkulaisella keltaisella paperiarkilla oli suuri monogrammi ja kirje tuoksui hyvältä.

— Kuka toi?

— Eräs hotellilähetti.

Kreivitär Lidia Ivanovna ei pitkään aikaan voinut istuutua lukemaan kirjettään. Hän sai mielenliikutuksesta hengenahdistuksen, joka muutenkin helposti vaivasi häntä. Kun hän oli hiukan tyyntynyt, hän luki seuraavan ranskankielisen kirjeen.

/#

'Madame la Comtesse, kristilliset tunteet, jotka täyttävät teidän sydämenne, antavat minulle anteeksiantamattoman rohkeuden kirjoittaa teille. Pitkällinen ero pojastani tekee minut onnettomaksi. Minä pyydän teiltä lupaa saada nähdä häntä vain kerran ennen lähtöä. Antakaa anteeksi, että muistutan teille itsestäni. Käännyin teidän enkä Aleksei Aleksandrovitshin puoleen vain sen vuoksi, etten tahdo tuottaa tuolle jalomieliselle miehelle kärsimyksiä muistuttamalla olemassaolostani. Tuntien teidän ystävyytenne häntä kohtaan uskon teidän ymmärtävän minua. Lähetättekö te Serjozhan minun luokseni vai tulenko minä määrätynä aikana hänen kotiinsa, vai ilmoitatteko missä ja milloin saisin tavata häntä kodin ulkopuolella? Minä en voi olla odottamatta myöntävää vastausta tuntiessani sen henkilön jalomielisyyden, josta asia riippuu. Te ette voi kuvitella, kuinka janoan nähdä häntä, ettekä käsittää, minkä kiitollisuuden tunteen teidän apunne on minussa herättävä.

Anna.'

#/

Kaikki tuossa kirjeessä hermostutti kreivitär Lidia Ivanovnaa: sen koko sisältö, viittaus jalomielisyyteen ja varsinkin sen vapaa ja — kuten hänestä tuntui — huoleton sävy.

— Sano ettei vastausta tule, sanoi kreivitär Lidia Ivanovna, avasi kirjoituslupaa ja kirjoitti heti Aleksei Aleksandrovitshille, että toivoi tapaavansa hänet ennen kello yhtä palatsissa järjestettävässä onnitteluseremoniassa.

"Minun täytyy saada puhua kanssanne tärkeästä ja surullisesta asiasta. Siellä voimme sopia, missä sen teemme. Parasta olisi minun luonani; käsken valmistamaan sitä teetä, josta te pidätte. Asia on tärkeä. Hän antaa ristin, mutta Hän antaa myös voimia", lisäsi hän valmistaakseen Aleksei Aleksandrovitshia edes jonkin verran kohtaamaan asian.

Kreivitär Lidia Ivanovna kirjoitti tavallisesti Aleksei Aleksandrovitshille kaksi, jopa kolmekin kirjelappua päivässä. Hän piti tuosta yhteydenpitokeinosta, jossa oli sekä hienostuneisuutta että salaperäisyyttä, mitä hänen henkilökohtaisista suhteistaan puuttui.

XXIV

Onnitteluseremonia palatsissa oli päätynyt. Poistuvat puhelivat mennessään päivän viime uutisista — juuri saaduista palkinnoista ja tärkeistä virkasiirroista.

— Kreivitär Marja Borisovnalle olisi pitänyt antaa sotaministeriö ja esikunnan päälliköksi panna ruhtinatar Vatkovskaja, puheli pieni harmaapäinen, kullalla kirjaillussa virkapuvussa oleva ukko pitkälle ja kauniille hovineidille, joka oli kysynyt häneltä virkasiirroista.

— Ja minut hänelle adjutantiksi, sanoi hovineiti hymyillen.

— Teillä on jo määräyksenne. Te kuulutte hengelliseen virastoon. Ja apulaiseksi teille annetaan Karenin.

— Hyvää päivää, ruhtinas! sanoi ukko puristaen lähelle tulleen herran kättä.

— Mitä te Kareninista sanoitte? kysyi ruhtinas.

— Hän ja Putjatov saivat Aleksander Nevskin.

— Minä luulin hänellä jo olevan.

— Ei ollut. Vilkaiskaahan häneen, sanoi ukko viitaten kirjaillulla hatullaan salin ovelle pysähtyneeseen Kareniniin, joka hovivirkapukunsa rintamusta halkovan uuden punaisen nauhan koristamana keskusteli erään valtakunnan neuvoston huomattavan jäsenen kanssa. — Onnellinen ja tyytyväinen kuin kuparilantti, hän lisäsi kumartuen kättelemään komearakenteista kamariherraa.

— Ei sentään, on vanhentunut, sanoi kamariherra.

— Huolista. Hän kirjoittelee nyt yhtenäen suunnitelmia. Ei hän nytkään päästä tuota onnetonta, ennen kuin on selvittänyt kaikki pilkulleen.

— Sanoitteko hänen vanhentuneen! Il fait des passions[10]. Luullakseni kreivitär Lidia Ivanovna on nyt mustasukkainen hänen vaimolleen.

— Mitä ihmettä! Kreivitär Lidia Ivanovnasta ette saa puhua pahaa.

— Mitä pahaa siinä on, että hän on rakastunut Kareniniin?

— Mutta onko totta, että Anna Karenina on täällä?

— Ei täällä palatsissa, mutta Pietarissa... Minä näin hänet eilen Aleksei Vronskin kanssa, bras dessous, bras dessous[11], Morskaja-kadulla.

— C'est un homme qui n'a pas[12]... aloitti kamariherra, mutta pysähtyi antaen kumartaen tietä ohi menevälle, keisarilliseen perheeseen kuuluvalla henkilöllä.

Tällä tavoin Aleksei Aleksandrovitshista puhuttiin koko ajan, häntä arvosteltiin ja ivailtiin, sillä välin kun hän itse perinpohjaisesti ja hetkeksikään pysähtymättä esitteli uutta rahoitusprojektiiaan pysäyttämälleen valtakunnanneuvoston jäsenelle.

Melkein samaan aikaan kuin Anna oli lähtenyt, oli Aleksei Aleksandrovitshin elämässä sattunut toinenkin ikävä seikka, ikävin mikä virkamiestä voi kohdata: pysähdys virkauralla. Kaikki näkivät selvästi, että hänen uransa oli lopussa, paitsi Aleksei Aleksandrovitsh itse, joka ei sitä huomannut. Oliko siihen syynä Stremovin takia sattunut selkkaus, perheonnettomuus vaiko yksinkertaisesti se seikka, että Aleksei Aleksandrovitsh oli jo saavuttanut mahdollisuuksiensa rajat, — kaikille oli tänä vuonna

käynyt selväksi, ettei hänen uransa enää jatkuisi. Hänellä oli vielä tärkeä virka-asema ja hän kuului useisiin valiokuntiin ja komiteoihin; mutta hän oli jo kokonaan käytetty mies, jolta ei odotettu enää mitään. Mitä ikinä hän puhui tai ehdotti, häntä kuunneltiin niin kuin se kaikki olisi ollut jo kauan tiedossa ja juuri sitä, mitä ei tarvittu.

Mutta Aleksei Aleksandrovitsh ei tuntenut sitä: kun hän ei nyt itse ottanut suoranaisesti osaa hallituksen toimintaan, hän huomasi vain entistä selvemmin puutteet ja virheet toisten toiminnassa ja katsoi velvollisuudekseen ehdottaa keinoja niiden korjaamiseksi. Kohta Annan lähdettyä hän oli alkanut kirjoittaa ensimmäistä mietintöään uudesta oikeuslaitoksesta, ja samantapaisia esityksiä hän sai sitten kirjoittaa kokonaisen sarjan kaikilta hallinnon aloilta, vaikka ne todellisuudessa jäivätkin täysin hyödyttömiksi.

Aleksei Aleksandrovitsh ei ollenkaan huomannut epätoivoista asemaansa hallintomaailmassa eikä ollut siitä pahoillaan, vaan oli omaan toimintaansa tyytyväisempi kuin koskaan.

"Nainut huolehtii maallisesta, miten vaimoan miellyttäisi, mutta ei siitä, miten olisi Jumalalle mieliksi", sanoo apostoli Paavali, ja Aleksei Aleksandrovitsh joka piti Raamattua ohjeenaan kaikissa asioissa, muisteli usein tuota tekstiä. Hänestä tuntui, että siitä asti, kun hänen vaimonsa oli hänet jättänyt, hän oli noilla samaisilla projekteillaan palvellut Jumalaa enemmän kuin ennen.

Neuvoston jäsenen silmännähtävä kärsimättömyys ei häirinnyt Aleksei Aleksandrovitshia; hän ei lopettanut projektinsa esittelyä, ennen kuin neuvoston jäsen livahti tiehensä erään keisarillisen henkilön ohikulun varjolla.

Jäätyään yksin Aleksei Aleksandrovitsh painoi mietteissään päänsä, katsahti sitten hajamielisesti ympärilleen ja meni ovelle, missä toivoi tapaavansa kreivitär Lidia Ivanovnan.

"Miten vankkoja ja fyysisesti terveitä he kaikki ovat!" ajatteli Aleksei Aleksandrovitsh katselleen ohimennessään vankkatekoista kamariherraa, jonka tuoksuva poskiparta oli huolellisesti kammattu, ja kireään virkapukuunsa ahtautunutta punakaulaista ruhtinasta, joiden ohi hänen oli mentävä. "Oikein sanotaan, että kaikki maailmassa on paha", hän mietti luoden vielä kerran syrjäsilmyksen kamariherran pohkeisiin.

Hätäilemättä eteenpäin astellen Aleksei Aleksandrovitsh kumarsi väsyneen ja arvokkaan näköisenä noille herroille, jotka puhuivat hänestä. Hän katseli ovelle päin hakien silmillään Lidia Ivanovnaa.

— Kas, Aleksei Aleksandrovitsh! sanoi pieni, harmaapäinen ukko pahansuopa välähdys katseessaan, kun Karenin meni hänen ohitse, ja taivutti kylmästi päätään. — Minä en ole vielä onnitellut teitä, hän sanoi viitaten Kareninin vasta saamaan nauhaan.

— Kiitos, vastasi Aleksei Aleksandrovitsh. — Miten kaunis päivä tänään, lisäsi hän tapansa mukaan erityisesti korostaen sanaa kaunis.

Hän arvasi heidän ivailevan häntä, mutta hän ei heiltä muuta odottanutkaan kuin vihamielisyyttä; hän oli jo tottunut siihen.

Huomattuaan ovesta ilmestyneen kreivitär Lidia Ivanovnan keltaiset, kureliivistä kohoavat olkapäät ja kutsuvat, kauniit, mielteliäät silmät hän hymyili paljastaen valkeat, hyvin hoidetut hampaansa ja astui kreivittären luo.

Pukeutuminen oli nyt, kuten yleensä viime aikoina, vaatinut Lidia Ivanovnalta suurta vaivaa. Hänen pukeutumisensa tarkoitus oli nykyään aivan päinvastainen kuin kolmekymmentä vuotta sitten. Silloin hän oli tahtonut koristaa itseään jollakin ja mitä enemmän, sitä parempi. Nyt hän sitä vastoin joutui aina laittautumaan siinä määrin ikäänsä ja ulkonäköönsä soveltumattomalla tavalla, että hänen täytyi vain huolehtia siitä, ettei ulkonäön ja laittautumisen välinen vastakohtaisuus tulisi liian hirveäksi. Aleksei Aleksandrovitshin suhteen hän oli saavuttanut tarkoituksensa ja näytti tämän mielestä viehättävältä. Aleksei Aleksandrovitshille hän oli ainoa, ei vain pelkän myötätunnon, vaan rakkauden vehreä saari ympäröivän pahansuopuuden ja ivan meren keskellä.

Ivallisten katseiden ahdistama Karenin vetäytyi Lidia Ivanovnan rakastunutta katsetta kohti kuin kasvi valon puoleen.

— Onnittelen teitä, kreivitär sanoi luoden silmyksen nauhaan.

Hilliten mielihyvän hymynsä Aleksei Aleksandrovitsh kohautti olkapäitään ja ummisti silmänsä ikään kuin sanoakseen, ettei se voinut ilahduttaa häntä. Kreivitär Lidia Ivanovna tiesi varsin hyvin, että kunnianosoitukset olivat Kareninin suurimpia iloja, vaikka hän ei koskaan myöntänyt sitä.

— Miten meidän enkelimme voi? kysyi kreivitär tarkoittaen Serjozhaa.

— En voi sanoa olevani täysin tyytyväinen häneen, sanoi Aleksei Aleksandrovitsh kohottaen kulmiaan ja avaten silmänsä. — Sitnikovkin on tyytymätön häneen. (Sitnikov oli pedagogi, jolle Serjozhan kasvatusta — hengellistä kasvatusta lukuunottamatta — oli uskottu.) Kuten olen jo teille puhunut, hän on jotenkin kylmäkiskoinen juuri niitä pääkysymyksiä kohtaan, joiden tulisi liikuttaa jokaisen ihmisen ja jokaisen lapsen sielua, alkoi Aleksei Aleksandrovitsh esittää ajatuksiaan poikansa kasvatuksesta, mikä olikin ainoa kysymys, joka kiinnosti hänen mieltään virka-asioiden ohella.

Kun Aleksei Aleksandrovitsh oli Lidia Ivanovnan avulla jälleen palannut elämään ja toimintaan, hän oli kokenut velvollisuudekseen pitää huolta hänen huomaansa jääneen pojan kasvatuksesta. Aleksei Aleksandrovitsh joka ei koskaan ollut harrastanut kasvatustasioita, omisti nyt osan ajastaan tämän kysymyksen teoreettiseen tutkimiseen. Luettuaan muutamia antropologiaa, kasvatusta- ja opetusoppia käsitteleviä teoksia hän laati kasvatussuunnitelman ja ryhtyi toimeen kutsuttuaan ohjaajaksi parhaan pietarilaisen pedagogin. Asia kiinnosti häntä edelleen.

— Niin, mutta entä sydän? Minä näen hänessä isänsä sydämen, ja lapsi, jolla on sellainen sydän, ei voi olla paha, sanoi Lidia Ivanovna riemukkaasti.

— Niin, kenties... Mitä minuun tulee, teen vain velvollisuuteni. Mitään muuta en voi.

— Tulettehan te luokseni, sanoi kreivitär Lidia Ivanovna hetken vaitiolon jälkeen, — meidän täytyy puhua eräästä asiasta, joka on teille sangen ikävä. Minä antaisin kaikkeni voidakseni vapauttaa teidän muutamista muistoista, mutta muut eivät ajattele niin. Minä sain kirjeen häneltä. Hän on täällä Pietarissa.

Aleksei Aleksandrovitsh arvasi, ketä kreivitär tarkoitti, ja vavahti, mutta pian hänen kasvoilleen levisi se kuollut liikkumattomuus, joka kuvasti hänen täydellistä avuttomuuttaan tässä asiassa.

— Sitä minä odotinkin, hän sanoi.

Kreivitär Lidia Ivanovna katsahti häneen ihailen, ja kyöneleet kohosivat hänen silmiinsä Aleksei Aleksandrovitshin sielun suuruuden herättäminä.

XXV

Kun Aleksei Aleksandrovitsh astui kreivitär Lidia Ivanovnan pieneen, vanhanaikaisilla posliiniesineillä ja muotokuvilla koristettuun vierashuoneeseen, itse emäntää ei vielä näkynyt. Hän oli vaihtamassa pukua.

Pyöreällä valkean liinan peittämällä pöydällä oli kiinalainen teekalusto ja spriillä lämmitettävä hopeinen teekannu. Aleksei Aleksandrovitsh vilkaisi hajamielisesti seinällä oleviin lukuisiin tuttuihin muotokuviin ja istuuduttuaan pöydän ääreen avasi pöydällä olevan Uuden testamentin. Mutta kreivittären hameen kahina veti pian hänen huomionsa muualle.

— No niin, täällä me saamme istua rauhassa, sanoi Lidia Ivanovna levottomasti hymyillen ja työntyä kiireesti pöydän ja sohvan väliin, — ja jutella teetä juodessamme.

Sanottuaan muutaman sanan valmisteluksi Lidia Ivanovna antoi Aleksei Aleksandrovitshille Annalta saamansa kirjeen raskaasti hengittäen ja punastuen.

Aleksei Aleksandrovitsh luki sen ja oli kauan vaiti.

— En luule olevani oikeutettu kieltämään sitä häneltä, hän sanoi arasti, kohottaen katseensa.

— Ystäväni, te ette näe missään paha!

— Päinvastoin, minä näen, että kaikki on paha. Mutta olisiko oikein...

Hänen kasvoistaan kuvastui epäröinti ja neuvottomuus, ja hän ikään kuin etsi opastusta ja johtoa.

— Ei, keskeytti Lidia Ivanovna. — Kaikella on rajansa. Minä käsitan siveettömyyden, hän sanoi, vaikei se ollutkaan aivan totta, sillä hän ei ollut koskaan voinut ymmärtää, mikä saattoi naisia epäsiiveellisyteen, — mutta julmuutta minä en käsitä. Ja ketä kohtaan? Teitä! Kuinka hän voi oleskella samassa kaupungissa kuin te? Ei. Joka päivä näkyy ihminen oppivan uutta. Minäkin olen nyt oppinut oikein ymmärtämään teidän yleistyksenne ja hänen alhaisuutensa.

— Mutta kuka voi heittää kiveä? sanoi Aleksei Aleksandrovitsh nähtävästi tyytyväisenä esittämäänsä osaan. — Minä olen antanut kaiken anteeksi enkä voi riistää häneltä sitä mitä hänen rakkautensa kaipaa, rakkautta poikaan...

— Mutta onko se rakkautta, ystäväni? Onko se vilpittöä? Olkoon, että te omasta puolestanne olette antanut anteeksi... mutta onko meillä oikeutta vaikuttaa tuon enkelin sieluun? Hänhän pitää äitiään kuolleena. Hän rukoilee äitinsä puolesta ja pyytää Jumalaa antamaan anteeksi hänen syntinsä... Ja niin onkin parasta. Mitä hän tässä tapauksessa rupeaisikaan ajattelemaan?

— Sitä en tullutkaan ajatelleeksi, sanoi Aleksei Aleksandrovitsh alkaen nähtävästi olla samaa mieltä.

Kreivitär Lidia Ivanovna peitti kasvonsa käsillään ja vaikeni. Hän rukoili.

— Jos te kysytte minun neuvoani, sanoi hän rukoiltuaan ja otettuaan kädet pois kasvoiltaan, — niin minä en kehota teitä tekemään sitä. Enkö minä näe miten te kärsitte, miten se on avannut kaikki teidän haavanne? Mutta olettaamme, että te nyt kuten aina unohdatte oman itsenne. Mihin se sitten vie? Teille siitä koituu vain uutta kärsimystä ja lapselle kidutusta. Jos siinä naisessa on enää mitään inhimillistä, täytyy hänen itsensäkin olla toivomatta sitä. Ei, epäröimättä kehotan teitä kieltämään, ja jos sallitte, kirjoitan hänelle.

Aleksei Aleksandrovitsh suostui, ja kreivitär Lidia Ivanovna kirjoitti seuraavan ranskankielisen kirjeen:

/#

'Armollinen Rouva.

Teidän muistonne elvyttäminen voi saattaa poikanne tekemään kysymyksiä, joihin ei voi vastata päästämättä lapsen sieluun tuomitsemisen henkeä sitä kohtaan, minkä tulee pysyä hänelle pyhättönä, ja siksi pyydän teitä ymmärtämään miehenne kiellon kristillisen rakkauden hengessä. Pyydän Kaikkivaltiaasta olemaan teille armelias.

Kreivitär Lidia.'

#/

Kirje saavutti salaisen tarkoituksensa, jota Lidia Ivanovna oli koettanut peitellä itseltään. Se loukkasi Annaa sielun pohjia myöten.

Aleksei Aleksandrovitsh puolestaan ei pystynyt enää sinä päivänä paneutumaan tavallisiin töihinsä eikä löytänyt sitä uskovan ja pelastetun ihmisen sielunrauhaa, jota oli tuntenut sitä ennen.

Uskottoman vaimon muiston ei olisi pitänyt häiritä häntä; olihan tuo vaimo niin läpeensä syyllinen hänen edessään ja hän niin pyhä vaimonsa edessä, kuten Lidia Ivanovna varsin oikein oli sanonut. Mutta hän ei ollut rauhallinen: hän ei ymmärtänyt lukemaansa kirjaa eikä voinut karkottaa kiusallisia muistoja, jotka sukelsivat hänen mieleensä, muistoja niistä virheistä, joita hän tunsii tehneensä vaimonsa suhteen. Muisto siitä, miten hän kilparatsastuksesta palattaessa oli ottanut vastaan vaimonsa uskottomuuden tunnustuksen — varsinkin se seikka, että hän oli vaatinut vaimolta ainoastaan ulkoisen säädyllyksen noudattamista eikä ollut haastanut viettelijää kaksintaisteluun — vaivasi häntä kuin paha omatunto. Samoin vaivasi häntä sen kirjeen muisto, jonka hän itse oli kirjoittanut; ja kaikkein kipeimmin sai hänen turha anteeksiantonsa ja huolenpitonsa vieraasta lapsesta hänen sydämensä kirvelemään häpeästä ja katumuksesta.

Ja samanlainen häpeän ja katumuksen tunne kirveli häntä, kun hän selaili koko mennyttä avioliittoaikaansa ja muisteli niitä kömpelöitä sanoja, joilla oli pitkän epäröinnin jälkeen kosinut vaimoaan.

"Mutta mitä pahaa minä olen tehnyt?" kysyi hän itseltään. Ja tämä kysymys johdatti hänet aina toiseen, siihen, tunsivatko muut toisin, rakastivatko ja menivätkö toisin naimisiin muut miehet, Vronskit, Oblonskit... nuo paksupohkeiset kamariherrat. Ja hän näki kokonaisen sarjan noita meheväliahaisia, voimakkaita, epäröimättömiä herroja, jotka väkisininkin aina ja kaikkialla kiinnittivät hänen huomiotaan. Hän karkotti mielestään nämä ajatukset koettaen vakuuttaa itselleen, että hän eli iankaikkisuutta eikä tätä ajallista elämää varten ja että hänen sielussaan oli rauha ja rakkaus. Mutta se vähäpätöinen seikka, että hän oli tässä mitättömässä ajallisessa elämässä — kuten hänestä näytti — tehnyt muutamia mitättömiä virheitä, vaivasi häntä, niin kuin sitä ikuista pelastusta, johon hän uskoi, ei olisi ollutkaan. Mutta kiusaus ei kestänyt kauan, ja pian Aleksei Aleksandrovitshin sieluun palautui jälleen se rauha ja ylevyys, joka sai hänet unohtamaan sen, mitä hän ei tahtonut muistaa.

— No, kuinkas kävi, Kapitonitsh? kysyi Serjozha palatessaan syntymäpäivänsä aattona punaposkisena ja iloisena kävelyltään ja antaessaan poimutetun venäläiskuosisen päällystakkinsa pitkälle, vanhalle ovenvartijalle, joka korkeudestaan hymyili pikku miehelle. — Kävikö tänään se sidekätinen virkamies? Ottiko isä vastaan?

— Otti. Heti kun kanslianhoitaja oli mennyt, kävin papallenne ilmoittamassa, ovenvartija sanoi iskien iloisesti silmää. — Antakaas kun minä autan.

— Serjozha! sanoi slaavilainen kotiopettaja pysähtyen sisähuoneisiin johtavalle ovelle, — riisukaa itse päällyskengät!

Vaikka Serjozha kuuli opettajansa heikon äänen, hän ei kiinnittänyt siihen mitään huomiota. Hän seisoi pitäen kiinni ovenvartijan vyöstä ja katsoen häntä kasvoihin.

— No tekikö isä mitä hän tahtoi? Ovenvartija nyökkäsi myöntävästi päätään.

Käsi siteessä kulkeva virkamies, joka oli jo seitsemän kertaa käynyt pyytämässä jotain Kareninilta, oli kiinnittänyt sekä Serjozhan että ovenvartijan huomiota. Serjozha oli tavannut hänet kerran eteisessä ja kuullut, miten valittavasti hän pyysi ovenvartijaa ilmoittamaan hänet sanoen muuten kuoleman odottavan häntä ja hänen lapsiaan. Sittemmin Serjozha oli tavannut hänet eteisessä toisenkin kerran, ja hänen mielenkiintonsa oli herännyt.

— No, oliko hän hyvillään... oikein hyvillään? kysyi hän.

— Olipa tietenkin. Lähti miltei tanssien.

— Onko tuotu mitään? kysyi Serjozha oltuaan hetkisen vaiti.

— Jaa-a, herra, kuiskasi ovenvartija salaperäisesti pudistaen päätään, — jotain kreivittäreltä.

Serjozha ymmärsi heti ovenvartijan sanoista, että kreivitär Lidia Ivanovna oli lähettänyt hänelle syntymäpäivälahjan.

— Onko se totta? Missä se on?

— Kornei vei pappanne huoneeseen. Taitaa olla hyvä kapine!

— Kuinka suuri? Onko tämän kokoinen?

— Vähän pienempi, mutta hyvä.

— Onko kirja?

— Ei, kapine se on. Menkää, menkää, Vasili Lukitsh kutsuu, sanoi ovenvartija kuullessaan kotiopettajan lähenevät askeleet. Ja nyökäyttäen merkittävästi päätään opettajaan päin hän irrotti hellävaroen vyöltään Serjozhan pienen käden, joka oli vielä kämmentä myöten hansikkaan sisässä.

— Ihan kohta, Vasili Lukitsh! vastasi Serjozha, kasvoillaan se iloinen ja rakastettava hymy, joka aina sulatti toimeliaan Vasili Lukitshin.

Serjozha oli niin iloinen, kaikki tuntui hänestä niin onnelliselta, että hänen täytyi vielä saada kertoa ovenvartijaystävänsä, minkä iloisen uutisen hän oli Kesäpuistossa kävellessään kuullut kreivitär Lidia Ivanovnan veljentyttäreltä. Tämä uutinen tuntui hänestä erityisen merkittävältä, kun se sattui yhteen sidekätisen virkamiehen ilon ja hänen oman ilonsa kanssa. Serjozhan mielestä oli nyt sellainen päivä, jolloin kaikkien olisi pitänyt olla iloisia.

— Tiedätkö, Kapitonitsh, että isä on saanut Aleksander Nevskin?

— Tiedänpä toki. On käynyt jo onnittelijoitakin.

— Onko isä hyvillään?

— Tottahan toki on hyvillään tsaarin lahjasta. Ansioistaan hän sen tietysti sai, sanoi ovenvartija arvokkaasti ja vakavan näköisenä.

Serjozha tarkasteli mietteissään ovenvartijan kasvoja, jotka hän tunsu pienimpiä piirteitä myöten, varsinkin tämän leukaa, joka pisti esiin poskiparran lomasta ja jota kukaan muu ei nähnyt niin hyvin

kuin alhaalta katseleva Serjozha.

— No onko tyttäresi käynyt luonasi? Ovenvartijan tytär oli balettianssijatar.

— Miten hän nyt arkena joutaisi? Niilläkin on läksynsä. Ja teillä myös, herra; menkääpäs nyt lukemaan.

Tultuaan huoneeseensa ei Serjozha heti istuutunutkaan läksyjensä ääreen, vaan kertoi opettajalleen aavistavansa, että tuotu kapine oli jokin kone. — Mitä te arvelette? kysyi hän.

Mutta Vasili Lukitsh arveli vain, että oli opittava kielioppiläksy kello kahdeksi, jolloin opettajan piti tulla.

— Mutta sanokaahan, Vasili Lukitsh, poika kysyi äkkiä, kun oli jo istuutunut työpöydän ääreen ja avannut kirjan, — mikä on enemmän kuin Aleksander Nevski? Tiedättekö te, että isä on saanut Aleksander Nevskin?

Vasili Lukitsh vastasi, että vielä enemmän oli Vladimir.

— Entä mikä on sitä korkeampi?

— Korkein on Andrei Pervozvannyi.

— Mutta vieläkin korkeampi kuin Andrei?

— Sitä en tiedä.

— Ettekö tekään tiedä? ja Serjozha nojasi päänsä käsiään vasten ja vaipui mietteisiinsä.

Hänen mietteensä olivat mitä moninaisimmat. Hän kuvitteli isänsä yhtäkkiä saavan sekä Vladimirin että Andrein ja tahtoi sen vuoksi olla erityisen kiltti tällä tunnilla; ja hän ajatteli, kuinka hän suurena saisi kaikkien ritarikuntien merkit, vieläpä Andreita korkeammankin, kun sellainen vain keksittäisiin. Heti kun se keksitään, hän saa sen. Ja kun keksivät vieläkin korkeampia, hän on jo ansainnut nekin.

Aika kului tällaisia mieltiessä, ja kun opettaja saapui, ajan ja paikan adverbejä käsittelevä läksy meni kovin huonosti, ja opettaja oli hyvin pahoillaan. Opettajan mielipaha kosketti Serjozhaa. Hän tunsu olevansa syytön siihen, ettei ollut oppinut läksyjään; hän ei ollut voinut sille mitään. Opettajan selittäessä hän oli kyllä luullut ymmärtävänsä, mutta kun opettaja lakkasi selittämästä, hän ei mitenkään voinut muistaa ja käsittää, että sellainen tavallinen sana kuin "yhtäkkiä" oli tavan adverbi. Kuitenkin hän oli suruissaan siitä, että oli pahoittanut opettajansa mielen.

Hän valitsi hetken, jolloin opettaja katsoi äänetönnä kirjaan. — Mihail Ivanovitsh milloin teidän nimipäivänne on? kysyi hän äkkiä.

— Ajattelisitte ennemminkin läksyjänne; nimipäivällä ei ole mitään merkitystä järjellisille olennoille. Se on aivan kuin kaikki muutkin päivät, jolloin täytyy tehdä työtä.

Serjozha katsahti tarkkaavaisesti opettajaan, tämän harvaan partaan ja silmälaseihin, jotka olivat liukuneet nenässä olevan arven alapuolelle, ja vaipui niin kokonaan mietteisiinsä, ettei kuullut enää mitään, mitä opettaja selitti. Hän ymmärsi, ettei opettaja ajatellut sitä mitä sanoi, hän tunsu sen opettajan äänensävyistä. "Mutta miksi niiden kaikkien pitää selitellä tuota yhtä ja samaa, juuri kaikkein ikävintä ja joutavinta? Miksi hän on tyly minulle, minkä tähden hän ei pidä minusta?" kyseli hän itseltään surullisena eikä löytänyt vastausta.

XXVII

Opettajan mentyä seurasi isän tunti. Isän viipyessä Serjozha istuutui pöydän ääreen, leikkitteli kynäveitsellään ja mielti. Hänen mielipuuhiiaan oli etsiskellä äitiä kävelyn aikana. Hän ei uskonut kuolemaan yleensä eikä varsinkaan äitinsä kuolemaan, vaikka Lidia Ivanovna oli siitä puhunut ja isäkin oli sanonut samaa; ja sen vuoksi hän etsi aina kävelemässä ollessaan äitiään vielä senkin jälkeen, kun hänelle oli kerrottu, että äiti oli kuollut. Jokainen täyteläisempi, siro ja tummatukkainen nainen oli hänen äitinsä. Aina kun hän näki sellaisen naisen, hänen rinnassaan nousi niin voimakas hellyyden tunne, että hänen hengityksensä salpautui ja kyynelleet kihosivat silmiin. Ja hän odotti naisen aivan pian tulevan hänen luokseen ja nostavan harsonsa kasvoiltaan. Hän näkisi äitinsä kasvot ja hymyn, äiti

syleilisi häntä ja hän tuntisi tämän vaatteiden tuoksun ja käden hellän hyväilyn ja itkisi onnesta niin kuin sinä iltana, jolloin hän oli paneutunut pitkälle äitinsä jalkoihin ja äiti oli kutitellut häntä ja hän oli nauranut ja ollut purevinaan tämän valkeaa, monisormuksista kättä. Kun hän oli sitten sattumalta saanut kuulla entiseltä hoitajaltaan, ettei äiti ollutkaan kuollut, ja kun isä ja Lidia Ivanovna olivat selittäneet, että hänelle, Serjozhalle, äiti oli kuollut, koska oli ollut paha — mitä Serjozha ei mitenkään voinut ymmärtää, sillä rakasti äitiään —, hän jatkoi samaa äitinsä etsiskelyä eikä lakannut odottamasta tätä. Tänäpäin oli Kesäpuistossa ollut eräs siniharsoinen nainen, jota hän oli vavahtelevin sydämin seurannut, kun tämä oli yksin lähestynyt häntä käytävää pitkin. Se nainen ei ollut tullut heidän luokseen saakka, vaan kääntynyt ja kadonnut jonnekin. Tänäpäin Serjozha oli voimakkaammin kuin koskaan tuntenut rinnassaan rakkauden sykkeen äitiään kohtaan; ja nyt, odottaessaan isän tuloa ja tuijottaessaan kirkkain silmin eteensä, hän oli niin vaipunut ajattelemaan äitiään, ettei huomannut leikelleensä koko pöydän kulman naarmuja täyteen.

— Isänne tulee, Vasili Lukitshin ääni herätti hänet.

Serjozha hypähti pystyyn, meni isänsä luo ja suudeltuaan häntä kädelle katsahti häneen tarkkaavaisena, hakien hänen kasvoiltaan ilon merkkejä Aleksander Nevskin johdosta.

— Oliko kävelyllä hauskaa? kysyi Aleksei Aleksandrovitsh istuutuen nojatuoliinsa, vetäen eteensä Vanhan testamentin ja avaten sen. Huolimatta siitä, että hän oli usein sanonut Serjozhalle, että jokaisen kristityn täytyi tarkasti tuntea pyhät kirjoitukset, piti hänen itsensä Vanhan testamentin asioissa usein turvautua kirjaan, ja Serjozha näki sen.

— Oli, oli hyvin hauskaa, isä, sanoi Serjozha istuutuen. — Minäpä näin Nadenkan. Nadenka oli Lidia Ivanovnan kasvatti ja veljentytär. — Hän sanoi minulle, että te saitte uuden tähden. Oletteko iloinen, isä?

— Ensinnäkin, älä keinuttele tuolia, alkoi Aleksei Aleksandrovitsh. — Ja toiseksi vain työ jotain merkitsee eikä palkinto. Minä toivoisin, että ymmärtäisit sen. Jos työskentelet ja luet sitä varten, että saisit palkinnon, tuntuu työ sinusta vaikealta; mutta kun rakastat työtä, jota teet, puhui Aleksei Aleksandrovitsh muistellen, kuinka hän itsekin oli saanut velvollisuudentunteestaan tukea tämän aamuissa ikävässä työssä, kun oli pitänyt allekirjoittaa satakahdeksankymmentä paperia, — saat siitä parhaan palkinnon.

Hellyyden ja ilon välke oli sammunut Serjozhan silmistä, ja hän katsoi alas karttaen isänsä katsetta. Sillä tavoinhan isä aina kohteli häntä, ja Serjozha oli jo oppinut mukautumaan tuohon sävyyn. Isä puhui hänelle — niin Serjozhasta tuntui — kuin jollekin toiselle, kuvittelemalleen pojalle, sellaiselle, jollaisia on kaikenlaisissa kirjoissa, mutta jollainen ei Serjozha vähääkään ollut. Mutta isänsä seurassa Serjozha koetti aina tekeytyä sellaiseksi kuvakirjapojaksi.

— Minä toivon, että sinä ymmärrät sen! sanoi isä.

— Kyllä, isä, vastasi Serjozha teeskennellen olevansa Aleksei Aleksandrovitshin kuvittelema poika.

Hänen oli ollut opittava ulkoa muutamia raamatunlauseita ja kerrattava Vanhan testamentin alkua. Raamatunlauseet Serjozha osasi jotakuinkin, mutta juuri hänen lausueessaan niitä hänen silmänsä osuivat isän otsaluuhiin, joka teki niin jyrkän taitteen ohimoihin päin, että hän sekosi sanoissaan ja liitti yhden lauseen lopun samalla sanalla alkavan toisen lauseen alkuun. Aleksei Aleksandrovitsh näki selvästi, ettei Serjozha ymmärtänyt mitä puhui, ja se hermostutti häntä.

Hän rypisti kulmiaan ja alkoi selittää sitä, minkä Serjozha oli jo monet kerrat kuullut, mutta ei ollut saanut pysymään muistissaan, koska ymmärsi sen liian selvästi, jotain samantapaista kuin että "yhtäkkiä" oli tavan adverbi. Serjozha katsahti pelästyneenä isänsä ja ajatteli vain, pakottaako isä nyt, kuten joskus ennen, hänet toistamaan sanansa. Ja tuo ajatus säikäytti hänet niin, ettei hän ymmärtänyt enää mitään. Mutta isä ei pannut toistamaan, vaan siirtyi Vanhan testamentin läksyyn. Serjozha kertoi hyvin itse tapahtumat, mutta kun hänen piti selittää, mitä nuo tapahtumat vertauskuvallisesti merkitsevät, hän ei tiennyt mitään, vaikka häntä oli jo kerran rangaistu tästä läksystä. Hän ei osannut kertoa mitään vaan kiemurteli, viilteli pöytää ja keikutti tuoliaan. Läksykohta koski ennen vedenpaisumusta eläneitä patriarkkoja. Hän muisti heistä vain Eenokin, joka oli otettu elävänä taivaaseen. Ennen hän oli tiennyt toistenkin nimet, mutta nyt hän ei ollenkaan muistanut niitä, ennen kaikkea sen vuoksi, että Eenok oli hänen mielihenkilönsä Vanhassa testamentissa ja Eenokin ottamiseen elävänä taivaaseen liittyi hänen mielessään kokonainen ajatussarja, jota hän nytkin vajosi miettimään katsoessaan pysähtynein silmin isän kellonperiin ja puoleksi kiinni olevaan liivinnappiin.

Kuolemaan, josta hänelle niin usein puhuttiin, Serjozha ei uskonut ollenkaan. Hän ei uskonut sitä, että hänen rakastamansa ihmiset voisivat kuolla, eikä varsinkaan sitä, että hän itse kuolisi. Se oli

häneistä aivan mahdotonta ja käsittämätöntä. Hänelle oli sanottu, että kaikki kuolevat; hän oli kysellyt sellaisiltakin ihmisiltä, joihin hän luotti, ja hekin olivat vakuuttaneet samaa: vanha hoitajakin oli niin sanonut, joskin vastahakoisesti. Mutta Eenokhan ei ollut kuollut, siis eivät kaikki kuolleet. "Ja miksi muutkin eivät voisi ansaita Jumalalta sitä, että Hän ottaisi heidät elävänä taivaaseen?" ajatteli Serjozha. Pahat, toisin sanoen ne, joista Serjozha ei pitänyt, ne saivat kuolla, mutta hyvät voisivat kaikki päästä sinne niin kuin Eenok.

— No, mitkä ovat patriarkkojen nimet?

— Eenok, Eenok...

— Senhän sinä jo mainitsit. Huonosti, Serjozha, hyvin huonosti sinä osaat. Jollet sinä halua oppia sitä, mikä on kaikkein tärkeintä kristitylle, sanoi isä nousten nojatuolistaan, — niin mikä sinua sitten voisi kiinnostaa? Minä olen tyytymätön sinuun, ja Pjotr Ignatjevitch — se oli opettajan nimi — on myös tyytymätön... Minun täytyy rangaista sinua...

Isä ja opettaja olivat kumpikin tyytymättömiä Serjozhaan ja hän oppi tosiaan läksynsä sangen huonosti. Silti ei suinkaan voinut sanoa, että hän olisi ollut lahjaton poika. Päinvastoin, hän oli paljon lahjakkaampi kuin ne pojat, jotka opettaja asetti Serjozhalle esikuviksi. Isän kannalta katsoen häneltä puuttui halua oppia sitä, mitä hänelle opetettiin. Mutta oikeastaan hän ei voinut opiskella sitä. Ei voinut siksi, että hänen sielussaan oli muita, hänestä tärkeämmiltä tuntuja vaatimuksia kuin ne, joita isä ja opettaja esittivät. Ensimmäiset olivat ristiriidassa jälkimmäisten kanssa, ja siksi hän kamppaili kasvattajiaan vastaan.

Hän oli yhdeksänvuotias, lapsi vielä. Silti hän tunsu oman sielunsa, se oli hänelle kallis, hän vartioi ja suojeli sitä kuten silmäluomi suojelee silmää eikä päästänyt sinne ketään ilman rakkauden avainta. Hänen kasvattajansa valittivat, ettei hän halunnut oppia, ja kuitenkin hänen sielunsa oli täynnä tiedonjanoa. Hän haki oppia Kapitonitshilta, hoitajamummolta, Nadenkalta ja Vasili Lukitshilta, mutta ei opettajiltaan. Vesi, jota isä ja opettaja odottivat myllyynsä, oli jo kauan sitten tihkunut pois ja teki työtään muualla.

Isä rankaisi Serjozhaa siten, ettei päästänyt häntä Nadenkan, Lidia Ivanovnan veljentyttären luo. Mutta rangaistus koituikin Serjozhan onneksi. Vasili Lukitsh sattui olemaan hyvällä tuulella ja näytti hänelle, miten tuulimyllyjä tehdään. Koko ilta kului häneltä myllyjen teossa ja mietiskellessä, miten voisi tehdä sellaisen myllyn, jossa voisi pyöriä: tarttua tai sitoa itsensä siipiin ja pyöriä niiden mukana. Äitiään Serjozha ei ajatellut koko iltana, mutta mentyään vuoteeseen hän äkkiä muisti tämän ja rukoili omin sanoin, että äiti huomenna, hänen syntymäpäivänään, lakkaisi piilottelemasta ja tulisi hänen luokseen.

— Vasili Lukitsh, tiedätkö mitä minä muuta rukoilin kuin mitä rukouksissa on?

— Että oppisitte paremmin läksynne.

— Ei.

— Jotain leikkikalua.

— Ei. Ette arvaa. Jotain hyvin hauskaa, mutta en sano mitä. Kun se tapahtuu, niin sanon. Joko arvasitte?

— En, en minä arvaa. Sanokaa, pyysi Vasili Lukitsh hymyillen, mitä hänelle sattui harvoin. — No, käykäähän pitkäksenne, minä sammutan kynttilän.

— Ilman kynttilää minä näen vielä paremmin sen, mitä rukoilin. Nyt, nyt olin vähällä sanoa! sanoi Serjozha helähtäen iloiseen nauruun.

Kun kynttilä oli viety pois, Serjozha tunsu äitinsä olevan luonaan. Äiti seiso i hänen vuoteensa ääressä ja hyväili häntä hellällä katseellaan. Mutta yhtäkkiä tuli tuulimyllyjä, kynäveitsi, kaikki meni sekaisin, ja hän vaipui uneen.

XXVIII

Tultuaan Pietariin Vronski ja Anna asettuivat asumaan erääseen parhaista hotelleista. Vronski asui

erillään alakerrassa ja Anna lapsensa, imettäjän ja kamarineidin kanssa toisessa kerroksessa, suuressa nelihuoneisessa huoneistossa.

Ensimmäisenä päivänä tulonsa jälkeen Vronski meni veljensä luo. Siellä hän tapasi äitinsä, joka oli saapunut Moskovasta hoitamaan asioita. Äiti ja käly ottivat hänet vastaan kuten ennenkin, kyselivät hänen ulkomaanmatkastaan ja puhuivat yhteisistä tuttavista, mutta eivät sanoneet sanaakaan hänen ja Annan suhteesta. Sen sijaan seuraavana päivänä Vronskin luona käydessään veli kyseli yhtä ja toista Annasta, ja Aleksei sanoi hänelle suoraan, että piti suhdettaan Annaan oikeana avioliittona ja toivoi avioeroasian järjestyvän voidakseen naida Annan. Mutta myös ennen sitä hän piti Annaa täysin oikeana aviovaimonaan ja pyysi veljeään kertomaan tämän äidille ja vaimolleen.

— Jollei seuramaailma sitä hyväksy, se on minulle aivan yhdentekevää, hän sanoi, — mutta jos sukulaiseni tahtovat pysyä kanssani sukulaisuussuhteissa, heidän täytyy kohdella vaimoanikin sukulaisenaan.

Vanhempi veli, joka oli aina kunnioittanut nuoremman mielipiteitä, ei oikein tiennyt, kuinka niihin tällä kertaa oli suhtauduttava, kun seuramaailma ei ensin ollut ratkaissut tuota kysymystä; hänellä itsellään taas ei ollut mitään asiaintilaa vastaan, ja hän lähti Aleksein mukana Annan luo.

Kuten aina muiden läsnä ollessa, Vronski teititteli Annaa ja puhutteli häntä kuin läheistä tuttavaa, mutta sanomattakin oli selvää, että veli tiesi heidän suhteensa laadun. Puhuttiin muun muassa siitä, että Anna lähtee Vronskin maatilalle.

Huolimatta seuramaailman tuntemuksestaan Vronski oli uuden asemansa suhteen omituisen harhaluulon vallassa. Olisi luullut hänet ymmärtävän, että seuramaailma oli häneltä ja Annalta suljettu, mutta nyt oli hänen päässään syntynyt se kuvitelma, että niin oli ollut vain entisaikaan ja että nykyään, kaiken nopeasti edistyessä — hän oli huomaamattaan tullut kaiken edistyksen kannattajaksi —, yleinen näkemys asiasta oli kokonaan toinen ja ettei kysymys heidän suhteestaan seuramaailmaan siis ollut vielä ratkaistu. "Tietenkään hovimaailma ei ota häntä vastaan", ajatteli Vronski, "mutta läheisimpien ihmisten täytynee toki ymmärtää asia oikealta kannalta."

Ihminen voi istua tuntikausia jalat ristissä allaan tietäessään, ettei mikään estä muuttamista asentoa; mutta jos hän tietää, että on pakko istua niin, hän saa kouristuksia, jalat alkavat vavahdella ja painua siihen suuntaan, mihin ne tekisi mieli ojentaa. Vronski joutui kokemaan saman ilmiön seurapiirien suhteen. Vaikka hän sielunsa sisimmässä tiesikin, että seurapiirimailma oli heiltä suljettu, hän kokeili, eikö se olisi aikojen saatossa muuttunut ja eikö se nyt ottaisi heitä vastaan. Mutta hän sai hyvin pian huomata, että vaikka tämä maailman olikin avoinna hänelle, se oli Annalta suljettu. Samat kädet, jotka kuin kissa ja hiiri — leikissä kohotettiin portiksi hänelle, laskeutuivat sulkemaan tien Annalta.

Ensimmäinen Vronskin tapaamista pietarilaisen seuramaailman daameista oli hänen serkkunsa, ruhtinatar Betsy.

— No, vihdoinkin! huudahti ruhtinatar iloisena tavatessaan hänet. — Kuinka Anna voi? Kuinka hauskaa! Missä te asutte? Voi kuvitella, miten kauhealta meidän Pietarimme tuntuu teidän ihanan matkanne jälkeen. Kuherruskuukausi Roomassa! Voin kuvitella teidän onneanne! Kuinka on avioeron laita? Joko kaikki on valmista?

Vronski huomasi, että Betsyn ihastus laimeni, kun hän kuuli, ettei eroa vielä ollut hankittu.

— Minua tullaan kivittämään, minä tiedän sen, sanoi Betsy, — mutta minä tulen Annan luo, ehdottomasti tulen. Ette varmaankaan viivy täällä kauan?

Ja hän tuli tosiaankin jo sinä päivänä Annan luo, mutta suhtautui tähän toisin kuin ennen. Hän näytti ylpeilevän rohkeudestaan ja toivovan, että Anna ymmärtäisi uskollisen ystävänsä arvon. Hän viipyi vain kymmenisen minuuttia, kertoi seurapiiri uutisia ja sanoi lähtiessään:

— Te ette sanonut minulle, koska hankitte eron. Minä itse olen ehkä uhkarohkea, mutta luulenpa, että muu seuramaailma tulee pysyttelemään teistä kaukana niin kauan kuin ette ole naimisissa. Ja sehän käy niin helposti nykyään. Ça se fait[13]. Te lähдете siis perjantaina? Ikävä, ettemme enää tapaa.

Betsyn käytöksestä Vronski olisi voinut ymmärtää, mitä hänen tuli odottaa seuramaailmalta, mutta hän teki vielä kokeen omien sukulaistensa keskuudessa. Äitiinsä hän ei luottanut. Hän tiesi, että äiti, joka oli niin ihailtu Annaa heidän tuttavuutensa alkuaikana, vihasi nyt sielunsa pohjasta tuota naista, jota hän piti syynä poikansa uran katkeamiseen. Mutta Vronski pani toivonsa Varjaan, veljensä vaimoon. Hän ei ainakaan — niin Vronski arveli — heittäisi kiveä, vaan tulisi mutkattomasti ja päättäväisesti Annan luo ja kutsuisi tämän kotiinsa.

Toisena päivänä tulonsa jälkeen Vronski meni hänen luokseen ja tavattuaan kälynsä yksin kotona

kertoi heti hänelle toivomuksensa.

— Sinä tiedät, Aleksei, sanoi Varja kuultuaan Vronskin asian, — kuinka minä pidän sinusta ja miten valmis minä olen tekemään kaikkeni sinun hyväksesi; mutta minä olen tiennyt, etten voi olla sinulle ja Anna Arkadjevnulla hyödyksi, ja siksi olen ollut vaiti tässä asiassa, hän sanoi lausuen erityisen huolellisesti Annan nimen. — Sinun ei pidä luulla, että minä tuomitsen. En koskaan; minä olisin kenties tehnyt samoin hänen sijassaan. Minä en mene enkä voi mennä yksityiskohtiin, puhui hän vilkaisten arasti lankonsa synkkiin kasvoihin. — Mutta asioista täytyy puhua niiden omalla nimellä. Sinä tahdot, että minä menisin hänen luokseen, avaisin hänelle kotini ja koettaisin siten saada hänet entiseen maineeseensa seurapiireissä. Mutta etkö ymmärrä, että minä en voi tehdä sitä. Minulla on itselläni tyttäriä, ja minun itsenikin täytyy mieheni vuoksi ottaa osaa seuraelämäään. Jos minä tulisinkin Anna Arkadjevnan luo, hän ymmärtäisi itse, etten voi kutsua häntä luokseni tai vierailu pitäisi ainakin järjestää niin, ettei hän tapaisi täällä tavallisia sovinnaisia ihmisiä; ja sehän loukkaisi häntä. Minä en voi nostaa häntä...

— Minun mielestäni hän ei ole enemmän langennut kuin ne sadat naiset, joille teidän kotinne on avoinna! Vronski keskeytti hänet vielä synkempänä. Todettuaan kälynsä päätöksen järkähtämättömäksi hän nousi enempää puhumatta.

— Aleksei, älä ole minulle vihainen. Koeta nyt ymmärtää, ettei syy ole minun, puolustautui Varja katsoen häneen arasti hymyillen.

— Minä en ole vihainen, sanoi Vronski yhä synkkänä, — mutta tämä asia on minulle kaksinverroin ikävä. Ikävä senkin vuoksi, että se repii rikki ystävyystemme. Tai jollei revi rikki, niin ainakin heikentää sitä. Ymmärräthän, että tämä vaikuttaa minunkin suhteeseeni sinuun.

Näin sanottuaan hän lähti.

Vronski huomasi, ettei kannattanut yrittääkään enempää ja että nämä muutamat päivät Pietarissa oli vietettävä kuin jossain vieraassa kaupungissa, vältellen tarkasti yhteydenpitoa entisen seuramaailman kanssa, jottei joutuisi alttiiksi ikävyyksille ja loukkauksille, jotka niin kiusasivat häntä. Erityisen vaikeaksi hänen asemansa Pietarissa teki se seikka, että Aleksei Aleksandrovitsh ja hänen nimensä tuntuivat olevan vastassa kaikkialla. Kaikissa keskusteluissa tuli esiin hänen nimensä, ja minnekään ei voinut mennä tapaamatta häntä. Ainakin Vronskista tuntui siltä, niin kuin ihmisestä, jonka sormi on kipeä, tuntuu kuin hän aina satuttaisi kipeän sormensa joka paikkaan.

Oleskelu Pietarissa kävi Vronskille vaikeaksi vielä senkin vuoksi, että hän huomasi Annan olevan uuden ja käsittämättömän mielialan vallassa. Väliin Anna oli kuin rakastunut häneen, väliin taas kylmäkiskoinen, hermostunut ja umpimielinen. Jokin asia vaivasi häntä, hän salasi jotain Vronskilta eikä näyttänyt huomaavankaan niitä loukkauksia, jotka myrkyttivät Vronskin elämää ja joiden olisi pitänyt Annan tapaiselle herkälle ihmiselle olla erityisen kiusallisia.

XXIX

Anna oli tullut Venäjälle siinä toivossa, että saisi tavata poikansa. Siitä päivästä saakka, jolloin hän oli lähtenyt Italiasta, oli tämä ajatus pitänyt häntä jännityksessä. Ja mitä lähemmäksi Pietaria hän oli tullut, sitä suurempana oli jälleennäkemisen ilo ja merkitys kangastellut hänen mielessään. Hän ei ollut kysellyt itseltään, kuinka tuo tapaaminen kävisi päinsä; se oli näyttänyt niin luonnolliselta ja yksinkertaiselta, kun he molemmat olisivat samassa kaupungissa. Mutta saavuttuaan Pietariin hän oli akka selvästi käsittänyt nykyisen asemansa ja huomannut, ettei tapaaminen ollutkaan helppoa.

Hän oli jo kaksi päivää ollut Pietarissa. Koko ajan hän oli ajatellut poikaansa, mutta ei ollut vielä saanut nähdä tätä. Hän tunsu, ettei hänelle ollut oikeutta mennä suoraan poikansa kotiin, jossa hän olisi voinut kohdata Aleksei Aleksandrovitshin. Olisi voinut käydä niin, että häntä olisi loukattu eikä päästetty sisään. Kirjeen kirjoittamista miehelleen ja sovitteluja tämän kanssa Annan oli piinallista ajatellakin: hän voi olla rauhallinen vain silloin, kun ei ajatellut miestänsä. Anna olisi voinut ottaa selvää siitä, missä poika kävi kävelemässä, ja nähdä tämän siellä, mutta se tuntui hänestä riittämättömältä: hän oli niin kauan valmistautunut tapaamaan häntä, hänellä oli niin paljon sanottavaa pojalle, hän tahtoi niin kovasti syleillä ja suudella tätä. Serjodzhan vanha hoitajamummo olisi voinut auttaa ja neuvoa häntä. Mutta hän ei enää ollut Aleksei Aleksandrovitshin palveluksessa. Tällaisessa neuvottomuudessa ja hoitajamummon hakemisessa oli kulunut kaksi päivää.

Saatuaan kuulla Aleksei Aleksandrovitshin läheisistä suhteista kreivitär Lidia Ivanovnaan Anna päätti kolmantena päivänä kirjoittaa kreivittärelle kirjeen. Niin vaikeaa kuin tämän kirjeen laatiminen hänelle olikin, hän kirjoitti varta vasten, että hänen pyytämänsä lupa riippuisi täysin hänen miehensä jalomielisyydestä. Hän tiesi, että jos Aleksei Aleksandrovitsh saisi nähdä kirjeen, tämä jatkaisi entistä jalomielisen osaansa ja suostuisi hänen pyyntöönsä.

Hotellin lähetti, joka oli vienyt kirjeen, toi hänelle mitä tylyimmän ja odottamattomimman tiedon, että vastausta ei tule. Hän ei ollut koskaan tuntenut sellaista nöyryytystä kuin tuona hetkenä kuunnellessaan lähetin seikkaperäistä selontekoa, kuinka ensin oli annettu odottaa ja kuinka sitten oli sanottu, ettei mitään vastausta tule. Anna tunsu itsensä nöyryytetyksi ja loukatuksi, mutta näki, että omalta kannaltaan Lidia Ivanovna oli oikeassa. Hänen surunsa oli sitä suurempi, kun hänen täytyi kantaa se yksin. Hän ei voinut eikä tahtonut puhua siitä Vronskille. Hän tiesi, että Vronski, vaikka olikin hänen onnettomuutensa tärkein aiheuttaja, piti kysymystä hänen ja pojan tapaamisesta kokonaan toisarvoisena asiana. Hän tiesi, ettei Vronski koskaan voisi käsittää hänen kärsimyksensä koko syvyyttä; hän tiesi myös, että se kylmä sävy, jonka Vronski saattaisi omaksua kosketellessaan tätä asiaa, saisi hänet vihaamaan tätä. Sitä hän pelkäsi enemmän kuin mitään maailmassa ja salasi sen vuoksi Vronskilta kaiken, mikä koski poikaa.

Istuttuaan kotona koko päivän ja mietittyään keinoja poikansa tapaamiseksi hän päätti viimein kirjoittaa miehelleen. Hän oli jo ajatellut kirjeensä valmiiksi, kun hänelle tuotiin Lidia Ivanovnan kirje. Kreivittären vaitiolo oli nöyryyttänyt ja lannistanut hänet, mutta nyt tullut kirje rivien välistä luettavine pistoineen ärsytti Annaa siinä määrin, tuo ilkeämielisyys hänen kiihkeän ja oikeutetun äidintunteensa rinnalla tuntui niin inhottavalta, että hän lakkasi syyttämästä itseään ja antautui vihansa valtaan.

"Tuo kylmyys, tuo tunteen teeskentely!" puheli hän itsekseen. "Heidän tarkoituksenaan on vain loukata minua ja kiduttaa lastani, mutta luulevatko he, että minä niin vain alistun! Saadaanpa nähdä! Kyllä minä sentään olen parempi kuin tuo ihminen. Minä en ainakaan valehtele." Sinä hetkenä hän päätti ajavansa huomenna, Serjozhan syntymäpäivänä, suoraa päätä miehensä taloon, lahjovansa palvelusväen, pettävänsä ja tekevänsä mitä hyvänsä, kunhan vain saa nähdä poikansa ja repiä rikki tuon inhottavan valheverkon, jolla he ovat ympäröineet hänen lapsiraukkansa.

Hän lähti leikkikalukauppaan, osti paljon leikkikaluja ja teki toimintasuunnitelman. Hän saapuisi Serjozhan luo jo aamulla kello 8, jolloin Aleksei Aleksandrovitsh ei olisi vielä noussut. Hänellä olisi käsissään valmiina rahaa, jota hän antaisi ovenvartijalle ja lakeijalle päästäkseen sisään, ja hän sanoisi nostamatta harsoaan, että hän tuli Serjozhan kummin puolesta onnittelemaan ja tuomaan lahjoja, jotka hänen oli käsketty asettaa pojan vuoteen viereen. Ainoa asia, jota hän ei ollut miettinyt valmiiksi, oli se mitä hän sanoisi pojalleen. Niin paljon kuin hän oli sitä ajatellutkin, hän ei ollut keksinyt mitään.

Seuraavana aamuna kello kahdeksalta Anna hyppäsi yksin ajurinrattailta ja soitti entisen kotinsa ovikelloa.

— Menepäs kysymään, mitä on asiaa. Näyttää olevan joku rouvasihminen, sanoi Kapitonitsh, joka puolipukeissaan, päällystakki yllään ja kalossit jalassa katsoi ikkunasta ja näki harsoon verhotun naisen odottavan oven takana. Tuskin oli ovenvartijan apulainen, nuori, Annalle tuntematon mies, avannut oven, kun hän jo puikahti sisään, veti muhvinnsä sisästä kolmen ruplan setelin ja pisti sen nuorukaisen käteen.

— Serjozha... Sergei Aleksejevitch sanoi Anna ja lähti eteenpäin. Ovenvartijan apulainen katsahti seteliin ja pysäytti hänet toisen lasioven luona.

— Ketä haluatte tavata? kysyi hän.

Anna ei kuullut hänen sanojaan eikä vastannut mitään. Huomattuaan vieraan hämmingin tuli Kapitonitsh itse häntä vastaan, päästi ovesta ja kysyi, mitä oli asiaa.

— Ruhtinas Skorodumovilta Sergei Aleksandrovitshille, sanoi Anna.

— Nuori herra on vielä vuoteessa, sanoi ovenvartija silmäillen vierasta tarkasti.

Anna ei ollut odottanut, että hänen entisen, monivuotisen kotinsa eteisen muuttumaton asu vaikuttaisi häneen niin voimakkaasti. Iloisia ja kipeitä muistoja värähteli hänen sielussaan, ja hän unohti hetkeksi, mitä varten oli tullut.

— Suvaitsetteko odottaa? kysyi Kapitonitsh auttaen takkia hänen päältään.

Pantuaan turkin naulaan hän katsahti vierasta kasvoihin, tunnisti tämän ja kumarsi äänettömästi ja syvään.

— Tehkää hyvin, teidän armonne, sanoi hän.

Anna aikoi sanoa jotain, mutta ei saanut ääntä kurkustaan; hän loi ukkoon syyllisyydentuntoisen, rukoilevan katseen ja lähti nopein, kevein askelin portaita ylös. Kapitonitsh harppoi hänen jäljessään eteenpäin kumartuneena, kalossit lonksahdellen portaita vasten, ja koetti päästä edelle.

— Kotiopettaja on siellä, voi olla vielä puolipukeissa. Minä sanon ensin.

Mutta Anna kiiruhti tuttuja portaita ylös ymmärtämättä, mitä ukko sanoi.

— Tänne vasemmalle, olkaa hyvä. Suokaa anteeksi, että täällä on vielä siistimättä. Nuori herra asuu nyt entisessä sohvakamarissa, puhui ovenvartija hengästyneenä, — jos teidän armonne olisi hyvä ja odottaisi hiukan, lisäsi hän ja päästyään edelle avasi korkean oven ja hävisi sen taakse. Anna pysähtyi odottamaan. — On vasta herännyt, sanoi ovenvartija tullen pian takaisin.

Samana hetkenä Anna kuuli oven takaa lapsen haukotuksen. Jo tuon haukotuksen äänestä hän tunsi poikansa ja näki tämän ilmielävänä edessään.

— Päästä minut, päästä! kiirehti Anna ja meni korkeasta ovesta sisään. Oikealla ovesta oli sänky, jossa juuri istumaan noussut poika lopetteli etukumarassa haukotustaan, yllään pelkkä avonainen paita. Sinä hetkenä, jolloin hänen huulensa yhtyivät, ne vetäytyivät onnelliseen, uneliaaseen hymyyn, ja tämä hymy huulillaan hän laskeutui hitaasti ja nautinnollisesti takaisin pitkälleen.

— Serjozha! Anna kuiskasi hiipien vuoteen luo.

Erossa olon aikana ja varsinkin viime aikoina tuntemansa rakkauden lumossa Anna oli kuvitellut hänet nelivuotiaaksi pojaksi, jollaisena hän oli häntä eniten rakastanut. Mutta Annan lähdettyä kotoa poika oli muuttunut, kasvanut ja laihtunut vielä entisestään ja muistutti yhä vähemmän nelivuotiaasta. Voi poikarukkaa! Kuinka laiha hän oli kasvoiltaan ja kuinka lyhyt tukka hänellä oli! Ja kuinka pitkät kädet! Kylläpä poika oli muuttunut sitten hänen lähtönsä. Mutta Serjozha se kuitenkin oli, hänen päänmuotonsa, hänen huulensa, hänen pehmyt kaulansa ja leveät hartiansa.

— Serjozha! toisti hän aivan lapsen korvan juuressa.

Poika nousi taas kyynärpänsä varaan ja käänteli unista päätään kummallekin puolelle, ikään kuin etsien jotain, ja avasi silmänsä. Hiljaa ja kysyvästi hän katsoi muutaman silmänräpäyksen ajan edessään liikkumatta seisovaan äitiin, kunnes hänen kasvoilleen yhtäkkiä levisi onnellinen hymy, ja vajosi uniset silmät ummessa vuoteen sijasta äitinsä syliin.

— Serjozha, poikani, rakkaani! sanoi Anna tukahtuneesti ja syleili molemmin käsin hänen pehmeää vartaloaan.

— Äiti! äännähti poika, liikkuen hänen sylissään saadakseen tuntea äidin käsien kosketuksen eri kohdissa kehoaan.

Kasvot unisessa hymyssä ja silmät yhä ummessa hän ponnisti pulleilla käsillään sängyn päädystä ylös äitinsä kaulaan ja heittäytyi rentona tätä vasten ympäröiden äitinsä sillä suloisella unisella tuoksulla ja lämmöllä, joka on vain lapsissa, ja alkoi hieroa kasvojaan tämän kaulaa ja olkapäitä vasten.

— Minä tiesin, hän sanoi avaten silmänsä. — Tänään on minun syntymäpäiväni. Minä tiesin, että sinä tulet. Minä nousen pian.

Näin sanoessaan hän oli taas vaipumaisillaan uneen.

Anna katseli häntä ahnaasti; hän näki kuinka poika oli kasvanut ja muuttunut hänen poissa ollessaan. Hän havaitsi sekä tuttuja että outoja piirteitä noissa paljaissa, kovin isoiksi kasvaneissa jaloissa, jotka pistivät esiin peitteen alta, noissa laihtuneissa poskissa ja noissa lyhyiksi leikatuissa niskakiharoissa, joita hän niin usein oli suudellut. Hän tunnusteli kaikkia noita kohtia eikä voinut puhua: kyyneleet ahdistivat häntä.

— Mitä sinä itket, äiti? sanoi Serjozha havahtuen kokonaan. — Äiti, mitä sinä itket? huudahti hän surkealla äänellä.

— Enhän minä enää itkekään... Minä itkin ilosta. Kun en ole niin pitkään aikaan nähnyt sinua. Enhän minä enää, enhän minä, hän sanoi niellen kyyneliään ja kääntäen kasvonsa pois. — No, etkö nouse jo pukeutumaan? hän lisäsi hetken kuluttua hieman toinnuttuaan ja istuutui pojan kädestä irti päästämättä vuoteen vieressä olevalle tuolille, johon Serjozhan vaatteet oli asetettu.

— Kuka on auttanut sinua pukeutumisessa, kun minä olen ollut poissa? Kuinka sinä olet... hän koetti aloittaa luontevasti ja iloisesti, mutta ei osannut, ja käänsi taas päänsä pois.

— Minä en enää peseydy kylmällä vedellä: isä kielsi. Ai niin, Vasili Lukitshiahan sinä et ole vielä nähnyt? Hän tulee kohta. Sinäpä istut minun vaatteideni päällä!

Ja Serjozha remahti nauramaan. Anna katsoi häneen ja hymyili jälleen.

— Äiti, rakas, kulta äiti! huudahti Serjozha heittäytyen taas äitinsä syliin ja syleillen häntä. Oli kuin hän vasta äidin hymyn nähdessään olisi ymmärtänyt, mitä oli tapahtunut. — Mitä tämä tekee päässä? sanoi Serjozha ottaen häneltä hatun pois. Ja ikään kuin nähden hänet nyt uudelleen, kun hattu oli poissa, heittäytyi hän taas syleilemään äitiään.

— Mutta mitä sinä olet ajatellut minusta? Etkö luullut, että minä olen kuollut?

— En ikinä uskonut sitä.

— Etkö uskonut, rakkaani?

— Minä tiesin, minä tiesin! Serjozha toisti mielilausestaan. Hän tarttui äitinsä käteen, joka hyväili hänen tukkaansa, painoi sen kämmenellään suutaan vasten ja alkoi suukotella sitä.

XXX

Sillä välin Vasili Lukitsh oli aikonut tulla Serjozhan huoneeseen ymmärtämättä alkuun, kuka vieras nainen siellä oli, kunnes oli kuulemastaan keskustelusta huomannut, että tämä olikin se samainen äiti, joka oli jättänyt miehensä ja jota hän ei myöhemmin taloon tullessaan tuntenut. Vasili Lukitsh ei tiennyt, mitä hänen oli tehtävä, oliko mentävä huoneeseen vai eikö ja oliko asiasta ilmoitettava Aleksei Aleksandrovitshille. Pääteltyään viimein, että hänen velvollisuutensa oli pitää huolta Serjozhan nousemisesta määrättyyn aikaan eikä tutkia, kuka hänen luonaan istui, äitikö vai joku muu, hän päätti toimia sen mukaan, pukeutui valmiiksi, astui ovelle ja avasi sen.

Mutta äidin ja pojan hyväilyt, heidän ääntensä sointi ja se, mitä he puhuivat, — kaikki tämä pakotti hänet peruuttamaan aikeensa. Hän pudisti päätään, huoautti ja sulki oven. "Odotan vielä kymmenen minuuttia", hän päätti itsekseen rykäisten pari kertaa ja pyyhkäisten kyöneleet silmistään.

Talon palvelusväki oli samaan aikaan suuren jännityksen vallassa. Kaikki olivat saaneet tietää, että rouva oli tullut ja että Kapitonitsh oli päästänyt hänet sisään ja että hän nyt oli lastenkamarissa. Kaikki tiesivät myös, että herra itse pistäytyi joka aamu ennen yhdeksää poikansa luona, ja he ymmärsivät, ettei puolisoiden kohtaaminen käynyt mitenkään päinsä ja että se oli saatava estetyksi. Kornei, kamaripalvelija, oli käynyt ovenvartijalta utelemassa, kuinka rouva oli päässyt sisään, ja ryhtynyt nuhtelemaan Kapitonitshia kuultuaan, että ukko oli ottanut hänet vastaan ja päästänyt sisään. Ovenvartija oli itsepintaisesti vaiti, mutta kun Kornei sanoi, että sellaisesta teosta tämä ansaitsi lähtöpassin talosta, Kapitonitsh kiepsahti hänen eteensä ja sanoi huitoen käsiään hänen nenänsä edessä:

— Sinäkö et muka olisi päästänyt! Kymmenen vuotta olet ihmistä palvellut etkä pahaa sanaa häneltä kuullut ja sinä menisit muka ja sanoisit hänelle: tehkää hyvin ja menkää matkoihinne. Hyvä on! Olet sinäkin diplomaatti! Katso vain itse, ettet varastele herrasi tavaroita ja käytä hänen turkkiaan.

— Hyh, sotamies! sanoi Kornei halveksivasti ja kääntyi ovesta tulevan hoitajamummon puoleen. — Onkos tämä nyt laitaa, Marfa Jefimovna, kun menee ja päästää sisään sanomatta kenellekään. Aleksei Aleksandrovitsh tulee tuossa paikassa itse lastenkamariin.

— No jo nyt jotakin! päivitteli hoitaja. — Koettaisitte, Kornei Vasiljevitch jollain tavoin estellä sitä herraa, niin minä juoksen sillaikaa rouvan luo ja houkuttelen pois. Jo nyt jotakin!

Kun hoitajamummo tuli lastenkamariin, Serjozha kertoi paraikaa äidilleen, miten Nadenka ja hän olivat kaatuneet mäkeä laskiessaan ja menneet kolme kerta ympäri. Anna kuunteli hänen äänensä sointia, näki hänen kasvonsa ja ilmeiden väreilyn ja tunsu hänen kätensä hyväilyn, mutta ei ymmärtänyt, mitä hän puhui. Täytyi pian lähteä, täytyi pian jättää hänet — tämä oli ainoa asia, jota hän kykeni ajattelemaan. Hän oli kuullut Vasili Lukitshin käyvän ovella ja rykivän ja kuuli nyt hoitajamummon lähenevät askeleet, mutta istui kuin kivettyneenä, voimatta sanoa mitään tai nousta paikaltaan.

— Rouva, kultarouvaseni! hoitaja sanoi tullen Annan luo ja suudellen hänen käsiään ja olkapäitään. — Kylläpä Luoja soi pojalle iloa syntymäpäiväksi. Ette ole muuttunutkaan yhtään!

— Voi, rakas ystävä, minä en tiennyt, että te olette vielä talossa, Anna sanoi hetkeksi tointuen.

— Enhän minä enää olekaan, asun tyttäreni luona, tulin vain nuorta herraa onnittelemaan, Anna Arkadjevna, rouvakulta.

Hoitajamummo heltyi äkkiä itkemään ja alkoi taas suudella Annan kättä.

Silmät ja kasvot ilosta loistaen Serjozha tömisteli tukevia paljaita jalkojaan mattoa. Hän piteli toisella kädellään kiinni äidistä, toisella hoitajasta. Rakkaan hoitajamummon hellyys äitiä kohtaan sai hänet ihastuksen valtaan.

— Äiti! Hän käy usein luonani ja aina kun tulee... alkoi hän, mutta pysähtyi huomatessaan, että hoitaja kuiskasi jotain äidille ja että äiti näytti siitä pelästävän ja olevan ikään kuin häpeissään, mikä ei ollenkaan sopinut äidille.

Anna siirtyi lähemmäksi poikaansa.

— Rakkaani! hän sanoi.

Hän ei voinut sanoa hyvästi, mutta hänen kasvojensa ilme sanoi sen ja Serjozha ymmärsi. — Rakas, rakas Pullukkani! hän käytti pojasta tämän varhaislapsuuden lempinimeä, — ethän sinä unohda minua, poikaseni, ethän? Sinun... mutta enempiä hän ei voinut sanoa.

Niin paljon kuin Anna jälkeensä olisi keksinytkin sanoja, joita olisi voinut Serjozhalle sanoa, ei hän nyt osannut eikä voinut sanoa mitään. Mutta Serjozha ymmärsi kaiken, mitä äiti tahtoi hänelle sanoa. Hän ymmärsi, että äiti oli onneton ja rakasti häntä. Hän ymmärsi senkin, mitä hoitaja kuiskasi. Hän oli kuullut sanat "aina ennen yhdeksää" ja ymmärtänyt, että ne tarkoittivat isää ja että äidin ei sopinut tavata häntä. Sitä hän vain ei käsittänyt, miksi äiti näytti olevan niin peloissaan ja ikään kuin häpeissään... Eihän äiti ollut tehnyt mitään pahaa ja kuitenkin hän pelkäsi ja häpesi jotain. Hän aikoi tehdä kysymyksen, joka olisi selvittänyt hänen epä tietoisuutensa, mutta ei uskaltanut: hän näki, että äiti kärsi, ja hänen oli tätä kovin sääli. Hän painautui hiljaa äitiään vasten ja sanoi kuiskaten:

— Älä mene vielä. Ei hän vielä tule.

Anna työnsi hänet hiukan kauemmaksi luotaan nähdäkseen, ajatteliko hän mitä sanoi, ja huomasi pojan kasvojen pelokkaasta ilmeestä, että hän tosiaankin tarkoitti isää ja aivan kuin kysyi äidiltä, mitä hänen piti isästä ajatella.

— Serjozha, kultaseni, sanoi Anna, — rakasta häntä, hän on parempi kuin minä, minä olen tehnyt hänelle väärin. Kun sinä tulet suureksi, niin huomaat sen kyllä itsekin.

— Sinua parempaa ei ole ketään! Serjozha kiljahti epätoivoissaan, kyyneleet silmissä Hän tarttui äitiään hartioista ja likisti hänet kaikin voimin, kädet ponnistuksesta vapisten, itseään vasten.

— Sydänkäpyseni, oma pienokaiseni! soperteli Anna ja puhkesi samanlaiseen vienoon lapsenitkuun kuin poikakin.

Samassa avautui ovi, ja Vasili Lukitsh astui sisään. Toisen oven takaa alkoi kuulua askelia; hoitaja kuiskasi säikähtyneenä "tulee" ja antoi Annalle hatun.

Serjozha heittäytyi vuoteelleen, painoi kasvot käsiään vasten ja itki ääneensä. Anna veti hetkeksi kädet pois, suuteli vielä kerran hänen märkiä kasvojaan ja lähti nopeasti poistuakseen huoneesta. Aleksei Aleksandrovitsh tuli häntä vastaan. Huomatessaan Annan hän pysähtyi ja painoi päänsä alas.

Vaikka Anna olikin vastikään sanonut, että hänen miehensä oli parempi kuin hän, jo ensimmäinen nopea silmäys, jonka hän loi mieheensä ja joka tavoitti heti koko tämän olemuksen pienimmätkin yksityiskohdat, herätti hänessä entisen inhon- ja vihantunteen, johon liittyi vielä kateus pojan omistamisesta. Hän veti nopeasti harson silmilleen ja kiiruhti miltei juoksujalkaa ulos huoneesta.

Hän ei ollut lainkaan ehtinyt ottaa esiin tuomisiaan, ja niin sai hän viedä takaisin kotiinsa ne leikkikalut, jotka oli suuri rakkaus ja suru sydämessään eilen kaupasta valinnut.

Niin kovasti kuin Anna oli halunnutkin saada nähdä poikaansa, niin kauan kuin hän oli ajatellutkin tämän tapaamista ja valmistautunut siihen, hän ei mitenkään ollut osannut aavistaa, että jälleennäkeminen vaikuttaisi häneen niin voimakkaasti. Palattuaan yksinäiseen hotellihuoneistoonsa hän ei pitkään aikaan voinut käsittää, miksi oli siellä. "Niin, nyt se on kaikki mennyttä ja minä olen taas yksin", hän sanoi itsekseen ja istuutui hattu päässä uunin vieressä olevaan nojatuoliin. Hän tuijotti jähmettynein silmin pronssikelloa, joka oli ikkunoiden välissä olevalla pöydällä, ja vaipui ajatuksiinsa.

Ulkomailta tuotu ranskalainen kamarineito tuli tarjoamaan pukeutumisapua. Anna katsahti häneen oudosti ja sanoi: — Ei vielä. Lakeija tarjosi kahvia. — Ei vielä, sanoi Anna.

Italialainen imettäjä tuli sisään sievästi puettu tyttö sylissään ja vei hänet Annan luo. Hyvinvoivan näköinen tyllerö teki kuten aina äitinsä nähdessään: hampaaton pikku suu hymyssä hän käänsi kämmenensä alaspäin ja alkoi haroa paljailla, palleroisilla käsillään kuin kala evillään, kahisuttaen kirjaillun tärkätyn mekkonsa poimuja. Ei voinut olla vetämättä suutaan hymyyn ja suutelematta tyttöä; ei voinut olla antamatta hänelle sormeaan, johon hän kimeästi kirkuen ja reuhtoen tarttui; ei voinut olla kurottamatta hänelle huultaan, jonka hän suudelmanasa sieppasi suuhunsa. Kaiken tämän Anna tekikin: otti syliinsä, hypitti ja suuteli tytön raikasta pikku poskea ja paljaita kyynärpäitä; mutta tätä lasta katsellessa hänelle kävi vielä selvemmäksi, että hänen tunnettaan pikkutyttöään kohtaan voi tuskin kutsua rakkaudeksi verrattuna siihen, mitä hän tunsu Serjozhaa kohtaan. Tyttö oli kaikin puolin herttainen, mutta hänessä ei ollut mitään, mikä olisi ahdistanut sydäntä. Ensimmäiselle lapselleen, vaikka tämän olikin siittänyt mies, jota hän ei rakastanut, hän oli antanut kaikki tyydytystä kaivanneet rakkautensa voimat; tyttö oli syntynyt mitä raskaimmissa olosuhteissa eikä ollut saanut sadatta osaa kaikesta siitä huolenpidosta, joka oli tullut edellisen osaksi. Lisäksi tytön kohdalla kaikki oli vielä pelkkää odotusta, kun taas Serjozha oli jo melkein täysi ihminen ja ihminen, jota saattoi rakastaa; hänessä taistelivat jo ajatukset ja tunteet, hän ymmärsi, rakasti ja osasi jo arvioida elämää, Anna ajatteli pojan sanoja ja katseita muistellen. Nyt heidät oli erotettu iäksi paitsi fyysisesti myös henkisesti, eikä asiaa voinut auttaa.

Anna antoi tytön imettäjälle, päästi hänet menemään ja avasi medaljonkinsa, jossa oli Serjozhan kuva melkein samanikäisenä kuin tyttö nyt oli. Sitten hän nousi, riisui hatun päästään ja otti pöydältä albumin, jossa oli pojan valokuvia myöhemmältä iältä. Hän tahtoi vertailla kuvia ja alkoi ottaa niitä irti albumista. Hän irrottikin ne kaikki. Irrottamatta oli enää viimeinen, paras kuva. Serjozha istui siinä kahareisin tuolilla valkeassa paidassa ja hymyili silmät vakavina. Se oli hänen luonteenomaisin ja paras ilmeensä. Anna nyki valokuvan kulmaa pienillä, näppärillä käsillään — kapeiden valkeiden sormien liikkeissä oli tänään erityinen jännite —; mutta kehyspahvi repeytyi eikä hän saanut sitä lähtemään irti. Paperiveistä ei pöydällä ollut, joten hän irrotti albumista viereisen kuvan (se oli Roomassa otettu Vronskin valokuva, jossa hänellä oli pitkä tukka ja pyöreä hattu) ja sysäsi sillä irti poikansa kuvan. "Niin, siinä hän on!" sanoi Anna vilkaisten Vronskin kuvaan ja muisti yhtäkkiä, kuka oli hänen surunsa syynä. Hän ei ollut kertaakaan muistanut Vronskia koko tänä aamuna. Mutta nyt, kun nuo miehekkään jalot, tutut ja rakkaat kasvot sattuivat hänen silmiinsä, hän tunsu rinnassaan voimakkaan rakkauden kuohahduksen.

"Mutta missä hän on? Kuinka hän voi jättää minut niin yksin kärsimyksineni?" hän ajatteli nuhtelevasti unohtaen, että oli itse salannut Vronskilta kaiken, mikä koski poikaa. Anna lähetti heti pyytämään Vronskia luokseen ja odotti tätä ajatellen pakahtuvin sydämin, kuinka kertoisi Vronskille kaiken ja kuinka tämän rakkaudenosoitukset rauhoittaisivat hänet. Lähetti tuli takaisin tuoden vastauksen, että Vronskilla oli vieras, mutta hän lupasi tulla pian ja käski kysymään, saisiko tuoda mukanaan Pietariin saapuneen ystävänsä ruhtinas Jashvinin. "Ei tule yksin, vaikkei ole tavannut minua koko eilisiltana eikä tänään", ajatteli Anna; "ei tule niin, että minä voisin sanoa hänelle kaiken, vaan tulee Jashvinin kanssa." Äkkiä hänen mieleensä tuli omituinen ajatus: entä jollei Vronski enää rakastanutkaan häntä?

Viime päivien tapahtumia muistelllessaan Anna kuvitteli saavansa kaikesta vahvistusta tuolle pelottavalle ajatukselleen: Vronski ei eilen ollut syönyt päivällistä kotona, hän oli tahtonut, että he Pietarissa asuisivat eri huoneistoissa, eikä hän nytkään tulisi yksin vaan toisen kanssa, ikään kuin välttääkseen kahdenkeskistä yhdessäoloa.

"Mutta hänen täytyy sanoa se minulle. Minun täytyy tietää se. Jos vain saan siitä varmuuden, silloin tiedän myös, mitä teen", hän sanoi itselleen kykenemättä kuvittelemaan mielessään asemaa, johon joutuisi, jos saisi varmuuden rakastettunsa välinpitämättömyydestä. Hän ajatteli Vronskin rakkauden kylmenneen, tunsu olevansa epätoivon partaalla ja oli sen vuoksi erityisen kiihottunut. Hän kutsui kamarineidon luokseen ja meni pukuhuoneeseensa. Hän kohdisti tänään entistä suurempaa huolta

pukeutumiseensa, ikään kuin mies olisi rakkautensa kylmettyäkin voinut rakastua uudelleen, jos näkisi hänellä sen puvun ja kampauksen, jotka parhaiten sopivat hänelle.

Hän kuuli ovikellon soivan jo ennen kuin oli valmis.

Kun hän astui saliin, Jashvinin katse kohtasi hänet ennen Vronskia. Vronski tarkasteli hänen poikansa valokuvia, jotka Anna oli unohtanut pöydälle, eikä kiiruhtanut katsomaan häneen.

— Me olemme tuttuja, Anna sanoi laskien pienen kätensä ujostelevan Jashvinin suunnattoman suureen kouraan — niin kookkaassa ja karkeakasvoisessa miehessä ujostelu näytti oudolta. — Tutustuimme viime vuoden kilparatsastuksessa. Antakaa tänne, hän sanoi kiiruhtaen ottamaan Vronskilta pojan valokuvat, joita tämä oli katsellut, ja loi mieheen paljonpuhuvan, välähtävän katseen. — Oliko tänä vuonna hyvät ratsastuskilpailut? Niiden sijaan minä sain nähdä kilparatsastuksen Rooman Corsolla. Mutta teidän ette pidä elämästä ulkomailla, Anna lisäsi ystävällisesti hymyillen. — Minä tunnen teidät ja teidän kaikki teidän mielitekonne, vaikka olemmekin niin vähän tavanneet toisiamme.

— Se on hyvin ikävää, sillä minun mielitekoni ovat enimmäkseen huonoja, sanoi Jashvin pureksien vasenta viikseään.

Puheltuaan jonkin aikaa ja huomattuaan Vronskin katsovan kelloaan Jashvin kysyi Annalta, kauanko tämä vielä viipyisi Pietarissa, ja taivutti mahtavaa varttaan tarttuakseen lakkiinsa.

— En luullakseni kauan, Anna vastasi hiukan hämillään ja katsahti Vronskiin.

— Emmekö siis tapaa enää? Jashvin sanoi nousten ja kääntyen Vronskin puoleen. — Missä sinä syöt päivällistä?

— Tulkaa minun luokseni päivälliselle, sanoi Anna päättäväisesti, ikään kuin suuttuneena itseensä oman nolostuksensa vuoksi; mutta hän punastui nyt kuten aina ilmaistessaan asemansa uudelle ihmiselle. — Päivällinen ei ole täällä erityisen hyvä, mutta saattepaahan ainakin olla yhdessä hänen kanssaan. Aleksei ei pidä kenestäkään rykmenttitoveristaan niin paljon kuin teistä.

— Oikein mielelläni, sanoi Jashvin ja hymyili, mistä Vronski huomasi, että Anna miellytti häntä.

Jashvin kumarsi ja lähti. Vronski jättäytyi hänen jälkeensä.

— Menetkö sinä myös? kysyi Anna häneltä.

— Minä olen jo myöhässä, hän vastasi. — Mene vain! Minä kyllä saan sinut kiinni! hän huudahti Jashvinille.

Anna otti häntä kädestä ja katsoi häneen hellittämättä etsien mielessään mitä sanoisi, jotta saisi hänet jäämään.

— Odotahan, minulla on sinulle jotain sanottavaa, sanoi Anna painaen Vronskin käden kaulalleen. — Niin, kuule, enhän tehnyt väärin, kun kutsuin hänet päivälliselle?

— Päinvastoin, se oli oikein hyvin tehty, Vronski sanoi hymyillen tynesti, niin että hänen tiivis hammasrivinsä tuli näkyviin, ja suuteli Annan kättä.

— Aleksei, ethän sinä ole muuttanut suhtautumistasi minuun? Anna sanoi puristaen molemmin käsin hänen kättään. — Aleksei, minä olen niin tuskastunut täällä. Koska me lähdemme?

— Pian, pian. Et usko, kuinka minuakin painaa meidän elämämme täällä, sanoi Vronski ja veti kätensä pois.

— No, mene, mene! sanoi Anna loukkaantuneena ja lähti nopeasti hänen luotaan.

XXXII

Kun Vronski palasi kotiin, Anna ei ollut vielä tullut takaisin. Vronskille kerrottiin, että pian hänen lähdettyään Annan luo oli tullut joku nainen, jonka kanssa tämä oli lähtenyt kaupungille. Se, että Anna oli lähtenyt sanomatta minne ja ettei häntä vielääkään kuulunut, kuten sekin, että hän oli aamulla

salavihkaa käynyt jossain, sai vakaviin mietteisiin Vronskin, jolla oli kipeänä mielessään Annan tämänpäiväinen oudon kiihottunut ilme ja se, miten epäystävällisesti tämä oli Jashvinin läsnä ollessa miltei tempaissut hänen käsistään poikansa valokuvat. Hänestä oli välttämätöntä selvittää asiat ja hän odotti Annaa tämän vierassalissa. Mutta Anna ei tullutkaan yksin, vaan toi mukanaan tätinsä, naimattoman ruhtinatar Oblonskajan. Kyseessä oli sama naishenkilö, joka oli käynyt aamupäivällä ja jonka kanssa Anna oli ollut ostoksilla. Anna ei ollut huomaavinaan Vronskin huolestunutta ja kysyvää ilmettä, vaan kertoi hänelle iloisesti, mitä kaikkea oli ostanut kaupungilla käydessään. Vronski näki, että hänen mielessään liikkui jotain erikoista: loistavissa silmissä, jotka välillä hetkeksi osuivat häneen, näkyi tarkkaavainen jännite, puheessa ja liikkeissä tuntui tietty hermostunut nopeus ja viehkeys, joka oli heidän suhteensa alkuaikoina ihastuttanut Vronskia suuresti, mutta joka nyt omituisesti pelotti häntä.

Päivällinen oli katettu neljälle hengelle. Kaikki olivat jo koolla astuakseen pieneen ruokasaliin, kun Tushkevitch saapui. Ruhtinatar Betsy oli lähettänyt hänet Annan luo pyytämään anteeksi, ettei ollut huonon vointinsa vuoksi voinutkaan tulla jäähyväiskäynnille; sen sijaan ruhtinatar toivoi, että Anna tulisi hänen luokseen puoli seitsemän ja yhdeksän välillä. Vronski vilkaisi Annaan kuullessaan tuon määrärajan, joka osoitti ruhtinattaren pitävän tarkkaa huolta siitä, ettei Anna sattuisi paikalle samaan aikaan kuin muut; mutta Anna ei ollut sitä huomaavinaan.

— Ikävää, että juuri puoli seitsemän ja yhdeksän välillä en voi tulla, hän sanoi hivenen hymyillen.

— Ruhtinatar tulee olemaan hyvin pahoillaan.

— Minä myös.

— Te menette varmaan kuuntelemaan Pattia? kysyi Tushkevitch. — Pattia?... Tepä annoitte minulle hyvän ajatuksen. Minä lähtisin, jos vain voisi saada aition.

— Minä voin sen hankkia, tarjoutui Tushkevitch.

— Olisin siitä hyvin kiitollinen, sanoi Anna. — Kuulkaa, ettekö tahtoisi syödä päivällistä kanssamme?

Vronski kohautti hiukan olkapäitään. Hän ei voinut ollenkaan käsittää, mitä Anna teki. Mitä varten hän oli tuonut tuon vanhan ruhtinattaren, miksi hän pyysi Tushkevitchia päivälliselle ja mitä kummaa hän teki teatteriaitiolla? Kuinka hänen asemassaan saattoi ajatellakaan menoa Pattin näytäntöön, jossa oli läsnä koko hänelle tuttu seurapiiriväki? Vronski loi häneen vakavan katseen, mutta Anna vastasi hänelle samalla uhittelevalla, puoleksi iloisella, puoleksi epätoivoisella katseella, jonka merkitystä Vronski ei voinut ymmärtää. Päivällispöydässä Anna oli valloittavan iloinen; hän ikään kuin keimaili Tushkevitchille ja Jashvinille. Kun oli noustu pöydästä ja Tushkevitch oli lähtenyt hankkimaan aitiota ja Jashvin mennyt tupakoimaan, Vronski lähti Jashvinin kanssa omalle puolelleen. Istuttuaan vähän aikaa hän juoksi ylös. Anna oli jo pukeutunut vaaleaan, avokaulaiseen samettisomisteiseen silkkipukuun, jonka hän oli teettänyt Pariisissa, ja kiinnittänyt päähänsä kalliin valkean korukudoksen, joka kehysti hänen kasvojaan korostaen erityisesti hänen säkenöivää kauneuttaan.

— Menettekö tosiaankin teatteriin? Vronski kysyi koettaen olla katsomatta häneen.

— Miksi te sitä niin pelästyneesti kysytte? Anna sanoi loukkaantuneena siitä, ettei Vronski taaskaan katsonut häntä silmiin. — Miksi minä en saisi mennä?

Hän teeskenteli, ettei ymmärtänyt Vronskin sanojen merkitystä.

— Ei tietenkään ole mitään estettä, sanoi Vronski kulmat kurtussa.

— Sitähän minä juuri sanoin, Anna sanoi ollen tahallaan ymmärtämättä hänen sanoissaan piilevää ivaa ja kääri tyyneesti kokoon pitkää tuoksuvaan hansikastaan.

— Anna, luojan tähden, mikä teidän on? sanoi Vronski koettaen herättää häntä samalla tavoin kuin hänen miehensä aikoinaan oli tehnyt.

— Minä en käsitä mitä te kyselette.

— Tehän tiedätte, että on mahdotonta mennä.

— Miksi niin? Enhän minä lähde yksin. Ruhtinatar Varvara meni pukeutumaan ja tulee mukaani.

Vronski kohautti olkapäitään neuvottomana ja epätoivoisena.

— Mutta ettekö te tiedä..., hän aloitti.

— En tahdo tietää mitään! sanoi Anna miltei huutaen. — En tahdo. Kadunko minä sitten tekoani? En,

en, en. Jos kaikki olisi aloitettava alusta, niin minä tekisin samalla tavalla. Meille, minulle ja teille, on tärkeää vain se, rakastammeko toisiamme. Vähät muusta. Miksi me sitten asumme täällä erillämme emmekä päiväkausiin näe toisiamme?... Miksi minä en saisi mennä? Minä rakastan sinua ja muu on minulle yhdentekevää, Anna lisäsi venäjäksi katsahtaen häneen silmissään erikoinen, Vronskille käsittämätön välke, — jollet sinä ole muuttunut. Miksi sinä et katso minuun?

Vronski katsoi Annaan. Hän näki Annan kasvojen ja aistikkaan puvun koko kauneuden. Mutta juuri tuo kauneus ja viehätysvoima hermostutti häntä tänä hetkenä.

— Minun tunteeni eivät voi muuttua, te tiedätte sen; mutta minä pyydän teitä hartaasti: älkää lähtekö, sanoi Vronski jälleen ranskaksi, hellä rukouksensävy äänessään, mutta katse kylmänä.

Anna ei kuunnellut sanoja, vaan näki katseen kylmyyden ja vastasi hermostuneesti:

— Minä pyydän teitä ilmoittamaan, miksi minä en voisi mennä.

— Siksi, että se voi tuottaa teille... hän sekaantui hämmingissään.

— En ymmärrä vähääkään. Jashvin n'est pas compromettant[14] eikä ruhtinatar Varvara ole yhtään huonompi kuin muutkaan. Siinähan hän jo tuleekin.

XXXIII

Vronski tunsi ensimmäisen kerran olevansa närkästynyt, melkeinpä vihastunut Annaan, joka tahallaan heittäytyi niin tietämättömäksi asemastaan. Tunnetta kasvatti vielä sekin seikka, ettei hän voinut suoraan sanoa Annalle harminsa syytä. Jos hän olisi ilmaissut ajatuksensa suoraan, hän olisi sanonut: saapumalla tuossa puvussa ja kaikkien tunteman ruhtinattaren seurassa teatteriin Anna tunnustaisi olevansa langennut nainen ja uhmaavansa seuramaailmaa, toisin sanoen luopuvansa siitä ainiaaksi.

Hän ei voinut sanoa sitä Annalle. "Mutta kuinka hän ei sitä itse ymmärrä, ja mikä hänen oikein on?" mietti Vronski itsekseen. Hän tunsi, kuinka hänen kunnioituksensa Anna kohtaan väheni ja kuinka tietoisuus tämän kauneudesta samalla kasvoi.

Synkännäköisenä hän palasi huoneeseensa ja istuutui Jashvinin luo, joka oli ojentanut pitkät jalkansa tuolille ja joi konjakkia ja selttterivettä. Vronski käski tuoda itselleen samaa.

— Sinä puhuit Lankovskin "Voimasta". Se on hyvä hevonen, neuvon sinua ostamaan sen, sanoi Jashvin silmäten synkeää toveriaan. — Sillä on kyllä hiukan riippuvat lautaset, mutta jalat ja pää ovat sellaiset, ettei parempaa voi toivoa.

— Luultavasti minä otan sen, vastasi Vronski.

Keskustelu hevosista kiinnosti häntä, mutta hän ei hetkeksikään unohtanut Annaa, kuulosteli tahtomattaankin askelten kaikua käytävästä ja vilkuili uunin reunalla olevaa kelloa.

— Anna Arkadjevna pyysi sanomaan, että hän on lähtenyt teatteriin, ilmoitti lakeija.

Jashvin kaatoi vielä ryyppylasillisen konjakkia poreilevaan veteen, joi lasinsa pohjan ja nousi seisomaan pannen kiinni takkinsa nappeja.

— No niin, emmekö lähde? hän sanoi hymyillen hiukan viiksiensä varjossa ja osoittaen tuolla hymyllään, että ymmärsi kyllä syyn Vronskin huonoon tuuleen, mutta ei pitänyt sitä niin merkitsevänä.

— Minä en tule, vastasi Vronski synkästi.

— Mutta minun täytyy mennä, minä lupasin. No, näkemiin sitten. Mutta voithan sinäkin tulla permantopaikalle, ota Krasinskin paikka, lisäsi Jashvin mennessään ovesta.

— Ei, minulla on muuta tekemistä.

"Jos on huolta vaimosta, niin taitaapa olla vaimon korvikkeestakin", ajatteli Jashvin poistuessaan hotellista.

Jäätyään yksin Vronski nousi tuoliltaan ja alkoi kävellä huoneessa.

"Mikäs tänään onkaan? Neljäs tilausnäytöntö... Jegor on siellä vaimonsa kanssa ja äiti luultavasti myös. Siellä on toisin sanoen koko Pietari. Nyt hän on jo perillä, on riisunut turkkinsa ja astunut valoisaan aitioon. Tushkevitch Jashvin, ruhtinatar Varvara... hän kuvitteli kaikkea mielessään. — Entä minä sitten? Pelkäänkö, vai olenko jättänyt huolenpidon hänestä Tushkevitchille? Miten tyhmää kaikki. Miksi hän saattaa minut tällaiseen inhottavaan asemaan?" hän sanoi heilauttaen kättään.

Tuolla liikkeellään hän tönäisi pientä pöytää, jolla oli seltteripulloja ja konjakkikarahvi, niin että karahvi oli vähällä kaatua kumoon. Hän yritti ottaa siitä kiinni, mutta pudotti sen, sysäsi harmissaan pöytää jalallaan ja soitti kelloa.

— Jos tahdot pysyä palveluksessani, hän sanoi huoneeseen tulleelle kamaripalvelijalleen, — niin muistakin tehtäväsi. Sinun täytyy katsoa, ettei tuollaista tapahdu. Korjaisit pullojot ajoissa pois.

Kamaripalvelija tunsikin olevansa syytön ja aikoi puolustautua, mutta herraan vilkaistuaan hän katsoi parhaaksi olla vaiti, polvistui kiireesti matolle ja alkoi koota ehjiä ja särkyneitä pulloja ja lasseja.

— Se ei ole sinun asiiasi; kutsu lakeijia siivoamaan ne ja tuo minulle hännystakini.

* * * * *

Vronski tuli teatteriin puoli yhdeksän aikaan. Näytöntö oli täydessä vauhdissa. Vanha teatteripalvelija auttoi turkin hänen yltään, puhutteli heti tunnistettuaan "kreivilliseksi korkeudeksi" ja ehdotti, ettei hän ottaisi numerolappua, vaan huutaisi vain Fjodoria, koska saisi siten nopeimmin vaatteensa takaisin. Valaistussa käytävässä ei ollut muita kuin teatteripalvelija ja pari lakeijaa, jotka turkit sylissä kuuntelivat ovella. Suljetun oven takaa kuului orkesterin staccato-säestys ja naisääni, joka lauloi huolellisesti ääntään säettäen. Ovi avautui teatteripalvelijan pujahtaessa ulos, ja loppuaan lähenevä säe kantautui kirkkaana Vronskin korvaan. Ovi sulkeutui samassa eikä Vronski kuullut loppua, mutta oven takaa kuuluvista kiivaista kättentaputuksista hän ymmärsi, että säveljakso oli päättynyt. Kun hän astui kruunujen ja kaasulamppujen kirkkaasti valaisemaan saliin, hälinä jatkui yhä. Laulajatar hymyili ja kumarteli näyttämöllä paljaat olkapäät ja jalokivet välkkyen, ja häntä kädestä pitelevä tenori auttoi kokoilemaan näyttämöpartaan taa lentäneitä kukkavihkoja. Sitten laulajatar lähestyi herraa, joka pääläelle kammattu hiustukko voiteesta kiillelleen kurottautui ojentamaan partaan yli jotain esinettä, ja koko yleisö permannolla samoin kuin aitioissa kurottautui innostuneena eteenpäin, huusi ja taputti käsiään. Kapellimestari auttoi korokkeeltaan lahjaa partaan yli ja korjasi valkeata solmukettaan. Vronski astui keskelle permanttoa ja pysähtyi katselemaan ympärilleen. Tänään hän kiinnitti entistäkin vähemmän huomiota tuttuun, tavanomaiseen ympäristöön, näyttämöön, hälinään ja tuohon täpötäyden teatterin tuttuun, joutavaan, kirjavaan katsojalaumaan.

Aitioissa istui kuten ennenkin seurapiiridaameja taaempana pysyttelevine upseereineen; samoja, herra ties keitä, naisia värikkäissä puvuissaan, virkapukuja ja pitkiä takkeja näkyi joka puolella, sama väki kurkisteli nytkin yläparvelta, ja koko joukossa oli aitioissa ja ensimmäisillä tuoliriveillä nelisenkymmentä oikeaa miestä ja naista. Näihin keitaisiin Vronski suuntasi huomionsa ja pääsikin heti niiden yhteyteen.

Näytös oli päättynyt hänen astuessaan saliin, ja siksi hän, veljensä aitioon poikkeamatta, meni suoraan ensimmäisen tuolirivin ja rampin luo, missä Serpuhovskoi seisoi polvi koukussa ja koputti kengänkorkoiaan näyttämön parrasaitaan. Hän oli jo kaukaa huomannut Vronskin ja kutsunut tätä hymyllään tulemaan luokseen.

Vronski ei ollut vielä nähnyt Annaa ja oli tahallaan katsomatta häneen päin. Mutta katseiden suunnasta hän tiesi, missä Anna oli. Hän silmäili varovasti ympärilleen odottaen näkevänsä jossain Aleksei Aleksandrovitshin. Mutta onneksi Annan mies ei ollut tänään teatterissa.

— Kuinka vähän sinussa enää onkaan sotilasta! sanoi Serpuhovskoi hänelle. — Valtiomies tai taiteilija tai jotain sellaista.

— Niin, kotimaahan palattuani pistinkin hännystakin ylleni, vastasi Vronski ottaen hitaasti esiin kiikarinsa.

— Täytyy tunnustaa, että sitä minä kyllä kadehdin. Aina kun tulen ulkomailta ja panen tämän taas päälleni, hän kosketti hopeista olkanauhaansa, — minun on surku vapauttani.

Serpuhovskoi oli jo kauan sitten luopunut toivosta Vronskin virkauran suhteen, mutta piti hänestä kuten ennenkin ja oli hänelle tällä kertaa erityisen ystävällinen. — Vahinko, että myöhästyit ensimmäisestä näytöksestä.

Toisella korvalla toveriaan kuunnellen Vronski siirsi kiikarinsa permanttoaitiosta ensimmäiselle parvelle ja katseli sitten aitioita. Turbaanipäisen naisen ja kaljun, äkäisesti silmiään räpyttelevän ukon

rinnalla Vronski näki yhtäkkiä Annan ylpeän, häikäisevän kauniina hymyilevän pitsien kehystämän päin. Hän oli viidennessä permantaitiossa, tuskin kahdenkymmenen askeleen päässä Vronskista. Hän istui edessä ja puhui jotain Jashvinille, pää hiukan sivulle kääntyneenä. Hänen päänsä asento kauniiden, leveiden olkapäiden yllä ja silmien ja koko kasvojen hillityn kiihkeä säteily palautti hänet Vronskin mieleen aivan samannäköisenä kuin tämä oli nähnyt hänet tanssiaisissa Moskovassa. Mutta hän koki tuon kauneuden nyt aivan toisella tavalla kuin silloin. Hänen tunteensa ei ollut enään salaperäinen, ja siksi tuo kauneus nyt loukkasi häntä, samalla kuin se entistä enemmän veti häntä puoleensa. Anna ei katsonut Vronskiin päin, mutta Vronski tunsi, että Anna oli jo nähnyt hänet.

Kun Vronski taas suuntasi kiikarinsa sinnepäin, hän pani merkille, että ruhtinatar Varvara oli erityisen punainen ja nauroi luonnottomasti ja vilkuili yhtenäen vasemmanpuoleiseen aitioon; Anna taas tähyili jonnekin naputellen kokoontaitettua viuhkaansa aition punaiseen samettireunukseen eikä ilmiselvästi ollut huomaavinaan, mitä viereisessä aitiossa tapahtui. Jashvinin kasvoilla näkyi sama ilme, joka hänellä oli hänen hävitessään korttipelissä. Hän istui otsa rypyssä, veti vasenta viikseään yhä syvemmälle suuhunsa ja katseli hänkin syrjäsilmillä samalla puolella olevaan aitioon.

Siinä aitiossa istuivat Kartasovit. Vronski tunsi heidät ja tiesi, että Annakin oli heidän kanssaan tuttu. Rouva Kartasova, laiha, pieni nainen, seiso i aitiiossaan selin Annaan pukien ylleen viittaansa, jota hänen miehensä auttoi hänen hartioilleen. Hänen kasvonsa olivat kalpeat ja vihaiset ja hän puhui jotain näyttäen olevan kuohuksissaan. Kartasov itse, lihava kaljupää herra, vilkuili lakkaamatta Annaan päin ja koetti rauhoitella vaimoaa. Kun hänen vaimonsa oli jo lähtenyt aitiosta, hän seiso i kauan paikoillaan tavoitellen silmillään Annan katsetta, tahtoen nähtävästi kumartaa tälle hyvästiksi. Mutta Anna oli nähtävästi tahallaan huomaamatta häntä ja puhui toisaalle kääntyneenä jotain Jashvinille, joka kumartui hänen puoleensa. Kartasov lähti kumartamatta, ja aitio jäi tyhjäksi.

Vronski ei tiennyt, mitä Annan ja Kartasovien välillä oli tapahtunut, mutta sen hän huomasi, että oli tapahtunut jotain, mikä häpäisi Annaa. Hän ymmärsi sen jo siitäkin, mitä oli nähnyt, ja ennen kaikkea Annan kasvoista, joista näkyi, että hän pinnisti viimeisetkin voimansa suorittaakseen osansa horjumatta loppuun. Ja hän osasikin hyvin säilyttää ulkonaisen tyyneytensä. Ne, jotka eivät tunteneet häntä ja hänen tuttavapiiriään eivätkä kuulleet muiden naisten lakkaamattomia surkutteluja ja suuttumuksen ja ihmettelyn ilmauksia sen johdosta, että hän oli tohtinut näyttäytyä seuramaailmassa, vieläpä niin julkeasti korukudospäähineessään ja koko kauneudessaan, ne ihastelivat tuon naisen kauneutta ja tyyneyttä eivätkä aavistaneet, että hän siinä istuessaan tunsi samaa kuin häpeäpaaluun kytketty ihminen.

Tietäen jotain tapahtuneen, mutta tietämättä, mitä se oli, Vronski tunsi piinallista rauhattomuutta ja lähti veljensä aitioon saadakseen selkoa tapahtumasta. Valittuaan tahallaan Annan aitiosta kauimpana olevan oven hän kohtasi mennessään entisen rykmenttinsä komentajan, joka puheli kahden tuttavansa kanssa. Vronski kuuli heidän mainitsevan Kareninin nimen ja huomasi, kuinka rykmentinkomentaja hänet nähdessään kiiruhti huutamaan hänen nimensä vilkaisten samalla vihjailevasti tovereihinsa.

— Vronski, kas! Koskas sinä tulet rykmenttiin? Emme päästä kantajoukkoamme ilman kemuja, sanoi rykmentinkomentaja.

— En ehdi nyt, ikävä kyllä. Toisella kertaa, vastasi Vronski ja juoksi portaita ylös veljensä aitioon.

Vanha harmaakiharainen kreivitär, Vronskin äiti, istui poikansa aitiossa. Varja ja ruhtinatar Sorokina kohtasivat Vronskin ensimmäisen parven käytävässä.

Saatettuaan ruhtinatar Sorokinan anoppinsa luo Varja pisti kätensä lankonsa käsikoukkuun ja alkoi heti puhua hänelle siitä, mikä täytti hänen mielensä. Vronski oli ani harvoin nähnyt häntä niin kuohuksissa kuin hän oli nyt.

— Minusta se on alhaista ja inhottavaa eikä rouva Kartasovalla ollut mitään oikeutta siihen. Rouva Karenina... alkoi hän.

— Mitä niin? Minä en tiedä mitään.

— Kuinka, etkö sinä ole kuullut?

— Ymmärräthän, että minulle siitä viimeksi kerrotaan.

— Onko ketään ilkeämpää olentoa kuin tuo rouva Kartasova!

— Mitä hän sitten on tehnyt?

— Jegor kertoi... Hän loukkasi rouva Kareninaa. Hänen miehensä oli alkanut viereisestä aitiosta puhua Anna Arkadjevnan kanssa, mutta rouvapa nostikin melun. Kertovat hänen sanoneen ääneen

jotain loukkaavaa ja lähteneen pois.

— Kreivi, teidän äitinne kutsuu teitä, sanoi ruhtinatar Sorokina kurkistaen aition ovesta.

— Olen pitkän aikaa odottanut sinua, sanoi vanha kreivitär hänelle pilkallisesti hymyillen, — sinua ei ole näkynyt ensinkään.

Vronski näki, ettei äiti voinut salata iloaan.

— Hyvää iltaa, maman. Olin juuri tänne tulossa, vastasi hän kylmästi.

— Miksi sinä et mene faire la cour à madame Karénine[15]? sanoi kreivitär, kun ruhtinatar Sorokina oli siirtynyt syrjemmäksi. — Elle fait sensation. On oublie la Patti pour elle[16].

— Maman, olen pyytänyt teitä olemaan puhumatta minulle siitä, vastasi Vronski kulmat kurtussa.

— Minähän sanoin vain saman asian, josta kaikki täällä puhuvat. Vronski ei vastannut mitään. Sanottuaan ruhtinatar Sorokinalle muutaman sanan hän poistui. Ovessa hän tapasi veljensä.

— Kas, Aleksei! sanoi veli. — Mikä inhottava juttu. Se ämmä on houkka... Aioin juuri mennä rouva Kareninan luo. Mennään yhdessä.

Vronski ei kuunnellut mitä hän puhui, vaan kiiruhti nopein askelin alas. Hän tunsu, että hänen oli tehtävä jotain, mutta ei tiennyt mitä. Harmi siitä, että Anna oli saattanut itsensä ja hänet niin noloon asemaan, sekä sääli tämän kärsimysten vuoksi kuohuttivat hänen mieltään. Hän laskeutui alas ja meni suoraa päätä Annan permantointia kohti. Aition luona seisoi Stremov keskustellen Annan kanssa.

— Tenoreja ei ole enää. Le moule en est brisé[17].

Vronski kumarsi Annalle ja pysähtyi tervehtimään Stremovia.

— Te tulitte luullakseni niin myöhään, ettette kuullutkaan parasta aariaa, sanoi Anna, ja hänen katseensa vaikutti Vronskista pilkalliselta.

— Minä olen huono musiikintuntija, sanoi Vronski katsoen häneen ankarasti.

— Niin kuin ruhtinas Jashvin, sanoi Anna hymyillen, — jonka mielestä Patti laulaa liian kovaa. Kiitos, hän lisäsi ottaen Vronskin nostaman ohjelmalehtisen pitkän hansikkaan verhoamaan pieneen käteensä, ja silloin hänen kauniit kasvonsa äkkiä värähtivät. Hän nousi ja meni aitionsa takaosaan.

Huomatessaan Annan aition seuraavan näytöksen alkaessa jääneen tyhjäksi Vronski nousi permantopaikaltaan saaden alkanutta aariaa kuuntelevan yleisön sihisemään häiriölle, poistui salista ja lähti majapaikkaansa.

Anna oli jo kotona. Kun Vronski tuli hänen luokseen, hänellä oli vielä yllään sama vaalea silkipuku. Hän istui ensimmäisellä oven vieressä olevalla tuolilla ja katsoi eteensä. Hän vilkaisi Vronskiin, mutta asettui heti taas entiseen asentoonsa.

— Anna, sanoi Vronski.

— Sinun, sinun syytäsi kaikki! Anna huudahti epätoivon ja vihan itkunväreet äänessään ja nousi tuoliltaan.

— Minähän pyysin, minä rukoilemalla pyysin, ettet sinä menisi, minä tiesin, että siitä tulisi sinulle vain ikävyyksiä...

— Ikävyyksiä! huudahti Anna. — Oi, se oli kauheata! En koskaan eläessäni voi unohtaa sitä. Hän sanoi, että on häpeä istua minun rinnallani.

— Vähät tyhmän naisen sanoista! sanoi Vronski, — mutta miksi antautua sellaiseen uhkapeliin...?

— Minä vihaan sinun tyyneyttäsi. Sinun ei olisi pitänyt saattaa minua siihen. Jos sinä rakastaisit minua...

— Anna! Miksi sinä vedät tähän minun rakkauteni...

— Niin, jos sinä rakastaisit minua, niin kuin minä rakastan, jos sinä olisit kärsinyt niin kuin minä... sanoi Anna silmäillen Vronskia pelästynein ilmein.

Vronskin oli sääli Annaa, mutta sittenkin häntä harmitti. Hän vakuutteli Annalle rakkauttaan, koska näki, ettei mikään muu nyt rauhoittaisi tätä, eikä nuhdellut häntä sanoillaan; mutta soimasi tätä

mielessään.

Anna imi ahnaasti sieluunsa ne rakkauden vakuutukset, jotka Vronskista tuntuivat niin kuluneilta, että niitä oli vaikea enää toistaa, ja rauhoittui vähitellen. Seuraavana päivänä he lähtivät täyteen sopuun päässeinä Vronskin maatilalle.

KUUDES OSA

I

Darja Aleksandrovna vietti kesää lastensa kanssa Pokrovskojessa sisarensa Kitty Levinan luona. Hänen oman maatilansa asuinrakennus oli kerta kaikkiaan rappeutunut, ja Levinit olivat hartailla pyynnöillään saaneet hänet tulemaan kesäksi Pokrovskojeen asumaan. Stepan Arkadjevitchin mielestä asia oli järjestynyt mainiosti. Hän sanoi kovasti pahoittelevansa, että virka esti häntä viettämästä kesää perheensä kanssa maalla, mitä hän olisi pitänyt korkeimpana onnenaan, ja jäi itse Moskovaan, mistä tuli joskus päiväksi tai pariaksi maalle omaistensa luo. Paitsi Oblonskit kaikkine lapsineen ja kotiopettajattarineen, Levinien luona vieraili tänä kesänä myös vanha ruhtinatar Shtsherbatskaja, joka piti velvollisuutenaan olla valvomassa kokematonta tytärtään hänen nykyisessä tilassaan. Lisäksi Varenka, Kittyn ulkomaanmatkan aikainen ystävä, oli täyttänyt lupauksensa ja tullut vierailemaan naimisiin menneen ystävänsä luo. Kaikki edellä mainitut olivat Levinin vaimon sukulaisia ja ystäviä. Ja vaikka Levin pitikin heistä, hänen oli hieman sääli omaa leviniläistä maailmaansa ja järjestystään, jota tuo "shtsherbatskilaisen aineksen" tulva huomattavasti järkytti. Levinin sukulaisista heillä oli tänä kesänä vain Sergei Ivanovitsh mutta tämäkään ei ollut leviniläistä, vaan Koznysheviläistä ihmislajia, joten siis leviniläinen henki oli kokonaan alakynnässä.

Levinin ennen niin autiossa talossa oli nyt niin paljon ihmisiä, että melkein kaikki huoneet olivat käytössä, ja vanha ruhtinatar sai melkein joka päivä pöytänsä istuuduttaessa laskemalla laskea, olivatko kaikki läsnä, ja asettaa kolmannentoista tyttärenpojan tai -tyttären eri pöydän ääreen. Taloudesta huolta pitävä Kitty sai nähdä paljon vaivaa hankkiessaan kanoja, kalkkunoita ja sorsia, joilla oli vieraiden ja varsinkin lasten kesäisen ruokahalun johdosta kova menekki.

Koko perhe istui päivällisellä. Dollyn lapset tekivät kotiopettajattarensa ja Varenkan kanssa suunnitelmia sieniretkistä. Sergei Ivanovitsh, joka nautti vieraiden keskuudessa miltei pelonsekaista kunnioitusta viisautensa ja oppineisuutensa vuoksi, hämmästytti kaikkia sekaantumalla keskusteluun, joka koski sieneenmenoa.

— Ottakaa minutkin mukaan. Pidän kovasti sieniretkistä, hän sanoi katsoen Varenkaan, — se on minusta hyvin hauskaa.

— Mikäpä siinä, mielellämme, vastasi Varenka punastuen.

Kitty vilkaisi merkitsevästi Dollyyn. Viisaan ja oppineen Sergei Ivanovitshin aie lähteä Varenkan kanssa sieneen antoi tukea muutamille Kittyn viimeaikaisille oletuksille. Hän kiiruhti sanomaan jotain äidilleen, jottei hänen katsettaan olisi huomattu. Päivällisen jälkeen Sergei Ivanovitsh istuutui vierashuoneen ikkunan ääreen juomaan kahvia ja jatkamaan keskustelua veljensä kanssa. Hän vilkuili ovelle, josta sieniretkelle valmistautumaan menneiden lasten oli määrä tulla. Levin istuutui ikkunalle veljensä viereen.

Kitty seisoj miehensä luona ja odotti nähtävästi tuon ikävyyttävän keskustelun loppua sanoakseen hänelle jotakin.

— Sinä olet muuttanut kovasti eduksesi sen jälkeen kun menit naimisiin, sanoi Sergei Ivanovitsh veljelleen ja hymyili Kittyille, nähtävästi tunteen kiinnostusta aloitettuun keskusteluun, — mutta

sinulla on yhä tuo entinen intohimosi paradoksaalisiin väitteisiin.

— Katja, sinun ei ole hyvä seistä, sanoi Levin vaimolleen nostaen hänelle tuolin ja katsoen häneen merkitsevästi.

— No niin, nyt ei ole enää aikaa väittelyyn, lisäsi Sergei Ivanovitsh nähdessään lasten syöksyvän ovesta.

Etummaisena rynnisti Tanja sivulaukkaa ihonmyötäisissä sukissaan, heilutellen koppaansa ja Sergei Ivanovitshin hattua. Hän juoksi suoraa päätä Sergei Ivanovitshin luo, kauniit, isältä periytyneet silmät säteillen, tarjosi tälle hattua ja osoitti itse tahtovansa panna sen tämän päähän. Hän pehmensi rohkeaa toivettaan ujolla, viehkeällä hymyllä.

— Varenka odottaa, hän sanoi painaen varovasti hatun Sergei Ivanovitshin päähän arvattuaan miehen hymystä, että sai niin tehdä.

Varenka seisoi ovensuussa keltainen karttuunipuku yllään ja valkea liina sidottuna päälle.

— Tulen heti, Varvara Andrejevna, sanoi Sergei Ivanovitsh juoden kahvinsa loppuun ja työntäen taskuihinsa nenäliinan ja sikarikotelon.

— Kyllä Varenka sitten on suloinen! Eikö ole? sanoi Kitty miehelleen, kun Sergei Ivanovitsh oli noussut lähteäkseen metsään. Hän sanoi sen tahallaan niin kovasti, että Sergei Ivanovitsh saattoi kuulla sen. — Ja miten kaunis hän on, ylevän kaunis! Varenka! huusi Kitty, — menettekö myllyn takana olevaan metsään? Me tulemme hevosella jäljestä.

— Sinä et ollenkaan muista tilaasi, Kitty, sanoi vanha ruhtinatar tullen hätäisesti ovesta sisään. — Sinä et saa huutaa niin kovasti.

Kuultuaan Kittyn äänen ja hänen äitinsä nuhtelun Varenka kiiruhti kevein askelin Kittyn luo. Vilkkaat liikkeet ja eloisien kasvojen väri kielivät, että hänen mielessään oli meneillään jotain erikoista. Kitty tiesi, mitä tuo erikoinen oli, ja seurasi häntä tarkkaavaisesti. Hän huusikin nyt Varenkan luokseen vain sitä varten, että saisi ajatuksissaan siunata hänet sen tärkeän tapauksen varalle, jonka Kittyn arvelun mukaan oli määrä tapahtua tänä iltapäivänä metsässä.

— Varenka, minä olen hyvin onnellinen, mutta tulen vielä onnellisemmaksi, jos eräs asia tapahtuu, kuiskasi Kitty hänelle suudellen häntä.

— Lähdettekö te meidän mukaamme? kysyi Varenka Leviniltä hämmentyneenä, koettaen näyttää siltä kuin ei olisi kuullut, mitä Kitty hänelle kuiskasi.

— Lähden, mutta ainoastaan puimahuoneelle saakka ja jään sinne.

— Mitä sinä siellä nyt teet? sanoi Kitty.

— Täytyy käydä tarkastamassa uudet kuormarattaat, sanoi Levin. — Mutta mihin sinä menet?

— Minä menen kuistille istumaan.

II

Talon naiset olivat kokoontuneet kuistikolle. He istuivat siellä yleensä mielellään aina päivällisen jälkeen, mutta nyt heillä oli siellä tekemistäkin. Sen lisäksi, että kaikilla riitti puuhaa vauvanpaitojen ompelemisessa ja kapalovöiden kutomisessa, kuistilla keitettiin tänään myös hilloa uudella menetelmällä, johon Agafja Mihailovna ei ollut tottunut: keitokseen ei lisätty vettä kuten hänen oli ollut tapana tehdä. Kittyn kotona oli käytetty tätä keittotapaa ja hän tahtoi ottaa sen käyttöön täälläkin. Agafja Mihailovna, jonka huolena hillonkeitto aikaisemmin oli ollut, oli kuitenkin arvellut, ettei Levineillä vanhastaan käytetty tapa voinut olla huono, ja oli kaatanut vettä puutarha- ja metsämansikkahilloihin. Hänet oli saatu kiinni itse teosta. Nyt vadelmahillo kiehui kaikkien näkyvissä, ja tarkoituksena oli saada Agafja Mihailovnakin uskomaan, että hillosta tulee hyvää ilman vettäkin.

Nyt Agafja Mihailovna heilutteli pahantuuliset kasvot hehkuen, hiukset pörrössä ja laihat kyynärvarret paljaina keittoastiaa kuuman hiillospannun yllä ja katseli nyrpeästi vadelmahilloon toivoen

sydämestään, että se hyytyisi eikä kiehuisikaan kypsäksi. Vanha ruhtinatar, joka oli ollut pääneuvojana vadelmien keitossa, tunsu olevansa eniten syyppää Agafja Mihailovnan huonoon tuuleen ja koetti näyttää siltä kuin olisi ajatellut muita asioita eikä kiinnittänyt erityistä huomiota vadelmiin, mutta silmäili kuitenkin vähän väliä hiillospannuun päin.

— Olen aina itse ostanut palvelustyttöilleni vaatteita alennusmyynnistä, puheli ruhtinatar jatkaen aloitettua keskustelua. — Eiköhän vaahtoa pitäisi jo kuoria pois, ystäväiseni? lisäsi hän kääntyen Agafja Mihailovnan puoleen. — Kitty, mitä sinä itse joka paikkaan! Siinä on liian kuumakin, pidätti hän Kittyä.

— Minä kuorin, sanoi Dolly, nousi paikaltaan ja alkoi varovasti kuoria lusikallaan vaahtoavaa sokerilientä, koputellen lusikkaa välillä lautaseen, jonka pohja oli jo monivivahteisen, kellanpunertavan vaahton ja verenpunaisen, valuvan mehun peitossa. "Tämä se lapsista onkin herkkua teen kanssa!" hän ajatteli muistaen, miten oli itse lapsena ihmetellyt, etteivät aikuiset syöneet ollenkaan vaahtoa, parasta kaikesta.

— Stiva sanoo, että on paljon parempi antaa rahaa, jatkoi Dolly äskeitä mielenkiintoista keskustelua siitä, mitä oli paras lahjoittaa palvelusväelle, — mutta...

— Eihän toki mitenkään! sanoivat ruhtinatar ja Kitty yhteen ääneen.
— Kyllä ne ymmärtävät antaa arvoa muullekin.

— No, minä en esimerkiksi viime vuonna ostanut meidän Matrjona Semjonovnalle popliinia, vaan jotain sen tapaista kangasta, sanoi ruhtinatar.

— Minä muistan, teidän nimipäivänänne hän oli siinä puvussa.

— Se oli tavattoman kaunis kuosi, niin yksinkertainen ja juhlava. Olisin teettänyt itselleni, jollei hänellä olisi ollut. Vähän samantapaista kuin Varenkalla. Kovin sievää ja huokeata.

— No nyt tämä kai alkaa olla valmista, sanoi Dolly pudistaen mehua lusikasta.

— Kun pinta menee pieniin renkaisiin, se on valmista. Keittäkää vielä vähän aikaa, Agafja Mihailovna.

— Nuo kärpäset! sanoi Agafja Mihailovna äkäisesti. — Samanlaista siitä tulee, hän lisäsi.

— Oi, katsokaa, älkää säikäyttäkö! sanoi Kitty äkkiä katsoen varpusta, joka istuutui kaiteelle ja alkoi nokkia vadelman kantoja.

— Mutta kuule, älä istu niin lähelle hiillospannua, huomautti äiti.

— Apropos de Varenka, hän sanoi ranskan kielellä, jota he melkein koko ajan olivat puhuneet jottei Agafja Mihailovna ymmärtäisi heitä. — Tiedättekö, maman, että jostain syystä odotan tänään erästä ratkaisua. Ymmärrättekö mitä? Se olisi niin mukavaa!

— Siinä onkin oikea mestarinaittaja! sanoi Dolly. — Osaa niin varovasti ja ovelasti saattaa yhteen...

— Ei, sanokaas, maman, mitä te arvelette?

— Mitäs siitä osaa arvella! Se mies —, hän tarkoitti Sergei Ivanovitshia, — olisi voinut tehdä vaikka kuinka hyvät naimakaupat; nyt hän ei enää ole nuori, mutta siitä huolimatta moni menisi hänelle vielä nytkin... Varenka on kyllä hyvä tyttö, mutta...

— Ei, äiti, te ette ymmärrä, miksi he sopisivat niin hyvin toisilleen. Parempaa ei voi ajatella kummallekaan. Ensinnäkin hän on ihana tyttö! Kitty sanoi koukistaen yhden sormensa.

— Sergei Ivanovitsh on kovin ihastunut häneen, se on varma, vahvisti Dolly.

— Toiseksi Sergei Ivanovitshilla on sellainen yhteiskunnallinen asema, ettei hänen vaimollaan tarvitse olla varallisuutta eikä huomattavaa asemaa seuramaailmassa. Hänenlaiselleen miehelle on vain tärkeää saada hyvä, herttainen ja rauhallinen vaimo.

— Sen tytön ei tosiaan luulisi rauhaa rikkovan, kannatti Dolly.

— Kolmanneksi, Varenka rakastaisi häntä... Ja se olisi... Voi kuinka äärettömän hyvin se kaikki sopisikin... Minä vain odotan, että he tulevat metsästä ja kaikki on selvää. Minä näen sen heti silmistä. Ilahtuisin kovasti! Mitä sinä arvelet, Dolly?

— Älä innostu liikaa. Sinä et saa kiihtyä, huomautti äiti.

— Enhän minä kiihdykään. Minä vain luulen, että hän kosii tänään.

— Se, milloin ja missä mies kosii, on kovin arvaamatonta... On ollut jokin este, ja yhtäkkiä se murtuu, sanoi Dolly miettiväisesti hymyillen ja muistellen omaa menneisyyttään ja silloista Stepan Arkadjevitchia.

— Äiti, kuinka isä kosi teitä? kysyi Kitty äkkiä.

— Ei siinä mitään sen kummempaa ollut, ihan tavalliseen tapaan, vastasi ruhtinatar, mutta hänen kasvonsa kirkastuivat hänen sitä muistellessaan.

— Niin mutta miten? Piditte kai te hänestä jo aikaisemminkin, vaikkette saanut sitä sanoa?

Kittyä viehätti erityisesti se, että hän saattoi nyt puhua äitinsä kanssa noista naisen elämän pääkysymyksistä aivan kuin vertaistensa kanssa.

— Pidin tietenkin; hänhän kävi väliin meidän luonamme maalla.

— No, miten se sitten tapahtui, äiti?

— Sinä kai luulet, että te olette keksineet jotain uutta! Samaa se on kaikki. Katseet ja hymyt sen ratkaisivat.

— Sen te sanoitte hyvin, äiti! Juuri katseet ja hymyt, vahvisti Dolly.

— Mutta mitä hän sanoi?

— Mitäs Kostja sinulle sanoi?

— Hän kirjoitti liidulla. Se oli ihmeellistä... Kuinka kauan siitä jo tuntuu olevan! sanoi Kitty.

Ja kolme naista vaipui miettimään samaa. Kitty alkoi ensimmäisenä puhua. Hänen mieleensä oli muistunut koko hänen viimeinen tyttövuotensa ja hänen ihastuksensa Vronskiin.

— Se siinä vain on... että Varenka on ollut kiintynyt erääseen toiseen, hän sanoi näistä mietteistään mieleensä johtuneen asian. — Minun olisi pitänyt jotenkin valmistella Sergei Ivanovitshia siihen. Kaikki miehet, hän lisäsi, — ovat kauhean mustasukkaisia meidän menneisyydellemme.

— Eivät kaikki, sanoi Dolly, — sinä päättelet oman miehesi perusteella. Häntä kiusaa vielä tänäkin päivänä Vronskin muisto. Eikö kiusaakin!

— Totta se on, vastasi Kitty silmät miettiväisessä hymyssä.

— Minä en vain käsitä, sanoi vanha ruhtinatar äidillistä valvontaansa puolustaakseen, — mikä seikka sinun menneisyydessäsi voisi kiusata häntä? Se että Vronski liehitteli sinua?... Ketähän tyttöä ei olisi yhtään liehitelty?...

— No niin, emmehän me nyt siitä puhu, sanoi Kitty punastuen.

— Ei, anna minun sanoa, jatkoi äiti, — sinähän et itse antanut minun puhua siitä silloin Vronskin kanssa. Muistatko?

— Voi, voi, äiti! sanoi Kitty kärsivän näköisenä.

— Nyt teitä ei pidättele mikään... Sinun suhteesi ei voinut mennä pidemmälle kuin oli luvallista. Minä olisin itse vaatinut hänet tilille. Mutta sinä, lapsukaiseni, et saa kiihtyä. Muista se ja ole rauhallinen.

— Minä olen aivan rauhallinen, äiti.

— Koitui suureksi onneksi Kittyille, että Anna tuli, sanoi Dolly, — ja suureksi onnettomuudeksi hänelle. Niin, juuri päinvastoin, lisäsi hän tuon ajatuksen yllättämänä. — Silloin Anna oli niin onnellinen, ja Kitty piti itseään niin onnettomana. Aivan päinvastoin kuin oli! Minä ajattelen usein Annaa.

— Kaikkea sinä ajatteletkin! Sellainen iljettävä, inhottava nainen, jolla ei ole sydäntä eikä kunniantuntoa, sanoi ruhtinatar, joka ei voinut unohtaa, että Kitty ei ollut mennyt naimisiin Vronskin vaan Levinin kanssa.

— Miksi ihmeessä te haluatte puhua siitä! sanoi Kitty kiusaantuneena. — Minä en ajattele sitä enkä tahdo ajatellakaan... En tahdo ajatella, toisti hän kuullen samassa miehensä tutut askeleet kuistikon portailta.

— Mitä sinä et tahdo ajatella? kysyi Levin tullen kuistikolle. Mutta kukaan ei vastannut hänelle eikä

hän toistanut kysymystään.

— Ikävä, että tulin häiritsemään tätä naisten valtakuntaa, hän sanoi vilkaisten tyytymättömästi kaikkiin ja ymmärtäen, että oli puhuttu jotain sellaista, mitä ei hänen kuultensa voinut puhua.

Hän tunsi hetken ajan olevansa samaa pataa Agafja Mihailovnan kanssa: hän oli tyytymätön siihen, että hilloa keitettiin ilman vettä, ja yleensä koko vieraaseen shtsherbatskilaiseen komentoon. Pian hän kuitenkin meni hymyillen Kitty'n luo.

— Kuinka sinä jaksat? hän kysyi vaimoltaan, katseessaan sama ilme, joka kasvoillaan kaikki nykyään puhuttelivat Kittyä.

— Oikein hyvin, sanoi Kitty hymyillen. — No, kuinkas siellä oli asiat?

— Mahtuu kolme kertaa niin paljon kuin tavallisiin työkärryihin. No, lähdemmekö sienenkerääjiä katsomaan? Minä käskin valjastamaan hevosen.

— Aiotko sinä viedä Kitty'n rattailla? kysyi ruhtinatar soimaavasti.

— Me ajamme käymäjalkaa, ruhtinatar.

Levin ei koskaan kutsunut ruhtinatarta äidiksi, kuten vävyt tavallisesti tekevät, ja se harmitti ruhtinatarta. Mutta niin paljon kuin Levin rakasti ja kunnioittikin ruhtinatarta, hän ei voinut kutsua tätä sillä nimellä häpäisemättä sen tunteen pyhyttä, jota hän tunsi äitivainajaansa kohtaan.

— Lähtekää mukaan, maman, ehdotti Kitty.

— Katselemaan sellaista tolkuttomuutta! Ei kiitos!

— No minä lähdän jalkaisin. Sehän on minulle terveellistä. Kitty nousi, meni miehensä luo ja otti häntä kädestä.

— Terveellistä, jollei mene liiallisuuksiin, huomautti ruhtinatar.

— No, Agafja Mihailovna, onko hillo valmista? Levin kysyi ja hymyili Agafja Mihailovnalta koettaen saada hänet hyväälle tuulelle. — Tuleeko uudella tavalla hyvää?

— Hyvää kai. Meikäläisen mielestä liiaksi keitettyä.

— Se siinä juuri onkin hyvä, Agafja Mihailovna, että se saa kiehua kauan, sitten se ei happane. Missä me sitä muuten säilyttäisimmekään, kun jääkin on meiltä loppunut, sanoi Kitty, joka oli heti ymmärtänyt miehensä tarkoituksen ja koetti hänkin lepyttää mummoa ystävällisyydellä. — Sen sijaan teidän suolauksenne on niin erinomaista, että äiti sanoo, ettei ole missään saanut sellaisia kurkkuja, hän lisäsi hymyillen ja silitti mummon hiuksia.

Agafja Mihailovna katsahti äkäisesti Kittyyn.

— Älkää te lohdutelko minua, rouva. Kun minä katson häneen ja teihin, siinä on minulle iloa kylliksi, hän sanoi, ja tuo suorasukaisuus liikutti Kittyä.

— Lähtekää meidän kanssamme sieneen, voitte neuvoa meille paikkoja.

Agafja Mihailovnan kasvot sulivat hymyyn, ja hän heilautti päätään ikään kuin sanoen: "Eipä teihin voi suuttua, vaikka tahtoisikin."

— Tehkää te vain niin kuin minä olen neuvonut, sanoi vanha ruhtinatar: — Pankaa hillon päälle paperi ja kostuttakaa se rommilla, niin se pysyy homehtumatta ilman jäätäkin.

III

Kitty oli erityisen hyvillään saadessaan tilaisuuden olla kahden kesken miehensä kanssa, sillä Kitty oli huomannut mielipahan varjon vilahtavan hänen herkkäilmeisillä kasvoillaan sinä hetkenä, jolloin hän oli tullut kuistikolle ja kysynyt, mistä puhuttiin, eikä kukaan ollut vastannut.

Kun he olivat lähteneet kävelemään muiden edellä ja päässeet kartanon näkyvistä sileäksi ajellulle, pölyiselle tielle, jolle oli varissut rukiintähkiä ja jyviä, Kitty nojautui lujemmin miehensä käsivarteen ja puristi sitä itseään vasten. Levin oli jo unohtanut äskeisen mielipahansa. Nyt hän ei kahden vaimonsa kanssa ollessaan hetkeksikään unohtanut tämän raskaudentilaa, vaan tunsu uutta ja riemukasta, aistillisuudesta täysin vapaata nautintoa rakastetun naisen läheisyydestä. Ei ollut mitään puhumista, mutta hänen teki mieli kuunnella Kittyn äänen sointia, joka, kuten myös hänen katseensa, oli raskauden aikana muuttunut. Äänessä, samoin kuin katseessakin, oli sellaista pehmeyttä ja vakavuutta, jota tapaa rakastamaansa asiaan kokonaan keskittyneissä ihmisissä.

— Et kai sinä väsy? Nojaa enemmän minuun, sanoi Levin.

— En väsy. Minä olen niin hyvilläni, kun saan olla sinun kanssasi kahden. Vaikka minulla onkin hauskaa heidän parissaan, täytyy kuitenkin tunnustaa, että kaipaen meidän kahdenkeskisiä talvi-iltojamme.

— Silloin oli hyvä olla ja hyvä on nytkin. "Molempi parempi", sanoi Levin pusertaen hänen käsivarttaan.

— Tiedätkö mistä me puhuimme, kun sinä tulit kuistikolle?

— Hillosta.

— Niin, hillosta myös; mutta sitten myös siitä, miten kositaan.

— Vai niin! Levin sanoi kuunnelleen enemmän hänen ääntään kuin sanojaan ja ajatellen koko ajan tietä, jota he kulkivat ja joka paraikaa vei metsän poikki, ja vältellen sellaisia paikkoja, joissa Kitty olisi voinut horjahtaa.

— Ja Sergei Ivanovitshista ja Varenkasta. Oletko sinä huomannut mitään?... Minä toivoisin sitä kovasti, jatkoi Kitty. — Mitä sinä siitä arvelet? Ja hän katsahti miestänsä silmiin.

— En tiedä mitä arvelisin, vastasi Levin hymyillen. — Sergei on siinä suhteessa hyvin omituinen. Olenhan minä kertonut...

— Että hän oli rakastunut siihen tyttöön, joka sitten kuoli...

— Se oli minun lapsuusaikanani: olen vain kuullut muiden puhuvan siitä. Minä muistan Sergein siltä ajalta. Hän oli siihen aikaan hyvin viehättävä. Mutta sen jälkeen olen huomannut häntä naisten seurassa katsellessani, että hän on hyvin kohtelias ja näyttää joskus olevan ihastunutkin, mutta sittenkin tuntee, että he ovat hänelle pelkkiä ihmisiä eikä naisia.

— Niin, mutta nyt hänen ja Varenkan välillä näyttää olevan syntymässä jotain.

— Kenties... Mutta hän on niin merkillinen, erikoinen ihminen. Hän elää pelkkää henkielämää. Hän on liian puhdas ja ylevä mies.

— Alentaisiko se sitten häntä?

— Ei, mutta hän on niin tottunut elämään pelkkää henkielämää, ettei hän voi sopeutua todellisuuteen, ja Varenka on sittenkin todellisuutta.

Levin oli jo tottunut lausumaan ajatuksensa rohkeasti, välittämättä aina pukea niitä täsmällisiin sanoihin; hän tiesi, että tällaisina rakkauden hetkinä vaimo ymmärtäisi hänen tarkoituksensa jo viittauksestakin. Ja Kitty ymmärsi nytkin.

— Niin, mutta Varenkassa ei ole samaa todellisuutta kuin esimerkiksi minussa; minä käsitan, ettei Sergei Ivanovitsh koskaan voisi rakastua minunlaiseeni naiseen. Mutta Varenka on kokonaan henkinen.

— Pitäähän Sergei sinusta paljon, ja minusta tuntuu aina niin hyvältä, kun omaiseni pitävät sinusta...

— Niin, onhan hän hyvä minulle, mutta...

— Mutta ei sillä tavoin kuin esimerkiksi Nikolenka-vainaja... te piditte toisistanne, myönsi Levin. — Miksipä siitä ei voisi puhua? lisäsi hän. — Minä soimaan välillä itseäni: kaikki päättyy lopulta unohdukseen. Niin, hän oli kauhea ja ihana ihminen... Mutta mistä me äsken puhuimmekaan? hän jatkoi oltuaan hetkisen vaiti.

— Sinä siis luulet, ettei Sergei Ivanovitsh osaa rakastua? kysyi Kitty kääntäen Levinin äskeisen otaksuman omalle kielelleen.

— En sano, ettei hän osaisi rakastua, vastasi Levin hymyillen, — mutta hänellä ei ole sitä heikkoutta, jota siihen tarvitaan... Minä olen aina kadehtinut häntä ja kadehdin nytkin, niin onnellinen kuin olenkin.

— Kadehdit sitä, ettei hän osaa rakastua?

— Minä kadehdin sitä, että hän on parempi kuin minä, sanoi Levin hymyillen. — Hän ei elä itseään varten. Hän on alistanut koko elämänsä velvollisuudentunnolleen. Ja siksi hän voikin olla rauhallinen ja tyytyväinen.

— Entäs sinä? kysyi Kitty rakastava, kiusoitteleva hymy huulillaan. Kitty ei olisi mitenkään osannut selittää ajatuksenjuoksuaan, joka sai hänet hymyilemään; mutta sen viimeinen johtopäätös oli, ettei Levin ollut täysin vilpittömän ihastellessaan veljeään ja alentaessaan itseään tämän rinnalla. Kitty tiesi, että Levinin vilpillisyys tässä asiassa johtui rakkaudesta veljeä kohtaan ja oman, liiankin suurelta tuntuvan onnen herättämistä tunnonvaihoista sekä varsinkin hänen alituisesta halustaan tulla paremmaksi ihmiseksi. Kaikkea tätä Kitty miehessään rakasti ja sen vuoksi hän hymyili.

— Entä sinä? Mihin sinä sitten olet tyytymätön? kysyi hän mieheltään suu hymyssä.

Leviniä ilahdutti se, ettei Kitty tuntunut uskovan hänen olevan tyytymätön, ja vaistomaisesti hän houkutteli vaimoaan lausumaan julki tuon epäilyksen syyt.

— Minä olen onnellinen, mutta tyytymätön itseeni... sanoi hän.

— Mutta kuinka sinä voit olla tyytymätön, jos kerran olet onnellinen?

— Niin, miten sen sanoisi?... En toivo yhtään mitään muuta, kuin että sinä vain et kompastuisi. No mutta, eihän toki noin saa harppoa! katkaisi hän puheensa nuhdellen vaimoaan siitä, että tämä oli tehnyt liian nopean liikkeen astuessaan polulla olevan oksan yli. — Mutta kun ajattelen itseäni ja vertaan itseäni toisiin, varsinkin veljeeni, tunnen huonouteni.

— Missä suhteessa sitten? jatkoi Kitty yhä vain hymyillen. — Etkö sinä tee mitään toisten hyväksi? Entä sinun maatilasi, taloudenpitosi ja kirjasi?...

— Ei, minä tunnen, ja varsinkin nyt, että syy on sinun... sanoi Levin pusertaen vaimonsa käsivartta. — Minä teen sitä kaikkea vain sivumennen. Jos minä voisin rakastaa sitä työtä niin kuin minä rakastan sinua... mutta se on ollut minulle viime aikoina kuin pakollista läksyä.

— No, mitä sinä sitten sanot minun isästäni? kysyi Kitty. — Onko hänkin huono ihminen, koska hän ei ole tehnyt mitään yhteiseksi hyväksi?

— Hänkö? Ei. Mutta silloin täytyykin olla yhtä koruton, selkeä ja hyvä kuin isäsi on. Ja sitä en minä ole. Minua vaivaa se, etten toimi yhteiseksi hyväksi. Sen kaiken olet sinä saanut aikaan. Kun sinua ei vielä ollut eikä myöskään häntä, sanoi Levin silmäten vaimonsa vyötäisiin, — minä panin kaikki voimani työhön. Mutta nyt en voi, ja se vaivaa minua. Minä toimin juuri niin kuin minulle olisi annettu läksyjä, teeskentelen...

— No olisitko sinä halukas heti vaihtamaan osasi Sergei Ivanovitshin kanssa? keskeytti Kitty. — Olisitko halukas tekemään tuota yhteistä työtä ja pitämään tuosta läksystä niin kuin hän, välittämättä mistään muusta?

— En tietenkään, sanoi Levin. — Minä olen niin onnellinen, etten totta puhuen ymmärrä mitään... Niin, sinäkö siis luulet, että hän jo tänään kosii Varenkaa? lisäsi hän oltuaan hetkisen vaiti.

— Luulen ja en luule. Mutta kauheasti tahtoisin. Odotahan. Kitty kumartui, ja taittoi tienvarresta päiväkkakkaran. — No, koetetaanpa: kosii, ei kosi, hän aloitti antaen kukan miehelleen.

— Kosii, ei kosi, Levin mutisi repien pois kapeita, valkeita, uurteisia terälehtiä Kittyn seurattessa jännittyneenä hänen sormiensa kulkua.

— Ei, ei! Kitty huudahti tarttuen miehensä käteen ja pysäyttäen sen.

— Sinä repäisit kaksi.

— No sen sijaan emme ota tuota pientä lukuun, sanoi Levin repäisten pois pienen surkastuneen terälehdän. — Kas, tuossahan tulevat jo rattaatkin.

— Etkö ole jo väsynyt, Kitty? huusi ruhtinatar.

— En vähääkään.

— Voisit nousta rattaille, jos hevoset pysyvät hiljaa; voimme ajaa käymäjalkaa.

Mutta ei kannattanut enää nousta rattaille, sillä määränpää oli jo lähellä ja kaikki lähtivät kävelen eteenpäin.

IV

Varenka oli hyvin sievän näköinen häärätessään valkea liina päässä lasten keskellä iloisena, ystävällisenä ja nähtävästi jännittyneenä siitä mahdollisuudesta, että mies, joka häntä miellytti, saattoi tuossa tuokiossa tunnustaa hänelle tunteensa. Sergei Ivanovitsh kulki hänen rinnallaan ja katseli häntä herkeämättömän ihastuneena, muistellen hänen viehättäviä puheitaan ja kaikkea sitä, mitä oli hänestä kuullut: ja hän huomasi yhä selvemmin, että tuo tyttö herätti hänessä erityisen, vain kerran kauan sitten nuoruuden päivinä koetun tunteen. Tytön läheisyyden herättämä ilo kasvoi Sergei Ivanovitshissa yhä voimakkaammaksi, ja kun hän pisti Varenkan koppaan löytämänsä ison, ohutjalkaisen ja koveralakkisen tatin, vilkaisi tätä silmiin ja huomasi tämän kasvoilla iloisin ja aran jännityksen punan, hän hämmentyi itsekä ja hymyili hymyä, joka puhui liiankin selvää kieltä.

"Jos niin on ", päätteli Sergei Ivanovitsh itsekseen, "minun täytyy harkita ja ratkaista asia eikä antautua poikapahasen tavoin hetken viehätukseen."

— Minäpä menen keräämään erikseen, muuten minun saaliini ei tule näkymään missään, hän sanoi ja lähti metsän reunasta, jonka matalaa, silkistä ruohikkoa he olivat kävelleet, syvemmälle metsään, missä valkeiden koivunrunkojen lomista näkyi haapojen harmaita runkoja ja tummia pähkinäpensaita. Päästyään noin neljäkymmenen askeleen päähän täydessä kukassa olevan punertavan evonymuspensaana taakse Sergei Ivanovitsh pysähtyi tietäen, ettei kukaan sieltä nähnyt häntä. Hänen ympärillään oli täydellinen hiljaisuus. Ainoastaan ylhäällä koivuissa, joiden alla hän seiso, surisivat kärpäset herkeämättä kuin mehiläisparvi, ja väliin kuului metsän takaa lasten ääniä. Yhtäkkiä kajahti läheltä metsän reunasta Varenkan altto kutsuen Grishaa, ja iloinen hymy levisi Sergei Ivanovitshin kasvoille. Huomatessaan hymynsä hän pudisti vakavasti päätään omalle mielentilalleen, otti esiin sikarin ja pisti sen suuhunsa. Hän ei pitkään aikaan saanut tulitikkua syttymään raapiessaan sitä koivun runkoa vasten. Tuohen hieno pinta kietoutui rikin ympärille ja tuli sammui. Viimein hän sai yhden tikun syttymään. Tuoksuva sikarinsavu lähti leijaillemaan ilmassa kuin väreilevä liina ja levittäytyi eheänä ja tasaisena pensaan yli, riippuilevien koivunokkien alle. Sergei Ivanovitsh seurasi savuvanaa katseellaan ja lähti hitaasti kävelemään miettien tilaansa.

"Miksikä ei?" ajatteli hän. "Jos tämä olisi pelkkä tunteenpuuska tai intohimo, jos se olisi vain hetken kestävä, molemminpuolista viehtymystä — voin sanoa sen olevan molemminpuolista —, joka olisi ristiriidassa koko minun elämänsuuntani kanssa, jos minä tuntisin, että tuo viehtymys johdattaa minut pois kutsumuksestani ja velvollisuuteni täyttämistä, niin silloin minun pitäisi varoa, mutta sitähan tämä ei ole. Ainoa kielteinen seikka on se, että minä Marien menetettyäni lupasin itselleni pysyä uskollisena hänen muistolleen. Mitään muuta minä en voi sanoa tunnettani vastaan... Se on tärkeää", päätteli Sergei Ivanovitsh tuntien, ettei tuo asia merkinnyt hänelle itselleen mitään. Se saattoi ehkä ainoastaan pilata hänen runollisen osansa muiden ihmisten silmissä. "Mutta vaikka minä kuinka hakisin, niin en löydä mitään muuta, mikä puhuisi tunnettani vastaan. Järjen kannalta katsoen voisin tuskin koskaan löytää mitään parempaa!"

Vaikka hän kuinka olisi muistellut tuntemiaan naisia ja tyttöjä, hän ei voinut muistaa ainoatakaan, jossa olisivat siinä määrin yhdistyneet juuri kaikki ne ominaisuudet, jotka hän järkevästi harkiten toivoi tapaavansa vaimossaan. Varenkassa oli vielä jäljellä nuoruuden viehkeys ja tuoreus, mutta lapsi hän ei enää ollut, ja kun hän rakasti, hän rakasti tietoisesti, kuten naisen tuleekin. Toiseksi Varenkalla ei ollut lainkaan maailmannaisen tavallisia heikkouksia, mutta hän tunsu seuramaailmaa ja noudatti käytöksessään hyvien piirien elämään perehtyneen naisen sivistyneitä tapoja, joita Sergei Ivanovitsh välttämättä edellytti elämäntoveriltaan. Kolmanneksi hän oli uskonnollinen, eikä hänen uskonnollisuutensa ja hyvyytensä ollut, kuten esimerkiksi Kittyn kohdalla oli asianlaita, lapsellisesti perustelematonta mielialaa, vaan uskonnollisten vakaumusten tukemaa. Varenka vastasi yksityiskohtia myöten Sergei Ivanovitshin vaimoihannetta: hän oli köyhä ja yksinäinen eikä siis voinut tuoda mukanaan sukulaisjoukkoa ja sen sananvaltaa miehensä taloon, kuten hän näki Kittyn tehneen, vaan tulisi olemaan kaikesta kiitollisuudenvelassa miehelleen, mitä Sergei Ivanovitsh oli aina toivonut. Ja tyttö, jossa oli kaikki nuo ominaisuudet, rakasti häntä. Kaikessa vaatimattomuudessaankaan Sergei Ivanovitsh ei voinut olla huomaamatta sitä. Ja hän itsekä rakasti. Hiukan häntä arvelutti hänen oma ikänsä. Mutta hänen sukunsa oli sitkeää, hänellä ei ollut vielä ainoatakaan harmaata hiusta, kukaan ei olisi luullut häntä neljääkymmentä vuotta vanhemmaksi, ja hän muisti Varenkan sanoneen, että ainoastaan Venäjällä viisikymmenvuotiaat miehet pitävät itseään vanhuksina ja että Ranskassa

viisikymmenvuotias mies katsoo olevansa dans laforce de l'âge[18] ja nelikymmenvuotias on vielä mielestään un jeune homme[19]. Ja mitä merkitsi vuosien lukumäärä, kun hän kerran tunsikin olevansa sielultaan yhtä nuori kuin kaksikymmentä vuotta sitten? Eikö ollut nuoruutta se tunne, joka valtasi hänet, kun hän taas metsän laitaan tullessaan näki Varenkan siron hahmon keltaisessa puvussaan ja koppa kädessä vilahtavan auringon viistojen säteiden kirkkaassa valossa vanhan koivunrungon ohi? Tämä vaikutelma sulautui yhteen taustalla avautuvan hämmästyttävän kauniin maiseman kanssa: hän näki viistojen säteiden kultaaman kellertävän kaurapellon ja sen takana vanhan, keltaisenkirjavan, etäisyyden sineen yhtyvän metsän. Hänen sydäntään kouristi riemukas tunne. Outo liikutus valtasi hänet ja hän tiesi ratkaisseensa asian. Varenka, joka oli juuri kyyristynyt ottamaan sientä, nousi notkeasti pystyyn ja katsahti ympärilleen. Sergei Ivanovitsh heitti sikarin metsään ja lähti päättäväisesti Varenkaa kohti.

V

"Varvara Aleksandrovna, minulla on nuoruudesta asti ollut erityinen ihannekuva naisesta, johon voisin rakastua ja jollaisen vaimoksi saadessani olisin onnellinen. Olen elänyt pitkän elämän ja nyt olen ensimmäisen kerran löytänyt teissä sen, mitä olen etsinyt. Minä rakastan teitä ja tarjoan teille käteni."

Sergei Ivanovitsh mietti valmiiksi nämä sanat ollessaan jo lähes kymmenen askeleen päässä Varenkasta, joka polvillaan suojeli löytämänsä sienisikermää Grishan hyökkäyksiltä ja kutsui pikku Mashaa poimimaan.

— Tänne, tänne! Pieniä ja paljon! puheli hän herttaisella rintäänellään.

Hän näki Sergei Ivanovitshin tulevan, mutta ei noussut paikaltaan eikä muuttanut asentoaan. Sergei Ivanovitsh huomasi kuitenkin kaikesta, että Varenka tunsikin hänen lähestymisensä ja iloitsi siitä.

— No, oletteko löytäneet mitään? kysyi Varenka kääntäen valkean liinan takaa näkyviin kauniit, hiljaa hymyilevät kasvonsa.

— En ainoatakaan, sanoi Sergei Ivanovitsh. — Entä te?

Varenka oli niin kokonaan ympäröivien lasten vallassa, ettei joutanut vastaamaan.

— Tuolla on vielä, oksan vieressä, osoitti hän pikku Mashalle haperoa, jonka joustavan, punertavan lakin kuiva heinänkorsi oli leikannut kahtia. Kun Masha oli halkaissut sienin ja pistänyt molemmat valkeat puoliskot koppaansa, Varenka nousi pystyyn. — Tämä tuo mieleen lapsuusaikani, hän sanoi astellessaan Sergei Ivanovitshin rinnalla pois päin lasten luota.

He astuivat äänettäminä muutaman askeleen. Varenka näki, että Sergei Ivanovitsh aikoi puhua jotain, hän arvasi mitä se oli, ja hänen sydämensä turtui ilon ja pelon sekaisesta jännityksestä. He olivat jo tulleet niin kauas, ettei kukaan enää olisi voinut kuulla heidän puheitaan, mutta Sergei Ivanovitsh ei vielääkään sanonut mitään. Varenkan oli parempi olla vaiti. Vaitiolon jälkeen saattoi helpommin kuin sienikeskustelun perästä sanoa sen, mitä heillä oli sanottavaa; mutta tahtomattaan ja aivan kuin vahingossa Varenka sanoi:

— Vai ette te löytäneet mitään? Keskellä metsää onkin aina vähemmän.

Sergei Ivanovitsh huoautti eikä sanonut mitään. Häntä harmitti, että Varenka oli taas alkanut puhua sienistä. Hän oli tahtonut kääntää puheen takaisin niihin sanoihin, jotka Varenka oli sanonut lapsuudestaan, mutta aivan kuin vastoin tahtoaan hänkin lisäsi hetkisen vaitiolon jälkeen:

— Olen vain kuullut, että herkkutatteja on enimmäkseen metsänlaidassa, vaikken minä osaakaan erottaa niitä muista.

Meni vielä muutama minuutti, ja he kulkivat vieläkin kauemmaksi lapsista ja olivat nyt kokonaan kahden kesken. Varenkan sydän sykki niin, että hän kuuli sen lyönnit ja tunsikin punastuvansa, kalpenevansa ja taas punastuvansa.

Hänestä olisi tuntunut korkeimmalta onnelta päästä holhokinasemastaan rouva Stahlin luota sellaisen miehen puolisoiksi kuin Koznyshev oli. Lisäksi hän tunsikin melkein varmasti olevansa rakastunut Sergei Ivanovitshiin. Ja tuossa tuokiassa asia ratkeaisi. Varenkaa pelotti. Pelotti, mitä Sergei Ivanovitsh sanoisi ja mitä hän ei sanoisi.

Tunnustus oli tehtävä nyt tai ei koskaan, sen tunsivat myös Sergei Ivanovitsh. Varenkan maahan luotu katse, kasvojen puna ja koko hänen olemuksensa ilmaisi tuskallista odotusta. Sergei Ivanovitsh näki sen ja sääli häntä. Hän tunsivat, että nyt olisi suorastaan loukkaavaa olla mitään sanomatta, ja kertasi nopeasti mielessään äskeiset päätelmänsä asian tueksi. Hän kertasi myös sanat, joilla hän aikoi koskia; mutta jokin äkillinen mielenjohde saikin hänet sen sijaan kysymään:

— Mikä ero on herkkutatun ja punatatin välillä? Varenkan huulet vapisivat jännityksestä, kun hän vastasi:

— Lakissa ei ole juuri mitään eroa, mutta jalassa on.

Ja heti kun nämä sanat oli sanottu, molemmat ymmärsivät, että asia oli nyt käsitelty ja että se, mitä olisi pitänyt sanoa, jäi kuin jäikin sanomatta, ja korkeimmilleen kohonnut jännitys alkoi raueta.

— Eikö punatatin jalan pinta muistutakin parin päivän vanhaa ruskeaa parransänkeä? sanoi Sergei Ivanovitsh rauhallisesti.

— Se on totta, vastasi Varenka hymyillen, ja heidän kävelynsä suunta muuttui kuin itsestään. He alkoivat lähettää lapsia. Varenkaa suretti ja hävetti, mutta samalla hän tunsivat olevansa helpottunut.

Muistellessaan paluumatkalla äskeisiä mietteitään Sergei Ivanovitsh tuli siihen johtopäätökseen, että hän oli päätellyt väärin. Kuinka hän olisi voinut olla uskoton Marien muistolle.

* * * * *

— Hiljaa, hiljaa, lapset! huusi Levin melkein vihoissaan asettuen suojaamaan vaimoaan häntä vastaan juoksevan ja ilosta vinkuvan lapsilauman rajuudelta.

Lasten jälkeen tulivat metsästä myös Sergei Ivanovitsh ja Varenka. Kittyn ei tarvinnut kysyä Varenkalta mitään: kummankin kasvojen tyyneestä ja hieman nolosta ilmeestä hän ymmärsi, etteivät hänen suunnitelmansa olleet toteutuneet.

— No kuinkas sen asian kävi? kysyi hänen miehensä häneltä, kun he olivat jo kotimatalla.

— Ei ota tulta, sanoi Kitty, ja hänen hymynsä ja puhetapansa muistutti hänen isäänsä, minkä yhtäläisyyden Levin oli usein ilokseen huomannut.

— Miten niin ei?

— Tällä tavoin, sanoi Kitty ottaen miehensä käden, kohottaen sen suunsa luo ja koskettaen sitä suljetuin huulin. — Niin suudellaan vain ylipapin kättä.

— Kummalla ei ota tulta? kysyi Levin nauraen.

— Ei kummallakaan. Pitäisi tehdä näin...

— Tuolla ajaa talonpoikia...

— Eivät ne nähneet.

VI

Lasten ollessa illallisella aikuiset istuivat verannalla ja puhelivat niin kuin mitään ei olisi tapahtunut, vaikka kaikki ja etenkin Varenka ja Sergei Ivanovitsh tiesivät varsin hyvin, että oli tapahtunut sangen tärkeä, joskin kielteinen asia. Molempien mieltä painoi sama tunne, samantapainen kuin se, jota tuntee epäonnistuneen tutkinnon johdosta luokalle jäänyt tai kokonaan oppilaitoksesta erotettu oppilas. Tuntien jotain erityistä tapahtuneen kaikki puhuivat vilkkaasti kaikenlaisista sivuasioista. Kitty ja Levin olivat erityisen onnellisia tänä iltana. Heidän rakkautensa onnessa piili ikään kuin jonkinlainen ikävä vihjaus niille, jotka olivat tahtoneet samaa eivätkä olleet saaneet, ja siksi heistä tuntui pahalta näyttää onneaan.

— Saattepa nähdä, että Alexandre ei tule, sanoi vanha ruhtinatar. Tänä iltana odotettiin junalta Stepan Arkadjevitchia, ja vanha ruhtinas oli kirjoittanut, että hänkin kenties tulee.

— Ja minä tiedän kyllä minkä vuoksi, jatkoi ruhtinatar, — hän sanoo, että nuorten täytyy alkuaikoina

saada olla kahden kesken.

— Isä on kokonaan jättänyt meidät. Emme ole pitkään aikaan nähneet häntä, sanoi Kitty. — Ja mitä nuoria me enää olemme? Mehän olemme jo niin vanhoja.

— Jollei hän tule, sanon minäkin teille hyvästit, sanoi ruhtinatar surullisesti huohtaen.

— Älkää toki, äiti! toruivat molemmat tyttäret.

— Mutta ajatelkaahan, millaista hänellä on! Nythän hän on... Vanhan ruhtinattaren ääni alkoi äkkiä värähdellä ja katkesi. Tyttäret vaikenivat ja katsahtivat toisiinsa. "Äiti keksii aina jotain surullista", sanoi heidän katseensa. He eivät tienneet, että niin hyvä kuin ruhtinattaren olikin olla tyttärensä luona ja niin tarpeellinen kuin hän täällä tunsikin olevansa, hän oli surkutellut sekä itseään että miestään syvästi aina siitä saakka, kun perheen lemmikki oli annettu miehelään ja koti oli tyhjentynt.

— Mitä te tahdotte, Agafja Mihailovna? kysyi Kitty äkkiä Agafja Mihailovnalta, joka oli salamyhkäisen ja merkitsevän näköisenä ilmestynyt ovelle.

— Tulin kysymään illallisesta.

— No niin, hyvä on, sanoi Dolly. — Mene sinä huolehtimaan siitä ja minä menen kuulustelemaan Grishan läksyä. Muuten häneltä menee tämä päivä aivan hukkaan.

— Läksy minulle. Ei, Dolly, minä menen, sanoi Levin hypähtäen paikaltaan.

Kymnaasiin päässeen Grishan oli kesän aikana kerrattava muutamia aineita. Darja Aleksandrovna, joka oli jo Moskovassa lukenut latinaa poikansa kanssa, oli ottanut tavaksi kerrata hänen kanssaan edes jonkin verran joka päivä kaikkein vaikeimpia aineita, aritmetiikkaa ja latinaa. Levin oli tarjoutunut tekemään sen Dollyn sijasta, mutta kerran tämä oli tullut kuuntelemaan hänen opetustaan ja huomannut, että hän opetti toisin kuin moskovalainen opettaja. Dolly oli sanonut Levinille ujustellen ja hienotunteisesti mutta kuitenkin päättäväisesti, että täytyi seurata oppikirjaa, kuten opettaja teki, ja että hän ottaisi asian omaksi huolekseen. Levin oli ollut harmissaan Stepan Arkadjevitshille, joka säilytti huolenpidon lastensa opetuksestakin vaimonsa niskoille, vaikka tämä ei ollenkaan ymmärtänyt niitä asioita; mutta myös opettajille, jotka opettivat kovin huonosti, mutta oli luvannut kälylleen tehdä niin kuin tämä tahtoi. Siitä lähtien hän oli opettanut Grishaa kirjan mukaan ja kadottanut samalla kaiken entisen mielenkiintonsa opetustyöhön, niin että hän usein saattoi unohtaa koko oppitunnin. Niin oli käynyt nytkin.

— Ei, minä menen, Dolly, istu sinä vain, hän sanoi. — Me teemme kaikki säädetyn järjestyksen mukaan. Mutta sitten kun Stiva tulee, me lähdemme metsälle ja silloin sinä saat hoitaa Grishan.

Levin meni siis Grishan luo.

Samanlaista apuaan tarjosi Varenka Kittyille. Varenka osasi olla hyödyksi myös Levinien onnellisessa ja hyvin järjestetyssä kodissa.

— Minä pidän huolen illallisesta, istukaa te paikoillanne, hän sanoi ja meni Agafja Mihailovnan luo.

— Niin, ette kai ole saanut kananpoikia mistään. Täytynee sitten ottaa omia... sanoi Kitty.

— Me harkitsemme asiat Agafja Mihailovnan kanssa, sanoi Varenka ja katosi hänen mukanaan oven taakse.

— Mikä viehättävä tyttö! sanoi ruhtinatar.

— Ei ainoastaan viehättävä, maman, vaan sellainen, jonka vertaista ei ole toista.

— Te siis odotatte tänään Stepan Arkadjevitshia? sanoi Sergei Ivanovitsh ilmeisesti haluten kääntää keskustelun muualle.

— On vaikea löytää langoksia, jotka olisivat enemmän erilaiset, lisäsi hän hivenen hymyillen: — toinen on liikkuva ja viihtyy seuraelämässä kuin kala vedessä; toinen — meidän Kostjamme — on vilkas, nopea, kaikelle herkkä, mutta vieraiden seurassa jähmettyy joko kokonaan tai rimpuilee tolkuttomasti kuin kala kuivalla maalla.

— Niin, hän suhtautuu asioihin kovin kevyesti, sanoi ruhtinatar kääntyen Sergei Ivanovitshiin päin. — Minä aion juuri pyytää teitä puhumaan hänelle, ettei Kitty mitenkään voi jäädä tänne, vaan että hänen on välttämättä tultava Moskovaan. Hän sanoo tilaavansa lääkärin tänne...

— Maman, hän tekee kaiken, hän suostuu kaikkeen, sanoi Kitty harmissaan siitä, että äiti tässä

asiassa haastoi Sergei Ivanovitshia tuomariksi.

Heidän puhellessaan alkoi lehtokujalta kuulua hevosen korskuntaa ja soran rahinaa rattaanpyörien alla.

Dolly ei ehtinyt vielä nousta paikaltaan lähteäkseen miestänsä vastaan, kun Levin oli jo hypännyt ulos Grishan kouluhuoneen ikkunasta ja auttanut Grishan tulemaan samaa tietä.

— Se on Stiva! huusi Levin verannan alta. — Läksy on käyty läpi, ole huoleti, Dolly! lisäsi hän ja lähti kuin ketterä poika juoksemaan tulijoita vastaan.

— Is, ea, id, ejus, ejus, ejus! huusi Grisha hypellen pitkin lehtikujaa.

— On toinenkin. Luultavasti isä! huusi Levin lehtokujan päästä. — Kitty, älä tule jyrkkiä portaita, vaan kierrä ympäri.

Mutta Levin oli erehtynyt luullessaan toista vaunuissa olijaa vanhaksi ruhtinaaksi. Kun hän tuli lähemmäksi vaunuja, hän näki Stepan Arkadjevitshin rinnalla ruhtinaan sijasta nuoren, kauniin, rotevan miehen, jolla oli päässään skottilaislakki takana riippuvine nauhoineen. Se oli Vasenka Veslovski, Shtsherbatskien pikkuserkku, moskovalais-pietarilainen seurapiirileijona, "mainio poika ja innokas metsämies", kuten Stepan Arkadjevitsh hänet esitti.

Välittämättä vähääkään siitä pettymyksestä, jonka tuotti tullessaan vanhan ruhtinaan sijasta, Veslovski tervehti Levinä iloisesti muistuttaen heidän aiemmasta tuttavuudesta ja sieppasi Grishan vaunuihin nostaen hänet Stepan Arkadjevitshin mukana olevan lintukoiran yli.

Levin ei istunut vaunuihin, vaan astui jäljessä. Häntä harmitti hiukan, että vanha ruhtinas, josta hän oli ruvennut pitämään yhä enemmän ja enemmän, ei saapunutkaan ja että hänen sijastaan oli tullut tuo outo ja tarpeeton vieras. Vieläkin oudommalta ja tarpeettomammalta vieras tuntui Levinistä, kun hän tullessaan pääoven luo, mihin aikuisten ja lasten eloisa joukko oli kokoontunut, näki, kuinka Vasenka Veslovski suuteli erityisen ystävällisen ja ritarillisen näköisenä hänen vaimonsa kättä.

— Me olemme rouvanne kanssa serkukset ja vanhat tutut, sanoi Vasenka Veslovski puristaen taas lujasti Levinin kättä.

— No onko riistaa viljalti? Stepan Arkadjevitsh kysyi Leviniltä ehdittyään tuskin tervehtiä kaikkia. — Meillä on näet kummallakin mitä julmimmat aikomukset... Tietysti, maman, hehän eivät ole sen koommin käyneet Moskovassa. Kas tässä, Tanja, on sinulle. Otapas, ole hyvä, se laukku sieltä vaunujen perältä, hän puheli joka suuntaan. — Oletpa sinä tullut terveeseen ja raikkaan näköiseksi, Dollinka, hän sanoi vaimolleen suudellen vielä kerran tämän kättä, pidellen sitä sitten omassaan ja silitellen sitä.

Levin, joka oli hetki sitten ollut mitä iloisimmassa mielentilassa, katseli nyt kaikkia synkin silmin, eikä mikään miellyttänyt häntä.

"Ketähän lienee eilen suudellut noilla huulillaan?" hän ajatteli katsellessaan Stepan Arkadjevitshin hellyydenosoituksia vaimoaan kohtaan. Hän katsahti Dollyyn, eikä tämäkään miellyttänyt häntä.

"Eihän hän usko miehensä rakkauteen. Mistä hän sitten on niin iloissaan? Inhottavaa!" ajatteli Levin.

Levin katsahti ruhtinattareen, joka hetki sitten oli ollut hänestä niin herttainen, eikä pitänyt tavasta, jolla ruhtinatar otti vastaan tuon nauhalakkisen vieraan, aivan kuin olisi ollut omassa kodissaan.

Jopa kuistille ilmaantunut Sergei Ivanovitsh näytti Levinistä vastenmieliseltä tervehtiessään teennäisen ystävällisesti Stepan Arkadjevitshia, kun Levin kuitenkin tiesi, ettei hänen veljensä pitänyt Oblonskista eikä kunnioittanut häntä.

Varenkakin oli hänestä vastenmielinen tervehtiessään vierasta herraa tuollaisena sainte nitouche'ina[20], kun hän kuitenkin ajatteli vain naimisiinmenoa.

Kaikkein vastenmielisin oli Kitty, sillä hänkin antautui sen ilon valtaan, jonka tuo maalletuloaan yleisenä ilojuhlana pitävä herra toi mukanaan. Levinä vaivasi erityisesti Kittyn hymyn tietty sävy hänen vastatessaan vieraan hymyilyyn.

Joukko astui sisään äänekkäästi jutellen; mutta kun kaikki olivat istuutuneet paikoilleen, Levin kääntyi ja lähti huoneesta.

Kitty huomasi, että hänen miehelleen oli sattunut jotain, ja lähti tämän perään saadakseen puhua tämän kanssa kahden. Mutta Levin kiiruhti ulos sanoen, että hänellä oli asiaa konttoriin. Talousasiat eivät olleet pitkiin aikoihin tuntuneet hänestä niin tärkeiltä kuin nyt. "Nuo vain juhliivat", ajatteli hän, "mutta minun täytyy hoitaa arkitöitä, jotka eivät odota ja joita ilman ei elämä suju."

VII

Levin palasi takaisin vasta sitten, kun häntä lähetettiin pyytämään illalliselle. Portaissa seisoivat Kitty ja Agafja Mihailovna neuvotellen illallisviineistä.

— Mitä te siitä sellaista numeroa teette? Antakaa samaa mitä muulloinkin, sanoi Levin.

— Ei, Stiva ei juo... Kostja, odota vähän, mikä sinun on? Kitty aloitti kiiruhtaen hänen peräänsä, mutta Levin ei odottanut yhtään, vaan harppoi säälimättä ruokasaliin ja yhtyi heti yleiseen vilkkaaseen keskusteluun, jota Vasenka Veslovski ja Stepan Arkadjevitsh pitivät yllä.

— No kuinkas on, lähdemmekö huomenna metsälle? kysyi Stepan Arkadjevitsh.

— Lähdetään ihmeessä, sanoi Veslovski istuutuen sivuttain toiselle tuolille ja koukistaen lihavan jalkansa alleen.

— Kaikin mokomin minun puolestani. Oletteko jo ollut metsällä tänä vuonna? kysyi Levin suunnaten katseensa vieraan jalkaan. Hän koetti kyllä olla rakastettava, mutta Kitty huomasi heti hänen teennäisyytensä ja oudoksui sitä. — En tiedä, löydämmekö heinäkurppia mutta taivaanvuohia on paljon. Pitää vain lähteä aikaisin. Ettette vain väsähdä? Etkö ole väsynyt, Stiva?

— Minä väsynyt? Kaikkea sitä kuuleekin! Valvotaan vaikka koko yö! Lähdetään kävelemään!

— Valvotaanpa tosiaankin! Mainio ehdotus! kannatti Veslovski.

— Sen me kyllä uskomme, että sinä voit olla nukkumatta ja estää muitakin pääsemästä levolle, sanoi Dolly miehelleen, äänessään hieno ivansävy kuten useimmiten hänen puhutellessaan miestänsä. — Mutta minun mielestäni on aika mennä nukkumaan... Ja minä menenkin, minä en syö enää illallista.

— Ei, istu nyt sinäkin, Dollinka, sanoi Stepan Arkadjevitsh siirtyen lie puolelle isoa ruokapöytää, jossa Kitty oli. — Minulla on sinulle vielä paljon kertomista.

— Tuskin mitään kiinnostavaa.

— Tiedättekö, Veslovski on käynyt Annan luona ja menee pian taas heitä katsomaan. Hehän asuvat lähellä, noin seitsemänkymmenen virstan päässä täältä. Minun täytyy myös välttämättä käydä siellä. Veslovski, tule tänne!

Vasenka siirtyi naisten puolelle ja istuutui Kittyn viereen.

— Kertokaa, olkaa hyvä, kävittekö te Annan luona? Kuinka hän voi? uteli Darja Aleksandrovna.

Levin jäi toiseen päähän pöytää, ja puhellessaan vanhan ruhtinattaren ja Varenkan kanssa hän näki koko ajan, että Stepan Arkadjevitshin, Dollyn, Kittyn ja Veslovskin kesken oli meneillään vilkas ja salaperäinen keskustelu. Hän näki myös, kuinka hänen vaimonsa koko ajan katseli omituisen vakavan näköisenä Vasenkan kauniita kasvoja tämän vilkkaasti kertoessa jotain.

— Heillä on hyvin hauskaa, Vasenka kertoi Vronskista ja Annasta. — Minä en tietysti ota arvostellakseni heidän välejänsä, mutta heidän talossaan tuntee olevansa perheessä.

— Mitä he aikovat tehdä?

— Luullakseni he aikovat tulla talveksi Moskovaan.

— Kuinka hauskaa olisi käydä yhdessä heidän luonaan! Koska sinä lähdet sinne? kysyi Stepan Arkadjevitsh Vasenkalta.

— Minä aion viettää heidän luonaan heinäkuun.

— Lähdetkö sinä mukaan? kysyi Stepan Arkadjevitsh vaimoltaan.

— Olen kauan ajatellut käydä siellä ja varmasti jonain päivänä lähdenkin, sanoi Dolly. — Minun on

sääli Annaa, minä tunnen hänet niin hyvin ja tiedän, että hän on oikein hyvä ihminen. Sinun mentyäsi lähden yksin hänen luokseen, silloin en ole kenellekään haitaksi. On parempikin, kun et sinä ole mukana.

- No, hyvä on, sanoi Stepan Arkadjevitsh. — Entä sinä, Kitty?
- Minä? Mitä minä siellä tekisin? sanoi Kitty sävähtäen punaiseksi ja vilkaisten mieheensä.
- Ettekö ole tuttu Anna Arkadjevnan kanssa? kysyi Veslovski. — Hän on hyvin viehättävä nainen.
- Niin on, vastasi Kitty punastuen vieläkin enemmän ja siirtyi miehensä luo.
- Sinä siis lähdet huomenna metsälle? hän sanoi Levinille.

Tänä lyhyenä aikana Levinin mustasukkaisuus oli kasvanut kasvamistaan ja saanut voimakkaan kiihdykkeen siitä, että Kitty oli punastunut puhellessaan Veslovskin kanssa. Ja nyt Levin ymmärsi omalla tavallaan vaimonsa kysymyksen. Niin oudolta kuin se tuntuikin jälkeinpäin, nyt hänestä oli selvää, että Kitty kysyi hänen huomista metsälle lähtöään vain siksi, että halusi tietää, soisiko hän sen ilon Vasenka Veslovskille, johon Kitty oli hänen käsityksensä mukaan jo rakastunut.

- Lähden, lähden, vastasi Levin luonnottomalla, itselleen vastenmielisellä äänellä.
- Viipykää vielä huomisen päivä kotona, muutenhan Dolly ei saa nähdä miestään ollenkaan, ehdotti Kitty.

Kittyn sanojen merkitys oli Levinin mielestä tämä: "Älä erota minua hänestä. Sinun lähdöstäsi minä vähät, mutta salli minun nauttia tuon viehättävän nuoren miehen seurasta."

- No, jos sinä niin tahdot, niin me viivymme huomispäivän kotona, Levin vastasi erityisen rakastettavasti.

Sillä välin Vasenka, joka ei vähääkään aavistanut, millaisia kärsimyksiä hänen läsnäolonsa tuotti, oli noussut pöydästä ja lähtenyt Kittyn perään saatellen tätä ystävällisin, hymyilevin katsein.

Levin näki tuon katseen. Hän kalpeni hetkeksi ja hänen henkensä salpautui. "Kuinka hän ilkeäkin katsoa tuolla tavoin minun vaimooni!" Hän oli kuohuksissaan.

- Huomispäiväkö täällä? Lähdetään mieluummin, sanoi Vasenka istuutuen tuolille ja koukistaen tapansa mukaan jalkansa alleen.

Levinin mustasukkaisuus meni vieläkin pidemmälle. Hän näki jo itsensä petettynä aviomiehenä, joka oli vaimolleen ja tämän rakastajalle tarpeen vain elämän mukavuuden ja huvin hankkijana... Mutta siitä huolimatta hän kyseli rakastettavasti ja vieraanvaraisesti Vasenkan metsästysretkistä, pyssystä, saappaista ja jos mistäkin ja lupasi lähteä jo huomenna.

Onneksi vanha ruhtinatar keskeytti hänen kärsimyksensä nousten pöydästä ja kehottaen Kittyä menemään nukkumaan. Mutta ennen kuin Kitty ehti lähteä, Levin sai vielä kestää uusia koettelemuksia. Sanoessaan hyvää yötä talon emännälle Vasenka aikoi taas suudella hänen kättään, mutta Kitty veti punastuen kätensä pois ja sanoi lapsellisen suorasukaisesti: "Se ei ole meillä tapana", joista sanoista hän myöhemmin sai äidiltään nuhteita.

Levinin mielestä Kitty oli menetellyt alun alkaen väärin salliessaan moisen suhtautumisen itseensä, ja kaksin verroin väärin hän teki osoittaessaan niin kömpelösti, ettei pitänytäkään siitä.

- Kuka nyt vielä voi mennä nukkumaan! sanoi Stepan Arkadjevitsh joka oli illallispöydässä muutaman lasillisen viiniä juotuaan tullut parhaaseen runolliseen mielentilaansa. — Katsos, Kitty, hän sanoi osoittaen lehmusten takaa nousevaa kuuta, — kuinka ihanaa! Veslovski, nyt olisi serenadin aika. Tiedätkö, hänellä on mainio ääni, me lauloimme hänen kanssaan hevosmatkalla. Hän toi ihania lauluja mukanaan, joukossa kaksi uutta. Koettaisitte laulaa yhdessä Varvara Andrejevnan kanssa.

* * * * *

Kun kaikki olivat jo hajaantuneet makuuhuoneisiinsa, Stepan Arkadjevitsh käveli Veslovskin kanssa lehtokujaa pitkin ja harjoitteli hänen kanssaan uutta laulua.

Levin istui sillä aikaa synkkänä vaimonsa makuukamarin nojatuolissa laulajia kuunnellen eikä vastannut mitään vaimonsa tiedusteluihin, mikä häntä vaivasi; mutta kun Kitty viimein sanoi arasti hymyillen: "Eihän vain Veslovski ole jollain lailla pilannut tuultasi?" pato murtui ja Levin purki sydämensä tuskan. Hänen omat sanansa loukkasivat häntä ja tekivät hänet entistä hermostuneemmaksi.

Hän seiso i vaimonsa edessä: silmät välähtelivät pelottavasti kurtistuneiden kulmien alta, ja voimakkaat kädet pusertuivat rintaa vasten, aivan kuin hän olisi pinnistänyt voimansa äärimmilleen itseään hillitäkseen. Hänen kasvojensa ilme olisi ollut kova, melkeinpä julmakin, jollei se samalla olisi kuvastanut kärsimystä, joka liikutti Kittyä. Hänen leukapielensä vapisivat ja ääni katkeili.

— Mustasukkainen minä en ole, se on iljettävä sana. Minä en voi olla mustasukkainen, enkä voi uskoa, että... Minä en voi sanoa mitä minä tunnen, mutta kauheaa se on... Minä en ole mustasukkainen, mutta minä olen loukkaantunut, masentunut ja raivostunut siitä, että kukaan rohkenee ajatella, rohkenee katsoa sinua sellaisin silmin...

— Millaisin silmin? kysyi Kitty koettaen mahdollisimman tunnollisesti palauttaa mieleensä kaikki tämän illan sanat ja eleet ja niiden eri vivahteet.

Sisimmässään hän tunsi, että jotain outoa oli ollut juuri sinä hetkenä, jolloin Veslovski oli siirtynyt hänen jäljestään pöydän toiseen päähän, mutta hän ei uskaltanut myöntää sitä edes itselleen, vielä vähemmän miehelleen, jonka kärsimystä se vain olisi lisännyt.

— Ja mitä viehättävää minussa voisikaan olla tällaisena?

— Voi! huudahti Levin tarttuen päähänsä. — Et edes puhuisi noin!... Jos siis olisit viehättävä...

— Ei, Kostja, älähän nyt, kuulehan! Kitty sanoi kärsimyksensekaisen myötätunnon ilme kasvoillaan. — Kaikkea sinä voitkin ajatella! Kun minulle muita ihmisiä ei ole olemassakaan! — Tahdotko, etten edes näkisi ketään?

Alkuun miehen mustasukkaisuus oli loukannut häntä; häntä oli harmittanut, että kaikkein pienin ja viattomin mielenvirkistyskin kiellettiin; mutta nyt hän olisi ollut valmis uhraamaan kaikkensa saadakseen miestään kalvavan tuskan tyyntymään.

— Ymmärrätkö sinä, kuinka kauhea ja koominen minun asemani on, jatkoi Levin epätoivoisesti kuiskaten, — kun hän on vieraana talossani eikä oikeastaan käyttäydy mitenkään sopimattomasti, paitsi tuota ujostelemattomuuttaan ja säärien nostelua tuolille. Hän pitää sitä maailman hienoimpana käytöstapana, ja siksi minun täytyy olla kohtelias hänelle.

— Mutta Kostja, sinä liioittelet, sanoi Kitty. Hän oli pohjimmiltaan iloinen, sillä tuo mustasukkaisuus kertoi häneen kohdistuvan rakkauden voimasta.

— Kaikkein kauheinta on se, että sinä, sellaisena kuin tavallisestikin olet ja varsinkin nyt, kun olet sellainen minulle pyhä olento, ja niin onnellisia kuin me olemme, aivan erityisen onnellisia, ja yhtäkkiä tuommoinen surkea otus... Ei, miksi minä häntä haukun? Mitä tekemistä minulla on hänen kanssaan? Mutta miksi pitää minun ja sinun onnesi...

— Tiedätkö, nyt minä ymmärrän, mistä se johtui, alkoi Kitty.

— No, mistä, mistä?

— Minä näin kuinka sinä katsoit, kun me puhelimme illallispöydässä.

— No niin! sanoi Levin pelästyneesti.

Kitty kertoi hänelle mistä he olivat jutelleet. Ja sitä kertoessaan hän aivan hengästy i jännityksestä. Levin oli hetkisen vaiti, katsahti sitten tarkasti hänen kalpeita, pelästyneitä kasvojaan ja tarttui äkkiä molemmin käsin päähänsä.

— Katja, minä olen näännyttänyt sinut! Anna minulle anteeksi, rakkaani! Sehän oli mielettömyyttä! Katja, minä olen ollut kokonaan väärässä. Kuinka sitä saattaakaan kiusata itseään aivan syyttä.

— Ei, minun on sääli sinua.

— Minua? Minua? Että olen hullu!... Entä itseäsi?... Tuntuu kauhealta ajatella, että kuka tahansa vieras ihminen voi horjuttaa meidän onneamme.

— Niin, sehän se juuri on loukkaavinta...

— Ei, minä pyydän hänet varta vasten tänne koko kesäksi ja hukutan hänet kohteliaisuuksiin, sanoi Levin suudellen Kittyä käsiä. — Saatpa nähdä. Huomenna... Niin, mutta huomennahan me lähdemme.

VIII

Seuraavana päivänä, naisten vielä nukkuessa, ilmestyivät pääoven eteen avarat talonpoikaisrattaat ja työkärryt. Laska, joka oli jo aamulla tajunnut, että tänään lähdetäisiin metsälle, oli kyllikseen vinguttuaan ja hypittyään asettunut rattaille kuskin viereen ja katseli jännittyneenä ovelle, josta metsästäjien piti tulla; se ei näyttänyt hyväksyvän heidän viivyttelyään. Ensimmäisenä tuli Vasenka Veslovski uusissa suurissa saappaissaan, joiden varret ulottuivat paksujen reisien puoliväliin saakka, vihreässä, uuden, nahalta haisevan patruunavyön kiristämässä nutussa, nauhallinen lakki päässään ja uuden uutukainen englantilainen kannikehinnaton pyssy kädessään. Laska hyppäsi häntä vastaan, nuolaisi häntä tervehdykseksi ja tiedusteli hypellen, joko toiset pian tulevat, mutta kun ei saanut vastausta, se palasi entiseen vahtiasentoonsa ja odotti siinä hievahtamatta, pää kallellaan ja toinen korva hörössä. Viimein aukeni ovi jyristen ja ulos lennähti Stepan Arkadjevitshin kellertävä pointteri Krak, joka pyöri ja kieppui ilmassa, ja sen jäljestä astui itse Stepan Arkadjevitsh pyssy kädessä ja sikari suussa. "Hei, hei, Krak!" huudahteli hän koiralleen, joka hyppeli hänen rintaansa, vatsaansa ja metsästyslaukkuaan vasten. Stepan Arkadjevitshilla oli jalassaan remmeillä sidottavat talonpoikaisruojut ja repaleiset housut ja yllään lyhyt päällystakki. Päässä oli jokin vanha hatunreuhka, mutta uudenaikainen pyssy oli mainio kapistus, ja metsästyslaukku ja patruunavyö olivat ensiluokkaista lajia, joskin jo käytöstä kuluneet.

Vasenka Veslovski ei ollut ennen ymmärtänyt tuota oikeaa metsämiehen keikaruutta, joka piili vaatetuksen rääsyisyydessä ja parasta laatua olevissa metsästysvälineissä. Hän ymmärsi sen nyt katsoessaan Stepan Arkadjevitshia, joka noissa rääsyissäkin säteili tyylikkään, hyvinsyötetyn ja iloisen herraskaisen olemuksensa viehätysvoimaa, ja hän päätti lujasti pukeutua seuraavalle metsästysretkelle samalla tavoin.

— Missähän meidän isäntämme viipyy? kysyi hän.

— Nuori vaimo, sanoi Stepan Arkadjevitsh hymyillen.

— Ja vielä niin suloinen.

— Kyllä hän oli jo pukeissa. On varmaan taas juossut vaimonsa luo. Stepan Arkadjevitsh arvasi oikein. Levin oli taas juossut vaimonsa luo kysyäkseen häneltä vielä kerran, oliko tämä antanut anteeksi hänen eilisen tyhmyytensä, ja pyytäkseen tätä herran tähden noudattamaan varovaisuutta. Ennen kaikkea piti pysyä loitompana lapsista, jotka saattoivat milloin hyvänsä tönäistä. Sitä paitsi täytyi Levinin saada varma vakuutus siitä, ettei vaimo suuttunut häneen, kun hän lähti kahdeksi päiväksi pois kotoa, ja pyytää vaimoa varmasti kirjoittamaan hänelle edes muutama sana, jotka tämä voisi lähettää huomisaamuna ratsastajan mukana, jotta hän voisi olla rauhallinen.

Kittyn oli nyt kuten aina vaikea erota miehestään niin pitkäksi ajaksi; mutta kun hän nyt näki tämän eloisan, metsästyssaappaissa ja valkeassa metsästyspuserossa erityisen suurelta ja voimakkaalta näyttävän hahmon ja tämän kasvojen käsittämättömän innostuneen säteilyn, hän unohti miehensä ilon vuoksi oman surunsa ja hyvästeli tätä iloisesti matkalle.

— Anteeksi, hyvät herrat! sanoi Levin tullen kuistille.

— Ovatko eväät mukana? Miksi Rusko on valjastettu oikealle puolen?
No, samantekevää. Laska, noh, istu!

— Päästä nuoren karjan sekaan, hän sanoi karjanhoitajalle, joka oli odotellut kuistin luona vastausta oinaita koskevaan kysymykseensä. — Anteeksi, tuolla tulee vielä yksi pahantekijä, hän sanoi, hyppäsi uudelleen alas rattailta, joihin oli ollut jo istuutumaisillaan, ja lähti mittapuu kädessä lähestyvän urakoitsija-kirvesmiehen luo.

— Eipäs tullut eilen konttoriin, vaan tulee nyt viime hetkellä...
No, mitä asiaa?

— Jos laittaisi siihen vielä yhden käänteen. Kaikkiaan kolme askelmaa lisää. Silloin se sattuu ihan paikalleen ja tulee paljon parempi.

— Olisit totellut minua, vastasi Levin harmissaan. — Minähän sanoin, että viritä linjalangat ensin ja veistä sen mukaan. Miten niitä nyt enää korjaa? Tee niin kuin minä käskin ja laita uudet.

Oli käynyt niin, että urakkamies oli pilannut rakenteilla olevan sivurakennuksen portaat veistämällä ne erikseen, sen tarkemmin nousua laskematta, niin että kun portaat asetettiin paikoilleen, askelmat olivat aivan kaltevat. Nyt mies tahtoi korjata niitä lisäämällä kolme askelmaa.

— Tulee paljon parempi.

— Mihin ne portaat sitten johtavat, kun lisätään kolme askelmaa?

— Hyvä ihme, sanoi kirvesmies ylenkatseellisesti hymyillen, — sinne minne pitääkin. Ihan kohdalleen. Kun ne lähtevät siitä alhaalta näin, selitti hän vakuuttavin elein, — niin ne menevät näin ja näin ja sattuvat juuri kohdalleen.

— Mutta kyllähän kolme askelmaa pituuttakin tuo lisää... Mihin ne oikein vievät?

— No tällä lailla, kun ne siitä alhaalta lähtevät, niin vievät kohdalleen, vakuutti urakkamies sinnikkäästi.

— Vievät räystään alle seinään.

— Miten ne nyt sinne? Alhaaltahan ne lähtevät. Menevät näin ja näin ja vievät oikeaan kohtaan.

Levin otti latainpuikon ja alkoi tehdä portaiden piirustusta hiekkatomuun.

— No, näetkös nyt?

— Niin kuin tahdotte, sanoi kirvesmies, jonka silmät kirkastuivat hänen nähtävästi viimeinkin oivaltaessaan asian. — Pitänee sitten tehdä uudet.

— No niin, ja teekin niin kuin on käsketty, huudahti Levin istuutuen rattaille. — Antaa mennä! Filipp, pidäpäs kiinni koirista!

Hetkeksi kaikista perhe- ja taloushuolistaan päästyään Levin oli nyt niin voimakkaan elämänilon ja odotuksen vallassa, ettei häntä haluttanut puhua. Lisäksi hänen mielensä oli keskittyneen jännittynyt, kuten jokaisella metsämiehellä metsästyspaikkaa lähestyttäessä. Häntä kiinnosti vain se, löytyisikö Kolpenon suolta mitään ja pitäisikö Laska puolensa Krakin rinnalla ja kuinka hänen itsensä onnistuisi ampua tänään. "Kunpa Oblonski ei ampuisi paremmin!" tuli myös hänen mieleensä.

Oblonski oli samanlaisessa mielentilassa eikä myöskään puhunut paljoa. Vain Vasenka Veslovski jutteli yhtenä. Kuunnelleessaan hänen tarinaansa Levin tunsu häpeävänsä eilisiltaisia ajatuksiaan. Vasenka oli tosiaankin kunnan poika, teeskentelemätön, hyväluontoinen ja iloinen. Jos Levin olisi naimattomana joutunut hänen seuraansa, olisi hän varmaan ystäväystynytkin tämän kanssa. Tosin Leviniä hiukan vaivasi hänen kevyt suhtautumisensa elämään ja hänen huolettomansävyinen keikarointinsa; oli kuin hän olisi katsonut olevansa jokin epäämättä merkittävä henkilö, kun hänellä kerran oli pitkät kynnet ja nauhalakki ja muuta sellaista. Mutta sen saattoi kyllä suoda anteeksi hänen hyväluontoisuutensa ja kunnollisuutensa vuoksi. Hän oli saanut hyvän kasvatuksen, äänsi erinomaisesti ranskaa ja englantia ja kuului samaan säätyyn kuin Levinkin, ja kaikki tämä miellytti Leviniä.

Vasenka oli hyvin ihastunut vasemmalla puolen olevaan donilaiseen arohevoseen. "Olisipa hauskaa ratsastaa pitkin aroa arohevosella! Eikö olisikin?" huudahti hän. Hänen mielestään arohevosella ratsastamisessa oli jotain hurjaa ja runollista, jota hän ei mitenkään osannut selittää; mutta hänen naiiviutensa, komeutensa, herttainen hymynsä ja sulavat liikkeensä eivät voineet olla viehättämättä. Nyt Levinistä oli joka tapauksessa mukava olla hänen seurassaan, olipa siihen syynä sitten luontainen myötätunto Veslovskin kaltaista ihmistä kohtaan tai eilisen väärän arvostelun aiheuttama hyvittämissarve.

Kun oli ajettu noin kolme virstaa, Veslovski huomasi yhtäkkiä, että hänen sikarikotelonsa ja lompakkonsa olivat poissa, eikä hän tiennyt, oliko hän kadottanut ne vai jättänyt pöydälle. Lompakossa oli kolmesataaseitsemänkymmentä ruplaa ja oli siis mahdotonta jättää asiaa sillensä.

— Kuulkaas, Levin, minäpä otan tuon donilaisen ja ratsastan sillä kotiin. Sehän käy mainiosti. Eikö niin? hän ehdotti, valmiina hyppäämään rattailta.

— Mitä varten? vastasi Levin oivaltaen heti, että Vasenka painoi vähintään kuusi puutaa. — Minä lähetän kuskin.

Kuski lähti donilaisella aisahevosella kotiin, ja Levin ohjasi itse jäljellejäänyttä paria.

— No selitöpäs nyt tarkkaan meidän matkasuunnitelmamme, sanoi Stepan Arkadjevitsh.

— Olen suunnitellut näin: ensin ajamme Gvozdevoon. Sen tällä puolen olevalla suoniityllä pitäisi olla heinäkurppia ja tuolla puolen on suuria soita, joilla asustaa taivaanvuohia ja väliin heinäkurppiakin. Nyt on liian kuuma, mutta ehtii kyllä viiletä siksi kun joudumme suoniitylle... sinne on noin kaksikymmentä virstaa. Yövyimme siellä ja aamulla sitten menemme isoille suomaille.

— Eikö matkan varrella sitten ole yhtään mitään?? — On; mutta se vain viivyttäisi ja veisi voimia, kun on niin kuuma. On pari oikein viehättävää paikkaa, mutta niissä tuskin on mitään.

Levinin olisi kyllä itsensä tehnyt mieli poiketa noihin paikkoihin, mutta ne olivat niin lähellä kotia, että hän saattoi käydä niissä milloin hyvänsä, ja sitä paitsi ne olivat liian pieniä kolmen metsämiehen liikkuma-alaksi. Niinpä hän viekasteli hiukan sanoessaan epäilevänsä, oliko niissä mitään. Kun tultiin pienen soisen aukeaman kohdalle, Levin tahtoi ajaa ohitse, mutta Stepan Arkadjevitshin tottunut metsästäjänsilmä erotti heti tielle näkyvän rämeen.

— Emmekö poikkea tuonne? hän sanoi osoittaen soista paikkaa.

— Lähdetään toki. Mainio paikka! innostui Veslovski, eikä Levin voinut olla suostumatta.

Tuskin he olivat ehtineet pysähtyä, kun koirat jo kilvan hyökkäsivät suolle.

— Krak! Laska!

Koirat kääntyivät takaisin.

— Tulee ahdasta kolmelle. Minä odotan täällä, sanoi Levin toivoen, etteivät he löytäisi mitään muuta kuin hyyppiä, jotka koiria pakoon pyrhedettyään nyt lentelivät vaappuen ja valittaen suon yllä.

— Ei, tulkaa, Levin; mennään yhdessä! pyysi Veslovski.

— Tulee liian ahdasta. Laska, tule takaisin! Laska! Ette kai te tarvitse toista koiraa.

Levin jäi rattaiden luo ja katseli kateellisena metsästäjätovereitaan. Metsästäjät kiersivät koko rämeikön. Suolta ei löytynyt mitään lukuunottamatta suokanaa ja hyyppiä, joista Vasenka ampui yhden.

— Siinä näette, etten minä suota säästellyt, Levin sanoi, — aika vain menee hukkaan.

— Hauskaa se vain oli. Näittekö te? puheli Vasenka Veslovski kiiveten kömpelästi rattaille pyssy ja hyppä käsissään. — Miten mainiosti osuin tähän! Eikö totta? Joko me kohta tulemme määräpaikkaan?

Yhtäkkiä hevoset kavahtivat pystyyn, Levin löi päänsä jonkun pyssynpiippua vasten ja kuului pamaus. Oikeastaan pamaus tuli ensin, mutta Levin luuli sen kuuluneen jälkikäteen. Kyse oli siitä, että Vasenka Veslovski oli hanoja alas laskiessaan pitänyt kiinni toisesta hanasta ja painanut toisen hanan liipaisinta. Lataus oli osunut maahan vahingoittamatta ketään. Stepan Arkadjevitsh pudisti päätään ja naurahti nuhtelevasti Veslovskille. Mutta Levin ei voinut torua Veslovskia. Ensinnäkin Levinin nuhteisiin olisi näyttänyt olevan syynä se, että hän oli ollut vaarassa ja saanut kuhmun otsaansa; ja toiseksi Veslovski oli ensin niin lapsellisen pahoillaan ja nauroi sitten niin iloisesti ja sydämensä pohjasta heidän yhteiselle säikähdykselleen, että toistenkin täytyi yhtyä nauruun.

Kun he tulivat toiseen, melko laajaan suopaikkaan, jonka katsastaminen olisi vaatinut paljon aikaan, Levin kehotti kumppaneitaan pysymään rattailta. Mutta Veslovski pyysi niin hartaasti, että Levinin täytyi seisauttaa hevoset ja päästää metsämiehet suolle. Vieraanvaraisena isäntänä hän jäi taas itse odottamaan rattaiden viereen.

Krak juoksi kohta mättäiden luo ja heti koiran jäljessä kiiruhti Vasenka Veslovski. Stepan Arkadjevitsh ei ehtinyt vielä lähellekään, kun heinäkurppa pyrähti lentoon. Veslovski ampui ohi, ja heinäkurppa laskeutui niittämättömälle suoniitylle. Stepan Arkadjevitsh jätti sen Veslovskin hoteisiin. Krak löysi sen uudelleen ja seisahtui; Veslovski ampui linnun ja palasi vaunujen luo.

— Menkää te nyt. Minä jään hevosten luo, hän sanoi.

Leviniä alkoi vaivata metsämiehen kateus. Hän antoi ohjokset Veslovskille ja lähti suolle.

Laska, joka oli jo kauan surkeasti vinkunut ja valittanut kärsimäänsä vääryyttä, kiiti suoraa päätä kohti varmalta tuntuvaa saalispaikkaa, tuttua mättäikköä, johon Krak ei vielä ollut poikennut.

— Mikset sinä pysäytä sitä? huusi Stepan Arkadjevitsh.

— Ei se säikytä, vastasi Levin iloiten koirastaan ja kiiruhti sen jäljestä.

Laskan etsintä kävi sitä vakavammaksi ja varovaisemmaksikin, mitä lähemmäs tuttuja mättäitä se tuli. Pieni suolintu veti vain hetkeksi huomion puoleensa. Koira teki kierroksen mättäiden ympäri ja alkoi tehdä toista, kun se yhtäkkiä vavahti ja jähmettyi paikoilleen.

— Joudu, joudu, Stiva! huudahti Levin tuntien sydämensä tykyttävän yhä kiivaammin. Hän huomasi kuulonsa teroittuneen, aivan kuin jokin salpa olisi väistynyt sen tieltä, niin että häntä hämmästyttivät kaikki äänet. Ne olivat kirkkaita, mutta vailla kantomatkan luomaa perspektiiviä ja järjestystä. Hän kuuli Stepan Arkadjevitshin askeleet ja luuli kuulevansa hevosten kaukaista töminää, hän kuuli murtuvan mättäänsyrjän hauraan raksahduksen ja luuli kuulevansa heinäkurpan lentävän; myös läheltä takaapäin hän kuuli jotain loiskahtelua, jonka laadusta hän ei päässyt selville.

Varovasti astellen hän lähestyi koiraansa.

— Ota kiinni!

Taivaanvuohi pyrähti lentoon koiran edestä. Levin käänsi pyssynsä lintua kohti, mutta hänen tähdätessään äskeinen loiskahtelu kuului entistä lähempää ja kovemmin ja siihen yhtyi Veslovskin ääni, joka huusi jotain oudon äänekkäästi. Levin näki, ettei enää tähdännyt lintuun vaan sen taakse, mutta laukaisi kuitenkin.

Huomattuaan ampuneensa ohi Levin vilkaisi taakseen ja näki hevosten rattaineen seisovan suossa.

Veslovski oli halunnut katsella toisten ampumista, ajanut suolle ja juuttunut siihen hevosineen ja rattaineen.

— Piru tuota lennättää! mutisi Levin itsekseen menen takaisin juuttuneiden rattaitten luo. — Miksi ette pysynyt tiellä? hän sanoi Veslovskille kuivasti, huusi sitten perässä tulleen kuskin avukseen ja ryhtyi riisumaan hevosia.

Leviniä harmitti, että hänen ampumistaan oli häiritty ja että hänen hevosensa oli upotettu suohon, mutta vielä enemmän häntä harmitti se, etteivät Stepan Arkadjevitsh ja Veslovski kyyneleet vähääkään auttamaan häntä ja kuskia edes hevosten riisumisessa valjaista, sillä kummallakaan noista herroista ei ollut mitään käsitystä hevosten valjastamisesta. Levin puuhaili äänettömänä renkinsä kanssa saadakseen hevoset pois suosta eikä vastannut sanaakaan Vasenkan vakuutuksiin, että siinä oli ollut aivan kuivaa. Mutta myöhemmin, työstä lämmettyään ja havaittuaan, miten Veslovski kiskoi rattaita niin hartaasti ja innokkaasti, että lokasuoja irtosi, Levin alkoi soimata itseään siitä, että hän eilisen tunteensa johdosta oli ollut liian kylmäkiskoinen Veslovskia kohtaan, ja koetti erityisellä ystävällisyydellä korvata äskeisen jäykkyytensä. Kun rattaat oli vedetty tielle ja kaikki saatu taas kuntoon, Levin käski ottaa esiin aamiaisevää.

— Bon appétit — bonne conscience! Ce poulet va tomber jusqu'au fond de mes bottes,[21] jälleen iloinen Vasenka lausui ranskalaisen sutkauksen lopetellen toista kananpoikaansa. — No, nyt ovat meidän vastoinkäymisemme lopussa, tästä lähin kaikki sujuu hyvin. Mutta minun pitää nyt syyni sovitukseksi istua kuskipukille. Eikö niin? Mitä? Ei, ei, minä olen oikea Automedon, saattepa nähdä miten minä ajan! hän vastasi eikä antanut ohjaksia, kun Levin pyysi häntä päästämään kuskin paikalleen. — Ei, minun täytyy sovittaa syntini ja minun on tässä mainio istua. — Ja hän lähti ajamaan.

Levin pelkäsi hiukan, että Veslovski uuvuttaisi hevoset, etenkin vasemmalla olevan Ruskon, jota hän ei osannut ohjata, mutta mukautui pian väkisinkin hänen iloiseen mielialaansa, kuulteli hänen koko matkan ajan kuskinpukilta laulelemiaan lauluja, kertoilemiaan tarinoita sekä lystikästä esitystä siitä, miten ohjattiin englanniksi, four in hand. Mitä parhaimmalla tuulella he saapuivat pian Gvozdevon suolle.

X

Vasenka oli ajanut niin nopeasti, että he tulivat suolle liian varhain, niin että oli vielä kuuma.

Oltiin siis vihdoinkin oikealla metsästyssuolla, ja sitä katsellessaan Levin ei voinut olla ajattelematta, miten pääsisi Vasenkasta ja saisi kulkea yksin. Stepan Arkadjevitsh toivoi nähtävästi samaa, ja Levin huomasi hänen kasvoillaan huolestuneen ilmeen, joka näkyy aina oikean metsämiehen kasvoilla ennen metsästyksen alkua, samalla kuin hänen silmistään kuvastui hänelle ominainen, hyväntahtoinen

oveluus.

— Kuinkas me lähdemme? Mainio suo, näkyy haukkojakin, sanoi Stepan Arkadjevitsh osoittaen kahta luhdan yllä leijailevaa isoa lintua. — Missä on haukkoja, siellä on varmaan riistaakin.

— No niin, hyvät herrat, sanoi Levin hieman synkeään näköisenä vetäen saappaittensa varret suoriksi ja tarkastaen pyssynsä nallit, — näettehän tuon luhdan tuolla? Levin osoitti joesta oikealle leviävän suuren, puoleksi niitetyn soisen lakeuden ympärimää tummanvihreää saareketta.

— Suo alkaa tästä aivan meidän edestämme, missä on vihreämpää, näettehän. Tästä se jatkuu tuonne oikealle, missä kuljeksi hevosia — siellä mättäikössä on tavallisesti heinäkurppia —, tuon luhdan ympäriltä aina tuohon lepikkoon ja myllyyn saakka. Tuolla, missä on tuo joen lahti, On paras paikka. Siellä minä ammuin kerran seitsemäntoista taivaanvuolta. Lähdemme tästä koirinemme eri haaroille ja palaamme sitten myllyn luona yhteen.

— No, kuka menee oikealle ja kuka vasemmalle? kysyi Stepan Arkadjevitsh. — Oikealla on avarampaa, menkää te kahden sitä puolta, minä menen vasenta, hän sanoi mahdollisimman huolettomasti.

— Hyvä! Me näytämme kuka saa enemmän. No, lähdetään, lähdetään pian! kiiruhti Vasenka.

Levinin ei käynyt sanominen vastaan, ja he lähtivät.

Heti kun he olivat tulleet suolle, alkoivat koirat yhdessä etsiä pyrkien kumpikin ruosteikkaa kohti. Levin tunsu Laskan varovaisen ja epämääräisen etsimistavan, hän tunsu myös paikan ja odotti taivaanvuohiparvea.

— Veslovski, kulkekaa rinnallani! hän sanoi hillityllä äänellä loiskutellen perässä tulevalle toverilleen, jonka pyssynpiipun suunta tuli tuon tuostakin Levinin mieleen matkalla sattuneen odottamattoman laukauksen jälkeen.

— Ei, minä en tahdo häiritä teitä, älkää ajatelko minua.

Mutta Levin ei voinut olla ajattelematta häntä ja muistamatta Kittyn sanoja: "Katsokaa ettette vain ammu toisianne." Koirat juoksivat jo erillään, kumpikin omaa uraansa; Levin oli niin jännittynyt, että hän luuli ruosteliejuun uponneen kengänkantansa mäiskähdyestä taivaanvuohen ääneksi ja puristi pyssynsä perää.

Pau! Pau! pamahti hänen korvansa juuresta. Vasenka oli ampunut sorsaparveen, joka liiteli suon yllä hyvän matkan päässä metsästäjistä. Levin ehti tuskin katsahtaa taakseen, kun kymmenkunta taivaanvuolta nousi määkyen lentoon.

Stepan Arkadjevitsh ampui yhden juuri sinä hetkenä, jolloin se alkoi ruveta mutkittelemaan, ja taivaanvuohi putosi myttyinä rämeikköön. Oblonski suuntasi hätäilemättä pyssynpiippunsa toista, alempana lentävää kohti, ja laukauksen pamahtaessa putosi sekin niitetulle luhdalle ja näkyi, kuinka se hyppeli siinä ja räpytteli toista, ehyeksi jäänyttä valkeapohjaista siipeään.

Leviniä ei onnistanut yhtä hyvin; hän ampui ensin liian läheltä eikä osunut, tähtäsi sitten uudelleen taivaanvuohen kohotessa ylemmäksi, mutta samaan aikaan pyrähti toinen lentoon aivan hänen jalkojensa juuresta häiriten hänen tarkkaavaisuuttaan, ja hän ampui toistamiseen ohi.

Lataamisen aikana nousi lentoon vielä yksi taivaanvuohi, ja Veslovski, joka oli ehtinyt ladata ennen muita, tyhjensi kaksi haulipanosta sitä kohti. Stepan Arkadjevitsh korjasi lintunsa ja katsahti Leviniin välähtelevin silmin.

— No, nyt eroamme, sanoi Stepan Arkadjevitsh vihelsi koiralleen ja lähti astelemaan omalle haaralleen pyssy valmiina, hiukan vasenta jalkaansa ontuen. Levin ja Veslovski lähtivät toiselle haaralle.

Levinin metsäonnen laita oli aina niin, että jos hän alussa epäonnistui, hän hermostui ja ampui koko päivän huonosti. Niin kävi nytkin. Riistaa oli suolla paljon. Koiran ja metsämiesten jalkojen alta lenteli tuon tuostakin taivaanvuohia, ja Levinillä olisi kyllä ollut tilaisuus korjata harhalaukauksensa; mutta mitä enemmän hän ampui, sitä enemmän hän häpäisi itseään Veslovskin nähden, joka ampua paukutteli iloisena välittämättä matkan pituudesta, saamatta mitään tapetuksi ja sitä vähääkään ujostelematta. Levin hätäili, ampui ennen aikojaan, kiihottui yhä enemmän eikä lopulta enää itsekään luottanut omaan tähtäykseensä. Laska näytti käsittävän sen. Se veltostui etsinnässään ja katseli metsästäjiä neuvottoman ja nuhtelevan näköisenä. Laukauksia kajahteli lakkaamatta. Ruudin savu leijaili ympärillä, mutta tilavassa metsästyslaukussa oli vain kolme pientä taivaanvuolta. Niistäkin oli yksi Veslovskin ampuma ja yksi yhteinen. Sillä välin kuului suon toiselta puolen Stepan Arkadjevitshin pyssyn pauke

harvempana, mutta sitäkin merkitsevämpänä, kuten Levinistä tuntui, ja melkein joka laukauksen jälkeen kuului usutus: "Kraak. Kraak, mene hakemaan!"

Se kiihotti Leviniä vieläkin enemmän. Taivaanvuohia liiteli yhtenäen luhdan yllä. Joka puolelta kuului taukoamatonta määkinää maasta ja raakkumista ilmasta; aikaisemmin lentoon pyrähtäneet taivaanvuohet laskeutuivat maahan aivan metsästäjien eteen. Kahden haukan sijasta niitä leijaili ja kirkui suon yllä nyt kymmenittäin.

Taivallettuaan suurimman osan suota Levin ja Veslovski tulivat niittämättömälle alueelle, jossa risteili talonpoikien heinämaiden rajaviivoja osaksi tallattuina, osaksi viikatteella aukaistuina linjoina. Osa jaetuista kaistaleista oli jo niitetty.

Vaikka niittämättömältä alueelta oli varsin vähän toivoa löytää yhtä paljon kuin niitetyltä, Levin oli luvannut edetä Stepan Arkadjevitchia kohti sitä tietä ja kulki toverinsa kera yhä kauemmas niitettyjä ja niittämättömiä kaistaleita pitkin.

— Metsästäjät, hoi! huusi eräs valjaista päästettyjen rattaitten luona istuvista talonpojista, — tulkaa meidän kanssamme syömään ja ryyppäämään.

Levin katsahti sivulleen.

— Tule pois! huusi iloinen, punakasvoinen, parrakas mies hymyillen niin, että valkeat hampaat näkyivät ja kohotti vihertävää tuoppia, joka välkähteli auringossa.

— Qu'est ce qu'ils disent[22]? kysyi Veslovski.

— Pyytävät ryypyille. Ovat kai olleet heinämaan jaossa. Ei taitaisi maistua hullummalle, sanoi Levin pieni viekkaus mielessä, toivoen Veslovskin joutuvan kiusaukseen ja menevän miesten luo.

— Miksi ne sitä meille tarjoavat?

— Huvikseen vain. Menkääpä katsomaan. Teille se on uutta ja huvittavaa.

— Allons, c'est curieux[23].

— Menkää, menkää, löydättehän te tien myllylle! huudahti Levin. Sivulle katsahtaessaan hän näki ilokseen, kuinka Veslovski kompuroi väsynein jaloin, selkä kyyryssä ja pyssy ojennetussa kädessä vajottavaa suota pitkin talonpoikien luo.

— Tule sinä kanssa! huusi talonpoika Levinille. — Ka, tule pois! Saat piirasta ryyppyn päälle.

Levinin olisi kovasti tehnyt mieli viinaryyppyä ja leipäpalasta. Hän oli uupunut ja sai horjahtelevat jalkansa vaivoin irtautumaan suoliejusta, ja hän epäröi hetkisen. Mutta koira pysähtyi. Samassa katosi koko väsymys ja hän astui keveästi hyllyvää suota pitkin koiran luo. Hänen jalkansa alta pyrähti taivaanvuohi; hän ampui ja osui lintuun, mutta koira seiso yhä edelleen. "Ota kiinni!" Koiran edestä nousi toinen. Levin ampui. Mutta päivä oli onneton; hän ei osunut, ja kun hän sitten meni etsimään edellistä, hän ei löytänyt sitäkään. Hän tallusteli koko luhdan ristiin rastiin, mutta Laska ei uskonut hänen saaneen osuman, ja kun Levin usutti sitä hakemaan, se teeskenteli hamuavansa, mutta ei hakenut.

Levinin metsäonni ei parantunut Vasenkan mentyäkään. Taivaanvuohia oli paljon täälläkin, mutta Levin ampui koko ajan ohi.

Aurinko paistoi viistoin sätein mutta vielä kuumasti; hiestä läpimärät vaatteet olivat tarttuneet ihoon kiinni; vasen saapas oli täynnä vettä ja painoi ja litisi kävellessä; ruudinpölyn tahrimita kasvoilta valui hikipisaroita, suussa oli karvas maku, sieraimissa ruudin ja ruosteen haju ja korvissa taivaanvuohien lakkaamaton määkinää; pyssynpiippuihin ei voinut koskea, ne olivat niin kuumat; sydän hakkasi nopeasti ja tiheään; kädet vapisivat jännityksestä, ja väsyneet jalat kompuroivat mättäitä ja hetteitä pitkin; mutta hän kulki ja ampui yhä. Lopulta, häpeällisen harhalaukauksen jälkeen, hän heitti pyssynsä ja lakkinsa maahan.

"Ei, täytyy tulla järkiinsä!" hän sanoi itselleen. Otettuaan pyssynsä ja hattunsa hän kutsui Laskan luokseen ja astui rämeiköstä niitylle. Tultuaan kuivalle maalle hän istui mättäälle, riisui saappaat jalastaan, kaatoi vedet niistä pois, meni suon laidalle, joi ruosteelta maistuvaa vettä ja valeli sillä kasvonsa, kätensä ja kuumentuneet pyssynpiiput. Virkistyttyään hän meni taas sitä paikkaa kohti, johon taivaanvuohi oli laskeutunut, ja koetti olla kiihottumatta.

Hän tahtoi pysyä tyynenä, mutta siitä ei tullut mitään. Hänen sormensa painoi liipaisinta jo ennen

kuin hän oli saanut linnun tähtäimeen. Ja hän ampui vielä huonommin kuin ennen.

Ennen kuin Stepan Arkadjevitsh tuli esiin, Levin näki hänen koiransa. Maasta kiskaistun lepän juuren alta hypähti Krak löyhkäävän suomudan yltäpäältä mustaksi tahraamana ja nuuski Laskan kuonoa voitonriemuisen näköisenä. Krakin jäljestä ilmaantui leppien varjoon myös Stepan Arkadjevitshin muhkea hahmo. Hän tuli lähemmäs punaisena ja hikisenä, kaulus auki, ja ontui vieläkin kävellessään hiukan.

— Mitäs kuuluu? Te paukutitte kovasti! hän sanoi iloisesti hymyillen.

— Kuinkas sinua on onnistanut? kysyi Levin. Mutta kysymys oli tarpeeton, sillä hän näki jo täyden metsästyslaukun.

— Siinähan tuo on mennyt. Hänellä oli neljätoista kappaletta.

— Mainio suo! Veslovski varmaan häiritsti sinua. Kahden on hankala käyttää samaa koiraa, sanoi Stepan Arkadjevitsh vähätellen riemuvoittoaan.

XI

Kun Levin ja Stepan Arkadjevitsh tulivat talonpoikaistupaan, jossa Levinin oli tapana majoilla metsästysretkillään, siellä kaikui jo Veslovskin tarttuvan iloinen nauru. Hän istui keskellä tupaa ja piteli molemmin käsin kiinni penkistä, sillä sotamies, emännän veli, koetti vetää häneltä jalasta liejuisia saappaita kiskoen samalla koko miestä.

— Minä tulin juuri. Ils sont été charmants[24]. Ajatelkaas, syöttivät ja juottivat minut ihan kylläiseksi! Ette usko millaista leipää! Delicieux[25]! Ja viina — en ole koskaan juonut sellaista! Eivätkä millään ehdolla tahtoneet ottaa rahaa. Sanoivat vain: "Älähän huoli."

— Mitäs siinä rahaa! Vieraanahan ne teitä kestitsivät. Eiväthän ne mitään viinakauppiaita ole! sanoi sotamies saatuaan viimeinkin määrän saappaan mustuneine sukkiineen pois jalasta.

Metsämiesten saappaista ja liejuisista, toisiaan nuoleskelevista koirista johtuen tupa oli kovin likainen sekä täynnä suon ja ruudin hajua eikä veitsiä tai haarukoitakaan ollut, mutta silti metsämiehet joivat teensä ja söivät illallisensa sellaisella ruokahalulla, jonka saa vain metsästysretkillä. Peseytyneinä ja puhtaina he sitten menivät siistittyyn heinälatoon, johon kuskit olivat valmistaneet herroille vuoteen.

Vaikka olikin jo pimeä, ei ketään metsästäjistä nukuttanut. Juteltiin ensin tämänpäiväisestä metsästyksestä, koirista ja edellisistä retkistä, kunnes keskustelu osui aiheeseen, joka kiinnosti kaikkia. Kun Vasenka oli moneen kertaan ihastellut sitä, kuinka hauska oli nukkua tällaisessa heinäntuoksun täyttämässä yömajassa, jossa koirat saivat maata isäntänsä jalkojen juuressa, ja kuinka hyviä talonpojat olivat olleet, kun olivat kestinneet häntä viinalla, kertoi Oblonski, kuinka hauskaa hänellä oli ollut viimekesäisellä metsästysretkellään Maltusin luona. Maltus oli tunnettu rautatiepohatta. Stepan Arkadjevitsh kertoi, millaisia soita Maltus oli ostanut Tverin läänissä ja kuinka niitä oli vartioitu ja millaisilla vaunuilla metsästäjiä oli saatettu suolle ja millainen aamiaistelta oli pystytetty suon ääreen.

— Minä en ymmärrä, sanoi Levin nousten istumaan heinävuoteessaan, — kuinka sinä voit sietää noita ihmisiä. Minä käsitän, että aamiainen parhaan punaviinin kera maistuu hyvälle, mutta eikö sinua todellakaan inhota sellainen ylellisyys? Kaikki nuo rahapomot, kuten käyttöoikeuksien ostajat, kokoavat rahansa sellaisilla keinoilla, että ansaitsevat sillä ihmisten halveksunnan, mutta vähät he siitä, kun he sitten samaisilla epärehellisesti tienaamallaan rahoilla voivat ostaa itsensä vapaaksi halveksunnasta.

— Aivan niin! lausui Vasenka Veslovski. — Aivan niin! Tietysti Oblonski tekee sen vain bonhomie'sta[26], mutta toiset sanovat, että Oblonski käy...

— Eikö mitä, Levin kuuli, että Oblonski hymyili puhuessaan, — minä en pidä häntä kunnioittomampana kuin ketä hyvänsä rikasta kauppiasta tai aatelismiestä. Molemmat ovat samalla tavoin koonneet varansa sekä työllään että viisaudellaan.

— Niin, mutta millaisella työllä! Mitä työtä se on! Hankkii rautatienrakentamislupia ja myy toisille!

— Työtäpä tietenkin. Työtä siinä merkityksessä, että jollei olisi häntä tai muita hänenlaisiaan, niin ei

olisi rautateitäkään.

— Ainakaan se ei ole samanlaista työtä kuin talonpojan tai tiedemiehen työ.

— Kenties ei; mutta työtä siinä merkityksessä, että hänen toimintansa antaa tulokseksi rautateitä. Mutta sinun mielestäsihän rautatiet ovat hyödyttömiä.

— Se on toinen kysymys; minä olen valmis myöntämään niiden hyödyllisyyden. Mutta kaikki ansio, joka on saavutettu ilman vastaavaa työmäärää, on epärehellistä.

— Kuka määrittelee vastaavuuden?

— Ansaitseminen epärehellisin keinoin, viekkauksella, sanoi Levin tuntien mahdottomaksi selvästi määritellä rehellisen ja epärehellisen välistä rajaa, — esimerkiksi pankkikonttorien hankinta, jatkoi hän. — On väärin hankkia itselleen suunnattomia rikkauksia ilman työtä, niin kuin ennen, kun vuokrattiin oikeuksia valtiolta; nyt on vain muoto toinen, mutta asia sama. Le roi est mort, vive le roi[27]! Tuskin oli päästy siitä, kun tulivat rautatiet ja pankit, samaa keinottelua ilman työntekoa.

— Tuo voi kyllä olla sekä oikein että nerokkaasti sanottu... Ole hiljaa, Krak! huusi Stepan Arkadjevitsh koiralleen, joka kihnutti itseään tassullaan ja penkoi heinää; nähtävästi hän oli varma asiastaan ja puhui sen vuoksi hitaasti ja levollisesti. — Mutta sinä et määritellyt rehellisen ja epärehellisen työn rajaa. Onko se epärehellistä, että minä saan palkkaa enemmän kuin virastoni asiainhoitaja, joka kuitenkin tuntee asiat paremmin kuin minä.

— En tiedä.

— Ja kuulehan vielä; se, että sinä saat maataloustöistäsi viitisen tuhatta puhdasta tuloa, ja tämä talonpoika, jonka luona nyt majoilemme, tekipä hän miten paljon hyvänsä, ei saa työstään viittäkymmentä ruplaa enempää, on yhtä epärehellistä kuin sekin, että minä saan enemmän kuin asiainhoitajani ja että Maltus saa enemmän kuin joku ratamestari. Päinvastoin, minun mielestäni yhteiskunnassa esiintyy aivan perusteetonta vihamielisyyttä noita ihmisiä kohtaan, ja minä luulen sen johtuvan kateudesta...

— Ei, se ei ole totta, sanoi Veslovski, — mitään kateutta siinä ei voi olla; sellaisissa asioissa on vain jotain likaista.

— Ei, odotahan, jatkoi Levin. — Sinä sanoit sen olevan väärin, että minä saan viisituhatta ja talonpoika saa viisikymmentä ruplaa; se on totta. Se on väärin, minä tunnen sen, mutta...

— Onpa tosiaankin. Miksi me syömme, juomme ja huvittelemme emmekä tee mitään, ja talonpoika saa olla alituisessa työssä? sanoi Vasenka Veslovski, joka nähtävästi ensimmäisen kerran elämässään tuli ajatelleeksi asiaa ja oli sen vuoksi täysin vilpiton.

— Niin, sinä tunnet, mutta et sentään anna talonpojille maatalaasi, sanoi Stepan Arkadjevitsh ikään kuin tahallaan satuttaen Levinä arkaan kohtaan.

Viime aikoina oli langosten välille tullut jotain salattua kannausta; oli kuin he olisivat sukulaisiksi tultuaan ruvenneet kilpailemaan siitä, kumpi osasi järjestää elämänsä paremmin, ja nyt tuo ilmeni vihamielisyys siinä henkilökohtaisuuksiin menevässä sävyssä, jonka keskustelu vähitellen sai.

— En anna, kun ei kukaan minulta sitä vaadi, ja jos tahtoisinkin antaa, niin en saisi sitä tehdä, vastasi Levin, — ja kenelle minä sen sitten antaisin?

— Anna tälle talonpojalle; hän kyllä ottaa.

— No miten minä sen annan? Menen ja teen hänen kanssaan kauppakirjan, niinkö?

— Samantekevää miten. Jos sinä olet vakuuttunut siitä, ettei sinulla ole oikeutta...

— En ole ensinkään vakuuttunut siitä. Tunnen päinvastoin, ettei minulla ole oikeutta antaa sitä pois, sillä minulla on velvollisuuksia sekä maata että perhettäni kohtaan.

— Ei, mutta kuulehan; jos sinä pidät tuota epätasaisuutta vääränä, niin miksi et sitten toimi niin?

— Minähän toimin niin, joskin negatiivisesti; se on: minä koetan olla suurentamatta sitä erotusta, joka on olemassa minun ja hänen asemansa välillä.

— Suo anteeksi, mutta tuo on pelkkä paradoksi!

— Hiukan sofistinen selitys, vahvasti Veslovski. — Kas, isäntä! hän sanoi talonpojalle, joka avasi ladon

oven sitä narisuttaen. — Kuinka et ole vielä nukkumassa?

— Ei ole unesta tietoaakaan! Minä luulin herrojen olevan jo sikiunessa, mutta täältä kuuluikin puhetta. Minun pitäisi ottaa sieltä koukku. Ei suinkaan tuo koira pure? lisäsi hän astellen varovasti paljasjaloin latoon.

— Missä sinä itse nukut?

— Tästä lähdetään juuri hevosia paimentamaan.

— Oi, millainen yö! sanoi Veslovski katsellen suuresta oviaukosta iltaruskon heikossa valossa hämmöttävää tuvan nurkkaa ja pihamaata työrattaineen. — Kuunnelkaas! Naisääni laulaa, eikä ollenkaan hullummin! Ketkä siellä laulavat?

— Ne ovat tuon naapurikartanon piikatyttöjä.

— Mennäänpäs pitämään hauskaa! Eihän tässä nukuta kuitenkaan. Oblonski, eikö lähdettäisi!

— Jospa voisi sekä maata että mennä sinne, vastasi Oblonski ojennellen käsivarsiaan. — Hyvä tässä on maatakin.

— No, minä menen sitten yksin, sanoi Veslovski nousten ketterästi ja vetäen kengät jalkaansa. — Näkemiin sitten, hyvät herrat. Jos siellä on hauskaa, niin tulen hakemaan teitäkin. Te kestitsitte minua lintupaistilla, ja minä pidän sen muistissa.

— Eikö ole miellyttävä poika? sanoi Oblonski, kun Veslovski oli mennyt ja isäntä oli sulkenut oven hänen jälkeensä.

— On kyllä, vastasi Levin mieltien yhä äskeisen keskustelun aihetta. Hän luuli lausuneensa ajatuksensa ja tunteensa niin selvästi kuin taisi, ja silti hänen toverinsa, kaksi viisasta ja rehellistä ihmistä, olivat sanoneet hänen puolustautuvan sofismeilla. Se kummastutti häntä.

— Niin se on, veliseni. Täytyy joko myöntää, että nykyinen yhteiskuntajärjestys on oikea ja puolustaa oikeuksiaan, tai tunnustaa nauttivansa väärää etuoikeuksia, niin kuin minä teen, ja nauttia niistä ilomielin.

— Ei, jos sinä pitäisit niitä väärinä, niin et sinä voisi nauttia niitä ilolla; minä en ainakaan voisi. Minun täytyy ennen kaikkea tuntea, etten tee pahaa.

— Mitähän, jos kumminkin lähtisimme? sanoi Stepan Arkadjevitsh nähtävästi väsyneenä ajattelun vaatimista ponnistuksista. — Emmehän me kumminkaan nuku. Lähdetään vain!

Levin ei vastannut. Hänen keskustelussa sanomansa lause, että hän toimii vain käänteisellä tavalla oikeudenmukaisesti, pani hänet ajattelemaan. "Eikö sitten voi olla oikeudenmukainen muuten kuin negatiivisesti?" kyseli hän itseltään.

— Ei, minä en tule, sanoi Levin.

— Periaatteestako taaskin? sanoi Stepan Arkadjevitsh etsien pimeässä lakkiaan.

— Ei periaatteesta, mutta mitä minä siellä tekisin?

— Sinä menet tuota tietä turmioon, kuuletko, sanoi Stepan Arkadjevitsh löydettyään lakkinsa ja nousi pystyyn.

— Miten niin?

— Kyllä minä olen huomannut, millaiseen asemaan olet saattanut itsesi vaimoosi nähden. Teille kysymys siitä, lähdetkö sinä vai etkö lähde pariksi päivää metsälle, on maailman tärkeimpiä asioita. Se on kyllä hyvin idyllistä, mutta koko elämän sisällöksi siitä ei ole. Miehen tulee olla riippumaton, hänellä on omat miehiset harrastuksensa. Miehen pitää olla miehekäs, sanoi Oblonski avaten ovea.

— Ja mennä liehittelemään kartanon piikatyttöjä, niinkö? kysyi Levin.

— Miksei, jos huvittaa. Ça ne tire pas à consequence[28]. Vaimoani se ei vahingoita vähääkään, ja minulle se tuottaa huvia. Pääasia on, että pitää kodin pyhänä eikä päästä sinne mitään häiritsevää. Mutta käsiään ei pidä sitoa.

— Kenties, sanoi Levin kuivasti ja kääntyi kyljelleen. — Huomenna täytyy lähteä varhain; minä nousen aamun sarastaessa ja lähdän ketään herättämättä.

— Messieurs, venez vite[29]! kuului ulkoa hakemaan tulleen Veslovskin ääni. — Minä olen tehnyt löydön. Charmante[30], täydelleen Gretchen, me teimme jo tuttavuutta! Tosiaan, hiton sievä! kertoi hän niin hyväksyvän näköisenä, kuin tuo "Gretchen" olisi luotu niin kauniiksi juuri häntä varten, ja hän olisi nyt ilmaissut tyytyväisyytensä siihen, joka oli valmistanut hänelle moisen lahjan.

Levin oli nukkuvinaan. Oblonski lähti ladosta tohvelit jalassa ja sikari suussa, ja pian miesten äänet häipyivät kuulumattomiin.

Levin ei pitkään aikaan saanut unta. Hän kuuli, miten hänen hevosensa pureksivat heinää ja miten isäntä lähti vanhimman poikansa kanssa hevosia paimentamaan; sitten hän kuuli, miten sotamies-eno paneutui isännän nuoremman pojan kanssa levolle ladon toiseen päähän ja miten poika hennolla äänellä puhui enolleen koirista, jotka näyttivät pojasta suurilta ja pelottavilta; hän kuuli, miten poika kyseli, mitä eläimiä nuo koirat pyysivät, ja miten sotamies unisella ja käheällä äänellä selitti, että huomenna metsästäjät menevät suolle ja ampuvat pyssyillä, ja päästäkseen eroon pojan kysymyksistä sanoi sitten äkkiä: "Nuku, Vasjka, nuku, tai ei hyvä peri". Hän alkoi pian kuorsata, ja kaikki vaiken; kuului vain hevosten pureksinta ja taivaanvuohen mäkätys. "Käänteisestikö vain?" toisti hän itsekseen. "Niin, minkäs minä sille voin." Ja hän alkoi ajatella huomista päivää.

"Huomenna lähden varhain aamulla ja koetan olla hermoilematta. Taivaanvuohia on täällä paljon. Ja on heinäkurppiakin. Palattuani saan Kittyltä kirjelapun. Niin, kenties Stiva on hiukan oikeassakin. Minä en ole miehekäs vaimoni suhteen, olen kovin hellämielinen... Mutta minkäs sille voi! Käänteisesti taaskin!"

Unenhorteessa hän kuuli naurua ja iloista puhetta. Hän avasi hetkeksi silmänsä: oli kuutamo ja Veslovski ja Stepan Arkadjevitsh seisoi keskellä jutellen avonaisella ovella, kuun kirkkaassa valossa. Stepan Arkadjevitsh puhui jotain tytön tuoreudesta verraten häntä vastakuorittuun tuoreeseen pähkinään; ja Veslovski toisteli jotain, luultavasti jonkun talonpojan hänelle sanomaa lausetta: "Koeta vain kiireesti hommata oma!" ja nauroi tarttuvaa naurua. Levin sanoi unisesti:

— Hyvät herrat, huomenna sarastaessa! ja nukkui.

XII

Herättyään aamuhämärässä Levin koetti saada tovereitaankin valkeille. Vatsallaan makaavan Vasenkan peitteen alta pisti esiin sukan verhoama jalka. Hän nukkui niin sikeästi, ettei häneltä saanut minkäänlaista vastausta. Oblonski mutisi unenpöpperössä, ettei lähde näin aikaisin. Jopa Laska, joka oli nukkunut heinäkasen laidalle käpertyneenä, nousi vastahakoisesti ja laiskasti, venytellen ja oikoen erikseen kumpaakin takakäpääläänsä. Vedettyään saappaat jalkaansa ja otettuaan pyssyn Levin avasi varovasti ladon narisevan oven ja meni ulos. Kuskit nukkuivat rattaiden luona, hevoset torkkuivat. Vain yksi niistä söi laiskasti kauraa karistaen sitä turvallaan kaivonkannelle. Pihalla oli vielä harmaata.

— Kovinhan sinä, herrakulta, aikaisin! sanoi tuvasta tullut vanha emäntä ystävällisesti kuin vanhalle hyvälle tutulle ainakin.

— Pitää joutua metsästäämään, tätikulta. Pääseekö tästä suoraan suolle?

— Tuosta tuvan taitse, riihen ohi, hamppupellon poikki menee polku.

Astellen varovasti paljain, päivettynein jaloin mummo saattoi Levinin riihen luo ja avasi hänelle veräjän.

— Tuosta kun menet suoraan, niin tulet suolle. Meidän pojat kävivät siellä eilen.

Laska juosta kipitti iloisesti polkua pitkin; Levin kiiruhti jäljessä kevein askelin ja katseli ehtimiseen taivaalle. Hän olisi tahtonut, ettei aurinko olisi noussut ennen kuin hän ehtisi suolle. Mutta aurinko ei vitkastellut. Kuu, joka oli hänen ladosta tullessaan vielä valaissut jonkin verran, kiilsi nyt enää kuin elohopeakiekko; aamurusko, joka oli äsken ollut niin hohtava, oli nyt tuskin huomattavissa; kaukaisen kedon äskeiset epämääräiset pilkut näkyivät nyt selvästi. Ne olivat ruiskuhilaita. Vaikka yökaste ei näkynyt jo koiraista nyhdytyssä, tuoksuvassa ja korkeassa hamppukasvustossa, se kostutti Levinin jalat ja puseron vyötäisiin saakka. Aamun kuulaassa hiljaisuudessa kuuluivat pienimmätkin äänet. Mehiläinen lensi Levinin korvan ohi nopeasti kuin nuoli. Levin tähyili ympärilleen ja näki vielä toisen ja

kolmannen. Ne tulivat kaikki mehiläistarhan aidan takaa ja häipyivät hamppupellon yli liihoteltuaan suolle päin. Polku vei suoraan suolle, jonka sijainnin saattoi aavistaa usvasta: se kohoili paikoin sakeampana, paikoin harvempana, niin että luhta ja pajupensaat häilähtelivät saarekkeina esiin. Suon luona tien laidalla makasi hevospaimenessa olevia poikia ja miehiä, jotka olivat aamun sarastaessa kaikki nukahtaneet viittojensa suojaan. Heidän lähellään liikuskele kolme lieassa olevaa hevosta. Yksi niistä kalisti kahleitaan. Laska kipitti isäntänsä rinnalla pyrkien edelle ja vilkuillen ympärilleen. Kuljettuaan nukkuvien talonpoikien ohi ja tultuaan ensimmäisen suolätäkön kohdalle Levin tarkasti pyssyysä lukon ja päästi koiran valloilleen. Nähdessään koiran harmaanruskea, lihava hevonen säpsähti, nosti häntäänsä ja korskahti. Muutkin hevoset säikähtivät ja hypähtivät kammitsoiduilla jaloillaan pois vetisestä rämeiköistä. Niiden vetäessä kavioitaan sakeasta savesta kuului kättentaputusta muistuttava läiskähdys. Laska pysähtyi, katsahti pilkallisesti hevosiin ja vilkaisi kysyvästi Leviniin. Levin silitti Laskaansa ja vihelsi merkiksi siitä, että nyt sai aloittaa.

Laska lähti iloisena ja keskittyneenä juoksemaan hyllyvää rämeikköä pitkin.

Tultuaan suolle Laska vainusi heti suokasvien, juurien ja ruosteen tutun lemun ja hevosen lannan vieraan hajun seasta voimakkaan hajun, joka kuohutti sitä enemmän kuin minkään muun linnun haju. Paikoin tämä haju oli sammalessa ja suovillassa hyvin voimakas, mutta oli vaikea päättää, mihin suuntaan se voimistui, mihin heikkeni. Jos tahtoi löytää suunnan, täytyi mennä kauemmaksi tuulen alle. Laska nelisti jännittyneenä, jalkojensa liikettä tuntematta, eteenpäin. Valmiina pysähtymään heti tarpeen tullen se juoksi oikealle, pois itäisestä aamutuulesta, ja kääntyi tuulta vasten. Vetäistyään sieraimet levällään ilmaa sisäänsä se tunsu heti, että tässä oli muutakin kuin pelkkiä jälkiä: lähellä oli itse lintuja, eikä vain yksi, vaan joukoittain. Laska vähensi vauhtiaan. Niitä oli lähistöllä, mutta missä kohden, sitä se ei voinut määrittellä. Löytäkseen oikean kohdan se aloitti kierroksen, kun isännän ääni yhtäkkiä häiritsi sitä. "Laska, tuolla!" hän sanoi usuttaen sitä toisaalle. Laska pysähtyi ikään kuin kysyen, eikö olisi parempi tehdä niin kuin se itse oli aikonut. Mutta isäntä toisti käskynsä äkäisellä äänellä osoittaen veden ympäröimiä sammalmättäitä, missä ei voinut olla mitään. Laska totteli ja oli hänelle mieliksi tehdäkseen etsivinään, tutki mättäikön ja palasi entiselle paikalleen ja heti vainusi ne taas. Nyt, kun isäntä ei häirinyt, se tiesi mitä oli tehtävä. Se ei katsonut jalkoihinsa, kompasteli harmikseen korkeisiin mättäisiin ja luiskahti veteen, mutta pääsi taas notkeille ja voimakkaile jaloilleen ja aloitti kierroksen, jonka oli määrä selvittää kaikki. Lintujen haju tuli sieraimiin yhä voimakkaampana ja selvempänä, ja yhtäkkiä se oivalsi, että joku niistä oli siinä mättään takana, viiden askeleen päässä. Laska pysähtyi ja ikään kuin jähmettyi paikoilleen. Se ei voinut nähdä mitään matalilta jaloiltaan, mutta tunsu hajusta, että se oli siinä aivan lähellä. Laska seiso, yhä selvemmin vainuten linnun läheisyyden, ja nautti odotuksesta. Sen jännittynyt häntä oli ojossa, vain hännänpää värähteli. Suu oli raollaan, ja korvat, joista toinen oli kääntynyt ylöspäin jo juostessa, olivat hörössä. Se huohotti varovaisesti ja vilkuili vieläkin varovaisemmin isäntäänsä, joka tuttuine kasvoineen ja aina pelottavine silmineen lähestyi sivulta, kompastellen mättäisiin ja liikkuen, kuten Laskasta näytti, tavattoman hiljaa. Laskasta hän näytti lähestyvän hiljaa, vaikka hän tulikin juoksujalkaa.

Laskan etsinnän laadusta — se kun oli hakiessaan painautunut aivan lähelle maata ja pitkin askelin ikään kuin soutanut takajaloillaan, suu hiukan raollaan —, Levin oli käsittänyt, että se väijyskele heinäkurppia. Hän oli rukoillut sielussaan, että Jumala antaisi metsäonnea varsinkin ensimmäiseen lintuun nähden, ja lähtenyt juoksemaan Laskan luo. Tultuaan aivan sen viereen hän alkoi korkeudestaan katsella eteensä ja näki silmillään sen, mitä Laska näki kuonollaan. Mättäiden välisessä syvennyksessä, noin sylen päässä, näkyi heinäkurppa. Se käänsi päätään ja kuulosteli. Kohotettuaan hiukan siipiään ja laskettuaan ne taas se katosi sitten, kömpelästi peräpuoltaan kiepauttaen, syvemmälle mättään taa.

— Etsi, etsi! kehotti Levin työntäen Laskaa eteenpäin.

"Mutta enhän minä voi mennä!" ajatteli Laska. "Minne minä menen? Tästä minä vainuan ne, mutta jos minä liikahdan etemmäksi, en saa mitään selvää, missä niitä on ja mitä ne ovat." Mutta Levin sysäsi taas Laskaa polvellaan takapuoleen ja sanoi kiihdyksissään kuiskaten: "Etsi, Laska-poju, etsi!"

"No, jos hän niin tahtoo, niin voinhan minä sen tehdä, mutta nyt en minä enää vastaa itsestäni", ajatteli Laska ja syöksähti täyttää laukkaa eteenpäin mättäiden väliin. Se ei enää vainunnut mitään, se näki vain ja kuuli mitään ymmärtämättä.

Kymmenen askeleen päässä äskeisestä paikasta nousi ilmaan raskaasti kurnuttava heinäkurppa, ja kuului sille ominainen kuperien siipien suihke. Laukausten pamahdettua lintu lysähti valkea rinta edellä märälle hetteelle. Levinin takana toinen heinäkurppa nousi lentoon jäämättä odottamaan koiran hätyytystä.

Kun Levin kääntyi sitä kohti, se oli jo kaukana. Mutta laukaus saavutti sen. Parikymmentä askelta lennettyään se kohosi pystysuoraan ylös ja suistui pyörien kuin heitetty pallo alas kuivalle maalle.

"Kas tästä tulee jotain!" ajatteli Levin pistäen lämpimät, lihavat heinäkurpat metsästyslaukkuunsa. "Oo, Laska-poju, tuleeko hyvä saalis?"

Kun Levin lähti pyssyinsä ladattuaan astelemaan kauemmaksi, aurinko oli jo noussut, joskaan sitä ei vielä näkynyt pilvien takaa. Kuu oli kadottanut kaiken valonsa ja häämötti taivaalla kuin pieni vaalea pilvenhattara. Ainoatakaan tähteä ei enää näkynyt. Suokosteikot, jotka olivat olleet hopeanhohteisia, kävivät nyt kullankarvaisiksi. Ruoste välkkyi kuin meripihka. Ruohon sini muuttui kellertäväksi vehreydeksi. Pienet suolinnut lehahtelivat puron vierellä olevissa kastehelmien peittämissä pensaissa, jotka loivat suolle pitkän varjon. Haukka heräsi ja istui ruolla käännellen päätään puolelta toiselle ja katsellen tyytymättömänä suolle. Naakat lensivät pellolle, ja paljasjalkainen poika ajoi jo hevosia viittansa alta nousseen ja päätään raapivan ukon luo. Laukauksista jäänyt savu hohti vihreällä ruohikolla valkeana kuin maito.

Muuan pikkupojista juoksi Levinin luo.

— Setä hoi, eilen täällä oli sorsia! huusi poika ja lähti seuraamaan häntä.

Levinistä oli kaksinverroin hauskaa, kun hän tämän hänelle hyväksyntänsä ilmaisseen pojan nähden sai samalta paikalta ammutuksi vielä kolme taivaanvuolta.

XIII

Metsämiehen vanha huomio, että jos saa ammutuksi ensimmäisen eläimen tai ensimmäisen linnun, tulee hyvä metsäonni, piti paikkansa nytkin.

Väsyneenä, nälkäisenä ja onnellisena, lähes kolmekymmentä virstaa kuljettuaan, Levin palasi kymmenettä käydessä takaisin majapaikkaansa, selässään yhdeksäntoista kahlaajaa ja vyöllään sorsa, joka ei enää mahtunut metsästyslaukkuun. Hänen toverinsa olivat jo aikoja sitten heränneet, ehtineet tulla nälkäisiksi ja syödä aamiaisensa.

— Odottakaas, minä tiedän, että niitä on yhdeksäntoista, sanoi Levin laskien uudelleen heinäkurppansa ja taivaanvuohensa, jotka sivulle vääntyneine paineen ja hyytyneine veritahroineen, käpristyneinä ja kokoon kutistuneina, eivät enää olleet yhtä tärkeän näköisiä kuin lentäessään.

Levin oli laskenut oikein ja hän huomasi ilokseen, että Stepan Arkadjevitsh kadehti häntä. Vielä haus Kempaa hänestä oli saada Kittyn kirjelappu, jonka lähetti oli tuonut hänen poissa ollessaan.

"Olen terve ja iloinen. Minun puolestani saat olla aivan rauhallinen. Minulla on näet nyt uusi henkivartija, Marja Vlasjevna (kättilö, Levinin perhe-elämässä uusi, tärkeä henkilö). Hän tuli minua katsomaan. Hän sanoo minun olevan täysin terve, ja me olemme pyytäneet häntä olemaan täällä, kunnes sinä tulet kotiin. Kaikki ovat iloisia ja terveitä, äläkinä sinä yhtään hätäile, vaan jää vielä päiväksi, jos metsäonni on hyvä."

Hyvän metsäonnen ja Kittyn kirjeen Levinissä herättämä ilo oli niin suuri, että hän otti kevyesti ne pienet ikävyydet, joita myöhemmin sattui. Yksi ikävä seikka oli se, että punaruskea aisahevonen, joka oli eilen joutunut rehkimään liikaa, ei syönyt ja näytti alakuloiselta. Kuski sanoi sen saaneen revähtymän.

— Eilen ajettiin pilalle, Konstantin Dmitritsh, vakuutti hän. — Mitäs kun kymmenen virstaa niin hurjasti, sellaista tietä!

Toinen ikävyys, joka alkuun pilasi hänen hyvän tuulensa, mutta jolle hän myöhemmin aika lailla nauroi, oli se, että eväistä, jota Kitty oli pannut mukaan niin runsaasti, ettei niiden olisi luullut loppuvan viikkokauteen, ei ollut enää mitään jäljellä. Palatessaan metsästä väsyneenä ja nälkäisenä Levin oli niin kiihkeästi haaveillut piirakoista, että hän — samoin kuin Laska vainusi riistan — tunsu tupaan astuessaan selvästi piirakan hajun ja maun ja käski Filippin heti antaa niitä. Mutta ei yhtään piirakkaa eikä edes lintupaistiakaan ollut enää jäljellä.

— Kyllä tuolla miehellä on ruokahalu! nauroi Stepan Arkadjevitsh osoittaen Vasenka Veslovskia. — En voi omaanikaan moittaa, mutta tuolla se on aivan ihmeellinen...

— No, minkäpä sille voi! sanoi Levin katsoen synkästi Veslovskiin.

— Filipp, anna minulle naudanpaistia.

— Söivät koko jalan ja luun antoivat koirille, vastasi Filipp.

Levinin mieli tuli niin apeaksi, ettei hän voinut olla sanomatta: —
Olisitte nyt jättäneet jotain minullekin! ja hänen teki mieli itkeä.

— Puhdista sitten linnut hän sanoi Filippille vapisevalla äänellä koettaen olla katsomatta Veslovskiin,
— ja pane nokkosia päälle. Ja pyydä minulle maitoa, että saan edes jotain suuhuni.

Kun hän oli saanut maitoa, häntä alkoi hävettää äskeinen harminsa vierasta ihmistä kohtaan, ja hän saattoi vilpittömästi nauraa nälän synnyttämälle kiukulleen.

Vielä iltapäivälläkin käytiin metsässä. Nyt sai Veslovskikin muutaman linnun, ja yöllä palattiin kotiin.

Paluumatka oli yhtä hauska kuin menomatkakin. Välillä Veslovski lauloi, välillä taas muisteli ilomielin talonpoikien viinakestejä ja heidän sanojaan; välillä hän taas nauroi öiselle lemmenseikkailulleen ja talonpojalle, joka oli kysynyt häneltä, oliko hän naimisissa, ja joka — saatuaan tietää, ettei hän ollut — oli sanonut hänelle: "Älä sinä himoitse toisten akkoja, koeta vain kiireesti hommata oma eukko." Nuo sanat huvittivat Veslovskia erityisesti.

— Minä olen ylipäätään kauhean tyytyväinen matkaamme. Entä te, Levin?

— Minä myös, sanoi Levin vilpittömästi; hänen oli hyvä olla, kun oli päässyt Vasenka Veslovskia kohtaan tuntemastaan vihamielisyydestä ja saattoi olla tämän kanssa oikein ystävällisissä väleissä.

XIV

Seuraavana aamuna kello kymmenen aikaan Levin oli jo ehtinyt kiertää talousrakennuksillaan, ja koputti nyt sen huoneen ovelle, jossa Vasenka nukkui.

— Entrez![31] huudahti Veslovski seisten alusvaatteisillaan. — Suokaa anteeksi, minä olen vasta ehtinyt valella itseni vedellä, hän lisäsi hymyillen.

— Olkaa huoleti, Levin istuutui ikkunan luo. — Oletteko nukkunut hyvin?

— Niin kuin kuollut. Mikä metsästyssää tänään olisi!

— Mitä te juotte: kahvia vai teetä?

— En juo kumpaakaan. Syön suoraan aamiaista. Minua vähän hävettää tämä nukkuminen. Naiset ovat kai jo nousseet? Olisi hauskaa kävellä hiukan. Näyttäkääpä minulle hevosenne.

Levin vei vieraansa puutarhaan ja talliin, vieläpä voimistelikin hänen kanssaan hetkisen ennen kuin palasi sisälle.

— Meillä oli ihana metsästysretki, ja kuinka paljon vaikutelmia! sanoi Veslovski tultuaan Levinin kanssa vierassaliin ja astuttuaan samovaarin ääressä istuvan Kittyn luo. — Mikä vahinko, ettei naisille ole suotu sitä huvia.

"No niin, täytyyhän hänen jotain puhua talon emännän kanssa", ajatteli Levin. Hän luuli taas nähneensä vieraan hymyssä ja voitonvarmassa ilmeessä jotain tämän puhutellessa Kittyä.

Ruhtinatar, joka istui pöydän toisessa päässä Marja Vlasjevnan ja Stepan Arkadjevitshin kanssa, kutsui Levinin luokseen ja alkoi puhella hänelle muutosta Moskovaan ja asunnon hankkimisesta sieltä ennen kuin Kittyn lapsivuode olisi liian lähellä. Jos Leviniä olivat häiden lähestyessä kiusanneet kaikenlaiset valmistelut, jotka mitättömyydellään loukkasivat tapahtuman suuruutta, niin vieläkin loukkaavammilta hänestä tuntuivat valmistelut tulevaan synnytykseen, jonka aika laskettiin jotenkin oudosti sormilla. Hän koetti koko ajan olla kuulematta noita keskusteluja tulevan lapsen kapaloimistavasta, koetti kääntää selkensä ja olla näkemättä kaikenlaisia salaperäisiä kudottuja kaistaleita, palttinaisia kolmioita, joita Dolly piti erityisen tärkeinä jne. Pojan (hän oli varma siitä, että lapsi olisi poika) syntymä, josta hänelle puhuttiin, mutta johon hän ei kuitenkaan tahtonut voida uskoa, niin ihmeelliseltä se tuntui, oli hänestä niin suuri tapaus, mahdoton onni ja samalla niin salaperäinen tapahtuma, että kaikki kuviteltu tieto siitä ja valmistelu sen varalta tuntui hänestä ilkeältä ja alentavalta, aivan kuin olisi ollutkin kysymyksessä jokin tavallinen, ihmisten toimeenpanema asia.

Mutta ruhtinatar ei ymmärtänyt hänen tunteitaan, vaan selitti hänen vaitonaisuutensa tässä asiassa kevytmielisyudeksi ja välinpitämättömyydeksi eikä sen vuoksi antanut hänelle rauhaa. Ruhtinatar oli pyytänyt Stepan Arkadjevitshia käymään katsomassa heidän asuntoaan ja tahtoi nyt kuulla myös Levinin mielipiteen.

— Enhän minä siitä mitään ymmärrä, ruhtinatar. Tehkää niin kuin tahdotte, sanoi Levin.

— Täytyy päättää koska te muutatte.

— Minä en tosiaan tiedä. Syntyihän niitä miljoonia lapsia ilman Moskovaa ja lääkäreitä... miksi ei sitten...

— No jos niin...

— Enhän minä sano mitään, päättäköön Kitty itse.

— Eihän Kittyille voi siitä puhua! Tahdotko sinä, että minun pitää pelästyttää hänet kertomalla, kuinka Natalja Golitsyna kuoli viime keväänä kunnollisen hoidon puutteessa.

— Minä teen niin kuin te käskette, sanoi Levin synkästi. Ruhtinatar alkoi puhua hänelle, mutta hän ei kuunnellut. Vaikka ruhtinattaren juttelu hermostutti häntä, se ei ollut syynä hänen synkkyyteensä. Syynä oli se, mitä hän näki tapahtuvan samovaarin luona.

"Ei, se on mahdotonta", ajatteli hän vilkaisten tuon tuostakin Kittyn puoleen kumartunutta Vasenkaa, joka kaunis hymy kasvoillaan puhui Kittyille jotain, mitä Kitty kuunteli punastuneena ja rauhattomana.

Vasenkan asennossa, katseessa ja hymyssä oli jotain epäpuhdasta. Näkipä Levin jotain epäpuhdasta Kittynkin katseessa ja asennossa. Ja maailma pimeni taas hänen silmissään. Taas, kuten eilenkin, hän tunsu suistuneensa yhtäkkiä, ilman minkäänlaista väliastetta, onnen, tyyneyden ja arvokkuuden korkeudesta alas epätoivon, kiukun ja alennuksen huiluun. Taaskin oli kaikki käynyt hänelle vastenmieliseksi.

— Tehkää vain niin kuin tahdotte, ruhtinatar, toisti hän pälyillen sivuilleen.

— Raskas, ah, on taakka vallan! lausui Stepan Arkadjevitsh leikillään, tarkoittaen nähtävästi muutakin kuin keskustelua ruhtinattaren kanssa, sillä hän oli huomannut Levinin kiihtymyksen. — Sinäpä oletkin myöhäinen tänään, Dolly.

Kaikki nousivat sanomaan hyvää huomenta Darja Aleksandrovnalle. Vasenka nousi vain hetkeksi ja kumarsi vain hivenen, osoittaen nuorille miehille tyypillistä epäkohteliaisuutta rouvasväkeä kohtaan, ja jatkoi sitten naurahtuen jutusteluaan.

— Masha on niin kiusannut minua. Nukkui yönsä huonosti ja on nyt koko aamun ollut kauhean oikukas, sanoi Dolly.

Vasenkan ja Kittyn keskustelu koski taas kuten edellisenäkin iltana Annaa ja kysymystä, voiko rakkaus asettua maailman sovinnainten tapojen yläpuolelle. Kitty ei pitänyt tuosta keskustelusta, se hermostutti ja vaivasi häntä sekä sisältönsä että sävynsä vuoksi ja varsinkin siksi, että hän tiesi, miten se vaikutti hänen mieheensä. Mutta hän oli liian luonnollinen ja viaton osatakseen katkaista keskustelun samoin kuin kyetäkseen peittämään sitä ulkonaista mielihyvää, jota tämän nuoren herran silminnähtävä huomaavaisuus hänelle tuotti. Hän olisi tahtonut lopettaa keskustelun, mutta ei tiennyt mitä olisi tehnyt. Hän tiesi, että tekipä hän mitä hyvänsä, hänen miehensä seurasi kaikkea silmillään ja tulkitsi kaiken pahoin päin. Ja aivan oikein, kun Kitty kysyi Dollyltä, mikä Mashaa vaivasi, ja Vasenka odottaessaan tuon hänestä ikävyyttävään keskustelun päättymistä suuntasi Dollyyn välinpitämättömän katseen, tuo Kittyn kysymys näytti luonnottomalta, inhottavalta viekastelulta.

— Kuulkaa, emmekö lähde tänään sieneen? kysyi Dolly.

— Lähdetään tosiaankin, minä tulen mukaan, sanoi Kitty ja punastui. Hän aikoi kohteliaisuudesta kysyä Vasenkalta, tulisiko tämäkin, mutta ei kysynytäkään. — Minne sinä menet, Kostja? hän kysyi arkailevasti mieheltään, kun tämä päättäväisin askelin meni hänen ohitse. Kittyn arkaileva ilme vain vahvasti miehen epäilyksiä.

— Konemestari on saapunut minun poissa ollessani, enkä minä ole vielä nähnyt häntä, sanoi Levin katsahtamatta häneen.

Levin meni alakertaan, mutta ei ehtinyt vielä poistua työhuoneestaan, kun kuuli vaimonsa varomattoman kiireiset askeleet.

— Mitä tahdot? hän sanoi kuivasti. — Meillä on täällä asioita.

— Suokaa anteeksi, sanoi Kitty saksalaiselle konemestarille, — minulla olisi vähän puhumista miehelleni.

Saksalainen aikoi mennä, mutta Levin sanoi:

— Tehkää hyvin ja istukaa.

— Juna kai menee kolmen aikaan? kysyi saksalainen. — Etten vain myöhästyisi.

Vastaamatta mitään Levin poistui huoneesta vaimonsa kera.

— No, mitä asiaa teillä on minulle? sanoi Levin ranskaksi.

Hän ei katsonut vaimoaan silmiin eikä tahtonut nähdä, kuinka Kittyn kasvot värähtelivät ja kuinka onnettomalta ja murtuneelta tämä näytti.

— Minä... minä tahdoin vain sanoa, että näin ei voi elää, että sellaista kidutusta... sanoi Kitty.

— Tuolla on ihmisiä ruokahuoneessa, huomautti Levin äkäisesti, — ei mitään kohtauksia!

— No, mennään tuonne!

Kitty aikoi mennä viereiseen huoneeseen, mutta siellä oli englantilainen kotiopettajatar Tanjan kanssa.

— Mennään puutarhaan!

Puutarhassa oli mies kitkemässä tietä. Mutta välittämättä siitä, että tuo mies näki toisen itkettyneet kasvot ja oudoksui heidän omituista pakoaan, he kiiruhtivat eteenpäin tietäen, että heidän oli pakko puhua kahden kesken päästäkseen siitä tuskasta, joka heitä kalvoi.

— Minä en kestä tällaista. Sehän on kidutusta meille kummallekin. Miksi meidän pitää näin kärsiä? sanoi Kitty, kun he olivat vihdoinkin tulleet lehmuskujan kulmassa olevan yksinäisen penkin kohdalle.

— Mutta sano nyt minulle suoraan, eikö hänen käytöstavassaan ollut mitään sopimatonta, epäpuhdasta, iljettävän alentavaa? kysyi Levin asettuen Kittyn eteen samanlaiseen asentoon, nyrkki rintaa vasten, kuin aiempänä mustasukkaisuuden yönä.

— Oli, sanoi Kitty ääni väristen. — Mutta Kostja, ymmärrät kai, ettei se ole minun syyni. Minä olen aamusta alkaen tahtonut lopettaa tuon sävyn, mutta sellaiset herrat... Miksi hän tulikaan? Niin onnellisia kuin me olimme... puhui Kitty ääni tukahtumaisillaan nyyhkytyksistä, jotka saivat koko hänen täyteläisen vartalonsa vavahtelemaan.

Puutarhuri näki ihmeekseen, että vaikkei penkillä olisi luullut olevan mitään ilahduttavaa, nuo tyhjiä paenneet ihmiset palasivat siltä noustuaan täysin tyyninä, säteilevin kasvoin, takaisin kotiinsa.

XV

Saatettuaan vaimonsa yläkertaan Levin meni Dollyn puolelle. Tänään Dolly oli vuorostaan kovin huonolla tuulella. Hän käveli edestakaisin huoneessaan ja torui nurkassa seisovaa parkuvaa tyttöä:

— Saat seistä koko päivän nurkassa ja syödä yksinäsi, en anna ainoatakaan nukkea etkä saa uusia vaatteita, hän sanoi tietämättä mitä rankaisukeinoja enää käyttäisi.

— Hyi sentään, miten ilkeä tyttö! hän sanoi kääntyen Levinin puoleen. — Mistä hän on saanutkin kaikki pahat taipumuksensa?

— Mitä hän sitten on tehnyt? Levin kysyi jokseenkin välinpitämättömästi. Hän olisi tahtonut neuvotella omasta asiastaan, ja häntä harmitti, että oli sattunut tulemaan sopimattomaan aikaan.

— Kävivät Grishan kanssa vadelmia poimimassa ja siellä... minä en voi edes kertoa, mitä hän teki. Tuhannet kerrat olen pahoitellut, että päästin pois miss Elliotin. Tämä ei välitä mistään, on kuin kone...
Figurez vous, que la petite...[32]

Ja Darja Aleksandrovna kertoi Mashan rikoksen.

— Se ei todista mitään ilkeitä taipumuksia, se oli pelkkää vallattomuutta, rauhoitti Levin.

— Mutta mikä sinua vaivaa? Onko sinulla jotain asiaa? kysyi Dolly.

— Mitä siellä on tapahtunut?

Ja tuon kysymyksen sävystä Levin ymmärsi voivansa sanoa sanottavansa huoleti.

— Minä en tullut sieltä, olin Kittyn kanssa puutarhassa. Me jouduimme jo toisen kerran riitaan sen jälkeen kun... Stiva tuli.

Dolly katsoi häneen viisain, ymmärtävin silmin.

— Sanopas sinäkin rehellisesti, oliko... ei Kittyssä vaan siinä herrassa jotain sellaista sävyä, joka tuntuu pahalta aviomiehestä, jopa suorastaan loukkaa ja raivostuttaa häntä?

— Niin, kuinka minä sen sanoisin... Seiso vain nurkassa! komensi hän Mashaa, joka oli nähnyt tuskin huomattavan hymyn äitinsä kasvoilla ja aikoi kääntyä. — Seurapiirien mielipide olisi kai se, että hän käyttäytyy kuten kaikki nuoret herrat. Il fait la cour à une jeune et jolie femme[33], ja senhän pitäisi olla vain mairittelevaa aviomiehelle.

— Niin, mutta huomasitko sinä mitään? sanoi Levin synkästi.

— En ainoastaan minä, vaan Stivakin huomasi sen. Hän sanoi minulle teetä juotaessa: Je crois que Veslovski fait un petit brin de cour à Kitty[34].

— No hyvä. Nyt minä voin olla rauhallinen. Minä ajan hänet pois, sanoi Levin.

— Oletko järjiltäsi? huudahti Dolly kauhistuneena. — Hillitse nyt itsesi, Kostja hyvä... No, saat mennä nyt Fannyn luo, hän sanoi Mashalle. — Ei kuule, jos sinä tahdot niin minä sanon Stivalle. Hän toimittaa Veslovskin pois. Voinhan sanoa, että sinä odotat vieraita. Hän ei yleensääkään sovi meidän joukkoomme.

— Ei, ei, minä teen sen itse.

— Aiotko sinä haastaa riitaa...?

— En ollenkaan. Se on minusta oikein hauskaa, totisesti hauskaa, sanoi Levin silmät välkkyen. — No, anna hänelle anteeksi, Dolly. Masha ei enää vastedes ole tuhma, lisäsi hän katsellen pientä pahantekijää, joka ei lähtenytäkään Fannyn luo, vaan seiso i epäröiden äitinsä edessä, odottaen kulmat kurtussa tämän katsetta.

Äiti katsahti häneen. Tyttö purskahti itkemään, painoi päänsä äitinsä helmaan, ja Dolly pani hänen päälaelleen laihan, hennon kätensä.

Levin meni etsimään Veslovskia.

Kulkiessaan eteisen poikki hän käski valjastamaan kevyet vaunut asemalle menoa varten.

— Niistä katkesi eilen linjaali, vastasi lakeija.

— No pankaa sitten huonommat ajorattaat, mutta pian. Missä vieras on?

— Huoneeseensa meni.

Kun Levin tuli Vasenkan luo, tämä oli juuri ottanut matkalaukusta esiin kaikki tavaransa, levitellyt pöydälle uudet laulunnuottinsa ja koetti paraikaa ratsastussäärystimä ylleen.

Oliko Levinin kasvoissa jotain erikoista vai tunsiko Vasenka itse, ettei le petit brin de cour, hänen pieni liehittelynsä, ollut soveliasta tässä perheessä, — joka tapauksessa hän, niin maailmanmies kuin olikin, oli hieman hämmästynyt Levinin tulosta.

— Käytättekö te säärystimä ratsastaessanne?

— Käytän, se on paljon siistimpää, sanoi Veslovski iloisesti ja hyväntahtoisesti hymyillen, asetti lihavan jalkansa tuolille ja pani alemman hakasen kiinni.

Hän oli epäilemättä reilu nuori mies, ja Levinin tuli sääli häntä ja hän häpesi itseään talon isäntänä, kun hän huomasi arkuuden Vasenkan katseessa.

Pöydällä oli palanen sauvasta, jonka he olivat samana aamuna voimistellessaan taittaneet. Levin otti

sen käteensä ja alkoi taitella sen päähän jääneitä sälöjä tietämättä miten aloittaisi.

— Minä aion... Hän vaikenä hetkeksi, mutta muistaen yhtäkkiä Kittyn ja kaiken, mitä oli tapahtunut, katsoi vierastaan päättävästi silmiin ja sanoi: — Minä käskin valjastamaan teille hevosen.

— Kuinka? Vasenka aloitti ihmeissään. — Minne on aikomus lähteä?

— Teidät viedään junalle, Levin vastasi hypistellen synkkänä sauvan päätä.

— Matkustatteko jonnekin vai onko jotain tapahtunut?

— Minä odotan vieraita, Levin sanoi taitellen yhä nopeammin voimakkailla sormillaan sauvan päässä olevia sälöjä. — Ei, en odota vieraita eikä mitään ole tapahtunut, mutta pyydän teitä lähtemään. Te voitte tulkita epäkohteliaisuuteni niin kuin tahdotte.

Vasenka ojentautui suoraksi.

— Minä pyydän teitä selittämään minulle... hän sanoi arvokkaasti ymmärrettyään asian.

— Minä en voi sitä selittää teille, vastasi Levin hiljaa ja hitaasti, koettaen salata leukapieltensä värähtelyn. — Ja parempi on, ettette sitä kysele.

Ja kun kaikki pienet sälot oli jo katkottu, Levin tarttui sormillaan suuriin sälöihin, repäisi sauvan kahtia ja nappasi vikkelaasti käteensä toisen puolen, joka oli vähällä pudota.

Luultavasti Vasenkaan vaikuttivat sanoja enemmän Levinin jännittyneet kädet ja niiden lihakset, joita hän oli aamulla voimistellessa tunnustellut, välähtelevät silmät, hiljainen ääni ja leukapielten salainen värähtely. Hän kohautti olkapäitään, hymähti ylenkatseellisesti ja kumarsi.

— Enkö saisi tavata Oblonskia?

Olkapäitten kohautus ja ivallinen hymy eivät hermostuttaneet Levinä. "Mitäpä hän muutakaan voi?" ajatteli hän.

— Minä pyydän häntä heti tulemaan tänne.

— Kaikenmoisia järjettömyyksiä! sanoi Stepan Arkadjevitsh Levinille saatuaan kuulla, että hänen ystävänsä karkotettaisiin talosta. Hän oli tavoittanut Levinin puutarhassa, jossa tämä käveli odottaen vieraansa lähtöä. — Mais c'est ridicule![35] Mikähän kärpänen sinua on purrut? Sehän on hirveän naurettavaa! Mitä ihmettä sinä luulet näkeväsi siinä, että nuori mies...

Mutta nähtävästi tuo kärpäsen purema vielä kirveli, koska heti, kun Stepan Arkadjevitsh aikoi selittää tapauksen syytä, Levin kalpeni ja keskeytti hänet kiireesti:

— Ole hyvä äläkä selittele syitä! Minä en muuta voi. Tunnen kyllä saattavani itseni huonoon valoon sekä sinun että hänen edessään. Mutta hänelle lähtö ei tuottane suurtakaan surua, kun taas minulle ja vaimolleni hänen läsnäolonsa on vaivaksi.

— Mutta sinähän loukkaat häntä. Et puis c'est ridicule![36]

— Ja hänen läsnäolonsa sekä loukkaa että piinaa minua. Enkä minä ole tehnyt mitään sellaista, minkä vuoksi minun pitäisi ruveta kärsimään!

— No tätä en olisi odottanut! On peut être jaloux, mais à ce point du dernier ridicule![37]

Levin käännähti nopeasti, poistui lehtokujan päähän ja käveli siellä itsekseen edestakaisin. Pian hän kuuli rattaiden tärinän ja näki puiden takaa, miten Vasenka lähti matkaan skotlantilaislakissaan, heinien päällä istuen — pahaksi onneksi rattaissa ei ollut istuinta — ja rattaiden tärinästä hytkähdellen.

"Mitähän nyt vielä!" Levin ajatteli, kun näki miehen lähtevän talosta juoksemaan rattaiden perään ja pysäyttävän ne. Se oli konemestari, jonka Levin oli kokonaan unohtanut. Konemestari kumarteli ja puhui jotain Veslovskille, nousi sitten rattaille ja he jatkoivat matkaa yhdessä.

Stepan Arkadjevitsh ja vanha ruhtinatar olivat suunniltaan Levinin käytöksen takia. Hän tunsu itsekkin olevansa mitä suurimmassa määrin naurettava ja häpesi rumaa tekoaan; mutta muistellessaan, mitä hän ja hänen vaimonsa olivat saaneet kärsiä, hän tunsu, että jos hän toisen kerran olisi joutunut samanlaiseen tilanteeseen, hän olisi tehnyt aivan samoin kuin nytkin.

Huolimatta tästä kaikesta tulivat kaikki paitsi ruhtinatar, joka ei antanut Levinille anteeksi hänen käytöstään, iltapäivällä tavattoman vilkkaiksi ja iloisiksi, kuin lapset rangaistuksen tai täysikasvuiset raskaan virallisen vastaanoton jälkeen, niin että illalla ruhtinattaren poissa ollessa puhuttiin Vasenkan

karkotuksesta kuin ammoin tapahtuneesta asiasta. Ja Dolly, joka oli perinyt isältään taidon kertoa sattumuksista hauskaasti, sai Varenkan aivan hervottomaksi naurusta kertoessaan kolmannen ja neljännen kerran yhä kasvavine humoristisine lisineen, kuinka hän oli juuri aikonut laittaa uudet solmukkeet vieraan kunniaksi ja vasta tullut vierashuoneeseen, kun kuuli äkkiä rattaiden jyrinää. Ja kenet hän näki rattailla? — Vasenkahan se siellä istui heinissä skotlantilaislakkeineen, romanssinuotteineen ja ratsusäärystimineen.

— Olisit edes käskenyt valjastamaan vaunut! Ei, mutta sitten minä kuulen huudettavan "seis!" Ehdin jo ajatella, että tuli sentään sääli. Mutta kun katson ikkunasta, niin mitä minä näen? Paksun saksalaisen istuttivat hänen viereensä, ja niin sitä mentiin... Hukkaan menivät minun solmukkeen!

XVI

Darja Aleksandrovna täytti aikeensa ja lähti Annan luo. Hänestä oli hyvin ikävää pahoittaa sisarensa ja lankonsa mieltä; hän ymmärsi kuinka oikeassa Levinit olivat tahtoessaan pysytellä kokonaan erossa Vronskista; mutta itse hän katsoi velvollisuudekseen käydä Annan luona ja näyttää, että hänen ystävytensä oli yhä ennallaan, vaikka Annan asema olikin muuttunut.

Ollakseen tällä matkallaan riippumaton Levineistä Darja Aleksandrovna oli pyytännyt vuokraamaan hevosta kylästä; mutta kun Levin sai; tietää sen, hän tuli nuhtelemaan kälyään.

— Miksi sinä luulet, etten minä pidä tuosta matkastanne? Jos niin olisikin, niin ikävämmäksihän se asia vain siitä tulee, että sinä haet kylästä hevoset, puheli Levin. — Sinä et ole kertaakaan sanonut minulle varmasti meneväsi. Vieraiden hevosten ottaminen on ensinnäkin ikävää minulle, ja kaiken kukkuraksi niitä kyllä saa, mutta ne eivät vie perille asti. Minullahan on kyllä hevosia. Ja jollet sinä tahdo pahoittaa mieltäni, niin lähdet minun hevosillani.

Darja Aleksandrovnan täytyi suostua, ja määräpäivänä Levin toimitti kälylleen nelivaljakon ja mukana seuraavat vaihtohevoset, jotka oli koottu työ- ja ratsuhevosista ja jotka epäsuhtaisesta ulkonäöstään huolimatta voisivat viedä Darja Aleksandrovnan samana päivänä perille saakka. Näin monen hevosen luovuttaminen Darja Aleksandrovnan käyttöön oli Levinille hiukan vaikea asia, kun samaan aikaan tarvittiin hevosia sekä vanhan ruhtinattaren että kättilön lähtöä varten. Mutta hänen vieraanvaraisuutensa ei sallinut, että Darja Aleksandrovna menisi vuokrahevosilla. Hän tiesi sitä paitsi Darja Aleksandrovnan tarvitsevan muuhun ne kaksikymmentä ruplaa, jotka kyydistä pyydettiin, sillä hän tunsu Darja Aleksandrovnan huonon rahatilanteen eikä suinkaan ollut välinpitämätön sen suhteen.

Levinin neuvosta Darja Aleksandrovna lähti jo ennen auringon nousua. Tie oli hyvä, kevyet vaunut kulkivat tasaisesti, ja hevoset juoksivat iloista ravia; kuskipukilla kuskin vieressä istui kirjanpitäjä, jonka Levin oli pannut matkaan lakeijan virkaa toimittamaan. Darja Aleksandrovna vaipui torkuksiin ja heräsi vasta tullessa majataloon, jossa hevoset oli vaihdettava.

Juotuaan teetä sen saman varakkaan talonpoikaisisännän luona, missä Levin oli viivähtänyt matkallaan Svijazhskin luo, ja tarinoituaan eukkojen kanssa lapsista ja ukon kanssa kreivi Vronskista, jota tämä kehui kovasti, Darja Aleksandrovna lähti kymmenen aikaan ajamaan eteenpäin. Kotona hänellä ei koskaan ollut aikaa miettimiseen, sillä huolenpito lapsista vei kaiken ajan. Mutta tällä nelituntisella taipaleella kaikki pidätellyt ajatukset tulivat parvena hänen päähänsä, ja hän syventyi ajattelemaan elämäänsä enemmän kuin koskaan ennen. Hänen ajatuksensa kummastuttivat häntä itseäänkin. Ensin hän ajatteli lapsiaan, joista hän oli huolissaan, vaikka ruhtinatar ja Kitty — hän luotti enemmän sisarensa — olivatkin luvanneet pitää heistä huolta. "Kunhan Masha ei taas rupeaisi vallattomaksi eikä Grisha vain menisi hevosten jalkoihin, ja kun ei Lilin vatsa temppuili." Mutta sitten nykyhetken asiat alkoivat vaihtua läheisen tulevaisuuden kysymyksiin. Hän alkoi miettiä uuden asunnon vuokraamista ensi talveksi, salin kaluston uusimista ja turkin teettämistä vanhemmalle tytölle. Sitten hänen mieleensä tuli kaukaisempia tulevaisuuden kysymyksiä, kuten kuinka hän saisi lapsistaan ihmisiä. "Tyttöistä kyllä saa", ajatteli hän, "mutta pojista?"

"Nyt minä kyllä voin pitää tarkempaa huolta Grishasta, kun olen vapaa eikä ole uusia tulossa. Stivasta ei tietenkään ole kasvattajaksi. Hyvien ihmisten avulla saan sentään jotain aikaan; mutta jos tulee vielä lapsia..." Ja hän tuli ajatelleeksi, kuinka väärin oli, kun sanottiin naista kohdanneen kirouksen ilmenevän siinä, että hänen täytyi kivulla ja tuskalla synnyttää lapsia. "Mitäs synnyttäminen, mutta raskaana olo — se se on piinallista", ajatteli hän muistellen viimeistä raskaana oloaan ja viimeisimmän lapsensa kuolemaa. Ja hän muisti, mitä majatalon nuori emäntä oli sanonut, kun hän oli kysynyt, onko

lapsia:

— Oli yksi tyttö, mutta siitäkin päästi Luoja vapaaksi; paastonaikana haudattiin.

— No eikö ollut hyvin ikävä lasta? oli Darja Aleksandrovna kysynyt.

— Mitäs sitä ikävöimään? On ukolla muutenkin lastenlapsia kylliksi.

Huolta vain. Ei pääse työhön eikä mihinkään. Haitaksi vain on.

Vastaus oli Darja Aleksandrovnasta tuntunut inhottavalta, niin hauskan näköinen kuin tuo nuori emäntä olikin; mutta nuo sanat tulivat väkisinkin hänen mieleensä. Noissa kyynillisissä sanoissa oli sittenkin pisara totuutta.

"Ja yleensäkin", Darja Aleksandrovna ajatteli luoden muistossaan silmäyksen koko viisitoistavuotiseen avioelämäänsä, "tuo raskaana olo, kuvotus, mielen tylsyys, välinpitämättömyys kaikesta — rumaahan se on. Nuori, kaunis Kitty, kuinka hänkin on siinä tilassa rumentunut, miten sitten minä. Lapsivuode, kärsimykset, inhottavat tuskat, se viimeinen hetki... sitten imettämiset, unettomat yöt, ne hirveät kivut..."

Darja Aleksandrovna aivan värähti muistaessaan, mitä kipuja hän oli nänniensä pykimisen vuoksi tuntenut melkein jokaista lasta imettäessään. "Sitten lasten sairaudet ja ikuinen pelko: sitten muistutukset, pahat taipumukset — hän muisti Mashan vadelmaretkellä tekemän pahantyyön —, opetukset, latinat — kaikki se on niin arvaamatonta ja vaikeaa. Ja kun ne samat lapset sitten vielä sattuvat kuolemaan." Ja hänen mieleensä nousi taas hänen äidinsydäntään alituisesti kalvava muisto hänen viimeisimmän lapsensa, kuristustautiin kuolleen pojan kuolemasta ja hautajaisista; hän muisti, kuinka välinpitämättöminä muut olivat seisseet pienen, vaaleanpunaisen arkun ympärillä ja muisti oman yksinäisen tuskansa, joka viilteli sydäntä hänen katsoessaan kalpeaa pikkuotsaa kiharaisine ohimoineen ja ikään kuin kummastelevaa, auki jäänyttä pikku suuta, ennen kuin arkun päälle pantiin vaaleanpunainen kultaristinen kansi.

"Ja mitä hyvää siinä sitten on? Mitä siitä kaikesta sitten seuraa? Se, että minun elämäni menee raskaana oloon ja imettämiseen, että saan aina vihoitella, torua ja murista, kiduttaa itseäni ja muita, olla vastenmielinen omalle miehelleni ja kaiken lopuksi tuottaa maailmaan huonosti kasvatettuja, rutiköyhiä lapsia. Jollemme nytkin olisi päässet kesäksi Levinien luo, en tiedä kuinka olisimme eläneet. Kostja ja Kitty ovat niin hienotunteisia, etteivät näytä, että me olemme tiellä. Mutta emmehän me voi kaiken ikäämme täällä elää. Heille tulee lapsia eivätkä he voi auttaa meitä; he ovat nytkin ahdingossa. Täytyykö turvautua isävanhukseen, joka ei muutenkaan ole jättänyt itselleen juuri mitään? En siis saa edes lapsiani kasvatetuksi ilman apua ja nöyryytystä. No niin, jos nyt oletamme, että kaikki käy mahdollisimman hyvin, että lapset pysyvät terveinä ja minä jollain tavoin saan ne kasvatetuksi, niin parhaimmassa tapauksessa lapsistani tulee mukiinmeneviä ihmisiä eikä ilkiöitä. Siinä kaikki, mitä minä voin toivoa. Ja sen vuoksi niin paljon piinaa ja vaivaa... koko elämä mennyt hukkaan!" Hän muisti taas, mitä majatalon nuorikko oli sanonut, ja hänestä oli vastenmielistä muistella sitä. Mutta hän ei voinut olla myöntämättä, että niissä sanoissa oli pisara karkeaa totuutta.

— Onko pitkälti vielä, Mihailo? kysyi Darja Aleksandrovna kirjanpitäjältä päästäkseen kiusaavista ajatuksistaan.

— Tästä kylästä kuulemma seitsemän virstaa.

Vaunut vierivät kyläkadulta sillalle. Heleästi ja iloisesti jutellen kulki sillalla joukko talonpoikaisnaisia, kerput selässä. Naiset pysähtyivät ja katselivat vaunuja uteliaina. Kaikki katsomaan kääntyneet kasvot näyttivät Darja Aleksandrovnasta terveiltä ja iloisilta ja tuntuivat aivan kuin ärsyttävän häntä elämänhalullaan. "Kaikki elävät ja nauttivat elämästä", ajatteli Darja Aleksandrovna sivuutettuaan eukot ja tultuaan mäelle, jolta vanhat jousitetut vaunut lähtivät hevosten ravatessa tasaisesti vierimään alas viettävää tietä pitkin, "mutta minä olen kuin vankilasta tullut ja vain hetkeksi havahtunut siitä huolten maailmasta, joka painaa minut maahan. Kaikki elävät: nuo eukot, Natalie-sisko ja Varenka ja Anna, jonka luokse menen, minä vain en."

"Moittivat ja tuomitsevat Annan. Mistä syystä? Olenko minä sitten parempi. Minulla on kuitenkin mies, jota minä rakastan. Vaikken rakasta niin kuin tahtoisin, niin rakastan kuitenkin, mutta Annapa ei rakastanut omaansa. Mitä hän sille voi? Hän tahtoo elää. Jumalahan on pannut sen halun sydämeemme. Hyvin mahdollista, että minä olisin tehnyt samoin. Minä en vielä tiedä, teinkö hyvin, kun tottelin häntä sinä kauheana aikana, kun hän tuli luokseni Moskovaan. Minun olisi silloin pitänyt jättää mieheni ja aloittaa alusta. Minä olisin voinut vielä oikealla tavoin rakastaa ja saada rakkautta. Ja onko näin sitten parempi? Minä en kunnioita häntä. Hän on minulle tarpeen", hän ajatteli miestänsä, "ja minä koetan kestää kaikki. Onko se sitten parempi? Minä olisin silloin vielä voinut miellyttää jotakuta, minulla oli vielä kauneuteni jäljellä", jatkoi Darja Aleksandrovna mietteitään, ja hänen teki mieli katsoa peiliin.

Hänellä oli käsilaukussa pieni peili ja hän aikoi ottaa sen esiin; mutta vilkaistuaan kuskin ja heilahtelevan kirjanpitäjän selkään hän tunsi, että olisi noloa, jos jompikumpi näistä sattuisi katsahtamaan taakseen, ja jätti peilin ottamatta.

Mutta peiliin katsomattakin hän arveli, ettei vieläkään ollut myöhäistä; ja hän muisti Sergei Ivanovitshin, joka oli ollut erityisen kohtelias hänelle, ja Stivan ystävän, herttaisen Turovtsynin, joka oli yhdessä hänen kanssaan hoitanut lapsia tulirokon aikana ja ollut rakastunut häneen. Ja sitten oli vielä eräs aivan nuori herra, joka — kuten Stiva oli leikillisesti kertonut — piti häntä kaikista Shtsherbatskien sisaruksista kauneimpana. Ja Darja Aleksandrovna punoi mielessään mitä kiihkeimpiä ja mahdollisimpia lemmenseikkailuja. "Anna on menetellyt aivan oikein, minä en ainakaan rupea häntä soimaamaan siitä. Hän on onnellinen ja tekee toisenkin onnelliseksi. Hän ei ole niin nääntynyt kuin minä, vaan varmaankin yhtä nuorekas, viisas ja kaikelle avoin kuin aina ennenkin", mietti Darja Aleksandrovna, ja hänen huulilleen ilmestyi veitikkamainen hymy varsinkin siksi, että hän Annan rakkaustarinaa ajatellessaan kuvitteli itselleen melkein samanlaisen seikkailun jonkinlaisen kollektiivisen, häneen rakastuneen mieshenkilön kanssa. Samoin kuin Anna hänkin tunnusti kaiken miehelleen. Tämän tunnustuksen Stepan Arkadjevitchissa herättämä hämmästys ja nolous sai Dollyn väkisinkin hymyilemään.

Näitä miettiessään hän oli saapunut siihen tienhaaraan, jossa Vozdvizhenskojen kylään vievä tie erosi valtatiestä.

XVII

Kuski seisautti nelivaljakon ja katsahti oikealla olevalle ruispellolle, missä miehiä istui työkärryjen luona. Kirjanpitäjä aikoi hypätä alas pukilta, mutta ei viitsinyt, vaan huusi käskevästi ja viittoili miehiä tulemaan luokseen. Ajaessa tuntunut tuulenhenki oli pysähdyttäessä lakannut; paarmat peittivät häntään vihaisesti huiskuttavat, hikiset hevokset. Kärryjen luota kuulunut heleä viikatteen hionta taukosi. Yksi miehistä nousi ja lähti tulemaan vaunuja kohti.

— Onpas kangistunut! ärjäisi kirjuri miehelle, joka tuli hitaasti paljain jaloin vähän ajettua, kuivapintaista tietä pitkin. — Jouduhan!

Kiharapäinen ukko, jolla oli niinikiehkura tukassaan ja jonka kyyryinen selkä oli hiestä tumma, kiiruhti askeliaan ja tarttui vaunujen viereen tultuaan ruskettuneella kädellään kiinni suojuskaaresta.

— Vozdvizhenskojen herraskartanoonko? Kreivin luo? toisti hän, — tästä kun kappaleen matkaa ajatte, niin käännytte sitten oikeaan. Siitä vie suoraan kartanoon. Sitäkös te itseään menette tapaamaan, vai...?

— Ovatkos kotosalla, tiedätkö? kysyi Darja Aleksandrovna epämääräisesti, tietämättä kuinka tuolta talonpojalta olisi pitänyt kysyä, kun tarkoitti Annaa.

— Eivätkö liene, sanoi mies siirrellen paljaita jalkojaan ja jättäen tien pölyyn selviä jalkapohjan ja viiden varpaan jälkiä. — Kotona pitäisi olla, toisti hän nähtävästi juttelunhaluisena. — Eilen ikään tuli vieraita. Niitä käy myötänsä... Mitä sinä? kääntyi hän kärryjen luota huutavaa nuorukaiseen päin. — Niinpä tosiaan menivät. Tästä vastikään ratsastivat ohi katsomaan leikkuuta. Mutta ovat jo voineet mennä kotiin. Mistäs vieraat ovat?

— Kaukaa ollaan, sanoi kuski ja nousi pukilleen. — Ettäkö ei ole pitkälti enää?

— Ei ole pitkälti. Kun tästä nyt ajatte... alkoi ukko selittää vielä kerran hangaten kädellään vaunujen suojuskaarta.

Nuori, terve, vanttera mies tuli myös vaunujen luo.

— Eikö olisi elonkorjuutyötä? kysyi hän.

— Ei minulla ole, sanoi Darja Aleksandrovna.

— Kun käännät vasempaan, tulee kartano ihan nenäsi eteen, selitti ukko, joka nähtävästi olisi mielellään jutellut matkamiesten kanssa kauemmankin.

Kuski vetäisi ohjaksista, mutta tuskin olivat vaunut lähteneet liikkeelle, kun ukko huusi: — Odotahan!

Hoi! Kuuletko, seisautahan! kuului kahden äänen huuto. Kuski seisautti.

— Tuolta tulevat itse, huusi talonpoika. — Hei, miten viilettävät! lisäsi hän osoittaen neljää ratsuhevosta ja char-a-bancs-vaunuja, jotka tulivat tietä pitkin.

Ratsastajat olivat Vronski, ratsurenki, Anna ja Veslovski, ja vaunuissa istuivat ruhtinatar Varvara ja Svijazhski. He olivat olleet ajelemassa ja katsomassa vasta tuotujen leikkuukoneiden toimintaa.

Kun vaunut olivat pysähtyneet, ratsastajat saapuivat käymäjalkaa. Edellä tulivat Anna ja Veslovski. Anna ratsasti tasaisesti ja rauhallisesti keskikokoisella, tanakalla englantilaisella ratsuhevosellaan, jonka harja ja häntä oli leikattu lyhyeksi. Hänen kaunis päänsä korkean hatun alla kihartuvine mustine hiuksineen, hänen täyteläiset olkapäänsä, hänen hoikka, mustan amatsonipuvun tiiviisti kietoma vartalonsa ja koko hänen tyyne, siro asentonsa hämmästytti Dollyä ihanuudellaan.

Ensi alkuun ratsastaminen oli tuntunut Dollystä sopimattomalta. Ratsastavan naisen kuvaan liittyi hänen mielikuvituksessaan väkisinkin jonkinlaisen keveän ja nuorekkaan keimailun piirre, joka ei hänen mielestään sopinut Annan asemassa olevalle naiselle; mutta kun hän näki Annan läheltä, hänen täytyi muuttaa mielensä. Tyylikkyydestä huolimatta kaikki hänessä — hänen asentonsa, pukunsa ja liikkeensä — oli niin korutonta, tyyntä ja arvokasta, ettei voinut olla mitään luonnollisempaa.

Annan rinnalla, harmaan, tulisen ratsuhevososen selässä ratsasti Vasenka Veslovski liehuvanauhainen skotlantilaislakki päässään. Hän ojenteli paksuja jalkojaan nähtävästi ihailen itseään. Darja Aleksandrovna ei voinut pidättää iloista hymyään, kun näki hänet. Heidän takanaan ratsasti Vronski. Hänellä oli tummanharmaa, puhdasrotuinen ratsumies, joka oli nähtävästi tulistunut laukatessaan ja jota hän koetti nyt käymäjalkaa ratsastaessaan tyyntä.

Hänen jäljessään ratsasti pieni, ratsurengin puvussa oleva mies. Svijazhski ja ruhtinatar ajoivat ratsastajien kintereillä uusissa char-abancs-vaunuissa, joiden edessä oli suuri musta ajohevon.

Heti kun Anna huomasi, kuka tuo pieni, vanhojen ajopelien nurkkaan vetäytynyt nainen oli, hänen kasvonsa kirkastuivat iloisesta hymystä. Hän huudahti, hätkähti satulassaan ja kannusti hevosesänsä neliin. Tultuaan vaunujen viereen hän hyppäsi apua odottamatta maahan ja juoksi ratsupukuaan kannatellen Dollyn luo.

— Niin minä luulinkin enkä uskaltanut luulla. Kuinka hauskaa! Et voi kuvitella kuinka iloinen olen! hän puhui painaen välillä kasvonsa Dollyn kasvoja vasten ja suudellen häntä, ja välillä taas katsoen häntä hymyillen silmiin. — Mikä ilo minulle, Aleksei! hän sanoi katsahtaen Vronskiin, joka oli myös hypännyt alas hevosen selästä ja tullut vaunujen luo.

Vronski otti harmaan, korkean hatun päästään ja astui Dollyn luo.

— Ette usko, kuinka hyvillämme olemme tulostanne, hän sanoi erityisen painokkaasti ja hymyili niin, että vahvat valkeat hampaat välkkyivät.

Vasenka Veslovski nosti hevosen selästä lakkiaan ja heilautti iloisesti sen nauhoja päänsä yllä tervehtiäkseen vierasta.

— Se on ruhtinatar Varvara, vastasi Anna Dollyn kysyvään katseeseen, kun vaunut olivat saavuttaneet heidät.

— Vai niin! sanoi Darja Aleksandrovna, ja hänen kasvoissaan kuvastui salainen mielipaha.

Ruhtinatar Varvara oli hänen miehensä täti, ja Dolly tunsikin hänet jo vanhastaan eikä pitänyt hänestä. Hän tiesi, että ruhtinatar Varvara oli kaiken ikänsä kyläillyt rikkaitten sukulaistensa luona; ja Dollyä loukkasi se seikka, että hänen miehensä sukulainen oli nyt asettunut Vronskin elätettäväksi. Anna huomasi Dollyn ilmeen, hämmentyi ja punastui, pudotti kädestään pitkät helmansa ja oli vähällä kompastua.

Darja Aleksandrovna meni pysähtyneiden ajoneuvojen luo ja tervehti kylmästi ruhtinatar Varvara. Svijazhski oli myös hänelle tuttu. Svijazhski kysyi, miten hänen eriskummallinen ystävänsä Levin jaksoi nuoren vaimonsa kanssa, ja luotuaan pikaisen silmäyksen nelivaljakon hevosiin ja kuluneisiin vaunuihin, ehdotti, että arvoisat rouvat istuutuisivat char-a-bancs'iin.

— Ja minä lähden noilla kulkuneuvoilla, hän sanoi. — Hevonen on kiltti, ja ruhtinatar ajaa mainiosti.

— Ei, olkaa te vain siellä, sanoi Anna, — me ajamme yhdessä Darja Aleksandrovnan kanssa, ja ottaen Dollyä käsivarresta vei hänet takaisin vaunuihin.

Darja Aleksandrovna ihasteli silmät suurina noita hienoja ajopelejä, jollaisia hän ei ollut koskaan

ennen nähnyt, kauniita hevosia ja hienostuneita, säteileviä kasvoja, jotka häntä ympäröivät. Mutta eniten häntä ihmetytti muutos, joka oli tapahtunut hänelle niin tutussa ja rakkaassa Annassa. Toinen, vähemmän tarkkaavainen nainen, joka ei olisi tuntenut Annaa ennestään eikä ajatellut niitä asioita, joita Dolly oli miettinyt tullessaan, ei olisi huomannut Annassa mitään erikoista. Mutta Dolly huomasi hänessä heti sen erityisen kauneuden, joka ilmenee naisissa vain rakkauden parhaimpina aikoina, eikä voinut olla sitä mielessään ihastelematta. Jokainen piirre hänen kasvoissaan, poskien ja leuan kuoppien selkeys, huulten asento, hymy, joka ikään kuin liihotteli ympäri kasvoja, silmien loiste, liikkeiden siro nopeus, äänen täyteläinen sointi, vieläpä hänen ystävällisen äkäinen vastauksensakin Veslovskille, kun tämä pyysi saada ratsastaa hänen ratsullaan opettaakseen sitä laukkaamaan oikealla puolen kaikki tämä oli erityisen viehättävää; ja hän näytti itse tietävän sen ja iloitsevan siitä.

Kun Dolly ja Anna olivat istuutuneet vaunuihin, molemmat valtasi yhtäkkiä omituinen hämmennys. Anna hämmentyi huomautessaan Dollyn tarkkaavaisen ja kysyvän katseen; Dolly taas ei voinut Svijazhskin huomautuksen jälkeen olla ujostelematta vanhoja likaisia "kulkuneuvojaan", joihin Annakin oli istuutunut. Kuski Filipp ja kirjanpitäjä olivat myös ikään kuin hämillään. Salatakseen kainostelunsa konttoristi hyöriskeli vaunujen ympärillä ollen auttavinaan rouvia vaunuihin, mutta Filipp kävi synkännäköiseksi ja päätteli, ettei tuosta ulkomaalaisesta komeudesta kannattanut välittää mitään. Hän katsahti mustaan juoksijaan ja hymähti ivallisesti, ikään kuin varmana siitä, että tuollainen on hyvä vain "romenaatihevosenä", mutta ettei se mene helteessä neljääkymmentäkään virstaa yhtä mittaa.

Työkärryjen luona olevat talonpojat olivat kaikki nousseet seisomaan ja katselivat uteliaina ja iloisina maantielle tehden huomautuksiaan herrasväestä.

— Hyvillään näkyvät olevan, eivät ole tainneet ihan äsken tavata, sanoi niinipäähineinen, kiharatukkainen ukko.

— Tuolla mustalla orilla sitä kelpaisi lyhteitä ajaa; liukkaasti menisi.

— Katsokaas! Onko tuo housuniekka nainen? sanoi eräs miehistä osoittaen naistensatulaan istuutuvaa Vasenka Veslovskia.

— Ei, mies se on. Kas, miten kiepsahti näppärästi.

— Tokko tässä enää kannattaa ruveta ruokalevolle?

— Mitä sitä enää tämän päivän nimiin nukkumaan? sanoi ukko ja katsoi kämmenensä alitse aurinkoa kohti. — Päivä on jo yli puolen! Ottakaahan koukut, niin lähdetään.

XVIII

Anna katseli Dollyn laihoja, kuihtuneita ja pölyisiä kasvoja ja aikoi sanoa, että Dolly oli vanhentunut; mutta muistaessaan itse kaunistuneensa ja huomautessaan Dollyn ihastuneen katseen hän huoautti ja alkoi puhua omasta itsestään.

— Sinä katselet minua, hän sanoi, — ja ajattelet, voinko minä olla onnellinen nykyisessä asemassani. No niin. Häpeä tunnustaa, mutta minä... minä olen anteeksiantamattoman onnellinen. On aivan kuin olisin ollut loihdittuna tai nähnyt hirveää, kammottavaa unta ja yhtäkkiä herännyt ja huomannut, ettei noita kauheuksia olekaan. Minä olen saanut kestää paljon piinallista ja kauheata, mutta nyt olen jo kauan aikaa, varsinkin siitä saakka, kun tulimme tänne, ollut kovin onnellinen!... hän sanoi katsoen Dollyyn arasteleva, kysyvä hymy huulillaan.

— Onpa hauska kuulla! sanoi Dolly hymyillen, mutta kylmemmin kuin olisi tahtonut. — Olen kovin iloinen puolestasi. Miksi et ole kirjoittanut minulle?

— Miksikö?... Siksi, etten ole rohjennut... sinä unohdat minun asemani...

— Et rohjennut? Minulle? Jos sinä tietäisit kuinka minä... Minusta on...

Dolly alkoi kertoa tämänaamuisia mietteitä, mutta se ei tuntunut hänestä sillä hetkellä oikein sopivalta.

— No, siitä ehdimme puhua myöhemmin. Mitä rakennuksia nuo kaikki ovat? hän kysyi tahtoen vaihtaa puheenaihetta ja osoittaen vihantojen akaasia- ja sireeniaitojen takaa näkyviä punaisia ja

vihreitä kattoja. — Aivan kuin pieni kaupunki.

Mutta Anna ei vastannut hänen kysymykseensä.

— Ei, ei! Mitä mieltä sinä olet minun asemastani, mitä sinä ajattelet siitä, sano? kysyi hän.

— Minun mielestäni, Dolly aloitti, mutta samassa vaunujen ohitse nelisti naistensatulassaan raskaasti keinahteleva Vasenka Veslovski, joka oli saanut ratsun laukkaamaan tahtonsa mukaan. "Hyvin menee, Anna Arkadjevna!" hän huudahti. Anna ei edes vilkaissut häneen päin; mutta Dollystä tuntui taaskin vaikealta ryhtyä täällä maantiellä tuohon pitkään keskusteluun, ja siksi hän supisti sanottavansa muutamaan lauseeseen.

— En ajattele mitään, hän sanoi, — minä olen aina pitänyt sinusta, ja jos oikein pitää jostain ihmisestä, niin pitää hänestä kokonaisena, sellaisena kuin hän on, eikä vain sellaisena kuin tahtois hänen olevan.

Anna käänsi katseensa pois silmiään siristäen — se oli uusi tapa, jota Dolly ei ollut ennen huomannut — ja vaipui hetkeksi mietteisiin voidakseen ymmärtää Dollyn sanojen koko merkityksen. Päästyään perille niistä hän katsahti Dollyyn.

— Jos sinulla olisi joitakin syntejä, hän sanoi, — niin ne kaikki annettaisiin sinulle anteeksi tulosi ja noiden sanojesi tähden.

Ja Dolly näki, kuinka kyöneleet kihosivat Annan silmiin. Hän puristi vaiti Annan kättä.

— Niin, mitä rakennuksia nuo ovat? Kylläpä niitä on paljon! toisti hän hetken vaitiolon jälkeen äskeisen kysymyksensä.

— Ne ovat työväen ja virkailijoiden asuntoja, tehdasrakennuksia ja hevostalleja. Tuosta alkaa puisto. Kaikki oli päässyt rappeutumaan, mutta Aleksei on korjauttanut kaiken. Hän pitää niin tästä maatilastaan ja on hyvin innostunut maataloudesta, mitä en ollenkaan osannut odottaa. Hän on niin monipuolinen luonne! Mihin ikinä hän ryhtyy, hän tekee kaikki loistavasti. Hän ei ikävöi vähääkään, päinvastoin, hän nauttii työstään. Mikäli minä ymmärrän, hänestä on tullut mainio, harkitseva isäntä, taloudenpidossaan melkein itara. Mutta ainoastaan siinä. Kun on kysymys kymmenistä tuhansista, silloin hän ei laske, Anna puhui kasvoillaan se salaperäisen iloinen veitikkamainen hymy, jollainen naisilla usein on heidän puhuessaan rakastamansa miehen salaisista ominaisuuksista, joista vain he ovat päässeet perille. — Tuo suuri rakennus tuolla, näethän, on uusi sairaala. Minä luulen sen tulevan maksamaan toistasataatuhatta ruplaa. Se on hänen lempilapsensa nykyään. Ja tiedätkö miten se sai alkunsa? Talonpojat pyysivät häntä luovuttamaan heille heinämaata halvempaan hintaan, mutta hän ei suostunut, ja minä moitin häntä saituudesta. Ei tietenkään yksinomaan siitä syystä, mutta osaksi kuitenkin, hän ryhtyi puuhaamaan tuota sairaalaansa näyttääkseen, ettei ole saita, ymmärräthän. Totta kyllä c'est une petisesse[38]; mutta minä rakastan häntä vieläkin enemmän sen vuoksi. Nyt saat heti nähdä asuinrakennuksen. Se on hänen isoisänsä ajoilta eikä sitä ole vähääkään muutettu.

— Kuinka kaunis! sanoi Dolly ihastuen väkisinkin, kun komea pylväskoristeinen talo tuli näkyviin puutarhan vanhojen puiden monivivahteisen vihannuuden takaa.

— Niin, eikö olekin? Yläkerrasta on ihastuttava näköala.

He ajoivat hiekoitetulle, kukkapenkereiden koristamalle pihamaalle, missä kaksi miestä paraikaa asetteli särmikkäitä kiviä möyhennetyn kukkapenkin ympärille, ja pysähtyivät katetun pääoven eteen.

— Ahaa, he ovat jo tulleet! sanoi Anna nähdessään ratsuhevosia paraikaa vietävän pois pihasta. — Eikö tuo hevonen olekin kaunis. Se on englantilainen cob. Minun lemmikkini. Tuokaa se tänne ja antakaa sokeria. Missä kreivi on? hän kysyi kahdelta juhlapukuiselta lakeijalta, jotka kiiruhtivat ottamaan heitä vastaan. — Kas, sieltähän hän tulee! hän lisäsi nähdessään myös Vronskin ja Veslovskin tulevan vastaan.

— Mihin te tahdotte sijoittaa ruhtinattaren? kysyi Vronski ranskaksi Annalta ja vastausta odottamatta tervehti vielä kerran Darja Aleksandrovnaa hänen kättään suudellen. — Isoon parvekehuoneeseenko?

— Oi ei, se on niin kaukana! Ennemminkin kulmahuoneeseen, niin saamme olla enemmän yhdessä. No, käydäänpä sisään, sanoi Anna annettuaan hevoselleen lakeijan tuomat sokeripalaset.

— Et vous oubliez votre devoir[39], hän sanoi Veslovskille, joka oli myös tullut kuistille.

— Pardon, j'en ai tout plein des poches[40], vastasi Veslovski hymyillen, työntäen sormensa liivintaskuihin.

— Mais vous venez trop tard[41], sanoi Anna pyyhkien liinalla hevosen syöttämisestä kastunutta kättään.

Anna kääntyi Dollyn puoleen: — Tokihan sinä nyt jätät pitemmäksi aikaa. Yhdeksi päiväksi? Sehän on mahdotonta.

— Lupasin niin kotona, ja lapsetkin... sanoi Dolly ujostellen pölyisiä kasvojaan ja käsilaukkuaan.

— Ei, Dolly kulta... No, katsotaan. Mennään, mennään! Anna sanoi vieden Dollyä huoneeseen.

Se ei ollut se vierashuone, jota Vronski oli ehdottanut, vaan toinen, jonka puutteet Anna sanoi Dollyn kyllä antavan anteeksi. Ja tämä huone, jota ei voitu tarjota anteeksi pyytämättä, oli niin hieno, ettei Dolly ollut koskaan asunut sellaisessa. Huone toi hänen mieleensä parhaat ulkomaiset hotellit.

— Voi, rakkaani, kuinka onnellinen olen tulostasi! sanoi Anna istuutuen ratsastuspuvussaan hetkeksi Dollyn viereen. — Kerro minulle kotiväestäsi. Stivaa olen vilaukselta tavannut. Mutta eihän hän osaa kertoa lapsistaan. Kuinka minun Tanja-lemmikkini jaksaa? Hän on kai iso tyttö jo?

— Niin, isohan hän on, vastasi Darja Aleksandrovna lyhyesti ja ihmetteli itsekin omaa kylmyyttään. — Meillä on niin mukavaa, kun asumme Levinien luona, lisäsi hän.

— Jospa minä olisin tiennyt, sanoi Anna, — ettet sinä halveksi minua... Teidän olisi pitänyt tulla meille kesäksi. Onhan Stiva Aleksein vanha hyvä ystävä, hän lisäsi ja punastui äkkiä.

— Niin, mutta meidän on siellä niin hyvä... sanoi Dolly hämillään.

— Oi, olen niin iloinen, että puhun tyhmyyksiä. Kuinka hyvin sinä teit! Anna sanoi suudellen häntä taas. — Sinä et ole vielä sanonut minulle, mitä mieltä olet minusta, mutta minäpä tahdon tietää kaikki. Olen joka tapauksessa iloinen siitä, että saat nähdä millainen olen. Minä en tahdo kenenkään luulevan, että minun tarkoitukseni on osoittaa jotakin. Minä en tahdo osoittaa enkä todistaa mitään, tahdon vain elää tekemättä pahaa kenellekään paitsi itselleni. Siihen kai minulla on oikeus, vai mitä? Se on kuin onkin pitkä kysymys, puhutaan siitä myöhemmin perin pohjin. Minä menen nyt pukeutumaan ja lähetän kamarineidon avuksesi.

XIX

Jäätyään yksin Darja Aleksandrovna tarkasteli huonetta emännän silmin. Kaikessa, mitä hän oli nähnyt kartanoon tullessaan ja astuessaan sisään ja mitä hän nyt näki huoneessaan, oli ihmetyttävää yltäkylläisyyttä ja keikarimaisuutta sekä sellaista uutta eurooppalaista upeutta, johon hän oli tutustunut vain englantilaisten romaanien välityksellä, mutta jota hän ei ollut vielä koskaan nähnyt Venäjällä, varsinkaan maalla. Kaikki oli uutta alkaen uusista ranskalaisista tapeteista koko lattiaa verhoavaan mattoon saakka. Joustinsänky patjoineen, erillisine päätyineen ja pienine silkkipäälystyynyineen, marmorinen pesupöytä, peili, leposohva, pöydät, uunilla oleva pronssinen kello, ikkuna- ja oviverhot — kaikki oli kallista ja uudenaikaista.

Yhtä uudenaikainen ja kallisarvoinen kuin koko huone oli myös hieno kamarineito, joka tuli tarjoamaan Dollylle palveluksiaan. Tyttö oli sekä kampaukseltaan että puvultaan muodikkaampi kuin Dolly itse, ja vaikka Dolly pitikin tämän kohteliaisuudesta, siisteydestä ja palvelualltiudesta, hän ei voinut olla täysin luonteva tämän seurassa. Aivan kuin kiusalla Dollylle oli sattunut mukaan paikattu kampaussuttu, ja ne samat paikatut ja parsitut kohdat, joista hän kotona ylpeili, vaivasivat nyt häntä. Kotona oli selvää, että kuuteen nuttuun tarvittiin kaksikymmentäneljä arsinaa 65 kopeekan kangasta, mikä teki lisätarvikkeita ja työpalkkaa lukuunottamatta yli 15 ruplaa, ja ne 15 ruplaa olivat säästyneet. Mutta palvelijan nähden tuntui kiusalliselta olla paikatussa nutussa.

Darja Aleksandrovnan tuli paljon keveämpi olla, kun huoneeseen tuli Annan vanha tuttu palvelijatar Annuska. Keikarimaista kamarineitoa tarvittiin rouvan luo, ja Annuska jäi Darja Aleksandrovnan avuksi. Annuska oli nähtävästi hyvin iloinen vieraan tulosta ja puheli lakkaamatta. Dolly huomasi, että Annuskan teki mieli lausua ajatuksensa rouvastaan ja puhua kreivin rakkaudesta ja uskollisuudesta Anna Arkadjevnaa kohtaan, mutta Dolly hillitsi taitavasti hänen yrityksensä.

— Minä olen kasvavasta työstä asti ollut Anna Arkadjevnan luona ja hän on minulle rakkaampi kuin kukaan muu. Eihän se meidän asiamme ole ruveta arvostelemaan. Kun sillä lailla rakastaa...

— Niin, ole hyvä, ja anna pestäväksi, jos mahdollista, keskeytti Darja Aleksandrovna.

— Kyllä, rouva. Meillä on varta vasten pyykinpesijöinä kaksi naisihmistä, ja liinavaatteet pestään kaikki koneella. Kreivi itse pitää kaikkea silmällä. On siinä sellainen mies...

Dollyn iloksi Anna tuli huoneeseen tehden siten lopun Annuskan lörpöttelystä.

Anna oli pukeutunut hyvin yksinkertaiseen batistipukuun. Dolly silmäili tarkasti tuota yksinkertaista pukua. Hän tiesi, mitä tuo yksinkertaisuus merkitsi ja millaisia summia se vaati.

— Vanha tuttu, sanoi Anna tarkoittaen Annuskaa.

Anna ei enää ujostellut. Hän oli täysin vapautunut ja rauhallinen. Dolly näki, että Anna oli täysin toipunut hänen tulonsa herättämästä alkuhämmennyksestä ja ottanut käyttöön pinnallisen ja välinpitämättömän sävyn. Ovi siihen osastoon, mihin tunteet ja syvemmat ajatukset oli kätkeyty, tuntui nyt olevan lukittu.

— No, kuinka sinun pikku tyttösi voi? kysyi Dolly.

— Aniko (näin hän kutsui tytärtään Annaa)? Hän voi oikein hyvin. Tahtoisitko nähdä hänet? Mennään, niin minä näytän. Hoitajien hankkimisessa on ollut kauhea vaiva, alkoi hän kertoa. — Meillä on ollut italialaisnainen imettäjänä. Muuten hyvä, mutta kauhean tyhmä. Me aioimme jo lähettää hänet pois, mutta tyttö on niin tottunut häneen, että pidämme häntä vielä.

— Mutta kuinka te olette järjestäneet...? Dolly aikoi kysyä, kenen nimi työllä tulisi olemaan, mutta huomautessaan Annan kasvojen äkkiä synkistyvän hän muutti kysymyksensä toiseksi. — Kuinka te olette tehneet? Onko hänet jo vieroitettu?

Mutta Anna oli ymmärtänyt.

— Sinä aioit kysyä muuta. Sinä aioit kysyä hänen sukunimeään, eikö niin? Se kiusaa Alekseita. Tyttö on ilman sukunimeä, tarkoitan, että hän on Karenina, sanoi Anna painaen silmäluomensa niin alas, että silmiä ei näkynyt laskettujen ripsien takaa. — No, puhutaan siitä kaikesta myöhemmin, hänen kasvonsa kirkastuivat taas, — Mennään, minä näytän hänet sinulle. Elle est très gentille[42]. Liikkuu jo.

Lastenkamarissa ylellisyys oli vielä silmiinpistävämpää kuin muualla. Siellä oli Englannista tilattuja pikku kärryjä, apuvälineitä kävelyn harjoitteluun, erityinen biljardipöydän tapainen konntausikäisen leikkikihä, keinoja ja uudenaikaisia kylpyammeita, kaikki lujaa, englantilaista, laadukasta ja nähtävästi hyvin kallista tavaraa. Huone oli suuri, korkea ja valoisa.

Heidän astuessaan sisään tyttö istui paitasillaan korkeassa syöttötuolissaan pöydän ääressä ja söi lihalientä, jota hän oli valuttanut aika lailla ruokalapulleen. Lasta syötti tämän kanssa nähtävästi yhdessä aterioiva venäläinen kamarineiti. Imettäjää ja hoitajaa ei näkynyt; he olivat viereisessä huoneessa ja kuuluivat solkkaavan siellä outoa ranskaansa, ainoaa kieltä, jonka avulla saattoivat vähänkään ymmärtää toisiaan.

Annan äänen kuultuaan koreasti pukeutunut, isokokoinen ja epämiellyttävän näköinen englantilainen hoitajatar tuli ovesta sisään, heilautti valkeita kiharoitaan ja alkoi heti puolustautua, vaikkei Anna syyttänytäkään häntä mistään. Jokaiseen Annan sanaan hän vastasi nopeasti ja toistamalla useampaan kertaan: 'Yes, my lady'[43].

Pikku tyttö oli punaposkinen, mustakulmainen ja -tukkainen, ja sen punakka vartalo näytti hyvin vankalta. Lapsi miellytti Darja Aleksandrovnaa kovasti, vaikka se katselikin vierasta jokseenkin jurosti. Hänen kävi oikein kateeksi tuon lapsen terve ulkonäkö. Sen liikkumistapakin miellytti häntä. Yksikään hänen lapsistaan ei ollut liikkunut niin. Kun tyttö pantiin istumaan matolle ja pikku mekon helmat nostettiin ylös häiritsemästä, sen toimia oli kerrassaan herttaista katsella. Lapsi katseli välähtelevin mustin silmin ympärilleen kuin pieni metsänpeto ja hymyili, ilmeisesti hyvillään osakseen saamasta ihailusta, nojautui sitten jalat haralla tarmokkaasti käsiinsä ja veti nopeasti takaruumiinsa eteenpäin, siirsi kätensä kauemmaksi ja jatkoi kulkuaan.

Mutta lastenkamarin yleinen henki ei miellyttänyt Darja Aleksandrovnaa. Varsinkin englantilaishoitajatar oli hänestä vastenmielinen. Kun Anna hyvästä ihmistuntemuksestaan huolimatta oli ottanut lapselleen noin epämiellyttävän hoitajan, Dolly käsitti asian johtuvan ainoastaan siitä, että hyviä lastenhoitajia oli vaikea saada tulemaan niin epätavalliseen perheeseen kuin Annan oli. Lisäksi Darja Aleksandrovna ymmärsi pian, etteivät Anna, imettäjä, hoitaja ja lapsi oikein sopineet yhteen ja että äidin käynti lastenhuoneessa oli harvinainen tapaus. Anna tahtoi antaa tyttärelleen erään leikkikalun, mutta ei löytänytäkään sitä.

Kaikkein ihmeellisintä oli se, että Anna erehtyi vastatessaan, montako hammasta lapsella oli, eikä tiennyt mitään kahden viimeisen hampaan ilmestymisestä.

— Minusta tuntuu välillä raskaalta se, että olen täällä kuin liikaa, sanoi Anna lähtiessään lastenkamarista laahus koholla, jottei kaataisi oven luona olevia leikkikaluja. — Toisin oli ensimmäisen lapseni kamarissa.

— Minä luulin päinvastoin, sanoi Darja Aleksandrovna arasti.

— Oi ei! Tiedätkö, että minä tapasin hänet, Serjozhan, sanoi Anna siristäen silmiään kuin katsellen jotain kaukana siintävää. — Siitä voimme puhua myöhemmin. Et voi uskoa, minä olen kuin nälkiintynyt, jolle yhtäkkiä onkin katettu kukkurainen päivällispöytä ja joka ei tiedä mihin kävisi käsiksi. Kukkurainen päivällispöytä olet sinä ja kaikki ne asiat, joista saan nyt puhella kanssasi. Minullahan ei ole ollut ketään, jonka kanssa olisin saanut niistä jutella. En vain tiedä mistä aloittaisin. Mais je ne vous ferai grâce de rien[44]. Minun täytyy saada kertoa sinulle kaikki. Niin, täytyy kai ensin antaa sinulle yleiskatsaus siitä seurueesta, jonka täällä tapaavat, aloitti hän. — Aloitan naisista. Ruhtinatar Varvara. Sinä tunnet hänet ja minä tiedän, mitä mieltä sinä ja Stiva olette hänestä. Stiva sanoo, että koko hänen elämänsä tarkoituksena on näyttää, että hän on tati Katerina Pavlovnan yläpuolella. Se kaikki on totta; mutta hän on hyväluontoinen ja minä olen hänelle niin kiitollinen. Tietyllä hetkellä Pietarissa un chaperon[45] oli minulle välttämätön. Ja hän sattui juuri silloin paikalle. Hän on tosiaan hyväluontoinen. Hän on helpottanut asemaani paljon. Huomaan, ettet sinä käsitä minun asemani tukaluutta... siellä Pietarissa nimittäin, lisäsi hän. — Täällä minä olen aivan rauhallinen ja onnellinen. No, siitä myöhemmin. Täytyy ensin luetella muutkin. Svjazhski on aatelismarsalkka ja hyvin kunnollinen ihminen, mutta näyttää tarvitsevan Alekseita liikaa. Ymmärräthän, että niin varakkaalla miehellä kuin Alekseilla voi täällä maalla olla sangen suuri vaikutusvalta. Sitten Tushkevitch olet kai sinä nähnyt hänet, hänhän oli Betsyn kumppani. Nyt hänet on pantu viralta ja hän tuli meille. Hän on, kuten Aleksei sanoo, niitä ihmisiä, jotka ovat varsin miellyttäviä, jos heitä pitää sellaisina, jollaisilta he tahtovat näyttää, et puis, il est comme il faut[46], kuten ruhtinatar Varvara sanoo. Sitten Veslovski... hänethän sinä tunnet. Sangen herttainen poika, hän sanoi, ja veitikkamainen hymy väreili hänen huulillaan. — Mitä hullua Levinillä tapahtui? Veslovski on kertonut siitä Alekseille, mutta meidän on vaikea uskoa. Il est très gentil et naif[47], lisäsi hän samalla lailla hymyillen. — Miehet tarvitsevat ajanvietettä ja Aleksei tarvitsee seuraa, sen vuoksi minäkin koetan pitää arvossa pientä piiriämme. Onhan hyvä, että meillä on elämää ja iloa ympärillämme, ettei Alekseikaan rupea kaipaamaan mitään uutta. Sitten saat myös nähdä saksalaisen tilanhoitajamme. Hän on hyvin kunnollinen ja osaava mies. Aleksei pitää hänestä paljon. Sitten meillä on tohtori, nuori mies, ei ihan nihilistikään, mutta tiedätkö, syö veitsellä... oikein hyvä lääkäri tosin. Sitten vielä arkkitehti... Une petite cour[48].

XX

— No, ruhtinatar, tässä on nyt Dolly, jota te olette niin halunnut tavata, sanoi Anna astuen Darja Aleksandrovnan kanssa suurelle kiviselle ulkoparvekkeelle, jonka varjoisammalla puolella ruhtinatar Varvara istui ompelukehyksensä ääressä kirjailemassa tuolinpäällystä kreivi Aleksei Kirillovitshille. — Hän sanoo, että ei tahdo mitään ennen päivällistä, mutta käskekää sentään tuomaan aamiaista; minä menen hakemaan Alekseita ja tuon heidät kaikki tänne.

Ruhtinatar Varvara otti Dollyn ystävällisesti ja hieman holhoavasti vastaan ja alkoi heti selittää asettuneensa Annan luo siitä syystä, että oli aina pitänyt hänestä enemmän kuin Katerina-sisko eli ruhtinatar Katerina Pavlovna, joka oli kasvattanut Annan, ja että nyt, kun kaikki olivat hylänneet Annan, hän piti velvollisuutenaan auttaa tätä tänä mitä vaikeimpana ajanjaksona.

— Kun hän saa avioeron, minä poistun takaisin yksinäisyyteeni, mutta nyt minä voin olla hyödyksi, ja täytän velvollisuuteni, niin raskasta kuin se minulle onkin, toisin kuin muutamat muut. Kuinka herttaisesti sinä teit kun tulit! He elävät aivan kuin kaikkein parhaimmat aviopuolisot; Jumala olkoon heidän tuomarinsa, se ei ole meidän ihmisten asia. Ovatko he muka ensimmäiset? Entäs Birjuzovski ja rouva Avenjeva... Itse Nikandrovkin, ja Vasiljev ja rouva Mamonova, ja Liza Neptunova... Eikä kukaan puhunut mitään. Loppujen lopuksi kaikki avasivat heille ovensa. Ja toiseksi, c'est un intérieur si joli, si comme il faut. Tout-à-fait à l'anglaise. On se ré-unit le matin au breakfast et puis on se sépare[49]. Ennen päivällistä saa jokainen tehdä mitä tahtoo. Päivällinen on kello 7. Stiva teki oikein kiltisti lähettäessään sinut. Hänen ei pidä halveksia heitä. Tiedätkö, kreivi Vronski voi äitinsä ja veljensä avulla saada aikaan mitä hyvänsä. He tekevät täällä paljon hyvää. Eikö hän ole puhunut sinulle sairaalastaan? Ce sera admirable[50], kaikki on tuotu Pariisista.

Puhelu keskeytyi, kun Anna, joka oli löytänyt herrat biljardihuoneesta, palasi heidän seurassaan parvekkeelle. Päivälliseen oli vielä aikaa, ilma oli ihana, ja siksi tehtiin useampia ehdotuksia jäljellä olevien kahden tunnin viettämiseksi. Ajanviettotapoja oli Vozdvizhenskojessa hyvin paljon, ja ne olivat kokonaan toisenlaisia kuin Pokrovskojessa.

— Une partie de lawn tennis[51], Veslovski ehdotti hymyillen kaunista hymyään. — Me rupeamme taas samalle puolelle, Anna Arkadjevna.

— On liian kuuma. Emmekö mieluummin kävelisi hiukan puutarhassa ja menisi sitten soutelemaan näyttääksemme Darja Aleksandrovnalle rantoja, ehdotti Vronski.

— Minä suostun kaikkeen, sanoi Svijazhski.

— Luullakseni Dollykin tahtoi mieluummin kävellä, eikö niin? Sitten menemme vähän soutelemaan, sanoi Anna.

Niin päätettiin. Veslovski ja Tushkevitch lähtivät edellä uimahuoneelle laittamaan veneitä kuntoon.

Toiset lähtivät hiljalleen kävelemään pitkin puutarhakäytävää; Anna ja Svijazhski kulkivat edellä, Dolly ja Vronski jäljessä. Dollyä kahlitsi ja masensi hiukan tämä kokonaan uusi ympäristö, johon hän oli joutunut. Teoreettisesti järkeilemällä hän saattoi puolustaa Annan tekoa, jopa suorastaan hyväksyäkin sen. Kuten monet siveellisen elämän yksitoikkoisuuteen väsyneet, nuhteettoman siveelliset naiset, hänkin oli välimatkan päästä täysin suvaitsevainen rikollista rakkautta kohtaan ja tunsu miltei kadehtivansa sitä. Sitä paitsi hän sydäimestään rakasti Annaa. Mutta kun hän nyt näki tämän ilmielävänä noiden hänelle vieraiden, nykyajan tapaan käyttäytyvien ihmisten parissa, hänen tuli paha olla. Erityisesti häntä vaivasi ruhtinatar Varvara, joka antoi kaiken anteeksi niiden mukavuuksien takia, joista sai nyt nauttia.

Ylipäätään Dolly hyväksyi Annan teon abstraktilla tasolla, mutta silti hänestä tuntui epämiellyttävältä nähdä miestä, jonka tähden Anna oli toiminut sillä tavoin. Sitä paitsi hän ei ollut koskaan pitänyt Vronskista. Tämä oli Dollyn mielestä ylpeä ilman mitään syytä ylpeilyyn, ellei otettu lukuun rikkautta. Täällä kotonaan hän teki Dollyyn vielä mahtailevamman vaikutuksen kuin ennen, eikä Dolly voinut olla vapautunut hänen seurassaan. Dollyä vaivasi samanlainen tunne kuin paikatussa nutussa kamarineidon edessä seisossa. Silloin häntä olivat kiusanneet nutun paikat, nyt hänen oli paha olla oman itsensä tähden.

Dolly tunsu näyttävänsä nololta ja haki puheenaihetta. Vaikka hän arvelikin, ettei niin ylpeä mies kuin Vronski pitäisi siitä, että hänen taloaan ja puutarhaansa keuhutaisiin, hän mainitsi paremman aiheen puutteessa olevansa niihin hyvin ihastunut.

— Niin, se on hyvin kaunis rakennus ja hyvää, vanhanaikaista tyyliä, vastasi Vronski.

— Pidin kovasti kuistin edessä olevasta pihamaasta. Onko se ollut sellainen ennenkin?

— Ei toki! sanoi Vronski ja hänen kasvonsa kirkastuivat mielihyvystä. — Jospa te olisitte nähnyt sen nyt keväällä!

Ja hän alkoi ensin varovasti ja sitten yhä enemmän ja enemmän innostuen kiinnittää vieraan huomiota talon ja puutarhan koristeiden yksityiskohtiin. Näkyi, että Vronski, joka oli uhrannut niin paljon vaivaa kartanonsa parantamiseen ja kaunistamiseen, oli kaivannut tilaisuutta saadakseen hieman kerskailla siitä vieraalle ja että hän iloitsi vieraan kehuista sydäimestään.

— Jos haluatte vilkaista sairaalaa ettekä ole väsynyt, niin se on tässä lähellä. Menemmekö? hän sanoi katsahtaen Dollyä silmiin vakuuttuakseen siitä, ettei se ikävyyttänyt tätä.

— Lähdetkö, Anna? lisäsi hän kääntyen Annan puoleen.

— Lähdemme kai. Vai mitä? kysyi Anna Svijazhskilta. — Mais il ne faut pas laisser le pauvre Veslovski et Tushkevitch se morfondre là dans le bateau[52]. Täytyy lähettää sanomaan... Niin, se on muistomerkki, jonka hän jättää jälkeensä, sanoi Anna kääntyen Dollyn puoleen, huulillaan samanlainen veikeän tietävä hymy kuin aikaisemminkin hänen puhuessaan sairaalasta.

— Se on suurtyö! sanoi Svijazhski. Mutta jottei näyttäisi siltä, että hän tahtoo mairitella Vronskia, hän lisäsi huudahdukseensa pienen moitteen tapaisen huomautuksen. — Minä en voi olla ihmettelemättä, kreivi, hän sanoi, — kuinka te, joka terveydellisessä suhteessa teette niin paljon kansan hyväksi, olette niin välinpitämätön kouluista.

— C'est devenu tellement commun, les écoles[53], sanoi Vronski. — Ei nyt oikeastaan siitäkään syystä, mutta minä innostuin nyt tähän,

ymmärrättehän. Tästä pääsemme suorinta tietä sairaalaan, hän sanoi Darja Aleksandrovnalle osoittaen puistotiestä haarautuvaa käytävää.

Naiset avasivat päivänvarjonsa ja kääntyivät sivukäytävälle, joka muutaman mutkan jälkeen johti pienelle portille. Tultuaan portista Darja Aleksandrovnana näki edessään suuren, punaisen, monimutkaisen rakennuksen. Se oli jo melkein valmis ja sen maalaamaton peltikatto välkkyi häikäisevänä kirkkaassa päivänpaisteessa. Sen rinnalla kohosi keskeneräinen telineiden ympäröimä rakennus. Esiliinoin itsensä suojanneet työmiehet seisoivat telineillä ja asettelivat tiiliä paikoilleen, ammensivat ämpäreistä muurauslaastia ja tasoittelivat kerrosta muurauslaudoilla.

— Nopeastipa teillä työ edistyy! sanoi Svijazhski. — Kun viimeksi kävin, ei ollut kattoakaan.

— Syksyksi valmistuu kokonaan. Sisältä on jo melkein kaikki kunnossa, sanoi Anna.

— Mikä tuo toinen rakennus on?

— Siihen tulee lääkärin asunto ja apteekki, vastasi Vronski. Samassa hän näki, että lyhyeen takkiin sonnustautunut arkkitehti käveli heitä kohti. Vronski pyysi naisilta anteeksi ja lähti häntä vastaan.

Kierrettyään kalkkikuopan, josta työmiehet ottivat kalkkia, hän ja arkkitehti pysähtyivät, ja Vronski alkoi kiivaasti puhua jotakin.

— Päätökolmiosta tulee sittenkin matalampi, hän vastasi Annalle, joka kysyi, mistä he puhuivat.

— Minähän sanoin, että olisi pitänyt kohottaa perustusta, sanoi Anna.

— Niin olisi tietenkin ollut parasta, Anna Arkadjevna, sanoi arkkitehti, — mutta nyt on jo myöhäistä.

— Niin, se kiinnostaa minua kovasti, vastasi Anna Svijazhskille, joka ihmetteli hänen arkkitektonisia tietojaan. — Uudisrakennuksen tulisi olla sopusuhdassa sairaalan kanssa. Mutta se on myöhemmin keksitty ja pantu alulle ilman suunnitelmaa.

Keskusteltuaan arkkitehdin kanssa Vronski tuli taas naisten luo ja vei heidät sisään sairaalaan.

Vaikka ulkona vielä viimeisteltiinkin räystäälistoja ja alakerrassa maalattiin, oli yläkerrassa melkein kaikki jo kunnossa. Noustuaan leveitä kiviportaita ylös he tulivat ensimmäiseen suureen huoneeseen. Seinät olivat marmorinvärisiksi kalkitut, suuret, yksiruutuiset ikkunat olivat jo paikoillaan, ainoastaan parkettilattia oli vielä keskeneräinen, ja neliöitä höyläävät puusepät jättivät työnsä ja vetäisivät siteet pois tukastaan tervehtiäkseen herrasväkeä.

— Tämä on vastaanottohuone, sanoi Vronski. — Tänne tulee lukupulpetti, pöytä ja kaappi eikä mitään muuta.

— Sitten menemme tänne. Älä mene lähelle ikkunaa, sanoi Anna ja koetti, oliko maali jo kuivunut. — Aleksei, maali on jo kuivunut, lisäsi hän.

Vastaanottohuoneesta he tulivat käytävään, missä Vronski selitti heille uudenaikaisen tuuletusjärjestelmänsä. Sieltä hän vei heidät katsomaan marmorisia kylpyammeita ja erikoisjousin varustettuja vuoteita. Sitten hän näytti heille kaikki potilashuoneet, säilytys- ja pesuhuoneet, uudenaikaisen leivinuunin, käytävissä käytettävät työntörrattaat, joilla voi kolisuttamatta kuljettaa tarvittavia tavaroita, ja paljon muuta. Svijazhski kiitteli kaikkea ja esiintyi joka paikassa edistyksen uusimpien saavutusten erikoistuntijana. Dolly vain ihmetteli näitä kaikkia ennennäkemättömiä ihmeitä ja kyseli tarkasti kaikkea, mikä tuotti Vronskille ilmeistä iloa.

— Niin, luulen, että tämä tulee olemaan ainoa täysin ajanmukaisesti järjestetty sairaala koko Venäjällä, sanoi Svijazhski.

— Tuleeko teillä olemaan erillinen synnytysosasto? kysyi Dolly. — Se on tarpeellinen maalla. On usein...

Kohteliaisuudesta huolimatta Vronski keskeytti hänet:

— Tämä ei ole synnytyslaitos, vaan sairaala, joka on avoinna kaikille sairaille paitsi tartuntatautisille, hän sanoi. — Katsokaas tätä... ja hän työnsi Darja Aleksandrovnan eteen äskettäin saapuneen toipilastuolin. — Katsokaahan. Hän istuutui tuoliin ja alkoi itse kuljettaa sitä. — Sairas ei voi kävellä, hän on vielä heikko tai hänen jalkansa ovat kipeät, mutta hän kaipaa raitista ilmaa ja ajelee tällä...

Darja Aleksandrovnana huvitti ja miellytti kaikki, mutta eniten häntä miellytti Vronskin luonnollinen, lapsekas innostus. "Kuinka herttainen, hyvä ihminen", hän ajatteli väliin eikä kuunnellut Vronskin sanoja, katseli vain tätä, tutki tämän ilmettä ja asettui ajatuksissaan Annan sijalle. Hän oli nyt niin

ihastunut tuohon innostuneeseen Vronskiin, että ymmärsi, kuinka Anna oli voinut rakastua häneen.

XXI

— Minä luulen, että ruhtinatar on väsynyt, ja tuskinpa hevoset huvittavat häntä, sanoi Vronski Annalle, joka ehdotti, että mentäisiin hevostalleille, koska Svijazhski halusi nähdä Vronskin uuden orin. — Menkää te, minä saatan ruhtinattaren kotiin, niin saamme vähän puhella, hän sanoi, — jos niin sallitte? hän sanoi Dollylle.

— Hyvin mielelläni. Minulla ei tosiaan ole juurikaan käsitystä hevosista, sanoi Darja Aleksandrovna hiukan ihmetellen.

Hän huomasi Vronskin kasvoista, että tämä tahtoi puhutella häntä kahden kesken. Eikä hän erehtynyt. Heti kun he olivat päässeet pikkuportin kautta takaisin puutarhaan, Vronski vilkaisi Annaan päin ja huomattuaan, ettei tämä enää voinut kuulla eikä nähdä heitä, aloitti:

— Te arvasitte, että minä tahdoin puhua kanssanne, hän sanoi katsoen Dollyyn nauravin silmin. — Minä en erehdy pitäessäni teitä Annan ystävänä. Hän otti hatun päästään ja pyyhki nenäliinallaan yhä kaljummaksi käyvää päätään.

Darja Aleksandrovna ei vastannut mitään, katsahti vain arasti Vronskiin. Kun hän oli jäänyt kahden tämän kanssa, oli hänet äkkiä vallannut pelko: nauravat silmät ja kasvojen ankara ilme pelottivat häntä.

Dollyn mielessä välähteli monenlaisia otaksumia siitä, mistä Vronski aikoi hänelle puhua: "Hän pyytää minua lapsineni tulemaan heille loppukesäksi, ja minun täytyy kieltäytyä; tai hän pyytää minua Moskovassa hankkimaan Annalle sopivaa seuraa... Tai kenties hän puhuu Vasenka Veslovskista ja hänen suhteestaan Annaan. Vai Kittystäkö ja omasta syyllisyydestään?" Hän odotti kaikenlaista ikävää, mutta ei kuitenkaan arvannut Vronskin tarkoitusta.

— Teillä on niin suuri vaikutusvalta Annaan, hän pitää teistä hyvin paljon, hän sanoi, — auttakaa minua.

Darja Aleksandrovna katsoi aran kysyvästi hänen tarmokkaita kasvojaan, jotka milloin kokonaan, milloin osaksi tulivat lehmusten varjosta päivänvaloon, ja odotti miten hän jatkaisi; mutta Vronski kulki äänettömänä hänen rinnallaan piirrellen kepillään vakoja käytävän soraan.

— Koska te olette Annan entisistä ystävättäristä ainoa, joka on uskaltanut tulla meille — minä en ota lukuun ruhtinatar Varvaraa — ymmärrän käyntinne niin, ettette suinkaan ole sillä tahtonut osoittaa pitäväanne meidän asemaamme normaalina, vaan että te, käsittäen tämän tilanteen koko raskauden, yhä pidätte ystävästänne ja tahdotte auttaa häntä. Eikö asia ole niin? kysyi hän katsahtaen Dollyyn.

— Niin, niin, vastasi Darja Aleksandrovna, — mutta...

— Ei, keskeytti Vronski ja pysähtyi unohtaen, että hän siten saattoi noloon asemaan puhetoverinsa, jonka myös täytyi pysähtyä. — Kukaan ei tunne Annan asemaan tukaluutta kipeämmin kuin minä. Ja senhän te ymmärrätte, jos voitte pitää minua ihmisenä, jolla on sydän. Minä olen kaikkeen syypää ja siksi minä tunnen sen niin kipeästi.

— Minä ymmärrän, sanoi Darja Aleksandrovna väkisininkin ihailen hänen sanojensa varmuutta ja vilpittömyyttä. — Mutta juuri siksi, että te tunnette olevanne syypää, te luultavasti kuvittelette asianne pahemmaksi kuin se onkaan, sanoi Dolly. — Seurapiirien keskuudessa hänen asemansa tietenkin on vaikea.

— Suorastaan helvetillinen! sanoi Vronski rypistäen kulmiaan synkästi. — Ei voi kuvitella pahempia henkisiä kärsimyksiä kuin mitä hän sai kokea Pietarissa viipyessämme siellä pari viikkoa... voitte uskoa sen.

— Niin, mutta täällä maalla, niin kauan kuin Anna tai te ette kaipaa seuraelämää...

— Kaipaa sitä! sanoi Vronski ylenkatseellisesti. — Mitä minä sillä teen?

— Niin kauan — ja sitähan voi kestää koko elinikäne — te olette onnellisia eikä teitä häiritse kukaan. Minä näen Annasta, että hän on onnellinen, täysin onnellinen; hän on jo ehtinyt sanoakin sen minulle, sanoi Darja Aleksandrovna hymyillen; ja tuli niin sanoessaan vasten tahtoaan ajatelleeksi, mahtoiko

Anna sentään olla kovin onnellinen.

— Niin kyllä, sanoi Vronski. — Minä tiedän, että hän on kuin vironnut uuteen elämään monien kärsimysten jälkeen; hän on onnellinen. Hän on onnellinen nykyhetkestä. Mutta minä?... Tulevaisuus pelottaa minua... Anteeksi, tahdotteko kävellä?

— Minulle on yhdentekevää.

— Istutaan sitten tähän.

Darja Aleksandrovna istuutui lehtokujan kulmassa olevalle penkille. Vronski pysähtyi hänen eteensä.

— Minä näen, että hän on onnellinen, Vronski toisti, ja epäilyksistä, oliko Anna tosiaan onnellinen, tuli entistä voimakkaampana Darja Aleksandrovnan mieleen. — Mutta kauanko tällaista voi jatkua? On kokonaan eri asia, olemmeko tehneet oikein vai väärin; mutta arpa on heitetty, hän sanoi siirtyen venäjämäisestä ranskan kieleen, — ja me olemme iäksi sidotut yhteen. Kaikkein pyhimät rakkauden siteet liittävät meitä toisiimme. Meillä on lapsi ja ehkä saamme lisääkin lapsia. Mutta laki ja meidän asemamme ovat sellaiset, että ne tuottavat tuhansia sotkuja, joita hän, levätessään koko sielullaan kaikkien kärsimystensä ja koettelemustensa jälkeen, ei näe eikä tahdo nähdä. Ja sen voi kyllä ymmärtää. Mutta minä en voi olla niitä näkemättä. Minun tyttäreni on lain mukaan Kareninin eikä minun. En siedä tällaista valheellisuutta! hän sanoi tehden kädellään tarmokkaan, torjuvan eleen ja katsahtaen Darja Aleksandrovnaan synkästi ja kysyvästi.

Darja Aleksandrovna vain katsoi häneen eikä vastannut mitään. Vronski jatkoi:

— Jos huomenna syntyy poika, minun poikani, on hänkin lain mukaan Karenin; hän ei peri minun nimeäni eikä omaisuuttani, ja olipa meidän perhe-elämämme kuinka onnellista hyvänsä ja olipa meillä lapsia kuinka paljon tahansa, minun ja heidän välillään ei ole mitään yhdistävää sidettä. He ovat Karenineja. Voitteko käsittää, miten tukala ja kauhea asemani on! Minä olen koettanut puhua siitä Annalle. Se hermostuttaa häntä. Hän ei ymmärrä enkä minä voi sanoa hänelle kaikkea. Asiaa voi katsoa vielä toiseltakin puolen. Minä olen onnellinen, onnellinen hänen rakkaudestaan, mutta minulla täytyy olla työtä. Minä olen löytänyt täällä työskenteluni, ylpeilen siitä ja pidän sitä entisten toverieni hovi- ja virkatehtäviä ylevämpänä toimintana. Enkä varmasti vaihda työtäni heidän työhönsä. Minä työskentelen täällä pysyen paikoillani ja olen onnellinen ja tyytyväinen, emmekä me mitään muuta kaipaa onneksemme. Minä pidän tästä työstä. Cela n'est pas un pis-aller[54], päinvastoin...

Darja Aleksandrovna huomasi, että Vronski hieman sekosi ajatuksissaan, eikä hän oikein ymmärtänyt tämän syrjähyppyn tarkoitusta. Hän tunsi kuitenkin, että Vronski nyt, alettuaan puhua sydämenasioistaan, joista hän ei voinut suoraan puhua Annalle, tahtoi sanoa kaiken sanottavansa ja että kysymys hänen toiminnastaan täällä maalla kuului samaan sydämenosastoon kuin kysymys hänen suhteestaan Annaan.

— Niin, mutta ei siinä kaikki, sanoi Vronski havahtuen mietteistään. — Pääasia työssä on varma tieto siitä, etteivät minun tekoni kuole minun mukani, että minulla tulee olemaan perillisiä, — mutta sitä varmuutta ei minulla ole. Kuvitelkaa sen ihmisen asemaa, joka tietää edeltä käsin, että hänen ja hänen rakastamansa naisen lapsia ei tulla pitämään hänen lapsinaan, vaan jonkun toisen, joka vihaa heitä eikä tahdo tietää heistä mitään. Onhan se kauheata!

Vronski vaikenä nähtävästi syvästi liikuttuneena. — On tietysti, minä ymmärrän sen. Mutta mitä Anna sille voi? kysyi Darja Aleksandrovna.

— Niin, minä tulen nyt siihen, mihin olen tällä keskustelullamme pyrkinyt, sanoi Vronski koettaen tyyntä mieltään. — Anna voi, se riippuu hänestä... Jo sitäkin varten, että voisi hallitsijalta pyytää oikeutta lapsen adoptointiin, on avioero välttämätön. Ja se riippuu Annasta. Hänen miehensä oli aikanaan suostuvainen eroon, ja teidän puolisonne oli jo saada asian järjestetyksi. Minä tiedän, että hän suostuisi nytkin, kun hänelle vain kirjoitaisi. Hänhän vastasi silloin suoraan, että jos Anna haluaa sitä, hän ei tahdo kieltää. Tietenkin se on niitä farisealaisia julmuuksia, lisäsi hän synkästi, — joita vain sellaiset sydämettömät ihmiset voivat tehdä. Hän tietää, kuinka paljon jokainen muisto hänestä kiusaa Annaa ja tietäen sen vaatii tältä kirjettä. Minä kyllä käsitan, että se on Annalle piinallista. Mutta syyt ovat niin tärkeät, että täytyy passer pardessus toutes ces finesses de sentiment. Il y va du bonheur et le l'existence d'Anna et ses enfants[55]. En puhu itsestäni, vaikka kärsinkin, kärsin kovasti, hän sanoi, ja hänen ilmeestään kuvastui uhka sitä ihmistä kohtaan, joka oli hänen kärsimyksensä syy. — Niin, ruhtinatar, takerrun teihin häpeämättä, kuin pelastuksen enkeliin. Auttakaa minua, koettakaa saada hänet kirjoittamaan sille miehelle ja vaatimaan avioeroa.

— Kyllä, tietysti, sanoi Darja Aleksandrovna muistaen elävästi viimeisen keskustelunsa Kareninin kanssa. — Kyllä, tietysti, toisti hän päättävästi muistaessaan Annan.

— Käyttäkää vaikutusvaltaanne, koettakaa saada hänet kirjoittamaan. Minä en tahdo ja tuskinpa voisinkaan puhua hänelle siitä.

— Hyvä, minä puhun. Mutta miksi hän ei itse ajattele sitä? sanoi Darja Aleksandrovna, ja Annan uusi, outo silmiensivistämistapa tuli taas äkkiä hänen mieleensä. Ja hän muisti, että Anna siristeli silmiään juuri silloin, kun tuli kysymys hänen elämänsä aremmista sisäisistä puolista. "Aivan kuin hän siten koettaisi päästä näkemästä elämänsä kaikkia puolia", ajatteli Dolly. — Puhun varmasti, sekä itseni että hänen takiaan, sanoi Darja Aleksandrovna vastauksena Vronskin kiitolliseen ilmeeseen.

He nousivat ja lähtivät kotiin.

XXII

Kun Anna kotiin tultuaan tapasi Dollyn, hän katsoi tätä tarkasti silmiin ikään kuin udellen, mitä Vronski oli hänelle puhunut, mutta ei kysynyt mitään.

— Pian on varmaan jo aika mennä päivälliselle, sanoi Anna. — Emme ole vielä oikein ehtineet nähdäkään toisiamme. No, juttelemme sitten illalla. Olemme kaikki lianneet itsemme siellä rakennuksella.

Dolly meni huoneeseensa ja häntä nauratti. Hänellä oli jo paras puku yllään eikä hän voinut vaihtaa sitä enää mihinkään; mutta valmistautuakseen jollain tavoin päivällistä varten hän pyysi kamarineitoa puhdistamaan vaatteet, otti uudet kalvosimet ja pani pitsikoristeiden päähänsä.

— Tätä enempää en voinut tehdä, hän sanoi hymyillen Annalle, joka tuli häntä vastaan jo kolmannessa, taaskin tavattoman yksinkertaisessa puvussa.

— Niin, me keikaroimme täällä aika lailla, Anna sanoi ikään kuin pyytäen anteeksi liikaa hienouttaan. — Aleksei on niin iloinen tulostasi. Hän on suorastaan rakastunut sinuun, lisäsi hän. — Mutta etkö sinä ole väsynyt?

Ennen päivällistä ei ollut enää aikaa jutteluun. Astuessaan ruokasaliin he tapasivat siellä jo ruhtinatar Varvaran ja pitkiin takkeihin pukeutuneet herrat. Arkkitehti oli hännystäkissa. Vronski esitteli vieraalle lääkärin ja tilanhoitajan. Arkkitehdin hän oli esitellyt jo sairaalassa.

Lihava hovimestari, jonka pyöreät, parrattomat kasvot kiilsivät kilpaa hänen tärkätyn valkean solmukkeensa kanssa, ilmoitti että pöytä oli katettu, ja naiset nousivat. Vronski pyysi Svijazhskia tarjoamaan kätensä Annalle ja itse hän saattoi Dollyn pöytänsä. Veslovski ehti ennen Tushkevitchia tarjota kätensä ruhtinatar Varvaralle, ja paria vaille jääneet Tushkevitchin tilanhoitaja, arkkitehti ja lääkäri tulivat heidän jäljessään.

Päivällinen, ruokasali, astiasto, palvelus, ruoat ja viinit vastasivat täysin muualla talossa vallitsevaa ylellisyyttä, ja näyttivät jopa voittavan sen komeudessa ja uutuudessa. Darja Aleksandrovna tarkkaili tuota komeutta emännän katsein, ja vaikkei hän aikonutkaan soveltaa sitä omaan talouteensa — sen verran kaukana se oli hänen elämäntavastaan —, syventyi hän väkisinkin ajattelemaan, mistä se kaikki oli peräisin ja kuka sen kaiken teki. Vasenka Veslovski, Stiva, Svijazhski ja monet muut hänen tuntemansa ihmiset eivät koskaan ajatelleet näitä asioita, vaan pitäytyivät siinä jokaisen kunnan isännän vierailleen uskottelemassa käsityksessä, että talon aineellinen hyvinvointi on syntynyt itsestään ilman pienintäkään vaivannäköä isännältä. Darja Aleksandrovna tiesi, ettei edes lasten aamiaisvelli tullut ilmaiseksi ja että näin monimutkainen ja komea päivällinen vaati erityistä, huolellista harkintaa. Siitä, miten Vronski silmäili pöytää, miten hän antoi merkkejä hovimestarille ja kysyi Darja Aleksandrovnalta, kumpaaako saisi tarjota, botvinjaa[56] vaiko lihalientä, Darja Aleksandrovna huomasi, että isäntä itse valvoi ja piti huolen kaikesta. Nähtävästi Anna ei ollut siihen osallinen sen enempää kuin Veslovskikaan. Hän, Svijazhski, ruhtinatar Varvara ja Veslovski olivat siinä suhteessa yhtäläillä vieraita, jotka käyttivät iloisesti hyväkseen sitä, mitä heille tarjottiin.

Anna toimi emäntänä ainoastaan sikäli, että ohjasi keskustelua. Tämä tehtävä oli sangen vaativa: pienen pöydän ympärillä istui täysin eri maailmaan kuuluvia henkilöitä kuten tilanhoitaja ja arkkitehti, jotka koettivat vain olla näyttämättä tottumattomuuttaan pöydässä vallitsevaan ylellisyyteen eivätkä osanneet ottaa pitemmälti osaa yleiseen keskusteluun, mutta Anna suoriutui tilanteesta tavallisella tahdikkuudellaan, hienosti, luontevasti, vieläpä iloisestikin.

Kun oli ensin puhuttu siitä, miten Tushkevitch ja Veslovski olivat soudelleet kahden, Tushkevitch alkoi kertoa Pietarin pursiklubin viime kilpailusta. Mutta ensimmäisen vaitiolon koittaessa Anna kääntyi arkkitehdin puoleen saadakseen hänetkin mukaan keskusteluun.

— Nikolai Ivanovitsh ihmetteli kovasti, hän sanoi puhuen Svijazhskista, — kuinka uusi rakennus on edistynyt siitä asti kun hän viimeksi oli täällä: mutta minä käyn joka päivä katsomassa rakennusta ja ihmettelen joka kerta, miten se edistyy.

— Herra kreivin kanssa on hyvä työskennellä, sanoi arkkitehti hymyillen. Hän oli arvonsa tunteva, kohtelias ja tyyni mies. — Ei ole mitään lääninviranomaisia jarruttamassa. Ne laatisivat kokonaisen riisin asiakirjoja siitä, mistä me selviämme parilla kolmella sanalla.

— Amerikkalaiset tavat, huomautti Svijazhski hymyillen.

— Niin, siellä rakennetaan järkiperaisesti...

Keskustelu siirtyi Yhdysvaltojen hallintoviranomaisten väärinkäytöksiin, mutta Anna suuntasi sen kohta toiseen aiheeseen saadakseen tilanhoitajankin mukaan.

— Oletko koskaan nähnyt elonkorjuukonetta? Anna kysyi Darja Aleksandrovnalta. — Me tulimme juuri sitä katsomasta, kun sinä tulit. Minäkin näin sen ensimmäisen kerran.

— Kuinka se toimii? kysyi Dolly.

— Aivan kuin sakset. Lauta ja paljon pieniä saksia. Tällä tavoin.

Anna otti veitsen ja haarukan kauniisiin, valkeisiin ja sormusten koristamiin käsiinsä ja alkoi esittää koneen toimintaa. Hän tajusi kyllä, ettei hänen selityksistään varmaankaan voisi käsittää mitään, mutta hän tiesi puhuvansa miellyttävästi ja käyttävänsä siroasti kauniita käsiään ja jatkoi selittelyään.

— Pikemminkin ne muistuttavat kynäveitsiä, sanoi Veslovski katsoen ihastuneena Annaan.

Anna hymyili tuskin huomattavasti, mutta ei vastannut mitään. — Eivätkö ne olekin kuin sakset, Karl Fjodorovitsh? kääntyi hän tilanhoitajan puoleen.

— Oo jaa, vastasi saksalainen. — Es ist ein ganz einfaches Ding[57], ja alkoi selittää koneen rakennetta.

— Vahinko, ettei kone samalla sido. Minä näin Wienin näyttelyssä koneen, joka myös sito rautalangalla, sanoi Svijazhski. — Sellaiset olisivat edullisempia.

— Es kommt drauf an... Der Preis vom Draht muss ausgerechnet werden[58]. Ja äänettömyydestään herätetty saksalainen kääntyi Vronskin puoleen. — Das lässt sich ausrechnen, Erlaucht[59] Ja saksalainen pani jo käden povitaskuunsa ottaakseen esiin lyijykynän ja muistikirjan, johon hän teki laskunsa, mutta malttoi mielensä, kun näki Vronskin kylmän katseen ja muisti istuvansa ruokapöydässä. — Zu kompliziert, macht zu viel Klopots[60], päätteli hän.

— Wünscht man Dochots, so hat man auch Klopots[61], sanoi Vasenka Veslovski pitäen saksalaista pilanaan. J'adore l'allemand[62], kääntyi hän taas hymyillen Annan puoleen.

— Cessez[63], sanoi Anna leikillisen ankarasti.

— Me luulimme tapaavamme teidät pellolla, Vasili Semjonitsh, Anna sanoi sairaalloisen näköiselle lääkärille, kävittekö siellä?

— Minä kävin siellä mutta livistin pian takaisin, vastasi lääkäri synkän leikillisesti.

— Te olette siis ollut paljon liikkeellä.

— Riittävästi!

— No miten on sen mummon laita? Ei kai se ole lavantautia?

— Ei juuri parempaakaan, vaikkei ihan sitä.

— Kuinka ikävää! sanoi Anna ja osoitettuaan siten kohteliaisuuttaan talon virkailijoille hän kääntyi oman piirinsä puoleen.

— Olisi kyllä ollut vaikea rakentaa konetta teidän selityksenne perusteella, Anna Arkadjevna, sanoi Svijazhski leikillään.

— Kuinka niin? Anna sanoi suu hymyssä, mistä näkyi, että hän tiesi selityksessään olleen jotain viehättävää, minkä Svijazhskikin oli huomannut. Tuo nuorekas keimailu oli Annassa uusi piirre, joka ihmetytti Dollyä.

— Mutta sen sijaan Anna Arkadjevnulla on ihmeteltävät tiedot arkkitehtuurissa, sanoi Tushkevitch.

— Eilenkin minä kuulin Anna Arkadjevnan puhuva kattoansaista ja vuoliaisista, sanoi Veslovski.

— Mikä ihme se on, kun saa niin paljon nähdä ja kuulla, sanoi Anna.

— Te ette varmaankaan tiedä edes mistä taloja tehdään?

Darja Aleksandrovna huomasi, ettei Anna oikein pitänyt Veslovskin leikittelevästä sävystä tämän puhutellessa häntä, mutta tavallaan hän kuitenkin itse antoi tukea tuolle keveälle liehittelylle.

Vronski menetteli siinä asiassa aivan toisin kuin Levin. Hän piti nähtävästi Veslovskin puheita aivan merkityksettöminä ja leikillään yllytti tätä itsekin.

— No sanokaapas, Veslovski, millä kivet liitetään yhteen?

— Tietysti sementillä.

— Bravo! Ja mitä on sementti?

— Jonkinlaista velliä... ei, kittiä, sanoi Veslovski saaden kaikki nauramaan.

Keskustelu sujui nyt isäntäväen ja varsinaisten vieraiden kesken. Lääkäri, arkkitehti ja tilanhoitajan olivat synkkinä vaiti. Puheensorina oli taukoamaton, ja väliin jotakuta läsnäolijoista hipaistiin arkaan kohtaan. Kerran niin kävi Darja Aleksandrovnallekin, ja se sai hänet punastumaan ja kiivastumaan niin, että jälkeensä hän häpesi itseään. Svijazhski oli alkanut puhua Levinistä ja kertoa hänen omituisista mielipiteistään, joiden mukaan koneet olivat vain vahingoksi Venäjän maataloudessa.

— Minulla ei ole kunnia tuntea herra Leviniä, sanoi Vronski hymyillen, — mutta luultavasti hän ei ole koskaan nähnyt niitä koneita, jotka hän tuomitsee. Tai jos on nähnyt ja kokeillut joitakin, niin varmaankin sellaisia, jotka ovat venäläistä eikä ulkomaista tekoa. Ja mitä mielipiteitä niistä silloin voi muodostaa?

— Turkkilaisia mielipiteitä, huomautti Veslovski hymyillen Annalle.

— Minä en kykene puolustamaan hänen mielipiteitään, sanoi Darja Aleksandrovna sävähtäen punaiseksi, — mutta sen minä voin sanoa, että hän on hyvin sivistynyt ihminen, ja jos hän olisi läsnä, hän kyllä tietäisi mitä vastata; mutta minä en osaa.

— Minä pidän hänestä paljon, ja me olemme hyvät ystävykset keskenämme, sanoi Svijazhski. — Mais pardon, il est un petit peu toque[64]; hän väittää esimerkiksi, että zemstvot ja rauhantuomarit ovat vallan tarpeettomia, eikä tahdo ottaa mihinkään osaa.

— Se on meidän venäläistä välinpitämättömyyttämme, sanoi Vronski kaataen jääkylmästä karahvista vettä ohueen jalalliseen lasiin. — Ei tunneta, että meidän oikeutemme asettavat meille myös velvollisuuksia, ja siksi ei niitä myöskään tunnusteta olevan.

— Minä en tunne ketään, joka täyttäisi velvollisuutensa tunnollisemmin kuin hän, sanoi Darja Aleksandrovna, jota hermostutti Vronskin ylemmydentuntoinen sävy.

— Minä taas, jatkoi Vronski, jolle tämä kysymys näytti olevan jostain syystä kipeä, — minä taas, millainen muuten lienenkin, olen hyvin kiitollinen kunniasta, jota minulle on osoitettu, kun minut — kiitos Nikolai Ivanovitshin (hän viittasi Svijazhskiin) — on valittu rauhantuomariksi. Kokouksissa käyminen ja talonpojan hevosjutun harkitseminen on minulle yhtä tärkeä velvollisuus kuin mikä muu työ hyvänsä. Ja jos minut valitaan valtuustoon, pidän sitä kunniana. Sehän on ainoa tapa, jolla voin maksaa niistä eduista, joita minulla tilanomistajana on. Ikävä vain, että meillä ymmärretään niin huonosti, mikä merkitys suurtilallisilla tulisi ja voisi olla valtiollisessa ja yhteiskunnallisessa elämässämme.

Darja Aleksandrovna ihmetteli, kuinka tyynen varma Vronski oli asiansa oikeudesta siinä oman pöytänsä ääressä puhuessaan. Hän muisti päinvastaista mieltä olevan Levinin esittävän yhtä varmasti omaa kantaansa omassa pöydässään. Mutta hän piti Levinistä ja oli siksi tämän puolella.

— Teitä, kreivi, on siis lupa odottaa seuraavaan vaalikokoukseen? sanoi Svijazhski. — Mutta täytyy matkustaa aikaisemmin, jos mieli ehtiä sinne kahdeksanneksi päiväksi. Jospa te tekisitte minulle sen kunnian, että tulisitte luokseni.

— Mutta minäpä olen hiukan samaa mieltä sinun lankosi kanssa, sanoi Anna hymyillen, — joskaan en ole yhtä jyrkkä, lisäsi hän hymyillen. — Minä pelkään, että meille on viime aikoina karttunut liikaa noita yhteiskunnallisia velvollisuuksia. Kuten ennen oli niin paljon virkamiehiä, ettei missään asiassa päässyt eteenpäin ilman niitä, niin nyt on yhtä paljon yhteiskunnallisia toimihenkilöitä. Aleksei on nyt ollut täällä kuusi kuukautta, ja hän on jo viiden tai kuuden eri toimi- ja lautakunnan jäsen — hän on rauhantuomari ja valamies ja kuuluu holhouslautakuntaan, valtuuskuntaan ja johonkin hevosten jalostusyhdistykseen. Du train que cela va[65], kaikki aika menee siihen. Ja minä luulen, että ne, kun niitä on niin paljon, jäävät pelkäksi muodollisuudeksi. Kuinka monessa paikassa te, Nikolai Ivanovitsh olettekaan jäsenenä? Yli kymmenessä, jollen väärin muista?

Anna puhui leikkisästi, mutta hänen äänensävyistään kuului hermostus. Darja Aleksandrovna, joka seurasi tarkkaavaisesti Annaa ja Vronskia, huomasi sen heti. Hän huomasi myös, että Annan puhuessa Vronskin kasvot saivat äkkiä vakavan ja itsepäisen ilmeen. Nämä huomiot kuten myös se, että ruhtinatar Varvara puheenaihetta vaihtaakseen kiiruhti puhumaan pietarilaisista tuttavista, sekä muisto siitä, kuinka odottamatta Vronski äsken puutarhassa oli siirtynyt puhumaan omasta toiminnastaan, kertoivat Dollylle, että yhteiskunnallista toimintaa koskevaan kysymykseen liittyi jokin Annan ja Vronskin välinen salainen riita.

Päivällinen, viinit, palvelu — kaikki oli hyvää, mutta sellaista, mitä Darja Aleksandrovna oli nähnyt vain päivälliskutsuilla ja muissa juhlissa, joista hän oli jo vieraantunut; kaikki oli yhtä persoonatonta ja pingotettua, ja se tuntui hänestä ikävältä ja painostavalta näin kotioloissa, pienen piirin kesken.

Päivällisen jälkeen istuttiin vähän aikaa parvekkeella. Sitten ruvettiin pelaamaan tennistä. Jakaannuttuaan kahteen joukkueeseen pelaajat asettuivat huolellisesti tasoitetulle ja kitketylle krokettikentälle, kireäksi vedetyn, kullattujen paalujen välisen verkon kahden puolen. Darja Aleksandrovna koetti ottaa osaa peliin, mutta ei pitkään aikaan oppinut ymmärtämään pelin menoa; ja kun hän viimein pääsi siitä selville, hän oli jo niin väsynyt, ettei jaksanut muuta kuin istua ja katsoa toisten pelaamista. Samalla puolella ollut Tushkevitch erosi myös pelistä, mutta toiset jatkoivat. Svijazhski ja Vronski pelasivat hyvin taitavasti ja tosissaan. He seurasivat tarkasti pallon lentoa, juoksivat hätäilemättä ja vitkastelematta sitä vastaan, vahtivat sen pompahdusta ja lennättivät sen sattuvalla ja varmalla mailanlyönnillä verkon toiselle puolen. Veslovski pelasi huonommin kuin muut. Hän hätäili liikaa, mutta piti äänekkäällä ilollaan yllä innostusta peliin. Hän oli kuten toisetkin herrat naisten suostumuksella ottanut takin yltään, ja tuo iso, komea mies valkeine paidanhihoineen, hikisine, punoittavine kasvoineen ja äkkinäisine liikkeineen painui selkeänä katsojan mieleen.

Kun Darja Aleksandrovna sinä iltana paneutui nukkumaan, hän näki ummistaessaan silmänsä Vasenka Veslovskin hyöriskelevän edessään krokettikentällä.

Peli ei huvittanut Darja Aleksandrovnaa. Vasenka Veslovskin ja Annan välinen leikkilinen liehakointi kyllästytti häntä, ja hänestä tuntui luonnottomalta, että aikuiset pelasivat keskenään, ilman lapsia, lasten peliä. Mutta ollakseen turmelematta toisten iloa ja saadakseen paremmin aikansa kulumaan hän liittyi vähän aikaa levättyään uudelleen peliin ja oli olevinaan siitä innostunut. Koko päivän hänestä oli tuon tuostakin tuntunut kuin hän olisi näytellyt häntä itseään parempien näyttelijöiden kanssa ja kuin hänen huono näyttelemisensä olisi turmellut koko asian.

Hän oli aikonut viipyä täällä kaksi päivää. Mutta jo illalla pelin aikana hän päätti seuraavana päivänä lähteä takaisin. Ne tuskastuttavat äidin huolet, joita hän oli niin vihannut tulomatalla, näyttäytyivät nyt, ilman niitä vietetyn päivän jälkeen, kokonaan toisessa valossa ja houkuttelivat häntä luokseen.

Kun Darja Aleksandrovna iltateen ja öisen veneretken jälkeen oli tullut kamariinsa, riisunut vaatteensa ja istuutunut järjestämään ohuita hiuksiaan yökuntoon, hän tunsu suurta kevennystä mielessään.

Hän melkein toivoi, ettei Anna enää olisi tullut hänen luokseen. Hän olisi tahtonut olla yksin omine ajatuksineen.

XXIII

Dolly oli jo paneutumaisillaan vuoteeseen, kun Anna yöpuvussaan tuli huoneeseen.

Päivän kuluessa Anna oli useamman kerran alkanut puhua Dollylle sisimmistä ajatuksistaan ja jäänyt joka kerta ensimmäisiin sanoihin. "Puhutaan niistä sitten, kun pääsemme kahden kesken. Minulla on

niin paljon sanottavaa", hän oli sanonut.

Nyt he olivat kahden, eikä Anna tiennyt mistä puhuisi. Hän istui ikkunan luona ja katseli Dollyä etsien muististaan noita ehtymättömiltä näyttäneitä tärkeitä puheenaiheita eikä tahtonut löytää mitään. Sinä hetkenä hänestä tuntui kuin kaikki olisi jo sanottu.

— No, kuinka Kitty jaksaa? hän sanoi raskaasti huoaten ja katsoen Dollyyn syyllisen näköisenä. — Sanohan, Dolly, todella, eikö hän ole kiukuissaan minulle?

— Kiukuissaan? Ei! sanoi Darja Aleksandrovna hymyillen.

— Mutta kai hän sentään vihaa ja halveksii minua?

— Eikö mitä! Mutta tiedäthän, ettei niitä asioita unohdeta.

— Niin, niin, sanoi Anna kääntyen avointa ikkunaa kohti. — Mutta minun syyntä se ei ollut. Ja kuka oikeastaan on syyllinen? Mitä on syyllinen? Olisiko voinut käydä toisin? Mitä sinä luulet? Olisitko sinä esimerkiksi voinut olla joutumatta Stivan vaimoksi?

— En tosiaan osaa sanoa. Mutta kerrohan sinä...

— Kyllä, kyllä, mutta vielä pari sanaa Kittystä. Onko hän onnellinen? Hänen miehensä sanotaan olevan kunnan mies.

— Se on liian vähän sanottu. Minä ainakaan en tunne parempaa miestä kuin hän.

— Sehän on hauskaa! Oikein hauskaa!

Dolly hymyili.

— Mutta kerrohan nyt itsestäsi. Olisi niin paljon asioita. Mehän puhuimme... Dolly ei tiennyt miten nimittäisi Vronskia. Sekä "kreivi" että "Aleksi Kirillovitsh" tuntui hänestä kankealta.

— Alekseihin kanssa, sanoi Anna, — minä tiedän, että te puhuitte jostain. Mutta minä aion kysyä sinulta suoraan, mitä sinä ajattelet minusta ja minun elämästäni?

— On vaikea niin äkkiä sanoa. En tosiaan tiedä.

— Ei, sano nyt sentään... Sinä olet nähnyt minun elämäni. Mutta älä unohda, että olet nähnyt meidät kesällä, jolloin emme ole yksin... Me tulimme tänne varhain keväällä, asuimme aivan keskenämme ja tulemme tekemään niin vastakin, enkä toivo mitään sen parempaa. Mutta kuvittelehan, että minun pitäisi asua yksin ilman häntä, ja sellaistaahan sattuu... Minä näen kaikesta, että niin tulee useinkin käymään ja että hän tulee olemaan puolet ajasta poissa kotoa, sanoi Anna nousten ja istuutuen lähemmäksi Dollyä. — Minä en tietystikään, keskeytti hän Dollyn, joka aikoi väittää vastaan, — en tietystikään rupea väkisin häntä pidättelemään. Enkä minä estelekään häntä. Pidetään kilpa-ajaja, siellä on hänen hevosiaan, ja hän menee. Ja menköön kun tahtoo. Mutta ajattelehan minun asemaani... Mutta mitäpä siitä kannattaa puhua! Hän hymyili. — Niin, mitä hän sanoi sinulle?

— Hän puhui siitä, mistä minä itse aion sinulle puhua, ja minun on helppo olla hänen asianajajanaan; siitä, eikö olisi mahdollista... Darja Aleksandrovna takelteli sanoissaan, — korjata, parantaa sinun asemaasi... Sinähän tiedät minun kantani... Mutta sittenkin, jos suinkin mahdollista, olisi mentävä naimisiin...

— Siis hankittava avioero? sanoi Anna. — Tiedätkö, että ainoa nainen, joka Pietarissa kävi minua tervehtimässä, oli Betsy Tverskaja. Sinähän tunnet hänet? Au fond c'est la femme la plus dépravée qui existe[66]. Hän eli Tushkevitchin kanssa pettäen miestänsä mitä iljettävimmän Ja hän sanoi minulle, ettei hän tahdo tietää tuttavuudestani niin kauan kuin asemani on laitton. Älä luule, että minä vertaisin sinua häneen... Minä tunnen sinut, rakkaani. Se vain johtui tässä mieleeni... Niin, mitä Aleksi sanoi sinulle? toisti hän.

— Hän sanoi kärsivänsä sinun ja itsensä vuoksi. Sinä kenties sanot sitä itsekkyydeksi, mutta se on luonnollista ja jaloa itsekkyyttä. Hän tahtoi ensinnäkin laillistuttaa tyttärensä ja tulla mieheksesi, jolla olisi täysi oikeus sinuun.

— Voiko kukaan aviovaimo olla siinä määrin orja kuin minä nykyisessä asemassani? keskeytti Anna synkästi.

— Ennen kaikkea hän tahtoi... tahtoi, ettet sinä kärsisi.

— Se on mahdotonta! Entä sitten?

— Ja mikä on kaikkein luonnollisinta: hän tahtoo, että hänen lapsensa saisivat oikean nimensä.

— Mitkä lapset? kysyi Anna katsoen syrjään silmiään siristäen.

— Ani ja tulevat.

— Niistä hän saa olla huoleti: muita lapsia ei minulla tule olemaan.

— Kuinka sinä voit sen niin varmasti sanoa?

— Ei tule, koska minä en tahdo.

Kiihtymyksestään huolimatta Annan ei voinut olla hymyilemättä sille lapsekkaan uteliaisuuden, ihmettelyn ja kauhun ilmeelle, joka kuvastui Dollyn kasvoista.

— Lääkäri sanoi minulle sairauteni jälkeen...

— Onko se mahdollista! sanoi Dolly silmät selällään.

Hän oli saanut kuulla sellaista, jonka laajalle kantavia johtopäätöksiä hän ei heti alkuun voinut selvästi käsittää, mutta tunsi saavansa paljon, paljon miettimisen aihetta.

Tuo tieto, joka äkkiä selitti hänelle kaikki nuo ennen niin arvoitukselliset yksi- ja kaksilapsiset perheet, herätti hänessä niin paljon ajatuksia ja ristiriitaisia tunteita, ettei hän osannut sanoa mitään, katsoi vain Annaan ihmetyksestä suurentunein silmin. Samasta asiasta hän itsekin oli tänne tullessaan haaveillut, mutta saatuaan nyt tietää sen olevan mahdollista, hän oli siitä kauhuissaan. Hän tunsi, että se ratkaisi liian yksinkertaisesti tuon monimutkaisen kysymyksen.

— N'est ce pas immoral[67]? hän sanoi oltuaan hetkisen vaiti.

— Miksi niin? On kai minulla vapaus valita kumpaako tahdon: tahdonko olla raskaana, toisin sanoen sairaana, vai tahdonko pysyä mieheni ystävänä ja toverina olemalla kuitenkin hänen vaimonsa, sanoi Anna tahallisen pintapuolisella ja kevytmielisellä äänensävyllä.

— No niin, miksei, sanoi Darja Aleksandrovna kuunnellen samoja todisteita, joita oli itsekin ajatellut, mutta enää niillä ei ollut entistä vaikutusvoimaa.

— Sinusta ja muista, jatkoi Anna, ikään kuin arvaten Dollyn ajatukset, — asia vielä voi näyttää epäilyksenalaiselta, mutta minun kohdallani se on selvä... Voit varmaan ymmärtää sen. Minä en ole aviovaimo; hän rakastaa minua niin kauan kuin rakastaa. Ja millä minä voin ylläpitää hänen rakkauttaan? Tällä näin?

Hän ojensi valkeat käsivartensa.

Ajatukset ja muistot kiersivät Darja Aleksandrovnan päässä tavattoman nopeasti, kuten kiihtymyksen hetkinä on tavallista. "Minä en", ajatteli hän, "houkutellut Stivaa; hän meni minun luotani toisten luo, ja se ensimmäinen, jonka tähden hän oli uskoton minulle, ei pystynyt pidättämään häntä sillä, että oli aina kaunis ja iloinen. Stiva hylkäsi hänet ja otti toisen. Voikohan Anna sitten sillä saada kreivi Vronskin ajan pitkään pysymään luonaan? Jos Vronski sitä hakee, löytää hän varmaan vieläkin viehättävämpiä ja parempia pukeutumis- ja käytöstapoja. Ja niin valkeat ja sirot kuin hänen paljaat käsivartensa ovatkin, niin kaunis kuin koko hänen täyteläinen vartalonsa onkin, Vronski löytää vieläkin kauniimpia, niin kuin minun inhottava, sääliittävä ja herttainen Stivani."

Dolly huohti vain eikä vastannut mitään. Anna huomasi tuon huoahduksen, joka ilmaisi erimielisyyttä, ja jatkoi selittelyään. Hän tahtoi tuoda esiin sellaisia näkökohtia, jotka tekisivät kaikki vastaväitteet mahdottomiksi.

— Sinä pidät sitä pahana, eikö niin? hän kysyi.

— Mutta ajattele vähän, hän jatkoi. — Sinä unohdat missä asemassa minä olen. Kuinka minä voisin toivoa lapsia? Minä en puhu kärsimyksistä; niitä minä en pelkää. Ajattelehan, mitä minun lapsistani tulisi. Onnettomia raukkoja, joilla olisi vieraan nimi. Jo pelkän syntymänsä vuoksi heidän täytyisi hävetä äitiään ja isäänsä ja koko syntymäänsä.

— Mutta sitä vartenhan avioero juuri onkin välttämätön.

Mutta Anna ei kuunnellut. Hän tahtoi esittää loppuun saakka ne päätelmät, joita hän niin monet kerrat oli toistanut mielellään.

— Miksi minulle on annettu järki, jollen minä käytä sitä siihen, etten tuota maailmaan onnettomia

ihmisiä?

Hän katsahti Dollyyn, mutta ei odottanut vastausta, vaan jatkoi:

— Minä tuntisin itseni aina syylliseksi onnettomien lasteni edessä, hän sanoi. — Jollei niitä ole, ne eivät ainakaan ole onnettomia, ja jos ne ovat onnettomia, olen minä yksin syyppää siihen.

Samantapaisia näkökohtia oli liikkunut Darja Aleksandrovnan mielessä; mutta nyt hän ei niitä ymmärtänyt. "Kuinka voi olla syyllinen sellaisten olentojen edessä, joita ei ole olemassakaan?" mietti hän. Ja yhtäkkiä hänen mieleensä tuli, olisiko hänen lempilapselleen Grishalle ollut parempi, jollei tätä koskaan olisi ollut olemassa? Ja se tuntui hänestä niin oudolta ja hurjalta, että hänen täytyi ravistaa päätään karkottaakseen tuon järjettömien ajatusten sekasotkun pois mielestään.

— Ei, en tiedä, paha se on, hän sanoi vain, vastenmielisyyden ilme kasvoillaan.

— Niin, mutta älä unohda, mitä sinä olet ja mitä minä olen... Ja sitä paitsi, Anna lisäsi ikään kuin tuntien omat runsaat todisteensa sittenkin köykäisiksi Dollyn vähäisten todisteiden rinnalla, — sinun tulee muistaa, etten minä ole nyt samassa asemassa kuin sinä. Sinuun nähden kysymys kuuluu näin: tahdotko olla saamatta useampia lapsia, mutta minuun nähden se kuuluu: tahdonko minä saada lapsia. Ja siinä on suuri ero. Ymmärräthän, etten minä voi toivoa niitä tässä asemassa ollessani.

Darja Aleksandrovna ei väittänyt vastaan. Hän tunsu joutuneensa kauas Annasta; heidän välillään oli kysymyksiä, joista he eivät koskaan voineet tulla yksimielisiksi ja joista oli paras olla puhumatta.

XXIV

— Sitä suuremmalla syyllä sinun pitäisi järjestää asiasi, jos suinkin mahdollista, sanoi Dolly.

— Niin, jos mahdollista, sanoi Anna yhtäkkiä aivan toisenlaisella, hiljaisella ja surullisella äänellä.

— Eikö avioero sitten ole mahdollinen? Minulle on kerrottu, että miehesi olisi suostuvainen.

— Dolly, minä en tahtoisi puhua siitä.

— No, ei puhuta, kiiruhti Darja Aleksandrovna sanomaan huomattessaan kärsivän ilmeen Annan kasvoilla. — Minä vain luulen, että sinä katsot asioita liian synkässä valossa.

— Minäkö? En ollenkaan. Minä olen hyvin iloinen ja tyytyväinen. Etkö ole huomannut, je fais des passions[68]. Veslovski...

— Totta puhuakseni en pitänyt Veslovskin käytöstavasta, sanoi Darja Aleksandrovna koettaen vaihtaa puheenaihetta.

— Oh, mitäs siitä! Se vain hiukan kutkuttaa Alekseita. Veslovski on vielä poikapahanen ja kokonaan minun käsissäni; minä ohjaan häntä kokonaan tahtoni mukaan. Hän on niin kuin sinun Grishasi. Dolly! hän muutti äkkiä puheenaihetta, — sinä sanot minun katselevan asioita liian synkässä valossa. Sinä et voi sitä käsittää. Se on liian kauheata. Minä koetan olla kokonaan katsomatta.

— Mutta minun ymmärtääkseni pitäisi koettaa tehdä kaikki mitä voi.

— Mutta kun ei voi mitään! Sinä neuvot menemään avioliittoon Aleksein kanssa ja sanot, etten minä ajattele sitä. Enkö minä ole sitä ajatellut! hän sanoi, ja puna kohosi hänen kasvoilleen. Hän nousi, oikaisi vartaloaan, huoautti syvään ja alkoi kävellä kevyttä käyntiään edestakaisin lattialla, väliin seisahdellen. — Enkö ole ajatellut? Ei ole päivää eikä tuntia, jona en ajattelisi ja soimaisi itseäni siitä, sillä sen ajattelemisen voi viedä järjen. Voi viedä järjen, toisti hän. — Kun ajattelen sitä, en saa unta ilman morfiinia. No niin. Koetetaan puhua siitä tynnosti. Minulle sanotaan: ottakaa avioero. Mutta ensinnäkään hän ei antaisi minulle sitä. Hän on nyt kreivitär Lidia Ivanovnan vaikutusvallan alla.

Darja Aleksandrovna nojasi tuolin selustaan ja seurasi kärsivän myötätuntoisin kasvoin Annan kävelyä kääntäen päätään sen mukaan.

— Täytyisi yrittää, hän sanoi hiljaa.

— No oletetaan, että minä yrittäisin. Mitä se merkitsisi? esitti hän nähtävästi lukemattomat kerrat

mieltimäänsä ja ulkoa oppimaansa ajatusta. — Se merkitsisi sitä, että minun, joka vihaan häntä, mutta joka silti tunnustan tehneeni väärin häntä kohtaan ja tunnen hänen ylevämielisyytensä, että minun pitäisi alentua kirjoittamaan hänelle... No hyvä, oletetaanpa, että minä voitan itseni ja teen sen. Minä saan joko loukkaavan tai myöntävän vastauksen. No niin, kuvitelkaamme, että hän olisi suostuvainen, Anna oli paraikaa huoneen kauemmassa päässä ja pysähtyi sinne sormeilemaan ikkunaverhoa. — Minä saisin suostumuksen, mutta poi... entä poikani? Häntä ei kuitenkaan annettaisi minulle. Hän kasvaa suureksi minun hylkäämäni isän luona ja oppii halveksimaan minua. Voitko käsittää, että minä rakastan kahta olentoa luullakseni yhtä paljon ja kumpaakin enemmän kuin itseäni — Serjozhaa ja Alekseita.

Hän tuli keskelle huonetta ja pysähtyi Dollyn eteen kädet rintaansa vasten painettuina. Valkeassa yönötussaan hän näytti erityisen pitkältä ja rotevalta. Hän painoi päänsä alas ja katseli sädehtivin, kostein silmin kulmiensa alta pientä, laihaa Dollyä, joka näytti niin sääliäväältä istuessaan siinä paikatussa yönötussaan ja yömyssyssään, kiihtymyksestä vavahdellen.

— Vain näitä kahta olentoa minä rakastan, ja toinen tekee mahdottomaksi toisen. Minä en voi saattaa heitä yhteen, ja se on ainoa kaipuuni. Ja kun niin ei voi tehdä, on kaikki yhdentekevää. Kaikki, kaikki on yhdentekevää. Joskus tämä päättyy, ja siksi minä en voi enkä halua puhua siitä. Älä siis syytä äläkä tuomitse minua mistään. Sinä et voi viattomassa puhtaudessaasi ymmärtää kaikkea sitä, minkä vuoksi minä kärsin.

Hän tuli Dollyn luo, istui hänen viereensä ja otti häntä kädestä katsoen häntä syyllisen näköisenä silmiin.

— Mitä sinä mietit? Mitä sinä ajattelet minusta? Älä halveksi minua. Minä en ansaitse halveksuntaa. Olen nimenomaan onneton. Jos kuka on onneton, niin minä, hän sanoi, käänsi kasvonsa pois ja hyrähti itkemään.

Jäätyään yksin Dolly rukoili ja paneutui vuoteeseen. Hän oli sydämensä pohjasta säälinyt Annaa keskustellessaan tämän kanssa; mutta nyt hän ei saanut ajatuksiaan pysymään tässä. Koti ja lapset tulivat hänen mieleensä erityisen kutsuvina ja viehättävinä ja jonkin uuden valon kirkastamina. Hänen oma maailmansa tuntui hänestä nyt niin kallisarvoiselta ja rakkaalta, ettei hän olisi mistään hinnasta tahtonut viettää toista päivää erossa siitä, ja siksi hän päätti varmasti lähteä huomenna paluumatkalle.

Sillä välin Anna palasi kamariinsa, otti viinilasin, kaatoi siihen muutaman tipan lääkettä, jossa oli huomattava määrä morfiinia, joi sen ja istuttuaan jonkin aikaa liikkumattomana lähti tyyneenä ja iloisena makuuhuoneeseen.

Kun hän astui sisään, Vronski katsoi häneen tarkasti hakien jälkiä siitä keskustelusta, jonka hän arvasi tapahtuneen Dollyyn huoneessa, koska Anna oli viipynyt siellä niin kauan. Mutta hän ei löytänyt Annan kiihkeän hillitystä ja jotain salaavasta ilmeestä mitään muuta kuin tutun, yhä kiehtovan kauneuden, tietoisuuden siitä ja halun vaikuttaa häneen. Vronski ei tahtonut kysyä, mitä he olivat puhuneet, vaan toivoi Annan itsensä ottavan asian puheeksi. Mutta Anna sanoi vain:

— Olen hyvilläni siitä, että pidät Dollystä. Etkö pidäkin?

— Minähän olen tuntenut hänet jo kauan. Hän on luullakseni oikein hyväluontoinen, mais excessivement terre-à-terre.[69] Olen kuitenkin hyvin iloinen hänen tulostaan.

Vronski otti Annaa kädestä ja katsoi häntä kysyvästi silmiin. Anna käsitti hänen katseensa toisin ja hymyili vastaan.

* * * * *

Seuraavana aamuna Darja Aleksandrovna laittautui kotimatikalle isäntäväen hartaista pyynnöistä huolimatta. Levinin kuski ajoi sekavärisen valjakkonsa vetämät, kuomustaan paikatut vaunut hiekoitetulle pihalle, katetun pääoven eteen, ja näytti vanhassa kauhtanassaan ja virkaheitossa lakissaan perin synkältä ja päättäväiseltä.

Darja Aleksandrovnalla oli epämiellyttävä olo, kun hän hyvästeli ruhtinatar Varvaran ja herrat. Päivän yhdessäolon jälkeen sekä hän että talonväki tunsivat, etteivät he sopineet yhteen ja että oli parempi pysytellä erillään. Vain Anna oli suruissaan. Hän tiesi, että Dollyn lähdettyä ei enää kukaan tulisi nostattamaan hänen sielussaan niitä tunteita, jotka Dolly oli tulollaan herättänyt. Niiden herättäminen tuotti hänelle kipua; mutta hän tiesi kuitenkin, että ne olivat hänen sielunsa paras osa ja että se puoli hänen sielussaan oli kasvamassa nopeasti umpeen siinä elämässä, jota hän eli.

Päästyään avarille pelloille Darja Aleksandrovna tunsu mielensä keventyneeksi ja aikoi kysyä miehiltä, miten nämä olivat viihtyneet Vronskin luona, kun kuski Filipp yhtäkkiä sanoi:

— Rikkaita ovat, rikkaita, mutta tuskin kolmea mittaa hevoselle kauroja piisasi. Jo hyvän aikaa ennen kukonnousua oli joka jyvä lopussa. Mihinkäs se riittää? Ei muuta kuin maistiaisiksi. Meillä sitä annetaan vieraan hevoselle niin paljon kuin syödä jaksaa.

— Saita herra, vahvasti kirjanpitäjä.

— No mitäs hevosista piditte? kysyi Dolly.

— Hevoset ovat hyvät. Ja ruoka on hyvä. Mutta ikäväpä tahtoi tulla, Darja Aleksandrovna; en tiedä miten teistä, hän sanoi kääntäen Dollyä kohti kauniit, hyväntahtoiset kasvonsa.

— Niin tuntui minustakin. Luuletteko, että ehdimme illaksi kotiin?

— Onhan se ehdittävä.

Palattuun kotiin, missä kaikki oli hyvin, Darja Aleksandrovna kertoili innostuneena matkastaan, hyvästä vastaanotosta, Vronskien elämän komeudesta ja aistikkeudesta ja heidän hauskoista huvituksistaan eikä antanut kenenkään sanoa sanaakaan heitä vastaan.

— Vasta kun tuntee heidät molemmat hyvin — Vronskia itseään minä opin nyt enemmän tuntemaan —, voi ymmärtää, miten herttaisia ja liikuttavia he ovat, Dolly puhui täysin vilpittömästi unohtaen kokonaan sen epämääräisen tyytymättömyyden ja nolouden tunteen, joka oli vaivannut häntä vierailun aikana.

XXV

Yhä samoissa olosuhteissa eläen ja tekemättä mitään avioeron hankkimiseksi Vronski ja Anna olivat viettäneet maalla koko kesän ja osan syksyä. He olivat päättäneet olla lähtemättä mihinkään; mutta mitä pitemmälle syksy ehti ja mitä kauemmin he elivät keskenään, ilman vieraita, sitä selvemmäksi heille kävi, etteivät he kestäisi tätä elämää ja että muutos oli välttämätön.

Pinnalta katsoen heidän elämänsä näytti vastaavan vaativimpiakin toiveita. Olihan talossa kaikkea kyllä, oli terveyttä, oli lapsi, ja heillä kummallakin oli omat askareensa. Anna huolehti ulkonäöstään samoin kuin vieraidenkin aikana ja lueskeli paljon romaaneja sekä muodissa olevia vakavampiakin kirjoja. Hän tilasi kaikki ne kirjat, joita kiiteltiin hänelle tulevaisissa ulkomaisissa sanoma- ja aikakauslehdissä, ja luki ne tarkkaan läpi niin kuin ainoastaan yksinäisyydessä luetaan. Lisäksi hän tutki kirjoista ja ammattilehdistä kaikkia niitä asioita, joita Vronski harrasti, joten Vronski sai usein turvautua hänen tietoihinsa maanviljelys- ja rakennusasioissa, vieläpä hevoshoittoa ja urheiluakin koskevilla kysymyksillä. Vronski ihmetteli hänen tietojaan ja muistiaan, mutta ei aluksi uskaltanut täydellisesti luottaa niihin; silloin Anna tavallisesti näytti hänelle kirjoista saman vastauksen.

Sairaalan järjestelytyöt kuuluivat myös Annan harrastuksiin. Siellä hän ei ainoastaan auttanut, vaan keksi ja järjesteli itse monia asioita. Mutta hänen päähuolenpitonsa kohdistui kuitenkin häneen itseensä, siihen, missä määrin hän oli Vronskille rakas ja miten saattoi korvata tälle kaiken sen, minkä tämä oli jättänyt taakseen. Vronski antoi kyllä arvoa sille, että Anna tahtoi kaikessa miellyttää ja palvella häntä, mutta samalla häntä vaivasivat ne rakkauden verkot, joihin Anna koetti hänet kietoa. Mitä pitemmän aikaa kului, sitä useammin Vronski näki itsensä kiedottuna noihin verkkoihin ja sitä enemmän hän halusi, jos nyt ei päästä niistä, niin koetella, eivätkö ne häirinnee hänen vapauttaan. Jollei olisi ollut tuota yhä kasvavaa vapaudenhalua ja kohtauksia, jotka toistuivat joka kerran, kun hänen oli lähdeävä kaupunkiin kokoukseen tai kilpa-ajoihin, Vronski olisi ollut täysin tyytyväinen elämäänsä. Hänen valitsemansa osa, sellaisen rikkaan maanomistajan osa, jollaisten oli määrä muodostaa Venäjän ylimystön ydinjoukko, oli hänen maalla viettämänsä puolen vuoden aikana tuottanut hänelle yhä kasvavaa tyydytystä. Ja hänen asiansa, jotka kiinnostivat häntä yhä enemmän, luistivat hyvin. Huolimatta niistä suunnattomista rahasummista, joita meni sairaalaan, koneisiin, Sveitsistä tilattuihin lehmiin ja paljooon muuhun, hän oli varma siitä, että hänen varallisuutensa oli tästä vain lisääntynyt. Kun oli kyse tuloista, metsän, viljan ja villan myynnistä tai maan vuokraamisesta, Vronski oli kova kuin piikivi ja osasi ottaa hyvän hinnan. Suuremmissa maatalousasioissa Vronski noudatti sekä tällä että muilla tiloillaan mitä tavallisimpia ja vaarattomimpia menettelytapoja ja oli erittäin säästeliäs ja tarkka taloudellisissa pikkuseikoissa. Niin taitavasti ja ovelasti kuin saksalainen tilanhoitaja viekoittelikin häntä ostoksiin, tehden kaikki arviolaskunsa niin, että ensin näytti aina tarvittavan paljon suurempia summia ja vasta sitten harkittaessa ilmeni, että saman voi tehdä paljon halvemmalla ja hyötyä siitä heti, Vronski ei taipunut. Hän kuunteli ja kyseli tarkasti ja myöntyi

tilanhoitajan ehdotukseen vain silloin, kun oli kysymyksessä jokin Venäjällä vielä tuntematon uutuus, joka saattoi herättää ihmettelyä. Eikä hän hyväksynyt suuria menoeriä kuin silloin, jos hänellä sattui olemaan ylimääräistä rahaa, ja tällöinkin hän piti tarkkaa huolta siitä, että tavara oli hyvää.

Lokakuussa pidettiin aateliston vaalipäivät Kashinin läänissä, jossa Vronskin, Svijazhskin ja Koznyzevin maatilat ja pieni osa Levinin tiluksia olivat.

Nämä vaalipäivät olivat monista syistä yleisen huomion kohteena. Niistä oli puhuttu paljon ja niihin oli valmistauduttu innokkaasti. Monet pietarilaiset, moskovalaiset ja ulkomaalaiset, jotka eivät olleet koskaan käyneet aateliston kokouksissa, saapuivat katsomaan näitä vaalipäiviä.

Vronski oli jo kesällä sanonut Svijazhskille tulevansa kokoukseen.

Vähän ennen vaalipäivien alkua saapui Svijazhski, joka kävi usein Vronskin luona, Vozdvizhenskojeen häntä hakemaan.

Edellisenä päivänä Vronskin ja Annan kesken oli ollut vähällä syntyä riita Vronskin matkan vuoksi. Oli meneillään yksitoikkoinen syksyn aika, joka tuntui maalla kovin painostavalta, ja siksi Vronski arvatessaan, että tulisi riita, oli ilmoittanut Annalle matkastaan ankaramman ja kylmemmän näköisenä kuin koskaan ennen. Mutta hänen hämmästyksensä Anna oli ottanut tiedon vastaan hyvin tyynesti ja kysynyt vain, koska hän palaisi. Vronski oli katsonut Annaa tarkasti silmiin käsittämättä tuota tyyneyttä. Mutta Anna oli vain hymyillyt. Vronski tiesi, että Anna osasi sulkeutua itseensä ja teki sen tavallisesti silloin, kun oli päättänyt jotain eikä kertonut hänelle suunnitelmiaan. Vronski pelkäsi sitä; mutta hän tahtoi niin kovasti välttää kohtauksia, että oli uskovinaan Annan järkevyyteen, ja osaksi hän siihen todella uskoikin, koska niin teki mieli tehdä.

— Toivottavasti sinulle ei tule ikävä?

— Toivottavasti ei, Anna sanoi. — Minä sain eilen kirjalaatikon Gautier'ltä. Ei minulle tule ikävä.

"Hän tahtoo koettaa tuota sävyä. Sitä parempi", ajatteli Vronski, "eipähän ole aina yhtä ja samaa."

Siispä Vronski lähti vaalipäiville pyytämättä ja saamatta Annalta avomielistä selitystä. Koskaan ennen he eivät olleet eronneet toisilleen avautumatta. Se huolestutti Vronskia toisaalta, mutta toisaalta hän taas arveli sen olevan hyvä merkki. "Aluksi siinä on jotain epäselvää ja salattua, kuten nyt, mutta sitten hän tottuu. Joka tapauksessa voin antaa hänelle kaiken muun, paitsi miehistä riippumattomuuttani", ajatteli hän.

XXVI

Levin oli muuttanut syyskuussa Moskovaan Kittyn tilan vuoksi. Hän oli jo asunut siellä toimeettomana kokonaisen kuukauden, kun Sergei Ivanovitsh jolla oli Kashinin läänissä maatila ja jota tulevat vaalit suuresti kiinnostivat, pyysi häntä mukaansa vaalipäiville, koska hänelläkin oli siellä äänestys-oikeus. Lisäksi Levinin oli toimitettava Kashinissa eräs hyvin tärkeä holhousta ja lunastusrahoja koskeva asia, jonka hänen ulkomailla asuva sisarensa oli jättänyt hänen valvottavakseen.

Levin epäröi kauan, mutta Kitty, joka oli nähnyt hänen ikävystyvän Moskovassa, neuvoi häntä lähtemään ja tilasi omin päin hänelle aatelispuvun, joka maksoi kahdeksankymmentä ruplaa. Ja nuo juhlapuvusta maksetut kahdeksankymmentä ruplaa olivat pääsyynä siihen, että Levin lähti.

Levin oli jo kuudetta päivää Kashinissa ja kävi joka päivä kokouksessa ajaen samalla sisarensa asioita, jotka eivät ottaneet luontuakseen. Esimiehet olivat vaalipäivillä ja oli mahdoton saada järjestelyksi mitään yksinkertaisinta holhouskunnasta riippuvaa asiaa. Samanlaiset esteet kohtasivat toistakin asiaa, joka koski rahansaantia. Pitkän vaivannäön jälkeen rahat olivat valmiit luovutettavaksi: mutta notaari, mitään kohteliaan ja palvelevaisiin herra, ei voinut antaa talonkia, kun siitä puuttui esimiehen allekirjoitus, ja esimies taas oli vaalipäivillä. Kaikki nämä puuhut, juoksentelu paikasta toiseen, keskustelut noiden kunnan ihmisten kanssa, jotka hyvin ymmärsivät hänen ikävän asemansa, mutta eivät voineet auttaa asiaa, koko tuo pitkä, tulokseton jännitys — tämä kaikki synnytti Levinissä samantapaisen harmillisen voimattomuuden tunteen kuin tahtoessaan unessa käyttää fyysistä voimaa eikä voi. Tämän piinallisen tunteen vallassa hän oli usein puhuessaan erittäin hyväluontoisen asianajajansa kanssa. Tuo asianajaja näytti kyllä tekevän kaiken voitavansa ja panevan koko älynsä liikkeelle auttaakseen häntä pulasta.

"Koettakaapa sitä keinoa", ehdotteli asianajaja milloin mitäkin, "menkää sinne ja sinne", ja hän teki perusteellisen suunnitelman, miten voisi kiertää sen kohtalokkaan seikan, joka oli esteenä kaikelle. Mutta samassa hän lisäsi: "Eivät varmaan päästä; mutta voihan sitä koettaa." Niinpä Levin koetti ja kävi jos missäkin. Kaikki olivat hyviä ja kohteliaita, mutta kierretty vastus tuli loppujen lopuksi taas eteen ja salpasi tien. Kiusallisinta oli, ettei Levin mitenkään voinut käsittää, ketä vastaan hän taisteli ja kenelle oli hyötyä siitä, että hänen asiansa pitkittyi. Sitä ei näyttänyt tietävän kukaan, ei asianajajakaan. Jos Levin olisi voinut ymmärtää sen, niin kuin hän esimerkiksi ymmärsi, miksi rautatieasemalla ei päässyt lippuluukulle muuten kuin asettumalla jonoon, hän ei olisi harmitellut eikä kiusaantunut; mutta syytä niiden esteiden olemassaoloon, joita hän näissä asioissa kohtasi, ei kukaan osannut hänelle selittää.

Mutta Levin oli muuttunut paljon naimisiin mentyään; hän oli kärsivällinen, ja jollei hän aina ymmärtänytään tämän elämän järjestystä, hän päätteli, että varmaan oli joitakin pakottavia seikkoja, joita hän ei tiennyt, ja koetti olla kiukuttelematta.

Myös vaalipäivillä hän pidättyi tuomitsemasta ja kiistelemästä ja koetti mahdollisuuden mukaan päästä perille asioista, joita hänen kunnioittamansa rehelliset ja hyvät ihmiset niin vakavina ja innostuneina pohtivat. Naimisiinmenonsa jälkeen Levin oli havainnut elämässä niin paljon uusia, vakavia puolia, jotka ennen pinnalta katsottuina olivat näyttäneet joutavilta, että hän oletti vaalipäivilläkin olevan vakavaa merkitystä ja koetti löytää sen.

Sergei Ivanovitsh oli selittänyt hänelle, mikä tärkeä uudistus näillä vaalipäivillä oli suunniteltu tapahtuvaksi. Lääninmarsalkka Snetkov, josta lain mukaan riippui moni tärkeä yhteiskunnallinen asia, kuten holhouslaitos, aateliston rahastot, tyttö-, poika- ja sotilaskoulut, kansanvalistus ja zemstvolaitos, oli vanhanaikainen, suuren omaisuutensa kuluttanut aatelisherra, tavallaan kylläkin hyvä ja rehellinen, mutta kokonaan ajastaan jälkeen jäänyt mies. Hän piti kaikessa aateliston puolta, vastusti kansanvalistusta ja koetti antaa zemstvolle, jolla oli määrä olla niin merkittävä rooli, säätylaitoksen luonteen. Hänet oli välttämättä vaihdettava uuteen, nuorempaan, nykyaikaiseen, pystyvään mieheen, ja asiat oli järjestettävä niin, että voitaisiin hyödyntää kaikki itsehallinnolliset edut, joihin aateliston — ei aatelistona, vaan zemstvon osana — saamat oikeudet antoivat mahdollisuuden. Rikkaalla Kashinin läänillä, joka oli aina ollut toisten edelläkävijänä, oli nyt käytettävänä sellaisia voimia, että jos asia nyt täällä ajettaisiin oikein, se voisi olla hyvänä esikuvana koko Venäjälle. Siksi koko asialla oli suuri merkitys. Lääninmarsalkaksi Snetkovin sijaan ajateltiin joko Svijazhskia tai entistä professori Nevedovskia, joka oli harvinaisen viisas mies ja Sergei Ivanovitshin hyvä ystävä.

Kokouksen avasi kuvernööri pitämällä aatelistolle puheen, jossa hän kehotti tätä valitsemaan luottamushenkilönsä puolueettomasti, ansioiden mukaan, päämääränään isänmaan onni, ja lausui toivovansa, että Kashinin jalosukuinen aatelisto nyt, kuten entisinäkin vaalipäivinä, oli pyhästi täyttävä velvollisuutensa ja osoittava olevansa yksinvaltiaan hallitsijan korkean luottamuksen arvoinen.

Lopetettuaan puheensa kuvernööri lähti salista, ja aatelisherrat seurasivat häntä iloisen äänekkäinä, jopa innostuneinakin, ja ympäröivät hänet, kun hän pani turkkia ylleen ja puheli lääninmarsalkan kanssa. Levin, joka halusi päästä perille kaikesta, seurasi joukon mukana ja kuuli kuvernöörin sanovan: "Olkaa hyvä ja sanokaa Marja Ivanovnalle, että vaimoni tulee olemaan hyvin pahoillaan siitä, ettei hän voi nyt tulla." Ja sen jälkeen aatelisherrat ottivat iloisina turkkinsa ja lähtivät kirkkoon.

Seuraten toisten esimerkkiä ja kohottaen kätensä ylös Levin vannoi toisten keralla ylipapin sanelun mukaan mitä hirveimmät valat kaiken sen täyttämistä, mitä kuvernööri oli toivonut. Kirkonmenot olivat aina vaikuttaneet Leviniin, ja nytkin lausueessaan sanat "suutelen ristiä" ja katsahtaessaan tuohon samoja sanoja toistavaan nuorten ja vanhain joukkoon hän tunsu liikutusta mielessään.

Toisena ja kolmantena päivänä keskusteltiin aateliston rahastoista ja naiskymnaaseista. Nämä eivät Sergei Ivanovitshin selityksen mukaan olleet tärkeitä asioita, ja Levin, jolla oli niin paljon puuhaa sisarensa asiain selvittämisessä, ei niinä päivinä ottanut osaa istuntoihin. Neljäntenä päivänä oli esillä lääninrahaston tilien tarkastus. Ja tässä istunnossa tapahtui ensimmäinen yhteentörmäys uuden ja vanhan puolueen välillä. Komitea, jonka tehtäväksi oli jätetty rahastojen tarkastaminen, ilmoitti että rahastot olivat kunnossa. Lääninmarsalkka nousi ja kiitti aatelistoa luottamuksesta kyynelsilmin. Aatelisto tervehti häntä äänekkäästi ja monet puristivat hänen kättään. Mutta samaan aikaan eräs Sergei Ivanovitshin puolueeseen kuuluva aatelistomies sanoi kuulleensa, ettei komitea ollutkaan tarkastanut rahasummia, se kun piti sellaista tarkastusta loukkauksena lääninmarsalkkaa kohtaan. Eräs komitean jäsenistä myönsi varomattomuudessaan asianlaidan olevan niin. Silloin alkoi eräs pieni, hyvin nuoren näköinen, mutta hyvin myrkyllinen herra puhua, että lääninmarsalkka olisi luultavasti hyvinkin mielellään tehnyt tiliä rahainhoidostaan ja että komitean jäsenten liiallinen hienotunteisuus oli riistänyt häneltä sen siveellisen tyydytyksen. Silloin komitean jäsenet peruuttivat ilmoituksensa, ja Sergei Ivanovitsh alkoi loogisesti todistella, että täytyi myöntää toinen kahdesta: joko että rahastot oli tarkastettu tai että niitä ei ollut tarkastettu, ja kehitteli yksityiskohtaisesti tuota päätelmäänsä. Sergei Ivanovitshille vastasi vastapuolueen puhuja. Sitten puhui Svijazhski ja taas se myrkyllinen herra.

Väiteltiin kauan eikä sittenkään tultu mihinkään tulokseen. Levin ihmetteli pitkää kiistelyä, sillä kun hän kysyi Sergei Ivanovitshilta, luuliko tämä, että rahoja oli käytetty väärin, Sergei Ivanovitsh vastasi:

— Eikö mitä. Hän on rehellinen mies. Piti vain hieman horjuttaa tuota vanhanaikaista perheenomaista tapaa, jolla aateliston asioita on tähän asti hoidettu.

Viidentenä päivänä oli kihlakuntamarsalkkojen vaalit. Muutamissa kihlakunnissa vaali muodostui melko myrskyisäksi. Seleznjevin kihlakunnasta valittiin Svijazhski yksimielisesti ilman äänestystä, ja sinä päivänä hän tarjosi päivälliset.

XXVII

Kuudenneksi päiväksi oli määrätty koko lääniä koskevat vaalit. Suuret ja pienet salit olivat täynnä juhlapukuista aatelistoa. Monet olivat saapuneet vasta täksi päiväksi. Monet vanhat tuttavat, jotka eivät olleet pitkään aikaan nähneet toisiaan tapasivat nyt toisensa aatelisklubin saleissa, kuka Krimiltä, kuka Pietarista, kuka ulkomailta tulleena. Keskustelu tapahtui läänisalissa, ja kukin puhuja esitti ajatuksensa katederilta, keisarin muotokuvan alta.

Suuriin ja pieniin saleihin oli muodostunut eri leirejä, ja karsaista ja epäluuloisista silmäyksistä, kiihkeästä puheensorinasta, joka vaikeni aina vieraan lähestyessä, ja muutamien kuiskailevien pikkuryhmien vetäytymisestä aina kaukaiseen peräkäytävään saakka näkyi selvästi, että kukin puolue salasi jotain toiselta. Ulkonäöltään aatelisto jakaantui jyrkästi kahteen lajiin; nuoriin ja vanhoihin. Vanhat olivat enimmäkseen joko ahtaissa, vanhanaikaisissa, puhvihihaisissa ja kiinni napitetuissa aatelistopuvuissaan tai erikoisissa täysinpalvelleiden meri-, ratsu- tai jalkaväenupseerien virkapuvuissa. Nuoret taas olivat avonaisissa, lyhytselkäisissä ja leveäharteisissa aatelistopuvuissa ja valkeissa liiveissä tai oikeusministeriön laakerikirjailulla koristelluissa mustakauluksisissa virkapuvuissa. Olipa jokunen hovipukukin koristamassa joukkoa.

Mutta puolueyhdistys oli täysin riippumaton nuoruudesta tai vanhuudesta. Monet nuorista kuuluivat vanhaan puolueeseen, ja muutamat kaikkein vanhimmista herroista kuiskailivat Svijazhskin kansa ja olivat nähtävästi uuden puolueen innokkaimpia kannattajia.

Levin seisoi pienessä ravintolasalissa oman ryhmänsä luona kuunnellen, mitä puhuttiin, ja pinnisti turhaan kaikki henkiset voimansa ymmärtääkseen, mitä tarkoitettiin. Sergei Ivanovitsh oli ryhmänsä keskellä ja kuunteli Svijazhskin ja Hljustovin, toisen kihlakunnan marsalkan, keskustelua. Hljustov ei tahtonut suostua menemään kihlakuntineen pyytämään Snetkovia ehdokkaaksi, mutta Svijazhski kehotteli häntä tekemään niin, ja Sergei Ivanovitsh hyväksyi tuon suunnitelman. Levin ei käsittänyt, miksi tämän puolueen piti pyytää ehdokkaaksi sitä marsalkkaa, jonka he tahtoivat saada syrjäytetyksi.

Stepan Arkadjevitsh joka vastikään oli haukannut voileipää ja ottanut viinaryypyn ja jolla oli yllään kamariherran virkapuku, astui samaan joukkoon pyyhkien suutaan hienolla batistisella nenäliinallaan.

— Varustaudutaan hyökkäykseen, hän sanoi silitellen poskipartaansa.

Ja kuunneltuaan keskustelua hän antoi täyden kannatuksensa Svijazhskin ehdotukselle.

— Yksikin kihlakunta riittää, ja Svijazhski on jo ilmeinen vastavoima, hän sanoi, ja näiden sanojen merkitys oli selvä kaikille paitsi Levinille.

— No, Kostja, sinäkin näytät päässeen makuun, lisäsi hän kääntyen Levinin puoleen ja ottaen häntä käsivarresta. Levinillä ei olisi ollut mitään makuun pääsemistä vastaan, jos hän vain olisi voinut ymmärtää, mistä oli kyse; ja astuttuaan Stepan Arkadjevitshin kanssa hiukan sivummalle muista hän ilmaisi tälle ihmettelynsä, miksi vanhaa marsalkkaa sittenkin oli pyydettävä.

— O sancta simplicitas! Stepan Arkadjevitsh sanoi ja selitti hänelle lyhyesti ja selvästi, kuinka asia oli.

Jos kaikki kihlakunnat olisivat entiseen tapansa pyytäneet vanhaa marsalkkaa, olisi hänet valittu yksimielisesti. Niin ei saanut käydä. Nyt suostui kahdeksan kihlakuntaa pyytämään häntä; jos kaksi kieltäytyisi sitä tekemästä, voisi Snetkov luopua ehdokkuudesta. Silloin saattaisi vanha puolue valita toisen omistaan, koska koko toivo menisi hukkaan. Mutta jos ainoastaan Svijazhskin kihlakunta oli häntä pyytämättä, suostuisi hän ehdokkaaksi. Hänet valitaankin ja hänelle annetaan tahallaan niin paljon ääniä, että vastapuolue menee sekaisin, ja kun sitten meidän puoleltamme asetetaan ehdokas,

antavat he myös äänensä hänelle. Levin ei vielä sittenkään oikein käsittänyt asiaa ja aikoi tehdä muutamia kysymyksiä, kun yhtäkkiä kaikki alkoivat puhua ja hälisten siirtyä suureen saliin.

— Mitä? Ketä sitten? — Valtakirja? Kenelle? — Hylätäänkö? — Ei ole valtakirjaa. — Flerovia eivät päästä. Mitä siitä, jos on syytteen alainen. — Sitenhän voivat evätä kenet tahansa. Se on katalaa.

— Laki! kuuli Levin joka puolelta ja siirtyi hätäilevän joukon mukana toisten tukemana suureen saliin ja lähestyi puhemiehen pöytää, jonka luona lääninmarsalkka, Svijazhski ja muut puheenjohtajat väittelivät jostain kiivaasti.

XXVIII

Levin seiso melko kaukana. Hänen vieressään olevan aatelismiehen raskas ja rahiseva hengitys ja toisen, edessä seisovan herran paksujen anturoiden narina esti häntä kuulemasta selvästi, mitä puhuttiin. Kuului vain lääninmarsalkan kaukainen, pehmeäsointinen ääni, jota seurasi myrkyllisen aatelisherran vinkuva puheennuotti ja Svijazhskin tyynempi jatko. Väiteltiin, mikäli Levin ymmärsi, jonkin lakipykälän tulkitsemisesta ja siitä, kuinka oli käsitettävä sanat: "tutkimuksen alaisena oleva".

Joukko väistyi syrjään antaakseen tietä puhujapöytää kohti astuvalle Sergei Ivanovitshille. Tämä ehdotti, että turvauduttaisiin lakipykälään, jonka mukaan erimielisyyden sattuessa asia ratkaistiin äänestyksellä.

Hän luki lakipykälän ja alkoi selittää sen merkitystä. Mutta silloin eräs pitkä, vankka ja kumaraharteinen tilanomistaja, jolla oli värjätyt viikset ja tiukassa puvussaan korkea, niskaa tukeva kaulus, keskeytti hänet. Hän meni pöydän luo, löi siihen kantasormuksellaan ja kiljaisi:

— Ottakaa äänestyspallot. Ei se keskustelulla parane!

Samassa useat äänet sekaantuivat puheeseen ja iso kantasormuksinen aatelismies kiukustui ja huusi yhä enemmän. Mutta oli mahdotonta saada selvää, mitä hän sanoi.

Hän ehdotti samaa kuin Sergei Ivanovitshkin; mutta kaikesta päättäen vihasi tätä ja koko tämän puoluetta, ja tuo viha tarttui koko puolueeseen ja herätti samanlaisen, joskin säädyllisemmän vihastuksen toisella puolen. Kuului huutoja, ja kaikki sekaantui hetkeksi, niin että lääninmarsalkan täytyi pyytää kokoontuneita noudattamaan järjestystä.

— Äänestetään! Äänestetään! Joka on aatelismies, se ymmärtää. — Me annamme veremmeikin... Hallitsijan luottamus... Lääninmarsalkka ei ole mikään puotipoika... Eihän siitä ole puhe... Ottakaa pallot! kuului kiukkuisia huutoja joka puolelta. Kasvot ja silmäykset olivat vieläkin raivokkaampia kuin sanat. Ne kuvastivat leppymätöntä vihaa. Levin ei ollenkaan käsittänyt, kuinka kysymys siitä, oliko Flerovin äänioikeusasia ratkaistava äänestämällä vai ilman, saattoi herättää sellaisen intohimojen myrskyn. Hän ei muistanut sitä syllogismia (jonka Sergei Ivanovitsh jälkeinpäin hänelle selitti), että yhteinen etu vaati lääninmarsalkan kukistamista; hänen kukistamiseksi taas tarvittiin äänten enemmistö; äänten enemmistön saamiseksi täytyi taas Fleroville antaa äänioikeus; ja Flerovin päteväksi tunnustamista varten taas oli välttämätöntä selittää, kuinka lakipykälä oli käsitettävä.

— Yksi ääni voi ratkaista koko asian ja täytyy olla ankara ja johdonmukainen, jos tahtoo palvella yhteistä asiaa, selitti Sergei Ivanovitsh.

Mutta Levin ei nyt muistanut sitä ja hänen oli ikävä nähdä noita arvossa pitämiään hyviä ihmisiä noin ilkeän kiihkon vallassa. Vapautuakseen kiusallisesta vaikutelmastaan hän meni ennen keskustelun loppua tyhjään ravintolasaliin, jonka tarjoilupöydän ääressä hääräili muutamia lakeijoita. Nähdessään noiden astioita pyyhkivien ja lautasia ja ryyppylaseja järjestelevien lakeijoiden tyynen eloisat kasvot Levin tunsu odottamatta mielensä kevenevän, aivan kuin olisi päässyt löyhkäävästä huoneesta raittiiseen ilmaan. Hän alkoi kävellä edestakaisin katsellen huvikseen lakeijoita. Hänestä oli hyvin hauskaa seurata, miten muuan harmaantunut, poskipartainen lakeija osoitti halveksuntaansa nuoremmille, häntä kiusoitteleville lakeijoille, ja näytti heille, miten lautasliinat piti taitella. Levin aikoi juuri ruveta juttelemaan lakeijavanhuksen kanssa, kun aatelisen holhouskunnan sihteeri, vanha mies, jonka erityisalana oli tietää läänin kaikkien aatelismiesten ristimä- ja isännimet, kutsui häntä.

— Konstantin Dmitritsh, olkaa hyvä, hän sanoi, — veljenne hakee teitä. Äänestetään lakipykälän tulkitsemistavasta.

Levin meni isoon saliin, sai pienen valkean pallon ja astui veljensä jäljessä pöydän luo, jonka ääressä Svijazhski istui kasvoillaan ivallinen ilme, haroen ja nuuskien partaansa. Sergei Ivanovitsh pani kätensä laatikkoon, pisti pallonsa jonnekin ja pysähtyi pöydän ääreen odottamaan Leviniä. Levin tuli perästä, mutta unohti kokonaan mitä oli tehtävä ja kysyi sekaannuksissaan Sergei Ivanovitshilta: "Mihin tämä on pantava?" Hän kysyi hiljaa toivoen, etteivät ympärillä puhelevat henkilöt sitä kuulisi. Mutta puhelu vaikeni ja hänen sopimaton kysymyksensä kuultiin. Sergei Ivanovitsh rypisti kulmiaan.

— Se riippuu kunkin vakaumuksesta, hän sanoi ankarasti. Monien suut menivät hymyyn. Levin punastui, pisti hätäisesti kätensä veran alle ja pani pallon oikealle, koska se oli hänen oikeassa kädessään. Mutta samassa hän muisti, että toinenkin käsi oli pistettävä veran alle, ja pisti sen hätäisesti perästä, mutta myöhään, ja hämmentyi siitä vielä enemmän ja poistui nolostuneena perimmäisten tuolirivien taakse.

— Satakaksikymmentäkuusi myöntävää! Yhdeksänkymmentäkahdeksan kieltävää! kajahti sihteerin ääni. Sitten kuului naurua: laatikosta löytyi nappi ja kaksi pähkinää. Uusi puolue oli voittanut, kyseenalainen äänioikeus myönnettiin.

Mutta vanha puolue ei katsonut itseään voitetuksi. Levin kuuli, että Snetkovia pyydettiin ehdokkaaksi, ja hän näki suuren joukon aatelismiehiä kokoontuvan lääninmarsalkan ympärille. Astuessaan lähemmäksi Levin kuuli Snetkovin puhuvan. Vastaten ehdokkuuspyyntöön hän puhui aateliston luottamuksesta, rakkaudesta, jota hän ei ollut ansainnut, sillä hänen ainoa ansionsa oli uskollisuus aatelistoa kohtaan, jolle hän oli omistanut kaksitoistavuotisen palveluksensa. "Olen koettanut palvella sitä voimieni mukaan, uskossa ja totuudessa, ja kiitän luottamuksestanne", toisti hän pari kertaa saman lauseen ja pysähtyi äkkiä nyyhkytysten ahdistamana ja poistui salista. Johtuivatpa nuo kyneleet hänelle tapahtuvan vääryyden tunnosta, rakkaudesta aatelistoa kohtaan tai hänen asemansa hankaluudesta, kun hän tunsii olevansa vihollisten ympäröimä, liikutus tarttui, suuri osa aatelistoa heltyi ja Levininkin mielessä värähti hellyys Snetkovia kohtaan.

Lääninmarsalkka sattui ovesta tönäisemään Leviniä.

— Anteeksi, suokaa anteeksi, hän sanoi kuin vieraalle. Huomatessaan, että se oli Levin, hän hymyili arasti, kuin aikoen sanoa jotain, mutta ei kyennyt sanomaan mitään liikutukseltaan. Ritarimerkit rinnassa ja valkeat kultakaluunaiset housut jalassa hän kiirehti pois väkijoukon keskeltä, muistuttaen ilmeeltään ja koko juhlapukuiselta hahmoltaan saarrettua petoa, joka näkee asioidensa olevan huonosti. Tuo ilme liikutti Leviniä erityisesti, sillä hän oli vasta eilen käynyt lääninmarsalkan luona holhousasian vuoksi ja nähnyt hänet silloin hyvän perheellisen miehen täydessä kunnianhohteessa. Hänen iso, vanhanaikaisesti sisustettu kotinsa, keikailemattomat, hieman epäsiistit, mutta kohteliaat vanhat lakeijat, jotka nähtävästi orjuuden ajoista saakka olivat palvelleet samaa isäntää, lihava, hyväluontoinen, pitsimyssyä ja turkkilaista hartialiinaa käyttävä rouva, joka niin hellästi hyväili pientä tyttärentytärtään, talon uljas poika, kuudesluokkalainen, joka tullessaan kotiin kymnaasista suuteli tervehdykseksi isän suurta kättä, isännän herttaiset, vilpittömät puheet ja eleet — kaikki se oli eilen herättänyt Levinissä ehdotonta kunnioitusta ja myötätuntoa. Tuo vanhus liikutti ja säällitti nyt Leviniä, ja hänen teki mieli sanoa tälle jotain ystävällistä.

— Te kai tulette siis vastedeskin olemaan meidän esimiehenämme, hän sanoi.

— Tuskin, sanoi marsalkka vilkaisten arasti taakseen. — Minä olen jo vanha ja väsynyt. On ansiokkaampia ja nuorempia, palvelkoot he nyt.

Ja marsalkka poistui sivuovesta.

Seurasi mitä juhlallisin hetki. Oli heti ryhdyttävä vaaleihin. Kummankin puolueen johtajat laskivat joukkojaan.

Väittelyt Flerovista olivat hankkineet uudelle puolueelle Flerovin äänen, ja sitä paitsi oli voitettu aikaa. Näin ollen paikalle voitiin tuoda kolme aatelismiestä, joilta vanha puolue oli vehkeilyllään koettanut riistää mahdollisuuden ottaa osaa vaaleihin. Kaksi herraa, jotka olivat persoja viinille, oli nimittäin vastapuolueen toimesta juotettu humalaan, ja kolmannelta oli viety juhlapuku.

Saatuaan tietää tämän uusi puolue oli keskustelun aikana ehtinyt lähettää erään tilanomistajan noutamaan ajurilla viimeksi mainitulle aatelismiehelle juhlapuvun ja tuomaan toisen humalaan juotetuista aatelisklubille.

— Toisen toin, heitin vettä niskaan, sanoi hakija tullen Svijazhskin luo. — Ei hätää, kyllä hänestä äänestäjä tulee.

— Eihän vain kaadu? sanoi Svijazhski heiluttaen päätään.

— Ei, seisoo kuin nuori urho. Kun eivät täällä vain juottaisi...
Minä sanoin ravintoloitsijalle, ettei saa antaa missään nimessä.

XXIX

Kapea ravintolasali oli täynnä aatelistoa. Jännitys oli yhä kasvamassa, ja kaikki näyttivät rauhattomilta. Varsinkin johtajat, jotka tunsivat kaikki asiainhaarat, olivat jännittyneitä. He olivat alkavan taistelun järjestäjiä. Muut olivat kuin sotamiehet taistelun edellä, valmiina taisteluun, mutta hakivat pientä virkistystä ennen sen alkamista. Toiset söivät voileipiä tarjoilupöydän luona, toiset kävelivät edestakaisin soikeassa huoneessa poltellen savukkeita ja tarinoiden vanhojen ystäviensä kanssa, joita eivät olleet pitkään aikaan tavanneet.

Levinin ei tehnyt mieli syödä, eikä hän ollut tupakkamies. Hänen ei myöskään tehnyt mieli mennä Sergei Ivanovitshin, Stepan Arkadjevitchin ja Svijazhskin joukkoon, koska heidän parissaan seisoivat tallimestarin virkapuvussa oleva Vronski vilkkaasti jutellen. Jo eilen Levin oli nähnyt hänet vaalipäivillä ja koettanut olla tapaamatta häntä. Levin istuutui ikkunan luo, katseli eri ryhmiä ja kuunteli mitä ympärillä puhuttiin. Häntä painoi alakuloisuus varsinkin sen vuoksi, että hän huomasi kaikkien olevan vilkkaita, huolestuneita ja toimeliaita, ja vain hän yksin lähistölle istuutuneen meriupseeripuvussa olevan vanhan, hampaattoman ukon kanssa oli toimeton ja innoton.

— Se on sellainen vekkuli! Vaikka minä sille puhuin, niin mitä vielä! Ei niihin ole luottamista, puhui innostuneesti lyhyenlääntä kumaraharteinen tilanomistaja, jonka voideltu tukka ulottui aatelispuvun kirjailulle kaulukselle saakka ja jonka uudet, nähtävästi vaalipäiviksi tehdyt saappaat kopisivat kuuluvasti. Hän loi Leviniin tyytymättömän silmäyksen ja kääntyi jyrkästi ympäri.

— Huonoa peliä pelaavat, sanoi hänen pienikasvuinen, ohutääninen toverinsa.

Heidän jälkeensä Leviniä kohti kiiruhti kokonainen joukko tilanomistajia, lihava kenraali keskellään. He näyttivät etsivän paikkaa, missä olisivat saaneet keskustella toisten kuulematta heidän puheitaan.

— Kuinka hän uskaltaa sanoa, että minä olen käskenyt varastamaan häneltä housut. On kai itse juonut ne. Vähät minä hänen ruhtinaallisuudestaan! On sikamaista mennä puhumaan sillä tavoin!

— Mutta ne nojaavat lakipykälään, puheltiin toisessa ryhmässä, — vaimon täytyy olla aateliston kirjoissa.

— Hittoa minä lakipykälästä! Minä puhun niin kuin sydän kääkee. Sitä vartenhan tässä jalosukuista aatelistöä ollaan, että olisi luottamusta.

— Saanko tarjota teidän ylhäisyydellenne hiukan finechampagne'ia?

Toinen joukko seurasi erästä äänekkäästi huutelevaa aatelismiestä; se oli toinen humalaan juotetuista.

— Minä olen aina neuvonut Marja Semjonovnaa antamaan tilansa vuokralle, sillä näin se on hänelle vain vahingoksi, puhui vanhan pääesikunnan aikaisessa everstinpuvussa oleva harmaaviiksinen tilanomistaja miellyttävällä äänellä. Se oli sama mies, jonka Levin oli tavannut Svijazhskin luona. Levin tunsikin hänet heti. Tilanomistajakin kiinnitti katseensa Leviniin ja he tervehtivät.

— Hauska tavata. Kyllä, kyllä. Muistan hyvinkin. Viime vuonna Nikolai Ivanovitshin luona tutustuttiin.

— No kuinka teidän maanviljelyksenne luistaa? kysyi Levin.

— Tuottaa tappiota niin kuin ennenkin, vastasi tilanomistaja nöyrästi hymyillen, kasvoillaan tyyni vakaumuksen ilme, ikään kuin asiat olisivat sujuneet niin kuin pitikin, ja asettui Levinin viereen. — Kuinka te olette osunut meidän lääniimme? kysyi hän. — Tulitte kai ottamaan osaa coup d'état'han[70]? hän sanoi ääntäen ranskalaiset sanat varmasti, mutta huonosti. — Koko Venäjä on koolla: kamariherroja, miltei ministerejäkin. Hän osoitti erään kenraalin seurassa valkeissa housuissa ja kamariherranpuvussa astelevan Stepan Arkadjevitchin komeaa hahmoa.

— Minun täytyy tunnustaa, että en oikein ymmärrä aateliston vaalipäivien merkitystä, sanoi Levin.

Tilanomistaja katsahti häneen.

— Mitä ymmärtämistä siinä on? Ei niillä ole mitään merkitystä. Vanhentunut laitos, joka liikkuu enää vain inertian voimasta. Katsokaapa noita pukuja — nekin ilmaisevat, että tämä on rauhantuomarien ja kaikenlaisten virka- ja toimikuntien jäsenten eikä aateliston kokous.

— Miksi tekin sitten käytte niissä? kysyi Levin.

— Vanhasta tottumuksesta. Ja ystävyyssuhteiden ylläpitämiseksi. Se on tavallaan siveellinen velvollisuus sekin. Onhan siinä totta puhuen muutamia etunäkökohtiakin. Täytyy äänestää lankomiestä vakinaiseksi jäseneksi; köyhää väkeä, tarvitsevat tuloja. Mutta mitäs ne nuo herrat täällä tekevät? hän sanoi osoittaen sitä myrkyllistä herrasmiestä, joka oli puhunut kokouksessa.

— Se on uutta aatelistolua.

— Uuttapa hyvinkin. Mutta ei aatelia. Ne ovat maanomistajia, ja me olemme tilallisia. Moiset aateliset tuottavat vain vahinkoa itselleen.

— Mutta teidän sanoitte itse, että tämä on vanhentunut laitos.

— Vanhentunutpa tietenkin, mutta kunnioittavamman kohtelun se silti ansaitsisi. Esimerkiksi tuo Snetkov... Olimmepä me hyviä tai huonoja, me olemme kasvaneet tuhat vuotta. Jos esimerkiksi talon eteen on raivattava puutarha ja siinä sattuu kasvamaan satavuotinen puu... Olkoon, että se on rosoinen ja vanha, mutta vanhusta ei pidä kaataa kukkapengermän vuoksi, vaan pitää järjestää kukkapenkereet niin, että voi käyttää hyväkseen puutakin. Sellaista ei vuodessa saa nousemaan, hän sanoi varovasti ja vaihtoi samassa keskustelunaihetta. — No kuinka teidän maatilallanne asiat luistavat?

— Huononlaisesta Ehkä noin viisi prosenttia tuottaa.

— Niin, mutta te ette ota itseänne lukuun. Maksaa kai teidänkin työnne jotain. Tiedän omasta kokemuksestani. Siihen aikaan kun olin virassa enkä hoitanut maataliani, sain palkkaa kolmetuhatta ruplaa. Nyt minä teen työtä paljon enemmän kuin virassani ja saan, kuten tekin, viisi prosenttia ja senkin nipin napin. Ja omat vaivani jäävät palkitsematta.

— Miksi te sitten teette sitä, jos se on vain tappioksi?

— Teen kuitenkin. Mitäs tässä muuta? Kun on tottunut siihen ja tietää, että niin täytyy. Lisäksi voin sanoa senkin, jatkoi hän nojaten kyynärpäällään ikkunaa vasten, — että poikani ei näytä välittävän koko maatyöstä. Hänestä taitaa tulla tiedemies. Niin ettei ole jatkajaa. Ja niinpä sitä sitten tekee. Äskettäin laitoin puutarhan.

— Niin, niin, sanoi Levin, — niin se juuri on. Minä tunnen aina, ettei minun maatalouteni oikeastaan kannata, mutta teen kuitenkin. On jonkinmoinen velvollisuudentunto maata kohtaan.

— Kävi tässä äskettäin naapurikauppias luonani, jatkoi tilanomistaja. — Kävelimme katselemassa viljelyksiä ja puutarhaa. "Ei", sanoo kauppias, "kaikki muu on teillä järjestyksessä, Stepan Vasiljevitsch mutta puutarha on rappiolla". Vaikka juuri se on hyvässä kunnossa. "Pois pitäisi tuo lehmus hakata", sanoo. "Tulisi hyvää niintä, se on nyt vahvassa hinnassa, ja puut voisi käyttää rakennuksiin."

— Ja niillä rahoilla hän ostaisi karjaa tai maata polkuhinnasta ja vuokraisi sen monessa osassa talonpojille, jatkoi hymyillen Levin, joka oli nähtävästi useamman kerran tutustunut sellaisiin laskelmiin. — Ja hän kyllä hankkii itselleen rikkauksia. Mutta te ja minä saamme kiittää luojaamme, jos pystymme pitämään omamme koossa ja jättämään lapsillemme.

— Tehän kuulutte olevan naimisissa? sanoi tilanomistaja.

— Olen, vastasi Levin iloisen ylpeänä. — Niin, omituista se on, jatkoi hän. — Niin, me elämme ilman voiton toivoa. Voisi luulla, että meidät on asetettu vaalimaan jotain tulta niin kuin muinaiset Vestan neitsyet.

Tilanomistaja hymähti harmaiden viiksiensä takaa.

— Onhan meidän joukossamme semmoisiakin, niin kuin ystävämme Nikolai Ivanovitsh tai äskettäin maalle muuttanut kreivi Vronski, jotka tahtovat kokeilla maanviljelystä elinkeinona; mutta ainakin tähän asti se on ollut vain pääoman hukkaan heittoa eikä mitään muuta.

— Mutta miksi me emme tee niin kuin kauppiaat? Miksi emme hakkaa puistoamme niineksi? sanoi Levin palaten äskeiseen ajatukseensa.

— Sitä tulta vaaliaksemme, niin kuin te äsken sanoitte. Ei se ole aatelisten tehtävä. Eikä aateliston työtä suoriteta näissä aateliskokouksissakaan, vaan kukin tekee sitä omassa nurkassaan. On olemassa säätyvaisto, joka sanoo mitä pitää ja mitä ei pidä tehdä. Olen nähnyt samaa talonpojissakin. Kun sattuu

oikea talonpoika, niin se kyntää ja perkaa niin huonot kuin hyvätkin maat. Ei katso kannattaako. Suoraan tappiokseen.

— Niin mekin, sanoi Levin. — Oli erittäin hauska tavata, lisäsi hän nähdessään Svijazhskin tulevan.

— Me tässä tapasimme toisemme ensimmäisen kerran sen jälkeen kun teillä tutustuimme, sanoi tilanomistaja, — ja yllyimme juttelemaan.

— No, oletteko kovastikin haukkuneet uutta maailmanmenoa? sanoi Svijazhski hymyillen.

— Eipä muutenkaan.

— Saitte keventää mieltänne.

XXX

Svijazhski otti Leviniä käsikoukusta ja lähti hänen kanssaan toisten luo.

Nyt hänen oli mahdotonta välttyä tapaamasta Vronskia. Tämä seisoj Stepan Arkadjevitchin ja Sergei Ivanovitshin rinnalla ja katsoi suoraan Leviniin, kun tämä lähestyi.

— Hauska nähdä. Minulla on ollut ilo tavata teitä ennenkin... muistaakseni ruhtinatar Shtsherbatskajan luona, hän sanoi ojentaessaan kätensä Levinille.

— Niin, muistan tapaamisemme varsin hyvin, sanoi Levin sävähtäen tulipunaiseksi ja kääntyi heti puhelemaan veljensä kanssa.

Vronski jäi puhelemaan Svijazhskin kanssa suu hienoisessa hymyssä eikä hänellä näyttänyt olevan vähintäkään halua puhutella Leviniä. Mutta Levin, joka puheli veljensä kanssa, vilkuili häneen lakkaamatta ja mietti, mitä sanoisi hänelle selittääkseen äskeisen karkeutensa.

— Mikä asia on seuraavana? Levin kysyi katsoen Svijazhskiin ja Vronskiin.

— Snetkovin vaali. Hänen on joko kieltäydyttävä tai myönnyttävä, vastasi Svijazhski.

— No onko hän suostunut vai ei?

— Sepä se, hän ei ole tehnyt kumpaakaan, sanoi Vronski.

— Kenestä sitten äänestetään, jos hän kieltäytyy? kysyi Levin katsoen Vronskiin.

— Siitä joka suostuu, sanoi Svijazhski.

— Rupeatteko te? kysyi Levin.

— En minä ainakaan, sanoi Svijazhski luoden pelästyneen katseen sivulleen Sergei Ivanovitshin vieressä seisovaan myrkylliseen herraan.

— Kuka sitten? Nevedovskiko? sanoi Levin hämmentyneenä. Mutta se oli vielä pahemmin sanottu. Nevedovski ja Svijazhski olivat molemmat ehdokkaita.

— Minä en missään tapauksessa, vastasi myrkyllinen herra. Se oli itse Nevedovski. Svijazhski esitti hänet Levinille.

— Onpas tämä saanut sinutkin innostumaan! sanoi Stepan Arkadjevits iskien silmää Vronskille. — Eikös olekin kuin kilparatsastuksessa? Voisi lyödä vetoakin.

— Niin, innostuu sitä tähänkin, sanoi Vronski. — Ja kun on kerran ryhtynyt asiaan, tekee mieli viedä se loppuun asti. Taistelua! hän sanoi rypistäen kulmiaan ja purren yhteen voimakkaita leukapieliään.

— Mainio lakimies tuo Svijazhski! Hänellä on kaikki selvänä.

— Niin on, sanoi Vronski hajamielisesti.

Seurasi äänettömyys, jonka aikana Vronski alkoi ajankulukseen tarkastella Levinin jalkoja ja pukua, vilkaisi sitten tätä kasvoihin ja kohtasi Levinin synkät silmät, ja sanoi jotain sanoakseen:

— Kuinka te, vakinainen maalla-asuja, ette ole rauhantuomarina? Ainakaan ette ole rauhantuomarin virkapuvussa.

— En ole, sillä pidän rauhanoikeutta hölmöläisten laitoksena, vastasi Levin, joka oli koko ajan odottanut tilaisuutta keskusteluun Vronskin kanssa voidakseen sovittaa äskeisen tahdittomuutensa.

— Minä luulisin päinvastoin, sanoi Vronski tyyneesti kummeksuen synkkää arviota.

— Se on narrinpeliä, keskeytti Levin. — Me emme tarvitse rauhantuomareja. Minulla ei ole kahdeksaan vuoteen ollut ainoatakaan oikeusjuttua. Ne mitä oli sitä ennen, ratkaistiin kaikki päin mäntyä. Rauhantuomari asuu neljänkymmenen virstan päässä meiltä. Parin ruplan asian vuoksi täytyy lähettää asiamies, joka maksaa viisitoista ruplaa.

Ja hän kertoi, kuinka talonpoika oli varastanut mylläritä jauhoja, ja kun mylläri sanoi tälle siitä, mies nosti haasteen parjauksesta. Kaikki tämä oli sopimatonta ja tyhmää, ja Levin tunsu sen puhuessaan itsekin.

— Oo, siinä meillä on originelli mies! sanoi Stepan Arkadjevitch suu makeassa hymyssä. — Mutta mennäänpä katsomaan, eikö siellä aleta jo äänestää...

Ja he erosivat.

— Minä en käsitä, sanoi Sergei Ivanovitsh, joka oli huomannut veljensä nolon intoilun, — en käsitä, kuinka joku voi olla niin kokonaan vailla vähäisintäkin poliittista tahdikkuutta. Sitä meiltä venäläisiltä näyttää puuttuvan. Lääninmarsalkka on meidän vastustajamme, ja sinä olet hänen kanssaan ami cochon[71], ja pyydät häntä suostumaan ehdokkaaksi. Mutta kreivi Vronski... minä en hankkiudu hänen ystäväkseen; vaikka hän pyysi päivällisille, minä en mene; mutta hän on meikäläisiä, miksi hänestä pitää tehdä vihamies. Sitten sinä kysyt Nevedovskilta, tuleeko hän ehdokkaaksi. Sellainen ei sovi.

— Voi, enhän minä tajua mitään! Nuohan ovat kaikki pikkuasioita, vastasi Levin.

— Niinhän sinä sanot, mutta heti kun rupeat johonkin, sekoitat kaiken.

Levin vaikeni, ja he menivät yhdessä suureen saliin.

Lääninmarsalkka oli päättänyt ruveta ehdokkaaksi, vaikka hän tunsikin ilmassa salajuonia itseään vastaan ja vaikka kaikki eivät olleet häntä pyytäneet. Humu vaikeni salissa, sihteeri luki juhlallisella äänellä, että nyt alkoi äänestys kaartin ratsumestari Mihail Stepanovitsh Snetkovin valitsemisesta lääninmarsalkan toimeen.

Kihlakunnanmarsalkat menivät äänestyspallolautasineen omien pöytiensä luota puhemiehen pöydän luo, ja vaalit alkoivat.

— Pistä oikealle, kuiskasi Stepan Arkadjevitch Levinille, kun hän veljensä mukana astui kihlakunnanmarsalkan jäljessä pöydän luo. Mutta Levin oli unohtanut sen laskelman, joka hänelle oli selitetty, ja pelkäsi Stepan Arkadjevitchin erehtyneen sanoessaan "oikealle". Snetkovhan oli vihollinen. Tullessaan laatikon luo piti Levin palloa oikeassa kädessään, mutta luullessaan erehtyneensä hän siirsi sen vain laatikon ääressä vasempaan käteensä ja pani sen sitten nähtävästi vasemmalle. Asiantuntija, joka seisoi laatikon luona ja joka pelkästä kyynärpään liikahduksesta tiesi, kuka minnekin pani, nyrpisti tyytymättömästi nenäänsä. Hänen ei tarvinnut ollenkaan käyttää tarkkanäköisyyttään.

Humu vaikeni ja pallot laskettiin. Sitten yksinäinen ääni ilmoitti puoltavien ja hylkäävien lukumäärän.

Marsalkka valittiin suurella ääntenenemmistöllä. Syntyi rähinä ja joukko ryntäsi ovelle. Snetkov tuli sisään ja onnitteleva aatelisto saartoi hänet.

— No nytkö kaikki on tehty? kysyi Levin Sergei Ivanovitshilta.

— Vasta alkua tämä on, sanoi Svijazhski hymyillen Sergei Ivanovitshin takaa. — Varaehdokas voi saada enemmän ääniä.

Levin oli taas kokonaan unohtanut sen. Nyt vasta hän muisti, että asiassa olikin jokin mutkikas menettely, mutta häntä ikävystytti muistella, millainen se oli. Hänet valtasi alakulo, ja hänen teki mielensä lähteä pois tästä joukosta.

Koska kukaan ei kiinnittänyt häneen huomiota eikä kukaan näyttänyt häntä tarvitsevan, hän poistui hiljaa kapeaan ravintolasaliin ja tunsu suurta helpotusta nähdessään taas lakeijat. Harmaantunut lakeija

pyysi saada tarjota hänelle ruokaa, ja hän suostui. Syötyään kotletin papujen kera ja jutelmaan lakeijan kanssa entisaikojen herrasväestä Levin lähti parvekkeille kävelemään, sillä hänestä tuntui ikävältä mennä takaisin suureen saliin.

Parvekkeet olivat täpötäynnä upeasti pukeutuneita naisia, jotka kurottautuivat reunakaiteiden yli ja koettivat olla hukkaamatta ainoatakaan alhaalla lausuttua sanaa. Naisten takana istui juhlapukuisia asianajajia, kymnaasinopettajia silmälasit nenällä ja upseereja. Kaikkialla puhuttiin vaaleista ja siitä, miten väsynyt marsalkka mahtoi olla ja miten kiinnostavia väittelyt olivat; erään ryhmän keskuudessa Levin kuuli kiiteltävän veljeään. Muuan nainen puhui asianajajalle:

— Olen niin iloinen siitä, että sain kuulla Koznyshevin puhuvan. Sen vuoksi kannattaa nähdä hiukan nälkääkin. Kuinka äärettömän selvästi ja kuuluvasti hän sanoo kaiken! Teillä oikeudessa kukaan ei puhu sillä tavoin. Maidel puhuu vähän siihen tapaan, mutta ei läheskään niin kaunopuheisesti.

Löydettyään vapaan paikan kaiteen vierestä Levin istuutui katsomaan ja kuuntelemaan kyynärvarret kaiteita vasten.

Kaikki aatelismiehet istuivat omissa kihlakunnissaan. Keskellä salia seisoi virkapukuinen mies ja julisti kimeällä äänellä:

— Lääninmarsalkaksi on ehdotettu esikunnan ratsumestari Jevgeni Ivanovitsh Opuhtinia!

Seurasi kuolemanhiljaisuus, ja kuului vain heikko vanhuksen ääni:

— Kieltäytyy.

— Ehdokkaana on hovineuvos Pjotr Petrovitsh Boll, jatkoi kimeä ääni.

— Kieltäytyy! kajahti vinkuva vastaus.

Taas ilmoitettiin uusi ehdokas, joka taas "kieltäytyi". Niin jatkui lähes tunnin ajan. Levin nojasi kaiteeseen ja katseli ja kuunteli. Ensin hän ihmetteli ja koetti käsittää, mitä se merkitsi; mutta pian hän huomasi, ettei voinut käsittää sitä, ja häntä alkoi vaivata ikävä. Kun hän sitten muisti, millaisen mielenkuohun ja kiukun hän oli nähnyt noiden ihmisten kasvoilla, hänen tuli paha olla: hän päätti lähteä pois ja meni alas. Tullessaan parvekkeen eteisen poikki hän näki siellä yksinäisen kymnaasilaisen, joka käveli edestakaisin alakuloisena ja silmäanalukset turvonneina. Portaissa tuli vastaan pariskunta: nainen kiiruhti edellä, korkeat kengänkannat tiuhaan kopisten, ja mies, syyttäjän apulainen, seurasi jäljessä.

— Sanoinhan minä, ettette myöhästy, sanoi mies Levinin päästäessä rouvan ohitse.

Levin oli jo eteisessä ja tunnusteli paraikaa liivintaskustaan turkkinsa numeroa, kun sihteeri tavoitti hänet. — Joutukaa, Konstantin Dmitritsh, äänestetään.

Ehdokas, josta äänestettiin, oli tuo äsken niin varmasti kieltäytynyt Nevedovski.

Levin astui salin ovelle: se oli suljettu. Sihteeri koputti; ovi aukeni ja kaksi tulipunaista tilanomistajaa puikahti ovesta Leviniä vastaan.

— En kestä, sanoi toinen raskaasti puhaltaen.

Samassa ilmestyi lääninmarsalkka ovelle. Hänen kasvonsa olivat pelon ja nääntymyksen vääristämät.

— Minähän sanoin, ettei ketään saa laskea ulos! ärjäisi hän vartijalle.

— Minä laskin sisään, teidän ylhäisyytenne!

— Oi, hyvä isä! sanoi lääninmarsalkka ja huokaisi raskaasti. Sitten hän lähti pää kumarassa ja valkeat housut vilkkuen pujottelemaan väsyneesti salin poikki ison pöydän luo.

Nevedovski sai eniten ääniä, niin kuin oli suunniteltukin, ja hänestä tuli lääninmarsalkka. Monet olivat iloisia, monet tyytyväisiä ja onnellisia, toiset olivat riemuissaan, toiset tyytymättömiä ja onnettomia. Lääninmarsalkka oli epätoivoissaan eikä voinut salata sitä. Kun Nevedovski lähti salista, väkijoukko ympäröi hänet ja seurasi häntä riemusaatossa, niin kuin se oli avajaispäivänä saatellut kuvernööriä ja niin kuin se oli saattanut Snetkovia, kun hänet oli valittu.

Vastavalittu lääninmarsalkka ja monet voitostaan riemuitsevan uuden puolueen jäsenistä oli sinä päivänä kutsuttu Vronskin järjestämille juhlapäivällisille.

Vronski oli tullut vaalipäiville monestakin syystä. Hän oli ollut ikävystynyt maalla ja hän oli tahtonut osoittaa Annalle, että hänellä täytyi olla oikeus käyttää vapauttaan. Sitä paitsi hän oli katsonut velvollisuudekseen vaaleissa kannattaa Svijazhskia, joka oli puhunut zemstvon kokouksissa niin paljon hänen hyväkseen. Tärkein syy hänen osanottoonsa oli kuitenkin se, että hän tahtoi tarkasti täyttää ne velvollisuudet, joita katsoi maanomistaja-aatelistolla olevan.

Mutta hän ei ollut voinut aavistaakaan, että vaaliasiat voisivat innostaa häntä siinä määrin ja että hän pystyisi hoitamaan niitä niin hyvin. Hän oli aivan uusi tulokas tässä aateliston piirissä, mutta saavutti ilmeistä menestystä eikä erehtynyt, kun arveli jo saaneensa vaikutusvaltaa sen keskuudessa. Siihen vaikuttivat monet tekijät: hänen rikkautensa ja ylhäisyytensä; komea kaupunkiasuntonsa, jonka hän oli saanut käyttöönsä vanhalta tuttavaltaan Sirkovilta, joka oli rahamies ja Kashinin kukoistavan pankin perustaja; oivallinen kokki, jonka hän oli tuonut maatilaltaan; ystävyys kuvernöörin kanssa, joka oli aikoinaan ollut hänen toverinsa ja jopa suojattinsakin; ja ennen kaikkea hänen suora, kaikkia kohtaan tasaveroinen käytöksensä, joka sai aateliston valtaosan pian muuttamaan mielensä hänen luullusta ylpeydestään. Vronski tunsu itse, että ellei otettu lukuun tuota Kitty Shtsherbatskajan kanssa naimisissa olevaa mieletöntä herraa, joka à propos de bottes[72] oli raivokkaan vihaisena ladellut hänelle aivan tarkoituksettomia tyhmyyksiä, hän oli saanut puolelleen jokaisen aatelismiehen, johon hän oli tutustunut. Hän näki selvästi ja toisetkin myönsivät sen, että Nevedovskin vaalimenestys oli suureksi osaksi hänen ansiotaan. Juhliessaan nyt päivällispöydässään Nevedovskin valintaa Vronski tunsu suloista voitonriemua valitun puolesta. Vaalit olivat niin kovasti Vronskin mieleen, että hän päätti itsekseen, että jos hän olisi naimisissa kolmen vuoden päästä, jolloin taas tulisi uudet vaalit, hän suostuisi itsekin ehdokkaaksi, — samoin kuin hänen usein teki mieli ratsastaa itse oman ratsurengin voitettua kilpailut.

Mutta nyt juhlittiin ratsurengin voittoa. Vronski istui pöydän päässä. Hänen oikealla puolellaan istui läänin nuori kuvernööri, seuruekenraali. Kaikki vieraat kohtelivat vaalipäivät juhlallisesti avannutta kuvernööriä kuten ainakin läänin isäntää, ja Vronski huomasi orjamaista kunnioitusta häntä kohtaan; Vronskille hän sen sijaan oli pelkkä Katka Maslov — kuten häntä paashikoulussa oli nimitetty —, joka ujosteli hänen edessään ja jota Vronski koetti mettre à son aise[73]. Vasemmalla istui Nevedovski nuorekkaine, järkkymättömine ja myrkyllisine kasvoineen. Häntä Vronski kohteli arvokkaasti ja kunnioittavasti.

Svijazhski kesti iloisesti tappionsa. Eikä se ollutkaan hänelle tappio, kuten hän itse sanoi, malja kädessä Nevedovskin puoleen kääntyen: tätä parempaa edustajaa se uusi suunta, jota aateliston tuli seurata, ei olisi voinut löytää. Ja siksi kaikki rehelliset voimat, kuten hän sanoi, olivat tämänpäiväisen voiton puolella ja riemuitsivat siitä.

Stepan Arkadjevitsh oli myös hyvillään, kun oli saanut viettäa aikaansa miellyttävästi ja kun kaikki olivat tyytyväisiä. Erinomaisen hienon aterian aikana muisteltiin vaaleissa sattuneita kohtauksia. Svijazhski esitti koomisesti marsalkan kynelehtivää puhetta ja huomautti Nevedovskille, että hänen ylhäisyytensä joutuu valitsemaan hiukan konstikkaamman rahastojen-tilitystavan kuin pelkät kyneleet. Toinen leikkisä aatelismies kertoi, että lääninmarsalkan juhliin oli tilattu sukkajalkaisia lakeijoita ja että ne oli nyt lähetettävä takaisin, jollei uusi lääninmarsalkka järjestäisi juhlia, joissa sukkajalkaisia tarvittiin.

Aterian kestäessä Nevedovskia puhuteltiin kaiken aikaa sanoilla "meidän lääninmarsalkkamme" ja "teidän ylhäisyytenne". Noita nimityksiä käytettiin yhtä mielellään kuin nuorta aviovaimoa puhutellaan miehen sukunimellä. Nevedovski koetti näyttää siltä kuin hän olisi ollut täysin välinpitämätön kunniavirastaan, jopa halveksinutkin sitä, mutta näkyi selvästi, että hän oli onnellinen ja piteli itseään aisoissa ollakseen ilmaisematta riemuaan. Se ei olisi sopinut tyyliin siinä uudessa, vapaamielisessä piirissä, johon kaikki kuuluivat.

Päivällisiltä lähetettiin useita sähkösanomia henkilöille, jotka seurasivat kiinnostuneina vaalien sujumista. Ja Stepan Arkadjevitsh joka oli jo kovin iloisella tuulella, lähetti Darja Aleksandrovnalle näin kuuluvan sähkösanoman: "Nevedovski valittu kahdenkymmenen äänen enemmistöllä. Onnittelten. Kerro muillekin." Stepan Arkadjevitsh luki sen ääneen ja sanoi: "Täytyy heitä ilahduttaa." Mutta kun Darja Aleksandrova sai sähkösanoman, hän vain huokasi sen ruplan takia, joka siihenkin oli mennyt, ja arvasi miehensä taas olleen juhlapäivällisillä. Hän tiesi, että Stivalla oli päivällisten lopussa taipumus "faire jouer le télégraphe".[74]

Kaikki oli hienostunutta, korutonta ja iloista, niin itse päivällinen ulkomaisine viineineen kuin pöytäseurustelukin. Svjazhski oli valinnut pöydässä istuvan kaksikymmenhenkisen seurueen uuden vapaamieliseen puolueen piiristä, sen älykkäimmistä ja parhaimmista aineksista. Juotiin maljoja, puoleksi leikillisiäkin, uuden lääninmarsalkan, kuvernöörin, pankinjohtajan ja "vieraanvaraisen isännän" menestykseksi.

Vronski oli tyytyväinen. Hän ei ollut mitenkään voinut odottaa tapaavansa täällä maaseudulla niin miellyttävää seuraa.

Päivällisten päättyessä seurasi vieläkin haus Kempaa. Kuvernööri pyysi Vronskia tulemaan konserttiin, jonka hänen vaimonsa järjesti veljeskansan hyväksi; hän sanoi vaimonsa haluavan tutustua Vronskiin.

— Lopussa on tanssiaisat ja sinä saat nähdä meidän parhaan kaunottaremme. Hän on tosiaan jotain.

— Not in my line[75], vastasi Vronski, joka piti tuosta sanontatavasta, mutta hymyili ja lupasi tulla.

Istuttiin vielä pöydässä ja poltettiin sikareja ja savukkeita, kun Vronskin kamaripalvelija toi herralleen tarjottimella kirjeen.

— Pikalähetti Vozdvizhenskojesta, sanoi kamaripalvelija merkitsevä ilme kasvoillaan.

— Hän on tavattomasti syyttäjän apulaisen Sventitskin näköinen, sanoi eräs vieras ranskaksi silmäillen kamaripalvelijaa, kun Vronski kulmat kurtussa luki kirjettä.

Kirje oli Annalta. Vronski tiesi sen sisällön jo ennen kuin oli lukenutkaan. Hän oli luullut kokouksen kestävän vain viisi päivää ja luvannut tulla kotiin perjantaina. Nyt oli lauantai, ja hän tiesi, että kirje sisältäisi nuhteita siitä, ettei hän ollut palannut aikanaan. Kirje, jonka hän oli eilen lähettänyt, ei luultavasti ollut vielä saapunut perille.

Sisällys oli sellainen kuin hän oli odottanutkin, mutta muoto oli odottamaton ja vaikutti hyvin ikävästi. "Ani on hyvin kipeä, lääkäri sanoo, että voi tulla tulehdus. Olen yksinäni aivan neuvoton. Ruhtinatar Varvara on enemmän haitaksi kuin avuksi. Odotin sinua toissapäivänä ja eilen ja lähetän nyt tiedustelemaan, missä olet ja mikä sinun on. Aioin tulla itse, mutta arvelin sinun pahastuvan. Anna jokin vastaus, että tiedän mitä tehdä."

Lapsi sairaana ja aikoi itse tulla tänne... Lapsi sairaana ja tuo vihamielinen sävy...

Vaalipäivien viaton ilo ja tuo synkkä, raskas rakkaus, johon hänen täytyi palata, tuntuivat Vronskista viiltävän vastakkaisilta. Mutta täytyi lähteä, ja hän matkusti ensimmäisessä yöjunassa.

XXXII

Pohtiessaan asemaansa Anna oli ymmärtänyt, että ne riidat, jotka hänen ja Vronskin kesken toistuivat aina kun Vronskin oli jonnekin lähdeävä, voisivat ajan pitkään vain kylmentää Vronskia häntä kohtaan, ja siksi hän oli Vronskin lähtiessä vaalipäiville päättänyt tyynesti kestää eron katkeruuden, maksoi mitä maksoi. Mutta Vronski oli silmäillyt häntä niin kylmästi ja ankarasti tullessaan ilmoittamaan lähdöstään, että se oli loukannut häntä, ja jo ennen Vronskin lähtöä oli Annan mielenrauha särkynyt.

Haudottuaan yksin jäätyään katsetta, jolla Vronski oli puolustanut vapautensa oikeuksia, Anna oli jälleen kerran tiedostanut alentavan asemansa. "Hänellä on oikeus lähteä milloin ja minne hän haluaa ja vaikka kokonaan jättää minut. Hänellä on kaikki oikeudet, minulla ei mitään. Hänhän tietää sen, ja siksi hänen ei olisi pitänyt tehdä niin. Mutta mitä hän sitten teki?... Hän katsoi minuun niin kylmästi ja ankarasti. Se ei tietenkään ollut selvää ja kouriintuntuva, mutta ennen hänellä ei ollut sellaista katsetta ja se merkitsee paljon", mietti Anna. "Se katse osoittaa, että kylmeneminen alkaa."

Vaikka hän nyt olikin varma siitä, että kylmeneminen oli alkamassa, hän ei kuitenkaan voinut tehdä mitään eikä millään tavoin muuttaa suhdettaan häneen. Nyt niin kuin tähänkin asti hän pystyi pitämään Vronskin luonaan ainoastaan rakkaudellaan ja viehätysvoimallaan, ei millään muulla. Niin kuin tähänkin asti hän saattoi vain päivänsä askareissa viettämällä ja öisin morfiinia ottamalla tukahduttaa kauheat ajatukset siitä, mitä seuraisi, kun Vronski ei enää rakastaisi häntä. Oli tosin vielä yksi keino: olla pidättelemättä häntä, mutta päästä niin lähelle häntä ja siihen asemaan, ettei mies jättäisi häntä. Sen aseman turvaisi vain avioero ja oikea avioliitto. Hän alkoi toivoa sitä ja päätti antaa siihen suostumuksensa heti kun Vronski tai Stiva ottaisi asian puheeksi.

Sellaisissa ajatuksissa Anna oli viettänyt ne viisi päivää, jotka Vronskin oli määrä viipyä vaalipäivillä.

Kävelyt, juttelu ruhtinatar Varvaran kanssa, sairaalassa käynnit ja ennen kaikkea lukeminen, kirjan ahmiminen toisensa jälkeen, oli täyttänyt hänen aikansa. Mutta kuudentena päivänä, kun kuski oli palannut asemalta ilman Vronskia, hän ei voinut enää millään tukahduttaa rauhattomia ajatuksiaan. Samaan aikaan hänen tyttärensä oli sattunut sairastumaan. Anna ryhtyi hoitamaan lasta, mutta sekään ei tyyntänyt häntä, semminkin kun sairaus oli vaaratonta. Hän ei voinut rakastaa tätä tytärtään, vaikka olisi kuinka koettanut, eikä hän voinut teeskennellä rakkautta. Sen päivän iltana Annan valtasi sellainen pelko Vronskin menettämisestä, että hän miltei jo päätti lähteä kaupunkiin, mutta mietittyään asiaa tarkoin kirjoitti vain sen ristiriitaisen kirjeen, jonka Vronski sai, ja lukematta sitä edes läpi lähetti sen pikalähetin mukana kaupunkiin. Seuraavana aamuna hän sai Vronskin kirjeen ja katui omaa kirjettään. Hän odotti kauhuissaan sen ankaran katseen toistumista, jonka Vronski oli luonut häneen lähtiessään ja jonka hän pelkäsi näkevänsä uudelleen, kun Vronski saisi tietää, ettei tyttö ollutkaan sen vakavammin sairaana. Mutta hän oli kuitenkin hyvillään siitä, että oli kirjoittanut. Vaikka Anna aavistelikin olevansa Vronskille rasitukseksi ja vaikka hän tiesi, että Vronskin oli sääli jättää vapauttaan palatakseen hänen luokseen, hän silti iloitsi tämän tulosta. Olkoon, että Vronski oli väsynyt häneen, — tämä olisi kuitenkin hänen luonaan, hän saisi aina nähdä tämän, tuntea jokaisen tämän liikkeen.

Hän istui vierashuoneessa lampun ääressä, luki Taine'in uutta teosta, kuunteli tuulen temmellystä pihalla ja odotti joka hetki vaunujen saapumista. Hän luuli monesti kuulleensa rattaitten tärinää, mutta erehtyi. Lopulta kuului selvästi rattaanpyörien kolke, pian kuski huusi ja sora rahisi katetun pääsisäänkäynnin edessä. Ruhtinatar Varvarakin, joka oli istunut korttiansa ääressä, kuuli sen, ja Anna nousi punastuneena tuoliltaan, mutta sen sijaan, että olisi mennyt alas, kuten oli tehnyt jo kahdesti, hän pysähtyi paikoilleen. Hänet valtasi äkkiä häpeä petoksensa vuoksi ja pelko siitä, miten Vronski ottaisi hänet vastaan. Loukkauksen tunne oli jo hävinnyt; hän pelkäsi vain tämän tyytymätöntä ilmettä. Hän muisti, että tyttö oli jo toista päivää ollut aivan terve. Häntä harmitti, että tytön pitikin parantua juuri silloin, kun kirje lähetettiin. Sitten hän muisti, että hänen rakastettunsa oli nyt saapunut, että tämä oli taas läsnä kokonaan, käsineen ja silmineen. Hän kuuli Vronskin äänen. Ja unohtaen kaikki hän juoksi riemuissaan tätä vastaan.

— No miten Ani voi? kysyi Vronski arasti katsoen portaita alas kiiruhtavaan Annaan.

Hän istui tuolilla, ja lakeija kiskoi lämmennyttä saapasta hänen jalastaan.

— Hän voi jo paremmin.

— Entä sinä? kysyi Vronski nousten tuolilta ja ravistaen itseään.

Anna otti häntä kädestä molemmin käsin ja veti sen vyötäisilleen, irrottamatta hänestä katsettaan.

— No sehän on hyvä, sanoi Vronski silmäillen kylmästi Annaa, tämän kampausta ja vaatteita, jotka hän tiesi Annan panneen ylleen häntä varten.

Kaikki se miellytti häntä, mutta oli miellyttänyt jo niin monesti ennenkin. Hänen kasvoilleen pysähtyi se ankaran kivinen ilme, jota Anna niin pelkäsi.

— Sehän on hyvä. Kuinkas sinä itse voit? sanoi Vronski, pyyhki nenäliinallaan märän partansa ja suuteli Annan kättä.

"Yhdentekevää", ajatteli Anna, "kunhan hän vain on luonani, niin hän ei voi, hän ei saa olla rakastamatta minua."

Ilta kului onnellisesti ja iloisesti ruhtinatar Varvaran seurassa, joka kanteli Vronskille, että Anna oli hänen poissa ollessaan ottanut morfiinia.

— Mitä minä sille voin? En saanut unta... Ajatukset häiritsivät. Hänen kotona ollessaan en ota sitä koskaan. En juuri koskaan.

Vronski kertoi vaalipäivistä, ja Anna osasi kysymyksillään johdattaa hänet siihen, mikä häntä eniten ilahdutti eli hänen omaan menestykseensä. Anna puolestaan kertoi kaikki kotiasiat, jotka saattoivat kiinnostaa häntä. Kaikki uutiset olivat hyviä.

Mutta myöhään illalla, kun he olivat jääneet kahden, Anna, joka tunsikin täydellisesti valloittaneensa hänet, tahtoi pyyhkiä pois kirjeestä johtuneen silmäyksen raskaan vaikutelman ja sanoi:

— Tunnusta pois, että sinua harmitti, kun kirjeeni tuli, ja että sinä et uskonut minua.

Tuskin Anna oli ehtinyt sen sanoa, kun hän jo ymmärsi, että niin rakkautta täynnä kuin Vronski häntä

kohtaan olikin, tämä ei antanut kirjettä hänelle anteeksi.

— Niin, sanoi Vronski. — Kirje oli niin omituinen; toisessa kohtaa Ani oli sairas, toisessa sinä taas aioit tulla kaupunkiin.

— Se on kaikki totta.

— Enhän minä sitä ole epäillytkään.

— Oletpas. Minä näen, että sinä olet tyytymätön.

— En hetkeäkään. Minä olen vain pahoillani siitä, että sinä ikään kuin et tahdo myöntää, että on velvollisuuksia...

— Velvollisuuksia mennä konserttiin...

— Ei ruveta puhumaan siitä, sanoi Vronski.

— Miksi siitä ei voi puhua? sanoi Anna.

— Minä vain tahdoin sanoa, että voi ilmetä välttämättömiä asioita. Minun täytyy esimerkiksi pian lähteä Moskovaan talomme asioissa... Voi, Anna, miksi sinä olet niin ärtyisä! Tiedäthän sinä, etten minä voi elää ilman sinua.

— Jos niin on, sanoi Anna äkkiä muuttuneella äänellä, — niin varmaan tämä elämä rasittaa sinua... Niin, sinä tulet vain päiväksi, ja lähdet taas, kuten tehdään...

— Anna, tuo on julmaa. Olen valmis antamaan koko elämäni... Mutta Anna ei kuunnellut häntä.

— Jos sinä lähdet Moskovaan, minäkin lähden. Minä en jää tänne. Meidän täytyy joko erota tai elää yhdessä.

— Tiedäthän sinä, että se on ainoa toivoni. Mutta sitä varten...

— Täytyy ottaa avioero? Minä kirjoitan hänelle. Minä ymmärrän, etten voi elää näin... Mutta minä lähden sinun kanssasi Moskovaan.

— Aivan kuin tuo olisi jokin uhkaus! Minähän en tahdo mitään muuta niin paljon, kuin että ei tarvitsisi olla erossa sinusta, sanoi Vronski hymyillen.

Mutta hänen silmissään välähti vainotun ja suututetun ihmisen tyly katse, kun hän sanoi nuo hellät sanat.

Anna näki tuon katseen ja arvasi oikein sen merkityksen.

"Jos niin on, se on onnettomuudeksi!" se katse sanoi. Se oli vain hetken vaikutelma, mutta Anna ei enää koskaan unohtanut sitä.

Anna kirjoitti miehelleen pyytäen häneltä avioeroa, ja marraskuun lopussa, erottuaan ruhtinatar Varvarasta, jonka täytyi lähteä Pietariin, hän muutti Vronskin kanssa Moskovaan. Odottaen joka päivä Aleksei Aleksandrovitshin vastausta ja sitä seuraavaa avioeroa he asettuivat nyt puolisoitten tavoin asumaan yhteen.

SEITSEMÄS OSA

Levinit olivat asuneet jo kolmatta kuukautta Moskovassa. Se aika, jolloin Kittyn olisi näitä asioita tuntevien ihmisten varmojen laskelmien mukaan pitänyt synnyttää, oli mennyt ohi jo kauan sitten; mutta hän oli yhä raskaana eikä mistään voinut päätellä, että synnytys olisi nyt ollut lähempänä kuin kaksi kuukautta sitten. Lääkäri ja kättilö, kuten myös Dolly ja vanha ruhtinatar ja varsinkin Levin, joka ei voinut ajatella lähestyvää tapahtumaa kauhua tuntematta, alkoivat jo käydä hermostuneiksi ja rauhattomiksi; vain Kitty tunsu olevansa täysin tyyni ja onnellinen.

Hän tunsu nyt selvästi, kuinka hänessä heräsi uusi rakkaus tulevaa — hänelle jo osaksi todellista — lastaan kohtaan, ja hän tarkkaili nautinnolla tätä tunnettaan. Lapsi ei enää kokonaan ollut osa häntä, vaan eli jo välillä omaa riippumatonta elämäänsä. Usein se koski häneen, mutta samalla hänen teki mieli nauraa uudesta, oudosta ilosta.

Kaikki, joita hän rakasti, olivat hänen luonaan, ja kaikki olivat niin hyviä ja auttavaisia ja koettivat siinä määrin kaikin tavoin sulostuttaa hänen elämäänsä, ettei hän olisi voinut toivoa mitään parempaa, jollei olisi tiennyt, ettei sellaista voinut kestää kauan. Tämän elämän viehätystä vähensi vain se seikka, ettei hänen miehensä ollut sellainen kuin oli ollut maalla, jollaisena Kitty häntä eniten rakasti.

Maalla Levin oli ollut tyyni, ystävällinen ja vieraanvarainen. Kaupungissa hän sitä vastoin aina näytti rauhattomalta ja varovaiselta, aivan kuin hän olisi pelännyt jonkun loukkaavan häntä tai hänen vaimoaan. Maalla hän nähtävästi tunsu olevansa oikealla paikallaan, ei koskaan hätäillyt eikä koskaan ollut toimeton. Täällä kaupungissa hänellä oli aina kiire, ikään kuin hän olisi pelännyt myöhästävänsä jostain, eikä hän osannut tehdä täällä mitään. Ja Kittyn oli sääli häntä. Hän tiesi kyllä, ettei Levin muista näyttänyt säällittävältä; päinvastoin. Joskus Kitty katseli häntä isommassa seurassa koettaen kuvitella hänet vieraaksi ihmiseksi, kuten rakastettua joskus katsellaan, jotta päästäisiin selville siitä vaikutelmasta, jonka tämä muissa herättää. Silloin häntä miltei pelotti nähdä, missä määrin Levin oli kaikkea muuta kuin säällittävä: hänen nuhteeton käytöstapansa, hiukan vanhanaikainen, ujo kohteliaisuutensa naisia kohtaan, hänen voimakas vartalonsa, ja, kuten Kittystä näytti, erityisen ilmeikkäät kasvonsa tekivät hänet Kittyn mielestä melkein vaarallisen puoleensavetäväksi. Mutta Kitty näki hänen sisimpäänsä ja ymmärsi, ettei Levin ollut täällä oma itsensä; muuten Kitty ei osannut määrittellä miehensä tilaa. Väliin hän sielussaan soimasi Leviniä siitä, ettei tämä osannut elää kaupungissa; väliin hän taas tunsu, että Levinin oli tosiaan vaikea järjestää täällä elämäänsä niin, että olisi voinut olla siihen tyytyväinen.

Mitä hän oikeastaan olisi voinut tehdä? Korttipelistä hän ei pitänyt. Klubissa hän ei käynyt. Kitty tiesi jo, mitä olisi merkinnyt antautuminen Oblonskin tapaisten iloisten herrojen seuraan... se olisi merkinnyt juopottelua ja jonnekin menoa juopottelun jälkeen. Eikä Kitty voinut kauhistumatta ajatella, missä herrat noilla matkoillaan kävivät. Seurapiirielämäkään Kitty ei voinut miehelleen suositella. Hän tiesi, että nuorten naisten liehittely oli sen välttämätön osa, eikä hän toivonut miehensä viehättyvän siitä. Mutta ikävähän hänen oli aina istua kotonakin vaimonsa, anoppinsa ja kälyjensä seurassa. Niin paljon kuin Kitty itse pitikin tuosta aina samanlaisesta "tilulilusta" — kuten vanha ruhtinas nimitti sisarusten väsymätöntä pakinointia — hän ymmärsi, että sen täytyi ajan pitkään käydä yksitoikkoiseksi hänen miehelleen. Mitä hän sitten saattoi tehdä? Jatkaa kirjansa kirjoittamista? Levin oli koettanut tehdä niin ja käynyt aluksi kirjastossa työtään varten, mutta — kuten hän oli Kittyille sanonut — mitä joutilaampi hän oli, sitä vähemmän hänellä oli aikaa. Ja sitä paitsi Levin valitti, että hän tuli täällä puhuneeksi teoksestaan liian paljon, minkä vuoksi ajatukset sotkeutuivat ja kadottivat entisen mielenkiintonsa.

Tämän kaupunkilaiselämän ainoa etu oli se, että täällä heidän välilleen ei koskaan tullut riitaa. Olivatpa siihen sitten syynä eri olosuhteet tai puolisoiden entistä suurempi varovaisuus ja järkevyyt, Moskovassa heille ei syntynyt niitä mustasukkaisuudesta johtuvia riitoja, joita he olivat niin pelänneet kaupunkiin muuttaessaan.

Siinä suhteessa oli sattunut eräs hyvinkin tärkeä tapaus, nimittäin Kittyn ja Vronskin kohtaaminen.

Kittyn kummi, vanha ruhtinatar Marja Borisovna, joka oli aina erityisesti pitänyt Kittystä, oli välttämättä tahtonut tavata entistä kummitytärtään. Kitty, joka ei tilansa takia käynyt juuri missään, lähti isänsä kanssa kunnianarvoisan vanhan tädin luo ja kohtasi siellä Vronskin.

Kun Kitty huomasi, kuka tuo siviilipukuinen mies oli, hänen hengityksensä salpautui, veri tulvahti sydämeen ja hän tunsu hehkuvan punan nousevan kasvoilleen. Mutta sitä kesti vain muutaman sekunnin ajan. Vanha ruhtinas, joka oli tahallaan ryhtynyt äänekkäästi keskustelemaan Vronskin kanssa, ei ollut ehtinyt vaihtaa montakaan katsetta, kun Kitty oli jo täysin valmis katsomaan Vronskiin ja tarpeen vaatiessa puhumaan hänen kanssaan samalla tavoin kuin Marja Borisovnankin kanssa ja vieläpä niin,

että hänen miehensä, jonka näkymättömän läsnäolon hän sinä hetkenä selvästi tunsi, olisi voinut hyväksyä hänen jokaisen äänenvivahteensa ja hymynsä.

Kitty vaihtoi Vronskin kanssa muutaman sanan, vieläpä hymyilikin hiukan, kun Vronski leikillään nimitti vaalipäiviä "meidän parlamentiksemme". (Hymyllään Kitty tahtoi osoittaa ymmärtäneensä leikin.) Mutta samassa hän jo kääntyikin ruhtinatar Marja Borisovnan puoleen eikä vilkaissut Vronskiin kertaakaan ennen kuin tämä nousi sanomaan hyvästiä; silloin Kitty katsahti häneen, mutta ilmeisesti vain siksi, että on epäkohteliasta olla katsomatta, kun toinen kumartaa.

Kitty oli isälleen kiitollinen siitä, ettei tämä puhunut mitään tuosta odottamattomasta tapaamisesta; mutta isän erityisestä hellyydestä vierailun jälkeisen kävelyn aikana Kitty tunsi, että isä oli tyytyväinen hänen käyttökseen. Ja Kitty oli siihen itsekin tyytyväinen. Hän ei ollut lainkaan uskonut, että jaksaisi niin hyvin pidättää jossain sielunsa pohjalla kaikki entisen rakkautensa muistot ja pysyä täysin välinpitämättömänä ja tyynenä Vronskin tavatessaan.

Paljon pahemmin punastui Levin, kun Kitty sanoi hänelle tavanneensa Vronskin ruhtinatar Marja Borisovnan luona. Kittyn oli hyvin vaikea sanoa sitä, mutta vielä vaikeampi hänen oli kertoa tapaamisen yksityiskohdista, kun Levin ei kysynyt mitään ja katsoi vain häneen kulmat kurtussa.

— Vahinko, ettet sinä ollut siellä, sanoi Kitty. — Ei samassa huoneessa... minä en olisi sinun nähtesi ollut yhtä luonnollinen... Minä punastun nytkin paljon enemmän, paljon, paljon enemmän kuin silloin, jatkoi hän punastuen niin, että kyyneleet tulivat silmiin. — Mutta ettet nähnyt jostain raosta.

Rehelliset silmät sanoivat Levinille, että Kitty oli tyytyväinen itseensä, ja huolimatta hänen punastuksestaan Levin rauhoittui pian ja alkoi kysellä häneltä yhtä ja toista, mitä Kitty juuri oli toivonutkin. Kun Levin oli saanut kuulla kaiken ja päässyt selville siitä, että Kitty oli punastunut ainoastaan alkuun, mutta ei sitten ollut välittänyt koko miehestä enempää kuin kenestä vastaanantulijasta hyvänsä, Levin ilostui ja sanoi olevansa hyvillään tuosta tapaamisesta. Hän lupasi, ettei enää vastedes käyttäytyisi niin tyhmästi kuin vaalipäivillä, vaan koettaisi kohdella Vronskia mahdollisimman ystävällisesti.

— On piinallista ajatella, että joku ihminen on melkein kuin vihamies, jota on vaikea tavatakin, sanoi Levin. — Olen siitä hyvin iloisani.

II

— Kuule, käy nyt sentään Bollin luona, sanoi Kitty miehelleen, kun tämä yhdentoista aikaan poikkesi hänen luokseen ennen kaupungille lähtöään. — Minä tiedän, että sinä syöt päivällistä klubissa, isä on merkinnyt sinut klubin jäseneksi. Mutta mitä sinä teet nyt aamupäivällä?

— Menen käymään Katavasovin luona, vastasi Levin.

— Näin aikaisin?

— Hän lupasi tutustuttaa minut Metroviin. Tekisi mieleni puhua hänen kanssaan teoksestani. Hän on tunnettu pietarilainen tiedemies, sanoi Levin.

— Hänenkö kirjoitustaan sinä niin kehuut? Entäs sitten? sanoi Kitty.

— Kenties käyn sitten oikeudessa sisareni asian vuoksi.

— Menet kai toki konserttiin?

— Mitä minä siellä yksinäni?

— Menisit sentään; siellä esitetään niitä uusia sävellyksiä... Nehän ovat kiinnostaneet sinua. Minä menisin ehdottomasti.

— No, joka tapauksessa käyn kotona ennen päivällistä, sanoi Levin katsoen kelloaan.

— Pane nyt ylesesi pitkä takki, niin voit saman tien käydä kreivitär Bollin luona.

— Onko se sitten niin tarpeellista?

— On toki! Hänhän kävi meillä. Siitä nyt ei ole suurta vaivaa. Ajat sinne, istuudut, puhelet viisi minuuttia ilmasta ja sen semmoisesta, nouset ja lähdet pois.

— Oi, et usko kuinka minä olen vieraantunut kaikesta tuollaisesta; se tuntuu niin nololta. Tulee vieras ihminen, istuu ilman mitään asiaa, häiritsee muita, pilaa oman tuulensa ja lähtee pois.

Kitty herautti nauramaan.

— Mutta teithän sinä nuorena miehenä vieraskäyntejä? hän sanoi.

— Tein, vaikka silloinkin aina tuntui nololta, ja nyt olen niistä niin vieraantunut, että totisesti olisin kaksi päivää syömättä tuon käynnin sijasta. Se on niin noloa! Minusta tuntuu kuin he pahastuisivat ja sanoisivat: miksi sinä tulit ihan ilman asiaa?

— Eivät pahastu. Sen voin sinulle vakuuttaa, Kitty sanoi, katsoi nauraen miestänsä silmiin ja otti häntä kädestä. — No, hyvästi nyt... Mene nyt vain, ole kiltti.

Levin suuteli vaimoiaan kädelle ja aikoi juuri lähteä, kun Kitty pysäytti hänet.

— Kostja, tiedätkö, että minulla on enää viisikymmentä ruplaa jäljellä.

— No, mikäpä siinä, minä käyn hakemassa pankista. Paljonko otan? hän sanoi Kittyille tuttu tyytymätön ilme kasvoillaan.

— Ei, odotas. Kitty piti häntä kädestä. — Puhutaan vielä vähän, olen siitä hiukan huolissani. Minä en luule tuhlaavani rahaa mihinkään tarpeettomaan, ja kuitenkin sitä valuu kuin vettä. Jotain me kai teemme väärin.

— Ei suinkaan, sanoi Levin rykäisten ja katsoen kulmainsa alta.

Tuon rykäisyn Kitty tunsu. Se merkitsi Levinissä suurta tyytymättömyyttä — ei Kittyyn, vaan omaan itseensä. Levin oli toisinaan tyytymätön, mutta siihen ei oikeastaan ollut syynä suuret kulut, vaan se, että häntä muistutettiin asiasta, jonka hän olisi mieluummin unohtanut, koska tiesi, että siinä oli jotain hullusti.

— Minä käskin Sokolovin myydä vehnää ja ottaa myllyn vuokraa etukäteen. Joka tapauksessa saamme pian.

— Ei, mutta minä pelkään, että yleensä kuluu paljon...

— Ei ollenkaan, ei ollenkaan, toisti Levin. — No, hyvästi nyt, rakkaani.

— Välillä minua todella kaduttaa, että tottelin äitiä. Kuinka mukavaa maalla olisi ollut. Täällä minä vain vaivaan teitä kaikkia ja rahaa kuluu niin...

— Ei ollenkaan. Siitä asti kun menimme naimisiin, en olisi kertaakaan halunnut sanoa, että toisin olisi ollut parempi...

— Niinkö? sanoi Kitty katsoen häntä silmiin.

Levin oli sanonut sen vain Kittyn mieliksi, ajattelemta sanojaan sen syvemmin. Mutta katsoessaan Kittyn rehellisiin, suloisiin silmiin, jotka katsoivat häneen niin suoraan ja kysyvinä, Levin toisti sanomansa koko sielullaan. "Minä aivan unohdan hänet", ajatteli Levin. Ja hän muisti, mikä heitä odotti.

— Kuinka pian luulet? kuiskasi hän ottaen vaimoiaan molemmista käsistä.

— Olen ajatellut sitä niin monta kertaa, etten enää ajattele enkä tiedä mitään.

— Eihän pelota?

Kitty hymähti ylenkatseellisesti.

— Ei hitustakaan, hän sanoi.

— Jos jotain sattuu, niin tiedät, että olen Katavasovin luona.

— Ei satu mitään, älä luulekaan. Minä menen isän kanssa bulevardille kävelemään. Käymme myös Dollyn luona. Ennen päivällistä odotan sinua. Ai niin! Tiedätkö, että Dollyn tilanne käy kerrassaan mahdolliseksi? Hän on kauttaaltaan veloissa eikä rahaa tule. Me puhelimme eilen äidin ja Arsenin (se oli toisen sisaren miehen, Lvovin, etunimi) kanssa ja päätimme lähettää sinut ja hänet Stivan kimppuun. Sehän on aivan kauheaa. Isän kanssa ei siitä voi puhua mitään... Mutta jos sinä ja hän...

— Mutta mitä me voimme tehdä? sanoi Levin.

— Puhu nyt sentään Arsenin kanssa, kun menet hänen luokseen; hän sanoo sinulle mitä me päätimme.

— Arsenin kanssa olen jo edeltäpäin yhtä mieltä. No, minä käyn hänen luonaan. Natalien kanssahan minä voinkin mennä konserttiin, jos hän lähtee. No, hyvästi nyt.

Pääovella Levinin pysäytti vanha palvelija, Kuzma, joka hoiti kaupunkitaloa.

— Se Kauno (maalta tuotu vasemmanpuoleinen aisahevonon) on nyt kengitetty uudelleen, mutta ontuu se sittenkin, hän sanoi. — Mitäs sille tehdään?

Moskovassa olonsa alkuaikoina Levinillä oli ollut huolta maalta tuoduista hevosista. Hän oli tahtonut järjestää sen puolen niin hyvin ja huokeasti kuin mahdollista. Mutta ennen pitkää hän oli tullut huomaamaan, että omat hevoset tulivat kalliimmaksi kuin ajurit, ja ajuria käytettiin kuitenkin.

— Käske noutamaan eläinlääkäri; kenties siinä on hiertymä.

— Entä mitäs valjastetaan rouvalle? kysyi Kuzma.

Leviniä ei enää ihmetyttänyt, kuten Moskovassa olon alkuaikoina, että jotakin huviajelua varten Vozdvizhenka-kadulta Sivtsev-Vrazhokille täytyi valjastaa vahva hevospari raskaiden vaunujen eteen, ajaa neljännesvirsta lumisohjoista tietä ja seistä siellä neljä tuntia, mikä maksoi viisi ruplaa. Nyt se tuntui hänestä jo luonnolliselta.

— Käske ajurin tuoda parihevosek meidän umpivaunuillemme, hän sanoi.

— Tottelen.

Ja ratkaistuaan kaupunkioiloissa niin helposti sellaisen pulman, joka olisi maalla vaatinut omakohtaista vaivannäköä ja huomiota, Levin astui kadulle, huusi ajurin ja ajoi Nikitskajalle. Matkalla hän ei enää ajatellut rahojaan, vaan sitä, kuinka hän kohta tutustuisi pietarilaiseen sosiologiin ja puhuisi hänelle teoksestaan.

Moskovassa olon alkuaikoina maalaiselämään tottunutta Leviniä olivat oudoksuttaneet ne mitään tuottamattomat, mutta välttämättömät menot, joita häneltä vaadittiin joka puolelta. Mutta nyt hän jo oli tottunut niihin. Hänelle oli siinä suhteessa käynyt niin kuin sanotaan sattuvan juupoille; ensimmäinen ryyppy niellään seipäänä, toinen haukkana, mutta kolmannen jälkeiset pieninä linnunpoikasina. Kun Levin antoi ensimmäisen sadan ruplan setelin lakeijan ja ovenvartijan livreiden ostoon, tuli hän tahtomattaankin ajatelleeksi, että nuo vallan tarpeettomat livreet, jotka kuitenkin olivat niin välttämättömät (pääellen siitä, kuinka ruhtinatar ja Kitty olivat hämmästyneet Levinin huomautuksesta, että oli mahdollista tulla toimeen ilmankin), — että nuo livreet tulivat maksamaan kahden kesärengin palkan, toisin sanoen, lähes kolmesataa työpäivää, pääsiäisestä aina syyspaastoon saakka, raskasta, aamusta varhain iltaan myöhään kestävää työpäivää, — ja se sataruplanen kirveli kuin seipään syöksy hänen mielessään. Mutta seuraava sataruplanen, joka rikottiin sukulaispäivällisten kaksikymmentäkahdeksan ruplaa maksavien ruokatarvikkeiden ostoksia varten, toi kyllä hänen mieleensä, että kaksikymmentäkahdeksan ruplaa oli yhtä kuin yhdeksän neljänneistä kauroja, jotka hiki päässä ja puhkuen niitettiin, sidottiin, puitiin ja viskattiin, seulottiin ja ripoteltiin säkkeihin, — tämä toinen meni sittenkin kevyemmin. Mutta nyt eivät setelit enää pitkään aikaan olleet herättäneet mitään mietteitä lähtiessään ja ne lentelivät kuin linnut. Vastasiko rahojen hankkimiseen mennyt työ sitä huivia, minkä niillä ostettu tavara tuotti, se ajatus oli hävinnyt jo ammuin. Unohtunut oli myös se taloudellinen näkökanta, että oli olemassa tietty hinta, jota halvemmalla tiettyä viljaa ei voinut myydä. Ruista, jota hän ei ennen ollut tahtonut antaa tavallisestakaan hinnasta, myytiin nyt viisikymmentä kopeekkaa halvemmalla neljännekseltä kuin siitä kuukausi sitten oli luvattu. Silläkään arviolla, että sellaisten menojen jatkuessa ei voisi elää vuottakaan velkaantumatta, ei ollut enää mitään merkitystä. Tärkeää oli vain se, että pankissa oli aina rahaa, vähät siitä mistä se tuli, ja että aina tiesi, millä huomenna sai ostaa nautanlihaa. Se arvio oli tähän saakka pitänyt: hänellä oli aina ollut pankissa rahaa. Mutta nyt rahat olivat lopussa eikä hän oikein tiennyt, mistä saisi lisää. Siksi Kittyn huomautus rahojen loppumisesta oli hermostuttanut häntä; mutta hänellä ei ollut nyt aikaa miettiä sitä. Ajaessaan hän ajatteli Katavasovia ja tulevaa tuttavuuttaan Metrovin kanssa.

Levin oli taas ruvennut seurustelemaan läheisesti entisen yliopistotoverinsa professori Katavasovin kanssa, jota ei ollut tavannut häittänsä jälkeen. Katavasov miellytti häntä maailmankatsomuksensa selvyiden ja yksinkertaisuuden vuoksi. Levin arveli, että Katavasovin maailmankatsomuksen selkeys johtui hänen luonteensa köyhyydestä, Katavasov taas arveli, että Levinin ajattelun epäjohdonmukaisuus johtui hänen älynsä koulutuksen ja kurissapidon puutteesta; mutta Katavasovin selkeys miellytti Leviniä, ja Levinin kouluttamattomien ajatusten runsaus miellytti Katavasovia, ja he kävivät mielellään toistensa luona väittelemässä. Levin oli lukenut Katavasoville muutamia kohtia teoksestaan, ja tämä oli pitänyt niistä. Eilen Katavasov oli tavannut Levinin eräässä esitelmätilaisuudessa ja kertonut, että tunnettu Metrov, jonka artikkelista Levin oli kovasti pitänyt, oli Moskovassa ja halusi kuulla lisää Levinin teoksesta, josta Katavasov oli hänelle maininnut, ja että Metrov oli luvannut tulla hänen luokseen huomenna yhdentoista aikaan, jolloin Levinkin oli tervetullut.

— Olette tosiaan parannuksen tiellä, hauska nähdä, sanoi Katavasov tullen Leviniä vastaan pieneen vierashuoneeseen. — Minä kuulin ovikellon soivan ja ajattelin, ettette toki vielä näin ajoissa... Mitä sanotte montenegrolaisista? Sotilasrotua!

— Miten niin? kysyi Levin.

Katavasov kertoi lyhyesti viimeisen uutisen ja vietyään Levinin kirjastohuoneeseen esitteli hänet keskikokoiselle, tanakalle, sangen miellyttävän näköiselle miehelle. Se oli Metrov. Keskusteltiin vähän aikaa politiikasta ja pietarilaisten hallitusviranomaisten suhteesta viime tapahtumiin. Metrov kertoi varmasta lähteestä saaneensa tietää hallitsijan ja erään ministerin lausuneen tapahtumista niin ja niin. Katavasov taas oli kuullut varmana asiana kerrottavan, että hallitsija oli sanonut kokonaan toista. Levin koetti sovittaa yhteen kumpaakin lausuntoa, ja siihen katkesi keskustelu asiasta.

— Niin, tämä herrahan se on kirjoittanut melkein kokonaisen kirjan työmiehen luonnollisista riippuvuussuhteista maahan, sanoi Katavasov: — Minä en ole näiden asioiden erikoistuntija, mutta luonnontieteilijänä minua on miellyttänyt, ettei hän käsitä ihmiskuntaa zoologisten lakien ulkopuolella olevana, vaan päinvastoin näkee sen olevan riippuvainen ympäristöstä ja hakee siitä riippuvuudesta kehityksen lakeja.

— Se on hyvin mielenkiintoista, sanoi Metrov.

— Minä aloin oikeastaan kirjoittaa kirjaa maataloudesta, mutta syvennyttyäni maatalouden tärkeimpään välikappaleeseen, työmieheen, sanoi Levin punastuen, — päädyin väkisinkin aivan odottamattomiin tuloksiin.

Levin alkoi esittää kantaansa varovasti, ikään kuin tunnustellen maaperää. Hän tiesi, että Metrov oli kirjoittanut artikkelin yleisesti hyväksytyä valtiotaloudellista opinsuuntaa vastaan, mutta ei tiennyt, missä määrin saattoi toivoa häneltä kannatusta mielipiteilleen, eikä voinut arvata sitä tiedemiehen viisaasta ja tyyneestä ilmeestä.

— Mutta missä te näette venäläisen työmiehen erityisominaisuudet? kysyi Metrov. — Hänen niin sanotuissa zoologisissa ominaisuuksissaan vaiko niissä olosuhteissa, joissa hän elää?

Levin huomasi jo tuossa kysymyksessä piilevän sellaisen ajatuksen, jota hän ei hyväksynyt; mutta hän kehitti edelleen kantaansa, jonka mukaan venäläisellä työmiehellä oli maasta oma erityinen käsityksensä, joka erotti sen muista kansoista. Ja todistaakseen väitteensä hän kiiruhti lisäämään, että hänen mielestään tämä Venäjän kansan erityinen käsitys johtui siitä, että kansa tunsu kutsumukseksen idän suurten, tyhjien alueiden kansoittamisen.

— Joutuu helposti harhaan tehdessään päätelmiä kansan yleisestä kutsumuksesta, sanoi Metrov keskeyttäen Levinin esityksen. — Työmiehen tila tulee aina riippumaan hänen suhteestaan maahan ja pääomaan.

Ja antamatta Levinin lausua loppuun ajatustaan Metrov alkoi esitellä hänelle oman oppinsa erityispiirteitä.

Levin ei käsittänyt eikä koettanutkaan käsittää, missä hänen oppinsa erityisluonne piili: hän näki, että Metrov aivan samoin kuin muutkin, huolimatta artikkelistaan, jossa hän koetti kumota taloustieteilijän opin, tarkasteli venäläistä työmiestä kuitenkin vain pääoman, työpalkan ja koron kannalta. Vaikka hänen täytyikin myöntää, että Venäjän kaikkein suurimmassa, itäisessä osassa maankorko oli vielä yhtä kuin nolla, että Venäjän kahdeksankymmenmiljoonaisen väestön yhdeksälle kymmenesosalle työpalkka merkitsi vain itsensä elättämistä ja ettei pääomaa vielä ollut olemassa muuta kuin kaikkein alkeellisten työvälineiden muodossa, tarkasteli hän kuitenkin jokaista työmiestä vain siltä kannalta, joskaan ei kaikessa ollut yhtä mieltä taloustieteilijän kanssa ja joskin hänellä oli työpalkasta oma teoriansa, jota hän Levinille selitti.

Levin kuunteli vastahakoisesti ja väitti aluksi vastaan. Hän olisi tahtonut keskeyttää Metrovin sanoakseen oman käsityksensä, joka hänen mielestään olisi tehnyt turhaksi koko selvittelyn. Mutta pian hän huomasi, että he katsoivat asiaa niin kokonaan eri kannalta, etteivät he koskaan voisi ymmärtää toinen toistaan, eikä hän enää väittänyt vastaan, kuunteli vain. Vaikkei häntä enää vähääkään kiinnostanut se, mitä Metrov puhui, hän tunsikin jonkinlaista mielihyvää kuunnellessaan tätä. Oli mairittelevaa Levinin itserakkaudelle, että kuuluisa tiedemies esitti hänelle ajatuksiaan niin mielellään, osoittaen sellaista huomaavaisuutta ja luottamusta hänen asiantuntemustaan kohtaan, sivuuttaen väliin kokonaisia tieteenaloja pelkällä viittauksella. Levin luki sen omaksi ansiokseen eikä tiennyt, että Metrov, joka oli puhunut kyllikseen kaikkien ystäviensä kanssa, puhui tästä asiasta erityisen mielellään jokaiselle uudelle tuttavalleen, ja yleensä keskusteli mielellään tästä mieltään kiehtovasta kysymyksestä, joka ei vielä ollut täysin selvinnyt hänelle itselleen.

— Mutta kun vain emme myöhästyisi, sanoi Katavasov katsoen kelloaan, heti kun Metrov oli lopettanut esityksensä.

— Niin, yhdistyksellämme on tänään istunto Svintitshin viisikymmenvuotisen riemujuhlan vuoksi, hän lisäsi selitykseksi Levinille. — Me aiomme mennä sinne. Minä lupasin pitää esitelmän hänen zoologisista tutkimuksistaan. Lähdetään kaikki yhdessä, siitä tulee hauskaa.

— Nyt on tosiaan jo aika lähteä, sanoi Metrov. — Lähtekää mukaan, ja sieltä, jos suvaitsette, menemme minun asuntooni. Minä haluaisin kuulla teidän teoksestanne.

— Mitä siitä. Se on vielä niin keskeneräinen. Mutta kokoukseen tulen mielelläni.

— Mitäs sanotte pöytäkirjaan liitetystä lausunnosta? Katavasov huusi toisesta huoneesta, jossa hän pani ylleen hännystakkia.

Alettiin keskustella yliopistokysymyksestä.

Se oli Moskovan tämänkalvuisen elämän kaikkein tärkeimpiä asioita. Kolme vanhaa professoria oli neuvostossa asettunut nuorempien kantaa vastaan; nuoret olivat laatineet erityisen lausunnon. Tämä lausunto oli toisten mielestä kauhea, toisten mielestä taas mitä luonnollisin ja oikeutetuin, ja professorit olivat jakautuneet kahteen puolueeseen.

Toiset, joihin Katavasovkin kuului, syyttivät vastapuoluetta ilmiannosta ja petoksesta; toiset taas syyttivät heitä nulikkamaisuudesta ja auktoriteettien halveksimisesta. Vaikkei Levin kuulunutkaan yliopistomaailmaan, hän oli Moskovassa olonsa aikana monituiset kerrat kuullut ja puhunut tästä asiasta ja hänellä oli siitä oma kantansa. Hän otti osaa keskusteluun, joka jatkui kadulla siihen asti kunnes he saapuivat vanhan yliopistorakennuksen luo.

Istunto oli jo alkanut. Veralla peitetyn pöydän ääressä, johon Katavasov ja Metrov asettuivat, istui kuusi henkeä, ja eräs heistä luki jotain kumartuneena käsikirjoituksen puoleen. Levin istuutui vähän kauempana olevalle tuolille ja kysyi vieressä istuvalta ylioppilaalta, mitä luettiin. Ylioppilas katsahti Leviniin tyytymättömästi ja sanoi:

— Elämäkertaa.

Vaikkei tuo elämäkerta innostanutkaan Leviniä, kuunteli hän sentään ja sai tietää yhtä ja toista uutta ja mielenkiintoista kuuluisan tiedemiehen elämästä.

Kun lukija oli lopettanut, puheenjohtaja kiitti häntä, luki runoilija Mentin lähettämän juhlarunon ja lausui muutamia kiitollisuuden sanoja runon tekijälle. Sitten Katavasov luki kovalla äänellään kirjoitelmansa juhlitun henkilön tieteellisistä tutkimuksista.

Kun Katavasov oli lopettanut, Levin katsoi kelloaan, näki sen olevan jo kaksi ja arvasi, ettei hän enää ehtisi lukea Metroville teostaan ennen konserttia, eikä hän enää välittänytkaan sen lukemisesta. Hän oli esitelmän aikana ajatellut äskeitä keskustelua ja päässyt selvyteen siitä, että vaikka Metrovin ajatuksilla saattoikin olla merkitystä, eivät hänenkään ajatuksensa olleet merkityksettömiä; mutta nämä ajatukset saattoivat kirkastua ja johtaa johonkin vain siten, että kumpikin jatkoi työtään valitsemallaan tiellä, eikä niiden ajatusten tyrkyttämisestä toisille voinut koitua mitään hyvää. Levin päätti kieltäytyä Metrovin kutsusta ja meni kokouksen päätyttyä hänen luokseen. Metrov esitteli hänet puheenjohtajalle, joka ryhtyi juttelemaan hänen kanssaan viimeisistä valtiollisista uutisista. Samalla Metrov kertoi puheenjohtajalle saman, mitä oli kertonut Levinille, ja Levin teki samat huomautukset kuin oli tehnyt muutama tunti sitten, mutta esitti vaihteeksi myös jonkin uuden otaksuman, joka sattui johtumaan hänen mieleensä. Sen jälkeen puhe siirtyi yliopistoasiaan. Koska Levin oli jo kuullut kaiken, hän kiiruhti lausumaan Metroville pahoittelunsa siitä, ettei voinut noudattaa hänen kutsuaan ja lähti Lvovin luo.

IV

Lvov, Kittyn sisaren Natalian mies, oli viettänyt koko elämänsä pääkaupungeissa ja ulkomailla, missä hän oli saanut kasvatuksensakin ja sittemmin palvellut diplomaattina.

Viime vuosina hän oli jättänyt diplomaattisen toimensa ja siirtynyt Moskovan hovivirastoon, ei minkään ikävyyden vuoksi (hänelle ei koskaan sattunut ikävyyksiä kenenkään kanssa) vaan voidakseen antaa kahdelle pojalleen mahdollisimman hyvän kasvatuksen.

Huolimatta tottumusten ja mielipiteiden räikeästä vastakkaisuudesta ja tuntevasta ikäerosta Lvov ja Levin olivat tänä talvena kiintyneet toisiinsa.

Lvov oli kotona, ja Levin astui sisään ilmoittamatta tulostaan. Lvov istui nojatuolissaan väljä kotitakki yllään ja säämiskäkengät jalassa. Hän luki sinertävät lasit silmillä pulpetilla olevaa kirjaa ja piteli kaunismuotoisessa kädessään varovasti koholla puoleksi poltettua sikaria.

Hänen kauniille, hienostuneille ja nuorekkaille kasvoilleen, joille hopeanhoitoiset, kiharat hiukset antoivat erikoisen leiman, nousi iloinen hymy, kun hän näki Levinin.

— Kuinka hauskaa! Minä aion juuri lähettää noutamaan teitä. No kuinka Kitty voi? Istukaa tänne, tässä on mukavampi... hän nousi ja työnsi keinutuolin Levinille. — Oletteko lukenut viimeistä kiertokirjettä Journal de St. Petersburg'ista? Minusta se on mainio, hän sanoi hiukan ranskalaisesti korostaen.

Levin kertoi, mitä oli kuullut Pietarissa arveltavan asioista, ja puheltuaan hetkisen politiikasta kertoi tutustumisestaan Metroviin ja käynnistään tieteellisessä kokouksessa.

— Minä kadehdin teitä, kun teillä on vapaa pääsy tuohon mielenkiintoiseen oppineeseen maailmaan, sanoi Lvov ja puheen alkuun päästyään vaihtoi, kuten tavallisesti, venäjän hänelle mukavampaan ranskaan. — Tosin ei minulla olisi aikaakaan. Sekä virkani että lasten opetus vie kaiken aikani; ja sitä paitsi sivistykseni, en häpeä sitä tunnustaa, on siihen aivan riittämätön.

— En usko, sanoi Levin hymyillen. Häntä liikutti Lvovin alhainen käsitys omasta itsestään, sillä se oli täysin vilpittön eikä minkään teennäisen vaatimattomuuden synnyttämä.

— Voi, kuinkas muuten! Minä tunnen nyt, kuinka puutteellinen sivistykseni on. Lasteni kasvatusta varten minun täytyy verestää tietojani paljon ja suorastaan opetella yhtä ja toista. Sillä pelkät opettajat eivät riitä, täytyy olla silmälläpitäjä, niin kuin teidän taloudessanne täytyy olla työmiehiä ja pehtori. Olen juuri katsellut tuota, hän osoitti pulpetilla olevaa Buslajevin kielioppia, — vaativat sitä Mishalta, ja se on niin vaikeaa... No, selittäkäähän minulle esimerkiksi tämä kohta. Tässä sanotaan näin...

Levin koetti selittää, että sitä ei voinut ymmärtää, että se täytyi vain oppia sinänsä; mutta Lvov ei ollut samaa mieltä.

— Niin, te vain nauratte!

— Päinvastoin, te ette usko kuinka minä aina teillä ollessani saan oppia... juuri tulevien lasteni kasvatusta varten.

— Vähän kai te sitä minulta saatte, sanoi Lvov.

— Tiedän vain, etten ole nähnyt paremmin kasvatettuja lapsia kuin teidän, enkä parempia osaa toivoakaan.

Lvov koetti olla ilmaisematta iloaan, mutta hänen kasvoilleen levisi kirkas hymy.

— Kun vain tulisivat paremmiksi kuin minä. Muuta en toivo. Te ette tiedä, aloitti hän, — miten paljon työtä on pojissa, joiden koulutus on jäänyt aivan retuperälle ulkomailla asuessamme.

— Niin lahjakkaat pojat pitävät kyllä puolensa. Pääasia on siveellinen kasvatusta. Ja sitä minä aina opin katsellessani teidän lapsianne.

— Niin, se siveellinen kasvatusta. Te ette voi käsittää, kuinka vaikeaa se on. Juuri kun on saanut yhden puolen voitetuksi, tulee toisia eteen, ja taas uusi taistelu. Jollei saisi tukea uskonnosta, — emmekö kerran puhuneetkin siitä? — niin ei parhainkaan isä omin voimin, ilman sitä apua, voisi kasvattaa lapsiaan.

Tämä keskustelu, jonka aihe kiinnosti Leviniä, keskeytyi kun talon kaunis rouva Natalja

Aleksandrovna tuli huoneeseen kaupungillelähtökunnossa.

— Minä en tiennytkään, että te olitte täällä, hän sanoi nähtävästi vähääkään pahoittelematta sitä, että oli katkaissut tuon monesti kuulemansa keskustelun. — No, kuinka on Kittyn laita? Minä tulen tänään teille päivälliselle. Kuules, Arseni, kääntyi hän miehensä puoleen, — sinä kai otat vaunut...

Niin puoliset alkoivat pohtia päivän ohjelmaa. Koska herran täytyi virkansa puolesta mennä jotain henkilöä vastaan ja rouva aikoi konserttiin ja Balkanin-komitean julkiseen kokoukseen, oli paljon päätettävää ja harkittavaa. Levin sai omaisena ottaa osaa puolisoitten suunnitelmiin. Päätettiin, että Levin lähtee Natalien kanssa konserttiin ja kokoukseen ja sieltä lähetetään vaunut Arsenia hakemaan, ja hän saattaa sitten vaimonsa Kittyn luo; mutta jollei Arseni ehtisi siihen mennessä selvittää asioistaan, hän lähettäisi vaunut takaisin ja Levin lähtisi Natalien kanssa.

— Tämä ystävä pilaa minut, sanoi Lvov vaimolleen, — uskottelemalla minulle, että meidän lapsemme ovat niin hyviä, kun minä tiedän, että heissä on niin paljon pahaa.

— Arseni liioittelee, olen sen aina sanonut, sanoi Natalie. — Jos hakee täydellistä, ei milloinkaan tule tyytyväiseksi. On totta, kun isä sanoo, että meitä kasvatettaessa menttiin yhteen äärimmäisyyteen — meitä pidettiin ullakkokerroksessa, ja vanhemmat asuivat yksin pääkerroksessa; nyt on päinvastoin; vanhemmat ullakolle ja lapset pääkerrokseen. Vanhemmat eivät saisi itse elääkään, kaikki vain lapsille.

— Mutta jos niin onkin parempi? sanoi Lvov hymyillen kaunista hymyään ja koskettaen vaimonsa kättä. — Se joka ei tunne sinua, luulee, ettet ole äiti, vaan äitipuoli.

— Ei, äärimmäisyys ei ole missään hyväksi, sanoi Natalia tynesti asettaen miehensä paperiveitsen määrätylle paikalleen pöydälle.

— No, tulkaahan tänne, täydelliset lapset, sanoi Lvov ovelle tulleille sorjille pojilleen, jotka kumarrettuaan Levinille menivät isänsä luo tahtoen nähtävästi kysyä tältä jotain.

Levinin teki mieli jutella heidän kanssaan ja kuunnella, mitä he sanoivat isälleen, mutta Natalie alkoi puhua, ja samassa tuli huoneeseen Lvovin virkatoveri Mahotin hovipuvussa lähteäkseen yhdessä Lvovin kanssa ylhäistä vierasta vastaan, ja huoneessa virisi taukoamaton keskustelu Herzegovinasta, ruhtinatar Korzinskajasta, duumasta ja rouva Apraksinan äkillisestä kuolemasta.

Levin unohti kokonaan varsinaisen asiansa. Hän muisti sen vasta astuessaan eteiseen.

— Ai, Kittyhän pyysi minua puhumaan teidän kanssanne jotain Oblonskista, hän sanoi, kun Lvov pysähtyi saateltuaan vaimoan ja häntä portaille asti.

— Niin, niin, maman tahtoo, että me langokset hyökkäisimme hänen kimppuunsa, hän sanoi punastuen. — Mutta kuinka minä voin?

— Minä kyllä hyökkään, sanoi hymyillen Natalie, joka oli valkeassa turkisviitassaan jo kauan odottanut keskustelun loppua. — No, lähdetään nyt.

V

Aamupäiväkonsertissa esitettiin kaksi hyvin mielenkiintoista kappaletta.

Toinen oli orkesterifantasia Kuningas Lear arolla, toinen Bachin muistolle omistettu jousikvartetto. Molemmat sävellykset olivat uusia, uudenaikaiseen tyyliin sävellettyjä, ja Levin tahtoi muodostaa niistä oman kantansa. Saatettuaan kälynsä nojatuoliin hän asettui itse pilarin luo ja päätti kuunnella niin tarkkaavaisesti ja tunnollisesti kuin suinkin. Hän koetti olla hajottamatta huomiotaan ja pilaamatta vaikutelmiaan katsomalla valkearusettisen kapellimestarin käsien hoidontaa, joka aina niin ikävästi häiritsee musiikillista huomiokykyä, hattupäisiä naisia, jotka olivat konserttiin tullessaan kuin varta vasten huolellisesti peittäneet korvansa kaikenlaisilla nauhoilla, ja kaikkia noita kasvoja, joita joko ei näyttänyt kiinnostavan mikään tai kaikki muut seikat paitsi musiikki. Hän koetti olla tapaamatta musiikin tuntijoita ja suunsoittajia ja seisoi maahan luoduin katsein ja kuunteli.

Mutta mitä enemmän hän kuunteli Lear-fantasiaa, sitä mahdottomammalta hänestä tuntui muodostaa siitä mitään määrättyä kantaa. Tuntui koko ajan siltä, että musiikillinen ilmaus oli alkamassa ja kehkeytymässä, ja sitten kaikki taas hajosi uusien musiikillisten ilmausten katkelmiksi tai välillä aivan

irralisiksi, vain säveltäjän oikusta yhteenliitetyiksi, mutta erittäin monimutkaisiksi säveliksi. Eivätkä nuo musiikillisten ilmausten katkelmat voineet yksittäisestä kauneudestaan huolimatta olla mieleen, kun ne tulivat niin odottamatta, ilman minkäänlaista valmistelua. Ilo ja suru, epätoivo, hellyys ja voitonriemu tulivat kukin ilman mitään oikeutusta, niin kuin mielipuolen tunteet. Mielipuolen tunteiden tavoin ne menivät myös ohi yhtä odottamatta.

Levin tunsikin koko esityksen ajan olevansa kuin kuuro, joka katselee tanssivia. Kappaleen loppuessa hän oli aivan ymmällään ja kovin väsynyt jännitettyään niin pitkään huomiokykyään, joka oli jäänyt kokonaan palkitsematta. Joka puolelta kaikui äänestä taputusta. Kaikki nousivat ja alkoi yleinen liikehdintä ja keskustelu. Toivoen saavansa selvitystä neuvottomuuteensa toisten vaikutelmista Levinkin lähti kävelemään etsien asiantuntijoita ja ilostui nähdessään tuttavansa Pestsovin keskustelemaan erään huomattavan musiikintuntijan kanssa.

— Aivan ihmeellistä! sanoi bassoääninen Pestsov. — Tervehdys, Konstantin Dmitritsh! Erityisen selkeä ja niin sanoakseni veistoksellinen ja värikylläinen on se kohta, jossa tuntee Cordelian lähestyvän, missä nainen, das ewig Weibliche, astuu taisteluun kohtalooaan vastaan. Eikö totta?

— Mistä sen tietää, että siinä on Cordelia? kysyi Levin arasti unohtaen kokonaan, että fantasia kuvasi kuningas Learia arolla.

— Cordelia ilmestyy... tuossa noin! sanoi Pestsov iskien sormellaan kiiltävään ohjelmalehtiseen, joka hänellä oli toisessa kädessä, ja antoi sen Levinille.

Silloin Levin vasta muisti sävellyksen nimen ja kiiruhti lukemaan ohjelmalehden takasivulle painetut, venäjäksi käännettyt Shakespearen säkeet.

— Ilman lehtistä sitä on mahdotonta seurata, sanoi Pestsov kääntyen jälleen Levinin puoleen, koska hänen äskeinen puheterinsä oli poistunut eikä hänellä enää ollut kenen kanssa puhelisi.

Välillä syntyi Levinin ja Pestsovin kesken väittely wagnerilaisen musiikkisuunnan puutteista ja ansioista. Levin koetti todistaa, että Wagnerin ja kaikkien hänen seuraajiensa virhe oli siinä, että musiikki tahtoi siirtyä jonkin muun taiteen alalle, samoin kuin runous erehtyi ryhtyessään tarkoin kuvaamaan kasvojen piirteitä, koska se kuului maalaustaiteen tehtäviin; ja esimerkkinä sellaisesta virheestä hän mainitsi kuvanveistäjän, jonka päähän oli pälkähtänyt hakata runoilijan patsaan marmorijalustaan runouden henkilöahmoja. "Ne hahmot siinä veistoksessa muistuttavat niin vähän kuviteltuja, että pitävät jopa kiinni tikkaista", sanoi Levin. Tämä lause miellytti häntä, mutta hän ei muistanut, oliko hän kenties jo ennenkin sanonut saman lauseen, mahdollisesti juuri Pestsoville, ja nolostui.

Pestsov taas koetti todistaa, että taide on yhtä ja että se saattoi saavuttaa korkeimpia ilmauksiaan vain kaikkien lajien yhtyessä.

Konsertin toista numeroa Levin ei voinutkaan enää kuunnella. Pestsov, joka oli jäänyt hänen viereensä, puhui melkein koko ajan moittien sävellystä sen liiallisen, äitelän, teennäisen yksinkertaisuuden vuoksi ja vertasi sitä prerafaeliittien yksinkertaisuuteen maalauksessa. Konserttialista poistuessaan Levin tapasi useita tuttaviaan, joiden kanssa hän keskusteli politiikasta, musiikista ja yhteisistä tuttavista; hän näki myös kreivi Bollin, jonka luo tehtävän kohteliaisuusvierailun hän oli kokonaan unohtanut.

— No, menkää nyt heti, sanoi Natalie, kun Levin kertoi hänelle, mitä oli unohtanut, — ehkä he eivät voi ottaa vastaan, tulette sitten komiteaan minua hakemaan. Te ehditte kyllä.

VI

— Ehkä nyt ei oteta vastaan? sanoi Levin astuttuaan kreivitär Bollin talon pääovesta sisään.

— Otetaan kyllä, olkaa hyvä vain, sanoi ovenvartija ryhtyen heti auttamaan turkkia vieraan yltä.

"Onpa harmi", ajatteli Levin ja riisui huoaten kädestään toisen hansikkaansa ja oikoi hattuaan. "Mitä ihmettä varten minä menen? Mitä minulla on heille sanomista?"

Tultuaan ensimmäiseen vierashuoneeseen Levin tapasi ovella kreivitär Bollin, joka huolestuneena ja ankaran näköisenä sanoi jotain palvelijalle. Huomattuaan Levinin hän puhkesi hymyyn ja pyysi vierasta

käymään seuraavaan pieneen vierashuoneeseen, josta kuului ääniä. Siellä istui nojatuoleissa kreivittären kaksi tytärtä ja Levinille tuttu moskovalainen eversti. Levin astui sisään, tervehti heitä ja istuutui sohvan viereen hattu polvellaan.

— Kuinka rouvanne voi? Olitteko konsertissa? Me emme päässeet. Äidin piti olla sielunmessussa.

— Niin, minä kuulin... Kovin äkillinen kuolema, sanoi Levin. Kreivitär tuli huoneeseen, istuutui sohvalle ja kysyi myös, kuinka rouva voi ja oliko Levin ollut konsertissa.

Levin vastasi ja toisti sanansa rouva Apraksinan äkillisestä kuolemasta.

— Hänen terveytensä oli kyllä aina heikko.

— Olitteko te eilen oopperassa?

— Olin.

— Eikö Lucca ollutkin hyvä?

— Oli, erinomainen, hän sanoi, ja koska hänestä oli vallan yhdentekevää mitä hänestä arveltiin, hän toisti, mitä oli jo sadat kerrat kuultu laulajattaren poikkeuksellisesta lahjakkuudesta. Kreivitär oli kuuntelevinaan. Kun Levin oli mielestään puhunut tarpeeksi, hän vaikenä, ja eversti, joka tähän asti oli ollut vaiti, alkoi puhua. Eversti puhui myös oopperasta ja sen valaistuksesta ja sanottuaan lopuksi muutaman sanan Tjurinin suunnittelema folle journeesta remahti nauramaan, nousi ja lähti. Levin nousi myös, mutta kreivittären ilmeestä hän ymmärsi, ettei hänen ollut vielä aika lähteä. Pari minuuttia oli vielä oltava. Levin istuutui.

Mutta kun hän ajatteli koko ajan, miten tyhmää tällainen vierailu oli, hän ei keksinyt mitään keskustelunaihetta ja oli vaiti.

— Ettekö mene Balkanin-komitean kokoukseen? Sanovat siellä olevan hyvin mielenkiintoista.

— Lupasin kälylleni tulla hakemaan hänet sieltä.

Seurasi äänettömyys. Äiti ja tyttäret katsahtivat toisiinsa vielä kerran.

"No nyt kai jo riittää", arveli Levin ja nousi. Naiset antoivat hänelle kättä ja pyysivät viemään rouvalle mille choses[76].

Ovenvartija kysyi häneltä tarjotessaan turkkia: — Saisinko kysyä missä asutte? ja kirjoitti heti osoitteen suureen kauniisti sidottuun kirjaan.

"Vähät minä siitä, mutta noloa se on kumminkin ja niin kauhean tyhmää", ajatteli Levin lohdutellen itseään sillä, että kaikki niin tekivät, ja ajoi komitean kokoukseen, jossa hänen piti tavata kälynsä ajaakseen yhdessä tämän kanssa kotiin.

Komitean julkisessa kokouksessa oli paljon kansaa ja melkein koko korkeampi seurapiiri. Kun Levin tuli, luettiin yleiskatsausta, jota kaikki sanoivat hyvin mielenkiintoiseksi. Sen loputtua seurapiiriväki kokoontui yhteen, ja Levin tapasi Svijazhskin (tämä kutsui häntä illaksi tulemaan maatalousyhdistyksen kokoukseen, jossa pidettäisiin merkittävä esitelmä), Stepan Arkadjevitshin, joka oli vastikään tullut kilpa-ajoista, sekä useita muita tuttaviam, ja sai kuulla erilaisia lausuntoja kokouksesta, uudesta kappaleesta ja yleisesti tunnetusta oikeusjutusta. Oikeusjutusta puhuessaan Levin erehtyi, luultavasti henkisen väsymyksensä takia, ja tämä erehdys kiusasi häntä pitkän aikaa. Puhuessaan Venäjän oikeuslaitoksen tuomittavana olevan ulkomaalaisen rankaisemisesta ja maastakarkotuksen soveltumattomuudesta sellaisessa tapauksessa Levin toisti eräältä tuttavaltaan eilen kuulemansa ajatuksen.

— Rajan taa karkottaminen on tässä tapauksessa yhtä viisasta kuin rangaista haukea päästämällä se veteen, sanoi Levin. Vasta myöhemmin hän muisti, että tämä toiselta saatu ajatus, jonka hän lausui omanaan, olikin alkuaan Krylovin eläinsadusta, ja että se tuttava, joka oli sen hänelle sanonut, oli saanut sen sanomalehden alakerrasta.

Poikettuaan kälynsä seurassa kotiin, missä kaikki oli hyvin, Levin lähti klubille.

Levin saapui oikeaan aikaan. Hänen edellään ja jäljessään ajoi pihaan klubin jäseniä ja vieraita. Levin ei ollut käynyt klubilla sen jälkeen, kun yliopistosta päästyään oli jonkin aikaa asunut Moskovassa ja ottanut osaa seuraelämään. Hän muisti klubin ulkoisen järjestyksen, mutta oli aivan unohtanut, millaisen vaikutelman se oli aiemmin tehnyt häneen. Ajettuaan leveään, puolipyöreään pihaan ja noustuaan vaunuista hän astui pääovelle ja ovenvartija avasi syvään kumartaen hänelle äänettömästi oven. Hän näki porraskäytävän eteisessä klubin jäsenten kalosseja ja turkkeja, jotka oli katsottu mukavammaksi jättää sinne kuin kuljettaa ylös asti, kuuli kellon salaperäisen, sisääntulosta kertovan kilahduksen, pani loivia, maton verhoamia portaita kiivetessään merkille porrastasanteella kuvapatsaan ja yläovella kolmannen, klubin livreehen pukeutuneen tutun, mutta vanhentuneen ovenvartijan, joka sen paremmin hätäilemättä kuin vitkastelemattakaan avasi oven ja silmäili tarkasti vierasta. Kaikki tämä synnytti Levinissä klubin vanhastaan tutun vaikutelman: levollisen, tyytyväisen ja sopivaisuussääntöihin mukautuvan mielialan.

— Olkaa hyvä ja antakaa hattunne, sanoi ovenvartija Levinille, joka oli unohtanut, ettei klubilla saanut viedä hattua sisään. — Ette ole pitkään aikaan käynyt. Ruhtinas kävi eilen ilmoittamassa teidät. Ruhtinas Stepan Arkadjevitch ei ole vielä tullut.

Ovenvartija tunsu Levinin ja tiesi kaikki hänen sukulaisuussuhteensakin ja kiiruhti osoittamaan tämän sanoillaan.

Levin kulki ensimmäisen, sermeillä jaetun läpikuljettavan salin ja oikealla olevan, hedelmänmyyjälle väliseinällä erotetun kamarin läpi, ohitti erään hitaasti kulkevan vanhan herran ja tuli väkeä kuhisevaan ruokasaliin.

Hän kulki melkein täynnä olevien pöytien ohitse silmäillen vieraita. Pöydässä istui mitä erilaisimpia vanhoja ja nuoria, outoja ja tuttuja ihmisiä. Ainoitakaan nyrpeitä tai huolestuneita kasvoja ei näkynyt. Kaikki näyttivät jättäneet lakkinsa mukana eteiseen kaikki huolensa ja surunsa ja valmistautuivat hätäilemättä nauttimaan elämän aineellisesta hyvydestä. Siellä olivat Svijazhski ja nuori Shtsherbatski ja Nevedovski, vanha ruhtinas ja Vronski ja Sergei Ivanovitsh.

— Ahaa! Myöhästyit vähän! sanoi vanha ruhtinas hymyillen ja antaen hänelle kättä olkansa yli. — Miten Kitty voi? lisäsi hän korjaillen lautasliinaa, jonka nurkka oli pistetty liivin napin taakse.

— Kaikki hyvin; he syövät nyt kolmen kesken päivällistä meillä.

— Ai, ne tilulilut! Tässä on kaikki paikat jo varattu. Mene tuohon pöytään ja ota sieltä paikka, sanoi ruhtinas ja kääntyi ottamaan tarjottua madeliemilautasta.

— Levin, tänne! kutsui kauempaa kuuluva hyväntahtoinen ääni. Kutsuja oli Turovtsyn. Hän istui nuoren sotilaan rinnalla, ja vieressä oli kaksi pöytää vasten nojalleen pantua tuolia. Levin meni ilomielin Turovtsynin luo. Hän oli aina pitänyt tuosta hyväluontoisesta hummailijasta, joka toi mieleen myös muiston rakkaudentunnuksesta Kittyille, mutta tänään, kaikkien väkinäisen älykkäiden keskustelujen jälkeen, Turovtsynin näkeminen tuntui hänestä erityisen hyvältä.

— Tässä on paikka teille ja Oblonskille. Hän tulee heti. Suoraryhtinen, iloisennäköinen, nauravasilmäinen sotilas oli pietarilainen Gagin. Turovtsyn esitti hänet Levinille.

— Oblonski myöhästyy aina.

— Tuossapa hän onkin.

— Oletko juuri tullut? Oblonski sanoi astuen nopeasti heidän luokseen. — Terve. Oletko jo ottanut ryypyn? No mennään ottamaan.

Levin nousi ja meni hänen kanssaan suuren voileipäpöydän luo. Olisi luullut, että paristakymmenestä pöydässä olevasta leikkele- ja säilykelajista kukin olisi voinut löytää mielensä mukaista, mutta Stepan Arkadjevitch pyysi jotain erikoista, ja eräs pöydän luona seisovista livreepukuisista lakeijoista toi heti, mitä hän halusi. Ja he tyhjensivät kumpikin ryypynsä ja palasivat pöytänsä luo.

Heti madeliemen jälkeen tuotiin Gaginille samppanjaa, ja hän käski kaatamaan neljään lasiin. Levin ei kieltäytynyt tarjotusta viinistä ja pyysi toisen pullon. Hänen oli nälkä ja hän söi ja joi oikein ilokseen, ja vielä enemmän hän nautti ottaessaan osaa toveriensa iloiseen ja yksinkertaiseen tarinointiin. Gagin kertoi ääntään madaltaen uuden pietarilaisen pilajutun, joka tosin oli säädytön ja tyhmä mutta kovin hullunkurinen, ja Levin remahti niin äänekkääseen nauruun, että naapurit katsoivat häneen.

— Samantapainen juttu kuin "sitä juuri minä en voi sietää". Tunnettko sen? kysyi Stepan Arkadjevitch. — Oi, se on mainio! Tuo vielä yksi pullo, hän sanoi lakeijalle ja alkoi kertoa.

— Pjotr Iljitsh Vinovski pyytää saada tarjota, keskeytti hänet lakeijavanhus asettaen hänen ja Levinin

eteen täydet, helmeilevät samppanjalasit. Stepan Arkadjevitsh otti lasin ja nyökäytti hymyillen päätään pöydän toisessa päässä olevalle punaviiksiselle herralle.

— Kuka se on? kysyi Levin.

— Sinä tapasit hänet kerran meillä, etkö muista? Hauska mies. Levin teki samoin kuin Stepan Arkadjevitsh ja otti lasinsa.

Stepan Arkadjevitshin juttu oli myös hupaisa. Levin kertoi oman juttunsa, joka sekin huvitti kuulijoita. Sitten puhe siirtyi hevosiin, tämänpäiväisiin kilpa-ajoihin ja ensimmäisen palkinnon saaneeseen Vronskin Atlakseen. Levin ei huomannutkaan kun päivällinen oli jo syöty.

— Kas siinähän ne miehet tulevat! sanoi Stepan Arkadjevitsh kurottautuen taaksepäin tuolin selustan yli ja ojentaen kätensä Vronskille ja hänen rinnallaan kävelevälle pitkälle kaartineverstile. Vronskin kasvoista säteili myös klubin yleinen hyvä tuuli. Hän nojasi iloisesti Stepan Arkadjevitshin olkapäätä vasten, kuiskasi tälle jotain ja yhtä iloisesti hymyillen ojensi kätensä Levinille.

— Hyvin hauska tavata, hän sanoi. — Minä etsin teitä silloin vaalipäivillä, mutta kertoivat teidän lähteneen pois.

— Niin, minä matkustin samana päivänä. Me puhuimme juuri teidän hevosistanne. Onnittelen, sanoi Levin. — Se oli oikein hyvä aika.

— Niin, teillähän on myös juoksijoita.

— Ei ole, mutta isälläni oli, ja minä muistan ja tunnen kyllä jonkin verran niitä asioita.

— Missä sinun paikkasi on? kysyi Stepan Arkadjevitsh.

— Tuolla pilarien takana toisessa pöydässä.

— Häntä onnitteltiin, sanoi pitkä eversti, — sai toisen keisarillisen palkinnon. Jospa minulla olisi yhtä hyvä korttionni kuin hänellä hevosonni... No mitäpä minä tässä suotta tuhlaan kultaista aikaa. Minä menen "infernoon", sanoi eversti ja lähti pöydän luota.

Vronski istuutui vapautuneelle tuolille. Tyhjennettyään esitetyn maljan hän tilasi uuden pullon. Klubin tunnelman tai ehkä juodun viinin ansiosta Levin innostui keskustelemaan Vronskin kanssa parhaasta karjarodusta ja oli hyvin iloisissaan siitä, ettei tuntenut mitään kaunaa tuota miestä kohtaan. Hän kertoi senkin, että oli kuullut vaimoltaan, että tämä oli tavannut Vronskin ruhtinatar Marja Borisovnan luona.

— Mainio olento se ruhtinatar! sanoi Stepan Arkadjevitsh ja kertoi hänestä jutun, joka nauratti kaikkia. Varsinkin Vronski remahti niin hyväntuuliseen nauruun, että Levin tunsikin olevansa kokonaan leppynyt hänelle.

— Oletteko lopettaneet? kysyi Stepan Arkadjevitsh ja nousi hymyillen pöydästä. — Lähdetään siis!

VIII

Kun Levin pöydästä noustuaan lähti Gaginin kanssa korkeiden huoneiden poikki kohti biljardisalia, hän tunsikin käsiensä heiluvan erityisen tasaisesti ja kevyesti kävelyn tahdissa. Suuressa salissa hän tapasi appensa.

— No, mitäs pidät meidän joutilaisuuden temppelistä? kysyi ruhtinas ottaen häntä käsikoukusta. — Lähdetäänpä katselemaan.

— Niin juuri aioinkin tehdä. On mukava katsella.

— Niin kai. Mutta minua se huvittaa jo toiselta kannalta kuin sinua. Sinä katselet noita ukonkõiriläitä, sanoi ruhtinas osoittaen kumaraista, riippuhuulista vanhaa herraa, joka lyhyin askelin tulla tepsutteli heitä vastaan pehmeissä kengissään, — ja luulet niiden syntyneenkin hyytyneiksi.

— Hyytyneiksi?

— Niin, sinä et tiedäkään sitä nimitystä. Se kuuluu meidän klubimme sanastoon. Tiedäthän, että jos munaa pääsiäisleikeissä vieritellään pitkään maassa, se hyytyy. Niin on meikäläisenkin laita: sitä käy ja

käy klubissa ja aikanaan hyytyy. Niin, sinä vain naurat, mutta meikäläinen miettii jo, koska joutuu itse hyytyneiden kirjoihin. Tunnethan Tshetshenskin? ruhtinas kysyi, ja Levin näki, että hän aikoi kertoa jotain lystikästä.

— Ei, en tunne.

— Et tunne! No se tunnettu ruhtinas Tshetshenski. Kova biljardinpelaaja... No yhdentekevää, vaikkeet tunnekaan. Kolmisen vuotta sitten hän ei vielä kuulunut hyytyneisiin, ylpeili siitä ja nimitti muita sillä nimellä. Mutta sitten kerran, kun hän taas tulee tänne, on ovella vastassa Vasili, tiedäthän? Se meidän tanakka ovenvartijamme, mainio leikinlaskija. Tshetshenski tulee ja kysyy: "No, Vasili, keitä ja keitä on tullut? Onko hyytyneitä?" Vasili vastaa: "Vasta olette kolmas." Kas sillä lailla se käy, veliseni!

Puhutellen ja tervehtien tuttuja vastaan tulijoita ruhtinas ja Levin kulkivat huoneesta toiseen, läpi korttisalin, jonka pöytien ääressä hääriäli jo innokkaimpia pelaajia, läpi shakkihuoneen, jossa Sergei Ivanovitsh istui puhelemassa erään herran kanssa, ja biljardihuoneen, jonka nurkassa olevan sohvan luo oli kokoontunut iloinen samppanjaseurue, Gagin sen joukossa. He vilkaisivat myös "infernoon", missä erään pöydän ääressä istui Jashvin, joukko arpapelin harrastajia ympärillään. Hiljaa ja varovasti he astuivat hämäämään lukuhuoneeseen, missä nuori, äkäisennäköinen mies istui kupulamppujen ääressä selaillen nopeasti aikakauskirjoja, ja lukemiseen syventynyt kaljupää kenraali. Mentiin myös siihen huoneeseen, jota ruhtinas nimitti viisaaksi. Siinä huoneessa oli kolme herraa, jotka keskustelivat innokkaasti viimeisistä valtiollisista tempauksista.

— Ettekö tule jo, ruhtinas, kaikki on valmista? sanoi eräs ruhtinaan pelitovereista löytäessään etsimänsä. Ruhtinas meni ja Levin jäi vähäksi aikaa istumaan. Mutta hänen mieleensä muistuvat kaikki tämänpäiväiset keskustelut ja hänen tuli yhtäkkiä kauhean ikävä. Hän nousi kiireesti ja lähti etsimään Oblonskia ja Turovtsynia, joiden seurassa oli hauskaa.

Turovtsyn istui biljardisalin korkealla sohvalla, ryyppyylasi edessään, ja Stepan Arkadjevitsh ja Vronski puhelivat jostain oven luona, huoneen peränurkassa.

— Ei hän oikeastaan niinkään ikävöi, mutta se epämääräinen ja epävarma asema, Levin kuuli ja aikoi kiiruhtaa pois, mutta Stepan Arkadjevitsh kutsui häntä.

— Levin! huudahti Stepan Arkadjevitsh, ja Levin huomasi, että hänen silmänsä olivat kosteat kuten aina kun hän oli juonut liikaa tai liikuttunut. Nyt hän oli kumpaakin. — Levin, älähän mene, hän sanoi ja tarttui lujasti Levinin kyynärvarteen tahtoen nähtävästi kaikin mokomin pidätellä häntä.

— Hän on minun vilpitön ja miltei paras ystäväni, hän sanoi Vronskille. — Sinä taas olet minulle vieläkin läheisempi ja rakkaampi. Minä tahdon ja tiedän, että teidänkin pitää olla läheisiä ystäviä keskenänne, sillä te olette kumpikin hyviä ihmisiä.

— No ei kai meillä sitten ole muuta neuvoa kuin syleillä toisiamme, sanoi Vronski hyvänsävyisen leikillisesti ja ojensi Levinille kätensä.

Levin tarttui nopeasti tarjottuun käteen ja puristi sitä lujasti.

— Olen hyvin iloinen, sanoi Levin puristaessaan hänen kättään.

— Tuokaa pullo samppanjaa, sanoi Stepan Arkadjevitsh lakeijalle.

— Minä olen myös hyvin iloissani, sanoi Vronski.

Mutta huolimatta Stepan Arkadjevitshin ja myös heidän keskinäisestä toivomuksestaan heillä ei ollut mitään puhumista keskenään, ja kumpikin tunsin sen.

— Tiedätkö, että hän ei ole tuttu Annan kanssa? sanoi Stepan Arkadjevitsh Vronskille. — Minun pitää välttämättä viedä hänet Annan luo. Lähdethän, Levin?

— Tosiaanko? sanoi Vronski. — Hän tulee hyvin iloiseksi. Minä lähtisin myös mielelläni kotiin nyt heti, lisäsi hän, — mutta Jashvin ei suo minulle rauhaa, ja minun täytyy jäädä tänne, kunnes hän lopettaa.

— Meneekö huonosti?

— Häviää häviämistään, ja vain minä voin pidättää häntä.

— Entäs meidän "pyramidimme"! Levin, pelaathan sinä myös? No hyvä, sanoi Stepan Arkadjevitsh. — Aseta pyramidi, lisäsi hän pelimerkitsijälle.

— On jo kauan ollut valmiina, vastasi merkitsijä, joka oli jo asettanut pallot kolmioon ja huvikseen kieritteli punaista.

— No, alkakaamme sitten.

Biljardin jälkeen Vronski ja Levin istuutuivat Gaginin pöytään ja Stepan Arkadjevitshin ehdotuksesta pelattiin ässää. Vronski puheli väliin tuttaviansa kanssa, joita tuontuostakin tuli pöydän ääreen, ja väliin taas kävi "infernossa" katsomassa Jashvinia. Levin tunsii olevansa suloisessa levossa aamupäivän henkisen väsymyksen jälkeen. Häntä ilahdutti Vronskin kanssa tehty sovinto, eikä tyyneyden, yleisen sopivaisuuden ja mielihyvän tunnelma jättänyt häntä.

Kun peli oli loppunut, Stepan Arkadjevitsh otti Leviniä kädestä.

— No, lähdetään nyt Annan luo. Nyt heti, vai mitä? Hän on kotona. Minä olen jo kauan sitten luvannut hänelle tuoda sinut joskus mukana. Minne sinä aioit illalla?

— En oikeastaan minnekään. Lupasin vain Svijazhskille tulla maatalousseuran kokoukseen. Lähdetään sitten, sanoi Levin.

— No hyvä, lähdetään! Kysypäs, ovatko minun vaununi tulleet, sanoi Stepan Arkadjevitsh lakeijalle.

Levin meni pöydän luo, maksoi "ässässä" menettämänsä neljäkymmentä ruplaa ja suoritti kaikki klubikulunkinsa oven luona seisovalle ylläkeijalle, joka jollain salaperäisellä tavalla tiesi tarkalleen, mitä kukin oli kuluttanut. Sitten hän lähti erikoisesti käsiään heilutellen salien poikki eteiseen.

IX

"Oblonskin vaunut!" ärjäisi ovenvartija äkäisellä bassoäänellä. Vaunut tulivat ja he istuutuivat niihin. Vain niin kauan kuin vaunut olivat klubin pihalla, Levin pysyi äskeisen klubimielialan vallassa nauttien sen levosta ja epäamättömän säädyllyssyden tunteesta. Mutta heti kun vaunut olivat tulleet kadulle ja Levin alkoi tuntea vaunujen keinuvan epätasaisella tiellä, kuuli vastaan tulleen ajurin äkäisen ärjäisyn ja näki sumeassa valaistuksessa kapakan ja puodin punaisen kilven, tämä mieliala häipyi. Hän alkoi miettiä tekojaan ja kysyi itseltään, tekikö oikein menemällä Annan luo. Mitä Kitty siihen sanoisi? Mutta Stepan Arkadjevitsh ei antanut hänen miettiä, vaan ikään kuin arvaten hänen epäilyksensä kiiruhti rohkaisemaan häntä.

— Olen niin hyvilläni siitä, hän sanoi, — että sinä tutustut häneen. Tiedätkö, Dolly on jo kauan toivonut sitä. Onhan Lvovkin käynyt ja käy yhä edelleenkin hänen luonaan. Vaikka hän onkin sisareni, jatkoi Stepan Arkadjevitsh — voin arvelematta sanoa, että hän on harvinaislaatuinen nainen. Saat itse nähdä. Hänen asemansa on hyvin raskas, varsinkin nyt.

— Miksi juuri nyt?

— Parhailaan neuvotellaan hänen avioerostaan. Karenin on suostuvainen; mutta siinä on vaikeuksia pojan vuoksi, ja tuo asia, jonka olisi pitänyt päätyä jo lähes kolme kuukautta sitten, pitkittyy yhä. Heti kun erolupa tulee, Vronski ja Anna menevät naimisiin. Tyhmä se on kiertelyineen ja veisuineen koko vihkitoimitus. Ei siihen kukaan usko ja se on ihmisten onnen tiellä! huomautti Stepan Arkadjevitsh. — Niin, ja sen jälkeen heidän asemansa tulee yhtä selväksi kuin minun tai sinun.

— Mikä siinä tuottaa vaikeuksia?

— Oi, se on pitkä ja ikävä juttu! Meillähän on kaikki niin epämääräistä. Mutta voithan kuvitella, millaista hänen on ollut asua sellaisissa olosuhteissa kolme kuukautta Moskovassa, jossa kaikki tuntevat hänet. Hän ei käy missään eikä tapaa ketään naistuttaviaan paitsi Dollya, sillä hän ei tahdo, ymmärräthän, että hänen luokseen tultaisiin armosta. Se hölmö ruhtinatar Varvarakin lähti tiehensä säädyllyssyistä. Tuossa asemassa jonkun muun naisen olisi ollut mahdoton pitää päänsä pystyssä. Mutta saatpa nähdä miten hän on osannut järjestää elämänsä, miten tyyni ja arvokas hän on. Vasemmalle poikkikadulle, vastapäätä kirkkoa! huusi Stepan Arkadjevitsh vaunujen ikkunasta. — Huh, miten kuuma! hän sanoi aukaisten jo ennestään avonaisen turkkinsa kahdentoista asteen pakkasesta huolimatta vieläkin leveämmälle.

— Mutta hänellähän on tytär, kai hän hoitaa sitä, sanoi Levin.

— Sinä näytät käsittävän jokaisen naisen vain naaraaksi, *une coucheuse*[77], sanoi Stepan Arkadjevitsh. — Sinä kuvittelet, että jos nainen tekee jotain, hän tekee sen ehdottomasti aina lastensa

tähden. Luullakseni hän kyllä kasvattaa tytärtään hyvin, mutta siitä ei puhuta. Ensinnäkin Annan aikaa vie se, että hän kirjoittaa. Näen kyllä, että hymyilet ivallisesti, mutta suotta sinä niin teet. Hän kirjoittaa lastenkirjaa eikä puhu siitä kenellekään, mutta minulle hän on sitä lukenut, ja minä annoin käsikirjoituksen Vorkujeville... tiedäthän sen kustantajan... hän taitaa olla myös kirjailija. Vorkujev ymmärtää näitä asioita ja hän sanoo, että se on merkittävä teos. Sinä luulet varmaan, että Anna onkin jonkinlainen naiskirjailija? Ei vähääkään. Hän on ennen kaikkea nainen, jolla on sydän, kuten heti saat nähdä. Nyt hänellä on englantilainen tyttö ja kokonainen perhe hoidossaan.

— Onko se jotain hyväntekeväisyyttä, filantropiaa?

— Miksi sinä heti tahdot nähdä siinä pahaa? Ei mitään hyväntekeväisyyttä, vaan sydämen työtä. Heillä, Vronskilla nimittäin, oli englantilainen hevosten kouluttaja, taitava mies, mutta juoppo. Hän joi itsensä juoppohulluksi ja perhe joutui puille paljaille. Anna ryhtyi auttamaan heitä ja nyt koko perhe on hänen hoivissaan. Hän valmistaa poikia kymnaasiin ja tytön hän on ottanut luokseen, niin ettei tässä suinkaan ole kyse pelkästä armollisesta raha-avustuksesta. No niin, kohtahan hänet näet.

Vaunut ajoivat pihan puolella olevalle ovelle, jonka luona odotti reki, ja Stepan Arkadjevitsh soitti voimakkaasti ovikelloa.

Kysymättä ovenvartijalta, oliko Anna kotona, Stepan Arkadjevitsh astui eteiseen. Levin meni hänen jäljestään yhä epätietoisempänä siitä, tekikö hän oikein vai väärin.

Vilkaistessaan peiliin Levin huomasi olevansa punainen, mutta oli varma siitä, ettei ollut päissään, ja astui ystävänsä jäljessä matolla verhottuja portaita ylös. Yläeteisessä Stepan Arkadjevitsh kysyi syvään kumartavalta, tutulta lakeijalta, ketä vieraita Anna Arkadjevnan luona oli, ja sai vastaukseksi, että siellä oli herra Vorkujev.

— Missä he ovat?

— Kirjastohuoneessa.

Kuljettuaan pienen, tummalla puulla paneloidun ruokasalin poikki Stepan Arkadjevitsh ja Levin astelivat pehmeää mattoa hämärään, tummakupuisen lampun valaisemaan kirjastohuoneeseen. Seinällä paloi toinen heijastinlamppu, joka valaisi suuren, luonnollista kokoa olevan naisen muotokuvan, johon Levin tahtomattaan heti kiinnitti huomionsa. Se oli Mihailovin Italiassa maalaama Annan kuva. Sillaikaa kun Stepan Arkadjevitsh kiersi ristikon taakse ja sieltä kuulunut miesääni vaikenä, Levin katseli kirkkaan valaistuksen elävöittämää muotokuvaa voimatta irtautua siitä. Hän ei muistanut missä oli eikä kuullut mitä puhuttiin, seiso vain ja katseli hievahtamatta ihmeellistä muotokuvaa. Se ei ollut enää kuva, se oli ilmielävä, ihana, mustakiharainen nainen, joka hartiat ja käsivarret paljaina ja mietiskelevä hymyntapainen kuin hienon untuvan peittämällä huulillaan loi voitokkaan ja hellän katseen hämmentyneeseen Leviniin. Ilmielävästä se erosi vain siinä, että se oli kauniimpi kuin elävä voi olla.

— Kuinka hauskaa, Levin kuuli äkkiä vierestään ihailmansa muotokuvan naisen äänen. Anna oli tullut häntä vastaan ristikon takaa, ja Levin näki huoneen himmeässä valossa saman, muotokuvan kuvaaman naisen tummassa, sinisenkirjavassa puvussa, toisessa asennossa ja toisenlaisin ilmein, mutta yhtä täydellisen kauniina kuin taiteilija oli hänet esittänyt. Hän oli todellisessa olomuodossaan vähemmän häikäisevä, mutta hänen olemuksessaan oli jotain sellaista uutta ja viehättävää, niitä muotokuvassa ei ollut.

X

Anna otti Levinin vastaan salaamatta iliaan hänen tulostaan. Siitä, miten tynesti Anna ojensi hänelle pienen, tarmokkaan kätensä ja esitteli hänelle Vorkujevin ja käsityö kädessä istuvan sievännäköisen, punertavatukkaisen kasvattityttönsä, Levin tunnisti välittömästi aidon seurapiiridaamin aina tynen ja luonnollisen käytöstävän, joka miellytti häntä.

— Tämöpä vasta hauskaa, toisti Anna, ja nuo yksinkertaiset sanat saivat hänen lausuminaan Levinin sielussa erityisen merkityksen. — Olen jo kauan tuntenut teidät ja pitänyt teistä sekä Stivan että vaimonne vuoksi... minun tuttavuuteni hänen kanssaan oli hyvin lyhytaikainen, mutta hän teki minuun samanlaisen vaikutuksen kuin ihana kukka, juuri kukka. Ja hän tulee nyt pian äidiksi!

Hän puhui vapaasti ja hätäilemättä, katsoen milloin Leviniin, milloin veljeensä. Levin tunsu tehneensä

Annaan edullisen vaikutuksen, ja hänen oli tämän seurassa niin kevyt ja hyvä olla kuin hän olisi lapsuudestaan saakka tuntenut tämän.

— Ivan Petrovitsh ja minä asetuimme juuri tupakanpolton vuoksi tänne Aleksein työhuoneeseen, sanoi Anna vastaukseksi Stepan Arkadjevitshin kysymykseen, saiko huoneessa tupakoida. Hän vilkaisi Levinin, mutta ei kysynyt, polttiko tämä, vaan veti luokseen kilpikonnaanlaisen savukekotelon ja otti siitä itse hienon pachitos-savukkeen.

— Kuinka sinä voit nykyään? kysyi veli.

— Niin kuin ennenkin. Hermostunut olen kuten aina.

— Eikö se ole tosiaankin harvinaisen hyvä? kysyi Stepan Arkadjevitsh huomattessaan Levinin yhä silmäilevän muotokuvaa.

— En ole koskaan nähnyt parempaa muotokuvaa.

— Näköisyys on erinomaisesti saatu esiin, eikö olekin? sanoi Vorkujev.

Levin katsahti muotokuvasta sen malliin. Erityinen hohde valaisi Annan kasvot, kun hän tunsikin Levinin silmäilyn. Levin punastui ja aikoi hämminkinsä salatakseen kysyä, oliko Anna Arkadjevna äskettäin tavannut Darja Aleksandrovnaa, mutta Anna alkoikin samassa puhua:

— Me puhelimme juuri Ivan Petrovitshin kanssa Vashtshenkovin viimeisistä tauluista. Oletteko nähnyt niitä?

— Olen kyllä, vastasi Levin.

— Mutta anteeksi, minä keskeytin teidät, te aiotte sanoa... Levin kysyi, koska hän oli viimeksi tavannut Dollyn.

— Hän oli eilen luonani, hän on hyvin suuttunut kymnaasiin Grishan tähden. Latinan opettaja oli nähtävästi tehnyt vääryyttä.

— Niin, ne taulut olen kyllä nähnyt, mutta en pitänyt niistä, palasi Levin aloitettuun keskustelunaiheeseen.

Levinin puheissa ei ollut nyt enää ollenkaan samanlaista virallista sävyä kuin hänen aamupäiväisissä keskusteluissaan. Jokainen sana sai keskustelussa Annan kanssa erityisen merkityksen. Hänestä oli hauskaa jutella ja vielä hauskeampi kuunnella, mitä Anna sanoi.

Anna ei puhunut ainoastaan luonnollisesti ja järkevästi, vaan viisaasti ja huolettomasti, tekemättä mitään suurta numeroa omista ajatuksistaan ja antaen suuren arvon puhetoverinsa ajatuksille.

Keskusteltiin uudesta taidesuunnasta, erään ranskalaisen taiteilijan uudesta raamatunkuvituksesta. Vorkujev syytti taiteilijaa liiallisesta, raakuuteen luisuneesta realismista. Levin sanoi, että ranskalaiset olivat olleet sovinnaisempia taiteessa kuin ketkään muut ja että he siksi pitivät realismiin palaamista erityisenä ansiona. He näkivät runoutta jo pelkästään siitä, etteivät valehdelleet.

Yksikään toinen Levinin lausuma viisas ajatus ei tuottanut hänelle itselleen niin suurta mielihyvää kuin tämä. Annan kasvot aivan sädehtivät, kun hän ymmärsi tuon ajatuksen todenmukaisuuden. Hän herautti nauramaan.

— Minä nauran, hän sanoi, — niin kuin naurattaa, kun näkee oikein hyvän muotokuvan. Se, mitä te sanoitte, luonnehtii täydellisesti koko nykyistä ranskalaista taidetta, sekä maalausta että myös kirjallisuutta: Zolaa, Daudet'ta. Mutta kenties on aina niin, että ensin tehdään omia sepitelmiä, conceptions, keksityistä hahmoista, ja kun kaikki yhdistelmät, combinaisons, on tehty ja keksityt kuvat ovat alkaneet tympäistä, aletaan etsiä luonnollisempia, oikeita hahmoja.

— Niin se juuri on! sanoi Vorkujev.

— Te siis olitte klubilla? kääntyi Anna veljensä puoleen ja kumartui lähemmäksi häntä.

"Niin, niin, kas siinä on nainen!" Levin ajatteli unohtuen katselemaan hänen kauniita, eloisia kasvojaan, jotka nyt yhtäkkiä kokonaan muuttuivat. Levin ei kuullut, mitä Anna puhui veljelleen, mutta ihmetteli hänen ilmeensä muutosta. Hänen äskettäin niin tyynyt kasvonsa kuvastivat nyt omituisia uteliaisuutta, vihaa ja ylpeyttä. Mutta hetkisen vain. Hän siristi silmiään kuin jotakin muistaakseen.

— No niin, ketäpä se kiinnostaa, hän sanoi ja kääntyi englantilaisen tytön puoleen: — Please order the

tea in the drawing-room[78].

Tyttö nousi ja meni.

— No suoriutuiko hän tutkinnossa hyvin? kysyi Stepan Arkadjevitsh.

— Mainiosti. Hän on hyvin lahjakas tyttö ja miellyttävä luonne.

— Kohta sinä rakastat häntä enemmän kuin omaa tytärtäsi.

— Vain mies voi sanoa noin. Rakkaudessa ei ole mitään enempää eikä vähempää. Rakastan tytärtäni ihan toisella tavoin kuin häntä.

— Minä tässä sanoin Anna Arkadjevnulla, sanoi Vorkujev, — että jos hän olisi uhrannut venäläisten lasten yleiseen kasvatukseen sadannenkaan osan sitä tarmoa kuin tuon englantilaisen tytön hyväksi, hän olisi tehnyt suuren ja hyödyllisen teon.

— Mutta sitä en ole parhaalla tahdollanikaan voinut tehdä. Kreivi Aleksei Kirillovitsh (lausuessaan tuon nimen Anna katsahti kysyvän arasti Leviniin, ja tahtomattaan tämä vastasi kunnioittavin ja myötätuntoisin katsein) koetti maalla innostaa minua koulutyöhön. Minä kävin muutaman kerran opettamassa. Lapset olivat hyvin kilttejä, mutta minä en voinut innostua siihen työhön. Te puhuitte minun tarmostani. Tarmo perustuu rakkauteen. Mutta rakkaus ei tule käskemällä. Tuota tyttöä minä rakastan tietämättä itse, miksi.

Taas Anna katsahti Leviniin. Sekä hänen hymynsä että katseensa sanoi, että hän puhui vain Levinille, pitäen arvossa tämän mielipidettä ja tietäen jo edeltä käsin, että he ymmärsivät toinen toistaan.

— Minä ymmärrän sen varsin hyvin, Levin vastasi. — Kouluihin ja sentapaisiin laitoksiin ei voi kiinnittää sydäntään, ja minä luulen, että nuo filantrooppiset laitokset juuri siksi tuottavat niin vähän tuloksia.

Anna oli hetkisen vaiti ja puhkesi sitten hymyyn. — Niin, niin, vahvasti hän. — Minä en ole koskaan kyennyt siihen. Je n'ai pas le cocur assez large[79] voidakseni rakastaa kokonaista turvakotia kaikkine iljettävine työtönletukkoineen. Cela ne m'a jamais réussi[80]. On paljon naisia, jotka ovat luoneet sillä itselleen position sociale[81]. Etenkään nyt, hän lisäsi surullisen ja luottavaisen näköisenä, näennäisesti veljelleen puhuen, mutta suuntasi ilmiselvästi sanansa vain Levinille, — vaikka tarvitsisin niin kovasti jotain tekemistä, en voi tehdä mitään sellaista. Yhtäkkiä hän rypisti kulmiaan (Levin ymmärsi, että Anna teki niin omille sanoilleen) ja vaihtoi keskustelunaihetta. — Minä olen kuullut, hän sanoi Levinille, — että te olette huono kansalainen, ja minä olen puolustanut teitä kykyni mukaan.

— Kuinka te olette minua puolustanut?

— Aina hyökkäysten mukaan. Mutta emmekö menisi juomaan teetä? Anna nousi ja otti käteensä safiaanikantisen vihon.

— Antakaa se minulle, Anna Arkadjevna, sanoi Vorkujev osoittaen kirjaa. — Se ansaitsee sen hyvin.

— Oi ei, sehän on aivan viimeistelemtöntä.

— Minä kerroin siitä hänelle, sanoi Stepan Arkadjevitsh sisarelleen osoittaen Leviniä.

— Suotta sen teit. Minun kirjoitukseni ovat niin kuin ne pikku korit ja puuleikkaukset, joita Liza Merkalova joskus ennen aikaan toi minulle kaupaksi vankiloista. Hän kävi vankiloissa hyväntekeväisyshdistyksen jäsenenä, kertoi Anna Levinille. — Ne onnettomat tekivät kärsivällisyyden ihmetöitä.

Levin huomasi vielä yhden uuden piirteen tuossa naisessa, johon oli niin kovasti mieltynyt. Älyn, sulokkuuden ja kauneuden lisäksi hänessä oli myös totuudellisuutta. Hän ei salannut Leviniltä asemansa tukaluutta.

Anna huokasi, ja hänen kasvonsa saivat äkkiä ankaran, ikään kuin kivettyneen ilmeen. Sellainen ilme kasvoillaan hän oli vielä kauniimpi kuin ennen; mutta tämä ilme oli uusi; se oli kaukana siitä onnea säteilevästä ja onnea synnyttävästä ilmeestä, jonka maalari oli tavoittanut Annan muotokuvaa tehdessään. Levin katsahti vielä kerran kuvaa ja Annaa, joka lähti veljensä käsipuolella korkeaa ovea kohti, ja hän tunsu Annaa kohtaan hellyyttä ja sääliä, jotka ihmetyttivät häntä itseään.

Anna pyysi Leviniä ja Vorkujevia astumaan vierassaliin ja jäi itse hetkeksi puhumaan jostain veljensä kanssa. "Avioerosta, Vronskista, siitä, mitä hän klubilla tekee, minusta", ajatteli Levin. Ja kysymys siitä, mitä Anna puhui Stepan Arkadjevitshille, kuohutti häntä niin, ettei hän kuunnellut juuri ollenkaan, kun Vorkujev kertoi hänelle Anna Arkadjevnan kirjoittaman lastenromaanin ansioista.

Teepöydässä keskustelu jatkui yhtä miellyttävänä ja sisältörikkaana. Kertaakaan ei jouduttu hakemaan keskustelunaihetta; päinvastoin tuntui siltä, ettei ehtinyt sanoa kaikkea, mitä olisi tahtonut ja pidättyi mielellään kuunnellakseen mitä toinen sanoisi. Levinistä tuntui kuin kaikki pöydässä puhuttu olisi saanut erityisen merkityksen, kun Anna kuunteli keskustelua ja teki huomautuksiaan.

Seuratessaan mielenkiintoista keskustelua Levin ihaili koko ajan Annan kauneutta, älyä ja sivistyneisyyttä, hänen koruttomuuttaan ja sydämellisyyttään. Levin kuunteli ja puhui ja ajatteli koko ajan häntä, hänen sisäistä elämäänsä, ja koetti arvata hänen tunteitaan. Ja hän, Levin, joka oli ennen niin ankarasti tuominnut Annan, alkoi nyt omituisen ajatuskulun johdosta puolustella ja sääliä häntä ja pelätä, että Vronski ei kenties täysin ymmärtänyt Annaa. Kun Stepan Arkadjevitsh kellon käydessä yhdettätoista nousi lähteäkseen (Vorkujev oli lähtenyt jo aikaisemmin), Levinistä tuntui kuin he olisivat tulleet vastikään. Hän nousi vastahakoisesti.

— Hyvästi, Anna sanoi pitäen häntä kädestä ja katsoen häntä hellyttävästi silmiin. — Olen hyvin iloinen, que la glace est rompue[82].

Anna päästi hänen kätensä ja kurtisti kulmiaan.

— Sanokaa rouvalle, että pidän hänestä niin kuin ennenkin, ja jollei hän voi antaa minulle anteeksi asemaani, toivon, ettei hän koskaan joutuisi sitä tekemäänkään. On vaikea antaa anteeksi, ellei ole kokenut sitä, mitä minä olen kokenut, ja Jumala häntä siitä varjelkoon.

— Kyllä... kyllä minä sanon... vastasi Levin punastuen.

XI

"Miten ihmeellinen, rakastettava ja sääliävä nainen", ajatteli Levin tullessaan Stepan Arkadjevitshin kanssa pakkasilmaan.

— No eikös ollut niin kuin minä sanoin, sanoi Stepan Arkadjevitsh joka näki, että Levin oli täydellisesti voitettu.

— Oli, vastasi Levin mietteissään, — harvinainen nainen! Sekä älykäs että ihmeellisen sydämellinen. On kauhean sääli häntä!

— Jos Jumala suo, niin pian kaikki käy parhain päin. Siinä näet, ettei pidä tuomita etukäteen, Stepan Arkadjevitsh sanoi avaten vaunujensa oven. — Tässä kai meidän tiemme eroavat. Hyvästi sitten.

Ajaessaan kotiin Levin ajatteli koko matkan Annaa ja niitä varsin tavallisia asioita, joista hänen luonaan oli keskusteltu, palauttaen samalla tarkasti mieleensä Annan eri ilmeitä. Mitä enemmän hän niitä ajatteli, sitä enemmän hän asettui Annan asemaan ja sitä suurempaa sääliä hän tunsu Annaa kohtaan.

Kotona Kuzma ilmoitti hänelle, että Katerina Aleksandrovna voi hyvin ja että sukulaisivieraat olivat vastikään lähteneet, ja antoi Levinille kaksi kirjettä. Niistä päästäkseen Levin luki ne jo eteisessä. Toinen oli Sokolovilta, työnjohtajalta. Sokolov kirjoitti, ettei vehnäa voinut myydä, koska siitä luvattiin vain viisi ja puoli ruplaa neljännekseltä, ja ettei ollut enää mistä ottaa rahaa. Toinen kirje oli sisarelta. Hän nuhteli Levinä siitä, että hänen asiansa oli yhä vielä hoitamatta.

"No, myydään viidestä ja puolesta, kun eivät kerran anna enempää", Levin ratkaisi heti tavattoman keveästi ensimmäisen kysymyksen, joka ennen olisi näyttänyt hänestä niin vaikealta. "Ihme, kuinka täällä aika menee", ajatteli hän toisen kirjeen johdosta. Hän tunsu syyllisyyttä, kun ei ollut vielä tehnyt niin kuin sisar oli pyytänyt. "En tullut tänäänkään käyneeksi oikeudessa, mutta tänään on ollutkin erityisen kiire." Ja päätettyään tehdä sen huomenna hän lähti vaimonsa luo. Mennessään hän loi mielessään nopean silmäyksen kuluneeseen päivään. Koko päivä tuntui olleen pelkkiä keskusteluja, — keskusteluja, joita hän oli kuunnellut ja joihin hän oli ottanut osaa. Ne olivat kaikki käsitelleet aiheita, jotka eivät olisi vähääkään kiinnostaneet häntä maalla, mutta täällä ne tuntuivat hyvin mielenkiintoisilta. Ja kaikista niistä oli jäänyt hyvä muisto; oli vain kaksi kohtaa, jotka hiukan vaivasivat häntä... Toinen oli se, mitä hän oli sanonut hauesta, ja toinen piili siinä hellässä sääliässä, jota hän oli tuntenut Annaa kohtaan.

Levin tapasi vaimonsa surullisena ja ikävissään. Sisarusten päivällinen olisi muuten mennyt hyvinkin

iloisesti, mutta sitten oli ruvettu odottamaan Leviniä kotiin ja odotettu niin kauan, että kaikki olivat jo ikävystyneet. Viimein sisaret olivat lähteneet tiehensä, ja Kitty oli jäänyt yksin.

— No, mitä sinä olet tehnyt? Kitty kysyi katsoen miestänsä silmiin, jotka loistivat omituisen epäilyttävästi. Mutta antaakseen hänen kertoa itse kaiken Kitty salasi tarkkaavaisuutensa ja kuunteli hyväksyvästi hymyillen miehensä kertomusta päivän vietosta.

— Olen hyvilläni, että tapasin Vronskin. Hänen seuransa ei enää vähääkään vaivannut minua. Ymmärräthän, että koetan tästä lähtien olla tapaamatta häntä, mutta se nolouskin saa nyt olla lopullisesti ohi, sanoi Levin ja punastui, sillä sanoessaan koettavansa olla koskaan enää tapaamatta Vronskia hän muisti käyntinsä Annan luona. — Sanotaan aina, että kansa juo, mutta en tiedä kumpi juo enemmän — kansa vaiko meidän säätyimme; vaikka kansa juo juhlapäivinä, mutta...

Mutta Kittyä ei huvittanut esitelmä kansan juomisesta. Hän näki miehensä punastuksen ja tahtoi tietää syyn siihen.

— No, missä sinä sitten olit?

— Stiva pyysi niin kauheasti lähtemään Anna Arkadjevnan luo.

Ja tämän sanottuaan Levin punastui vieläkin enemmän, ja hänen epätietoisuutensa siitä, oli hän tehnyt oikein vai väärin menemällä Annan luo, haihtui samalla hetkellä. Hän tiesi nyt, ettei hänen olisi pitänyt tehdä niin.

Kittyn silmät laajenivat ja välähtivät, kun hän kuuli Annan nimen. Mutta hän hillitsi itsensä, salasi kiihtymyksensä ja onnistui petkuttamaan miestänsä.

— Vai niin, hän sanoi vain.

— Et kai sinä pahastu, että minä menin. Stiva niin pyysi, ja Dollykin toivoi sitä, jatkoi Levin.

— En toki, Kitty sanoi, mutta Levin näki hänen silmissään hillityn palon, joka ei tiennyt hyvää.

— Hän on hyvin herttainen, hyvin sääliittävä ja hyvä nainen, jatkoi Levin kertoen Annan töistä ja välittäen Kittyille hänen terveisensä.

— Tietysti on hyvin sääli häntä, sanoi Kitty, kun Levin oli lopettanut.

— Keneltä sait kirjeen?

Levin sanoi keltä kirje oli ja — uskoen Kittyn tyyneen äänensävyyn — meni toiseen huoneeseen riisuutumaan.

Palatessaan Levin tapasi Kittyn samassa nojatuolissa. Kun hän meni tämän luo, Kitty katsahti häneen ja purskahti itkemään ääneen.

— Mitä? Mikä sinun on? kysyi Levin tietäen edeltä käsin mikä hänen oli.

— Sinä olet rakastunut siihen inhottavaan naiseen, hän on lumonnut sinut. Minä näen sen sinun silmistäsi. Niin, niin! Mitä siitä vielä tuleekaan! Ensin sinä klubissa juot ja pelaat ja menet sitten... kenen luo? Ei, lähdetään pois täältä... Huomenna minä lähden.

Levin ei pitkään aikaan saanut vaimoaan tyyntymään. Tämä rauhoittui vasta sitten, kun Levin oli tunnustanut, että säälin tunne ja viini oli vienyt hänet harhaan ja altistanut hänet Annan viekkaalle vaikutukselle, ja kun hän oli luvannut vastedes välttää Annaa. Vilpitöntä hänen tunnustuksessaan oli se seikka, että hän oli hullaantunut elettyään niin kauan Moskovassa pelkästään keskustelujen, ruoan ja juoman varassa. He juttelivat kello kolmeen saakka yöllä. Vasta kolmen aikaan he olivat siinä määrin leppyneet, että saattoivat nukkua.

XII

Vieraiden lähdettyä Anna alkoi kävellä edestakaisin huoneessaan. Vaikka hän olikin vaistomaisesti (kuten hän viime aikoina oli menetellyt kaikkien nuorten miesten suhteen) koko illan tehnyt kaiken

voitavansa herättääkseen Levinin rakkauden itseään kohtaan ja vaikka hän tiesikin sen saavuttaneensa, sikäli kuin se yhden ainoan illan aikana ja naimisissa olevan rehellisen miehen suhteen oli mahdollista, ja vaikka Levin olikin suuresti miellyttänyt häntä (niin perin erilaisia kuin Vronski ja Levin miehisekään näkökannalta olivatkin, näki Anna naisena kummassakin sen molemmille yhteisen puolen, joka oli saanut Kittyn rakastumaan sekä Vronskiin että Leviniin), hän lakkasi heti Levinin lähdettyä ajattelemasta tätä.

Yksi ja sama ajatus vainosi häntä milloin missäkin muodossa hellittämättä. "Jos minä vaikutan sillä tavoin toisiin, jopa tuohon perheelliseen, vaimoan rakastavaan mieheen, miksi hän sitten on niin kylmä minulle?... Eikä oikeastaan kylmäkään, hän rakastaa minua, tiedän sen. Mutta jotain uutta on tullut meidän välillemme. Miksi häntä ei kuulu koko iltana kotiin? Hän oli käskenyt Stivaa sanomaan, ettei hän voi jättää Jashvinia, vaan että hänen täytyy seurata tämän peliä. Onko Jashvin mikään lapsi? Mutta kenties se on totta. Hän ei koskaan valehtele. Mutta on siinä muutakin. Hän on hyvillään, kun saa tilaisuuden näyttää, että hänellä on muitakin velvollisuuksia. Minähän tiedän sen ja myönnän sen. Miksi hänen pitää todistella minulle sitä? Hän tahtoo osoittaa, ettei hänen rakkautensa minuun saa häiritä hänen vapauttaan. Mutta minä en tarvitse todistelua, minä tarvitsen rakkautta. Hänen olisi pitänyt ymmärtää, kuinka raskasta minun elämäni täällä Moskovassa on ollut. Mitä elämää se on? Olen vain odottanut ratkaisua, joka vii pyy yhä. Ei vastausta vieläkään! ja Stiva sanoo, ettei hän voi mennä Aleksei Aleksandrovitshin luo. Enkä minä voi enää kirjoittaa hänelle. En osaa tehdä mitään, en aloittaa mitään uutta enkä muuttaa vanhaa, koetan vain kestää, odotan ja keksin itselleni kaikenlaisia huvituksia: hoitelen tuota englantilaisperhettä, kirjoittelen ja luen, mutta se on kaikki petosta, samaa morfiinia kaikki. Hänen pitäisi sääliä minua", Anna päätteli tuntien kyynelten kiertyvän silmiin säälistä omaa itseään kohtaan.

Hän kuuli Vronskin lyhyen soiton ja pyyhki kiireesti kyyneleet pois. Samassa hän istuutui lampun ääreen ja avasi kirjan koettaen näyttää täysin rauhalliselta. Hänen täytyi osoittaa olevansa tyytymätön siihen, ettei Vronski ollut tullut niin kuin oli luvannut, — mutta ainoastaan tyytymätön; omaa surua ja itsesääliä miehelle ei missään nimessä saanut näyttää. Hän, Anna, saattoi kyllä sääliä itseään, mutta Vronski ei saanut sääliä häntä. Anna ei tahtonut taistelua, hän paheksui Vronskin taistelunhalua, mutta asettui itse tahtomattaan taisteluasentoon.

— Ei kai sinulla ole ollut ikävä? sanoi Vronski vilkkaasti ja iloisesti ja astui Annan luo. — Pelihimo on sitten hirveä intohimo!

— Ei, ei ollut ikävä, olen jo kauan sitten oppinut olemaan ikävöimättä. Stiva ja Levin kävivät täällä.

— Niin, he sanoivat lähtevänsä tänne. No mitäs pidit Levinistä? sanoi Vronski istuutuen Annan viereen.

— Pidin kovasti. Lähtivät juuri. Miten Jashvinin kävi?

— Oli voittanut jo seitsemäntoista tuhatta. Pyysin häntä tulemaan pois. Hän olikin jo aivan lähtemäisillään. Mutta kääntyi takaisin ja on nyt häviön puolella.

— Miksi sinä sitten jäit? kysyi Anna kohottaen äkkiä katseensa Vronskiin. Annan ilme oli kylmä ja tyly.

— Sinähän sanoit Stivalle jääväsi sitä varten, että voisit Jashvinin pois. Mutta sinähän jätit hänet kuitenkin.

Vronskinkin kasvoille tuli kylmä taisteluvalmiuden ilme.

— Ensinnäkään en ole pyytänyt Stivaa kertomaan sinulle mitään; toiseksi minulla on aina ollut tapana puhua totta. Kun tahdoin jäädä, niin jäin, hän sanoi synkkänä. — Anna, miksi, miksi? lisäsi hän hetken vaitiolon jälkeen, kumartuen Annan puoleen ja avasi kätensä toivoen tämän panevan siihen omansa.

Anna iloitsi tuosta hellyydenosoituksesta. Mutta jokin omituinen pahuuden voima esti häntä antautumasta mielitekonsa valtaan, ikään kuin taisteluvedot eivät olisi sallineet sitä.

— Niin tietysti! Sinä tahdoit jäädä ja jäit. Sinä teet aina niin kuin itse tahdot. Mutta miksi sinä puhut siitä minulle? Miksi? sanoi Anna tulistuen yhä enemmän. — Onko kukaan tahtonut kiistellä sinun oikeuksistasi? Sinä vain tahdot näyttää olevasi oikeassa, ja ole sitten!

Vronskin käsi sulkeutui ja hän vetäytyi takaisin vielä entistä itsepintaisempi ilme kasvoillaan.

— Se on sinussa pelkkää itsepäisyyttä, sanoi Anna katsahtaen tarkkaavaisesti Vronskiin ja keksien yhtäkkiä nimen tuolle ärsyttävälle ilmeelle, — niin juuri, itsepäisyyttä. Sinulle on pääasia se, että sinä suoriudut voittajana, mutta minulle... Taaskin hänen tuli sääli itseään ja hän oli vähällä purskahtaa

itkuun. — Jos sinä tietäisit, mikä minulle tässä asiassa on kipeää! Jos sinä tietäisit mitä se minulle merkitsee, kun minä tunnen kuten nyt, että sinä suhtaudut minuun vihamielisesti, niin juuri, vihamielisesti! Jospa sinä tietäisit, kuinka lähellä onnettomuutta minä olen tällaisina hetkinä, kuinka minä pelkään, pelkään itseäni! Ja hän käänsi päänsä pois salaten nyhkytyksensä.

— Mistä me riitelemme? sanoi Vronski kauhistuen Annan epätoivon ilmettä, ja kumartuen jälleen hänen puoleensa otti hänen kätensä ja suuteli sitä. — Minkä vuoksi? Olenko minä sitten etsinyt muita huvituksia? Enkö minä ole vältellyt naisten seuraa?

— Se vielä puuttuisi, sanoi Anna.

— No sano, mitä minun pitää tehdä, että sinä olisit rauhallinen? Minä olen valmis tekemään kaikkeni, että sinä olisit onnellinen, puhui Vronski Annan epätoivon liikuttamana. — Teen mitä hyvänsä, kunhan vain saan sinut vapaaksi tuon surusi vallasta, Anna! hän sanoi.

— Ei se ole mitään! sanoi Anna. — En tiedä itsekään mikä minun on. Yksinäinen elämäkö vai hermotko... Mutta jättäkäämme tämä asia. No, miten kävi kilpa-ajoissa? Et ole vielä kertonutkaan, Anna kysyi koettaen salata iloaan saavuttamastaan voitosta.

Vronski pyysi illallista ja alkoi kertoa Annalle tarkasti kilpa-ajoista; mutta tämän äänensävyä ja yhä kylmemmiksi käyneistä silmäyksistä Anna näki, ettei tämä antanut anteeksi hänen voittoa ja että sama itsepintaisuus, jota vastaan Anna oli taistellut, oli taaskin saanut hänessä vallan. Hän oli Annaa kohtaan kylmempi kuin ennen, ikään kuin olisi katunut äskeistä alistumisistaan. Anna ymmärsi, että sanat: "Olen lähellä kauheaa onnettomuutta ja pelkään itseäni", jotka olivat hankkineet hänelle voiton, olivat vaarallinen ase, jota ei saanut käyttää toista kertaa. Hän tunsi, että heitä yhteenliittävän rakkauden rinnalle oli heidän välilleen asettunut jokin taistelun paha henki, jota hän ei voinut ajaa pois omasta eikä rakastettunsa sydäimestä.

XIII

Ei ole olosuhteita, joihin ihminen ei saattaisi tottua, varsinkin, jos hän näkee koko ympäröivän maailman elävän niissä. Levin ei olisi kolme kuukautta sitten uskonut, että saattaisi nukkua rauhallisesti niissä olosuhteissa, joissa hän nyt oli. Hän ei olisi uskonut, että tarkoituksetonta, järjetöntä ja varojensa yli menevää elämää vietettyään, juopoteltuaan (muulla tavoin hän ei voinut nimittää ajanviettoa klubissa), jouduttuaan outoon ystävyiden hierontaan vaimonsa entisen rakastetun kanssa sekä tehtyään vielä oudomman käynnin tuon langenneen naisen luo, ihastuttuaan häneen ja tuotettuaan murhetta vaimolleen, — että hän kaikesta huolimatta olisi voinut nukkua rauhassa. Mutta väsymyksen, valvomisen ja viinin vaikutuksesta hän nukkui sikeästi ja rauhallisesti.

Viiden aikaan hän heräsi oven narahdukseen, hypähti istumaan ja katseli ympärilleen. Vieressä oleva Kittyn vuode oli tyhjä. Mutta väliseinän takaa näkyi liikkuvaa valoa ja kuului Kittyn askeleita.

— Mitä?... Mikä on? sanoi Levin unisena. — Kitty! Mikä on?

— Ei mikään, sanoi Kitty tullen kynttilä kädessä väliseinän takaa. — Oli hieman huono olo, hän lisäsi hymyillen herttaista, merkitsevää hymyään.

— Mitä, joko alkaa? kysyi Levin säikähtäneenä, — täytyy lähettää hakemaan, ja hän alkoi kiireesti pukeutua.

— Vielä mitä! sanoi Kitty hymyillen ja pidätellen häntä kädellään. — Se ei varmaankaan ole mitään. Tuli vain hieman huono olo. Mutta nyt se on jo ohi.

Kitty meni vuoteensa luo, sammutti kynttilän, laskeutui pitkälleen ja vaiken. Vaikka Levinistä tuntuikin epäilyttävältä tuo ikään kuin pidätetyn hengityksen hiljaisuus ja varsinkin Kittyn erityisen hellä ja kiihkeä sävy tämän vastatessa hänelle väliseinän takaa tullessaan, häntä nukutti niin, että hän vaipui pian uneen. Vasta myöhemmin hän muisti Kittyn hengityksen hiljaisuuden ja ymmärsi, mitä kaikkea tämän rakkaassa, herttaisessa sielussa tapahtui Kittyn tuolloin maata hievahtamatta hänen vieressään odottaen naisen elämän suurinta tapahtumaa. Seitsemän aikaan Levin heräsi siihen, että tunsi Kittyn varovaisen kosketuksen olkapäässään, ja kuuli hiljaista kuisketta. Kittyn oli sääli herättää häntä, mutta hän tarvitsi miehensä apua.

— Kostja, älä pelästy. Ei se ole mitään. Mutta nyt tuntuu... Täytyy lähteä hakemaan Jelizaveta

Petrovnaa.

Kynttilässä oli taas tuli. Kitty istui vuoteellaan ja piti kädessään neuletta, jota hän oli viime päivinä neulonut.

— Älä yhtään pelästy, ei ole mitään hätää. Minä en pelkää vähääkään, hän sanoi nähdessään miehensä säikähtäneet kasvot, tarttui tämän käteen ja painoi sen rintaansa ja sitten huuliaan vasten.

Levin hypähti kiireesti ylös ja päästämättä katsettaan Kittystä veti aamutakin ylleen ja pysähtyi, yhä vain häneen katsoen. Olisi pitänyt lähteä, mutta hän ei voinut irrottautua Kittyn katseesta. Niin paljon kuin hän oli rakastanutkin noita kasvoja, niin hyvin kuin hän tunsikin Kittyn ilmeet ja katseet, hän ei ollut koskaan nähnyt vaimoaan sellaisena. Kuinka inhottavaksi ja kauheaksi Levin tunsikaan itsensä hänen edessään muistaessaan, mitä mielipahaa oli eilen hänelle tuottanut! Kittyn punehtuneet, yömyssyn alta esiin pistävien pehmeiden hiusten kehystämät kasvot säteilivät iloa ja varmuutta.

Niin vähän kuin Kittyn luonteessa yleensäkin oli luonnottomuutta ja sovinnaisuutta, Levin ei voinut olla hämmästyttämättä nähdessään hänet nyt, kun kaikki verhot olivat poissa ja hänen sielunsa ydin heijastui paljaana ja väärentämättömänä hänen silmistään. Siinä näkyi yksinkertaisuudessaan ja koruttomuudessaan se Kitty, jota hän, Levin, rakasti vielä entistä enemmän. Kitty katsoi häneen hymyillen; mutta äkkiä hänen kulmakarvansa värähtivät, pää kohosi ja hän astui nopeasti miehensä luo, otti häntä kädestä ja painautui kokonaan häntä vasten, niin että Levin tunsikaan kasvoillaan hänen kuumaa hengityksensä. Kitty kärsi ja ikään kuin valitti hänelle kärsimyksiään. Ensin Levinistä tuntui kuin syy olisi ollut hänen, kuten tavallisesti ennenkin. Mutta Kittyn katseessa oli hellyyttä, joka sanoi, ettei hän nuhdellut, vaan rakasti häntä noiden kärsimysten tähden. "Kenen syy se sitten on, jollei minun?" Levin ajatteli hakien väkisinkin kärsimysten aiheuttajaa rangaistakseen häntä; mutta syyllistä ei ollut. Kitty kärsi, valitti ja riemuitsi noista kärsimyksistään, iloitsi niistä ja rakasti niitä. Levin näki, että hänen sielussaan tapahtui jotain ihanaa, mutta mitä — sitä hän ei voinut käsittää. Se meni yli hänen käsityskykynsä.

— Minä lähetin noutamaan äitiä. Lähde sinä heti hakemaan Jelizaveta Petrovnaa... Kostja!... Ei mitään, se meni ohitse.

Kitty meni soittamaan kelloa.

— No, mene nyt vain, Pasha tulee. Ei ole mitään hätää.

Ja Levin näki ihmeekseen, että hän otti neuleensa ja alkoi taas neuloa.

Poistuessaan toisesta ovesta Levin kuuli palvelustytön tulevan sisään toisesta. Levin pysähtyi oven luo ja kuuli, miten Kitty antoi työlle seikkaperäisiä käskyjä ja alkoi yhdessä tämän kanssa siirtää sänkyä.

Levin pukeutui, ja sillaikaa kun hevosta valjastettiin, koska ajureita ei vielä ollut, hän juoksi taas makuukamariin tuntien liikkuvansa kuin siivillä. Kaksi palvelustyttöä hääräili ja järjesteli siellä jotain. Kitty neuloi kävellessään niin että silmukat vilisivät ja antoi samalla määräyksiä.

— Lähden heti lääkärin luo. Jelizaveta Petrovnaa on jo lähetetty hakemaan, mutta minä poikkean sinne vielä. Etkö tarvitse mitään? Mutta Dollyhän ei ole saanut sanaa?

Kitty katsahti häneen ilmeisestikin kuuntelematta, mitä hän puhui.

— Niin, niin, mene nyt vain, sanoi hän nopeasti kulmiaan rypistäen ja heilauttaen kättään.

Levin kiiruhti juuri vierashuoneen poikki, kun makuukamarista kuului äkkiä surkea voihkaisu, joka samassa taukosi. Hän pysähtyi voimatta pitkään aikaan käsittää mitään.

"Hän se oli", Levin sanoi itsekseen, tarttui päähänsä ja juoksi portaita alas.

— Herra armahda! Anna anteeksi, auta! hoki hän jostain yhtäkkiä suuhun tulleita sanoja. Ja hän, epäuskoinen ihminen, toisti niitä sanoja ei vain suullaan, vaan koko sydämellään. Sinä hetkenä hän tiesi, etteivät hänen mitkään epäilyksensä, ei edes se järkeen perustuva uskon mahdollisuus, jonka hän tiesi sielussaan olevan, vähääkään estäneet häntä kääntymästä Jumalan puoleen. Se oli nyt kaikki tomuna haihtunut hänen sielustaan. Kenen muun puoleen hän olisi voinut kääntyä kuin Sen, jonka käsissä hän tunsikaan itsensä, sielunsa ja rakkautensa olevan.

Hevonen ei ollut vielä valmiina, mutta Levin oli fyysisesti ja henkisesti niin jännittynyt ja pelkäsi niin kovasti tuhlata hetkeäkään, ettei ruvennut odottamaan, vaan lähti edeltäpäin kävelemään ja käski Kuzman tulla hevosella perässä.

Kadunkulmassa tuli yöajuri ajaen kiireesti häntä vastaan. Pienessä reessä istui Jelizaveta Petrovna,

hihaton samettivaippa yllään ja valkea villaliina päässään. "Luojan kiitos, Luojan kiitos!" sanoi Levin riemuissaan, kun tunnisti hänen pienet vaaleat kasvonsa, joilla nyt oli erityisen vakava, melkeinpä ankara ilme. Käskenä ajuria pysähtymään Levin lähti juoksemaan sen rinnalla takaisin asuntoaan kohti.

— Noin pari tuntia siis? Ei enempää? kysyi Jelizaveta Petrovna. — Te tavoitatte kyllä Pjotr Dmitrijevitchin kotoa, älkää vain liaksi kiirehtikö häntä. Ja ottakaa apteekista oopiumia.

— Te siis luulette, että se voi sujua onnellisesti? Voi hyvä Jumala, auta! sanoi Levin nähden samassa hevossensa tulevan portista kadulle. Hypätyään rekeen Kuzman viereen hän käski ajaa lääkärille.

XIV

Lääkäri ei ollut vielä noussut, ja lakeija sanoi hänen panneen maata myöhään ja käskeneen olla herättämättä, mutta arveli hänen sentään kohta nousevan. Lakeija puhdisti lampunlaseja ja näytti kokonaan uppoutuneen työhönsä. Levinistä tuntui aluksi oudolta lakeijan huolenpito laseista ja välinpitämättömyys siitä, mitä Levinin luona tapahtui, mutta hetken mietittyään hän ymmärsi, ettei kukaan tiennyt eikä ollut velvollinen tietämään hänen tunteitaan ja että sen vuoksi oli toimittava tyynesti, harkitusti ja varmasti, jotta saisi puhkaistua välinpitämättömyyden muurin ja pääsisi määränpäähensä. "Ei pidä hätäillä eikä laiminlyödä mitään", päätteli Levin tuntien fyysisten voimiensa yhä kasvavan ja tarkkaavaisuutensa keskittyvän yhä enemmän siihen, mitä oli tehtävä. Useista mieleen tulleista suunnitelmista Levin valitsi seuraavan: Kuzma oli lähetettävä viemään kirjelappua toiselle lääkärille ja hänen itsensä oli mentävä apteekkiin ostamaan oopiumia, ja jollei lääkäri hänen palatessaan olisi vielä noussut, hän lahjoisi lakeijan tai, jollei tämä suostuisi, herättäisi lääkärin väkisin, tuli mitä tuli.

Apteekissa laiha proviisori sulki paperisetillä pulverikuoria niitä odottelemaan jääneelle kuskille. Hän oli yhtä välinpitämätön kuin laseja puhdistanut lakeija ja kieltäytyi antamasta oopiumia. Koettaen olla hätäilemättä ja kiivastumatta Levin selitti, mihin oopiumia tarvittiin, mainitsi lääkärin ja kättilön nimet ja koetti taivutella häntä. Proviisori kysyi saksaksi joltakulta, saisiko antaa, sai väliseinän takaa luvan, otti pullon ja suppilon, kaatoi hitaasti suuresta pullosta pieneen, liimasi nimilapun, satoi leimalapun korkin päälle, vaikka Levin pyysi jättämään sen tekemättä, ja aikoi vielä kääriä pullon pakettiin. Sitä ei Levin enää voinut kestää; hän suorastaan riisti pullon proviisorin kädestä ja juoksi suuresta lasiovesta ulos. Lääkäri ei ollut noussut vielä, ja lakeija, joka nyt asetteli mattoja lattialle, kieltäytyi herättämästä häntä. Levin otti hätäilemättä esiin kymmenen ruplan setelin, pisti rahan lakeijan käteen ja selitti hitaasti, joskin aikaa hukkaamatta, että Pjotr Dmitrijevitch (kuinka suurelta ja merkittävältä ennen niin vähäpätöiseltä vaikuttanut Pjotr Dmitrijevitch nyt Levinistä näyttikään!) oli luvannut tulla mihin aikaan hyvänsä eikä varmastikaan suuttuisi herättämisestä ja pyysi sen vuoksi tekemään sen heti.

Lakeija suostui, meni sisälle ja pyysi Leviniä istuutumaan odotushuoneeseen.

Levin kuuli oven takaa, kuinka lääkäri ryki, käveli, peseytyi ja puheli jotain. Kului kolme minuuttia; Levinistä tuntui kuin kokonainen tunti olisi kulunut. Hän ei voinut odottaa enää.

— Pjotr Dmitrijevitch! aneli hän rukoilevalla äänellä avoimesta ovesta. — Antakaa herran tähden anteeksi, mutta saan kai tulla... Olen odottanut jo kolmatta tuntia.

— Ihan kohta! vastasi ääni, ja Levin kuuli hämmästykseseen, että lääkäri hymyili sen sanoessaan.

— Hetkeksi vain.

— Hetki vain.

Kului vielä pari minuuttia, kun lääkäri pani kengät jalkaansa, ja vielä pari minuuttia, kun hän pani liivit ja takin ylleen ja kampsasi tukkansa.

— Pjotr Dmitrijevitch! aloitti Levin taas surkealla äänellä, mutta samassa lääkäri jo tulikin pukeutuneena ja kammattuna. "Tunnottomia ihmisiä!" ajatteli Levin. "Kampaavat tukkaansa kun toiset tekevät kuolemaa!"

— Hyvää huomenta, sanoi lääkäri antaen hänelle kättä ja ikään kuin ärsyttäen häntä tyyneydellään. — Älkää hätäilkö. No, mitä kuuluu?

Levin alkoi kertoa tarpeettoman yksityiskohtaisesti vaimonsa tilasta, mutta keskeytti kertomuksensa useaan otteeseen pyydellen lääkäriä lähtemään heti.

— Älkää hätäilkö. Te ette tunne näitä asioita. Minua ei luultavasti tarvita, mutta minä olen luvannut tulla ja luultavasti tulen. Mutta ei ole kiirettä. Istuutukaa, olkaa hyvä, ettekö joisi kahvia?

Levin katsahti häneen kysyen katseellaan, tekikö lääkäri hänestä, pilaa. Mutta mitään pilaa lääkäri ei ollut ajatellutkaan tehdä.

— Kyllä minä tiedän, sanoi lääkäri hymyillen, — olenhan minäkin perheellinen mies. Mutta me aviomiehet olemme niinä hetkinä kaikkein surkeimpia olentoja. Minulla on eräs tuttava rouva, jonka mies lapsen syntyessä aina pakenee talliin.

— Mutta mitä te luulette, Pjotr Dmitrijevitch? Luuletteko, että kaikki voi mennä hyvin?

— Ei ole mitään syytä otaksua muuta...

— Te siis tulette heti? sanoi Levin katsoen vihaisesti palvelijaan, joka toi kahvia.

— Tunnin kuluttua.

— Ei, Jumalan tähden!

— No, antakaahan kun ensin juon aamukahvini.

Tohtori otti kuppinsa. Molemmat olivat vaihi.

— Kovastipas antavat selkään turkkilaisille. Olette kai lukenut eilisen sähkösanoman? sanoi lääkäri pureskellen vehnästään.

— Ei, minä en kestä! sanoi Levin hypähtäen pystyyn. — Te siis tulette neljänneštunnin kuluttua?

— Puolen tunnin perästä.

— Kunniasana?

Kun Levin palasi kotiin, hän kuuli ruhtinattaren tulleen äsken ja tavoitti tämän makuukamarin ovella. Ruhtinattarella oli kyynelleet silmissä, ja hänen kätensä vapisivat. Nähdessään Levinin hän syleili tätä ja pillahdi itkuun.

— No, kuinkas on, kultaseni Jelizaveta Petrovna? sanoi ruhtinatar tarttuen kädestä vastaantulevaa kättilöä, jonka ilme oli juhlallisen toimelias.

— Hyvin menee, tämä sanoi, — koettakaa vain saada hänet vuoteeseen.

Siitä hetkestä saakka, kun Levin oli herännyt ja käsittänyt, millainen tilanne oli, hän oli valmistautunut kestämiään tulevat tapahtumat lujana, mitään mietiskelemättä ja arvailematta, kaikki omat ajatuksensa ja tunteensa kätkien; olemaan hermostuttamatta vaimoaan ja päinvastoin rauhoittelemaan häntä ja ylläpitämään hänen rohkeuttaan. Hän ei ollut lainkaan antautunut ajattelemaan, mitä tapahtuisi ja miten kaikki päättyisi; hän oli vain mielessään valmistautunut kestämiään ja pitämään sydäntään kurissa noin viisi kuusi tuntia, minkä verran hän muiden puheista päätellen arveli synnytyksen kestävän. Mutta kun hän oli palannut lääkärin luota ja saanut taas nähdä vaimonsa kärsivän, hän alkoi toistella yhä useammin: "Herra armahda, auta"; huokailla ja kohotella silmiään ylös, ja hänet valtasi pelko, että hän ei kestäkään vaan purskahtaa itkemään tai pakenee jonnekin — niin tuskalliselta hänestä tuntui. Ja vain tunti oli kulunut.

Mutta sen jälkeen kului toinen, kolmas ja neljäs tunti, — koko se aika, jonka hän oli asettanut kärsimyksensä enimmäiskestoksi, mutta tilanne oli sama kuin ennenkin. Hän kärsi edelleen, sillä ei voinut tehdä mitään muuta, ja joka hetki hän ajatteli tullessa kärsimyksen äärimmäisille rajoille ja sydämensä pakahtuvan säälistä.

Mutta kului vielä minuutteja, tunteja, taas tunteja, ja kärsimyksen- ja kauhuntunteet voimistuivat ja jännittyivät hänessä yhä.

Kaikki ne tavalliset elämänotot, joita ilman ei voi kuvitella tai käsittää mitään, olivat häipyneet Levinin tajunnasta. Hän oli kadottanut ajan tajun. Aina kun Kitty kutsui hänet luokseen ja hän piteli Kittyn hikistä kättä, joka milloin puristi hänen kättään tavattoman voimakkaasti, milloin taas työnsi sen pois, minuutit tuntuivat hänestä tunneilta, välillä taas tunnint menivät kuin minuutit. Häntä ihmetytti, kun Jelizaveta Petrovna pyysi häntä sytyttämään kynttilän verhon taa ja hän sai kuulla kellon olevan viisi. Jos hänelle olisi sanottu, että kello oli vasta kymmenen ja että oli vielä aamu, ei hän olisi ihmetellyt sen

enempää. Hän tiesi olinpaikkansa yhtä huonosti kuin sen, mitä milloinkin tapahtui. Hän näki vaimonsa hehkuvat kasvot, joissa kuvastui milloin neuvottomuus ja tuska, milloin hymy ja rauhoittelun halu. Hän näki myös ruhtinattaren kasvot punaisina ja jännittyneinä, harmaat kiharat epäjärjestyksessä, kyyneleet silmissä taistelevan itkuaan vastaan, näki Dollyn, paksuja savukkeita polttelevan lääkärin ja lujan, päättäväisen ja rauhoittavan näköisen Jelizaveta Petrovnan ja salissa synkän näköisenä astelevan vanhan ruhtinaan. Mutta mistä he tulivat ja minne menivät, hän ei tiennyt. Välillä ruhtinatar oli lääkärin kanssa makuukamarissa, välillä kirjastohuoneessa, johon oli ilmaantunut katettu pöytä, välillä siellä taas olivat Dolly ja ruhtinatar. Sitten Levin muisti, että hänet oli lähetetty jonnekin. Kerran hänet oli lähetetty siirtämään pöytää ja sohvaa. Hän teki sen huolellisesti luullen Kittyn tarvitsevan sitä, kunnes myöhemmin sai kuulla, että se olikin aiottu hänelle itselleen yösijaksi. Sitten hänet oli lähetetty kirjastohuoneeseen kysymään jotain lääkäriltä. Lääkäri oli vastannut ja ruvennut heti puhumaan kaupunginduumassa tapahtuneista selkkauksista. Sitten hänet oli lähetetty Shtsherbatskille, hakemaan hopeakehyksistä pyhäinkuvaa, ja hän oli vanhan palvelijattaren kanssa kiivennyt ruhtinattaren makuukamarin lipastolle ottamaan sitä ja särkenyt kuvan edessä olevan lampukan ja palvelijatar oli koettanut rauhoitella häntä sekä rouvan että lampukan suhteen; ja hän oli tuonut pyhäinkuvan ja asettanut sen Kittyn pääpuoleen pistäen sen huolellisesti tyynyjen taa. Mutta missä, koska ja miksi se kaikki tapahtui, hän ei tiennyt. Hän ei edes käsittänyt, miksi ruhtinatar oli ottanut häntä kädestä, katsonut häneen sääliä ja pyytänyt rauhoittumaan, miksi Dolly oli pyytänyt häntä syömään ja kuljettanut pois huoneesta, ja miksi lääkärikin katseli häntä vakavan ja sääliä näköisenä ja tarjosi hänelle lääkkeitä.

Hän tiesi ja tunsikin vain, että se, mitä nyt tapahtui, oli samantapaista kuin se, mitä oli tapahtunut lähes vuosi sitten lääninkaupungin hotellissa Nikolai-veljen kuolinvuoteella. Se vain oli ollut surua, tämä oli iloa. Mutta sekä se suru että tämä ilo olivat yhtä lailla kuin tavallisen elämän aukkoja, joiden läpi näkyi jotain korkeampaa. Yhtä lailla raskaasti ja tuskallisesti tapahtui se, minkä oli määrä tapahtua, ja yhtä käsittämättömällä tavalla sielu tuota korkeampaa katsellessa kohosi sellaisiin korkeuksiin, joita se ei ollut koskaan ennen ymmärtänyt ja jonne järki ei enää voinut seurata sitä.

"Jumala, anna anteeksi ja auta", hoki hän lakkaamatta itsekseen, ja tunsikin niin pitkäaikaisesta ja niin täydelliseltä näyttäneestä vieroksunnastaan huolimatta kääntyvänsä Jumalan puoleen aivan yhtä luottavaisesti ja luonnollisesti kuin lapsuutensa ja varhaisemman nuoruutensa aikana.

Koko tuona aikana Levinillä oli kaksi erillistä tunnelmaa. Toisen valtaan hän joutui viivähtäessään poissa Kittyn luota, paksuja savukkeita myötäensä polttelevan lääkärin, Dollyn ja vanhan ruhtinaan seurassa, missä puhuttiin päivällisistä, politiikasta, Marja Petrovnan sairaudesta ja muusta sellaisesta. Täällä Levin saattoi hetkeksi kokonaan unohtaa, mitä parhaillaan tapahtui ja tuntee itsensä kuin unesta heränneeksi. Toisen tunnelman vallassa hän oli Kittyn luona, tämän sängynpäädyn ääressä, missä sydän oli pakahtua eikä kuitenkaan pakahtunut, ja missä hän lakkaamatta rukoili. Aina kun makuuhuoneesta kuuluva huuto ravisti hänet turtumuksesta, hänet valtasi sama omituinen harhaluulo kuin silloin, kun hän oli kuullut Kittyn ensimmäisen huudon. Hän hypähti pystyyn kiiruhtaakseen puolustautumaan, muisti matkalla, ettei ollutkaan syyllinen, ja hänessä syttyi halu suojella ja auttaa. Hän toisteli kauhun vallassa: "Herra, anna anteeksi ja auta." Ja mitä pitemmälle aika kului, sitä voimakkaammaksi kumpikin tunnelma kävi: sitä täydellisemmin hän unohti Kittyn ja sitä rauhallisemmaksi kävi ollessaan poissa vaimonsa luota, ja sitä tuskallisempaa hänen oli nähdä tämän kärsimyksiä ja tuntee oma voimattomuutensa. Väliin hän hypähti pystyyn, tahtoi paeta jonnekin ja juoksi taas vaimonsa luo.

Kun Kitty välillä yhtä mittaa kutsui häntä luokseen, hän soimasi tätä. Mutta nähdessään hänen nöyrät, hymyilevät kasvonsa, ja kuullessaan sanat: "Minä olen aivan näännyttänyt sinut", hän soimasi Jumalaa; mutta muistaessaan Jumalan pyysi heti anteeksi ja rukoili apua.

XV

Levin ei tiennyt oliko myöhäistä vai varhaista. Kynttilät olivat jo loppumaisillaan. Dolly oli vastikään käynyt kirjastohuoneessa ja pyytänyt lääkäriä rupeamaan pitkäkseen. Levin istui ja kuunteli lääkärin kertomusta magnetisoijapuoskarista ja katseli savukkeidensa tuhkaa. Oli lepohetki, hän oli vaipunut turtumuksen valtaan ja unohtanut kokonaan, mitä paraikaa oli meneillään. Yhtäkkiä kuului vihlaiseva parahdus. Se oli niin kauhea, ettei Levin edes hypähtänyt pystyyn, vaan katsahti henkeään pidättäen säikähtäneen kysyvästi lääkäriin. Lääkäri kallisti päätään, kuulosteli ja puhkesi hymyilemään hyväksyvästi. Kaikki oli niin outoa, ettei Leviniä ihmetyttänyt enää mikään. "Varmaan se kuuluu asiaan", ajatteli hän ja istui paikallaan. Kenen huuto se oli? Hän hypähti pystyyn, juoksi varpaisillaan makuukamariin, kiersi Jelizaveta Petrovnan ja ruhtinattaren ohitse ja asettui omalle paikalleen,

päänalusen ääreen. Huuto oli vaiennut, mutta jotain oli nyt toisin kuin ennen. Hän ei nähnyt eikä ymmärtänyt mitä se oli eikä tahtonut nähdä eikä ymmärtää. Mutta hän huomasi sen Jelizaveta Petrovnan kasvoista, jotka olivat ankarat ja kalpeat, mutta yhtä päättäväiset kuin ennenkin, joskin hänen leukapielensä värähtelivät hiukan ja silmänsä tarkkailivat Kittyä tiiviisti. Kittyn kuumeiset, rasittuneet kasvot, joiden hikiselle otsalle oli takertunut hiussuortuvia, kääntyivät Leviniä kohti etsien hänen katsettaan. Kohotetut kädet pyysivät hänen käsiään. Tartuttuaan hikisin käsin Levinin kylmiin käsiin Kitty alkoi painella niitä kasvojaan vasten. — Älä mene pois, älä mene pois! En minä pelkää, en pelkää! hän puhui nopeasti. — Äiti, ottakaa pois korvarenkaat, ne ahdistavat. Pelkäätkö sinä? Heti, Jelizaveta Petrovna...

Hän puhui hyvin nopeasti ja tahtoi hymyillä. Mutta yhtäkkiä hänen kasvonsa vääntyivät ja hän työnsi miehensä pois.

— Ei, tämä on kauheaa! Minä kuolen, kuolen! Mene, mene! hän huudahti, ja taas kuului sama hirvittävä parkaisu.

Levin tarttui päähänsä ja juoksi ulos huoneesta.

— Ei mitään hätää, kaikki on hyvin! Dolly sanoi hänen jälkeensä.

Mutta sanoivatpa he mitä hyvänsä, Levin tiesi, että kaikki oli nyt lopussa. Hän seiso viereisessä huoneessa pää oven kamanaa vasten; kuuli jonkin oudon, vieraalta kuuluvan äänen vinkuvan ja parkuvan, ja hän tiesi, että siellä parkui se, mikä ennen oli ollut Kitty. Lasta hän ei ollut toivonut enää pitkään aikaan. Hän vihasi nyt koko lasta. Hän ei edes toivonut enää, että Kitty jäisi eloon, hän toivoi vain noiden kauheiden kärsimysten loppua.

— Tohtori! Mitä se on? Hyvä Jumala! hän sanoi tarttuen huoneeseen tulleen lääkärin käteen.

— On jo loppuillaan, sanoi lääkäri. Ja lääkäri oli niin vakavan näköinen näin sanoessaan, että Levin ymmärsi loppuillaan-sanan tarkoittavan, että Kitty teki kuolemaa.

Poissa tolaltaan hän juoksi makuuhuoneeseen. Ensimmäisenä hän kohtasi Jelizaveta Petrovnan kasvot. Ne olivat vielä synkemmät ja ankarammat kuin äsken. Kittyn kasvot olivat poissa. Siinä, missä ne olivat olleet, oli jotain hirveää, sekä kireydellään että parkunallaan pelottavaa. Levin painoi päänsä sängynlaitaa vasten tuntien sydämensä halkeavan. Kauhea huuto ei tauonnut, vaan kävi yhä kauhistuttavammaksi, ja vaiken yhtäkkiä ikään kuin ääriajansa saavuttaen. Levin ei tahtonut uskoa korviaan, mutta siitä ei ollut epäilystä: huuto oli tauonnut ja kuului vain hiljaisen puuhailun ääniä, kahinaa ja kiireistä huohotusta, ja Kittyn lausui hiljaa katkonaisella elävällä, vienolla ja onnellisella äänellä: "Nyt se on ohi."

Levin kohotti päänsä. Siinä hän makasi ihanana ja hiljaisena, kädet voimattomina peitteellä, katsellen häntä vaiti ja koettaen hymyillä jaksamatta sitä tehdä.

Ja yhtäkkiä Levin tuns siirtyneensä siitä salaperäisestä ja kauheasta toisesta maailmasta, jossa oli elänyt nämä kaksikymmentäkaksi tuntia, entiseen, tuttuun maailmaan, joka nyt säteili sellaista uutta onnen valoa, ettei hän kestänyt sitä. Kiristyneet kielet katkesivat. Ilon nyyhkytykset ja kyneleet joita hän ei mitenkään ollut aavistanut, vavahduttivat hänen koko kehoaan niin voimakkaasti, ettei hän pitkään voinut puhua mitään.

Langeten polvilleen vuoteen ääreen hän piti vaimonsa kättä huultensa edessä ja suuteli sitä, ja käsi vastasi heikoin sormien liikkein hänen suudelmiinsa. Mutta samaan aikaan vuoteen jalkopäässä, Jelizaveta Petrovnan ketterissä käsissä, häilyi kynttilän liekin lailla uuden inhimillisen olennon elämä. Se oli olento, jota ei koskaan ollut ennen ollut olemassa ja joka samalla tavoin, yhtäläisin oikeuksin, yhtä merkitsevänä itselleen tulisi elämään elämäänsä ja levittämään sukuaan.

— Elossa on! Ja poika vielä! Ei huolta! Levin kuuli Jelizaveca Petrovnan äänen ja tämän vapisevan käden keveät läimäykset lapsen selkään.

— Äiti, onko se totta? sanoi Kittyn ääni. Ruhtinatar vastasi pelkin nyyhkytyksin.

Ja varmana vastauksena äidin kysymykseen kuului äänettömyyden keskeltä ääni, joka erosi kokonaan muiden huoneessa olijoiden hillityistä äänistä. Se oli uuden, ties mistä ilmestyneen ihmisolennon rohkea, häikäilemätön huuto.

Jos Levinille olisi aiemmin sanottu, että Kitty oli kuollut ja että hän itse oli kuollut tämän kanssa ja että heillä oli enkeleitä lapsina ja että Jumala oli siinä heidän edessään, hän ei olisi ihmetellyt yhtään; mutta nyt todellisuuteen palattuaan hän sai ankarasti pinnistää järkeään ymmärtääkseen, että Kitty oli elossa ja terve ja että tuo hurjasti kirkuva olento oli hänen oma poikansa. Kitty oli elossa, kärsimykset

olivat päättyneet. Levin oli sanomattoman onnellinen. Hän käsitti sen, ja oli siitä täysin onnellinen. Mutta lapsi? Mistä, mitä varten, kuka se oli?... Hän ei mitenkään voinut tottua siihen ajatukseen. Se oli hänestä jotain liiallista ja joutavaa, mihin hän ei pitkään aikaan voinut tottua.

XVI

Kellon käydessä kymmentä istuivat vanha ruhtinas Sergei Ivanovitsh ja Stepan Arkadjevitsh Levinin luona jutellen perhetapahtumasta ja kaikenlaisista muista asioista. Levin kuunteli heidän puheitaan, mutta hänen ajatuksensa olivat viime vuorokauden aikaisissa kokemuksissa. Kun hän muisteli, millainen hän oli ollut ennen tätä aamua, vielä eilenkin, tuntui kuin siitä olisi kulunut sata vuotta. Hän tunsi olevansa saavuttamattomissa korkeuksissa, joista laskeutui varoen alas ollakseen loukkaamatta niitä, joiden kanssa puhui. Puhuessaan hän ajatteli lakkaamatta vaimoaan, tämän nykyistä vointia ja poikaansa, jonka olemassaolon ajatukseen hän koetti totutella. Koko naismaailma, joka oli hänen naimisiin mentyään avautunut hänelle uudessa valossa ja saanut ennen tuntemattoman merkityksen, oli nyt hänen käsityksissään kohonnut saavuttamattoman korkealle. Hän kuuli puhuttavan eilisistä klubipäivällisistä ja ajatteli: "Kuinkahan hän nyt voi? Nukkuukohan hän? Miltähän hänestä tuntuu? Mitä hän ajattelee? Huutaako Dmitripoika?" Ja kesken keskustelua, lausetta loppuun kuuntelematta, hän hypähti paikaltaan ja lähti huoneesta.

— Lähetä minulle sana, saanko tulla sinne, sanoi ruhtinas.

— Kyllä, heti, Levin vastasi pysähtymättä mennessään.

Kitty ei nukkunut, vaan puheli hiljaa äitinsä kanssa tehden ristiäissuunnitelmia.

Kitty makasi vuoteessaan puhtaana ja kammattuna, kaunis vaaleansinisellä kirjailtu myssy päässään, kädet suorina peitteellä. Nähdessään miehensä hän ikään kuin veti tätä katseellaan luokseen. Hänen muutenkin valoisa katseensa kirkastui yhä enemmän sitä mukaa kuin Levin lähestyi häntä. Hänen kasvonsa hohtivat samaa muutosta maallisesta ylimaalliseen, joka näkyy vainajien kasvoilla; mutta niistä näkyy hyvästijättö; näistä kuvastui tervehdys. Sama liikutus, jota Levin oli tuntenut lapsen syntyessä, puristi taas hänen sydäntään. Kitty tarttui häntä kädestä ja kysyi, oliko hän nukkunut yhtään. Hän ei voinut vastata, vaan käänsi päänsä pois tuntien heikkoutensa.

— Minäpä kävin sikiuudessa, Kostja! sanoi Kitty. — Nyt minun on oikein hyvä olla.

Hän katsoi mieheensä, mutta yhtäkkiä hänen ilmeensä muuttui.

— Antakaa lapsi minulle, hän sanoi kuullessaan lapsen vikinän. — Antakaa, Jelizaveta Petrovna, niin hänkin saa katsoa.

— No niin, näytetäänpä isällekin, sanoi kättilö, nosti ylös jonkin punaisen, omituisen ja liikehtivän otuksen ja toi sen lähemmäs. — Odottakaas, kun siistiydymme vähän, ja hän asetti sen punaisen ja liikehtivän vuoteelle, alkoi päästellä auki ja kääriä uudelleen kapaloita kohennellen ja käännellen lasta yhdellä sormellaan ja ripotellen jotain sen päälle.

Levin katseli tuota sääliä pikku olentoa ja ponnisteli turhaan löytääkseen sielustaan minkäänlaisia merkkejä isäntunteesta. Hän tunsi sitä kohtaan vain pahoinvoinnin tapaista vastenmielisyyttä. Mutta kun kapaloita oli riisuttu ja hienonhienot kädet ja sahrainväriset pikku jalat, joissa oli oikeat varpaat ja jopa muista eroava isovarvaskin, vilahtivat esiin, ja kun Levin näki, miten Jelizaveta Petrovna kapaloita kääriessään paineli noita töröttäviä kätösiä kuin mitäkin vietereitä, hänen tuli pikku olentoa niin sääli, ja pelko sen vahingoittumisesta kävi niin voimakkaaksi, että hän pysäytti kättilön käden. Kättilö nauroi.

— Älkää pelätkö, älkää pelätkö!

Kun Jelizaveta Petrovna oli saanut lapsen kuntoon ja kääntänyt sen kovaksi paketiksi, hän heilautti sen ilmaan kuin ylpeillen työstään ja vetäytyi taaemmas, että Levin voisi nähdä poikansa koko kauneuden.

Kitty katsoi hellittämättä lasta kohti. — Antakaa, antakaa! hän sanoi ja alkoi kohottautua.

— Mitä te, Katerina Aleksandrovna, ei saa sellaisia liikkeitä! Kyllä minä annan. Tässä vain ensin isälle näytetään, miten uljas poika sitä ollaan.

Jelizaveta Petrovna nosti toisella kädellään (vain toisen käden sormet tukivat huojahtelevaa niskaa) Levin luo tuon oudon, liikehtivän ja punakan olennon, jonka pää piileskeli kapalon reunojen takana. Mutta sillä oli kuin olikin nenä, pälyilevät silmät ja maiskuttavat huulet.

— Kaunis lapsi! sanoi Jelizaveta Petrovna.

Levin huoahhti murheellisesti. Tuo kaunis lapsi herätti hänessä vain vastenmielisyyden ja säälin tunteen. Se oli kokonaan toinen tunne kuin mitä hän oli odottanut.

Levin kääntyi pois päin, kun Jelizaveta asetteli lasta äidin tottumattomille rinnoille.

Yhtäkkiä Levin kuuli naurua ja kohotti päänsä. Kitty nauroi. Lapsi oli alkanut imeä.

— No riittää, riittää! sanoi Jelizaveta Petrovna, mutta Kitty ei antanut lasta. Se oli nukahtanut hänen syliinsä.

— Katsopas nyt, sanoi Kitty kääntäen lapsen miestänsä kohti, niin että tämä saattoi nähdä sen. Pienet ukkomaiset kasvot menivät äkkiä vielä enemmän kurttuun ja lapsi aivasti.

Hymyillen ja liikituksen kyyneleitä vaivoin pidätellen Levin suuteli vaimoaan ja lähti pimeästä huoneesta.

Se mitä hän tunsu tuota pientä olentoa kohtaan, oli aivan muuta kuin mitä hän oli odottanut. Siinä tunteessa ei ollut mitään iloista ja riemukasta; päinvastoin, siinä oli uutta, tuskallista pelkoa. Hän tunsu, että hänen sielussaan oli avautunut uusi, arka, helposti haavoittuva alue. Se tunne oli alussa niin tuskallinen, ja pelko tuon avuttoman olennon puolesta niin voimakas, ettei Levin sen takaa huomannutkaan sitä omituisia järjettömän ilon — vieläpä ylpeydenkin — tunnetta, jota hän oli tuntenut lapsen aivastaessa.

XVII

Stepan Arkadjevitshin asiat olivat huonolla tolalla.

Kaksi kolmannelta metsän hinnasta oli jo kulutettu, ja hän oli ottanut melkein koko viimeisen kolmanneksen kauppiaalta etukäteen kymmenen prosentin vähennystä vastaan. Kauppias ei enää antanut rahaa, semminkin kun Darja Aleksandrovna, joka tänä talvena oli ensimmäisen kerran ilmaissut pitävänsä kiinni omistusoikeudestaan, oli kieltäytynyt kirjoittamasta sopimukseen kuittausta viimeisen kolmanneksen saannista. Koko palkka kului kotoisiin menoihin ja pienten velkojen maksuun. Rahaa ei siis ollut ollenkaan.

Se oli ikävää ja noloa, eikä tällainen saanut Stepan Arkadjevitshin mielestä jatkua pitempään. Tilanne johtui hänen mielestään siitä, että hänellä oli liian pieni palkka. Hänen virkansa oli kyllä ollut varsin hyvä noin viisi vuotta sitten, mutta nyt olivat asiat toisin. Petrov sai pankinjohtajana 12 000 ruplaa; Sventitski erään yhtiön jäsenenä sai 17 000. Mitin sai perustettuaan pankin 50 000. "Minä olen nähtävästi uinahtanut ja minut on unohdettu", Stepan Arkadjevitsh ajatteli itsekseen. Hän alkoi kuulostella ja katsella ympärilleen ja sai kevättalvella näköpiiriinsä sangen hyvän paikan. Hän ryhtyi rynnäkköön ensin Moskovasta käsin tätien, setien ja ystävien avulla ja sitten, kun asia oli kypsytynyt, hän lähti itse keväällä Pietariin. Se oli niitä paikkoja, joita nykyään on entisaikojen lihavia lahjuspaikkoja enemmän ja joissa palkka vaihtelee suuresti — 1.000:sta 50.000:een ruplaan vuodessa —; se oli jäsenen paikka "Etelä-Venäjän rautateiden ja pankkilaitosten keskinäisen luottotaseen yhdystoimiston komiteassa". Tämä paikka, kuten kaikki sentapaiset paikat, vaati niin suunnatonta tietomäärää ja toimintaa, että sellaista ei juuri yhdestä miehestä löytynyt. Kun sellaista miestä ei siis ollut, niin olihan joka tapauksessa parempi, että paikan saisi rehellinen kuin epärehellinen mies. Eikä Stepan Arkadjevitsh ollut ainoastaan rehellinen mies (ilman korostusta), vaan rehellinen mies (korostettuna) siinä erityismerkityksessä, joka tällä sanalla on Moskovassa kun sanotaan "rehellinen työntekijä, rehellinen kirjailija, rehellinen aikakauslehti, rehellinen laitos ja rehellinen suunta" ja joka ei suinkaan merkitse ainoastaan sitä, että se ja se ihminen tai laitos ei ole epärehellinen, vaan myös sitä, että ne voivat tarpeen tullen piikitellä hallitusta. Stepan Arkadjevitsh seurusteli Moskovassa niissä piireissä, joissa tätä sanaa käytettiin, ja häntä pidettiin niissä rehellisenä miehenä, ja siksi hänellä oli muita paremmat oikeudet tuohon paikkaan.

Se tuotti seitsemästä kymmeneen tuhanteen vuodessa, ja Oblonski voisi hoitaa sen jättämättä

valtionvirkaansa. Sen saanti riippui kahdesta ministeriöstä, yhdestä hienostonaisesta ja kahdesta juutalaisesta, ja vaikka hän olikin jo hankkiutunut noiden henkilöiden tietoisuuteen, hänen täytyi käydä heidän puheillaan Pietarissa. Sitä paitsi hän oli luvannut sisarelleen Annalle hankkia Kareninilta lopullisen vastauksen avioeroasioissa. Niinpä hän pyysi Dollyltä viisikymmentä ruplaa ja lähti Pietariin.

Istuessaan Kareninin työhuoneessa ja kuunnellessaan hänen pitkää mietintöään Venäjän raha-asiain huonon tilan syistä Stepan Arkadjevitsh odotti vain, milloin Karenin lopettaisi, jotta voisi puhua omasta asiastaan ja Annasta.

— Se on kyllä aivan totta, hän sanoi, kun Aleksei Aleksandrovitsh oli ottanut nenältään lasit, joita ilman hän ei enää voinut lukea, ja luonut entiseen lankoonsa kysyvän katseen, — se on yksityiskohdiltaan aivan oikein, mutta meidän aikamme periaate on kuitenkin vapaus.

— Niin, mutta minä esitän toisen periaatteen, joka sisältää senkin, sanoi Aleksei Aleksandrovitsh korostaen sanaa "sisältää" ja pani taas lasit nenälleen lukeakseen uudelleen sen kohdan, missä se oli sanottu.

Ja lehteilyään hetken kauniisti kirjoitettua, leveämarginaalista käsikirjoitustaan Aleksei Aleksandrovitsh luki uudelleen tuon vakuuttavan kohdan.

— Minä en tahdo holhousjärjestelmää yksityishenkilöiden eduksi, vaan yleiseksi hyväksi niin ylemmille kuin alemmillekin yhteiskuntaluokille, puhui hän katsoen lasien yli Oblonskiin. — Mutta ne eivät voi käsittää sitä, niillä on päämääränään vain henkilökohtainen etu ja niitä viehättävät vain korulauseet.

Stepan Arkadjevitsh tiesi, että Kareninin nyt alettua puhua siitä, miten toimivat ja ajattelevat hänen suunnitelmiansa vastustajat, jotka ovat kaiken pahan alku ja juuri Venäjällä, tämä pian lopettaisi, ja siksi hän nyt mielihyvin perääntyi vapausperiaatteesta ja oli täysin samaa mieltä. Aleksei Aleksandrovitsh vaikenä ja lehteili mietteissään käsikirjoitustaan.

— Muistaessani tahtoisin pyytää sinua, sanoi Stepan Arkadjevitsh — kun satut tapaamaan Pomorskin, sanomaan hänelle pari sanaa siitä, että tahtoisin kovasti saada vapautumassa olevan jäsenen paikan Etelä-Venäjän rautateiden keskinäistaseen yhdystoimiston komiteassa. Stepan Arkadjevitsh oli jo tottunut lausumaan tuon hänen sydämelleen läheisen paikan nimen ja lausui sen nytkin erehtymättä alusta loppuun.

Aleksei Aleksandrovitsh kysyi, mitä tuon uuden komitean toiminta piti sisällään, ja vaipui mietteisiin. Hän ajatteli, olisiko tuon komitean toiminnassa mitään mikä sotisi hänen ehdotuksiaan vastaan. Mutta koska tuon uuden laitoksen toiminta oli hyvin monimutkaista ja hänen lakiehdotuksensa ulottuivat sangen laajalle, hän ei päässyt heti varmuuteen asiasta, ja sanoi ottaen lasit nenältään:

— Epäilemättä, voinhan kyllä sanoa: mutta mitä varten sinä oikeastaan haluat tuota tointa?

— Siinä on hyvä palkka, lähes yhdeksän tuhatta, ja minun varani...

— Yhdeksän tuhatta, toisti Aleksei Aleksandrovitsh ja rypisti kulmiaan.

Tuo korkea luku muistutti hänelle, että siltä kannalta Stepan Arkadjevitshin haluama paikka oli ristiriidassa hänen säästäväisyyteen pyrkivien ehdotustensa kanssa.

— Minun mielestäni — olen kirjoittanut siitä erillisen muistutuksenkin — aikamme suuret virkapaikat todistavat hallintomme väärää taloudellista assiette'ia[83].

— Kuinka sinä tahtoisit asian olevan? sanoi Stepan Arkadjevitsh. — Saahan esimerkiksi pankinjohtaja kymmenen tuhatta ja kyllä hän on sen ansainnut. Tai insinööri saa kaksikymmentä tuhatta. Totista työtä, sano mitä sanot.

— Minun mielestäni palkka on maksusuoritus tavarasta ja sen täytyy olla kysynnän ja tarjonnan lain alainen. Jos palkan määräämisessä poiketaan tästä laista, kuten esimerkiksi tapahtuu, kun kahdesta saman opiston käyneestä yhtä etevästä insinööristä toinen saa neljäkymmentätuhatta ja toinen saa tyytyä pariin tuhanteen, tai kun pankinjohtajaksi määrätään juristeja ja husaareja, joilla ei ole mitään erityisansioita niissä asioissa, ja heille annetaan suunnattomat palkat, niin silloin minulla on oikeus päätellä, että palkka ei ole määräytynyt kysynnän ja tarjonnan lain mukaan vaan suorastaan puolueellisesti. Siinä on kyse jo itsessään vaarallisesta väärinkäytöksestä, joka lisäksi vaikuttaa vahingollisesti valtionvirkoihin. Minun mielestäni...

Stepan Arkadjevitsh kiiruhti keskeyttämään lankonsa.

— Niin, mutta täytyyhän sinun myöntää, että on kysymyksessä, uusi, epäilemättä tärkeä laitos.

Halusit tai et, se vaatii totista työtä! Kuuluvat arvostavan erityisesti sitä, että työ tehdään rehellisesti, sanoi Stepan Arkadjevitsh korostaen viimeistä sanaa.

Mutta Aleksei Aleksandrovitsh ei ymmärtänyt rehellinen-sanaa moskovalaisessa merkityksessä.

— Rehellisyys on vain kielteinen ominaisuus, hän sanoi.

— Mutta minulle sinä tekisit suuren palveluksen, sanoi Stepan Arkadjevitsh — jos virkkaisit pari sanaa Pomorskille. Noin vain, muun puheen lomassa.

— Mutta luullakseni se riippuukin enemmän Bolgarinovista, arveli Aleksei Aleksandrovitsh.

— Bolgarinov on omasta puolestaan täysin suostuvainen, sanoi Stepan Arkadjevitsh punastuen.

Stepan Arkadjevitsh punastui, sillä hän oli tänä aamuna käynyt mainitun juutalaisen luona, ja tästä käynnistä oli jäänyt epämieluisa muisto.

Stepan Arkadjevitsh tiesi kyllä vallan hyvin tahtovansa palvella uutta ja rehellistä asiaa; mutta tänä aamuna, kun Bolgarinov nähtävästi tahallaan oli antanut hänen odottaa pari tuntia toisten anojien kanssa odotushuoneessa, hänestä oli alkanut tuntua pahalta.

Vaiwasiko häntä se seikka, että hän, Rurikin jälkeläinen, ruhtinas Oblonski, sai odottaa kaksi tuntia juutalaisen odotushuoneessa, vai sekö, että hän ensimmäisen kerran poikkeaisi esi-isien poluilta, hallituksen toimivallan alueilta, uudelle alalle, — joka tapauksessa hänellä oli kiusallisen paha olla. Noiden kahden tunnin aikana Stepan Arkadjevitsh oli reippaasti astellut edestakaisin odotushuoneessa poskipartaansa sivellen, jutellut toisten anojien kanssa ja miettinyt jotain vitsiä juutalaisen luona käynnistään, salaten noloutensa tarkoin niin muilta kuin itseltäänkin. Mutta koko ajan häntä oli nolostuttanut ja harmittanut ties mistä syystä; siitkö, ettei vitsistä tahtonut tulla mitään, vai jostain muusta. Kun Bolgarinov vihdoon oli erinomaisen kohteliaasti ottanut hänet vastaan ilmeisesti riemuiten hänen nöyryytyksestään ja antanut hänelle miltei kieltävän vastauksen, Stepan Arkadjevitsh oli kiiruhtanut unohtamaan koko käyntinsä niin pian kuin suinkin. Nyt vasta hän muisti sen ja punastui.

XVIII

— Minulla olisi vielä toinenkin asia. Kuten arvaat, se koskee Annaa, sanoi Stepan Arkadjevitsh hetkisen äännettömyyden jälkeen, ravistaen mielestään tuon epämieluisan muiston.

Heti kun Oblonski oli lausunut Annan nimen, Aleksei Aleksandrovitshin kasvot muuttuivat kokonaan: entisen eloisuuden sijasta ne muuttuivat väsyneiksi ja elottomiksi.

— Mitä te siis tahdotte minulta? hän sanoi kääntyillen tuolissaan ja taittaen kokoon silmälasinsa.

— Ratkaisua, jotain ratkaisua, Aleksei Aleksandrovitsh. Minä en nyt puhu, Stepan Arkadjevitsh aikoi sanoa "loukatulle aviomiehelle", mutta peläten pilaavansa asian vaihtoi sen toiseen, tilanteeseen soveltumattomaan sanaan: — valtiomiehelle, vaan pelkästään ihmiselle ja kristitylle. Sinun täytyy armahtaa häntä, hän sanoi.

— Missä suhteessa? sanoi Karenin hiljaa.

— Niin, armahtaa häntä. Jos sinä olisit seurannut häntä niin kuin minä — olen koko talven ollut hänen kanssaan tekemisissä —, niin olisit varmasti säälinyt häntä. Hänen asemansa on kauhea, niin juuri, kauhea.

— Minä olen luullut, vastasi Aleksei Aleksandrovitsh vielä korkeammalla, melkein vinkuvalla äänellä, — että Anna Arkadjevna on kaikki, mitä hän on itse tahtonut.

— Oi, Aleksei Aleksandrovitsh älkäämme herran tähden ruvetko enää pitämään tutkintoja! Mikä on mennyttä, se on mennyttä, ja sinä tiedät, mitä hän tahtoo — avioeroa.

— Mutta minä olen olettanut, että Anna Arkadjevna kieltäytyy avioerosta, kun minä panen ehdoksi pojan jättämisen minulle. Niin olen vastannutkin ja pitänyt asiaa päättyneenä. Minun nähdäkseni asia on loppuun käsitelty, vingahti Aleksei Aleksandrovitsh.

— Mutta älä nyt herran tähden kiivastu, sanoi Stepan Arkadjevitsh koskettaen lankoaan polveen. — Asia ei ole loppuun käsitelty. Kenties sallit minun lyhyesti esittää, kuinka asia on. Kun tienne erosivat, sinä olit niin jalo ja ylevämielinen kuin kukaan voi olla; sinä olit valmis antamaan hänelle kaiken — vapauden, vieläpä avioeronkin. Hän ymmärsi kyllä sinun hyvytesi. Niin, niin, saat olla varma siitä. Hän ymmärsi sen siinä määrin hyvin, ettei hän heti alkuun, tuntiessaan tehneensä väärin sinua kohtaan, voinut ajatella eikä päättää mitään. Hän kieltäytyi kaikesta. Mutta todellisuus ja aika ovat näyttäneet, että hänen asemansa on kiusallinen ja mahdoton.

— Anna Arkadjevnan elämä ei voi kiinnostaa minua, keskeytti Aleksei Aleksandrovitsh kohottaen kulmiaan.

— Salli minun epäillä sitä, väitti Stepan Arkadjevitsh pehmeästi. — Hänen asemansa on piinallinen hänelle itselleen, eikä siitä ole kenellekään etua. Sinä sanot, että hän on ansainnut kohtalonsa. Hän tietää sen eikä pyydä sinulta mitään; hän sanoo itse suoraan, ettei uskalla pyytää mitään. Mutta minä ja muut omaiset, kaikki me jotka pidämme hänestä, pyydämme ja rukoilemme sinua. Miksi hänen pitää kitua? Kenelle siitä on etua?

— Totta tosiaan. Näköjään panette minut syytetyn asemaan, lausui Aleksei Aleksandrovitsh.

— Eihän, ei tosiaankaan, koeta nyt toki ymmärtää, sanoi Stepan Arkadjevitsh koskettaen taaskin hänen kättään ikään kuin olisi ollut varma siitä, että tuo kosketus hellyttää langon sydämen. — Minä sanon vain, että hänen asemansa on kiduttava ja että sinä voisit helpottaa sitä mitään itse menettämättä. Minä järjestän asian niin, ettet sinä huomaakaan, kun se on selvä. Sinähän lupasit.

— Se on senaikainen lupaus. Ja minä olen olettanut, että kysymys pojasta ratkaisi asian. Olisin sitä paitsi toivonut Anna Arkadjevnalta sen verran jalomielisyyttä... änkytti Aleksei Aleksandrovitsh kalpeana, huulet vavisten.

— Hän jättää kaiken sinun jalomielisyytesi varaan. Hän pyytää ja rukoilee vain sitä, että hänet päästettäisiin siitä mahdottomasta asemasta, jossa hän nyt on. Hän ei enää pyydäkään poikaansa. Aleksei Aleksandrovitsh sinä olet hyvä ihminen. Asetu hetkeksi hänen asemaansa. Avioerokysymys on siinä asemassa olevalle ihmiselle elämän ja kuoleman kysymys. Jollet sinä olisi aikaisemmin luvannut, hän olisi kai tyytynyt asemaansa ja jäänyt maalle. Mutta sinä olit luvannut, hän kirjoitti sinulle ja muutti Moskovaan. Ja nyt hän on asunut Moskovassa, jossa jokaisen tuttavien kohtaaminen on hänelle kuin puukon isku sydämeen, lähes kuusi kuukautta, joka päivä odottaen ratkaisua. Sehän on samaa kuin pitää kuolemaan tuomittua kuukausimääriä silmukka kaulassa, yhtä suuri kuoleman kuin armahduksenkin mahdollisuus edessään. Armahda häntä, ja minä kyllä otan kaikki järjestääkseni... Vos scrupules[84]...

— Enhän minä puhu siitä, en ollenkaan siitä... keskeytti Aleksei Aleksandrovitsh tuntien voivansa pahoin. — Mutta kenties minä lupasin sellaista, mitä minulla ei ollut oikeutta luvata.

— Sinä otat siis lupauksesi takaisin?

— En ole koskaan kieltäytynyt täyttämästä sitä, mikä se on mahdollista, mutta minä tahdon aikaa miettiäkseni, onko lupaamani mahdollista.

— Ei, Aleksei Aleksandrovitsh huudahti Oblonski hypähtäen pystyyn, — minä en voi uskoa sitä! Hän on niin onneton kuin vain nainen voi olla, ja sinä saattaisit kieltää häneltä sellaisen...

— Jos lupaamani ei ole mahdollista. Vous professez d'être un libre penseur[85]. Mutta uskovaisena ihmisenä en voi niin tärkeässä asiassa menetellä vastoin kristillisyyden lakia.

— Mutta kristillisessä yhteiskunnassa ja meillä, mikäli minä tiedän, on avioero sallittu, sanoi Stepan Arkadjevitsh. — Meidänkin kirkkomme myöntää sen. Ja me näemme...

— Myöntää, mutta ei siinä mielessä.

— Aleksei Aleksandrovitsh minä en tunne sinua samaksi, sanoi Oblonski oltuaan hetkisen vaiti. — Me emme ole unohtaneet, kuinka sinä silloin annoit kaikki anteeksi ja juuri kristillisen tunteen liikuttamana. Sinähän itse sanoit, että annat viittasikin, kun ottavat paidan, mutta nyt...

— Minä pyydän, Aleksei Aleksandrovitsh huudahti ja nousi pystyyn kalpeana ja leukapielet vavahdellen, — pyydän teitä lopettamaan, lopettamaan... tämän keskustelun.

— Oi, miksi? No, anna anteeksi, anna anteeksi, jos pahoitin mielesi, sanoi Stepan Arkadjevitsh ojentaen hänelle kätensä ja hymyillen hämillään, — mutta lähettinä minun täytyi sanoa asia, joka

minulle oli uskottu.

Aleksei Aleksandrovitsh antoi kätensä, mielti hetkisen ja sanoi:

— Minun täytyy mieltiä ja hakea johdatusta. Ylihuomenna annan teille ratkaisevan vastauksen.

XIX

Stepan Arkadjevitsh oli jo lähtemäisillään, kun Kornei tuli ilmoittamaan:

— Sergei Aleksejevitsh!

— Kuka se on? aikoi hän kysyä, mutta samalla hän muistikin.

— Ai, Serjozha! hän sanoi. "Sergei Aleksejevitsh. Minä luulin, että se oli toimituskunnan päällikkö. Annahan pyysikin minua koettamaan tavata häntä", muisti hän.

Ja hän muisti samassa Annan aran, säälittävän ilmeen, kun Anna häntä saattaessaan sanoi: "Sinä saat varmaan nähdä hänet. Kysele tarkoin, missä hän on ja kuka häntä hoitaa. Ja Stiva... jos olisi mahdollista? Ei kai se ole mahdotonta?" Stepan Arkadjevitsh ymmärsi, mitä tuo "jos olisi mahdollista" merkitsi: jos olisi mahdollista järjestää avioero niin, että hän saisi pojan...

Aleksei Aleksandrovitsh huomautti langolleen, että pojalle ei koskaan puhuttu äidistä, ja pyysi olemaan mainitsematta hänestä sanaakaan.

— Hän oli hyvin sairas äitinsä tapaamisen jälkeen, mitä me emme osanneet varoa, sanoi Aleksei Aleksandrovitsh. — Me jo pelkäsimme hänen kuolevan. Mutta järkevä lääkärihoito ja merikylvyt ovat parantaneet hänen terveytensä, ja nyt minä olen lääkärin kehotuksesta pannut hänet kouluun. Toverien vaikutus on todellakin osoittautunut terveelliseksi ja nyt hän on hyvissä voimissa ja koulussa menee hyvin.

— Kas vain, mikä uljas mies! Eipä olekaan enää Serjozha, vaan kokonainen Sergei Aleksejevitsh! sanoi Stepan Arkadjevitsh hymyillen katsellessaan kaunista, leveäharteista poikaa, joka sininen pusero ja pitkät housut yllään tuli reippaasti ja rennosti huoneeseen. Poika oli terveen ja iloisen näköinen. Hän kumarsi enolle kuin vieraalle, mutta tunnisti tämän samassa, punastui ja kääntyi kiireesti pois kuin jostain loukkaantuneena. Poika meni isänsä luo ja antoi hänelle arvosteluvihkonsa.

— Hyvä on, sanoi isä, — saat mennä.

— Hän on laihtunut ja kasvanut ja muuttunut lapsesta pojaksi. Siitä minä pidän, sanoi Stepan Arkadjevitsh. — Muistatko vielä minua?

— Muistan, mon oncle[86], vastasi poika katsahtaen enonsa ja painoi taas päänsä alas.

Eno pyysi pojan luokseen ja otti häntä kädestä.

— No mitäs kuuluu? hän sanoi koettaen päästä puheisiin tämän kanssa, mutta tietämättä mitä sanoisi.

Punastuen ja vastaamatta poika veti varovasti kätensä pois enon kädestä. Heti kun Stepan Arkadjevitsh oli päästänyt hänen kätensä irti, poika vilkaisi kysyvästi isäänsä ja poistui huoneesta nopein askelin, kuin vapautteen päästetty lintu.

Oli kulunut vuosi siitä, kun Serjozha oli viimeksi nähnyt äitinsä. Sen jälkeen hän ei ollut kertaakaan kuullut tästä mitään. Tänä vuonna hänet oli pantu kouluun, ja hän oli tutustunut ja mieltynyt uuteen toverimaailmaansa. Ne äitiä koskevat haaveet ja muistot, jotka äidin käynnin jälkeen olivat tehneet Serjozhan sairaaksi, eivät enää kiinnostaneet häntä. Kun ne tulivat mieleen, hän karkotti ne huolellisesti mielestään pitäen niitä häpeällisinä ja vain tytöille eikä pojalle ja toverille ominaisina. Hän tiesi, että isän ja äidin välillä oli ollut riita, joka oli erottanut heidät, ja että hänen oli ollut jätävä isän luo, ja hän koetti tottua siihen ajatukseen.

Kun hän näki äidin näköisen enon, hänen tuli paha olla, sillä se herätti hänessä juuri niitä muistoja, joita hän piti häpeällisinä. Muutamista ovelta kuulemistaan sanoista ja varsinkin isän ja enon ilmeistä hän arvasi, että heillä oli juuri ollut puhe äidistä, ja se teki hänen olonsa vieläkin vaikeammaksi.

Ollakseen tuomitsematta isää, jonka luona asui ja josta oli riippuvainen, ja ollakseen ennen kaikkea antautumatta niin alentavana pitämänsä tunteilun valtaan, Serjozha koetti olla katsomatta enoon, joka oli tullut häiritsemään hänen rauhaansa ja ajattelemaatta sitä, mitä tämä toi mieleen.

Mutta kun Stepan Arkadjevitsh pian sen jälkeen talosta lähtiessään tapasi Serjozhan portaikossa ja kysyi, miten hän vietti aikansa välitunneilla koulussa, hän innostui juttelemaan enon kanssa, kun isä ei ollut läsnä.

— Meillä on nyt rautatie, hän sanoi vastaten enon kysymykseen. — Tiedättekö millaista se on? Kaksi istuutuu penkille. Ne ovat matkustajia. Yksi asettuu seisomaan samalle penkille. Ja kaikki tarttuvat toisiinsa kiinni. Saa ottaa käsistä tai vyöstä, ja sitten annetaan mennä aika kyytiä kaikkien salien läpi. Ovet avataan jo edeltäpäin. Ja siinä on vaikea olla junailijana.

— Onko se se, joka seisoo? kysyi Stepan Arkadjevitsh hymyillen.

— On. Siinä pitää olla uskallusta ja ketteryyttä, varsinkin jos äkkiä pysähdytään tai joku sattuu kaatumaan.

— Se ei ole leikintekoa, sanoi Stepan Arkadjevitsh katsoen surumielin noihin eloiisiin, äidiltä perittyihin silmiin, jotka eivät enää olleet täysin viattomat lapsensilmät. Ja vaikka hän oli luvannutkin Aleksei Aleksandrovitshille olla puhumatta pojalle Annasta, hän ei malttanut.

— Muistatko vielä äitiäsi? kysyi hän äkkiä.

— En, en muista, sanoi Serjozha sävähtäen tulipunaiseksi ja painaen päänsä alas. Eikä eno saanut häneltä urkituksi enää mitään.

Puoli tuntia myöhemmin slaavilainen kotiopettaja tapasi holhokkinsa porraskäytävässä eikä pitkään aikaan voinut saada selvää, itkikö hän vai oliko vain muuten kiukuissaan.

— Varmaankin olette koulussa kaatunut ja loukannut itsenne? sanoi kotiopettaja. — Minähän olen sanonut, että se on vaarallista leikkiä. Täytyy puhua rehtorille.

— Jos olisin loukannut itseni, niin sitä ei olisi kukaan huomannut. Se on varma.

— No mikäs teitä vaivaa?

— Antakaa minun olla!... Muistanko vai enkö muista... Mitä se häneen kuuluu? Antakaa minun olla rauhassa! hän sanoi tarkoittaen ei ainoastaan kotiopettajaa, vaan koko maailmaa.

XX

Stepan Arkadjevitsh ei antanut aikansa Pietarissa mennä hukkaan. Paitsi asioidensa toimittamiseen hän tahtoi käyttää Pietarin-matkaansa virkistäytyäkseen — kuten hän sanoi — Moskovan ummehtuneisuudesta.

Huolimatta café chantant'eistaan ja raitioteistään Moskova oli kuitenkin kuin seisova vesi. Stepan Arkadjevitsh tunsu sen koko ajan. Viipyessään Moskovassa vähänkin aikaa, varsinkin perheensä lähettyvillä, hän tunsu mielialansa laskevan. Jos hän oli pitempään matkustamatta minnekään, hän saattoi joutua sellaiseen mielentilaan, että alkoi kiinnittää huomiota vaimonsa huonoon tuuleen ja nuhteisiin, rupesi huolehtimaan lastensa terveydestä, vieläpä pienistä virka-asioistaankin; sekin, että hänellä oli velkoja, saattoi vaivata häntä. Mutta ei tarvinnut muuta kuin matkustaa Pietariin ja joutua hetkeksikin niihin piireihin, joissa hän seurusteli ja joissa tosiaankin elettiin eikä värjöteltä kuten Moskovassa, niin kaikki sellaiset ajatukset hävisivät sulaen kuin vaha tulen läheisyydessä.

Vaimo?... Juuri tänään hän oli puhunut siitä ruhtinas Tshetshenskin kanssa. Ruhtinas Tshetshenskillä oli vaimo ja perhe — täysikasvuisia, jo paasheiksi ehtineitä lapsia; ja toinen, laitton perhe, jossa hänellä niin ikään oli lapsia. Vaikka edellinen perhe oli kyllä hyvä sekin, ruhtinas Tshetshenski tunsu itsensä onnellisemmaksi toisessa perheessään. Hän sanoi käyttäneensä vanhinta poikaansakin toisen perheen luona ja sanoi pitävänsä sitä hyödyllisenä pojan kehitykselle. Mitähän siitä olisikaan arveltu Moskovassa?

Entä lapset?... Pietarissa lapset eivät häirinneet isiensä elämää. Lapset kasvatettiin oppilaitoksissa

eikä ollut sitä Moskovassa yhä yleisemmäksi tulevaa — esimerkiksi Lvovin edustamaa — hurjaa käsitystä, että kaikki elämän mukavuudet kuuluivat lapsille ja vanhemmille kuului vain työ ja vaiva. Täällä käsitettiin, että ihmisen tuli elää itseään varten, niin kuin sivistyneen ihmisen sopii.

Entä virka sitten?... Sekään ei ollut täällä sitä sitkeää, palkitsematonta raadantaa, jota se oli Moskovassa; siinäkin oli jotain mielenkiintoista. Jokin kohteliaisuus, pikku palvelus, sattuva sana, hyvä kertomis- tai matkimiskyky — ja niin oli miehellä kädenkäänteessä loistava ura, kuten Brjantsevilla, jonka Stepan Arkadjevitsh oli eilen tavannut ja joka nyt oli ylimpiä virkamiehiä. Sellainen virassaolo kyllä kelpasi.

Erityisesti pietarilainen käsitys raha-asioista rauhoitti Stepan Arkadjevitshia. Bartnjanski, joka kulutti vähintään viisikymmentä tuhatta ruplaa vuodessa pitääkseen yllä tiettyä elämäntapaansa, oli eilen antanut hänelle mainion esimerkin tästä suhtautumistavasta. Heidän jutellessaan ennen päivällistä Stepan Arkadjevitsh oli sanonut Bartnjanskille:

— Sinähän taidat olla hyvä tuttu Mordvinskin kanssa; sinä voisit tehdä minulle palveluksen. Ole hyvä ja sano hänelle sananen minun puolestani. On eräs paikka, jota minä tähtäilen. Etelä-Venäjän rautateiden ja...

— En minä sitä nimeä kuitenkaan muista. Mutta mikä halu sinulla on sekaantua noihin juutalaisten rautatieasioihin? Sano mitä sanot, iljettävää se sittenkin on.

Stepan Arkadjevitsh ei sanonut, että se oli totista työtä, sillä Bartnjanski ei olisi sitä kuitenkaan ymmärtänyt.

— Tarvitsen rahaa, ei ole millä elää.

— Näytätpä hän elävän.

— Elän, mutta on velkoja.

— Mitä ihmettä? Onko paljonkin? sanoi Bartnjanski osaaottavasti.

— Hyvin paljon, parikymmentä tuhatta. Bartnjanski remahti iloiseen nauruun.

— Oi, onnellinen ihminen! hän sanoi. — Minulla on puolitoista miljoonaa ja elää voi, kuten näet, varsin hyvin.

Ja Stepan Arkadjevitsh näki tosiaankin niin olevan. Zhivahovilla oli kolmesataa tuhatta velkoja eikä kopeekkaakaan säästöjä, mutta elipäs vain ja millä lailla eli! Kreivi Krivtsovia oli jo kauan pidetty perikadon omana, mutta hän kustansi edelleen kahden rakastajattarensa elämän. Petrovski oli pannut menemään viisi miljoonaa ja eli yhä niin kuin ennenkin, oli jopa raha-asiain hoitajana ja nautti kahdenkymmenen tuhannen vuosipalkkaa. Kaiken muun lisäksi Pietari virkisti Stepan Arkadjevitshia fyysisesti. Se nuorensi häntä. Moskovassa hän saattoi välillä katsella harmaita hiuksiaan, nukkua päivällisen jälkeen, venytellä jäseniään ja kiivetä hiljaa ja huohottaen portaita ylös, hän saattoi tuntea ikävää nuorten naisten seurassa ja olla tanssimatta tanssiaisissa. Pietarissa hän tunsikin aina tulewansa kymmenen vuotta nuoremmaksi.

Hän tunsikin Pietarissa samaa, mitä kuusikymmenvuotias ruhtinas Pjotr Oblonski oli kertonut hänelle ulkomailta palatessaan:

— Me emme täällä osaa elää, oli Pjotr Oblonski sanonut. — Tiedätkö, kun minä vietin kesän Badenissa, minä totta tosiaan tunsin itseni aivan nuoreksi mieheksi. Kun vain näinkin nuoren naisen, niin mieleni syttyi heti... Aina kun olin syönyt ja maistellut viinejä, tunsin kehossani voimaa ja virkeyttä. Mutta kun tulin Venäjälle, minun täytyi mennä vaimoni luo ja lisäksi vielä maalle, ja usko tai älä, kahden viikon perästä rupesin liikuskelemaan aamutakissani enkä enää pukeutunut päivällisellekään. Mikä siinä enää neitosia ajatteli! Muutuinkin muuminkin ukoksi. Oli jäljellä enää vain sielun pelastus. Mutta kun läksin Pariisiin, nuorruin taas.

Stepan Arkadjevitsh sai tuntea aivan samanlaisen muutoksen. Moskovassa hän meni niin alaspäin, että hän totta tosiaan olisi ajan pitkään voinut ruveta ajattelemaan vaikka sielunsa pelastusta: Pietarissa hän taas tunsikin olevansa oikea ihminen.

Ruhtinatar Betsy Tverskajan ja Stepan Arkadjevitshin välillä vallitsivat omituiset suhteet. Stepan Arkadjevitsh oli aina liehittelevinä hänä ja puhui hänelle piloillaan kaikenlaisia säädyttömyyksiä, koska tiesi ruhtinattaren eniten pitävän siitä. Kun hän seuraavana päivänä Kareninin luona käyntinsä jälkeen tuli ruhtinatar Betsyn luo, hän tunsikin itsensä niin nuoreksi, että meni tässä liehittelyssään ja lörpöttelyssään vahingossa liian pitkälle eikä enää tiennyt kuinka peräännyttä; tosiasiaa hän ei näet

pitänyt ruhtinattaresta vähääkään, vaan päinvastoin inhosi tätä. Tuo heidän välisensä seurustelutapa oli päässyt valtaan siksi, että ruhtinatar oli hyvin mieltynyt Stepan Arkadjevitshiin. Stepan Arkadjevitsh oli hyvin iloinen, kun ruhtinatar Mjahkaja tulollaan keskeytti heidän kahdenkeskisen yhdessäolonsa.

— Kas, tekin täällä, sanoi ruhtinatar Mjahkaja nähdessään hänet. — No, kuinka teidän sisarparkanne jaksaa? Älkää katsoko minuun noin, lisäsi hän. — Siitä alkaen, kun kaikki alkoivat hyökkäillä hänen kimppuunsa, vaikka itse ovat satatuhatta kertaa häntä huonompia, olen ollut sitä mieltä, että hän teki aivan oikein. Minä en voi antaa Vronskille anteeksi sitä, ettei hän antanut tietoa, kun Anna oli Pietarissa. Minä olisin mennyt hänen luokseen ja käynyt hänen kanssaan missä hyvänsä. Olkaa hyvä ja kertokaa hänelle, että pidän hänestä. No, kertokaahan hänestä.

— Niin, hänen asemansa on raskas, hän... Stepan Arkadjevitsh alkoi kertoa käsittäen sielunsa yksinkertaisuudessa ruhtinattaren sanat täydestä todesta. Ruhtinatar keskeytti hänet heti ja alkoi itse kertoa.

— Hän teki sen mitä kaikki, minua lukuun ottamatta, tekevät, vaikka pitävät salassa; mutta hän ei tahtonut pettää ja teki niin kuin pitikin. Hän teki mainiosti hylätessään tuon teidän puolihullun lankonne. Suokaa anteeksi, että puhun suoraan. Kaikki sanoivat, että se mies on viisas, viisas, minä yksin sanoin, että hän on tyhmä. Nyt, kun hän on liittynyt Lidia Ivanovnaan ja Landauhun, kaikki sanovat, että hän on puolihullu, ja niin mielelläni kuin minä vastustaisinkin yleistä mielipidettä, en tällä kertaa voi olla olematta samaa mieltä.

— Kuulkaa, selittäkää minulle, olkaa hyvä, sanoi Stepan Arkadjevitsh — mitä tämä merkitsee? Eilen olin Kareninin luona pyytämässä ratkaisevaa vastausta sisareni avioeroasiassa. Hän ei sitä antanut, vaan sanoi miettivänsä asiaa, ja tänä aamuna sain vastauksen sijasta kutsun tulla Lidia Ivanovnan luo tänä iltana.

— No niin, niin! huudahti kreivitär Mjahkaja hyvillään. — Ne kysyvät Landaulta, mitä hän sanoo.

— Keneltä Landaulta? Mitä varten?

— Kuinka, ettekö tiedä kuka on Jules Landau, le fameux Jules Landau, le clairvoyant[87]? Hän on niin ikään puolihullu, mutta hänestä riippuu teidän sisarparkanne kohtalo. Niin käy, kun asuu maaseudulla... ei tiedä mitään. Landau, näettekös, oli apulaisena eräässä Pariisin kauppaliikkeessä ja tuli kerran lääkärille. Lääkärin vastaanottohuoneessa hän nukahti ja alkoi unissaan antaa neuvoja sairaille. Ne olivat varsin poikkeuksellisia neuvoja. Kai te tunnette sen sairaan Juri Meledinskin? Hänen vaimonsa oli saanut kuulla tuosta Landausta ja ottanut hänet miehensä luo tätä parantamaan. Mitään hyötyä hänestä ei minun tietääkseni ole ollut, sillä Meledinski on yhä yhtä heikko, mutta ne uskovat häneen ja kuljettavat häntä mukanaan. Ne ne ovat tuoneet hänet Venäjälle. Täällä kaikki ryntäsivät hänen luokseen, ja hän on nyt kaikkien parantajana. Kreivitär Bezzubovin hän on parantanut ja kreivitär on niin ihastunut häneen, että on adoptoinut hänet.

— Kuinka ihmeen lailla?

— Niin, niin, ottanut pojakseen. Hän ei ole enää Landau, vaan kreivi Bezzubov. Ja nyt on tietysti kreivitär Lidia Ivanovna — pidän hänestä paljon, mutta hän ei ole aivan täysipäinen — rynnännyt tuon Landaun luo, eivätkä hän ja Aleksei Aleksandrovitsh ratkaise ainoatakaan asiaa ilman hänen neuvoaan, ja siksi teidän sisarenne kohtalo on nyt tuon Landaun, toisin sanoen, kreivi Bezzubovin käsissä.

XXI

Nautittuaan Barnjanskin luona oivan päivällisen ja runsaasti konjakkia Stepan Arkadjevitsh tuli hiukan myöhästyneenä kreivitär Lidia Ivanovnan luo.

— Ketä muita on kreivittären luona? Onko ranskalainen? kysyi Stepan Arkadjevitsh ovenvartijalta katsellen Aleksei Aleksandrovitshin tuttua päällystakkia ja toista omituisen lapsekasta, sojilla varustettua päällystakkia.

— Aleksei Aleksandrovitsh Karenin ja kreivi Bezzubov, vastasi ovenvartija ankarasti.

"Ruhtinatar Mjahkaja arvasi siis oikein", ajatteli Stepan Arkadjevitsh astuen portaita ylös. "Omituista! Olisi sentään hyvä päästä kreivitär Lidian ystävyYTEEN. Hänellä on suuri vaikutusvalta.

Jos hän sanoo vain sanankin Pomorskille, niin asiani on varma."

Ulkona oli vielä täysi päivä, mutta kreivitär Lidia Ivanovnan pienessä vierashuoneessa ikkunaverhot oli suljettu ja lamput sytytetty.

Pyöreään pöydän luona lampun ääressä istuivat kreivitär ja Aleksei Aleksandrovitsh hiljaa puhellen. Lyhyenpuoleinen, laiha mies, jolla oli naisen lantio ja sisäänkääntyneet polvet, seisoi huoneen toisessa päässä katsellen seinällä olevia kuvia. Hän oli hyvin kalpea mutta kaunis kirkkaine silmineen ja tuuheine, takin kaulukselle ulottuvine hiuksineen. Tervehdittyään emäntää ja Aleksei Aleksandrovitshia Stepan Arkadjevitsh katsahti tahtomattaankin vieraaseen.

— Monsieur Landau! sanoi kreivitär ihmeteltävän pehmeästi ja hellävaraisesti. Ja hän esitteli heidät toisilleen.

Landau katsahti kiireesti sivulleen, astui Oblonskia vastaan ja huulet hiukan hymyssä ojensi Stepan Arkadjevitshille jähmeän, hikisen kätensä ja siirtyi heti takaisin katselemaan muutokuvia. Kreivitär ja Aleksei Aleksandrovitsh katsahivat toisiinsa.

— On hyvin hauska nähdä teitä, varsinkin juuri tänään, sanoi kreivitär Lidia Ivanovna osoittaen Stepan Arkadjevitshille paikan Kareninin vierestä.

— Minä esittelin hänet Landauna, jatkoi kreivitär hiljaisella äänellä katsahtaen ranskalaiseen ja heti sen jälkeen Aleksei Aleksandrovitshiin, — mutta oikeastaan hän on kreivi Bezzubov, kuten te varmaankin tiedätte. Hän vain ei pidä tuosta arvonimestä.

— Niin, olen kuullut hänestä, sanoi Stepan Arkadjevitsh. — Kerrotaan hänen parantaneen täydellisesti kreivitär Bezzubovan.

— Kreivitär Bezzubova kävi tänään luonani. Hän on niin ikävissään! kääntyi kreivitär Aleksei Aleksandrovitshin puoleen. — Ero on hänelle kauhea isku.

— Lähtekö hän siis ehdottomasti? kysyi Aleksei Aleksandrovitsh tarkoittaen ranskalaista.

— Kyllä, hän lähtee Pariisiin. Hän kuuli eilen äänen, sanoi kreivitär katsahtaen Stepan Arkadjevitshiin.

— Vai äänen! toisti Oblonski tuntien, että täytyi olla mahdollisimman varovainen tässä seurassa, jossa tapahtui tai oli tapahtuvinaan jotain sellaista, mihin hänellä ei vielä ollut avainta.

Seurasi hetken hiljaisuus, jonka jälkeen kreivitär Lidia Ivanovna kääntyi Oblonskin puoleen hivenen hymyillen, siten osoittaen tulevansa keskustelussa pääasiaan.

— Olen jo kauan tuntenut teidät ja olen iloinen saadessani lähemmin tutustua teihin. Les amis de nos amis sont nos amis[88]. Mutta jos mieli olla oikea ystävä, täytyy syventyä toisen sieluntilaan, ja minä pelkään, että te ette ole tehnyt sitä Aleksei Aleksandrovitshiin nähden. Ymmärrättekö mitä minä tarkoitan? sanoi kreivitär kohottaen kauniit, haaveelliset silmänsä.

— Osittain kyllä, kreivitär, ymmärrän että Aleksei Aleksandrovitshin asema... sanoi Oblonski ymmärtämättä oikein mistä oli puhe ja pysytellen siksi ylimalkaisuuksissa.

— Muutos ei koske hänen ulkonaista asemaansa, sanoi kreivitär Lidia Ivanovna ankaran vakavasti, seuraten samalla rakastunein katsein Aleksei Aleksandrovitshia, joka oli noussut ja mennyt Landaun luo, — hänen sydämensä on muuttunut ja hän on saanut uuden sydämen, ja minä pelkään, ettette te ole tarpeeksi syventynyt siihen muutokseen, joka hänessä on tapahtunut.

— Niin, yleispiirtein minä kyllä voin kuvitella sen muutoksen laadun. Me olemme aina olleet hyviä ystäviä ja nytkin... sanoi Stepan Arkadjevitsh vastaten hellin katsein kreivittären katseeseen ja miettien, kummanko ministerin kanssa kreivitär mahtoi olla läheisemmissä ystävyysuhteissa, voidakseen päättää, kummalle tämä voisi häntä suositella.

— Se muutos, joka hänessä on tapahtunut, ei voi heikentää hänen lähimmäisenrakkauttaan; päinvastoin sen täytyy vain lisätä hänessä rakkautta. Mutta pelkään, että ette ymmärrä minua. Saanko tarjota teetä? sanoi kreivitär vilkaisten lakeijaan, joka kantoi tarjottimella teetä.

— En kokonaan, kreivitär. Tietenkin hänen onnettomuutensa...

— Niin, tuo onnettomuus, joka on kääntynyt korkeimmaksi onneksi, kun sydän on tullut uudeksi ja täyttynyt Hänestä, sanoi kreivitär katsoen rakastuneesti Stepan Arkadjevitshiin.

"Luulen, että häntä voi pyytää puhumaan kummallekin", arveli Stepan

Arkadjevitsh.

— Niin kyllä, kreivitär, hän sanoi, — mutta minä luulen, että nuo muutokset ovat niin sisäisiä ja intiimejä, ettei kukaan, ei läheisinkään ihminen puhu niistä mielellään.

— Päinvastoin! Meidän pitää puhua niistä keskenämme ja koettaa auttaa toinen toisiamme.

— Niin, epäilemättä, mutta on niin erilaisia vakaumuksia, ja toiseksi... sanoi Oblonski pehmeästi hymyillen.

— Pyhän totuuden asiassa ei voi olla eri vakaumuksia.

— Niin, ei tietysti, mutta... ja Stepan Arkadjevitsh vaikeni nolostuneena. Hän ymmärsi, että oli kysymys uskonnosta.

— Minä luulen, että hän nukahtaa pian, Aleksei Aleksandrovitsh sanoi tullessaan Lidian luo.

Stepan Arkadjevitsh katsahti sivulleen. Landau istui ikkunan ääressä nojaten pää painuksissa nojatuolin kaiteeseen ja selustaan. Huomatessaan toisten tarkkailevat katseet hän kohotti päänsä ja hymyili lapsellisen naiivia hymyä.

— Älkää olko näkevinänne, sanoi Lidia Ivanovna työntäen kevyesti tuolin Aleksei Aleksandrovitshille. — Minä olen huomannut... hän ehti aloittaa, kun huoneeseen tuli lakeija tuoden kirjeen. Lidia Ivanovna silmäili nopeasti kirjeen läpi ja pyytäen vierailtaan anteeksi kirjoitti ihmeteltävän nopeasti vastauksen, antoi sen lakeijalle ja palasi pöydän luo.

— Minä olen huomannut, hän jatkoi aloittamaansa keskustelua, — että moskovalaiset, varsinkin miehet, ovat hyvin välinpitämättömiä uskonnollisissa asioissa.

— Eihän toki, kreivitär. Minun käsittääkseni moskovalaisia pidetään kaikkein lujimpina uskossaan, vastasi Stepan Arkadjevitsh.

— Sikäli kuin tiedän, te kuulutte valitettavasti välinpitämättömiin, sanoi Aleksei Aleksandrovitsh kääntyen lankonsa puoleen väsyneesti hymyillen.

— Kuinka voi olla välinpitämätön! sanoi Lidia Ivanovna.

— En ole oikeastaan välinpitämätönkään, vaan pikemminkin odottavalla kannalla, sanoi Stepan Arkadjevitsh hymyillen anteeksipyytävästi.

— En usko, että minulle vielä on koittanut niiden kysymysten aika.

Aleksei Aleksandrovitsh ja Lidia Ivanovna katsahivat toisiinsa.

— Emmehän me voi koskaan tietää, onko meidän aikamme tullut vai eikö, sanoi Aleksei Aleksandrovitsh ankarasti. — Me emme saa ajatella, olemmeko valmiita vai emmekö; armo ei ole riippuvainen ihmisen aivoituksista. Se jää usein tulematta kilvoitteleville ja tulee valmistumattomille, kuten Saulille.

— Ei, ei ihan vielä, sanoi Lidia Ivanovna, joka oli sillaikaa seurannut ranskalaisen liikkeitä. Landau nousi ja tuli heidän luokseen.

— Sallitteko minun kuunnella? kysyi hän.

— Olkaa hyvä. Minä en tahtonut häiritä teitä, sanoi Lidia Ivanovna katsoen häneen hellästi, — istuutukaa tänne.

— Täytyy vain olla ummistamatta silmiään, jotta voisi tulla valosta osalliseksi, jatkoi Aleksei Aleksandrovitsh.

— Ah, jospa te tuntisitte sen onnen, jota me saamme nauttia tuntiessamme Hänen alituisen läsnäolonsa sielussamme, sanoi Lidia Ivanovna autuaasti hymyillen.

— Mutta ihminen voi väliin tuntea olevansa kykenemätön nousemaan siihen korkeuteen, sanoi Stepan Arkadjevitsh tuntien viekastelevansa tunnustaessaan uskonnollisen korkeuden ja tarkoin salatessaan vapaa-ajattelunsa henkilöltä, jonka pari sanaa Pomorskille saattoi hankkia hänelle toivotun paikan.

— Tarkoitatte kai, että synti estää häntä? sanoi Lidia Ivanovna. — Mutta se on väärä ajatus. Uskovaisiin nähden ei ole syntiä, synti on lunastettu. Pardon, lisäsi hän nähdessään lakeijan taas tuovan kirjettä. Hän luki kirjelapun ja vastasi surullisesti: — Huomenna, suuriruhtinattaren luona, sanokaa niin... Uskovaisiin nähden ei ole syntiä, jatkoi hän keskustelua.

— Niin, mutta usko ilman tekoja on kuollut, sanoi Stepan Arkadjevitsh muistaen katkismuksesta tuon lauseen ja puolustellen riippumattomuuttaan enää vain pelkällä hymyllä.

— Siinä on taas se lause Jaakobin epistolasta, sanoi Aleksei Aleksandrovitsh jonkinlainen nuhde äänessään, ja katsoi Lidia Ivanovnaan kuin tuo kysymys olisi jo monet kerrat ollut heidän käsiteltävänä. — Kuinka paljon paha tuon kohdan väärä tulkinta on aikaansaanut! Ei mikään vieroita ihmisiä oikeasta uskosta siinä määrin kuin tuo tulkinta. "Minulla ei ole tekoja, minä en voi uskoa", eihän sellaista ole missään sanottu. Mutta päinvastoin on.

— Tehdä työtä Jumalalle teoilla ja paastolla pelastaakseen sielunsa, sanoi kreivitär näyttäen ilkeän halveksuvalta, — se on meidän munkkiemme alkukantainen näkemys... Eihän niin ole missään sanottu. Kaikki on paljon yksinkertaisempaa ja helpompaa, hän lisäsi katsoen Oblonskiin kasvoillaan sama rohkaiseva hymy, jolla hän hovissa rohkaisi nuoria, uusiin oloihin tottumattomia hovineitejä.

— Kristus on lunastanut meidät kärsimällä meidän tähtemme, toisti Aleksei Aleksandrovitsh hyväksyvästi vilkaisten kreivittäreen.

— Vous comprenez l'anglais[89]? kysyi kreivitär Lidia Ivanovna ja saatuaan myöntävän vastauksen nousi ja meni pienen hyllykön luo. — Minä tahtoisin lukea teille Safe and Happy[90] tai Under the wing[91], hän sanoi katsahtaen kysyvästi Kareniniin. Ja löydettyään kirjan hän istuutui jälleen ja avasi sen. — Tämä ei ole pitkä. Tässä on kuvattu se tie, jota kulkien usko saavutetaan, ja se kaikkea maallista ylempi onni, joka tällöin täyttää sydämen. Uskova ihminen ei voi olla onneton, sillä hän ei ole yksin. Niin, tästähän saatte kuulla. Hän aikoi juuri ryhtyä lukemaan, kun lakeija taas tuli huoneeseen. — Onko se rouva Borozdina? Sanokaa, että huomenna kello kaksi. Niin, hän sanoi pannen sormensa kirjan lehdelle ja katsahti huoaten eteensä haaveellisin silmin. — Niin vaikuttaa oikea usko. Tehän tunnette Marie Saninan? Olette kai kuullut hänen onnettomuutensa. Hän menetti ainoan lapsensa. Hän oli epätoivoissaan. Entä kuinka sitten kävi? Hän löysi tämän lohdutuksen ja kiittää nyt Jumalaa lapsensa kuolemasta. Sellaisen onnen antaa usko!

— Niin, niin, se on hyvin... sanoi Stepan Arkadjevitsh hyvillään siitä, että ruvettiin lukemaan ja annettiin siten hänelle ajattelemisen aikaa. "Taitaa olla parasta, etten pyydä häneltä mitään tänään", ajatteli hän, "kun vain pääsisin täältä pois sotkematta asioita."

— Teitä se kenties ikävystyttää, sanoi kreivitär Lidia Ivanovna kääntyen Landaun puoleen, — te kun ette ymmärrä englantia, mutta tämä luku on aivan lyhyt.

— Oo, kyllä minä ymmärrän, sanoi Landau yhä samalla tavoin hymyillen ja sulki silmänsä.

Aleksei Aleksandrovitsh ja Lidia Ivanovna katsahtivat merkitsevästi toisiinsa, ja kreivitär alkoi lukea.

XXII

Stepan Arkadjevitsh oli aivan ällistynyt noista omituisista puheista, jotka olivat hänelle aivan outoja. Pietarin elämän moninaisuus vaikutti häneen yleensä kiihottavasti Moskovan yksitoikkoisuuden jälkeen. Hän piti läheisten ja tuttujen piirien ajatustapojen kirjavuudesta ja ymmärsi sitä. Mutta tässä vieraassa piirissä hän ällistyi ja joutui hämilleen eikä voinut käsittää kaikkea. Kuunnellessaan kreivitär Lidia Ivanovnaa ja tuntien kasvoillaan Landaun kauniiden silmien — hän ei oikein tiennyt lapsellistenko vai veijarimaisten — katseen Stepan Arkadjevitsh tunsi päänsä käyvän omituisen raskaaksi.

Mitä erilaisimmat ajatukset kiertelivät hänen päässään. "Marie Sanina iloitsee siitä, että hänen lapsensa on kuollut... Kun saisi vetäistä henkisavut... Täytyy vain uskoa tullakseen pelastetuksi, ja munkit eivät tiedä miten se on tehtävä; kreivitär Lidia Ivanovna tietää... Miksi minun pääni on niin raskas? Konjakistako vai noista kummallisista puheista? En ole sentään tainnut tehdä vielä mitään sopimatonta. Mutta se pyytäminen minun täytyy jättää. Sanovat, että niillä on tapana panna rukoilemaan. Kun eivät vain pakottaisi siihen minuakin. Se olisi jo liian tyhmää. Mitä roskaa hän lukenee, mutta ääntää hyvin. Landau — Bezzubov, miksi hän on Bezzubov?" Yhtäkkiä Stepan Arkadjevitsh tunsi, että hänen leukansa alkoi väkisinkin vetäytyä haukotukseen. Hän siveli poskipartaansa peittäen haukotuksensa ja ravistautui hereille. Mutta pian sen jälkeen hän tunsi jo nukkuvansa ja olevansa kuorsaamaisillaan. Hän havahtui kuullessaan kreivitär Lidia Ivanovnan äänen sanovan: "Hän nukkuu."

Stepan Arkadjevitsh säpsähti tuntien joutuneensa kiinni rikoksesta. Mutta samassa hän huomasi

lohdutukseeseen, että sanat "hän nukkuu" tarkoittivat Landauta eikä häntä. Ranskalainen oli vaipunut uneen samoin kuin Stepan Arkadjevitshkin. Mutta kun Stepan Arkadjevitshin uni, kuten hän itse arveli, olisi loukannut heitä (eikä hän oikeastaan osannut arvella sitäkään, niin outoa kaikki hänestä oli), Landaun uni sen sijaan ilahdutti heitä suuresti, varsinkin kreivitärtä.

— Mon ami[92], Lidia Ivanovna sanoi, kohotti varovasti silkkihameensa poimuja, etteivät ne kahisisi, ja kutsui kiihdyksissään Kareninia mon ami'ksi, — donnez lui la main. Vous voyez[93]? Ssh! suhisi hän lakeijalle, joka taas ilmaantui huoneeseen. — Ei oteta vastaan.

Ranskalainen nukkui tai teeskenteli nukkuvansa, pää nojatuolin selustaa vasten, ja liikutteli polvella retkottavaa hikistä kättään kuin tavoitellen jotakin. Aleksei Aleksandrovitsh nousi varovasti ylös, mutta satutti jalkansa pöydän jalkaan, meni ranskalaisen luo ja otti häntä kädestä. Stepan Arkadjevitsh nousi myös ja katseli silmät selällään kumpaakin koettaen havahtua, jos nukkui. Mutta se ei ollut unta. Stepan Arkadjevitsh tunsu, että hänen päähänsä tuli yhä tukalampi olo.

— Que la personne qui est arrivée la dernière, celle qui demande, qu'elle sorte. Qu'elle sorte[94]! lausui ranskalainen avaamatta silmiään.

— Vous m'excuserez, mais vous voyez. Revenez vers dix heures, encore mieux demain[95], kuiskasi ruhtinatar.

— Qu'elle sorte![96] toisti ranskalainen kärsimättömästi.

— C'est moi, n'est ce pas[97]? ja saatuaan myöntävän vastauksen lähti Stepan Arkadjevitsh varpaillaan huoneesta unohtaen sekä oman että sisarensa asian ja haluten vain päästä sieltä pois kuin mistäkin saastutetusta talosta. Kiiruhdettuaan kadulle hän jutteli kauan ja laske leikkiä ajurin kanssa koettaen mahdollisimman nopeasti päästä ennalleen.

Ranskalaisessa teatterissa, johon hän ehti vähän ennen viimeistä näytöstä, ja sitten ravintolassa samppanjamaljojen ääressä hän hengitti taas omaa ilmaansa. Mutta sittenkin hän oli koko illan huonolla tuulella.

Palattuaan Pjotr Oblonskin luo, jonka kodissa hän Pietarissa majaili, Stepan Arkadjevitsh sai kirjelapun Betsyltä. Tämä kirjoitti kovasti haluavansa jatkaa eilistä keskustelua ja pyysi häntä huomenna tulemaan luokseen. Tuskin hän oli ehtinyt lukea kirjelappua ja nyrpistää sille nenäänsä, kun alhaalta kuului jotain raskasta kantavien ihmisten askelten töminää.

Stepan Arkadjevitsh meni katsomaan. Siellä tuotiin kotiin nuortunutta Pjotr Oblonskia. Hän oli niin juovuksissa, ettei voinut astua portaita ylös. Mutta nähtyään Stepan Arkadjevitshin hän käski asettaa itsensä jaloilleen. Vieraansa tuella hän meni tämän makuukamariin, missä alkoi kertoilla illanvietostaan ja nukahti siihen.

Stepan Arkadjevitsh oli alakuloisella tuulella, mitä hänelle sattui harvoin, eikä voinut pitkään aikaan saada unta. Mitä ikinä hän muistelikin, kaikki oli iljettävää, mutta kaikkein iljettävimpänä, aivan kuin häpeän tahraamana, hänen mieltään kaiveli kreivitär Lidia Ivanovnan luona vietetty ilta.

Toisena päivänä hän sai Aleksei Aleksandrovitshilta tiukan kieltävän vastauksen Annan avioeropyyntöön ja ymmärsi, että päätös perustui siihen, mitä ranskalainen oli eilen sanonut todellisessa tai teeskennellyssä unessaan.

XXIII

Siihen, että perhe-elämässä voitaisiin saada jotain aikaan, tarvitaan joko täysi eripuraisuus tai rakkaudellinen sopu. Kun puolisoiden suhteet ovat epämääräiset eikä vallitse kumpikaan näistä tiloista, ei voi ryhtyä mihinkään.

Monet perheet jähmettyvät vuosikausiksi vanhoihin, kumpaakin puolisoa tympäiseviin asemiin vain sen tähden, ettei ole täyttä eripuraa eikä täyttä sopua.

Sekä Annalle että Vronskille oli elämä Moskovan kesäisen auringon synnyttämässä kuumuudessa ja pölyssä, joka oli jo ehtinyt painaa leimansa myös bulevardien puiden nuoriin lehtiin, aivan sietämätöntä. Mutta vaikka olikin jo aikoja sitten päätetty muuttaa maalle Vozdvizenskojeen, asuivat he yhä molemmille tukalaksi käyneessä Moskovassa, koska heidän välillään ei ollut viime aikoina vallinnut

yksimielisyyttä.

Siihen ärtymykseen, joka heidät erotti, ei ollut mitään ulkonaista syytä, ja kaikki selvittely-yritykset olivat vain pahentaneet sitä. Se oli sisäistä laatua ja perustui siihen, että Anna vaistosi Vronskin rakkauden vähenevän, Vronski taas katui siitä, että oli saattanut itsensä Annan takia niin tukalaan asemaan, jota tämä ei edes koettanut huojentaa, vaan päinvastoin vaikeutti yhä enemmän. Kumpikaan ei ilmaissut ärtymyksensä syytä, vaan katsoi toisen tekevän väärin ja koetti jokaisessa sopivassa tilaisuudessa todistaa sitä toiselle.

Annalle Vronski oli kaikkine tottumuksineen, ajatuksineen, haluineen, koko sielullisine ja fyysisine olemuksineen pelkkää rakkautta naisiin, ja tämän rakkauden olisi Annan käsityksen mukaan pitänyt kohdistua vain häneen. Tämä rakkaus oli vähentynyt; siispä Vronskin oli täytynyt kohdistaa osa rakkaudestaan toisille tai toiselle naiselle, Anna arveli ja oli mustasukkainen. Tämä mustasukkaisuus ei kohdistunut vielä kehenkään erityiseen naiseen, vaan Vronskin rakkauden vähenemiseen, mutta etsiskeli alituisesti kohdettaan siirtyen pienimmästäkin viittauksesta kohteesta toiseen. Hän oli mustasukkainen milloin niille karkeille naisille, joiden kanssa Vronski naimattomien ystäviensä houkuttelemana helposti saattoi joutua kosketuksiin, milloin seurapiirien naisille, joita Vronski saattoi tavata, milloin taas kuvitellulle nuorelle naiselle, jonka kanssa Vronski aikoi mennä naimisiin hyläten hänet. Viimeksi mainittu mustasukkaisuus vaivasi Annaa kaikkein eniten varsinkin siksi, että Vronski oli itse avomielisenä hetkenä varomattomasti kertonut Annalle, kuinka vähän hänen äitinsä ymmärsi häntä, kun saattoi yrittääkään houkutella häntä naimisiin ruhtinatar Sorokinan kanssa.

Mustasukkaisuudessaan Anna vihasi Vronskia ja haki kaikesta aiheesta vihalleen. Hän syytti Vronskia kaikesta, mikä häntä vaivasi ja painoi hänen nykyisessä asemassaan: Vronski oli syypää hänen kiusalliseen odotuksen tilaansa, jossa hän oli koko Moskovan-aikansa elänyt, Aleksei Aleksandrovitshin vitkasteluun ja epäröintiin ja hänen ikävään ja yksinäiseen erakkoelämäänsä. Jos Vronski olisi rakastanut, hän olisi ymmärtänyt Annan aseman raskauden ja pelastanut tämän siitä. Juuri Vronskin takiahan oli muutettu pois maalta, missä Anna olisi tahtonut olla, ja asetuttu Moskovaan, jonka seuraelämää Vronski kaipasi. Näin Vronski oli saattanut hänet kauheaan asemaan, jonka raskautta ei itse tahtonut käsittää. Hänhän oli syypää siihenkin, että Anna oli iäksi erotettu pojastaan.

Myöskään heidän välisensä harvat hellät hetket eivät tyynnyttäneet Annaa; hän huomasi nyt Vronskin hellyydessä sellaisen tyyneyden ja varmuuden vivahteen, mitä ei ollut ennen ollut ja mikä hermostutti häntä.

Oli jo hämärä. Odotellen Vronskia kotiin poikamiespäivällisiltä Anna käveli edestakaisin Vronskin työhuoneessa, mihin vähiten kuului kadun humina, ja hautoi mielessään eilisen riidan kirvelevää muistoa. Hän koetti johdattaa mieleensä riidan aiheita, mutta ei tahtonut päästä irtautumaan muistiin syöpyneistä loukkaavista sanoista, joita oli molemmin puolin lausuttu. Viimein hän muisti riidan synn eikä pitkään aikaan voinut uskoa, että eripura oli saanut alkunsa niin viattomasta ja toisarvoisesta asiasta. Niin se kuitenkin oli. Kaikki oli alkanut siitä, että Vronski oli puhunut ivallisesti naiskymnaaseista pitäen niitä tarpeettomina, ja Anna oli puolustanut niitä. Vronski ei yleensäkkään antanut suurta arvoa naisten sivistykselle ja hän oli sanonut, ettei Hanna, Annan englantilainen kasvatti, tarvinnut fysiikan tietoja.

Se oli ärsyttänyt Annaa. Hän oli nähnyt siinä vihjeen omiin töihinsä kohdistuvasta ylenkatseesta. Niinpä hän oli miettinyt lauseen, jonka piti olla kosto.

— Minä en enää odotakaan, että te ottaisitte minun tunteeni huomioon niin kuin rakastava ihminen voi tehdä, mutta olin kuitenkin toivonut enemmän hienotunteisuutta, hän oli sanonut.

Ja Vronski oli tosiaankin punastunut harmista ja sanonut jotain katkeraa. Anna ei muistanut mitä hän itse oli vastannut, mutta silloin Vronski oli lausunut jotain, minkä silminnähettävänä tarkoituksena oli loukata häntä:

— Minä en tosiaankaan pidä teidän kiintymyksestänne tuohon tyttöön, sillä minä näen, että se on luonnotonta, Vronski oli sanonut.

Tuo kovuus, jolla Vronski koetti särkeä sen maailman, jonka Anna oli niin suurella vaivalla rakentanut itselleen raskaan elämänsä kärsimykset kestääkseen, ja se väärä, joka ilmeni hänen syytöksessään, kun hän sanoi Annan teeskentelevän, sai Annan suunniltaan.

— On ikävä, että yksistään karkea ja aineellinen on teistä luonnollista ja ymmärrettävää, oli Anna sanonut ja lähtenyt huoneesta.

Kun Vronski eilisiltana oli tullut hänen luokseen, he eivät olleet maininneet sanaakaan tuosta riidasta. Silti kumpikin oli tuntenut, että riita oli sovittu mutta ei unohdettu.

Tänään Vronski oli ollut koko päivän poissa kotoa, ja Annasta tuntui niin yksinäiseltä ja niin ikävältä olla epäsovussa Vronskin kanssa, että hän halusi unohtaa kaiken, antaa anteeksi ja sopia tämän kanssa, syyttää itseään ja tunnustaa hänet syyttömäksi.

"Minä olen itse syyppää. Olen ärtyisä ja järjettömän mustasukkainen. Minä teen sovinnon hänen kanssaan ja me lähemme maalle, siellä minä rauhoitun jälleen", hän puheli itselleen.

"Luonnotonta", hän muisti yhtäkkiä tuon sanan, jolla hän ymmärsi Vronskin tahtoneen haavoittaa häntä. "Minä tiedän mitä hän tarkoitti; hän tahtoi sanoa, että on luonnotonta rakastaa vierasta lasta eikä omaansa. Mitä hän tietää äidinrakkaudesta, minun rakkaudestani Serjozhaan, jonka minä uhrasin hänen takiaan! Mutta miksi hän tahtoi haavoittaa minua. Ei, hän rakastaa toista naista, toisin ei voi olla."

Ja huomattessaan, että koettaessaan rauhoittaa itseään hän oli taas tehnyt saman kierroksen kuin niin monesti ennenkin ja palannut entiseen ärtymykseensä, hän kauhistui itseään. "Onko se tosiaankin mahdotonta? Enkö minä todellakaan voi ottaa syytä niskoilleni?" hän kysyi itseltään ja aloitti taas alusta. "Hän on vilpitön ja rehellinen ja rakastaa minua. Minä rakastan häntä ja pian tulee avioeropäätös. Mitä minä enää muuta tahdon? Minä tarvitsen lepoa ja luottamusta ja minä otan syyntä niskoilleni. Niin, nyt kun hän tulee kotiin, sanon, että syy oli minun, vaikkei se minun ollutkaan, ja me lähemme maalle."

Ja välttääkseen enempää ajattelua ja uutta ärtymystä hän soitti kelloa, käski tuoda arkut sisään ja alkoi pakata maallemuuttoa varten.

Vronski tuli kotiin kymmenen aikaan.

XXIV

— No, oliko hauskaa? kysyi Anna mennessään häntä vastaan syyllisyydentuntoisen ja lempeän näköisenä.

— Niin kuin tavallisesti, vastasi Vronski huomaten heti ensimmäisellä katseella, että Anna oli hyvällä tuulella. Hän oli jo tottunut noihin mielialan vaihteluihin ja oli siitä nyt erityisen hyvillään, sillä oli nyt itsekin mitä parhaassa mielentilassa.

— Mitä minä näen! Hyvä juttu! sanoi Vronski osoittaen eteisessä olevia arkkuja.

— Niin, kyllä nyt täytyy jo muuttaa. Minä kävin ajailemassa ja oli niin kaunista, että tuli ikävä maalle. Ei kai sinua mikään pidättele?

— En toki muuta toivokaan. Tulen heti, käyn vain vaihtamassa takin. Pyydä tuomaan teetä.

Ja Vronski meni kamariinsa.

Oli jotain loukkaavaa siinä, että hän sanoi: "Hyvä juttu", niin kuin sanotaan lapselle, kun se on lakannut kiukuttelemasta, ja vielä loukkaavammalta Annasta tuntui vastakohtaisuus hänen syyllisyydentuntoisen ja Vronskin itsetietoisien äänensävyjen välillä. Hänessä kuohahti hetkeksi taistelunhalu; mutta hän voitti itsensä, sai halunsa tukahdutetuksi ja oli Vronskin tullessa yhtä iloinen kuin äskenkin.

Kun Vronski oli tullut hänen luokseen, hän kertoi osaksi jo valmiiksi miettimillään sanoilla päivänsä vietosta ja maallemuuttosuunnitelmistaan.

— Tiedätkö, että minä olen kuin inspiraation vallassa, puhui hän. — Mitä me täällä rupeamme odottamaan eron saantia? Yhtä hyvähän on maallakin. En voi odottaa pitempään. En tahdo toivoa enkä kuulla puhuttavan koko avioerosta. Olen päättänyt, ettei sillä tule olemaan vaikutusta minun elämäni. Oletko sinäkin samaa mieltä?

— Olen, olen! sanoi Vronski katsahtaen levottoman Annan kiihottuneisiin kasvoihin.

— Mitä te teitte siellä? Keitä kaikkia oli? kysyi Anna oltuaan hetkisen vaiti.

Vronski sanoi vieraiden nimet. — Päivällinen oli mainio, ja venekulkue ja kaikki muu oli oikein viehättävä, mutta Moskovassahan kaikkeen pitää sotkea jotain naurettavaa. Joku nainen, Ruotsin

kuningattaren uimaopettaja, esitteli taitojaan.

— Kuinka? Uiko hän? kysyi Anna kasvot synkistyen.

— Ui. Jossain punaisessa uimapuvussa, vanha, ruma nainen. No, koska me siis lähdemme?

— Mikä tyhmä pähänpisto! Uiko hän jotenkin erityisesti? sanoi Anna vastaamatta Vronskin kysymykseen.

— Siinä ei ollut kerrassaan mitään erikoista. Sitähän minä juuri sanon, kauhean tyhmää. Niin, koska sinä olet ajatellut että lähdemme?

Anna ravisti päätään ikään kuin karkottaakseen ikävän ajatuksen.

— Milloin lähdemme? Mitä pikemmin, sen parempi. Huomenna emme ehdi. Ylihuomenna.

— Niin... odotas. Ylihuomenna on sunnuntai, minun täytyy käydä äitini luona, sanoi Vronski ja hämmästyti, sillä tuskin hän oli ehtinyt sanoa äitinsä nimen, kun hän jo tunsi Annan katsovan häntä tiiviisti ja epäluuloisesti. Vronskin hämmennys antoi varmuutta Annan epäluuloille. Hän sävähti punaiseksi ja vetäytyi kauemmaksi Vronskista. Ruotsin kuningattaren uimaopettajattaren sijasta hänen mieleensä tuli nyt ruhtinatar Sorokina, joka asui maalla lähellä Moskovaa kreivitär Vronskin kanssa.

— Siellä sinä voit käydä huomenna, sanoi Anna.

— Enpä voi. Minun pitää saada sieltä valtakirja ja rahaa ja niitä ei saa vielä huomenna, vastasi Vronski.

— Jos niin on, niin emme lähde ollenkaan.

— No mutta miksi?

— Minä en lähde myöhemmin. Maanantaina tai ei koskaan!

— Miksi juuri niin? kysyi Vronski kuin ihmeissään. — Eihän siinä ole mitään järkeä.

— Sinun mielestäsi siinä ei ole järkeä, sillä sinä et välitä minusta vähääkään. Sinä et tahdo ymmärtää minun elämäni. Ainoa, mikä on vähänkin pitänyt täällä mieltäni virkeänä, on Hanna. Sinä pidät sitä teeskentelynä. Sinähän sanoit eilen, etten minä pidä tyttärestäni, vaan teeskentelen pitäväni kasvatistani ja että se on luonnotonta. Minä tahtoisin tietää, millainen elämä täällä voisi olla minulle luonnollista.

Hetkeksi hän tointui ja kauhistui, kun huomasi pettäneensä äskeiset aikeensa. Mutta vaikka hän tiesikin kulkevasa tuhoaan kohti, hän ei voinut hillitä itseään, olla näyttämättä, kuinka väärässä Vronski oli, eikä alistua hänen tahtonsa alle.

— Minä en ole koskaan sanonut niin. Minä sanoin, etten pidä tuosta oudosta kiintymyksestäsi.

— Miksi sinä et puhu totta, vaikka kerskailet suorudellasi?

— Minä en kerskaile koskaan enkä myöskään valehtele koskaan, Sanoi Vronski pidätellen vihaa, joka kohosi hänen sielussaan. — On hyvin ikävää, jollet sinä kunnioita...

— Kunnioitus on keksitty sen tyhjän paikan peitoksi, missä rakkauden pitäisi olla. Ja jollet sinä enää rakasta minua, niin on parempi ja rehellisempi sanoa se suoraan.

— Ei, tämä käy jo sietämättömäksi! huudahti Vronski nousten tuoliltaan. Hän pysähtyi Annan eteen ja lausui hitaasti: — Minkä tähden sinä koettelet minun kärsivällisyyttäni? Hän näytti siltä kuin olisi voinut sanoa vielä paljon muutakin, mutta olisi hillinnyt itsensä. — Sillä on rajansa.

— Mitä te sillä tarkoittatte? huudahti Anna katsoen kauhuissaan sitä selvää vihan ilmettä, mikä näkyi Vronskin kasvoista ja varsinkin hänen julmista, uhkaavista silmistään.

— Minä tarkoitan... Vronski aloitti, mutta pysähtyi. — Minun täytyy kysyä: mitä te minusta tahdotte?

— Mitä minä voin tahtoa? Minä voin tahtoa vain sitä, ettette jättäisi minua, eikö niin? sanoi Anna ymmärtäen kaiken, minkä Vronski oli jättänyt sanomatta loppuun. — Mutta sitä minä en tahdo, se on toisarvoista. Minä tahdon rakkautta, mutta sitä ei ole. Se on kaikki lopussa.

Hän lähti ovea kohti.

— Älähän mene! sanoi Vronski hellittämättä kulmiensa synkkää poimua, mutta pidätellen häntä kädestä. — Mistä on kyse? Minä sanoin, että matkaa on lykättävä päivää myöhemmäksi, ja sinä sanoit siihen, että minä valehtelen ja olen epärehellinen ihminen.

— Niin, ja minä toistan vielä, että mies, joka soimaa minua siitä, että on uhrannut kaikkensa minulle, hän sanoi muistellen aikaisemmassa riidassa lausuttuja sanoja, — on pahempi kuin epärehellinen mies. Hän on sydämetön mies.

— Ei, kärsimykselläkin on rajansa! Vronski huudahti ja päästi nopeasti hänen kätensä irti.

"Hän vihaa minua, se on selvä", ajatteli Anna ja lähti vaiti, epävarmoin askelin pois huoneesta. "Hän rakastaa toista, se on vieläkin selvempi", hän vakuutti itselleen tultuaan huoneeseensa. "Minä etsin rakkautta, mutta sitä ei ole. Siis kaikki on lopussa", toisti hän äsken lausumansa sanat, "ja täytyy lopettaa."

"Mutta miten?" kysyi hän itseltään ja istuutui nojatuoliin peilin luo.

Ajatukset kiersivät nopeasti hänen päässään. Minne hän nyt lähtisi, tädinkö luo, joka oli hänet kasvattanut, vaiko Dollyn luo, vai lähtisikö hän ypyöksin ulkomaille? Mitä Vronski nyt mahtoi tehdä yksin työhuoneessaan! Olikohan tämä lopullinen riita, vai olisiko sopu vielä mahdollinen? Mitähän hänen entiset pietarilaistuttavansa nyt sanoisivat ja mitenkähän Aleksei Aleksandrovitsh ottaisi vastaan tiedon heidän väliensä rikkoutumisesta?... Näitä ja muita ajatuksia kierteli hänen päässään, mutta hän ei antautunut koko sielullaan niiden valtaan. Hänen sielussaan oli jokin epäselvä ajatus, ainoa asia, joka kiinnosti häntä, mutta hän ei kyennyt tiedostamaan sitä selkeästi. Muistettuaan vielä kerran Aleksei Aleksandrovitshin hän muisti myös viimeistä lapsivuodettaan seuranneen sairautensa ja sen tunteen, joka silloin oli pitänyt häntä vallassaan. "Miksi en saanut kuolla?" hän muisti silloin lausumansa sanat ja silloisen tunteensa. Ja hän ymmärsi yhtäkkiä, mitä hänen sielussaan liikkui. Niin, se oli se ajatus, joka yksin ratkaisi kaiken. "Kuolla!..."

"Kuolema pyyhkii pois kaiken — Aleksei Aleksandrovitshia ja Serjozhaa painavan häpeän ja minun oman kauhean häpeäni. Ja silloin hänkin katuu, säälii ja rakastaa minua ja tuntee tuskaa tähteni." Hän istui nojatuolissa, itsesäälin hymy kasvoilleen jähmettyneenä, ja irrotteli ja työnteli takaisin vasemman kätensä sormuksia, kuvitellen elävästi Vronskin tunteita hänen kuolemansa jälkeen.

Vronskin lähestyvät askeleet herättivät hänet ajatuksistaan. Hän oli panevinaan pois sormuksiaan eikä edes kääntynyt tulijaan päin.

Vronski tuli hänen luokseen, otti häntä kädestä ja sanoi hiljaa:

— Anna, lähdetään huomenna, jos sinä tahdot. Olen suostuvainen kaikkeen.

Anna oli vaiti.

— Mitä? kysyi Vronski.

— Itsehän tiedät, sanoi Anna ja voimatta enää pidättyä purskahti itkemään.

— Hylkää minut, hylkää! nyyhkytti hän. — Minä matkustan huomenna pois... Teen vielä muutakin. Kuka minä olen? turmeltunut nainen, kivi sinun kaulassasi. En tahdo kiusata sinua, en! Päästän sinut vapaaksi. Sinä et rakasta minua, sinä rakastat toista!

Vronski rukoili häntä rauhoittumaan ja vakuutti, ettei hänen mustasukkaisuudellaan ollut perustan häivääkään, ettei hän koskaan ollut lakannut rakastamasta Annaa, vaan rakasti nyt vielä enemmän kuin ennen.

— Anna, miksi sinä kidutat noin itseäsi ja minua? Vronski puheli suudellen hänen käsiään. Vronskin kasvoista kuvastui hellyys, ja Anna luuli kuululleensa kyynelten vivahteen hänen äänessään ja tunki kyynelten kosteutta kädellään. Ja yhtäkkiä muuttui hurja mustasukkaisuus hurjaksi, kiihkeäksi hellyydeksi; hän syleili Vronskia peittäen suudelmin tämän pään, kaulan ja kädet.

XXV

Tuntien, että täysi sovinto oli aikaansaatu, ryhtyi Anna aamusta alkaen valmistautumaan matkaan. Vaikkei ollutkaan päätetty, lähtisivätkö he maanantaina vai tiistaina, koska kumpikin oli eilen antanut

toisilleen periksi, Anna teki innokkaasti muuttovalmisteluja tuntien olevansa täysin välinpitämätön siitä, lähtisivätkö he päivää aiemmin vai myöhemmin. Hän seiso i huoneessa avoimen arkun ääressä järjestellen tavaroitaan, kun Vronski tuli tavallista aikaisemmin hänen luokseen täysissä pukeissa.

— Minä lähden heti äidin luo, hän saa lähettää minulle rahat Jegorin välityksellä. Ja huomenna olen valmis matkaan, hän sanoi.

Niin hyvällä tuulella kuin Anna olikin, hän tuns i Vronskin matkan kreivittären huvilalle sittenkin vaivaavan mieltään.

— Enhän minä itsekään ehdi valmiiksi siihen mennessä, sanoi Anna ja ajatteli samassa: "Olisipas siis kuitenkin voinut tehdä niin kuin minä tahdo i." — Ei, tee sinä vain niin kuin aioit. Mene ruokasaliin, minä tulen heti pantuani vain pois nämä tarpeettomat tavarat, hän sanoi lisäten vielä Annushkan sylissä olevaa vaatekuormaa.

Vronski söi pihviään, kun Anna astui ruokasaliin.

— Sinä et usko kuinka minua kyllästyttävät nämä huoneet, sanoi Anna istuutuen Vronskin viereen juomaan kahviaan. — Ei ole mitään kauheampaa kuin tällaiset chambres garnies. Niissä ei ole mitään ilmettä eikä sielua. Tuo kello, ikkunaverhot ja varsinkin tapetit ovat kuin mikäkin painajainen. Minä ajattelen Vozdvizenskojea kuin luvattua maata. Ethän sinä lähetä vielä hevosia?

— En, ne saavat tulla jäljestäpäin. Aiotko ajaa jonnekin?

— Aion käydä Wilsonilla. Minun täytyy viedä sinne vaatteitani. Siis varmastiko huomenna? hän sanoi iloisella äänellä; mutta yhtäkkiä hänen kasvonsa muuttuivat.

Vronskin kamaripalvelija tuli pyytämään Pietarista tulleen sähkösanoman kuittia. Siinä, että Vronski oli saanut sähkösanoman, ei ollut mitään erikoista, mutta näytt i siltä kuin hän koettaisi salata jotain. Hän sanoi kuitenkin olevan kirjoituspöydällä ja kääntyi kiireesti Annan puoleen:

— Huomenna saan varmasti kaikki asiat toimitetuksi.

— Keneltä on tullut sähkösanoma? kysyi Anna kuuntelematta hänen sanojaan.

— Stivalta, vastasi Vronski vastahakoisesti.

— Miksi et ole näyttänyt minulle? Mitä salaisuuksia voi olla Stivan ja minun välillä?

Vronski huusi kamaripalvelijan takaisin ja käski tuomaan sähkösanoman.

— Minä en tahtonut näyttää, sillä Stivalla on tapana lähetellä sähkösanomia ilman aikojaan; ei ollut syytä tehdä sitä nytkään, kun mitään ei vielä ole päätetty.

— Onko se avioerosta?

— On, hän ilmoittaa, ettei ole vielä saanut mitään aikaan ja että ratkaiseva vastaus on luvattu antaa näinä päivinä. Niin, lue itse.

Vapisevin käsin Anna otti sähkösanoman, ja luki, mitä Vronski oli sanonut. Lopussa oli vielä lisää: "Toivoa vähän, mutta koetan kaikkia mahdollisia ja mahdottomia keinoja."

— Minä sanoin eilen, että minulle on aivan yhdentekevä, koska saan tai saanko ensinkään avioeron, sanoi Anna punastuneena. — Ei ollut mitään syytä salata sitä minulta. "Samalla lailla hän voi salata ja säälääkin minulta kirjeenvaihtonsa naisten kanssa", ajatteli Anna.

— Jashvin aikoi tulla tänään aamupäivällä tänne Voitovin kanssa, sanoi Vronski, — luullakseni hän on voittanut Pevtsovilta kaiken ja kenties enemmänkin kuin mitä se mies voi maksaa, — lähes kuusikymmentä tuhatta.

— Ei, sanoi Anna hermostuen siitä, että Vronski puheenaihetta vaihtamalla osoitti niin ilmiselvästi pelkäävänsä hänen ärtymystään, — miksi sinä luulet tuon tiedon niin koskevan minuun, että se piti salata? Minähän sanoin, etten tahdo ajatella sitä, ja toivoisin, ettet sinäkään välittäisi asiasta sen enempää.

— Minä välitän vain siksi, että pidän selvydestä, sanoi Vronski.

— Selvyys ei riipu muodoista, vaan rakkaudesta, sanoi Anna hermostuen yhä enemmän Vronskin viileän ja rauhallisen sävyn vuoksi. — Miksi sinä haluat sitä niin kovasti?

"Oi, hyvä Jumala! Taas rakkaudesta!", ajatteli Vronski rypistäen kulumiaan.

— Sinähän tiedät miksi: sinua ja tulevia lapsiamme varten, sanoi Vronski.

— Muita lapsia ei meillä tule olemaan.

— Se on hyvin ikävää, Vronski sanoi.

— Sinä tahdot sitä lapsia varten; mutta minua sinä et ajattele, sanoi Anna kuurona sille, että Vronski oli sanonut: sinua ja lapsiamme varten.

Kysymys tulevista lapsista oli kauan ollut eripurana aiheena heidän välillään, ja se hermostutti Annaa nytkin. Vronskin halu saada lapsia merkitsi Annan mielestä sitä, ettei Vronski pitänyt arvossa hänen kauneuttaan.

— Oi, minähän sanoin, että sinuakin varten. Ennen kaikkea juuri sinua varten, hän toisti rypistäen kasvojaan kuin kivusta, — sillä olen varma siitä, että sinun hermostuneisuutesi suurimmaksi osaksi johtuu tilanteen epämääräisyydestä.

"Nyt hän on lakannut teeskentelemästä ja hänen kylmä vihansa minua kohtaan näkyy selvästi", ajatteli Anna; hän ei kuunnellut Vronskin sanoja, vaan katseli kauhuissaan sitä kylmää ja armotonta tuomaria, joka ärsyttävänä katsoi Vronskin silmistä.

— Se ei ole syy, sanoi Anna, — enkä minä edes ymmärrä, kuinka minun hermostuneisuuteni syynä, kuten sinä sanot, voisi olla se, että minä olen kokonaan sinun vallassasi. Siinä ei ole mitään tilanteen epämääräisyyttä, päinvastoin...

— On hyvin ikävää, ettet tahdo ymmärtää sitä, Vronski keskeytti hänet haluten itsepäisesti saada ajatuksensa lausutuksi, — epämääräisyys on siinä, että sinä luulet minun olevan vapaa.

— Sen suhteen voit olla täysin rauhallinen, sanoi Anna kääntyen sivuttain Vronskiin ja ryhtyi juomaan kahviaan.

Hän tarttui kuppiinsa pikkusormi harallaan ja kohotti sen huulilleen. Juotuaan muutamia kulauksia hän katsahti Vronskiin ja ymmärsi selvästi tämän ilmeestä, että Vronskia inhotti hänen kädenliikkeensä ja hänen siemilustaan syntyvä ääni.

— Minulle on aivan yhdentekevää, mitä sinun äitisi ajattelee ja millaisiin naimisiin hän sinut tahtoo, sanoi Anna laskien kupin vapisevin käsin teevadille.

— Mutta emmehän me siitä puhu.

— Juuri siitä. Ja saat olla varma, ettei kukaan sydäntä vailla oleva nainen, olipa hän vanha tai nuori, äitisi tai vieras, liikuta minua vähääkään.

— Anna, minä pyydän, ettei puhuisi loukkaavasti äidistäni.

— Nainen, joka ei ole sydämellään arvannut, mikä on hänen poikansa onni ja kunnia, on vailla sydäntä.

— Minä toistan pyyntöni, ettet puhuisi loukkaavasti äidistäni, jota minä kunnioitan, sanoi Vronski korottaen äänensä ja katsoen ankarasti häntä silmiin.

Anna ei vastannut. Katsellessaan kiinteästi Vronskia, tämän kasvoja ja käsiä, hän muisti yksityiskohtia myöten eilisen sovinnonteon ja tämän kiihkeät hyväilyt. "Samanlaisia hyväilyjä hän on tuhlanut ja tulee tuhlaamaan toisillekin naisille!" ajatteli hän.

— Sinä et pidä äidistäsi. Nuo puheet ovat pelkkiä korulauseita! hän sanoi katsoen vihaisesti Vronskiin.

— Jos niin on, niin täytyy...

— Täytyy tehdä ratkaisu, ja minä olen sen tehnyt, sanoi Anna ja aikoi lähteä huoneesta, mutta samassa tuli Jashvin sisään. Anna tervehti vierasta ja pysähtyi.

Miksi hänen, jonka sielussa myrskysi ja joka tunsu seisovansa elämänsä tienkäännteessä, miksi hänen piti tällä hetkellä teeskennellä vieraalle ihmiselle, joka ennemmin tai myöhemmin saisi tietää kaiken, sitä Anna ei itsekään ymmärtänyt. Mutta hän tukahdutti heti sisäisen myrskynsä ja istuutui puhelemaan vieraan kanssa.

— No kuinka ovat asianne? Oletteko jo saanut velkanne? kysyi hän

Jashvinilta.

— Nähtävästi en saakaan kaikkea, ja perjantaina minun täytyy lähteä. Entä koskas te? sanoi Jashvin katsellen silmät sirissä Vronskia ja arvaten, mitä oli tapahtunut.

— Luultavasti ylihuomenna, sanoi Vronski.

— Tehän olette jo kauan tehneet lähtöä.

— Mutta nyt päätös on varma, sanoi Anna katsoen Vronskia suoraan silmiin tavalla, joka sanoi, ettei sovinnon mahdollisuutta kannattanut toivoakaan.

— Eikö teidän todellakaan ole sääli tuota Pevtsov-raukkaa? jatkoi Anna keskusteluaan Jashvinin kanssa.

— En ole koskaan kysynyt itseltäni, Anna Arkadjevna, onko sääli vai eikö. Minun koko omaisuutenihan on tässä, hän osoitti povitaskuaan, — ja nyt minä olen rikas mies; mutta tänään menen taas klubille ja palaan kenties keppikerjäläisenä. Tahtoohan jokainen, joka istuu pelaamaan minun kanssani, riistää paidankin minun yltäni, ja samoin minä hänen. Ja me ottelemme, ja siinä se huvi onkin.

— Mutta entä jos olisitte naimisissa, sanoi Anna, — millaista olisi teidän vaimonne elämä?

Jashvin nauroi.

— Senpä tähden nähtävästi en ole joutunutkaan naimisiin enkä ole koskaan aikonutkaan.

— Entäs Helsingissä? sanoi Vronski yhtyen keskusteluun ja katsahtaen hymyilevään Annaan. Kohdatessaan hänen katseensa Anna otti kasvoilleen kylmän, ankaran ilmeen, kuin tahtoen sanoa: "Ei ole unohdettu. Kaikki on niin kuin äskenkin."

— Oletteko tosiaan ollut rakastunut? hän sanoi Jashvinille.

— Voi, hyvä isä, kuinka monta kertaa! Mutta niin kuin toinen voi istuutua korttien ääreen ollakseen aina valmis nousemaan, kun tulee rendez-vous'n hetki, niin minäkin voin antautua rakkauden valtaan, mutta en silti myöhästy illalla, kun peli alkaa. Ja niin olen tehnytkin.

— En minä puhu sellaisesta vaan oikeasta rakkaudesta, Anna sanoi aikoen kysyä, mitä oli tapahtunut Helsingissä, mutta ei tahtonut toistaa Vronskin lausumaa sanaa.

Huoneeseen astui Voitov, joka ostatteli oria; Anna nousi ja poistui huoneesta.

Ennen kaupungille lähtöään Vronski poikkesi Annan huoneeseen. Anna oli etsivinä jotain pöydältä, mutta häpesi teeskentelyään ja katsahti kylmästi Vronskia suoraan silmiin.

— Mitä te tahdotte? kysyi hän ranskaksi.

— Otan "Gambertan" kantakirjan; minä myin sen, sanoi Vronski sillä äänellä, joka selvemmin kuin sanat ilmaisi: "Minulla ei ole aikaa selvittelyihin eivätkä ne mitään auta."

"Minä en ole tehnyt mitään ", ajatteli Vronski, "Jos hän tahtoo rangaista itseään, tant pis pour elle". [98] Mutta huoneesta lähtiessään hän luuli Annan sanoneen jotain, ja hänen sydämensä värähti yhtäkkiä säälistä häntä kohtaan.

— Mitä, Anna? hän sanoi.

— Ei mitään, Anna vastasi yhtä kylmästi ja tynesti.

— "Jollei mitään, niin tant pis", ajatteli Vronski kylmeten jälleen ja kääntyi pois. Huoneesta lähtiessään hän näki Annan kalpeat kasvot ja värähtelevät huulet. Hän olisi tahtonut pysähtyä ja sanoa Annalle lohduttavia sanoja, mutta jalat veivät pois huoneesta ennen kuin hän ehti ajatella mitä sanoisi. Koko tämän päivän hän oli poissa kotoa, ja kun hän illalla myöhään palasi, sanoi palvelustyttö, että Anna Arkadjevnan päätä särki ja että tämä oli pyytännyt, ettei tämän huoneeseen tultaisi.

Koskaan ennen koko päivä ei ollut kulunut riidan merkeissä. Nyt se oli tapahtunut ensimmäisen kerran. Se ei ollut enää pelkkää riitaa. Se oli jo täydellisen kylmenemisen selvää tunnustamista. Kuinka Vronski saattoikaan katsahtaa häneen sillä lailla kuin oli katsonut tullessaan ottamaan kantakirjaa? Katsoa ja nähdä, että hänen sydämensä oli pakahtumaisillaan epätoivosta, ja mennä kuitenkin mykkänä ja tyyneen välinpitämättömänä ohitse. Se ei ollut pelkkää kylmyyttä, se oli suoranaista vihaa häntä kohtaan, ja syytä siihen oli rakkaus toiseen naiseen, — se oli selvä.

Ja muistellessaan Vronskin lausumia säälimättömiä sanoja Anna ajatteli, mitä kaikkea muutakin Vronski olisi voinut ja tahtonut hänelle sanoa, ja ärtyi yhä enemmän.

"Minä en pidättelevä teitä", hän olisi voinut sanoa. "Te voitte mennä minne tahdotte. Varmaankaan ette ole tahtonut avioeroa miehestänne siksi, että voisitte palata hänen luokseen. Palatkaa. Jos tarvitsette rahaa, niin minä annan. Paljonko ruplia tarvitsette?"

Hän kuvitteli Vronskin lausuneen hänelle kaikki julmimmat sanat, mitä karkea ihminen olisi voinut sanoa, eikä voinut antaa niitä tälle anteeksi, aivan kuin Vronski olisi todellakin sanonut ne.

"Mutta eikö hän eilen vastikään vannonut minulle rakkauttaan, hän, suora ja rehellinen mies? Olenhan minä niin monesti ennenkin ollut turhaan epätoivoissani", hän puhui itselleen pian sen jälkeen.

Koko sen päivän, lukuun ottamatta Wilsonilla käyntiä, joka vei kaksi tuntia, Anna oli viettänyt epäilyksissä ja epätietoisuudessa siitä, oliko kaikki jo lopussa vai oliko vielä sovinnon toivoa, olisiko heti pitänyt lähteä vai pitikö vielä kerran tavata Vronskia. Hän oli odottanut koko päivän, ja kun hän illalla huoneeseensa poistuessaan käski palvelustyttöään sanomaan, että hänen päätään särki, hän päätteli: "Jos hän tulee välittämättä palvelijattaren sanoista, niin hän rakastaa vielä. Jollei, kaikki on lopussa, ja silloin minä päätän mitä minun on tehtävä!..."

Hän kuuli illalla Vronskin vaunujen tärinän, niiden pysähtymisen, ovikellon soiton ja hänen askeleensa ja sananvaihtonsa palvelijattaren kanssa: Vronski uskoi mitä hänelle sanottiin eikä välittänyt tiedustella enempää. Siis nyt kaikki oli lopussa.

Kuolema näyttäytyi Annalle nyt elävästi ja kirkkaasti ainoana keinona, joka voisi elvyttää entisen rakkauden Vronskin sydämessä, jolla voisi rangaista häntä ja voittaa siinä taistelussa, jota Annan sydämeen asettunut paha henki ei päästänyt sammumaan.

Nyt oli yhdentekevää, lähdeittäisiinkö maalle vai eikö, samoin kuin sekin, saataisiinko avioero vai eikö — se oli kaikki tarpeetonta. Täytyi vain rangaista häntä.

Kun hän kaatoi itselleen tavanomaisen määrän oopiumia ja ajatteli, että tarvitsisi vain juoda koko pullollinen ja kuolisi, se näytti hänestä niin helpolta ja yksinkertaiselta, että hän alkoi jälleen nautinnolla ajatella, mitä tuskia Vronski tuntisi, kuinka katkerasti tämä katuisi ja rakastaisi hänen muistoaan, kun kaikki olisi jo myöhäistä. Hän makasi vuoteessaan silmät avoinna, katseli loppumaisillaan olevan kynttilän valossa katon reunakoristetta ja sille ulottuvaa vuodeverhon varjoa ja kuvitteli elävästi Vronskin tunteita, kun ei häntä enää olisi. "Kuinka minä saatoin sanoa hänelle ne sydämättömät sanat?" sanoisi Vronski silloin. "Kuinka minä saatoin lähteä huoneesta sanomatta hänelle mitään? Nyt hän on poissa. Hän on iäksi mennyt meiltä pois. Hän on siellä..."

Yhtäkkiä vuodeverhon varjo alkoi häilähdellä vallaten koko katonreunuksen ja katon, toiset varjot kiitivät toiselta puolen vastaan, pakenivat hetkeksi pois, mutta kiisivät jälleen entistä nopeampina esiin, häilähtelivät, sulautuivat yhteen ja kaikki pimeni. "Kuolema!" ajatteli Anna. Hänet valtasi sellainen kauhu, ettei hän pitkään aikaan voinut käsittää missä oli, ei ollut löytää tikkuja eikä saada vapisevin käsin sytytetyksi toista kynttilää loppuun palaneen ja sammuneen sijaan. "Ei, olkoon mitä hyvänsä, kun vain saa elää! Minähän rakastan häntä. Ja hänhän rakastaa minua! Pitää unohtaa tämä", ajatteli hän tuntien kyynelten vierivän poskiaan pitkän elämäänsä palaamisen ilosta. Päästäkseen pelostaan hän meni kiireesti Vronskin kamariin.

Vronski nukkui sikeästi. Anna meni hänen luokseen ja katseli häntä kauan aikaa hänen kasvojaan ylhäältä valaisten. Nyt kun hän nukkui, Anna rakasti häntä niin, ettei voinut pidättää hellyyden kyyneliä häntä katsellessaan; mutta hän tiesi, että herätessään Vronski katsoisi Annaa kylmin, itsetietoisien syyttömin katsein, ja ennen kuin hän voisi puhua Vronskille rakkaudestaan, hänen täytyisi osoittaa, kuinka väärin tämä oli häntä kohdellut. Anna ei herättänyt miestä vaan palasi kamariinsa, ja toisen kerran oopiumia otettuaan hän vajosi aamuyöllä painostavaan puolihorrokseen, tiedostaen silti tilansa koko ajan.

Aamulla hän näki hirveän painajaisen, joka silloin tällöin oli vaivannut häntä jo ennen kuin hän oli alkanut elää Vronskin kanssa, ja hän heräsi siihen. Pörröpäinen ukonkännttyrä teki jotain kumartuneena raudan ääreen, lasketellen järjettömiä ranskalaisia sanoja, ja kuten aina tässä painajaisessa Anna tunsikin nytkin kauhukseen, ettei ukko kiinnittänyt häneen mitään huomiota, vaan teki rautoineen jotain hirveää

hänen päänsä lähellä, ja se hirveä tehtiin hänelle. Hän heräsi koko keho kylmässä hiessä.

Kun hän oli noussut, hän muisti eilispäivän kuin sumun läpi.

"Oli riita, niin kuin niin usein ennenkin. Minä sanoin päätäni kivistävän, eikä hän tullut katsomaan. Huomenna me lähdemme, täytyy tavata hänet ja valmistautua lähtemään", hän sanoi itselleen. Ja saatuaan tietää Vronskin olevan työhuoneessaan Anna lähti hänen luokseen. Mennessään salin poikki hän kuuli rattaiden pysähtyvän pääovelle. Ikkunaan vilkaistessaan hän näki suljetut vaunut, joista kurkisti nuori nainen syreeninvärinen hattu päässään. Hän puhui jotain ovikelloa soittavalle lakeijalle. Alhaalta kuului puhetta, minkä jälkeen joku tuli portaita ylös, ja pian kuuluivat salin viereisestä huoneesta Vronskin askeleet: hän meni nopeasti eteiseen ja portaita alas. Anna meni taas ikkunan luo. Nuori nainen, jolla oli syreeninvärinen hattu, antoi hänelle käärön. Vronski sanoi hänelle jotain hymyillen. Vaunut lähtivät, ja Vronski juoksi nopeasti takaisin portaita ylös.

Sumu, joka Annan sielussa oli peittänyt kaiken, hajaantui äkkiä. Eiliset tunteet pusersivat kipeää sydäntä uusin voimin. Hän ei voinut enää käsittää, kuinka oli voinut alentua olemaan kokonaisen päivän Vronskin talossa. Hän meni Vronskin huoneeseen ilmoittaakseen tälle päätöksensä.

— Ruhtinatar Sorokina kävi tyttärensä kanssa tuomassa minulle äidin lähettämät rahat ja paperit. En saanut niitä eilen. Onko pääsi jo terveempi? sanoi Vronski tyynesti koettaen olla näkemättä ja ymmärtämättä Annan kasvojen synkkää ja ilkkuvaa ilmettä.

Anna seisoi keskellä lattiaa ja katsoi häneen kiinteästi eikä sanonut mitään. Vronski vilkaisi häneen, rypisti kasvojaan ja luki edelleen kirjettään. Anna kääntyi ja lähti hitaasti pois huoneesta. Vronski olisi vielä voinut saada hänet kääntymään, mutta Anna oli jo lähellä ovea ja Vronski oli yhä vaiti; vain paperiarkki kahisi hänen kääntäessään kirjeen.

— Niin, muuten, sanoi Vronski, kun Anna oli jo ovella, — huomenna me siis varmasti lähdemme? Eikö niin?

— Te, mutta en minä, sanoi Anna kääntyen häneen päin.

— Anna, näinhän ei voi elää...

— Te, mutta en minä, toisti Anna.

— Tämä käy jo sietämättömäksi!

— Te... te saatte vielä katua, sanoi Anna ja poistui.

Annan epätoivoisen ilmeen pelästyttämänä Vronski hypähti pystyyn ja aikoi kiiruhtaa hänen jälkeensä, mutta malttoi mielensä ja istuutui jälleen puristaen hampaansa yhteen ja rypistäen kulmiaan. Tuo hänen mielestään sopimaton uhkailu hermostutti häntä. "Minä olen koettanut kaikkea", ajatteli hän, "tästedes on parasta olla kiinnittämättä huomiota asiaan." Hän valmistautui lähtemään kaupungille ja uudelleen äitinsä luo, jonka allekirjoitus hänen täytyi saada valtakirjaansa.

Anna kuuli hänen askeltonsa äänen työhuoneesta ja ruokasalista. Vierassalissa Vronski pysähtyi. Mutta hän ei poikennut Annan luo, käski vain jättää oriin Voitoville. Sitten Anna kuuli kuinka rattaat tulivat pääovelle, ovi avautui ja Vronski poistui. Mutta nyt Vronski tuli uudelleen ovella, ja joku juoksi ylös. Se oli kamaripalvelija, joka kiiruhti hakemaan Vronskin hansikkaita. Anna meni ikkunan luo ja näki, kuinka Vronski otti hansikkaat ylös katsomatta. Sitten hän kosketti kädellään kuskin selkää ja sanoi tälle jotain. Ikkunoihin vilkaisematta Vronski istuutui vaunuihin tavalliseen asentoonsa, nostaen jalan toisen polven päälle. Vaunujen kääntyessä nurkan taakse hän veti hansikasta käteensä.

XXVII

"Lähti! Loppu tuli!" sanoi Anna itsekseen seisten ikkunan luona, ja kuin vastakaikuna näihin sanoihin sammuneen kynttilän ja kamalan unen yhteisvaikutelman kylmä kauhu täytti hänen sydämensä.

— Ei, se on mahdotonta! hän huudahti ja huoneeseensa kiiruhdettuaan soitti lujasti kelloa. Hänestä tuntui nyt niin kauhealta olla yksin, ettei hän voinut odottaa palvelijan tuloa, vaan meni itse vastaan.

— Tiedustelkaa, minne kreivi meni, hän sanoi. Palvelija vastasi, että kreivi oli lähtenyt hevostalleille.

— Kreivi käski sanomaan, että jos tahdotte mennä ajelemaan, vaunut tulevat heti takaisin.

— Hyvä. Odottakaa hetki. Minä kirjoitan heti kirjelasun. Lähettäkää Mihailo viemään sitä tallille. Nopeasti.

Anna istuutui kirjoittamaan.

/# "Olen syypää. Tule kotiin, täytyy selvittää asiat. Tule Jumalan tähden, minua niin pelottaa." #/

Hän sulki kirjeen ja antoi sen palvelijalle.

Häntä pelotti jäädä yksin, joten hän lähti palvelijan jäljessä huoneesta ja meni lastenkamariin.

"Ei se ole hän, ei läheskään hän! Missä ovat hänen siniset silmänsä ja herttainen, ujo hymysä?" oli Annan ensimmäinen ajatus, kun hän näki pullean, punaposkisen, mustakiharaisen tyttärensä eikä Serjozhaa, jonka hän sekaannuksissaan oli luullut tapaavansa lastenkamarissa. Tyttö istui pöydän ääressä ja koputteli kovaäänisesti ja itsepintaisesti pöydän pintaa vesikarahvin tulppalla. Hänen mustat nappisilmänsä tuijottivat äitiä. Vastattuaan englantilaiselle hoitajattarelle olevansa täysin terve ja lähtevänsä huomenna maalle Anna istuutui tyttärensä viereen ja alkoi pyöritellä karahvin tulppaa sen edessä. Mutta lapsen äänekäs, heleä nauru ja kulmakarvojen värähdys toivat niin elävästi hänen mieleensä Vronskin, että hän kiiruhti pois huoneesta itku kurkussa. "Onko tosiaan kaikki lopussa? Ei, se on mahdotonta", ajatteli Anna. "Hän tulee takaisin. Mutta kuinka hän voi selittää minulle tuon hymysä ja sen, miksi hän niin vilkastui puhellessaan tuon naisen kanssa? Mutta vaikei hän saisikaan sitä selitetyksi, minun täytyy koettaa uskoa. Jollen usko, niin jäljellä on vain... mutta sitä minä en tahdo."

Anna katsahti kelloon. Kaksitoista minuuttia oli kulunut. "Nyt hän on saanut kirjelasun ja on tulossa takaisin. Vain kymmenen minuuttia enää... Mutta entä jollei hän tulekaan! Ei, tuleehan hän. Hän ei saa nähdä, että olen itkenyt. Menen pesemään kasvoni. Niin, olenko minä jo kammannut hiukseni vai enkö?" hän kysyi itseltään eikä voinut muistaa. Hän koetti kädellään päätänsä. "Kai minä olen kammannut, mutta en mitenkään muista milloin sen tein." Hän ei vielä uskonut kättään, vaan meni suuren peilin luo nähdäkseen, oliko tukka todellakin kammattu vai eikö. Tukka oli kammattu, mutta hän ei voinut muistaa koska oli sen tehnyt. "Kuka tuo on?" ajatteli hän katsoen kuumeisia kasvojaan ja oudosti välähteleviä silmiä, jotka tuijottivat peilistä häntä vastaan. "Niin, minähän se olenkin", ymmärsi hän yhtäkkiä, ja katsellessaan koko kuvaansa hän tunsi äkkiä hänen suudelmansa kaulallaan ja hänen hartiansa värähtivät. Sitten hän kohotti kätensä huulilleen ja suuteli sitä.

"Mitä tämä on? Minä olen tullut hulluksi", ja hän meni makuukamariin, missä Annushka järjesteli huonetta.

— Annushka, hän sanoi pysähtyen palvelustytön eteen ja katsoen häneen tietämättä mitä sanoisi.

— Darja Aleksandrovnan luohan te aiotte, sanoi palvelustyttö ikään kuin ymmärtäen.

— Darja Aleksandrovnanko luo? Niin, minä lähden. "Viisitoista minuuttia sinne, viisitoista minuuttia takaisin. Hän on jo tulossa, hän tulee heti." Anna otti kellon ja katsoi sitä. "Mutta kuinka hän saattoi lähteä ja jättää minut tällaiseen tilaan? Kuinka hän voi elää tekemättä sovintoa minun kanssani!" Hän meni ikkunan luo ja alkoi katsoa kadulle. Ajan puolesta Vronskin olisi jo pitänyt ehtiä. Mutta arvio saattoi olla väärä, ja Anna alkoi uudelleen muistella, milloin Vronski oli lähtenyt kotoa, ja laskea minuitteja.

Sillä välin kun Anna kävi ruokasalin seinäkellon mukaan tarkistamassa kelloaan, joku ajoi oven eteen. Anna kiiruhti ikkunaan ja näki Vronskin vaunut. Mutta kukaan ei kuulunut tulevan portaita ylös, ja alhaalta kuului puhetta. Lähetti oli tullut vaunuilla takaisin. Anna meni häntä vastaan.

— En tavannut kreiviä; oli lähtenyt Nizegorodskin rautatietä.

— Mitä hän sanoi?... Anna uteli punakalta, iloiselta Mihailolta, joka antoi hänelle kirjelasun takaisin.

"Mutta hänhän ei saanut sitä", muisti hän.

— Mene viemään tämä sama kirje kreivitär Vronskajan huvilaan, tiedäthän? Ja tuo heti vastaus, hän sanoi lähettelle.

"Mutta minä itse, mitäs minä teen?" ajatteli hän. "Niin, minä lähden Dollyn luo tosiaankin, muuten tulen hulluksi. Niin, minähän voin sitä paitsi lähettää sähkösanoman." Ja hän kirjoitti sen:

/# "Minun on välttämätöntä saada puhua kanssanne, tulkaa heti." #/

Lähetettyään sähkösanoman hän meni pukeutumaan. Kun hän oli pukeutunut ja pannut hatun päähänsä, hän katsahti taas rauhalliseen, hyvinvoivaan Annushkaansa. Annushkan pienistä, harmaista

hyväntahtoisista silmistä kuvastui selvästi säälivä osanotto.

— Annushka rakas, mitä minä teen? nyyhkytti Anna vaipuen voimattomana tuolille.

— Mitä te nyt niin huolehditte, Anna Arkadjevna? Sattuuhan sitä kaikenlaista. Menkää ajelemaan, niin virkistytte, neuvoi palvelijatar.

— Niin, minä menen, Anna sanoi tointuen ja nousi. — Jos minun poissa ollessani tulee sähkösanoma, lähettäkää se Darja Aleksandrovnan luo... Ei, minä tulen itse pian takaisin.

"Niin, ei pidä ajatella, pitää tehdä jotain, lähteä jonnekin, ennen kaikkea lähteä tästä talosta", hän päätteli kuunnellen kauhuissaan sydämensä hirveää jyskettä, lähti kiireesti ulos ja istuutui vaunuihin.

— Minne käskette? kysyi Pjotr asettuessaan kuskinpukille.

— Znamenkalle, Oblonskille.

XXVIII

Ilma oli selkeä. Koko aamun oli sataa tihuuttanut, mutta nyt taivas oli seestynyt. Peltikatot, jalkakäytävien laatat, ajotien mukulakivet, ajoneuvojen pyörät, nahat ja metalliosat välkkyivät toukokuun auringossa. Oli puolenpäivän aika ja liikenne kaduilla vilkkaimmillaan.

Anna istui kimmoisien jousiensä varassa rauhallisen kevyesti keinuvien vaunujen nurkassa ja mietti uudelleen viime päivän tapahtumia. Ympäriä kuului rattaiden lakkaamaton räminä, vaikutelmat vaihtuivat nopeasti raikkaassa ulkoilmassa; ja nyt Anna näki asemansa aivan toisessa valossa kuin ennen kotoa lähtöään. Nyt ajatus kuolemastakaan ei tuntunut hänestä enää niin hirvittävältä ja selkeältä eikä kuolema näyttänyt enää välttämättömältä. Nyt hän soimasi itseään siitä alennustilasta, mihin oli itsensä päästänyt. "Minä rukoilen häneltä anteeksi. Olen antautunut hänen armoilleen. Tunnustanut itseni syylliseksi. Miksi? Enkö minä sitten voi elää ilman häntä?" Ja vastaamatta tähän kysymykseen Anna alkoi lukea ilmoituskilpiä. "Konttori ja varasto. Hammaslääkäri... Minä kerron Dollylle kaiken. Hän ei pidä Vronskista. Se kyllä kirvelee, mutta minä sanon kuitenkin hänelle kaiken. Hän pitää minusta ja minä seuraan hänen neuvoaan... Minä en alistu enkä antaudu hänen kasvatettavakseen. Filippov... Filippovin sämpylät... Sanovat heidän vievän täältä taikinaa Pietariin. Moskovan vesi on niin hyvää. Entä Mytishtshinon kaivovesi ja blinit." Ja hän muisti, miten hän kauan, kauan sitten, kun hän oli vasta seitsemäntoista ikäinen, kävi tätinsä kanssa Troitsassa. "Hevosilla vielä ajettiin. Olinko se tosiaan minä punaisine käsini?... Kuinka paljon siitä, mikä silloin näytti niin ihanalta ja saavuttamattomalta, on käynyt mitättömäksi; mitä silloin oli, on iäksi mennyttä. Olisinko minä silloin uskonut joutuvani tällaiseen alennustilaan? Kuinka hän tulee ylpeäksi ja tyytyväiseksi saadessaan minun kirjelappuni! Mutta minä näytän hänelle!... Miten pahalta tuo maali haisee! Mitä varten ne aina maalaavat ja rakentavat! Muoti- ja pukuliike", hän luki. Joku mies tervehti häntä. Se oli Annushkan mies. "Meidän loisiamme", muisti hän Vronskin sanat. "Meidän? Miksi meidän? On kauheaa, ettei voi nyhtää menneisyyttä juurineen. Ei voi nyhtää, mutta voi haudata sen muiston. Ja sen minä teen." Ja samassa hän muisti Aleksei Aleksandrovitshin kanssa viettämänsä vuodet ja huomasi pyyhkäisseensä ne muististaan. "Dolly arvelee, että minähän jätän jo toisen mieheni, ja katsoo minun sen vuoksi olevan vaarassa. Enkä minä tahdokaan olla oikeassa. Mutta minä en voi muuta!" hän sanoi ja oli vähällä itkeä. Samassa hän jo mietti, mille nuo kaksi tyttöä noin mahtoivat hymyillä. "Luultavasti rakkausasioille. He eivät tiedä kuinka ilotonta, kuinka alhaista se on... Lapsia bulevardilla. Pojat leikkivät hevosta. Serjozha! Minä kadotan kaikkeni enkä saa häntä takaisin. Niin, kaikki on mennyttä, jollei hän palaa. Voi olla, että hän on myöhästynyt junasta ja palannut jo kotiin. Taaskin tahdot alentua", hän sanoi omalle itselleen. "Ei, minä menen Dollyn luo ja sanon hänelle suoraan että olen onneton; olen ansainnut sen ja olen syyppää siihen, mutta olen niin onneton, auta minua. Nuo hevoset ja nämä vaunut — kuinka minä inhoan itseäni näissä vaunuissa — kaikki on hänen; mutta minä en enää näe häntä."

Anna astui portaita ylös miettien sanoja, joilla kertoisi kaiken Dollylle, ja tahallaan ärsyttäen niillä sydäntään.

— Onko ketään vieraita? kysyi hän eteisessä.

— Katerina Aleksandrovna Levina, vastasi lakeija.

"Kitty! Se samainen Kitty, johon Vronski on ollut rakastunut", ajatteli Anna, "ja jota hän kai vieläkin

rakkaudella muistelee. Harmittelee, ettei ottanut häntä. Mutta minua hän vihaa ja harmittelee, että liitti elämänsä minun elämään."

Annan tullessa sisarukset olivat paraikaa neuvottelemassa lapsen imetyksestä. Dolly lähti yksin ottamaan vastaan vierasta, joka tuli häiritsemään heidän keskusteluaan.

— Etkö sinä siis ole lähtenyt vielä? Aioin tänä iltana tulla sinun luoksesi, sanoi Dolly, — kertomaan Stivan kirjeestä, jonka vastikään sain.

— Me saimme myös sähkösanoman, vastasi Anna katsellen ympärilleen nähdäkseen Kittyn.

— Hän kirjoittaa, ettei voi käsittää mitä Aleksei Aleksandrovitsh oikeastaan tahtoo, mutta ettei hän lähde ilman vastausta.

— Minä luulin, että täällä oli joku. Saanko lukea kirjeen?

— Niin, onhan täällä Kitty, sanoi Dolly hämillään, — hän jäi lastenkamariin. Hän on ollut hyvin sairaana.

— Minä kuulin. Saanko lukea kirjeen?

— Minä tuon sen heti. Ei siinä sanota, ettei eroa saa. Stiva sanoo päinvastoin, että on toiveita, sanoi Dolly pysähtyen ovelle.

— Minä en tahdokaan, sanoi Anna.

"Kitty pitää alentavana tulla tapaamaan minua", ajatteli Anna jäätyään yksin. "Kenties hänellä on oikeus tehdä niin. Mutta hänen, joka itse on ollut rakastunut Vronskiin, hänen ei pitäisi näyttää sitä minulle, vaikka niin olisikin. Minä tiedän, ettei yksikään kunnollinen nainen voi ottaa minua vastaan tässä asemassani. Minä tiedän, että ensimmäisestä hetkestä asti uhrasin hänelle kaikkeni. Ja tämä on palkkani! Voi kuinka minä vihaan häntä! Ja miksi minun piti tulla tänne. On vain vielä raskaampi ja pahempi olla." Hän kuuli sisarusten äänen toisesta huoneesta. "Mitä minä sanon Dollylle? Rupeanko Kittyn lohduksi kertomaan, kuinka onneton olen, ja alistunko hänen suojeltavakseen? En ikinä. Eikä Dollykään siitä mitään ymmärtäisi. Ja mitä minä hänelle sanoisin. Olisi vain hauska saada nähdä Kittyä ja näyttää hänelle, kuinka minä halveksin kaikkia ja kaikkea ja kuinka kaikki on minulle nyt yhdentekevää."

Dolly tuli kirje kädessään. Anna luki sen ja antoi Dollylle.

— Minä tiesin kaiken, hän sanoi. — Eikä se liikuta minua vähääkään.

— Miten niin? Minä kyllä toivon parasta, sanoi Dolly katsoen uteliaana Annaan. Hän ei ollut koskaan nähnyt Annaa noin kummallisen hermostuneessa tilassa. — Koska sinä lähdet? kysyi hän.

Anna siristi silmiään ja katsoi vastaamatta eteensä.

— Miksi Kitty piiloutuu minulta? hän sanoi katsoen oveen ja punastuen.

— Mitä hullutuksia! Hän imettää itse lastaan, ja kun se ei tahtonut oikein luonnistua, minä neuvoin häntä... Hän on hyvillään, että saa nähdä sinua. Hän tulee heti, puheli nolostunut Dolly, joka ei ollut tottunut valehtelemaan. — Kas siinä hän tulee.

Kuullessaan Annan tulleen Kitty oli aikonut pysytellä lastenkamarissa; mutta Dolly oli houkutellut hänet muuttamaan mielensä. Kooten voimansa Kitty astui saliin, meni punastuen Annan luo ja ojensi kätensä.

— Hauska nähdä, hän sanoi ääni väristen.

Kitty oli hämmentynyt taistelusta sielussaan: toisaalta hän suhtautui tuohon huonoon naiseen vihamielisesti, toisaalta tahtoi olla tälle ystävällinen. Mutta heti kun hän näki Annan kauniit, puoleensavetävät kasvot, vihamielisyyks katosi.

— Minä en olisi ihmetellyt, vaikkette olisi tahtonutkaan tavata minua. Olen niin tottunut kaikkeen. Te olette ollut sairaana? Niin, te olette muuttanut, sanoi Anna.

Kitty tunsu, että Anna suhtautui häneen pahansuovasti. Hän selitti pahansuopaisuutta kiusallisella asemalla, jossa Anna, hänen entinen suojelijansa, tunsu nyt olevansa häneen nähden, ja hänen tuli tätä sääli.

He puhelivat Kittyn sairaudesta, hänen lapsestaan ja Stivasta, mutta mikään ei näyttännyt kiinnostavan

Annaa.

— Minä tulin sanomaan sinulle jäähyväisiä, sanoi Anna nousten tuoiltaan.

— Koska te lähdette?

Mutta Anna ei taaskaan vastannut, vaan kääntyi Kittyn puoleen.

— Olen hyvin iloinen siitä, että sain nähdä teidät, hän sanoi ohuesti hymyillen. — Olen kuullut teistä niin paljon joka puolelta, myös teidän mieheltänne. Hän kävi luonani ja minä pidin hänestä kovasti, hän lisäsi ilmiselvästi pahaa tarkoittaen. — Missä hän on nyt?

— Hän lähti maalle, sanoi Kitty punastuen.

— Sanokaa hänelle terveisiä minulta, sanokaa ehdottomasti.

— Ehdottomasti, toisti Kitty naiivisti katsoen häntä osaaottavasti silmiin.

— No, hyvästi Dolly, ja suudelman Dollyä ja puristettuaan Kittyn kättä Anna poistui kiireesti huoneesta.

— Yhtä viehättävä kuin ennenkin. Kaunis hän on! Kitty sanoi jäätyään sisarensa kanssa kahden. — Mutta hänessä on jotain sääliä. Kauhean sääliä!

— Tänään hänessä oli jotain erikoista, sanoi Dolly. — Kun saatoin häntä eteiseen, minusta näytti kuin hän olisi ollut itkuun purskahtamaisillaan.

XXIX

Anna istuutui vaunuihin vielä tukalammassa mielentilassa kuin oli ollut kotoa lähtiessään. Entisiin kärsimyksiin oli nyt liittynyt loukatuksi ja hylätyksi joutumisen tunne, jonka Kittyn näkeminen oli hänessä synnyttänyt.

— Minne käskette? Kotiinko? kysyi Pjotr.

— Niin, kotiin, sanoi Anna ajattelematta enää minne ajaisi.

"Ne katsoivat minuun kuin johonkin hirveään, käsittämättömään ja eriskummalliseen. Mitähän tuo mies noin innokkaasti kertoo toiselle?" ajatteli hän katsellen kahta ohikulkijaa. "Ikään kuin voisi sanoa toiselle mitä tuntee! Minä aion kertoa Dollylle, mutta oli hyvä, etten kertonut. Kuinka hän olisi iloinut onnettomuudestani! Hän olisi kyllä salannut sen; mutta sielun pohjalla olisi ollut ilo siitä, että minä olen saanut rangaistuksen niistä nautinnoistani, joita hän on aina kadehtinut. Entä Kitty sitten: hän olisi ollut vielä enemmän iloissaan. Minä näin hänen lävitseen. Hän tietää, että minä olin hänen miehelleen tavallista ystävällisempi. Ja hän on mustasukkainen ja vihaa minua. Vieläpä halveksiikin. Minä olen hänen silmissään siveetön nainen. Jos olisin ollut siveetön nainen, olisin kyllä voinut saada hänen miehensä rakastumaan itseeni... jos olisin tahtonut. Ja tahdoinkin. Onpas tuo tyytyväinen itseensä", ajatteli Anna katsoen vastaan ajavaa lihavaa, punakkaa herraa, joka luuli häntä tuttavakseen ja kohotti kiiltävää hattuaan kaljusta, kiiltävästä päästään, mutta huomasiikin samassa erehtyneensä. "Hän luuli tuntevansa minut. Mutta hän tunsikin minua yhtä vähän kuin kukaan koko maailmassa tuntee minua. En tunne itsekään. Minä tunnen omat mielihaluni, mes appétits, kuten ranskalaiset sanovat. Nuo haluavat tuota likaista jäätelöä. Sen he tuntevat varmasti ", ajatteli hän katsoen kahta poikaa ja heidän vieressään seisovaa jäätelökauppiasta, joka laski läkipeltiastian alas pääläeltaan ja hankasi pyyheliinansa reunalla hikisiä kasvojaan. "Kaikkien mieli tekee makeaa. Kun ei ole makeisia, ottavat likaista jäätelöä. Niin Kittykin: kun ei saanut Vronskia, otti Levinin. Ja hän kadehtii minua. Ja vihaa minua. Kaikki me vihaamme toinen toistamme. Minä Kittyä, Kitty minua. Se on tosiasia. Tjutkin coiffeur[99]... je me fais coiffer par Tjutkin... Minä sanon tämän hänelle, kun hän tulee kotiin", ajatteli hän hymyillen. Mutta samassa hän muisti, ettei hänellä enää ollut ketään, jolle olisi voinut sanoa mitään huvittavaa. "Eikä mitään hupaisaa eikä hauskaa ole olemassakaan. Kaikki on iljettäviä. Soitetaan iltakirkkoon, ja tuo kauppias tekee ristinmerkkejä niin huolellisesti kuin pelkäisi pudottavansa jotain. Mitä varten nuo kirkot, kellojen soitto ja koko tuo valhe? Vain siksi ettei näkyisi, että me vihaamme toinen toistamme kuten nuo ajurit, jotka niin kiukkuisesti ärhentelevät toisilleen. Jashvin sanoi, että tahtovat riistää paidankin hänen yltään samoin kuin hänkin toisten yltä. Se on totta se!"

Nämä ajatukset olivat vallanneet hänet niin, ettei hän muistanut ajatellakaan omaa asemaansa, kun vaunut äkkiä pysähtyivät kotioven eteen. Vasta nähdessään ovenvartijan tulevan vastaan hän muisti, että oli lähettänyt kirjeen ja sähkösanoman.

— Onko tullut vastausta? hän kysyi.

— Katson heti, ovenvartija vastasi. Hän katsahti pöydälleen, otti sieltä ohuen neliskulmaisen sähkösanoman ja antoi sen Annalle. "En voi tulla ennen kello kymmentä. Vronski", luki hän.

— Eikö lähetti ole vielä tullut?

— Ei suinkaan, vastasi ovenvartija.

"Voi, jos niin on asianlaita, niin mitä tiedän mitä teen", sanoi Anna itsekseen ja kiiruhti ylös tuntien epämääräisen vihan ja kostonhalun kuohuvan sydämessään. "Minä lähdän itse hänen luokseen. Minä sanon hänelle kaiken ennen kuin lähdän iäksi hänen luotaan. En ole koskaan vihannut ketään niin kuin sitä ihmistä!" ajatteli Anna. Hän värähti inhosta, kun näki Vronskin hatun naulapuussa. Hän ei ajatellut sitä, että saapunut sähkösanoma oli vastaus hänen omaan sähkösanomaansa ja ettei Vronski ollut vielä saanut hänen kirjettään. Hän näki vain mielessään, kuinka Vronski tyynenä jutteli äitinsä ja neiti Sorokinan kanssa iloiten hänen kärsimyksensä. "Täytyy lähteä niin pian kuin suinkin", hän sanoi itselleen tietämättä vielä minne lähtisi. Hän tahtoi mitä pikimmin paeta niitä tunteita, joita hän tunsi tässä kauheassa talossa. Tämän talon palvelusväki, seinät ja esineet herättivät hänessä vain inhoa ja vihaa ja ahdistivat häntä kiusallisena taakkana.

"Niin, täytyy lähteä asemalle, ja jollei häntä näy, pitää matkustaa sinne ja yllättää hänet." Anna katsoi sanomalehdestä junien kulkua. Iltajuna lähtisi kello 8.02. "Siihen minä ehdin." Hän käski valjastaa toiset hevoset ja ryhtyi sullomaan matkalaukkuunsa kaikkein tarpeellisimpia tavaroita. Hän tiesi, ettei enää palaisi tähän taloon. Kaikenlaisia suunnitelmia tulvi mieleen, ja yksi niistä oli hämärä päätös matkustaa asemalla tai kreivittären huvilalla tapahtuvan kohtaamisen jälkeen Nizegorodskin rautatietä ensimmäiseen kaupunkiin ja jäädä sinne.

Päivällinen odotti ruokasalin pöydällä; Anna meni pöydän luo, nuuhkaisi leipää ja juustoa, mutta huomasi heti, että kaiken ruoan haju oli hänelle vastenmielinen, ja käski ajaa vaunut oven eteen. Hänen tullessaan ulos rakennuksen varjo ulottui jo yli koko kadun, ja oli selkeä ja lämmin ilta. Sekä Annushka, joka kantoi hänen tavaroitaan, Pjotr, joka asetteli niitä vaunuihin, että tyytymättömältä näyttävä kuskikin tuntuivat hänestä vastenmielisiltä ja hermostuttivat häntä sanoillaan ja liikkeillään.

— Sinua ei tarvita siellä, Pjotr.

— Kukas lipun ostaa?

— No samantekevää, tule sitten, sanoi Anna harmissaan.

Pjotr hyppäsi kuskin viereen, pani kädet lanteille ja käski ajaa asemalle.

XXX

"Taas olen täällä! Taas ymmärrän kaiken", sanoi Anna itselleen, kun vaunut olivat kumisten ja keinuen lähteneet liikkumaan pienikivistä katua pitkin, ja vaikutelmat alkoivat taas seurata toisiaan.

"Mitäs minä viimeksi niin hartaasti ajattelin", koetti hän muistaa. "Tjutkin coiffeur? Ei se siitä ollut. Ai niin, se olikin niistä Jashvinin sanoista, että taistelu olemassaolosta on ainoa, mikä ihmisiä yhdistää. Turhaan te sinne menette", hän kääntyi ajatuksissaan nelivaljakossa ajavan seurueen puoleen, joka nähtävästi oli matkalla jonnekin huvittelemaan. "Eikä koirakaan, jota te kuljettatte mukanne, auta teitä. Itseänne ette kuitenkaan pääse pakoon." Luotuaan katseensa sille puolelle, minne Pjotr katsoi, hän näki ajurinrattailla tunnottomana retkottavan juopuneen tehdastyömiehen, jota poliisivartija vei jonnekin. "Tuo kenties pikemminkin", ajatteli hän. "Emme mekään, kreivi Vronski ja minä, sitä mielihyvää löytäneet, vaikka siltä niin paljon odotimme." Ensimmäisen kerran Anna kohdisti sen kirkkaan valon, jossa hän nyt kaiken näki, heidän keskinäisiin suhteisiinsa, joiden ajattelemista hän tähän asti oli karttanut. "Mitä hän minusta etsi? Ei niinkään rakkautta kuin tyydytystä turhamaisuudelleen." Hän muisteli Vronskin sanoja heidän suhteensa alkuajoilta ja tämän silloista ilmettä, joka muistutti nöyrää lintukoira. Kaikki tuki nyt hänen arvelujaan. "Niin, hänessä oli turhamaisen menestyksen voitonriemua. Oli tietysti rakkauttakin, mutta suurin osa oli menestyksen

ylpeyttä. Hän kerskaili minulla. Nyt kaikki on mennyttä. Ei ole enää mitään ylpeiltävää, vaan hävettävää. Hän on ottanut minulta kaiken, mitä on voinut, ja nyt minä olen hänelle tarpeeton. Minä olen hänelle taakaksi, mutta hän koettaa kuitenkin noudattaa minun suhteeni kunniallisuuden vaatimuksia. Eilen hän tuli huomaamattaan ilmaiseeksi, että tahtoo minun avioeroani ja meidän avioliittoamme polttaakseen laivansa. Hän pitää minusta, mutta miten? The zest is gone[100]. Tuo näyttää tahtovan ihastuttaa kaikkia ja on hyvin tyytyväinen itseensä", ajatteli Anna katsellessaan punakkaa kauppapalvelijaa, joka ratsasti maneesihevosella. "Niin, minusssa ei ole enää sitä entistä viehätystä. Jos lähden hänen luotaan pois, hän on siitä sisimmässään iloinen."

Tämä ei ollut mikään oletus — hän näki asian nyt selvästi siinä luovassa valossa, joka avasi hänelle nyt elämän ja ihmisen suhteitten sisäisen merkityksen.

"Minun rakkauteni käy yhä kiihkeämmäksi ja omahyväisemmäksi, hänen taas tekee koko ajan sammumistaan, ja siksi meidän täytyy erota", hän jatkoi mietteitään. "Sitä ei voi auttaa. Hän on minulle kaikki kaikessa ja minä tahdon, että hän antautuisi minulle yhä täydellisemmin. Hän taas tahtoo yhä enemmän päästä minusta irti. Me kuljimme tosiaankin toisiamme kohti ennen suhteemme alkua, mutta sen jälkeen olemme koko ajan kulkeneet eri suuntiin. Sitä ei voi muuttaa muuksi. Hän sanoo minua järjettömän mustasukkaiseksi, ja olenhan itsekin sanonut niin itselleni; mutta niin ei ole laita. En ole mustasukkainen vaan tyytymätön. Mutta..." äkkiä mieleen tullut ajatus sai hänet avaamaan suunsa ja siirrähtämään vaunuissa. "Jos voisin olla muuta kuin pelkkä rakastajatar, joka intohimoisesti rakastaa vain hänen hyväilyjään; mutta minä en voi enkä tahdo olla mitään muuta. Juuri sillä minä herätän hänessä inhoa ja hän minusssa vihaa, eikä toisin voi ollakaan. Tiedän kyllä, ettei hän olisi ruvennut pettämään minua ja ettei hän ajattelisi Sorokinää eikä ole rakastunut Kittyyn; minä uskon ja tiedän kaiken sen. Mutta se ei kevennä oloani. Jollei hän rakasta minua, vaan on hyvä ja hellä minua kohtaan pelkästä velvollisuudesta, se on pahempi, tuhat kertaa pahempi kuin viha! Se on helvetti. Niin se juuri on. Hän ei ole enää pitkään aikaan rakastanut minua. Ja missä rakkaus loppuu, siellä alkaa viha... Näitä katuja minä en tunne lainkaan. Joitakin penkereitä ja aina vain taloja ja taloja... Ja niissä aina vain ihmisiä ja ihmisiä... Kuinka äärettömästi niitä on, ja kaikki vihaavat toisiaan. No, minä kuvittelen, mitä minulla pitäisi olla tullakseni onnelliseksi. No? Minä saan avioeron, Aleksei Aleksandrovitsh antaa minulle Serjozhan, ja minä menen avioliittoon Vronskin kanssa." Muistaessaan Aleksei Aleksandrovitshin hän näki heti edessään ilmi elävänä tämän leppeät, elottomat, sammuneet silmät, valkeat, sinisuoniset kädet, erikoisen äänenpainon ja sormien naksuttelun, ja muistaessaan sen tunteen, joka oli heitä yhdistänyt ja jota myös nimitettiin rakkaudeksi, hän värähti inhosta.

"No, minä saan avioeron ja minusta tulee Vronskin vaimo. Entä sitten? Lakkaako Kitty katsomasta minuun sillä tavoin kuin tänään? Ei. Entä lakkaako Serjozha kyselemästä tai ajattelemasta minun kahta miestäni? Entä minkä uuden tunteen minä keksin Vronskin ja minun välille? Onko mikään siedettävä suhde enää mahdollinen, onnesta puhumattakaan? Ei ole", hän vastasi ilman pienintäkään epäilystä. "Mahdotonta kaikki. Koko elämä vie meitä erilleen, minä teen hänet onnettomaksi ja hän minut, eikä kumpaakaan meistä voi muuttaa toiseksi. Kaikki keinot on koetettu, turha vaiva... Tuossa on kerjäläisnainen lapsi sylissä. Luulee, että häntä säälitään. Kaikkihan me olemme heitetty maailmaan vain vihaamaan toinen toisiamme ja kiduttamaan sen vuoksi toisiamme ja itseämme. Tuossa menee kymnasisteja — nauravat. Serjozha?" muisti hän. "Minäkin luulin niin rakastavani häntä ja ajattelin liikuttuneena omaa hellyyttäni. Mutta niin vain olen elänyt ilman häntäkin. Vaihdoin hänet toiseen rakkauteen enkä pahoitellut vaihtoani niin kauan kuin sain tyydytystä tuosta toisesta rakkaudestani." Inhoten hän muisti nyt, miksi tuo toinen rakkaus oli tullut. Häntä ilahdutti se, että hän näki nyt niin selvästi oman elämänsä ja kaikkien ihmisten elämän. "Samoin on minun ja Pjotrin ja kuski Fjodorin ja tuon kauppiaan laita ja kaikkien niiden ihmisten laita, jotka asuvat siellä Volgan varsilla, minne nuo ilmoitukset kutsuvat, ja niin on joka paikassa", hän ajatteli, kun vaunut saapuivat jo Nizegorodskin matalan asemarakennuksen luo ja kantajia kiiruhti vastaan.

— Obiralovkaanko käskette ostamaan lipun? kysyi Pjotr.

Anna oli aivan unohtanut minne matkusti ja hänen täytyi pinnistellä ankarasti ennen kuin hän ymmärsi, mistä oli kysymys.

— Niin, hän sanoi antaen Pjotrille rahakukkaronsa ja nousi rattailta pieni punainen laukku kädessä.

Astuessaan joukon läpi ensimmäisen luokan odotussaliin hän muisti vähitellen asemansa kaikki yksityiskohdat ja ne päätökset, joiden välillä hän oli horjunut. Vanhoja kirveleviä kohtia viiltelevät toivo ja epätoivo alkoivat vuoroin raastaa hänen nääntyneen, hirvittävästi värisevän sydämensä haavoja. Hän istui tähdenmuotoisella sohvalla odottamassa junaa, katseli inhoten ohikulkijoita, jotka kaikki olivat hänestä vastenmielisiä, ja ajatteli milloin saapumisestaan asemalle ja kirjelappua, jonka hän sieltä lähettäisi Vronskille, milloin taas sitä, miten hän Vronskin paraikaa valittaessa äidilleen asemansa vaikeutta (toisen kärsimyksiä ymmärtämättä) astuisi huoneeseen ja mitä sanoisi hänelle. Väliin hän taas ajatteli sitä, kuinka elämä voisi vielä olla onnellista ja kuinka kipeästi hän rakasti ja vihasi Vronskia ja

kuinka hirveästi hänen sydämensä tykytti.

XXXI

Asemakello soi. Joukko rumia, röyhkeän näköisiä nuoria miehiä kiirehti odotussalin poikki aikaansaamaansa vaikutelmaa seuraillen. Heidän jäljestään tuli Pjotr livreessään ja puolisaappaissaan, kasvot eläimellisen tylsinä, Annan luo ja lähti saattamaan häntä vaunuun. Hälisevät miehet vaikenivat, kun Anna kulki heidän ohitsean asemasiltaa pitkin, ja eräs heistä kuiskasi jotain toiselle, tietenkin jotain iljettävää. Anna nousi vaunuun ja istuutui vapaana olevalle joustavalle sohvalle, joka oli aikoinaan ollut valkea, mutta nyt liasta harmaantunut. Matkalaukku kimmahdi sohvan vieterialustalla ja jäi sitten paikoilleen. Pjotr nosti typerästi hymyillen kaluunakoristeista hattuaan Annalle hyvästiksi, ja julkeannäköinen junailija sysäsi kiinni vaunun oven. Inhottavan mauttomasti pyntätty nainen (Anna riisui ajatuksissaan hänet alasti ja kauhistui hänen muodottomuuttaan) ja luonnottomasti naurava tyttö kiiruhtivat ikkunan ohitse asemasiltaa pitkin.

— Katerina Andrejevnan luona yhä vain, ma tante! sanoi tyttö.

"Tyttökin jo turmeltunut ja keimailee", ajatteli Anna. Ollakseen näkemättä ketään hän nousi nopeasti paikaltaan ja istuutui tyhjän vaunun toisella puolen olevan ikkunan luo. Likainen, inhottavan näköinen ukko, jonka pörröinen tukka törrötti esiin lakin alta, kulki ikkunan ohi kyyristyen vaunun pyöriä kohti. "Tuossa kamalan näköisessä ukossa on jotain tuttua", ajatteli Anna. Yhtäkkiä hän muisti unensa ja lähti kauhusta vavisten ovea kohti. Samassa junailija avasi oven vaunuun tulevalle pariskunnalle.

— Haluatteko ulos?

Anna ei vastannut. Junailija ja vaunuun tulijat eivät nähneet hänen harson verhoamien kasvojen kauhistunutta ilmettä. Hän palasi entiseen nurkkaansa ja istuutui. Pariskunta asettui häntä vastapäätä ja tarkasteli salaa hänen pukuaan. Sekä herra että rouva näyttivät Annasta iljettäviltä. Herra pyysi Annalta lupaa saada tupakoida — nähtävästi vain siksi, että pääsisi puheisiin hänen kanssaan. Saatuaan luvan hän alkoi puhua rouvalleen ranskaksi kaikenlaista, mikä oli hänelle vielä yhdentekevää kuin tupakka. He teeskentelivät ja puhuivat tyhmyyksiä vain että Anna kuulis. Anna näki selvästi, että he olivat kyllästyneet toisiinsa ja vihasivat toisiaan. Oli mahdotonta olla vihaamatta tuollaisia surkeita irvikuvia.

Kajahti toinen soitto, matkatavararattaat kulkivat jyristen ikkunan ohi, kuului huutoja ja naurua. Annasta oli päivänselvää, ettei kellään ollut mitään syytä iloon, ja siksi tuo nauru kiusasi häntä niin, että hän olisi tahtonut tukkia korvansa päästäkseen kuulemasta sitä. Vihdoin kuului kolmas soitto, jota seurasi kimeä vihellys ja veturin vinkuva puhkunta; ketjut nytkähtivät ja herra teki ristinmerkin. "Olisipa hauska kysyä, mitä hän tuolla tarkoitti", Anna ajatteli luoden häneen vihaisen silmäyksen. Sitten hän katseli ikkunasta asemasillalla seisovaa, taaksepäin vierivää saattajajoukkoa. Vaunu vieri kiskojen liitoskohtien tahtiin nytkähdellen asemasillan ohi, tiiliseinän, merkkitaulun ja toisten vaunujen ohi; yhä tasaisemmin ja sulavammin pyörät kajahtelivat kiskoilla; kirkas ilta-aurinko valaisi ikkunan, ja tuuli alkoi leyhytellä ikkunaverhoa. Anna unohti vaunussa olevat matkatoverinsa ja hengitti ikkunasta tulevaa raikasta ilmaa. Vaunun kevyesti täristessä hän alkoi jälleen miettiä: "Niin, mihin minä jäinkään? Siihen, että ei voi kuvitella mitään asemaa, jossa elämä ei olisi kidutusta, ja että me olemme kaikki luodut vain tuskaa ja kidutusta varten ja kaikki tiedämme sen ja koetamme vain keksiä keinoja, miten parhaiten voisimme pettää itseämme. Mutta mitä on tehtävä silloin, kun näkee totuuden?"

— Sitä vartenhan ihmiselle on annettu järki, että hän voisi vapauttaa itsensä siitä, mikä häntä vaivaa, sanoi vastapäätä istuva rouva ilmeisen tyytyväisenä sanomaansa ajatukseen ja väännellen kieltään.

Nämä sanat ikään kuin vastasivat Annan ajatukseen.

"Vapauttaa itsensä siitä, mikä vaivaa", toisti Anna. Ja vilkaistessaan punaposkiseen mieheen ja hänen laihaan vaimoonsa Anna ymmärsi, että kivulloinen vaimo piti itseään naisena, jota kukaan ei ymmärtänyt, ja että mies petti häntä ja ylläpiti hänessä sitä käsitystä. Anna luuli näkevänsä koko heidän elämänkulkunsa, heidän sielunsa salatuimmatkin sopukat valaistuina pohjaa myöten. Mutta niissä ei ollut mitään mielenkiintoista, ja hän jatkoi mietteitään.

"Niin, minua vaivaa ja ahdistaa niin kovasti ja sitä vartenhan järki on annettu, että voisi vapautua; täytyy siis tehdä niin. On parasta sammuttaa kynttilä, kun ei enää ole mitään katseltavaa, kun kaikki näyttää iljettävältä. Mutta miten? Miksi tuo junailija juoksi riukua pitkin? Miksi nuo nuoret miehet

tuolla toisessa osastossa huutavat niin kovaa, mille ne nauravat? Kaikki on teeskentelyä, valhetta ja petosta, kaikki on paha!..."

Kun juna oli pysähtynyt asemalle, Anna meni toisten matkustajien joukossa ovesta ulos. Väistellen muita kuin pitaalisia hän pysähtyi asemasillalle muistelemaan, miksi hän oli tullut tänne ja mitä aikonut tehdä. Kaikkea, mikä ennen oli näyttänyt niin mahdolliselta, oli kovin vaikea ajatella tässä hälisevässä laumassa, näiden inhottavannäköisten ihmisten keskellä, jotka eivät jättäneet häntä rauhaan. Milloin tuli kantajia tarjoamaan hänelle palveluksiaan, milloin taas nuoret herrat, jotka kävelivät asemasillalla kengänkorkojoaan kopisuttaen ja äänekkäästi jutellen, vilkuilivat häneen, milloin hätäiset vastaantulijat olivat törmätä yhteen mennessään väärältä puolen ohi. Muistaessaan aikoneensa matkustaa kauemmaksi, jollei vastausta ollut tullut, hän pysäytti erään kantajan ja kysyi, eikä asemalla ollut näkynyt kreivi Vronskin kuskia, joka oli lähetetty kirjettä viemään.

— Kreivi Vronskin? Sieltä oli vastikään tässä vaunut vastassa ruhtinatar Sorokinaa ja hänen tytärtään. Millainen mies se kuski on?

Kun Anna puhui kantajan kanssa, Mihailo-kuski tuli hänen luokseen punakkana ja iloisena, kellonperät välkkyen sinisen keikarintakin rinnuksessa, ja antoi hänelle kirjelapun silminnähtävästi ylpeänä siitä, että oli niin hyvin toimittanut hänelle uskotun tehtävän. Anna avasi kirjeen, ja hänen sydämensä sykertyi jo ennen kuin hän oli sitä luenutkaan.

"Olen hyvin pahoillani, etten ehtinyt saada kirjelappuasi kaupungissa. Tulen kotiin kymmenen aikaan", Anna luki huolimattomalla käsialalla kirjoitetut sanat.

"Vai niin! Sitä minä odotinkin!" ajatteli Anna katkerasti hymähtäen.

— Hyvä, saat mennä kotiin, hän sanoi hiljaa kääntyen Mihailoon päin. Hän puhui hiljaa, sillä sydämen nopea tykytys esti häntä hengittämästä. "Ei, minä en anna sinun kiusata itseäni", ajatteli hän eikä tarkoittanut tällä uhkauksellaan Vronskia tai itseään, vaan sitä, joka pakotti hänet kärsimään. Hän lähti astelemaan siltaa pitkin aseman ohi.

Kaksi asemasillalla kävelevää palvelustyttöä kääntyi katsomaan hänen pukuaan ja arvioimaan sitä ääneen: "Oikeita ovat", he sanoivat hänen pitseistään. Nuoret herrat eivät jättäneet häntä rauhaan. Ne menivät taas hänen ohitseensa vilkuillen häntä kasvoihin ja nauroivat keskenään ja huusivat jotain luonnottomalla äänellä. Asemapäällikkö kysyi ohimennessään, matkustaisiko hän eteenpäin. Poika, joka myi kaljaa, tuijotti häneen herkeämättä. "Jumalani, minne minä menen?" Anna ajatteli astuen yhä kauemmas asemasiltaa pitkin. Naiset ja lapset, jotka olivat olleet vastassa silmälasipäistä herraa ja kulkivat nyt äänekkäästi nauraen ja jutellen asemasiltaa pitkin, vaikenivat ja katselivat häntä, kun hän tuli heidän kohdalleen. Hän kiiruhti askeliaan ja meni loitommas heistä asemasillan reunalle. Tavarajuna tuli asemalle. Asemasilta alkoi täristä, ja Annasta tuntui kuin hän olisi taas ollut matkalla.

Yhtäkkiä hän muisti miehen, joka oli jäänyt junan alle sinä päivänä, jolloin hän ensimmäisen kerran tapasi Vronskin, ja ymmärsi mitä oli tehtävä. Nopein, kevein askelin hän laskeutui alas portaita, jotka veivät vesipumpulta kiskoille, ja pysähtyi aivan ohikulkevan junan viereen. Hän katseli vaunujen alustaa, hitaasti vierivän ensimmäisen vaunun vipuja, rautaketjuja ja korkeita rautapyöriä ja koetti silmämitalla määritellä etu- ja takapyörien keskiväliä ja hetkeä, jolloin se osuisi hänen kohdalleen.

"Tuonne!" hän sanoi itselleen katsoen vaunun siimestämää hiilensekaista hiekkaa, joka peitti ratapenkereen ja ratapölkkyt, "tuonne keskikohdalle, ja hän saa rangaistuksen ja minä pääsen kaikista ja itsestäni."

Hän tahtoi heittäytyä ensimmäisen kohdalleen ehtineen vaunun alle; mutta hänen käsivarressaan riippuva punainen käsilaukku pidatti häntä; vaunun keskikohta oli jo ohi, ennen kuin hän oli saanut laukun irti. Täytyi odottaa seuraavaa vaunua. Annan valtasi samantapainen tunne kuin uimaan mennessä juuri ennen veteen heittäytymistä, ja hän teki ristinmerkin. Tuo totunnainen kädenliike herätti hänen sielussaan kokonaisen sarjan lapsuus- ja tyttöajan muistoja, ja pimeys, joka oli peittänyt häneltä kaiken, hälveni yhtäkkiä ja elämä välkkyi hetkisen hänen edessään kaikkine entisine valoisine iloineen. Mutta hän ei hellittänyt katsettaan seuraavan lähenevän vaunun pyöristä. Juuri sinä hetkenä, jolloin pyörien keskiväli tuli hänen kohdalleen, hän heitti pois punaisen laukkunsa, painoi päänsä hartioiden suojaan ja heittäytyi käsiensä varaan vaunun alle langeten kevyesti polvilleen, kuin heti noustakseen jälleen. Samassa hän kauhistui tekoaan. "Missä olen? Mitä minä teen? Miksi?" Hän tahtoi nousta ja vetää päänsä pois, mutta jokin suunnattoman suuri sysäsi häntä armotta päähän ja tarttui selkään. "Herra, anna minulle kaikki anteeksi!" huokasi hän huomaten taistelun mahdottomaksi. Ukonkäänttyrä puuhaili rautoineen sopertaen jotain. Se kynttilä, jonka valossa Anna oli luenut hädän, petosten, surun ja pahuuden täyttämää kirjaa, leimahti kirkkaammin kuin koskaan, valaisi hänelle kaiken, mikä ennen oli ollut pimeyden peitossa, alkoi rätistä, himmeni sitten ja sammui ainiaaksi.

KAHDEKSAS OSA

I

Lähes kaksi kuukautta oli kulunut. Kuuma kesä oli jo puolivälissä, mutta Sergei Ivanovitsh pääsi vasta nyt lähtemään Moskovasta.

Sergei Ivanovitshin elämässä oli tänä aikana sattunut tärkeitä tapauksia. Jo lähes vuosi sitten hän oli saanut valmiiksi kirjansa, kuusivuotisen työn hedelmän, jonka nimenä oli Katsaus valtiojärjestelmän muotoihin ja niiden perusteisiin Euroopassa ja Venäjällä. Muutamia osia siitä samoin kuin koko johdanto oli jo aikaisemmin julkaistu aikakauslehdissä, ja toisia osia Sergei Ivanovitsh oli lukenut tuttavapiirilleen, joten teoksen aatteet eivät olleet lukijoille täysin uusia. Sergei Ivanovitsh oli kuitenkin otaksunut, että hänen kirjansa ilmestyminen tekisi syvän vaikutuksen yleisöön ja saisi aikaan melkoista kuohuntaa tieteellisessä maailmassa.

Huolellisen viimeistelyn jälkeen kirja oli viime vuonna ilmestynyt painosta ja lähetetty kirjakauppoihin.

Sergei Ivanovitsh ei kysellyt keneltäkään kirjastaan eikä tiedustellut edes kirjakaupoista sen menekkiä. Hän vastasi haluttomasti ja teennäisen välinpitämättömästi ystäviensä tiedusteluihin teoksen menestyksestä; mutta siitä huolimatta hän seurasi tarkasti ja jännittyneenä kirjansa yleisöön ja kirjalliseen maailmaan jättämää ensivaikutelmaa.

Mutta oli kulunut viikko, toinen ja kolmas, eikä ollut havaittavissa, että kirja olisi tehnyt yleisöön minkäänlaista vaikutusta. Ainoastaan hänen tutkijaystävänsä kajosivat siihen joskus keskusteluissa, nähtävästi kohteliaisuudesta häntä kohtaan. Mutta hänen tuttavansa, joita tieteellinen kirjallisuus ei yleensä huvittanut, eivät puhuneet siitä mitään. Ja sivistyneistö, jolla etenkin nyt oli aivan muita harrastuksia, oli täysin välinpitämätön Sergei Ivanovitshin teosta kohtaan. Kirjallisuudessakaan ei kokonaiseen kuukauteen mainittu teoksesta sanaakaan.

Sergei Ivanovitsh oli tarkkaan laskenut arvostelun kirjoittamiseen menevän ajan, mutta kului kuukausi ja toinen eikä kuulunut mitään.

Ainoastaan "Severnyi Zuk"-lehden leikillisessä alakerrassa, jossa puhuttiin erään kuuluisan laulajan laskevasta tähdestä, heitettiin Koznyshevillekin muutaman ylenkatseellisen sanan mittainen letkautus, jossa väitettiin hänen kirjansa jo aikoja sitten päätyneen yleiseksi naurunaiheeksi.

Viimeinkin, lähes kolmen kuukauden kuluttua, ilmestyi eräässä vakavassa aikakauslehdessä arvostelu Koznyshevin kirjasta. Sergei Ivanovitsh tunsikin arvostelijan. Hän oli kerran tavannut tämän Golubtsovin luona.

Arvostelija oli hyvin nuori ja sairas mies, sangen näppärä katsausten kirjoittaja, mutta varsin vähän sivistynyt ja arka henkilökohtaisissa suhteissaan.

Huolimatta täydellisestä ylenkatseestaan arvostelijaa kohtaan Sergei Ivanovitsh ryhtyi lukemaan arvostelua täysin kunnioittavaan sävyyn. Se oli kauhea.

Nähtävästi sen kirjoittaja oli ymmärtänyt koko teoksen aivan väärältä kannalta. Mutta hän oli osannut valita lainaamansa otteet niin, että jokainen, joka ei ollut lukenut kirjaa (ja nähtävästi monikaan ei ollut sitä lukenut), sai niistä sen varman vakaumuksen, että koko kirja oli vain kokoelma korkealentoisia sanoja, joita päälle päätteeksi oli usein käytetty vallan sopimattomasti (kuten kysymysmerkit osoittivat), ja että kirjan tekijä oli aivan sivistymätön ihminen. Kaikki se oli sanottu niin terävästi, että Sergei Ivanovitsh olisi itse voinut kadehtia tätä terävyyttä; ja se juuri olikin kauheaa.

Niin tunnollisesti kuin Sergei Ivanovitsh tutkiskelikin arvostelijan johtopäätösten oikeutusta, hän ei hetkeksikään pysähtynyt niihin puutteisiin ja virheisiin, joita arvostelussa ivattiin, vaan syventyi heti muistelemaan sitä tilannetta, jossa oli tutustunut arvostelijaan.

"Loukkasinkohan minä häntä jollain tavoin?" Sergei Ivanovitsh kyseli itseltään.

Hän muisti oikaisseensa kyseistä nuorta herraa keskustelussa korjaamalla erään hänen käyttämänsä sanan, joka osoitti hänen opintojensa puutteellisuuden, ja tämä selitti Sergei Ivanovitshille koko arvostelun tyylin.

Tämän arvostelun jälkeen teoksesta ei kuulunut enää hiiskahdustakaan, ja Sergei Ivanovitsh näki, että hänen kuusivuotinen työnsä, hartaan vaivannäön ja rakkauden tulos, oli vaipunut unholaan jälkeä jättämättä.

Sergei Ivanovitsh oli viisas, sivistynyt, terve ja toimelias mies eikä tiennyt, mihin käyttäisi toimintatarmonsa. Keskustelut vierassaleissa, konferensseissa, kokouksissa, komiteoissa ja muualla, missä saattoi puhua, veivät osan hänen ajastaan; mutta vanhana kaupunkilaisena hän varoi kokonaan antautumasta keskustelunhalunsa valtaan (mitä hänen kokematon veljensä ei Moskovassa käydessään ymmärtänyt tehdä), joten hänelle jäi vielä paljon joutoaikaa ja henkisiä voimia muuhun työhön.

Hänen onnekseen virisi hiljaisena kytenyt slaavilaiskysymys tänä hänelle raskaana ja ikävänä aikana täyteen liekkiin vallaten koko yleisön ja sysäten syrjään muut muodissa olleet kysymykset: kysymyksen vierasuskoisista, amerikkalaisista ystävistä, Samaran läänin nälänhädästä, suuresta näyttelystä ja spiritismistä, ja Sergei Ivanovitsh joka oli ennenkin ollut eräs tämän kysymyksen esinnostajista, antautui nyt kokonaan sen valtaan.

Niissä piireissä, joihin Sergei Ivanovitsh kuului, ei tähän aikaan puhuttu eikä kirjoitettu mistään muusta kuin Serbian sodasta. Kaikki se, mitä joutilas väki tavallisesti tekee aikansa tappamiseksi, tehtiin nyt serbialaisten hyväksi. Tanssiaisat, konsertit, päivälliset, tulitikkulaatikot, naisten puvut, oluet ja ravintolat — kaikki oli todisteena yleisön myötätunnosta slaaveja kohtaan.

Tämän asian johdosta puhuttiin ja kirjoitettiin paljon sellaista, mitä Sergei Ivanovitsh ei yksityiskohdissaan voinut hyväksyä. Hän näki, että slaavilaiskysymys oli niitä muotiviehtymyksiä, jotka vähän väliä vaihtuen tyydyttivät säätyläisten puuhailuntarvetta; hän näki senkin, että monet ajoivat tätä asiaa itsekkäissä ja turhamaisissa tarkoituksissa. Hän myönsi, että sanomalehtiin painettiin paljon joutavaa ja liioiteltua vain jotta niiden ääni kuuluisi yli muiden ja voittaisi siten yleisön huomion. Hän ei myöskään voinut olla huomaamatta, että yleisön innostuksen aallon harjalla keikkuivat ja pitivät eniten ääntä menestykseensä tyytymättömät henkilöt: ylipäälliköt vailla armeijaa, ministerit vailla ministeriötä, sanomalehtimiehet vailla lehteä ja puoluejohtajat vailla johdettavia. Hän näki slaavilaisasiassa yhtä ja toista kevytmielistä ja naurettavaa, mutta hän oli vakuuttunut siitä, että sen ytimenä oli todellinen, yhä kasvava innostus, joka yhdisti kaikki yhteiskuntaluokat ja jota ei voinut olla kannattamatta. Samanuskoisten slaaviveljien ahdistus oli herättänyt yleistä myötätuntoa kärsiviä ja vihaa sortajia kohtaan. Suuren asian puolesta taistelevien serbialaisten ja montenegrolaisten sankaruus oli synnyttänyt koko kansassa halun auttaa heimoveljiä ei ainoastaan sanoilla vaan teoilla.

Erityisen ilahduttava seikka oli Sergei Ivanovitshin mielestä yleisen mielipiteen ilmaus. Yleisö oli lausunut selvästi julki oman kantansa. Kansan sielu oli saanut ilmauksensa, kuten Sergei Ivanovitshilla oli tapana sanoa. Ja mitä enemmän hän työskenteli tämän asian hyväksi, sitä selvemmäksi hänelle kävi sen valtava, käänteentekevä historiallinen merkitys.

Hän omisti kaikki voimansa tuon suuren asian palvelukseen eikä muistanutkaan enää ajatella kirjaansa.

Se vei kaiken hänen aikansa niin tarkkaan, ettei hän ehtinyt vastata kaikkiin hänelle tuleviin kirjeisiin ja pyyntöihin.

Tehtyään työtä koko kevään ja alkukesän hän sai vasta heinäkuussa sen verran vapaata aikaa, että saattoi lähteä veljensä luo maalle.

Hän tahtoi levätä parin viikon ajan ja nauttia katsellessaan kansan kaikkein pyhimässä, maan sydämessä, tuota kansan hengen nousua, josta hän oli kaikkien pääkaupunkilaisten tavoin täysin vakuuttunut. Katavasov, joka oli jo kauan sitten luvannut tulla maalle Leviniä tervehtimään, lähti hänen mukaansa.

II

Sergei Ivanovitsh ja Katavasov olivat tuskin ehtineet ajaa Kurskin asemalle[101], jossa tänään oli erityisen vilkas liikenne, nousta vaunuista ja etsiä silmiinsä matkatavaroiden kanssa perässä ajaneen

lakeijansa, kun vapaaehtoisia ajoi neljällä ajurilla aseman eteen. Joukko hienostonaisia otti heidät vastaan kukkakimpuin ja seurasi heitä sisälle asemarakennukseen suuren kansanjoukon saattamana.

Odotussalin ovella yksi vastaanottajanaanaisista kääntyi Sergei Ivanovitshin puoleen.

— Oletteko tekin saattamassa? hän kysyi ranskaksi.

— Ei, ruhtinatar, olen itse lähdössä. Menen vähän lepäämään veljeni luo. Oletteko te aina saattamassa, kun vapaaehtoisia lähtee? sanoi Sergei Ivanovitsh tuskin huomattavasti hymyillen.

— Eihän sitä muuta voi! vastasi ruhtinatar. — Eikö meiltä olekin lähetetty jo kahdeksansataa? Malvinski ei uskonut.

— Yhdeksättä sataa. Jos ottaa lukuun nekin, jotka ovat lähteneet toista tietä, heitä on jo yli tuhat, sanoi Sergei Ivanovitsh.

— No sitähan minä juuri sanoin! innostui ruhtinatar. — Ja eikö olekin uhrattu jo lähes miljoona ruplaa?

— Enemmän, ruhtinatar.

— Millainen on tämän päivän uutissähkösanoma? Ovatko turkkilaiset taas saaneet selkäänsä?

— Näkyvät saaneen, vastasi Sergei Ivanovitsh. He puhuivat sähkösanomasta, joka vahvasti todeksi aiemmin levineen huhun turkkilaisten tappioista ja paosta ja seuraavana päivänä odotettavissa olevasta ratkaisevasta taistelusta.

— Ai niin, tiedätkö, eräs hyvin viehättävä nuori mies on pyytännyt päästä mukaan. Minä en ymmärrä, miksi häntä ei ole tahdottu ottaa. Kuulkaa, olisitteko te niin hyvä ja kirjoittaisitte pari sanaa hänen puolestaan. Minä tunnen hänet, kreivitär Lidia Ivanovna on hänet lähettänyt.

Saatuuan ruhtinattarelta tarkempia tietoja vapaaehtoiseksi pyrkivästä nuorukaisesta Sergei Ivanovitsh meni ensimmäisen luokan vaunuun, kirjoitti kirjelapun asianomaisille ja vei sen ruhtinattarelle.

— Tiedätkö, että tunnettu kreivi Vronski matkustaa tässä junassa, sanoi ruhtinatar, kasvot voitonriemuisessa ja merkitsevässä hymyssä, kun Sergei Ivanovitsh oli taas löytänyt hänet ja antanut hänelle kirjoittamansa kirjelapun.

— Minä kuulin, että hän lähtisi, mutta en tiennyt milloin. Tässäkö junassa?

— Minä näin hänet. Hän on tuolla. Vain äiti on saattamassa häntä. Tämä on kaiketi parasta, mitä Vronski voi tehdä.

— Aivan niin.

Heidän siinä puhellessaan kansanjoukko tunkeutui heidän ohitseeseen ravintolahuoneeseen. Sen mukana seurattuaan he kuulivat kovan äänen ja näkivät ruokapöydän ääressä malja kädessä seisovan herran, joka piti puhetta vapaaehtoisille. "Uhraamaan voimanne uskomme, ihmiskunnan ja veljijemme edestä" herra puhui korottaen yhä ääntään. "Äiti Moskova siunaa teitä suureen työhönne. Eläköön!" päätti hän äänekkäästi ja itku kurkussa.

Kaikki huusivat "eläköön!", ja uusi joukko syöksyi saliin ja oli vähällä kaataa ruhtinattaren.

— Kas, ruhtinatar! Mitä kuuluu? sanoi yhtäkkiä paikalle ilmestynyt Stepan Arkadjevitsh kasvot säteilevässä hymyssä. — Eikö hän puhunutkin kauniisti ja lämpimästi? Bravo! Kas, tekin, Sergei Ivanovitsh! Ettekö tekin sanoisi puolestanne jotain, ymmärrättehän, rohkaisuksi. Tehän osaatte niin hyvin, lisäsi hän kunnioittavasti ja varovasti hymyillen ja tarttuen hellävaroen hänen käsikoukkuunsa.

— Ei, minä lähden heti.

— Minne?

— Maalle, veljeni luo, vastasi Sergei Ivanovitsh.

— No, siellähän te tapaatte minun vaimoni. Minä kirjoitin juuri hänelle, mutta te ehditte aiemmin perille. Olkaa hyvä ja sanokaa hänelle, että tapasitte minut ja että all right. Hän kyllä ymmärtää. Niin, ja kertokaa hänelle, että minut on nimitetty siihen yhdistettyyn komiteaan... Hän kyllä ymmärtää mihin. Ne ovat niitä les petites misères de la vie humaine[102], hän sanoi ruhtinattarelle ikään kuin anteeksi

pyytään. — Ajatelkaas, että ruhtinatar Mjakhaja, ei Liza, vaan Bibich, lähettää kuin lähettääkin tuhat kivääriä ja kaksitoista sairaanhoitajatar. Olenko minä jo kertonut teille siitä?

— Kyllä minä olen kuullut, vastasi Sergei Ivanovitsh vastahakoisesti.

— Vahinko, että te matkustatte pois, sanoi Stepan Arkadjevitsh. — Huomenna me järjestämme päivälliset kahdelle sotaanlähtijälle: pietarilaiselle Dimer-Bartnjanskille ja Grisha Veslovskille, tunnettehan? Veslovski on äskettäin mennyt naimisiin. Siinä vasta poika! Vai mitä, ruhtinatar?

Ruhtinatar katsahti Koznysheviin vastaamatta mitään. Mutta Stepan Arkadjevitshia ei vähääkään ujoittanut se seikka, että Sergei Ivanovitsh ja ruhtinatar näyttivät tahtovan päästä hänen seurastaan. Hän hymyili ja katseli milloin ruhtinattaren hatun sulkaa, milloin ohikulkijoita, ikään kuin muistellen jotain. Nähdessään naisen, jolla oli rahankeräyslipas, hän kutsui tämän luokseen ja pani siihen viiden ruplan setelin.

— En voi tyynesti katsella noita lippaita niin kauan kuin minulla on rahaa, hän sanoi. — Mitäs arvelette tämänpäiväisestä sähkösanomasta? Kunnon poikia ne montenegrolaiset!

— Mitä te sanotte! hän huudahti, kun ruhtinatar ilmoitti Vronskin matkustavan tässä junassa. Hetkiseksi hänen kasvonsa synkistyivät ja niistä kuvastui suru, mutta kun hän vähän ajan päästä keveästi notkui jaloin ja poskipartaansa silitellen astui huoneeseen, jossa Vronski oli, ei hän enää ollenkaan muistanut epätoivoista itkuaan sisarensa ruumiin ääressä; hän näki Vronskissa vain sankarin ja vanhan ystävän.

— Niin paljon puutteita kuin hänessä onkin, ei häntä silti voi tuomita, sanoi ruhtinatar Sergei Ivanovitshille, kun Oblonski oli lähtenyt heidän luotaan. — Aito venäläinen, slaavilainen luonne! Minä vain pelkään, että hänen näkemisensä tuottaa Vronskille mielipahaa. Oli miten oli, mutta minua liikuttaa sen miehen kohtalo. Puhutelkaa häntä matkalla, sanoi ruhtinatar.

— Kenties, jos saan tilaisuuden.

— Minä en ole koskaan pitänyt hänestä. Mutta tämä sovittaa paljon. Oletteko kuullut, että hän vie koko eskadroonan omalla kustannuksellaan?

— Niin ovat kertoneet.

Kuului kellon soitto. Kaikki kiiruhtivat ovea kohti.

— Tuolla hän tulee! sanoi ruhtinatar viitaten Vronskiin, joka pitkä päällystakki yllään ja leveälierinen musta hattu päässä käveli käsikoukkuä äitinsä kanssa. Oblonski kulki hänen rinnallaan jutellen vilkkaasti jostain.

Vronski katsoi eteensä kulmat kurtussa, ikään kuin ei olisi kuullut Stepan Arkadjevitshin puhetta.

Luultavasti Oblonskin huomautuksen johdosta hän käänsi hiukan päätään sinne päin, missä ruhtinatar ja Sergei Ivanovitsh seisoivat, ja kohotti vaiti hattuaan. Hänen vanhentuneet ja kärsimyksistä kertovat kasvonsa näyttivät kivettyneiltä.

Tultuaan vaununsa luo hän antoi äitinsä mennä edeltä ja katosi vaunuosastoonsa.

Asemasillalla kajahti keisarihymni ja moninkertaiset hurraa- ja eläköönhuudot. Muuan vapaaehtoisista, pitkä ja hyvin nuori mies, jolla oli sisäänpainunut rinta, kumarteli erityisen näkyvästi ja heilutteli huopahattuaan ja kukkavihkoaan pänsä yllä. Hänen takaansa kurkotteli ja kumarteli kaksi upseeria ja vanhempi parrakas mies, jolla oli päässään rasvainen lippalakki.

III

Sanottuaan hyvästit ruhtinattarelle Sergei Ivanovitsh nousi seuraansa liittyneen Katavasovin kanssa täyteen sullottuun vaunuun, ja juna lähti.

Tsaritsynin asemalla oli laulukuoro junaa vastassa. Taaskin vapaaehtoiset kurkottelivat ja kumartelivat, mutta Sergei Ivanovitsh ei kiinnittänyt heihin huomiota; hän oli ollut siksi paljon tekemisissä vapaaehtoisten kanssa ja tunsikin hyvin näiden perustyyppin, ettei se enää kiinnostanut

hüntä. Sen sijaan Katavasov, joka ahkerana tiedemiehenä oli pysynyt syrjässä näistä asioista, oli hyvin utelias kuulemaan jotain vapaaehtoisista ja kyseli yhtä ja toista Sergei Ivanovitshilta.

Sergei Ivanovitsh neuvoi häntä menemään hetkeksi toiseen luokkaan juttelemaan heidän kanssaan. Seuraavalla asemalla Katavasov teki hänen neuvonsa mukaan.

Hän meni toiseen luokkaan ja teki tuttavuutta vapaaehtoisten kanssa. He istuivat vaunun nurkassa äänekkäästi jutellen ja näyttivät tietävän, että matkustajien huomio suuntautui heihin. Kaikkein kovaäänisin oli pitkä, matalarintainen nuorukainen. Hän oli nähtävästi juovuksissa ja kertoi jostain oppilaitoksessaan sattuneesta tapauksesta. Häntä vastapäätä istui keski-ikäinen upseeri yllään kaartilaispuvun itävaltalainen sotilasihokas. Hän kuunteli hymyillen kertojaa ja koetti hillitä tätä. Kolmas, tykistöupseeri, istui matka-arkullaan heidän vieressään. Neljäs nukkui. Ryhdyttyään keskustelemaan nuorukaisen kanssa Katavasov sai tietää, että hän oli rikas moskovalainen kauppiaanpoika, joka jo kahdenkymmenen vuoden iässä oli ehtinyt tuhata koko suuren omaisuutensa. Hän näytti heikolta ja hemmotellulta eikä sen vuoksi miellyttänyt Katavasovia; hän oli nähtävästi vakuuttunut sankariryönsä suuruudesta ja ryypiskelyn innostamana kerskaili siitä mitä vastenmielisimmällä tavalla.

Toinen, eron saanut upseeri, teki myös epämiellyttävän vaikutuksen Katavasoviin. Se mies oli kokeillut ties mitä. Hän oli ollut rautatievirkailijana, isännöitsijänä ja tehtailijana ja puhui kaikesta käyttäen aivan tarpeettomasti ja väärin tieteellisiä nimityksiä.

Toisin kuin edelliset, miehistä kolmas, tykistöläinen, miellytti Katavasovia kovasti. Hän oli vaatimaton ja hiljainen mies, joka nähtävästi uhkui kunnioitusta entisen kaartinupseerin arvoa ja nuoren kauppiaan sankarillista uhrautuvaisuutta kohtaan eikä puhunut mitään omasta itsestään. Kun Katavasov kysyi häneltä, mikä oli saanut hänet lähtemään Serbiaan, hän vastasi vaatimattomasti:

— No kun muutkin menevät. Täytyyhän niitä serbialaisiakin auttaa. Sääliksi käy.

— Varsinkin teitä tykistöläisiä kuuluu siellä olevan vähän, sanoi Katavasov.

— Minäkään en ole ollut kauan tykistössä; ehkä määräävätkin jalka- tai ratsuväkeen.

— Kuinka niin, kun juuri tykistöläisistä on suurin puute? sanoi Katavasov päätellen tykistöläisen iästä, että hänellä täytyi olla jo huomattava virka-arvo.

— Minä en ole ollut paljon tykistössä, erosin jo junkkerina, hän sanoi ja alkoi selittää, miksi ei ollut suorittanut tutkintoa.

Katavasovin saama yleisvaikutelma oli epäedullinen, ja kun vapaaehtoiset olivat menneet asemalle juomaan, Katavasov päätti tutkia, minkä vaikutelman muut matkustajat olivat vapaaehtoisista saaneet. Vaunussa oli muuan vanha sotilastakkinen matkustaja, joka oli koko ajan kuunnellut Katavasovin ja vapaaehtoisen keskustelua. Jäätyään hänen kanssaan kahden Katavasov kääntyi hänen puoleensa.

— Kuinka monenlaisissa asemissa kaikki nuo sotaanlähtijät ovatkaan olleet, sanoi Katavasov epämääräisesti haluten ilmaista oman kantansa ja ottaa selvän ukon kannasta.

Ukko oli sotilas, joka oli ottanut osaa kahteen sotaretkeen. Hän tiesi mitä sotilaanaolo merkitsee, ja noiden herrojen näästä ja puheista ja siitä uljuudesta, jota he osoittivat pullon kallistamisessa, hän päätti, että he olivat huonoja sotilaita. Hän oli sitä paitsi kotoisin maaseutukaupungista ja hänen olisi tehnyt mieli kertoa, että heidän kaupungistaan oli lähtenyt vapaaehtoiseksi muuan juopoksi ja varkaaksi tunnettu entinen sotamies, jota kukaan ei enää tahtonut ottaa työhön. Mutta tietäen kokemuksesta, kuinka vaarallista nykyisen mielialan vallitessa oli mennä sanomaan mitään moittivaa vapaaehtoisista, hänkin koetti vakoilla Katavasovia.

— No siellä kyllä tarvitaan väkeä. Sanotaan, että serbiupseereista ei ole mihinkään.

— Niin, ja nämähän ovat niin hurjia, hän sanoi silmät naurussa. He alkoivat jutella viimeisestä sotautisesta, ja kumpikin salasi toiseltaan olevansa ymmällä siitä, ketä vastaan seuraavan päivän taistelu käytäisiin, koska viimeisen tiedonannon mukaan turkkilaiset oli täydellisesti tuhottu kaikissa asemissaan. Näin he erosivat paljastamatta toisilleen omaa kantaansa.

Palattuaan omaan vaunuunsa Katavasov kertoi tahtomattaan vilpistellen Sergei Ivanovitshille huomionsa vapaaehtoisista, jotka hänen kuvauksensa nojalla olivat oivallisia, kunnon poikia.

Suurella kaupunkiasemalla vapaaehtoisia tervehdittiin taas lauluin ja huudoin, taaskin yleisön seassa kierteli miehiä ja naisia rahakeräyslippaineen, ja läänin pääkaupungin hienostonaiset toivat

kukkaviihkoja vapaaehtoisille ja kulkivat heidän jäljessään ravintolan puolelle; mutta tämä kaikki oli jo paljon vähäisempää ja mitättömämpää kuin Moskovassa.

IV

Junan seistessä läänin pääkaupungin asemalla Sergei Ivanovitsh käveli edestakaisin asemasillalla menemättä ollenkaan ravintolaan.

Kulkiessaan ensimmäisen kerran Vronskin osaston ohi hän huomasi ikkunan olevan verhon peitossa. Mutta astellessaan toisen kerran ohi hän näki vanhan kreivittären ikkunan luona. Tämä kutsui Koznyshevin luokseen.

— Saatan poikaani Kurskiin saakka, sanoi kreivitär.

— Niin olen kuullut, Sergei Ivanovitsh sanoi pysähtyen ikkunan luo ja kurkistaen sisään. — Kovin kaunis teko pojaltanne! hän lisäsi huomattessaan, ettei Vronski ollut vaununosastossa.

— Niin, mitäpä muutakaan hän onnettomuuden jälkeen enää voisi tehdä.

— Miten kauhea tapaus! sanoi Sergei Ivanovitsh.

— Voi, mitä kaikkea olen saanut kokea! Tulkaa sisään... Voi, mitä minä olen saanut kokea, toisti hän, kun Sergei Ivanovitsh oli tullut sisään ja istuutunut hänen viereensä sohvalle. — Sitä ei voi kuvitella! Kuuteen viikkoon hän ei puhunut mitään kenenkään kanssa, ja söi vain silloin, kun minä rukoilin häntä syömään. Eikä häntä voinut hetkeksikään jättää yksin. Me piilotimme kaiken, millä hän olisi voinut tappaa itsensä; me asuimme kyllä alakerrassa, mutta mistään ei voinut olla varma. Te kai tiedätte, että poikani jo kerran ennenkin yritti ampua itsensä tuon saman naisen tähden, sanoi vanha rouva, ja kurtisti kulmiaan muistaessaan tuon tapauksen. — Niin, hän lopetti elämänsä niin kuin sellaisen naisen kuuluikin se lopettaa. Hänen piti saada kuollakin alhaisesti, inhottavasti.

— Me emme kelpaa tässä tuomareiksi, kreivitär, sanoi Sergei Ivanovitsh huoaten, — mutta minä ymmärrän, miten raskasta se on ollut teille.

— Oi, älkää puhukokaan! Minä asuin maatilallani ja poikani oli käymässä luonani. Tuotiin eräs kirjelappu. Hän kirjoitti vastauksen ja lähetti sen. Me emme tienneet, että se nainen oli siellä asemalla. Minä olin juuri ehtinyt mennä makuukamariini, kun minun Maryni kertoi minulle, että eräs ylhäisönainen oli heittäytynyt junan alle asemalla. Oli aivan kuin salama olisi iskenyt minuun. Minä käsitin heti, että se oli hän. Minä kielsin heti kertomasta pojalleni. Mutta muut olivat jo puhuneet. Hänen kuskinsa oli ollut siellä ja nähnyt kaiken. Kun minä juoksin hänen huoneeseensa, hän oli aivan kuin järjiltään — oli kammottavaa katsoa häntä. Sanomatta sanaakaan hän ajoi sinne. En tiedä mitä kaikkea siellä sitten tapahtui, mutta hänet tuotiin kotiin aivan kuin kuolleena. Minä en olisi tuntenut häntä. Prostration complète[103], sanoi lääkäri. Sitten alkoi miltei raivohulluus. Oi, ei puhuta siitä enää! sanoi kreivitär heilauttaen kättään kuin karkottaakseen sen kaiken mielestään. — Kauheaa aikaa! Ei, sanokaa mitä hyvänsä, hän oli huono nainen. Kaikenlaisia hurjia ja mielettömiä intohimoja niitä onkin! Teki kaiken pelkästä erikoisuudentavoittelusta. Siinä hän sen erikoisuutensa nyt osoitti! Tuhosi itsensä ja kaksi hyvää ihmistä — oman miehensä ja minun poikaraukkani!

— Tiedättekö mitään hänen miehestään, kreivitär? kysyi Sergei Ivanovitsh.

— Hän otti tytön luokseen. Aljosha oli alkuaikoina suostuvainen kaikkeen. Mutta nyt häntä vaivaa kauheasti, että hän antoi tyttärensä vieraan ihmisen huostaan. Hän ei voi kuitenkaan ottaa sanaansa takaisin. Karenin kävi hautajaisissa. Mutta me järjestimme niin, ettei hänen ja Aljoshan tarvinnut tavata toisiaan. Hänen, Kareninin, oli sentään helpompi kestää isku. Hänhän pääsi siten kahleistaan. Mutta minun poikaraukkani oli antautunut kokonaan sille naiselle, jättänyt hänen takiaan kaikkensa — virkauransa, seuraelämän ja minut, eikä tuo nainen sittenkään säälinyt häntä, vaan tahallaan tuhosi hänet kokonaan. Ei, sanokaa mitä tahdotte, jo sellainen kuolemakin todistaa, että hän oli alhainen, uskontoa vailla oleva nainen. Suokoon Jumala minulle anteeksi, mutta minä vihaan hänen muistoansakin, kun näen poikani tuhoutuvan.

— Kuinka poikanne voi nykyään?

— Jumalan onni tämä Serbian sota. Minä olen liian vanha sitä ymmärtämään, mutta hänelle se tuli

kuin Jumalan lähettämänä. Minua hänen äitinään se kyllä pelottaa, ja sanotaanpa sitäkin, että ce n'est pas très hien vu à Petersburg[104]. Mutta mitäpä minä voin tehdä! Hänen ystävänsä Jashvin, joka oli pelannut kaiken omaisuutensa, lähti Serbiaan. Matkalla hän poikkesi Aljoshan luona ja sai hänetkin lähtemään sinne. Se kiinnostaa häntä nyt edes jonkin verran. Koettakaa tekin puhua hänen kanssaan ja virkistää häntä, olkaa niin hyvä. Hän on niin suruissaan. Kaiken lisäksi hänen hampaitaan on alkanut särkeä. Hän olisi varmaan hyvillään, jos saisi tavata teitä. Olkaa hyvä ja puhukaa hänen kanssaan; hän kävelee junan toisella puolella olevalla sillalla.

Sergei Ivanovitsh sanoi, että hänestäkin olisi hyvin hauska tavata Vronski, ja meni junan toiselle puolen.

V

Vronski käveli edestakaisin asemasillalle kasattujen viljasäkkien pitkässä iltavarjossa. Hattu silmillä ja kädet pitkän päällystakin taskuissa hän asteli kuin peto häkissänsä, kääntyen aina nopeasti ympäri kaksikymmentä askelta kävelyään. Sergei Ivanovitshin mielestä Vronski ei ollut huomaavinaan hänen lähestymistään, mutta se ei vaivannut häntä, sillä hänellä ei ollut mitään henkilökohtaisia asioita selvitettävänä Vronskin kanssa.

Tällä hetkellä Vronski oli Sergei Ivanovitshin silmissä suuren tehtävän tärkeä suorittaja, ja Koznyshev katsoi velvollisuudekseen kannustaa häntä ja osoittaa hänelle hyväksymisensä. Hän astui Vronskin luo.

Vronski pysähtyi ja katsoi häneen tarkkaavaisesti. Tunnistaessaan tulijan Sergei Ivanovitshiksi hän astui pari askelta tätä vastaan ja puristi lujasti tämän kättä.

— Ehkä ette olisi tahtonut tavata minua, sanoi Sergei Ivanovitsh; — mutta enkö voisi mitenkään olla teille avuksi?

— Tuskinpa minun on ketään niin vähän ikävä tavata kuin teitä, sanoi Vronski. — Suokaa anteeksi, mutta minun elämässäni ei ole mitään hyvää.

— Minä ymmärrän sen ja tahdoin vain tarjota teille apuani, sanoi Sergei Ivanovitsh katsellen Vronskin kärsiviä kasvoja. — Ettekö tarvitse kirjettä Risticille tai Milanille?

— Ei, ei! sanoi Vronski ymmärtäen vaivoin, mistä oli kysymys. — Jos haluatte, niin kävellään vähän. Vaunussa on tukahduttavaa. Niin, kirjettäkö? Ei, kiitos vain. Kuolemiseen ei tarvita suosituskirjeitä. Turkkilaisille kenties... voisi suositella, hän lisäsi hymyillen. Silmien ilme pysyi vihaisen kärsivänä.

— Niin, mutta teidän olisi kai helpompi selvittää siellä asianne, jos asianomaiset saisivat tietoa teistä. Aivan niin kuin tahdotte. Vapaaehtoisia vastaan on jo tehty niin paljon kaikenlaisia hyökkäyksiä, että teidänlaisenne mies kohottaa heidän asemaansa yleisön silmissä.

— Minunlaiseni mies, vastasi Vronski, — on siitä hyvä, ettei elämä ole hänelle minkään arvoinen. Fyysistä tarmoa minulla taas on riittävästi raivatakseni itselleni tien rintaman läpi tai kaatuakseni, siitä olen varma. Olen hyvilläni, että on olemassa jotain, minkä vuoksi voin antaa elämäni, joka ei minua enää viehätä. Kelpaahan edes jollekin, ja hän väräytti kärsimättömästi leukapieltään hellittämättömän hammaskivun takia. Kipu muutti väkisinkin hänen ilmeensä toisenlaiseksi kuin miltä hän olisi tahtonut näyttää.

— Siellä te virkoatte uuteen elämään, saattepa nähdä, sanoi Sergei Ivanovitsh tuntien itsensä liikuttuneeksi. — Omien veljien vapauttaminen ikeen alta on sekä elämän että kuoleman arvoinen päämäärä. Luoja suokoon teille ulkonaista menestystä ja sisäistä rauhaa, lisäsi hän ja ojensi kätensä.

Vronski puristi sitä lujasti.

— Aseeksi minä voin vielä kelvata johonkin. Mutta ihmisenä olen pelkkä raunio, lausui hän painokkaasti.

Hampaan jäytävä kolotus toi hänen suuhunsa liikaa sylkeä ja esti häntä puhumasta. Hän vaikenä ja katsoi kiskoja pitkin vitkaan liukuvan hiilivaunun pyöriä.

Ja yhtäkkiä kokonaan toinen vaiva, piinallinen sisäinen tukala olo sai hänet hetkeksi unohtamaan hammaskipunsa. Hiilivaunun ja kiskojen näky ja keskustelu tuttavien kanssa, jota hän ei ollut tavannut onnettomuuden jälkeen, toi Vronskille yhtäkkiä mieleen hänet, tai oikeammin sen, mitä hänestä oli ollut jäljellä silloin kun Vronski oli kuin järjetön syöksynyt rautatieaseman kasarmiin: pöydällä vieraiden keskellä häpeämättä viruvan, vielä elämäntäyteisen verisen ruumiin, takakenossa olevan, ehyenä säilyneen pään raskaine palmikkoineen ja ohimoille kihartuvine hiuksineen. Ihanille kasvoille oli jäänyt outo ilme: se oli puoliavoimien punaisten huulien liepeillä säählittävä ja auki jääneissä silmissä kammottava. Kasvot näyttivät toistavan ääneen ne kamalat sanat tulevasta katumuksesta, jotka hän kerran heidän riidellessään oli Vronskille sanonut.

Vronski koetti muistella Annaa sellaisena kuin hän oli ollut heidän tavatessaan toisensa ensimmäisen kerran niin ikään rautatieasemalla, — salaperäisenä, ihanana, rakastavana, onnea etsivänä ja antavana eikä katkeran kostonhaluisena, jollaisena Vronski muisti hänet viimeisiltä ajoilta. Vronski koetti muistella heidän yhdessäolonsa parhaimpia hetkiä; mutta ne olivat nyt iäksi pilalla. Hänen mieleensä palasi vain voitostaan ilkkuva nainen, joka oli täyttänyt uhkauksensa ja painanut hyödyttömän, ikuisesti jäytävän katumuksen hänen sieluunsa. Hän ei enää tuntenut hammassärkyä, ja hänen kasvonsa värähtelivät tukahdetusta itkusta.

Asteltuaan pari kertaa vaiti jauhosäkkien ohi ja saatuaan taas tunteensa hallintaan hän kääntyi tyynenä Sergei Ivanovitshin puoleen:

— Ettekö ole saanut sähkösanomaa eilisen jälkeen? Niin, ovat voittaneet kolmannen kerran, mutta huomiseksi odotetaan ratkaisevaa taistelua.

Keskusteltuaan vielä Milanin julistamisesta kuninkaaksi ja niistä tärkeistä seurauksista, joita sillä saattaisi olla, he erosivat toisen soiton jälkeen ja menivät kumpikin omaan vaunuunsa.

VI

Koska Sergei Ivanovitsh ei ollut voinut tietää milloin pääsisi lähtemään, hän ei ollut lähettänyt veljelleen sähkösanomaa tulostaan eikä tilannut hevosia vastaan. Levin ei ollut kotosalla, kun Katavasov ja Sergei Ivanovitsh kello 12:n aikaan päivällä saapuivat kartanon kuistin eteen pienissä vuokratuissa, pölyisinä kuin murjaanit. Kitty, joka istui kuistilla isänsä ja sisarensa kanssa, tunsikin lankonsa ja juoksi alas häntä vastaan.

— Kuinka te saatoitte olla ilmoittamatta tulostanne, Kitty sanoi ojentuen kätensä Sergei Ivanovitshille ja kurottaen otsansa hänen suudeltavakseen.

— Me pääsimme mainiosti näinkin eikä tarvinnut häiritä teitä, Sergei Ivanovitsh vastasi. — Minä olen niin pölyinen, että pelottaa koskea. En tiennyt milloin pääsisin, oli niin paljon työtä. Teillä on kaikki ennallaan, hän lisäsi hymyillen, — te nautitte yhä hiljaista onneanne täällä rauhan satamassa. Tässä on nyt ystävämme Fjodor Vasiljevitsh hänkin tuli viimein.

— Mutta minä en ole murjaani; peseydyttyäni olen kyllä ihmisen näköinen, sanoi Katavasov leikkisästi antaen kättä ja hymyillen hampaat tummien kasvojen keskeltä erikoisesti välkkyen.

— Kostja tulee hyvin iloiseksi. Hän meni ulkokartanoon. Hänen pitäisi pian tulla.

— Harjoittaa yhä maataloutta. Rauhan satamapa tosiaankin, sanoi Katavasov. — Kaupungissa ei tiedetä mistään muusta kuin Serbian sodasta. Kuinkas minun ystäväni siihen suhtautuu? Varmaan jotenkin eri tavalla kuin muut ihmiset?

— No ei, ihan tavallisesti. Niin kuin toisetkin, vastasi Kitty ja katsahti hieman hämillään Sergei Ivanovitshiin. Minä lähetän heti hakemaan häntä. Isä on nyt meillä. Hän tuli äskettäin ulkomailta.

Lähdettyään hakemaan Leviniä ja toimitettuaan pölyn peittämät vieraat peseytymään, toisen kirjastohuoneeseen, toisen entiseen Dollyn huoneeseen, ja käskettyään valmistaa vieraille aamiaista Kitty juoksi kuistikolle käyttäen hyväkseen täyttä liikkumisvapauttaan, jota oli ollut vailla raskautensa aikana.

— Sergei Ivanovitsh ja professori Katavasov tulivat, hän sanoi.

— Vai niin, ja vielä näin kuumana aikana! sanoi ruhtinas.

— Ei, isä, hän on hyvin herttainen ja Kostjakin pitää hänestä kovasti, sanoi Kitty anovasti hymyillen, sillä hän oli huomannut ivallisen ilmeen isänsä kasvoilla.

— Enhän minä mitään sanokaan.

— Mene sinä, sisko hyvä, heidän luokseen, Kitty pyysi sisartaan, — ja pidä heille seuraa. He ovat tavanneet Stivan asemalla, hän oli lähettänyt terveisiä. Minä käyn sillä aikaa pikku Mitjan luona. Lapsirukka ei ole saanut ruokaa sitten aamun. Hän on nyt varmaan herännyt ja huutaa kovasti. — Tuntien maidon herunnan rinnassaan Kitty meni nopeasti lastenkamariin.

Hän oli tosiaankin arvannut oikein. Hänen siteensä lapseen oli vielä niin läheinen, että hän tiesi oman maitonsa herunnasta lapsen kaipaavan ruokaa.

Jo ennen tuloaan lastenkamarin lähelle hän tiesi lapsen huutavan. Niin todella olikin. Kuullessaan hänen äänensä Kitty kiiruhti askeliaan. Mitä enemmän hän kiiruhti, sitä enemmän poika huusi. Ääni oli raikas ja terve, mutta nälkäinen ja kärsimätön.

— Joko se on kauankin huutanut? Kitty kysyi hätäisesti istuutuen tuolille ja valmistautuen imettämään. — No, antakaa nyt hänet tänne, pian. Kyllä te olette hidas, hän sanoi lapsenhoitajalle. — Pankaa myssy sitten myöhemmin.

Poika huusi ahnaasti, täyttä kurkkua.

— Odottakaahan nyt vähän, sanoi Agafja Mihailovna, joka oli melkein aina lastenkamarissa. — Täytyy ensin laittaa kuntoon. Ai ai! hän viihdytteli lasta äidistä välittämättä.

Hoitaja vei lapsen äidille. Agafja Mihailovna seurasi häntä hellyydestä leppein kasvoin.

— Tuntee se, tuntee. Niin totta kuin minä olen tässä, se tunnisti minut, Katerina Aleksandrovna! huusi Agafja Mihailovna kilpaa lapsen kanssa.

Mutta Kitty ei kuunnellut hänen sanojaan. Hänen kärsimättömyytensä kasvoi samassa suhteessa kuin lapsenkin.

Hätäilyn vuoksi asia ei pitkään aikaan ottanut luonnistua kseen. Poika hamusi eri paikkaa kuin olisi pitänyt ja oli kiukuissaan.

Vihdoinkin, epätoivoisen, tikahduttavan huudon ja tyhjän nieleskelyn jälkeen toimitus onnistui. Äiti ja lapsi tunsivat rauhoittuvansa, ja kumpikin hiljeni.

— Lapsirukkahan on aivan hiessä, Kitty kuiskasi tunnustellen lasta. — Mistä te päättelette, että se tunnistaa? lisäsi hän seuraten lapsensa silmiä, jotka hänestä näyttivät katselevan veitikkamaisesti otsalle valuneen myssyn alta. Lapsen pienet posket pullistuivat ja painuivat sisään tasaiseen tahtiin, ja sen punakkakämmeninen pikku käsi pyöri ilmassa.

— Ei voi olla totta! Jos hän tunnistaisi, niin minut kai hänen ensimmäisenä pitäisi tunnistaa, vastasi Kitty hymyillen Agafja Mihailovnan väitteeseen.

Hän hymyili, sillä sydämessään hän tiesi, että lapsi kyllä tunnisti Agafja Mihailovnan, kuten se tunsikin, tiesi ja ymmärsi paljon muutakin, paljon sellaistaakin, jota kukaan muu ei tiennyt ja jota hän, äiti itse, oli oppinut tietämään ja ymmärtämään juuri lapseltaan. Agafja Mihailovna, lastenhoitaja, isoisä ja jopa isäkin pitivät Mitjaa elävänä olentona, joka vaati pelkkää aineellista huolenpitoa; mutta äiti oli jo kauan sitten havainnut hänet henkiseksi olennoksi, jonka kanssa hänellä oli jo kokonainen sarja henkisyteen perustuvia suhteita.

— No, kunhan herää, niin saatte itse nähdä, jos Jumala suo. Kun minä teen tällä lailla, niin se kullannuru alkaa säteillä kuin mikäkin päivänpaiste, kertoi Agafja Mihailovna.

— No hyvä, hyvä, sittenhän näemme, Kitty kuiskasi. — Torkkuu jo. Menkää nyt hiljaa pois.

VII

Agafja Mihailovna poistui varpaisillaan huoneesta; lapsenhoitaja veti alas rullaverhon, ajoi kärpäset

pois kehdon musliinikaihhtimen alta, päästi ulos ikkunaruujuja hakanneen paarman ja istuutui sitten äidin ja lapsen luo leyhyttelemään kuihtunutta koivunoksa.

— Helle on, helle! Kunpa antaisi Jumala sateen tulla, sanoi hän.

— Niin, niin, sh-sh-sh... Kitty vastasi vain keinutellen hiljaa vartalooan ja puristaen hellästi pientä pulleaa kättä, joka oli ranteesta kuin näkymättömän rihman kiristämä ja jota Mitja hiljaa heilutteli, milloin avaten, milloin sulkien silmänsä. Tuo käsi ei antanut rauhaa Kittyille: hänen olisi tehnyt mieli suudella sitä, mutta hän pelkäsi herättävänsä lapsen. Viimein käsi lakkasi liikkumasta ja silmät painuivat umpeen. Vain silloin tällöin lapsi kohotti imiessään pitkät silmäripsensä ja katsahti äitiinsä kostein, puolihämärässä tummilta näyttävien silmin. Hoitaja lakkasi leyhyttelemästä ja torkkui. Yläkerrasta kuului vanhan ruhtinaan äänen jyminä ja Katavasovin nauru.

"Ovatpa päässeet keskusteluun ilman minuakin", ajatteli Kitty, "mutta ihme, ettei Kostjaa kuulu. On kai taaskin poikennut mehiläistarhaan. Vaikka onkin vähän surullista, että hän on siellä niin paljon, olen siitä kuitenkin hyvilläni. Se kiinnostaa häntä. Nyt hän on tullut paljon iloisemmaksi ja tyyneemmäksi kuin keväällä. Silloin hän olikin niin synkkä ja rauhaton, että minua oikein pelotti. Kuinka hassu hän on!" mietti hän hymyillen.

Kitty tiesi mikä hänen miestänsä oli vaivannut. Hänen oma epäuskonsa. Vaikkakin Kittyn, jos häneltä olisi sitä kysytty, olisi täytynyt myöntää, että hänen miehensä joutuisi tulevassa elämässä kadotukseen epäuskonsa tähden, ei tuo epäusko tehnyt Kittyä kovinkaan onnettomaksi; hän, joka uskoi, ettei epäuskoinen voinut pelastua, ja rakasti miehensä sielua enemmän kuin mitään koko maailmassa, voi ajatella hymyillen tämän epäuskoa ja pitää tätä hassuna.

"Mitä varten hän sitten vuosikaudet lukee kaiken maailman filosofeja?" mietti Kitty. "Totta kai hän ymmärtää mitä niissä on. Jos niissä on valhetta, niin mitä niitä lukee? Hänhän itse sanoo tahtovansa uskoa. Miksi hän ei sitten usko? Kaiketi siksi, että ajattelee liiaksi. Ja sen hän tekee seuran puutteessa. Kun hän on aina vain yksin. Eihän hän meidän kanssamme voi kaikesta puhua. Luulisi hänen ilostuvan vieraistaan. Hän juttelee varmaan mielellään Katavasovin kanssa", mietti Kitty ja siirtyi samassa ajattelemaan sitä, olisiko mukavampi antaa Katavasovin nukkua samassa huoneessa Sergei Ivanovitshin kanssa vaiko erikseen. Silloin hänen mieleensä johtui äkkiä ajatus, joka sai hänet vavahtamaan ja häiritsi Mitjaakin, joka sen vuoksi katsahti ankarasti äitiinsä. "Pyykkäri ei ole vielä tuonut liinavaatteita, ja kaikki vieraslakanat ovat likaiset. Kunpa Agafja Mihailovna ei panisi Sergei Ivanovitshille toisten käyttämiä lakanoita." Pelkkä ajatuskin sai Kittyn punastumaan.

"No, minä hoidan sen", päätti hän; ja palatessaan entisiin mietteisiinsä hän muisti jonkin tärkeän ajatuksen jääneen kesken ja alkoi muistella, mitä se oli. "Niin, Kostjan epäusko", muisti hän ja hänen suunsa vetäytyi hymyyn.

"Niin, olkoon hän vain sellainen kuin on. Eipähän ainakaan näyttele uskonnollisuutta niin kuin rouva Stahl ja niin kuin minäkin olin vähällä ruveta tekemään silloin ulkomailla ollessani."

Hänen mieleensä palasi taas elävänä ja voimakkaana Levinin hyvyys, joka äskettäin oli taas tullut selvästi ilmi. Pari viikkoa sitten Dolly oli saanut Stepan Arkadjevitshilta katuvaisten kirjeen, jossa tämä rukoili vaimoaan pelastamaan hänen kunniansa ja myymään oman maatilansa hänen velkojensa maksuksi. Dolly oli ollut epätoivoissaan, vihannut, halveksinut ja surkutellut miestänsä, päättänyt ottaa avioeron ja olla myöntymättä hänen pyyntöönsä, mutta oli lopulta kuitenkin suostunut myymään osansa perintötilasta. Väkisinkin heltymyksestä hymyillen Kitty muisteli, kuinka Levin oli ujosti ja kömpelösti sekaantunut asiaan ja kuinka hän keksittyään ainoan keinon, jolla saattoi loukkaamatta auttaa Dollyä, oli ehdottanut, että Kitty antaisi sisarelleen oman osansa perintötilasta, mikä ei aikaisemmin ollut johtunut Kittyn mieleen.

"Voiko sellainen ihminen olla jumalaton? Jolla on niin hellä ja hienotunteinen sydän, ettei tahtoisikaan loukata lastakaan! Kaikki muille, ei mitään itselleen. Sergei Ivanovitshkin pitää Kostjaa luonnollisena työnjohtajana tilalla. Samoin hänen sisarensa. Nyt on Dolly lapsineen hänen holhottavanaan. Ja kuinka paljon hänen luonaan käy joka päivä talonpoikia, ikään kuin hän olisi velvollinen palvelemaan heitä."

"Niin, tule vain sellaiseksi kuin isäsi, tule vain sellaiseksi", sanoi Kitty antaen Mitjan hoitajalle ja koskettaen huulillaan lapsen poskea.

Siitä hetkestä asti, jolloin Levin nähdessään rakkaan veljensä kuolevan, oli ensimmäisen kerran tarkastellut elämän ja kuoleman kysymyksiä niiden "vakaumusten" läpi, jotka kahdennestakymmenestä ikävuodesta alkaen olivat vähitellen, hänen itsensä sitä huomaamatta, tunkeneet tieltään hänen lapsuuden ja nuoruuden aikaiset uskomuksensa, hän oli kauhistunut kuolemaa ja vielä enemmän elämää, jota ei valaissut pieninkään tieto siitä, mistä, minkä tähden, mitä varten ja mitä se oli. Organismi, sen hajoaminen, aineen häviämättömyys, voiman säilymisen laki ja kehitys olivat sanoja, jotka olivat tulleet hänen entisen uskonsa sijalle. Nämä sanat ja niihin liittyvät käsitteet olivat erittäin sopivia järjen tarkoituksiin; mutta elämälle ne eivät antaneet mitään, ja Levin tunsu joutuneensa samankaltaiseen asemaan kuin ihminen, joka on vaihtanut turkkinsa ohueen musliinipukuun ja joka ensimmäisen kerran pakkaseen jouduttuaan vakuuttuu järkeilyn sijasta koko olemuksellaan siitä, että on yhtä huonossa asemassa kuin alaston ja on auttamatta kohtaava tuskallisen kuoleman.

Siitä hetkestä saakka Levin oli tuntenut tietämättömyytensä vuoksi alituista pelkoa, vaikka ei ollutkaan tehnyt itselleen siitä tiliä ja vaikka olikin jatkanut elämäänsä entiseen tapaan.

Lisäksi hän aavisti hämärästi, ettei se, mitä hän nimitti vakaumukseksi, ollut pelkkää tietämättömyyttä, vaan että tuon vakaumuksen pohjana oli sellainen ajattelutapa, joka teki mahdottomaksi sellaisen tiedon, mitä hän kaipasi.

Alkuaikoina avioelämä uusine iloineen ja velvollisuuksineen oli kokonaan tukahduttanut tämäntapaiset ajatukset; mutta viime aikoina, lapsen syntymän jälkeen, kun Levinin oli pitänyt toimeettomana asua Moskovassa, hänen mieleensä oli yhä useammin ja itsepintaisemmin noussut ratkaisua vaativa kysymys.

"Jollen minä hyväksy niitä vastauksia, joita kristinusko antaa elämäni kysymyksiin, niin millaiset vastaukset hyväksyn?" kuului kysymys hänen rauhattomaksi käyneessä sielussaan. Eikä hän kyennyt koko vakaumusvarastostaan löytämään siihen minkäänlaista vastausta.

Hän oli samassa asemassa kuin ihminen, joka hakee ruokaa itselleen leikkikalu- ja asekaupoista.

Tahtomattaan ja tiedostamattaan hän etsi nyt jokaisesta kirjasta, jokaisesta keskustelusta ja jokaisesta ihmisestä suhdetta noihin kysymyksiin ja niiden ratkaisua.

Siinä häntä oudostutti ja häiritsi eniten se seikka, etteivät useimmat hänen sääty- ja ikätoverinsa, jotka olivat hänen laillaan vaihtaneet entiset uskonkappaleensa uuteen vakaumukseen, nähneet siinä mitään ongelmaa, vaan olivat täysin tyyniä ja tyytyväisiä elämäänsä. Niinpä häntä vaivasivat tärkeimmän kysymyksen ohella muutkin kysymykset. Olivatko nuo ihmiset vilpittömiä? Eivätkö he teeskennelleet? Vai käsittivätkö he kenties jotenkin toisin, selvemmin kuin hän, ne vastaukset, joita tiede antoi noihin kysymyksiin? Hän tutki tarkasti näiden ihmisten mielipiteitä ja teoksia, joissa näitä vastauksia esitettiin.

Eräs huomio, jonka hän oli tehnyt sen jälkeen, kun nuo kysymykset olivat ruvenneet kiinnostamaan häntä, oli se, että hän oli erehtynyt olettaessaan nuoruuden aikaisten ylioppilasmuistojen perusteella, että uskonto oli jo aikansa elänyt ja ettei sitä enää ollut olemassakaan. Kaikki hyvin elämäänsä elävät ja hänelle läheiset ihmiset uskoivat. Vanha ruhtinas Lvov, joka oli niin miellyttänyt häntä, samoin Sergei Ivanovitsh ja naiset uskoivat kaikki; hänen oma vaimonsa uskoi niin kuin hänkin oli uskonut varhaisessa lapsuudessaan, ja Venäjän kansasta uskoi yhdeksänkymmentä yhdeksän sadasta, koko se kansa, jonka elämä herätti hänessä suurinta kunnioitusta.

Toiseksi hän huomasi monia kirjoja luettuana, että ihmiset, joilla oli sama vakaumus kuin hänelläkin, tyytyivät tähän vakaumukseensa sellaisenaan, mitään selittämättä, ja hylkäsivät kokonaan ne kysymykset, joihin hän haki vastausta hengen hädässä, ja koettivat ratkaista kokonaan muita, hänelle toisarvoisia kysymyksiä eliöiden kehityksestä, sielun mekaanisesta selityksestä ja niin edelleen.

Lisäksi hänelle oli vaimon synnyttäessä sattunut omituinen tapaus. Hän, uskonkieltäjä, oli rukoillut ja rukouksen hetkenä uskonut. Mutta se hetki oli mennyt, eikä hän voinut antaa silloiselle mielialalleen mitään sijaa elämässään.

Hän ei voinut tunnustaa, että oli silloin tiennyt totuuden ja oli nykyään väärässä; sillä heti kun hän rupesi sitä tyyneesti ajattelemaan, kaikki hajosi pirstaleiksi; hän ei myöskään voinut katsoa silloin erehtyneensä, sillä piti arvossa silloista sieluntilaansa, ja sen selittäminen heikkouden seuraukseksi olisi ollut noiden pyhien hetkien tahraamista. Hän oli kiusallisessa ristiriidassa itsensä kanssa ja pinnisti kaikki sielunvoimansa päästäkseen siitä.

IX

Nämä ajatukset kiertelivät hänen päässään ja vaivasivat häntä milloin lievemmin, milloin kovemmin, mutta eivät jättäneet häntä milloinkaan kokonaan rauhaan. Hän luki ja ajatteli, ja mitä enemmän hän luki ja ajatteli, sitä kauemmas hän tunsu joutuvansa päämäärästään.

Vakuututtuaan siitä, ettei löydä vastausta materialisteilta, hän oli viime aikoina Moskovassa ja maalla ruvennut lukemaan uudelleen Platonia, Spinozaa, Kantia, Schellingiä, Hegeliä ja Schopenhaueria, filosofeja, jotka eivät selittäneet elämää materialistisesti.

Hänen lukiessaan tai itse keksiessään todisteita toisia, varsinkin materialistisia oppeja vastaan, näiden filosofien ajatukset tuntuivat hänestä hedelmällisiltä; mutta aina kun hän oli lukenut tai itse keksinyt ratkaisun, toistui sama juttu. Seuratessaan pitkiä määritelmiä sellaisista asioista kuin henki, tahto, vapaus, substanssi ja antautuessaan tahallaan filosofien tai oman itsensä virittämään sanaansa hän luuli jo päässeensä ymmärtämisen jäljille. Mutta ei tarvinnut muuta kuin unohtaa tuo teennäinen ja mutkikas ajatuksenkulku ja suoraan elämästä palata siihen, mikä tiettyä johtolankaa seuraten oli tuntunut miellyttävän ajatusta, niin yhtäkkiä koko tuo teennäinen rakennus alkoi luhistua kuin korttitorni ja kävi selväksi, että rakennus olikin tehty noista taidokkaasti ryhmitellyistä sanoista, kokonaan riippumatta mistään elämässä järkeä tärkeämmistä asioista.

Lukiessaan Schopenhaueria hän oli kokeillut asettaa tahto-sanana tilalle sanan rakkaus, ja pari kolme päivää, niin kauan kuin hän ei ottanut välimatkaa tähän uuteen filosofiaansa, se oli tyydyttänyt häntä; mutta elämän keskeltä tarkasteltuna tämä rakennus sortui kuten muutkin ja osoittautui ohueksi musliinipuvuksi, joka ei suojannut kylmältä.

Sergei Ivanovitsh oli neuvonut häntä lukemaan Homjakovin jumaluusopillisia teoksia, ja Levin oli lukenut Homjakovin teosten toisen nidoksen. Huolimatta teoksen poleemisesta, hienostuneesta ja terävästä sävystä hän oli saanut vahvan vaikutelman tämän kirkkoa koskevasta opista. Häntä hämmästytti alkuun se Homjakovin teoksen ajatus, että jumalallisten totuuksien käsittäminen on mahdollinen ainoastaan rakkauteen perustuvalla ihmisten yhteydelle, kirkolle, mutta ei yksityiselle ihmiselle. Hän ilahtui Homjakovin ajatuksista siitä, kuinka paljon helpompi oli nykyään uskoa elävään kirkkoon, joka luo kaikki ihmisten uskonkappaleet, jonka johtajana on Jumala ja joka siksi on pyhä ja erehtymätön, ja saada siltä uskonsa Jumalaan, luomiseen, syntiinlankeemukseen ja lunastukseen, kuin aloittaa Jumalasta, kaukaisesta, salaperäisestä Jumalasta, luomisesta, jne. Mutta luettuaan sitten katolisen kirjailijan ja ortodoksisen kirjailijan kirkkohistorian ja havaittuaan molempien olemukseltaan erehtymättömien kirkkojen hylkäävän ja kieltävän toinen toisensa Levin oli kylmennyt Homjakovinkin ajatuksille, ja hänen oppinsa kirkosta oli suistunut sirpaleiksi samoin kuin filosofisetkin rakennelmat.

Koko kevään hän oli ollut rauhaton ja elänyt kauheita hetkiä.

"Ilman tietoa siitä, mitä minä olen ja mitä varten olen olemassa, ei voi elää. Sitä minä en voi tietää, siis en voi elääkään", Levin ajatteli itsekseen.

"Äärettömässä ajassa, aineen ja avaruuden äärettömyydessä syntyy pieni organismikupla, ja se kupla väreilee hetken ja särkyä, ja se kupla olen minä."

Se oli kiusallinen kanta, mutta se oli siihen suuntaan työskennelleen ihmisajatuksen vuosisataisten ponnistusten viimeinen, ainoa tulos.

Se oli viimeisin uskonnäkemyks, jonka varaan rakentuivat kaikki, miltei kaikkien inhimillisen ajattelun eri alojen pohdinnat. Se oli voimassa oleva vakaumus, ja kaikista selityksistä Levin oli tahtomattaankin omaksunut tämän, joka sittenkin tuntui muita selvemmältä.

Mutta sehän oli valhetta, jonkin pahan voiman armotonta ivaa, — pahan, ilkeän voiman, jonka valtaan ei saanut alistua.

Täytyi vapautua sen kahleista. Ja vapautuminen oli jokaisen vallassa. Täytyi lopettaa tuo riippuvuus pahasta. Ainoa keino siihen oli kuolema.

Ja Levin, tuo onnellinen perheenisä ja terve mies, oli useita kertoja niin lähellä itsemurhaa, että piilotti nuoranpätkän, jottei hirttäytyisi, ja pelkäsi liikkua ase mukanaan, jottei ampuisi itseään.

Mutta Levin ei ampunut eikä hirttänyt itseään, vaan eli yhä edelleen.

X

Kun Levin ajatteli, mitä hän oikeastaan oli ja mitä varten eli, hän ei löytänyt vastausta ja oli epätoivoissaan; mutta aina kun hän lakkasi kyselemästä sitä itseltään, hän ikään kuin tiesi, mitä hän oli ja mitä varten eli, sillä hän toimi ja eli varmasti ja selkeästi; hänen elämänsä oli viime aikoina ollut jopa entistä varmempaa ja selkeämpää.

Palattuun kesäkuun alussa maalle hän ryhtyi jälleen tavallisiin toimiinsa. Maatalous, suhteet talonpoikiin ja naapureihin, kotitalous, sisaren ja velipuolen asiat, jotka olivat hänen hoidettavanaan, suhde vaimoon ja sukulaisiin, huolet lapsesta sekä mehiläishoito, josta hän tänä keväänä oli innostunut, nielivät kaiken hänen aikansa.

Hän ei enää koettanutkaan perustella toimiaan millään yleisillä mielipiteillä, kuten oli tehnyt ennen, päinvastoin. Koska hän oli pettynyt yleishyödyllisten yritystensä huonoon menestykseen ja oli lisäksi siinä määrin omien ajatustensa ja joka taholta päälle kaatuvan työmäärän rasittama, hän oli jättänyt kokonaan yleishyödyllisten toimien pohdinnan ja tehnyt työtään vain siksi, että koki sen velvollisuudekseen eikä voinut toimia toisin.

Kun hän aiemmin (miltei lapsuusvuosista täyteen miehuusikään saakka) oli koettanut tehdä jotain sellaista, mikä tuottaisi hyvää kaikille, ihmiskunnalle, Venäjälle ja koko maalaisväestölle, hän oli huomannut, että sitä oli miellyttävää ajatella; mutta itse toiminta oli aina ollut hatarasti perusteltua. Hänellä ei ollut ollut täyttä varmuutta ajamansa asian tarpeellisuudesta, ja alkuun niin suurisuuntaiselta näyttäneet toimintakin oli kaiken aikaa supistunut kutistuakseen olemattomiin. Sitä vastoin nyt, kun hän naimisiinmenonsa jälkeen oli yhä enemmän ruvennut elämään itseään varten, hän ei enää tuntenut mitään iloa omaa toimintaansa ajatellessaan, mutta tiesi työnsä välttämättömäksi, näki sen sujuvan paljon paremmin kuin ennen ja laajenevan koko ajan entisestään.

Väkisinkin hän painautui kuin aura yhä syvemmälle maahan eikä voinut irtautua vääristämättä vakoa.

Hänen perheensä täytyi epäilemättä saada elää niin kuin isät ja esi-isät olivat eläneet, samoissa sivistys- ja kasvatusoloissa. Se oli yhtä tärkeää kuin saada ruokaa nälän tullessa; ja sitä varten oli välttämätöntä käyttää Pokrovskojen talouskoneistoa niin, että olisi tuloja. Yhtä välttämätöntä kuin velan maksaminen oli kotitalon pitäminen siinä kunnossa, että poika periessään sen voisi kiittää isäänsä siitä, kuten Levin kiitteli isoisäänsä kaikesta, mitä tämä oli rakentanut ja istuttanut. Sitä varten täytyi itse toimia isäntänä, hoitaa karjaa ja lannoittaa peltoja, istuttaa metsiä ja olla antamatta maata vuokralle.

Eihän hän voinut olla hoitamatta Sergei Ivanovitshin, ulkomailla asuvan sisaren ja neuvoa hakevien talonpoikien asioita, niin kuin ei voi hylätä lasta, jota jo pitää sylissään. Täytyi pitää huolta kesävieraaksi kutsutun kälyn ja tämän lasten mukavuudesta ja omasta vaimosta ja lapsesta, eikä voinut olla viettämättä edes pientä osaa päivästä heidän parissaan.

Kaikki tämä ja sen lisäksi vielä metsästysretket ja mehiläishoito täyttivät Levinin koko elämän, jossa hän itse ei nähnyt mitään tarkoitusta sitä ajatellessaan.

Mutta sen lisäksi, että Levin tiesi selvästi mitä hänen tuli tehdä, hän tiesi myös kuinka hänen tuli kaikki tehdä ja mikä työ oli tärkeämpää kuin toinen.

Hän tiesi, että työväkeä piti koettaa saada niin huokealla kuin mahdollista; mutta täytyi välttää työväen kahlehtimista etukäteen annetulla nälkähäpällä, niin edullista kuin se olisi ollutkin. Rehun puutteen aikana voi kyllä myydä talonpojille olkia, vaikka olikin sääli ottaa siitä maksua; mutta majatalo ja kapakka piti hävittää, vaikka ne tuottivatkin tuloja. Metsänhakkuusta täytyi vaatia mitä ankarinta rangaistusta; mutta vieraan karjan tulosta tilan heinämaille ei voinut rangaista: elukoita ei voinut olla luovuttamatta takaisin omistajilleen, vaikka vartijat olivatkin siitä pahoillaan ja vaikka rangaistuksen pelko siten hävisikin.

Pjotrille, joka maksoi koronkiskurille kymmenen prosenttia kuussa, täytyi antaa rahaa lainaksi, että hän pääsisi vapaaksi; mutta maksukyvyttömiä talonpoikien päivätyöveroja ei voinut jättää sikseen tai lykätä tuonnemmaksi. Ei voinut myöskään jättää sikseen sitä seikkaa, ettei työnjohtaja ollut korjannut heinää pieneltä syrjäniityltä, jossa kyllä olisi ollut korjattavaa; mutta se kahdeksankymmenen desjatiinan ala, johon oli istutettu nuorta metsää, sai kyllä jäädä niittämättä. Ei voinut myöskään antaa anteeksi rengille, joka oli kiireisimpänä työaikana lähtenyt kotiinsa, kun hänen isänsä oli kuollut, ja — niin sääli kuin olikin — hänen palkkaansa täytyi vähentää laiminlyötyjen kalliitten kesäkuukausien ajalta; mutta talon entisiä palvelijoita ei voinut jättää ilman kuukausimuonaa, vaikkei heistä enää ollutkaan mitään apua.

Levin tiesi myös, että kotiin palatessaan hänen oli ensin mentävä vaimonsa luo, joka oli sairaana, ja

että talonpojat, jotka olivat odottaneet häntä kolme tuntia, saattoivat vielä odottaa hiukan, ja hän tiesi myös, että talonpoikien tullessaan mehiläistarhaan hänen puheilleen täytyi jättää mehiläisten hoitaminen, joka oli hänen suurimpia huvejaan, apumiehen tehtäväksi ja mennä juttelemaan talonpoikien kanssa.

Hän ei tiennyt, tekikö hän oikein vai väärin, ja hän koetti olla ajattelematta sitä ja puhumatta siitä.

Mietiskely saattoi hänet vain epäilyksen valtaan ja esti näkemästä, mitä piti ja mitä ei pitänyt tehdä. Kun hän ei ajatellut, vaan eli, hän tunsu herkeämättä sielussaan erehtymättömän tuomarin läsnäolon, joka ratkaisi kumpi kahdesta mahdollisesta menettelytavasta oli parempi ja kumpi huonompi, ja hän vaistosi heti, jos oli tehnyt jotain toisin kuin olisi pitänyt.

Niin hän eli, tietämättä mitä hän oikeastaan oli ja mitä varten maailmassa eli, kärsien tuosta tietämättömyydestään siinä määrin, että pelkäsi tekevänsä itsemurhan, ja raivasi samalla päättäväisesti omaa erityistä elämäntietään.

XI

Päivä, jolloin Sergei Ivanovitsh tuli Pokrovskojeen, oli Levinin vaikeimpia.

Oli kiireisin työaika, jolloin kansa osoittaa työssään poikkeuksellisen uhrautuvaa ponnistelua, jollaista ei näe missään muissa elämänoloissa, ja joka arvioitaisiin suureksi, jos ne ihmiset, joissa nuo ominaisuudet ilmenevät, itse korostaisivat niiden arvoa, ja jollei se toistuisi joka vuosi ja jolleivät tuon ponnistelun seuraukset olisi niin yksinkertaisia.

Niittää, sitoa ja kuljettaa pois rukiit ja kaurat, niittää keskenjääneet niityt, kerrata kesannot, puida siemenet ja tehdä syyskylvöt, — kaikki tuo näyttää kovin yksinkertaiselta ja tavalliselta; mutta että se kaikki tulisi tehdyksi, täytyy kaikkien maalaisten, nuorten ja vanhojen, tehdä noiden kolmen neljän viikon ajan lakkaamatta kolme kertaa enemmän työtä kuin tavallisesti, ravintonaan kalja, sipuli ja musta leipä, yökaudet puiden ja lyhteitä kuljettaen, uhraamatta unelle enempää kuin pari kolme tuntia vuorokaudessa. Näin tapahtuu joka vuosi kautta koko Venäjänmaan.

Levin, joka oli elänyt suurimman osan ikäänsä maalla läheisissä tekemisissä kansan kanssa, tunsu aina tuona kiireisenä työaikana kansan yhteisen innostuksen tarttuvan häneenkin.

Tänä aamuna hän oli käynyt aloittamassa rukiinkylvön ja valvomassa aumojen tekoa kaurapellolla, juonut sitten vasta heränneiden vaimonsa ja kälönsä seurassa aamukahvit ja lähtenyt jalkaisin ulkokartanolle, jossa aikoi tänään käyttää uutta puimakonetta siemenviljan puintiin.

Koko päivän Levin oli, niin puhutellessaan työnjohtajaa ja talonpoikia kuin puhellessaan kotona vaimonsa, appensa, Dollyn ja tämän lasten kanssa, ajatellut vain yhtä ja samaa asiaa, joka vaivasi häntä taloushuolten keskelläkin, ja etsinyt kaikesta valaistusta kysymykseen: "Mitä minä olen? Ja missä olen? Ja miksi olen täällä?"

Levin seiso vastakatetussa, vilpoisessa riihessä, jonka pähkinäpensaista punotut ristikkoseinät karisemattomine lehtineen ja olkikatton kuoritut haapaiset riu'ut tuoksuivat vielä tuoreuttaan, ja katseli milloin korkeassa oviaukossa väreilevää kuivaa ja karvasta riihipölyä, milloin helteisen auringon valaisemaa puimatannerta ja vastikään tuotuja tuoreita olkikupoja, milloin valkorintaisia pääskyjä, jotka viserrellen lentelivät katoksen alla ja pysähtelivät siipiään räpyttäen oviaukon kohdalla, milloin taas pimeässä, pölyisessä riihessä kihisevää työväkeä, ja hänen päässään kierteli omituisia ajatuksia:

"Miksi kaikkea tätä tehdään?" ajatteli hän. "Miksi minä seison tässä ja pakotan heidät tekemään työtä? Miksi he kaikki hääräilevät ja koettavat näyttää minulle uutteruuttaan? Miksi tuo Matrjona-muori noin pinnistelee? Häntähän minä lääkitsin, kun palava hirsi putosi hänen päälleen tulipalossa", ajatteli Levin katsellen laihaa eukkoa, joka viljaa haravoidessaan asteli epätasaisella tantereella paljaita, mustaksi päivettyneitä jalkojaan jännittäen. "Silloin hän parani, mutta jos ei tänään tai huomenna niin ehkä kymmenen vuoden päästä hänet lasketaan hautaan, hänestä ei jää mitään jäljelle kuten ei tuostakaan punaliiniaisesta keikistelijästä, joka noin ketterästi ja sievästi kerää tähkiä akanoiden seasta. Hänetkin peitetään hautaan, ja tuo kirjava ruuna kuopataan jo piankin", hän ajatteli katsellen raskaasti astelevaa ja avartunein sieraimin huohottavaa hevosta, joka työnsi taaksepäin kaltevia lavakärriä. "Samoin kuopataan tuo Fjodorkin, jonka kähärä parta on nyt täynnä akanoita ja jonka paita on repeytynyt olkapäästä. Mutta hän vain päästelee lyhteitä, komentelee ja ärjyy naisille ja korjailee

rivakoin liikkein vauhtipyörän hihnaa... Eikä ainoastaan heitä, vaan myös minut peitetään multa, eikä mitään jää jäljelle. Mitä varten?"

Hän ajatteli sitä ja katseli samalla kelloaan laskeakseen, kuinka paljon puitiin tunnissa. Hän tahtoi tietää sen voidakseen määrätä päivän työt sen mukaan.

"Pian on kulunut tunti ja menossa on vasta kolmas kuhilas", ajatteli Levin, meni lyhteensyöttäjän luo ja huutaen niin kovasti, että se kuului koneen jyskeen yli, pyysi tätä harventamaan tahtiaan.

— Syötät liian paljon kerralla, Fjodor! Näetkö, se tukkeutuu ja siksi menee hitaasti. Pane tasaisemmin!

Kasvot mustina hieken tarttuneesta pölystä Fjodor huusi jotain vastaukseksi, mutta teki yhä eri tavalla kuin Levin olisi tahtonut.

Levin meni koneen luo ja ryhtyi itse syöttämään lyhteitä.

Tehtyään työtä talonpoikien päivällisaikaan saakka hän lähti riihestä Fjodorin kera ja pysähtyi juttelemaan tämän kanssa puimatantereelle tehdyn, siemenviljaksi tarkoitetun, säännöllisen muotoisen keltaisen ruisauman viereen.

Tämä talonpoika oli siitä syrjäkylästä, missä Levin oli aiemmin luovuttanut maansa talonpoikien viljeltäväksi yhtiöperusteilla. Nyt se oli vuokrattuna eräälle talolliselle.

Levin johtui keskustelemaan Fjodorin kanssa tuosta maasta ja kysyi häneltä, eikö Platon, samasta kylästä oleva varakas ja hyvä talonpoika, aikonut ottaa sitä ensi vuodeksi.

— Kallis vuokra, mistäpä Platon sen maksaa, Konstantin Dmitritsh, vastasi talonpoika karistellen tähtiä hikiseltä poveltaan.

— Maksaahan Kirillovkin!

— Mitjuha (niin nimitti ukko ylenkatseellisesti talollista) on toista maata, Konstantin Dmitritsh! Se mies kiristää rahat pois eikä sääli tätä talonpoikia. Mutta Fokanytsh-setä (niin hän nimitti Platon-ukkoa) ei rupea nylkemään toista. Milloin jättää velaksi, milloin heittää koko saatavat sikseen. Pitää ihmisenä köyhempäänsäkin.

— Mitä varten hän jättää saataviaan perimättä?

— No se on niin, että ihmisiäkin on niin monenlaisia. Toinen, niin kuin se Mitjuhakin, elää vain omat tarpeet mielessään ja ahtaa vatsansa täyteen, mutta Fokanyts — se on rehti ukko. Se elää sieluaan varten. Pitää Jumalan mielessään.

— Mitenkä niin... Jumalan mielessään? Sieluaan varten? sanoi Levin melkein huudahtaen.

— Mitenkähkö? Totuudessa, Jumalan mielen mukaan. Niitä on monenlaisia ihmisiä. Niinhän te itsekkin; ettehän tekään toiselle vääryyttä tee...

— Niin, niin, hyvästi nyt! sanoi Levin kiihtymyksestä hengästyneenä, kääntyi ottamaan keppinsä ja lähti nopein askelin kotia kohti. Talonpojan lausumat sanat, että Fokanyts eli sieluaan varten, totuudessa ja Jumalan mielen mukaan, olivat herättäneet hänessä joukon ajatuksia, jotka olivat ikään kuin murtautuneet lukkojen takaa vapauteen ja lähtivät nyt samaan päämäärään pyrkien kiertämään hänen päässään, hänet valollaan häikäisten.

XII

Levin asteli pitkin askelin maantietä ja kuulosteli enemmänkin uutta mielentilaansa, jollaista ei ollut koskaan ennen kokenut, kuin ajatuksiaan, joita ei osannut vielä selvittää.

Talonpojan lausumat sanat olivat vaikuttaneet hänen sielussaan kuin sähkökipinä, yhtäkkiä kirkastaen ja kooten yhteen kokonaisen lauman hajanaisia, voimattomia, erillään olleita ajatuksia, jotka eivät koskaan olleet lakanneet askartelemasta hänen mielessään. Nämä ajatukset olivat liikkuneet hänen mielessään silloinkin, kun hän oli puhunut maan vuokraamisesta.

Hän tunsu sielussaan jotain uutta ja tunnusteli sitä nauttien, tietämättä vielä mitä se oli.

"Elää Jumalaa eikä omia tarpeitaan varten. Mitä ihmeen Jumalaa? Voiko sanoa mitään järjettömämpää kuin mitä Fjodor sanoi? Hän sanoi, ettei pidä elää omia tarpeitaan varten, toisin sanoen, ei sitä varten, mitä me käsitämme ja mihin meitä vetää, mitä me haluaisimme, vaan pitää elää jotain käsittämätöntä varten, Jumalaa varten, jota kukaan ei voi käsittää eikä määrittellä. Ja kuinkas oli? Enkö minä sittenkin ymmärtänyt noita Fjodorin järjettömiä sanoja? Ja epäilinkö minä niiden totuutta, pidinkö niitä tyhminä, epäselvinä tai harhaanjohtavina?"

"Ei, minä ymmärsin ja aivan samalla tavalla kuin hänkin, täysin selvästi, selvemmin kuin mitään koko elämässäni, enkä ole koskaan eläessäni epäillyt enkä voi epäillä sitä. Enkä minä yksin, vaan kaikki, koko maailma ymmärtää täydellisesti vain tämän ainoan asian, ei epäile sitä ja on siitä aina yhtä mieltä."

"Fjodor sanoi, että Kirillov, tilallinen, elää vatsaansa varten. Se on käsitettävää ja järjellistä. Emmehän me järjelliset olennot voi muuten elää kuin vatsaamme varten. Yhtäkkiä tuo samainen Fjodor sanoo, että on paha elää vatsaansa varten, että pitää elää totuutta ja Jumalaa varten, ja minä ymmärrän sen heti ensimmäisestä viittauksesta! Niin minä kuin miljoonat vuosisatoja sitten eläneet ja nykyään elävät ihmiset, henkisesti köyhät talonpojat ja asiaa ajatelleet ja siitä kirjoittaneet viisaat, jotka puhuvat samaa omalla epäselvällä kielellään, me olemme kaikki yhtä mieltä siitä, mitä varten on eletävä ja mikä on hyvää. Kaikilla ihmisillä on kuten minullakin vain yksi ainoa luja, epäilemätön ja selvä tieto; eikä sitä tietoa voi järjellä selittää: se on järjen ulkopuolella eikä sillä ole mitään syytä eikä sillä myöskään voi olla mitään seurauksia."

"Jos hyvällä on syynsä, se ei enää ole hyvää; jos sillä on seurauksensa, palkkansa, ei se myöskään enää ole hyvää. Hyvä on siis syiden ja seurausten ketjun ulkopuolella."

"Ja senhän minä tiedän, ja me kaikki tiedämme sen. Voiko olla mitään suurempaa ihmettä kuin se?"

"Ja minä kun etsin ihmeitä ja pahoittelin, etten nähnyt ihmettä, joka olisi saanut minut vakuuttuneeksi! Mutta tässä on se ainoa mahdollinen, aina olemassa oleva, minua joka puolelta ympäröivä ihme, enkä minä ole sitä huomannut."

"Mikä ihme voi olla tätä suurempi?"

"Olenko tosiaan löytänyt kaiken ratkaisun, ovatko kärsimykseni nyt lopussa?" Levin ajatteli astellen pitkin pölyistä tietä huomaamatta kuumuutta tai väsymystä ja tuntien vain kärsimystensä päättyneen. Tämä tunne oli niin riemukas, ettei hän tahtonut voida uskoa siihen. Hän huohotti kiihtymyksestä, poikkesi tieltä metsään jaksamatta kävellä kauemmas ja istuutui haapojen varjoon niittämättömälle nurmelle. Hän otti hatun hikisestä päästään ja paneutui pitkälle kyynärpäitensä varaan vehmaaseen metsäheinikkoon.

"Niin, täytyy tulla järkiinsä ja miettiä asiaa", hän ajatteli tuijottaen edessään olevaa lakoontumatonta heinää ja seuraten vihreää koppakuoriaista, joka kiipesi saran vartta pitkin, mutta pysähtyi nousussaan vuohenputken lehden estämänä. "Mitä minä olen löytänyt?" kysyi hän itseltään kääntäen vuohenputken lehteä sivuun, ettei se estäisi koppakuoriaisen kulkua, ja taivuttaen toisen heinänkorren saran luo, että koppakuoriainen voisi siirtyä siihen. "Mikä minua ilahduttaa? Mitä minä olen löytänyt?"

"Ennen minä sanoin, että minun kehossani, tuon ruohon ja tuon koppakuoriaisen ruumiissa (kas, sepä ei tahtonutkaan siirtyä, vaan levitti siipensä ja lensi pois) tapahtuu fyysisten, kemiallisten ja fysiologisten lakien mukainen aineenvaihdos; ja että kaikissa meissä — haavoissa, pilvissä ja pilvenhattaroissakin — tapahtuu kehitystä. Mitä kehitystä? Mistä mihin? Ikuinen kehitys ja taistelu... Ikään kuin ikuisuudessa voisi olla mitään suuntaa ja taistelua. Ja minä ihmettelin, etten minä ajatusponnistuksistani huolimatta löytänyt siltä tieltä elämän järkeä, omien mielihalujeni ja pyrkimysteni tarkoitusta. Nyt minä voin sanoa tietäväni elämäni tarkoituksen: se on elää Jumalaa ja sielua varten.

"Enhän minä ole löytänyt mitään uutta. Minä olen vain saanut tietää mitä tiedän. Minä olen oppinut ymmärtämään sen voiman, joka on menneisyydestä antanut minulle elämän ja antaa vieläkin. Minä olen päässyt petoksen vallasta, olen saanut tietää kuka on isäntä."

Hän kertasi lyhyesti mielessään koko parin viime vuoden aikaisen ajatuskulkunsa, jonka lähtökohtana oli ollut parantumattomasti sairaan, rakkaan veljen näkemisen herättämä selvä, torjumaton kuolemanajatus.

Silloin hän oli ensimmäisen kerran selvästi ymmärtänyt, että hänellä ja jokaisella ihmisellä oli edessään pelkkää kärsimystä, kuolemaa ja ikuista unohdusta, ja päättänyt, että niin oli mahdoton elää ja että täytyi saada elämälleen sellainen selitys, ettei se näyttäisi vain pahan hengen ilkeältä pilalta, tai ampua itsensä.

Mutta hän ei ollut tehnyt kumpaakaan, vaan oli yhä elänyt elämänsä mietteineen ja tunteineen, olipa mennyt naimisiinkin ja saanut kokea paljon iloja ja ollut onnellinen, kun ei ollut ajatellut elämänsä merkitystä.

Mitä se merkitsi? Se merkitsi sitä, että hän oli elänyt hyvin, mutta ajatellut kehnosti.

Hän oli (sitä tiedostamatta) elänyt niistä henkisistä totuuksista, jotka oli imenyt jo äidinmaidossa, mutta ei ollut tunnustanut niitä ajattelussaan vaan karttanut niitä tarkasti.

Nyt hänelle oli selvää, että hän oli voinut elää vain niiden vakaumusten varassa, jotka hänelle oli kasvatuksessa annettu.

"Mitähän minusta olisi tullut ja kuinkahan olisin elämäni elänyt, jollei minulla olisi ollut noita uskonvakaumuksia, jollen olisi tiennyt, että täytyy elää Jumalaa eikä omia tarpeitaan varten? Minä olisin ryöstänyt, valehdellut ja murhannut. Minulla ei olisi ollut mitään siitä, mikä on ollut elämäni suurin ilo." Hän pinnisti mielikuvitustaan, mutta ei kuitenkaan voinut kuvitella mielessään sitä petomaista olentoa, joka hän olisi ollut, jollei olisi tiennyt, mitä varten eli.

"Minä etsin vastausta kysymykseeni. Mutta en saanut vastausta siihen ajatuksen tietä, — ajatus ei ole yhteismitallinen sen kysymyksen kanssa. Vastauksen kysymykseeni antoi elämä itse minun tiedossani siitä, mikä on hyvää ja mikä pahaa. Enkä minä ole sitä tietoa mitenkään itse hankkinut, vaan se on annettu minulle ja kaikille muille, annettu siksi, etten olisi voinut ottaa sitä mistään.

"Mistä minä olisin sen ottanut? Olisinko järjelläni päässyt siihen, että pitää rakastaa lähimmäistään eikä kuristaa häntä? Se sanottiin minulle, kun olin pieni, ja minä uskoin sen iloisesti, sillä minulla oli se sama tieto sielussani. Mutta kuka sen on keksinyt? Ei järki. Järki on löytänyt olemassaolon taistelun ja lain, joka käskee kuristamaan kaikki ne, jotka ovat minun halujeni tyydytyksen esteenä. Sellainen on järjen päätelmä. Mutta lähimmäisenrakkautta järki ei ole voinut löytää, sillä sehän ei ole järjellistä."

"Mutta se on se ylpeys..." hän sanoi itselleen, kääntyi vatsalleen ja alkoi solmia heinäkorsia yhteen koettaen olla taittamatta niitä.

"Eikä se ole ainoastaan ihmisällyn ylpeyttä, vaan älyn tyhmyyttä. Ja ennen kaikkea se on älyn huijausta, juuri huijausta. Niin, juuri älyn vehkeilyä", toisti hän.

XIII

Levinin mieleen muistui eräs äskeinen Dollyn ja hänen lastensa kesken sattunut kohtaaminen. Lapset olivat yksin ollessaan ruvenneet paistamaan vadelmia kynttilän päällä ja kaatamaan maitoa ylhäältä toistensa suuhun. Dolly, joka oli yllättänyt heidät siinä työssä, oli alkanut Levinin kuullen selittää heille, kuinka paljon työtä aikuisille koitui kaikesta, mitä he tuolla tavoin rikkoivat, että se työ tehtiin heidän eteensä, ja että jos he rikkovat kuppeja, he saavat jäädä ilman teetä, koska ei ole astioita mistä juoda, ja kuinka he kaatamalla maitoa maahan jäävät ilman ruokaa ja saavat kuolla nälkään.

Leviniä oli kummastuttanut lasten kylmä ja alakuloinen epäusko näiden kuunnellessa äitinsä sanoja. He olivat nähtävästi vain pahoillaan siitä, että heidän hauska leikkinsä oli keskeytetty, eivätkä uskoneet mitään siitä, mitä äiti puhui. Eivätkä he voineetkaan uskoa, sillä eiväthän he voineet kuvitella, kuinka paljon he saivat osakseen, eivätkä sen vuoksi voineet käsittää, että se, mitä he hävittivät, oli juuri sitä, mistä he elivät.

"Sehän on kaikki selvää", ajattelivat he, "eikä siinä ole mitään hauskaa eikä merkillistä, sehän on aina ollut olemassa ja on vastakin. Se on aina vain yhtä ja samaa. Mitä me siitä, sehän on valmista; me tahdomme keksiä jotain omaa ja uutta. Me keksimme panna vadelmia kuppiin ja paahtaa sitä kynttilän päällä ja kaataa maitoa suihkuna toistemme suuhun. Se on hauskaa ja uutta ja aivan yhtä mainiota kuin juoda kupistakin."

"Emmekö me tee samoin, enkö minäkin ole tehnyt niin tutkiskellessani järjelläni luonnonvoimien merkitystä ja ihmisen elämän tarkoitusta?" Levin jatkoi mietteitään.

"Eivätkö kaikki filosofiset teoriat tee samoin johdattaessaan ihmistä outoa, hänelle epätavallista ajatuksen tietä sen tietämiseen, mitä hän jo ammoisista ajoista on tiennyt ja tietää niin varmasti, ettei voisi elääkään ilman sitä. Eikö jokaisen filosofin teorian kehittäessään näy selvästi, että hän tietää edeltä käsin yhtä varmasti kuin talonpoika Fjodorin — eikä yhtään sen selvemmin — elämän päätarkoituksen,

ja tahtoo vain epäilyttävää järkeilyn tietä palata siihen, minkä kaikki tietävät?"

"Jospa koettaisi jättää lapset omiin hoteisiinsa ja antaa heidän itsensä hankkia ja tehdä astiansa, lypsää maitonsa ja niin edelleen. Rupeaisivatkohan he silloin riehumaan? He kuolisivat nälkään. Entä jos heidät jätettäisiin intohimojemme ja ajatustemme valtaan ilman mitään käsitystä ainoasta Jumalasta ja luojasta, ilman käsitystä siitä, mikä on hyvää ja ilman moraalisen pahan selitystä!"

"Koettakaa vain rakentaa jotain ilman näitä käsitteitä!"

"Me vain hajotamme, sillä olemme henkisesti ravitut. Lapsia todellakin!"

"Mistä minä olen saanut tuon talonpojalle ja minulle yhteisen riemullisen tiedon, joka yksin antaa minulle mielenrauhan? Mistä olen ottanut sen?"

"Minä, Jumalakäsitykseen kasvatettu kristitty, jonka koko elämä on ollut täynnä sitä henkistä hyvää, mitä kristinusko on minulle antanut, joka on elänyt ja elää sen hyvän varassa, minä tahtoisin lasten tavoin ymmärtämättömydessäni hävittää sen, mistä elän. Mutta aina kun elämässäni koittaa merkittävä hetki, menen viluisten ja nälkäisten lasten tavoin Hänen luokseen ja tunnen vielä varmemmin kuin lapset, joita äiti toruu heidän vallattomuudestaan, ettei lapsekkaita, elämän ylenpalttisuudesta johtuvia hurjasteluyrityksiäni lueta minulle viaksi."

"Sitä tietoa, joka minulle on annettu, en ole saanut järjen tietä, vaan se on annettu minulle, ilmaistu minulle, ja minä tiedän sen sydämelläni, uskollani siihen tärkeimpään, mitä kirkkokin ensi sijassa tunnustaa."

"Kirkkoko? Kirkko!" toisti Levin itsekseen, kääntyi toiselle puolelle ja nojaten toiseen kyynärpäähänsä alkoi katsella kaukana joen takana kuljeskelevaa karjaa, joka laskeutui jokea kohti.

"Mutta voinko minä uskoa kaikkeen, mitä kirkko opettaa?" mietti hän koetellen itseään ja palauttaen mieleensä kaikkea sellaista, mikä voisi rikkoa hänen tämänhetkisen rauhansa. Hän alkoi varta vasten muistella niitä kirkon opinkappaleita, jotka olivat aina tuntuneet hänestä kaikkein oudoimmilta ja vietelleet häntä epäuskoon. "Luominen? Entä kuinka minä olen olemassaolon selittänyt? Olemassaolon kauttako? Vai tyhjästäkö? Entä perkele ja synti? Miten minä selitän pahan?... Vapahtaja?..."

"Mutta minähän en tiedä mitään muuta kuin sen, mikä minulle on annettu tiedoksi samoin kuin kaikille ihmisille."

Hänestä tuntui nyt siltä, ettei kirkon opissa ollut ainoaakaan kohtaa, joka olisi loukannut pääasiaa — uskoa Jumalaan ja hyvään, ihmisen ainoaa kutsumusta.

Jokaiseen kirkon opinkappaleeseen saattoi sovittaa uskon totuuden palvelemiseen, omien tarpeidensa palvelemisen vastakohtana. Eikä yksikään niistä estänyt sitä, vaan oli päinvastoin tarpeellinenkin, jotta voisi tapahtua se maan päällä alituisesti havaittava ihme, että kukin yksittäinen ihminen miljoonien mitä erilaisimpien ihmisten kera — tietäjien tai vähämielisten, lasten tai vanhusten, talonpoika Fjodorin, lankomies Lvovin, Kittyn, kerjäläisten tai kuninkaiden kera — voi ymmärtää varmasti saman totuuden ja tavoitella samaa sielunelämää, jota varten yksin kannattaa elää ja jota me yksin pidämme arvossa.

Hän makasi nyt selällään ja katseli korkeaa pilvetöntä taivasta. "Minä tiedän kyllä, että siellä on ääretön avaruus eikä mikään kaartuva kansi. Mutta vaikka kuinka siristäisin silmiäni ja terästäisin katsettani, en voi nähdä sitä muuna kuin kaartuvana ja rajallisena, ja vaikka tiedänkin avaruuden olevan ääretön, olen epäilemättä oikeassa nähdessäni siellä lujan sinertävän taivaankannen, enemmän oikeassa kuin pinnistäessäni silmiäni nähdäkseni sitä kauemmas."

Levin oli jo lakannut miettimestä ja ikään kuin kuunteli vain salaperäisiä ääniä, jotka puhelivat jotain keskenään yhtä iloisina ja huolissaan.

"Onko tämä tosiaan uskoa?" ajatteli hän eikä tahtonut tohtia uskoa onneensa. "Kiitos sinulle, Jumalani!" hän sanoi niellen kohoavat nyhkytykset ja pyyhkien molemmin käsin kyyneleitä, joita hänen silmänsä olivat täynnä.

Levin katsoi eteensä ja huomasi karjalauman ja näki sitten omat rattaansa ja niiden eteen valjastetun Mustan sekä kuskin, joka karjan luo saavuttuaan puheli jotain paimenen kanssa; sitten hän kuuli jo läheltä rattaitten rätinän ja kylläisen hevosen pärskynnän. Mutta hän oli niin mietteidensä vallassa, ettei hänen mieleensäkään tullut ajatus, miksi kuski tuli häntä vastaan.

Hän muisti sen vasta silloin, kun kuski tultuaan hänen kohdalleen huusi hänen nimensä.

— Rouva lähetti hakemaan. Tuli vieraita, herran veli ja kuka lie toinen herra.

Levin istuutui rattaille ja otti ohjat.

Hän oli kuin unesta herännyt eikä tointunut pitkään aikaan. Hän katseli lihavaa hevosta, joka oli reisien välistä ja kaulasta ohuessa vaahdossa, katseli vieressä istuvaa Ivan-kuskia, muisteli odottaneensa veljeään ja päätteli vaimonsa olevan huolissaan, kun häntä ei kuulunut kotiin. Hän koetti arvata kuka oli se vieras, joka oli tullut hänen veljensä kanssa. Sekä veli että vaimo ja tuo tietymätön vieraskin tuntuivat hänestä nyt erilaisilta kuin ennen. Hän luuli kaikkien suhteidensa olevan vastedes erilaisia.

"Sergein ja minun välillä ei enää tule olemaan tähänastista vierautta eikä väittelyä. Kittyn kanssa en enää koskaan riitele, koetan olla hyvä ja ystävällinen vieraalle, olipa se kuka hyvänsä, ja työväkeä, Ivania, kaikkia tulen kohtelemaan toisin kuin ennen."

Levin hillitsi kirein ohjaksin malttamattomuudesta korskuvaa, vauhtiin pyrkivää hyvää hevosta ja vilkuili vieressään istuvaa Ivania koettaen päästä keskusteluun hänen kanssaan. Ivan ei näyttänyt tietävän, mitä tekisi toimettomiksi jääneillä käsillään, ja paineli vähän väliä tuulessa lehahtelevaa paitaansa. Levin aikoi sanoa, että Ivan oli suotta sitonut kannatinhihnan niin korkealle, mutta se olisi voinut näyttää nuhteelta ja hän tahtoi päinvastoin puhutella renkiään ystävän tavoin. Mutta mitään muuta ei tullut hänen mieleensä.

— Vetäiskää vähän oikealle, muuten menee kantoa vasten, sanoi kuski ja vetäisi toisesta ohjaksesta.

— Ole hyvä ja pysy paikallasi äläkä opeta minua! sanoi Levin harmistuneena tuosta kuskin sekaantumisesta hänen asioihinsa. Aivan kuin aina ennenkin tuo puuttuminen sai hänet nytkin närkästymään, ja hän huomasi heti surukseen, kuinka suuresti oli erehtynyt luullessaan, että uusi mieliala saattaisi heti muuttaa hänet hänen joutuessaan kosketuksiin todellisuuden kanssa.

Tultuaan noin neljännesvirstan päähän kotoaan Levin näki Grishan ja Tanjan juoksevan vastaan.

— Kostja-eno! Äiti ja isoisä tulevat myös ja Sergei Ivanovitsh ja vielä eräs vieras, kertoivat he kiiveten rattaille.

— Kuka?

— Kauhean pelottava mies! Tekee tällä lailla käsillään, sanoi Tanja matkien Katavasovia.

— Vanha vai nuori? Levin kysyi nauraen Tanjan esitykselle, joka toi hänelle mieleen jonkun.

"Oi, kunpa vain ei olisi epämieluisen vieras", ajatteli Levin.

Heti kun oli tultu tien käänteeseen, Levin näki vastaantulijat ja tunnisti Katavasovin, joka käveli olkihattu päässä heiluttaen käsiään juuri niin kuin Tanja oli näyttänyt.

Katavasov puhui mielellään filosofiasta, vaikka olikin saanut käsityksensä siitä vain luonnontutkijoilta, jotka eivät olleet koskaan opiskelleet filosofiaa, ja Moskovassa Levin oli viime aikoina väitellyt paljon hänen kanssaan.

Ja heti tunnistettuaan hänet Levin muisti erään sellaisen väittelyn, jossa Katavasov ilmeisesti luuli päässeensä voitolle.

"Ei, en rupea enää mistään hinnasta kiistelemään tai lausumaan kevytmielisesti ajatuksiani", hän ajatteli.

Hypättyään alas rattailta ja tervehdittyään veljeään ja Katavasovia Levin kysyi vaimoan.

— Hän vei Mitjan hakaan. Aikoi laittaa hänet nukkumaan sinne, kun sisällä on niin kuuma, sanoi Dolly. Levin oli aina varoittanut viemästä lasta metsään, hän kun piti sitä vaarallisena, ja tuo tieto pahoitti hänen mielensä.

— Kantelee sitä paikasta toiseen, sanoi ruhtinas hymyillen. — Minä neuvoin kokeeksi viemään jääkellariin.

— Hän aikoi tulla mehiläistarhalle. Hän luuli sinun olevan siellä.
Me olemme sinne menossa, sanoi Dolly.

— No, mitäs sinä harrastelet? kysyi Sergei Ivanovitsh jääden veljensä kanssa hiukan jäljemmäksi muista.

— Enpä mitään erityistä. Taloushommia niin kuin ennenkin, vastasi Levin. — Kai sinä nyt tulit pitemmäksi aikaa? Me olemme sinua niin odottaneet.

— Pariksi viikoksi. On paljon työtä Moskovassa.

Veljesten katseet kohtasivat. Vaikka Levin aina ja erityisesti nyt halusi päästä hyvin ja ennen kaikkea välittömiin suhteisiin velipuolensa kanssa, hän tunsikin, että hänen oli vaikea katsoa tätä silmiin. Levin loi katseensa maahan eikä tiennyt mitä sanoa.

Mietittyään sellaista keskustelun aihetta, joka miellyttäisi Sergei Ivanovitshia ja kääntäisi hänen huomionsa pois Serbian sodasta ja slaavilaiskysymyksestä, joihin hän oli viitannut mainitessaan Moskovan töistään, Levin alkoi puhua Sergei Ivanovitshin kanssa tämän kirjasta.

— No onko ollut arvosteluja kirjastasi? kysyi hän.

Sergei Ivanovitsh myhähti tuon kysymyksen tahallisuudelle.

— Kukaan ei piittaa sellaisesta, minä kaikkein vähiten, hän sanoi. — Katsokaas, Darja Aleksandrovna, tulee sade, lisäsi hän osoittaen sateenvarjollaan haapojen latvojen yllä häämöttäviä vaaleita ukkospilviä.

Enempää ei tarvittu: kylmyys, jota Levin oli niin tahtonut välttää, pääsi taas vallalle veljesten kesken. Levin meni Katavasovin luo.

— Teitte oikein, kun tulitte, hän sanoi vieraalleen.

— Olin jo kauan aikonut tulla. Nyt saamme jutella ja tarkastella maailmaa. Oletteko jo lukenut Spencerin?

— En, en kokonaan, sanoi Levin. — Enkä minä hänellä enää mitään tee.

— Miten niin? Sehän on mielenkiintoista. Miksi ei?

— Niin, minä olen lopullisesti tullut vakuuttuneeksi siitä, etten saa häneltä enkä hänen kaltaisiltaan ratkaisua niihin kysymyksiin, jotka minua kiinnostavat. Nyt...

Mutta häntä ällistyi Katavasovin kasvojen tyyni ja iloinen ilme, ja hänen tuli sääli omaa mielialaansa, joka ilmeisesti olisi häiriytynyt näistä asioista keskustellessa; ja hän keskeytti puheensa.

— No niin, puhutaan siitä myöhemmin, lisäsi hän. — Jos aiotaan mehiläistarhalle, on mentävä tätä polkua, hän sanoi koko seurueelle.

Kun oli tultu kapeaa polkua pitkin niittämättömälle aukealle, joka oli toiselta puolen kirkkaana kukkivan horsman ja sen seassa rehottavan tummanvihreän pärskäjuuren peitossa, Levin pyysi vieraitaan istumaan nuorten haapojen sankkaan, vilpoiseen siimekseen, johon oli varta vasten asetettu penkkejä ja pölkkyjä mehiläisiä pelkäävien vieraiden varalle, ja meni itse tarhaan hakemaan lapsille ja aikuisille leipää, kurkkuja ja tuoretta hunajaa.

Koettaen liikkua niin rauhallisesti kuin suinkin ja kuulostellen yhä useammin ohi lentävien mehiläisten surinaa hän tuli polkua pitkin tuvalle. Eteisen ovella muuan mehiläinen sotkeutui hänen partaansa ja alkoi pöristä, mutta Levin päästi sen varovasti irti. Tultuaan viileään eteiseen hän otti seinältä puunaulaan ripustetun suojaharjonsa, pani sen päälleen ja meni kädet taskussa aidattuun tarhaan, jossa vanhat mehiläispesät olivat säännöllisissä riveissä niitetyn paikan keskellä, niinillä seipäisiin sidottuina. Kullakin niistä oli oma, Levinille tuttu historiansa. Punotun säleaidan seinämillä sijaitsivat nuoret, tämänvuotiset pesät. Mehiläispesien suulla vilisi kierteleviä, paikallaan tungeksivia ja tanssivia mehiläisiä ja kuhnureita, ja metsänlaidassa kukkivalta lehmukselta saalista noutavat työmehiläiset lentelivät koko ajan edestakaisin niiden lomitse.

Korvissa surisi lakkaamatta, ja tämä surina oli milloin utteran, ohi lentävän työmehiläisen, milloin toimettomana juhlihan kuhnurin, milloin taas hätääntyneiden, omaisuuttaan viholliselta suojaavien, pistämään valmiiden vahtimehiläisten. Esteaidan luona istuva ukko, joka veisteli vannetta, ei huomannut Leviniä. Levin pysähtyi keskelle tarhaa eikä sanonut mitään.

Hän oli hyvillään, että voi olla yksin ja ottaa hieman etäisyyttä todellisuuteen, joka oli jo ehtinyt madaltaa hänen mielialaansa.

Hän muisti, että oli jo ehtinyt suuttua Ivaniin, ilmaista kylmäkiskoisuutta veljeään kohtaan ja puhua kevytmielisesti Katavasovin kanssa.

"Oliko se sittenkin vain hetken tunnelma, joka menee ohi jälkeä jättämättä?" hän ajatteli.

Mutta keskittyessään mielialaansa hän huomasi ilokseen, että hänessä oli tapahtunut jotain uutta ja tärkeää. Todellisuus oli vain hetkeksi samentanut sen mielenrauhan, jonka hän oli löytänyt, mutta se oli vielä ehyenä hänessä.

Niin kuin mehiläiset, joita nyt liiteli hänen ympärillään uhaten ja häiriten häntä, eivät suoneet hänelle täyttä fyysistä rauhaa vaan pakottivat hänen kyykistelemään ja vetäytymään syrjään, eivät myöskään huolet, jotka olivat saartaneet hänet sinä hetkenä, kun hän oli istunut rattailleen, suoneet hänelle sisäistä vapautta; mutta sitä kesti vain niin kauan kuin hän oli niiden keskellä. Kuten hänen fyysiset voimansa mehiläisistä huolimatta olivat täydet ja ehyet, hänessä oli säilynyt ehyenä myös se henkinen voima, josta hän oli äsken tullut tietoiseksi.

XV

— Tiedätkö, Kostja, kenet Sergei Ivanovitsh tapasi junassa tänne tullessaan? sanoi Dolly annettuaan lapsille kurkkua ja hunajaa. — Vronskin! Hän oli matkalla Serbiaan!

— Eikä hän mene yksin, vaan vie kokonaisen ratsuosaston omalla kustannuksellaan! huomautti Katavasov.

— Se sopii hänelle, sanoi Levin. — Yhäkö niitä vapaaehtoisia menee sinne? hän lisäsi katsahtaen Sergei Ivanovitshiin.

Sergei Ivanovitsh auttoi tylsällä veitsellä pois kupista hunajaan tarttunutta elävää mehiläistä eikä vastannut.

— Nythän niitä vasta meneekin! Olisittepa nähneet millaista eilenkin oli asemalla! sanoi Katavasov narskutellen kurkkua.

— Miten se on ymmärrettävä? Sergei Ivanovitsh selittää minulle herran tähden, minne ne vapaaehtoiset matkustavat ja ketä vastaan taistelevat? vanha ruhtinas kysyi jatkaen nähtävästi keskustelua, joka oli alkanut Levinin poissa ollessa.

— Turkkilaisia, vastasi Sergei Ivanovitsh hymyillen tyynesti ja työnsi hunajasta mustuneen ja avuttomasti jalkojaan liikuttelevan mehiläisen veitsen terältä kovalle haavanlehdelle.

— Kuka sitten on julistanut sodan turkkilaisia vastaan? Ivan Ivanovitsh Ragozov ja rouva Stahl?

— Ei kukaan ole julistanut sotaa, mutta ihmiset tuntevat osanottoa lähimmäistensä kärsimyksiä kohtaan ja tahtovat auttaa heitä, sanoi Sergei Ivanovitsh.

— Ruhtinashan puhuu sodasta eikä avusta, sanoi Levin puolustaen appeaan. — Ruhtinaan mielestä yksityiset eivät voi ottaa osaa sotaan ilman hallituksen päätöstä.

— Kostja, katso, mehiläinen tulee! Saattepa nähdä, että ne vielä pistävät meitä! sanoi Dolly huitoen ampiaista käsillään.

— Sehän on ampiainen eikä mehiläinen, sanoi Levin.

— No sanokaahan mikä on teidän teorianne, Katavasov sanoi hymyillen Levinille, nähtävästi haastaen häntä väittelyyn. — Miksi yksityisillä ei ole oikeutta siihen?

— Minun teoriani on tämä: sota on ensinnäkin niin eläimellistä, julmaa ja kauheaa, ettei yksikään ihminen, saati sitten kristitty, voi ottaa tunnolleen sodan aloittamista, vaan sen voi tehdä ainoastaan hallitus, joka on haastettu siihen ja joka ei voi sitä estää. Toiseksi sekä tiede että terve järki sanovat, että valtiollisissa asioissa, varsinkin sodassa, kansalaiset luopuvat persoonallisesta tahdostaan.

Sergei Ivanovitshilla ja Katavasovilla oli vastaväitteet heti valmiina.

— Siinäpä se onkin, että voi sattua tapauksia, jolloin hallitus ei täytä kansalaisten tahtoa, ja silloin yleisö ilmaisee itse tahtonsa, sanoi Katavasov.

Mutta Sergei Ivanovitsh ei nähtävästi hyväksynyt tätä vastausta. Hän rypisti kulmiaan Katavasovin sanoille ja ryhtyi itse selittämään asiaa.

— Suotta sinä asetat kysymyksen niin. Tässä ei ole kysymys sodan julistamisesta, vaan yksinkertaisesti inhimillisen kristillisen tunteen ilmaisusta. Heimolaisiamme ja uskonveljiämme murhataan. Tai vaikkapa ei veljiämmeäkään, vaan yksinkertaisesti lapsia, naisia ja vanhuksia; venäläisten sisu kuohahtaa, ja he kiiruhtavat edesauttamaan noiden kauhujen lopettamista. Ajatteles, että kulkisit kadulla ja näkisit juopuneen lyövän naista tai lasta. Minä luulen, ettet sinä rupeaisi kysymään, onko tuota miestä vastaan julistettu sota vai eikö, vaan hyökkäisit hänen kimppuunsa ja suojelisit loukattua.

— Mutta en tappaisi, sanoi Levin.

— Kyllä tappaisitkin.

— En tiedä. Jos näkisin sellaista, niin antautuisin välittömän tunteeni valtaan; edeltäpäin en voi sanoa. Mutta sellaista välitöntä tunnetta slaavilaisten osaksi tullutta sortoa kohtaan ei ole eikä voi olla.

— Kenties sinussa ei ole. Mutta toisissa on, Sergei Ivanovitsh sanoi rypistäen tyytymättömästi kulmiaan. — Kansan keskuudessa elävät yhä tarinat oikeauskoisista ihmisistä, jotka kärsivät jumalattomien muhamettilaisten ikeen alla. Kansa on saanut kuulla veljiensä kärsimyksistä ja ilmaissut mielipiteensä.

— Kenties, myönsi Levin, — mutta minä en ainakaan ole nähnyt sitä; olenhan minäkin kansaa enkä tunne mitään sellaista.

— Samoin on minun laitani, sanoi ruhtinas. — Olin ulkomailla, luin sanomalehtiä ja jo ennen Bulgarian kauhuja olin aivan ymmällä siitä, miksi kaikki venäläiset olivat yhtäkkiä niin kiintyneet slaavilaisveljiinsä, kun minä taas en tuntenut mitään rakkautta heitä kohtaan. Olin hyvin pahoillani siitä, luulin, että olin jokin sekasikiö tai että Karlsbad oli turmellut minut. Mutta kotiin tultuani rauhoituin; näkyipä niitä olevan muitakin venäläisiä, joita kiinnostaa vain Venäjä eikä slaavilaisveljet. Esimerkiksi Konstantin.

— Yksityiset mielipiteet eivät merkitse siinä mitään, sanoi Sergei Ivanovitsh — mitä yksityisistä mielipiteistä, kun koko Venäjä, kansa itse, on ilmaissut tahtonsa!

— Suokaa anteeksi, mutta minä en ole sitä nähnyt. Kansa ei ole tietääkseenkään, sanoi ruhtinas.

— Ei, isä... kuinka niin? Entäs sunnuntaina kirkossa? sanoi Dolly, joka oli kuunnellut keskustelua. — Ole hyvä ja anna pyyheliina, hän sanoi ukolle, joka hymyillen katseli lapsia. — Totta kai nyt sentään kansa...

— No mitäs siellä kirkossa oli? Papin oli käsketty lukea jokin kehoitus. Hän luki. Kansa ei ymmärtänyt mitään, huokaili vain kuin jokaista muutakin saarnaa kuullessaan, jatkoi ruhtinas. — Sitten heille sanottiin, että kootaan kolehti "sielunpelastusasian" hyväksi, ja kukin otti kopeekan taskustaan ja antoi sen, mutta mihin tarkoitukseen, sitä he eivät itsekään tienneet.

— Kansa ei voi olla sitä tietämättä; kansalla on aina tietoisuus omista kohtaloistaan, ja tämän kaltaisina hetkinä se selkenee sille itselleen, Sergei Ivanovitsh väitti katsahtaen mehiläishoitajaukkoon.

Pitkääkasvuinen, uljas ukko, jonka musta parta alkoi jo harmaantua ja jonka tukka oli hopeanhohtava, seiso liikkumatta, hunajakuppi kädessä, ja katseli herrasväkeä ystävällisesti ja rauhallisesti, nähtävästi ymmärtämättä ja haluamattakaan ymmärtää mitään.

— Oikein sanottu, sanoi ukko Sergei Ivanovitshin sanoihin heilauttaen merkitsevästi päätään.

— Niin, kysykääpäs häneltä. Hän ei tiedä koko asiasta eikä välitä siitä, sanoi Levin. — Oletko kuullut, Mihailytsh, sodasta mitään? kääntyi hän ukon puoleen. — Siitä, mistä kirkossa luettiin? Mitäs sinä arvelet? Onko meidän käytävä sotaa kristittyjen puolesta?

— Mitäpä minä arvelisin? Keisari Aleksandr Nikolajevitsh on harkinnut meidän puolestamme, ja hän se harkitsee vastakin joka asian. Hänhän ne paremmin näkee... Pitääkö leipää lisää? Eikös tuoda vielä pojalle lisää? hän kysyi Darja Aleksandrovnalta osoittaen Grishaa, joka söi leivänkuorta.

— Minun ei tarvitse kysyä, sanoi Sergei Ivanovitsh — me olemme nähneet ja näemme satoja ja taas

satoja ihmisiä, jotka jättävät kaiken palvelukseensa oikeaa asiaa, tulevat Venäjän eri ääritä ja ilmaisevat suoraan ja selvästi ajatuksensa ja tarkoituksensa. Tuovat roponsa tai menevät itse ja sanovat suoraan minkä vuoksi. Mitä se merkitsee?

— Minun mielestäni se merkitsee sitä, sanoi Levin, joka alkoi jo tulistua, — että kahdeksankymmenmiljoonaisessa kansassa on aina... ei ainoastaan satoja, kuten nyt, vaan kymmeniä tuhansia yhteiskunnallisen asemansa menettäneitä, rauhattomia ihmisiä, jotka ovat aina valmiita Pugatshovin rosvojoukkoon, Khivaan tai Serbiaan...

— Minähän sanoin, että niitä on enemmän kuin satoja ja ne eivät ole mitään rauhattomia yhteiskunnan hylkiöitä vaan kansan parhaita edustajia! sanoi Sergei Ivanovitsh niin hermostuneesti kuin olisi puolustanut viimeistä omaisuuttaan. — Entä uhraukset ja lahjoitukset? Siinä on suorastaan koko kansa ilmaissut tahtonsa.

— Tuo sama "kansaa" on hyvin epämääräinen, sanoi Levin. — Kyläkirjurit, opettajat, ja ehkä yksi tuhannesta talonpojasta tietää kenties mistä on kysymys. Muilta kahdeksaltakymmeneltä miljoonalta, kuten Mihailytshilta, on turha odottaa mitään kansan tahdon ilmaisua, he kun eivät edes aavista, mistä heidän pitäisi ilmaista tahtonsa. Mikä oikeus meillä silloin on puhua kansan tahdosta?

XVI

Rupeaten suorastaan väittämään vastaan Sergei Ivanovitsh ohjasi tottuneen väittelijän tavoin keskustelun heti toiseen suuntaan.

— Jos sinä tahdot aritmeettista tietä ottaa selvää kansan hengestä, se on tietenkin sangen vaikeasti tavoitettavissa. Äänioikeutta meillä ei ole olemassa eikä tule vastakaan olemaan, sillä se ei ilmaise kansan tahtoa: mutta siihen on muitakin teitä. Se tuntuu ilmassa, sen tuntee sydämellään. Minä en puhu niistä vedenalaisista virtauksista, jotka ovat liikkuneet kansan seisovassa meressä ja jotka jokaisen ennakkoluulottoman ihmiset täytyy tunnustaa; tahdon viitata vain sivistyneistön elämään. Kaikki eri puolueet, jotka ennen olivat niin vihamielisiä keskenään, ovat nyt sulautuneet yhteen. Kaikki eripura on loppunut, kaikki yhteiskunnalliset äänenkannattajat puhuvat samaa, kaikki tuntevat sen luonnonvoiman, joka heidät on vallannut ja vie heitä samaan suuntaan.

— Niin kyllä, sanomalehdet puhuvat kaikki samaa, sanoi ruhtinas.

— Se on totta. Niin yhtä ja samaa kuin sammakot ukonilman edellä. Niiden takiahan sitä ei mitään muuta kuulekaan.

— Olivatpa ne sammakkoja tai ei, minä en sanomalehtiä julkaise enkä tahdo niitä puolustaa; mutta minä puhun sivistyneistön yksimielisyydestä, sanoi Sergei Ivanovitsh kääntyen veljeensä päin. Levin aikoi vastata, mutta vanha ruhtinas ehti ennemmin.

— No, siitä yksimielisyydestä voi sanoa vielä muutakin, sanoi ruhtinas. — Minä otan esimerkiksi vävyini Stepan Arkadjevitshin, te tunnute hänet. Hän saa nyt paikan jonkin herra ties minkänimisen toimiston komiteassa. Mitään työtä siinä ei ole — Dolly, ei kai se ole salaisuus — mutta palkka on kahdeksan tuhatta ruplaa. Koettakaas kysyä häneltä, onko hänen uusi virkansa hyödyllinen, niin hän todistaa teille, että sen on mitä kipeimmin tarpeen vaatima. Ja hän on rehellinen mies; mutta eihän sitä voi olla uskomatta kahdeksan tuhannen hyötyyn.

— Niin, hän pyysi minua ilmoittamaan paikan saannistaan Darja Aleksandrovnalle, Sergei Ivanovitsh sanoi tyytymättömänä, katsoen ruhtinaan poikkeavan aiheesta.

— Sellaista se on sanomalehdenkin yksimielisyys. Minä kyllä tiedän ne asiat: kun vain on sota, niillä on kaksikertaiset tulot. Tietenkin ne silloin ovat sitä mieltä, että kansan ja slaavilaisten kohtalot... ja niin edespäin.

— On useita lehtiä, joista en pidä, mutta tuo on epäoikeutettua, sanoi Sergei Ivanovitsh.

— Minä panisin vain yhden ehdon, jatkoi ruhtinas. — Alphonse Karr kirjoitti siitä erinomaisesti ennen Preussin sota. "Teidän mielestänne sota on välttämätön? Hyvä. Se joka saarnaa sota, mars erityiseen etujoukkoon, joka aina ensimmäisenä johtaa muita rynnäkköön ja hyökkäykseen."

— Olisi toimittajilla hiki hatussa! sanoi Katavasov ja remahti nauramaan kuvitellessaan tuntemansa

toimittajat tuollaisen valiolegionan sotilaina.

— Nehän tietysti pakenisivat, huomautti Dolly, — ja häiritsisivät muita.

— Jos pakenisivat, niin hauleja selkään tai kasakat ruoskineen ajamaan takaa, sanoi ruhtinas.

— Tuo on huonoa pilaa, suokaa anteeksi, ruhtinas, Sergei Ivanovitsh sanoi.

— Minä en näe siinä mitään pilaa, että... Levin aloitti, mutta Sergei Ivanovitsh keskeytti hänet.

— Kullakin yhteiskunnan jäsenellä on oma tehtävänsä, hän sanoi. — Ajatuksen miehet täyttävät tehtävänsä yleisen mielipiteen ilmaisijoina. Yleisen mielipiteen yksimielinen ja täydellinen julkituominen on sanomalehdistön ansio ja ilahduttava ilmiö. Parikymmentä vuotta takaperin me olisimme vaienneet, mutta nyt kuuluu Venäjän kansan ääni, ja se kansa on valmis nousemaan yhtenä miehenä ja uhraamaan itsensä sorrettujen veljiensä puolesta; se on suuri edistysaskel ja varma voiman merkki.

— Mutta eihän ole kyse pelkästä uhrautumisesta, vaan myös turkkilaisten murhaamisesta, Levin sanoi arasti. — Kansa uhrautuu ja on aina valmis sen tekemään oman sielunsa hyväksi, mutta ei toisten tappamiseksi, hän lisäsi yhdistäen tahtomattaan keskustelun niihin ajatuksiin, jotka häntä niin kovasti kiinnostivat.

— Sielunsa hyväksi? Se käsite, ymmärrättehän, on luonnontieteilijälle hämärä. Mitä te sielulla tarkoitatte? sanoi Katavasov hymyillen.

— Kyllä te sen tiedätte.

— Minulla ei totisesti ole siitä pienintäkään aavistusta! väitti Katavasov äänekkäästi nauraen.

— En rauhaa, vaan miekan minä toin teille, sanoo Kristus, Sergei Ivanovitsh nosti yksinkertaisesti ja kuin aivan selvänä asiana esiin juuri sen raamatunkohdan, joka oli aina eniten vaivannut ja kummastuttanut Levinä.

— Oikein sanottu, sanoi taaempänä seisova ukko jälleen vastaukseksi sattumalta häneen luotuun katseeseen.

— Hävisitte, veliseni, oikein pahasti hävisitte, huudahti Katavasov iloisesti.

Levin punastui harmista — ei sen vuoksi, että oli joutunut tappiolle, vaan siksi, että oli antautunut väittelyyn.

"Ei, minä en voi väitellä heidän kanssaan", ajatteli hän, "heillä on läpituonkemattomat panssarinsa, mutta minä olen alaston."

Hän näki, että Sergei Ivanovitshia ja Katavasovia oli mahdoton saada muuttamaan kantaansa ja hänen itsensä oli vielä mahdottomampi luopua vakaumuksestaan. Se, mitä he saarnasivat, oli sitä samaa järjen ylpeyttä, joka oli ollut vähällä viedä hänet turmioon. Hänen mielestään muutamilla kymmenillä ihmisillä, joukossa hänen veljensäkin, ei voinut olla oikeutta väittää sen nojalla, mitä muutamat sadat pääkaupunkeihin saapuneet suurisuiset vapaaehtoiset kertoivat, että he sanomalehtineen olivat kansan tahdon ja ajatustavan julkituojia, ajatustavan, joka sai ilmaisunsa koston ja murhana. Hän ei voinut hyväksyä sitä, koska ei ollut nähnyt sellaisten ajatusten ilmauksia kansassa, jonka keskuudessa hän eli, eikä havainnut niitä omassa itsessään (eikä hän voinut pitää itseään muuna kuin yhtenä niistä ihmisistä, jotka muodostivat Venäjän kansan); ennen kaikkea tuo näkökanta oli hänelle vieras siksi, että hän samoin kuin kansakin tiesi varmasti, että yhteinen hyvä, missä ikinä se piilikin, oli saavutettavissa vain ankarasti noudattamalla sitä hyvyyden lakia, joka on jokaiselle ilmoitettu, eikä hän siis voinut toivoa sotaa eikä saarnata minkäänlaisten yhteisten tarkoituserien puolesta. Hän kannatti Mihailytshia ja koko kansaa, joka oli ilmaissut ajatuksensa varjagien hallitsijoiksi kutsumista koskevassa tarussa: "Ruhtinoikaa ja hallitkaa meitä. Me lupaamme ilomielin täydellistä nöyryyttä. Kaiken vaivannäön, kaikki nöyryytykset, kaikki uhraukset me otamme niskoillemme; mutta tuomitseminen ja päättäminen ei kuulu meille." Nyt kansa olisi Sergei Ivanovitshin sanojen mukaan luopumassa tuosta niin kalliilla hinnalla ostetusta oikeudestaan.

Levin olisi vielä tahtonut sanoa, että jos yleinen mielipide oli erehtymätön tuomari, niin mikseivät myös vallankumous tai kommuuni olisi yhtä oikeutettuja kuin liike slaavilaisten hyväksi. Mutta kaikki nämä olivat ajatuksia, jotka eivät vieneet mihinkään tulokseen. Sitä paitsi näkyi aivan selvästi, että tällä hetkellä väittely hermostutti Sergei Ivanovitshia, ja siksi väittely oli pahaa. Levin ei vastannut mitään, kiinnitti vain vieraidensa huomion tiheneviin pilviin ja ehdotti, että lähdettäisiin kotiin ennen kuin sade

ehtisi.

XVII

Ruhtinas ja Sergei Ivanovitsh istuutuivat rattaille ja lähtivät ajamaan kotia kohti; muu seurue kiiruhti jalkaisin heidän jäljestään.

Mutta vuoroin vaaleneva, vuoroin tummeneva ukkospilvi nousi niin nopeasti, että jalkamiesten täytyi vielä lisätä vauhtia ehtiäkseen kotiin ennen sadetta. Pilviröykkiön etureuna vyöryi taivaalla matalalla kuin musta nokisavu. Oli vielä parisataa askelta kotiin, kun tuuli jo nousi ja rankkasade saattoi puhjeta joka hetki.

Lapset juoksivat edellä kirkuen pelosta ja ilosta. Darja Aleksandrovna tuli juoksujalkaa jäljestä päästämättä heistä katsettaan ja taistellen hameitaan vastaan, joita tuuli hulmutti ja kääri hänen sääriensä ympäri. Herrat harppoivat pitkin askelin, pidellen hattujaan. He olivat jo aivan kuistin edessä, kun suuri pisara iskeytyi läiskähtäen rautaisen vesikourun reunaan. Lapset ja aikuiset juoksivat iloisesti hälisten katon suojaan.

— Missä on Katerina Aleksandrovna? kysyi Levin Agafja Mihailovnalta, joka tuli eteisessä vastaan, kasa liinoja ja vaippoja käsivarrellaan.

— Eikös hän teidän kanssanne ollutkaan?

— Entä Mitja?

— Haassa varmaankin hoitajan kanssa. Levin sieppasi vaipat ja juoksi hakaan.

Tuona lyhyenä aikana pilvi oli jo ehtinyt kokonaan peittää auringon, ja oli tullut pimeää kuin auringonpimennyksen aikana. Tuuli temmelsi väkivaltaisesti pakottaen Levinin väliin pysähtymään: se repi lehtiä ja kukkia lehmuksista, paljasti rumasti ja oudosti koivujen valkeat oksat ja taivutti kaiken samaan suuntaan: akaasiat, kukat, takiaiset, heinän ja puiden latvat. Puutarhatyössä olleet palvelustytöt juoksivat kirkuen tuvan katon alle. Rankkasateen valkea esirippu peitti jo kaukaisen metsän ja puolet läheistä peltoa ja lähestyi nopeasti hakaan. Tiheinä pisaroina lankeavan sateen kostea tuoksu täytti ilman.

Painaen päätään eteenpäin ja taistellen tuulta vastaan, joka tahtoi riistää häneltä liinat, Levin lähestyi hakaan ja näki jo jotain valkeaa tammen takana, kun koko maailma äkkiä välähti häikäisevään leimahdukseen ja oli kuin taivaankansi olisi räjähtänyt rikki. Kun Levin avasi valon hetkeksi sokaisemat silmänsä ja katsoi häntä haasta erottavan sankan sadeverhon läpi, hän huomasi heti kauhukseen, että metsän keskellä kasvavan tutun tammen vihreä latva oli omituisesti muuttanut asentoaan. "Onkohan salama murskannut sen?" Levinin mielessä välähti, kun tammen latva yhä kiihtyvällä vauhdilla painui toisten puiden taa, ja samassa kuului toisten puitten päälle kaatuvan ison puun ryske.

Salaman leimahdus, ukkosen jyrinä ja kylmä, kostea tuntu, joka äkkiä ympäröi Levinin, sulautuivat hänen sielussaan yhdeksi kauhun tunteeksi.

— Hyvä Jumala! Hyvä Jumala! Kunhan ei vain heidän päälleen! sopersi hän.

Ja vaikka hän heti tuli ajatelleeksi, miten järjetön hänen rukouksensa oli, koska tammi oli jo kaatunut, hän toisti sen tietäen, ettei kuitenkaan osannut tehdä mitään parempaa kuin toistaa tuota mieletöntä rukousta.

Hän juoksi sille paikalle, jossa he tavallisesti olivat, mutta ei löytänyt heitä.

He olivat lehdon toisessa laidassa, vanhan lehmuksen alla, ja kutsuivat häntä. Kaksi tummaa hahmoa (ennen ne olivat olleet valkeita) seisoivat kumartuneena jonkin esineen ääressä. Ne olivat Kitty ja lapsenhoitaja. Sade harveni jo ja päivä alkoi taas valjeta, kun Levin ehti heidän luokseen. Hoitajan hameen helmus oli kuiva, mutta Kittyn vaatteet olivat läpimärät ja painautuneet kiinni vartaloon. Vaikka sade oli jo ohi, he seisoivat yhä samassa asennossa, jossa olivat olleet ukonilman alkaessa: kumpikin kumartuneena vihreän päivänvarjon peittämiä pikku rattaiden ääreen.

— Kaikki hengissä? Ja vahingoittumattomina? Jumalan kiitos, Levin huudahti ja kiiruhti heidän luokseen lätäkköisen ruohon poikki, vettä täynnä olevat kengät litisten.

Kittyn punaiset, märät kasvot hymyilivät arasti hänelle muotoaan muuttaneen hatun alta.

— Eikö sinua hävetä! En käsitä, kuinka voit olla niin varomaton! ryhtyi Levin harmistuneena nuhtelemaan vaimoaan.

— Se ei ollut minun syyntä. Olin juuri oikeissa lähteä täältä, kun poika kävi levottomaksi. Hänet täytyi vaihtaa kuiviin. Olimme juuri... Kitty alkoi puolustautua.

Mitjalla ei ollut mitään hätää, hän ei ollut edes kastunut, hän nukkui kaikessa rauhassa.

— No, Jumalan kiitos! Minä en tiedä mitä puhun.

Märät vaipat ja liinat koottiin; lapsenhoitaja otti pojan syliinsä ja lähti. Levin kulki vaimonsa rinnalla ja puristi salaa hänen kättään pyytäen siten anteeksi äskeistä kiivastumistaan.

XVIII

Levin osallistui tuon päivän mittaan moniin keskusteluihin ikään kuin älynsä ulkoisella puolella, ja vaikka hän joutuikin pettymään sen muutoksen suhteen, jonka oli luullut itsessään tapahtuneen, aisti hän kuitenkin iloisena sydämensä täyteen.

Sateen jälkeen oli liian märkää mennä kävelemään; sitä paitsi etäämpänä taivaalla näkyi yhä ukkospilviä ja välillä jyrisikin. Koko seurue vietti jäljellä olevan osan päivästä kotona.

Väittelyä ei enää syntynyt, päinvastoin kaikki olivat päivällisen jälkeen mitä parhaimmalla tuulella.

Aluksi Katavasov huvitti naisia omituisilla sutkauksillaan, jotka aina kovasti miellyttivät hänen uusia tuttaviaan, ja kertoi sitten Sergei Ivanovitshin kehotuksesta mielenkiintoisia huomioitaan uros- ja naaraspuolisten huonekärpästen luonteiden ja ulkonäön eroavaisuuksista ja niiden elämästä yleensä. Sergei Ivanovitsh oli myös iloinen ja esitti teepöydässä veljensä pyynnöstä kantansa idän kysymyksen tulevaisuudesta ja teki sen niin hyvin, että kaikki syventyivät kuuntelemaan häntä.

Kitty vain ei voinut kuunnella loppuun asti: hänen täytyi mennä kylvettämään Mitjaa.

Muutamia minuitteja myöhemmin kutsuttiin Leviniäkin hänen luokseen lastenkamariin.

Levin jätti teensä ja lähti harmitellen, että täytyi jättää kesken niin mielenkiintoinen keskustelu. Hän ihmetteli hieman levottomana, miksi hänet oli kutsuttu, sillä sellaista oli ennen sattunut vain kaikkein tärkeimmissä tapauksissa.

Joskin Sergei Ivanovitshin suunnitelma siitä, kuinka nelikymmenmiljoonainen slaavilainen heimokunta vapauduttuaan aloittaisi Venäjän kanssa historiassa uuden ajanjakson, kiinnosti häntä suuresti uutuudellaan, ja joskin häntä vaivasi epätietoisuus siitä, miksi hänet oli kutsuttu lapsen luo, hän muisti heti salista lähdettyään ja yksinäisyyteen päästyään kaikki aamuiset ajatuksensa. Kaikki nuo mietteet slaavilaisuuden merkityksestä maailmanhistoriassa kävivät niin mitättömiksi hänen sisäisen sielun tilansa rinnalla, että hän unohti heti ne kaikki ja siirtyi aamuiseen mielialaansa.

Hän ei enää muistellut silloista ajatuskulkuaan. Hän tavoitti ilman sitäkin heti sen tunteen, joka oli johtanut häntä ja ollut hänen silloisten ajatustensa pohjana, ja huomasi sen käyneen sielussaan vielä entistä voimakkaammaksi ja selvemmäksi. Nyt hänen ei tarvinnut, kuten ennen mielenrauhaa tavoitellessaan, seurata tarkasti entistä ajatuskulkuaan löytääkseen häipyneen tunteensa. Nyt sielun täytti taas entistä elävämpänä ilon ja rauhan tunne, mutta ajatus ei pysynyt perässä.

Hän kulki kuistin poikki ja katsoi kahta tummenneella taivaalla erottuvaa tähteä ja muisti äkkiä: "Niin, minä katsoin taivasta ja ajattelin, että taivaankansi, jonka minä näen pääni päällä, ei ole valhetta... mutta siinä jäi jotain kesken, minä salasin jotain itseltäni", hän ajatteli. "Mutta olipa mitä hyvänsä, sitä vastaan se ei voi todistaa. Kunhan mietin, niin kaikki selkenee!"

Lähestyessään lastenkamaria hän jo muistikin, minkä ajatuksen hän oli itseltään salannut. Se oli se ajatus, että jos jumaluuden päätödisteenä on Hänen ilmoituksensa siitä, mitä hyvä on, niin miksi tuo ilmoitus rajoittuu ainoastaan kristillisen kirkon piiriin. Missä suhteessa tuohon ilmoitukseen ovat buddhalaiset ja muhamettilaiset uskonnot, jotka myös tunnustavat ja tekevät hyvää?

Hän luuli löytäneensä vastauksen tähän kysymykseen, mutta ei ehtinyt vielä päästä selville siitä, kun

tuli jo lastenkamariin.

Kitty seiso i hihat käärittynä pienen kylpyammeen luona. Miehe nsä askeleet kuullessaan hän käänsi kasvonsa tätä kohti ja kutsui tätä hymyllään luokseen. Toisella kädellään hän kannatti vedessä selällään kellottavan ja jaloillaan harottelevan lapsen päätä, toisen käsivarren lihas supistui rytmikkäästi, kun hän puristeli sienestä vettä lapsen päälle.

— Kuules, katsohan, katsohan! hän sanoi, kun Levin oli tullut hänen luokseen. — Agafja Mihailovna on oikeassa: se tunnistaa.

Asia oli niin, että Mitja näytti todellakin tästä päivästä alkaen tuntevan kaikki omaisensa.

Heti kun Levin oli astunut ammeen luo, hänelle näytettiin koe, joka onnistui täydellisesti. Varta vasten huoneeseen kutsuttu kyökkipiika kumartui lapsen luo. Poika rypisti kulmiaan ja pudisti hyljeksivästi päätään. Kitty kumartui ammeen yli ja pojan kasvot seestyivät hymyyn, hän kurotteli käsiään pesusientä kohti ja purskutti huuliaan niin tyytyväisesti ja erikoisesti, että Kittyn ja lastenhoitajan ohella myös Levin joutui odottamattoman ihastuksen valtaan.

Lapsi nostettiin ammeesta, huuhdeltiin, käärittiin lakanaan, kuivattiin ja annettiin kimeästi huutavana äidilleen.

— Olen niin hyvilläni, kun sinäkin alat pitää hänestä, sanoi Kitty miehelleen istuuduttuaan rauhallisena, lapsi rinnoillaan, tavalliselle paikalleen. — Olen niin iloinen siitä. Se alkoikin jo surettaa minua, tiedätkö. Sinä kun sanoit, ettet tunne häntä kohtaan mitään.

— En suinkaan minä niin sanonut, etten tunne. Minä vain sanoin jollain tavoin pettyneeni.

— Kuinka niin?

— Ei häneen, vaan omaan tunteeseeni; olin odottanut enemmän. Olin luullut, että minussa puhkeaa yllättäen jokin uusi suloinen tunne. Mutta tulikin vastenmielisyyden ja säälin tunne...

Kitty kuunteli häntä tarkasti imettäessään ja pisteli samalla kylvetyksen ajaksi riisumiaan sormuksia takaisin kapeisiin sormiinsa.

— Ennen kaikkea siihen liittyy paljon enemmän pelkoa ja sääliä kuin mielihyvää. Tänään, tuon ukonilman synnyttämän pelon jälkeen, tajusin, kuinka paljon rakastan häntä.

Kittyn kasvot valaisi säteilevä hymy.

— Säikähditkö sinä kovastikin? hän sanoi. — Minä myös, mutta minusta tuntuu vielä hirveämmältä nyt, kun kaikki on ohi. Minä menen katsomaan sitä tammea... Kyllä tuo Katavasov sitten on herrtainen! Niin, ja koko päivän on muutenkin ollut niin mukava olo. Sinäkin osaat olla Sergei Ivanovitshia kohtaan oikein kiltti, kun vain tahdot... No, mene nyt toisten luo. Täällä tulee aina niin kuumakin kylvyn jälkeen...

XIX

Lähdettyään lastenkamarista ja jäätyään yksin Levin muisti taas heti sen ajatuksen, jossa oli ollut jotain epäselvää.

Sen sijaan että olisi mennyt vierassaliin, josta kuului ääniä, hän pysähtyi kuistille ja alkoi katsella taivasta kaiteeseen nojautuen.

Oli jo tullut pimeä, ja etelässä, jonne hän katsoi, taivas oli pilvetön. Ukkospilvet olivat vastakkaisella puolen. Sieltä leimahteli salamoita ja kuului kaukaista jyrinää. Levin kuunteli vesipisaroiden tasaista putoilua puutarhan lehmuksista ja katseli tuttua kolmikulmaista tähtisikermää ja sen keskitse menevää linnunrataa haaroineen. Joka kerta salaman leimahtaessa sekä linnunrata että kirkkaat tähdet katosivat, mutta heti kun salama oli sammunut, ne ilmestyivät taas samoille paikoilleen kuin jonkin tarkan käden heittäminä.

"Mikähän minua vaivaa?" Levin kysyi itseltään tuntien edeltä käsin, että hänen epäilystensä ratkaisu, vaikkei hän sitä vielä tiedostanut, oli jo valmiina hänen sielussaan.

"Niin, yksi jumaluuden selvä ja varma ilmaus piilee hyvä laeissa, jotka on ilmoitettu maailmalle, jotka minä tunnen itsessäni ja joiden tunnustamisessa minä tahtomattainkin liityn toisten ihmisten kera uskovaisten suureksi seurakunnaksi, jota nimitetään kirkoksi. Mutta entä juutalaiset, muhamettilaiset, konfutselaiset, buddhalaiset?" teki hän itselleen sen saman kysymyksen, joka oli näyttänyt hänestä vaaralliselta. "Ovatko ne sadat miljoonat ihmiset todellakin jääneet vaille sitä parhainta hyvää, jota ilman ihmiselämä on tarkoitukseton?" Hän vaipui mietteisiin, mutta oikaisi pian ajatustensa kulkua. "Mutta mitä minä kysyn?" hän sanoi itselleen. "Minä kysyn, mikä on ihmiskunnan eri uskontojen suhde jumaluuteen. Minä kysyn Jumalan yleistä ilmenemismuotoa, joka käsittäisi koko maailman kaikkine utuisine pilkkuineen. Mitä minä teen? Minulle itselleni, minun sydämelleni on ilmaistu varma tieto, joka on järjelle käsittämätön, ja minä tahdon itsepintaisesti määritellä sen tiedon järjellä ja sanoilla."

"Enkö muka tiedä, etteivät nuo tähdetkään liiku?" ajatteli hän katsellen kirkasta tähteä, joka oli jo muuttanut sijaintiaan ylimmän koivunoksan liepeille. "Mutta katsellessani tähtien liikettä en voi ajatella maan pyörimistä, vaan olen oikeassa sanoessani tähtien liikkuvan."

"Olisivatkohan tähtitieteilijätkään voineet käsittää ja laskea mitään, jos olisivat ottaneet lukuun kaikki maan monimutkaiset liikkeet? Kaikki heidän ihmeelliset johtopäätöksensä taivaankappaleiden välimatkoista, painosta, liikkeistä ja häiriöistä perustuvat vain tähtien näkyvään liikkeeseen liikkumattoman maan ympäri, siihen samaan liikkeeseen, joka on nyt minun edessäni ja joka on näkynyt sellaisena miljoonille ihmisille vuosisatojen vieressä ja on aina ollut ja on aina oleva yhtäläinen ja alati havaittavissa. Samoin kuin tähtitieteilijäin päätelmät olisivat turhia ja häilyviä, jolleivät ne perustuisi näkyvän taivaan tarjoamaan yhtenäiseen meridiaaniin ja yhtenäiseen taivaanrantaan, samoin olisivat turhia ja häilyviä minun päätelmäni, jotka eivät perustuisi hyvän ymmärtämiseen, — hyvän, joka on aina ollut ja on aina oleva kaikille yhtäläinen ja jonka kristinusko on avannut ja jonka minä aina voin tarkistaa sielussani. Kysymystä toisista uskonnoista ja niiden suhteesta jumaluuteen minulla ei ole oikeutta eikä mahdollisuutta ratkaista."

— Kas, etkö sinä vielä mennytkään? sanoi äkkiä Kitty, joka oli aikonut mennä samaa tietä vierashuoneeseen. — Mikä sinun on? Vaivaako sinua jokin asia? hän kysyi katsoen miestänsä tarkasti kasvoihin tähtien valossa.

Mutta hän ei sittenkään olisi erottanut niiden ilmettä, jollei salama, joka taas hetkeksi karkotti tähdet, olisi valaissut niitä. Salaman valossa hän näki tarkkaan miehensä kasvot, huomasi niillä tynnen ja iloisen ilmeen ja hymyili tälle.

"Hän ymmärtää", ajatteli Levin, "hän tietää mitä minä ajattelen. Sanonko hänelle vai enkö? Minä sanon hänelle." Mutta juuri kun hän aikoi sanoa, Kitty alkoi puhua.

— Kuules Kostja! Ole niin hyvä, hän sanoi, — ja mene kulmakamariin katsomaan, onko siellä kaikki kunnossa Sergei Ivanovitshia varten. Minun on sinne vähän vaikea mennä. Katso, onko uusi pesukaappi asetettu sinne.

— Hyvä, kyllä minä menen, sanoi Levin nousten penkiltä ja suudellen vaimoaan. "Ei, ei pidä puhua siitä", hän ajatteli, kun Kitty oli lähtenyt hänen edeltään. "Se on salaisuus, minulle yksin tarpeellinen ja sanoin ilmaisematon."

"Tämä uusi tunne ei ole muuttanut minua, ei onnellistanut eikä valaissut äkkiä, niin kuin minä uneksin tapahtuvan, niin kuin ei isäntunteenikaan. Mitään salaista yllätystä ei ollut. Tämä tunne — en tiedä onko se uskoa vai mitä — on tullut minuun yhtä huomaamatta kärsimysten kautta ja juurtunut lujasti sieluuni."

"Samoin kuin ennenkin tulen kiukuttelemaan kuskille, samoin kiistelemään ja lausumaan ajatuksiani sopimattomalla tavalla, sama muuri jää minun sieluni kaikkein pyhimmän ja muiden — myös vaimoni — sielujen välille, samoin tulen syyttämään vaimoani oman pelkoni vuoksi ja katumaan sitä, samoin kuin ennenkin tulee järjelleni olemaan käsittämätöntä, miksi rukoilen, ja kuitenkin tulen rukoilemaan. Mutta minun elämäni, mitä ikinä minulle tapahtuukin, ei enää ole tarkoituksetonta niin kuin ennen, vaan sillä, sen jokaisella hetkellä, on nyt varma hyvän tarkoitus, joka minulla on valta kätkeä siihen."

Viiteselitykset:

[1] Suorasanaisesti suomeksi: Taivaallista on, kun olen voittanut maallisen himoni; mutta silloinkin, kun se ei ole onnistunut, on minulla ollut aika hauskaa huvia.

[2] "Punamäeksi" (Krasnaja goroka) nimittää Venäjän kansa pääsiäisviikon jälkeistä viikkoa, jota se viettää kevään juhlanä. Suom. muist.

- [3] Neljännes = 2.099 hehtolitraa, kahdeksannes = 1.049 hehtolitraa. Suom. muist.
- [4] Prime-sautière, ensi vaikutelmasta riippuva, ensi vaikutelmaa seuraava. Suom. huom.
- [5] Tämä sutkautus perustuu siihen, että venäjänkielessä avioeroa merkitsevä sana "razvod" voi myös merkitä vahtiparaatia. Suom. muist.
- [6] Arbat, katu ja se kaupunginosa Moskovassa, jossa hienosto parhaastaan asuu. Suom. huom.
- [7] Tshudov: kuuluisa vanha moskovalainen luostari. Suom. muist.
- [8] Alkukielessä "talant", "talentti". Suom. muist.
- [9] Minä olen rikkonut määräystä vastaan.
- [10] Hänellä on ihailijoita.
- [11] Käsikoukussa.
- [12] Sillä ihmisellä ei ole...
- [13] Se käy kyllä.
- [14] Ei tuota häpeää.
- [15] Liehittelemään rouva Kareninaa.
- [16] Hän herättää huomiota. Hän syrjäyttää Pattinkin.
- [17] Muotti, jolla niitä valetaan, on rikki.
- [18] Parhaassa iässä.
- [19] Nuori mies.
- [20] Pyhimyksenä.
- [21] Hyvä ruokahalu hyvä omatunto! Tämä kana putoaa ihan minun saappaitteni pohjaan saakka.
- [22] Mitä he sanovat?
- [23] Mennään, se on mielenkiintoista.
- [24] He ovat olleet ihastuttavia.
- [25] Verratonta!
- [26] Hyväntahtoisuudesta.
- [27] Kuningas on kuollut, eläköön kuningas!
- [28] Se ei merkitse mitään.
- [29] Hyvät herrat, tulkaa pian!
- [30] Ihastuttava.
- [31] Sisään!
- [32] Ajatelmaahan, että tyttö...
- [33] Hän on kohtelias nuorelle sievälle rouvalle.
- [34] Minusta näyttää kuin Veslovski hiukan liehittelisi Kittyä.
- [35] Tämähän on naurettavaa!
- [36] Ja sitäpaitsi se on naurettavaa!
- [37] Voi olla mustasukkainen, mutta tällainen mustasukkaisuus on kauhean naurettavaa.
- [38] Se on pikkumaista.
- [39] Te unohdatte velvollisuutenne.

[40] Anteeksi, minulla on taskut täynnä niitä.

[41] Mutta te tulette liian myöhään.

[42] Hän on hyvin kiltti.

[43] Kyllä, hyvä rouva.

[44] Mutta minä en säästä teiltä mitään.

[45] Kaitsija.

[46] Ja lisäksi hän on moitteeton.

[47] Hän on hyvin piltti ja naiivi.

[48] Pieni hovi.

[49] Kotielämä on niin hauskaa, niin tahdikasta. Aivan englantilaista. Aamulla kokoonnutaan aamiaiselle ja sitten hajaannutaan.

[50] Se on suurenmoista.

[51] Yksi erä tennistä.

[52] Mutta me emme saa jättää Veslovski-parkaa ja Tushkevitchia värjöttämään tuonne veneeseen.

[53] Koulut ovat tulleet niin yleisiksi.

[54] Se ei ole mikään hätäkeino.

[55] Olla kiinnittämättä huomiota näihin tunteen pikkuseikkoihin. On kysymys Annan ja hänen lapsiensa onnesta ja olemassaolosta.

[56] Kylmää liemiruokaa, jota valmistetaan kaljasta, vihanneksista ja kalasta. Suom. muist.

[57] Se on aivan yksinkertainen laite.

[58] Se riippuu siitä... On laskettava langan hinta.

[59] Sen voi laskea, herra kreivi.

[60] Liian monimutkaista, siitä on liiaksi puuhaa.

[61] Jos haluaa tuloja, niin täytyy myös puuhata; "Dochots" = ven. dohódy, suom. tulot; "Klopots" = ven. hlópoty, suom. hommat, puuhat. Suom. muist.

[62] Minä ihailen saksalaista.

[63] Lopettakaa.

[64] Mutta anteeksi, hän on hiukkasen hassu.

[65] Jos samaa menoa jatkuu.

[66] Hän on oikeastaan turmeltunein nainen mitä tunnen.

[67] Eikö se ole epämoraalista?

[68] Minulla on ihailijoita.

[69] Mutta äärimmäisen proosallinen.

[70] Valtiokeikaukseen.

[71] Hyvää pataa.

[72] Aiheettomasti.

[73] Saada nauttimaan luontevasti olostaan.

[74] Panna sähkölennätin käyntiin.

[75] Ei kuulu minun alaani.

- [76] Terveisiä.
- [77] Hautovaksi kanaksi.
- [78] Käskekää tuomaan tee vierashuoneeseen.
- [79] Minun sydämeni ei ole tarpeeksi laaja.
- [80] Se ei koskaan ole onnistunut minulle.
- [81] Yhteiskunnallisen aseman.
- [82] Että jää on murrettu.
- [83] Järjestelyä.
- [84] Teidän arvailunne...
- [85] Te tunnustatte olevanne vapaa-ajattelija.
- [86] Eno.
- [87] Kuuluisa Jules Landau, selvänäkijä.
- [88] Ystäviemme ystävät ovat meidänkin ystäviämme.
- [89] Ymmärrättekö englantia?
- [90] Varma ja onnellinen.
- [91] Siiven alla.
- [92] Ystäväni.
- [93] Antakaa hänelle kätenne. Näettekö?
- [94] Poistukoon henkilö, joka on saapunut viimeksi ja jolla on pyyntö esitettävänä. Poistukoon!
- [95] Suokaa anteeksi, mutta kuten nyt näette... Tulkaa kymmenen tienoissa takaisin, tai ehkä mieluummin huomenna.
- [96] Hänen on poistuttava.
- [97] Se tarkoittaa minua, eikö niin?
- [98] Sitä pahempi hänelle.
- [99] Minä menen Tjutkinille kampauttamaan tukkani. Myös: Tjutkin saa hurmata minut.
- [100] Viehätys on kadonnut.
- [101] Moskovasta Kurskin kautta etelään vievän rautatien Moskovassa oleva asema. Suom. muist.
- [102] Inhimillisen elämän piikit ikävyyksiä.
- [103] Täydellinen hervottomuus.
- [104] Sitä ei katsota Pietarissa suopein silmin.

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK ANNA KARENINA ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as

creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found

at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of

a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS', WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small

staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.